BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 ianuarie 1988 Nr. 1—2/1988

97

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

MESAJUL DE ANUL NOU
adresat întregului nostru popor, la posturile de radio şi televiziune de
PREŞEDINTELE NICOLAE CEAUŞESCU

În anul 1987 poporul român a obţinut, sub conducerea partidului nostru comunist, importante realizări în dezvoltarea economico-socială, a parcurs, în condiţii internaţionale grele, o nouă etapă pe drumul ridicării patriei noastre pe noi culmi de progres şi civilizaţie. A avut loc o creştere importantă a producţiei industriale, agricole, în toate domeniile de activitate. Am realizat, de asemenea, un volum important de investiţii. S-au dat în folosinţă noi capacităţi de producţie şi aşezăminte social-culturale. S-au obţinut realizări importante în ştiinţă, învăţământ, în activitatea culturală — factori importanţi în progresul multilateral al patriei noastre.

Conferinţa Naţională a partidului a analizat stadiul actual al dezvoltării societăţii socialiste româneşti şi a elaborat un amplu şi măreţ program de muncă şi luptă în vederea înfăptuirii neabătute a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, a Programului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism.

De asemenea, în acest an, la 30 decembrie, am aniversat împlinirea a 40 de ani de la înlăturarea monarhiei şi proclamarea Republicii, care a marcat lichidarea orînduirii burghezo-moşiereşti, a dominaţiei imperialiste şi trecerea la făurirea orînduirii socialiste în România.

Măreţele realizări obţinute de poporul român în anii construcţiei socialiste — deci şi în primii 2 ani din cel de-al 8-lea cincinal — demonstrează cu puterea faptelor, a realităţilor, justeţea politicii partidului nostru comunist, care îşi îndeplineşte cu cinste rolul de forţă conducătoare a întregii naţiuni pe calea edificării celei mai drepte societăţi, a socialismului şi comunismului.

Încheiem anul 1987 cu importante realizări, dar şi cu o serie de neîmpliniri. Mai multe unităţi economico-sociale au rămas datoare faţă de acest an, avînd multe nerealizări.

Pe ansamblu, putem să privim cu satisfacţie şi mîndrie la tot ce am realizat, inclusiv realizările din ultimii doi ani.

Pentru toate aceste remarcabile înfăptuiri, acum, cînd încheiem anul 1987 cu importante realizări, în numele conducerii de partid şi de stat, al meu personal, adresez eroicei noastre clase muncitoare, minunatei ţărănimi şi intelectualităţi, întregului nostru popor de 23 de milioane, cele mai calde felicitări şi urări de noi şi tot mai mari împliniri în muncă şi viaţă, în înaintarea patriei noastre spre culmile tot mai înalte de progres şi civilizaţie, spre visul de aur al omenirii, spre comunism.

Intrăm în noul an 1988 cu planuri şi programe clare pentru activitatea viitorului an şi a întregului plan cincinal 1986—1990 şi, în perspectivă, pînă în anul 2000.

Conferinţa Naţională a partidului, organismele democraţiei muncitoreşti-revoluţionare şi Marea Adunare Naţională au aprobat planurile şi programele de activitate pentru anul 1988, au stabilit măsurile necesare în vederea lichidării lipsurilor care s-au manifestat în acest an, îmbunătăţirii activităţii în toate domeniile şi trecerii cu hotărîre la înfăptuirea neabătută, încă din prima zi a noului an, a obiectivelor de dezvoltare economico-socială a patriei noastre.

Sînt bine cunoscute de toţi oamenii muncii, de întregul popor obiectivele noului an. Acum, hotărîtor este să trecem cu fermitate la buna organizare a activităţii în toate sectoarele, să perfecţionăm conducerea şi să acţionăm cu cea mai înaltă răspundere revoluţionară, să întărim ordinea, disciplina, să facem astfel ca fiecare, la locul său de muncă, să facă totul pentru înfăptuirea neabătută a tuturor planurilor şi programelor care asigură dezvoltarea generală a patriei, ridicarea nivelului de trai material şi spiritual al întregii naţiuni — ţelul suprem al politicii partidului, esenţa societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

Trebuie să punem pe primul plan realizarea în cele mai bune condiţii a prevederilor planului privind energia electrică, dezvoltarea bazei de materii prime, încadrarea strictă în normele de consum energetice şi materiale, recuperarea şi refolosirea materialelor, subansamblelor şi pieselor, să acţionăm şi mai ferm pentru reducerea consumurilor, a cheltuielilor materiale, pentru creşterea tot mai puternică a eficienţei economice, a productivităţii muncii.

O atenţie deosebită va trebui să se acorde înfăptuirii programelor de organizare şi modernizare, de normare economico-financiară, de aplicare în toate domeniile a autoconducerii, autogestiunii şi autofinanţării. Să acţionăm cu şi mai multă hotărîre în vederea îmbunătăţirii activităţii cercetării ştiinţifice, învăţămîntului, a aplicării în producţie a noilor rezultate şi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii moderne, să ridicăm necontenit calitatea şi nivelul tehnic ale producţiei.

Va trebui să acordăm o atenţie deosebită dezvoltării relaţiilor internaţionale, cooperării şi specializării în producţie, realizării producţiei şi a exportului.

Înfăptuirea hotărîrilor Conferinţei Naţionale, a programelor şi legilor adoptate de organismele democratice şi de Marea Adunare Naţională impune creşterea şi mai puternică a rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate, intensificarea muncii politico-educative, de ridicare continuă a conştiinţei revoluţionare, de formare a omului nou, constructor conştient al noii orînduiri sociale.

Trebuie să perfecţionăm şi să asigurăm funcţionarea în cele mai bune condiţii a organismelor democraţiei noastre muncitoreşti-revoluţionare, pornind totdeauna de la faptul că socialismul îl construim cu poporul şi pentru popor, că numai pe baza celei mai largi democraţii muncitoreşti-revoluţionare se poate asigura făurirea cu succes a noii orînduiri, a socialismului şi comunismului.

În anul 1987 au avut loc evenimente de importanţă deosebită în viaţa internaţională. A continuat cursa înarmărilor. S-au menţinut şi chiar s-au agravat o serie de conflicte. Au avut loc acţiuni de amestec brutal în treburile interne ale diferitelor state.

Situaţia economică mondială continuă să fie deosebit de gravă. S-a agravat situaţia ţărilor în curs de dezvoltare ca urmare a politicii monopolurilor şi capitalului financiar internaţional de dominaţie şi asuprire. Asistăm la dezvoltarea unor noi forme de dominaţie colonialistă, de asuprire a altor popoare.

În acelaşi timp, trebuie să subliniem că în anul pe care îl încheiem s-au intensificat acţiunile forţelor antiimperialiste, democratice, realiste, lupta popoarelor de pretutindeni pentru o politică nouă, democratică, pentru dezarmare, şi în primul rînd pentru dezarmarea nucleară, pentru o pace trainică, pentru relaţii de deplină egalitate şi respect între toate naţiunile lumii.

Semnarea tratatului dintre Uniunea Sovietică şi Statele Unite ale Americii cu privire la lichidarea rachetelor nucleare cu rază medie şi mai scurtă de acţiune constituie un eveniment istoric, un rezultat al politicii realiste, al luptei tuturor popoarelor. Apreciind acest acord ca un pas important, trebuie să spunem însă că în lume continuă să rămînă uriaşe arsenale de arme nucleare, în stare să distrugă de mai multe ori întreaga omenire, însăşi viaţa pe planeta noastră.

De aceea, problema fundamentală este aceea a intensificării luptei pentru noi acorduri în direcţia reducerii armelor nucleare strategice, pentru oprirea experienţelor nucleare, pentru renunţarea la militarizarea Cosmosului, pentru eliminarea totală a armelor nucleare. Nu există şi nu poate exista problemă mai importantă, în epoca armelor nucleare, decît lichidarea cu desăvîrşire a lor! Mai mult ca oricînd, este necesar ca toate ţările europene — pe teritoriul cărora se găseşte o parte importantă a armelor nucleare — să acţioneze cu toată fermitatea în vederea eliminării tuturor armelor nucleare de pe continentul european, pentru înlăturarea tuturor armelor nucleare din lume.

În acelaşi timp, trebuie să facem totul ca, în anul 1988, să se treacă la tratative în vederea reducerii armamentelor convenţionale în Europa, pentru eliminarea armelor chimice şi realizarea unui nou echilibru în raportul de forţe la un nivel cît mai redus al înarmărilor.

România este hotărîtă să acţioneze cu toată hotărîrea pentru încheierea cu rezultate cît mai bune a Conferinţei general-europene, pentru dezvoltarea relaţiilor cu toate statele continentului nostru şi realizarea unei Europe unite, a tuturor naţiunilor, fără deosebire de orînduire socială.

Vom intensifica eforturile pentru dezvoltarea colaborării şi prieteniei cu toate ţările din Balcani, pentru realizarea în regiunea noastră a unei zone fără arme nucleare şi chimice, fără baze militare şi trupe străine, pentru o colaborare

(Continuare în pag. a 2-a)

47680

ICOANELE PE STICLĂ:
FORME ALE EVLAVIEI ORTODOXE ŞI ALE CONTINUITĂŢII ROMÂNEŞTI ÎN TRANSILVANIA

Mănăstirea Sîmbăta, prin arhimandritul Timotei Tohăneanu, se înscrie astăzi pe linia unei continuităţi artistice de cea mai mare valoare în viaţa spirituală a Transilvaniei. Părintele Timotei e un artist aproape neverosimil pentru vremea noastră. E un om din secolul al optspreceelea, al nouăsprezecelea, dacă nu şi mai vechi, rămas ca prin minune în veacul nostru, ca lucrînd sub ochii noştri să ne înveţe cum s-au făcut în vechime icoanele pe sticlă, prin ce tehnică şi din ce resurse interioare ale geniului popular, care a dorit în felul acesta să-şi exteriorizeze simţămintele religioase şi naţionale româneşti. Cei de azi, ca şi cei vechi, au făcut-o pe măsura preceperii şi a simţirii lor, aceiaşi care au creat doinele, poeziile populare, Mioriţa, colindele, legenda Meşterului Manole, inegalabilele costume naţionale şi dansurile, tot atitea arte care întrec cu mult puterea de creaţie a „intelectualilor", făcînd dovada că geniul, dincolo de ceea ce numim „cultură", e şi altceva, şi că însăşi „cultura" poate fi şi este şi altceva decît ştim noi, modernii.

Din acest izvor de simţ al frumosului multicolor ca florile, pur ca roua dimineţii, adînc precum azurul cerului de vară, au ieşit şi Voroneţul, şi Moldoviţa, şi Suceviţa, şi Humorul, şi Horezul şi Dragomirna, ouăle de Paşti încrestate cu o artă încă nu îndeajuns pusă în valoare şi, iată, şi aceste icoane, lucrate ca un clişeu negativ, pe spatele sticlei, dar scoţînd pe faţa ei, coerenţe coloristice şi tematice de unică şi mare frumuseţe. Se numeşte uneori „artă naivă", pentru că trece peste unele norme prestabilite de proporţii şi perspective. Va fi fiind! Dar vedem astăzi mari artişti, căutînd să-şi facă un stil propriu din această aşa-zisă artă naivă, făcînd din ea o artă supraintelectuală, redusă adesea la simboluri muncite, căutate, niciodată într-adevăr „naive" la nivelul de superioritate al iconarilor noştri. Într-un fel şi Picasso, şi Dali, şi De Chirico, şi Chagall, au căutat să se „coboare" la „înălţimea" artei naive, a celei „naive" cu adevărat, şi „artă" cu adevărat. Nu ştiu care va dura mai mult şi care va rămîne, înfruntînd veacurile viitoare. Înclin să mă înscriu de partea „naivilor" naivi, cu riscul de a părea pentru moment... naiv eu însumi! Ceea ce nu mă împiedică să cred că de pildă esenţializarea pornită de la naivi a unui Brâncuşi nu va înfrunta totuşi veacurile. Dar cîţi Brâncuşi are lumea?

Naivii noştri au fost ţărani care au dublat de minune pe ţărăncile care lucrau cojoace, ii şi fote de mare rafinament şi subtilitate artistică. Au fost apoi călugări iconari şi miniaturişti, precum un Gavriil Uric de la Neamţ, un Anastasie Crimca de la Dragomirna, Ioan şi Sofronie de la Suceviţa, Toma de la Suceava, Dragoş Coman de la Arbore, iconarii de la Schelu Braşovului şi cei din Ţara Făgăraşului, şi din alte părţi ale Transilvaniei, Savu Moga de la Cîrţişoara, Matei Ţimfora, Procopie Picu Pătruţ de la Săliştea, miniaturist şi poet, şi, astăzi, Timotei Tohăneanu de la Sîmbăta de Sus, din mănăstirea zidită de Constantin Brîncoveanu, pe domeniile sale de dincoace de munţi, care au fost din vremea dacilor una cu părţile de peste Carpaţi.

Se dovedeşte încă o dată cît de mult arta ţăranilor s-a conjugat cu cea a călugărilor, şi unii şi alţii exprimîndu-şi în felul acesta simţămintele lor artistice şi credinţa lor ortodoxă, pe care le-au pus întot-

(Continuare în pag. a 2-a)

† Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

ÎNCEPUTURILE VIEŢII CREŞTINE LA ROMÂNI (IV)

O ultimă problemă pe care intenţionăm să o prezentăm este cea privitoare la jurisdicţia bisericească asupra provinciilor romane sud-dunărene.

Se ştie că pînă la începutul secolului IV fiecare cetate era considerată ca o „Biserică locală", fiind condusă de propriul ei episcop, care se bucura de o „autocefalie" deplină, nedepinzînd de nici un alt ierarh. Abia de acum înainte se produc schimbări şi în organizarea administrativ-teritorială a Bisericii universale, ca urmare a schimbărilor survenite în împărţirea administrativ-teritorială a imperiului roman.

În anul 297 împăratul Diocleţian a împărţit imperiul roman în patru prefecturi: Orientul (capitala în Nicomidia), Illyricul (capitala fie în Sirmium, fie în Tesalonic), Italia (capitala la Roma, ulterior la Mediolanum sau Ravenna) şi Gallia (capitala în Treveri, azi Trier, în Germania Federală). Prefecturile erau împărţite în 12 dieceze (sau dioceze), conduse de un vicar sau exarh. La rîndul lor, diecezele erau împărţite în 101 provincii (fiecare condusă de un proconsul), iar provinciile în unităţi teritoriale mai mici, numite de greci parohii (παροικιαι). Împăratul Constantin cel Mare a continuat reformele lui Diocleţian, ridicînd numărul provinciilor la 117, iar al diocezelor la 14, dar cu aceleaşi prefecturi. Acelaşi împărat a ridicat un nou oraş pe ţărmurile Bosforului, pe locul vechii colonii greceşti Byzantion (sau Byzantium), care a primit numele său, Constantinopol, oraş care, la 11 mai 330, a fost declarat oficial ca noua capitală a imperiului roman.

În secolul IV imperiul roman era considerat încă unitar, deşi au fost cazuri — în a doua jumătate a secolului — cînd el era cîrmuit de doi împăraţi, unul în Occident, altul în Orient. Abia în 395, la moartea lui Teodosie cel Mare, puterea imperială a fost împărţită între cei doi fii ai săi: Arcadiu

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. dr. *Mircea Păcurariu*

Pămîntului acesta veşnic

Un an se duce, altul vine,
Precum plecînd venim şi noi
Mereu cu alte visuri limpezi,
Cu alte gînduri şi nevoi.

N-avem în suflet nici o ură
Şi nici un gînd trăind ascuns
Ne bucură că sîntem numai
Pe-naltul care am ajuns.

Ni-i viaţa veşnic primăvară,
Urmaşii cei în care stăm
Mereu mai mulţi întotdeauna
Decît noi cei care plecăm.

E-o vreme sfîntă de urare
Şi viaţă lungă îi urez
Pămîntului acesta veşnic
Pe care şi eu luminez.

Trăiască oamenii şi ţara,
Îi voi cînta cît voi mai fi
E rugăciunea mea fierbinte
Din fiecare nouă zi.

Virgil Carianopol

MESAJUL DE ANUL NOU

largă, economică, tehnico-ştiinţifică, culturală şi în alte domenii.

România îşi va intensifica eforturile în vederea încetării conflictelor militare şi soluţionarea problemelor pe calea tratativelor, pentru organizarea unei conferinţe internaţionale în problemele Orientului Mijlociu.

Acum, de noul an, ne adresăm tuturor statelor şi popoarelor lumii cu chemarea de a face totul pentru ca noul an să marcheze paşi importanţi pe calea dezarmării, a păcii, a soluţionării conflictelor pe calea tratativelor, în realizarea unor relaţii noi, democratice, bazate pe principiile deplinei egalităţi în drepturi, ale respectului suveranităţii şi independenţei fiecărei naţiuni, neamestecului în treburile interne, renunţării cu desăvîrşire la forţă şi la ameninţarea cu folosirea forţei.

Să acţionăm cu toată hotărîrea pentru soluţionarea problemelor grave ale situaţiei economice şi, în primul rînd, a situaţiei ţărilor în curs de dezvoltare, inclusiv a datoriilor ţărilor în curs de dezvoltare! Să deschidem calea spre o nouă ordine economică mondială!

Acum, cînd intrăm în noul an, Republica Socialistă România reafirmă cu putere hotărîrea sa de a dezvolta relaţiile cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, de a face totul pentru a contribui la înfăptuirea năzuinţelor întregii omeniri, de dezarmare, de înlăturare a armelor nucleare, de pace, a năzuinţelor tuturor naţiunilor lumii de a trăi independente şi în libertate.

La începutul anului 1988 să ne angajăm solemn că vom acţiona cu toată răspunderea, în spirit revoluţionar, în vederea înfăptuirii neabătute a planurilor şi programelor de dezvoltare continuă a patriei noastre, că vom face astfel încît în anul în care intrăm să obţinem cele mai bune rezultate din acest cincinal şi să asigurăm înfăptuirea neabătută a obiectivelor strategice stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului.

Fie ca noul an să aducă poporului român noi şi noi realizări în înaintarea fermă a patriei noastre pe calea societăţii socialiste multilateral dezvoltate, spre înaltele piscuri ale civilizaţiei comuniste!

Cu încrederea deplină în justeţea politicii noastre interne şi internaţionale, în forţa partidului şi în capacitatea creatoare a întregii naţiuni, la începutul noului an vă urez, dragi compatrioţi, noi şi tot mai mari realizări în toate domeniile, multe satisfacţii în muncă şi viaţă, împlinirea tuturor năzuinţelor de mai bine, multă sănătate şi fericire!

LA MULŢI ANI!

ÎNCEPUTURILE VIEŢII CREŞTINE LA ROMÂNI (IV)

(Continuare din pag. 1-a)

devine împărat al celor două prefecturi din Răsărit, cu capitala în Constantinopol, iar Honoriu al celor din Apus, cu capitala în Ravenna. Deci, anul 395 a marcat sfîrşitul unităţii teritoriale a imperiului roman, „puterea mondială" a lumii antice.

Trebuie făcută precizarea că în urma acestei împărţiri, aşa numitul Illyricum apusean sau occidental (cu provinciile Noricum, Pannonia Inferior şi Superior şi Dalmatia) a fost înglobată în prefectura Italia, respectiv la Imperiul roman de Apus, pe cînd Illyricul zis răsăritean sau oriental (în care intrau diecezele Macedonia şi Dacia, cea din urmă cu provinciile Dacia Ripensis, Dacia Interior, Dardania, Moesia Superior şi Praevalitania) constituia prefectura propriu-zisă a Illyricului, cu capitala cînd la Sirmium, cînd la Tesalonic, fiind încorporată în Imperiul roman de Răsărit. Provinciile Moesia Inferior şi Scythia Minor făceau parte din dieceza Tracia, deci tot din imperiul de Răsărit.

Prin anii 424—437 provinciile Noricum şi cele două Pannonii — care aparţineau din 395 de Imperiul roman de Apus — au fost cedate celui de Răsărit şi pus, împreună cu Daciile sud-dunărene — sub cîrmuirea unui praefectus praetorio Illyrici, cu reşedinţa în Sirmium, mutată apoi în Scupi şi Tesalonic.

Această împărţire administrativ-teritorială a avut urmărişi asupra organizării eclesiastice, pentru că diferitele Biserici locale s-au orientat, în organizarea lor, după cea politică. În felul acesta, episcopii provinciilor au considerat pe episcopul din capitala diecezei politice drept „mitropolitul" lor (după numele reşedinţei, metropolis). Aşa au luat naştere diferite mitropolii, prin concentrarea mai multor episcopii învecinate. În părţile noastre, a ajuns la o însemnătate deosebită scaunul episcopal din Sirmium, întrucît oraşul a fost un timp, în secolul IV, chiar reşedinţă imperială, apoi sediul prefecturii Illyricum Aceeaşi situaţie a avut şi episcopul din Sardica, devenit „mitropolit" al Daciei, iar cel din Marcianopolis a devenit mitropolitul Moesiei Inferior. Cu timpul, a ajuns mitropolit şi episcopul din Tomis, care avea, cum am arătat, la începutul secolului VI, un număr de 14 episcopi sufragani.

Cu timpul, s-a ajuns ca înşişi mitropoliţii să fie subordonaţi unui „exarh", care îşi avea scaunul în capitala diecezei administrative. În felul acesta, mitropoliţii din Tomis şi Marcianopolis au socotit ca „exarh" al lor pe „mitropolitul" din Heracleea, capitala diecezei Traciа. Dar ajungînd fosta colonie Byzantion capitala imperiului (sub numele de Constantinopol) trebuia ca şi episcopul de aici să ajungă la o cinste deosebită, printre cei mai de seamă cîrmuitori ai Bisericii creştine de atunci. Drept aceea, prin canonul 3 al Sinodului II ecumenic, din anul 381, s-a acordat episcopului de Constantinopol (Roma nouă) primatul de onoare, după Roma veche. Întrucît prin canonul 2 al aceluiaşi Sinod era proclamată jurisdicţia episcopului din capitala unei dieceze asupra Bisericilor existente în această circumscripţie administrativă, episcopul din Heracleea era deposedat de rangul său de „exarh" al Traciei, rămînînd numai „mitropolit" al provinciei Europa. În felul acesta, toate mitropoliile şi episcopiile din Moesia Inferior (deci partea de răsărit a Bulgariei de azi) şi Scythia Minor au ajuns, din anul 381, sub jurisdicţia „exarhului" din Constantinopol, care, în 451, la Sinodul de la Calcedon, a fost recunoscut oficial ca patriarh, al doilea în „Pentarhie", deci după Roma.

Episcopiile din Daciile sud-dunărene (Mediterranea, Interior şi Ripensis) şi din Dardania, care pînă în 395 au aparţinut Imperiului de Apus, au nesocotit la început sistemul „mitropolitan", deşi episcopul din Sardica se bucura de un prestigiu deosebit faţă de ceilalţi colegi ai săi. Dar odată încorporată în Imperiul de Răsărit, s-a trecut şi aici la o nouă organizare bisericească, după modul Bisericilor din Răsărit. În felul acesta, fără să ştim cînd şi cum, episcopii din Singidunum, Ratiaria, Sardica şi Scupi au devenit „mitropoliţi".

Dar aceste schimbări în administraţia de stat, ca şi trecerea unor provincii de la un imperiu la altul, au produs anumite tulburări în viaţa bisericească, determinate de dorinţa episcopilor Romei de-a se amesteca în afacerile Bisericilor din Illyricum, în pofida canonului 2 al Sinodului II ecumenic, care interzicea episcopilor „să-şi mai întindă jurisdicţia asupra altor Biserici în afara diecezei lor". Acum a luat naştere concepţia despre „monarhia papală", dezvoltată de mai mulţi papi în a doua jumătate a secolului IV şi începutul celui următor (Damasus I, Siricius, dar, mai ales, Inocenţiu I şi Bonifaciu I), toţi încercînd să se amestece în problemele interne ale Illyricului. Încercarea de imixtiune a papei Bonifaciu I în alegerea şi numirea unui nou titular al Mitropoliei din Corint (în dieceza Macedoniei) a dus la protestul episcopilor din provincia Corint, cît şi al lui Atic al Constantinopolului. Aceştia au izbutit să obţină un decret din partea împăratului Teodosie II, cu data de 14 iulie 421, prin care dispunea ca pe viitor toate problemele bisericeşti în discuţie în provinciile Illyricuculuí să fie rezolvate sinodal, prin titularul scaunului de Constantinopol. Protestele papei Celestin, ca şi încercările de imixtiune în Illyrium ale urmaşilor săi (îndeosebi ale lui Leon cel Mare, 440—461) au rămas fără urmări. Mai mult chiar, prin anii 424—437 provinciile occidentale ale Illyricului, adică Panoniile şi Noricum (pe teritoriul Ungariei şi Austriei de azi) au fost încorporate în Imperiul de Răsărit, deci implicit au devenit supuse scaunului din Constantinopol. Prin Codicele teodosian, din anul 428, se prevedea din nou ca toate provinciile (respectiv eparhiile) din Illyricum să fie supuse scaunului din Constantinopol, aşa cum se prevăzuse şi prin decretul aceluiaşi împărat din 421. Din cauza acestor măsuri, cunoscutul istoric bisericesc romano-catolic Jacques Zeiller era nevoit să recunoască faptul că de acum înainte Illyricul era pierdut pentru Roma *(Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain,* Paris, p. 372—373 şi 381—382).

Alte schimbări în organizarea bisericească s-au produs cu prilejul Sinodului IV ecumenic de la Calcedon din 451, cînd s-a recunoscut oficial demnitatea de patriarh în Biserică. Canonul 17 stabilea că „dacă vreo cetate s-a înnoit prin puterea împărătească sau se va înnoi în viitor, atunci împărţirea parohiilor bisericeşti (şi a eparhiilor) să urmeze (alcătuirilor) organizării civile şi de stat". Iar prin canonul 28 al aceluiaşi Sinod se acordau scaunului de Constantinopol — Roma cea nouă — aceleaşi prerogative ca şi Romei celei vechi, avînd jurisdicţie peste Pont, Asia, Tracia şi „ţinuturile barbare". Prin cele din urmă trebuie să înţelegem provinciile dunărene, care tocmai în perioada respectivă căzuseră sub huni.

O ultimă schimbare în probleme administrativ-teritoriale se poate înregistra în timpul împăratului Justinian (527—565), cel care a înfiinţat oraşul şi Arhiepiscopia autocefală Iustiniana Prima, pe locul satului său natal Tauresium (azi Tsaricin Grad, la sud de Niş, în apropierea graniţei iugoslavo-bulgare). Prin Novela XI din 535 s-a prevăzut ca jurisdicţia noii Arhiepiscopii să se întindă peste o serie de mitropolii şi episcopii din mai multe provincii ale prefecturii Illyricului, care depindeau pînă atunci de arhiepiscopul din Tesalonic: Dacia Mediterranea şi Ripensis, Moesia Superior, Dardania, Prevalitania, Macedonia Secunda şi o parte din Panonia Inferior, precum şi peste regiunile şi cetăţile construite sau refăcute de Justinian în nordul Dunării, menţionîndu-se în chip special cetăţile Recidiva şi Litterata (Lederata). Probabil Recidiva era o formă coruptă a numelui Arcidava (azi Vărădia, lîngă Oraviţa), iar Litterata era localizată de Vasile Pârvan pe malul stîng al Dunării, în faţa cetăţii Viminacium (azi în Iugoslavia). Cu excepţia Prevalitaniei, celelalte provincii (respectiv eparhii) supuse noii Arhiepiscopii aveau o populaţie romană sau romanizată. Notăm că provinciile Moesia Inferior şi Scythia Minor, neamintite în Novela XI, rămîneau şi pe mai departe sub jurisdicţia patriarhului de Constantinopol. Pentru evitarea oricărei imixtiuni a papilor în problemele noii Arhiepiscopii, dar şi pentru creşterea prestigiului ei, prin Novela 131 din 545 i s-a acordat titlul onorific de „locţitoare" a scaunului Romei, titlu recunoscut şi de papa. Deşi autocefală, noua Arhiepiscopie păstra, totuşi, legăturile dogmatice, canonice şi de cult cu Patriarhia de Constantinopol. În cazul cînd unul din titularii scaunului arhiepiscopal cădea în erezie sau schismă, el urma să fie judecat şi condamnat de patriarhul de Constantinopol. Deci, se punea încă o piedică în calea pretenţiilor papale în Illyricum. Arhiepiscopii de Iustiniana Prima (Catelian, Benenatus, Ioan şi alţii, ale căror nume nu le cunoaştem) şi-au exercitat drepturile de jurisdicţie prevăzute în Novela XI, adică asupra provinciilor romane sud-dunărene, dar şi asupra celor nord-dunărene.

Din toate acestea se desprinde constatarea că provinciile romane dunărene, deşi de limbă latină, n-au fost niciînd supuse scaunului Romei, ci numai celui din Constantinopol, iar temporar o parte din ele Arhiepiscopiei de Iustiniana Prima.

A doua constatare este aceea că Roma n-a trimis niciînd „misionari" în ţinuturile dunărene. Am fost legaţi de Roma numai prin limbă, cîtă vreme prin credinţă şi organizare eram legaţi de Constantinopol. De altfel, pentru primele şase secole nici nu putem vorbi de „diferenţe" de doctrină, organizare şi cult între Bisericile din Imperiul de Răsărit şi cel de Apus. Sinoadele ecumenice şi cele locale din perioada patristică nu au luat în discuţie astfel de probleme, ci numai erezii născute în Orient. Imperiul a fost socotit unitar pînă în 395, iar în secolul V ajunge la o însemnătate deosebită Imperiul de Răsărit, pe cînd cel de Apus a fost supus atacurilor atît populaţii migratoare, ca pînă la urmă să fie ocupată Roma însăşi, de tribul herulilor, în anul 476. Deci, Imperiul de Apus înceta să mai reprezinte „putere" pe plan european. În secolul VI o bună parte din Italia a fost recucerită de Imperiul de răsărit (numit acum şi „bizantin"), sub împăratul Justinian.

Neînţelegerile şi disputele privitoare la doctrină, cult şi organizare între cele două Biserici (din Imperiul de Apus şi cel de Răsărit) au început, de fapt, numai din secolele VII—VIII, mai ales după constituirea „statului papal", în anul 754, ca să se accentueze apoi în secolele următoare. Nu putem vorbi însă nici acum de „Biserica Ortodoxă" şi „Biserică catolică" în sensul cunoscut azi.

În această perioadă, în provinciile romane sud-dunărene intrate în componenţa Imperiului de Răsărit, cum am constatat mai sus, au survenit însemnate schimbări politice şi demografice. Teritoriile respective, inclusiv Dacia nord-dunăreană, au fost adeseori cotropite şi chiar ocupate temporal de anumite populaţii în migraţie (goţi, huni, gepizi, avari), dar după fiecare din ele viaţa bisericească s-a refăcut. În schimb, în anii 601—602 a avut loc o mare invazie avaro-slavă în Peninsula Balcanică, ce a dus la distrugeri de bunuri materiale şi de vieţi omeneşti, dar şi la dispariţia înfloritoarei organizări bisericeşti din cadrul „romanităţii carpato-balcanice". În secolele următoare nu mai cunoaştem nume de episcopi la scaunele pe care le-am amintit. Se presupune, totuşi, că în Scythia Minor a continuat să-şi exercite functiile specifice cel puţin un episcop, poate în partea ei de nord, în zona Dinogetia-Garvăn. Începea o nouă perioadă în istoria Bisericii româneşti, cea a secolelor VII—XIV.

Prin aşezarea slavilor în Peninsula Balcanică, în tot cursul secolului al VII-lea, „străromânii" din nordul Dunării, cum pot fi numiţi acum strămoşii noştri, au avut mai puţine contacte cu populaţia romanizată din fostele provincii sud-dunărene. Dar procesul de romanizare şi de creştinare fiind acum încheiat, strămoşii noştri au putut să asimileze grupurile de populaţie slavă aşezate pe teritoriul ţării noastre, cu care au fost nevoiţi să convieţuiască. Iar credinţa creştină, ca formă superioară de manifestare spirituală, au izbutit să o impună şi slavilor aşezaţi la noi, ea devenind astfel un factor de cultură şi de progres în rîndul acelora.

ICOANELE PE STICLĂ

(Continuare din pag. 1-a)

deauna în slujba unităţii de cuget şi simţire românească.

Iconarul, ţăran sau monah, a fost un liturg, un slujitor. Religia lui n-a fost limitată sau închisă doar între zidurile bisericii din sat sau ale mănăstirii. A fost slujire a tuturor. Protestanţii descoperă abia azi „poporul lui Dumnezeu", în care includ alături de cler şi de monahi şi pe laici. Noi n-am avut niciodată nevoia unor astfel de delimitări sau descoperiri. La noi dintotdeauna „poporul lui Dumnezeu" a fost alcătuit din toţi, clerici şi mireni. Ţăranii au făcut teologie şi au slujit printre altele şi prin icoane, dovedindu-se a fi subtili cunoscători ai învăţăturilor şi canoanelor simbolice ortodoxe tot aşa ca şi ierarhii, preoţii şi călugării. Ei au lucrat prin arta lor, pentru biserici, dar şi pentru un *altar domestic* instalat în toate casele ortodoxe pe peretele dinspre răsărit. Altarul n-a fost, aşadar, doar privilegiul bisericilor. Biserica a fost în fiecare casă, în care icoanele au fost o prezenţă transcendentă, o Sfîntă a Sfintelor în „casa mare", în casa de oaspeţi şi de ceremonii familiale, în care oaspetele permanent erau Dumnezeu, Maica Domnului şi sfinţii, şi în care candela mereu aprinsă prefigura lumina divină, prezenţa Sfîntului Duh *„care sfinţeşte toate"*, cum citim în rugăciunea de sfinţire a apei la Bobotează — şi care sfinţea şi lucrarea mîinilor iconarului scoţînd-o din profanitatea autorului şi dîndu-i nimbul şi sacralitatea divinului. De altfel tot acolo se păstrează şi aghiazma de la Bobotează din care se bea dimineaţa înainte de mîncare ca dintr-o sfîntă cuminecătură.

Nu întîmplător icoanele pe sticlă au apărut în Transilvania în vremuri în care calvinismul pe de o parte, catolicismul pe de alta au încercat printr-un prozelitism agresiv să schimbe credinţa românilor. Se ştie că absolut toţi călugării şi călugăriţele au refuzat să-şi părăsească credinţa lor strămoşească. S-au aies cu împrăştierea, întemniţarea şi distrugerea cu tunul a mănăstirilor, dar credinţa n-a putut fi atinsă de tunuri. Şi Sîmbăta a trecut, prin 1785, prin această dramatică soartă, fiind distrusă pînă la temelii. Iconarii au mutat atunci mănăstirile la ţară, în taina odăilor luminate de candele şi astfel, în loc de două sute de mănăstiri, cîte au fost distruse, au apărut zeci de mii de alte altare, în toate casele. În multe din ele au revenit şi călugării şi călugăriţele scăpaţi cu fuga.

Iarăşi, nu întîmplător, sfinţii au căpătat chipuri transilvănene, fiind îmbrăcaţi în costume locale şi înconjuraţi de trandafiri din grădina ţăranului sau de ornamente cu care îşi ornamentau poarta sau pridvoarele caselor. Iconarii aveau în faţă modele vii de martiri.

Înţelegător, mai presus decît s-ar putea bănui, al Teologiei şi al iconografiei bizantine, ţăranul transilvănean a păstrat în arta iconografică pe care a cultivat-o caracteristicile acestei Teologii, dovedind o subtilitate cu mult superioară artei culte, academice, occidentale, deşi geografic se afla pe jumătate în sfera de influenţă a occidentului. Abstractizarea i-a fost uşor accesibilă, şi linia sugerînd carnaţia şi dimensiunea spirituală şi eternă a chipului pictat nu i-a făcut dificultăţi. Dimpotrivă, reducerea la esenţe l-a atras cu uşurinţă, înţelegînd cum să exprime eternul faţă de efemer şi cum să reţină din trup — sufletul unitar pe pămînt, ceea ce e nepieritor şi veşnic. Aceasta l-a ajutat pe iconar să exprime şi divinitatea ca spirit, redîndu-ni-l de pildă pe Iisus printr-un simbol precum Iisus cel euharistic, om din coasta căruia iese viţa de vie, din al cărei strugure e stors vinul în potir! Singele Domnului din Trupul Domnului şi Omului Iisus! Iată un ţăran sau un monah în a căror artă „naivă" trebuie să citim, cum spuneam mai sus, o supremă capacitate de abstractizare şi de înţelegere exactă a ceea ce este Dumnezeu şi relaţia noastră cu El, înţelegere şi redare cu nimic mai prejos de a bizantinilor şi fără să fie o imitaţie a lor.

Pe această linie tradiţională de artă şi credinţă se înscrie şi arhim. Timotei Tohăneanu, un adevărat elev şi continuator al înaintaşilor aici pomeniţi sau nepomeniţi cu numele — sînt prea mulţi ca să-i putem aminti pe toţi — necontaminat de şcoala „imitatorilor de naivi", la care întotdeauna se simte şi se vede şi „şcoala" şi „imitaţia". Timotei Tohăneanu e un autentic. Cine îl vede şi cine îl vede la lucru înţelege de îndată acest lucru. El vorbeşte mai mult în ceea ce face decît poate spune ce face! El face din simţire, dintr-un simţ personal al comunicării cu ceea ce „scrie" pe icoană, nu din „ştiinţă" învăţată din cărţi sau la vreo şcoală de „Belles Artes". N-a fost la nici o şcoală.

A creat el o „şcoală" la Sîmbăta de Sus, pe măsura şi cu mijloacele talentelor sale cu care l-a dăruit Dumnezeu. Şi-a selecţionat ucenici — arhidiaconul Calinic, ierodiaconul Ieronim, Modest, Gherasim şi alţii — în care a descoperit talent şi iubire, adăugîndu-le meşteşugul de a înţelege şi folosi culoarea şi liniile, scoţînd din ei iconari fără să le predea cursuri teoretice, fără vorbe multe, ci punîndu-i să-l vadă la lucru, în post şi rugăciune, cu bucurie şi entuziasm, cu acel entuziasm care înseamnă „respiraţie în Dumnezeu". „Operele" lui Timotei Tohăneanu au cucerit deja o bună parte de lume, ajungînd în Anglia, în Germania, în Suedia, în Elveţia, în S. U. A., în Austria. Pe multe le face la faţa locului, în expoziţiile în care nici nu-i vede pe vizitatori, simţindu-se peste tot singur cu ceea ce pictează, ca la Sîmbăta.

Mănăstirea lui Constantin Brâncoveanu trăieşte, prin „şcoala de pictură pe sticlă" iniţiată şi condusă de Timotei Tohăneanu, o nouă viaţă şi ne străduim să-i creem acum noi spaţii fizice, pentru o şi mai largă exprimare artistică şi spirituală, prin ucenici cărora să le predea începutul cu începutul ştafeta.

„Teofania" sau arătarea Luminii harice

Sufletul creştinului tresaltă de bucurie de cîte ori se învredniceşte să se împărtăşească din trupul şi sîngele Mîntuitorului Hristos, de aceea dînd curs unei bucurii negrăite înalţă la Liturghie în imn de mulţumire cuvintele pline de înţeles: „văzut-am lumina cea adevărată, luat-am Duhul cel ceresc, aflat-am credinţa cea adevărată, nedespărţitei Treimi închinîndu-ne, că Aceasta ne-a mîntuit pe noi". Şi trebuie să spunem că nu numai cel care se cuminecă cu Sfintele Daruri, ci toţi credincioşii care participă la desfăşurarea Sfintei Liturghii, reînnoiesc în cugete şi în simţiri sub formă de mărturisire solemnă măreţia tainică a acestei arătări a Dumnezeirii pe care o „vedem" şi o „luăm" pentru că „am aflat-o" ca pe cea mai copleşitoare realitate a petrecerii cu noi, peste veacuri, a Fiului lui Dumnezeu.

Într-adevăr, graiul cîntărilor şi al rugăciunilor ne cheamă de fiecare dată să ne pătrundem de adevărul „tainei celei din veci ascunse şi de îngeri neştiute al întrupării „pentru noi şi pentru a noastră mîntuire" a Celui care era însă dinainte de veci Fiu al lui Dumnezeu, dar Care, din iubire nesfîrşită, S-a făcut şi „Fiu al Omului" ca să ridice pe om din răutatea păcatului şi să-l mîntuiască. De aceea şi cîntăm cînd „mergem cu Iordanul": „Cel ce Te-ai arătat Hristoase Dumnezeule" şi „lumea ai luminat, mărire Ţie". Şi tot de aceea în calendarele noastre de altă dată sărbătoarea cu care Mîntuitorul şi-a început lucrarea Sa mîntuitoare era numită „Arătarea Domnului". De fapt, atunci s-a arătat „închinarea Treimii", adică „taina unimii în Treime şi a Treimii în unime", cînd însuşi „glasul Părintelui a mărturisit Ţie", adică Te-a mărturisit „Fiu iubit pe Tine numindu-Te", pe cînd „Duhul în chip de porumb a adeverit întărirea Cuvîntului". În fond, deci, deşi trei persoane, Dumnezeul nostru este „un Domn, o credinţă, un botez, un Dumnezeu şi Tatăl tuturor", cum spune Apostolul (Efes. 4, 3—4).

Despre înalta semnificaţie dătătoare de lumină a lucrării izbăvitoare a Domnului Hristos, unul din cei mai învăţaţi scriitori ai Bisericii din primele veacuri creştine, Origen, subliniază că Iisus a zis despre sine: „Eu sînt lumina lumii" (Ioan 8, 12), dar în acest timp tot El a mai spus despre sine că „lumina oamenilor (Ioan 1, 4) e lumina cea adevărată" (Ioan 1, 9) sau „lumina neamurilor", cum a spus-o Duhul Sfînt prin proorocul Isaia cu sute de ani înainte: „Te vor face Lumină popoarelor ca să duci mîntuirea Mea pînă la marginile pămîntului" (Is. 49, 6). „Soarele e lumina văzută a lumii", zice mai departe Origen, iar după Soare dăm acelaşi nume de „lumină" şi lunii şi stelelor. Dar cu toate că aceşti luminători luminează tot ce se află pe pămînt, nu ei sînt „lumina cea adevărată", ci aceasta este Mîntuitorul care e lumina cea înţelegătoare a lumii întregi, singurul care a putut spune: „Lucrati pînă este ziuă, că vine noaptea cînd nimeni nu poate să lucreze. Atît cît sînt în lume, Lumină a lumii sînt" (Ioan 9, 4—5).

„Dar şi ucenicilor le-am spus: „voi sînteţi lumina lumii" (Mat. 5, 14), apoi îndată: „aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît văzînd ei faptele voastre să preamărească pe Tatăl vostru Cel din ceruri" (Mat. 5, 16). După cum, dar, a spus „lunii şi stelelor să-şi arate lumina, mai bine zis s-o împrumute de la soare, aşa cere Domnul şi Miresei Sale, Bisericii, „să aibă şi ea o lumină adevărată, ca să poată împărtăşi din ea tuturor celor ce pot produce din ei înşişi un izvor de lumină. Vom numi dar şi pe Petru şi pe Pavel „lumină a lumii" ca şi tot ce vom mai înţelege prin lume, a cărei lumină sînt apostolii, iar după ei ucenicii şi creştinii unii faţă de alţii. Dar nu trupurile lor sînt cele pe care le luminează Mîntuitorul, ci duhul cel netrupesc din om, cugetul lui, pe care-l luminează cu o putere mai presus de fire, pentru ca fiecare din noi, ca şi cum am fi luminaţi de soare, să fim în stare să deosebim unele de altele, lucrurile netrecătoare de cele trecătoare".

Domnul Hristos S-a numit „lumina oamenilor" şi „lumina lumii" pentru că e într-adevăr, lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume" (Ioan 1, 9) şi tot El a spus că e „învierea" şi viaţa noastră (Ioan 11, 25) izbăvind din morţi pe toţi cei ce cred în El şi trezindu-i la viaţă. Şi nu a făcut acest lucru numai pentru un timp pentru cei ce pot spune „ne-am îngropat cu El în moarte, prin botez (Rom. 6, 4) şi am înviat împreună cu El, ci cu mult mai mult pentru cel ce petrece într-o viaţă nouă, încît, din clipa în care am fost izbăviţi în chip atît de minunat, iată, purtăm în tot timpul cît trăim pe pămînt în trupul nostru moartea lui Iisus „pentru ca şi viaţa lui Iisus să se arate în trupul nostru cel muritor", cum zice Sf. Ap. Pavel (II Cor. 4, 30).

De aceea numai cînd interpretăm viaţa noastră ca desfăşurîndu-se în perspectiva înălţătoare a reflectării „luminii lui Hristos" prin credinţa şi faptele noastre putem spune şi cînta cu adevărat în Liturghia cea nemuritoare că „am văzut Lumina cea adevărată, am luat Duhul cel ceresc, am aflat credinţa cea adevărată", pentru că vieţuirea unui adevărat creştin este a fi „împreună cu Hristos" (Filip. 1, 2).

Pr. *T. Bodogae*

CERUL PE PĂMÎNT, SAU O CĂLĂTORIE ÎN ROMÂNIA*

Primul lucru pe care, în revărsatul zorilor, l-am văzut în România, a fost zăpada! Cam sfioasă încă, se întindea pentru prima oară în acest an peste pămîntul românesc, în această zi de sărbătoare a tuturor Sfinților. Eram, desigur, îmbrăcați prea subțire. Frigul ne pătrundea, încet, pînă în străfunduri. Obosiți și sleiți după cele 30 de ore de călătorie am coborît din tren la Sibiu. Era duminica dimineața. Deasupra orașului pluteau nori groși, plumburii. Străzile erau încă pustii. Încet, am intrat în biserică cu picioarele înghețate și degetele degerate și cu îndoiala în inimă. Cum va fi aici? Ce ne așteaptă? Deodată ne-am trezit într-o Sfîntă Sofia, o catedrală care ne-a vrăjit privirile și ne-a răscolit inimile. Era oare adevărat? Așa era. În Sibiu există o biserică care imită, la dimensiuni mai reduse, Sfînta Sofia din Constantinopol, cea din veacurile trecute.

Am ajuns în momentul cînd I. P. S. Antonie, Mitropolitul Transilvaniei, trecea din reședința Sa spre casa Domnului Său, a Dumnezeului nostru. Nu era momentul să-l oprim și să-i vorbim. Am putut însă vorbi cu rectorul Institutului Teologic din Sibiu pe care l-am luat prin surprindere pentru că nu ne anunțasem. În curînd însă, din Biserică au venit cîțiva preoți pentru a se îngriji de noi. În Biserică era ca și cînd am fi ajuns în cer. Un cer care l-am căutat peste tot și, iată, l-am găsit în Sibiu. Chipul Mîntuitorului ne zîmbea. Maica Domnului ne-a cuprins cu bunătatea ei, și-i ascultam pe îngeri cîntînd. Cald era locul și calde s-au făcut inimile noastre. Aici ne-am simțit cu sufletele acasă.

Era o duminică foarte obișnuită. Două mii de credincioși îngenuncheau pentru a se ruga. Au ascultat predica I. P. S. Sale timp de o oră, au cîntat și au preamărit pe Dumnezeu cu inima, cu gura și cu mîinile. Și să nu uităm picioarele, fiindcă în biserică nu există nici o bancă. Nimeni nu arăta însă semne de oboseală. Căci cine a adormit vreodată în Ceruri!

Așadar, am ajuns. Prin urmare, în Sibiu eram acasă, căci aici ni s-au deschis cerurile...

2. Țara este frumoasă, iar amabilitatea locuitorilor este de nedescris. În România am învățat o expresie: „Vom vedea..." Cu această expresie ne-a fost aranjat totul: mîncare, discuții, vizite, slujbe, paturi și dormitul...

În Carpați am putut vizita o mănăstire despre care călugării ne-au spus că este poarta către Paradis. „Mănăstirea Brîncoveanu" a fost pentru noi într-adevăr un Paradis: munți minunați, zăpadă imaculată, cer albastru, călugări prietenoși, în rugăciune, și cîntările de dimineața, în biserica încă slab luminată. Așa am început o nouă zi a proslăvirii Făcătorului.

O Biserică cu o astfel de preotime nu poate fi decît de admirat. Mulțumim lui Dumnezeu și călugărilor! L-am vizitat pe Părintele Teofil, un călugăr orb care, în chilia sa, ne-a citit din Biblie în nemțește. Un înțelept care ne binecuvintează cu semnul crucii. Ne-a dat și un „cuvînt" pe care să-l păstrăm: „Drumul de la ureche pînă la inimă, este drumul cel mai lung dintre toate". Dar rugăciunea este drumul cel mai scurt pînă la Dumnezeu. Adevărul acesta l-am luat cu noi, păstrîndu-l în inimile și în cugetele noastre.

Dar cîntările! Și icoanele! Avînd cerul înaintea ochilor, ascultam oamenii și îngerii cîntînd...

Din munți ne-am reîntors seara, tîrziu, la Sibiu. Biserica și Căminul unde eram găzduiți erau deja închise. Batem: Am mai putea...?

Răspunsul: „Desigur: N-o să vă lăsăm flămînzi!"

O, amabilitatea acestor oameni ai Bisericii! Vă spunem tuturor: Mulțumim!

După aceasta am plecat spre Miază-noapte. România este mare...

În Cluj-Napoca ne-a primit, pe noi niște bieți călători anonimi, chiar arhiepiscopul. Ne stă în față, înalt, bătrîn și binevoitor. „E greu de suportat despărțirea creștinilor și e mare durerea în ceruri din cauza aceasta. Fiți binecuvîntați, căci v-ați pornit la drum pentru a clădi punți către cellalți. Să ajungeți bătrîni ca mine (78 ani) și să vă împărtășiți de slava Sa". Ca mulțumire i-am cîntat o cîntare: „Fiecare ținut de pe acest pămînt este sfînt pentru Dumnezeul nostru". Acest lucru este valabil pentru România, pentru noi și pentru lumea întreagă.

Cu inimile grele ne-am luat rămas bun și am urcat în trenul către casă. Noaptea am sosit, noaptea ne reîntoarcem. Dar, în inimile noastre era cald. Ardea lumina iubirii lui Dumnezeu.

Dorim ca această lumină să nu ne părăsească. Am vrea să spunem României, Bisericii Ortodoxe Române că vom veni din nou...

* Un grup de 14 studenți în teologie din Gnadau, — R. D. G. — conduși de rectorul Prof. Dr. Gerhard Begrich și de pastorul Johannes Toaspern din Bad Dürrenberg, R. D. G., a făcut o vizită în România între 1 noiembrie 1987—8 noiembrie 1987. După întoarcerea lor în R. D. G., rectorul Begrich ne-a trimis scrisoarea de mai sus, pe care o vor publica într-o revistă de a lor. Și-au exprimat dorința ca să o publicăm și noi. Ceea ce și facem.

PĂLTINIȘ — ultimul moment

— *5 decembrie.* Mă scol la 5. Nu pot scrie despre Noica. Mi-l evoc totuși în ceea ce-a avut bun, în lumina iritantă și neliniștitoare pe care a împrăștiat-o. Ce om straniu, ce frămîntare a răsădit în juru-i. Chiar și această mare mișcare de suflete care se îndreaptă acum spre Pălținiș este opera lui. Mă voi reculege pe drum.

— *6 decembrie.* Nu mă pot reculege. Intrăm în munți. Ninge. Suim. Tăcem. Pereții de piatră se dau în lături, ne lasă să trecem, se string apoi și ne strîmtează calea pînă la imposibil, ne admit trecerea, dar ca suire într-un alt orizont, nebănuit de jos, trecem și suim ca într-o transfigurare, încă un pas și nu vom mai fi noi. Schitul de lemn, la marginea cerului. Groapa lui Noica. Aflu că de aici înainte el se va numi numai Constantin, celălalt nume — Noica — a și rămas jos, în lume. A izbutit pînă la urmă să se purifice și de propriu-i nume, să revină la cea mai simplă formă, acuși elementară, după o bucle vanitoasă prin toate strălucirile cugetării umane, isprăvită iată într-un punct aici, în Carpați: Pălținiș. Noica tace, nu-l vedem. Șade sfiit în pronaos cu o mare uimire pe chip, simplă uimire. Așa să fie moartea, simplă uimire? Înghesuială, atît de multă, atît de mare încît nici nu-ți dai seama că Noica, acolo la ușă, nu mai stinjenește pe nimeni.

Ora 11. Niște tineri în treninguri albastre curăță zăpada cu lopeți de lemn, slobozesc cărările dintre brazi. De ce mai curăță neaua? Noica n-o s-o mai calce. Ar trebui s-o lăsăm așa, un veac, două, nouă, cu nădejdea că amprenta lui vocală se va păstra, că se va redestăinui aerului acesta carpatic și brazilor pentru o altă lume. Domnul N., meteorologul de la Pălținiș, omul care i-a fost garde-corp lui Noica atîția ani și cu care filosofui convorbea regulat despre vreme, mi-a spus însă că neaua aceasta, prima pe care el n-a mai apucat-o s-o vadă, se va duce mîine-poimîine, se va petrece în văzduh și-n izvoare cum toate trec și se petrec. E calm în aer, cernerea fulgilor a stat, clopotul de la schit a spart o clipă liniștea, apoi și-a înghițit limba. Încă vin oameni, tot vin, urcă pe cărările dintre brazi, cu căciulile în mîini, cu frunțile plecate. „— Și cum, domnul Noica a locuit aici?!" „— Domnul Noica va locui de aici înainte acolo!" Și tot vin, de-ți vine să le strigi: nu mai este nimic de văzut, tot ce-a fost de văzut și auzit a fost ieri. „— Și cum a trăit un om ca el aici?" Cum s-a văzut încă de-atunci cînd nimeni nu credea: și-a tăiat singur lemnele de foc, a aprins focul, mînca la o cantină, avea un pat, o masă, două scaune și un cuier — închiriate!, n-avea cărți, cărțile primite le dăruia bibliotecii din stațiune, scrisorile primite le rupea sau le restituia. „— Avea măcar gîndurile asupra-și?" Și gîndurile le dăruia, chiar celor ce n-aveau ce face cu ele: dar gîndurile nu-l părăseau nici noapte, nici zi, îl luaseră de mult în stăpînire, îl făcuseră robul lor, îl tiranizau, îl chinuiau, nimeni în preajma lui n-a dobîndit tămăduire prin gînd. Acum e slobozit de ele, din ele, dar ați rămas voi, toți cei ce veniți, întru ele. Noica tace.

Ora 12, vorbește Logosul. Pentru brazi, pentru pietre, pentru oameni. Vîntul a stat. Noica e cu fața descoperită spre cer. Asistența cosmică nu-l tulbură, nu-i pasă că are atît de mulți martori la taină. A dat sfiala la o parte, e singur cu Cuvîntul și e împlinit. Biruitor. Biruitor întru mărturisire, vindecat de îndoială, deasupra îndoielilor, în certitudine. Nu cumva întru certitudine?, el care a respins certitudinile, pe care le-a căutat fără alean și fără a le afla, care ar fi respins instanța lui în, chiar și în ultima instanță, pentru a fi în întru! Nu, îl vedem bine, este în certitudine, nu întru. Un corb, filfîind stingher deasupra schitului, comentează din văzduh cuvîntul paulinic cu un crah scurt, în timp ce brazii încărcați de zăpadă lasă să cadă peste martori și mărturisitori miriade de stele. Ultima formulă, cea de iertare, s-a spus. Ce-ar urma să ne mai spunem întru Noica? Ce ne mai spune Noica?

Ora 1 (?) Noica ne vorbește cu glasul lui fără vîrstă, ispitindu-ne cu frînturi de gînd din prima și ultima vîrstă a cugetării sale, care ne apar, auzindu-le, într-o prospețime nouă și înnoitoare. Cugetătorul care le extrage din memoria noastră are harul de a nu le tulbura strălucirea galactică, slujindu-le printr-o discretă indicare, cea prin care astronomul inițiat indică stelele.

Meteorologul de la Pălținiș, rămas lîngă trunchiul unui brad, a scuturat spre fruntea lui Noica o ultimă creangă. Cel cu vremelnicia își ia adio de la cel cu veșnicia, lăsînd între noi și el Timpul.

Ora... Cad ultimii bulgări peste groapa lui Noica. Tăcem. Iată, mi-au spus, s-a petrecut un lucru obiectiv. Noica a ieșit din subiectivitatea cea mare. Care nu-i neantul, este intrarea întru Ființă.

Am coborît de la Pălținiș noaptea, lăsînd în urmă zăpezile și culmea carpatică în care trupul lui Noica se află zidit. De jos, de la Sibiu, muntele nu se mai vedea.

Paul Anghel

Aniversarea Prea Sfinţitului Vasile al Oradiei la 75 de ani

TELEGRAMĂ

Urmînd învățătura dreptei noastre credințe și tradiția românească, deopărtășie frățească în același duh, în numele membrilor Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al meu personal, Vă adresăm cele mai calde felicitări cu prilejul aniversării zilei de naștere și al onomasticei Prea Sfinției Voastre, împreună cu toți fiii duhovnicești din Eparhia Oradiei.

Mă bucură faptul că încrederea pusă în strădania rodnică în anii de păstorire a ținuturilor strămoșești din Țara Crișurilor a adunat roade scumpe în tezaurul Ortodoxiei românești și al Patriei noastre dragi, încredere ce s-a arătat a fi atît de bogată.

La popasul aniversar Vă înconjurăm cu dragostea, prețuirea și cu toate dorirele de sănătate și Vă dorim aceeași vigoare în slujirea Bisericii, poporului și a țării noastre, împreună cu tradiționalul: LA MULȚI ANI!

TEOCTIST
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

URCUȘ ÎN OMENIE

A împlini 75 de ani e, în primul rînd, o binecuvîntare de la Dumnezeu. A-i împlini *sănătos,* e o dublă binecuvîntare. A-i împlini în *plină activitate, în mers,* e o triplă binecuvîntare.

Am venit cu bucurie la această aniversare a P. S. Episcop Vasile ca să-l cinstim ca pe unul care beneficiază de această triplă binecuvîntare, să-l felicităm și să-i urăm încă mulți ani, cu sănătate, și în plină activitate.

Știu că de fapt împlinirea acelor 75 de ani a avut loc acum cîteva zile, chiar în ziua Nașterii Domnului. Iată de ce sărbătorirea P. S. Sale are privilegiul de a se face în contextul bucuriei marilor sărbători ale Crăciunului. Frumoasă și rară coincidență! Nu e de mirare că a ajuns episcop! Căci nimeni nu se naște la întîmplare. Nașterile sînt hotărîte de Sus. Împlinirea gîndului lui Dumnezeu depinde însă și de noi. Cea dintîi care a înțeles tîlcul acestei nașteri — o știm dintr-o cuvîntare a P. S. Vasile de la alegerea ca episcop — a fost mama P. S. Sale care, în aceeași zi, l-a hărăzit misiunii de preot. Și preot s-a făcut. Căci și P. S. Sa a înțeles din vreme că e o chemare căreia trebuie să-i răspundă. Mama nu s-a gîndit la mai mult, deși era pe o înălțime — comuna de naștere se numea *Deal,* în jud. Alba — dar iată că Dumnezeu s-a gîndit *la mai mult* și, în 1970, l-a chemat pe protopopul Vasile Coman din Brașov la treapta arhieriei. Adică acum 17 ani.

Împliniți, așadar, 75 de ani, dintre care 17 de arhierie. Ca preot, profesor și protopop ați desfășurat cu prisosință acel fel de activitate care v-a putut recomanda înaintea oricărui altuia, în acel moment, pentru trecerea în treapta arhieriei ca episcop eparhial. Ce alt omagiu, mai consistent, s-ar putea pronunța cu privire la acea perioadă a vieții și activității P. S. Voastre, decît acela pe care l-a pronunțat, la 13 decembrie 1970, Colegiul Electoral Bisericesc, la București, prin alegerea P. S. Voastre în scaunul vacant de episcop al Oradiei?

Cu prilejul instalării P. S. Voastre aici, la Oradea, Păr. Profesor D. Stăniloae care a știut întotdeauna să găsească acele sinteze care să spună mult prin cuvinte puține, caracteriza urcușul preotului Vasile Coman de la preot de țară, la preot și profesor de oraș, și apoi la protopop, nu numai ca pe un urcuș exterior, profesional, ci, mai ales, ca pe *un urcuș interior.* Aș zice eu, ca pe un urcuș în calitate, ceea ce, de altfel, nici nu poate să nu fie *un real urcuș interior.* Părintele Stăniloae făcea însă și un pas mai departe. Caracteriza acest urcuș drept *„un urcuș în omenie".* Într-adevăr, multe se pot înțelege printr-un urcuș interior. Cînd se face însă o asemenea precizare, „urcuș în omenie" înseamnă că s-a definit o chintesență de valori, prin cel mai profund cuvînt românesc, cînd e vorba să caracterizeze o persoană. Cuvîntul e atît de specific limbii române, sufletului românesc, încît e intraductibil. În alte limbi e tot una cu omenesc, ceea ce nu acoperă însă *omenia* în sensul nostru românesc.

Părintele Stăniloae, făcînd încă un pas mai departe, dădea, tot cu acel prilej, și o definiție a arhieriei în care abia întrașeră, voind desigur să vă sugereze ce vă așteaptă: *„Arhieria înseamnă efortul spre omenia în gradul suprem, efortul spre purtarea maximă a greutăților celor dați în grijă, înseamnă răspunderea supremă față de ei".* Și tot P. C. Sa spunea mai departe: *„Oamenii nu mai suportă azi să fie stăpîniți; dar au o mare sete să fie iubiți",* pentru că, adăuga dînsul: *„a fost o vreme cînd chipul episcopului a luat unele trăsături de stăpînitor lumesc".* Părintele Stăniloae identifica în felul acesta o răscruce, o întoarcere spre o nouă înțelegere a demnității arhierești.

De fapt Părintele Stăniloae vă spunea lucruri care confirmau ceea ce, întrînd pe ușa arhieriei, preotul Vasile Coman presimțea, căci, după alegerea de la București declara, citînd dintr-un Sfînt Părinte, că episcopul trebuie să dea dovadă de: *„umilință în purtare, statornicie în credință, înțelepciune în cuvinte, dreptate în lucrări, milostivire în fapte, rînduială în obiceiuri, necunoscînd să facă rău cuiva, și putînd să rabde răul făcut de alții, trăind în pace cu frații iubind pe Dumnezeu din toată inima, neținînd la nimic mai mult decît la Hristos, pentru că și El n-a ținut la nimic mai mult decît la noi".*

N-am ales întîmplător aceste definiții date acum 17 ani arhieriei de către Păr. Stăniloae, cu prilejul înscăunării ca episcop la Oradea a P. S. Vasile, și nici făgăduințele pe care le-a făcut P. S. Sa cu prilejul alegerii. Am socotit că acestea ar putea fi *cele mai exacte criterii după care ne-am putea orienta bilanțul celor 17 ani de arhierie, din cei 75 de ani de viață ai P. S. Sale.* Căci la asemenea ocazii, vrei nu vrei, te trage aniversarea spre judecăți de valoare, spre un bilanț din mers care, evident, nu poate fi decît parțial, dar e absolut necesar, atît pentru a se evalua munca și întreaga activitate din trecut a celui sărbătorit, fiindcă așa se cuvine, din înalte considerente.

P. S. Vasile trece examenul, în lumina acestor criterii, cu *summa cum laudae,* bătînd la ușa anilor ce-i stau înainte, cu vigoare și tinerețe, aproape neverosimile, aflîndu-se în toiul unei bătălii parcă abia începute, pe toate cîmpurile deodată: pastoral-misionar, cultural-teologic, național-patriotic și administrativ-gospodăresc. Și vom vedea de îndată cu ce răspunsuri vine la acest examen sărbătoresc:

„Omenia la gradul suprem", de care vorbea Păr. Stăniloae, e tocmai ceea ce a probat a-l caracteriza mai mult și mai înainte de orice. Ea s-a dovedit desigur în relația cu oamenii. Căci relația cu semenii este — chiar dacă uneori neobservată — semnul omului adevărat, semnul omului înțelept, semnul celui ce nu face nimic la întîmplare, semnul celui ce iubește și înțelege pe altul, semnul acelei călduri a inimii de care toți avem nevoie din partea altora și care ne mărește încrederea în viață, în semeni și în Dumnezeu. Căldura inimii altuia o încălzește și o întărește pe a noastră.

Știm toți cît suflet a pus și pune, ca în prima zi, P. S. Vasile pe îndatorirea sa de căpetenie ca episcop: aceea *pastoral-misionară.* Nu știu dacă mai este vreun episcop în țară care să-și fi văzut personal, la fața locului, toți preoții și toți credincioșii, așa cum a făcut de mai multe ori P. S. Sa. În această privință ar trebui să ne fie exemplu tuturor, nouă celor care, prinși de alte griji, n-am reușit această performanță cu adevărat unică. Știm că ea a însemnat muncă și oboseală, sacrificiu permanent. Vizitele pastorale înseamnă slujbe, predici și cuvîntări care trebuiesc gîndite și pregătite dinainte, corvorbiri duhovnicești și apărare a dreptei credințe, acolo unde, nechemați și nedoriți pescuitori în ape noastre, braconieri ai spiritului, caută să ne pescuiască credincioșii spre rătăcirile lor, stricînd odată cu unitatea de credință a credincioșilor noștri ortodocși și unitatea lor de simțire și de gîndire românească. Episcopul Oradiei a ostenit și osteneste cu neobosită dăruire întru apărarea Ortodoxiei strămoșești și a simțirii românești pe meleagurile Bihariei. Nu întîmplător a hirotonit pentru păstrarea credincioșilor și apărarea dreptei credințe 498 de preoți, înnoind practic tot clerul eparhiei, și nu întîmplător a construit 37 de biserici noi, 154 de case parohiale, 4 oficii protopopești, și a reînnoit cu pictură, sau restaurat aproape toate celelalte biserici și case parohiale mai vechi.

În activitatea pastoral-misionară, P. S. Sa s-a ajutat și se ajută și de o intensă activitate *cultural-teologică.* Cinci titluri de cărți personale, șapte titluri de cărți scrise de alții la îndemnul și sub îndrumarea P. S. Sale, nenumărate articole în „Telegraful Român", în „Mitropolia Ardealului" și în celelalte reviste din Patriarhia Română, din țară și străinătate, uneori modest semnate doar cu „Părintele Vasile", fac din P. S. Sa un cărturar dedicat mai ales problemelor practice, misionare, de liturgică și pastorală, orientat spre slujirea lui Dumnezeu prin slujirea oamenilor, cum de altfel se și intitulează una din cărțile P. S. Sale cu care se înscrie în noua teologie a slujirii, ca teologie ortodoxă a vremurilor noastre.

Poate că tot aici ar trebui să adăugăm și intensele sale preocupări ecumenice. Reprezintă cu cinste și competență Biserica Ortodoxă Română mai ales în dialogul nostru bilateral cu luteranii din R. F. G., dar și în dialogul cu luteranii în general, în comisia ortodoxă internațională de dialog cu această confesiune creștină. Poartă de grijă și Vicariatului Ortodox Român din Ungaria, și a conferențiat adesea în R. F. G., Austria, S. U. A., Canada etc. Ne dă tuturor un prețios exemplu de colaborare ecumenică locală, în spiritul respectului reciproc și al dorinței de recuperare a unității creștine.

Muzeul bisericesc al Eparhiei, care adună atîtea dovezi de unitate și continuitate românească și ortodoxă aici, la hotarul de Vest al Țării, este tot opera P. S. Sale, și prin aceasta ne introducem în altă latură importantă a preocupărilor sale constante, și anume aceea de a ține mereu aprinsă aici candela românismului, printr-o activitate național-patriotică dintre cele mai vii, atît în rîndurile preoților, cît și în rîndurile credincioșilor.

Bihorul a dat Transilvaniei în special, și Patriei în general, oameni de mare valoare în trecut. Oradea a fost locul multor hotărîri de răscruce pentru istoria Patriei. Aici s-a alcătuit, în formă finală, în 1918, de către Comitetul Național Român, *Declarația* pe care a citit-o în Parlamentul din Budapesta la 18 octombrie 1918, deci înainte de unire, Al. Vaida Voievod, și în care se arăta că *„soarta românilor și-o vor hotărî ei înșiși",* ceea ce au și făcut la 1 dec. 1918 la Alba Iulia. Aici a fost mutată în 1880 revista lui Iosif Vulcan, *Familia,* care îi va lansa pe Eminescu și care îi va aduce și numele acasă. Aici a fost întemeiată în 1898 Banca „Bihoreana", care a fost de mult folos românilor sub stăpînirea străină din vremea aceea. De aici a pornit spre scaunul de mitropolit al Transilvaniei Miron Romanul. Aici Ioan Mețianu a fost vicar în 1874, înainte de a fi episcop de Oradea, și apoi mitropolit al Transilvaniei. Din Bihor era și Vasile Mangra, care merită să fie amintit pentru perioada mai bună și nesupusă contestărilor, precum a fost activitatea din ultima perioadă care își mai așteaptă încă anumite clarificări și care, sperăm, sînt pe cale să se limpezească. Bihorul l-a dat pe profesorul Alexandru Roman (1826—1897), membru al Academiei Române, ca și Mangra, pe Partenie Cosma (1837—1924), membru în Parlament, în sinoadele bisericești, activist de frunte al *Asociațiunii* și mai ales al Băncii *Albina,* din care a făcut cel mai puternic institut financiar al românilor din Transilvania, pe Emanuil Gojdu (1802—1870), marele filantrop și patriot, pe preotul Dr. Gheorghe Ciuhandu (n. 1879), pe Nicolae Zigre (n. 1882), pe Nicolae Jiga, pe Ioan Vancea, contemporanul lui Miron Romanul, și pe marele episcop Roman Ciorogariu (n. 1852), acela care a zis parafrazîndu-l pe Miheia: *„Și tu, Biharie, întru nimic nu ești mai mică între ținuturile Ardealului"!* Zicem și noi ca dînsul!

Iată pe ce linie de mari înaintași bihoreni — și desigur am pomenit doar cîtiva din ei — se situează sărbătoritul nostru de astăzi și, trebuie s-o spunem cu dreptate, că se înscrie cu cinste și, cum am văzut, cu mari realizări în rîndul lor.

În 1970, cu prilejul înmînării Decretului de recunoaștere, P. S. Vasile declara: *„Fără a ne cere să renunțăm la misiunea evanghelică și sacramentală, vremea ne cheamă să îndrumăm pe credincioși la o activitate pozitivă, creatoare, la o trăire umanitară, spre un patriotism luminat și cu o conștiință cetățenească devotată binelui comun și propășirii Patriei".*

Nu cred că ar putea cineva să mă contrazică, dacă voi afirma că P. S. Sa a răspuns cu rară conștiinciozitate, cu zel și cu inițiative deosebite, acestei chemări a vremii, pe care o sesiza atunci, în momentul intrării în arhierie.

Despre activitatea administrativ-gospodărească a P. S. Vasile se vor spune desigur aici multe lucruri. Și dacă, fiind copleșiți de alte aspecte ale activității sale, se vor spune cumva mai puține despre aceasta, ea va vorbi prin ea însăși. Se potrivesc aici de minune cuvintele Mîntuitorului: *„De vor tăcea aceștia, pietrele vor vorbi".* Această activitate se vede oriunde ai întoarce capul. Fața centrului eparhial a fost schimbată, capela aceasta e o noutate, bisericile din eparhie au fost reînnoite, atelierul de lumînări a fost ca și făcut din nou, și un frumos *Cămin preoțesc* a fost zidit din temelie. Și cîte altele!

Toate, cele dintru început spuse, pînă la acestea din urmă, ne îndreptățesc să omagiem în sărbătoritul de aici, P. S. Episcop Vasile, un mare *făptuitor,* un *părinte duhovnicesc* un *patriot luminat,* un episcop *„după rînduială",* un *om* care și-a umplut viața cu realizări care îl cinstesc pe el, și cinstesc Biserica noastră și Patria.

Un asemenea om trebuia în această parte de Țară, și asemenea om i-a fost hărăzit acestei părți de țară, de către Providență. Să nu uităm că aici, în părțile Bihariei, ducele român Menumorut a răspuns trimișilor regelui Arpad care veniseră să-i ceară pămînt: „Spuneți lui Arpad că, de va veni ca prieten, îl vom cinsti ca pe un oaspe, dar că pămînt nu-i vom da nici de bună voie, nici sub amenințări, și că nu ne temem, oricît s-ar pretinde el a fi din neamul lui Atila"!

Pămînt și suflet românesc, și credință strămoșească, una sînt. Cei ce sînt aici, pe toate trebuie să le păstreze și să le apere cu dîrzenia și limpezimea de gînd și faptă a lui Menumorut. Tot românul din Biharia e un Menumorut! Să fie un Menumorut!

*

Să-mi îngăduiți ca în numele meu și al întregii obști a sf. Mitropolii a Ardealului să vă aduc felicitări pentru toate împlinirile, nu numai a vîrstei, și cele mai bune urări de sănătate și de păstorire îndelungată, cu aceeași vigoare, cu același zel, cu aceeași dăruire în slujba Bisericii și a Patriei.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Arhiepiscop al Sibiului și
Mitropolit al Ardealului

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

Din AGENDA
Prea Fericitului Patriarh
TEOCTIST

● *Miercuri, 9 septembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a primit pe Excelenţa Sa Dl. George Linardos, noul ambasador al Greciei la Bucureşti, care a făcut P.F. Sale o vizită de curtoazie. A fost de faţă P.S. Episcop Vasile Tîrgovişteanul, Vicar patriarhal.

● *Luni, 2 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a primit pe P.S. Episcop Sava de Bialystok, din Polonia, însoţit de un grup de preoţi din eparhia Sa, care s-a oprit pentru scurt timp la Bucureşti în drum spre ţară, venind de la Ierusalim.

● *Miercuri, 4 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a primit pe Episcopul Anglican Edward Holland auxiliarul Episcopului de Gibraltar, venit în ţară la parohia Anglicană din Bucureşti.

— P.F. Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Sinodului Permanent care a rezolvat probleme curente ale Bisericii Ortodoxe Române.

— P.F. Patriarh Teoctist a prezidat Consfătuirea cu cadrele didactice de la cele două Institute Teologice Universitare ale Patriarhiei Române. La consfătuire au fost prezenţi şi membri ai Sf. Sinod.

● *Joi, 5 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist însoţit de P.S. Episcop Gherasim al Rîmnicului şi Argeşului şi de PP.SS. Episcopi-vicari Roman Ialomiţeanul şi Calinic Argeşanul a vizitat Mănăstirea Căldăruşani, judeţul Ilfov, cu care prilej a instalat pe noul ei stareţ, Protosinghelul Lavrentie Gîţă, fost stareţ pînă acum la Mănăstirea Sinaia.

● *Vineri, 6 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a primit delegaţia „Centrului Internaţional pentru Pace între popoare", din Assisi — Italia condusă de preotul franciscan, Francesco De-Lazzari, rector de seminar, spre a prezenta mesajul de pace al comunităţii de Assisi.

— În după-amiaza aceleiaşi zile P.F. Patriarh Teoctist, însoţit de P.S. Episcop-vicar Nifon Ploieşteanul a luat parte la recepţia oferită de Ambasada U.R.S.S. la Bucureşti, cu prilejul celei de a 70-a Aniversări a Revoluţiei din Octombrie.

● *Duminică, 8 noiembrie a.c.*, Cu prilejul praznicului Sf. Arhanghели Mihail şi Gavriil, P.F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească la Catedrala patriarhală din Bucureşti.

● *Marţi, 10 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a prezidat lucrările şedinţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureştilor, care a rezolvat lucrări curente.

● *Vineri, 13 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a primit pe P. Cuv. Arhim. Nifon Saikaly, reprezentantul Patriarhiei de Antiohia pe lîngă Patriarhia Moscovei, care a adus un mesaj din partea P.F. Patriarh Ignatie IV al Antiohiei.

● *Luni, 16 noiembrie a.c.*, Împlinirea unui an de la alegerea P.F. Părinte Teoctist ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Cu acest prilej la Cabinetul patriarhal au venit ierarhi, vicari administrativi, consilieri patriarhali şi mitropolitani precum şi alţi salariaţi superiori ai Patriarhiei şi Arhiepiscopiei Bucureştilor, care au prezentat P.F. Sale respectuoase urări de sănătate.

● *Miercuri, 18 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist însoţit de PP.SS. Episcopi-vicari Nifon Ploieşteanul şi Roman Ialomiţeanul a vizitat lucrările de la Şantierul Institutului Teologic şi Centrului Ecumenic din Bucureşti ca şi lucrările de la şantierul Atelierelor Institutului Biblic, de la Popeşti-Leordeni, dînd îndrumările respective pentru urgentarea lor.

● *Joi, 19 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a luat parte la Conferinţa preoţească la Protoieria III-a Capitală, unde a rostit un cuvînt de îndrumare şi povăţuire părintească.

● *Sîmbătă, 21 noiembrie a.c.*, În fruntea unui ales sobor de preoţi şi diaconi P.F. Patriarh Teoctist a săvîrşit la Catedrala Patriarhală Sf. Liturghie arhierească, cu prilejul praznicului Intrării Maicii Domnului în Biserică şi a rostit cuvînt de învăţătură.

● *Duminică, 22 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a prezidat lucrările şedinţei anuale a Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureştilor.

● *Marţi, 24 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a luat parte la şedinţa festivă închinată împlinirii a 1200 de ani de la Sinodul VII Ecumenic, şedinţă care a avut loc la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti.

— În continuare, P.F. Patriarh Teoctist a prezidat consfătuirea cu cadrele didactice de la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, dînd preţioase îndrumări pentru buna desfăşurare a procesului instructiv-educativ al doctoranzilor şi studenţilor acestui Institut.

● *Miercuri, 25 noiembrie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a plecat la Arhiepiscopia Iaşilor, pentru rezolvarea unor probleme curente ale acestui Centru Eparhial.

● *Duminică, 29 noiembrie a.c.*, Sub Preşedinţia P.F. Patriarh Teoctist s-au desfăşurat la Centrul eparhial de la Iaşi lucrările şedinţei anuale a Arhiepiscopiei Iaşilor.

Aniversarea Prea Sfinţitului Vasile al Oradiei

Luni, 28 decembrie 1987, a avut loc la reşedinţa episcopală din Oradea o festivitate omagială, dedicată aniversării P.S. Episcop Vasile Coman la împlinirea vîrstei de 75 de ani, festivitate onorată cu prezenţa înalt Prea Sfinţitului Mitropolit al Ardealului şi a Prea Sfinţitului Vasile Tîrgovişteanul, Episcop-vicar patriarhal, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

A participat din partea Departamentului Cultelor, Dl. director Ion Negoiu.

Au mai luat parte: arhid. prof. dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, pr. prof. dr. Dumitru Abrudan, prorectorul acestui Institut, mons. dr. Stefan Dászkál, ordinarius, din partea Bisericii romano-catolice din Oradea, pr. Petru Dorobanţu, consilier cultural la Arhiepiscopia Timişoarei, membrii Permanenţei Consiliului Eparhial, protopopii din eparhie, preoţi din Oradea, invitaţi şi credincioşi din localitate.

După săvîrşirea Sfintei Liturghii în paraclisul episcopal, la ora 10 s-a oficiat un Te-Deum de către un sobor de preoţi şi diaconi, avînd în frunte pe Prea Sfinţitul Episcop Vasile Tîrgovişteanul, Vicar Patriarhal, care a deschis şirul cuvîntărilor omagiale, dînd citire mesajului de felicitare al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, (Cuprinsul mesajului se publică în prezentul număr).

A luat apoi cuvîntul I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului (cuvîntarea se publică în cuprinsul prezentului număr).

În continuare Domnul director Ion Negoiu a adus un cuvînt de felicitare şi apreciere din partea Departamentului Cultelor, remarcînd că cea mai de seamă caracteristică a îndelungatei activităţi a Prea Sfinţitului Episcop Vasile ca preot, profesor, protopop şi arhiereu a fost slujirea cu credinţă a Bisericii Ortodoxe Române şi a Patriei noastre dragi, animat fiind în permanenţă de un fierbinte patriotism.

A luat apoi cuvîntul pr. Augustin Lucian, vicar administrativ, omagiind personalitatea înaltului sărbătorit, în numele Centrului Eparhial al Episcopiei Oradiei.

În numele Institutului Teologic Universitar Sibiu, al corpului profesoral al acestui prestigios aşezămînt de învăţămînt teologic, ce se bucură de atenţia şi sprijinul continuu al P.S. Episcop Vasile, a vorbit arhid. prof. dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului.

Pr. Petru Dorobanţu, consilier cultural al Arhiepiscopiei Timişoarei a transmis mesajul personal de felicitare din partea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae al Banatului.

Au mai vorbit: pr. Marcel Andreescu, protopopul Zalăului, pr. dr. Gheorghe Liţiu de la parohia Oradea-Olosig şi prof. Traian Blajovici din Oradea, în numele mirenilor din Eparhie.

În încheiere, Prea Sfinţitul Episcop Vasile a rostit un emoţionant cuvînt de mulţumire, adresat tuturor participanţilor la această festivitate omagială.

„Vă rog să transferaţi cinstirea de azi, care o îndreptaţi spre mine asupra tuturor credincioşilor Bisericii noastre. Cinstirea pe care o daţi astăzi în zi de lucru este cinstirea lucrului pe care îl face Biserica în sînul poporului nostru. Noi sîntem doar nişte smeriţi semănători, dar cei ce ară, cei ce plivesc, cei ce ajută să rodească sînt credincioşii noştri, poporul nostru, Tuturor se cuvine preţuirea. Pe ei trebuie să-i iubim. De ei am încercat să mă apropii, să fiu cît mai mult în mijlocul lor, să mă rog cu ei, să le vestesc mesajul divin, să-i ascult şi să-i ajut după putere. Toate vizitele pastorale pe care le-am făcut au avut acest scop: cunoaşterea şi apropierea de ei. Încă din primul an am vizitat peste 200 de parohii. Doream să cunosc credincioşii, să văd bisericile, să cunosc activitatea preoţilor, să le cunosc mai ales necazurile, ca să ştiu de unde să încep lucrul, ce trebuie îndreptat şi ce probleme sînt. Era de lipsă să cunosc terenul şi problemele pastorale de aici. La Braşov cunoaştem aceste probleme. Am fost foarte bucuros că am întîlnit inimi credincioase, calde, cu dragoste de Biserică şi de neam şi am fost înţeles repede de către credincioşi şi de cler despre datoriile care le avem. Ştiam că trebuie să ne înscriem în ritmul nou de viaţă al poporului nostru, să mergem de la unul la altul, să strîngem legăturile ca să facem tot ceea ce Dumnezeu şi neamul aşteaptă de la noi".

Întregind calda atmosferă în care s-a desfăşurat frumoasa manifestare de dragoste şi preţuire cu care a fost înconjurat înaltul ierarh, corul catedralei episcopale, Biserica cu Lună din Oradea, condus de păr. Traian Codilă, a executat un frumos concert de colinde.

A urmat apoi o masă festivă oferită de Consiliul Eparhial, la care au continuat vorbirile. Au exprimat calde cuvinte în cinstea Prea Sfinţiei Sale pr. prof. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, pr. Nicolae Mara, consilier adm.-bis., prof. dr. Teodor Maghiar, decanul Institutului de Învăţămînt Superior din Oradea, arhid. Teodor Savu, fost inspector eparhial, prof. Titus L. Roşu din Oradea, dr. Sabin Novac din Oradea şi pr. Teodor Cios, protopopul Beiuşului. Dînd glas simţămintelor fireşti de sinceră şi adîncă preţuire pentru tot ceea ce Prea Sfinţia Sa a făptuit în ogorul Bisericii străbune şi mai ales aici, în acest colţ de ţară, de recunoştinţă şi fiesc devotament, vorbitorii au adus un fierbinte omagiu personalităţii marcante a Prea Sfinţitului Episcop Vasile, urîndu-i ani mulţi, întru deplină sănătate şi aceeaşi putere de muncă la cîrma Eparhiei Oradiei, pentru a-i conduce şi pe mai departe, cu aceleaşi rodnicii, destinele.

Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie a toastat apoi în cinstea Înaltei Conduceri de Stat, a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist precum şi a ierarhului sărbătorit şi a felicitat din nou pe Prea Sfinţitul Episcop Vasile pentru pragul celor trei sferturi de veac împlinite cu atîta vrednicie.

Vădit mişcat, Prea Sfinţia Sa a mulţumit călduros tuturor celor de faţă pentru toate bucuriile sufleteşti ce i-au fost oferite cu atîta dragoste în această zi aniversară, socotindu-le drept îmbolduri ce le va pune în slujirea cu aceeaşi dăruire a Bisericii şi neamului nostru românesc.

Pr. *Dorel Octavian Rusu*

Semnalăm... Semnalăm...

● *Se spune de unii, se spune de alţii, şi bine că se spune, că sînt poeţi mari. Cînd sînt! Printre aceştia în mod cert e mare Ştefan Augustin Doinaş, atît de mare că unii nu-i văd capul, fiind prea sus. Nu-i vina lui, desigur! Acum şi-a adunat versurile într-o carte, să se vadă de-odată:* FOAMEA DE UNU *(ed. Eminescu, 1987, 345 p., cu un Cuvînt înainte de Radu Călin Cristea). Titlul e uluitor! Şi poeziile sînt prefaţate, ca toate cărţile mari, de cuvintele primului poem: „La început a fost cuvîntul IUBIRE".*

Geneza dă mîna cu Prologul lui Ioan!

● *Arhiepiscopia Tomisului şi Dunării de Jos a editat nr. 3 al* „Îndrumătorului bisericesc, misionar şi patriotic" *pe 1987, cuprinzînd preţioase îndrumări către preoţi şi credincioşi (Arhiep. Dr. Antim Nica) şi rubrici precum: Mărturii ale dreptei credinţe, Îndrumări de la amvon, În slujba Patriei şi a binelui obştesc, Pe urmele vieţii spirituale, File de istorie şi artă ş.a. Bogat şi instructiv.*

● *Dan Zamfirescu prefaţează în revista „Manuscriptum" (nr. 4, anul XVII, 1986, p. 23—38) studiul lui Paul Mihail intitulat* „Un manuscris inedit al vieţii lui Grigorie Ţamblac" *(p. 39—49). Neobositul şi eruditul savant Paul Mihail are mereu ceva nou de scos la iveală. După seria de „Contribuţii la bibliografia românească veche" (Anuarul Inst. Ist. Xenopol, Iaşi, 1986), de data aceasta tipăreşte o viaţă a lui Grigorie Ţamblac de Andronic de la Mănăstirea Noul Neamţ.*

Nu cu Paul Mihail polemizează Dan Zamfirescu în „Grigorie Ţamblac. Legenda lui în cultura română", *ci cu Andronic şi cu toţi cei care în trecut şi azi l-au adus şi îl aduc încă pe Ţamblac în Moldova, ba îl fac şi stareţ la Neamţu şi autor al „Muceniciei lui Ioan cel Nou", făcînd din aceasta „cea dintîi operă în proză* a literaturii române" *(p. 24). Cînd are argumentele în mînă, Dan Zamfirescu e necruţător şi nu-i lipsesc niciodată cuvintele necruţării, împotriva celor cu* „fixaţii cvasimonahale... cu alte titluri şi alte pretenţii" *(p. 27). El dovedeşte — şi aşteptăm pe cineva care să-l contrazică tot atît de vehement, deci cu argumente mai tari — că Ţamblac n-a călcat niciodată prin Moldova!*

Aşadar, autorul „primei opere în proză a literaturii române" e un român, un român cu numele Grigorie. De ce să fie imposibil? N-ar fi primul român cu acest nume!

● „Cîntări bisericeşti şi populare" *de Pr. Antofie Radu, a editat Episcopia Buzăului (1987, 366 p.).*

Pe cît de modest, pe atît şi de savant în muzică, pr. Antofie Radu ne dă una din acele cărţi care nu pot fi scrise decît de cei cu har anume pentru aşa ceva. Să adăugăm că în afară de muzică, traduce din latineşte şi greceşte, din franceză, portugheză, italiană şi germană iar după vîrsta de 80 de ani a învăţat portugheza, ca să traducă un autor care îi stătea lîngă inimă. E poate unul dintre ultimii noştri poligloţi, dublat de un muzician de rară sensibilitate, iubitor deopotrivă al muzicii bisericeşti şi populare. Un Cantemir al vremurilor noastre!

● *Pe frontul culturii, în plutonul eseiştilor, cam subţire dacă e să fie ceea ce ar trebui să fie N. Steinhardt e în linia întîi. Prezent în presă, peste tot pe unde apare cîte o revistă, de curînd s-a adunat şi într-o nouă carte:* „Escale în timp şi spaţiu", *(Cartea Românească, 1987, 406 p.). Călător pe calea veşniciei culturii, se opreşte pe unde îi place şi pe unde nu-i place şi, pe ici trimite pe unii în uitare, pe alţii îi scoate din uitare, iar pe cei aleşi încearcă să-i treacă dincolo de timp şi spaţiu, agăţîndu-i de sine, sau agăţîndu-se el de ei.*

Încă o carte bună!

● „Era-nţelept ca Grecii", *se intitulează poezia dedicată de poetul Vasile Nicolescu „ssavantului patriot Ioan G. Coman", în „Luceafărul" (nr. 14, 1987, p. 5). Sînt primele cuvinte din primul vers care continuă cu: „era-nvăţat ca Platon". Aşa era!*

● *Ion Brad şi Mircea Popa semnează, fiecare, în „România literară" (XX, nr. 41, 1987, p. 12—13), cîte un articol dedicat cu prilejul a 100 de ani de la moarte,* „Părintelui filozofiei române" *cum l-a numit Sextil Puşcariu pe Timotei Cipariu. Mircea Popa îi zice:* „Un Haşdeu al Transilvaniei", *iar Ion Brad se mîndreşte că s-a născut în acelaşi sat cu dînsul, Pănade, pe Tîrnava Mică. Cine nu s-ar mîndri?!*

● „Fiecare om reprezintă un unicat al naturii", *este titlul unui eseu publicat de Arcadie Percek (România literară, XX, 19, 1987, p. 19) în care adună dovezi despre această unicitate, identificînd din cele multe şapte caracteristici irepetabile: faţa, amprentele mîinilor, ale buzelor, vocea, desenul vascular retinian, firul de păr, sîngele.*

Aşadar, am trage concluzia că o tipologie absolută în care subiecţii ar fi mai mult de unul, este şi teoretic şi practic imposibilă. De unde şi factorul de imprevizibilitate în determinarea acţiunilor oamenilor pe bază de analogie. Căci autorul eseului s-a oprit în cele de mai sus doar la aspectele somatice, dar spune că şi o investigaţie în cele psihice ar duce la aceeaşi concluzie a unicităţii fiecărui om. Fiecare om e o lume, precum spunea încă Democrit. Mai înainte de el o spusese şi autorul cărţii Genezei, că pe toate le-a făcut Dumnezeu „după felul lor", *iar pe om* „după chipul şi după asemănarea Sa". *Trebuie deci înţeles: pe fiecare om. Şi mai trebuie înţeles că: „chipul şi asemănarea" priveşte infinitatea lui Dumnezeu care, aşa cum spunea Dionisie Areopagitul, nu poate fi prinsă exhaustiv într-o definiţie. Căci oricîte caracteristici i-am pretinde, ar mai rămîne încă o infinitate neprinse.*

Fiecare om, prin unicitatea sa, e şi el doar o caracteristică din cele infinite care ar putea defini exhaustiv ce este omul. În această privinţă iată că se confirmă că e într-adevăr „după chipul şi după asemănarea lui Dumnezeu"!

Ştiinţa tipologiei care încă nu există ca atare, dar există în secvenţe ca psihologia, pedagogia, anatomia etc., nu trebuie însă să se descurajeze. Caracteristicile comune sînt tot atît de evidente şi multe, aşa încît se pot determina legi pe bază de caracteristici şi comportamente inedite. Atît numai că trebuie să lase loc întotdeauna şi comportamentului de unicat, adică unui anume coeficient de imprevizibilitate. Ceea ce de altfel, de voie de nevoie, se şi face. Eforturile ştiinţelor merg şi trebuie să meargă spre cît mai marea reducere a coeficientului de imprevizibilitate, deci spre cît mai adînca pătrundere în spaţiul variabilităţii infinite. În teologie aceasta ar echivala cu tot mai multa cunoaştere a lui Dumnezeu, prin cunoaşterea omului, ca chip şi asemănare a Sa.

Oamenii de ştiinţă pot să-i zică precum vor ei!

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea*, Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA„
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 15 ianuarie 1988 Nr. 3—4/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

OMAGIU PREŞEDINTELUI ŢĂRII

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

MULT STIMATE DOMNULE PREŞEDINTE NICOLAE CEAUŞESCU

La fericitul jubileu de astăzi, cînd pe răbojul dăinuirii noastre naţionale se încrustează cu slove de aur aniversarea a 70 de ani de viaţă ai Domniei Voastre — din care mai bine de cinci decenii şi jumătate le-aţi dăruit în slujba propăşirii necontenite a Patriei şi împlinirii celor mai cutezătoare idealuri ale poporului român — Sfîntul Sinod, clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române, alături de toţi fiii acestui pămînt străbun, îşi îndreaptă gîndurile către Dumneavoastră, cu aleasă preţuire, vie recunoştinţă şi nestrămurită dragoste, aducîndu-Vă un vibrant omagiu de înaltă stimă şi cinstire, împreună cu cele mai călduroase urări de sănătate, fericire, viaţă îndelungată şi noi puteri de muncă în călăuzirea, dezvoltarea şi ridicarea scumpei noastre patrii pe cele mai înalte trepte de lumină şi de afirmare a prestigiului ei în lume.

Răsfoind bucoavna vremii, în istoria mai mult decît bimilenară a poporului nostru întîlnim aşezate la loc de cinste numele unor mari personalităţi care, identificîndu-se cu interesele şi aspiraţiile vitale ale întregii naţiuni şi întruchipînd virtuţile şi idealurile cele mai nobile ale acesteia — de libertate, dreptate socială, independenţă şi unitate naţională — făurind punţi nemuritoare care leagă trecutul de prezent şi prezentul de viitor, s-au bucurat de înaltă şi îndreptăţită cinstire atît din partea contemporanilor cît şi a urmaşilor lor, rămînînd peste veacuri pilde vrednice de îndreptăţită mîndrie naţională. Nicicînd însă poporul român nu şi-a găsit o mai desăvîrşită întruchipare a străduniilor şi a năzuinţelor sale celor mai alese, ca acum, în vremea noastră, în personalitatea proeminentă a Domniei Voastre, vlăstarul cel mai strălucit al acestui neam, care aţi odrăslit din sînul lui, v-aţi identificat cu idealurile lui şi aţi dat viaţă celor mai înalte aspiraţii ale înaintaşilor, înălţînd pe culmile cele mai înalte viaţa materială şi spirituală a întregii noastre naţiuni şi făcînd cunoscut pretutindeni mesajul ţării noastre de pace, înţelegere şi conlucrare frăţească cu toate popoarele lumii.

Prin activitatea neobosită, pe cît de înţeleaptă, pe atît de bogată şi multilaterală a Domniei Voastre, v-aţi înscris cu cinste în istoria României contemporane ca un mare creator de epocă, legat prin toate fibrele de binele, fericirea şi aspiraţiile cele mai nobile ale poporului român. Gîndirea fecundă pe care aţi făcut-o simţită în toate domeniile de activitate din patria noastră a determinat dezvoltarea fără precedent a întregii activităţi a ţării noastre din ultimele decenii şi situarea ei pe un drum de necontenită propăşire materială şi spirituală. Vremea de rodnice înfăptuiri de cînd vă aflaţi la conducerea ţării noastre — denumită cu drept cuvînt *„Epoca Nicolae Ceauşescu“* — a pus în lumină în modul cel mai convingător dăruirea totală şi identificarea Dumneavoastră cu aspiraţiile fundamentale ale naţiunii române. Legat fiinţial de poporul în sînul căruia v-aţi născut şi aţi crescut, aţi stimulat în modul cel mai înalt încrederea acestuia în propriile sale capacităţi creatoare, conştiinţa de sine şi voinţa neclintită de a-şi afirma şi apăra existenţa sa pe vatra străbună în care s-a născut şi a dăinuit neîntrerupt de-a lungul veacurilor.

Lupta hotărîtă a Domniei Voastre pentru independenţă şi suveranitate naţională a devenit o componentă a societăţii noastre româneşti contemporane, reunind pe toţi fiii patriei în aceleaşi năzuinţe de apropiere, înfrăţire şi îmbogăţire necontenită a patrimoniului spiritual al României de azi.

(Continuare în pag. a 3-a)

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Preşedinte
TEOCTIST
Patriarh

† **ANTONIE**
Mitropolitul
Ardealului

† **NESTOR**
Mitropolitul
Olteniei

† **NICOLAE**
Mitropolitul
Banatului

† **ANTIM**
Arhiepiscopul Tomisului
şi Dunării de Jos

† **TEOFIL**
Arhiepiscopul Vadului, Feleacului
şi Clujului

† **GHERASIM**
Episcopul Rîmnicului
şi Argeşului

† **EPIFANIE**
Episcopul Buzăului

† **EFTIMIE**
Episcopul Romanului şi Huşilor

† **EMILIAN**
Episcopul Alba Iuliei

† **TIMOTEI**
Episcopul Aradului, Ienopolei
şi Hălmagiului

† **VASILE**
Episcopul Oradiei

† **NIFON PLOIEŞTEANUL**
Episcop-vicar patriarhal

† **VASILE TÎRGOVIŞTEANUL**
Episcop-vicar patriarhal

† **ROMAN IALOMIŢEANUL**
Episcop-vicar

† **PIMEN SUCEVEANUL**
Episcop-vicar

† **DAMASCHIN SEVERINEANUL**
Episcop-vicar

† **LUCIAN TOMITANUL**
Episcop-vicar

† **IUSTINIAN MARAMUREŞANUL**
Episcop-vicar

† **CALINIC ARGEŞANUL**
Arhiereu vicar

† **IOACHIM VASLUIANUL**
Arhiereu vicar

† **GHERASIM HUNEDOREANUL**
Arhiereu vicar

Ziua de 26 ianuarie se înscrie în galba de aur a sărbătorilor poporului nostru. În această zi de înaltă cinstire a conducătorului patriei şi poporului nostru, Domnul Nicolae Ceauşescu, cu prilejul aniversării a 70 de ani de viaţă şi a peste 55 de ani de eroică activitate pusă în slujba poporului, a patriei, privim cu bucurie şi mîndrie la cununa istorică a realizărilor obţinute în ţara noastră, prin munca întregului popor în ultimii ani, realizări ce poartă numele ctitorului noii epoci în care trăim şi care au la bază gîndirea sa revoluţionară.

„Epoca Ceauşescu“ o vedem în fiecare clipă şi la fiecare pas pe care-l facem pe calea progresului şi civilizaţiei. Ea reflectă apogeul înfăptuirilor celor mai nobile idealuri visate de moşii şi strămoşii noştri, care ne-a fost dat să le trăim noi, generaţiile de astăzi.

În acest sens, cel mai potrivit omagiu pe care-l putem aduce iubitului conducător al poporului nostru constă în reamintirea cîtorva din marile realizări din anii pe care-i trăim, sub înţeleapta-i conducere.

Pentru că în anul care a trecut s-au împlinit 25 de ani de la încheierea procesului cooperativizării în agricultură, menţionăm că în acest domeniu s-au obţinut realizări remarcabile, prin faptul că s-a dat o atenţie deosebită mijloacelor materiale corespunzătoare, bazei tehnico-ştiinţifice menite să faciliteze împlinirea planurilor legate de agricultura socialistă şi să garanteze eficienţa producţiei. În paralel, s-a dezvoltat puternic învăţămîntul general şi de specialitate creindu-se licee agricole şi facultăţi de profil, urmărindu-se buna formare a cadrelor pentru toate sectoarele agricole. Perioada care s-a inaugurat în 1965 a plasat agricultura României pe noi coordonate de progres şi a necesitat trecerea la noua revoluţie agrară, adică la o modernizare a forţelor de producţie ale acestei ramuri, la perfecţionarea formelor de organizare şi conducere, la creşterea mai accentuată a randamentelor şi productivităţii muncii. În felul acesta producţia de cereale a ajuns cea mai mare din istoria ţării. Aceste performanţe au fost posibile şi datorită faptului că în perioada 1981—1985 au fost

alocate ştiinţei şi tehnologiei fonduri de aproape două ori mai mari comparativ cu cincinalul anterior.

*

Dacă încercăm să cuprindem în cifre, şi la nivel economic, chipul cel nou al patriei în această epocă de după 1965, ceea ce obţinem, este imaginea unei Românii ale cărei împliniri strălucesc cu pregnanţă în cartea de aur a gloriei neamului nostru. Tabloul sintetic astfel obţinut înfăţişează constanţa dinamismului creşterii economice, România situîndu-se pe primele locuri în lume în ceea ce priveşte ritmul de dezvoltare economico-social.

În comparaţie cu anul 1965 avuţia naţională a crescut în prezent de aproximativ şase ori, iar venitul naţional pe locuitor a sporit în acest timp de la 8 700 lei la 37 000 lei, fapt care a făcut posibilă reducerea de-

REDACŢIA

(Continuare în pag. a 3-a)

„Hai să dăm mînă cu mînă“

Unirea Principatelor Române: Muntenia şi Moldova, înfăptuită la 24 Ianuarie 1859, marchează o primă etapă în procesul de formare a statului naţional român unitar.

Acest eveniment are la bază năzuinţa de totdeauna a românilor de pe ambele versante ale Carpaţilor de a trăi într-o singură ţară şi sub sceptrul unei singure cîrmuiri politice proprii.

La 1600, Mihai Viteazul n-a făcut altceva decît să vină în întîmpinarea unei astfel de năzuinţe şi să o transforme în realitate. Solidarizarea maselor româneşti din Transilvania cu oastea învingătorului de la Şelimbăr a constituit dovada că cel care venise şi cei care îl primiseră erau de mai înainte întru toate una, vorbind aceeaşi limbă şi avînd aceeaşi credinţă. Un astfel de gînd, că şi dincolo de Carpaţi este acelaşi pămînt străbun pe care trăiesc tot fraţi de ai săi, l-a purtat pe Mihai spre Transilvania şi deopotrivă spre Moldova. N-a fost de altfel numai gîndul lui acesta ci l-au nutrit şi alţi domni români anteriori. Bogdan al II-lea, de pildă, credea pe la 1450, că este ceva firesc ca Moldova „una să fie“ cu Transilvania pentru că şi într-o parte şi în cealaltă trăiesc oameni de aceeaşi origine. La fel, Vlad Ţepeş considera Muntenia şi Transilvania „o singură ţară“ pentru aceleaşi motive. Iar Ştefan cel Mare, într-o solie adresată Veneţiei, numea Muntenia „l'altra Valachia“, deci o altă ţară românească, soră de sînge cu Moldova peste care stăpînea el. Aceste trei provincii formau Dacia Veche. Ele se asemănau atît de mult „între sine încît erau menite pentru un singur popor şi o singură domnie“ cum scria Ion Budai Deleanu.

Mihai Viteazul a voit şi a izbutit să aşeze această domnie peste poporul care s-a zămislit aici şi a rămas statornic pe vatra strămoşească, în ciuda tuturor vicisitudinilor.

Din păcate, unirea realizată de el a durat foarte puţin, dar ea a dobîndit valoare de simbol şi ca atare a aprins şi mai puternic năzuinţele de unitate şi independenţă ale românilor.

La 1859, voinţa de unire a românilor n-a mai putut fi înfrîntă. Cu toată opoziţia marilor puteri (cît de mult ne-a însoţit în timp această opoziţie!), adunarea ad-hoc a Moldovei, întrunită la Iaşi în 7 octombrie 1857, a hotărît „Unirea Principatelor într-un singur stat sub numele de România“. A doua zi, adunarea ad-hoc din Ţara Românească adopta aceeaşi hotărîre: „Unirea Principatelor într-un singur stat şi subt un singur guvern“. Justificarea acestei măsuri a fost făcută în chip magistral de către marele bărbat al naţiunii române, Mihail Kogălniceanu. Dorim unirea Principatelor — arăta el — pentru că „este firească, legiuită şi neapărată, pentru că sîntem acelaşi popul, omogen, identic ca nici un altul, pentru că avem acelaşi început, acelaşi nume, aceeaşi limbă, aceeaşi religie, aceeaşi istorie, aceeaşi civilizaţie, aceleaşi instituţii, aceleaşi legi, aceleaşi obiceiuri, aceleaşi temeri şi aceleaşi speranţe, aceleaşi trebuinţe de îndestulat, aceleaşi hotare de păzit, aceleaşi dureri în trecut, acelaşi viitor de asigurat şi, în sfîrşit, aceeaşi misie de îndeplinit“. Copleşitor de multe lucruri aveam în comun ca să mai fi rămas separaţi. Şi totuşi, Conferinţa de la Paris, ţinută în mai—august 1858, a adoptat o Convenţie prin care stabilea doar o unire formală a Principatelor, sub denumirea de „Principatele Unite ale Moldovei şi Ţării Româneşti“, fiecare avînd domnul şi guvernul ei, adunarea legislativă şi administraţia proprie. Din nou împotrivirea puterilor străine!

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. *Dumitru Abrudan*

FERICIRILE

Alegerea celor doisprezece ucenici însemna o nouă pagină în lucrarea pentru care Domnul Hristos venise în lume. Nu avea nevoie de ei ca să-L sprijine în această lucrare și nici ca să-L apere de aceia ce îl vor dușmâni în ascuns sau pe față. De ei va fi nevoie nu acum, ci atunci cînd El nu va mai fi în lume: cuvîntul rostit, predania și învățătura Sa trebuiau duse mai departe. Cu alegerea celor doisprezece, Iisus Hristos a făcut — cum s-ar spune astăzi — deschiderea solemnă a Noului Așezămînt.

Primul amvon al acestei predanii a fost muntele. Se numea Kurum Hattin, nu prea departe de Tiberiada. De atunci își va schimba numele și se va numi Muntele fericirii. Frumoasă și binemeritată numire.

Pe vîrful lui era un platou care putea primi cîteva mii de oameni. În ziua aceea, cînd Iisus rosti Fericirile, aceste cîteva mii de oameni erau acolo. Evangheliștii n-au evaluat numărul lor, ci vorbesc numai că se găsea o mulțime mare de noroade.

Așadar, Iisus și ucenicii se găseau pe acest platou al muntelui. De jur împrejur, noroadele veneau să-L asculte și să le tămăduiască bolnavii. Și-L ascultau într-o desăvîrșită tăcere și-I urmăreau ideile căci vorbea cu o atenție sporită, iar lor le plăcea tot ceea ce le spunea. Va veni vremea cînd singuri vor mărturisi: „Niciodată nu a vorbit om ca Acesta".

Muntele era o minunată priveliște, un splendid tablou de frumusețe a naturii: un loc înalt cu o culme netedă. La poalele lui, Tiberiada, numită cînd lac, cînd mare — își întindea albastrul apelor pe malul cărora trudeau pescarii. Mai toți locuitorii din jurul Tiberiadei trăiau de pe urma ei. Pescari, mulți pescari. Pescari erau și ucenicii lui Iisus: nu toți, ci mai toți.

Locul ales e deosebit de frumos: părea un loc retras ce te îndeamnă la reculegere și rugăciune și el va fi acela care va aduce lumii o schimbare,făcînd-o să se îndrepte pe adevăratul drum al fericirii. Învățătura ce s-a rostit aici a ajuns pînă în vremea noastră — și va rămîne pînă la sfîrșit de veac — și ea stă la temelia Bisericii lui Hristos.

Muntele cu piscurile lui colțuroase, marea cu apele ei înfuriate — sau liniștite ca un vis de evanghelie — șesul ce se întindea în nemărginirea orizontului... iată cum arăta cel dintîi amvon al lui Hristos din înălțimea căruia s-a rostit o învățătură ce avea să schimbe sufletul omului și chipul acestei lumi. Datorită ei, năpăstuitii vieții și oropsiții tocmelilor omenești vor primi plată pentru pacea pe care au dorit-o, dreptatea ce au făcut, nedreptatea ce li s-a dat, mila ce au avut, urgisirea ce li s-a adus. Și plata va fi una singură — dar ce plată măreață: împărăția cerurilor!

Privind această mulțime, Iisus rosti: „FERICIȚI CEI SĂRACI CU DUHUL"...

Întîi săracii: ei au fost în toate timpurile și în toate laturile. Omul — în ignoranța lui — adeseori îl fericește pe cel bogat. Uită — sau nu vrea să știe — că neajunsurile bogăției sînt mai mari decît neajunsurile săraciei. Să se gîndească numai la lăcomia bogatului sau la zgîrcenia lui. Mila nu totdeauna face casă bună cu punga bogatului. Ea, parcă, sălășluiește mai degrabă în inima săracului. Văduva aruncase doar doi bănuți în cutia templului, dar cu mult mai mult decît cel care dăruise o sută: ea dase totul, celălalt avea de o sută de ori — sau de șapte sute de ori — mai mult.

Sărăcia și sărăcirea nu sînt numai de un neam: e sărăcia de a nu avea punga cu bani, dar e și sărăcirea de a-ți îndepărta inima de darurile și de bucuriile lumii. Sărac e și cel ce se desparte de bogăție spre a-L urma pe Hristos, primind o altă bogăție. Sărac cu duhul este și cel smerit cu inima și cel umil și umilit și cel ce, făcînd binele, cunoaște dispretul bogăției și caută împărăția lui Dumnezeu. Pe aceștia îi iubește Iisus și pe ei îi fericește. Așadar, prima condiție a fericirii e sărăcia — sau sărăcirea — omului de rău și pe temelia ei se reazemă Evanghelia lui Hristos. Trudnică și grea încercare atîta vreme cît sărăcia vieții noastre spirituale rămîne cale piezișă și anevoioasă care ne apasă la întoemirea fericirii.

„FERICIȚI CEI CE PLÎNG"...

Plînsul este firesc, este omenesc și este propriu vieții noastre sufletești. El ușurează și limpezește ochii trupului, dar și ochii minții. După ce ai plîns ești altul: acum vezi mai bine și răul pe care l-ai făcut și binele pe care l-ai uitat, și păcatul pe care erai să-l săvîrșești și pe acela de care trebuie să te ferești. Plîngi pentru păcatele ce s-au adunat ca norii de cer, pentru răul care te stăpînește și nu poți fugi de el.... plîngi pentru binele pe care n-ai vrut să-l faci aproapelui tău cînd a fost în necaz sau la strîmtoare... plîngi pentru tot răul din tine de care nu te poți lipsi și totuși nădăjduiești că bunul Dumnezeu te va auzi și îți va întinde mîna Sa întru ajutorare, așa cum a plîns Petru după ce s-a lepădat de Hristos la vremea sfintelor Sale pătimiri.

Plînsul — dacă e sincer și dacă e plin de căință — duce la despovărare, la împăcare și liniște, la îndreptare și, în sfîrșit, la împărăția lui Dumnezeu. Ce, oare, ne-am putea dori mai mult?

„FERICIȚI CEI BLÎNZI"...

Dacă, uneori, omul e sărac, dacă uneori, plînge pentru firești și omenești pricini, iubirea față de semenul său îi cere să fie blînd. A fi blînd — și blînd nu poți fi decît iubindu-ți aproapele — înseamnă a împlini o altă lege a firii, lege ce-și are resorturile în înseși temeliile vieții noastre. Dar a fi blînd iată, acum, este o poruncă dumnezeiască. Blînd este cel care în ocara ce i se aduce, știe să rabde. Blînd este cel care în întristările vieții nu cade pradă mîniei, ci îndură nedreptatea asupritorului, învățîndu-l astfel cum ar trebui să fie el însuși. Această blîndețe poate schimba răul în bine, minciuna în adevăr, ura în dragoste, păcatul în virtute. Ea înseamnă un eroism moral menit să schimbe în bine chipul lumii, căci nu trebuie să uităm că pildă de blîndețe și bunătate a fost Însuși Fiul lui Dumnezeu care ne-a spus: „Învățați-vă de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima".

Într-adevăr, cu o vorbă bună se poate deschide multe inimi și cîștiga multe suflete, așa cum se poate stinge o vrajbă și înlătura o împovărătoare judecată. Blîndețea e îngăduitoare, iertătoare și face ca în lume să fie loc pentru toți, fără ură și fără nedreptate. La porțile ei se sfarmă tot răul și cad toate lanțurile. Dacă Goethe — murind — a cerut „mai multă lumină" — adevăratul creștin ar trebui să spună „mai multă bunătate", prin ea dobîndind, aici — dragostea și prețuirea tuturor — iar dincolo, cerul lui Dumnezeu.

„FERICIȚI FĂCĂTORII DE PACE"...

Noaptea Betleemului vestise lumii pace și înțelegere, iar îngerii spuseră că menirea Noului Născut era înlăturarea vrajbei și a pricinilor de dezbinare spre a întemeia o pace între om și semenii lui și o pace între oameni și Dumnezeu. Pacea înseamnă armonia omului cu întregul univers, dar înseamnă și armonia omului care purcede din Evanghelia lui Hristos. Izvodind din adevăr și dreptate și trăind înțelegere și iubire, pacea păstrează toată taina binelui și împlinirea ei ne face fii ai lui Dumnezeu și ai împărăției cerești. Din păcate însă, omenirea — în zbuciumata ei istorie — a cunoscut cu mult mai multe zile de întuneric și război, decît zile de lumină și pace.

„FERICIȚI CEI PRIGONIȚI PENTRU DREPTATE"...

Dreptatea e ordine dumnezeiască, dar și orînduire omenească, și, ca stare, adeseori pricină de strîmbătate și nemulțumire. Fără o dreptate care să împace pe cei mulți, dacă nu pe toți, viața nu e cu putință. Foamea și setea de dreptate sînt porunci divine și ele duc la desăvîrșirea morală a lumii, îndeosebi pentru cei ce își spun fii ai lui Hristos. Dreptatea naște o armonie, un echilibru în om și în lume și o orînduire care ajută opera de mîntuire și îndumnezeire a omului. Numai prin ea se poate vorbi de o înțelegere a tuturor fiilor lui Dumnezeu și pentru ea trebuie să lupte fiecare.

Candelă sfîntă, nestinsă în biata inimă omenească ce a crezut în tine și a luptat pentru tine, tu rămîi cel mai de preț ideal al lumii, care încă mai sîngerează, știind că odată întronată, tu vei fi împăcare între om și lume, între lume și Dumnezeu!

„FERICIȚI CEI MILOSTIVI"...

Mila în slujba aproapelui înseamnă ajutorarea celui aflat în nevoie, sprijinul celui sărman, înțelegerea celui oropsit, iubirea celui păcătos, mîngîierea celui deznădăjduit. Mai mult, e puritatea inimii în slujba lui Dumnezeu, dovada dragostei pentru fărîmele lui și prețul raiului. E lacrima sfîntă ce țîșnește din inima omului spre a potoli plînsul nevolnicului, singurătatea și sărăcia văduvei, foamea săracului, mîngîierea celui asuprit. Este, în sfîrșit, mărturia supremă că fără milă, viața creștină nu este cu putință și dovada noastră de năzuință spre împărăția lui Dumnezeu. Prețul milei lui Dumnezeu e mila noastră pentru semenul nostru și ea nu poate fi măsurată cu slabele rînduieli ale firii noastre.

„FERICIȚI CEI CURAȚI CU INIMA"...

Curățirea inimii de rău, e temelia vieții noastre sufletești ca zidire a lui Dumnezeu. Prin ea se asigură desăvîrșirea, sfințenia și se chezășuiește împărăția cerurilor. A fi curat cu inima e a trăi după porunca lui Dumnezeu, adică a fi în lume, dar a nu te lăsa prins de răul ce sălășluiește în lume și strică chipul sfînt al Dumnezeirii. A fi curat cu inima înseamnă a nu te lăsa prins de păcat, a fi fără prihană și a căuta de a-I plăcea lui Dumnezeu și de a-I rămîne credincios slujitor toată viața. A fi curat cu inima înseamnă a nu te lăsa ispitit de rău, a face binele cu orice preț, a face voia lui Dumnezeu. Plata inimii curate e imensă: împărăția cerurilor.

„FERICIȚI CEI PRIGONIȚI PENTRU DREPTATE"...

Iisus știa lucrul acesta: învățătura Lui va tulbura pe mulți și îi va face să-i prigonească pe cei aleși. Vor fi mulți care se vor sminti din pricina Lui, dar și mai mulți aceia care vor pătimi și vor muri pentru El și cu El. Vor muri mărturisindu-L și primind de bună voie să-și piardă trupurile, știind că și-au dobîndit sufletele pentru împărăția Sa. De aceea, cuvîntul Lui va străbate toate împotrivirile ce se vor ridica și va trece din veac în veac ca o chemare ce cuprinde tot omul și toată vremea.

Așadar, cale de desăvîrșire și spiritualizare, fericirile rămîn ceea ce însuși Iisus Hristos a rînduit să fie acolo sus pe Muntele Kurum-Hattin: armonie cu lumea din jurul nostru, mijloc de împăcare cu noi înșine, pace între noi și Dumnezeu, îndemn de desăvîrșire și sfințenie. Cel sărac cu duhul, cel umilit și smerit va ști să plîngă pentru răul făcut și plîngînd, va deveni mai bun și mai blînd. Blînd și bun fiind, va ști să fie drept cu semenii săi și milostiv cu cel neajutorat, dovedind cît de curată îi este inima și cîtă pace sălășluiește în el, știind cît de mare îi va fi plata și bucuria în împărăția cerurilor.

Într-adevăr, fericit cel ce va împlini toate acestea!

Sublime prin sublimitatea Celui ce ni le-a dat și sfinte prin sfințenia Lui, fericirile rămîn idealul lumii creștine care, înfrîngîndu-se pe sine, sub vraja nostalgică a paradisului pe care l-a avut odată în mînă, suspină, nostalgic, și nădăjduiește să se ridice iarăși și să bată fericit la porțile împărăției cerești ca un adevărat și bun fiu al lui Dumnezeu.

Să mai citim odată aceste fericiri:

„Fericiți cei săraci"...

Nimeni n-a fost mai sărac ca El; păsările cerului au un cuib și vulpile o vizuină, dar El a fost atît de sărac, că nu avea nici unde să-Și plece capul;

„Fericiți cei milostivi"...

Totdeauna a fost nevoie de milă, de puțină milă pentru cei din jurul nostru. Și iată, nimeni n-a avut mai multă milă pentru cel neajutorat, sărac sau bolnav, pentru cel pierdut sau căzut în păcat și pentru toți oropsiții vieții de care lumea e plină, căci nimeni nu S-a aplecat spre om cu mai multă milă decît S-a aplecat Iisus. Și ce I s-a dat în schimb?...

„Fericiți cei ce plîng"..

Și Fiul lui Dumnezeu a plîns! care a fost pricina dumnezeiștilor lacrimi? Slăbiciunea firii sau mila pentru om? A plîns pentru moartea lui Lazăr... a plîns pe Muntele Măslinilor cînd se ruga... a plîns pentru splendorile Ierusalimului știind că va veni ziua cînd nu vor mai fi.

„Fericiți cei însetați pentru dreptate"...

Dreptatea fiind izvorul înțelegerii și iubirii între oameni ca fii ai aceluiași Dumnezeu — ar trebui să stea la temelia tuturor așezărilor omenești. Cîți n-au luptat pentru ea, cîți n-au murit pentru ea! Cunoașteți un om mai nedreptățit ca El? Și, binelui făcut de El, cum I-au întors oamenii?

„Fericiți cei curați cu inima"...

Cine din fiii oamenilor L-ar fi putut vădi pe Iisus de păcat, de răutate sau de vicleșug? Pînă și cel ce își trădase Învățătorul, pentru un pumn de arginți, a fost nevoit să spună în auzul tuturor veacurilor: „Am greșit vînzînd suflet nevinovat".

„Fericiți cei blînzi"...

Niciodată nu se va putea spune îndeajuns cît a fost Iisus de bun și de blînd. Mărturie stau toate cîte a făcut pentru om. E adevărat, a fost și aspru, dar cu dreptate: a fost aspru cu bogatul nemilostiv, aspru cu cei fățarnici, aspru cu fariseii, aspru cu cei ce făcuseră casa lui Dumnezeu peșteră de tîlhari.

„Fericiți făcătorii de pace"...

Pace, pace cu orice preț, cu orice chip. Pace în lume, pace în inima omului, pace între oameni, pace între om și Dumnezeul său, căci pace a voit încă din noaptea Betleemului: dar nu precum vă dă vouă lumea, ci așa cum este voia lui Dumnezeu.

„Fericiți veți fi cînd vă vor ocări și vă vor prigoni pe voi".

Cît de crunt I-au întors și I-au plătit oamenii vorbele rostite acum! Ce pagină de ocară, batjocură și osîndă rămîn dumnezeiștile Sale patimi! Auzindu-le, regele Clovis — cel ce a creștinat Franța — a exclamat: „De ce n-am fost eu acolo cu francii mei, să-L apăr pe Iisus?" Drama de pe Golgota stă mărturie. Și cît de bun și iertător rămîne El și în ceasul acesta atît de amar, rostind: „Părinte, iartă-le lor, păcatul acesta, căci nu știu ce fac!"

Într-adevăr, așa putea vorbi numai Fiul lui Dumnezeu!

Emanuel Copăceanu

Calendar de inimă

O însemnare contemporană despre Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara

Și Visarion și Sofronie sînt astăzi canonizați pentru lupta curajoasă pe care au dus-o în a doua parte a secolului al XVIII-lea pentru restabilirea drepturilor Ortodoxiei în Transilvania. Visarion se născuse în 1714 în Costainița (Bosnia) și se călugărise în 1732 la Ierusalim, la mănăstirea „Sf. Sava". A stat o vreme în mănăstirea Pacra, iar la 11 martie 1744 a trecut în Transilvania. De la Lipova pînă la Sibiu, din sat în sat a încurajat poporul să rămînă în credința strămoșească. S-a stîrnit atunci o adevărată răscoală împotriva uniților, căci aceasta era erezia pe care o combătea cu zel dus pînă la fanatism Visarion. După o lună și jumătate a fost prins la Sibiu, la 27 aprilie 1744, întemnițat și supus unui sever interogatoriu. Acesta a fost doar începutul unui lung șir de suferințe, care au continuat la Deva, Timișoara, Viena și Roma, unde a fost transportat din închisoare în închisoare. La Roma i s-a pierdut urma, probabil fiind supus în interesul mîntuirii lui torturilor expiatoare, care au culminat cu aruncarea într-o groapă comună.

Sofronie a plecat de la mănăstirea Afteia, din localitatea Cioara din Transilvania, organizînd și el pe la anii 1760 o mișcare împotriva uniației, bucurîndu-se de același tratament generos din partea Romei ca și înaintașul său, Visarion.

Ca și mănăstirile din Transilvania, în număr de peste două sute, dărîmate de generalul Bucov cu tunurile după 1700, acești doi călugări ortodocși au fost dărîmați ca să fie exemplu și spaimă pentru toți ceilalți, care au fost trimiși pe la casele lor, s-au refugiat în mănăstirile de peste munți, din Principate, s-au ascuns pe unde au putut, ca să nu-i ajungă brațul lung al... iubirii și al toleranței cu care Roma și uniții cu ea, i-a tratat pe ortodocși în 1700 și după aceea. Pe atunci nu se vorbea nici de drepturile omului, nici de libertatea de conștiință și nu erau nici legi care să le apere. Legile apărau doar ceea ce decretau ele, arbitrar, cu cinism și brutalitate.

Cît de „liberă" a fost trecerea la uniație, și cît de mult a tulburat ea unitatea românilor și viața lor și așa destul de oropsită, se poate vedea și dintr-o scurtă *Cronică* scrisă de un preot unit pe un Strastnic tipărit la Blaj, în anul 1753, contemporan cu evenimentele, și care ne dă, deși ca pe o peliculă negativă, măsura însemnătății mișcărilor de apărare a ortodoxiei conduse de Visarion și de Sofronie. Sărmanul preot era la a treia generație de la unirea din 1700, așa că mentalitatea lui nu trebuie să ne surprindă. De fapt, prin chiar atitudinea sa, el confirmă și demonstrează ceea ce era de demonstrat. Că uniația n-a fost un proces pașnic, că ea a antrenat valuri de vrajbă și de rezistență și că dacă a învins conștiințele unora, a făcut-o cu forța tunului, cu instrumentele puterii și nu ale convingerii. Iată însemnarea *Popii Grigore ot Boz*, care se arată a fi foarte bine informat:

„1744 luna aprilie, 22 zile, au venit pusnicul Visarion din mănăstirea Patara hulind unirea și foarte mare vrajbă s-au făcut; într-atît cît și moarte s-au (în)tîmplat pe multe locuri. Și după ce s-au așezat mărginimea — din vrajba pusnicului — au venit a doua oară popa Ioanăș din Galeș, *și iară au înălțat vrajba. Și după el* popa Zisu din Aciliu, *și au întărît a treia oară vrajba, și au luat bisericile de la popii cei uniți și moșiile bisericești și din căși scoțîndu-i. S-au tras vrajba pînă în anul 1766, și atunci ridicîndu-se* Sofronie de la Cioara *și au stricat țara. Și trimise kesara Maria (la) 1761 pre gheneralu Adolf Bukow cu oști, și au luat bisericile de la schismatici (ortodocși n. n.), și moșiile și le-au dat iară la uniți. Și după aceea le-au trimis vlădică pre Dionisie, și fiind pînă la anul 1763 luna octombrie cînd s-au dus iară la eparhia lui în Buda, și iar au venit în Ardeal și au fost popia lui 4 ani, și așa s-au dus iară la Buda și au murit".*

„Acest Strajnic este al mieu, Popa Grigorie ot Boz(e), cumpărat din Blaj, prețul 4 mărieși".

Cred că ne aflăm în fața unui document contemporan cu evenimentele de imensă valoare istorică. Aflăm că Visarion și Sofronie au avut între ei, în răstimpul de la 1744 pînă la 1766, încă doi conducători de rezistență ortodoxă, destul de proeminenți, de vreme ce li s-a dus vestea ca și celor doi călugări. E vorba de cei doi preoți de mir *Ioan din Galeș* și *Zisu din Aciliu*. Bisericile, casele parohiale, proprietățile, treceau dintr-o mînă în alta. Numai că, în timp ce ortodocșii luptau cu masele populare rămase fidele credinței strămoșești, uniții luptau cu ajutorul forței brutale a autorităților străine, stăpînitoare, cu ajutorul „kesarei", împărătesei, Maria Tereza (n. 1717, moartă în 1780, împărăteasă din 1740, regină a Ungariei din 1741) și a celebrului său călău, generalul Adolf Bukow: *„Cu oști au luat bisericile de la schismatici (ortodocși), și moșiile, și le-au dat la uniți".*

Și nouă ni se dau lecții de umanism și libertate!

Și cînd finalmente au fost nevoiți, pentru a potoli spiritele, să le dea și ortodocșilor un episcop, le-au dat un sîrb, pe Dionisie Novacovici, episcop de Buda. Și, deși a fost numit administrator și al ortodocșilor din Transilvania în 1759, n-a putut veni aici decît în 1761. Și cînd a venit, tot degeaba a venit, căci a venit instruit să încurajeze trecerea la uniație. Chiar mitropolitul sîrb Nenadovici a fost scandalizat de purtarea lui Dionisie și a cerut retragerea lui din Transilvania. Dionisie a apelat atunci la sprijinul episcopului romano-catolic maghiar Baitay, care l-a sprijinit o vreme, dar nu i-a putut garanta protecția. Dionisie s-a retras la Buda, așa cum arată și Popa Grigorie din Boz, și a murit la 8 decembrie 1767.

Îi mulțumim, după mai mult de 200 de ani, Popii Grigorie din Boz pentru însemnarea sa atît de prețioasă. *Strastnicul* cu scrisul său ușor lizibil, se află în biblioteca subscrisului.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

CUZA, DOMNUL ROMÂNILOR

Poporul român este mai întîi un popor recunoscător. Își amintește la soroace, cu veneratie, din generație în generație, de cei dintîi, ca și de cei de pe urmă, care au lăsat împreună cu numele, faptele pe care ne sprijinim noi, cei de astăzi. Poate de aceea a și creat un cuvînt: „sărbătoare", de la latinescul „servatoria", salvare, tocmai pentru a-și aminti de momente și oameni mari care i-au salvat existența de la rău și i-au prelungit-o în istorie.

Luna ianuarie ne amintește nouă, românilor, pe lîngă marile sărbători: Anul Nou, Sf. Vasile, Boboteaza, Sf. Ioan, de doi luceferi din trecut ai neamului, care nu pot niciodată dispărea de pe firmamentul gloriei străbune prezente și viitoare.

La 15 ianuarie tot iubitorul de grai ,neam și țară, cinstește pe „Luceafărul geniului românesc" pururea aprins în suflete și-n simțiri, Mihai Eminescu. De mult, încă din viață, n-a cunoscut vreo barieră, nici chiar munții, călătorind și poposind pretutindeni unde era suflare românească. Moldova nașterii era pentru Eminescu și la București, și la Sibiu, în Transilvania. Telegraful Român încă de atunci îl înveșnicea în paginile sale, ca și astăzi.

Alături de Eminescu, în luna ianuarie este așezat în evlavia neamului românesc domnul Alexandru Ioan Cuza. Și ei bine cunoscut, atît de cunoscut de la copii la vîrstnici, din neam în neam, făuritorul Unirii de la 1859, dar și al demnității românului, Alexandru Ioan Cuza a fost domnul tuturor românilor. Ca și la Eminescu, în gîndirea și actiunea lui Cuza nu existau frontiere pentru români. Chiar cînd le impunea soarta și voința străinilor, ele erau doar pe hărți și-n tratate scrise, dar nu în suflete!

Nu l-au putut împiedica frontierele pe Cuza să fie, acum 140 de ani, la 3/15 mai 1848, la Blaj cu toți fruntașii românilor de pe Cîmpia Libertății. A fost fericitul prilej al întîlnirii pe pămîntul vechii Dacii a celor mai vrednici urmași ai lui Decebal și Traian. Toți au ascultat cu însuflețire voința poporului de libertate și unitate și-au și pornit la fapte, care n-au întîrziat să se împlinească. Acolo Cuza l-a ascultat pe mitropolitul Șaguna, președintele Comitetului Național Român. Și au rămas uniți în cuget și-n simțiri. Dar nu numai atît. Providența i-a unit pe amîndoi dincolo de spațiu și timp, iar la Sibiu și în coloanele „Telegrafului Român". Iată-l pe Cuza alături de Șaguna, în același număr al ziarului de acum 115 ani, călătorind spre vesnicie! Pe prima pagină a nr. 49, XXI, 1873, 17—19 iunie (stil vechi) se anunța moartea lui Șaguna, la Sibiu și la cîteva pagini, pe *„Foișoara"* aceluiași număr, transilvănenii aflau o altă cutremurătoare veste, cu lux de amănunte: „Înmormîntarea Domnitoriului României Alessandru Ioanu I Cuza". Pe bună dreptate „an de lacrimi", cum consemna un ziar de epocă, „Aurora Craiovei": „Anul 1873 fu anul lacrimilor. Napoleon, Cuza și Andrei Șaguna în jumătatea acestui an trecură la eternitate: trei uriași luptători pentru România și românism. La trecerea lor din această lume lacrimile au curs și curg".

Cît de cuprinzătoare este inima românului spre a ascunde durerea și-a o preface în speranță, în înviere!

La greaua încercare de la Sibiu prin pierderea lui Șaguna mai încăpea și a lui Cuza. Iată cum redă „Telegraful Român" vestea morții lui Cuza: „De-abia anunțase firul electric celor două capitale ale României dureroasa știre despre moartea marelui Domnitor Cuza și deja toate unghiurile țării deteră un țipăt de durere pentru marea pierdere ce au încercat țara și națiunea. Comitete peste comitete se formară în toate districtele, în toate orașele țării, pentru ca pe de o parte să exprime Doamnei Elena Cuza condoleanța națiunii, pe de altă parte să prepare o magnifică primire pentru aducerea în țară a neprețuitelor rămășițe pămîntești ale defunctului" (Foișoara, T. R. 51, XXI, 24 iulie 1873).

Revenea acasă trupul doborît de nemiloasa boală, adormit departe de țară, la Heidelberg. El purta însă duhul omului mare cît un popor! Întreaga națiune îl aștepta să-și ia tronul! La intrarea trenului mortuar în gara Iței, Dimitrie Gusti tălmăcea sentimentele tuturor românilor în cuvinte emoționante: „Reintră pe pămîntul tău, corp glorios al unui suflet mare și nobil. Ferice de tine, căci ai știut să asimilezi tronul cu mormîntul!", iar după slujba săvîrșită de un arhiereu, pe sicriu, între coroanele recunoștinței se putea citi: „Plîngeți români, căci Domnul vostru a mu-

(Continuare în pag. a 3-a)

Arhim. *Casian Crăciun*

„HAI SĂ DĂM MÎNĂ CU MÎNĂ"

(Continuare din pag. 1-a)

Din fericire, poporul român și-a dovedit curajul și înțelepciunea care îl caracterizează. El a înțeles că singur trebuie să-și hotărască soarta. Așa se face că la 5 ianuarie 1859, adunarea electivă din Iași alege în unanimitate domn al Moldovei pe colonelul Alexandru Ioan Cuza.

Într-o unitate de simțire cu moldovenii, adunarea electivă din București, respectiv poporul care se afla ca o pavăză pe dealul Mitropoliei, a ales, la 24 Ianuarie 1859, ca domn al Munteniei, tot pe Alexandru Ioan Cuza. Chipeșului mire i se înfățișa o unică, frumoasă și dulce mireasă: România.

Entuziasmul a fost pe măsura izbînzii și a așteptării lungi cît secolele. Bucuria pe care o trăiau fiii noii țări a pătruns și pe meleagurile unde românii se mai aflau încă sub apăsarea jugului străin. În Transilvania și Banat vestea despre evenimentele de dincolo de munți a fost purtată peste tot de „Telegraful Român" și „Gazeta Transilvaniei".

Nu în zadar, marele patriot Al. Papiu Ilarian arăta că de acum „Românii din Transilvania numai la Principate privesc;numai de aici așteaptă semnul, numai de aici își văd scăparea".

A dat bunul Dumnezeu ca și această speranță să se înfăptuiască. La Alba Iulia, în 1 Decembrie 1918, românii de pretutindeni și-au dat pentru de-a pururi mîna, făcînd să dispară dintre ei nefiresțile granițe care îi separau doar fizic, căci sufletește, ființial, în grai și în credință ei erau desăvîrșit una.

Acum cînd omagiem pe toți înaintașii noștri, care prin lupta și sacrificiile lor ne-au hărăzit această scumpă moștenire — o țară dăruită cu frumusețe și bogății de multe feluri — să facem să strălucească și în inimile noastre lumina unității de cuget și de simțiri, pentru că în acest chip numele cel bun pe care ni l-am cîștigat în istorie să rămînă încărcat cu vechea lui faimă. Fiind „de-o făptură și de-o seamă!" să cultivăm între noi sentimente de dragoste și de frățietate.

OMAGIU PREŞEDINTELUI ŢĂRII

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

(Continuare din pag. 1)

În mod deosebit, v-aţi afirmat în toate împrejurările ca un însufleţit apărător al apropierii, înţelegerii şi păcii între oameni şi popoare. Călăuzit de o înaltă responsabilitate pentru viitorul atît de ameninţat al omenirii contemporane, nu numai că adresaţi întregii lumi vibrante apeluri pentru destindere, pace şi dezarmare, dar activaţi cu toată fermitatea pentru ca aceste idealuri să devină realitate. Însufleţirea şi consecvenţa cu care v-aţi dăruit în slujirea marii cauze a păcii au dobîndit un larg răsunet şi o înaltă apreciere pe plan mondial, fapt care constituie pentru poporul român încă un motiv de îndreptăţită mîndrie patriotică şi de manifestare a unor calde sentimente de recunoştinţă şi dragoste faţă de Dumneavoastră, conducătorul său iubit.

Mult stimate Domnule Preşedinte
NICOLAE CEAUŞESCU,

Împletindu-şi de-a lungul întregii sale existenţe propria sa viaţă şi activitate cu viaţa şi năzuinţele poporului cu care împreună s-a născut şi a crescut pe aceste meleaguri străbune, Biserica Ortodoxă Română participă cu multă bucurie la acest luminos popas sărbătoresc din viaţa şi activitatea Dumneavoastră.

Rugîndu-Vă să binevoiţi a primi prinosul nostru de aleasă cinstire, găsim totodată fericit prilej de a vă mulţumi în modul cel mai călduros pentru larga înţelegere pe care o arătaţi desfăşurării activităţii cultelor din ţara noastră, în condiţiile unei depline libertăţi religioase. Vă sîntem adînc recunoscători pentru atenţia şi grija Domniei Voastre faţă de străvechile locaşuri ale acestui neam — monumente istorice şi de artă — care împodobesc patrimoniul nostru cultural-naţional, mărturisind peste veacuri nepreţuita valoare a spiritualităţii româneşti. Ne mîndrim cu faptul că aproape nu există vatră sacră străbună pe care Domnia Voastră să nu o fi cercetat, adînc emoţionat de duhul strămoşilor al cărui urmaş în cuvînt şi faptă sînteţi, pecetluind în Cărţile de aur ale acestora înalte aprecieri faţă de trecutul şi tradiţiile neamului nostru.

Pentru tot ceea ce aţi săvîrşit întru slăvirea gliei sfinţite a înaintaşilor, pentru activitatea neobosită, înţelepciunea, abnegaţia şi geniul creator pe care le-aţi dăruit în slujirea poporului nostru, a ţării noastre şi a întregii omeniri, vă mulţumim cu nemărginită recunoştinţă.

Vă asigurăm totodată că Biserica Ortodoxă Română va continua să sprijine cu sporită rîvnă, prin ierarhii, preoţii şi toţi credincioşii ei, munca stăruitoare pe care întregul popor român sub înţeleapta călăuzire a Domniei Voastre, o depune pentru zidirea unei vieţi tot mai fericite în patria noastră şi pentru statornicirea unei păci trainice în întreaga lume.

Să vă bucuraţi de zile senine şi bogate în realizări, împreună cu tovarăşa de viaţă şi de muncă a Dumneavoastră, mult stimata doamnă academician Dr. Inginer Elena Ceauşescu, care alături de Dumneavoastră şi-a consacrat întreaga energie acelaşi idealuri de slujire fără preget a intereselor poporului român, pentru propăşirea patriei noastre dragi, Republica Socialistă România.

Înscrisă cu litere de aur în istoria naţională şi în conştiinţa întregului nostru popor, această zi aniversară ne oferă prilejul de a vă adresa, din adîncul inimilor noastre, după datina strămoşească, tradiţionala urare „La mulţi şi fericiţi ani!".

(Continuare din pag. 1)

calajului ce ne desparte de ţările dezvoltate.

Începînd din anul 1965 s-a accentuat tot mai mult caracterul industriei ca ramură conducătoare a economiei româneşti, contribuţia ei la crearea venitului naţional ridicîndu-se de la 48,9% în 1965, la 62,7% în prezent. Industria deţine acum 40% din populaţia ocupată a ţării. În comparaţie cu anul 1965 producţia industrială de azi a crescut de aprox. şase ori. Semnificativ pentru actuala forţă a industriei româneşti este faptul că 90—95% din necesarul de maşini, utilaje, instalaţii şi echipamente se asigură din producţia internă.

Crearea de noi locuri de muncă, creşterea retribuţiei lunare, precum şi multiplele facilităţi din alte domenii ale vieţii publice oglindesc cu prisosinţă viaţa nouă ce pulsează în patria noastră.

Imaginea se completează cu cifre care înfăţişează ritmurile înalte în construcţia de locuinţe, în perioada de după 1965 construindu-se de şapte ori mai multe apartamente decît în cei 20 de ani anteriori, aşa încît azi, peste 80% din populaţia României locuieşte în case noi.

Înălţarea de sute de mii de apartamente la oraşe şi sate, case şi clădiri publice, spitale, şcoli, teatre, cinematografe, instituţii de folos obştesc, dovedesc accesul la o viaţă civilizată şi la cultură al tuturor oamenilor muncii, indiferent de naţionalitate, ca şi alte privilegii de care beneficiază poporul nostru în anii democraţiei socialiste, fapt ce reflectă grija permanentă a conducătorului patriei noastre, pe care îl aniversăm, faţă de progresul multilateral al patriei şi ridicarea nivelului de viaţă al poporului.

În ultimii 22 de ani a avut loc o dezvoltare generală a învăţămîntului de toate gradele, de la şcoala generală pînă la universitate. Componente organice ale construcţiei socialismului, viaţa şi creaţia culturală urmărind în primul rînd ridicarea nivelului de cunoaştere al maselor largi, s-a bucurat de o atenţie aparte, printr-un complex întreg de factori ca: învăţămînt, radio-televiziune, cărţi, biblioteci, teatre, orchestre, muzee, expoziţii, festivaluri. Aceşti factori, fiecare în parte şi toţi împreună au dus la înflorirea unei intense vieţi culturale şi la afirmarea tot mai conturată a ştiinţei româneşti.

Generalizarea învăţămîntului de 10 ani, distribuirea gratuită a manualelor şcolare pentru clasele I—XII, înfiinţarea pe tot cuprinsul ţării de noi centre de învăţămînt superior sînt o dovadă că în România viaţa culturală, care urmăreşte dezvoltarea personalităţii creatoare a fiecărui cetăţean, este o realitate de netăgăduit.

La cultură are acces orice cetăţean al ţării. Toţi cetăţenii fără deosebire de sex, vîrstă, naţionalitate, religie, etc. au aceleaşi posibilităţi de a se adăpa la izvorul pururea curgător al tezaurului de cultură naţională românească, după cum au şi posibilitatea de a se afirma după terminarea studiilor ca personalităţi distincte în procesul de creaţie, îmbogăţind patrimoniul culturii naţionale cu opere de valoare cultural-artistică.

Impresionante cifre reflectă în egală măsură dezvoltarea medicinii şi a sectorului sanitar, un rol deosebit revenind acţiunilor de prevenire şi combatere a cazurilor de îmbolnăvire. În prezent, ţara noastră dispune de 47.000 medici de înaltă calificare, iar numărul personalului mediu sanitar se ridică la 133.000 persoane. Numărul locuitorilor ce revin la un medic a scăzut de la 682 în 1965 la 480 în prezent.

Oraşe ca Bucureşti, Galaţi, Timişoara, Ploieşti, Piteşti, Suceava, Iaşi, Hunedoara, Cluj-Napoca, Tg. Mureş, Baia Mare, Braşov, împreună cu altele mai mici sau mai noi ca Botoşani, Buzău, Bacău, Drăgăşani, Satu Mare, Zalău, Luduş, Fieni, Bicaz, Focşani, Piatra Neamţ, Caracal, Craiova, Rm. Vîlcea, Călăraşi şi altele şi-au schimbat complet înfăţişarea ca urmare a ritmului dinamic de dezvoltare echilibrată şi armonioasă a ţării sub toate aspectele şi la toate nivelurile. Aceste lucruri au devenit posibile datorită îmbunătăţirii permanente a funcţiilor statului şi organelor sale, a întregului sistem de conducere, a vieţii economice şi politice, precum şi datorită participării maselor largi ale cetăţenilor la viaţa societăţii, participare reliefată în mod special prin integrarea acestora în Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste, forum larg reprezentativ al angajării întregului popor în opera măreaţă de edificare a noii sale vieţi.

Şi în domeniul politicii externe România îşi întemeiază relaţiile sale pe cele mai sănătoase principii, în permanenţă subliniate de preşedintele său: respectarea independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecul în treburile interne, egalitatea în drepturi şi avantajul reciproc, toate acestea devenite mijloace de slujire a prieteniei, colaborării şi destinderii internaţionale, a progresului general al unităţii şi păcii pe pămînt.

Datorită unei politici sănătoase şi consecvente, ţara noastră se bucură în lume de un binemeritat prestigiu, unanim recunoscut pe toate meridianele planetei. Pe plan extern, România urmăreşte constant promovarea prieteniei şi păcii, dezvoltarea relaţiilor în spiritul avantajului reciproc.

Dacă în 1947 ţara noastră întreţinea relaţii diplomatice şi economice cu numai 25 de state, astăzi ea întreţine relaţii economice, comerciale şi de colaborare cu peste 150 ţări. România este cunoscută în lumea întreagă prin iniţiativele de pace ale preşedintelui ei, prin acţiunile concrete iniţiate în ţara noastră în scopul întăririi păcii şi înlăturării spectrului unui război distrugător.

Reflectate constant şi clar în declaraţiile solemne semnate cu prilejul unor vizite efectuate în ţara noastră, ca şi în toate documentele politice ale statului, sînt binecunoscute tuturor şi apreciate principiile pe care preşedintele ţării, le-a aşezat la baza politicii noastre externe. Pornind de la aceste principii de maximă echitabilitate, în scopul propăşirii şi progresului tuturor ţărilor şi popoarelor lumii, acum cînd în lume starea de subdezvoltare a diferitelor ţări se repercutează direct asupra stabilităţii şi păcii, România a propus şi propune prin preşedintele său, tot mai susţinut necesitatea instaurării unei noi ordini economice internaţionale, accesul ţărilor slab dezvoltate şi în curs de dezvoltare la tehnologiile moderne, stabilirea unor raporturi echilibrate între preţurile materiilor prime şi ale produselor industrializate etc.

Prin promovarea acestor principii, se are în vedere crearea în lume a unui climat de destindere şi pace, propice pentru propăşirea şi progresul material şi spiritual al tuturor oamenilor de pe planeta noastră.

*

Ziua aniversării ilustrului conducător al patriei este întîmpinată de întregul popor cu sentimente de aleasă preţuire şi recunoştinţă pentru această activitate de neobosită dăruire pe care Domnul Nicolae Ceauşescu, cel mai iubit fiu al poporului, a pus-o şi o pune la temelia înălţării chipului nou al patriei, pentru bunăstarea şi progresul poporului nostru, pentru pacea şi înţelegerea între toate popoarele lumii.

Ca întotdeauna în bimilenara noastră istorie tot aşa şi astăzi, Biserica Ortodoxă Română, cler şi credincioşi, se află în unitate de voinţă cu poporul şi omagiază şi ea cu profund respect şi înaltă preţuire personalitatea de excepţie a preşedintelui ţării noastre, la acest popas aniversar, în semn de recunoştinţă pentru condiţiile de deplină libertate de care se bucură pentru desfăşurarea activităţii ei specifice, în mijlocul acestui popor harnic, omenos şi demn.

Eminescu despre poporul român, limba şi literatura română

„Naţia adevărată (poporul n. n.) noi o iubim aşa cum este, cum a făcut-o Dumnezeu, cum a ajuns prin suferinţele seculare pînă în zilele noastre. O iubim *sans-phrase* ... Şi chiar dacă amintirea noastră ar pieri în umbra vremurilor şi s-ar şterge din memoria tuturor, tot pe aceeaşi cale a conservării naţionalităţii şi ţării vom stărui, fără a face în această supremă privire nici o concesie primejdioasă ..." (M. Eminescu, Opere III, Editura Cultura Românească, 1939 p. 68—71).

„In universul intelectual şi moral al fiecăruia trebuie să existe poluri, idei dominante, împrejurul axei cărora să se opereze mişcarea celorlalte gîndiri. Aceste idei sînt vertebrele caracterului individual, şi cînd ele aparţin unui popor întreg, ele constituie caracterul naţional. Însă aceste idei dominante nu sînt invenţiuni a priori ... Ele cată să răsară din elemente statornice ca şi dînsele, din natura pămîntului de sub picioare, a cerului de deasupra, a statornicelor datini şi gîndiri ale rasei naţionale dimprejur. Aceste idei se moştenesc în bunul simţ comun al poporului, în atitudini şi închinări de caracter, pe cari le lasă părinţii din părinţi strănepoţilor lor".

(Idem, Opera politică, II, 1880—1883, Bucureşti 1941, p. 446—449).

„Fiecare are nevoie de un tezaur sufletesc, de un razăm moral în lume ... şi acest tezaur i-l păstrează limba sa proprie în cărţile bisericeşti şi mirene. În limba sa numai i se lipesc de suflet preceptele bătrîneşti, istoria părinţilor săi, bucuriile şi durerile semenilor săi. Şi chiar dacă o limbă n-ar avea dezvoltarea necesară pentru abstracţiunile supreme ale minţii omeneşti, nici una însă nu e lipsită de espresia concretă a simţirei şi numa în limba sa omul îşi pricepe inima deplină. Şi într-adevăr, dacă în limbă nu s-ar reflecta caracterul unui popor, dacă el n-ar zice oarecum prin ea: „aşa voiesc să fiu şi nu altfel", oare s-ar fi născut atîtea limbi pre pămînt?

Prin urmare, simplul fapt că noi românii, cîţi ne aflăm pe pămînt, vorbim o singură limbă, „una singură" ca nealte popoare, şi aceasta în oceane de popoare streine ce ne încungiură, e dovadă destulă ... că aşa voim să fim noi, nu altfel ... Nici mai este azi cestiunea originei noastre ... Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, sîntem români şi punctum. Nimeni n-are să ne-nveţe ce-am fost sau ce-am trebui să fim; voim să fim ceea ce sîntem: români" (Idem, Opere, vol. IX, Editura Academiei R. S. R., Bucureşti 1980, p. 251—265).

„Limba românească este ... organul prin care neamul îşi cunoaşte fiinţa sa proprie, organul prin care acest neam moşteneşte avutul intelectual şi istoric al strămoşilor lui. Copilul nu învaţă numai a vorbi corect, el învaţă a gîndi şi a simţi româneşte".

(Idem, Opera politică, II, Bucureşti 1941, p. 352—354).

„Credem că nici o literatură puternică şi sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăşi la rîndul ei de spiritul acelui popor, întemeiată adecă pe baza largă a geniului naţional. Aceasta nu e adevărat numai pentru literat, ci se aplică tot atît de bine la legiuitor, la istoric, la omul politic ... Fără îndoială există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile în pămîntul, în modul de-a fi al poporului lor, pentru a produce ceva permanent".

(Idem, Opera politică, II, p. 438—439.

Pr. *D. A.*

CUZA, DOMNUL ROMÂNILOR

(Continuare din pag. a 2-a)

rit!" (Foişoara, art. cit.) Condus din gară în gară printre lacrimi şi flori ce nu conteneau să se adauge pînă la Ruginoasa, Domnul Cuza, însoţit de Doamna Elena, „mama Patriei", „sfînta naţiunii", aşa cum a supranumit-o, pe bună dreptate, M. Kogălniceanu (vezi Lucia Borş, *Doamna Elena Cuza*, Bucureşti, f. a.), se reaşeza pe „tronul" pămîntului drag al Patriei, spre a se odihni în el.

Foişoara din „Telegraful Român" (nr. 51, XXI, 1873) dă amănunte privind ultimul omagiu adus de naţiune marelui Domn. A fost prohodit de Mitropolitul Moldovei, de faţă fiind toţi „giganţii tribunei române". N-a lipsit poporul de jos, membrii Divanului Ad-hoc al Moldovei din vremea Unirii. Toţi mărturiseau prin prezenţă şi cuvînt marele adevăr al reuşitei lui Cuza. „El era încarnaţia conştiinţei unui popor ... poporului român, care în Cuza Vodă şi-a găsit omul pentru realizarea aspiraţiilor sale, pentru reprezentarea conştiinţei sale. Şi — se întreba în cuvîntarea sa N. Ionescu vorbind în numele Iaşilor — pentru ce Vodă Cuza a fost atît de mare?" Tot el răspundea: „Pentru că mărirea lui n-a venit de sus; mărirea lui a venit de jos, de la popor! Numai astfel el putea să fie încarnarea conştiinţei poporului român" (Foişoara, art. cit.).

La rîndul său, Kogălniceanu omagiindu-l pe Cuza omagia ţara şi poporul unit la bine şi la rău, cu care Domnitorul se identificase: „gloria lui Vodă Cuza nu se limita numai în România liberă (Ţara Românească şi Moldova, unite în 29 ianuarie 1859, n. n.); ea răzbate peste tot pămîntul românesc", concluzionînd, ca o pacificare totală înaintea marii treceri a pribeagului Domn, că „nu greşelile au fost cauza căderii lui Vodă Cuza, căci ele erau prea mici, dar faptele lui, căci erau prea mari. Era odată un timp cînd nu România era aceea care nu putea lucra fără Orient, ci Orientul era acela care nu putea face nimic fără învoirea României, nimic fără de Vodă Cuza".

Vodă Cuza era pentru români, încă din viaţă, un personaj legendar, la statura vredniciilor alăturîndu-se multe asemănări, fie mitologice, fie biblice. E uimitoare, în acest sens, coincidenţa necrologului rostit de Prof. Vizanti, de la Universitatea din Iaşi, la înmormîntarea lui Cuza şi cuvintele ce-l omagiau pe Şaguna, în acelaşi an (vezi *Da, Andrei, tu n-ai murit!*, Telegraful Român, 135, nr. 45—46—47—48/1987, p. 5). Parcă au fost rostite de aceeaşi persoană pentru o singură persoană. „Curaj pînă la temeritate ... El fu pentru români acel uriaş al antichităţii care făcu să cadă peste Filisteni ruinele edificiului în care se încuibase regimul trecutului, cu toate păcatele lui ... ca Moise, el a dat poporului român tablele Legii celei noi; ca şi acela el a avut misiunea de a întoarce pe români de la adorarea viţelului de aur al Regulamentului organic; ca şi Moise, în fine, Cuza Voievodul a introdus pe români în pămîntul promis al progresului autonomiei patriei; dar lui i s-a oprit intrarea, întocmai ca şi autorului Pentateuhului, căruia i s-a refuzat bucuria de a intra în Canaan odată cu poporul pe care-l eliberase din sclavie" ... (Foişoara T. R., 51, XXI, 1873).

Poporul şi Patria nu l-au socotit niciodată departe de sufletul lor. Nici cînd a fost departe cu trupul. L-a primit pămîntul în sînul său şi l-a udat cu lacrimile durerii despărţirii întregul popor. Ca şi bobul de grîu, a răsărit mai vîrtos în sufletele tuturor românilor care-l prăznuiesc la începutul fiecărui an, la 24 ianuarie. De la Ruginoasa osemintele au fost depuse în sanctuarul Moldovei, în biserica „Sfinţii Trei Ierarhi", ca să rămînă mai aproape de noi Vodă Cuza, domnul românilor!

Consultaţia mondială asupra partajării resurselor

În cadrul Mişcării ecumenice actuale, curentul care domină gîndirea şi preocupările unităţilor şi subunităţilor Consiliului Mondial al Bisericilor, îl constituie problema partajării resurselor ca mod de comuniune şi promovare a frăţietăţii, cooperării şi ecumenismului.

Desigur că întrebarea firească ce se pune în această privinţă este: care sînt resursele? Dezbaterile continuă atît la nivel teologic, cît şi ecumenic asupra definirii bunurilor de partajat. Majoritatea opiniilor exprimate pe tema în discuţie tind a ajunge la un consens potrivit căruia bunurile sau valorile de partajat, de împărţire sau de împărtăşit sînt nu numai materiale (financiare, hrană, îmbrăcăminte, mobilier etc.), ci şi spirituale (cultură, artă, bunuri care ţin de credinţă, schimb de oameni cu experienţă sau expertiză în diferite domenii, şi care pot fi de folos altor Biserici sau comunităţi de persoane).

În procesul de continuă lucrare spre unitate, bunurile trebuie împărtăşite de toţi creştinii într-un spirit de justiţie socială, dragoste creştină, cu convingerea că se slujeşte cauza generală a lumii de astăzi, realizarea dreptăţii şi păcii în lume. Pe fondul acestor dezbateri Consiliul Mondial al Bisericilor a organizat „CONSULTAŢIA MONDIALĂ asupra partajării ecumenice a resurselor", ce a avut loc la El Escorial, lîngă Madrid, Spania, între 24—31 octombrie 1987. Au participat cca 300 delegaţi ai Bisericilor membre ale Consiliului Mondial al Bisericilor, observatori, reprezentanţi de agenţii de caritate, ziarişti.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat P. S. Episcop Nifon Ploieşteanul, vicar patriarhal, care a făcut parte şi din Comitetul de organizare a Consultaţiei în ultimii doi ani. În cadrul acestei reuniuni a făcut parte şi din Comitetul director, în care calitate a prezidat cîteva şedinţe plenare, precum şi una din secţiile de lucru.

Consultaţia asupra partajării resurselor ce a avut loc în Spania reprezintă unul din cele patru momente de importanţă majoră în procesul de pregătire a viitoarei adunări generale a Consiliului Mondial al Bisericilor ce va avea loc în anul 1991 la Camberra, Australia. Celelalte trei sînt: Adunarea mondială a Comisiei Misiune mondială şi evanghelizare (S. U. A., 1988), Întrunirea Comisiei Credinţă şi Mărturisire (1989) şi Conferinţa mondială „Pacea, dreptatea şi salvarea creaţiei" (1990).

Tema centrală a Consultaţiei s-a intitulat: „Fiind părtaşi la viaţă în comunitatea mondială".

Participanţii au căutat să dezvolte noi modele şi linii directoare pentru împărtirea resurselor între Biserici în cadrul unui program care a cuprins slujbe şi rugăciuni zilnice, studiu biblic, prezentări tematice. Consultaţia a avut loc la un an după Consultaţia Mondială avînd ca temă: „Diakonia 2000 — chemaţi să fim aproapele unul altuia", organizată la Larnaca, Cipru, în noiembrie 1986 şi după mai multe alte consultaţii

(Continuare în pag. a 4-a)

† NIFON PLOIEŞTEANUL
Episcop-vicar patriarhal

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

SESIUNEA DE LUCRU A ORGANELOR CENTRALE ALE PATRIARHIEI ROMÂNE DIN LUNA DECEMBRIE 1987

Potrivit legiuirilor bisericeşti şi obiceiului îndătinat, cu prilejul încheierii activităţii anului 1987, în perioada 18—22 decembrie, a avut loc sesiunea de lucru a Organelor Centrale Bisericeşti din Patriarhia Română, întrunite la Palatul Patriarhal din Bucureşti.

A. *CONSILIUL NAŢIONAL BISERICESC*, organ central administrativ s-a întrunit în sesiune de lucru în zilele de 18 şi 19 decembrie, sub preşedinţia Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST, asistat de cei doi episcopi vicari Patriarhali, P. S. NIFON PLOIEŞTEANUL şi P. S. VASILE TÎRGOVIŞTEANUL. Timp de două zile, Consiliul Naţional Bisericesc a examinat activitatea care se desfăşoară în sectoarele Administraţiei Patriarhale, a întocmit darea de seamă anuală asupra mersului treburilor bisericeşti, pe sectoare de activitate, precum şi bugetul general şi contul de gestiune al Patriarhiei.

Sub îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST s-au găsit căile cele mai bune şi soluţiile cele mai adecvate care să fie propuse Adunării Naţionale Bisericeşti spre a răspunde în chip optim cerinţelor vieţii religioase şi mersului mereu ascendent al acesteia.

B. *ADUNAREA NAŢIONALĂ BISERICEASCĂ*, organul central deliberativ, alcătuită din membrii Sfîntului Sinod şi din reprezentanţii clerici şi mireni ai celor treisprezece eparhii din Patriarhia Română şi-a ţinut sesiunea anuală de lucru în ziua de duminică 20 decembrie, sub preşedinţia Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST.

Deschiderea sesiunii a fost precedată de oficierea Te-Deumului în Paraclisul Palatului Patriarhal. Cuvîntul de deschidere al Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST a îmbrăţişat toate laturile activităţii din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, îngemănată cu lucrarea neobosită a tuturor fiilor ţării, pentru a sublinia aniversarea împlinirii a patru decenii de viaţă nouă în patria noastră, Republica Socialistă România.

În planul său, Adunarea Naţională Bisericească a luat act de rodnica activitate desfăşurată în cursul anului 1987, în toate sectoarele Administraţiei Patriarhale, aprobînd dările de seamă care s-au prezentat, votînd bugetul general al Patriarhiei, bugetul şi contul de gestiune ale sectoarelor Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă şi Casei de Pensii şi exprimînd Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST omagiul şi recunoştinţa tuturor membrilor acestui for bisericesc, clerului şi credincioşilor pentru exemplul personal şi prezenţa Prea Fericirii Sale în fiecare sector de activitate bisericească: învăţămînt teologic, construcţii, restaurări, consfătuiri şi cursuri misionare cu preoţii, conferinţe, întruniri bisericeşti pe plan intern şi extern etc.

C. *SINODUL PERMANENT* şi-a ţinut ultima sa şedinţă de lucru din cadrul sesiunii anului 1987, în ziua de 22 decembrie, examinînd, sub preşedinţia Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST unele aspecte ale activităţii comunităţilor Ortodoxe române de peste hotare şi proiectul de program al activităţilor externe pentru anul 1988.

D. *SFÎNTUL SINOD* şi-a desfăşurat lucrările în zilele de 21 şi 22 decembrie, sub preşedinţia Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST şi a examinat o seamă de probleme privind activitatea internă şi externă a Bisericii Ortodoxe Române în perioada septembrie—decembrie 1987.

O atenţie deosebită a acordat Sfîntul Sinod examinării relaţiilor cu Bisericile Ortodoxe surori în cadrul căreia s-a înscris vizita la Patriarhia Română în luna septembrie a Sanctităţii Sale DIMITRIOS I, Patriarhul Ecumenic.

Totodată, Sfîntul Sinod a făcut o evaluare a rezultatelor vizitei la înalt nivel a delegaţiei Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh TEOCTIST, făcută Bisericii Luterane din Suedia, precum şi comunităţilor ortodoxe române din această ţară.

Tot pe planul relaţiilor externe Sfîntul Sinod a examinat stadiul dialogurilor cu Biserica Romano-catolică, cu biserica Vechi-catolică, cu Bisericile Protestante şi organizaţiile creştine mondiale, precum şi alte aspecte ale relaţiilor noastre bisericeşti.

Pe plan intern Sfîntul Sinod s-a preocupat, în mod deosebit, de promovarea activităţii misionare şi pastorale a clerului pentru a răspunde cerinţelor spirituale ale credincioşilor şi cerinţelor vieţii religioase tot mai intense din parohiile noastre. Învăţămîntul teologic s-a găsit, de asemenea, în centrul atenţiei Sfîntului Sinod, care a aprobat un nou plan de învăţămînt al seminariilor teologice, adecvat cerinţelor Bisericii noastre, a revizuit programele analitice şi a instituit comisii de cadre didactice şi ierarhi, care să se preocupe de continutul programelor analitice şi al cursurilor şi manualelor.

Pentru continuarea pregătirii clerului Sfîntul Sinod a luat hotărîrea organizării celei de a 74-a serii a cursurilor de îndrumare misionară şi pastorală în perioada 4 iulie—4 august 1988 şi a fixat temele celor 4 conferinţe preoţeşti trimestriale şi ale celor două conferinţe administrative din cursul anului 1988, care vor fi dezbătute de clerul din întreaga Patriarhie.

Deopotrivă, Sfîntul Sinod a adus în această sesiune şi hotărîri care privesc disciplina clerului şi credincioşilor, precum şi referitoare la alte aspecte ale vieţii religioase din Biserica noastră, despre care, ştiri mai pe larg, vor apărea în revista Biserica Ortodoxă Română.

Pr. *Constantin Pîrvu*

Din AGENDA Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST

■ *Duminică, 6 decembrie 1987*, P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în Catedrala mitropolitană de la Iaşi, la sfîrşitul căreia a rostit predica zilei.

■ *Vineri, 18 şi simbătă 19 decembrie 1987*, la palatul Patriarhal din Bucureşti s-a desfăşurat şedinţa anuală a Consiliului Naţional Bisericesc, sub preşedinţia Prea Fericitului Patriarh Teoctist.

■ *Duminică, 20 decembrie 1987*, în sala festivă a Palatului patriarhal din Bucureşti s-a desfăşurat şedinţa anuală a Adunării Naţionale Bisericeşti, prezidată de Prea Fericitul Patriarh Teoctist.

■ *Luni, 21 decembrie 1987*, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a prezidat lucrările sesiunii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

— În după amiaza aceleaşi zile Prea Fericitul Patriarh Teoctist a luat parte la Plenara Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, la care a ţinut o cuvîntare.

P. F. Sa a fost însoţit de II. PP. SS. Mitropoliţi Antonie al Ardealului, Nestor al Olteniei şi Nicolae al Banatului şi PP. SS. Episcopi-vicari Vasile Tîrgovişteanul şi Nifon Ploieşteanul.

■ *Marţi, 22 decembrie 1987*, a avut loc continuarea lucrărilor Sfîntului Sinod, sub preşedinţia Prea Fericitului Patriarh Teoctist.

— În aceeaşi zi, P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Preotul romano-catolic Francesco Molinari, însoţit de un consilier al Ambasadei Italiei, la Bucureşti.

A fost de faţă P. S. Episcop Nifon Ploieşteanul.

■ *Vineri, 25 decembrie 1987*, Prea Fericitul Patriarh Teoctist împreună cu PP. SS. Episcopi-vicari Nifon Ploieşteanul, Vasile Tîrgovişteanul şi Roman Ialomiţeanul, au săvîrşit Sf. Liturghie arhierească la Catedrala Patriarhală din Bucureşti, în ziua marelui praznic al Naşterii Domnului (Crăciunul).

■ *Duminică, 27 decembrie 1987*, P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească la Biserica parohială din Sinaia, la sfîrşitul căreia a rostit cuvînt de învăţătură.

■ *Joi, 31 decembrie 1987*, potrivit tradiţiei, în această ultimă zi a anului, colaboratorii din cadrul Administraţiei Patriarhale şi Arhiepiscopiei Bucureştilor, au adresat felicitări Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, şi alese mulţumiri pentru părinteştile îndrumări primite în cursul anului 1987, adresîndu-i urările tradiţionale.

SIBIU

■ Parohia Lădăuţi, prot. Sf. Gheorghe, este aşezată pe una din frumoasele şi mănoasele văi care formează microdepresiunea intracarpatică de la Întorsura Buzăului.

Frumoasa biserică din această parohie, cu hramul Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil şi Sf. Gheorghe, împodobită şi cu pictură, a fost sfinţită de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, duminică 8 noiembrie 1987, însoţit fiind de la Sibiu de P. C. cons. Gh. Papuc şi P. C. arhid. I. Galea.

Înaltul Ierarh a fost întîmpinat cu multă dragoste de vrednicii noştri credincioşi din zonă, răspunsurile fiind date de un cor restrîns al studenţilor teologi din Sibiu şi obştea credincioşilor.

După slujba de sfinţire şi Sf. Liturghie au vorbit: P. C. prot. A. Suciu (Sf. Gheorghe) şi C. pr. Mihai Apafi, parohul local. Cuvînt de învăţătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit Antonie, care a felicitat călduros pe preot şi credincioşi pentru cinstitoarele lucrări din parohia Lădăuţi, zăbovind apoi asupra cinstirii îngerilor, această lume nevăzută creată de Dumnezeu înaintea lumii văzute.

Pentru munca depusă, C. pr. M. Apafi a fost distins şi hirotesit „iconom stavrofor", acte de preţuire şi apreciere primind totodată consiliul şi comitetul parohial.

Tot cu acest prilej a fost distins şi hirotesit „iconom stavrofor" C. pr. D. Comşa de la Sita Buzăului, ca unul care a pus început parohiei Lădăuţi şi desfăşoară o bogată activitate pastorală şi gospodărească în parohia Sita Buzăului, hirotesit fiind întru arhidiacon P. Cuv. ierod. Nichifor Stancu de la Centrul mitropolitan Sibiu.

La agapa care a urmat au toastat: P. C. pr. V. Goţea (Întorsura Buzăului), animator al activităţii pastorale din această zonă, P. C. prot. A. Suciu, iar la sfîrşit I. P. S. Mitropolit Antonie.

Consultaţia mondială asupra partajării resurselor

(Continuare din pag a 3-a)

regionale avînd ca temă împărţirea Ecumenică a resurselor.

Cuvîntarea principală rostită de Konrad Raiser, fost secretar general adjunct al Consiliului Mondial al Bisericilor, a semnalat cîteva dintre dificultăţile apărute în relaţiile nord-sud în legătură cu împărţirea resurselor. „Teologia noastră", a spus vorbitorul „ne spune că Bisericile trebuie să trăiască asemenea unei comunităţi participante; analiza noastră globală şi realizarea faptului că proiectul de dezvoltare mondială nu a funcţionat după cum ne aşteptam, ne arată că este nevoie de schimbări fundamentale ale structurii — dar practica noastră nu ţine pasul cu teoria... în cel mai bun caz săracii există ca o prezenţă pasivă în sistemele şi structurile noastre, dar nu ca parteneri activi".

O altă conferinţă principală a fost ţinută de o reprezentantă din Africa, Sithembiso Nyoni, care a precizat că resursele Bisericilor sînt de asemenea umane şi spirituale, remarcînd că atît Bisericile din Nord, cît şi cele din Sud, dispun de o bogăţie de informaţii, de tradiţii comunitare, înţelepciune, organizare şi alte asemenea experienţe ce pot fi împărtăşite. Vorbitoarea s-a adresat delegaţilor spunînd: „Să împărţim ceea ce sîntem mai întîi, înainte de a împărţi ceea ce avem. Această împărtire a noastră însine trebuie efectuată la nivel atît orizontal, cît şi vertical". Vorbitoarea a accentuat o orientare care capătă din ce în ce mai mult teren în reflecţia ecumenică şi teologică actuală, în sensul că şi bunurile spirituale, nu numai cele materiale, trebuie luate în consideraţie cînd se vorbeşte sau se practică partajarea resurselor. Deci, în relaţiile ecumenice trebuie să existe un permanent schimb de bunuri, cu un accent deosebit pe cele nemateriale, cum ar fi experienţa liturgică, teologică, studii biblice, tradiţiile creştine, chiar în sensul larg al cuvîntului. Numai cînd se stabileşte un consens armonios asupra resurselor nemateriale, se poate trece la o partajare echilibrată a împărţirii resurselor materiale, căci Bisericile nu se pot numi bogate numai după criteriul material, ci şi după cel al spiritualităţii, teologiei, Liturghiei, tradiţiei creştine etc.

Pe toată durata întrunirii participanţii au căutat să formuleze noi forme de relaţii angajate, colaborări în mărturisire şi misiune, reciprocitate în a da şi a primi daruri, angajament reciproc pentru dreptate şi pace şi noi structuri care să dea posibilitatea tuturor persoanelor să participe la procesul de luare a deciziilor. S-a exprimat îngrijorarea cu privire la exploatarea resurselor umane şi naturale, lipsa auto-determinării din cadrul familiei creştine, în diferite părţi ale lumii a treia, precum şi în legătură cu influenţa forţelor politice şi economice asupra distribuirii bogăţiilor, subliniindu-se rolul nefast al companiilor multinaţionale, al dobînzilor şi datoriilor externe etc.

Rapoartele grupurilor de lucru care au fost adoptate de plenară au recomandat criterii care să slujească drept linii îndrumătoare pentru împărţirea resurselor. S-a avut în vedere în special modul cum trebuie ajutate comunităţile sărace din Africa, Asia, America Latină, fără ca donatorii din Nord să exercite presiuni asupra recipienţilor.

Conceptele de partajare ecumenică a resurselor au fost dezvoltate în studiile biblice prin imaginea legămîntului din Vechiul Testament, a Trupului lui Hristos care este Biserica şi a Euharistiei ca principiu fundamental în creştinism de împărtăşire a întregii comunităţi din acelaşi potir.

Semnalăm ... Semnalăm ...

● *În editura Mitropoliei Moldovei şi Sucevei a apărut o frumoasă monografie:* Mănăstirea Văratec *(1986, 274 p.), alcătuită din capitole scrise de Pr. Scarlat Porcescu, diac. Ioan Ivan, arhim. Bartolomeu Valeriu Anania, Zoe Dumitrescu-Buşulenga şi maica stareţă Nazaria Niţă. Istorie, activităţi social-culturale, activităţi cetăţeneşti-patriotice, bogat tezaur de cultură şi artă, acţiuni de prezentare şi reprezentare a Ortodoxiei româneşti, sînt tot atîtea aspecte care prilejuiesc o lectură interesantă care, ca un dangăt de clopot de aur şi argint, cheamă şi îndeamnă pe cititor să se prefacă în pelerin.*

● *De la Bogza citire: „Dacă aş afla că s-a născut un om pe care nici o anecdotă nu-l poate face să rîdă, m-aş teme că s-a născut Anticrist".*

(Trapez, CCXXXII, „România literară", 39, 1987, p. 7).

● „Fiinţă a fiinţelor noastre
Cuvîntul cutreieră lumea
Născută din rostirile lui"

Sînt trei versuri de început dintr-o frumoasă şi adîncă poezie semnată de Ion Brad („România literară", XX, 19, 1987).

● *Mircea Eliade se întoarce tot mai mult acasă, în cultura românească. Printre cei mai noi exegeţi, Mihai Rădulescu întreprinde o lucrare de identificare a premizelor operelor sale de maturitate şi notorietate mondială, în textele de tinereţe publicate în România. Descoperă astfel* în nuce *marile sale idei de mai tîrziu, deocamdată în* Fragmentarium *(Bucureşti, 1939), şi în* Insula lui Euthanasius *(Bucureşti, 1943), şi anunţă că îşi va continua investigaţia în* Jurnal *şi în alte fragmente autobiografice.*

Mihai Rădulescu cercetează conceptul de simbol *pe care Mircea Eliade îl voia restaurat ca instrument de cunoaştere (Fragm. p. 36—37), deplasînd interesul de la* istorie *spre* protoistorie *şi* preistorie. *Acolo găsea simboluri transmise prin tradiţii. El cerea aşadar promovarea studiilor de protoistorie, preistorie, antropogeografie şi de folclor. Mircea Eliade e încadrat astfel şi printre* etnologi. *Mihai Rădulescu observă şi notează îndeosebi referirile şi izvoarele româneşti ale savantului, apelul la* Mioriţa, *la noţiuni fundamentale ale sufletului românesc, precum* dorul *şi, în general, apelul la folclor care dă semnificaţii şi valori noi şi neaşteptate faptelor concrete, folclor care trimite totuşi la o experienţă iniţială, la un fapt. Asupra acestui lucru din creaţia lui Mircea Eliade, spune Mihai Rădulescu, nu s-a insistat suficient.*

Toate acestea şi desigur şi altele încă, pe care Mihai Rădulescu le anunţă la sfîrşitul articolului său, sînt căile spre Istoria *credinţelor şi a ideilor religioase, de mai tîrziu.*

Cercetarea întreprinsă de Mihai Rădulescu este o extrem de importantă demonstraţie cu supense! *Aşteptăm urmarea.*

(v. Mihai Rădulescu, La genèse d'une vision scientifique. Aperçu sur quelques essais roumains de Mircea Eliade, *în rev. „Synthesis", XIV, 1987, p. 55—64).*

● *Sub genericul „Literatura pontică", revista „Tomis" a publicat sub semnătura lui Constantin Sorescu un serial intitulat IOAN CASSIAN (an. XXII, nr. 9, 1987, partea a III-a). O lectură nouă, surprinzătoare, a strămânului nostru dintre Dunăre şi Mare, întreprinsă în termenii unei hermeneutici moderne, care îl înscrie cu totul altfel în fenomenul cultural al epocii, dar şi în general al culturii fără vîrste. Altfel decît au făcut-o cei care s-au mai ocupat de scrierile lui. E un model de recuperare care ar trebui extins. Asemenea recuperări de mare valoare mai reuşeşte, cu multă subtilitate, şi Andrei Pleşu, deşi nu merge pe texte anume, precum Constantin Sorescu, dar ecourile din literatura genului sînt uşor detectabile cunoscătorilor, d. p. în „Minima moralia" (ex. în* Minima Moralia — VI — Judecata morală şi problema destinului, *în „Viaţa Românească", LXXXI, 3—4, 1986, p. 142—145).*

● *Sub genericul* „Mari tradiţii ale continuităţii noastre spirituale", *„Contemporanul" a reluat încă neelucidata problemă a „Manuscrisului de la Ieud" pe care, mulţi cercetători, îl datează 1391 sau 1392, fiind socotit astfel cel mai vechi document de limbă română scrisă. Unii mai hotărîţi pentru datarea de mai sus, alţii evitînd cu grijă o pronunţare* pro *sau* contra, *autorii celor două pagini fac toţi bine că readuc în atenţia cercetătorilor şi a publicului, această controversă ale cărei concluzii definitive* pro *ar bucura cultura română cu o bucurie mai mare decît un secol, dacă o comparăm cu scrisoarea lui Neacşu din 1521! Prof. univ. dr. I. C. Chiţimia în art.* „Mîndria de neam şi de cartea lui veche" *adaugă cel puţin un element în plus la demonstraţiile de pînă acum în favoarea vechimii* Manuscrisului. *Prof. dr. Dumitru Şerbu, în art.* „Cu privire la vechimea unui document de limbă românească scrisă" *reia şi dezvoltă ceea ce a susţinut dintru început — tot în favoarea vechimii — iar Dr. Vasile Vetişanu, realizatorul paginii din „Contemporanul" nu are nici o îndoială că sîntem în faţa* „primului text de limbă română". *Mai scriu Dr. Valeriu Rusu, Dr. Gh. Focşa şi Constantin Coşman (Contemporanul, nr. 21/1987, p. 8—9). Vasile Vetişanu a scris despre „Codicele de la Ieud" şi în „Luceafărul":* Pe drumul limbii române, *aducînd argumente şi nume mari în sprijinul lor (Luceafărul, nr. 31, 1987, p. 6). Nu ştim cît va dura acest dialog în care părţile par a nu se auzi. Oare cum s-ar putea institui o instanţă care să tranşeze problema? Să fie ea, cumva, una dintre cele cîteva mari probleme fără soluţie din istoria culturii? Nu. E evident că nu avem de a face cu aşa ceva, atîta vreme cît soluţiile există. Numai că nu concordă. Sînt cînd tari de o parte şi slabe de cealaltă, cînd tari de cealaltă şi slabe dincoace. Nefiind deci de categoria problemelor fără soluţii, aici soluţia există. Numai că trebuie găsită şi demonstrată fără putinţă de tăgadă, cea bună. E încă o dată o invitaţie la mai adîncă cercetare.*

● *„Tribuna României" publică o pagină de versuri de Eminescu în traducerea engleză a lui Corneliu M. Popescu, un genial traducător al operei eminesciene, din păcate plecat prea repede dintre noi, în 1977. O prezentare a tînărului poet-traducător face Lidia Vianu („Tribuna României", XVII, nr. 355, ian. 1988, p. 10).*

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele republicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea*, Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1—15 februarie 1988 Nr. 5—6 și 7—8/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Calendar de inimă

O lacrimă pe un destin tragic: Antim Ivireanul

O lacrimă cît un embrion de univers. O lacrimă de durere, de compătimire și de închinare, și o picătură de... pe o pîine proaspătă, din care să te împărtășești din el, ca să renască în tine. Pentru că nu trebuia să moară. Pentru că nu trebuia să moară așa. Pentru că ne e rușine că a murit așa. El, Antim Ivireanul!

Știu oare toți cum a murit Antim Ivireanul? Cîți știu? Și cîți, dacă știu, simt amarul remușcării și al rușinii, în numele oamenilor, că marele mitropolit, marele cărturar a trebuit să moară așa?

Și alți vlădici au suferit. Dosoftei a trebuit să pribegească și să moară printre străini. Să sperăm că de moarte bună! După el trăiește *Psaltirea* și *Poezia*. Veniamin Costachi a trebuit să moară într-o chilie de la Slatina ca *„proin mitropolit al Moldovei"*, continuînd însă și de acolo să scrie și să lumineze ca un licurici în noaptea unei Moldove stăpînite de un domnitor cu capricii. Sava Brancovici a fost insultat, bătut ca un tîlhar, despuiat de tot ce-i mai putea da înfățișare de om, ca să nu mai vorbim de înfățișarea de vlădică! Ilie Iorest a suferit depunere din treaptă din partea propriilor protopopi, la 1643, închisoare la Iernut și batjocuri care nu s-ar fi cuvenit nici celui mai din urmă borfaș. Au fost patriarhi de Constantinopol spînzurați de turci în fața catedralei lor. Gurie al nostru a suferit necinstire la bătrînețe, din pricina unor intrigi, care nu vor putea fi iertate niciodată, pentru că vlădica era blînd și bun, și luptase eroic, în vremuri grele pentru limba și neamul lui.

Dar Antim Ivireanul! Ce destin a putut avea! Ajuns sclav la Constantinopol, vîndut sau furat din Iviria lui natală, de pirați sau de trimiși turcești, cum se mai întîmpla încă în acel sfîrșit de secol al șaptesprezecelea, e recuperat de acolo de Constantin Brîncoveanu, care surprinsese în el o scînteie de om de geniu, de meșter în toate. În Constantinopol ajunsese gravor vestit. L-a adus în Țara Românească pe la 1690. După opt ani devine egumen la Snagov, unde rămîne pînă în 1705. Ars de focul creației, mereu gata să facă ceva, face acolo o tipografie. Înainte făcuse una la București, care se va numi „Tipografie domnească". Și n-avea altă ambiție decît să i se zică „Antim tipograful", cum stă scris pe un manuscris aflător cîndva la Agapia. Ne spune despre asta marele Melchisedec al Romanului. Tot el ne spune că în 25 de ani cît a stat în Țara Românească, Antim învățase la perfecție limba română. Predica în limba română. România a fost patria lui adevărată. Și ce limbă română a vorbit! A intrat printre clasici. A făcut gloria culturală a epocii Brîncoveanu.

Episcop la Vîlcea (1705—1708), nu stă mult și e adus mitropolit al Țării. Nu era lucru puțin. Mai ales pentru un fost străin. E adus în locul marelui Teodosie cel care ne va da împreună cu Frații Greceanu, cu Șerban Cantacuzino și cu Brîncoveanu, *Biblia de la București*, din 1688. Dar nici el nu se va lăsa mai prejos. Ne va lăsa *Didahiile*. O carte de predici? Poate. Pentru unii. Pentru cei mai mulți o carte despre moravuri și mentalități.

Ce fin cronicar, acest Antim! Ce subtil observator al vieții de toate zilele, cu ochii căzînd pînă în cotloanele cele mai ascunse ale sufletului contemporanilor. Și în aceeași măsură ale contemporanelor. De neașteptat din partea unui ascet. Dar avea ochi de văzut, urechi de auzit și minte de înțeles. Minte multă, mai ales!

A fost bun român, dar precum stă bine oricui în astfel de situații, nu și i-a uitat nici pe ai lui din Georgia. Și cine i-ar putea-o reproșa? Dimpotrivă. I-am reproșa-o dacă i-ar fi uitat. N-ar fi fost un suflet adevărat și om de omenie. Prin 1710 le întemeiază și lor o tipografie acolo — pasiunea lui, tipografiile! — și le tipărește chiar o *Biblie* în limba lor, în limba lui de acasă. Trimite pentru aceasta tipografi români. Și românii se duc. Românii sînt generoși și săritori și le plac astfel de gesturi de inimă. Unul din ei, Mihail Ștefan, după ce imprimă acolo *Biblia*, pe un exemplar care se mai păstra odinioară la Tiflis — poate mai este și azi, căci georgienii își iubesc trecutul — scrie versuri pe românește. Românașii noștri așteptau să se întoarcă în România lor:

Precum cei străini doresc moșia să-și vază
Cînt sînt în altă țară de nu pot să șază,
Și ca cei ce-s pre mare bătuți de furtună
Și roagă pe Dumnezeu de liniște bună,
Așa și tipografii două cărți sfîrșiră
Laudă neîncetată dau, și mulțumiră!

Dar cine a mai văzut om bun, iubit de cei răi? Cine a mai văzut om deștept, iubit de cei proști? Omul dăruit cu daruri, e dăruit și cu dușmani. Invidia roade și viclenește, sapă la rădăcina omului mare, cu răbdarea cariilor și cu orbirea cîrtiței. Cei mici la suflet n-au cap pentru a se măsura cu cei mari, dar le dă cineva sfaturi cum să dărîme și la dărîmat de oameni se dovedesc foarte ascultători și pricepuți. Neînstare să scrie o propoziție, găsesc cusururi celui ce scrie o carte. Neînstare să dreagă o fereastră, știu să critice pe cei care fac o casă. Să te ferească Dumnezeu de unii ca aceștia. Dacă ai fi prost ca ei și neîndeminatec, te-ar lăuda atunci, ca pe un om vestit. Și te-ar ajuta ca pe un frate. Și ți-ar fi prieteni, bucuroși de egalitate.

Așa s-a întîmplat cu Antim. N-a știut să rămînă mic. N-a știut să-și frîneze talentele și să nu și le arate. N-a știut să nu facă nimic, ca să fie iubit. Și mai era și de prin alte părți! Cum i-ar fi iertat-o, de-ar fi fost un neputincios! Dar și-a permis nefericitul și neinspiratul să fie deștept! Ba chiar să știe să scrie și să vorbească frumos. Să scrie printre altele *Didahii*. Și să mai și obrăznicească pe cîte unii, pe cîte unele... Singur și-a organizat complotul împotriva sa.

Mai întîi l-au pîrît la Brîncoveanu. Pe la 1711. Și au ticluit totul foarte bine. Înteleptul Brîncoveanu a putut fi înșelat. I-a cerut mitropolitului retragerea. Două întîmpinări i-a făcut mitropolitul și Brîncoveanu a înțeles: era pîră nedreaptă și invidie. I se întîmplase și *lui*. Și i se va mai întîmpla. Și el avea cusurul de a fi mare.

Pînă a domnit Brîncoveanu nu i s-a mai făcut supărare vlădicului Antim. A început chiar zidirea mănăstirii care îi poartă numele pînă azi, pe care o va și termina sub Ștefan Cantacuzino. Nimeni nu va ști vreodată cu ce inimă a primit Antim vestea decapitării Brîncoveanului și a coconilor săi!

Ștefan Cantacuzino nu l-a tulburat cu nimic. Dar și lui Ștefan i s-a întors ceea ce făcuse el Brîncoveanului. Veni Nicolae Mavrocordat. Om erudit de altfel. Dar caracterul e una, erudiția e alta. Asta a fost așa de cînd e lumea, și a rămas așa. Unul din cusururile lumii acestia! Violent, crud, nesătios de avere, *„turc în toată puterea cuvîntului"*, scrie același Melchisedec.

De cum a urcat pe tronul Țării Românești a și început o prigoană cumplită împotriva a tot ce era român. A adus greci în toate funcțiile mai importante.

Tocmai atunci nemții porniră spre Valahia și cantonară la Cîineni. Nicolae Mavrocordat fugi spre Constantinopol, la turcii lui, să vie cu oaste de apărare. Voi să-l ia și pe Antim cu el, dar Antim îi spuse, cu dreptate, că nu avea de ce să se teamă, că era sigur că nemții nu vor veni spre București. Se pare că într-un scurt interregn, ca președinte al Divanului, a ținut chiar loc de domn. Nicolae Mavrocordat se temea că nemții îl vor aduce domn pe Gheorghe Cantacuzino, fiul lui Șerban Cantacuzino. Nemții într-adevăr însă nu înaintează mai departe de Cîineni, pe Valea Oltului.

Nicolae Macrocordat se întoarce. Taie o mulțime de boieri, printre care pe vornicul Pătrașcu Buzoianu, pe motiv c-ar fi candidat la domnie în lipsa lui.

Pe atunci judecata era simplă: Ori moarte, ori viață. Și uneori întîi se tăia capul și după aceea se judeca.

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

„Acum slobozește, Stăpîne"...

Templul din Ierusalim era pentru poporul lui Israel centrul vieții sale spirituale. Aici oamenii îl descopereau pe Dumnezeu, aici veneau cu toate problemele, necazurile și bucuriile, aici împlineau tot felul de rînduieli referitoare la viața de zi cu zi, cît și la evenimente mai mari familiale, sociale, naționale.

Aducerea pruncului Iisus la templu de către Sf. Fecioară Maria și dreptul Iosif, se înscrie în istorie ca un act de împlinire a rînduielilor V. Testament de către Fiul lui Dumnezeu, care în felul acesta le confirmă, pentru ca numai după această confirmare să purceadă la transfigurarea lor prin întreaga Sa activitate dumnezeiască și mîntuitoare.

Aducerea lui Iisus la templu este echivalentă cu închinarea, dedicarea, consacrarea Sa pentru tot ceea ce avea să împlinească mai tîrziu. Acest eveniment, sărbătorit în Biserica ortodoxă la 2 februarie, ne pune în față un alt personaj al V. Testament dar și al celui Nou, dreptul Simeon. Sf. Tradiție relatează că atunci cînd acesta — aflîndu-se într-un colectiv de traducere a cărților sfinte — a ajuns la un pasaj referitor la nașterea Mîntuitorului din Fecioară, îndoindu-se de acest fapt, i s-a promis că nu va muri pînă ce nu va vedea cu ochii lui minunea. Și dreptul Simeon era trăind în templu, îndelungat în zile, petrecînd în rugăciune și așteptînd împlinirea rînduielilor lui Dumnezeu în legătură cu el. Așteptarea lui la templu, reprezintă așteptarea întregului V. Testament pentru nașterea lui Mesia. Nu era o așteptare obișnuită, ci specială, o așteptare întemeiată pe o speranță puternică întrucît la mijloc era făgăduința lui Dumnezeu. Evenimentul urma să se producă **„după cuvîntul Tău"**, cum însuși dreptul va zice, adică după promisiunea divină.

Sf. Simeon se înclină cucernic primind pruncul dumnezeiesc, iar Sf. Părinți văd în aceasta închinarea întregului V. Testament în fața Fiului lui Dumnezeu, dar este interesant de remarcat, că Îl primește pe prunc ca și cum în același timp, la rîndul lui, L-ar oferi, L-ar închina lui Dumnezeu. Privirea dreptului este tandră și gînditoare. Este puțin înfricoșat de momentul la care e martor, realizînd anvergura și implicațiile acestui eveniment extraordinar, numit Iisus Hristos-Emanuel, care avea să schimbe în mod minunat și definitiv cursul istoriei lumii. El înțelege deci importanța acestui fapt și mărturisește: „Căci văzură ochii mei mîntuirea Ta pe care ai gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor"... de aceea, liniștit, cu ușurare și bucurie poate exclama: „Acum slobozește, Stăpîne, pe robul tău în pace". Și din înfățișarea iconografică și din cuvintele ce le pronunță se vede smerenia lui: El se înclină cucernic și se numește **„robul"** lui Dumnezeu, robul celui pe care-L ține în mîini. De aceea se vede că nu Îl ține oricum, nu indiferent, nu prea intim, ci cu deferență și sfială. Puțin mirat și înfricoșat.

De altfel această smerenie-închinare este vizibilă la toate personajele din icoană: Sf. Fecioară, îmbrăcată în haină roșie, culoare

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. *Teodor Damian*

1907

După o iarnă bogată în geruri cumplite și încărcată de nămeți muntoși care a făcut să se isprăvească mai repede decît se spera hrana oamenilor și tainul vitelor, sărăcia începuse să cotrobăie prin gospodăriile celor sărmani obligîndu-i să ia cu dobîndă bucate de la mosieri și arendași, în schimbul zălogirii brațelor pentru muncă.

Însă cum iarna se lungea mereu iar hrana luată cu dobîndă se isprăvea cam repede, nici zălogul brațelor nu mai ajungea pentru dobîndirea bucatelor, așa că ajunși pe malul prăpastiei, țăranii s-au trezit din somnul împilării, au prins curaj, au pus mîna pe ciomege, și-au dat nemulțumirea pe față și s-au gîndit să-și facă singuri dreptate.

Hambarele boierești umplute prin sudoarea truditorilor, au început să fie devastate, bucatele împărțite, logofeții bătuți măr și puși pe fugă, conacele incendiate.

Nemulțumirile au început prin nordul Moldovei, în primăvara anului 1907 și s-au întins cu repeziciunea focului prin toate județele țării.

Vestile zburau mai repede decît vîntul și decît gîndul, înfierbîntind mințile și îndemnîndu-i pe sărmani să sporească focul răscoalei prin noi și noi acțiuni.

Pricopsiții erau cuprinși de spaimă și de îngrijorare; vedeau că răscoala în loc să se potolească se înteteste dar nu vroiau să treacă la îndreptarea orînduielilor strîmte întocmite de ei, ci credeau că tulburările se vor potoli singure sau în cel mai rău caz, vor fi înăbușite în sînge. Și cum este știut faptul că buba nu se tămăduiește ci se sparge și se întinde atunci cînd, în loc s-o obloiești, apoi pe ea, cam aidoma s-au petrecut faptele și cu răzvrătirea flămînzilor: focul răscoalei s-a întins prin mai toate satele, așa că ardeau conacele precum niște facle uriașe iar logofeții și vechilii de la cuiburile boierești fugeau ca șobolanii cînd simt că se apropie valul apei ori para focului.

Foamea amărîților și oropsiților care trudiseră pentru cei ghiftuiți, căuta acum să înghită nu numai bucatele strînse cu sînge și cu sudoare ci să nimicească toate împilările, umilințele și durerile care au fost semănate în lume de răutatea celor lacomi, împărțind oamenii în bogați și săraci, în stăpîni și robi, în asupritori și asupriți.

Văzînd cîrmuirea că această răscoală a cuprins întreaga țară și că nu prea are semne de domolire, a hotărît potolirea tulburărilor cu ajutorul armelor. S-a tras cu tunul asupra satelor răzvrătite, s-au împușcat sute de răsculați, au fost ferecați în lanțuri și întemnițați mii de nemulțumiți, dar lucrurile tot nu s-au potolit.

Paharul cel mare al suferințelor și al relelor adunate zeci și zeci de ani era prea plin și trebuia odată și odată nu numai să se reverse ci să se și spargă, ca să nu mai adune într-însul alte dureri și alte nedreptăți și alte suferințe...

Valul răscoalei ajunse repede și în județul Buzău. Prin sate, pe la răscruci de drumuri țăranii se adunau pîlcuri, pîlcuri tălmăcind în fel și chip zvonurile ce umblau pe aripile vîntului, semănînd în inimi sămînță de nădejde pentru un viitor fără juguri și doruri de îndreptare a lucrurilor strîmbe.

Într-o zi de sîmbătă, zi de tîrg statornicită din vremuri de demult, pe cînd erau adunați în orășelul de reședință al județului Buzău sute de țărani din toate satele dimprejur, a bătut și aici ceasul răfuielilor. A fost mult pînă ce s-a strîns primul pîlc de oameni, în oborul tîrgului unde erau adunate căruțele țărănești.

Primului pîlc i s-au alăturat alte și alte pîlcuri și în curînd s-a închegat o întreagă buluceală de răzvrătiți care număra cîteva mii de suflete. Înarmați cu topoare, cu coase, cu furci, cu ciomege, cu uluci și cu pari de prin garduri, au pornit către centrul comercial al tîrgului, unde se aflau înșirate prăvăliile bogătanilor și ale negustătorilor speculanți și către primăria tîrgului unde se zvonise că erau adunați toți boierii care aveau moșii prin preajmă.

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. *Bisceanu I. Ionel*

Nostalgie

Am locuit, prin veacuri, într-o casă
în deal rotund, sub tei uitat și vechi.
Îi atipeau obloanele perechi, —
foșnea, cu fald, perdeaua vaporoasă.

În camera ce da spre infinit,
pereții, căptușiți cu cărți de seamă
și cărturari în rame de aramă, —
ah! — locul ideal de-a fi citit!
ah! — locul ideal de-a fi murit!

Or, poate, casa-aceea-i doar legendă,
clădită dintr-un dor cădelnițat.
Iar dacă, totuși, ea a existat, —
uitarea a luat-o în arendă
și-amurgul a înscris-o în agendă.

Era frumos pe cînd eram sărac!
și nu aveam, pe ușă, etichetă

Pescar, la țărmul forfecat în cretă,
nu știu cum cheia mi-a căzut în lac
și mi-am uitat adresa desuetă, —
pierdut în luptele acestui veac.

Al. Andriţoiu

NOUL TESTAMENT DE LA BĂLGRAD (Alba Iulia)

— 340 de ani de la tipărirea lui —

La 20 ianuarie s-au împlinit 340 de ani de cînd Mitropolitul Simion Ştefan a tipărit prima traducere integrală a Noului Testament în românește.

Prilejul este nimerit de a reaminti locul pe care-l ocupă mitropolitul bălgrădean în mişcarea religioasă a românilor ardeleni, influenţa cărţii sale asupra introducerii limbii române în cărţile de slujbă bisericească şi importanţa ei pentru literatura română, ea fiind un moment deosebit din istoria limbii române literare.

Simion Ştefan a fost ales mitropolit în martie 1643, de principele Gh. Rákoczy, tocmai în timpul cînd se dezlănţuia asupra românilor din Transilvania cea mai aprigă propagandă calvină. Prin decretul de recunoaştere din 10 octombrie 1643, noului numit i s-a impus un riguros program de calvinizare. Dînd dovadă de curaj şi dîrzenie, el nu a respectat programul impus, aşa că viaţa Bisericii şi a poporului român din Transilvania a rămas neschimbată. În cei treisprezece ani de păstorire (1643—1656) nu s-a înstrăinat de credincioşi, a ţinut treaz conştiinţa ortodoxă şi românească în sufletele lor, şi-a îndeplinit îndatoririle sale arhiereşti, refuzînd să împlinească sarcinile umilitoare impuse de cîrmuitorii de atunci ai Transilvaniei. El a lăsat culturii româneşti acel dar nepreţuit care este Noul Testament din 1648, a cărui tipărire se încadrează în curentul larg umanist de culturalizare a poporului şi de apărare a Ortodoxiei româneşti.

„Izvodirea" (traducerea) s-a făcut din greceşte, latineşte şi slavoneşte de călugărul Silvestru de la Govora. Murind, n-a terminat traducerea. Aceasta, fiind făcută de un ortodox, a fost „postleduită" (revăzută). Continuatorii lui Silvestru au fost preoţi cu carte din Ardeal, dovadă, frecvenţa ardelenismelor în textul tradus, poate însă şi unii cărturari din Ţara Românească: Meletie Macedoneanul şi Daniil Panoneanul. Traducătorii au cercetat şi vechile traduceri româneşti — manuscrise sau tipărite. Ediţia Noului Testament din 1648 se prezintă, deci, „ca o încununare a străduinţelor cărturarilor de pînă atunci de a da cuvîntul lui Dumnezeu în limba proprie a credincioşilor".

Noul Testament este o operă masivă (672 p.), împărţită în capitole şi stihuri. Fiecare capitol are un rezumat. De remarcat este spaţiul rezervat pentru trimiteri, pentru explicarea unor termeni străini, a unor cuvinte româneşti cu circulaţie restrînsă din domenii variate şi pentru unele comentarii (exegeză). Aceste note marginale sînt considerate ca un început de dicţionar explicativ al limbii noastre.

Noul Testament poate fi considerat primul „manual" de introducere şi exegeză biblică din teologia românească. Are 23 de „predoslovii" originale la cărţile respective, cu excepţia Epistolei către Filimon, a Epistolelor II şi III ale Sf. Ioan şi a Apocalipsei. Aceste „predoslovii" prezintă scurte date istorice şi geografice despre oraşele sau ţinuturile cercetate de Sf. Apostoli, date despre autori, despre timpul, locul şi limba cărţilor şi despre cuprinsul lor. În ele se amintesc şi unii Sf. Părinţi şi scriitori bisericeşti, fapt ce ne arată că alcătuitorii lor nu erau calvini, ci români, ortodocşi, care au lucrat şi la traducerea propriu-zisă.

Opera lui Simion Ştefan s-a bucurat de o autoritate deosebită între scrierile bisericeşti din sec. al XVII-lea. În Biblia de la Bucureşti din 1688 au fost reproduse „predosloviile" la Marcu, Luca şi Ioan şi preluat textul propriu-zis, prin transcriere sau schimbări neînsemnate de limbă, cerute de evoluţia ei. Noul Testament a mai fost folosit şi la ediţia celui din Bucureşti, din 1703, a lui Antim Ivireanul şi apreciat şi folosit, mai tîrziu, de Andrei Şaguna la revizuirea şi retipărirea Bibliei de la Sibiu, din 1856—1858.

Limba folosită de Simion Ştefan este apropiată de limba poporului, fiind de mare frumuseţe literară. Pe timpul lui ea era chemată să exprime cugetarea proprie a unui scriitor cu vederi moderne. Ea începea astfel să capete un caracter mai intelectual şi în acelaşi timp ceva din noblețea şi demnitatea limbilor de cultură. S. Ştefan găseşte mijloace suficiente ca să-şi exprime limpede şi sugestiv ideile şi simţirea care-l însufleţeşte. El scrie într-o limbă a cărei claritate merge mînă în mînă cu frumuseţea plină de plasticitate a expresiunii. Limba Noului Testament constituie temelia pe care s-a făcut, în secolele următoare, limba română literară.

Noul Testament are două „Predoslovii". În prima, semnată de Mitropolit, se aduc mulţumiri protocolare lui Gh. Rákoczy pentru ajutorul dat la tipărire, deşi s-a dovedit că s-a tipărit cu bani încasaţi de la preoţii români.

A doua „predoslovie" către cititori, nesemnată, prezintă un interes deosebit pentru istoria literaturii române, pentru problemele care le-a ridicat acum 340 de ani.

Preocupat de grija de a reda cît mai exact în românește textul Noului Testament, Simion Ştefan semnalează, pentru prima dată în istoria literaturii române, problema neologismelor. Întîlnind în textul grecesc cuvinte cărora negăsindu-le corespondent în limba română, el le lasă netraduse, dar le îmbracă într-o haină fonetică şi morfologică românească. În felul acesta, prin Noul Testament de la Bălgrad, au intrat în limba noastră o serie de neologisme, cu care s-a îmbogăţit limba literară românească.

Ceea ce constituie titlul de glorie al lui Simion Ştefan este grija lui de a-şi face traducerea într-o limbă înţeleasă de toţi românii. Plecînd de la constatarea că limba română are dialecte şi graiuri, el îşi dă silinţa să aleagă numai cuvintele înţelese de românii de pretutindeni, asemănîndu-le cu banii care circulă peste tot; iar cînd sforţările lui se izbesc uneori de neputinţa de a găsi întotdeauna cuvîntul căutat, el se apără, spunînd cu durere „că vina nu este a lui, ci a aceluia care a răsfirat românii printr-alte ţări, de şi-au amestecat cuvintele cu alte limbi". Preocuparea lui Simion Ştefan de a fi înţeles de românii de pretutindeni ilustrează ideea unităţii culturale a tuturor românilor.

Simion Ştefan a fost primul îndrumător al limbii noastre literare. Prin tipărirea cărţilor sfinte în graiul muntenesc, Coresi a pus bazele limbii noastre literare şi a deşteptat totodată conştiinţa unităţii etnice a românilor de pretutindeni. La cîteva decenii după el, Varlaam vrea să fie înţeles de întreaga „seminţie românească", dar scrie într-o limbă cu un pronunţat colorit regional moldovenesc. Spre deosebire de ei, Simion Ştefan pune problema formării şi a dezvoltării limbii noastre literare. Printr-o ageră intuiţie el îşi dă seama nu numai de continua evoluţie a limbii, care se îndreaptă spontan spre deosebiri dialectale, dar afirmă hotărît că rolul scriitorilor este de a se opune tendinţelor regionale de diferenţiere, prin crearea unei limbi literare comune pentru toţi românii. El este primul cărturar care ajunge la convingerea că limba poate şi trebuie să fie cultivată şi perfecţionată pe cale literară. Precizînd acest ideal lingvistic, Simion Ştefan porneşte lupta pentru înlăturarea provincialismelor şi năzuieşte, pe această cale, să facă din literatura românească cu adevărat patrimoniul intelectual şi moral al tuturor românilor.

Prin traducerea românească a Noului Testament, Simion Ştefan a urmărit să redea mai ales „înţelesul", pentru că „Scriptura fără înţeles iaste ca trupul fără suflet". Intenţia lui de a prinde în primul rînd sensul textului şi de a-l reda apoi prin cuvinte înţelese de toţi românii, îl deosebeşte de vechii traducători ai cărţilor sfinte, care au tradus mai mult cuvintele decît ideile.

Strîns legată de opera de unificare lingvistică stă preocuparea lui de a îmbogăţi şi de a scoate

(Continuare în pag. a 6-a)

Prot. *Ieremia B. Ghita*

Schimonahul IRINARH PRODROMITUL

Unul dintre harnicii călugări români, remarcat printr-o bogată activitate culturală desfăşurată în sfîntul Munte Athos, este schimonahul Irinarh.

Din documentele de arhivă ale schitului românesc Prodromul, rezultă că viitorul schimonah athonit s-a născut la anul 1848, în satul Devesel, comuna Burila Mică, judeţul Mehedinţi, deşi el consemnează pe diferite opere personale altă localitate. Astfel, spre pildă, în titlul manuscrisului „Mănăstirea Vatoped", citim: „De loc născut în comuna Mileni, plasa Blahniţa, jud. Mehedinţi", sau, în altă parte: „Plasa Blahniţa, jud. Mehedinţi, comuna Mileni".

Nu se cunosc preocupările sale pînă la vîrsta de 36 de ani, cînd este primit în obştea schitului Prodromul. Cert este că era un poliglot. În scrierile păstrate de la el, găsim bibliografie în limbile greacă, latină, germană, franceză, engleză, rusă şi română.

După trei ani de noviciat, primeşte voturile monahale în anul 1887, ci a se şi retrage la Mănăstirea Cocoş din Dobrogea, de unde, în 1889 se reîntoarce la metania sa din Sfîntul Munte, stabilindu-se aici pentru restul vieţii.

Schimonahul Irinarh îşi începe activitatea culturală prin copierea unor manuscrise rare, considerate necesare şi folositoare duhovnicirii fraţilor monahi români stabiliţi departe de ţara lor natală. Dintre ele se păstrează următoarele: *Crinii Raiului* (1892), cuprinzînd învăţături despre patimile Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, învierea morţilor, cuvinte patristice, ascetice şi vieţi de sfinţi; *Floarea Darului* (1894—1895) în două volume, avînd bogate învăţături morale, culese din scrierile marilor ierarhi ai Ortodoxiei, copiată, după propria mărturisire, fiindcă „foarte rar se află tipărită" şi este „foarte folositoare fieştecărui creştin atît sufleteşte cît şi trupeşte, acum întîia oară scrisă cu litere străbune"; *Sfîntul Simeon Noul Cuvîntător de Dumnezeu* (1898) şi *Sfîntul Nil Athonitul* (1899).

După aceste lucrări de pionierat în arta caligrafiei şi a miniaturisticii, schimonahul Irinarh realizează o monumentală operă originală cu caracter istoric şi duhovnicesc. Astfel, în anul 1898 începe *Istoria Sfîntului Munte*. Primul volum cuprinde monografia intitulată *Schitul Românesc Prodromul* (1901), scrisă în două volume (primul dispărut). După un scurt istoric al Muntelui Athos, descrie aşezămîntul românesc, cu biserica, paraclisele, spitalul, biblioteca, arhiva, gospodăria, viaţa duhovnicească şi preocupările monahilor. Dintr-un autograf, aflăm că „tomul doi s-au lucrat în cinci ani şi trei zile, ziua şi noaptea, neîncetat". Scopul întocmirii acestei lucrări îl justifică însuşi autorul, zicînd: „Fondarea chinoviului românesc Prodromul, precum şi zugrăvirea sfintei **Icoane a** maici Dumnezeu, cu nume Prodromiţa, precum şi minunile ei, pe care nu mulţi le ştie, cred că nu puţin vă va folosi". Pentru întocmirea acestei lucrări, s-au „cercetat toate bibliotecile Athonului", cum notează neobositul călugăr.

După prezentarea documentată a schitului românesc, considerată şi ca o datorie de conştiinţă, deoarece mulţi ignorau importanţa şi valoarea acestei vetre româneşti, schimonahul Irinarh purcede la redactarea istoriei tuturor mănăstirilor athonite. Cine a avut ocazia să vadă sau să citească aceste impresionante volume de istorie şi artă, rămîne profund emotio-

(Continuare în pag. a 4-a)

Arhim. *Veniamin Micle*

„Acum slobozeşte, Stăpîne"...

(Continuare din pag. 1)

ce simbolizează durerea pentru sabia ce va trece prin sufletul ei după proorocia lui Simeon (Luca 2, 35); dreptul Iosif care priveşte trist şi parcă neînţelegînd întru totul ceea ce se petrece în acel moment, ţinînd în mînă doi porumbei rînduiţi pentru împlinirea legii într-o astfel de împrejurare; proorociţa Ana, în vîrstă de 84 ani care îşi petrecea la templu zilele în post şi rugăciune.

Mîntuitorul Hristos a trebuit să se integreze în rînduielile legii V. Testament pentru a o putea transfigura, desăvîrşi din interior şi nu din exterior, pentru ca această transformare să nu fie formală, de suprafaţă, ci esenţială, profundă, statornică şi definitivă.

Prezentarea pruncului Iisus la templu, capătă peste vremuri încă o semnificaţie referitoare la legătura noastră, a celor credincioşi, cu templul lui Dumnezeu.

Mesajul sărbătorii ne aminteşte că orice împlinire a dumnezeieştilor rînduieli pentru mîntuirea sufletului se săvîrşeşte în Biserica lui Dumnezeu, în comuniunea sfinţilor, prin Sf. Taine instituite special în acest scop şi care sînt toate la un loc, noile noastre rînduieli mîntuitoare, căci aşa cum templul avea vechile lui rînduieli care vizau îndreptarea omului şi apropierea lui de Dumnezeu, tot aşa Biserica, Noul Templu întemeiat de Fiul lui Dumnezeu care este înălţare şi transfigurare a celui vechi, are şi ea rînduielile ei a căror împlinire mijloceşte credinciosului comuniunea cu Dumnezeu, mîntuirea.

În Biserica slavei Domnului îl descoperim pe Cel ce **„face toate lucrurile noi"** (Apoc. 21, 5) pe Cel ce este „mîntuirea gătită înaintea feţei tuturor popoarelor, Lumină spre descoperirea neamurilor şi slava poporului celui binecredincios".

1907

(Continuare din pag. 1)

În faţa primăriei ţăranii s-au oprit şi au început să strige la cei dinlăuntru:

— Să iasă boierii afară, să stea de vorbă cu noi ca să tocmim învoielile de iznoavă şi să ni se facă dreptate, nu să ne lase pe mîna arendaşilor şi a logofeţilor boiereşti, care iau de pe noi şapte piei! Să iasă boierii la vedere, nu să dea dosul, că de nu, fărîmăm toate ferestrele şi intrăm noi la ei, ca să stăm de vorbă!

Dar boierii înspăimîntaţi la culme de isprăvile pe care le săvîrşiseră răsculaţii pînă atunci, se sfătuiră în grabă şi văzînd că armata întîrzie să le vină în ajutor, s-au furişat cu toţii pe uşa din spatele clădirii fugind şi pitindu-se care pe unde apucară.

După cîtăva vreme de adăstare cîţiva răsculaţi mai îndrăzneţi au dat buzna în lăcaşul primăriei fărîmînd uşa încuiată de la intrare. Au pătruns prin toate încăperile care rămăseseră goale, căutînd vreo urmă de boier, dar n-au găsit pe nimeni. De la o fereastră a catului de sus, unul dintre răzvrătiţi le strigă celor adunaţi în faţa clădirii:

— Măi fraţilor, boierii au dat dosul, aşa că nu mai avem cu cine sta de vorbă!...

Chiar în acele clipe se auzi un foc de armă ce puse capăt acestor cuvinte. Sosise un detaşament de cavalerie care înconjurase piaţa din faţa primăriei precum şi clădirea în care intraseră o parte din răsculaţi.

Unul dintre ofiţerii ce conduceau detaşamentul, îndreptă arma şi ochi spre cel ce vorbea de la fereastra catului de sus şi trase; răzvrătitul duse mîinile către frunte unde nimerise glonţele şi apoi se prăbuşi cu un pleasc㠗 greoi, peste pervazul ferestrei, pe caldarîm.

Armele călăraşilor şi săbiile ofiţerilor erau îndreptate către cei bulucîţi în piaţa primăriei. Cîţiva dintre răsculaţi îndrăzniră să se împotrivească spre a scăpa din încercuire, aruncînd spre ostaşi cu pietre scoase din caldarîm dar o salvă de gloanţe îi culcară la pămînt, parte omorîndu-i, parte schilodindu-i. Cei rămaşi teferi s-au potolit deplin. O somaţie scurtă rostită de către un ofiţer şi urmată de o nouă salvă de împuşcături trasă de data aceasta în văzduh, pentru intimidare, îi făcură şi pe răzvrătiţii care au pătruns în primărie, să iasă unul cîte unul cu mîinile în sus şi să se alinieze în faţa răsculaţilor din piaţă; aceştia au fost socotiţi capi de rebeliune. Cîţiva osteni au primit poruncă să adune coasele, topoarele, furcile, ciomegele şi reteveiele răsculaţilor, care fuseseră făcute grămadă într-o parte a pieţei.

În faţa ţăranilor arme îndreptate asupra lor, răzvrătiţii nu s-au mai împotrivit. Apoi, precum oile la păşune, au fost încolonaţi, excortaţi de călăraşi şi porniţi către dealul puşcăriei, unde aveau să ispăşească ani îndelungaţi de temniţă grea.

La acea încăierare au fost părtaşi şi cîţiva dintre sătenii din Dedulești care s-au nimerit a fi acolo de faţă, în acea zi de tîrg, la acele întîmplări de vrednică aducere aminte.

Alături de ceilalţi părtaşi la răscoală, au fost şi ei judecaţi, condamnaţi şi întemniţaţi.

Cei doi arendaşi ce se aflau în satul Dedulești, anume domnul Ştefanidis şi jupîn Pascu, au apucat de au scăpat cu zile, fugind care încotro şi nici după potolirea răscoalei nu s-au mai întors în sat. Dar plecarea dumnealor a prins tare bine sătenilor noştri, pentru că într-o noapte, hambarele cu bucate au fost uşurate de tot cuprinsul lor iar flămînzii noştri se îndestulară din belşug în acele zile de mari lipsuri.

Zadarnic au iscodit primarul şi jandarmii să se afle ce s-au făcut jandarmii să se afle ce s-a făcut unde s-au dus dumnealor domnii arendaşi, pertru că nu li s-a mai putut da de urmă... Aşa că trecînd timpul, lucrurile s-au potolit şi au trecut în lumea amintirilor.

Iar povestirea acelor întîmplări, noi am auzit-o chiar din gura celor care au luat parte la acea răscoală ţărănească şi v-o povestim şi domniilor voastre ca s-o cunoaşteti şi mai cu osebire ca să aducem cinstire martirilor care au căzut atunci.

O lacrimă pe un destin tragic: Antim Ivireanul

(Continuare din pag. 1)

Cînd se judeca în tihnă şi se făcea dreptate, ea nu mai putea fi restabilită decît pedepsind iataganul călăului. Alţi vinovaţi nu se găseau.

Dar răzbunarea cumplită a lui Nicolae Mavrocordat s-a îndreptat mai ales împotriva mitropolitului. L-a reclamat Patriarhiei din Constantinopol şi acolo găsi greci de-ai lui care să facă ce dorea cu el. Şi el dorea moartea mitropolitului. Cei de la Constantinopol, săraci de ei, trăind *„sub vremi"*, rămaşi doar de formă acolo şi plătindu-şi anteriele cu supunere fără glas înaltei Porţi, îl condamnară pe Antim fără să-l vadă, fără să-l asculte, fără să-l cheme să se apere. Îl condamnară mai întîi la moarte spirituală. Gîndeau că e totuşi mai puţin decît cealaltă, deşi ar fi trebuit să gîndească dimpotrivă. Dar cine ştie. Poate se mai gîndeau la vreo iertare. Din cealaltă nu-l mai putea aduce înapoi nici o iertare!

Îl dezbrăcară de har, îl întoarseră la starea de monah prost, îl numiră vrăjitor şi criminal, cum le spuse Nicolae Mavrocordat şi îl destinară exilului şi întoarcerii la sclavie, la Muntele Sinai, în Arabia.

Patriarhul Ieremia n-a ezitat să spună totuşi că Poarta i-a cerut caterisirea, pentru că Antim se răzvrătise împotriva Porţii. Asta era. Aşa îl pirise Mavrocordat. Dar Mavrocordat nu fu mulţumit. El, în ţară, îl scoase şi din tagmă şi din nume şi-l întoarse la Andrei, sclavul descoperit de Brîncoveanu odinioară la Constantinopol. Nu-l mai lăsa nici monah. Aşa-l trimise spre Arabia cu poruncă strașnică dată turcilor însoţitori să nu ajungă acolo niciodată.

Del Chiaro, unul din foştii secretari ai lui Brîncoveanu, descrie cum s-au petrecut toate acestea, şi cum „Andrei" a fost dat în seama cîtorva turci care l-au dus într-un car pînă la riul Dulcia care trece prin Adrianopole (Maritza?) şi acolo l-au înnecat. Nu s-a aflat despre aceasta decît mai tîrziu. Ţara îl credea în Arabia la Muntele Sinai, la mănăstirea Sfînta Ecaterina.

Del Chiaro notează că vestea *„puse toată Valahia într-o oribilă consternaţiune"*. Se mai ştie oare că toate acestea aşa s-au petrecut cu marele Antim Ivireanul? Cu „tipograful" românilor şi al ivirenilor?

Cu cei care tipărise Psaltirea (1694) cu versuri şi închinare Domnitorului, Evanghelia (1697), Carte sau lumină din dogmele Bisericii răsăritului (1699), Floarea darurilor, de pe grecie scoasă pre românie (1700), Noul Testament (1703), Antologhion, adică floarea cuvintelor (1705), Evhologhion (1706, ed. a 2-a 1713), Adunarea slujbei Adormirei Născătoarei de Dumnezeu (1706), Învăţătură bisericească (1710), Octoih (1712), Liturghier (1713), Capete de poruncă la toată ceata bisericească (1714) — ce titlu frumos! — Ceaslov (1715) şi în sfîrşit Predice, vestitele sale Didahii, rămase în manuscris (publicate de I. Bianu, 1886 şi de Erbineanu — 1888—1889, în 2 vol. cu o biografie de Melchisedec). Acestea mai ales l-au introdus pe drept cuvînt în istoria literaturii române. Şi-a publicat c[illegible] la Snagov, la Rîmnic, la Bucureşti, la Tîrgovişte şi la Tiflis. Se crede că între 1680—1682, pe cînd încă nu era monah, Antim a făcut o călătorie la Iaşi, în suita patriarhului Dositei al Ierusalimului şi unde ar fi rămas mai mult. Ar fi chiar menţionat de Mitrofan printre tipografii „Vietilor Sfinţilor" din 1683 (cf. Dragoş Morărescu, *O nouă ipostază cu privire la Antim Ivireanul*, în „Cintarea României nr. 2, 1982, p. 41—42; v. şi Acelaşi. *O parte din biblioteca lui Antim Ivireanul*, în „Manuscriptum", XVII, 4, 1986, p. 157).

Acesta fusese Antim Ivireanul şi sîntem departe de a fi spus totul despre dînsul. Iar acum? Vrăjitor. Criminal. Complotist. Dat pe mîna cîtorva brute care se vor fi bucurat că pot prăvăli în noroi un diamant, că-i pot cobori pînă la măsura lor! Căci nu e mai mare satisfacţie pentru brute, decît să scadă totul pînă la măsura lor.

Cînd intrăm în mănăstirea lui în Bucureşti, să ne gîndim la toate acestea şi să lăsăm să ne cadă o lacrimă pe lespedea acestui destin tragic şi nedrept. Ea, lacrima, îi va îmbrăca din nou în veşmînt arhieresc, îi va pune mitra pe capul său înţelept, îi va da cîrja în mîinile sale de artist şi-l va reaşeza pe scaunul său de cinste, cu metanie şi cu evlavie. Sfîntul nostru Antim Martirul.

CE TREBUIE SĂ ŞTIE NAŞUL LA OFICIEREA TAINEI BOTEZULUI

La oficierea Botezului, ca la orice taină, există un ritual precis. De altfel nimeni nu-i pretinde naşului de a cunoaşte în amănunţime ritualul, deoarece ceea ce va trebui el să facă îl va sfătui preotul slujitor. Şi totuşi, un lucru exact şi precis naşul trebuie să-l ştie: Simbolul Credinţei (Crezul). După obişnuitele lepădări, preotul provoacă pentru rostirea Crezului, obligaţie care-i revine în exclusivitate naşului, respectiv să-l rostească singur. Rostul acestei obligaţii constă în aceea că mărturisirea Simbolului de Credinţă nu este o substituire, ci o reală identificare cu pruncul pentru că la lepădări, la provocarea preotului: „Te-ai lepădat de satana?", naşul răspunde: „M-am lepădat", însemnînd perfecta identificare a naşului cu finul său.

Pentru că rostirea Crezului înseamnă perfecta adeziune a finului la viaţa şi învăţătura Ortodoxă, pentru aceea naşul trebuie să-l ştie bine.

Este o obligaţie care-i revine naşului dar este şi o ocazie cînd el trebuie să ştie nu numai teoretic învăţătura Bisericii, ci şi practic să cunoască obligaţiile ce-i revin în noua sa calitate. Acestea le poate afla şi din îndemnul preotului care i le repetă, în cadrul cuvîntului de la sfîrşit, că:

1. Naşul are obligaţia de a cultiva relaţia de rudenie spirituală cu finul său şi chiar cu părinţii lui, ştiind că sînt rude spirituale.

2. În sensul acesta el este obligat a-l îndruma să trăiască în credinţa Ortodoxă îndeplinind poruncile dumnezeieşti şi bisericeşti, manifestîndu-se ca un credincios adevărat, împlinind cele prescrise de Biserica căreia-i aparţine.

3. Cît este mic să-l ducă la biserică, în perioada posturilor mari, spre a fi spovedit şi împărtăşit de preot, pentru ca la maturitate să facă acelaşi lucru în baza deprinderilor ce şi le-a cîştigat prin exerciţiul spiritual din pruncie, urmînd ca şi el la rîndul său să procedeze în acelaşi mod cum şi cu aceia care-i revin să-i boteze.

4. Şi ceea ce va trebui să reţină neaparat naşul este ca să-i supravegheze finului felul de a se manifesta, încurajîndu-l pentru binele ce l-a înfăptuit şi încercînd să-l corecteze în eventuale greşeli, călăuzindu-l pe făgaşul credinţei strămoşeşti şi pe linia tradiţională.

5. Mai trebuie să ştie naşul că această taină a Botezului este nerepetabilă. Şi dacă pruncul a fost odată botezat n-are voie în nici un caz să-l reboteze. Acest fapt este interzis prin canonul 47 al Sfinţilor Apostoli care zice: „Dacă vreun episcop sau preot va boteza a doua oară pe cel ce are botez adevărat sau nu va boteza pe cel botezat de eretici care nu botează în numele Sfintei Treimi, să se caterisească ca unul ce-şi bate joc de crucea şi de moartea Domnului, nefăcînd deosebire între preoţi şi popii mincinoşi" (Molitfelnic, ediţia IV-a, an. 1984, p. 15). Cel ce odată „în Hristos s-a botezat, în Hristos s-a îmbrăcat". De aceea naşul este cel care trebuie să vegheze asupra vieţii finului său.

6. Pe lîngă cele enumerate naşul trebuie să ştie că are obligaţia, în situaţia de naş, să fie un bun credincios spre a-şi călăuzi eficient finul, ştiind că altfel acestuia-i prejudiciază şi preotului îi păgubeşte din moment ce Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, în „Scurta învăţătură despre Sfîntul Botez", la capitolul 62, vizînd părinţii care aleg naşi lipsiţi de credinţă şi eretici, aminteşte: „Unii ca aceştia şi taina o leapădă şi pe copiii lor nu-i luminează, ci mai vîrtos îi întunecă. Iar preotul care slujeşte pârtaş se face celor depărtaţi de Dumnezeu" (Molitfelnic, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, ediţia a IV-a, Bucureşti, 1984, p. 28). Desigur că privind problema sub raport dogmatic ştim că taina Botezului, ca toate tainele, de altfel, este validă şi fără vrednicia preotului sau a naşului, dar referinţa de aici rămîne totuşi valabilă deoarece pruncul trebuie „să crească în Hristos", ori fiindu-i naşii eterodocşi el rămîne la stadiul incipient al credinţei sale. De aceea naşii trebuie să ia în serios misiunea ce o au.

Aşa fiind naşii n-au doar cinstea ca în ziua botezului să poarte pruncul pe braţe şi să şadă în fruntea mesei, ci au şi obligaţii care le decurg din această calitate.

Uneori aceste rudenii sînt mai puternice şi mai durabile decît legăturile dintre rudenii de sînge şi aceasta pentru că dacă cu rude de sînge ne naştem, fără voia noastră, apoi rudele spirituale ni le facem potrivit afinităţilor comune ce le avem.

Protos. *Olivian Bindiu*

„DIN FIRE FAC ALE LEGII"
(Rom. 2, 14)

Se ştie că, în atotînţelepciunea şi atotputernicia Sa, Dumnezeu a pus în fiecare vieţuitoare un dram de „minte", cum zice poporul, spre a le ajuta să se orienteze în mediul în care trăiesc, element care a ajutat şi ajută la domesticirea sau dresarea unora dintre ele. De altfel un fel de simţire există chiar şi la plante, vorbindu-se chiar de un „limbaj secret al florilor şi al insectelor", căci un limbaj al păsărilor şi animalelor ştim că există, aspecte care, alături de altele, îl făceau pe înţeleptul Solomon să exclame: „Din mărimea şi frumuseţea făpturilor poţi să cunoşti bine, cugetînd, pe cel ce le-a zidit" (Înţelepciunea lui Solomon 15, 5), cît şi pe Sf. Apostol Pavel să spună: „Cele nevăzute ale lui Dumnezeu, veşnica lui putere şi dumnezeire se văd lămurit de la începutul lumii în făpturile sale" (Rom. 1, 20).

Dacă în făptura fiecărei vieţuitoare, plante şi animale de orice fel, Dumnezeu a pus cîte o mică busolă, în om El a pus o scînteie spirituală, de cu totul altă factură, prin care ne asemănăm cu El, din care motiv noi „răsfrîngem ca o oglindă slava lui Dumnezeu" — cum atît de potrivit citim în Noul Testament (II Cor. 3, 18). Prin această înaltă însuşire a noastră, pe de o parte, noi sîntem „chipul şi asemănarea lui Dumnezeu", cum ne învaţă Biserica, iar pe altă parte ne deosebim fundamental de celelalte făpturi.

În sfera acestei zestre dumnezeieşti din fiinţa omului se cuprinde şi ceea ce noi numim legea morală naturală sau firească, ori conştiinţa morală, sădită de Dumnezeu în firea tuturor oamenilor, de la începutul începuturilor, spre a le ajuta să dea înţeles, să dea sens existenţei, desigur sens pozitiv, în amalgamul faptelor vieţii, să distingă sau să cunoască ceea ce este bine şi ceea ce este rău. Este deci întru totul îndreptăţită afirmaţia că săvîrşirea binelui, sub toate aspectele sale şi în orice împrejurare, este cerută de chiar firea noastră, iar săvîrşirea răului sau a păcatului, în limbajul nostru bisericesc, este împotriva firii, împotriva vieţii. Desigur că prin căderea primilor oameni în păcatul strămoşesc această lege firească a fost zdruncinată, s-a alterat într-o oarecare măsură, dar ea nu s-a anulat, nu s-a desfiinţat.

Ne încredinţează de acest lucru încă Moise — proorocul, care acum 3500 de ani scria şi aceste mult grăitoare şi mereu actuale cuvinte: „De vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău, păzind şi împlinind toate poruncile lui, hotărîrile lui şi legile lui, şi de te vei întoarce la Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta şi din tot sufletul tău; căci *porunca aceasta pe care ţi-o poruncesc eu astăzi nu este neînţeleasă de tine şi nu-i departe;* ea nu-i în cer, ca să zici: cine se va sui pentru noi în cer, ca să ne-o aducă şi să ne-o dea s-o auzim şi s-o facem? Şi ea nu este nici peste mare, ca să zici: cine se va duce pentru noi peste mare ca să ne-o aducă, să ne facă s-o auzim şi s-o împlinim? Ci *cuvîntul acesta este foarte aproape de tine; el este în gura ta şi în inima ta, ca să-l faci"* (Deut. 30, 10—14). Legea Vechiului Testament, aşadar, rezumată în Decalog sau cele 10 porunci, este scrisă nu numai pe cele două table de piatră primite de Moise pe Muntele Sinai, ci şi pe tabla de carne a inimii omeneşti, în fiinţa lăuntrică a fiecărui om dintotdeauna.

Vrînd să demonstreze fiilor săi sufleteşti că învăţătura de el propovăduită nu este străină firii omeneşti, ci se aşterne pe sufletul omenesc, pe care îl îmbogăţeşte şi îl înscrie pe calea împlinirilor şi chemărilor sale superioare, Sf. Apostol Pavel aduce în atenţia creştinilor din Roma, mulţi dintre ei evrei şi alţi cunoscători ai legii lui Moise, şi textul de mai sus, cînd le scrie: „Dar ce zice Scriptura: Aproape este de tine cuvîntul, în gura ta şi în inima ta, adică cuvîntul credinţei pe care o propovăduim" (Rom. 10, 8). Cu alte cuvinte, setea după Dumnezeu, care constituie sfera credinţei, şi învăţăturile morale cu deosebire, în sîmbure au fost sădite dintru început în firea tuturor oamenilor, adevăr pe care un scriitor creştin din epoca primară a Bisericii îl formula atît de semnificativ, cînd spunea: *„Anima umana naturaliter christiana"* (Sufletul omenesc în chip firesc este creştin).

Cele de mai sus, adresîndu-se în chip special evreilor, tot în Epistola către Romani, Sf. Apostol Pavel le redă mai direct cînd spune: „Nu auzitorii legii sînt drepţi înaintea lui Dumnezeu, ci plinitorii legii se vor îndrepta; căci cînd păgînii, care n-au lege (legea lui Moise, n. n.), *din fire fac ale legii*, ei neavînd lege, singuri îşi sînt lege, arătînd (prin aceasta) că *porunca legii este scrisă în inimile lor;* iar aceasta o mărturiseşte cugetul lor şi gîndurile lor care se învinovăţesc sau se dezvinovăţesc întreolaltă (adică lucrarea conştiinţei morale, n. n.) . . . Şi aşa cel netăiat împrejur după fire, plinind legea, te va judeca pe tine care ai Scriptura şi tăierea împrejur, dar eşti călcător de lege" (Rom. 2, 13—15, 27).

O descoperire etnografică deosebit de preţioasă, făcută cu trei decenii în urmă, vine să întărească spusele de mai sus ale Sf. Apostol Pavel, descoperire consemnată şi în presa noastră de stat (A se vedea „România Liberă", nr. 3958 din 30 VI 1957, şi rev. „Tribuna", nr. 31 din 2 august 1958).

Potrivit acestor informaţii din presa noastră, care au stîrnit desigur un deosebit interes în lumea cititorilor, „în editura Scherwiller din Milano a apărut un volum cuprinzînd poeziile populare ale unui trib pierdut în pădurile virgine ale Venezuelei, izolat de restul lumii . . ., între Guyana şi cursul superior al Orinocului. Tribul se numeşte Piaroa şi, ca atîtea seminţii indigene din continentul sud-american, ar stîrni doar interesul etnografilor, dacă reprezentanţii lui n-ar dovedi reale calităţi artistice şi moravuri deosebite. Iată cum descrie — continuă informaţia din rev. Tribuna — autorul introducerii volumului de poezii, Giorgio di Constanzo, această seminţie: *„Piaroa nu ucid şi nu poartă războaie, nici o reminiscenţă războinică nu răzbate din legendele lor. Ei nu luptă, nu mint, nu fură, nu se ceartă. Organismul social pe care-l compun nu cunoaşte inegalităţi ori privilegii. Nu au tribunale şi nici judecăţi . . ."*

Spus deci pe graiul Sf. Apostol Pavel, membrii acestui trib Piaroa *„din fire fac ale legii"*, *exploatînd* la maximum însuşirile native pe care Dumnezeu le-a pus în plămada tuturor oamenilor.

Pentru noi, pentru care legea morală naturală ne-a fost întregită şi luminată prin învăţăturile Sf. Evanghelii, această descoperire trebuie să ne fie un nou şi puternic imbold în a împlini cu stăruitoare rîvnă, spre zidirea noastră şi mai mult bine în lume, tezaurul de învăţături ai cărui posesori sîntem.

Arhid. *Gh. Papuc*

Răspundem cititorilor

ROLUL MATERIEI ÎN ACTUL LITURGIC

Ar fi greu de înţeles, pentru creştinul ortodox, separarea dintre materie şi spirit, duh. Duhul lui Dumnezeu *de la creaţie încă* se purta „pe deasupra apelor" (Fac. I, 2), iar Domnul Însuşi îi vesteşte profetic lui Nicodim că: „de nu se va naşte cineva din apă şi din Duh nu va putea să intre în împărăţia lui Dumnezeu" (In. III, 5). Această prevestire avea să se împlinească atunci cînd peste Sfinţii Apostoli „Mîngîietorul, Duhul Adevărului" (In. XIV, 26; XV, 26) s-a coborît în chip de „limbi de foc" (F. Ap. II, 3) pe fiecare dintre ei şi „s-au umplut toţi de Duhul Sfînt" (F. Ap. II, 4). Atunci au înţeles ceea ce le predase Mîntuitorul: să meargă în toată lumea şi să binevestească Evanghelia la toată zidirea, botezînd „în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh" (Mt. XXVIII, 19). Au mai înţeles că Domnul Însuşi s-a slujit de apă pentru Botez (Mt. III, 16), a smuls spice (Mt. XII, 1), a înmulţit pîinile şi peştii în pustie (Mt. XV, 34—38), a cerut apă femeii la fîntîna lui Iacob (In. IV, 7), a lăsat „pîinea şi vinul" „întru pomenirea Sa" (Lc. XXII, 19) la Cina cea de Taină (Mt. XXVI, 26—28; Mc. XIV, 22—23; Lc. XXII, 19, 23; In. 6, 53; I Cor. XI, 23—25), a săvîrşit fringerea pîinii ca semn al realităţii Învierii, în chiar ziua Învierii, în faţa celor doi de la Emaus (Lc. XXIV, 30), toate ca semne reale ale venirii Sale, spre a sfinţi viaţa în plenitudinea ei, oamenii, vieţuitoarele şi creaţia.

Din predania Apostolilor şi însăşi practica lor în primele comunităţi creştine, am moştenit în Biserică folosirea materiei în cultul divin public, cît şi-n cel particular, la casele credincioşilor.

Astfel, Sfintele Taine, ca lucrări prelungitoare ale lui Hristos prin Sfîntul Duh asupra credincioşilor în Biserică, se săvîrşesc cu materiile aduse în acest sens: apa, la Botez; uleiul şi mirul la Taina Mirungerii; pîinea şi vinul la Euharistie; cununile, care la început erau din flori, la Nuntă; luminările, untdelemnul şi făina la Maslu ş. a. Toate acestea devin semne ale legăturii între Duhul Sfînt şi materia care se transfigurează, se sfinţeşte şi prin ea, întreaga creaţie.

Astfel, Boboteaza, sărbătoarea cosmică a sfinţirii apelor prin sfinţirea Aghezmei celei mari („astăzi firea apelor se sfinţeşte" — din rugăciunea de sfinţire), devine cea mai priduitoare ocazie de împlinire a rostului sacramental al materiei în viaţa credincioşilor. Preotul, cu apă sfinţită, „Aghezma mare" *şi cu busuiocul*, darul credincioşilor, vizitează casele şi stropind înăuntru locuinţele şi oamenii, iar în afară animalele, livezile, cîmpurile, tot ce aparţine omului, împlineşte cele amintite. Foarte frecvent slujitorul este solicitat să binecuvînteze casele noi, ori diferite evenimente din viaţa unei familii şi atunci procedează la sfinţirea „apei celei mici", sau sfeştania.

Întrucît credincioşii noştri pot să se întrebe asupra rostului precis al uneia din materii în cadrul unei slujbe şi cum sfeştania este aproape cea mai frecventă ocazie, ne propunem deocamdată să ne oprim asupra *busuiocului* şi rolului său simbolic în cultul ortodox.

Precum bine se cunoaşte, *busuiocul* este „o plantă erbacee cultivată din familia labiatelor, cu tulpina păroasă, înaltă de 20—60 cm, cu flori mici, albe sau roz, cu miros plăcut (Ocimum basilicum)" (Mic dicţionar enciclopedic, Bucureşti, 1978, p. 136).

Atît de cunoscută este această plantă încît toată lumea ortodoxă o utilizează în diferite moduri, în cult, cît şi-n viaţa particulară. Ar fi suficient să ne referim, doar în treacăt, la legendele, folclorul şi tradiţiile din satele noastre în legătură cu *busuiocul*, la faptul că în noaptea de Bobotează fetele pun sub pernă un fir din *busuiocul* luat din buchetul preotului ce-a venit cu botezul, pentru a-şi vedea în vis ursitul. De asemenea, firul de *busuioc* se împleteşte în cosiţe ca un fel de distincţie şi simbol al curăţiei tinerei fete, care merge sărbătoarea la joc tot spre a-şi găsi perechea. Dar acestea le spunem numai pentru a aminti multele ocazii în care *busuiocul* este prezent în viaţa credincioşilor.

Ne interesează mai îndeaproape originea sa şi rostul în cultul ortodox.

Aşa cum am amintit, la sfinţirea apei, atît în biserică, cît şi-n casele credincioşilor, se foloseşte *apa curată, crucea şi busuiocul*. La momentul invocării Sfîntului Duh peste apă se introduce *crucea cu busuiocul* de trei ori, apoi se stropesc casa, oamenii şi cele dimprejur, ca semn al atingerii de sacru şi al sfinţirii, alungării răului, tămăduirii de boli şi neputinţe şi invocării ajutorului lui Dumnezeu. Atît de mare este ataşamentul credincioşilor faţă de binefăcătoarea plantă în cele spirituale, încît ei o aşează la icoană, iar la anumite ocazii ca înmormîntări, nunţi şi botezuri se poartă *busuioc* în mînă. În unele regiuni se aduce ofrandă, la Liturghie, *busuioc*, care se aşează la icoane, sau se păstrează în mînă tot timpul slujbei, ca la sfîrşit să fie împărţit şi altora în semn de comuniune şi împărtăşire din darurile creaţiei.

Încă din Vechiul Testament se folosea o plantă în cultul de la Templu, care ar putea constitui un punct de sprijin în exegeza noastră privind vechimea şi rostul *busuiocului* în viaţa liturgică. Este vorba de aluzia din Psalmul 50, 8: „Stropi-mă-vei cu isop şi mă vei curăţi; spăla-mă-vei şi mai virtos decît zăpada mă vei albi".

Prezenţa acestei plante bine mirositoare, chiar după ce se usucă, lîngă Sfînta Cruce, pe care-o mai numim şi „Pomul vieţii", „Arborele din mijlocul Raiului", prin ale cărui fructe toţi ne-am vindecat, este mai mult decît simbolică. La sărbătoarea scoaterii Sfintei Cruci (Duminica a III-a din Postul Mare şi 14 septembrie= Înălţarea Sfintei Cruci) se împodobeşte cinstita Cruce cu *busuioc*, încît ea apare înfrunzită cu mlădiţe bine mirositoare, însemnînd multitudinea darurilor ce se revarsă prin Cruce credincioşilor, căci „iată ne-a venit prin Cruce bucurie la toată lumea".

Locul *busuiocului* lîngă Cruce, atît la Botez, cît şi la scoaterea Sfintei Cruci s-ar explica între altele şi prin aluziile din unele legende, cu şanse de părţi de adevăr, ca-n toate legendele.

Astfel, se zice în una din ele că *busuiocul* a crescut din părul Mîntuitorului, care cădea cînd îl răstigneau, apăsat fiind de coroana de spini. De aici ar începe rostul sfinţitor al busuiocului.

Altă legendă ne informează că *busuiocul* ar fi crescut din lacrimile Maicii Domnului vărsate pe Golgota, de unde şi prezenţa *busuiocului* la sfeştanie, lîngă Cruce.

În fine, o altă variantă din aceeaşi legendă aminteşte că-n locul răstignirii, unde fusese ascunsă Sf. Cruce, răsărise mult busuioc şi cum prin apropiere ar fi existat un templu al Afroditei, preoţii acesteia îl tot smulgeau, dar în zadar, tot mai mult creştea! De aici legătura între Cruce şi planta ce-i traduce semnul binefăcător asupra vieţii spirituale a credincioşilor aşa cum binefăcător este mirosul *busuiocului* în casele şi-n bisericile noastre.

Oricare ar fi explicaţia, mai mult sau mai puţin întărită cu dovezi din Scriptură sau tradiţia bisericească ori populară, *busuiocul* este planta foarte des utilizată în cult şi fără ea nu s-ar putea concepe sfinţirea „Aghezmei" şi-a „apei celei mici" şi cu aceasta, a vieţii credincioşilor.

Aşezat la icoane în biserică, sau în casă, lîngă Sf. Cruce, la momentele liturgice amintite, la grindă, în cosiţe sau în mîinile celor ce se îndreaptă spre sfîntul locaş, *busuiocul* este semnul bogăţiei darurilor ce ni se împărtăşesc şi-n acelaşi timp, mărturie a rolului materiei, ca ofrandă a credincioşilor, în cultul ortodox.

Arhim. Dr. *Casian Crăciun*

Frumuseţe

Şi-mi zise Domnul: „Eu sînt Frumuseţe;
„În Mine-i cald sălaş de primăveri;
„La Mine zorile sînt făr-de seri,
„Şi Duhul înfloreşte-n mii de feţe.

„Psaltirea negrăitei învieri
„Din glasul Meu se toarce cu mîndreţe,
„La Mine arde patima-n blîndeţe
„Şi cîntă desfătarea din dureri.

„Am tainice izvoare de culori,
„Am şopot plin de dulce glăsuire.

„Şi Eu revărs din veşnice comori,
„Peste aleşi, puteri de plăzmuire.
„Şi-i fac să-mi fie asemănători
„În duh, prin arzătoarea lor iubire.

Zorica Laţcu

Preotul RADU TEMPEA II
— 245 de ani de la moarte —

Biserica „Sf. Nicolae" din Braşov deţinătoare a primei şcoli româneşti din ţară a concentrat în jurul ei personalităţi culturale de mare rezonanţă, care au contribuit în mod fructuos la dezvoltarea culturii noastre naţionale. Dintre acestea amintim şi pe cunoscuta familie de preoţi cărturari, Tempea, fii ai Şcheiului, care, timp de şase generaţii au vegheat asupra ortodoxiei româneşti.

Un reprezentant al acestei familii de distinşi cărturari este preotul cronicar Radu Tempea II. Născut în anul 1691, Radu Tempea II este format de timpuriu în casa părintească de către tatăl său cu dragoste pentru menţinerea tradiţiei ortodoxe, însuşiri ce vor influenţa întreaga sa activitate de mai tîrziu. Învăţătura şi-a cîştigat-o la şcoala de pe lîngă biserica „Sf. Nicolae", unde ulterior va deveni el însuşi dascăl priceput, muncind cu pasiune pentru ridicarea tinerimei studioase. În anul 1716 diaconul Tempea a fost hirotonit preot de către mitropolitul Ţării Româneşti Antim Ivireanul, slujind cu fidelitate interesele Bisericii ortodoxe, bucurîndu-se de o largă influenţă în rîndurile românilor braşoveni.

Preotul Radu Tempea, pe lîngă faptul că a luptat cu dîrzenie pentru apărarea drepturilor credincioşilor săi împotriva abuzurilor patriciatului săsesc din oraş, a fost cel căruia i se datorează în mare parte neparticiparea românilor din Braşov şi Ţara Bîrsei la „Uniaţie".

Tot prin îndemnul şi purtarea de grijă a distinsului preot, în 1733 se va construi paraclisul de nord — Sfînta Maria — al bisericii „Sf. Nicolae", paraclis de o deosebită valoare artistică. Datorită meritelor sale deosebite, în 1736 Radu Tempea II este numit protopop.

Protopopul Radu Tempea este autorul unei lucrări scrise între 1716—1742, care, pentru istoria românilor braşoveni prezintă o mare importanţă documentară — „Istoria Sfintei Besearec a Şcheilor Braşovului" — în care înfăţişează o serie de evenimente de la 1484 pînă la 1742, folosind pentru perioada 1484—1659 cronica protopopului Vasile, un alt cărturar braşovean. Lucra-

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. *Faust Remus*

Proclamaţia de la Padeş

Dintre toate documentele scrise, rămase de la Tudor Vladimirescu, Proclamaţia de la Padeş este textul care se impune cu cea mai mare pregnanţă atenţiei apreciative a celor care se încumetă a încerca să descifreze, din perspectiva mersului înainte al istoriei, semnificaţiile majore ale mişcării pandurilor de la 1821. Confruntarea ei cu actele imediat următoare emanînd de la aceeaşi sursă nu fac decît să scoată la iveală măsura caracterului ei de sinteză vizionară precum şi perspicacitatea politică, crezul vaticinar al autorului, concepţia de ansamblu a acţiunii revoluţionare a acestuia.

Prin titlu, Proclamaţia de la Padeş se reclamă de la ceea ce numim noi *Declaraţia universală a drepturilor omului,* pe care Tudor în acei ani o putuse cunoaşte în embrion datorită contactului inevitabil cu conţinutul juridic al actului de la 26 august 1788, primul nucleu sintetic de constituţie preconizată de corifeii Revoluţiei Franceze. Reţine atenţia în mod special baza socială pentru prima oară în istoria acestei ţări, considerabil lărgită, tinzînd spre un ideal de democraţie anticipînd fără echivoc obiectivele revoluţionarilor de la 1848. Manifestul lui Tudor se adresează întregului norod omenesc de pe tot cuprinsul patriei fără deosebire de neam. Întrucît accepţia acestui ultim cuvînt poate fi înţeleasă prin acei ani atît ca naţie cît şi ca stare socială rezultă de aici că apelul căpeteniei de panduri trebuia să-şi găsească rezonanţa printre rîndurile cele mai largi ale populaţiei ţării. Intrinsec acest caracter de chemare universală oferă de la bun început evenimentului istoric căruia îi serveşte drept preambul o dimensiune de masă, iar norodului un drept exclusiv de făuritor activ, de preţuitor şi constructor nemijlocit al propriului său destin.

În continuare, eforturile lui Tudor se concentrează sub toate laturile în vederea asigurării imperioase a unei cît mai convingătoare legitimităţi a acţiunii revoluţionare. Importanţa pe care o acordă el justificării violenţei revoluţionare pare să fie capitală pentru gînditorul politic pătruns adînc de realismul împrejurărilor pe fundalul cărora trebuia să evolueze. I-o impunea activitatea întregului continent pentru sîngerările unui sfert de veac de revoluţie franceză, i-o impunea climatul de restaurare a vechilor orînduieli conservatoare, i-o impunea atmosfera recent creată de pe urma Congresului de la Viena a unei relative acalmii. Dar, mai presus, i-o impunea simţul său ereditar al justiţiei imanente care trebuia să domine întotdeauna şi peste tot acolo unde se acţionează. Dar mai presus i-o impunea crezul îndătinat al oamenilor şi locurilor ţării sale în respectul pentru ordinea constituită şi cimentată prin tradiţie, respect pentru care se socotea îndatorat în virtutea primatului moral al lucrurilor de a cărui legătură cu preceptele divine el nu putea, în contextul epocii, să nu pomenească, ca un om perfect conştient de forţa sugestivă a acestui fel de argumente.

Realismul său politic părea să-i ofere o soluţie prin care scrupulele sale de credincios faţă de stăpînire ca emanaţie divină şi de devotat cauzei norodului românesc în numele căruia se adresa stăpînirii, să nu fie afectate, indicînd drept răul de căpetenie — abuzurile şi pîngărirea dreptăţilor ancestrale, autohtone, din partea administraţiei fanariote în monstruoasă cîrdăşie cu unele elemente ale căpeteniilor locale. Acelaşi netăgăduit simţ al realităţii politice îi dicta în consecinţă linia politică pe care el o trasează în cele cîteva fraze lapidare de la mijlocul „Proclamaţiei": „Veniţi, dară, fraţilor cu toţii, ca, cu răul să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine, şi să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. Aceia sînt ai noştri şi cu noi dimpreună vor lucra binele, ca să le zic şi lor bine, precum ni sînt făgăduiţi" (Acad. Rom. *Izvoare contemporane asupra mişcării lui Tudor Vladimirescu,* Bucureşti, 1921, p. 7).

Intuiţia sa perfectă spunîndu-i însă că un îndemn la răfuială de acest fel prezintă însă în primul rînd marele neajuns al unor manifestări anarhice, reprobabile din toate privinţele, în finalul Proclamaţiei, Tudor avertizează cu toată rigoarea asupra necesităţii imperioase, pentru reuşita revoluţiei, a unui discernămînt neştirbit de care membrii adunării celei orînduite pentru binele şi folosul a toată ţara trebuia să dea dovadă în acţiunile lor, căci numai astfel se poate spune că dreptatea este cea care îi călăuzeşte.

Ion Oltean

Colţul patristic

SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR

DESPRE POST (P.G. LXII, col. 727-728)

Astăzi s-a deschis nouă iubiţilor, fericita primăvară a sfîntului post care ne pregăteşte să alergăm plini de zel în acest paradis vrednic al lui Dumnezeu, ca să luăm fructul cumpătării, să culegem florile nevinovăţiei şi să împletim cununa înfrînării.

Iarăşi ne cheamă viaţa îngerească la desfătarea cea dintîi şi la dumnezeiescul şi fericitul fruct al raiului ni s-au deschis porţile.

Mare se prezintă lui Dumnezeu încrederea voinţei postului, căci spală trupul prin răbdare iar sufletul îl sfinţeşte prin încrederea în Dumnezeu şi prin uitarea tuturor lucrurilor pămînteşti ce ne tentează şi prin dragoste ne duce către cele cereşti.

Pe iubitorii săi, postul îi duce la cer, îi pune înaintea lui Hristos şi noi avem aceeaşi soartă împreună cu sfinţii. Tatăl postului, iubiţilor, este Legea lui Dumnezeu, mama lui este cumpătarea, răbdarea, virtutea; fiicele lui sînt: deprinderea, fecioria, înţelepciunea, fiii lui sînt: Moise, Ilie, Daniel, Ioan Botezătorul şi ceata sfinţilor, a celor care s-au retras în pustiu şi a asceţilor, prietenele lui sînt: credinţa, nădejdea, dragostea, tovărăşia, pacea, blîndeţea, înţelegerea; slugile (lui): mărirea lui Dumnezeu, cîntarea neîncetată, rugăciunea curată; tovarăşul (lui): frica de Dumnezeu; roadele postului stăruitor sînt: sfinţenia, nestricăciunea, credinţa în Dumnezeu, împărăţia cerurilor, viaţa de veci. De aceea, iubiţilor, cei care postesc avînd legea lui Dumnezeu în inima lor, postesc sincer, însă cei nedrepţi nu postesc (cum se cuvine). Iar cei drepţi care postesc continuu sînt evlavioşi, meditînd şi împlinînd legea lui Dumnezeu, iubind curăţia şi împletind înfrînarea, ca liberi să se arate lui Hristos. Iar cei nedrepţi deşi postesc sînt plini de toată nedreptatea şi de lucrul cel diavolesc. Toată gluma, neevlavia şi nedreptatea se lucrează de către aceştia; la ei (sînt) cuvintele obscene, risul cel nestăpînit, felul diavolesc şi neobişnuit (de a fi), lăcomia, beţia, tulburarea ordinii. Căci din beţie se nasc aproape toate relele: fiindcă cei ce sînt beţi de vin, sînt întunecaţi la suflet ca nişte nebuni şi răpiţi din minte, învîrtindu-se de jur împrejur, lovindu-se din perete în perete, îmbrîncind necuviincios, pe trecători şi căzînd (în cele din urmă) la pămînt.

De aceea iubiţilor să fugim de ruşine şi plini de zel să postim cu frica lui Dumnezeu, cu credinţă puternică, sprijiniţi pe Lege, împodobiţi cu răbdarea, înfrumuseţaţi cu curăţia, înfrînaţi cu ochii, cu mintea sfinţită rugîndu-ne cu multă răbdare şi cu inima curată, lepădînd cele vremelnice şi dorind pe cele veşnice. Dacă posteşte cineva cu adevărat îl imită pe Hrisots, pe pămînt se face asemenea îngerilor, ucenic al profeţilor, părtaş al apostolilor; toată firea prin post se preface: drept din nedrept, bun din rău, din necredincios evlavios şi astfel primeşte moştenirea lui Hristos şi comoara vieţii, pe care toţi nădăjduim să o primim prin harul şi binecuvîntarea Domnului nostru Iisus Hristos a cărui mărire şi putere cu Tatăl cel fără de început şi cu Făcătorul de viaţă Duh (să fie) acum şi pururea şi în vecii vecilor Amin.

trad. de drd. *Dumitru Bălţat*

MARIA DE MANGOP

În „Ţara de Sus" a Moldovei, poate chiar „locul cel mai bogat în urme istorice, sfinţit de faptele domnitorilor, credinţa vlădicilor, înţelepciunea cărturarilor şi sudoarea ţăranului" cum afirma istoricul Dimitrie Onciul, asemenea unei candele în care se termină uleiul, se stingea din viaţă, în decembrie 1477, prinţesa bizantină de neam împărătesc MARIA DE MANGOP. Cred că orice iubitor de neam şi ţară, de cultură şi frumos, care a ţinut ca măcar o dată în viaţă, să-şi cinstească strămoşii, la ei acasă, fără îndoială îşi aminteşte, că în necropola voievodată de la Putna, în camera mormintelor, sub fereastra din partea de nord, faţă în faţă cu mormîntul „Soarelui Moldovei", se găseşte frumos împodobit şi bine păstrat mormîntul Mariei de Mangop, a doua soţie a domnului Moldovei, ce-şi doarme şi el somnul de veci aici, sub lespedea de marmoră de Carrara, pregătit pe cînd Ştefan era încă domn al ţării. Piatra de mormînt a Mariei de Mangop aşezată pe un soclu înalt, are partea vizibilă, decorată cu motive gotice puternic reliefate. Lespedea este ornamentată cu vrejuri de frunze şi flori împletindu-se şi formînd două medalioane ovale. Pe partea superioară două păsări ciugulesc din nectarul florilor. De jur împrejur, inscripţia în slavonă glăsuieşte: „În anul 6985, luna decembrie, în 19, a răposat binecredincioasa roabă a lui Dumnezeu Maria, doamna Binecredinciosului Io Ştefan Voevod Domnul Ţării Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod".

Maria de Mangop — era fiica lui Isac, din familia imperială a Comnenilor şi Paleologilor (care în sec. XV, înrudite, formau una şi aceeaşi familie), stăpînitorul cetăţii Mangop, situată la nordul Mării Negre, în sudestul Crimeii. După 1453, cînd imperiul Bizantin, cade în mîinile turcilor, o ramură a ultimei familii domnitoare, se refugiază în Trapezunt, care numai după opt ani, în 1461, va avea aceeaşi soartă crudă şi nemiloasă. Însă Comnenii fug şi de aici, în sud-estul Crimeii, unde era o stăpînire creştină, sub hanul de Crîm, cum spune cronica putneană. Aici recunoscînd stăpînirea hanului tătarilor, primesc de la acesta cetatea Mangop sau Theodoro (Sf. Teodor). Tatăl Mariei, ISAC, era fiul lui Alexios Comnenul şi un fiu al acestuia, deci frate cu Isac, avea legături strînse, cu domnul Moldovei, mult înainte de 1472, cînd se crede că ar fi avut loc căsătoria lui Ştefan cel Mare cu prinţesa bizantină. Aceasta ar duce implicit la concluzia că Ştefan a cunoscut pe Maria şi poate chiar şi căsătoria să fi avut loc înainte de 14 septembrie 1472 (data nunţii) şi că Petru, citat într-un document din 13 decembrie 1471, ar fi fiul legitim al acestei căsătorii (vezi Ursu I., Ştefan cel Mare, Buc. 1925, p. 43). Oricum, dacă Evdochia de Chiev, prima soţie, are cu Ştefan doar doi fii, Alexăndrel şi Elena, Petru nu poate fi decît copilul Mariei de Mangop, nicidecum un copil din flori, cum tendenţios, a încercat să se spună, deoarece copiii nelegitimi, nu apar niciodată citaţi în documente (ex. Rareş). Dar doi ani mai tîrziu, într-un alt document din 13 septembrie 1473, apar citaţi alţi doi copii, Ilieş şi Bogdan, timp în care prezenţa Mariei la Suceava, era sigură. Ilieş moare la numai cîteva luni de la naştere, iar Petru şi Bogdan, sînt înmormîntaţi la Putna, alături de mama lor Maria de Mangop, morţi unul în iulie 1479, iar celălat, în 1480. Istoricul Alex. Boldur este şi el de acord cu varianta lui I. Ursu, că Ilieş trebuie să fi fost frate geamăn cu Bogdan, mort în 1480. Însăşi faptul că Petru şi Bogdan au fost înmormîntaţi la Putna, în acelaşi mormînt şi sub aceeaşi piatră funerară, alături de mama lor, moartă încă din 1477, e un indiciu, ca ei să fi fost fraţi buni. Oricum, căsătoria lui Ştefan cel Mare cu Maria de Mangop trebuie să fi avut loc, fie în septembrie 1472, fie chiar mai înainte, ceremonialul religios, săvîrşindu-se la Suceava ori Putna, de curînd sfinţită şi poleită „pe dinlăuntru şi pe dinafară cu aur". Unde anume va fi trăit Maria în timpul convieţuirii cu domnul Moldovei şi ce zile va fi dus, e greu de presupus. Cert este însă faptul, că Ştefan a avut mult de suferit, nu numai în viaţa politică a Moldovei, ci şi în viaţa de familie, înmormîntîndu-şi în timpul vieţuirii sale pămînteşti, două soţii şi cinci copii. „Alexăndrel şi Elena din prima căsnicie şi Petru, Ilieş şi Bogdan, din a doua căsnicie. Fiind mereu hărţuit, mereu pe cîmpul de luptă cu cei ce ne rîvneau avutul, rupt adesea din sînul familiei, săptămîni şi luni de-a rîndul, Ştefan cel Mare „n-a putut să aibă o viaţă de familie liniştită", iar Maria, în scurta ei convieţuire cu Ştefan, rămasă singură deseori la Suceava ori la Putna sau poate uneori şi la Neamţ, unde o credea Bolintineanu cînd scria „Mama lui Ştefan cel Mare", ori în alte părţi, trăieşte şi vede lucruri puţin obişnuite. La scurt timp după venirea ei în Moldova, îi va muri tatăl; un frate mai mic Alexandru îşi ucisese pe alt frate mai mare, care căzuse la învoială cu turcii, care în 1475 cuceresc Mangopul şi măcelăresc tot neamul Mariei. Fratele mai mic, Alexandru este dus şi decapitat la Constantinopol, bisericile fură toate distruse, cetatea Mangopului cu peste 30.000 case arsă, iar femeile duse toate la haremul sultanului. În Moldova, alături de Ştefan cel Mare, Maria trăieşte şi simte grozăvia şi spaima a două dintre cele mai mari războaie". Podul Înalt — 1475 şi Valea Albă — 1476. Iorga, menţionează chiar, că în 1476, Ştefan fiind plecat la Războieni, doamna lui, Maria de Mangop, se îngrijora nemaiprimind veşti de la bărbatul ei. În toate nenorocirile, Ştefan a fost alături de ea, împărţind împreună drama distrugerii neamului Comnenilor. Dovadă că Ştefan a iubit-o şi a regretat dispariţia ei atît de rapidă, este şi faptul că, după înhumarea acesteia din decembrie 1477, deşi o avea la curte, ca ostatecă pe Maria Voichiţa, timp de trei ani, Ştefan va tine doliu, recăsătorindu-se, abia în 1480. Şi dacă, nici Evdochia de Kiev şi nici Maria de Mangop n-au avut norocul să lase în urmă un prinţ moştenitor, spre deosebire de prima soţie, cea de-a doua, venind din mediul culturii bizantine, a jucat un rol de o importanţă covîrşitoare, pentru cultura şi arta moldovenească din acea perioadă, încît putem afirma pe bună dreptate şi fără teama de a greşi, că prin căsătoria lui Ştefan cel Mare cu Maria de Mangop, Ştefan strămută Bizanţul în Moldova (vezi Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget şi simţire . . .*, p. 13), fapt consemnat şi de marele Iorga în „Bizanţ după Bizanţ".

Rămîn cu totul neîntemeiate şi de domeniul legendei, afirmaţiile unor scriitori romantici, că Ştefan ar fi ţinut mai mult la moştenirea Bizanţului decît la Maria şi că după căderea Mangopului în mîinile turcilor, Ştefan ar fi părăsit pe Maria. Ar rămîne inexplicabile, îngrijorarea Mariei în 1476 cînd Ştefan era plecat la Războieni, inexplicabilă ar rămîne şi înmormîntarea ei la Putna, cu alai şi pompă domnească, inexplicabilă ar rămîne şi încercarea domnului Moldovei de a-l răscumpăra de la turci pe Alexandru, fratele Mariei, la care Ştefan ţinea atît de mult (vezi: Ursu I., Ist. lui Ştefan cel Mare, Buc., 1925, p. 122). După bătălia de la Războieni, Ştefan cel Mare trimite un „aghiotant" la Constantinopol şi-n schimbul unor soli capturaţi la Vaslui, cere de la sultan, eliberarea cumnatului său Alexandru. Sultanul vrînd să profite de această ofertă, acceptă şi trimite un alt prizonier în locul „Comneanului", deja decapitat. Ştefan mai abil şi mai isteţ decît sultanul, drept recompensă, decapitează pe toţi prizonierii turci, răzbunînd în felul acesta moartea cumnatului său Alexandru Comnenul.

Dar este binecunoscut, că după căsătoria cu Maria Voichiţa, Ştefan cel Mare n-a ridicat niciodată pretenţii asupra tronului Ţării Româneşti, după cum nu s-a considerat nicicînd moştenitor legitim al Mangopului. Parafrazînd şi comentînd pe Bolintineanu, care spune că la întoarcerea lui Ştefan de la Războieni, o „tînără domniţă, dulce şi suavă, ca o garofiţă", sare să-i deschidă porţile cetăţii, aceasta nu putea fi decît Maria de Mangop, deoarece căsătoria cu Voichiţa avea loc abia după patru ani. Cu toate comentariile unor istorici romancieri, căsătoria domnului Moldovei cu Maria de Mangop a fost o căsătorie din dragoste nu din interes, şi nu fără rod, ea avînd o mare înrîurire asupra culturii noastre, făcîndu-se prin aceasta trecerea de la arta bizantină propriu-zisă la cea moldovenească, principesa bizantină croind cu mîna ei „poezia şi pînza broderiilor în şcoala pe care a coordonat-o, poate chiar la Putna" (Vătăşianu V., *Ist. artei feudale,* an. 1958, p. 920). Mai mult decît atît, un cercetător grec, urmaş al Paleologilor şi Comnenilor, scria, nu de mult, că „actele întreprinse de Mohamed împotriva Moldovei aveau ca motiv căsătoria lui Ştefan cu o prinţesă bizantină, Maria Paleologhina" (vezi: Maria Teohari, *Altădată şi acum* în ziarul „Katimerini", din 6 iulie, 1966, p. 5, Atena). Sultanul se temea de întreprinzătorul şi cutezătorul voievod moldav, care putea să ridice pretenţii, nu numai asupra Mangopului şi asupra statului bizantin al Crimeii, ci şi asupra tronului de Constantinopol însuşi. Că Ştefan, numai după moartea tuturor Comnenilor, s-ar fi putut considera urmaş al acestei dinastii, n-ar fi exclus, deşi el n-a afirmat niciodată acest lucru (*Ist. Românei,* II, Buc. 1962, p. 514).

Cum arăta Maria de Mangop, ne putem da seama din Acoperămîntul de mormînt al acesteia, socotit de specialişti, „unicat", fiind şi cel mai vechi portret moldovenesc brodat . . . Frumuseţea estetică, armonia culorilor, simţul echilibrului, expresivitatea feţei, finetea, monumentalitatea, efectul artistic, cadrul arhitectonic, starea de conservare aproape excepţională, etc. sînt doar cîteva particularităţi care-i dau valoare broderiei. Cu ochii închişi şi mîinile pe piept, sub costumul bizantin greu şi lung, nenorocita doamnă, pare că doarme. Durerea atît de expresivă, redată pe faţa Mariei întruchipează parcă, întreaga dramă a prăbuşirii vestitului Imperiu bizantin. Cercelii doamnei, formaţi din bare lungi de aur împodobite cu cîte un mărgăritar, sînt asemănători celor descoperiţi la Suceava, în 1955. Cu chipul oval, cu bărbia ascuţită, cu nasul drept în continuarea fruntii, cu ochii apropiaţi, cu gura şi urechile mici, Maria este încadrată de jur împrejur de inscripţia: „Acesta este acoperămîntul de mormînt al roabei lui Dumnezeu, pioasă şi iubitoare de Hristos, soţii a lui Io Ştefan Voevod, Maria, care a trecut la lăcaşul de veci în anul 6985, luna decembrie la ceasul cinci din zi". În cele patru colturi inscripţia este întreruptă de cîte două monograme, folosite drept elemente decorative: vulturul bicefal, adică stema Paleologilor cu monograma Mariei de Mangop. Acoperămîntul Mariei de Mangop, pe care n-ar fi exclus, să-l fi lucrat chiar ea, oglindesc sinteza pe care meşterii moldoveni au ştiut s-o realizeze, între o artă de mare tradiţie, care venea din lumea Bizantului şi între viziunea artistică, proprie Moldovei. Divinul şi umanul sau fizicul şi psihicul sînt atît de bine îmbinate, încît portretul sau mai bine zis autoportretul Mariei, sugerează atmosfera nobil omenească, în care sînt pictaţi sfinţii pe pereţii bisericilor din Bucovina, atît de învestiţi şi ei cu o nuanţată calitate lirică, nu ca în Bizant, unde accentuîndu-se prea mult divinul s-a uitat umanul şi nici ca în pictura lui Michelangelo, care neglijează divinul, favorizînd prea mult umanul . . . Românii au avut şi au păstrat totdeauna calea de mijloc si simţul echilibrului. Ori în toate acestea, nu poate fi trecută cu vederea, intervenţia şi rolul ce l-a jucat prinţesa din Bizant, care în timp ce domnul pleca cu oastea, ea făcea dovada hărniciei şi iertfelniciei în atelierele mănăstireşti, în miros de smirnă si tămîie. Venită din Bizant si identificîndu-se cu aspiraţiile moldovenilor, cu bucuriile şi necazurile lor, Maria a avut un rol hotărîtor în crearea si închegarea unui stil nou, mai apropiat de sufletul poporului nostru, fapt pentru care îi aducem prinosul inimilor noastre şi lăsăm o lacrimă să cadă, peste lespedea rece, sub care şi-a găsit liniştea şi odihna, de care n-a avut parte în viaţă.

Protos. *Ştefan Guşă*

Schimonahul IRINARH PRODROMITUL

(Continuare din pag. a 2-a)

nat. Ele se revarsă, de sub condeiul şi peniţa schimonahului, ca un fluviu în caligrafie şi culori.

Astfel, apar în ordine cronologică: *Mănăstirea Vatoped* (1908), *Mănăstirea Iviru* (1909), *Mănăstirea Dionisiu, Mănăstirea Sfîntul Pavel* (1910) — ultimele două păstrate în fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române (cota 2078), *Mănăstirea Cutlumuş, Mănăstirea Zografu, Mănăstirea Xinof, Mănăstirea Sfîntul Panteleimon* (1911), *Mănăstirea Protatu, Mănăstirea Pantocratorul, Istoria Sfîntului Munte Athos* (1912), *Mănăstirea Simon-Petra, Mănăstirea Grigoriu, Mănăstirea Stavro-Nichita, Mănăstirea Dochiariu* şi *Mănăstirea Xiropotamul* (1913).

În afară de acestea, a mai scris şi *Lavra Sfîntului Athanasie, Mănăstirea Caracalu şi Filoteiu, Mănăstirea Esfigmenu, Mănăstirea Hilandar* şi *Mănăstirea Costamonitu,* care nu se găsesc în fondul de manuscrise al Bibliotecii schitului românesc Prodromul.

Pentru a înţelege mai bine valoarea acestei opere, este suficient să redăm următorul cuprins din foaia de titlu a unui volum: „Istoria sfîntului Munte Athos, antică şi modernă, care cuprinde locuitorii pe acest loc înainte de Hristos; cetăţile şi orasele în sfîntul Munte, pînă la sfîntul Împărat Constantin; începerea călugăriei în sfîntul Munte; monastirnici de la anii 960, pe vremea sfîntului Athanasie; mănăstirile ce erau pe atunci şi pînă acum, în diferite epoci trecute, si altele sînt şi astăzi deplin în fiinţă, altele stricate de evenimentele politice şi tîlhării, ce au trecut peste sfîntul Munte în diferite vremi; cîţi sfinti s-au sfîntit; cîte sfinte moaste se află în mănăstiri astăzi, în schituri şi în chilii; cîţi călugări; cîte mănăstiri si schituri se află astăzi în sfîntul Munte; în fine, s-au scris toate cu deamănuntul precum va arăta cuvîntul; deci, cu darul lui Dumnezeu, am început cu scrierea Istoriei sfîntului Munte al Athonului, din anul 1898 şi le-am isprăvit la 6 septembrie 1916". Deci, o operă care a cerut o muncă stăruitoare de 18 ani, „ziua şi noaptea", cum mereu mărturisea autorul.

De la schimonahul Irinarh, au mai rămas două manuscrise: *Acatistul Adormirii Maicii Domnului* şi *Paraclisul şi Acatistul Sfinţilor Cosma şi Damian,* considerate ca opere de încheiere a prodigioasei sale activităţi cărturăreşti. Era înaintat în vîrstă. N-a fost nici înţeles totdeauna. El însuşi scria, că „am avut multe ispite", fiindcă „diavolul a sculat asupra mea pe unii din fraţii geloşi la socoteală şi zavistnici". Totuşi, în ciuda acestor dificultăţi, zice că „au luat sfîrşit de tălmăcit si de scris cuvintele sfintilor cuvioşi bătrîni athoniţi, care pînă acum, întru această vreme, erau ca nişte izvoară pecetluite întru înţelegerea patrioticei noastre limbi".

Astfel, după o muncă laborioasă, consacrată culturalizării obştei monahale româneşti din sfîntul Munte, schimonahul Irinarh s-a stins din viaţă la 3 ianuarie 1924, fiind aşezat în cripta cimitirului de la schitul Prodromul.

Schimonahul Irinarh n-a fost numai un pasionat istoric, ci şi un neîntrecut artist. Manuscrisele şi le-a redactat într-o formă încîntătoare, folosind cerneală neagră, roşie, verde şi violetă. Fiecare pagină este împodobită cu majuscule artistice şi chenare remarcabile, executate în peniţă şi culori, formate din motive geometrice, flori, păsări, şerpi încolăciti, animale fantastice etc. Multe din ele sînt reproduceri după vechi manuscrise şi tipărituri româneşti si străine, din orient şi occident, alcătuind o adevărată enciclopedie de valori artistice. Importanţa lor sporeşte si mai mult prin faptul că, el indică locul de unde s-a inspirat. Astfel, notele explicative precizează: „Chenar de la Mănăstirea şi Episcopia Curtea de Argeş din România, făcută de Neagoe Basarab, domnul românilor, la anul 1517"; „Litera M a diaconului Coresi, anul 1545, în Tîrgovişte"; „Chenarul acesta este al vestitului scriitor Gheorghe Arhimandrit din Mănăstirea Cernica, din anul 1779"; „Chenar din Mănăstirea grecească Lavra din veacul al XIV" etc.

Pe lîngă aceste reproduceri după artişti celebri în arta împodobirii manuscriselor şi tipăriturilor, schimonahul Irinarh crează chenare şi majuscule originale de o rară frumuseţe şi un rafinat gust artistic. De aceea, talentatul istoric, caligraf si miniaturist trebuie considerat în galeria ilustrilor înaintaşi ai condeiului, care a dus această frumoasă, dar grea lucrare, pînă la începutul secolului al XX-lea.

Preotul RADU TEMPEA II

— 245 de ani de la moarte —

(Continuare din pag a 3-a)

rea, scrisă în limba română, cu caractere chirilice, se află la Muzeul bisericii „Sf. Nicolae" şi cuprinde numeroase ştiri locale privind istoria românilor braşoveni. Despre această lucrare Nicolae Iorga arată „că e singura cronică ardeleană în proză, cunoscută astăzi pînă la mişcarea de regenerare naţională", aprecieri elogioase avînd pentru această operă şi Sextil Puşcariu şi Ioan Lupaş. Pînă în prezent cronica lui Radu Tempea II a fost editată de două ori: de Sterie Stinghe, Braşov, 1899 şi în 1969 de Octavian Şchiau şi Livia Bot.

Preotul Radu Tempea a mai copiat unele cărţi, dintre care amintim: „Tîlcul Evangheliilor", care se păstrează la Muzeul bisericii „Sf. Nicolae", precum şi un manuscris format mic, 40 capitole, „Învăţături creştineşti", acesta fiind o copie după Catehismul lui Coresi, manuscrisul respectiv nemaiexistînd astăzi.

Viaţă acestui bărbat de o rară energie şi o inteligenţă superioară, care vorbea şi scria în numeroase limbi se va întrerupe în 1742, după 22 de ani de slujire a Bisericii ortodoxe şi o viaţă de numai 51 de ani. Ţinuta lui mîndră şi corectă în faţa tuturor, apărarea celor asupriţi, pe care a luat-o fără teamă, cronica pe care ne-a lăsat-o şi lupta pentru neamul său, sînt calităţi şi fapte care vor rămîne veşnic în amintirea compatrioţilor săi.

În dialog cu
Preot prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE (I)

— Înainte de-a începe acest dialog (care m-aș încumeta să-l numesc interior, (sau măcar despre interior) *am recitit poemul* Ascensiune, *scris de poetul Ioan Alexandru și dedicat Prea Cucerniciei Voastre. De-aici am înțeles necesitatea pentru fiecare dintre noi, a unui „mare drum", unică potecă, singură cale, „strungă strîmtă" spre cele spirituale, spre cele culturale. Rugămintea noastră este să ne vorbiți despre* putința *de-a intra în această călătorie, despre Cuvîntul și fapta care pot garanta acest drum „în sus", despre cum ne putem „așterne drumului acestuia", îngust în momentul dat, ca să putem ajunge la nesfîrșitul lui* larg *în momentul care vine. În ce mod ne putem nouă înșine lămuri „progresul în existență", „întărirea în existență", cum spuneți Prea Cucernicia Voastră în „Ortodoxie și românism"?*

— Omul este o existență în mișcare spirituală continuă. Dar nu se mulțumește cu orice fel de mișcare, ci voiește să se miște spre înălțime și spre larg. Și niciodată nu se poate opri cu voia sa din această mișcare. Îl oprește doar moartea, dar numai la aparență. Cu voia se menține și în clipele din urmă ale conștiinței în mișcarea spirituală mai departe prin nădejde, spre un scop de dincolo de moarte. Și dacă în tot cursul vieții la baza mișcării spirituale a omului este nădejdea de a ajunge mai sus, iar această nădejde nu poate înceta nici la moarte, ci trebuie să continue, nădejdea și setea de a urca tot mai sus, ținînd de ființa omului, nu pot fi o înșelăciune.

Dar mișcarea neîncetată și tot mai departe a omului nu poate fi cea spre satisfacerile materiale. Căci în direcția aceasta omul nu se poate mișca decît în aceleași margini, într-o repetiție monotonă . Numai spiritul poate merge mai departe. El se poate îmbogăți necontenit în cunoaștere. Dar nici cunoașterea cosmosului material nu poate înainta la lucruri esențial noi, ci se mișcă de la o vreme în repetiție. Ideile privitoare la un cosmos socotit ca unica realitate rămîn de la o vreme aceleași. Numai dacă rațiunile cosmosului sînt văzute avîndu-și baza într-o cugetare personală a unui absolut al lor, gîndirile despre ele și despre acest absolut se pot înmulți la nesfîrșit.

Dar omul aspiră să înainteze nu numai pe linia cunoașterii, ci și pe linia perfecționării sale morale. El aspiră să devină tot mai bun și vrea ca și semenii săi să răspundă cu tot mai mare bunătate, bunătății lui. Omul nu se poate opri în această înaintare la nici o treaptă și așteaptă ca și semenii săi să depășească orice treaptă. Cine se oprește din această înaintare la o treaptă oarecare, nu se poate mentine nici pe ea, ci cade în jos, cum spune Sf. Grigore de Nisa. Iar cele două feluri de înaintări nu pot fi despărțite. Cunoașterea ta rămîne îngustată, cînd nu te cunoști pe tine devenit altfel, adică ajuns la noi trepte morale și cînd nu cunoști nici pe alții în iradierea bunătății lor mereu sporite asupra ta. Înaintarea nesfîrșită în cunoaștere este unită cu înaintarea nesfîrșită în trăirea treptelor mereu mai înalte ale vieții tale și a altora.

Dar o asemenea înaintare rămîne totuși închisă dacă viața rămîne limitată în cadrul existentei lumii acesteia, sau a uneia asemănătoare cu ea, fie ea și după moarte. Numai dacă viața omului poate avea o legătură cu o existență transcendentă existenței finite și monotone în care trăim, ea se poate sălta în infinitul după care e însetată ființa noastră și poate înainta în mod real dincolo de finit.

Numai drumul căruia i se deschide transcendentul este drumul adevărat spre infinitul după care însetează omul, drumul care se prelungește în infinit, nu un drum pe care ne mișcăm degeaba, pe loc.

Dar cunoașterea și bunătatea sînt apanajul unei conștiințe, adică al unui subiect. Iar dacă cunoașterea noastră și bunătatea noastră sînt apanajul nostru ca subiect, ele nu se pot hrăni la infinit decît din cunoașterea și bunătatea unui Subiect infinit, mai bine zis a unor Subiecte unite desăvîrșit în infinitatea și bunătatea infinită.

— „...acasă la dînsa limba românească este o bună gospodină și are multe de toate", a rămas scris pe manuscrisul eminescian 227, fila 242. D-voastră Părinte Profesor sînteți preocupat, din cîte citim în presa literară (Ramuri, Opinia studențească) de soarta cuvîntului care exprimă adevărul ființei, care propune integritatea ființei din partea limbii, din darul acesta al limbii de-a se întrupa. (Mă gîndesc aici la Martin Heidegger și la Constantin Noica). „Bun și rațional" ar fi (ca să vă cităm un răspuns pe relația aceasta: logos-ființă, ființă-logos, pornind chiar de la Sf. Apostol Iacob sau de la textul lui Ioan din Patmos despre credință și faptă ori respectiv, cuvînt și întrupare.

— O gîndire care nu se exprimă în cuvinte rămîne într-o anumită privință indefinită, neterminată. Pe de o parte, aceasta înseamnă că cuvintele nu limitează gîndirea, ci că gîndirea înaintează cînd se exprimă în cuvinte, și mai ales în cele scrise, în precizii care sînt în același timp nuanțe subtile, care actualizează multiple sensuri ascunse virtual în gîndul neexprimat. Vorbind sau scriind, gîndesc mai departe, aprofundez gîndul. Gîndul, nuanțîndu-se în scris, devine din simplă cugetare, artă. Astfel, gîndul omului nu merge pînă la capăt decît spunîndu-se sau scriindu-se. Pe de altă parte însă, indefinitul gîndului nescris e mai bogat decît poate fi exprimat în scris. De aici, efortul scrisului de a reda tot mai adecvat ceea ce se simte în gîndul nescris, fără să reușească pînă la capăt în acest efort. Dar de această bogăție indefinită a gîndului nu ne dăm seama fără efortul de a-l exprima. Astfel scrisul ajută în două feluri gîndului: nuanțează, actualizează bogăția lui, dar pe de alta pune în relief bogăția lui care rămîne inexprimabilă.

Dar întrucît cuvîntul, pe de o parte, nuanțează gîndirea, pe de altă parte, pune în relief indefinitul ei, iar omul n-ar putea vorbi fără trup, gîndirea cuvîntătoare ține de ființa omului integral.

Gîndirea cuvîntătoare nu este deci numai o formă accidentală a ființei umane, ci ține de definiția ființei lui. Dar prin gîndire omul se înțelege pe sine și caută să se înțeleagă tot mai mult. Sau cunoaște sensul existenței sale și caută să-l cunoască tot mai mult. Iar prin aceasta devine conștient și tot mai conștient de sine. Sau se arată pe sine sieși. Iar prin cuvînt se arată pe sine ca conștient de sine altora conștienti de ei.

Dar întrucît prin gîndire și cuvînt comunică sau se comunică, persoanele umane de aceeași ființă, sporind în conștiința de ele, gîndirea și cuvîntul sînt modurile prin care persoanele activează descoperirea și îmbogățirea ființei umane. Numai prin persoane ca subiecte gînditoare și cuvîntătoare se poate realiza și îmbogăți ființa umană. Gîndirea și cuvîntul sînt astfel modurile de realizare a ființei umane, dar numai prin persoane. Ființa umană este astfel și gîndită și gînditoare și comunicantă a gîndirii sale. Dar aceasta se realizează prin persoanele ei. O ființă umană impersonală nu e o ființă umană realizată, nu e o ființă umană reală. Dar deși fără trup omul nu poate vorbi, trupul e numai instrument al vorbirii, nu vorbitor prin el însuși, deci nici gînditor. Însă omul nu se face înțeles sieși și nu se descoperă altora în gîndirea vorbită numai pe sine, ci și lumea, neputînd fi fără ea și neaflîndu-și sensul deplin fără rolul ce-l are el în ea și ea în el. Lumea ține astfel și ea de om, dar nu ca trupul, care e instrument al gîndirii și mai ales al vorbirii, sau participant la ele, deși propriu-zis, el este gîndit și nu gînditor, ci ca pur gîndită și vorbită.

Însă ca să poată gîndi și exprima lumea în cuvinte, ea trebuie să-i fie dată ca sensuri încorporate, ca sensuri care îmbogățesc sensul lui. Ea trebuie să-i fie dată ca sensuri pe care le poate gîndi el, de cineva mai presus ca el. Dar și pe sine se constată omul dat ca ființă gînditoare de Cineva care i-a dat și lumea ca fiind corespunzătoare gîndirii lui. Iar cel ce l-a făcut pe om subiect gînditor și i-a dat lumea ca realitate cugetabilă, trebuie să fie și El Subiect gînditor, dar nu dependent de o lume pe care nu și-a dat-o El. El trebuie să fie un Subiect gînditor creator al omului, care-și caută sensul său și al lumii, în stare să fie gîndită de om pentru a-și adînci sensul lui.

În afară de aceea, omul constată că nu-și poate găsi sensul deplin gîndindu-se pe sine și lumea, decît admițînd un Creator care explică existența lui și a lumii, dintr-o gîndire a Lui. Omul se mai vede ca ființă gînditoare și vorbitoare și împlinind o datorie de a se înțelege cu semenii săi pentru a lucra în lume într-un mod prin care pot înainta împreună în cunoașterea Creatorului ei și pot realiza între ei întrajutorarea și armonia pentru care ea li s-a dat să gîndească împreună prin comunicare reciprocă.

Subiectul creator însă nu-și descoperă sensul propriu în mod treptat ci îl are în veci ca tot sensul posibil. El este prin aceasta infinitul realizat. Dar totuși trebuie să aibă sensul său într-o comuniune cu alt Subiect. Dacă n-ar avea sensul Său gîndit de Sine în comuniune din veci, n-ar avea ființa perfectă. Iar întrucît ființa umană nu se poate realiza decît prin comunicarea sensului ei între persoane definite, această lege a ei trebuie să vină de la Creatorul ei. Și în el ființa își are viața ei în comunicarea sensului sau a plenitudinii ei de la o persoană la altă persoană. Dar aceasta are loc în El din veci. Ființa supremă nu se poate cugeta fără Cuvîntul, ca cugetare și iubire comunicată între persoane. E cuvîntul perfect și unitar prin perfectiunea lui, origine a tuturor cuvintelor și sensurilor posibile, pentru persoane aduse de Comunicarea supremă la existență.

Omul gîndește, sau își caută sensul pentru că trebuie să gîndească și să-și caute sensul. El e liber numai în a alege felul de a gîndi și calea prin care caută sensul existenței. În existența supremă însă sensul e dat împreună cu libertatea din veci; și anume sensul plenar al existenței. Însuși faptul de a fi este egal sau identic cu un sens. Cînd Ioan Damaschin spune că și existența demonilor e un bine *(Dialogus contra Manichaeos.* Patrologia Greeca 94, col. 1541), înțelege prin aceasta că însăși existența lor ca atare reprezintă un sens. Existentele inconștiente nu știu de sensul lor. Dar întrucît prin aceasta nu se prezintă ca avînd un sens în mod inutil, ele sînt pentru existentele conștiente de sensul lor și însetate de cunoașterea sensului a tot ce există. Prin aceasta existențele conștiente își îmbogățesc însuși sensul existenței lor. Dar întrucît au nevoie pentru îmbogățirea sensului propriu de existentele inconștiente de sensul lor, acestea vădesc și ele o existență marginală și un sens nedeplin. Existența supremă, însă, trebuie să aibă în ea însăși sensul plenar sau infinit al existentei. Dar întrucît orice ființă se activează și-și descoperă sensul prin comunicare între persoane, existența ființei supreme se activează și ea prin comunicare între Persoane. Aceasta dă și bucuria de existență. Căci în bucurie se trăiește deplinătatea ființei și cunoașterea sensului ei. De aceea și existențele conștiente marginale tind spre legătura cu Existența Supremă.

Ion Pintea

Chipuri din pridvorul amintirilor mele: **Părintele Scriban**

Ori de cîte ori îmi amintesc de Părintele Scriban, îmi revăd anii școlarității mele universitare.

Și odată cu dînsul, îmi răsar în față chipurile venerabililor noștri profesori — bărbați superbi — oameni de știință și de inimă.

Toți au contribuit la luminile vieții noastre sufletești — unii mai mult, alții mai puțin — însă noi le sîntem veșnic tributari.

Ei sînt iubiți de toate generațiile care au trecut prin forja măiestriei lor modelatoare.

Ei sînt modelele noastre de viață.

Noi sîntem azi, ceea ce ne-au dat dînșii, ieri.

Sufletul nostru în intimitatea lui îi păstrează neîntinați.

Icoana lor este ceva sfînt.

•

Un asemenea prilej fericit, de reamintire, ni l-a dăruit I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, prin articolul-studiu: „BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI ECUMENISMUL". Aici scoate din uitare pe Părintele Scriban și îi înfățișează meritele sale, ca un precursor al Ecumenismului de astăzi. *„Poziția lui Scriban a rămas valabilă pînă astăzi, și nu numai în dialogul cu anglicanii; ci cu toate celelalte confesiuni creștine, cu care sîntem în dialog".*

Pentru toți cîți l-au cunoscut dar mai ales, pentru noi foștii săi ucenici, a fost ca o înviere din morți.

Și mi-am adus aminte de cuvintele sale, care se împlinesc astăzi cu dînsul: *„Munca are valoare prin ea însăși. Ea nu se pierde niciodată. Și pînă la urmă, fiecare vine la valoarea lui".*

În activitatea aceasta — sau mai bine zis — în lupta aceasta pentru ecumenism am fost și eu martor la cîteva evenimente: Prin 1932, pe vremea Patriarhului Miron, Părintele Scriban a primit o delegație a Bisericii anglicane, conduse de preotul-scriitor Lloyd Douglas. Altădată a fost invitat la Comunitatea Evanghelică, la centenarul lui Goethe. A luat cuvîntul și a căutat să se folosească de această împrejurare (metodă misionară) pentru apropierea Bisericilor.

În anul 1937, la Congresul Preotilor de la Iași, a fost provocat și acuzat de *„tîrguiala cu anglicanii".* Părintele Scriban cu personalitatea sa covîrșitoare le-a răspuns academic și convingător, încît a terminat în aplauzele și ovațiile unanime. Atunci am văzut cît efort depunea Părintele Scriban pentru cauza ecumenismului.

Pentru noi, însă, rămîne așa cum l-am văzut pășind la catedră timp de doi ani, la cursuri, la lucrări de seminar, la colocvii și la examene. L-am avut și la examenul II general, precum și în Comisia examenului de licență, cînd mi-a dat să susțin — știindu-mi meteahna scrisului — poziția: *„Literatura ca obiect al Omiletici".*

Părintele Scriban era o figură înfățișătoare, alcătuit parcă după croiala marilor vlădici din trecutul sfînt și mare: monumental, dîrz și neînfricat — chipul ierarhului înnăscut și al chiriarhului *„cu mînă tare și braț înalt".* Părea mai mult decît un demnitar bisericesc, după ținută și demnitate.

Era în putere a răspunde oricînd la această înaltă chemare.

A dorit-o; dar nu s-a împlinit. A fost să fie ales Mitropolit Primat, dar nu a împlinit vîrsta canonică. A fost cerut episcop de Românii din America; dar s-au pus de-a curmezișul anumite piedici politice și nici acolo n-a ajuns!...

La lucrul de toată ziua din cuprinsul facultății și de pe cîmpul vietii noastre religioase și naționale, părea un general în ținută de campanie, și părea un general în ținută de sărbătoare în relațiile sociale.

Așa, îl găsim în Comitetul de conducere al Soc. „Tinerimea română", în „Liga Temperanța", în Soc. de „Cruce Roșie", în Soc. „Femeilor Ortodoxe Române", în „Liga Antirevizionistă" și în alte societăți culturale și de caritate.

A fost veghetor *„cu timp și fără timp",* asupra formării noastre preoțești. Se străduia să formeze pe tinerii teologi pentru duhul sfintei preoții.

Ne împărtășea metode misionare din experiența personală, prin care se putea face printr-o observație la timpul potrivit și cu un spirit inteligent bine plasat, mai mult decît în o predică.

Ne ținea la curent cu toate noutățile din literatura de specialitate — apărute în țară și străinătate. Aprecia foarte mult lucrarea Mitropolitului Nectarie Catlarciuc: *„Trepte formale în predică"* și ținea să ne conducem după aceste trepte, ca predica să fie — cum zicea dînsul — *„și cu cap, și cu coadă!..."* Era în permanentă misiune. Necurmat certa, mustra și îndemna la tot lucrul bun!..."

Coborîtor din familia Scribăneștilor, care a dat țării episcopi de mare vrednicie bisericească, națională și patriotică; Teoctist, Filaret și Neofit Scriban — aceștia din urmă au rămas în istorie, în luptă pentru canonicitate și pentru Unirea Principatelor. Ținea la faima familiei și ilustra cu prisosință numele ei. Tatăl său, Romulus Scriban doctor în drept, fost avocat în Galați; August Scriban, prof. univ. la Cluj; iar surorile sale Florica și Laura Scriban, profesoare de limba franceză, s-au dovedit toți o familie de cărturari — cu nume de rezonanță care evocă obîrsia noastră latină. Iar Părintele Iuliu Scriban era carte de legitimatie a unui Dacoroman. Neostenit lupta — ca și bunicii săi — să crească prestigiul Bisericii și al Patriei.

Pentru suprafața sa de mare cărturar — studenții îl considerau ca pe un Iorga al Bisericii. Iar forurile bisericești — tot pentru acelasi considerent — îl trimiteau să reprezinte Biserica noastră la congresele internaționale pentru pace prin biserică: la Glasgow, Stockholm, Atena, Praga, Paris și Cambridge.

Eram mîndru de dînsul că, prin izbînzile sale creștea și prestigiul Facultății noastre de Teologie. Era foarte cunoscut și prețuit peste hotare; dar și în țară era cunoscut ca unul dintre cei mai productivi și originali publicisti, pe tărîmul moral-social și bisericesc.

Scrisul său împînzea ziarele și revistele mari și mici. Îl întîlneai, deopotrivă, la gazetele de peste munți, din provincie ca și la cele din inima capitalei. Însuși numele său de *„Scriban"* îl vădea ca pe un predestinat. Cu aceeași ținută dîrză și răspicată făcea să învingă adevărul și înfiera minciuna. De aceea stîrnea la luptă și punea pe hartă pe foarte mulți dușmani.

Era rece la onorurile din afară, deși era oaspetele multor adunări cărturaresti. Schimbările vremurilor, după primul război mondial, l-au hărțuit cumplit, dar sufletul i-a rămas același. Stătea statornic cu sufletul la popor. Avea o deosebită rîvnă pentru plugăria sufletelor, a cărei brazdă știa că trebuie mereu întoarsă. Dovadă rămîne primul său volum de predici cu continut moral: *„Predici populare",* prefațat de N. Iorga și premiat de Academia Română. Scrisul îi era stăpînit de claritatea stilului; iar discursul de limpezimea vorbirii.

A scos Mica Biblie, în chipuri și icoane (în colaborare). A fost autor de materiale didactice, în special pentru uzul seminariilor, în frunte cu *„Morala de Scriban".* A editat o multime de broșuri pentru popularizarea credintei. A fost Directorul Seminariului Central si a redactat cu cea mai aleasă destoinicie, ani în sir, revista Patriarhiei: *„Biserica Ortodoxă Română".*

Ca profesor universitar de retorică bisericească era și un strălucit vorbitor, tot pe atît de original, ca și scriitor. Vorbea întotdeauna în graiul neaoș românesc, folosind limba cronicărească, limba populară și cea a vechii literaturi religioase. Era un predicator și un conferențiar fără seamăn.

De aceea era chemat în multe părți din țară și ținea conferințe ofițerilor de toate gradele, săptămînal, la Teatrul Național, unde aveau acces și studenții. Atunci am aflat că și dînsul a făcut stagiul militar la artilerie, și că a fost profesor și la Școala Militară a Ofițerilor de Geniu.

Meritul cel mai de seamă a rămas în lupta purtată pe tărîmul curățirii limbii, împestrițată de atîtea bucluciuri străine. Și a reușit în mare parte, să o scuture și să o lămurească în ceea ce este al nostru aducînd astfel o contribuție limbii literare.

De aceea ne îndemna și pe noi atît de des și stăruitor: *„Să vorbiți pe limba prostului, ca să vă înțeleagă și deșteptul..."*

Însă prin vocație, chemarea sa ar fi fost tot mai la locul ei, în treburile și rosturile bisericești. Pentru dînsul, ca un mare erudit si poliglot dintre fetele bisericesti, locul cel mai nimerit ar fi fost scaunul vlădicesc de la Tomis (Constanța), — poarta deschisă pentru străinătate — pe care dînsul a cunoscut-o așa de bine, cum și-a cunoscut și țara sa.

Găsesc de trebuință să amintesc măcar de unul din gesturile mărinimoase ale Părintelui Scriban: sărbătorirea Părintelui Dionisie Lungu, care a dus o luptă misionară prin ziarul său *„Glasul Monahilor"* peste un sfert de veac. El îl edita pe cont propriu; el îl difuza personal, prin tramvaie, prin gări, prin trenuri, prin piete, suportînd cu smerenie hula unora, răspunzînd unde era cazul, cu mult duh, care uimea prin înțelepciune. Toate aceste întîmplări le trecea în ziar, la rubrica *„Misionare".*

Lezat în simțul său de dreptate, Părintele Scriban m-a chemat la colaborare și m-a pus să spicuiesc din colecție, de la rubrica „Misionare", cîteva sute de astfel de mărgăritare, pe care dînsul le-a selectionat și le-a îmbuchetat tot sub titlu: *„Misionare"* și i-a pus pe copertă icoana cu „Biserica Sfîntului Mormînt". I-a întocmit o precuvîntare, la împlinirea a 20 de ani de misiune, prin care a adus o laudă binemeritată acestui „trepădus" pentru Hristos și pentru Neamul Românesc.

•

Am citit undeva că amintirea e raiul din care nu putem fi izgoniți. Și mult se poate trăi spre bătrînete cu amintirile tineretii. Cer astăzi înapoi acestor amintiri ceva din gîndurile înflorite, ceva din viața trăită în facultate, ceva din mărturisirile frămîntărilor mele studențești.

ALMA MATER ne-a păstrat întregi amintirile.

Cultul școlii la care am învățat și al profesorilor care ne-au luminat, cere mai multă atentie, întelegere, admiratie, respect sau recunoștință.

E ceea ce scrie Miron Costin în „Predoslovia Letopisetului": *„Nemurirea oamenilor s-ar stinge, de nu ar avea în cuget lucrurile trecute"* Pentru că ziua de azi se naste din ziua de ieri; iar ziua de mîine se naște din ziua de azi.

Trecutul e și o sursă de regret; dar și de înțelepciune.

El oricînd ne poate spune ceva și ne poate învăța ceva.

Prin cultul acesta trecutul nu e mort; ci înviază mereu în amintirea noastră chipuri, care pot fi puse în serviciul prezentului, spre îndemn, spre sfat și orientare, chemîndu-le în ajutorul actualilor luptători pentru pace și ecumenism.

Preot *Lăudatu Vasilescu*

Prof. Dr. GRIGORIE MARCU — o viață pilduitoare
închinată formării viitorilor preoți*

S-a împlinit un an (în 21 ianuarie) de la adormirea întru Domnul a mult iubitului și în veci neuitatului nostru dascăl, Părintele Profesor Dr. Grigorie Marcu.

Îl pomenim cu adîncă emotie la această tristă aniversare. L-am pomenit însă și în fiecare din zilele acestui an care a trecut și cu deosebire la slujirea Sfintei Liturghii în duminici și sărbători.

Știm cu toții cine a fost. Neîntrecut profesor, eminent teolog, talentat publicist — iată tot atîtea domenii în care numele Părintelui Grigorie Marcu s-a impus ca un autentic certificat de calitate. Greu găsești între slujitorii Bisericii noastre pe cineva care să nu-i fi trecut prin mînă și care să nu-și facă un titlu de cinste din sansa de a-l fi avut profesor sau măcar de a-i fi audiat conferințele cu un prilej sau altul. Și nu există nimeni, nu numai între slujitorii noștri bisericești, ci nici în cercul mult mai larg al celor cît de cît la curent cu scrisul nostru teologic și cu publicistica bisericească din ultimii cincizeci de ani care, chiar fără a-i cunoaște biografia, să nu știe ce a fost în stare să izvodească mintea excepțională a acestui strălucit ostenitor în țarina teologiei ortodoxe românești.

Institutul Teologic din Sibiu îi va pomeni întotdeauna numele printre ctitori. Căci dacă drumul acestui Institut ne apare astăzi atît de ferm trasat, aceasta se datorează în bună măsură și activității de aproape jumătate de veac, ca profesor și rector, a Părintelui Grigorie Marcu. Mai ales catedrei de Studiul Noului Testament, pe care a ilustrat-o magistral într-o slujire de o viață întreagă, i-a trasat contururi fără putință de schimbare. A scris nu numai cum nu se poate mai frumos și mai bine, ci si enorm de mult, acoperind cu nenumăratele sale contributii de specialitate toate laturile vastului domeniu al studiului neotestamentar. De aceea, nu se poate și nu se va putea vreodată face abstractie de rezultatele unei munci atît de rodnice. Sînt în situatia de a-mi da seama cel mai bine de acest lucru. Studentii de astăzi ai Institutului nostru pot mărturisi că nu există oră de curs sau de seminar a catedrei de Noul Testament la care numele Părintelui Profesor Grigorie Marcu să nu fie pomenit. O facem, desigur, din adînca veneratie pe care i-o purtăm. Dar acesta nu este nici pe departe singurul motiv. Îl pomenim si-l vom pomeni întotdeauna pentru că nu s-ar putea altfel, căci lucrările sale, solutiile date diferitelor probleme au intrat definitiv, ca pietre de neclintit, în armoniosul edificiu al teologiei, pe care-l dorim întruchipat și în mințile tinere ale studenților noștri.

Pentru toți cei care i-am fost studenți — și toti profesorii de astăzi ai Institutului au fost studentii săi — Părintele Profesor Grigorie Marcu ne-a rămas în suflete ca un neuitat model. Dorind să-i semănăm, ne-am întrebat desigur — și nu numai o dată — care a fost secretul vietii sale atît de rodnice. Voi încerca să dau răspuns la o astfel de întrebare printr-o evocare. După o prelegere despre patimile și jertfa mîntuitoare a Domnului, la care am participat în calitate de asistent al său, i-am mărturisit impresia adîncă pe care mi-a produs-o în suflet solemnitatea neobișnuită a acestei prelegeri. Și iată ce mi-a răspuns: „De cînd sînt profesor — și era atunci profesor de peste patruzeci de ani — prelegerile despre procesul și moartea Mîntuitorului nu le-am predat niciodată șezînd, ci totdeauna în picioare". Am intuit atunci, în acest răspuns, nu numai cutremurarea preotului si a teologului în fata sublimului eveniment mîntuitor al Golgotei, ci și, într-un înteles mai cuprinzător, respectul pentru jertfire, pentru sacrificiu, în general. Și, în lumina acestei intuiții, am înteles în ce măsură nebănuită viata profesorului iubit și venerat are drept temei jertfa. Căci a fost într-adevăr, un om al jertfei. Nu s-a dat înapoi de la nici un efort; sufletul și l-a pus pentru împlinirea nobilei îndatoriri pe care i-a încredintat-o Biserica. Golgota i-a fost temei si tintă si model, împlinindu-și chemarea într-un statornic și încordat efort de a fi imitator credincios al Celui Care ne-a chemat să purtăm Crucea pe urmele Sale.

Bun și harnic semănător, a împrăștiat sămînța cuvîntului dumnezeiesc în inimi vreme de o jumătate de veac; a udat apoi și a plivit holdele tinere. Roadele le culege Biserica și poporul nostru dreptcredincios de multă vreme și le vor mai culege încă, mereu înmultite, în vremile care vin. Se întîmplă astfel ceea ce prevede autorul biblic atunci cînd zice: „Înteleptul cît va trăi nume îsi va face mai mult decît o mie; și cînd va muri va spori mărirea lui" (Isus Sirah 39, 15).

Gîndul acesta ne mîngîie în durerea care ne frînge inimile de un an încoace. Cum ne mîngîie și faptul că ne-a rămas aproape de suflet familia Părintelui Profesor Grigorie Marcu.

Dumnezeu să sporească mărirea ilustrului nostru dascăl și în locașurile cerești, odihnindu-l cu drepții care din veac i-au fost Lui bineplăcuți. Amin.

Pr. prof. *Vasile Mihoc*

* Cuvînt la parastasul de un an.

Biserica monument istoric „BUNA-VESTIRE" din Topîrcea-Sibiu

— scurt istoric şi descriere —

Singurul izvor găsit pînă acum, în care se vorbeşte despre vechimea bisericii noastre, este „Calendarul bunului creştin" din 1935, de unde reiese că a fost **zidită în anul 1762.** Totuşi stilul şi arhitectura ei, asemănătoare cu biserica „Brîncoveanu" din Ocna Sibiului, construită de Mihai Viteazul, ne îndreptăţeşte a crede că este mult mai veche, părere care este împărtăşită şi de unii cunoscători de artă bisericească.

Ca monument de cultură, figurează între monumentele istorice şi de arhitectură.

Iată o scurtă descriere a bisericii:

Este aşezată pe dealul din mijlocul satului, pe un teren, ocupînd suprafaţa de 273 m.p., avînd în jurul ei cimitirul.

Planul clădirii este dreptunghiular pentru pronaos şi naos, iar altarul care este semicircular în interior, are în exterior forma unui poligon cu şapte laturi.

Zidurile sînt din piatră şi cărămidă, avînd grosimea de 1,10 m., iar între naos şi pronaos de 1,80 m. Lungimea clădirii este de 26 m., lăţimea de 9,70 m., înălţimea corpului bisericii de 11,77 m., iar a turnului de 23 m. Şarpantele inclusiv la turn sînt din brad, acoperite cu ţiglă.

Turnul are baza unui patrulater cu laturile aproximativ egale, avînd sub el pridvorul, pe sub a cărui boltă se află frumoasa pictură originală în frescă reprezentînd „Scoaterea lui Adam din iad cu tot neamul lui", care s-a conservat foarte bine, în ciuda veacurilor pe care le-a înfruntat.

Prin două planşe de lemn, turnul este împărţit în trei etaje. În primul se află scara de urcare, în al doilea paraclisul cu frumoase picturi în frescă, un mic altar, o valoroasă inscripţie cu litere cirilice datînd din 1789, precum şi mecanismul ceasului adus din Viena în 1910, donat de inimosul fiu al Topîrcii, Vasile Greavu.

Iconostasul construit din zid, este de dată mult mai recentă, fiind aşezat direct pe pardoseala din scîndură, fără fundament, avînd o constituţie şubredă.

Forma exterioară a bisericii este de naie romanică. Pictura, care reprezintă stilul ortodox autentic, s-a păstrat originală pe cele trei cupole interioare, în paraclis, pe bolta pridvorului, în ocniţele exterioare de pe turn şi pe ambele laturi de lîngă intrarea în pridvorul bisericii.

Biserica a fost reparată în 1798, 1873, 1902, 1926, iar ultima restaurare şi consolidare s-a făcut în 1966—1973, cu întrerupere în 1970—71.

Ultima reparaţie s-a făcut prin grija Ocîrmuirii de Stat şi înaltelor foruri bisericeşti care au acordat subvenţii, la care s-au adăugat modestele donaţii ale topîrcenilor băştinaşi.

Dintre bunurile mai importante ale bisericii amintim: 12 icoane pictate în ulei pe lemn, 3 cruci cu Mîntuitorul răstignit, epitaful cu punerea în mormînt datînd din 1849, cîteva cărţi cu literatură bisericească tipărite cu peste o sută de ani în urmă şi epitaful din paraclis, de vechimea acestuia.

De o excepţională valoare documentară sînt circularele bisericeşti şi şcolare ale mitropolitului Andrei Şaguna, precum şi un registru cu manuscrise cirilice pe anii 1829—1851, aflate în arhiva acestei străvechi vetre daco-romane, confirmată de valoroasele vestigii arheologice.

Pentru deosebita valoare arhitectonică şi artistică pe care o are biserica din Topîrcea, **a fost vizitată de marele nostru savant istoric Nicolae Iorga şi acad. prof. univ. dr. Ioan Lupaş.** Se subliniază conţinutul pisaniei din clopotniţă, care menţionează numele preotului Adam Lupea, al vicarului Nicolae Huţoviş şi al talentaţilor pictori populari Petru Zugrav din Topîrcea şi Nicolae Zugrav din Ludoş, care au înfrumuseţat biserica cu minunatele scene biblice.

Electrificarea bisericii s-a făcut în 1973 din iniţiativa unui grup de topîrceni, la a căror stăruinţă s-au strîns şi fondurile băneşti respective, la care şi-a dat contribuţia un număr de cca. două sute de donatori cu dragoste faţă de locul de obîrşie, risipiţi în toate colţurile ţării, din care n-au lipsit nici bătrînii consăteni plecaţi peste Ocean cu decenii în urmă, în vremea de tristă amintire a stăpînirii străine asupra Transilvaniei.

Se cuvine să conservăm această nepreţuită zestre rămasă de la vrednicii noştri înaintaşi şi s-o lăsăm ca strălucită moştenire urmaşilor.

Ion Salomiu Delatopîrcea

Centenarul corului din parohia Dobra-Hunedoara

În anul 1975, cercetînd arhiva parohială şi protopresbiterială a tractului Dobra, am aflat cu bucurie că în toamna anului 1887 era numit ca învăţător la şcoala confesională locală tînărul absolvent teolog Morariu Iosif. Venea din cîmpia Birsei, comuna Feldioara judeţul Braşov şi ca element cu bună pregătire pedagogică şi ca „teolog absolut", cum sună cronica parohială, Mitropolitul de atunci Miron Romanul l-a trimis în acest colţ de ţară să-şi desfăşoare activitatea întîi ca învăţător şi apoi din 1898 ca protopop al acestui tract, unde timp de 43 de ani a condus cu multă competenţă problemele şcolare şi bisericeşti.

Pe lîngă datoria de învăţător, chiar din primul an 1887 tînărul şi inimosul dascăl Morariu Iosif a dus o muncă asiduă de lămurire printre grănicierii Dobrei şi astfel a reuşit în scurt timp să înfiinţeze un cor bisericesc pe patru voci, contribuind în acest fel să ţină mereu aprinsă flacăra naţională a românilor de pe vremea dualismului austro-ungar.

La început acest cor a fost condus de vrednicul întemeietor, iar atunci cînd a îmbrăcat haina clericală, corul a fost dirijat de mulţi bărbaţi vrednici din această comună, ca mari patrioţi. Merită a fi amintiţi aici următorii dirijori corali: Adam Leşnican fost diriginte P.T.T., Adam Nistor comerciant, învăţătorul director Stoica Ioan, moldovean de origine, preotul Şulea Traian, profesorul Alexandru Bancov şi profesorul Chiseev Petru, care şi în prezent duce mai departe faima acestei formaţii culturale, care în repertoriul său a avut compoziţii de Ciprian Porumbescu, Gavril Muzicescu, N. Lungu, Augustin Bena, Mihail Berezovschi, Ioan Vidu, T. Brediceanu etc. . . .

Corul Dobrei este vestit în tot judeţul Hunedoara şi mai departe, fiindcă în anul 1932, în cadrul unui concurs judeţean, organizat de „Astra" — Deva a luat premiul întîi, iar în anul 1952 sub bagheta eminentului dirijor preotul Traian Şulea, tot fiu de grănicer local, a obţinut premiul doi pe ţară la un concurs ţinut la Bucureşti în cadrul Căminelor culturale.

Această frumoasă organizaţie corală a avut bucuria deosebită ca în 1904 să participe la Tedeumul oficiat în biserica Dobrei, cu prilejul alegerii în această localitate a primului deputat român Aurel Vlad, în dieta maghiară din Budapesta. Se reaminteşte că majoritatea coriştilor s-au încadrat pe parcurs la corul Căminului cultural, iar duminica dădeau şi răspunsuri la serviciul divin.

Ca fost paroh în Dobra urez acestui cor să ducă mai departe faima comunei de luptători fruntaşi pentru cauza naţională în frunte cu protoiereul Morariu Iosif ce-şi doarme somnul de veci acolo în cimitirul local.

Pr. *Simion Ganţa*

Comemorări

PICTORUL ŞTEFAN LUCHIAN (1868—1916)

— 120 de ani de la naştere —

Colindători

Una dintre cele mai importante etape în dezvoltarea artei picturale din ţara noastră, este cea de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea.

Strălucirea, i-au dat-o maeştrii: Teodor Aman, Nicolae Grigorescu şi Ştefan Luchian.

Primul, a organizat viaţa artelor plastice în a doua jumătate a veacului trecut.

Ceilalţi doi, au orientat pictura spre mediul înconjurător. Ultimul, a fost însă acel prin care pictura a intrat pe făgaşul viziunii moderne.

În galeria corifeilor, din această etapă artistică, pictorul Ştefan Luchian, ocupă deci un loc bine precizat şi unanim recunoscut.

*

Ştefan Luchian, s-a născut la 1 februarie 1868, în Tîrgul Ştefăneşti, din judeţul Botoşani. Tatăl: maior de grăniceri. Mama — Lina, născută Chiriecescu. Anii copilăriei i-a petrecut la ţară, în mijlocul naturii, fie pe pajiştile înflorite din apropierea urbei natale, fie din lunca Prutului. Varietatea multicoloră a florilor i-a fermecat sensibilitatea de copil. Ele, îl vor urmări toată viaţa. Le va imortaliza într-o paletă de culori, de rară frumuseţe.

Între timp, a cunoscut pe truditorii ogoarelor. I-a pictat cu înţelegere şi compasiune. Mai tîrziu, a trăit în mijlocul muncitorilor de la oraşe. I-a zugrăvit cu durere şi revoltă. Opera artistică a lui Ştefan Luchian, este compusă din: picturi, pasteluri, acuarele şi desenuri. După cum era şi firesc, ea a însemnat o nouă etapă în dezvoltarea picturii din ţara noastră.

Întrucît florile ocupă locul cel mai important în creaţiile sale, el a fost numit: „pictorul florilor".

Criticul de artă, P. Comarnescu, îşi exprimă părerea, că: „florile artistului Luchian, nu au fost obiecte de frivol amuzament, ci, ca şi la ţăranul nostru, ele glăsuiau pentru om; îi tălmăceau năzuinţele, dorinţele şi suferinţele. Melancolia, duioşia, căldura florilor lui Luchian, emoţionează, umanizează... În acelaşi timp, artistul: „omul" a fost un revoltat ca şi Eminescu — după acelaşi critic — împotriva nedreptăţii sociale şi a înfăţişat pe ţăranii chinuiţi de nevoi şi vrînd să-şi ceară drepturile (Împărţirea porumbului); a evocat revoluţia din 1907; a adîncit chipurile muncitorilor şi meseriaşilor, trăind în nevoi şi nedreptate; a satirizat lumea care chefuia şi trăia în nepăsare, preferîndu-i pe: „Moş Nicolae cobzarul", sau pe: „Safta Florăreasa", iar în „Autoportretul" de la 1906, intitulat cu atîta modestie: „Portretul unui zugrav", a proiectat cea mai tragică înfăţişare a artistului român în condiţiile de atunci... La 1896, a arborat „Steagul Roşu", la Expoziţia Artiştilor Independenţi"...

Operele artistice ale lui Ştefan Luchian, se găsesc în Muzeul de Artă al R. S. România sau în unele muzee din ţară. Altele, în posesia unor persoane particulare.

Pentru a avea o idee de ansamblu asupra creaţiei sale artistice — peste 254 lucrări — trebuie să mai adăugăm şi pictura religioasă.

Înanul 1897, a executat pictura bisericii din Tulcea. În 1898, împreună cu C. Artachino şi C. Pascalli, pictează biserica din Alexandria. Iar în 1900 a realizat pictura bisericii Brezoianu din Bucureşti.

Pictura bisericească a lui Luchian, denotă aceeaşi putere de creaţie, ca şi în celelalte opere artistice. În acelaşi timp, înseamnă o nouă etapă în acest domeniu. Luchian nu a mai ţinut seama de canoanele iconografiei tradiţionale. Ci s-a inspirat din: „frumosul psihic", al picturii bizantine şi din: „frumosul fizic", al celei gotice. Ca urmare, va crea, cu viziunea sa de mare artist, noi tipuri de sfinţi. Figurile nu vor mai fi transfigurate, ci umanizate. Pe acest drum de umanizare a personajelor biblice, va merge şi: „ucenicul" vrednicul său urmaş: N. N. Tonitza, deşi „ucenicul", nu l-a cunoscut pe „maestru" decît în anul 1913, cînd a vorbit cu el, pentru prima şi ultima dată. Întreaga creaţie picturală a lui Luchian, indiferent de caracter, timp şi loc, reflectă pregnant, personalitatea creatoare a marelui artist, de la începutul activităţii şi pînă la capodoperele maturităţii.

Dacă s-a bucurat de timpuriu de consacrarea talentului, i-a fost dat să treacă prin mari şi dureroase încercări în viaţă.

A suferit de paralizie, imobilizat într-un fotoliu, dar a continuat să picteze cu pensula legată de braţ. A suportat boala cu resemnare de mucenic.

Fire sensibilă, de artist, a înregistrat şi unele ofense morale, ca şi nedreptăţi materiale.

Pentru ale altora, s-a revoltat, pe ale sale, le-a tratat cu aceeaşi creştinească resemnare de martir.

Unele din acestea, au fost cunoscute şi comentate la timpul lor. Astfel, un „grangur politic", l-a acuzat că tablourile pe care i le-a vîndut, şi aşa destul de ieftin, ar fi fost... false.

Iar altul, un „potentat", pentru panourile executate, spre a-i împodobi palatul, i-a oferit... ceva de îmbrăcat. Faţă de unii ca aceştia, pictorul, nu numai că a fost răzbunat, dar şi omagiat de cel mai mare muzician al neamului nostru.

Într-o seară, pe cînd pictorul sta imobilizat în fotoliu, o persoană îi deschide discret uşa camerei. Fără să se recomande scoate de sub haină o vioară. Timp de cîteva ore, cu arcuşul său vrăjit a înseninat viaţa pictorului. Cînd a terminat, n-a mai fost nevoie să se recomande. Era marele George Enescu.

A doua zi, pictorul, cu lacrimi în ochi, a povestit scena poetului Tudor Arghezi, care a transmis-o posterităţii.

Fie ca însemnările noastre, să reprezinte şi un pios omagiu adus artistului, care a împodobit sufletul neamului nu numai cu opere de artă laică, ci şi bisericească.

Pr. *Dumitru M. Acsinte*

Noul Testament de la Bălgrad (Alba Iulia)

(Continuare din pag. a 2-a)

limba noastră de sub tutela celei slavone. Constatînd că materialul lexical al limbii populare este insuficient ca să înfăţişeze ideile noi, el recurge la sistemul împrumuturilor din vechea limbă grecească şi arată astfel calea sporirii vocabularului popular, prin cuvinte savante.

Avînd în vedere că limba populară îşi continuă viaţa liberă şi spontană, iar cea literară este stîlcită de armura grea a sintaxei slavone, Simion Ştefan îşi propune ca în traducerea sa să se ridice deasupra textului, redînd ideea. Lui îi revine meritul primei încercări cugetate şi impuse ca un principiu în chestiunea desfacerii limbii noastre din cătuşele sintaxei slavone.

Prin aceste idei, Mitropolitul Ardealului prezintă o însemnătate deosebită pentru ideea unirii tuturor românilor printr-o cultură religioasă comună, pentru dezvoltarea şi desăvîrşirea limbii noastre literare, cît şi pentru istoria cugetării româneşti. Fără nici o influenţă externă şi numai sub puterea necesităţii care-i cerea să dea o soluţie năzuinţei de a fi înţeles de toţi românii, el ajunge singur la marile şi sănătoasele principii arătate mai sus.

Pentru aceste motive, împlinirea a 340 de ani de la apariţia Noului Testament din 1648, este un prilej bine venit de a ne aminti de mitropolitul bălgrădean, recunoscîndu-i meritele ce-i dau dreptul de a fi pomenit.

Mihail Diaconescu, DEPĂRTAREA ȘI TIMPUL, București, 1986, 559 p.

Cartea lui Mihail Diaconescu este un adevărat encomion al originilor și ființării românești pe vatra părintească, al depărtărilor și timpului înscris între Dunăre, Carpați și Mare de-a lungul celor două mii de ani, un encomion consacrat culturii și spiritualității românești — inedită sinteză între Nord și Sud, între Răsărit și Apus, cum spunea marele savant N. Iorga, aici la „poarta creștinătății", la gurile Dunării și la confluența dintre două lumi și timpuri ale istoriei umane. Nici o vatră a unui popor nu a cunoscut învolburările și pustiirile neamurilor călătoare, dar nici măreția de „grădină a Maicii Domnului" ca „gura de rai" românească. De aici și dimensiunile cosmice ale credinței și închinării noastre. Iar timpul nostru, sub aura căruia am primit încă din leagăn mirul credinței lui Hristos prin predica celui dintîi chemat la apostolat, Sf. Andrei, această „eră nouă, era dragostei, agape", prin Dionisie Exiguul avea să fie „sortită unei îndelungate răspîndiri, dincolo de întinderea și istoria Imperiului Roman, peste secole și milenii, în lumea întreagă, la toate neamurile pămîntului" (p. 558—559). Depărtările în care se pierd originile etnogenezei românilor nu pot fi despărțite de timpul statornicei ființări și deveniri românești, prin trăirea unității de credință și de neam, prin păstrarea acelorași legi și datini strămoșești, prin împărtășirea din frumusețile aceluiași grai străbun: „În multe privințe locuitorii de prin sate își păstrau obiceiurile lor statornice, care n-aveau nimic de-a face cu învățătura apostolică. Primind noua credință creștină ei pășeau la altare aducînd cu ei o bună parte din datinile lor străvechi" (p. 210). Totodată cinstim și moștenirile gîndirii și scrisului patristic atît de rodnice, încă din primele veacuri creștine, în mănăstirile și cetățile Sciției Minor, „faima nepieritoare a marilor ierarhi și înțelepți din care se ridicaseră în felurite timpuri bărbați strălucinați în cuvînt ca Sfîntul Niceta de Remesiana, cîntăreț iscusit și doctor angelicus, ca Laurentius de Novae, scriitor și cuvîntător de omilii, ca Sfîntul episcop Betranion, potrivnicul împăratului Valens, ca Theotim de Tomis, îmblînzitorul și creștinătorul hunilor, ca Sfîntul monah Ioan Cassian Romanul și mulți alții" (p. 33). Înscriind epoca străromână între principalele momente ale „fenomenologiei culturale românești", cartea lui Mihail Diaconescu **Depărtarea și timpul** poate fi pentru orice român o căutare de sine în depărtarea și timpul neamului nostru, dar și în rodirile credinței în Fiul lui Dumnezeu atît de bogate pe întreg cuprinsul românesc. Astfel credința a fost însăși definirea identității noastre, după zisa dintotdeauna a poporului: „Măi române, măi creștine", iar Biserica oblăduitoarea acestui leagăn românesc, pururea alături de durerile și bucuriile neamului din sînul căruia a răsărit. Tuturor acestor adevăruri și omeniei românești, cartea lui Mihail Diaconu le consacră o emoționantă evocare. O evocare de inimă și de suflet. Un imn din inimă și pentru inimă românească, izvorît din dragostea de neam, de trecut, de spiritualitatea, credința și datinile acestui neam. În iubirea de acest pămînt strămoșesc „orice depărtare este timp" (p. 473), timpul afirmării românești prin vitejia lui Mircea, Ștefan sau Mihai. Prin ea ne definim și ne înscriem elogioasei ființări românești, dar și legăturii veșniciei cu istoria sălășluită în lume de întruparea Logosului: „Depărtarea e (...) chipul legăturii între Logos, cel mai presus de orice depărtare și timp, și făpturile mărginite... După cum fiecare om poartă un timp anume, tot așa în el se înscrie depărtarea în marginile căreia se mișcă... Purtăm depărtarea în noi" (p. 472).

Astfel **Depărtarea și timpul** este o carte care nu trebuie să lipsească nici unui doritor de a cunoaște glorioasa afirmare românească pe această vatră strămoșească.

Pr. *V. Nechita*

Virgil Cândea — Constantin Simionescu, **Prezențe culturale românești — Bulgaria, Iugoslavia, Grecia,** Asociația „România", București 1987, 202 p., 21×22 p.

Este al patrulea volum-album de acest fel, după *Prezențe culturale românești — la Muntele Athos* (1979), *Prezențe culturale românești — la Ierusalim, Paros, Patmos, Sinai, Alep* (1982), *Prezențe culturale românești — în Austria, Belgia, Elveția, Franța, R. F. Germania, Olanda, Portugalia, Spania, Suedia* (1984).

Acest al patrulea volum cuprinde prezențele culturale românești păstrate în țările limitrofe: Bulgaria, Iugoslavia și Grecia, țări zise din Peninsula Balcanică, cu care am avut relații politice, economice, culturale de bună-vecinătate și prietenești, în decursul veacurilor, și chiar „de destin comun, menit să ne apropie, prin idealuri și adesea prin suferințe", cum afirmă, pe bună dreptate, autorii în *Introducere*.

Ei arată și în acest volum trecutul istoric al poporului român, vitreg dar eroic pentru apărarea patriei, a libertății, independenței și suveranității, geniul artistic și cultural al poporului, viguros și creator, sufletul lui religios (ortodox) binecuvîntat și darnic... Țările românești au preluat și au continuat spiritualitatea, cultura și civilizația imperiului roman de răsărit, ale Bizanțului, după căderea Constantinopolului (1453), și au ajutat generos, cîteva sute de ani, epocă numită *Bizanț după Bizanț*, popoarele din sud-estul Dunării și din Orientul Apropiat, cultural, economic, școlar, religios și politic, ca să se salveze și să se mențină, etnic și politic, în oceanul nivelator al Islamismului și în rezistența și lupta de eliberare de sub Semilună.

Numeroase prezențe culturale românești în aceste țări din Peninsula Balcanică adeveresc acestea, concret și cu puterea evidenței, și constituie un simbol al prieteniei și al înfrățirii popoarelor din sud-estul Europei.

În partea album, sînt înfățișate aceste numeroase mărturii în reproduceri foto, cu indicarea localității și instituției unde se află.

Astfel, cărți românești vechi și deosebit de prețioase, precum, *Liturghierul lui Macarie, Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, Tetraevangheliare, Molitvenice* (unul din 1504, scris din porunca lui Ștefan cel Mare), *Mineie;* hrisoave de danii de la domni și binefăcători; icoane și obiecte de cult de metale prețioase și lucrate artistic... se află și se păstrează cu multă grijă în Biblioteca Națională „Chiril și Metodiu" din Sofia, Muzeul istorico-arheologic bisericesc din Sofia, Muzeul mănăstirii Rila, Biblioteca Națională din Belgrad, Muzeul Patriarhiei Sîrbe din Belgrad, Muzeul Bisericii Ortodoxe Sîrbe, Muzeul Bizantin și Muzeul Societății Istorice și Etnografice, din Atena, la mănăstirile athonite... Apoi sînt prezentate mănăstiri și biserici, ctitorii românești ca: Mănăstirea Racovița (ctitoria lui Radu I, 1377—1383), Mănăstirea Sfîntul Gheorghe din Bania Risa (a Buzeștilor Stroe și Sima), bisericile din Uzdin, Vîrșeț, Vlaikovăț, Ritișevo (Iugoslavia), mănăstirile athonite Zografu, Dochiariu, Lavra, Prodromul; biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel (ctitoria lui Matei Basarab, 1644), biserica Sf. Dumitru din Svistov, biserica românească din Sofia, biserica Sfinții Arhangheli din Arbanași (Bulgaria), Mausoleul de la Grivița, construit de statul român în anul 1902, Monumentul eroilor de la Rahova ș. a.

În total sînt 231 reproduceri foto — aproape toate colorate. Cartea-album *Prezențe culturale românești*, IV, este totodată și o superioară realizare a poligrafiei românești actuale.

Pr. *Gh. Cunescu*

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

Interviul P. S. Episcop NIFON PLOIEȘTEANUL — Vicar-Patriarhal acordat Agenției France Presse

ÎNTREBARE: În ce măsură proiectul de sistematizare a Bucureștiului afectează Biserica Ortodoxă Română, avînd în vedere că un număr de biserici din Capitală au fost demolate?

RĂSPUNS: *Desigur că regretăm cînd, datorită sistematizării, unele biserici sînt demolate, dar din cele ce voi spune reiese că situația are și o altă față, mai optimistă.*

Urbanizarea și modernizarea orașelor este un fenomen general și inevitabil. După cum se știe acest lucru cere însă peste tot sacrificii. Așa s-a întîmplat, de exemplu, la Paris, cînd s-au trasat marile bulevarde, după cum tot așa s-a întîmplat și la București, la începutul secolului XX, cînd s-a făcut o primă încercare de modernizare. Atunci au fost dărîmate biserici și mănăstiri de mare importanță istorică, artistică și culturală, precum și Mănăstirea Sărindar (pe locul căreia se află astăzi piața Universității), Mănăstirea Sf. Ion grecesc (pe locul căreia s-a ridicat clădirea CEC-ului), și altele.

În procesul actual de modernizare, trebuie recunoscut, au existat unele biserici care au fost demolate. Totdeauna însă, au avut loc în această privință prealabile discuții cu conducerea Bisericii. Ca rezultat al discuțiilor, s-a recurs, de cele mai multe ori, la soluția mutării. Bisericile monumente istorice și cu valoare artistică de arhitectură sau pictură religioasă, au fost mutate din locul lor și amplasate, uneori la distanțe de cîteva sute de metri, păstrîndu-se intactă construcția, datorită unei originale metode românești de translație.

Astfel, au fost translate următoarele biserici:
1. Biserica Schitul Maicilor (1726), mutată la cca. 250 m;
2. Biserica Olari (1758);
3. Biserica Sf. Ilie — Rahova (1837);
4. Palatul Sfîntului Sinod din curtea Mănăstirii Antim (1715);
5. Biserica Mihai Vodă (1589—1591);
6. Biserica Sf. Gheorghe — Capra;
7. Biserica Sf. Ioan — Piață;
8. Biserica „Cuibul cu barză".

Toate aceste translări au costat statul peste 30 milioane lei.

În grija noastră, a ierarhiei, pentru asigurarea normală a vieții bisericești, una din preocupările principale a fost restaurarea și construirea multor biserici pe tot cuprinsul Patriarhiei Române. În această preocupare a noastră am primit ajutor substanțial din partea Statului.

De menționat este faptul că o întreprindere de stat ne reconstruiește, cu materiale repartizate tot de Stat, pe Șoseaua Olteniței, clădirile Atelierelor Institutului Biblic care au existat și au trebuit să fie demolate, datorită cerințelor procesului de sistematizare. S-a reconstruit, tot pe cheltuiala Statului, o aripă a clădirilor din jurul bisericii Antim, pe locul rămas gol după translarea clădirii Palatului Sfîntului Sinod. De asemenea, tot astăzi, se construiește o impunătoare clădire a Institutului teologic universitar din București.

De reținut că municipiul București are astăzi peste 275 de biserici și circa 400 de preoți.

Statul român ne-a dat concursul întotdeauna la restaurarea bisericilor și mănăstirilor monumente istorice. Între 1969—1979 a cheltuit 170,9 milioane lei în acest scop. Între 1980—1984 a autorizat restaurarea a 505 biserici monumente istorice pentru care Biserica a cheltuit 156,9 milioane lei. Avem evidența tuturor. În București s-a terminat recent restaurarea Bisericii Sf. Gheorghe Nou, care cădea la un moment dat într-un perimetru de demolări și care acum a fost dată cultului.

De menționat, de asemenea, este și faptul că numai între anii 1975—1986 au fost construite sau reconstruite 308 biserici pe tot întinsul Patriarhiei Române.

ÎNTREBARE: Cum reacționați la zvonurile că Palatul Patriarhal și Catedrala Patriarhală ar urma să fie demolate datorită sistematizării urbane?

RĂSPUNS: *Acestea sînt pure zvonuri pe care le respingem cu toată hotărîrea ca și alte zvonuri cum ar fi demolarea bisericii Parcul Domeniilor sau Cașin. Catedrala patriarhală este de secole Centrul bisericesc al Bucureștiului, unde se află moaștele Sf. Dimitrie din Basarabi, iar Palatul patriarhal servește ca reședință oficială a Patriarhului Bisericii — rol pe care l-a îndeplinit și în trecut pentru toți întîistătătorii Bisericii Românie, după mutarea Capitalei de la Curtea de Argeș și Tîrgoviște la București. În acest palat au avut loc ședințele Sfîntului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești și tot aici sînt primiți demnitarii bisericești străini, aflați în vizită în țara noastră, după toată datina noastră bisericească și românească.*

SIBIU

■ Păstorită de vrednicul preot Alex. Comșa, parohia Cuciulata, prot. Rupea, are două biserici-monumente istorice, preotul și credincioșii avîndu-le în mare grijă pe amîndouă. În ultimul timp reparații capitale s-au făcut bis. Sf. Paraschiva, a cărei pictură a fost restaurată, iar spațiile libere completate armonios cu pictură nouă de către d-na Elisabeta Ursu. Astfel reînnoită, biserica a fost sfințită Duminică, 22 noiembrie 1987, de către I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului. Răspunsurile au fost date de obștea credincioșilor. După slujba de sfințire și Sf. Liturghie, C. pr. Alex. Comșa a făcut o prezentare a parohiei și o dare de seamă asupra lucrărilor săvîrșite, mulțumind bunilor săi credincioși pentru dragostea și jertfelnicia lor. Cuvînt de învățătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit Antonie, care, după ce a apreciat strădaniile preotului și credincioșilor din parohia Cuciulata, a zăbovit asupra pericopei evanghelice, cu parabola bogatului căruia i-a rodit țarina, pe care a tălmăcit-o într-un mod cît se poate de ziditor. Pentru munca depusă pe tărîm pastoral și gospodăresc, C. pr. Alex. Comșa a fost distins și hirotesit „iconom", acte de apreciere primind totodată consiliul și comitetul parohial.

■ Duminică, 29 noiembrie 1987, după Sf. Liturghie din capela mitropolitană și slujba Te-Deum-ului, în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu s-au desfășurat lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea 1987. Lucrările au fost conduse de I. P. S. Mitropolit Antonie, fiind prezenți deputații eparhiali, profesorii titulari și profesori onorari de la Institutul Teologic din Sibiu, alți invitați. Deschizînd lucrările, I. P. S. Mitropolit Antonie a rostit o amplă și edificatoare cuvîntare, în care, în prima parte, a insistat cu deosebire asupra necesității de a se desfășura permanent o activitate constructivă, asupra obligației ca „ceea ce s-a pus în noi să folosim pînă la ultima posibilitate, cu atît mai mult cu cît ceea ce s-a pus în noi nu s-a pus în alții". Sub semnul acestei îndatoriri de a ne valorifica fiecare talentul sau talanții cu care ne-a înzestrat Dumnezeu, de a avea conștiința că mereu este cîte ceva de făcut, de realizat, de creat, de înfăptuit — a arătat I. P. S. Sa — s-a desfășurat activitatea și în anul 1987 în Arhiepiscopia Sibiului. În continuare, I. P. S. Mitropolit Antonie a adus în atenția deputaților eparhiali cîteva idei urmărite în chip special în anul ce-și încheie cursul: grija pentru zidirea sufletească a preoților și credincioșilor, grija de a fi mereu în slujba obștei, și de a ne implica în problemele mari ale zilelor noastre, în a forma credincioși în dragoste de Dumnezeu, de oameni și de patrie, grija față de bunurile bisericești etc. Cele de mai sus au fost exemplificate cu date concrete, bogate, luate din cele trei sectoare de activitate ale Arhiepiscopiei: bisericesc, cultural și economic, cît și cu referiri la activitatea întregii noastre Biserici, pe plan intern și extern. S-a trecut apoi la prezentarea rapoartelor și anume: al Sectorului bisericesc, raportor P. C. prot. Gr. Cernea (Agnita), care, între altele, s-a referit la activitatea internă și externă a I. P. S. Mitropolit Antonie, la lucrarea pastoral-misionară din Arhiepiscopie, la colecta F. C. M., la mișcările de personal etc; al Sectorului cultural, raportor P. C. prot. I. Găban (Mediaș), care a adus în atenție, între altele, aspecte legate de învățămîntul teologic, conferințele preoțești, activitatea editorială din 1987, lucrarea predicatorială și social-obștească a preoților etc.; al Sectorului economic, raportor dl. I. Georgescu (Mediaș), care s-a ocupat de situația financiară la sfîrșitul anului 1986 și primele trei trimestre din anul în curs, la ambele veniturile fiind mai mari decît cheltuielile, de obiectivele economice, lucrările de la Mănăstirea Brîncoveanu etc. Pe marginea rapoartelor au luat cuvîntul: P. C. pr. Z. Moșoiu (Brașov), dl. M. Hălmagiu (Avrig), P. C. prot. R. Zaharia (Făgăraș) și P. C. prot. V. Prodea (Brașov), care au apreciat activitatea desfășurată în Arhiepiscopie în anul 1987, angajîndu-se ca în numele preoților și credincioșilor pe care îi reprezintă să-și facă cu rîvnă datoria și de acum înainte. Supuse la vot, rapoartele au fost aprobate în unanimitate. S-au expediat apoi telegrame omagiale Conducerii noastre de stat și bisericești, precum și altor instituții, după care lucrările Adunării eparhiale ale Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea 1987, au fost declarate închise.

■ Între 10—14 decembrie 1987, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a luat parte, la Geneva (Elveția), la lucrările Comitetului financiar al Conferinței Bisericilor Europene.

Duminică, 13 decembrie 1987, I. P. S. Sa a participat la primirea oficială, la Consiliul Ecumenic al Bisericilor și la Conferința Bisericilor Europene, a Sanctității Sale Patriarhul ecumenic Dimitrios I.

■ Joi, 17 decembrie 1987, în cadrul vecerniei din catedrala mitropolitană din Sibiu, corul studenților de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, condus de P. C. arhid. prof. I. Popescu, a susținut un frumos program de colinde, gustate cu mult folos sufletesc de marele număr de credincioși, care a umplut pînă la refuz catedrala. La sfîrșit, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a rostit un ziditor cuvînt de învățătură, tălmăcind, între altele, mesajul colindelor noastre străbune, religios, moral, social etc. Adresîndu-se în chip special studenților teologi, I. P. S. Sa le-a reamintit unele aspecte legate de misiunea preoțească, pentru care sînt îndatorați să se formeze într-un mod cît mai responsabil posibil, dîndu-le totodată o seamă de îndrumări pentru vacanța de Crăciun.

■ Un foarte reușit concert de colinde a susținut în aceeași catedrală, Duminică, 20 decembrie 1987, în cadrul vecerniei și corul mixt al catedralei mitropolitane din Sibiu, condus de P. C. arhid. prof. I. Popescu. În pauză, P. Cuv. arhim. Casian Crăciun de la Institutul Teologic din Sibiu a predicat despre unele înțelesuri ale colindelor, care au în centrul lor persoana divino-umană a Mîntuitorului Iisus Hristos, temelia Legii noastre ortodoxe românești.

■ După ce în seara de Crăciun a primit colindători pînă tîrziu în noapte, vineri, 25 decembrie 1987, Nașterea Domnului, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a săvîrșit în catedrala mitropolitană din Sibiu, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi, Sf. Liturghie arhierească, în cadrul căreia a hirotonit întru diacon pe licențiatul în Teologie Fulea Dragoș. La priceasnă, după ce corul catedralei a interpretat un mănunchi de colinde, I. P. S. Sa a expus credincioșilor Pastorala de Crăciun trimisă tuturor parohiilor din Arhiepiscopia Sibiului.

■ Vineri, 1 ianuarie 1987, I. P. S. Mitropolit Antonie a săvîrșit Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu, la priceasnă rostind un bogat cuvînt de învățătură despre Sf. Vasile cel Mare, amintind totodată pe scurt marile aniversări și comemorări care vor avea loc în anul 1988.

În noua clădire de la reședința mitropolitană a avut loc apoi o recepție la care au participat: soborul slujitor, profesori de la Inst. Teol. Univ. din Sibiu, permanența Consiliului arhiepiscopesc, deputați eparhiali. În numele celor prezenți, P. C. rector C. Voicu a exprimat I. P. S. Sale urări de mult bine pentru anul 1988.

În seara aceleiași zile, la invitația I. P. S. Mitropolit Antonie, a avut loc la reședința mitropolitană o cină festivă, la care au participat: permanența consiliului arhiepiscopesc Sibiu, conducerea Inst. Teol. Univ. din Sibiu și alți invitați. Cei căsătoriți au luat parte cu soțiile.

■ În cursul anului 1987 în Arhiepiscopia Sibiului au trecut la pensie următorii C. preoți: Constantinescu Vasile, parohia Valea Mare — prot. Sf. Gheorghe; Stelea Ioan, parohia Sînpetru — prot. Brașov; Dr. Isa Iuliu, parohia Sf. Nicolae — Brașov; Neacșu Ioan, parohia Bogata Olteană — prot. Rupea; Preda Virgil, parohia Apoldu de Jos — prot. Sibiu; Dragomir Ioan, parohia Turnu Roșu — prot. Sibiu; Dadu Ioan, parohia Mîndra — prot. Făgăraș; Boboc Victor, parohia Ciumernic — prot. Sf. Gheorghe și Orian Solomon, parohia Sibiu-Lazaret.

Centrul arhiepiscopesc Sibiu mulțumește călduros tuturor acestor preoți pentru rîvna avută, dragostea arătată și munca depusă în lucrarea pastoral-duhovnicească și gospodărească la parohiile unde au păstorit și roagă pe Părintele luminilor să le rînduiască și de acum înainte ani buni, cu sănătate și pace, cu cît mai multe și înălțătoare bucurii.

■ Miercuri, 6 ianuarie 1987, pe praznicul Botezului Domnului, în catedrala mitropolitană din Sibiu s-a oficiat Sf. Liturghie arhierească de către I. P. S. Mitropolit Antonie, ajutat de un sobor de preoți și diaconi.

La priceasnă, I. P. S. Sa a rostit un ziditor cuvînt de învățătură.

La sfîrșitul Sf. Liturghii s-a săvîrșit slujba agheazmei mari, după care la reședința mitropolitană a avut loc o recepție, dată în cinstea corului mixt al catedralei mitropolitane din Sibiu, condus de P. C. arhid. prof. I. Popescu.

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

CLUJ

■ *Duminică, 20 septembrie 1987,* Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul, a săvîrşit sfinţirea bisericii din parohia Şomcuţa Mare, prot. Lăpuş, jud. Maramureş, construită în anul 1885, reparată capital în interior şi exterior între anii 1985—1987, prin jertfelnicia bunilor credincioşi şi purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Alexandru Avram, care pentru activitatea desfăşurată în cei aproape 40 de ani de preoţie, a fost distins şi hirotesit iconom stavrofor, cu dreptul de a purta cruce.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, arhiereşti, P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură.

■ *Duminică, 27 septembrie 1987,* înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil, a săvîrşit sfinţirea bisericii din parohia Nima, prot. Dej, jud. Cluj, construită între anii 1980—1982, împodobită cu pictură executată de pictorul Iacob Varga, între anii 1984—1985 şi înzestrată cu toate cele de trebuinţă pentru buna desfăşurare a serviciilor religioase, prin jertfelnicia bunilor credincioşi, cu ajutoare din partea Arhiepiscopiei Clujului şi cu purtarea de grijă a harnicului preot paroh Ioan Costin, care pentru osteneala depusă a fost distins cu rangul de iconom, cu dreptul de a purta briu roşu, iar consiliului parohial i-a fost înmînat un act de apreciere pentru munca depusă.

La sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti, Î. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură.

■ *Duminică, 1 noiembrie 1987,* Î. P. S. Arhiepiscop Teofil Herineanu a săvîrşit Sf. Liturghie în Catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca şi a hirotonit pe licenţiatul în teologie Iustin Oprişan întru diacon pe seama Catedralei, iar pe diaconul Ioan Suciu întru preot pe seama parohiei Sf. Ioan Botezătorul din municipiul Cluj-Napoca.

■ *Duminică, 1 noiembrie 1987,* P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit resfinţirea bisericii din filia Budacu de Jos, aparţinătoare parohiei Buduş, prot. Bistriţa, jud. Bistriţa-Năsăud, care a fost renovată în interior şi exterior prin jertfelnicia vrednicilor credincioşi şi cu purtarea de grijă a preotului paroh Constantin Mileşan.

La sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti, P. S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură.

■ *Duminică, 8 noiembrie 1987,* Î. P. S. Arhiepiscop Teofil Herineanu a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în Catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca şi a hirotonit pe diaconul Gavril Man întru preot pe seama parohiei Luna de Jos, prot. Dej, jud. Cluj.

■ *Duminică, 8 noiembrie 1987,* P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit resfinţirea bisericii din filia Mărceşti, aparţinătoare parohiei Dîngău Mic, prot. Huedin, jud. Cluj, care a fost renovată în exterior şi interior şi împodobită cu pictură, prin jertfelnicia credincioşilor şi cu purtarea de grijă a tînărului preot paroh Mihai Gocan.

La sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti, P. S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură.

■ *Miercuri, 11 noiembrie 1987,* în prezenţa Permanenţei Consiliului eparhial, a profesorilor de la Seminarul Teologic şi a unor preoţi din municipiul Cluj-Napoca, în sala de recepţie, a reşedinţei arhiepiscopale, a fost sărbătorită ziua de naştere a Î. P. S. Arhiepiscop Teofil Herineanu.

Cu acest prilej a luat cuvîntul P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul — în numele Centrului eparhial, a preoţilor şi credincioşilor din eparhie, P. C. vicar administrativ Liviu Ştefan, P. C. Prot. Ioan Jeler şi P. C. Arhid. Prof. C-tin Bradea — directorul Seminarului Teologic, omagiind după cuviinţă pe întîistătătorul eparhiei Clujului care de trei decenii osteneşte pentru „cîrmuirea pe calea mîntuirii a turmei celei cuvîntătoare".

Tuturor a răspuns Î. P. S. Teofil. Evocînd începuturile arhieriei în urmă cu 38 de ani, a mulţumit mai întîi lui Dumnezeu pentru ajutorul şi milostivirea de care s-a învrednicit Î. P. S. Sa de-a lungul celor 55 de ani de slujire a Bisericii lui Hristos, la început ca preot iar de 38 de ani ca arhiereu; apoi a mulţumit tuturor colaboratorilor Î. P. S. Sale pentru modul în care au înţeles să se identifice cu interesele majore ale Bisericii, după care a mulţumit celor prezenţi pentru participare şi pentru gîndurile exprimate în această zi deosebită din viaţa Î. P. S. Sale.

■ *Duminică, 29 noiembrie 1987,* sub preşedinţia Î. P. S. Arhiepiscop Teofil, a avut loc şedinţa anuală de lucru a Adunării eparhiale în care s-a prezentat şi analizat activitatea pastoral-misionară, economică şi culturală desfăşurată la Centrul eparhial, Seminarul Teologic, parohiile şi mănăstirile arhiepiscopiei Clujului în anul 1987.

■ *Duminică, 13 decembrie 1987,* după slujirea vecerniei, în Catedrala arhiepiscopală, în prezenţa Î. P. S. Arhiepiscop Teofil, a P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul şi a unui impresionant număr de credincioşi, a avut loc un foarte frumos concert de colinde susţinut de corul elevilor Seminarului Teologic din Cluj-Napoca pregătit şi dirijat de P. C. Pr. Prof. Vasile Stanciu.

La sfîrşitul concertului Î. P. S. Teofil a adus cuvînt de mulţumire coriştilor şi dirijorului pentru buchetul de colinde româneşti care a delectat duhovniceşte pe toţi cei prezenţi.

■ *Duminică, 20 decembrie 1987,* în catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca, după slujba vecerniei, a avut loc tradiţionalul concert de colinde susţinut cu măiestrie de corul catedralei, pregătit şi dirijat de P. C. Arhid. Prof. Ioan Brie. Bine alese şi cu multă simţire interpretate, colindele au oferit o aleasă delectare spirituală numeroşilor credincioşi care au participat şi în acest an la concert.

ALBA IULIA

■ *Joi, 15 octombrie a. c.,* sub îndrumarea directă a P. S. Episcop Emilian a avut loc la Centrul eparhial o consfătuire de lucru cu preoţii din raza municipiului Alba Iulia, în cadrul căreia s-au dezbătut aspecte ale vieţii pastorale şi bisericeşti, propuneri de măsuri pentru îmbunătăţirea activităţii pastoral-misionare.

■ *Miercuri, 21 octombrie 1987,* cu prilejul prăznuirii Cuvioşilor români Visarion, Sofronie şi Mucenicul Oprea, mărturisitori ai dreptei credinţe, P. S. Episcop Emilian, înconjurat de un sobor de preoţi a oficiat Sf. Liturghie arhierească în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia şi a rostit un cuvînt de învăţătură.

■ *Marţi, 27 octombrie a. c.,* P. S. Episcop Emilian a prezidat Conferinţa administrativă a preoţilor din raza judeţului Mureş care a avut loc la Tg. Mureş.

■ *Joi, 29 octombrie a. c.,* P. S. Episcop Emilian a prezidat lucrările Conferinţei administrative a preoţilor din protopopiatul Miercurea Ciuc, judeţul Harghita.

■ *Joi, 5 noiembrie* P. S. Episcop Emilian, însoţit de un sobor de preoţi a oficiat, în incinta mănăstirii Rîmeţ, rînduiala prohodului pentru vrednicul de pomenire Prof. Univ. Dr. Vasile Drăguţ, în prezenţa celor care au venit să-şi ia un ultim rămas bun de la cel ce a fost rectorul Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu" din Bucureşti, profesor şi pedagog iscusit, cunoscut om de cultură şi artă. În cuvîntul rostit cu acest prilej, P. S. Sa a omagiat personalitatea defunctului, dragostea pe care o avea pentru valorile istorice şi artistice ale poporului român, dedicîndu-şi viaţa punerii în lumină a mărturiilor de continuitate românească. De numele prof. Vasile Drăguţ se leagă descoperirea celei mai vechi atestări a organizării bisericeşti din Transilvania prin numele „Arhiepiscopului Ghelasie" descoperit pe un strat de pictură din anul 1377, în biserica veche a mănăstirii Rîmeţ. La înmormîntare au luat cuvîntul: Prof. Dr. Dan Grigorescu, cercet. Tereza Sinigalia, Prof. Constantin Blendea, Arhit. Dr. Cristian Moisescu şi Prof. Dr. Gheorghe Anghel, aducînd un ultim omagiu regretatului om de ştiinţă.

■ În prima jumătate a lunii noiembrie au avut loc în cele opt Protopopiate ale Eparhiei Conferinţele preoţeşti cu tema: „A 40-a aniversare a proclamării Republicii — 30 Dec. 1947—30 Dec. 1987", după următorul program: luni 2 noiembrie la prot. Tg. Mureş, marţi 3 noiembrie la prot. Sighişoara, miercuri 4 noiembrie la protopopiatul Reghin, joi 5 noiembrie la prot. Luduş, luni 9 noiembrie la prot. Aiud, marţi 10 noiembrie la prot. Alba Iulia, miercuri 11 noiembrie la prot. Cîmpeni, joi 12 noiembrie la prot. Miercurea Ciuc. P. S. Episcop Emilian a prezidat conferinţele de la Prot. Aiud, Alba Iulia şi Cîmpeni. Conferinţele de la celelalte protopopiate au fost prezidate de delegaţi ai Centrului Eparhial.

ORADEA

■ *Duminică, 27 septembrie 1987,* P. S. Episcop Vasile, dînd ascultare chemării bunilor credincioşi din parohia *Şumal,* prot. Şimleul Silvaniei, şi a vrednicului lor păstor sufletesc, preotul Tiberiu Puşcaşiu, a săvîrşit slujba de binecuvîntare a bisericii lor parohiale, pe care au împodobit-o cu o frumoasă pictură în interior, iar în exterior au tencuit-o în terasit. De asemenea s-a construit şi o casă parohială nouă. Ierarhul a adus cuvinte de laudă credincioşilor, iar membrilor din vechiul şi din noul Consiliu parohial le-a înmînat scrisori arhiereşti de apreciere pentru largul sprijin în efectuarea lucrărilor. În mod deosebit, a adus elogii binemeritate vrednicului preot *Tiberiu Puşcaşiu,* fiu al satului, pentru statornicia pastorală, rar întîlnită, de 53 de ani, în aceeaşi parohie, unde a depus o intensă muncă pastorală şi patriotică, încununată cu succes, contribuind şi băneşte, simţitor, la înnoirea bisericii şi la zidirea noii case parohiale, drept care l-a distins cu rangul de *Iconom-stavrofor.* Cu aceeaşi distincţie a fost hirotesit, cu acest prilej, şi harnicul preot *Petru Bercea* de la parohia Fizeşiu, prot. Şimleu, tot pentru o rodnică şi statornică păstorire în aceeaşi parohie, timp de peste 40 de ani. Ierarhul a vizitat biserica din *Marca,* nou pictată, gata pentru binecuvîntare.

■ La data de *25 septembrie 1987,* P. S. Episcop Vasile, în cadrul Sf. Liturghii săvîrşite în Paraclisul episcopal, l-a hirotonit întru preot pe Diaconul Sorin Mititean, absolvent de seminar, pentru parohia Păuleşti, prot. Marghita.

■ În a doua jumătate a lunii *septembrie 1987,* s-au desfăşurat, la sediile celor şapte protopopiate, lucrările conferinţelor preoţeşti, avînd ca temă: *Momente din luptele poporului român pentru apărarea pămîntului strămoşesc.* La lucrările de la protopopiatele Satu-Mare, Carei şi Marghita a participat şi P. S. Episcop Vasile, iar la celelalte protopopiate lucrările au fost conduse de delegaţi chiriarhali de la Centrul Eparhial.

■ *Luni, 14 septembrie 1987,* de sărbătoarea Înălţării Sf. Cruci, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit sfinţirea bisericii din filia *Sărvăzel* (parohia Pir), prot. Carei, în urma ampelor lucrări de renovare în exterior şi interior. În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a mulţumit credincioşilor pentru dragostea lor faţă de Biserica strămoşească şi faţă de sfîntul lor locaş de închinăciune, înmînînd membrilor Consiliului parohial scrisori arhiereşti de apreciere, iar harnicului preot-paroh Petru Georgescu acordîndu-i rangul de *iconom.*

■ *Slujbe arhiereşti.* În prima zi a praznicului Naşterii Domnului, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit Sf. Liturghie în catedrala episcopală (Biserica cu Lună) din Oradea, în cadrul căreia s-a citit pastorala ierarhului. Dat fiind că în această zi, chiriarhul a împlinit vîrsta de 75 de ani (născut la 25 decembrie 1912 în satul Deal — Alba), s-a oficiat un Te-Deum de mulţumită şi rugăciune bunului Dumnezeu ca să-i înmulţească anii în deplină sănătate, pentru o rodnică şi îndelungată arhipăstorire, spre prosperarea vieţii bisericeşti şi obşteşti în Eparhia Oradiei. Cuvîntul omagial, în numele preoţimii şi credincioşilor din întreaga eparhie, a fost ţinut de păr. vicar eparhial Augustin Lucian, P. S. Sa a exprimat mulţumiri pentru omagiu şi urări şi a dat mulţumită bunului Dumnezeu pentru tot ajutorul de pînă acum, rugîndu-l să-l învrednicească spre a-L putea preamări, şi de acum înainte, cu aceeaşi putere şi dragoste, pe El şi Biserica Sa, şi de a-şi sluji poporul dreptcredincios şi Patria.

■ *Concerte de colinde.* Ca în toţi anii, de praznicul Naşterii Domnului, corul catedralei episcopale şi corul bisericii „Sf. Nicolae" din Oradea au oferit credincioşilor frumoase programe de colinde. Primul concert a avut loc în cadrul vecerniei de duminică 20 decembrie 1987 în Biserica cu Lună, al doilea în seara de Ajun în Paraclisul de la reşedinţa episcopală, iar al treilea în cadrul vecerniei din prima zi de Crăciun în biserica „Sf. Nicolae". La acesta din urmă, a asistat şi P. S. Episcop Vasile, care a vorbit despre frumuseţea colindelor şi datinilor de Crăciun, subliniind rolul lor de seamă întru întărirea credincioşilor în credinţa religioasă, în cultivarea limbii române şi în dragostea faţă de Biserica strămoşească şi faţă de neamul românesc. În cadrul acestor concerte, ca şi la Sf. Liturghie, a fost prezentată de un grup de colindători datina de Crăciun *Irozii.*

În zilele de 21—23 decembrie 1987, un grup coral format din studenţi de la Institutul teologic universitar din Sibiu a prezentat, spre bucuria credincioşilor, un program de colinde în catedrala episcopală şi în bisericile parohiale: Oradea-Ioşia, Oradea-C. F. R., Oradea-Sf. Treime, Nojorid, Botean şi altele.

■ *Vizitaţii canonice.* Potrivit tradiţiei, şi în acest an, în cea de a doua zi de Crăciun, P. S. Episcop Vasile s-a aflat în mijlocul bunilor credincioşi din Municipiul Satu Mare, iar în cea de a treia zi al celor din oraşul Carei. În Satu Mare, Sf. Liturghie a fost săvîrşită în biserica cea nouă, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", impunătoare ca o catedrală, plină de credincioşi pînă la refuz. Răspunsurile au fost date de corul parohial, care a oferit şi un scurt dar reuşit concert de colinde, sub priceputa conducere a noului preot Ioan Socolan. În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a arătat însemnătatea venirii Fiului lui Dumnezeu în lume pentru mîntuirea neamului omenesc.

Slujba vecerniei a fost oficiată în biserica din parohia apropiată, *Mădăras,* răspunsurile fiind date de mulţimea credincioşilor, care, după otpust, au cîntat un însemnat număr de colinde, unele foarte vechi, ceea ce — a spus P. S. Sa în cuvîntul său — dovedeşte cu mai multă tărie vechimea şi continuitatea poporului român pe aceste plaiuri. Ierarhul i-a lăudat pe toţi pentru dragostea faţă de Biserică şi Patrie, iar pe preotul-paroh Gavril Susan pentru rîvna sa pastorală.

La Sf. Liturghie de a treia zi de Crăciun, în biserica din oraşul *Carei,* împodobită cu o frumoasă pictură, răspunsurile au fost date cu multă însufleţire de mulţimea credincioşilor, care, în timpul „miruitului", au cîntat frumoase colinde. După otpust, un grup de colindători din filia *Orbău* (parohia Cehal) a prezentat datina de Crăciun „Viflaimul". În cuvîntul de învăţătură, chiriarhul a vorbit despre universalitatea operei de mîntuire a Domnului Hristos şi a felicitat pe credincioşi pentru marea lor dragoste faţă de Biserica strămoşească şi faţă de Patrie, ca şi pentru păstrarea şi cultivarea datinilor de Crăciun, iar pe cei patru preoţi, în frunte cu păr. prot. Costache Mirea, pentru deosebitul lor zel pastoral.

Semnalăm ... Semnalăm ...

● *În „Luceafărul", (nr. 14, 1987), Ion Dodu Bălan publică o poezie intitulată „Anno Domini 1929", o autobiografie a secundei întîlnirii sale cu lumina lumii, a primei poezii sub forma „ţipătului triumfal al vieţii". Cuvintele se rostogolesc vesele libere şi aspre, moţeşte, în ritm cotruşian, îndărătnic de precise şi de-a dreptul.*

● *„Vestea cea bună" este titlul revistei editate de parohia ortodoxă română din Salzburg, Austria, aflată sub păstorirea preotului Dumitru Viezuianu. Ajunsă la al treilea an de existenţă, revista îmbină în conţinutul ei studii teologice şi pastorale, cu informaţiile parohiale şi cele despre viaţa bisericească din ţară. Apare în condiţii grafice excepţionale.*

● *„Xilogravura cărţii vechi româneşti, expresie a spiritualităţii noastre" e un interesant studiu semnat de Dragoş Morărescu în Contemporanul (nr. 23, 1986). Autorul arată că din sec. al XVI-lea pînă în al XIX-lea, xilogravura a fost singurul domeniu de manifestare al artei grafice, motiv pentru care astăzi e ocrotită de Legea Patrimoniului Naţional. În Ţara Românească xilogravura apare în 1508 sub Radu cel Mare, în Liturghierul lui Macarie. Reprezintă stema Ţării Româneşti. După aceea ea va apare în toate cărţile bisericeşti din cele trei Ţări româneşti, pînă aproape de vremea noastră. Dragoş Morărescu îşi exemplifică bogat studiul cu nume de gravori în lemn şi cu teme.*

E într-adevăr un domeniu artistic important care trebuia scos din uitare.

● *„Luceafărul" găzduieşte şase poezii de Grigore Vieru. Unele frumoase, altele adînci. Vieru nu se joacă cu cuvintele şi nu le eliberează, decît atunci cînd reuşesc să spună ceva important. Ceva foarte important. Poet mare! („Luceafărul", 2, 1988, p. 8).*

● *Filolog şi lingvist de reputaţie bine stabilită, Ion Gheţie se dovedeşte a avea şi alte daruri. Un roman în 1983* (Drumul), *o carte de povestiri în 1986* (Alfa şi Omega) *şi în 1987 un nou roman:* Pomul vieţii *(Ed. Dacia, 1987). Surprinde nu numai imaginaţia cu resurse de permanentă surpriză, dar şi ştiinţa construcţiei povestirii, care ţine ochii lipiţi de carte. Un scriitor se dovedeşte scriitor cînd e citit, cînd te ţine el pe tine, nu cînd lectura e o caznă în căutarea sensurilor, pentru că nu vrei să te faci de rîs pe tine însuţi, aruncîndu-o de pe la un sfert sau jumătate!*

Ion Gheţie în mod sigur ne mai rezervă surprize. A fost greu pînă a început! Va fi avut sentimentul că se trădează ca om de ştiinţă. Dar vocaţiile coexistă uşor chiar şi în unul şi acelaşi om. O luptă se dă totuşi şi, probabil, chiar cel în cauză, urmăreşte această revoluţie de palat cu înfrigurare: care va trece pe locul întîi? Filologul sau romancierul? Promitem s-o urmărim şi noi!

● *Alexandru George readuce în prim plan o romancieră mare, care şi-a cîştigat — aşa vine vorba, dar adevărul e că şi-a dăltuit prin harul ei de povestitoare — un loc definitiv în literatura română. Ciclul* Vlaşinilor *e un teritoriu şi un timp de viaţă românească transilvăneană zugrăvit cu o uriaşă măiestrie. Totul are autenticitatea văzutului, a trăitului. Semnul marii arte! Romanciera, se ştie, se numeşte* Ioana Postelnicu! *(România literară, 2, 1988, p. 5. Pe toată pagina!).*

● *Despre Decebal, despre Continuitate (în limba italiană), despre Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz, despre Ion Creangă, Varlaam, Timotei Cipariu şi M. Kogălniceanu şi apoi despre viaţa din Biserica Ortodoxă Română, despre Sfîntul Nicolae şi despre viaţa parohiei române din Florenţa (Italia) se scrie în revista parohiei:* „Făclie românească" *(an. II, nr. 7—8, 1987, 57 p., format „Steaua"). Preotul Petre Coman şi ing. Lucia Coman ţin Făclia aprinsă. Luminează tuturor!*

● Coordonnées de l'enseignement roumain en Transylvanie au XVII-e siècle, *e un studiu semnat în „Revue roumaine d'histoire", de Iacob Mârza (XXVI, nr. 4, 1987, p. 383—389). Aduce contribuţii importante cu privire la dreptul românilor de a-şi educa la şcoli româneşti, copiii. Dieta din 23 iunie 1624 a deschis o astfel de cale anulînd interdicţiile de pînă atunci. S-a organizat o şcoală la Făgăraş (1657), dar au funcţionat şi şcoli pe lîngă mănăstiri ca „Sfînta Treime" din Alba Iulia, Măgina (lîngă Aiud, 1611), Prislop, Plosca (Hunedoara), Ieud, Peri — Moisei (1672) şi altele la Sălişte (Sibiu) şi Sf. Nicolae din Şchei (Braşov). Autorul mai menţionează şcoli pe lîngă mănăstirile Bîrsana, Cuhnea, Apşa de Jos, Giuleşti, Săcele, Rotovlea, Budeşti, Petrova, Rona de Jos, Biserica Albă, Călineşti. Cele mai multe au dispărut din cauza unei invazii tătare din 1717, spune autorul. Se mai ştiu şi alte cauze, una numindu-se „generalul Bukow", un fel de tătar din ... Viena!*

● *Prof. Victor V. Grecu semnează în „Revista de istorie" (tomul 40, nr. 11, 1987, p. 1077—1094) un foarte bine documentat studiu intitulat:* „Telegraful român" împotriva politicii de deznaţionalizare a românilor în timpul dualismului austro-ungar". *Cercetare cu rigoare şi migală ştiinţifică, descoperind „clarviziunea şi justeţea principiilor" promovate de-a lungul existenţei sale de ziarul nostru sibian.*

ANTONIE P.

ŞTIRI ECUMENICE

● Consiliul Ecumenic al Bisericilor, în şedinţa Comitetului Executiv din septembrie 1987 (Atlanta, U. S. A.), a aprobat la 56 grupuri care luptă contra rasismului, un ajutor de 539.000 de dolari. A fost prezent şi Î. P. S. Antonie al Ardealului.

● Între 28—30 octombrie 1987, o delegaţie romano-catolică alcătuită din E. S. Cardinalul J. Willebrands, pr. Pierre Duprey, pr. Eleuterio Fortino şi pro-nunţiul Mgr. Sergio Sebastiani a făcut o vizită Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, pentru a fi prezenţi la sărbătorirea Sfîntului Andrei, patronul Patriarhiei.

● Revista „ONE WORLD" a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Geneva, (nr. 129, oct. 1987) publică un lung şi interesant articol intitulat **„Locul Mariei în discuţiile ecumenice"** (în l. engleză), sub semnătura Marlin Van Elderen. E un început promiţător pentru o reorientare a Bisericilor membre într-un domeniu pînă acum evitat. Bisericile Ortodoxe nu pot decît să aprecieze asemenea iniţiative, pentru care ele insistă de multă vreme.

A. P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi,* Arhid. *Gheorghe Papuc,* Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea,* Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 martie 1988 Nr. 9—10/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Aniversarea zilei de naştere a Prea Fericitului TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Cuvîntul de felicitare al Î.P.S. Mitropolit ANTONIE al Ardealului

Prea Fericirea Voastră,

Îmi revine mie cinstea şi bucuria ca în această zi aniversară a Prea Fericirii Voastre să fiu interpretul membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al tuturor credincioşilor Bisericii noastre şi al colaboratorilor P. F. Voastre care se află de faţă, din Administraţia Patriarhală şi din Arhiepiscopia Bucureştilor, să Vă exprim sentimente de frăţească iubire, sentimente de admiraţie, de preţuire deosebită precum şi dorinţa şi urarea ca Dumnezeu să Vă hărăzească încă mulţi ani cu sănătate şi bucurie la cîrma Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române.

Ziua de 7 februarie este un popas pe traiectoria unui destin. Pentru fiecare dintre noi o astfel de aniversare este, înainte de toate, o aniversare personală. Fără îndoială, şi pentru Prea Fericirea Voastră este o aniversare personală şi noi o cinstim ca atare. Dincolo de aniversarea personală însă, ea este şi o aniversare a Bisericii Ortodoxe Române. Sînt oameni al căror destin personal, la un moment dat, trece de dimensiunile unui destin personal şi se înscrie într-un destin mai mare, aşa cum V-aţi înscris Prea Fericirea Voastră în destinul Bisericii Ortodoxe Române.

Traiectoria la care m-am referit începe cu momentul în care tînărul Teodor, azi Patriarhul Teoctist, s-a hotărît să îmbrace haina isihiei la una din mănăstirile moldovene, la Vorona, trecînd după aceea, în căutare de loc de cultură şi viaţă duhovnicească mai aleasă, la Mănăstirea Neamţu, lavra Ortodoxiei româneşti. Acolo V-aţi început ucenicia adevărată întru cele ale vieţii duhovniceşti. Pe traiectoria împlinirilor destinului P. F. Voastre se înscrie, după aceea, dorul deosebit pe care l-aţi avut de a învăţa carte teologică. Prin rîvna pe care aţi arătat-o întru ascultări, aţi reuşit, şi nu era uşor atunci să reuşeşti să-i convingi pe cei la care se ucenicea, dar P. F. Voastră aţi reuşit să-i convingeţi să Vă trimită la şcoli înalte teologice, pe care le-aţi onorat cu multă ştiinţă de carte, ceea ce, pe aceeaşi traiectorie, V-a înscris apoi destul de repede în destinul Bisericii noastre Ortodoxe Române, printre conducătorii ei.

Aţi ucenicit pe lîngă mari patriarhi. Aţi fost unul dintre cei care, după război, în vremurile de transformare şi revoluţie socială de la noi din ţară, aţi fost alături de marele patriarh Justinian şi, fără îndoială, a fi alături de un mare patriarh, înseamnă a învăţa de la el, dar a-i fi şi colaborator. Pe atunci un colaborator de calitate era de mare preţ. Erau vremuri de început, de reorientare, de descoperire a unui mod nou de viaţă şi a Bisericii Ortodoxe Române, care trebuia să se înscrie în destinul Patriei şi în noul care se deschidea atunci, după un război, cînd pacea trebuia să însemneze o reaşezare a lumii pe alte temelii. Că aţi dus sarcina aceasta la bun sfîrşit, aici, în Bucureşti, alături de Patriarhul Justinian, ca vicar al său, şi că V-aţi remarcat în mod deosebit în aceasta, o spune însuşi faptul că, pe traiectorie au început să se înscrie urcuşuri. Şi a fost cel de la Arad. Şi a fost cel de la Craiova, ca mitropolit al Olteniei. Şi a fost cel de la Iaşi, ca mitropolit al Moldovei şi Sucevei. Şi a fost, ca o încununare, în cele din urmă, cel pe tronul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Toate acestea au venit ca rod al unei munci, ca rod al dedicării inteligente şi fructuoase, slujirii Bisericii, ca rod al unor împliniri personale sufleteşti. Toate au venit şi ca rod al unei activităţi bine conturate, precis definite, fără ezitări şi dibuiri, şi sînt fapte care V-au indicat în cele din urmă pentru locul acesta de Patriarh, pentru care V-a menit Dumnezeu de la început, de la primii paşi ai fratelui Teodor. Este sarcina istoriei de a identifica şi evalua în amănunt aceşti paşi, dar să-mi permiteţi să anticipez că, fără îndoială, istoria Vă va înscrie ca al cincilea mare patriarh al Bisericii Ortodoxe Române!

Ca patriarh, o ştim toţi, o simţim toţi, din prima zi V-aţi dovedit o tinereţe neverosimilă, implicîndu-Vă în cele mai mici amănunte ale vieţii noastre bisericeşti, în acelaşi sens şi cu aceeaşi dăruire cu care V-aţi început activitatea. Slujind lui Dumnezeu, slujiţi Biserica noastră, păstorind-o pe linia celor mai autentice tradiţii. Slujind Patriei noastre şi dînd clerului ortodox român îndrumări spre ambele aceste slujiri, păstraţi Biserica vie şi faceţi ca ea să fie folositoare credincioşilor şi Patriei noastre. Ea nu este o prezenţă pasivă, o prezenţă oarecare, ci una activă, luînd parte la apărarea păcii în lumea de azi, ameninţată ca niciodată cu distrugerea, ca şi la zidirea unei vieţi mai bune şi mai drepte, mai înfloritoare şi mai fericite. Demnitatea de Patriarh al Bisericii în epoca Ceauşescu, o onoraţi prin contribuţia la desăvîrşirea Patriei, prin îndemnul permanent pe care îl adresaţi clerului şi credincioşilor de a fi slujitori ai progresului şi ai bunei înţelegeri dintre oameni şi popoare.

Daţi-mi voie, Prea Fericite ca, în numele tuturor, în numele Sfîntului Sinod şi al tuturor credincioşilor noştri, să rog pe Dumnezeu să Vă hărăzească ani mulţi şi fericiţi, vigoare, putere de muncă, aceeaşi implicare atentă şi minuţioasă în toate problemele care privesc Biserica noastră Ortodoxă Română şi buna colaborare dintre Biserică şi Stat, potrivit cu cele mai vechi tradiţii pe care le-am moştenit de la moşii şi strămoşii noştri.

Doamne îl păzeşte pe Patriarhul Teoctist, întru mulţi ani!

* * *

Ziua de naştere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a fost întîmpinată, şi în acest an, cu aleasă bucurie şi deosebită cinstire de către ierarhii clerul şi credincioşii Bisericii noastre.

Sîmbătă, 6 februarie 1988, la orele 13, Prea Fericirea Sa, avînd alături pe Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie al Ardealului, pe PP. SS. episcopi-vicari patriarhali Nifon Ploieşteanul şi Vasile Tîrgovişteanul şi pe P. S. Roman Ialomiţeanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, a primit, în holul mare al palatului patriarhal, pe consilierii Administraţiei Patriarhale şi ai Arhiepiscopiei Bucureştilor, profesori de la Institutul şi Seminarul Teologic din Bucureşti, protoiereii capitalei, stareţii şi stareţele de la mănăstirile din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureştilor reprezentanţi ai presei centrale bisericeşti şi pe alţi colaboratori apropiaţi.

Festivitatea prilejuită de aniversarea a 73 de ani de viaţă a Prea Fericirii Sale a fost deschisă de către P. S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieşteanul, care a dat citire scrisorii de felicitare trimisă de către Dl. Ion Dincă prim vice-prim ministru al guvernului.

În numele membrilor Sf. Sinod şi al tuturor celor prezenţi, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a rostit un vibrant şi cald cuvînt omagial (Cuvîntul se publică, în întregime, în prezentul număr al „T. R.").

După intonarea imnului patriarhal, de către cei prezenţi, Prea Fericirea Sa a mulţumit tuturor pentru gîndurile şi sentimentele exprimate, asigurîndu-i de dragostea Sa părintească.

A doua zi, Duminică, 7 februarie, a. c. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoţit de P. S. Episcop Epifanie al Buzăului, a luat parte la Sf. Liturghie, în catedrala patriarhală, unde erau prezenţi numeroşi preoţi şi credincioşi din capitală.

La sfîrşitul Sf. Liturghii s-a oficiat slujba Te-Deumului, după care P. S. Episcop Epifanie a rostit un cuvînt omagial.

Prea Fericitul Patriarh Teoctist a mulţumit şi pentru această nouă manifestare de dragoste faţă de persoana Prea Fericirii Sale, binecuvîntîndu-i părinteşte pe toţi cei prezenţi.

Raporturi istorice, etnice şi demografice în Transilvania

1. Etnogeneza poporului român — a cărui limbă este romanică, avînd elementele limbii latine, morfologia şi sintaxa acesteia — descendent al strămoşilor săi daci şi romani, nu poate fi pusă la îndoială şi istoricii străini, începînd cu cei antici, o confirmă în scrierile lor. Nu există domeniu de manifestare a românului atît în viaţa economică, social-politică, cît şi în cea spirituală, care să nu-şi găsească „expresia" prin limba latină. În afară de limbă, poporul român a moştenit de la romani şi numele, pe care l-a păstrat nealterat, în pofida tuturor vitregiilor.

Simbioza etnică şi lingvistică daco-romană a continuat să se desfăşoare fără întrerupere după retragerea aureliană, timp de aproape o jumătate de mileniu, în întregul spaţiu carpato-danubiano-pontic. În acest interval de timp, poporul român şi-a apărat cu tărie aici, pe vatra sa de formare, existenţa şi libertatea în faţa tuturor valurilor migratoare, şi-a dezvoltat, în împrejurări vitrege, propria civilizaţie, a evoluat spre forme superioare de organizare socială, politică, militară şi statală, pînă la afirmarea lui de sine stătătoare pe harta continentului european.

Tradiţia de organizare politico-teritorială la românii din nordul Dunării n-a fost abandonată după părăsirea Daciei de către romani. Dovada incontestabilă a acestei realităţi istorice este oferită de sursele narative ale epocii, de bogatele şi variatele descoperiri arheologice referitoare la români în epoca migraţiilor de populaţii, de structura multilaterală, militară, administrativ-judecătorească şi bisericească, pe care au avut-o neîntreruptă şi care defineşte statul pretutindeni în evul mediu timpuriu. Circa 1500 de aşezări, cetăţi şi cimitire ale populaţiei daco-romane şi româneşti din secolele IV—XI au fost descoperite în întregul spaţiu geografic românesc, dovezi sigure pentru „istoricii" certaţi cu adevărul şi obiectivitatea, născocitori de teorii pseudoştiinţifice cu privire la aria şi timpul de formare a poporului român.

Referindu-se la statornicia românilor în spaţiul carpato-danubiano-pontic, istoricul ungur Huszti András scria: „Urmaşii geţilor trăiesc şi astăzi şi locuiesc acolo unde au locuit părinţii lor, vorbesc în limba în care glăsuiau mai demult părinţii lor. Nici o naţiune nu are limba atît de apropiată de acea veche limbă romană (latină) ca valahilor, ceea ce este un semn sigur şi care nu poate înşela că ei sînt în Ardeal urmaşii vechilor coloni romani, despre care însemnăm pe scurt acestea. Numele acestui popor în limba lui proprie este „român (Rumuny), adică de la Roma, sau „roman".

Un element deosebit de important prin care se defineşte procesul de formare a poporului român, ca urmare a simbiozei daco-romane, precum şi continuitatea sa în vatra vechii Dacii îl constituie fără îndoială faptul că românii, ca popor, s-au născut creştini. Existenţa unei populaţii daco-romane creştine în inima Daciei — în Transilvania — este dovedită de urmele arheologice (obiecte şi lăcaşuri de cult, morminte şi inscripţii); din secolul al IV-lea, inscripţia de la Biertan (jud. Sibiu), scrisă în limba latină, sau vasul de cult descoperit la Moigrad-Porolissum, pe care se află o inscripţie identică, confirmă că ritualul creştin se făcea în limba latină vorbită de populaţia daco-română. De altfel, noţiunile fundamentale ale cultului creştin sînt exprimate şi acum în limba română prin cuvinte de origine latină.

La venirea ungurilor în Transilvania românii erau creştini în totalitatea lor. Înainte de încreştinarea ungurilor sub regele Ştefan I, o parte din aceştia au primit creştinismul de la români, în forma răsăriteană. După convertirea ungurilor la religia romano-catolică, sub regele apostolic Ştefan I şi după ocuparea Transilvaniei de către unguri, s-a pornit campania de prigonire a Bisericii Ortodoxe Române, declarată „schismatică" de către sinodul ţinut la Buda în 1279.

Forma de organizare specifică populaţiei băştinaşe, în secolele care au urmat retragerii administraţiei şi armatei romane din Dacia, a fost obştea sătească teritorială, de tradiţie dacică. Uniunile de obşti, sau „romaniile populare", au cunoscut o dezvoltare ascendentă spre forme social-politice superioare. Populaţiile migratoare n-au putut schimba comunitatea de viaţă, limbă şi cultură a poporului român, n-au putut opri cursul său istoric de unitate spre forme superioare de organizare politică, statală şi social-economică. Populaţiile migratoare cu care poporul român a venit în contact, au reuşit să se adapteze nivelului de civilizaţie al acestuia, să preia din îndeletnicirile milenare ale agriculturii, meşteşugurilor, ca şi din cele spirituale, cum a fost creştinismul.

Începînd din secolele VIII—IX, evoluţia societăţii româneşti permite cristalizarea formaţiunilor statale de tip feudal, cnezatele şi voievodatele. Potrivit izvoarelor istorice, la invazia ungurilor din Pannonia în Transilvania şi Banat, existau în arcul intracarpatic: voievodatul din Crişana condus de voievodul (ducele) Menumorut şi care se întindea din Maramureş pînă la Mureş, voievodatul din Banat, cuprins între Mureş, Tisa şi Dunăre, în frunte cu voievodul (ducele) Glad, voievodatul din Podişul Transilvaniei în frunte cu voievodul (ducele) (Blachus) Gelu, locuit de români (sau blachi) şi care se întindea de la Porţile Meseşului pînă în apropierea Mureşului, voievodatul Albei cu centrul la Alba Iulia. Asemenea formaţiuni politice s-au constituit în acea vreme pe întreg pămîntul locuit de români.

Platoul din centrul de odinioară al regatului geto-dac, va primi mai tîrziu, prin secolul al XI-lea, numele de *Ultra-Silvam*, adică ţara de dincolo de pădure, sau *Transilvania*, care, tradus în limba maghiară, corespunde cu „Erdély" (apoi „Erdélyi) — traducere ad-litteram a denumirii latineşti. Este momentul cînd ungurii au pornit luptele de cucerire spre est, plecînd din Pannonia, într-un teritoriu situat faţă de poziţia ungurilor stabiliţi în Cîmpia Pannoniei „dincolo de pădure".

La sud şi la est de Carpaţi voievodatele s-au unificat în secolele XIII—XIV, afirmîndu-se ca state centralizate, independente şi suverane, Ţara Românească şi Moldova, sub dinastiile Basarabilor şi Muşatinilor.

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

Tradiţii şi obiceiuri populare de primăvară

MĂRŢIŞORUL ŞI DOCHIA

Obicei de veche tradiţie la noi, mărţişorul este poate cel mai popular între datinile de primăvară la ora actuală, fiind întîlnit pretutindeni în ţară.

Începutul lui urcă pe firul timpului către spiritualitatea şi istoria strămoşilor noştri, de unde se va fi alcătuit curgînd pe matca tradiţiilor folclorice şi credinţelor populare de tot felul. Părerile despre originea mărţişorului rămîn încă destul de controversate însă limpede şi important este faptul, că binecunoscutul şi iubitul mărţişor, întîlnit pretutindeni în ţara noastră, poartă prin cele două culori ale snuruleţului simboluri mitico-magice de existenţă străveche la români. În acest sens, spune antropologul Dardu Nicolaescu-Plopşor, *albul* simbolizează aerul sau apa, elemente necesare vieţii, iar *roşul*, sîngele, focul sau viaţa. Din împletirea acestor două simbolisme s-ar forma principiul vieţii. Dar problema nu se încheie aici.

Descoperirile arheologice efectuate într-o aşezare epipaleolitică (cu o vechime de 8000 de ani) în Clisura Dunării, au dat la iveală pietre de rîu avînd pe ele urme de vopsea albă şi roşie. Aceste obiecte, ca şi bucăţile de ocru roşu descoperite în unele morminte din epoca bronzului, au o apropiere cu credinţele indiene străvechi, după care roşul reprezintă principiul masculin iar albul pe cel feminin. În alţi termeni roşul simbolizează dragostea bărbatului iar albul curăţia fecioarei. Sînt două entităţi din a căror unire se naşte viaţa. Totuşi faptul că mărţişorul este specific primăverii, începutului de viaţă verde, ne conduce către ideea că el reprezintă de fapt unirea elementului viu, roşul — seva vieţii, cu albul — natura „moartă" după iarna ce a trecut.

Un alt element din componenţa mărţişorului este *banul*. În trecut pe şnur se lega un bănuţ şi mărţişorul se purta la gît de către femei şi la încheietura mîinii de către bărbaţi. Banul purtat primăvara îl întîlnim şi azi în nordul Moldovei la copii mici, ca „ban de cuc" sau de auzit cucul la Blagoveştenie, pentru că potrivit credinţei populare cine are bani la el cînd aude cucul prima dată, o să aibă bani mulţi tot anul. În trecut acest ban se lega de mărţişor cu aceeaşi menire, să poarte noroc. Cu timpul din banul de mărţişor s-a format *salba* de bani care a rămas doar ca obiect de podoabă în zilele noastre, purtată de sexul feminin în mai multe zone ale ţării, cu deosebire în Transilvania şi Banat.

Funcţia mitică a mărţişorului este evidentă şi ea se vede chiar din finalul obiceiului. După ce se poartă pînă la Florii sau Arminden (1 mai), mărţişorul în general se atîrnă pe un pom înflorit, pe flori, pe trandafiri. La Vaslui el se punea înainte vreme la icoană unde rămînea pînă în anul următor. În unele sate mărţişorului i se dă drumul pe o apă curgătoare să plutească la vale.

Tot în martie sînt şi „Zilele babei" sau *Baba Dochia*. O tradiţie veche din Moldova, consemnată de Adrian Fochi, spune că: „Baba Dochia umblînd cu

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. *Nicolae Cojocaru*

Copilul meu, să nu mă cauţi. Toate
Îţi vor vorbi de mine cu dreptate.
După ce n-am să mai fiu,
să nu spui: „Pentru mama-i tîrziu".

Să ştii c-am să rid în flori
şi c-am să-nconjur de multe ori
cu nourii şi cu ploaia ogrăzile
unde mi-am petrecut amiezile.

Dacă suferi, să mă chemi serile,
şi-am să vin lîngă inima ta,
de-ar trebui să străbat zările
şi marea cu aripa mea.

8 Martie

Copilul meu, să nu mă cauţi

Să nu te temi de faţa mea schimbată.
Să nu spui: „Mama n-a fost aşa
niciodată!"
Ai să-mi eunoşti glasul poveştilor
în arborii din faţa ferestrilor.

Din multe semne-ai să-nţelegi că-s eu,
cînd am să vin lîngă patul tău
şi-am să fac aerul răcoros,
scoborînd toate stelele jos.

Ai să cunoşti că-i mama după pace
şi după felul-n care totul tace —
durerea şi grija de mîine —
după mirosul de gutui şi pîine.

Ai să mă ştii şi-ai să zîmbeşti
dormind.
Eu, cînd am să văd soarele răsărind,
de teamă să nu mă fac rouă
şi să nu mor,
am să-mi iau îngerii şi-am să zbor.

de **Magda Isanos**

În dialog cu Pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE (II)

— *În* Poziția D-lui Lucian Blaga față de ortodoxie și creștinism, *Sibiu 1942, recunoașteți valoarea indiscutabil națională a „energiei românești" (Vasile Băncilă) din* Spațiul mioritic. *Fiind mai mult o* testare *decît o* contestare *a filozofiei blagiene, cartea Prea Cucerniciei Voastre, nu poate fi numită o... „despărțire" de Blaga? (cam cum se petrec marile despărțiri culturale: Noica de Goethe, Paleologu de Noica, Liiceanu de Noica)? Deci mai mult testarea textului decît contestarea autorului?*

— Nu contest însemnata contribuție a lui Lucian Blaga la definirea unor trăsături ale spiritualității românești. Dar îmi menținregretul pentru nerecunoașterea de către el a fundamentului valorilor creștine ale acestei spiritualități, anume a valorilor creștino-ortodoxe, și pentru nepreocuparea lui de valorile etice, sau de relația deschisă a omului față de semenul său atît de scumpă poporului român. Însă în contribuția pozitivă adusă la evidențierea unor aspecte ale spiritualității românești, Lucian Blaga rămîne de neînlocuit și inegalabil.

— *În lumea aceasta a noastră și a... tehnicii (pe care P. C. Voastră ați înțeles-o în cîteva articole din* Gîndirea *în „linia" Martin Heidegger, Karl Jaspers, Noica) cuvîntul scris, cuvîntul transmis prin tipar, Cartea, Marea Carte pare a fi în derivă. A pus această problemă acută și Gabriel Liiceanu într-un articol din* Viața Românească. *Nevoia redescoperirii, recunoașterii, revenirii asupra Cărții dintotdeauna, Cărții fundamentale este o supremă realitate. Aș zice parafrazînd pe altcineva că, cartea ca și materialitatea poate fi arsă, ruptă, stearsă, distrusă dar ideea de carte niciodată și nicidecum. Spuneți-ne, mărturisiți-ne cîteva gînduri despre necesitatea „înrădăcinării" noastre ca ființă, ca „sporire ființială" în Cartea aceasta despre care întreb.*

— *Cartea* menține neamurile într-o unitate fără să le confunde și generațiile în legătura unei tradiții care nu nesocotește necesitatea fiecărei generații de a ține seama de trebuințele și inspirațiile etapei temporale în care trăiește. Acest rol s-a dovedit că-l poate îndeplini mai ales „Cartea cărților", care a stat la baza culturii întregii Europe și Americii — extinsă din Europa — vreme de două mii de ani. Ea are o bogăție și o deschidere spre infinit în care se regăsesc și înaintează într-o cultură și etică unitară de atîta vreme toate popoarele Europei. Ea a susținut nivelul etic al acestor popoare și o anumită unitate între ele prin responsabilitatea ce le-o ține trează, ca alcătuire din persoane în fața Existenței personale supreme.

— *„Rigorile ideii naționale și legitimitatea universalului" (Andrei Pleșu) a românescului, a lămuririi acestuia prin înfățișarea bizantină, ortodoxă, a fost axiologic vorbind, problema care v-a muncit cel mai mult. În această îmbrăcăminte națională (fie a lui Matisse?) spiritualitatea românească s-a străduit să iasă înspre universal, realizînd închiderea care se deschide (Constantin Noica). Au reușit uneori: Mircea Eliade, Emil Cioran, George Uscătescu, Adrian Marino. Alteori nu. Dar strădania aceasta n-a încetat încă. Cum vedeți o înțelegere, un dialog, un „pact" de mai lungă durată între... „provocronism" și „sincronism". Cine sîntem ca ființă națională? Unde sîntem? (Între Orient și Occident, în calea tuturor... bunătăților, parafrazînd I. C. Maramureșanul spusa cronicarului) încotro ne îndreptăm ființa, iubite Părinte Profesor?*

— Trebuie să năzuim să ieșim prin creațiile spirituale ale poporului nostru în universal, dar fără să părăsim caracterul lor național. Cultura franceză este universală, sau europeană rămînînd franceză. La fel cea germană ș.a.m.d. Nu poți găsi universalul dincolo de spectrul culturilor naționale, într-o neutralitate și lipsă de culori naționale. Nu poți fi european, dacă nu te arăți ca făcînd parte dintr-o națiune a Europei. Cu cît ștergi mai mult caracterul tău național, riști să nu-ți găsești un loc propriu în cultura multiformă dar unitară a Europei. A imita cultura unui alt popor european, sau culturile mai multor popoare europene, înseamnă a nu aduce nici un aport propriu culturii europene, a nu o îmbogăți pe aceasta.

În afară de aceasta, o imitație e mai proastă decît originalul, are ceva caraghios în ea. Să aducem aportul caraghiosului în universal?

Pe de altă parte, nu trebuie nici să ne arătăm cu niște trăsături contradictorii culturii europene, cu neputință de a fi primite de celelalte popoare și introduse în sinteza culturii europene. Trebuie ca creațiile noastre să fie nu numai interesante pentru popoarele europene, ci și armonizabile în sinteza din care se hrănesc spiritual, dar pe care o și întreține toate.

Și cred că spiritualitatea poporului nostru are amîndouă aceste virtualități în ea: originalitatea și capacitatea de a face parte din sinteza sau armonia culturii europene. Aceasta pentru că sîntem un popor de mijloc sub raport geografic și spiritual. Sîntem Latini, dar Latini din Orient și avînd în ortodoxie o comunitate spirituală cu popoarele din Orient. În aceasta e implicat și un pericol: să căutăm să fim azi pur occidentali prin imitație, după ce în trecut, fiind legați prea exclusiv de Orient n-am dezvoltat suficient virtualitatea noastră occidentală. Riscăm mereu să nu adîncim nici una din aceste posibilități ale noastre, sau ființa noastră întreagă, să rămînem străini de noi și superficiali, nefiind lăsați de una din determinantele ei să o dezvoltăm deplin nici pe cealaltă în mod original, așa cum am putea-o face dacă am ține seama de amîndouă.

Dacă ne silim să le activăm pe amîndouă, putem da luciditățiinoastre latine o transparență spre caracterul de mister al existenței, al cărui sentiment ni-l dă dimensiunea noastră orientală, dar și acestui sentiment o expresivitate și o consecvență practică luminoasă, convingătoare, cum nu i-o dau popoarele din Orient. Am putea fi clari și adînci, glumeți și serioși, comunicativi și interiorizați. Cred că de fapt, poporul nostru așa s-a manifestat în tot trecutul său, care n-a dat nici de-o creație spirituală exclusiv occidentală, nici de una exclusiv orientală, cum s-a întîmplat în vremea mai nouă cu creația intelectuală, care stă prea exclusiv sub influența occidentală. Dacă intelectualitatea noastră ar învăța mai mult de la această spiritualitate a poporului nostru de sinteză a contrastelor, ar crea o poezie, o proză literară de probleme, dar nu de probleme care rămîn înfundate în absuri întunecoase, în magisme insolubile, disperate.

Această sinteză în adîncime a arătat-o poporul nostru în armonia bogată a podoabelor cu care și-a înfrumusețat hainele nereduse la două culori alăturate, ca la cele mai multe popoare, în jocul de nuanțe multiple ale cîntecelor lui care exprimă stări sufletești de mare bogăție și delicatețe — spre deosebire de cîntările simple, uneori aspre, alteori de ușuratice pasiuni exterioare, ale celor mai multe popoare, în basmele sale pline de mister, dar și de frumusețe biruitoare.

Poporul nostru a moștenit acest rol de nuanțat intermediar între Orient și Occident, echivalent cu rolul arătării căii celei drepte pentru unul și altul, din era bizantină. N. Iorga a spus că noi sîntem „Byzance après Byzance". S-ar putea spune mai precis că noi sîntem însuși Bizanțul continuu în complexitatea erei moderne contemporaneizat din epoca lui cea mai glorioasă în cele trei secole ce-au urmat după mutarea capitalei imperiului roman de la Roma la Constantinopol (la anul 312) înainte de pătrunderea slavilor în Peninsula Balcanică. În acea perioadă, teritoriul principal al imperiului era Peninsula Balcanică locuită de Tracii romanizați, sau ei înșiși romanici. Teritoriul românesc nord-danubian era de aceea unit, cel puțin spiritual, cu imperiul bizantin. Teritoriul trac era atunci teritoriul sigur al imperiului bizantin, aflat între haosul întreținut în Occident de popoarele migratoare și între cel întreținut în Asia Mică de presiunile persane și apoi arabe. Din punct de vedere spiritual, la răsărit de Bosfor se afirma monofizitismul (doctrina despre o singură natură în Hristos, cea umană topindu-se în cea divină) iar în Occident simpatia pentru nestorianism (doctrina despre două persoane în Hristos, fiecare natură din El, avîndu-și persoana proprie). Cea dintîi înclina spre panteism, cea de-a doua spre ideea separației între Dumnezeu și om, tendință rămasă proprie Occidentului pînă azi. În această situație un grup de călugări din Dobrogea s-a dus la Constantinopol și la Roma cu o formulă intermediară: „Unul din Treime s-a răstignit cu trupul", care afirma unirea lui Dumnezeu cu firea omenească asumată în persoana Fiului Lui, fără ca ea să se contopească în El. Formula aceasta a reunificat creștinismul oriental cu cel occidental, înlăturînd o schismă apărută între Bizanț și Roma.

Strămoșii noștri au împlinit o misiune pe care am putea-o împlini și noi azi.

În general, de acest rol nu putem scăpa chiar cînd nu înțelegem că trebuie să ni-l asumăm. Panteismul lui Lucian Blaga nu exclude caracterul personal al „Marelui Anonim", iar vorbirea continuă a lui Noica de „ființă", nu-l oprește de a recunoaște că Europa are ca temelie spirituală sinodul de la Niceea, care a făcut o distincție clară între Dumnezeu și creatură, pe care arianismul tindea să le confunde.

— *Gîndirea adevărată, nemincinoasă, lipsită de „farafasticuri solemne" (N. Steinhardt) are ca bază, ca punct de început două căi întrupate într-un singur raport: cunoașterea prin nevoia, nădejdea, încrederea fiecăruia a Departelui, a Unicului (M. Șora) și cunoașterea (prin iubire și numai prin iubire) a Aproapelui, a semenului. Într-un acest raport se așează și nu se macină* piatra aceea din capul unghiului, *pe care ginditorii neadevărați o disprețuiesc. Acest raport este, vedem, piatra pe care se zidește, se ridică Adevărul (nu adevărurile) care ține de veșnicia... imediată. Valabilitate indiscutabilă. Constat aceasta și gîndesc că întrebarea se va naște de la sine.*

— Calea spre Departele nu e opusă celei spre Aproapele, spre semenul nostru. Dimpotrivă, fiecare o ușurează pe cealaltă. În taina Aproapelui care-și trăiește nu numai indefinitul, ci și dependența, ni se face transparent Departele, și iubirea tot mai sporită a Aproapelui nu poate fi hrănită decît din iubirea desăvîrșită existentă în Departele, care nu e un Subiect singular, ci un Tată care iubește un Fiu și e iubit de Fiul, avînd fiecare pe Duhul bucurîndu-se împreună de celălalt, ceea ce dă bucuriei Unuia de Altul intensitatea maximă.

— *Încerc să transform în întrebare o contestare a ginditorului Andrei Pleșu. În extenso și cu cenzură subiectivă, bineînțeles! „România trăiește (...) marea și probabil inevitabila dramă a uitării Bizanțului (Ochiul și lucrurile, 1976). Cum credeți că s-ar putea restabili, repune în drepturi viabile și firești, relația noastră actuală, contemporană, zilnică dacă se poate cu trăirea spirituală a unei „gramatici bizantine"? Intervenția uitării în istorie (și nu numai) a învățat omenirea cu catastrofe, războaie, umiliri, împliniri, munci silnice... mai ales în viața armonioasă a spiritului. Oare încă n-a intervenit* uitarea *(și atunci se înșeală* cealaltă uitare *— privirea noastră nelămurită) sau această* uitare *a intervenit atît de mult încît ochiul are înfățișarea celui din drumul Damascului (și atunci se poate vorbi fără mari probleme de o orbire fatală)? Bunul simț nu-l avem fiecare (nu cel din copilărie, cel lămurit de cei șapte ani, ci buna-simțire, cea din copilăria noastră terestră), (Al. Paleologu) buna pricepere a lucrurilor, buna întocmire a înțelesului. Lămuriți-ne buna simțire a noastră și a Bizanțului.*

— Cred că răspunsul la această întrebare e cuprins în răspunsul la întrebarea 4. Pot adăuga doar că o uitare prea accentuată a cuiva de sinea sa din trecut echivalează cu o pierdere a identității proprii. În special uitarea noastră de sinea noastră etică, ca miez spiritual al Bizantului, ne ia puterea de a juca rolul nostru propriu de intermediar împăciuitor între popoarele Europei, dînd îndemnul și altor popoare să-l imite.

— *În lumea aceasta a noastră și-a tinerețiigreu cîștigate în favoarea spiritului, este mare nevoie de „bătrîni", de înțelepți, de sfătuitori, de daniili-sihaștri. Cine nu-i are trebuie să și-i caute. Cetatea, în structura-i modernă și mondenă, nu prea pare a avea timp pentru așa ceva. Vorbiți-ne despre înțeleptul în cetate, vorbiți-ne despre relația avvă-ucenic.*

— Bătrînețea de vîrstă înseamnă experiență îndelungată, înțelepciune despre ceea ce e bine de făcut și bine de evitat, cîștigată din pătanii proprii. Generațiile trebuie să adune în gîndirea și modul lor de comportare înțelepciunea cîștigată din experiențele trecute. Aceasta nu face pe tineri, bătrîni. Înțelepciunea ca înțelegere e permanent valabilă, e permanent tînără. Cu altă vigoare și eficiență intervine în realitate cel ce nu bîjbîie din neștiință. Tinerii care învață de la bătrîni ajung în lucrările ce le întreprind în mod mai sigur la reușită. Desigur, împrejurările sînt mereu altele, dar în judecarea a ceea ce trebuie făcut în ele, nu strică să se țină seama și de experiențele acumulate în împrejurări asemănătoare de alții.

Ioan Pintea

SILVIU DRAGOMIR, istoric și patriot

La 100 de ani de la naștere

În pleiada marilor istorici transilvăneni din prima jumătate a veacului nostru se numără la loc de cinste și Silviu Dragomir, de la nașterea căruia se împlinesc, tocmai acum, o sută de ani. Cu toate acestea, activitatea lui de istoric și militant pentru realizarea statului național unitar român este mai puțin cunoscută, lucru ce ne îndeamnă să i-o punem în lumină prin aceste pagini de pioasă pomenire.

Era fiul unui notar (originar din Ohaba — județul Alba), născut la 13 martie 1888 în satul Gurasada — județul Hunedoara. Face școala „poporală" în satul natal, apoi primele șase clase la Gimnaziul românesc din Blaj. Cu o bursă din „Fundația Gojdu" a fost trimis de mitropolitul Ioan Mețianu la Novi Sad, ca să învețe limba sîrbă, unde a făcut ultimele două clase de gimnaziu și a susținut examenul de maturitate. Tot cu o bursă oferită de Arhiepiscopia Sibiului a urmat cursurile renumitei Facultăți de Teologie din Cernăuți, între anii 1905—1909. În anul următor, la 21 martie 1910, pe cînd abia împlinise 22 de ani, a obținut doctoratul în Teologie, tot la Cernăuți. În anul universitar 1909/10, cu un „stipendiu" din Fundația „Trandafil" a urmat cursuri de slavistică la Universitatea din Viena, cu celebrul profesor Constantin Jirecek. În septembrie-octombrie 1910, a beneficiat de un alt ajutor din partea Arhiepiscopiei Sibiului, pentru cercetări istorice în Arhiva Mitropoliei ortodoxe sîrbe din Carlovița. La numai cîteva zile după reîntoarcerea din Serbia, a solicitat un nou ajutor din partea Arhiepiscopiei pentru a urma diferite cursuri la Academia teologică din Moscova și pentru cercetări în Arhiva Ministerului de Externe de acolo. În vara anilor 1909—1911 a luat parte la cursurile Universității populare din Vălenii de Munte conduse de Nicolae Iorga.

La 22 iunie 1911 era acasă, în Gurasada, de unde solicita „un serviciu bisericesc" de la sprijinitorul său, mitropolitul Ioan Mețianu. După numai cîteva zile, era numit profesor suplinitor la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu (provizoriu în 1912, definitivat în 1913). La Institutul sibian a fost coleg cu profesorii Nicolae Bălan viitor mitropolit, Pavel Roșca, viitor profesor și rector la Academia comercială din Cluj, Vasile Stan, viitorul episcop al Maramureșului, Romulus Cândea, viitor profesor universitar la Cernăuți și Cluj, Victor Păcală, compozitorul Timotei Popovici și alții. A predat Istoria bisericească universală, Istoria Bisericii Române, Limba și literatura română, iar în unii ani școlari Enciclopedia și Metodologia științelor teologice, Arheologia biblică și chiar Omiletica, în secția teologică, iar în cea pedagogică Religia și Limba română.

Noul profesor s-a străduit nu numai să onoreze catedra ce i s-a încredințat, ci și să dea la lumină o serie de lucrări istorice, întocmite pe baza materialului arhivistic cules la Carlovița și Moscova. De fapt, încă din anii studenției la Cernăuți își începuse colaborarea la o serie de periodice din vremea aceea, continuînd și în anii următori: *Telegraful Român, Revista Teologică* și *Transilvania* de la Sibiu, *Foaia Diecezană* de la Caransebeș, *Biserica și Școala* de la Arad, *Neamul Românesc Literar, Convorbiri Literare, Luceafărul* etc.

Două au fost temele mari care l-au preocupat în perioada în care a activat la Sibiu: legăturile bisericești româno-ruse și luptele purtate de preoții și credincioșii din Ardeal în secolul al XVIII-lea pentru apărarea Ortodoxiei. Acum a publicat lucrările: *Contribuții privitoare la relațiile Bisericii românești cu Rusia în veacul XVII* (în *Analele Academiei Române, Mem. Secț. Ist., s. II. t. XXXIV*, 1912, 183 p.) și *Relațiile bisericești ale românilor din Ardeal cu Rusia în veacul XVIII* (Sibiu, 1914, 55 p.), ambele întemeiate pe materialul inedit cules în perioada cercetărilor de la Moscova. Tot acum a dat la tipar — ca apoi să oprească el însuși tipărirea, de teama autorităților habsburgice — o lucrare masivă, care va vedea lumina numai după realizarea unității noastre de stat. Este vorba de *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII* vol. I, cu 150 documente (Sibiu, 1920, VIII+260+224 p.); vol. II, cu 75 documente. (Sibiu, 1930, VIII+440 p.), prima mare monografie închinată luptelor eroice ale preoților, călugărilor și credincioșilor ardeleni împotriva acelora care încercau să-i înstrăineze de credința ortodoxă.

Tot în perioada „sibiană" a publicat o introducere de aproape o sută de pagini la cartea — publicată de un grup de istorici sibieni — *Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul românilor de pe pămîntul crăiesc* (Sibiu, 1913, CIV+350 p.).

Pentru această intensă activitate științifică, la 26 mai/8 iunie 1916, Silviu Dragomir a fost ales membru corespondent al Academiei Române, în locul rămas vacant prin alegerea lui Ioan Lupaș ca membru activ.

În anul 1918, a desfășurat o acțiune energică în vederea înfăptuirii aspirației de veacuri a românilor de pretutindeni: realizarea statului național unitar. Împreună cu colegul său Dr. Nicolae Bălan și cu profesorul de Religie Dr. Ioan Broșu, au întemeiat și redactat în Sibiu *Gazeta Poporului*, care milita pentru înfăptuirea unității noastre statale. În paginile acesteia a publicat zeci de articole și știri cu caracter politic care au pregătit opinia publică românească din Transilvania pentru actul memorabil de la 1 Decembrie 1918. Ca delegat oficial la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia — reprezentînd presa — Silviu Dragomir a luat cuvîntul la conferința preliminară din 30 noiembrie, cerînd „unirea fără condiții" cu frații de dincolo de Carpați. Iar în ziua de 1 Decembrie, a fost ales secretar al Adunării și a luat cuvîntul pe „Cîmpul lui Horea", în fața celor 100.000 de români, alături de alți patrioți. În aceeași zi a fost ales membru în „Marele Sfat al Națiunii Române", cu 212 membri, iar în ziua următoare secretar al acestuia. Totodată i s-a încredințat postul de „șef al Biroului Presei" din Consiliul Dirigent, cu sediul la Sibiu. Din această cauză a și cerut concediu de la catedră pentru restul anului școlar 1918/19.

De la 1 septembrie 1919 a început o nouă etapă în activitatea lui Silviu Dragomir, prin numirea lui ca profesor de Istorie a sud-estului european la Facultatea de Litere și Filosofie a noii Universități românești din Cluj. În 1925/26 a fost decan al acestei Facultăți, iar în 1926/27 prodecan. A funcționat la aceeași catedră pînă la pensionare, la 1 octombrie 1947. În anii ocupației horthyste și-a desfășurat activitatea la Sibiu, unde se refugiase Universitatea din Cluj.

Alături de colegii săi Ioan Lupaș, Alexandru Lapedatu, Constantin Marinescu, Coriolan Petranu, Constantin Daicoviciu, a contribuit la formarea unei noi generații de istorici de prestigiu, între care: Ioan Moga, David Prodan, Mihail Macrea, Mihail Dan, Aurel Decei, Kurt Horedt, Francisc Páll, Ștefan Pascu și alții.

Ca profesor la Universitatea din Cluj, a continuat cu aceeași stăruință activitatea științifică, publicînd felurite monografii și alte lucrări de specialitate, articole cu caracter istoric în periodicele vremii (*Societatea de Mîine, Patria* din Cluj, *Universul, Adevărul, Dimineața* din București ș. a.). A abordat acum o serie de teme noi, pe care le-a tratat cu competența obișnuită: studii privitoare la romanitatea balcanică, monografii închinate unor luptători din 1848, inclusiv o colecție de documente privind anii 1848/1849, studii de istorie modernă și contemporană a Transilvaniei, în vederea apărării integrității teritoriale a țării. Din prima categorie fac parte lucrările: *Fragmente din cronica*

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. prof. *Mircea Păcurariu*

MĂRȚIȘORUL ȘI DOCHIA

(Continuare din pag. 1)

oile prin pădure, torcea lînă din furcă și, găsind o para, i-a făcut bortă legînd-o de ață. Asta a fost la 1 martie și de atunci s-a lățit obiceiul". Așa ar fi apărut mărțișorul.

Cît despre Baba Dochia aceasta își are o origine îndepărtată în tradiția populară românească. Însuși numele de Dochia a fost explicat de unii folcloriști ca provenind din denumirea veche a țării noastre, Dacia.

Se zice că sînt 9 babe. La 1 martie intră Baba Dochia apoi celelalte pe rînd: *Todora, Lunica, Mărțica, Mercurana, Joiana, Virița, Sitița, Dominica* aproximativ după numele zilelor săptămînii. Dochiei i se mai spune și *Marta* ceea ce în limba veche semită înseamnă „muritor, trecător", aluzie probabil la sora Mariei din Evanghelie, pe care Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a mustrat-o că se îngrijește „de multe" din cele lumești. Alte nume ocultepentru babe sînt: *Sofia, Sava, Ileana Cosînzeana, Mărioța, Frăsina, Cătălina, Lina.* De asemenea, sînt și numiri tinute mai în secret: pentru Baba Dochia zisă *Chirdosia*, apoi *Barbura, Stia, Jofica, Rebi, Luciana, Salomnie, Nie, Aftinie.* Cele nouă babe se împart în trei grupe. Primele trei sînt: a semănatului, a muncilor de vară și a culesului. Se crede că așa cum vor fi aceste 3 zile din martie așa vor fi și anotimpurile muncilor respective. Urmează zilele berzelor 4, 5, 6 martie, apoi ale cocorilor (7, 8, 9).

Legenda Dochiei este întîlnită în multe zone ale țării, în Maramureș (Izvoarele Izei), în Bucovina pe apa Humorului și la Rarău, în Făgăraș, Piatra Craiului, Sibiu, Sebeș, Vîrciorova, Semenic, Gornovița (Mehedinți), în Munții Apuseni, Cheile Turzii, Piatra Craiului și alte părți, cu variante specifice locului.

Tradiția din nordul Moldovei spune că *Baba Dochia* cea cu 12 cojoace fugărită de împăratul Traian, sau în alte versiuni mergînd cu oile și udîndu-i-se cojoacele, își scutură sau își leapădă cîte un cojoc pe rînd în primele 12 zile ale lui martie. Șase dintre ele sînt bune, iar celelalte șase sînt rele. De aceea, zilele acestea sînt cu vreme schimbătoare. În alte zone ca Gîrla Mare (Mehedinți), se spune că Baba Dochia a mers cu caprele la păscut îmbrăcată cu 9 cojoace. Făcîndu-se cald și-a lepădat toate cojoacele și atunci a dat un ger încît ea a înghețat și a împietrit cu capre cu tot. Această legendă vine să explice toponimele de Babe și Dochia întîlnite cu deosebire la unele stînci din munții noștri ca *Babele* din *Bucegi, Dochia*, din *Ceahlău, Baba Dochia* de lîngă *Vama Buzăului*, apoi la stîncile de la *Izvoarele Cernei, Riul Doamnei, Oltețului, Gîlortului.*

Este evident că originea Dochiei este autohtonă. Numele ei atît de asemănător cu al Daciei, desemnează prin graiul legendei și al tradițiilor folclorice de Anul Nou un mod de viață milenar la poporul nostru, păstoritul și agricultura, cu sensuri mitice de reală însemnătate în calendarul muncilor de primăvară și de peste an.

Figura Dochiei din Plugușor, gospodina „cea frumoasă" și soția „mîndrului Traian" care face „colaci mari" „pentru plugari", străbate veacurile cu aceeași aură de *Mumă a patriei*, iar în munți se crede că este deschizătoare de izvoare cu apă limpede și bună.

Cella Delavrancea: „DINTR-UN SECOL DE VIAȚĂ"

Editura Eminescu, 1987, 622 p.

Ca o încununare a anului 1987 pe plan literar se înscrie cartea D-nei Cella Delavrancea, născută în 1887, în viață și în prezent. Cella Delavrancea a devenit „pianistă concertistă" în țară și în străinătate, profesoară de Conservator și critic muzical. Fiica cea mai mare a scriitorului Barbu Delavrancea a dovedit că a moștenit fericit talentul tatălui său. Desfășurînd, ca într-un film, o lume a evenimentelor și personalităților istorice, literare, a pictorilor și sculptorilor secolului nostru, în tonuri calde de farmec și melancolie, scriitoarea ne face să participăm la această lume.

Cartea cuprinde 7 capitole, fiecare din ele legate ca un tot unitar.

Cap. I se intitulează: *Universul prieteniei și lumea frumosului.* În acest capitol ne prezintă amintiri din copilăria sa din sec. 19 și prietenia strînsă dintre Vlahuță, Caragiale și Delavrancea, demonstrînd prin citate fragmentare felul lor de a vorbi sau recita sau popasuri din viața lor. Continuă să ne înfățișeze pe „Conu" Petrache Carp, pe Mateiu Caragiale și pe Gala Galaction.

Scriitoarea reține anumite caracteristici majore ale figurilor descrise. Prezintă apoi pe marele cercetător al folclorului românesc Constantin Brăiloiu care „rătăcea pe toate cocloaurile munților, în căruță, pe jos, ca să prindă pe cilindri de alamă bocete de îngropare, strigări de nuntă și jocuri țărănești". Prezintă apoi momente din viața și activitatea marilor muzicieni români George Enescu și Dinu Lipatti.

În cap. II — *Clipe de viață* — autoarea ne duce în „Bucureștii de altă dată", cu sărbătoarea primăverii, cu bătaia cu flori la șosea și vizitiii cu trăsuri", apoi la mare, la Eforie Nord și Techirghiol. Participă la defilarea Victoriei în Franța în mai 1919 și vizitează „Tîrgul moșilor" din București. Vorbind despre un flașnetar orb, autoarea scrie: „să credem ca și prietenul flașnetarul că Dumnezeu este peste tot ce e viu și că din cer se va pogorî mana mîngîierii cerești, care va liniști cîntecul jalnic din sufletul nostru, în drum spre eternitate" (p. 116).

Vizitînd județul Vîlcea se oprește mai la toate mănăstirile de aici și reține, spre a ni le transmite, multe detalii care capătă o adîncă semnificație. La Mănăstirea dintr-un lemn e impresionată de construcția acesteia și de icoana SFINTEI FECIOARE CU PRUNCUL.

„La Surpatele, Pantocratorul n-are asprimea bizantină" ci bunătatea sfinților cum place poporului român. La ctitoria lui Brîncoveanu, la Hurezu

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. *Ioan Popescu Deleni*

BOGDAN PETRICEICU HASDEU
(1838 — 1988)

În galeria personalităților ilustre ale culturii românești Bogdan Petriceicu Hasdeu ocupă un loc aparte, lăsîndu-ne o operă grandioasă și în același timp rămînînd în multe domenii un precursor al vieții spirituale moderne.

S-a născut la 26 februarie 1838 la Cristinești (Hotin) într-o veche și renumită familie boierească basarabeană. Copil precoce, genial, și-a găsit în studiu un refugiu reconfortant (a rămas orfan de mamă la zece ani), impunîndu-se celor din jur prin cunoștințele sale enciclopedice. La 14 ani se înscrie la Facultatea de drept a Universității din Harcov, pe care o frecventase și tatăl său. Concomitent cu continuarea studiilor intră în armată ca junker într-un regiment de husari, iar în 1855 participă cîteva zile la războiul Crimeii. Datorită concepțiilor sale democratice, caracterului independent și suspectării poliției țariste (fratele său fusese arestat pentru activitate revoluționară), în februarie 1857 s-a refugiat la Iași, avînd 19 ani.

Tînărul prinț, poliglot, ce uimea lumea prin erudiția sa, se alătură forțelor progresiste, în vederea realizării Unirii. La 11 noiembrie edita ziarul unionist „România" ajutat de A. Panu, jurnal elogiat de M. Kogălniceanu, iar după aceea a tipărit „Foiță de istorie și literatură" și „Din Moldova", foaie științifică și literară, schimbîndu-i apoi numele în „Lumina". În scurt timp se impune ca un polemist de temut, exprimîndu-și fără rezerve concepțiile sale democrate. Publicarea articolului *Perit-au dacii?*, în cadrul căruia combătea purismul latiniștilor, i-a atras numeroase animozități, deși adevărul era în totalitate de partea sa. În perioada ieșană a fost profesor de liceu și ziarist. Donarea a 4000 de volume bibliotecii din Iași a stîrnit multă vîlvă, fiind numit custodele acestui așezămînt. În urma neînțelegerilor ivite, în 1863, se mută la București, începînd o nouă etapă plină de neprevăzut.

La București continuă cu aceeași fervoare ziaristica, înființînd mai multe ziare și reviste: „Aghiuță", „Satyrul", „Traian", „Columna lui Traian" și colaborînd la altele: „Buciumul", „Românul", „Perseverența". Această activitate îi răpea mult timp, însă muncea tenace cu convingerea că este util națiunii, pe care o slujea cu devotament, impresionînd prin patriotism și vastele sale cunoștințe, în toate domeniile.

În anii 1867—1868 duce o amplă campanie împotriva dualismului, susținînd că „unirea politică a tuturor provinciilor este o necesitate istorică". În acești ani se deplasează în Transilvania pentru a studia la fața locului suferințele românilor și a discuta cu fruntașii lor.

Fondarea societății „Românismul", ce-l avea președinte pe Hasdeu, urmărea susținerea culturii autohtone în tot ce are aceasta original, combătînd imitațiile, în genere cosmopolitismul. „Prețuirea și continuarea pe baze noi, în spiritul vieții moderne, a tradițiilor, obiceiurilor și instituțiilor autohtone" cu dezideratele Societății „Românismul", era concepută în spiritul internaționalismului, de a nu frîna dezvoltarea celorlalte naționalități și popoare.

În 1873 se retrage din ziaristică, pentru a se dedica în exclusivitate științei. Rezultate științifice remarcabile înregistrase și pînă în acel an, însă savantul nu se mulțumea cu ce realizase. Încă din 1864 edita „Arhiva istorică a României", publicînd numeroase izvoare slave referitoare la patria noastră. De altminteri Hasdeu e primul slavist al nostru de notorietate europeană. În 1865 a publicat monografia Ion Vodă cel Cumplit, iar la 1873 îi apare *Istoria critică a românilor*, ce trata Țara Românească în secolul al XIV-lea, primind marea medalie de aur.

De acum înainte filologia și lingvistica îl absorb în cea mai mare măsură, elaborînd lucrări fundamentale: *Principii de filologie comparată* (1875), *Cuvinte din bătrîni* (1878—1881), *Etymologicum Magnum Romaniae*, 4 vol. (1886—1898) — un dicționar monografic de la A pînă la bărbat.

În pofida adversităților, meritele sale au fost recunoscute treptat, la început în țară (profesor la Universitate, directorul Arhivelor statului, membru al Academiei Române), apoi și-n străinătate (Academiile de științe din New York, Belgrad, Petersburg, Societatea de lingvistică din Paris și altele).

Hasdeu și-a încercat fortele și-n literatură. Dintre scrierile sale a rezistat drama „Răzvan și Vidra", deși n-au lipsit și detractorii. Spre deosebire de negativiști, Eminescu o caracteriza ca o „dramă în cele mai multe privințe bună", iar Caragiale scria „Răzvan este și va rămîne o bucată cinstită în literatura noastră... multe scene sînt cu adevărat dramatice și vrednice a mișca sufletul privitorilor".

În 1888, în plină activitate creatoare, îl lovește o catastrofă nepreväzută. Moare fiica sa Iulia, o mare promisiune literară, moment dramatic ce-i înrăurește existența. Deși face eforturi susținute, totuși nu mai are concentrarea și randamentul de mai-nainte. În 1897 se mută în castelul de la Cîmpina. Se stinge la 25 august 1907.

De la Dimitrie Cantemir, românii nu mai avuseseră un asemenea cărturar de anvergură, de factură enciclopedică, cu o largă recunoaștere europeană. Cunoașterea a numeroase limbi (clasice, slave, moderne) i-a permis o informare istorică fabuloasă, continuînd pe N. Bălcescu și M. Kogălniceanu, însă pe o treaptă superioară. Deși a purtat numeroase polemici, totuși adversarii, cu multă onestitate, i-au recunoscut meritele incontestabile în frunte cu T. Maiorescu, M. Eminescu, I. L. Caragiale, A. D. Xenopol și alte personalități, cu care polemizase savantul.

Cu trecerea timpului s-au stins patimile, iar opera sa se prezintă în adevărata sa grandoare, rămînînd un deschizător de drumuri în filologie, lingvistică, istorie, literatură și în același timp făcînd parte din pleiada făuritorilor culturii moderne românești.

Mihai Sofronie

SILVIU DRAGOMIR, istoric și patriot

(Continuare din pag. a 2-a)

sîrbească a lui George Brancovici (1924), *Vlahii din Serbia în secolele XII—XIII* (1922), *Vlahii și morlacii. Studii din istoria românismului balcanic* (1924), *Originea coloniilor române din Istria* (1924). Cercetările asupra acestor probleme le va relua spre sfîrșitul vieții, cînd va publica lucrarea *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în Evul Mediu* (București, 1959, 225 p.).

Alte lucrări privesc anii revoluționari 1848—1849 în Transilvania. Acum au apărut monografiile: *Avram Iancu* (1924), *Ioan Buteanu, prefectul Zarandului* (1928), *Un precursor al unității naționale: profesorul Constantin Romanul Vivu* (Discurs de recepție, 1929), *Nicolae Bălcescu în Ardeal* (1930), iar mai tîrziu a întocmit o nouă monografie despre *Avram Iancu*, apărută postum (1965, 304 p. ed. II 1968). În 1938 i-a apărut valorosul studiu: *Les Roumains de Transylvanie à la veille du mouvement de résurrection nationale* (în vol. *La Transylvanie* și extras). În deceniul al cincilea a publicat prețioasa colecție de *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—1849* (Sibiu-Cluj 1944—1947, au apărut 4 volume, unul n-a mai fost publicat).

Tot în perioada interbelică s-a ocupat de activitatea unor patrioți români care au avut un rol însemnat în evenimentele premergătoare anului 1918: *Vasile Goldiș* (1936) și *Ioan Mihu* (un volum special cu opera sa, intitulat: *Spicuiri din gîndurile mele, politice, culturale, economice. Cu un studiu introductiv.* Sibiu, 1938, XLVIII+500 p.).

S-a ocupat acum și cu probleme de istorie a artei, studiind arhitectura și pictura unor biserici hunedorene: *Vechile biserici din Zarand și ctitorii lor în secolele XIV și XV* (1929), *Ctitorii bisericii din Birsău* (1932).

Agravarea revizionismului horthyst, l-a determinat să inițieze apariția publicației *Revue de Transylvanie*, din 1934 pînă în 1943, în care — alături de alți istorici clujeni — a publicat o serie de studii privitoare la politica de maghiarizare din Transilvania de pînă la 1918 sau cu privire la drepturile românești asupra teritoriilor intracarpatice. Alte lucrări — apărute în limbi de circulație — erau consacrate politicii statului român creat în 1918 față de naționalitățile conlocuitoare și cultele religioase din perioada interbelică. Fiind un apreciat cunoscător al problemei, în 1938—1940 a fost numit „ministru al minorităților".

Prodigioasa sa activitate științifică desfășurată la Sibiu și Cluj a dus la alegerea sa ca membru activ al Academiei Române, la 25 mai 1928, în locul rămas vacant prin moartea prematură a ilustrului istoric și arheolog Vasile Pârvan.

Notăm și faptul că la Sibiu, Silviu Dragomir a fost ales deputat mirean în Sinodul eparhial al Arhiepiscopiei, iar după 1921 în Adunarea eparhială a noii Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului. După ridicarea Bisericii noastre în treapta de Patriarhie, a fost ales în Congresul Național Bisericesc, din partea eparhiei Clujului. Și-a expus părerile — în scris sau prin cuvînt — într-o serie de probleme care interesau Biserica. În 1933 a făcut parte dintr-o delegație a Bisericii noastre care s-a deplasat la Belgrad și Carlovit, spre a încheia o convenție bisericească cu Iugoslavia.

În ultimii ani ai vieții, Silviu Dragomir a condus un colectiv de Istorie modernă, în cadrul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj (1957—1962). Acum i-a apărut și lucrarea menționată mai sus despre *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice* (1959), iar postum valoroasa monografie închinată lui *Avram Iancu* (1965 și 1968). Tot postum i-a apărut și un documentat studiu intitulat *Românii din Transilvania și unirea cu Biserica Romei* (în rev. *Biserica Ortodoxă Română* an LXXX, 1962, nr. 9—10, p. 863—927), în care aducea o serie de precizări și interpretări în legătură cu așa zisul „manifest de unire" din 7 octombrie 1698, demonstrînd că acest act, ca și unele pretinse „sinoade" de unire în anii 1697—1700, nu erau altceva decît plăsmuiri ale iezuiților interesați în realizarea dezbinării românilor transilvăneni.

A încetat din viață la București, la 23 februarie 1962.

Acesta a fost profesorul, istoricul și militantul pentru realizarea unității noastre de stat și pentru apărarea integrității teritoriale a țării. Numele lui va rămîne înscris cu cinste în panteonul istoriografiei românești, dar și în conștiința Bisericii strămoșești, pe care a slujit-o prin scrisul și cuvîntul său.

CĂINȚĂ — ÎNDREPTARE — IERTARE

Păcatul tulbură nu numai ființa omului ci și legătura lui cu Dumnezeu, pe care păcătosul L-a ofensat, călcînd voia Sa. Pentru înlăturarea acestei stări e necesară căința. Fără căință nu este iertare, iar fără iertare nu este pace cu Dumnezeu, cu aproapele și și noi înșine.

Căința este ușa de intrare în împărăția lui Dumnezeu, care „nu este mîncare și băutură, ci dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfînt" (Rom. 14, 17). Ea este întoarcere de la întuneric la lumină, de la rătăcire la adevăr și la adorarea lui Dumnezeu. Căința este o mutație ontologică spirituală, o schimbare fundamentală a sensului trăirii. Ea este durerea sinceră și cu lacrimi a inimii pentru trecutul nostru păcătos și dorința pentru o viață nouă, după voia lui Dumnezeu. Cu ajutorul harului divin căința sinceră și permanentă restaurează „chipul" lui Dumnezeu în suflet, îl luminează și-l călăuzește să ajungă la armonia cu El, la „asemănarea" cu El și la îndumnezeirea sa.

Căința este fereastra sufletului omenesc, deschisă de harul lui Dumnezeu, ca să intre lumina și căldura Soarelui Hristos, dătător de viață curată și sfîntă. În lumina harului căinței, omul se regăsește pe sine ca fiu al lui Dumnezeu pe drumul destinului său de slujitor și adorator al Său. Ea îl transfigurează total. Cel ce se căiește cu adevărat simte păcatele sale ca *rane* adînci în trupul sfînt al Domnului Hristos, îl doare inima pentru ele, îi pare rău și plînge pentru ele, pentru că prin ele a răstignit a doua oară pe Mîntuitorul, care suferă și merge la moarte pentru binele fiecăruia în parte.

Astfel prin căință adevărată, sinceră și reală, prin căință trăită intensiv și simțită ca durere personală, se desființează omul cel vechi din noi, se abolește păcatul sub toate formele lui, în gînd, în vorbă și-n faptă și renaște omul nou, creat după voia lui Dumnezeu. Căința îl îmbracă în haina nevinovăției, în „duh și adevăr", cum a ieșit din apa Sf. Botez. De aceea, Taina Sf. Pocăințe sau a Mărturisirii este al doilea Botez.

Căința cheamă sufletul la autodepășire în colaborare cu harul divin. Ea scoate sufletul dintr-o automulțumire, îl face nemulțumit de sine însuși, dar nu ca un revoltat, ci ca unul care se mustră că a făcut prea puțin pe calea virtuților, ca să se apropie de Dumnezeu. Prin această căință izvorîtă din smerenie, sufletul se leagă tot mai mult de Dumnezeu, se identifică cu El, ca să se îmbogățească în El și să rămînă în veci al Său.

Căindu-se, sufletul intră într-o relație nouă cu Dumnezeu, o relație creatoare.

Prin efectul său îndumnezeitor, căința dovedește că este de la Dumnezeu și că harul Său lucrează în ea, Dumnezeu rînduind căința să-l ridice pe om la asemănarea cu Sine, cum a fost destinat creatural.

De la Dumnezeu — și nu de la om — izvorăște adevărata și binefăcătoarea căință, Dumnezeu a așezat-o, ca o piatră de hotar la deschiderea porților de intrare în Testamentul Nou, în legea cea nouă a iubirii și a împăcării noastre cu El. Cu chemarea la pocăință *începe* Domnul Iisus opera mesianică pentru izbăvirea neamului omenesc și tot cu ea și-a încheiat la Iordan opera profetică Sf. Ioan Botezătorul. Ei zic: „Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor..." (Mat. 3, 2; 4, 17). Domnul Însuși se revelează ca mesager al pocăinței: „N-am venit să chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință" (Mat. 9, 13). Pocăința vine din cer, de la Părintele ceresc, o vestesc proorocii și la ea cheamă pe toți oamenii, indiferent de neam, rasă, clasă socială, vîrstă și sex etc. O propovăduiește Iona ninivitenilor păcătoși, care l-au ascultat și urmat (Mat. 12, 41).

Sf. Apostoli primesc mandatul chemării neamurilor la îndreptare, în numele Mîntuitorului Hristos, după cum scris este în Sf. Scriptură: „Hristos trebuia să pătimească și a treia zi să învieze din morți și să se propovăduiască în numele Lui îndreptarea și iertarea păcatelor la toate neamurile, începînd de la Ierusalim" (Luca 24, 16—17).

Devotați Domnului și fideli pînă la moarte mandatului primit, Sf. Apostoli propovăduiesc și cheamă neamurile la pocăință, la îndreptare. În lumina harului gîsolaliei, în ziua de Rusalii, la revărsarea Sfîntului Duh în Cincizecime peste Sf. Apostoli, Sf. Petru plin de credință și de curaj, vorbește neamurilor despre Hristos cel răstignit și înviat și, mișcîndu-le inima în adînc, la dorința acestora le zice: „Pocăiți-vă și să se boteze fiecare din voi în numele lui Iisus Hristos spre iertarea păcatelor și veți lua darul Sfîntului Duh... Ei au primit cu dragoste cuvîntul lui și s-au botezat... ca la trei mii de suflete" (F. Ap. 2, 37—41). Pe același drum merge Sf. Ap. Pavel care, după ce vorbește filozofilor greci din areopagul Atenei despre Dumnezeul cel necunoscut de ei, revelat în Iisus Hristos cel înviat, le zice cu fiorul profund al credinței convingătoare: „Dumnezeu trecînd cu vederea anii neștiinței, acum poruncește tuturor oamenilor de pretutindeni să se pocăiască" (F. Ap. 17, 23, 30). Iar unii l-au ascultat și l-au urmat" (v. 34).

Dumnezeu a chemat și cheamă la pocăință prin aleșii Săi. La chemarea lor, sufletul iese din întuneric, se trezește din somnolența păcatului și se deschide spre Dumnezeu ca și floarea de cicoare dimineața la lumina soarelui și urmează mersul lui. După cum nu oaia cea pierdută își caută păstorul, ci păstorul cel bun merge după ea și aflîndu-o se bucură de ea (Luca 15, 4—6) și după cum nu drahma cea pierdută se arată femeii care a pierdut-o ci aceasta se bucură de găsirea ei, (Luca 15, 8—9), tot așa *nu sufletul rătăcit îl află pe Dumnezeu, ci Dumnezeu* cel plin de bunătate și milă față de soarta lui nenorocită, *îl caută* de-a lungul vieții sale. Dumnezeu caută pe om pentru că iubește sufletul lui care este „chipul" Său desfigurat însă de păcate. El îi vorbește blînd și-l readuce la lumină, pe drumul „asemănării" cu Sine să se bucure cu îngerii în cer (Luca 15, 7).

Sfînta Scriptură ne stă mărturie dreaptă că Dumnezeu cheamă sufletul nostru la căință, iar nu sufletul merge de la Sine spre ea. Astfel Mîntuitorul Hristos îl caută pe Zaheu vameșul în dud și chemîndu-l la Sine i-a zis: „Zaheu, grăbește de te coboară, că astăzi în casa ta trebuie să rămîn. Și grăbindu-se s-a coborît și l-a primit bucurîndu-se" (Luca 19, 5—6). La fel, Domnul îl caută pe slăbănogul de 38 de ani la lacul Betezda și îi dă sănătatea sufletească și trupească legată de iertarea păcatelor; apoi, îl atenționează ca pe un fiu și frate al Său, zicîndu-i: „Iată te-ai făcut sănătos, de acum să nu mai greșești, ca să nu-ți fie ceva mai rău" (In. 5, 14).

Domnul Iisus este cu noi toți de-a lungul vieții, El este în noi de la Botez și nu ne părăsește, chiar cînd noi îl alungăm prin păcatele noastre. De la naștere și pînă la mormînt, El ne vorbește tainic la „urechile" sufletului să ne deschidă ochii inimii și să ne lumineze cugetele: „Iată stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine... Sîrguiește dar și te pocăiește" (Apoc. 3, 19, 26).

Glasul Domnului a răsunat puternic în sufletul fiului pierdut, din Evanghelie. Nu de la sine i-a venit gîndul cel bun al întoarcerii, zicîndu-și: „Cîți argați ai tatălui meu sînt îndestulați cu pîine, iar eu pier aici de foame! Mă voi scula și mă voi duce la tatăl meu și-i voi zice: „Tată, am greșit la cer și înaintea ta și nu mai sînt vrednic să mă chem fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi. Și sculîndu-se a venit la tatăl său..." care l-a iertat și s-au bucurat împreună (Luca 15, 17—32).

Întoarcerea la Dumnezeu înseamnă părerea de rău pentru păcat, plecarea capului în scaunul Mărturisirii sau al Spovedaniei, hotărîrea de a nu mai greși, îndeplinirea întocmai a canonului sau epitimiei, după toate acestea venind iertarea pe care o acordă Dumnezeu prin preotul care ascultă mărturisirea.

Prot. dr. *Simion Radu*

Despre anaforă (anafură)

Creștinii primelor veacuri obișnuiau ca, după săvîrșirea serviciului divin, să se adune la mesele comune, numite agape, unde cu toții mîncau rămășițele darurilor aduse pentru ajutorul săracilor, văduvelor și orfanilor. Aceste mese erau un semn vizibil al dragostei care-i unea pe toți și de obicei se făceau în biserică.

Amintesc acest lucru de la început, pentru că introducerea anaforei la sfîrșitul Sfintei Liturghii stă în strînsă legătură cu agapele creștine.

Din cauza neorînduielilor și abuzurilor ce se săvîrșeau la aceste agape, ele au fost oprite și desființate prin canonul 28 al sinodului din Laodiceia, 40 al sinodului de la Cartagina și 74 al sinodului quini-sext.

Totuși, în amintirea agapelor, Biserica a rînduit să se împartă credincioșilor rămășițele pîinii binecuvîntate, adusă de ei ca sacrificiu lui Dumnezeu.

Pe lîngă agape, creștinii primelor veacuri mai obișnuiau ca toți cei ce ascultau Sfînta Liturghie, să se împărtășească. Dar cu timpul s-a răcit zelul lor, unii veneau foarte rar la sfînta împărtășanie, pentru care fapt, conducătorii spirituali au hotărît să nu plece creștinii din Casa Domnului fără un dar sfîntit și astfel s-a rînduit să se împartă credincioșilor rămășitele pîinii aduse la altar și care primise binecuvîntare.

După tîlcuirea canonului 2 al sinodului local din Antiohia — 341 — făcută de Balsamon, se vede că introducerea anaforei sau a pîinii binecuvîntate la liturghie spre a se da creștinilor, s-a început în secolul al IV-lea și anume imediat după sinodul antiohian.

Rămășițele agapelor sfărîmate în bucăți s-au numit în vechime ευλογα, adică pîine binecuvîntată, s-au mai numit și αναφορα sau sacrificiu, căci ne aduc aminte de agapele făcute după Sfînta Liturghie din ofrandele piosîlor, zise pe atunci αναφορα Aceste rămășițe s-au mai numit și αντιδωρον, adică pîine dată credincioșilor în locul darurilor sfinte, în locul Euharistiei.

Anafora — antidoron-ul — se oferă acelor credincioși care nu sînt vrednici a se împărtăși cu sfintele taine. „Această pîine sfințită, zice Simeon al Tesaloniculuí — fiind însemnată cu copia și primind cuvinte sfinte, nu este împărtășirea cu trupul Domnului, căci aceasta este taina, iar anafora este numai dătătoare de sfințenie și dăruitoare de dumnezeiescul dar, care se dă cu cuvintele cele de la proscomidie".

Așadar, din secolul al IV-lea s-a introdus anafora la sfîrșitul Sfintei Liturghii. Astăzi anafora se face din prescura din care se scoate sfîntul agnet, fapt care ne dovedește că stă în strînsă legătură cu Sfînta Cumînecătură.

O rugăciune specială pentru sfințirea anaforei nu există în liturghier.

Pentru primirea anaforei se cere multă evlavie sufletească și trupească și se dă numai celor ce nu au mîncat nimic înainte de a veni la Sfînta Liturghie. Este pîine binecuvîntată și cinstită ca atare. Bărbatul și femeia trebuie să-și păstreze curățenia spre ziua cînd vor să ia anafora, altfel vor fi lipsiți de ea.

În biserica noastră anafora se taie în altar de către cîntăreț sau paraclisier și se împarte credincioșilor după miruire. Unii preoți obișnuiesc să o dea credincioșilor în clipa cînd îi miruiesc, în alte biserici, anafora se pune într-un vas sau coșuleț și ia fiecare cît dorește. Sînt creștini care iau anafora acasă pentru toată săptămîna și dimineața, pe nemîncate, în zilele următoare, pînă la cealaltă Sfîntă Liturghie, iau anafora. În limba română s-a păstrat pînă azi numirea de anaforă sau anafură dată rămășițelor pîinii binecuvîntate.

Cînd la strană se cîntă Axionul, după ce preotul a citit rugăciunile din liturghier, ia vasul cu anafură, citește rugăciunea anaforei: „Pentru rugăciunile prea sfintei Maicii Tale, Doamne Iisuse Hristoase, binecuvintează pîinea aceasta, ce se va da în locul Sfintelor Tale Taine totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor. Amin", atinge vasul de sfîntul disc și de sfîntul potir și apoi duce vasul la locul lui, pentru ca la vremea cuvenită să vină paraclisierul și să o ia.

Nu se cuvine preoților a lăsa nebinecuvîntată anafora în timpul axionului. În cazul cînd nu este anaforă suficientă din prescura din care s-a scos sfîntul agnet, liturghierul are lămuririle necesare. La miruire preotul rostește cuvintele: Ajutorul meu de la Domnul, Cel Ce a făcut cerul și pămîntul.

Pr. *Ilie I. Țintă*

Cella Delavrancea: „DINTR-UN SECOL DE VIAȚĂ"

Editura Eminescu, 1987, 622 p.

(Continuare din pag. a 2-a)

observă că în naos sînt 360 de compoziții picturale. Urmează vizitarea mănăstirii de la Baia de fier, Cozia și orașul Rîmnicu Vîlcea.

În cap. III *Călătorii*, ne descrie călătorii făcute în Italia, la Neapole, Salerno, Paestum și Capri unde se spune că a fost exilat Pontiu Pilat, bolnav de lepră și unde s-a sfîrșit. Urmează vizita la Nürnberg, Petra (Transiordania) și la Paris, în 1971.

Cap. IV *Arpegii în do major*, prezintă impresii trăite la diferite concerte muzicale de pian și diferiți mari artiști și compozitori ca: Chopin, Bach, Beethoven, Mozart, Hayden, Wagner. Apoi prezintă pe compozitorii români spunînd că „Enescu este un mare arhitect al armoniilor sonore". Sînt citați apoi Dinu Lipatti, Mihai Jora, George Enescu, Ionel Perlea, Tiberiu Brediceanu, Ioana Nicola „venită de la țară, dintr-un sat al Oltului" și pianista Aurelia Cionca, spunînd că scopul final al vieții este perfecțiunea care este *„întărită mai ales de un HAR, iar expresia cea mai nobilă a perfecțiunii rămîne totuși puterea morală, conștiința care înalță pe om deasupra animalului, dragostea de țară și bunătatea, arma cea mai bună împotriva invidiei, orgoliului și zgîrceniei. Armonia liniștii interioare nu se obține decît prin străduința noastră către perfecțiunea morală".* (p. 178).

Cap. V *Dans.* În acest capitol sînt prezentați dansatorii străini Kreutzberg, Sakaroff, Nyota-Inyoka și balerinii români Florea Capsali și Iris Barbura.

Cap. VI *Cei de ieri și cei de azi.* În acest capitol marea memorialistă ne prezintă figuri și momente din viața unor mari poeți pe care i-a cunoscut, dînd relatări despre opera lor. Astfel defilează prin fața noastră Ana de de Noailles, Elena Văcărescu, Octavian Goga, Victor Eftimiu, Niculina Delavrancea, Ion Pillat, pictorii Grigorescu, cu care era bun prieten Delavrancea, Andreescu, Luchian, Pallady, Iser, sculptorii Medrea, Brâncuși pe care-l vizitează la Paris, mari oameni de stat ca Nicolae Titulescu.

Cap. VII *Pagini regăsite.* Se redau părți din jurnalul ținut de scriitoare cu evenimente internaționale și din țară. Patriotismul luminat al scriitoarei este redat prin amintirea scenelor din primul război mondial și de la cutremurul din 1977.

Urmează apoi repere istorico-literare scrise de îngrijitorul ediției Valeriu Răpeanu.

Lectura operei literare a Cellei Delavrancea prilejuiește oricui se apleacă asupra paginilor ei, bucuria frumosului.

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

Din AGENDA Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST

● *Vineri, 1 ianuarie a.c.* — cu prilejul Praznicului Tăierii împrejur a Domnului nostru Iisus Hristos, pomenirii Sf. Vasile cel Mare şi Anului Nou, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie la Catedrala patriarhală din Bucureşti, la sfîrşitul căreia s-a oficiat Te-Deum de început de an, iar P.F. Sa a rostit un ales cuvînt de învăţătură.

— Potrivit tradiţiei, în după-amiaza acestei prime zile a Noului An, Prea Fericitul Patriarh Teoctist înconjurat de o parte din membrii Sf. Sinod, s-a întîlnit cu preoţimea capitalei şi cu colaboratorii direcţi din cadrul Administraţiei patriarhale din Arhiepiscopia Bucureştilor, cu cadrele didactice de la Institutul şi Seminarul Teologic din Bucureşti. În numele tuturor a vorbit P.C. Preot Protoiereu Enache Sibianu de la Protoieria Giurgiu-Nord.

În încheiere a vorbit P.F. Patriarh Teoctist care a adresat întregii asistenţe urări de sănătate şi prosperitate cu prilejul Noului An. În această atmosferă de început de an, corala preoţilor Capitalei, dirijată de Pr. Victor Frangulea a susţinut un concert de colinde de Crăciun şi Anul Nou.

● *Duminică, 3 ianuarie a.c.* — P.F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească la Biserica parohială „Sf. Ioan" din municipiul Ploieşti, judeţul Prahova. La sfîrşitul slujbei P.F. Sa a ţinut un bogat cuvînt de învăţătură şi zidire sufletească.

● *Miercuri, 6 ianuarie a.c.* — Cu prilejul marelui praznic al Botezului Domnului, Prea Fericitul Patriarh Teoctist, înconjurat de Prea Sfinţiţii Episcopi-vicari patriarhali Vasile Tîrgovişteanul şi Nifon Ploieşteanul, în fruntea unui sobor de preoţi şi diaconi, a săvîrşit Sfînta Liturghie arhierească la catedrala patriarhală, la sfîrşitul căreia s-a oficiat slujba sfinţirii apei mari, rostind cuvîntul praznical.

● *Duminică, 10 ianuarie a.c.* — P.F. Patriarh Teoctist a făcut o vizită în judeţul Prahova, cu care prilej a vizitat Mănăstirea Sinaia.

● *Joi, 14 ianuarie a.c.* — P.F. Patriarh Teoctist a primit pe Dl. arhitect Constantin Marinescu, preşedintele ACIER de la New York. Oaspetele a fost însoţit de Dl. prof. Virgil Cândea, secretarul Asociaţiei „România".

● *Vineri, 22 ianuarie a.c.* — La Palatul patriarhal din Bucureşti, P.F. Patriarh Teoctist a primit pe Dr. Gianfranco Rossi, secretar general al Asociaţiei Internaţionale pentru apărarea libertăţii religioase, de la Berna, Elveţia.

La primire au luat parte: Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului şi P.S. Episcop-vicar patriarhal, Nifon Ploieşteanul.

● *Luni, 25 ianuarie a.c.* — Prea Fericitul Patriarh Teoctist a luat parte la adunarea solemnă omagială consacrată celei de a 70-a aniversări a zilei de naştere şi sărbătoririi a peste 55 de ani de activitate revoluţionară a Domnului Nicolae Ceauşescu, Preşedintele Republicii Socialiste România, care a avut loc la Sala Palatului R.S. România.

● *Marţi, 26 ianuarie a.c.* — P.F. Patriarh Teoctist a participat la Recepţia organizată în onoarea Domnului Nicolae Ceauşescu, Preşedintele Republicii Socialiste România, cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei de naştere şi sărbătoririi a peste 55 de ani de activitate revoluţionară.

● *Joi, 28 ianuarie—vineri, 5 februarie a.c.* — P.F. Patriarh Teoctist a făcut o vizită de lucru în cadrul Arhiepiscopiei Iaşilor. A slujit şi a cercetat biserici şi mănăstiri în restaurare, a rezolvat lucrări administrative şi a dat îndrumările necesare bunei desfăşurări a activităţii Centrului eparhial de la Iaşi.

SIBIU

■ Sfinţii Trei Ierarhi: Vasile, Grigorie şi Ioan, sărbătoriţi la 30 ianuarie, sînt, după cum se ştie, patronii învăţămîntului teologic ortodox, zi sărbătorită şi în acest an la Institutul Teologic Universitar din Sibiu în mod cuvenit.

Astfel, în catedrala mitropolitană a fost săvîrşită Sf. Liturghie arhierească de către P.S. Episcop Gherasim al Rîmnicului şi Argeşului, răspunsurile fiind date de corul studenţilor teologi, condus de P.C. prof. I. Popescu. A predicat P.C. prof. V. Mihoc. La momentul cuvenit s-a făcut o ectenie specială pentru profesorii Institutului nostru teologic din Sibiu şi foştii săi studenţi adormiţi întru Domnul, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii, P.S. Episcop Gherasim a rostit o rugăciune de mulţumire lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra acestui venerabil aşezămînt de învăţătură teologică.

În continuare, în aula Institutului a avut loc un program festiv, care a fost deschis printr-o cuvîntare rostită de P.C. arhid. C. Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

Dl. asistent I. Sauca a susţinut apoi conferinţa intitulată: „Activitatea misionară a Sf. Trei Ierarhi".

În numele Institutului Teologic Universitar Protestant Unic, ramura Sibiu, a luat cuvîntul dl. prorector Hermann Pitters.

A vorbit apoi P.S. Episcop Gherasim al Rîmnicului şi Argeşului, care a subliniat, între altele, ideea că atunci cînd conlucrarea dintre om şi Dumnezeu este vie şi lucrătoare se ajunge la statura duhovnicească la care au ajuns Sf. Trei Ierarhi: Vasile, Grigore şi Ioan.

O amplă cuvîntare şi inedită ca temă a rostit în încheiere Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a vorbit despre: „Istoria, istoricii şi dilemele lor", subiect prin care Î.P.S. Sa a urmărit să stîrnească la studenţii teologi pasiunea pentru cercetare, arătînd că „minutul şi secunda trebuie umplute creator", în care sens a reliefat, între altele, necesitatea ca cercetătorul din orice domeniu trebuie să „gîlgîie de spirit", de cunoştinţe, scoţînd în lumină complexitatea răspunderii cercetării şi cercetătorilor.

Programul a fost presărat cu recitări şi o seamă de compoziţii religioase şi patriotice interpretate de corul studenţilor teologi.

CLUJ

■ *Vineri, 1 ian. 1988*, de Praznicul Tăierii Împrejur şi Anului Nou, Î.P.S. Arhiepiscop Teofil, a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în catedrala arhiepiscopală şi a hirotonit întru preot pe tînărul diacon, licenţiat în teologie, Armancă Vasile, pe seama parohiei Iacobeni, prot. Turda, jud. Cluj.

La priceasnă, I.P.S. Arhiepiscop Teofil a rostit un bogat cuvînt de învăţătură despre: „Preţul timpului".

■ *Duminică, 3 ianuarie 1988*, P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în catedrala arhiepiscopală şi a hirotonit întru preot pe tînărul diacon Cotuţiu Viorel, absolvent al Seminarului Teologic, pe seama parohiei Ciceu Corabie, prot. Năsăud, jud. Bistriţa-Năsăud.

■ *Simbătă, 30 ianuarie 1988*, Praznicul Sf. Trei Ierarhi Vasile, Grigore şi Ioan, patronii şcolilor teologice din Patriarhia Română, a fost sărbătorit după cuviinţă şi la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca.

După Sf. Liturghie arhierească, săvîrşită în catedrala arhiepiscopală de P.S. Episcop Iustinian Maramureşanul, împreună cu întreg corpul profesoral, în prezenta Î.P.S. Arhiepiscop Teofil, a P.S. Episcop Emilian al Alba Iuliei, a elevilor seminarişti şi a numeroşi credincioşi, a urmat programul festiv la seminar, unde P.C. Pr. Prof. Dr. Alexandru Moraru a susţinut o frumoasă şi instructivă conferinţă despre: „Sfinţii Trei Ierarhi în Biserica Ortodoxă Română" intercalată cu citiri din scrierile Sf. Trei Ierarhi.

Au urmat cuvîntările rostite de P.S. Episcop Emilian, Î.P.S. Arhiepiscop Teofil, P.S. Episcop-vicar Iustinian şi P.C. vicar adm. Augustin Lucian — delegatul P.S. Episcop Vasile al Oradiei, în care elevilor le-a fost adresat îndemnul de a stărui mereu pentru acumularea de cît mai temeinice cunoştinţe teologice şi de cultură generală dar şi pentru o propăşire permanentă pe calea virtuţilor creştine.

Corul elevilor seminarişti, pregătit şi dirijat de P.C. Pr. Prof. Vasile Stanciu, a susţinut un frumos concert în cinstea Sf. Trei Ierarhi, după care P.C. Arhid. Prof. Constantin Bradea — directorul Seminarului, a mulţumit înalţilor ierarhi şi tuturor celor prezenţi pentru participarea la această zi de sărbătoare a elevilor şi profesorilor Seminarului Teologic din Cluj-Napoca.

ALBA IULIA

■ *Vineri, 1 ian. 1988*, de Praznicul Tăierii Împrejur, Sf. Vasile cel Mare şi Anului Nou, P.S. Episcop Emilian a oficiat Sf. Liturghie în catedrala episcopală, urmată de îndătinatul Te-Deum. Cu acest prilej P.S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură, adresînd credincioşilor prezenţi urări de bine şi sănătate, un an nou fericit cu împliniri bogate pe tărîm sufletesc şi social-obştesc.

■ Duminică, 3 ianuarie 1988, la Vecernie, credincioşii parohiei Alba Iulia-Maieri I, păstoriţi de vrednicul preot Ioan Andreicuţ, au avut în mijlocul lor pe P.S. Episcop Emilian.

■ Miercuri, 6 ianuarie 1988, P.S. Sa înconjurat de un sobor de preoţi a oficiat Sf. Liturghie în catedrala episcopală hirotonind întru diacon pe absolventul Şerbu Ioan — licenţiat în teologie. După Sf. Liturghie s-a făcut slujba Aghesmei celei Mari.

■ Joi, 7 ianuarie 1988, Soborul Sf. Ioan Botezătorul, sărbătoare bisericească ce încheie şirul de sărbători început la praznicul Naşterii Domnului, a fost şi în acest an prilej de hrană duhovnicească pentru credincioşii catedralei episcopale. La vecernie au luat parte P.S. Episcop Emilian, preoţi din municipiul Alba Iulia, salariaţi ai Centrului Eparhial şi credincioşi, făcîndu-se îndătinata împărţire a darurilor.

■ Duminică, 10 ianuarie 1988, P.S. Episcop Emilian a vizitat parohiile Vurpăr, şi Vinţul de Jos din prot. Alba Iulia.

■ Miercuri, 13 ianuarie 1988, P.S. Sa a primit vizita ecumenică a Excelenţei Sale episcopul Jakab Antal, al Episcopiei romano-catolice Alba Iulia, întreţinîndu-se în spiritul bunei înţelegeri şi al dragostei în Hristos Mîntuitorul.

ORADEA

■ *Vizite pastorale arhiereşti.* Prima vizită a fost făcută duminică, 24 ianuarie 1988, la *biserica „Bunavestire"*, păstorită de preoţii Ioan Gudea, paroh, şi de pr. consilier eparhial Nicolae Mara, preot împreună-slujitor. Cu acest prilej s-a făcut binecuvîntarea lucrărilor de reparaţii exterioare (tencuială în terasit), apoi s-a săvîrşit Sf. Liturghie. După-masă, ierarhul a oficiat slujba vecerniei în biserica *parohiei Oradea-Vii (C.F.R.)*, păstorită de preoţii Gheorghe Nemeş şi Dumitru Meghesan. Duminică, 31 ianuarie 1988, arhipăstorul a săvîrşit Sf. Liturghie în biserica parohială *Oradea-Olosig*, păstorită de preoţii dr. Gheorghe Litiu şi de pr. consilier eparhial Vasile Sabău, preot împreună-slujitor, iar vecernia a fost oficiată în Catedrala episcopală (Biserica cu Lună). La fiecare sf. slujbă, P.S. Episcop Vasile a ţinut ziditor cuvînt de învăţătură, îndemnînd pe credincioşi să fie în continuare buni fii ai Bisericii strămoşeşti, statornici în credinţa străbună şi devotaţi cetăţeni ai Patriei, muncind cu sîrg pentru bunăstarea materială şi spirituală a întregului popor şi pentru întărirea climatului de pace în lume. De asemenea, a evocat aniversarea a 70 de ani de la Unirea cea mare, ce se va sărbători în acest an la 1 Decembrie.

■ *Şedinţă de lucru.* Joi, 21 ianuarie 1988, a avut loc la Centrul eparhial, sub preşedinţia P.S. Episcop Vasile, o şedinţă comună de lucru a Consiliului eparhial şi a protopopilor din eparhie, cu participarea cadrelor de conducere de la Centrul eparhial. Protopopii au prezentat rapoartele de activitate asupra anului precedent şi planuri de activitate pentru anul în curs. Responsabilii sectoarelor de activitate de la Centrul eparhial au făcut comunicări de ordine şi dispoziţii pentru bunul mers al vieţii bisericeşti în eparhie. În cuvîntul său, ierarhul a făcut aprecieri în spirit obiectiv asupra modului cum s-a desfăşurat viaţa bisericească în parohii, la protopopiate şi Centrul eparhial, dînd îndrumări ca în noul an să se intensifice şi mai mult activitatea pastoral-misionară, precum şi cea administrativ-gospodărească şi cea social-patriotică.

Semnalăm... Semnalăm...

● *Am primit o carte de versuri selecţionate de Nicolae Manolescu din opera unei poete plecate înainte de a-şi vedea cartea tipărită: Anita Raluca Buzinschi: „Versuri pentru aer" (Cartea românească, 1986, 156 p.).*

Prima poezie începe aşa, profetic:

„Mi-am făcut traista şi am trecut dincolo
Binişor, ca din vis în realitate.
Numai atît aşteptam.
N-am mai putut să stau în echilibru
Pe hotarul dintre două lumi".

Toată poezia merită citită. Şi celelalte.

● *American Romanian Review (XI, 7—8/1987) e dedicată lui Ion Agârbiceanu. Printre altele publică în întregime „Limba noastră" de Al. Mateevici, de la a cărui naştere se vor împlini anul acesta 100 de ani.*

● *O reuşită suită de portrete literare, intitulată „Însemnări despre scriitori", publică la editura „Facla", Iulian Negrilă. Printre cei de care se ocupă se află Iancu Văcărescu, Timotei Cipariu, Andrei Mureşanu, Mihai Eminescu, Oct. Goga, Lucian Blaga ş.a. Sub titlul modest, se află, de fapt, exegeze la opere selecţionate cu rigoare şi consideraţii de ansamblu care încearcă, şi reuşesc, să alcătuiască portrete în care cei în cauză s-ar recunoaşte cu uşurinţă „ca la pictor". Din loc în loc autorul limpezeşte şi cîte o problemă controversată, în legătură cu cei despre care scrie. E o carte care se citeşte cu interes şi plăcere.*

● *Semnalăm o frumoasă carte de poezie, semnată de Miron Scorobete:* „Scrisori din Isihia" *(Dacia, Cluj-Napoca, 1987, 112 p.). Iată un ecou arghezian:*

„Mă duc şi astăzi pîn la Dumnezeu
El umblă încă-n umbrele grădinii"...

Foarte frumoasă e poezia Vestea:

„Pe-o ninsoare preacurată
Vine cerul peste noi
Dă-mi o veste despre iesle
Dă-mi o veste despre oi".

Şi multe ar mai fi citabile.

● *Revista „ANAPLASIS" din Grecia nr. 316 (nov.-dec. 1987) publică un interesant interviu, pe teme de spiritualitate românească, cu pr. prof. Constantin Galeriu de la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti şi cu arhim. dr. Casian Crăciun de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Tot din Grecia, revista „SYNDESMOS" în două numere (nov. şi dec. 1987) ne aduce frumoase impresii despre teologia, spiritualitatea, viaţa mănăstirească, arta românească şi în special ospitalitatea şi omenia ce ne sînt atît de specifice, scrise în urma unui pelerinaj ecumenic făcut de 40 de europeni în România, în majoritate călugări şi călugăriţe. Semne frumoase de ecumenism!*

● *Într-o antologie de poezie americană intitulată* „The New York Poetry Foundation Anthology" *(Spring 1986, p. 147) a apărut poemul: „ANOTHER VANITY" de George Alexe. De asemenea poemele „Rumor", „Holocaust" şi „Confession", de acelaşi autor, în volumul* „Hearts on Fire: A Treasury of Poems on Love" *(Santa Cruz, California, The American Poetry Association, 1986).*

Un alt poem intitulat „Tre unknown continent" în volumul „Best New Poets of 1986" *(Santa Cruz, California, The American, Poetry Association, 1987, p. 37).*

Îl ştiam pe George Alexe editor (Romanian Communion), prozator, folclorist şi poet de limbă română. Iată-l pătrunzînd şi în literatura americană. Îi facem urări de succese tot mai mari.

● *În revista „Byzantiaka" tom. 60 din Tesalonic (1986) a apărut studiul prof. Emilian Popescu de la Institutul Teologic din Bucureşti, intitulat:* „The City of Tomis as an Autocephalous Archbishopric of Scythia Minor (Dobrudja). Remarks on the Chronology of Epiphanius Notitia". *(Cetatea Tomisului ca arhiepiscopie autocefală în Scythia Minor — Dobrogea. Remarci asupra cronologiei* Notitiei lui Epifanius). *E o contribuţie importantă scoasă din* Notia episcopatuum *a lui Epifanius, din care apare existenţa la Tomis a unei arhiepiscopii autocefale, fapt care pînă acum nu s-a bucurat de o tratare ca aceasta a prof. Emilian Popescu. Cu acest prilej prof. Popescu face o lungă incursiune în Istoria acestui scaun episcopal, arătînd pe cei mai vechi ierarhi ai lui şi ce activităţi au desfăşurat în lumea creştină a vremii. Studiul merită nu numai atenţia specialiştilor, dar şi a celor care se ocupă de istoria Bisericii Ortodoxe Române şi a vechimii creştinismului la români.*

● *A apărut „Îndrumătorul Bisericesc, Misionar şi Patriotic" al Episcopiei Rîmnicului şi Argeşului, tipărit cu binecuvîntarea Prea Sfinţitului Episcop Gherasim, pe anul 1987.*

În afara unor studii teologice semnate de pr. prof. Dumitru Radu, pr. prof. Const. Galeriu, de unele studii şi articole privitoare la viaţa pastorală semnate de pr. Gh. Chiriţescu şi pr. prof. Ilie Moldovan, remarcăm în special studiul pr. Ion Bălăceanu: „Două secole de la apariţia primei „Gramatici Româneşti" a lui Ienache Văcărescu, studiul lui N. Ologu intitulat „Circulaţia cărţii vechi rîmnicene" cu o informaţie extrem de bogată şi contribuţia deosebită a P.S. Arhiereu Calinic Argatu, intitulată „Un scriitor necunoscut: Casian Cernicanul". Mai semnează Ion Obretin, prof. Dr. Nic. V. Dură, pr. Dr. Marin Branişte, pr. prof. Mircea Păcurariu şi alţii. Versuri publică Theodor Damian.

● *Virgil Cândea semnalează existenţa la Muntele Athos a unui* „uriaş tezaur de documente privitoare la istoria românilor". *(„România literară", 35, 1987, p. 18—19). Pentru cine ar vrea să ştie ce se ascunde în spatele cuvîntului „uriaş", precizăm că e vorba de cca. 20.000 de documente. Cîtă istorie încă ascunsă! Documentele sînt fragmente de viaţă din trecut. Ele aduc trecutul în prezent. Ne fac contemporani cu ceea ce, sub această formă, vine pînă la noi. Cu cît explorăm mai multe, cu atît „vedem" mai mult în trecut, făcînd din ochii de atunci ochii noştri. Ce teritoriu uriaş de istorie şi cultură şi viaţă socială şi religioasă românească încă necunoscut — aceste 20.000 de documente! Unde ne sînt exploratorii? Mai poate fi istoric acela care, aflînd despre ele, poate dormi liniştit?*

● *Mariana Brăescu, pornită* „Pe urmele moştenirii brîncoveneşti" *(Contemporanul nr. 44, 1987, p. 4) notează cîteva ştiri importante pentru posteritate cu privire la palatul episcopal de la Buzău, restaurat în stilul originar brîncovenesc la o iniţiativă şi ca urmare a descoperirilor episcopului Buzăului dintre anii 1980—1982.*

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea*, Pr. *Teodor Damian*; corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu*.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 prestir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 15 martie 1988 Nr. 11—12/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Calendar de inimă

MATEEVICI — 100

Ar fi împlinit în acest martie 1988 vîrsta de 100 de ani. Ar fi putut fi contemporan cu mulţi dintre noi. Cu cei mai în vîrstă sigur, dar nu numai cu ei. Cînd s-au născut cei de o vîrstă cu mine, el ar fi avut 38 de ani, şi cînd au ajuns ei la 38 de ani, el ar fi avut 76. La 76 de ani, în 1926, şi Eminescu mai putea fi în plină vigoare. Cei de o vîrstă cu mine, şi chiar unii şi mai tineri, mai pot spune aşadar că ar fi putut fi contemporani cu Mateevici şi chiar şi cu Eminescu.

Mateevici a murit după ce împlinise abia 29 de ani! Scrisese *„Limba noastră"* în acelaşi an. Am în faţă o versiune încă nedefinitivată, fotografie după manuscris (de la prof. Nicanor Jereghie), cu un vers alternativ în strofa întîia: *Un şirag de piatră rară* e şters, şi deasupra e scris: *Salbă scumpă cu odoare*. Ulterior a revenit totuşi la versul iniţial. De asemenea, în ultima strofă, versul **În** *adîncuri înfundată*, are şi alternativa: **Din** *adîncuri înfundată*, rămasă astfel în versiunea definitivă. Versiunea aceasta poartă la sfîrşit data de 17 iunie 1917 şi se vede că a fost copiată de autor mai tîrziu, pentru că se indică tipărirea ei în „Cuvîntul moldovenesc" din 22 iunie 1917, iar la început se arată că a fost citită la deschiderea cursurilor de învăţători din ziua de 18 iunie 1917. Ziua de 17 iunie va fi fost ziua cînd a considerat el că i-a dat formă definitivă, pentru că sînt indicii că a alcătuit-o într-o primă formă pe frontul de la Mărăşeşti.

A murit prea devreme? Mai putea să ne dea încă o operă mare? Fără îndoială. Putea să creeze ceva care să întreacă *Limba noastră?* Aici condeiul ezită să încredinţeze hîrtiei un răspuns. Evident, un *Da* n-ar fi nici imposibil, nici lipsit de condescendenţă. Dimpotrivă. Cel care a scris, ca sub dictare divină *Limba noastră*, a dovedit că are toate mijloacele de recepţie şi de reflectare poetică a lumii înconjurătoare şi a sufletului românesc. Ca unul dintre aceia care au darul de a detecta la mari adîncimi izvoare bogate de apă, avea şi el darul de a detecta în obîrşiile neamului şi de a scoate „din adîncuri" frumuseţile care îl alcătuiesc, din care i-au izvorît limba, sufletul, omenia, doina, plînsul şi cîntecul. Dar cum să bănuieşti ceva mai sublim decît *„Limba noastră"?* Pe aceasta o avem. O ştim. E în noi. Sîntem în ea!

A murit prea devreme omul? Întrebarea e pur şi simplu fără rost. Sigur că a murit prea devreme. A murit prea devreme poetul? Da. Şi de trei ori da. Dar a murit după ce şi-a dobîndit nemurirea. După ce şi-a înveşnicit numele. După ce nimeni nu ne mai dăduse ceea ce ne-a dat el şi, cine ştie, dacă ne va mai da cineva vreodată. Şi chiar de ne va mai da, ceea ce ne-a dat el rămîne de neîntrecut. A murit după ce la sfîrşitul unui sfert de viaţă, ne-a lăsat ceva ce cîntăreşte cît o eternitate. El e, aşadar, dintre aceia despre care nu trebuie să ne punem întrebări în legătură cu moartea. N-a murit! Cei ca dînsul nu mor!

Nu e momentul şi locul să intrăm în amănunte asupra creaţiei lui. Istoricii literari se ocupă de la o vreme mai cu sîrg de dînsul. Se ştie acum, şi nu mai e nevoie să se facă demonstraţii, că n-a fost poetul unei singure poezii. I se cunoaşte întreaga operă poetică, şi nu puţine dintre poeziile lui stau pe propriile picioare alături de *Limba noastră*. Accentele sociale din unele din ele, mai ales din cele privitoare la suferinţele din acea vreme ale ţăranilor, accentele istorice din cele privitoare la „pietrele vechi", la mărturiile dăinuirii noastre adînc înfipte în glia străbună, sau mînia împotriva celor ce ne pîndeau vatra, se apropie mult, desigur pe alte linii ale portativului sufletului românesc, dar cu aceeaşi intensitate a expresiei poetice, de inefabilul care în *Limba noastră* e prezent în fiece cuvînt. Fiecare cuvînt acolo e o poezie, e un suflet scos pe palmă, la vedere, la auzire, la simţire, la lacrimă şi entuziasm.

Nu e momentul să ne referim acum nici la creaţia lui populară sau la culegerile de poezie populară, pentru care avea o dragoste nestăpînită şi din care pe multe le-a publicat în presa vremii. Aflîndu-se la Kiev la studii superioare, s-a gîndit mai întîi să facă o teză despre creaţia populară românească. A purtat corespondenţă cu Ion Bianu şi cu Artur Gorovei. N-a găsit o bibliografie pe măsura dorinţelor lui, şi a trecut repede la alcătuirea unei teze de peste 800 de pagini despre filozofia germană Fechner, pe care l-a studiat după opera originală. Teza se păstrează. Se păstrează şi nenumăratele lui articole despre folclorul românesc, paginile de amintiri şi cele de povestiri.

Mateevici e un scriitor cu *operă*. Aceasta trebuie să se ştie. N-a apucat să şi-o adune din reviste şi manuscrise, de aceea a rămas multă vreme necunoscută marelui public. S-a repetat cu el, oarecum, destinul literar al lui Alecu Russo. Nici acesta nu şi-a văzut numele pe o carte. Posteritatea i-a alcătuit-o totuşi. Şi pe a lui Mateevici i-a alcătuit-o, dar e încă departe de a fi ceea ce ar trebui să fie, de aceea mulţi îl mai consideră doar autor al unei singure poezii! Trebuie să spunem aici un cuvînt şi despre cel care i-a dat acestei poezii o melodie pe măsură: Alexandru Cristea. Au mai încercat şi alţii. Unele demne de reţinut.

E greu să compui muzică proastă pe cuvintele unei asemenea poezii! Dar la cea a lui Alexandru Cristea, premiată la un concurs al „Tinerimii Române" în 1938, la Bucureşti, ne vom întoarce iară şi iară.

Mateevici ar fi împlinit în acest martie 1988 vîrsta de 100 de ani! Ne amintim de el cu bucurie. De el nu-ţi poţi aminti decît cu bucurie. Pentru că el preface în cuvinte ceea ce în noi e simţire şi iubire de limbă şi de neam, nu întotdeauna uşor să fie scoase la vedere şi înţelegere. Din sufletele noastre le scoate. Din focul ce arde în noi, în adîncuri, le articulează ca un mag cu puteri miraculoase, care ştie cuvîntul exact şi singurul în stare să le spună în aşa fel, încît noi să ne uimim că le spune exact aşa cum le simţim.

În fiecare dimineaţă a gîndului şi la fiecare bătaie românească a inimii, să ne trezim în bucuria limbii noastre, şi să ne respirăm simţirile prin cuvintele acestui mare poet, devenit simbol al nemuririi limbii, *„ca viteazul din poveste"!*

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Limba noastră.

La deschiderea cursurilor de învăţători moldoveni la Chişinău-1917.

Limba noastră-i comoară
În adîncuri înfundată,
Un şirag de piatră rară
Pe moşie revărsată.

Limba noastră-i foc, ce arde
Într-un neam, ce fără veste
S-a trezit din somn de moarte
Ca viteazul din poveste.

Limba noastră-i numai cîntec,
Doina dorurilor noastre,
Roi de fulgere, ce spintec
Nouri negri, zări albastre.

Limba noastră-i graiul pîinii,
Cînd de vînt se mişcă vara;
În rostirea ei, bătrînii,
Cu sudori sfinţit-au ţara.

Limba noastră-i „frunza verde"
Zbuciumul din codrii veşnici,
Nistrul lin ce-n valuri pierde
Ai luceferilor sfeşnici.

Limba noastră-i vechi izvoade,
Povestiri din alte vremuri;
Şi citindu-le-nşirate
Te-nfiori adînc şi tremuri.

Limba noastră fi aleasă
Să ridice slavă-n ceruri,
Să ne spuie-n hram ş-acasă
Veşnicile adevăruri.

Limba noastră-i limbă sfîntă,
Limba vechilor cazanii,
Care-o plîng şi care-o cîntă
Pe la vatra lor ţăranii.

Înviaţi-vă dar graiul,
Ruginit de multă vreme,
Ştergeţi slinul, mucegaiul
Al uitării-n care geme.

Strîngeţi piatra lucitoare,
Ce din soare se aprinde,
Şi-ţi avea în revărsare
Un potop nou de cuvinte.

Nu veţi plînge-atunci amarnic
Că vi-i limba prea săracă,
Şi-ţi vedea cît e de darnic
Graiul ţării noastre dragă.

Răsări-va o comoară
Din adîncuri înfundată
Un şirag de piatră rară
Pe moşie revărsată.

Pr. *Al. Mateevici*

LIMBA NOASTRĂ

Un eficient şi cuprinzător dialog

Conferinţa pe ţară a preşedinţilor Consiliilor populare

În zilele de 3 şi 4 martie 1988 s-au desfăşurat la Bucureşti, în prezenţa preşedintelui republicii, Domnul Nicolae Ceauşescu, lucrările Conferinţei pe ţară a preşedinţilor Consiliilor populare.

Expresie a largului democratism al societăţii noastre socialiste, această importantă manifestare a fost precedată de conferinţele pe judeţe ale deputaţilor Consiliilor populare, în cadrul cărora s-au întreprins profunde analize ale muncii acestor organe ale administraţiei de stat şi ale realizărilor multiple pe plan local.

Momentul desfăşurării Conferinţei a coincis cu împlinirea a două decenii de la reorganizarea administrativ-teritorială a ţării şi înfiinţarea judeţelor, ceea ce a permis un elocvent bilanţ al prestigioaselor cuceriri ale poporului nostru în acest interval de timp.

Sînt semnificative, în această privinţă, cîteva date statistice, care reflectă consecinţele cu totul pozitive pentru dezvoltarea armonioasă a patriei, pentru înflorirea şi progresul fiecărei zone, a istoricei măsuri de reorganizare administrativ-teritorială.

În cele două decenii care au trecut, producţia industrială a crescut de peste 5 ori, iar în agricultură s-au obţinut producţii agricole record, de peste 30 milioane tone, cum au fost cele din ultimii doi ani.

Schimbări semnificative s-au petrecut în domeniul ocrotirii sănătăţii, ca şi în al învăţămîntului şi culturii. În timp ce în unele zone ale globului se mai pune încă problema analfabetismului, în ţara noastră s-a generalizat, în acest interval de 20 de ani, învăţămîntul general de 10 ani obligatoriu. Au fost construite sute de case de cultură şi cluburi, mii de cămine culturale şi cinematografe, peste 21.000 de biblioteci. Numărul oraşelor a crescut de la 183, înainte de reorganizarea teritorială, la 237 după acest eveniment, iar al populaţiei urbane de la 6,1 milioane, la 11,9 milioane. În fiecare judeţ au fost create cel puţin 4—5 centre industriale. Faptul că oricare judeţ realizează în prezent un volum total de activitate economică de minimum 20 miliarde de lei anual ilustrează în chip elocvent însemnătatea pentru economia naţională a reorganizării administrativ-teritoriale.

La deschiderea lucrărilor Conferinţei pe ţară a preşedinţilor Consiliilor populare, Domnul Nicolae Ceauşescu, Preşedintele Republicii Socialiste România a rostit o amplă cuvîntare.

Ţinînd seamă de tezele, ideile şi orientările de inestimabilă valoare teoretică şi practică cuprinse în cuvîntare, participanţii la Conferinţă, într-o deplină şi însufleţitoare unanimitate, au adoptat această excepţională cuvîntare ca document programatic de muncă şi acţiune, care să stea la baza întregii activităţi desfăşurate de organele locale ale puterii de stat, pentru mobilizarea tuturor oamenilor muncii de la oraşe şi sate în vederea înfăptuirii exemplare a planului pe 1988 şi pe întregul cincinal, pentru continua dezvoltare şi înflorire a României.

Dezbaterile care au avut loc pe parcursul celor două zile s-au desfăşurat în spiritul tezelor şi orientărilor cuprinse în cuvîntarea Domnului preşedinte Nicolae Ceauşescu. Participanţii au dat expresie hotărîrilor de a nu precupeţi nici un efort în vederea sporirii contribuţiei organelor locale ale puterii de stat la înfăptuirea exemplară a planului de dezvoltare economico-socială în profil teritorial, la înflorirea neîntreruptă a tuturor zonelor ţării, la creşterea nivelului de trai şi a gradului de civilizaţie ale întregului popor.

Dat fiind faptul că din aceste organe ale administraţiei de stat fac parte, în calitate de deputaţi, reprezentanţi ai tuturor categoriilor sociale din patria noastră: muncitori, ţărani, intelectuali, slujitori ai cultelor, indiferent de naţionalitate, şi că hotărîrile adoptate privesc progresul continuu al patriei, bunăstarea şi fericirea tuturor cetăţenilor, opinia publică din ţara noastră a urmărit cu viu interes desfăşurarea lucrărilor conferinţei.

Un ecou mobilizator l-a avut Rezoluţia adoptată în finalul lucrărilor Conferinţei.

Redacţia

GHEORGHE ASACHI (1788—1988)

La 1 martie 1988 s-au împlinit 200 de ani de la naşterea renumitului cărturar Gheorghe Asachi, unul dintre pionierii culturii moderne, care s-a impus în spiritualitatea românească ca un deschizător de drumuri în mai multe direcţii, iniţiativele şi intenţiile alcătuind meritul său esenţial.

S-a născut la Herţa în ziua de 1 martie 1788, în familia preotului Lazăr Asachi, un învăţat al timpului ce a intrat în monahism cu rangul de arhimandrit, fiind unul dintre colaboratorii mitropolitului Veniamin Costache. Înzestrat cu însuşiri intelectuale alese, Gh. Asachi a urmat la Universităţile din Lemberg, Viena, şi Roma filozofia, matematica, astronomia, topografia, arhitectura, pictura şi îndeosebi şi-a însuşit cultura italiană. În urma publicării mai multor poezii, Academia literară din Roma îl alege membru extraordinar, titlu cu care s-a mîndrit în anii tinereţii. În Italia a intrat în legătură cu mişcarea revoluţionară ce urmărea unificarea şi eliberarea ţării de sub ocupaţie străină. În 1812 se întoarce urgent în Moldova. La numai 24 de ani, Gh. Asachi devenise cel mai învăţat român al vremii, iar cunoaşterea a numeroase limbi (latina, polona, germana, italiana, franceza, engleza, rusa) i-a permis formarea unei culturi enciclopedice.

Chiar de la început, Gh. Asachi şi-a dat seama de însemnătatea învăţămîntului în asigurarea propăşirii Principatului. În plin regim fanariot cînd adepţii culturii greceşti susţineau că în limba română nu se pot preda cunoştinţe la nivel înalt, tînărul Asachi le demonstra contrariul. Prin înfiinţarea în 1813, la Iaşi, a unei clase de inginerie topografică, cu ajutorul mitropolitului Veniamin Costachi şi a cîtorva boieri progresişti, cărturarul patriot inaugura învăţămîntul superior în limba română, cu cinci ani înaintea lui Gh. Lazăr, influenţînd pozitiv conştiinţa naţională.

În anul 1816 organizează primul spectacol de teatru în limba română cu pastorala Mirtil şi Hloe, spectacolul avînd loc pe o scenă improvizată în casa hatmanului Constantin Ghica din Iaşi. În 1819 prezintă un proiect în vederea reorganizării Seminarului de la Socola, proiect aprobat de mitropolitul Veniamin. Pentru realizarea deziderateului, Asachi întreprinde o călătorie în Transilvania, aducînd patru profesori.

În timpul revoluţiei de la 1821, de frica turcilor s-a refugiat în Basarabia, continuîndu-şi activitatea literară, îndeosebi cea poetică. Prin conţinut şi versificaţie îi depăşeşte pe contemporanii săi Conachi, Nicolae şi Iancu Văcărescu, Barbu Paris Mumuleanu, iar ca poet încă nu ocupă locul ce i se cuvine în istoria literaturii române. Pe alocuri lirica sa are şi accente sociale. Revoltat de nedreptăţile suportate de ţărănimea şi pierderea multor talente datorită situaţiei economice precare, poetul condamnă cu indignare pe exploatatori în *Elegie scrisă pe ţinterimul unui sat*, deşi revoluţionar n-a fost niciodată. „O, voi care n-aveţi stimă pentru omul umilit / Nobili plini de fantezie, mîndri-n titlul ruginit / De ce-n ură-aveţi săteanu, cînd a fruntei lui sudoare / A produs mărirea voastră şi-avutiilor odoare . . . / Poate că sub astă ţărnă este-o inimă-ngropată / Care-avea în cursul vieţii fantezie înfocată / Suflet bun, cu direptate, ce prin sfatul înţelept / Patriei ar fi fost razim prin cuvinte şi cu pept / Ins' aleu, lui nu-i lucise a ştiinţelor făclie / Şi talantul de preţ mare i s-a stins din sărăcie!"

După înlăturarea fanarioţilor, noul domn I. Sandu Sturdza îl trimite agent diplomatic la Viena. Acolo descoperă documentul prin care Vasile Lupu înzestrase cu trei moşii Academia de la Trei Ierarhi, pe baza căruia se cîştigă procesul cu călugării greci ce le stăpîneau samavolnic.

La reîntoarcere este numit referendar al şcolilor din Moldova, iar în această calitate înfiinţează Academia Mihăileană, o şcoală de fete (prima din Moldova), o şcoală de arte şi meserii. Pentru minorităţi susţine deschiderea unei şcoli primare armene la Iaşi şi a mai multora pentru evrei. Cînd domnitorul Mihai Sturdza încercă să introducă franceza ca limbă de predare la Academia Mihăileană, Asachi cu autoritatea sa conduce campania de împotrivire.

Profitînd de tratatul de la Adrianopole, ce deschidea noi perspective românilor, de la 1 iunie 1829 Gh. Asachi tipăreşte „Albina românească", primul ziar politic şi literar din Moldova, iar din 1837 scoate şi un supliment literar „Alăuta românească". Prin adjectivul românesc din titlu urmărea să sublinieze existenţa unei singure naţiuni cu toate că în acea vreme românii erau despărţiţi politic. La 1850 „Albina românească" şi-a schimbat denumirea în Gazeta de

(Continuare în pag. a 3-a)

Mihai Sofronie

Mănăstirea Cozia
— La 600 de ani —

În sanctuarul de la Cozia, unde Oltul vine cu năvală din munți și își lasă apele în murmur să aline somnul Marelui Voievod și Domn Mircea, *„cel mai puternic și cel mai viteaz dintre principii creștini"*, cum l-a caracterizat cronicarul german Leunclavius, care, la 4 februarie 1418, la o vîrstă în jur de 60 de ani, după o domnie glorioasă de 31 de ani, patru luni și șapte zile, după ce ridicase Țara Românească și poporul ei pe culmile demnității, afirmării libertății și independenței între țările și popoarele Europei, a coborît, plîns de tot poporul său, în mormîntul săpat în piatră și dăltuit după moda Apusului, în pronaosul bisericii, ctitoria sa din anii 1387—1388.

Candela aprinsă atunci la mormîntul său nu s-a mai stins în conștiința poporului român, care-i cinstește cu veneratie numele și faptele lui glorioase și nemuritoare.

Din actul din 20 mai 1388, de întemeiere a mănăstirii Cozia, prin care o înzestra cu „bălțile pe Dunăre, de la Săpatul pînă la gura Ialomiței, cu toate veniturile", îi păstrăm titulatura numelui său de „singur stăpînitor" al Țării Românești, care se întindea din Banatul Severinului pînă în sudul Moldovei, cuprinzînd și Dobrogea pînă la Marea Neagră, *Marea cea Mare*.

Pe locul numit la Nucet, loc de poziție strategică și apărare naturală, în sus de Călimănești, pe malul drept al Oltului, adăpostit la nord de înălțimea muntelui Cozia (de la sl. *koz*=capră neagră ce populа muntele, după alții de la pecenego-cumanul *koz*=nucă), de la care-și poartă numele, loc dobîndit de la rudenia Marelui Voievod, Nan Udobă, căzut mai tîrziu eroic în lupta de la *Rovine* (propriu-zis *Ropine*), la 17 mai 1395, acolo unde Argeșul se unește cu Vilsanul și formează un unghi de redută naturală de netrecut, în com. Merișani, jud. Argeș, la o distanță de circa 15 km înspre nord de Pitești, spre Curtea de Argeș, și înmormîntat în biserica voievodală „Sfîntul Nicolae Domnesc" din Curtea de Argeș (mormîntul nr. 7), și-a ridicat Mircea cel Mare ctitoria sa între anii 1387—1388, cum rezultă din cele două documente de întemeiere ce i le-a emis la 20 mai 1388.

Lucrările au fost definitivate poate în 1391, cînd a fost terminată și pictura bisericii, pe care a înzestrat-o din nou cu numeroase sate și moșii și i-a întărit proprietățile imobiliare de mai înainte, prin actul din 8 ianuarie 1392, scris de marele logofăt al cancelariei. Filos, ajuns apoi vieutitor al mănăstirii Cozia cu numele Filotei monahul, autorul *„Pripealelor"*. (D.R.H., B., vol. I, p. 43, 45, nr. 17). În act figurează ca primi martori cei doi mitropoliți ai țării, Antim al Argeșului și Atanasie al Severinului, și egumenul Gradislav (=Vlasidslav).

Prezența celor doi mitropoliți ai țării și a egumenului în actul din 8 ianuarie 1392 presupune că mănăstirea a fost sfințită în acest an, poate la 6 ianuarie, sărbătoarea Bobotezei, sau în ziua de Sfîntul Ioan, patronimul Voievodului, cu un mare fast de cei doi mitropoliți, în prezența ctitorului ei, Marele Voievod și Domn Mircea.

După modelul de conducere nicodimian, mănăstirile Vodița și Tismana avînd o conducere unitară, Mircea cel Mare a introdus acest principiu și pentru ctitoriile sale domnești, Cozia și Cotmeana la 20 mai 1388, și le-a acordat statutul juridic și canonic de *samovlastie*. Regula monastică a Sfîntului Nicodim de la Tismana pe care Mircea cel Mare îl numea în documentul său dat mănăstirii Tismana la 23 noiembrie 1406, „părinte" și „rugătorul domniei mele", cu de trăire în de obște, chinobitic, după modelul athonit, a fost modelul vieuirii monahale din timpul lui Mircea cel Mare și multă vreme după aceea.

De la început, mănăstirea Cozia a fost protejată de ziduri puternice ca de cetate, clădite din piatră și sprijinite de contraforturi, care aveau un rol și de apărare strategică, fiind cea mai veche mănăstire întărită din Țara Românească. Mare parte din aceste ziduri astăzi nu se mai păstrează. Complexul Cozia prezintă o incintă deschisă spre vest, cu trei laturi — sud, est și nord — în colțurile cărora se află, la sud-est, frumosul paraclis numit al lui Amfilohie ieromonahul egumenul Coziei, construit în 1583—1584, care mai poartă din pictura originală numai icoana hramului. Adormirea Maicii Domnului, și în rest puține scene din secolul al XVI-lea. În colțul de nord-est se află paraclisul arhimandritului Ioan de Hurezi, duhovnicul Voievodului Constantin Brâncoveanu, construit în 1710. Fortificația Coziei avea ca scop să apere trecerea pe Valea Oltului.

În mijlocul incintei se ridică biserica mănăstirii, care se impune prin măreția ei sobră și armonioasă. Stilul constructiv al bisericii se încadrează în cel de epocă al bisericilor de pe Valea Moravei din Serbia, ctitorii ale cneazului Lazăr (Ravanika, Krusevac), de tip triconc, însă nu ca o copie sau imitație, ci o creație arhitecturală proprie, cu simțul măsurii și gustul logicii ce caracterizează tradiția bizantină, cum spunea Gabriel Millet *(Cozia et les églises serbes de la Morava*, Paris, 1933, p. 827—856).

Planul bisericii, construită din blocuri mari de piatră, alternînd cu cărămidă aparentă, este trilobat, ca la Vodița și Tismana, cu pronaosul aproape pătrat (7,30/6,30 m), acoperit cu o boltă semicilindrică așezată în lungime pe axul bisericii. Naosul spațios (8,70/10,08 m) este dreptunghiular, cu o absidă la răsărit și alte două pe laturile de nord și sud. Bolta, semicilindrică, susține în partea centrală o turlă așezată pe o bază pătrată, sprijinită pe patru arce în consolă, prin intermediul pandantivilor, formată din douăsprezece laturi străbătute de ferestre înalte și înguste, care lasă loc jocului luminii soarelui.

Actuala catapeteasmă datează din 1794, cea veche fiind distrusă de foc. Cele două policandre, din pronaos și din naos, sînt din epoca lui Constantin Brîncoveanu, după cum din epoca lui Constantin Brîncoveanu și Antim Ivireanul, episcopul Rîmnicului, este construit și pictat și pridvorul din față, deschis, pe coloane, din anul 1707.

Rezistența bisericii este asigurată prin zidurile groase de 1,30 m. Fațadele lor, din a căror construcție se desprind într-o alternanță armonioasă straturile de piatră de talie între care sînt dispuse șiruri de cîte trei rînduri de cărămizi, lasă loc unui joc plăcut de culoare și lumină în alb-roșu. Decorația bogată este marcată prin două brîie de piatră, ce înconjoară pereții exteriori ai bisericii. Naosul și altarul sînt străpunse cu șapte ferestre mici, în dreptunghiuri din vremea lui Mircea cel Mare, alungite în vremea lui Constantin Brîncoveanu. Pronaosul are două ferestre din vremea lui Neagoe Basarab, care, impresionează prin varietatea motivelor sculptate, fiindcă fiecare fereastră, ca și rozetele din registrul superior, pentru a evita monotonia, au sculptura lor aparte în piatră, ca o broderie în motiv oltenesc.

Sub cornișa formată din șiruri de zimți de cărămidă, pereții sînt ornați cu un rînd de arcuri din piatră sculptată ce se sprijină pe mici colonete în torsadă, tot din piatră, ce continuă ciubucele din celelalte două registre ale fațadei. În mijlocul arcadelor ce corespund ferestrelor deschise în partea de jos a pavamentului bisericii sînt fixate rozetele de piatră sculptată, unele cu străvăzături.

În interior, biserica păstrează în pronaos, partial din secolul al XVI-lea, pictura în frescă. Pe peretele de la răsărit sînt zugrăvite în două registre scenele Imnului Acatist, iar pe pereții de nord, sud și pe laturile celui de vest, viziunea Sfîntului Petru din Alexandria, sinaxarul și cele șapte sinoade ecumenice. În partea inferioară, pe latura de nord a ușii dinspre pridvor sînt zugrăviți sfinți bătrîni pustnici. De o parte și de alta a ușii ce dă spre naos, în cîte o nișă, Sfîntul Ilie hrănit de corb și Jertfa lui Avraam.

În restul bisericii fresca a fost refăcută la începutul secolului al XVIII-lea de meșterii zugravi din timpul lui Constantin Brîncoveanu: Preda, Ianache, Sima și Mihail, autohtoni, și Andrei, Constantin și Gheorghe, greci de origine. Pictura lor în frescă a fost aplicată peste stratul vechi de culoare degradată.

În naos, pe peretele de la vest, sînt reprezentate portretele ctitorilor. În dreapta se află chipul lui Mircea cel Mare și al fiului său, Mihail, cu biserica sprijinită în mîini.

În partea stîngă a peretelui de vest se află boierul Drăghici Cantacuzino, mare spătar, cu mantia sa de culoare roșie pe umăr. Lîngă el, este zugrăvită Păuna, jupîneasa sa, cu un văl pe cap. În același grup se află și Șerban Cantacuzino, mare paharnic, fiul lui Drăghici, cu soțiile sale, Adriana și Maria, care a adăugat bisericii pridvorul, caracteristic arhitecturii brîncovenești, în 1707.

În pronaos se află, alături de mormîntul lui Mircea cel Mare, în stînga, spre nord, mormîntul călugăriței Teofana, mama lui Mihai Viteazul, străjuite de cîte o candelă aprinsă.

În tinda bisericii dinspre strana cea mare, se află piatra de mormînt a mitropolitului Varlaam (m. 18 XI 1702), originar din com. Moșoaia, jud. Argeș, închinoviat la Cozia, ajuns egumen și apoi mitropolit al Ungrovlahiei (1672—1679).

În complexul mănăstirii, în partea de sud-est, se află foișorul lui Mircea cel Mare, de unde s-ar fi inspirat Grigore Alexandrescu pentru *„Umbra lui Mircea. La Cozia"*.

De-a lungul timpului, complexul mănăstirii Cozia a suferit numeroase reparații, adăugiri și modificări. În 1517, lăcașul mănăstirii a fost restaurat de Neagoe Basarab, cînd s-a construit și havuzul din fața bisericii, ca și cișmeaua de sub cerdacul aripii de nord a caselor.

În 1542, a fost zidit locașul bolnitei, ctitoria lui Radu Paisie, în partea de vest a șoselei naționale ce trece prin fața mănăstirii, pe o mică ridicătură a terenului, după planurile și „învățătura ieromonahului Maxim maistorul", cum se arată în inscripția din pridvor, împreună cu zugravii David și fiul său, Radoslav, fiind considerată o „adevărată perlă a arhitecturii românești medievale".

Biserica a suferit reparații în 1583, cînd egumenul Amfilohie a construit paraclisul de pe latura de sud-est a chiliilor.

O restaurare generală a avut mănăstirea între 1704—1707, în timpul lui Constantin Brîncoveanu, cînd i s-a adăugat pridvorul din fată, deschis, cu arcade largi, sprijinite pe coloane de piatră, cu capitele mari, împodobite cu foi de acant și zugrăvit. Clădirile din jurul bisericii principale au fost refăcute în stilul brîncovenesc, adăugîndu-li-se frumoasele cerdacuri deschise. Tot atunci s-a construit cuhnia (bucătăria) și trapeza (sala de mese).

În 1821, după retragerea trupelor turcești, care pricinuiseră mănăstirii mari pagube și degradări, fiindcă pandurii lui Tudor Vladimirescu se baricadaseră aici, chiliile și celelalte clădiri au trebuit să fie refăcute.

În timpul primului război mondial, 1916—1918, mănăstirea a suferit din nou mari degradări din partea trupelor invadatoare.

În anii 1927—1930, fosta Comisiune a Monumentelor Istorice a efectuat lucrări de restaurare generală. În 1938, în locul „pietrii tombale" exterioare, care fusese găsită spartă în două, prin grija Comisiunii Monumentelor Istorice, de atunci, peste mormîntul lui Mircea cel Mare s-a așezat un alt acoperămînt de marmură, cu o scurtă inscripție.

În anii 1958—1962 și în anii următori pînă în 1977 au fost efectuate ample lucrări de consolidare și restaurare, redîndu-se aspectul actual, specific arhitecturii vechi românești.

În cursul anilor 1984—1985 s-au efectuat și lucrări de restaurare a picturii, care au pus în valoare tezaurul artistic-pictural al ctitoriei Marelui Voievod și domn Mircea.

Timpurile noi au adus schimbări și amenajări și cadrului înconjurător mănăstirii Cozia, care au făcut să-i crească și mai mult valoarea sa istorică, legînd trecutul cu prezentul.

S-a ridicat în apropiere Complexul balnear Cozia, cu apele termale din sisturile cristaline ale Carpaților Meridionali, cu înalte construcții ale hotelurilor complexului, și Hidrocentrala Cozia — Turnu în stînga Oltului, în dreptul poienii „Bivolari", unde străjuiesc vechile ruine ale castrului roman *„Arutela"* (*Alutela*, de la denumirea latină *Alutus*).

Pr. *I Ionescu*

„GAZETA DE TRANSILVANIA" și suplimentul său literar: „FOAIE PENTRU MINTE, INIMĂ ȘI LITERATURĂ"
— 150 de ani de la apariția lor —

La 12 martie și 2 iulie anul acesta se împlinește un secol și jumătate de cînd, în aceleași zile din 1838, au apărut la Brașov aceste două publicații românești, avînd ca editor-redactor pe Gh. Barițiu, publicist, istoric, om politic și de cultură.

După încercarea lui Ioan Barac de a edita la Brașov revista ilustrată „Foaia Duminecii", în 2 februarie 1837, inițiativa trece în mîinile lui Gh. Barițiu. În 1836 el vine la Brașov ca profesor, fiind însărcinat cu redactarea noilor periodice românești, pe care le conduce din 1838 pînă în 1849, cînd, din cauza evenimentelor revoluționare, își încetează apariția, Barițiu fiind silit să se refugieze dincolo de munți. După întoarcerea sa la Brașov, amîndouă vor apărea din nou, la sfîrșitul lui 1849. Din pricina atitudinii lor dîrze în cauza social-națională, ele sînt suspendate reapărînd definitiv numai în septembrie 1850, sub conducerea lui Iacob Mureșeanu.

„GAZETA DE TRANSILVANIA", primul ziar politic și informativ al românilor ardeleni, a apărut „după putință" săptămînal pînă în anul 1843, apoi bisăptămînal, pînă în 1881 și de trei ori pe săptămînă pînă în 1884, cînd devine cotidian. De la 3 ianuarie 1849 i s-a modificat titlul, devenind „Gazeta Transilvaniei", titlu pe care l-a păstrat pînă în anul 1944.

Redactorul ei a reușit să facă din această publicație un puternic instrument de apărare a drepturilor românilor ardeleni, militînd pentru luminarea lor mai ales prin tipărirea mai multor cărți și sporirea școlilor românești. „Gazeta" din 20 mai 1848 arată că deși majoritari, românii ardeleni „au cele mai puține și mai ticăloase școli".

Principalii colaboratori ai acestui „lățit periodic" au fost cele mai reprezentative personalități ale culturii și literaturii din toate provinciile românești, curentul național polarizînd toate forțele românești ale epocii.

În decursul anilor, autoritățile habsburgice au suspendat de mai multe ori apariția acestei publicații românești, iar conducătorii ei au suferit rigorile multor procese de presă.

Pentru sporirea mijloacelor de culturalizare a românilor ardeleni, Gh. Barițiu a înființat un supliment al „Gazetei de Transilvania": „FOAIE PENTRU MINTE, INIMĂ ȘI LITERATURĂ". S-a subintitulat „revistă socială și literară" și a publicat, cu precădere, literatură — proză și poezie — reproducînd și cele mai bune dintre scrierile apărute în „Curierul Românesc" din București și din „Albina Românească" de la Iași.

Deși, la început, s-a declarat ca supliment literar, a publicat și articole politice ce au scăpat de sub cenzura autorităților habsburgice, și naționale — îndemnuri la trezirea neamului și la formarea conștiinței naționale a românilor asupriți.

Datorită dîrzeniei și cutezanței lui Gh. Barițiu au mai fost publicate și texte „neliterare" și nedorite de autorități: Proclamația de la Islaz, care a trezit un uriaș elan revoluționar și „Punturile naționii române transilvănene", votate în Adunarea națională de la Blaj.

Ca și patroana ei „Gazeta de Transilvania", „Foaia" a avut colaboratori de seamă din întreaga arie românească, în care dealtfel s-a și răspîndit, fiind cel dintîi periodic „panromânesc".

Și „Foaia" a avut partea ei de martiriu: opoziția autorităților habsburgice, care nu vedeau cu ochi buni aspirațiile legitime spre cultură ale poporului român și lipsa de fonduri pentru acoperirea editării. Trecînd peste aceste greutăți, această publicație a avut o existență de 27 de ani (1838—1865), fiind o prezență marcantă în viața culturală a Transilvaniei.

Apariția acestor foi românești reprezintă un moment important în dezvoltarea presei românești din Ardeal; avea să însemne o dată memorabilă în istoria vieții politice, naționale, culturale și literare din Transilvania. Ca și surorile lor din Țara Românească și Moldova, ele s-au dovedit, de la început, adevărate tribune care au stat în slujba celor mai înalte idealuri românești. Un rol deosebit au avut în timpul revoluției din 1848. Erau preocupate de oglindirea evenimentelor din întreaga arie românească.

Pentru rolul lor remarcabil în procesul de solidaritate și unitate națională, ca instrumente de coeziune în întreaga lume românească, pentru faptul că au contribuit la cunoașterea reciprocă a românilor din toate provinciile și au consolidat legăturile dintre ei și pentru că au devenit cunoscute în întreg spațiul etnic românesc, Rusia țaristă, în 1844, a interzis circulația lor în Principate, spre a dejudeca orice manifestare de solidaritate națională.

Pentru serviciile aduse românilor de pretutindeni, națiunea recunoscătoare a rezervat acestor publicații o pagină ilustră în cartea de aur a trecutului său.

La acest popas aniversar se cuvine a aduce omagiu și prinos de recunoștință celor ce le-au condus și tuturor colaboratorilor, care, imprimîndu-le o linie de înaltă demnitate, au făcut din ele unele din cele mai prestigioase publicații românești au rosturi bine definite în împrejurările istorice din acele vremuri.

Prot. *Ieremia B. Ghita*

Trecerea la cele veșnice a părintelui prof. dr. Dumitru Fecioru

La venerabila vîrstă de 83 de ani, s-a stins din viață, în ziua de 23 februarie a.c., vrednicul slujitor al sfîntului altar și eminentul profesor de teologie, Părintele Dumitru Fecioru. Institutul Teologic din București a arborat drapelul negru, iar biserica Cuțitul de Argint din București s-a învesmîntat și ea în năframă cernită.

Slujba prohodirii a avut loc în locașul de închinare al bisericii Cuțitul de Argint, în ziua de 25 februarie a.c., între orele 12—15 d.m., fiind oficiată de un mare sobor de preoți în frunte cu P. S. Vasile Tîrgovișteanul, Episcop-vicar, rectorul Institutului Teologic din București, iar la slujbă au luat parte familia, profesori de teologie, consilieri patriarhali, preoți din capitală, precum și numeroși enoriași ai parohiei Cuțitul de Argint. Răspunsurile la sfintele rugăciuni au fost date de către corul studenților teologi. Din fața Sfîntului altar, P. C. Pr. Ioan Mircea a vorbit în numele îndureratei familii și al credincioșilor parohiei, P. C. pr. prof. Constantin Galeriu a vorbit în numele Institutului Teologic din București, P. C. pr. prof. Ilie Moldovan a rostit un cuvînt de prețuire în numele Institutului Teologic din Sibiu, iar P. S. Episcop Vasile Costin a înche(at cuvîntările, vorbind în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. În dangăt de clopote, sicriul cu corpul neînsuflețit al Părintelui Dumitru Fecioru a fost purtat pe umeri de către părinții profesori și alți preoți, înconjurîndu-se cu el locașul de închinare, a fost așezat în carul mortuar și transportat apoi în cimitirul Belu în vederea înhumării.

Originar dintr-o familie de țărani, Părintele Dumitru Fecioru s-a născut la 18 iulie 1905 în comuna Valea Rea, satul Poiana, județul Bacău. După școala primară în părțile natale, a urmat cursurile Seminarului teologic „Veniamin Costache" din Iași, (1918—1926), iar în continuare cursurile Facultății de Teologie din București, pe care le-a absolvit în anul 1930. Datorită hărniciei și capacității de care a dat dovadă, a fost trimis la studii în străinătate, specializîndu-se în studii teologice și patristice la Facultățile de Teologie din Atena (1930—1932), Berlin (1935—1936), München (1936). Rodul acestei intense pregătiri teologice s-a cristalizat în teza de doctorat în teologie, cu titlul: „Viața Sfîntului Ioan Damaschin. Studiu de istorie literară creștină", pe care a susținut-o, în anul 1935, la Facultatea de Teologie din București.

Vrednicile și realizările Părintelui profesor Dumitru Fecioru pot fi cunoscute după funcțiile pe care le-a îndeplinit. Pînă la intrarea în învățămîntul teologic universitar, a fost funcționar la Biblioteca Ateneului, profesor la două seminarii teologice: „Neagoe Vodă", din Curtea de Argeș (1933) și „Nifon Mitropolitul" din București (1937—1938). Începînd cu anul 1940, pînă la data adormirii, funcționează ca preot la biserica Cuțitul de Argint. Numit conferențiar la Facultatea de Teologie din București, în anul 1946, funcționează în cadrul acestui așezămînt teologic, devenit prin reorganizare Institutul Teologic Universitar București, ca lector de limbă greacă (1949—1955), conferențiar (1955—1956), profesor de Noul Testament (1956), în fine, profesor de Patrologie (1971—1975). În cadrul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, funcționează ca bibliotecar-șef al Bibliotecii Sfîntului Sinod (1959—1961), iar apoi consilier patriarhal la sectorul Relațiile externe bisericești.

Părintele profesor Dumitru Fecioru a fost cunoscut ca un devotat al traducerii din Sfinții Părinți. Și-a început activitatea publicistică încă student fiind, înființînd, împreună cu alții, revista studenților în teologie din București „Raze de lumină" (1929). În colaborare, editează, începînd din anul 1938, colecția „Izvoarele Ortodoxiei", din care au apărut 8 volume, iar din 1941, colecția de studii teologice „Stromate", din care au apărut 2 volume. Activitatea sa de traducător este deosebit de bogată și valoroasă. Mărturie ne stau cele 15 traduceri publicate din operele Sfinților Părinți, dar și cele 10 volume ce se află în curs de publicare la Institutul Biblic și de Misiune al Patriarhiei Române. O altă activitate deosebit de însemnată o constituie publicarea „Bibliografiei traducerilor în românește din literatura patristică, inițiată în anul 1937 (epoca 1691—1833) și continuată prin „Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române", în „Studii Teologice (1959—1965).

Zelul pentru slujirea preoțească, multitudinea funcțiunilor bisericești îndeplinite, strădania depusă pe atîtea tărîmuri de activitate teologică, realizările efective pe linie bisericească și culturală, talentul de care a dat dovadă în traducerile din operele Sfinților Părinți, toate acestea îl fac pe Părintele profesor Dumitru Fecioru de neuitat. Recunoștința noastră să fie o caldă rugăciune pe care o adresăm Bunului Dumnezeu pentru odihna sufletului său.

Pr. prof. *Ilie Moldovan*

CU FERICITELE PUTERI

La Liturghia darurilor mai înainte sfințite, — care se slujește în sfîntul post pregătitor pentru sfintele Paști, — se spun, cu cîntare, cuvintele: „Acum puterile cerești, împreună cu noi, nevăzut slujesc. Că iată intră Împăratul măririi. Iată jertfa cea de taină săvîrșită se înconjură. Cu credință și cu dragoste să ne apropiem, ca să fim părtași vieții celei veșnice. Aliluia, aliluia, aliluia". Spunînd aceste cuvinte, noi mărturisim că nu sîntem singuri în slujirea noastră, ci, împreună cu noi, în chip nevăzut, slujesc și oștile îngerești, ființele cele fără de trup, puterile cerești. Aceste fericite puteri sînt de față acolo unde este Domnul Hristos, „Împăratul cel în chip nevăzut înconjurat de cetele îngerești". O mărturisim aceasta mai cu osebire la sfînta Liturghie din Simbăta cea Mare, cînd, în loc de obișnuitul imn heruvimic „noi care pe heruvimi cu taină închipuim . . ." se spune, cu cîntare, următoarea alcătuire: „Să tacă tot trupul omenesc și să stea cu frică și cu cutremur și nimic pămîntesc întru sine să nu gîndească, fiindcă Împăratul împăraților și Domnul domnilor vine să se junghie și să se dea mîncare credincioșilor: și merg înaintea Acestuia cetele îngerești cu toată începătoria și stăpînia, heruvimii cei cu ochi mulți și serafimii cei cu cîte șase aripi, fețele acoperindu-și și cîntînd cîntarea: Aliluia, aliluia, aliluia".

Că la dumnezeiestile slujbe și mai cu seamă la sfînta Liturghie, credincioșii nu sînt singuri în slujirea lor, ci împreună cu ei, în chip nevăzut slujesc și îngerii este o învățătură statornică a Bisericii noastre, căreia i se dă glas chiar în rînduielile noastre de slujbă. Astfel, la sfînta Liturghie, în rugăciunea pe care o rostește preotul în fața ușilor împărătești, înainte de a intra cu sfînta Evanghelie, în sfîntul altar, se spune: „Stăpîne Doamne Dumnezeul nostru, Cela ce ai așezat în ceruri cetele și oștile îngerilor și ale arhanghelilor, spre slujba slavei Tale, fă ca împreună cu intrarea noastră să fie și intrarea sfinților îngeri, care slujesc împreună cu noi și împreună slăvesc bunătatea Ta". Luînd aminte la această rugăciune, noi înțelegem că sfinții îngeri „slujesc împreună cu noi" și tot „împreună cu noi slăvesc bunătatea" lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă că nu sîntem singuri în slujirea noastră.

Conștiința noastră că slujim lui Dumnezeu împreună cu îngerii este întemeiată și pe faptul că, la sfînta Liturghie, întocmai ca îngerii, spunem și noi aici pe pămînt: „Sfînt, sfînt, sfînt Domnul Savaot" și chiar de aceea, în rugăciunea pe care o rostește preotul, în timp ce se cîntă întreit sfînta cîntare, se spune lămurit: „Cu aceste fericite puteri (adică cu arhanghelii, cu îngerii, cu heruvimii cei cu ochi mulți și cu serafimii cei cu cîte șase aripi; care au fost pomeniți mai înainte) și noi, Iubitorule de oameni, Stăpîne, strigăm și grăim: Sfînt ești și preasfînt, Tu și Unul-Născut Fiul Tău și Duhul Tău cel Sfînt; sfînt ești și preasfînt și slava Ta este plină de măreție". Aceasta înseamnă că preamărirea adusă de noi lui Dumnezeu, împreună cu îngerii și după chipul slujirii îngerești, este totdeauna pe măsura cunoștinței noastre de măreția slavei lui Dumnezeu. Cum ar zice sfîntul Isaac Sirul: „Încă n-a cunoscut pe Dumnezeu cel ce nu se minunează de Dumnezeu" Dacă ne minunăm de Dumnezeu am cunoscut ceva din măreția slavei lui Dumnezeu și atunci slujirea noastră preamăritoare de Dumnezeu este „în duh și adevăr", este adîncă și statornică. Aceasta, cu atît mai mult cu cît avem pricini întemeiate „să mulțumim Domnului" și să-L preamărim pe El pentru cele pe care le-a făcut pentru noi. Tocmai de aceea, în continuarea rugăciunii din vremea cîntării întreit sfinte, se zice mai departe: „Căci Tu ai iubit lumea Ta atît de mult, încît pe Unul-Născut Fiul Tău L-ai dat, ca tot cel ce crede într-însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică".

Binefacerile lui Dumnezeu față de noi, pe care le amintim la dumnezeiasca Liturghie, le avem prin Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Care S-a făcut om, despre Care mărturisim că „venind și toată rînduiala cea pentru noi plinind, în noaptea întru care a fost vîndut, și mai virtos însuși pe Sine S-a dat pentru viața lumii luînd pîinea cu sfintele și preacuratele și fără prihană mîinile Sale, mulțumind și binecuvîntind, sfințind și frîngînd, a dat sfinților Săi ucenici și apostoli, zicînd: „Luați mîncați, acesta este Trupul Meu, care se frînge, pentru voi, spre iertarea păcatelor". Asemenea și paharul, după cină, zicînd: „Beți dintru acesta toți, acesta este Sîngele Meu, al legii celei noi, care pentru voi și pentru mulți se varsă, spre iertarea păcatelor".

Unele ca acestea avîndu-le în vedere și cunoscînd însemnătatea lor, „noi, care îi închipuim pe heruvimi" și cîntăm „întreit sfîntă cîntare de viață făcătoarei Treimi" sîntem fericiți să facem pe pămînt lucrul lui Dumnezeu slujind împreună cu îngerii și făcînd voia lui „precum în cer, așa și pe pămînt". Pentru împlinirea unei astfel de slujiri, cerem de la Dumnezeu „înger de pace, credincios, îndreptător și păzitor sufletelor și trupurilor noastre" și mai cerem în rugăciune: „Înconjură-ne pe noi cu sfinții Tăi îngeri, ca prin mijlocirea lor fiind păziți și povățuiți, să ajungem la cunoștința măririi Tale celei neapropiate".

Protosincelul *Teofil Părăian*

Comunicare ştiinţifică a Î. P. S. Sale dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ în cadrul secţiei istorice a Academiei Române

Vineri, 26 februarie 1988, Academia Republicii Socialiste România a avut ca invitat pe Î. P. S. Sa dr. Antonie Plămădeală. În Aula Academiei, ilustrată înainte de mari personalităţi, bisericeşti, precum episcopul Melchisedec Ştefănescu, episcopul Nicolae Popea, prof. univ. Nicolae M. Popescu, preotul scriitor Gala Galaction, mitropolitul Nicolae Colan, academicianul Ioan Lupaş, venea să vorbească acum Î. P. S. Sa Mitropolitul Antonie, la sesiunea ştiinţifică: *Gheorghe Asachi — 200 de ani de la naştere*. Şi ce alt cunoscător mai bun putea fi în acest domeniu în afara celui care, cu patosul şi savoarea documentelor, l-a „cunoscut" pe tatăl Lazăr-Leon Asachi şi pe fiul Gheorghe, adăugind, prin valoroasa carte consacrată tatălui, la lista lucrărilor acestuia, ştiută pînă acum, încă 52 de titluri!? Invitaţia şi participarea Î. P. S. Sale şi-au relevat cu prisosinţă roadele.

În Aula Academiei, în care stăruie ecoul magic al atîtor cuvîntări celebre, arhiplină de auditori, printre care acad. Radu P. Voinea, preşedintele Academiei, acad. Caius Iacob, acad. Al. Graur, prof. univ. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Virgil Cîndea, I. C. Chiţimia, G. F. Ţepelea, Romulus Vulcănescu, M. Anghelescu, Gabriel Strempel, numeroşi alţi universitari, cercetători, profesori şi iubitori de cultură, acad. Ştefan Pascu, preşedintele Secţiei de ştiinţe istorice, a rostit *Cuvîntul de deschidere*, conducînd sesiunea, în care s-au prezentat comunicările: dr. Antonie Plămădeală, *Geneza vocaţiei culturale a lui Ghtorghe Asachi;* prof. univ. dr. Vasile Cristian, (Univ. Iaşi), *Gh. Asachi — preocupări şi impulsuri istoriografice;* prof. univ. Paul Cornea, *Gînduri despre poezia lui Gh. Asachi;* cerc. dr. Marin Bucur, *O relaţie inedită în biografia lui Gh. Asachi: Xevier Hommaire de Nell;* Marin Aiftincă, secretar ştiinţific, *Programul iluminist al lui Asachi.*

Deschizînd şirul comunicărilor, Î. P. S. Sa, cu volubilitatea şi jovialitatea cunoscută, cu vorbirea care îţi zîmbeşte ademenitoare, antrenîndu-te în taina unor fascinante întrebări şi a unor cuceritoare răspunsuri, a propus întrebarea-premisă, asupra căreia nu s-a oprit nici unul dintre exegeţii cărturarului pînă acum: de unde a răsărit vocaţia de cărturar, de „începător a toate", a lui Gh. Asachi. Se ştie că, de la 6 ani, îşi făcuse studiile numai în străinătate şi numai în limbi străine, la Lemberg (Lwow), la Viena şi la Roma. La întoarcerea sa, acasă, ştia foarte puţin despre Moldova, atîta cît putuse afla pînă la vîrsta de 6 ani! Cu o logică impecabilă şi cu o tehnică a argumentării care îi este proprie, izvorînd dintr-o minuţioasă documentare, Î. P. S. Sa a scos în evidenţă patru componente, patru factori ai formaţiei sale *româneşti:* educaţia primită în familie, în casa şi bibliioteca eruditului său tată, relaţiile cu Ion Budai-Deleanu la Lemberg, colaborarea cu mitropolitul Veniamin Costachi la Iaşi, şi scrutarea vizionară a realităţilor vremii sale. Comunicarea a relevat întrebări neformulate, a deschis direcţii neghicite, a fixat repere neprevăzute, a adus contribuţii de originală substanţă informativă şi de interpretare. Alternînd tonul, cînd savant, cînd de sfat şi învăţătură, se rosteau competent idei, aprecieri, concluzii, bucuria ascultării grăind din ochii tuturor, cînd, la menţiunea că tatăl, Lazăr, îl trimisese pe Gheorghe „să caute România chiar la uricul ei", la Roma, feţele se luminară în adeziunea şi satisfacţia celor auzite, într-o expunere clară, sistematică şi convingătoare, urmărită cu viu interes. Aplauzele au atestat, prin zăbava lor, valoarea comunicării, de al cărei succes numai cei care n-au ascultat, nu s-au împărtăşit.

Celelalte comunicări, tot pe atît de pertinente, de oportune, de docte şi documentate, au dezvăluit fapte, optici, ginduri şi interpretări noi, deosebit de originale, de interesante şi de preţioase, care, în totalitatea lor, au îmbogăţit consistent cunoaşterea şi au sporit valoarea operei de pionierat iluminist a lui Gheorghe Asachi.

Sesiunea s-a încheiat cu vizitarea expoziţiei, realizată de Ion Spătan în sala consacrată, la Biblioteca Academiei, cu care prilej, vrednicul director al acesteia, Gabriel Strempel, a făcut o captivantă incursiune în biografia lui Gh. Asachi.

Opiniile şi aprecierile ascultate şi adunate după audierea comunicării Î. P. S. Sale, validau valoarea ei, pe care acad. Ştefan Pascu o considera: „un moment de bucurie intelectuală". „Ca de obicei, Î. P. S. Sa ne-a dăruit, ca rod al eruditiei sale nobile de cărturar încărcat de tradiţie,o viziune dintr-odată nouă asupra articulării tuturor verigilor culturii româneşti", aprecia prof. univ. Zoe Dumitrescu-Buşulenga. „Plăcerea de a-l asculta pe vorbitor, continuîndu-şi ilustrii înaintaşi" a mărturisit-o şi Virgil Cîndea, în timp ce G. F. Ţepelea a socotit-o „o sondare valoroasă asupra rădăcinilor spiritual-culturale de mare preţ". Marin Bucur declara: „mă bucur că sînteţi primul care aţi deschis seria acestor prezenţe şi o nouă viziune asupra lui Asachi".

A fost o sesiune creatoare, o sesiune memorabilă. În banca întîia stăteau alături, într-o simbolică îngemănare, distinsul şi preţuitul acad. Radu P. Voinea, preşedintele Academiei, cu Î. P. S. Sa dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului. Academia şi-a onorat tradiţiile şi s-a onorat pe sine.

Prof. dr. *Victor V. Grecu*

Raporturi istorice, etnice şi demografice în Transilvania (II)

Începînd din secolul al X-lea, după stabilirea lor în Cîmpia Panonică şi blocarea expansiunii spre apus, cetele regilor unguri încep să se infiltreze în Transilvania, venind dinspre vest. Din cauza rezistenţei dîrze pe care au opus-o românii organizaţi în voievodate bine închegate, descrise de importantul izvor istoric *Gesta Hungarorum* a notarului anonim al regelui ungur Béla, pătrunderea invadatorilor unguri în Transilvania s-a desfăşurat în mai multe etape care au durat mai bine de trei secole. După moartea regelui Ştefan I, profitînd de criza internă a regatului, voievodatele româneşti din Transilvania şi Banat îşi recuceresc suveranitatea, astfel că nici un document nu atestă stăpînirea feudalilor unguri asupra Transilvaniei în secolul al XI-lea. Abia la sfîrşitul acestui secol şi în cel următor, regatul ungar reia expansiunea în Transilvania, reuşind, treptat, pînă la sfîrşitul secolului al XIII-lea şi începutul secolului al XIV-lea, să-şi extindă autoritatea politico-administrativă în Transilvania. Era şi imposibil să domine efectiv şi să asimileze provinciile pe care le-au invadat, pentru că regii unguri dispuneau de un număr restrîns de oameni (circa 150.000).

Într-o cuprinzătoare istorie a Ungariei, publicată la Budapesta în 1860, dr. Mihály Horváth menţiona că ungurii lăsau pe vechii stăpînitori ai teritoriilor în posesiunile lor, percepînd doar anumite dări, produceau deci o stare de supunere nominală, procedeu întîlnit şi la alţi migratori.

Pentru apărarea teritoriilor intrate în stăpînirea lor, regii unguri s-au folosit de secui care, deşi vorbesc limba maghiară, au o origine foarte discutabilă. Îi întîlnim în Bihor, pe Tîrnave şi pe Mureş, apoi, iar la începuturile secolului al XIII-lea, pe locurile în care trăiesc şi azi, adică în răsăritul Transilvaniei.

Pe la jumătatea veacului al XII-lea, regii unguri au adus în Transilvania colonişti germani (cunoscuţi sub numele generic de *saşi*), din părţile Flandrei, Rinului de mijloc, Saxoniei, care să dea un nou avînt agriculturii, meşteşugurilor şi comerţului.

Ungurii ne-au găsit deci aici împreună cu o subţire pojghiţă de slavi în dispariţie. Învăţatul Nicolae Bethlen, încă în secolul al XVII-lea scria: „Românii din timpuri imemorabile locuiesc în Transilvania, formînd mici republici, care fiecare dintre ele se află pe o vale".

În pofida instăpînirii regatului feudal ungar în Transilvania, românii de aici şi-au păstrat multă vreme vechea organizare în ţări şi totodată şi-au conservat şi dezvoltat cultura lor materială şi spirituală moştenită din vechime. A existat în lumea românească de aici un număr impresionant, deţinînd rosturi deosebit de însemnate, de cnezi şi voievozi, de-a lungul şi de-a latul Transilvaniei, pretutindeni, în sate, tîrguri şi chiar oraşe. Aceasta dovedeşte existenţa unei vieţi româneşti ce-şi avea temeiurile în modelul de viaţă obştească viguroasă, puternică, vie, înfruntînd şi biruind politica oficială.

Instituţia cnezilor şi cea a voievozilor este o moştenire romană, provenind din instituţia juzilor (judices) din acele „Romanii populare" ale dacoromanilor şi românilor din epoca migraţiilor. Juzii, prin secolele IX—X, au devenit — mulţi dintre ei — cnezi de obşti sătesti. Din asemenea cnezi mai puternici, adică voievozi, s-au ridicat conducătorii cunoscutelor formaţiuni politice din Transilvania din secolele IX—X. De atunci şi pînă la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, toate categoriile de izvoare: diplomatice şi narative, interne şi externe, urbariile şi conscripţiile, toponimia şi onomastica amintesc cnezi şi cnezate, voievozi şi voievodate.

Unii dintre ei şi nu arareori aveau o situaţie socială şi politică ce rivaliza cu a unor feudali de pe treapta superioară a ierarhiei feudale, noi limitîndu-ne în a-i aminti pe cei din familiile Dragfi, Cîndea, Bizere sau pe Huniazi, ultimii urcînd, prin Iancu şi Matia Corvinul, pînă în vîrful ierarhiei feudale.

Românii — popor aşezat, de veche cultură populară, cu organizatii proprii — la început nu numai că n-au putut fi abătuţi din rosturile lor de populaţiile aşezate alături de ei, maghiarii, secuii şi saşii, ci toate acestea au fost nevoite să le recunoască drepturile egale în statul înjghebat. Fără să intrăm în amănunte vom spune doar că studii comparative ale unor specialişti obiectivi demonstrează că românii au influenţat pe maghiari, secui şi saşi, în multe domenii ale vieţii materiale şi spirituale. Documentele vremii, inclusiv cele ale regilor unguri, datînd din acea vreme, pomenesc de „Terra Blacorum" în întreg teritoriul Transilvaniei. În aceste condiţii, organizarea sa administrativă a trebuit să aibă o structură deosebită de restul statului feudal ungar, păstrîndu-se pentru Transilvania forma autohtonă de organizare: *voievodatul*, comun şi celorlalte două ţări româneşti. Această specificitate românească l-a determinat pe geograful ungur Jenő Kalnoky să aprecieze că Transilvania a avut „o istorie aparte de cea a Ungariei". „Transilvania şi Ungaria — consideră pe bună dreptate istoricul ungur A. Szilágyi — nu s-au confundat niciodată şi întotdeauna ele au format două ţări diferite". Voievodatul transilvan avea să se menţină pînă în secolul al XVI-lea, cînd în anul 1541, după dispariţia ca stat a Ungariei medievale, Transilvania va căpăta o situaţie identică cu a Moldovei şi Ţării Româneşti. Voievodul concentra, ca şi în celelalte două ţări româneşti, atribuţiile supreme ale statului: militare, administrative, judiciare. Deseori, cînd pe tronul Ungariei se aflau regi slabi, voievozii Transilvaniei îşi manifestau deschis veleităţile de independenţă.

Viaţa politică şi economică a voievodatului Transilvaniei a gravitat în permanenţă spre celelalte două ţări româneşti de la est şi sud de Carpaţi. După constatarea aceluiaşi istoric, A. Szilágyi „acul busolei transilvane pare fixat spre Orient; probabil din pricina populaţiei care apartine în majoritate Bisericii orientale". Este suficient să arătăm că 16 drumuri care străbat trecătorile Carpaţilor Orientali şi Meridionali, legau cele trei provincii româneşti între ele, prin care Transilvania — datorită condiţiilor sale specifice de dezvoltare — a contribuit în mare parte la aprovizionarea celorlalte două ţări române cu o parte din produsele meşteşugăresti necesare şi din care, la rîndul său, îşi procura în bună măsură materiile prime necesare meşteşugarilor şi alimente pentru populaţie. Trebuie subliniat şi faptul că în secolele XIV—XVI unele părţi din Transilvania s-au aflat temporar sub administraţia oficială şi *de facto* a Ţării Româneşti (Amlaş, Făgăraş, Haţeg), sau a Moldovei (Ciceu, Cetatea de Baltă, Ungurasul, orasele Bistriţa şi Rodna cu satele dependente), ceea ce a contribuit şi mai mult la strîngerea legăturilor statornic existente între românii aflaţi de o parte şi de alta a Carpaţilor.

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

SF. IOAN GURĂ DE AUR: „Laudă Crucii lui Hristos"

La Duminica a III-a din Post

Cîntec nou să cîntăm... dreptăţii Împăratului şi Domnului şi să ne mărturisim Lui, şi mai ales cîntîndu-I imne să-L preamărim, să-l lăudăm, să-L adorăm şi să mărim venirea Domnului Dumnezeului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos şi în imne să cinstim şi cu laude să prăznuim cinstitul şi de trei ori fericitul lemn al Domnului...

...Bucură-te cruce începătoarea mîntuirii şi înainte stătătoarea împărăţiei, bucură-te cruce dulceaţa apostolilor şi predica proorocilor, bucură-te cruce gloria martirilor şi predica sfinţilor, bucură-te cruce liniştea celor tulburaţi şi slobozirea celor întemniţaţi, bucură-te cruce înălţarea dreptilor şi a sfinţilor, bucură-te cruce veşmîntul episcopilor şi cinstea preoţilor, bucură-te cruce splendoarea diaconilor şi bucuria cîntăreţilor, Bucură-te cruce păzitoarea Bisericilor şi conducătoarea oraşelor, bucură-te cruce gloria monahilor şi mîngîierea celor ce plîng, bucură-te cruce părintele orfanilor şi sprijinitoarea văduvelor, bucură-te cruce mîntuirea celor ce se luptă şi îndrumătoarea celor ce rătăcesc pe cale, bucură-te cruce rănirea vrăjmaşilor şi vindecarea celor răniţi, bucură-te cruce mîngîierea celor îndureraţi şi în primejdie, bucură-te cruce îndreptătoarea celor porniţi spre rău şi ajutătoarea celor buni, Bucură-te cruce armă nebiruită a celor ce luptă şi ridicarea celor căzuţi, bucură-te cruce puterea celor bolnavi şi toiag celor neputincioşi, bucură-te cruce cununa fecioarelor şi cumpătarea văduvelor, bucură-te cruce veşmîntul celor noi botezaţi şi păzitoarea pruncilor, bucură-te cruce liberarea robiţilor şi mormîntul celor morţi, bucură-te cruce sfinţirea sufletelor şi străpungere care răneşti inimile celor răi, bucură-te cruce tovărăşia celor ce călătoresc şi port liniştit al celor ce plutesc pe mare, bucură-te cruce ajutorul credincioşilor şi mîngîierea celor ce privegheză, bucură-te cruce ziua armă şi noaptea apărătoare, bucură-te cruce toiagul celor bolnavi şi nuiaua păstorilor, bucură-te cruce conducătoare a celor ce se convertesc şi înainte mergătoare a celor ce se săvîrşesc, bucură-te cruce mîntuirea sufletelor şi izbăvirea din tot felul de rău a trupurilor, bucură-te cruce dătătoarea tuturor bunătăţilor şi ridicarea păcatelor, bucură-te cruce planta învierii şi lemnul vieţii veşnice, bucură-te cruce parapetul credinţei şi desăvîrşirea preoţilor, bucură-te cruce răscumpărarea nedreptăţilor şi temelia şi stîlpul Bisericilor, bucură-te cruce curăţirea celor bolnavi şi liniştea celor călători, bucură-te cruce ajutorul celor lipsiţi şi ajutoare celor ce luptă, bucură-te cruce liniştea celor ce plîng şi rezimul celor ce se ostenesc, bucură-te cruce izvorul milostivirii şi chinul nemilostivirii, bucură-te cruce tuturor ajutor puternic şi întărirea bunei nădejdi.

Astăzi crucea se cinsteşte şi învierea lui Hristos se înnoieşte, astăzi crucea se cinsteşte şi cetatea lui Dumnezeu, Ierusalimul cel de sus, cu cele pămînteşti se bucură, astăzi crucea se cinsteşte şi Sionul maica tuturor bisericilor binevesteşte, astăzi crucea se cinsteşte şi marginile lumii se adună spre închinarea ei, astăzi crucea se cinsteşte şi Împăratului Roman i se dă biruinţă asupra barbarilor, astăzi crucea se cinsteşte mîntuirea credincioşilor şi apărătoarea evlavioşilor, astăzi crucea se cinsteşte şi cele patru margini ale lumii saltă şi neamurile, popoarele şi limbile prăznuiesc serbarea, astăzi crucea se cinsteşte şi creatura se înnoieşte şi Eva mama celor vii ajutor primeşte nu amăgire ca mai înainte, în locul lemnului cunoştinţei binelui, de lemnul vieţii s-a împărtăşit, în locul neascultării ascultare a adus, în locul blestemului binecuvîntare, în locul acelui „În dureri vei naşte fii", cu bucurie mulţi fii a primit, în locul nestricăciunii, nestricăciune sieşi şi-a cîştigat.

Dar care este oare aceea, mama celor vii şi care este oare fructul lemnului, dacă nu Biserica lui Dumnezeu? Lemnul este crucea Domnului nostru, mirele cel preafrumos al Bisericii!

Tradusă de drd. *Dumitru Bălţat*
P. G. LXII, 748—749

A XX-A ÎNTRUNIRE A COMISIEI ROMÂNE DE ISTORIE ECLESIASTICĂ COMPARATĂ (CRIEC)

În ziua de joi, 18 februarie 1988, CRIEC s-a întrunit la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, în cea de a XX-a întrunire de lucru. Sub preşedinţia Î. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei s-au ţinut următoarele cinci comunicări:

1. Pr. Ilie Georgescu, consilier cultural al Arhiepiscopiei Bucureştilor: *„Biserica Ortodoxă Română şi apărarea vieţii şi a păcii în lumea de astăzi"*.

2. Prof. dr. Hermann Pitters (Sibiu): *„Două poeme morale ale Sf. Grigorie teologul, publicate în 1555 de Valentin Wagner la Braşov.*

3. Dl. Gabor Sipos (Cluj-Napoca): *„Ecoul războiului de independenţă în presa maghiară reformată din Transilvania"*.

4. Î. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei: *„Biserica şi Sinagoga. Profesiunea de credinţă a preotului-scriitor ortodox român Gala Galaction (1879—1961)"*.

5. Pr. Gheorghe Cunescu (Bucureşti): *„Biserica Ortodoxă Română şi evreii din Moldova şi Bucovina, între 1918—1944"*.

La discuţiile care au urmat, s-au făcut unele completări pe marginea referatelor de către: Eugen Glück (Arad); pr. prof. Anton Despinescu (Iaşi); pr. Alexandru Stăniloae (Sibiu); P. S. Episcop Timotei al Aradului; dr. Ion Dumitriu-Snagov; dr. Ion Barnea; pr. prof. Viorel Ioniţă; pr. prof. Teodor Bodogae, redactor Gheorghe David; prof. dr. Hermann Pitters, pr. Ion Ionescu şi asistent Alexandru M. Ioniţă.

La încheierea discuţiilor a luat cuvîntul Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, vicepreşedinte al CRIEC.

Prin comunicările şi interventiile făcute, cea de a XX-a întrunire a CRIEC a înregistrat contribuţii noi la cercetarea trecutului comun de bună convieţuire dintre poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare.

Pr. prof. dr. *Viorel Ioniţă*

Teologul patriot AUREL POPA

— 100 de ani de la naştere —

Aurel Popa a depus o activitate deosebit de intensă în realizarea desăvîrşirii Statului naţional român.

Se cuvine ca acum, cînd se împlinesc o sută de ani de la naşterea sa, să ne aducem aminte de omul spre tot lucrul bun gătit.

De cînd l-am cunoscut mi-a rămas drag pentru că avea ceva ce te apropia. Cele ce urmează contin impresii şi documentatii despre Aurel Popa, a cărui activitate am urmărit-o în decursul anilor. Am reţinut ceea ce este frumos şi caracteristic, m-am referit la idei şi fapte care reflectă bunătatea şi spiritul de răspundere, căci Aurel Popa n-a lucrat pentru afirmarea sa personală, ci pentru prestigiul şi binele acelora din mijlocul cărora s-a ridicat.

S-a născut la 4 martie 1888 în comuna Arpaşul de Sus, ca fiu al preotului Ioan Popa şi al sotiei sale Eufrosina. De la părintele Ioan a auzit de suferinţele neamului românesc şi a deprins dragostea faţă de eroii care au murit pentru popor. Cîntările: „Deşteaptă-te române"!, „Astăzi fraţilor români" şi doina lui Vasile Lucaci: „Cîntă mierla prin păduri", de la el le-a deprins.

Intr-o zi însorită de toamnă timpurie, tînărul Aurel Popa părăseşte şcoala din sat unde învăţătorul Ioan Bărbat l-a învăţat despre latinitatea prezentă în satele noastre şi despre necesitatea de a îndrepta privirile şi nădejdile spre răsărit, spre fraţii de dincolo de Carpaţi. Luîndu-şi bacalaureatul la liceul din cetatea lui Negru Vodă, la Făgăraş, se înscrie la Institutul teologic din Sibiu, unde au studiat cei mai distinşi fii ai Transilvaniei. Aminte să ne fie criticul literar Ilarie Chendi, academicienii A. Oţetea, I. Lupaş, L. Blaga, O. Ghibu şi alţii. Între oraşele Transilvaniei, Sibiul are o personalitate aparte, prin atmosfera bogată în viaţa sufletească şi patriotică.

Luîndu-şi diploma de absolvire a Institutului teologic cu nota foarte bine, în 1911, îşi inaugurează activitatea ca modest învăţător în comuna Vingard, atunci în judeţul Sibiu. Învăţătorul a organizat în sat diferite serbări, după gîndul şi inima sa, dar de multe ori cu obloanele închise, de teama administraţiei dualiste.

Urmărit pentru sentimentele sale naţionale, în zorii zilei de 30 iunie 1916 trece coama Carpatilor în dreptul Argeşului. „Dincolo" s-a situat pe linia luptătorilor pentru eliberarea Ardealului, întrînd în Comitetul celor 12 patrioţi, alături de O. Goga, Vasile Lucaci, Zaharia Bârsan, Sever Bocu, Ioan Matei, care au pregătit atmosfera de război împotriva monarhiei austro-ungare, şi pentru eliberarea Transilvaniei.

În acest timp autorităţile austro-ungare îl condamnă la moarte şi-i vînde averea la licitaţie publică, prin hotărîrea Tribunalului din Dumbrăveni nr. 1940/1917.

După 1918 îşi trece licenţa în filozofie la universitatea din Cluj, funcţionează ca profesor în diferite centre ca Sighişoara, Oradea, Bucureşti.

Patriotismul profesorului Aurel Popa s-a făcut evident în tot timpul vieţii şi activităţii sale. Prieten cu patriotul Petru Groza şi cu filozoful Ioan Petrovici, a adus mari servicii Bisericii şi şcolii.

Prelegerile sale, convorbirile sale şi scrisul său se impun prin strălucirea de idei democratice şi patriotice. Să-l lăsăm pe dînsul să vorbească: „In ziua sfîntă de unire a fost praznic şi voie bună", „Noi românii sîntem una, toţi de-o limbă şi de-o lege", „Particip din plin la frămîntările neamului meu", „România de azi s-a înălţat deasupra jertfelor de generaţii de români".

Peisajul cugetărilor din opera scrisă a lui A. Popa e foarte mozaicat, predomină temele patriotice.

Mitropolitul Nicolae Bălan avea tot dreptul să zică: „Aurel Popa a fost un fidel interpret al doleanţelor legitime ale românilor" iar părintele profesor Stăniloae scrie: „Profesorul Aurel Popa a adus la conducerea treburilor obşteşti, cea mai bună, cea mai reprezentativă chintesenţă a unui suflet ardelenesc".

În ziua de 18 august 1980 ne-a părăsit. A fost înmormîntat în satul natal, ca să se împlinească un dor pe care l-a avut: „Aş vrea să fiu în aerul divin al munţilor Făgăraşului".

Călătorul care trece prin Arpaşul de Sus va zări în dreapta bisericii un singur mormînt, cu o cruce simplă, precum modestă i-a fost şi viaţa, pe care scrie: „Aici odihneşte Aurel Popa".

Pr. prof. onor. *Nicolae Neaga*

Gheorghe Asachi (1788—1988)

(Continuare din pag. 1)

Moldavia". Ultima gazetă tipărită de Asachi a fost „Patria". Prin intermediul ziaristicii, Gh. Asachi informa opinia publică asupra situaţiei interne şi internaţionale şi în acelaşi timp a contribuit la dezvoltarea limbii literare şi la reliefarea frumuseţilor de natură spirituală şi materială. Gh. Asachi rămîne unul dintre ctitorii presei româneşti, merit ce nu l-a contestat nimeni.

A făcut parte din colectivul redactării *Regulamentului Organic*, şi Asachi a fost acela care a introdus articolul ce prevedea posibilitatea unirii în viitor a Moldovei şi Munteniei. Cu toate acestea în timpul revoluţiei de la 1848 n-a aderat la gruparea revoluţionară rămînînd fidel domnitorului Sturdza, iar un deceniu mai tîrziu nu sprijină Unirea, situîndu-se pe o poziţie conservatoare, ne mai înţelegînd imperativele timpului, greşeli fundamentale dezavuate de contemporanii săi, în frunte cu M. Kogălniceanu. Din viaţa publică s-a retras încă din 1849, prin demisionarea din postul de referendar şi arhivar al statului (post ce-l deţinea din 1832).

În pofida unei intense activităţi literare şi de răspîndire a culturii (lîngă cele enumerate tipărise Calendare, redactase piese de teatru cu conţinut istoric şi nuvele, înfiinţase un conservator filarmonic-dramatic şi pusese bazele viitorului teatru din Iaşi — Teatrul National — si multe altele) în 1867 cînd s-a înfiinţat Societatea literară, viitoarea Academie n-a fost numit membru, deşi merita cu prisosinţă.

Se stinge la 12 noiembrie 1869 într-un total anonimat.

Pe linia valorificării a tot ce-a fost progresist în trecut, Gh. Asachi rămîne unul din ctitorii culturii moderne româneşti şi se înscrie printre cei mai reprezentativi cărturari ai neamului.

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

Din AGENDA
Prea Fericitului Patriarh
TEOCTIST

● *Marţi, 9 februarie a.c.*, P.F. patriarh Teoctist a primit pe Excelenţa Sa D-l. Sven Linder ambasadorul Suediei la Bucureşti, într-o vizită de curtuazie. La întîlnire a luat parte P.S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieşteanul şi P.C. pr. Secretar I. Bănăţeanu.

● *Joi, 18 februarie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a participat la deschiderea consfătuirii cu protopopii, misionarii protopopeşti, secretarii şi contabilii de protoierii din Arhiepiscopia Bucureştilor, care s-a ţinut la Institutul Teologic din Bucureşti. P.F. Sa a ţinut cuvîntul de îndrumare, privind buna desfăşurare a activităţii protoieriilor.

● *Duminică, 21 februarie a.c.* În fruntea unui sobor de preoţi şi diaconi alcătuit din membrii corpului didactic al Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, P.F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească la biserica Sf. Ecaterina, paraclisul Institutului, hirotonind întru diacon pe asistentul universitar Alexandru Ioniţă. La sfîrşitul Sf. Liturghii, P.F. Sa a ţinut studenţilor teologi un cuvînt de îndrumare şi povăţuire părintească.

● *Luni, 22 februarie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist însoţit de PP.SS. Episcopi-vicari Roman Ialomiţeanul şi Lucian Tomitanul a vizitat şantierul de translare a bisericii Sf. Ştefan — Cuibul cu barză, din Bucureşti.

● *Joi, 25 februarie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a primit pe Eminenţa Sa Mehmet Iacub, Muftiul Cultului Musulman, de la Constanţa.

Întrucît datorită sănătăţii n-a putut participa la festivităţile de intronizare a P.F. Patriarh Teoctist din noiembrie 1986, Eminenţa Sa Muftiul Mehmet Iacub a transmis P.F. Sale felicitări şi alese urări de sănătate şi îndelungată arhipăstorire în fruntea Bisericii Ortodoxe Române.

● *Duminică, 28 februarie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist, însoţit de PP.SS. Episcopi-vicari patriarhali, Vasile Tîrgovişteanul şi Nifon Ploieşteanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească la Catedrala patriarhală. La sfîrşitul Sf. Liturghii s-a citit Pastorala Sf. Sinod pentru constituirea colectei Fondului Central Misionar.

● *Luni, 29 februarie a.c.*, P.F. Patriarh Teoctist a avut o şedinţă de lucru cu noi membri ai Comisiei de pictură bisericească, cărora le-a dat îndrumări privind buna desfăşurare a activităţii în acest important sector. A fost de faţă P.S. Episcop-vicar Vasile Tîrgovişteanul, preşedintele Comisiei şi P.C. pr. consilier Constantin Popescu, secretarul Comisiei de pictură bisericească.

— La Palatul patriarhal s-au desfăşurat lucrările şedinţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureştilor sub preşedinţia P.F. Patriarh Teoctist.

SIBIU

■ Între 7—10 februarie 1988, Î.P.S. Mitropolit Dr. Antonie al Ardealului a participat la lucrările Comitetului de pregătire a *Conferinţei Comune* a conducerii Conferinţei Bisericilor Europene şi a conducerii Consiliului Conferinţelor romano-catolice europene. Lucrările Comitetului de pregătire au avut loc la Milano în Italia, cu care prilej Î.P.S. Sa a fost oaspetele Cardinalului Martini, Arhiepiscop al Milanului. *Conferinţa* comună va avea loc la Erfurt în R.D.G. între 28 septembrie şi 2 octombrie 1988.

■ La Milano Î.P.S. Antonie s-a întîlnit cu pr. Traian Valdmnan şi cu membri ai parohiei române din acest oraş.

■ În trecere prin Roma, Î.P.S. Mitropolit Antonie a avut o întrevedere cu E.S. Cardinalul Willebrands la sediul „Secretariatului pentru Unitatea creştinilor". A fost de faţă Mgr. Eleuterio Fortino. S-au purtat discuţii în legătură cu dialogul bilateral între Bisericile Ortodoxe şi Biserica romano-catolică.

■ În ziua de 12 februarie, Î.P.S. Mitropolit Antonie a făcut o vizită de lucru la Mănăstirea Simbăta.

■ Între 6—15 martie, Î.P.S. Antonie a participat la lucrările Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care au avut loc la Istanbul, în Turcia.

■ Duminică, 6 martie, Î.P.S. Antonie a celebrat Sfînta Liturghie în biserica „Sf. Dimitrie" din Constantinopol, împreună cu Î.P.S. Mitropolit Hrisostom de Mira şi Î.P.S. Arhiepiscop Kirii de Smolensk. A urmat o întîlnire cu Î.P.S. Mitropolit de Mira, Preşedinte al Comisiei Panortodoxe de pregătire a Sfîntului şi Marelui Sinod şi vice-preşedinte al Consiliului Mondial al Bisericilor.

■ Duminică, 13 martie, Î.P.S. Mitropolit Antonie a participat la slujba din catedrala patriarhală „Sf. Gheorghe", din Constantinopol, alături de S.S. Patriarhul Dimitrios I şi membrii Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice. După slujbă, Î.P.S. a fost primit în audienţă de S.S. Patriarhul Dimitrios.

■ În ultima perioadă de timp, la Centrul arhiepiscopesc Sibiu, au fost hirotoniţi întru preoţi următorii candidaţi: Fulea Dragoş pentru parohia Gura Văii — prot. Făgăraş; Bârsan Nicolae pentru parohia Cisnădie — prot. Sibiu; Ciocan Ioan pentru parohia Pojorta — prot. Făgăraş; Ursu Nil pentru parohia Măgura — prot. Braşov şi Halmaghi Remus pentru parohia Crihalma — prot. Rupea.

CLUJ

■ *Duminică, 7 februarie 1988*, Î.P.S. Arhiepiscop Teofil a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în Catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca în cadrul căreia licenţiatul în teologie Meseşean Mihai a fost hirotonit întru diacon pe seama Paraclisului Seminarului Teologic din Cluj-Napoca.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, potrivit tradiţiei, s-a săvîrşit slujba parastasului pentru ctitorul reînfiinţatei eparhii a Clujului, vrednicul de pomenire episcopul Nicolae Ivan († 3 februarie 1936).

■ *Duminică, 7 februarie 1988*, P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în biserica „Schimbarea la Faţă" din municipiul Cluj-Napoca, în cadrul căreia diaconul Brici Alexandru, licenţiat în teologie, a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Perişor, prot. Năsăud, jud. Bistriţa-Năsăud.

La sfîrşitul Sf. Liturghii P.S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură.

■ *Marţi, 16 februarie 1988*, Sub preşedinţia Î.P.S. Arhiepiscop Teofil, la Centrul arhiepiscopesc a avut loc o consfătuire de lucru cu organele de conducere din Centrul eparhial şi Prea Cucernicii Protopopi din cuprinsul eparhiei. În aceeaşi zi, în prezenţa P.S. Episcop-vicar Iustinian a avut loc şedinţa Adunării Generale a C.A.R. a clerului din Arhiepiscopia Clujului.

■ *Duminică, 21 februarie 1988*, P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Şardu, prot. Huedin, jud. Cluj, păstorită cu vrednicie de P.C. pr. Şerban Nicu Dorel.

La sfîrşitul Sf. Liturghii P.S. Sa a rostit un frumos cuvînt de învăţătură.

ALBA IULIA

■ *Simbătă, 6 februarie*, P.S. Episcop Emilian a vizitat şantierul de lucrări la biserică din parohia Drîmbar, protopopiatul Alba Iulia, dînd îndrumările ce se impun pentru o bună desfăşurare a lucrărilor în curs.

■ *În perioada 8—12 februarie*, sub îndrumarea P.S. Episcop Emilian s-au desfăşurat la Centrul Eparhial cursurile misionare de scurtă durată, seria a II-a din acest an. Un element definitoriu al acestor cursuri misionare a fost prezenţa, la invitaţia Centrului Eparhial, a unor personalităţi ale vieţii istorice şi culturale din ţara noastră, care au susţinut prelegeri cu teme deosebit de însemnate şi actuale. Astfel, Prof. Dr. Marius Porumb a susţinut două prelegeri despre pictura bisericească din Transilvania în secolele XIII—XVIII; Prof. Dr. Virgil Cândea — două prelegeri despre aniversarea a 300 ani de la apariţia Bibliei de la Bucureşti şi 340 ani de la tipărirea Noului Testament de la Bălgrad ca şi despre rolul poporului nostru şi al Ortodoxiei româneşti în context sud-est european şi în Orientul Mijlociu; Prof. Dr. Nicolae Stoicescu a susţinut o prelegere despre continuitatea poporului nostru în spaţiul carpato-danubiano-pontic. De asemenea au luat parte Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu de la Institutul Teologic Bucureşti şi Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc de la Institutul Teologic Sibiu.

■ *Joi, 11 februarie*, P.S. Sa a făcut o vizită de lucru pe şantierele de lucrări deschise la Mănăstirea Rîmeţ între care, de cea mai mare însemnătate sînt cele legate de conservarea vechii biserici monument istoric.

■ *Luni, 15 februarie* a avut loc la Centrul Eparhial adunarea generală a Casei de Ajutor Reciproc în cadrul căreia s-a făcut bilanţul activităţii pe anul bugetar trecut.

În după-amiaza aceleiaşi zile, tot sub îndrumarea P.S. Episcop Emilian a avut loc o şedinţă de lucru cu P.P. C.C. Protopopi, preoţii din municipiul Alba Iulia, angajaţii Centrului Eparhial şi ai oficiilor protopopeşti. Cu acest prilej s-au analizat aspecte ale activităţii pastoral-misionare insistîndu-se pentru o şi mai sustinută activitate în slujba apărării unităţii spirituale a poporului nostru.

În săptămîna I din Sfîntul şi Marele Post, la Catedrala Episcopală s-au oficiat îndătinatele slujbe cu participarea preoţilor din muncipiul Alba Iulia şi din împrejurimi, urmate de meditaţii duhovniceşti adecvate acestei perioade a anului bisericesc.

■ *Joi, 25 februarie*, P.S. Emilian a vizitat şantierul de lucrări de la Mănăstirea Rîmeţ, unde se execută lucrări de restaurare a bisericii, monument istoric.

■ *Duminică, 28 februarie*, (Duminica I din Post, a Ortodoxiei) P.S. Episcop Emilian a oficiat Sf. Liturghie arhierească în Catedrala Episcopală, adăugînd la cuvîntul pastoralei Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cuvîntul de îndemn al P.S. Sale de a cinsti şi apăra credinţa noastră strămoşească ortodoxă şi de a contribui după puteri la împlinirea importantelor scopuri pentru care a fost creat Fondul Central Misionar.

ORADEA

■ *Vizitaţii canonice.* În continuarea vizitaţiilor canonice la bisericile din cuprinsul oraşului de reşedinţă, P.S. Episcop Vasile a poposit duminică, 7 februarie 1988, în mijlocul bunilor credincioşi de la *biserica „Sf. Treime"*, în a căror frumoasă biserică a săvîrşit Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date de toţi credincioşii. În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a vorbit despre puterea credinţei şi a rugăciunii în ajungerea scopului final al vieţii noastre, mîntuirea. De asemenea, a lăudat virtuţile creştineşti şi cetăţeneşti ale credincioşilor, precum şi rivna pastorală a păstorilor sufleteşti de la această biserică, pr. prot. al Oradiei Aurel Puşcaş şi pr. secretar eparhial Liviu Ungur. Acesta din urmă, cu acest prilej, a fost hirotesit întru *iconom-stavrofor*.

■ *Duminică, 14 februarie 1988*, P.S. Episcop Vasile s-a aflat în mijlocul bunilor credincioşi din *cartierul Ioşia* al oraşului de reşedinţă, săvîrşind Sf. Liturghie în *biserica „Sf. Ierarh Nicolae"*, după ce întîi a oficiat slujba de binecuvîntare a noilor lucrări de extindere a bisericii prin construirea unui turn şi prin pictarea spaţiului adăugat, ca şi a luminării (spălării) celeilalte picturi, mai vechi. Răspunsurile au fost date de mulţimea credincioşilor. Diaconul Bud Viorel, licenţiat în teologie, a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Homorodul de Mijloc, prot. Carei. În legătură cu pericopa evanghelică a duminicii (închinată Judecăţii din urmă), ierarhul a vorbit despre întîlnirea noastră cu Domnul Iisus Hristos la Judecata din urmă, cînd se va pecetlui definitiv viaţa noastră de dincolo, de-a dreapta sau de-a stînga Tatălui. De asemenea, a adus cuvinte de apreciere celor doi păstori sufleteşti, preoţii Ioan Porumb şi Ioan Popa, pentru zelul lor duhovnicesc, şi credincioşilor pentru spiritul lor de jertfelnicie manifestat în noile lucrări de la această sfîntă biserică şi în cele de pictură ce urmează să se facă în curînd la cealaltă biserică parohială.

■ *Duminică, 21 februarie 1988*, chiriarhul a săvîrşit Sf. Liturghie în biserica cea mare din parohia *Oradea-Valenţa*, unde a funcţionat, cu secole în urmă, vechea episcopie a românilor ortodocşi din Bihor. Răspunsurile au fost date de corul parohial. Licenţiatul în teologie Cristea Teodor a fost hirotonit întru diacon, iar pr. inspector eparhial Dorel Octavian Rusu, slujitor la această sf. biserică, a fost hirotesit întru *iconom-stavrofor*. În cuvîntul de învăţătură, P.S. Episcop Vasile a vorbit despre rostul şi necesitatea postului, trupesc şi sufletesc, în desăvîrşirea vieţii duhovniceşti a credincioşilor. Totodată s-a arătat mulţumit de progresul vieţii religioase a credincioşilor din această parte de oraş, fapt datorat şi zelului pastoral al vrednicilor slujitori: Vasile Stanciu, Dorel O. Rusu şi Marian Ioniţă. Celui dintîi, cu prilejul pensionării, i-a adus cuvinte de aleasă preţuire pentru rodnica activitate preoteaască, de peste 50 de ani, dintre care 30 de ani în acest cartier.

■ *Parastas pentru ctitori.* Şi în acest an, ca în toţi anii, în prima simbătă din Postul Mare, închinată Sf. Teodor, în legătură cu Sf. Liturghie, s-a săvîrşit în Paraclisul de la reşedinţa episcopală parastas pentru pomenirea şi cinstirea memoriei ctitorilor şi binefăcătorilor Episcopiei ortodoxe române a Oradiei şi a Catedralei acesteia (Biserica cu Lună), ca şi a slujitorilor şi enoriaşilor ei. La sfintele slujbe a asistat şi P.S. Episcop Vasile.

Semnalăm... Semnalăm...

● *„Familia" de la Oradea repune în discuţie un dosar care îşi aşteaptă de mult scoaterea din uitare şi rejudecarea: Dosarul Vasile Mangra, fost mitropolit al Ardealului între 1916—1918. Nu s-a mai scris de mult despre dînsul. Şi cînd s-a scris, s-a scris mai ales de rău. Autorii care umplu două pagini ale „Familiei", Dumitru Chirilă, Constantin Mălinaş, Mircea Păcurariu şi Gheorghe Liţiu, încearcă mai multe laturi ale unui posibil portret politic şi spiritual. Se reproduce, pentru prima oară după 1918, şi portretul său fizic.*

Mai la tema controversei, Gheorghe Liţiu elucidează împrejurările morţii lui Vasile Mangra, la Budapesta, la 14 octombrie 1918. A fost moarte naturală. Bănuiala era că se sinucisese de frică, ceea ce ar fi fost o autoacuzare. Gheorghe Liţiu a căutat documente în arhivele budapestane şi a găsit. Acestea luminează ceva, dar încă nu totul. Ele încep cu sfîrşitul! Ar trebui clarificată activitatea lui politică dintre anii 1910—1918, socotită îndeobşte, pînă acum, a fi fost în dezacord şi chiar în contradicţie cu interesele româneşti din epocă. Ceilalţi autori, numiţi mai sus, delimitează bine perioada de dinainte de 1910 şi cea de după 1910 pînă la moarte. Prima perioadă bună n-o justifică însă pe a doua, deşi Mircea Păcurariu aduce în sprijinul lui Mangra cîteva însemnate luări de poziţie în apărarea intereselor româneşti şi protestele trimise de el guvernului de la Budapesta. Acestea sînt fapte care îl sprijină şi pot fi indicative. Se va putea însă ajunge la o concluzie de reabilitare, atunci cînd se va dovedi cu probe neîndoielnice, că faptele care i se reproşează, erau expresii ale unei tactici politice şi nu trădare.

Iniţiativa „Familiei" trebuie continuată. Sînt indicii că ar putea duce la clarificarea unui destin care, ar fi păcat să rămînă veşnic sub semnul ostracizării, dacă tot ceea ce i s-a reproşat, a fost de fapt o formă proprie de luptă românească, în condiţii de oprimare şi de viitor imprevizibil. Exemplul lui I. Slavici poate servi drept orientare. Titlul articolului lui Mircea Păcurariu e grăitor şi e menit să apeleze la discernămîntul necesar în tratarea unor astfel de cazuri: „Existenţă zbuciumată, sub semnul tragicului".

● *„Un om ferit de remuşcări!" Aşa îl numeşte Carmen Dumitrescu pe profesorul Dan Setlacek (Flacăra, XXXVI, 46, 1987). A făcut numai bine, transformînd multe suferinţe în bucurii, prelungind vieţi şi dovedind că medicina e o misiune, dincolo de şi odată cu a fi profesiune. Ştiu de o mînă care mai scrie astăzi şi datorită lui! Carmen Dumitrescu spune că s-ar fi pensionat! Nici o inimă, nici o mînă, şi tot ce va mai fi îndreptat D-sa, nu-l pot pensiona. Îl declarăm în funcţiune.*

● *Teodor Vârgolici a primit premiul „Perpessicius", al revistei* Manuscriptum, *pentru ediţia critică* Dimitrie Bolintineanu — *Opere (vol. I—VIII). L-a meritat!*

● *„Nu e semnificativ pentru spiritul european, faptul că nu se sperie de eşecuri? Ca în* Cartea cea veche, *unde cu înţelepciune a fost integrat* Ecleziastul — *care părea să zădărnicească totul şi lăsa intact totul — aşa au venit acum un Nietzsche şi după el alţii, care să-şi închipuie că dinamitează lumea cu adevărurile tunate de ei. Iar lumea le-a răspuns liniştit: Che bella voce!" (România literară, XX, 42, 1987, p. 19).*

Am citat din Constantin Noica.

● *În „Contemporanul enciclopedic" („Contemporanul", nr. 27, 1987, p. 15), Dumitru D. Ifrim îi face un reuşit portret lui* Jaques Maritain *(sărbătorit de UNESCO). Găseşte opera sa „străbătută de un suflu umanist, de ideea de a păstra în om integritatea umană, care implică educaţie şi cultură, un climat de pace, înţelegere şi cooperare între naţiuni".*

O deschidere către opera lui nu poate fi decît benefică.

● *Despre* „Poezia lui Ion Miloş" *scrie Marian Odangiu în rev. „Orizont" (nr. 27, 1987), Miloş scrie tot atît de bine în sîrbo-croată, în suedeză şi în româneşte, fiind originar din Banatul iugoslav, locuind în Suedia şi simţind româneşte, în limba lui de acasă, despre care spune:*

Nu pleca din casă,
Locul tău în lume.
Întoarcere nu mai există
Pentru cel ce pleacă din casa lui.
Nu pleca din grai,
Rostirea ta în lume.
Moştenire nu mai există
Pentru cel ce pleacă din graiul lui.
(Nu pleca)

Aşadar Ion Miloş nu e plecat!

● *O interpretare originală şi de mare înţelegere a femeii ca „matcă a vieţii" face părintele D. Stăniloae în revista „Ramuri" (nr. 9, 1987, p. 10). E uimitoare capacitatea marelui teolog de a pătrunde în sensurile originare ale categoriilor umane fundamentale, acelea care ne definesc ca fiinţe cu însuşiri de uriaşă valoare, şi care trec adesea nevăzute, nesimţite, cum trece elefantul pe lîngă furnică. Eseurile din această specie filozofică-umanistică-literară-caracteriologică, ale părintelui Stăniloae pot intra pe poarta cea mare în casa culturii româneşti, ca piese de mare preţ.*

● „Interdisciplinaritate şi integronică" *este un eseu semnat de dr. Adrian Restian (Contemporanul, 38, 1987, p. 7). Parcă am înţelege despre ce este vorba. Simplu spus, e vorba de a nu lua lucrurile izolat. Numai aşa viziunea asupra lumii se poate apropia de o imagine mai conformă cu adevărul. „Omul de ştiinţă simte nevoia de muzică şi literatură. Omul de artă simte şi el nevoia de ştiinţă. Şi toate procesele şi fenomenele se condiţionează, se amestecă şi se intrică (aşa e în text, n.n.!) într-o splendidă armonie, într-un fel de teatru total în care sînt angajaţi toţi actorii şi toţi spectatorii şi nu-ţi poţi face o idee corectă despre măreţia spectacolului, şi nu poţi interveni în desfăşurarea lui, urmărind doar replicile unui singur personaj".*

Am citat din concluziile dr. Adrian Restian. Aceasta s-ar numi integronică. *Subscriem cu entuziasm!*

● *Constantin M. Popa făcînd o incursiune în creaţia lui Labiş, descopere* „Sensul superior al balcanismului" *(Luceafărul nr. 44, 1987, p. 3). Iisus trecînd vara pe o cărare, prin grîu, împreună cu ucenicii, au întîlnit un cadavru de cîine.* „Ce urît miroase!" *au zis însoţitorii.* „Ce dinţi frumoşi are!" *a observat Iisus. Constantin M. Popa căutînd şi sensul superior al balcanismului, ne scoate cît de cît din postura prea uşor acceptată adesea, de autoflagelanţi!*

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea*, Pr. *Teodor Damian*; corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu*.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 şi 15 aprilie 1988 Nr. 11—12 şi 13—14/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

HRISTOS A ÎNVIAT!

SFÎNTA EVANGHELIE A ÎNVIERII

(Mt. XXVIII, 1—20)

În vremea aceea, după ce a trecut sîmbăta, cînd se lumina de ziua cea dintîi a săptămînii, au venit să vadă mormîntul Maria Magdalena şi cealaltă Marie. Şi iată s-a făcut cutremur mare, căci îngerul Domnului, pogorîndu-se din cer şi venind, a prăvălit piatra de la uşă şi a stat deasupra ei. Şi înfăţişarea lui era luminoasă ca fulgerul şi îmbrăcămintea lui albă ca zăpada. De frica lui s-au cutremurat cei care păzeau şi s-au făcut ca nişte morţi. Dar îngerul, vorbind femeilor, a zis: nu vă temeţi voi, căci ştiu că pe Iisus cel răstignit căutaţi. Nu este aici, căci s-a sculat precum a spus. Veniţi de vedeţi locul, unde a zăcut Domnul. Duceţi-vă degrab şi spuneţi ucenicilor Săi că s-a sculat din morţi şi va merge mai înainte de voi în Galileea; acolo îl veţi vedea. Iată, am spus vouă. Iar ele au plecat în grabă de la mormînt şi cu frică şi cu bucurie mare au alergat să vestească pe ucenicii Săi. Dar cînd mergeau ele să vestească pe ucenici, iată Iisus le-a întîmpinat şi le-a zis: bucuraţi-vă! Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui şi I s-au închinat. Atunci Iisus le-a zis: nu vă temeţi. Mergeţi şi spuneţi fraţilor Mei să meargă în Galileea şi acolo Mă vor vedea. Iar pe cînd se duceau ele, iată unii dintre păzitori, venind în oraş, au spus căpeteniilor preoţilor toate cele ce s-au întîmplat. Atunci ei, adunîndu-se împreună cu bătrînii şi ţinînd sfat, au dat bani mulţi ostaşilor şi le-au zis: să spuneţi că ucenicii Lui, venind noaptea, L-au furat pe cînd noi dormeam. Dacă însă se va auzi aceasta la dregător, noi îl vom potoli şi pe voi vă vom face fără grijă. Iar ei luînd banii, au făcut cum i-au învăţat; şi s-a răspîndit vorba aceasta între iudei pînă în ziua de astăzi.

MIRONOSIŢELE – MARTORE ALE ÎNVIERII

Ziua Învierii Domnului — sărbătoarea vieţii şi a nemuririi — a venit din nou să bucure inimile noastre şi să dea încredinţare minţilor noastre că toate în lume îşi au rostul lor. Şi viaţa, cu bucuriile şi tristeţile ei, şi moartea cu plecarea ei fără întoarcere în sînul cel rece al pămîntului. Toate îşi au rostul lor, pentru că de la Dumnezeu sînt rînduite, şi atunci cînd le înţelegem, şi atunci cînd nu le înţelegem.

Dintotdeauna, de cînd e lumea lume şi omul om, cea mai tulburătoare dintre spaimele omeneşti a fost şi este întîlnirea cu moartea. Cu moartea altora, şi cu moartea noastră. Întrebarea de ce murim, de ce *trebuie* să murim, ne-o punem de cum începem a gîndi. Şi ar fi rămas în veci vecilor cea mai neînvinsă dintre întrebări, dacă n-ar fi venit Hristos să răspundă la ea prin învierea Sa.

De la El ştim că moartea e doar trecerea din această viaţă, la o altă viaţă. De la El ştim că mor doar trupurile, dar sufletele rămîn vii pentru totdeauna, în lumea de dincolo. De la El ştim că ne vom întîlni acolo unii cu alţii şi că vom avea parte acolo de acea comuniune cu Dumnezeu, cu aproapele şi cu cei dragi ai noştri, pe care ne-am pregătit-o aici.

Argumentînd după legile gîndirii corecte, Sfîntul Apostol Pavel scria Corinteniilor că: *dacă Hristos a înviat, există înviere, şi atunci şi noi vom învia* (I Cor. XV, 12). Nu mai există *moartea* care înspăimînta pe tot omul prin sfîrşitul definitiv şi veşnic. Moartea aceasta a fost învinsă, fiindcă a fost învinsă teama de ea, după ce a înviat Hristos. *„Unde-ţi este, moarte, boldul?"*, întreba satisfăcut Sfîntul Pavel (I Cor. XV, 55), care se temuse şi el de dînsa ca de marele şi *cel din urmă vrăjmaş* al existenţei, al omului (I Cor. XV, 26).

A murit moartea, auzim în aceste zile în care ne amintim de Învierea Domnului. Din perspectiva aceasta, cu moartea începe, de fapt, o *„viaţă fără de sfîrşit"*, precum cîntăm chiar atunci cînd ne îngropăm morţii, şi cum ni se va cînta şi nouă cînd ne va veni vremea.

Nu vi se pare extraordinar că chiar în momentul în care conducem pe cineva pe ultimul drum, din care nu se va mai întoarce niciodată, niciodată; că chiar în momentul în care îl avem în faţă, lipsit de viaţă, pe cel care pleacă, noi cîntăm şi afirmăm că pleacă *„spre o viaţă fără de sfîrşit"*? Cum de ne îngăduim asemenea lucru? Nu cumva ceea ce spunem e doar o sfîntă consolare omenească pentru cei care rămîn?

Aşa ar fi, dacă n-ar fi înviat Hristos. Aşa ar fi, dacă n-am avea în învierea Sa dovada că moartea nu înseamnă desfiinţare, ci doar trecere peste un prag, de la viaţa pămîntească la viaţa de dincolo.

Dacă n-ar fi aşa, cum ar fi fost posibilă întoarcerea lui Iisus la viaţa pămîntească, după ce trei zile stătuse în mormînt, mort ca toţi morţii? El ne-a dovedit că sufletul nu moare. Sufletul Său s-a întors în corpul părăsit şi lăsat fără viaţă, pe crucea pe care fusese răstignit, de unde a fost pogorît şi îngropat în mormînt pecetluit.

•

Credinţa în înviere ne dă mîngîierea unui sens al vieţii şi al morţii. Ne face să ne păstrăm cumpătul simţirii şi echilibrul cugetului, pentru că ne dă încredinţarea că peste toate stăpîneşte o rînduială divină. De pe „culmile disperării" ne trece pe culmea speranţei. N-am apărut întîmplător, nu trăim întîmplător, nu murim întîmplător. Şi ultimul cuvînt nu-i aparţine morţii, ci lui Dumnezeu, autorul vieţii. Nu cu moartea ne încheiem socotelile, ci cu Dumnezeu, care ne aşteaptă întru Împărăţia Sa.

Noutatea Învierii aceasta este: nu murim de tot! Sîntem veşnici!

Credinţa în înviere ne-a fost transmisă în scris de autori contemporani cu evenimentul. Ei ne-au lăsat-o ca pe un testament, în Cartea sfîntă care se numeşte *„Noul Testament"*. Ca să ne convingă că ceea ce ne spun e adevărat, ei ne pun în faţă cel mai puternic dintre argumente: *„Pe acest Iisus, Dumnezeu L-a înviat, şi la aceasta noi cu toţii sîntem martori"* (F. Ap. II, 32). Ce fel de martori? Martori oculari: *„Nu putem să nu grăim cele ce am văzut şi auzit"* (F. Ap. IV, 20). Aşadar nu numai că L-au văzut înviat, dar au stat şi de vorbă cu El după înviere. Şi cei care L-au văzut şi auzit după înviere, nu erau unul-doi, ci sute de bărbaţi şi de femei. Şi nu erau dintre cei care aşteptau învierea Lui, ci dintre cei cuprinşi de deznădejde totală la moartea Lui. De aceea cînd L-au

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

O nouă şi strălucită solie de pace a preşedintelui ţării, Domnul NICOLAE CEAUŞESCU

Întregul popor român a urmărit cu deosebit entuziasm vizitele efectuate de Preşedintele ţării noastre, Domnul Nicolae Ceauşescu, împreună cu Doamna Elena Ceauşescu în patru ţări de pe continentul african şi şi-a exprimat totala adeziune şi înalta apreciere faţă de convorbirile purtate şi documentele semnate, înţelegerile şi acordurile încheiate, faţă de noile proiecte de colaborare pe plan politic, economic, tehnico-ştiinţific şi din alte domenii cu ţările Africii, şi profunda satisfacţie faţă de rodnicele rezultate ale acestor vizite.

Noua solie românească de pace, colaborare şi prietenie cu toate popoarele lumii reprezentată de preşedintele ţării noastre în Republica Ghana, Republica Liberia, Republica Guineea şi Republica Islamică Mauritania constituie un remarcabil eveniment în viaţa politică internaţională prin profundele semnificaţii ce le are ca acţiuni concrete pentru rezolvarea marilor probleme cu care se confruntă omenirea contemporană.

Cauza păcii, a colaborării, a înţelegerii, a destinderii şi progresului în întreaga lume constituie o preocupare majoră, de prim ordin în viaţa popoarelor la acest sfîrşit de mileniu, ea impunînd cu necesitate o luptă susţinută, permanentă pentru ca aceasta să nu rămînă doar o teorie frumoasă, ci un ideal împlinit.

Vizitele efectuate de preşedintele ţării noastre sînt o expresie tocmai a acestei nobile şi stăruitoare preocupări a României care confirmă încă o dată politica sănătoasă desfăşurată şi susţinută de poporul nostru şi de înaltul său conducător pentru înfăptuirea unei lumi mai drepte şi mai bune.

Problemele internaţionale abordate cu acest prilej au arătat marea apropiere de opinii dintre România şi ţările vizitate privind soluţionarea pe cale paşnică a tuturor diferendelor dintre state, instaurarea unei păci juste şi durabile în Orientul Mijlociu, sporirea rolului ONU în viaţa economică şi politică internaţională, afirmarea în viaţa internaţională a poziţiei statelor mici şi mijlocii, a ţărilor în curs de dezvoltare şi nealiniate care constituie marea majoritate a naţiunilor lumii, instaurarea unei noi ordini economice internaţionale, principii afirmate cu consecvenţă de ţara noastră prin preşedintele ei, de multă vreme, în toate împrejurările, fapt care a dus la creşterea prestigiului României în lume, la recunoaşterea din partea celorlalte state a justeţei politicii de pace, colaborare şi progres promovate de ţara noastră mai ales în ultimele două decenii.

Deosebita primire ce i s-a făcut soliei de pace şi prietenie a poporului nostru în aceste ţări din Africa, înalta stimă şi consideraţie acordate cu evidenţă peste tot, constituie un act de recunoaştere a prestigiului de care se bucură ţara noastră şi preşedintele ei pe toate meridianele globului, prilej de îndreptăţită mîndrie patriotică pentru toţi fiii poporului nostru.

Acţiunile neobosite ale Domnului Nicolae Ceauşescu pentru oprirea cursei înarmărilor şi trecerea la măsuri hotărîte de dezarmare şi în primul rînd de dezarmare nucleară, pentru asigurarea dreptului suprem al tuturor oamenilor la existenţă liberă, demnă şi paşnică, sînt de mult bine cunoscute şi unanim apreciate de opinia publică de peste hotare, îndreptăţind titlul de erou al păcii de care preşedintele ţării noastre se bucură.

Vizitele efectuate pe pămîntul Africii au constituit o nouă ocazie deosebită de afirmare a poziţiei de înaltă responsabilitate a României şi de principialitate faţă de destinele umanităţii, de afirmare a contribuţiei ţării noastre la edificarea unei lumi mai drepte şi mai bune, de afirmare a României pe plan mondial ca sprijinitoare activă a cauzei păcii, dezarmării şi colaborării internaţionale. Pe lîngă mîndria patriotică pe care o simţim pentru recunoaşterea temeiniciei politicii de pace a ţării noastre întemeiată pe principiile egalităţii în drepturi, independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecului în treburile interne şi avantajului reciproc, cu prilejul acestor vizite de pace şi prietenie, ca fii ai poporului român, ctitori şi contemporani ai marilor înfăptuiri din ţara noastră mai ales din ultimele două decenii, simţim aceeaşi mîndrie pentru recunoaşterea pe scară mondială a acestor istorice înfăptuiri din perioada pe drept numită „Epoca Nicolae Ceauşescu", epocă în care poporul român îşi făureşte propriul său destin.

Biserica Ortodoxă Română, întotdeauna alături de popor, în întreaga sa istorie, atît în momentele de cumpănă cît şi în cele de bucurie, împărtăşeşte şi azi împreună cu întregul popor român sentimentele de dragoste, ataşament şi adeziune la toate eforturile României, ale preşedintelui ei, pentru afirmarea din ce în ce mai mult a principiilor de pace şi colaborare între toate ţările şi popoarele lumii, la toate eforturile depuse pentru edificarea unei lumi mai drepte şi mai bune.

Redacţia

Răspuns

de Virgil Carianopol

Vrei să cunoşti cum sînt şi-i bine,
Ne vom stima mai mult, vom fi
Uniţi, alăturea pe glia
Pe care-n veci vom dăinui.

Sînt unul dintre toţi aceia
Ce-am suferit pe-acest pămînt
Pentru această ţară bună
Pe care-am fost sortit s-o cînt.

Iubesc acest pămînt de aur,
În care anii nu-mi sînt grei,
În care lîngă toţi strămoşii
Au fost şi-naintaşii mei.

Cred în poporul meu de glorii,
Mă plec la el chiar cînd mi-e greu:
E tatăl, cel ce-a scris cu sînge
Şi dorul sufletului meu.

Iar cînd va fi să plec odată
Din lumea-n care-am fost stăpîn,
Aş vrea-ntorcîndu-mă la viaţă
Să mă nasc şi-atunci tot român.

Acesta sînt şi-oi fi de-a pururi
Şi rîu netărmurit şi ram
Şi pentru ţara mea lumină
Şi pentru neamul care-l am!

MIRONOSIȚELE – MARTORE ALE ÎNVIERII

(Continuare din pag. 1)

văzut înviat, nici unuia dintre ei nu i-a venit să creadă. Toți s-au îndoit cînd li s-a spus că a înviat. Numai *întîlnirea cu El* i-a convins. Acesta a fost argumentul hotărîtor. De aceea *tocmai* pe acesta ni l-au transmis și nouă, știind că numai acesta ne va convinge și pe noi. Ei au știut că întîlnirea lor cu Iisus cel înviat va fi și întîlnirea noastră, a celor ce vom auzi de ea peste veacuri, a celor ce o vom vedea prin ochii lor.

*

În anii trecuți v-am scris cu prilejul Sfintelor Paști despre argumentele Învierii și despre unii din *Martorii Învierii*, precum Pavel, Toma, Luca și Cleopa și ceilalți apostoli. Toți au fost surprinși de eveniment. Nici unul dintre ei nu poate fi bănuit de rea credință sau mistificare. Toma s-a îndoit și a controlat-o pipăind rănile Celui ce fusese bătut în cuie pe cruce și împuns în coastă. Pentru Pavel învierea a fost o surpriză care i-a întors viața și gîndirea pe dos, făcîndu-l din prigonitor, apostol.

Nici nu se putea altfel. În fața unui astfel de argument ca *întîlnirea personală* cu un „fost mort", nu se poate rezista. Toți cei care L-au întîlnit au crezut în Înviere. Cei mai mulți dintre ei care au fost puși în situația de a o mărturisi după aceea, au preferat să moară pentru această credință, decît să trăiască negînd-o, deci spunînd o minciună! Credința noastră în înviere are, așadar, temeiuri puternice, solide. Nu vine din vreo închipuire a cuiva sau a noastră, ci de la martori, așa cum tot de la martori știm despre toate evenimentele istorice și persoanele din trecut, cu care nu am fost contemporani.

Printre *Martorii Învierii* aș vrea să vi le reamintesc în anul acesta pe *Mironosițe*. De altfel, ele au fost chiar primele martore, cele dintîi cărora Iisus li s-a arătat, cele dintîi care L-au recunoscut și cu care a stat de vorbă, cele dintîi care au dus vestea Apostolilor. Cuvintele: *„Hristos a înviat!"* au fost rostite pentru prima oară de către una dintre Mironosițe.

Au rămas în Istoria Bisericii sub acest nume, pentru că ele s-au dus a treia zi după îngropare, la mormînt, potrivit obiceiului timpului, ca să ungă *cu mir* trupul lui Iisus. Erau deci *Purtătoare de mir*. Cîtorva dintre ele, autorii Evangheliilor le arată și numele: *„Maria Magdalena, Ioana, Maria lui Iacov, Salomeea și altele"* (Marcu XVI, 1; Luca XXIV, 10). Și care sînt mărturiile lor? Vom reține trei mai importante:

În primul rînd este aceea că: *au găsit mormîntul gol*. Așadar, Cel îngropat nu mai era acolo unde ar fi trebuit să fie. Erau acolo doar giulgiurile cu care îi fusese înfășurat corpul (Ioan XX, 6—7).

În al doilea rînd că, văzînd mormîntul gol, au bănuit că cineva luase corpul de acolo. Nu s-au gîndit la înviere. Nici atunci, nici cînd s-au pornit de acasă. De aceea se și gîndea să găsească pe cineva care să le dea la o parte piatra care ținea drept ușă mormîntului, căci mormintele se săpau pe vremea aceea nu în pămînt, în adîncime, ci în peretele unui deal. Cînd s-au pornit de acasă nu s-au gîndit nici la faptul că cineva ar fi putut fura sau muta corpul de acolo. Aceste lucruri sînt foarte importante. Dacă s-ar fi gîndit la înviere, ar putea fi bănuite că și-au pregătit psihologic o halucinație. Dacă ar fi fost vorba de furtul sau mutarea corpului de către cei apropiați ai lui Iisus, ele ar fi trebuit să fie printre cei care să știe despre acest lucru. Așadar, ele veniseră să găsească un mort, în locul în care îl îngropaseră, ca să-și facă datoria după datină ca față de orice mort.

A treia mărturie le lămurește și le completează pe cele două dinainte. De aceea aceasta e și cea mai importantă. Maria Magdalena, după ce a găsit mormîntul gol, a văzut la o oarecare depărtare un om, pe care l-a luat drept grădinarul locului aceluia. L-a întrebat, firesc, dacă nu știe ceva despre mutarea corpului în alt mormînt, bănuindu-l chiar că el ar fi făcut acest lucru. Și atunci s-a auzit chemată pe nume: *„Marie!"*

Dacă din pricina depărtării nu L-a recunoscut de îndată, fiind și îmbrăcămintea lui diferită de cea cunoscută, căci avea acum haine cerești, potrivit cuvîntului: *„Cel ce te îmbraci cu lumina ca și cu o haină"*, cînd I-a auzit vocea, L-a recunoscut și, uitînd că venise să găsească un mort, I s-a adresat: *„Rabuni"*, adică *„Învățătorule"*, voind, spontan, să se apropie de El. A urmat o convorbire între ei (Ioan XX, 16—17), la care au asistat și celelalte mironosițe cărora, cînd s-au apropiat, Iisus li s-a adresat cu cuvîntul: *„Bucurați-vă!"* (Matei XXVIII, 9). Și ce alt cuvînt mai potrivit putea să le spună?! Apoi le-a trimis pe toate să vestească Apostolilor Învierea (Matei XXVIII, 10), ceea ce ele au și făcut.

Mironosițele au dat așadar cea dintîi mărturie despre Înviere, după întîlnirea lor cu Iisus. Și nu era o mărturie din partea uneia singure, ci din partea tuturor. Acesta e încă un lucru care trebuie observat și reținut. Una singură s-ar fi putut înșela. Mărturia identică a mai multora e greu de pus sub semnul îndoielii. Apostolii totuși cînd au auzit vestea s-au îndoit. Ei mărturisesc acest lucru cu sinceritate. Vestea era prea mare, prea neobișnuită. Dar cînd L-au văzut și ei au crezut. Apoi Iisus s-a arătat la o mulțime de peste cinci sute de persoane. La mărturia *Mironosițelor* s-a adăugat astfel mulțime de alte mărturii, mărturii care stau acum la temelia credinței noastre în Învierea Domnului și în învierea noastră.

*

Îndreptîndu-se spre mormînt în dimineața Învierii, *Mironosițele* se întrebau între ele: *„Cine ne va prăvăli piatra de pe ușa mormîntului"*? (Marcu XVI, 3). Această întrebare și-au pus-o oamenii, într-o formă puțin schimbată, de cînd e lumea: *„Cine ne va prăvăli piatra de pe taina morții?"* Cine ne va arăta ce e dincolo de moarte?

Dacă n-ar fi înviat Hristos, la această taină și la aceste întrebări n-am fi avut răspuns. Înviind Hristos, *El a înlăturat piatra de pe taina morții*, descoperindu-ne că sufletul nu moare și că chiar și trupurile vor învia, transfigurate, cum a fost trupul lui Hristos după Înviere, putînd intra și pleca prin ușile închiate, fiind de altă calitate decît materia, și trăind în alte dimensiuni ale timpului și ale spațiului.

Taine mai rămîn. Nu știm absolut totul. Dar taina cea mare ne-a fost dezlegată și ne e suficientă dezlegarea. Știm că supraviețuim. Mîntuitorul însuși și Harurile Sale ni se comunică acum prin *Sfintele Taine*. Dar sînt Taine de El instituite care, prin credința în Învierea Sa, ne fac să știm că toate vin de la Dumnezeu, că toate evenimentele vieții se sfințesc prin Biserică, și că Biserica ne pregătește mîntuirea, adică întîlnirea fericită cu Dumnezeu, aici pe pămînt și dincolo, după ce vom trece de pragul morții.

Ca și *Mironosițele*, în istoria creștinismului, femeile au fost alături de bărbați, exemple de credință și mărturisire. Calendarul e plin de sfinte femei, alături de Maica Domnului, și noi le cinstim și le îndreptăm rugăminți, ca unora care au trecere înaintea lui Dumnezeu. Bisericile și casele noastre sînt pline de icoanele lor.

În tradiția ortodoxă românească femeile au fost întotdeauna aproape de Biserică. Unele au luat drumul mănăstirilor ca să se consacre rugăciunii, altele al familiei, cele mai multe. Acestea și-au crescut copiii în frica de Dumnezeu și în credința în nemurire, dîndu-le o educație morală sănătoasă și pregătindu-i să fie în viață corecți, cinstiți, muncitori, iubitori de dreptate, iubitori de pace și de Patrie. Și astăzi Sfînta noastră Biserică își pune în familia creștină aceeași mare speranță. Vă îndeamnă pe toți să rămîneți credincioși altarului străbun și tradițiilor noastre bimilenare. Să vă feriți de cei care caută să vă atragă la credințe străine, menite să rupă unitatea dintre noi și legăturile cu trecutul nostru, acel trecut în care au trăit, au murit și s-au mîntuit moșii și strămoșii noștri. Unitatea de credință și de simțire românească să fie idealul nostru al tuturor.

*

Să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a ajutat să ajungem să sărbătorim în pace și în anul acesta, această mare Zi a bucuriei creștine. Să ne rugăm unii pentru alții, ca să fie între noi pace și bună înțelegere. Să dea Domnul toate cele de trebuință ogoarelor, iar munca noastră să fie încununată de roade bogate, în tot locul și în toată vremea.

Cu privire la pocăință

Auzim, în zilele noastre, tot mai mult, printre credincioși, rostindu-se cuvîntul de „pocăință", de „pocăit" etc., uneori cu înțelesuri cu totul și cu totul nepotrivite, ba chiar contrare a ceea ce vrea să ne spună această noțiune. Sînt de pildă unii ziși credincioși creștini, care prin cuvîntul „pocăit" înțeleg pur și simplu „mîntuit", sau om de excepție, fără păcat, ceea ce este o mare greșeală, bineștiindu-se că om fără de păcat nu există, că în această lume avem numai nădejdea mîntuirii, acțiune divino-umană la care se lucrează o viață întreagă. Nu în zadar ne poruncește undeva Sf. Apostol Pavel: „Lucrați mîntuirea voastră!", sau cînd cere credință „lucrătoare prin dragoste" (Gal. 5, 6), ori cum arată un text de la Utrenie, care ne cere să ne rugăm „neîncetat, *lucrînd cu frică și cu cutremur la a noastră mîntuire*".

Astfel stînd lucrurile, socotim potrivit să zăbovim puțin asupra noțiunii de pocăință, asupra a ceea ce Sf. Scriptură și Sf. Părinți ne învață despre ea.

Dacă citim cu băgare de seamă Noul Testament cu deosebire, vedem că el este mai ales o carte a întoarcerii la calea cea dreaptă care duce la Tatăl ceresc, o carte a pocăinței. În chip special reținem că Sf. Ioan Botezătorul, Înaintemergătorul Mîntuitorului Iisus Hristos, își începe predica din preajma Iordanului cu cuvintele: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor" (Matei 3, 2). Cu aceleași cuvinte își începe și Mîntuitorul lucrarea Sa în lume (Matei 4, 17). În predica Sf. Apostoli apoi, care duc mai departe lucrarea Domnului nostru Iisus Hristos, pocăința este adesea întîlnită. „Pocăiți-vă și să se boteze fiecare din voi întru numele lui Iisus Hristos", grăiește Sf. Apostol Petru mulțimilor în ziua Pogorîrii Duhului Sfînt, iar Sf. Apostol Pavel își prezintă lucrarea sa în cuvîntul către Agripa, zicînd între altele: „Mai întîi celor din Damasc și din Ierusalim, apoi din toată țara Iudeii și păginilor le-am propovăduit să se *pocăiască și să se întoarcă la Dumnezeu, săvîrșind fapte vrednice de pocăință*" (F. Ap. 26, 20).

Într-adevăr, în limba greacă în care s-a scris Noul Testament cuvîntul „pocăință" are înțelesul de: căință pentru un păcat săvîrșit, schimbare de gînd, întoarcere totală, ca de la întuneric la lumină, orientare nouă de viață, perseverare cu hotărîre pe calea virtuților și a faptelor bune, plăcute lui Dumnezeu și de folos oamenilor. Sf. Ioan Botezătorul ne învață zicînd: „Faceți dar roade vrednice de pocăință" (Matei 3, 8). Altfel spus, faceți fapte care să întărească sinceritatea pocăinței sau căinței voastre. Și tot ei înșiră cîteva din aceste roade ale pocăinței cînd spune: Nu vă mîndriți cu situațiile sau privilegiile pe care le aveți; nu luați de la nimeni mai mult decît este hotărît să luați, cînd este vorba de impozite; nu asupriți pe nimeni și mulțumiți-vă cu plata voastră, cînd e vorba de autorități; cel ce are două haine să dea una celui ce nu are și așa mai departe (Luca 3, 11—14).

Cu acest înțeles găsim pocăința chiar și în Vechiul Testament. Încă acum 3500 ani Moise scria în una din cărțile sale: „Dacă un bărbat sau o femeie va face vreun păcat față de un om și prin aceasta va păcătui împotriva Domnului și va fi vinovat sufletul acela, să-și mărturisească păcatul ce a făcut și să despăgubească pe cel păgubit cu lucrul întreg și pe deasupra o cincime" (Numeri 5, 6—7). „Să fie inima voastră întreagă la Domnul, Dumnezeul vostru, ca să petreceți după rînduielile lui și să păziți poruncile lui", citim și la III Regi 8, 61.

Profetul Isaia arată mai limpede că pocăința nu este o problemă de-o clipă a unui ins, ci este un act complex, angajant pentru toată viața, cînd spune că Dumnezeu nu primește rugăciunile celor care nu vin la El cu căință curată, cu hotărîre de îndreptare și de a face mereu binele. „Cînd ridicați mîinile voastre către Mine, eu îmi întorc ochii și cînd înmulțiți rugăciunile voastre nu le ascult", pentru că „mîinile voastre sînt pline de sînge. Spălați-vă (deci), curățiți-vă! Nu mai faceți rău înaintea ochilor mei. Învățați să faceți binele, căutați dreptatea, ajutați pe cel apăsat, faceți dreptate orfanului, apărați pe văduvă" (Isaia 1, 15—17). La profetul Iezechil precum și la Ieremia, pocăința și trăirea după Dumnezeu înseamnă o cugetare nouă, o inimă și o viață nouă. „Pocăiți-vă și vă întoarceți de la toate nelegiuirile voastre.Lepădați de la voi toate păcatele voastre cu care ați greșit și vă faceți o inimă nouă și un duh nou" (Iezechil 18, 30—31).

„Fiecare să se întoarcă de pe calea lui cea rea și mîinile lui să nu mai săvîrșească fapte silnice", spune Domnul și prin gura profetului Iona (3, 8) niniviteniilor care apucaseră pe calea fărădelegilor de tot felul. *„Sfințiați-vă inimile și nu hainele voastre* și întoarceți-vă cu pocăință la Domnul Dumnezeul vostru", învață și profetul Ioil, vrînd să arate și el că pocăința adevărată nu este aceea de formă, de văzul lumii, ca ruperea hainelor, cum era obiceiul în vechime, sau cu etichetarea de „pocăit" și părăsirea Bisericii în care și-au lucrat și își lucrează mîntuirea fiii acestor plaiuri străbune de 2000 de ani, ci este cea lăuntrică, este întoarcerea deplină la Dumnezeu, este străduință de zi cu zi întru păzirea și împlinirea poruncilor Lui.

Pe linia acestui înțeles al pocăinței merg și scrierile vechi creștine, precum și Sfinții Părinți. „Pocăința este o mare înțelepciune. Cel ce a păcătuit înțelege că a făcut rău înaintea Domnului și se suie în inima lui fapta pe care a săvîrșit-o, se pocăiește și nu mai face rău, ci săvîrșește cu prisosință binele", se spune în cartea numită Păstorul lui Herma. Și tot acolo se adaugă: „Dacă vă întoarceți la Domnul din toată inima și *lucrați dreptatea în restul vieții voastre*, vă va ierta Domnul". Și după Sf. Ioan Gură de Aur și după Sf. Vasile cel Mare, pocăința este înnoirea vieții și hotărîrea neclintită de a ne feri cît mai mult de păcat. „Cel ce mărturisește păcatul său, spune Sf. Vasile cel Mare, nu este acela care se mărginește a zice: Păcătuit-am — cu alte cuvinte: sînt pocăit — pe urmă rămîne în păcat, ci acela care, după cuvîntul psalmistului, a descoperit păcatul său și se căiește de el. Căci ce ar folosi toate îngrijirile medicului dacă bolnavul nu se păzește de cele vătămătoare existenței sale? Astfel, iertarea unei nedreptăți nu servește nimic acelui care săvîrșește altele, nici iertarea desfrînării acelui care stăruiește într-o viață desfrînată".

*

Din cele arătate pînă aici am putut vedea, așadar, că, în adevăratul ei înțeles, pocăința înseamnă *întoarcere* sau convertire deplină la Părintele nostru Ceresc, *hotărîre* de a nu mai cădea în păcate de care ne-am căit și *lucrare* cu sîrg a faptelor bune. Țința ultimă a acestei pocăințe este mîntuirea sau asemănarea noastră cu Dumnezeu, după cuvîntul Domnului ce zice: „Fiți desăvîrșiți, precum și Tatăl vostru cel ceresc desăvîrșit este" (Matei 5, 48).

Pildă de o astfel de pocăință ne-a dat, între mulți alții, Sf. Apostol Pavel care — după cuvîntul Sf. Efrem Sirul — „din fiară, pe oi rupîndu-le, devine păstor, pe oi tămăduindu-le", și despre care putem spune că a realizat „statura bărbatului desăvîrșit" (Ef. 4, 13), sfîntul în adevăratul înțeles al cuvîntului, dar care nu s-a declarat pe sine pocăit, mîntuit, ci, dimpotrivă, se considera „cel dintîi" dintre păcătoși (I Tim. 1, 15).

Vorbind deci de pocăință este necesar să reținem că ea este o lucrare de-o viață întreagă, care, luminată de-o credință dreaptă, se realizează *în Biserică și nu în afara ei*, că pocăința ne implică într-un urcuș permanent spre desăvîrșire religios-morală, asistați și întăriți continuu de harul divin, revărsat prin Biserica întemeiată de Iisus-Domnul nostru, singurul, care, avînd și chip de om, a fost fără de păcat.

Arhid. *Gh. Papuc*

MĂNĂSTIREA VORONEȚ — La 500 de ani

În limba română *Voroneț* nu se poate rosti decît asociat sau împreună cu *Moldița* și cu *Luceafărul* lui Eminescu. Sufletul românesc în unitatea sa verticală de zbor pînă la tronul stelelor s-a întrupat în trinitatea lor.

Te apropii de biserica fostei mănăstiri *Voroneț* nu ca de un monument unicat al geniului artei picturale, ci cu fiorul apropierii de flacăra aprinsă a sufletului poporului român, oglindit în apele albastre ale cerului și reținut de 500 de ani într-un sfînt chivot „de alabastru de mult preț", acolo în plaiul Bucovinei, pe covorul de iarbă vara și iarna pe albul zăpezii, pe un umăr de deal umbrit de brazi, la o depărtare nu mai mare de 4 km sud-vest de Gura-Humorului, din vremea Măriei Sale, Ștefan Vodă al Moldovei zis cel Mare și Sfînt (1457—1504), a fiului său, Petru Rareș (1527—1538 și 1541—1546), și a rudeniei lor, mitropolitul cărturar și iubitor de artă, Grigorie Roșca (1546—1551), ucenicul lui Daniil Sihastru.

Biserica mănăstirii Voroneț a fost ridicată în împrejurări deosebite și avea să fie rînduită să poarte generațiilor următoare un sfînt mesaj de afirmare a geniului poporului român.

A viețuit aici în loc de sihăstrie vestitul Daniil Sihastru, la care a venit în vremea de mare restriște pentru Moldova, Ștefan cel Mare, cînd a fost copleșit în anul 1476 la Valea Albă „de Mahomed împăratul turcesc cu toată puterea sa răsăriteană", să-i ceară sfatul părintesc, după cum ne-a lăsat mărturie în *„O seamă de cuvinte"* cronicarul Ion Neculce: *„au mărs pe la Voroneți unde trăia un părinte sihastru, pre nume Daniil. Și bătînd Ștefan Vodă în ușa sihastrului să-i descuie, au răspuns sihastrul să aștepte Ștefan Vodă afară pînă și-a isprăvi ruga. Și după ce s-au istovit sihastrul ruga, l-au chemat în chilie pre Ștefan Vodă. Și s-au ispovedit Ștefan Vodă la dînsul. Și-au întrebat Ștefan Vodă pe sihastru ce va mai face că nu poate să să mai bată cu turcii: închina-va țara la turci, au ba? — iar sihastru a zis să nu o închine că războiul este al lui, numai după ce va izbîndi să facă o mănăstire acolo, în numele Sfîntului Gheorghe, să fie hramul bisericii"*. A ascultat și a primit Ștefan Vodă sfatul și îmbărbătarea și a strîns oastea *„feliuri de feliuri de oameni"* și a reînceput lupta, revărsîndu-se ca un vifor din munții Bucovinei și Moldovei și a izgonit din țară puhoiul oștilor otomane. *„Și întorcîndu-se înapoi, Ștefan Vodă*, ne spune cronicarul, *s-au apucat de au făcut mănăstirea Voronețul. Și au pus hramul bisericii Sfîntul Gheorghe"*.

Astfel, din apele legendei s-a ridicat juvaerul Voroneț, ctitoria lui Ștefan cel Mare, mărită și completată pe vremea lui Petru Rareș și în anul următor morții lui.

Pronaosul, naosul și altarul cu absidele au fost construite sub Ștefan cel Mare din piatră brută și realizată zugrăvirea interioară „după iulie 1496, înainte de primăvara anului 1497", (Maria Ana Muzicescu, în *„Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare"*, 1964, p. 367—370).

În naos, pe fondul înstelat al peretelui de vest, străjuiește chipul ctitorului lăcașului, Ștefan cel Mare, urmat de doamna Maria Voichița, care are în stînga ei o fetiță, iar în dreapta pe fiul Bogdan, în costume de brocart imperiale.

După cum arată pisania bisericii, fixată deasupra ușii de intrare în pronaos, biserica a fost ridicată într-un termen scurt, de la 26 mai, Pogorîrea Sfîntului Duh, la 14 septembrie, Înălțarea sfintei Cruci, 1488: *„Io Ștefan Voievod, din mila lui Dumnezeu, Domn Țării moldovenești, fiul lui Bogdan Voievod, a început a zidi acest hram în mînăstirea de la Voroneț, în numele Sfîntului, slăvitului mare mucenic și purtător de biruință Gheorghe, în anul 6996, al lunii mai 26, în luna Pogorîrii Duhului Sfînt și a fost terminată în același an al lunii septembrie 14"* (=1488).

Pridvorul, adăugat, este din cărămidă, de dimensiuni restrînse și boltit în semicilindru (berceau), transversal, pe axa bisericii și a fost construit și zugrăvit pe dinăuntru în 1547 de către Mitropolitul Grigorie Roșca, după cum arată inscripția zugrăvită, așezată la stînga ușii de intrare, ca și zugrăvirea *„în jurul întregii biserici pentru sufletul său, în zilele blagocestivului Ioan Iliaș Voevod, și ale mamei sale, Elena, în anul 7055 =(1547), luna septembrie 14"*.

Tot atunci, a fost așezată și banca de piatră ce se întinde pe trei fețe ale bisericii.

Pronaosul bisericii a fost rezugrăvit în anul 1550 de către Mitropolitul Teofan, cu „înfrumusețare și aurire".

Sub aspect arhitectural, biserica Voroneț face parte dintre bisericile cu plan trilobat, cu turla deasupra naosului și acoperiș fragmentat, zidite de Ștefan cel Mare, care se impun mai ales prin armonia proporțiilor. Ca dimensiuni, lungimea bisericii Voroneț este de 25,50 m, lărgimea de 7,70 m în dreptul pronaosului și de 10,50 m în dreptul absidelor. Monumentul se impune prin proporțiile sale armonioase, ca și prin soliditatea structurii, a zidurilor masive susținute de contraforturi, și prin trecerea de la corpul dreptunghiular al clădirii la absidele laterale și la absida mare, ce corespunde altarului, toate de formă circulară.

Ferestrele, toate mici, aparținînd clădirii inițiale, au cîte un chenar dreptunghiular cu baghete încrucișate, de formă gotică. Ferestrele pridvorului adăugate de Grigorie Roșca sînt mult mai mari. Ușile pridvorului au chenare în stilul Renașterii. Elansarea turlei corespunde principiilor arhitecturii gotice, care a contribuit la sinteza stilului moldovenesc. Turla, care stă pe o bază dublă, una pătrată și alta stelată, are firide lungi și un rînd de ocnițe, ce repetă modul de decorare al absidelor. Ea este luminată de patru ferestre așezate în axele naosului.

Ca și celelalte monumente în care se încheagă *în vremea lui Ștefan cel Mare* stilul arhitectural moldovenesc, clădirea Voronețului reprezintă și ea o sinteză de elemente bizantine și gotice, sinteză realizată însă cu atîta coerență, armonie și bun gust, cu atîta rațiune și ingeniozitate, încît noul stil rămîne profund original și nu se mai găsește în alte părți ale lumii (Petru Comarnescu, *Voroneț*, București, 1965, p. 13).

În timpul domniei lui Petru Rareș s-a răspîndit obiceiul de a se adăuga bisericilor pridvorul, fie închis, cum este la Voroneț, cu zidurile pline, avînd doar uși și ferestre, fie deschis, ca la Humor și Vatra Moldoviței, cu zidurile perforate de golurile mari sub formă de arcade. Tot atunci s-a introdus procedeul caracteristic moldovenesc de a se acoperi întregul exterior al bisericii cu fresce, ca la Probota, Humor, Moldovița și Voroneț.

Procedeul zugrăvirii totale și cu o asemenea valoare tematică și artistică nu exista în nici o parte a lumii, la data introducerii lui în Moldova.

În nici o altă țară din Europa, afirmă Mihail V. Alpatov, nici măcar în patria clasică a picturilor murale, în Italia, nu vom găsi ceva cît de cît asemănător cu aceste biserici, ale căror culori armonioase scînteiază pe verdele poienilor, pe fondul tremurat al dealurilor din frumoasa Moldovă.

Contribuția adusă la întregirea bisericii Voronețului de Grigorie Roșca, văr și colaborator al lui Petru Rareș, face din el un al doilea ctitor, o personalitate de înaltă cultură, iubitor de artă.

Faima și strălucirea artistică a Voronețului se datoresc, în cea mai mare măsură, frescelor de pe pereții exteriori, care au rezistat atîtea veacuri intemperiilor vremurilor și uimesc și astăzi prin prospețimea culorilor, prin măiestria execuției scenelor, prin viziunea grandioasă a compozițiilor și prin comunicarea ideilor de înaltă educație creștină, umanistă și patriotică. Figurile au putere de viață, darul comunicării și dinamism.

Pictorii care au realizat măiestrit frescele de la Voroneț au lucrat poate conduși de „pristavul Marcu", zugravul principal, al cărui nume este menționat în inscripția a treia zugrăvită la stînga ușii de intrare, lîngă chipul mitropolitului Grigorie Roșca, și ei vor fi fost autohtoni, moldoveni, formați în școala de pictură moldovenească a „ieromonahului Gavril Uric". Așa ne explicăm reflectarea unor aspecte din viața de altă dată a moldovenilor în frescele de la Voroneț.

Privirea îți este oprită cînd te apropii de sfîntul locas, la ușa de intrare în latura dinspre sud a pridvorului, deasupra, de icoana „Deisis", apoi de icoana Sfîntului Gheorghe, patronul bisericii și al Moldovei, ucigînd biruitor balaurul; în latura de apus a ușii te întîmpină chipurile mitropolitului Grigorie Roșca în ornatele de arhiereu și Sfîntul Daniil Sihastru cu aureola sfințeniei, amîndoi ținînd în mînă suluri cu inscripții sacre. De la absida laterală la peretele pridvorului, în dreptul pronaosului, se desfășoară compoziția „Arborele lui Iesei" pe un fond albastru închis străveziu, unde o rețea de ramuri mlădioase și arcuite cuprind în volutele lor, în opt registre, aproape o sută de chipuri biblice ale genealogiei Mîntuitorului. În partea de sus a peretelui sudic al pridvorului, în trei registre, se desfășoară „Acatistul Sfîntului Nicolae", apoi, în 12 scene, „Patimile Sfîntului Ioan cel Nou" de la Suceava; urmează chipurile unor filozofi elini, ca Socrate, Platon, Pitagora, Sibila, alături de „Arborele lui Iesei". Fațadele absidelor sînt acoperite de șase registre cu îngeri, serafimi, profeți, apostoli, ierarhi, pustnici și mucenici, care formează „Cinul" (=Biserica cerească și cea pămîntească) sau „Rugăciunea Tuturor Sfinților".

Pe peretele nordic, mai expus intemperiilor, se mai păstrează o serie de scene cu „Facerea lumii". „Legămîntul (sau Zapisul) lui Adam cu diavolul", „Vămile văzduhului", amîndouă din literatura folclorică, în parte „Acatistul Maicii Domnului", și episoade din viața Sfîntului Antonie cel Mare.

Admirația îți este oprită îndelung în fața peretelui de vest, acoperit maiestos de *„Judecata de Apoi"*, cea mai amplă și mai dramatică compoziție, capodopera pictorului Ionașcu Chirii, un „om de mînăstire", semnat în extremitatea stîngă, în partea de jos a compoziției, identificat în iunie 1972, de Ion I Soleanul.

Ideea dominantă este „că va veni o vreme cînd toți vor fi judecați după felul în care au respectat sau nu preceptele moralei creștine" (Sorin Ulea). În vremea lui Petru Rareș, scena „Judecății de Apoi" a devenit și un puternic instrument de stigmatizare a dușmanilor Moldovei, în primul rînd otomanii și tătarii, care alcătuiesc prin felul în care au fost reprezentați centrul psihologic al întregii compoziții, care-i dau un caracter educativ și național-patriotic.

Biserica Voroneț mai păstrează și alte valori, în primul rînd piatra de mormînt a lui Daniil Sihastru în pronaos, decorată cu două semipalmete înscrise într-o inimă, ce se repetă de trei ori pe cîmpul lespezii, și care poartă inscripția în partea de sus și de jos. Paralel înspre peretele de nord al pronaosului se află lespedea de mormînt a lui Grigorcea, mare vornic din timpul lui Ieremia Movilă. În pridvor, se află lespedea funerară a mitropolitului Grigorie Roșca, cu un frumos ornament bizantin — romanic la mijloc și cu inscripția votivă pe borduri.

Se păstrează încă din vremea lui Petru Rareș și Grigorie Roșca jilțuri și stranele, cu jilțul domnesc, o capodoperă a artei de a sculpta în lemn.

Fapt important, în clopotniță, se păstrează două clopote dăruite bisericii de Ștefan cel Mare, cu inscripții în slavonă din epocă, și care n-au încetat niciodată să bată.

Mănăstirea Voroneț a reprezentat și un important centru de cultură românească. Aici au fost descoperite renumitele copii manuscrise din secolul al XVI-lea: *Codicele Voronețean* (1563—1583) și *Psaltirea Voroneteană* (text slavo-român) (1551—1558) din vremea mitropolitului Grigorie Roșca.

Între anii 1961—1965, ca și în anii următori, s-au efectuat lucrări de restaurare și consolidare, care au redat fața actuală a bisericii, așa cum era în vremea slăviților ei ctitori, și își primește cu tinerețea fără bătrînețe închinătorii și admiratorii din toată țara și din toate vămile lumii.

Pr. *I. Ionescu*

Datini de Paşti în nordul Moldovei

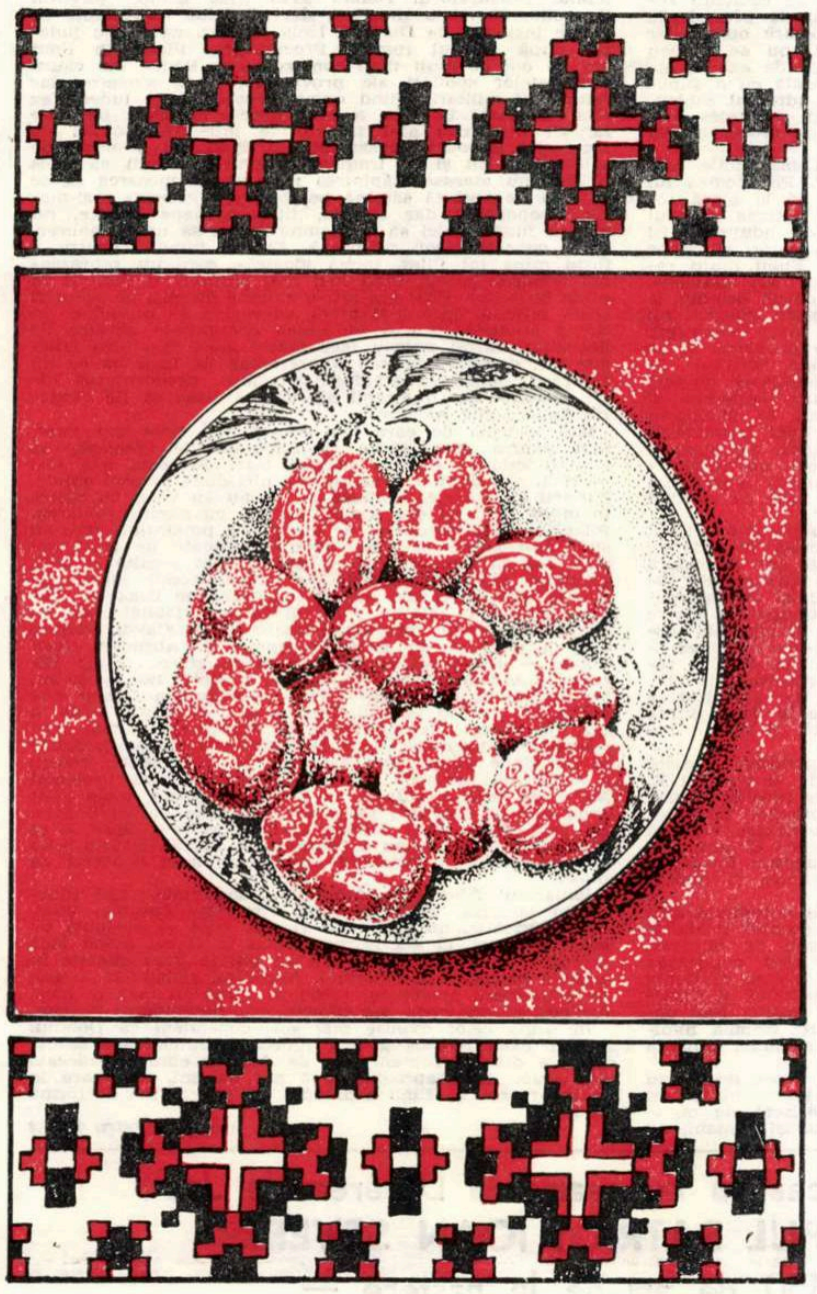

În Țara de Sus, „partea cea mai veche și mai frumoasă" a patriei, cum o numește Eminescu, Învierea Domnului este sărbătoarea mult așteptată a creștinilor, în care bucuria pascală se împletește din totdeauna cu practicarea unor tradiții și obiceiuri de adîncă semnificație, menite să dea expresie credinței în înviere și modului specific de manifestare a ei în orizontul spiritualității românești.

Datinile bucovinene ale Învierii încep cu sărbătoarea premergătoare a Floriilor, care anunță apropierea luminatului praznic și se continuă pînă în zilele Paștilor.

De Florii, zi considerată îndeobște în popor ziua înfloririi salciei, obiceiul cel mai răspîndit este al *stîlpărilor*. În această zi, de dimineață, îmbrăcați în frumoasele costume populare, creștinii din unele sate de pe valea Solonețului, bărbați, femei și chiar copii mai mari, cu ramuri de salcie înflorită în mîini sau „mițișori" se îndreaptă spre biserică pentru a le sfinți. În multe localități însă ei le primesc gata sfințite de la biserică.

Obiceiul acesta este semnalat la noi încă în sec. al XVII-lea de diaconul Paul de Alep, care în timpul călătoriei sale în Țara Românească, cu patriarhul Macarie al III-lea Za'im, l-a văzut la curtea domnitorului Constantin Șerban. Iată ce spune el: „Devreme, în dimineața Duminicii Floriilor, domnul l-a poftit pe domnul nostru patriarh să ia parte la utrenie și la polieleu și i-a adus ramuri de copac asupra cărora s-au rostit rugăciuni. Apoi, domnul a venit spre el și i-a dat o ramură și tot astfel toți boierii au primit ramuri..." (*Călători...*, vol. VI, p. 175).

Stîlpările sfințite în Bucovina sînt folosite apoi la anumite practici tradiționale, cu credința unor efecte benefice. Astfel se obișnuiește aici ca în ziua de Florii, unii să se încingă cu ele peste mijloc, ca să nu-i doară mijlocul vara în timpul muncilor la cîmp. În Dolheștii Mici, cu mițișoarele sfințite și cu luminarea de la Înviere se înlătură grindina în timpul verii. Pentru aceasta, mițișoarele se păstrează cu grijă puse în odaia bună la icoane, pe perete sau deasupra ușii de la intrare.

Paștele este întîmpinat pretutindeni cu cea mai mare bucurie. Încă din zilele patimilor se pregătesc pasca, mielul din pîine sau unt, ouăle încondeiate și cîteva simple, vopsite în diferite culori, precum și alte preparate pentru masa pascală.

Dintre acestea, *datina ouălor încondeiate* este cea mai bogată și a atins în Bucovina adevărate culmi de măiestrie artistică. Tradiție și artă în același timp, cu profunde semnificații în universul credinței populare, tehnica ouălor zugrăvite la noi, ca și în spații mai largi, are începuturi străvechi.

O primă mențiune despre folosirea lor o avem în cartea logofătului Gheorgache scrisă în anul 1762. Cam în aceeași epocă ouăle colorate sînt amintite și în Țara Românească de către Del Chiaro secretarul voievodului Constantin Brîncoveanu.

Dincolo de mărturiile istorice destul de sporadice, tradiția ouălor pascale a dăinuit mereu în viața creștinilor noștri împodobind ziua cea mai aleasă din an, „sărbătoarea sărbătorilor" și „praznicul praznicilor" cu măiestrii de suflet și credință, devenite adevărat simbol de spiritualitate ortodoxă.

Ouăle încondeiate „împistrite" sau „muncite" cum se numesc în unele sate din zona Rădăuți, se duc în noaptea de Paști la sfințit. Pentru aceasta, după o veche tradiție în părțile Cîmpulungului, se folosesc „păscărițele", ciubărașe din lemn, „cu toarta peste mînă" și împodobite cu ornamente pirogravate, în care se așterne mai întîi un ștergar înflorat, lăsînd capetele peste margini în afară. În ele gospodinele pun apoi cu grijă pască, un miel de colac, ouă încondeiate și cîteva roșii, caș proaspăt, carne, cozonac, prăjituri și sare, toate așezate într-o ordine anume.

Această găteală specifică de Paști se numește în Pîrteștii de Sus „blid", iar operația de pregătire „a face blidul". În cele mai multe sate, pentru „blid" se întrebuințează astăzi în locul păscărițelor coșuri din nuiele frumos împletite, „cu toarta peste mînă" și vopsite unicolor sau chiar decorate cu modele în mai multe culori. Din „blid" creștinii dau un ou la sfințire, iar în dimineața de Paști, la întoarcerea acasă ciocnesc ouă roșii și gustă primele bucate de dulce după Postul Mare.

Tot acum este obiceiul *spălatului cu ou roșu*. Pentru aceasta într-o farfurie se pune puțină apă, un ou roșu sfințit și o monedă. Apoi toți ai casei începînd cu copiii se spală pe rînd cu apă din farfurie, dau cu oul roșu pe față zicînd: „Să fiu roșu ca oul" și cu moneda, la care spun: „Să fiu bănos ca banul". În ziua de Paști, copiii mici umblă aici cu Învierea sau *după ouă roșii*. Ei merg pe la casele sătenilor și intrînd înăuntru zic „Hristos a înviat!" pentru care primesc cîte un ou încondeiat.

Serbarea Învierii se face în chip deosebit. În unele sate fetele și feciorii își iau cîte un ou la ei și în după-amiaza zilei de Paști merg la biserică „la toacă", unde se întîlnesc și le ciocnesc unii cu alții zicînd: „Hristos a înviat!" După tradiție, mai demult cel care spărgea oul celuilalt, îl dobîndea și era al lui. Tot acum se fac daruri din ouăle încondeiate pe la rude și cunoscuți, în special unde sînt copii mici.

În comuna Moldovița și satele din împrejurimi, feciorii umblă *„cu udatul"*. Constituiți în cete sau cîte unul, ei merg pe la fete acasă și le stropesc cu apă parfumată sau colonie, zicînd: „Hristos a înviat!" Fetele răspund: „Adevărat a înviat!" și le dau cîte un ou încondeiat, cel mai frumos.

Mai demult, în ziua de Paști se obișnuia și *scăldatul*, cu credința că oamenii se curățesc de boli pentru tot anul. Simion Fl. Marian menționează obiceiul scăldatului în satele bucovinene Bălăceana și Capu Codrului. În special fetele, în dimineața Învierii, pe întuneric se duceau la pîriu unde se scăldau, rostind în același timp un descîntec *de dragoste* și *ursită*, ca să fie iubite de feciori și să aibă noroc.

Unele obiceiuri pascale sînt legate de *cinstirea morților*, cu ducerea de ouă sfințite la morminte și aprinderea de lumînări care ard toată noaptea Învierii sau se aprind focuri în grădini. În localitatea Emil Bodnaraș, în ziua de Paști sătenii se adună la cimitir pregătiți cu pască și ouă roșii, unde ciocnesc ouă și mănîncă pentru sufletul morților. Obiceiul acesta este semnalat și de Virginia Cartianu în satul Tețcani — Bacău, unde se practică însă în duminica Tomei, cu credința că stau de vorbă și mănîncă împreună cu cei adormiți. (*Urme celtice în spiritualitatea și cultura românească*, p. 205).

Din prezentarea acestor datini și din altele existente astăzi în viața satelor, vedem că sărbătoarea Învierii Domnului, este la românii bucovineni un prilej de aleasă trăire creștinească, manifestată atît prin participarea la rînduielile de cult, cît și în obiceiurile și tradițiile populare întîlnite cu această ocazie. Înveșmîntate în straie de sărbătoare și purtînd mesajul luminos al bucuriei pascale datinile noastre nu sînt doar urme ale unei tradiții străvechi, ci constituie mărturii de viață creștină neîntreruptă, înscrise în sufletul veșnic viu al poporului. Cultivarea lor în atmosfera divină a Paștelui, ne poartă către sensurile adînci ale credinței noastre strămoșești, și fac dovada unității spirituale dintre toți fiii Bisericii în Hristos cel înviat.

Pr. *Nicolae Cojocaru*

Raporturi istorice, etnice și demografice în Transilvania (III)

În epoca arpadiană și un timp și mai tîrziu românii s-au menținut într-o situație de „egalitate constituțională" față de populațiile nou venite. În actele vremii nu apar deloc ca popor supus, din contra, ei sînt considerați egali în cele militare (luptînd împreună cu maghiarii, sașii, secuii și pecenegii la Vidin în 1210, la Kreuzenbrün în 1260, la 1343 o armată transilvăneană, înglobînd contingente de români maramureșeni, a înfrînt la est de Carpați pe tătari); din a doua jumătate a secolului al XIV-lea pericolul otoman va da acestei organizații militare românești transilvănene o importanță fără precedent. Românii alcătuiau — după aprecierea unor istorici — un corp militar de elită și cunoaștem adevărate „dinastii" de comandanți militari români: Petru Bizere, Măcicaș, Ioan Corvin de Hunedoara, Pavel Chinezul, Maillat, etc. Sînt în situație de egalitate și în privința fiscului și a proprietății de pămînt, iar drepturile politice le sînt dovedite de participarea la congregațiile Transilvaniei (cum a fost cea din martie 1291, la care participă: ungurii, secuii, sașii și românii, asemenea și la „congregația generală" întrunită la Turda în mai 1355 la chemarea regelui Ludovic de Anjou).

Începînd din secolul al XIV-lea situația românilor s-a înrăutățit. Iobăgia sub dinastia angevină devine o instituție de drept. Or, iobăgia aceasta, cu atîtea îndatoriri, supusă tuturor asupritorilor, se compunea în majoritatea ei din români, populația covîrșitoare ca număr în Transilvania.

La subjugarea elementului românesc trebuie adăugate măsurile de ordin sufletesc, foarte grave. La îndemnul papilor și din dorința lor proprie, regii și episcopii romano-catolici din Ungaria au început o cruntă persecuție a „schismaticilor" români și a conducătorilor lor preoți, care a fost continuată cu aceeași vehemență de principii calvini și reluată apoi de împărații catolici ai Austriei în veacul al XVIII-lea.

În 1351, sub regele Ludovic de Anjou, prin reorganizarea instituției „Loca-credibilă", în virtutea căreia capitlurile catolice primeau oficial însărcinarea actelor de stare civilă și notariale cărora le confereau autenticitatea, credința ortodoxă începe să fie scoasă treptat în afara legii. Momentul hotărîtor l-a constituit decretul regal din 1366 care a statuat ca orice posesiune funciară nobiliară să nu poată fi autentificată decît în funcție de fidelitatea posesorilor față de rege. Cu alte cuvinte, dispoziția implica posibilitatea refuzului regal de a întări posesiunile nobililor necatolici sau celor dovediți ca infideli. Clerul și cnezii români ortodocși erau astfel excluși din viața politică a țării.

Agravarea și accelerarea măsurilor adoptate împotriva românilor din Transilvania nu erau nici pe departe străine de afirmarea statelor românești de la sud și răsărit de Carpați, care s-au opus cu succes tendințelor de dominație ale regatului ungar, precum și la dezvoltarea legăturilor interromânești. S-ar putea deci înțelege de ce unii cnezi s-au catolicizat și maghiarizat; nu este însă mai puțin adevărat că au existat familii și personalități strălucite care nu și-au negat originea românească, ba s-au mîndrit cu ea, cum au fost Huniazii, Nicolae Olahul, Ioan Căianul-Cajoni, etc.

Marea masă a românilor care și-au păstrat credința și legea strămoșească s-a văzut stigmatizată. Agravarea asupririi sociale și naționale declanșează în Transilvania un șir de răscoale, care vor culmina cu răscoala de la Bobîlna (1437) și cu războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja (1514). Pentru a înăbuși răscoala din 1437 și a preîntîmpina altele, nobilimea maghiară, fruntașii secuilor și sașilor, au încheiat uniunea frățească, cunoscută sub numele de „Unio trium nationum", care pentru români a constituit, vreme de 480 de ani, instrumentul de opresiune socială și națională, fiind socotiți de maghiari de acum înainte tolerați pe propriul lor pămînt. Considerînd apoi că pactul celor trei naționalități privilegiate nu este destul de puternic pentru a-i domina și a-i menține în frîu pe românii transilvăneni, ungurii au încheiat „Pactul celor patru religii" (romano-catolică, luterană, reformată și unitariană), acestea fiind decretate religii de stat, iar confesiunea ortodoxă, adică cea a românilor, era socotită religie tolerată. Mai tîrziu, masacrele cumplite săvîrșite de nobilime în rîndul țărănimii răsculate în frunte cu Gheorghe Doja și aruncarea țăranilor în perpetuă iobăgie, legiferată prin „Tripartitul" lui Werböczy, au diminuat capacitatea militară și forța de rezistență a regatului ungar care, în curînd, va dispare pentru mai multe secole de pe scena istoriei în urma dezastrului suferit în bătălia cu turcii de la Mohacs (1526).

Voievodatul Transilvaniei s-a desfăcut din legăturile politice de pînă atunci și a căpătat o nouă organizare, ca Principat independent de coroana ungară (care, de fapt, nu mai exista), subordonat Porții otomane prin sistemul capitulațiilor ca și celelalte două părți române. Faptul că alipirea forțată a Transilvaniei la Ungaria a fost realizată abia în anul 1867, este cea mai bună dovadă că „unitatea" Transilvaniei cu Ungaria, atît de trîmbițată de propaganda revanșardă maghiară și că nu se putea vorbi nicidecum de o „unitate istorică" a Ungariei, distrusă prin Tratatul de la Trianon.

În sistemul politic al Principatului transilvan legiuirile discriminatorii votate de dietă au urmărit, cu perseverență, drepturi și privilegii exclusive pentru cele „trei națiuni" privilegiate — nobilii maghiari, secui și sași — și pentru cele „patru religii recepte" — catolică, luterană, calvină și unitariană. Cu aceeași îndîrjire a fost exclusă de la viața publică națiunea română, cu cea mai numeroasă populație și cu cea mai bine organizată și mai solidă religie a țării. Cele „trei națiuni" au împărțit întregul teritoriu în trei: „pămîntul nobililor", „pămîntul săsesc" și „pămîntul secuiesc". Cu timpul „națiunea nobililor" evoluînd în sens național, avea să devină „națiunea maghiară" și, în mod automat, „pămîntul nobililor" devenea „pămîntul maghiar". Judecînd lucrurile potrivit intereselor stărilor privilegiate, românii nu puteau avea nici pămînt, pentru că: nu formau o națiune privilegiată; nu aveau o religie recunoscută și erau tolerați temporar, putînd fi oricînd excluși din țara lor. Așa ne apare starea românilor autohtoni în colecțiile de legi din veacul al XVII-lea, împinși de alții veniți mai tîrziu în țară dincolo de bariera legii. Li se nega, cu alte cuvinte, nu numai autohtonia, dar și dreptul elementar concedat altora, pămîntul de locuit și muncit.

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviță*

Corneliu Medrea — 100 de ani de la naștere

„Un artist nou, o bucurie nouă. Da, căci cele mai vesele clipe pe care le are o revistă ca a noastră sînt acelea, cînd poate constata ivirea unui nou talent pe pămîntul Ardealului".

Am citat dintr-un articol dedicat de revista „Luceafărul" din 1914, sub semnătura lui Octavian Tăslăuanu, sculptorului Corneliu Medrea, cel care se afla la acea dată la primele sale izbînzi artistice și cel care în același an dăruiește Sibiului bustul lui George Coșbuc, pentru că acum ca și atunci omagierea marilor personalități ale culturii naționale ivite în cîmpul mănos al acestor meleaguri se impune ca o onorantă datorie.

Născut la 8 (sau 9) martie 1888 în comuna Miercurea Sibiului „din părinți ce nu puteau jertfi suficient pentru visurile artistice ale fiului lor", Corneliu Medrea, după ce „ucenicește" la Alba Iulia, oraș în care familia se mută curînd după nașterea viitorului artist, și la Școala de arte și meserii din Zlatna, este trimis la Academia de artă decorativă din Budapesta, unde studiază cu mari maeștri ai genului.

În anii 1912 și 1913 „bate" drumurile Europei centrale pe jos, cu un sac în spate (se pare că acesta era și așa se afla „drumul" spre piscurile măiestriei artistice, deoarece îl parcursese și Brâncuși de la Hobița la Paris...) mînat de dorința de a cunoaște muzee, artiști, opere. Vizitează astfel muzeele din Viena, Dresda, Leipzig, München.

Întors în țară, în anul 1914, se stabilește vremelnic la Brașov realizînd aici cîteva lucrări „ce dovedesc îndrăzneală și originalitate în concepția sa artistică, între care schița Monumentul lui Vlaicu și compoziția Pocăința".

Mutat la București începe să expună la „Tinerimea artistică" (busturile lui Delavrancea, Coșbuc, Eftimiu) pentru ca în 1916 să fie mobilizat în grupul artiștilor care aveau sarcina de a face lucrări legate de front. Realizează și acum cîteva compoziții, între care reține atenția lucrarea „Refugiata".

Anii de după război sînt marcați de importante realizări atît pe plan artistic cît și social. Astfel, în 1919 realizează, pentru Teatrul Național din București, busturile lui Victor Hugo și Molière. Expune tot acum schița unei compoziții monumentale în bazorelief „Legenda lui Dragoș Vodă", lucrare care, peste 18 ani avea să obțină Marele premiu în cadrul Expoziției universale de la Paris.

Începînd din același an lucrează în atelier cu Paciurea, căruia avea să-i urmeze, din 1933, la catedra de sculptură a Academiei de arte frumoase din București.

În anul 1920 realizează în piatră bustul lui Delavrancea (aflat pe șoseaua Kiseleff) și deschide prima expoziție personală (prefața la catalog este semnată de Tudor Arghezi) continuată cu numeroase alte lucrări.

În anul 1938, realizează bustul monumental al lui Mihai Eminescu, pentru orașul Giurgiu, iar pentru plaiurile sibiene realizează bustul lui Gheorghe Lazăr, dăruit comunei Avrig.

În anul 1939 primește premiul internațional al expoziției de la New York, pentru altorelieful „Cultura".

După 23 august 1944, sculptorul s-a situat cu entuziasm pe pozițiile artei noi, militînd pentru socialism, atît ca artist cît și ca profesor, motiv pentru care a fost distins cu înaltele titluri de Artist emerit și Profesor emerit.

Participă la expoziții de artă românească de la Sofia, Budapesta, Moscova, Dresda, Ancara, Istanbul, Damasc precum și la bienalele din 1956 și 1958 de la Veneția.

În 1957, la București este inaugurat Muzeul „Medrea".

Realizează și alte lucrări importante cum este bustul lui Ovidiu (tot pe șoseaua Kiseleff) ultima sa lucrare intitulîndu-se Victorie și datînd din anul 1964.

La 25 iulie 1964, Corneliu Medrea moare și este înhumat la cimitirul Belu din București.

Lista lucrărilor lui Corneliu Medrea cuprinde peste 400 de titluri, îmbrățișînd toate genurile și tehnicile sculpturii: portrete, busturi, nuduri, alegorii, reliefuri, monumente publice și lucrări funerare. Mai amintim: Făt-Frumos, compoziția Bătrînii, o serie de medalioane de voievozi români, Maternitate, Învingătorul, Eva, Sărutul, Balet, Prietenie, Alergătoarea sau Sirena și delfinul, Răsăritul, Pescari, Fetița cu broasca — ultimele dăruite orașului Constanța.

Vom încheia rîndurile de față cu autorizata apreciere a lui Dan Hăulică cu privire la individualitatea de neconfundat a operei sculptorului: „Medrea a știut să fie în opera sa energic, fără să disprețuiască tandrețea și surîsul. Arta lui era a unui meșter savant, dar și a unui om cu suflet drept și puternic".

Nicolae Gastone

Începerea dialogului teologic între ortodocși și reformați

Contacte și consfătuiri teologice între ortodocși și reformați au avut loc în cadrul diferitelor întruniri ecumenice din secolul nostru. Întîietatea în privința unui dialog organizat revine țării noastre unde ortodocșii și reformații s-au întîlnit și au realizat o înțelegere ecumenică, împreună și cu reprezentanții altor culte de la noi, în cadrul conferințelor teologice interconfesionale. Au avut, de asemenea, loc și alte dialoguri locale sau regionale între ortodocși și reformați în diferite țări.

Toate acestea au pregătit dialogul general între Bisericile Ortodoxe și Alianța Mondială a Bisericilor Reformate a cărei primă întrunire a avut loc între 7—11 martie 1988 la Centrul Leuenberg din apropiere de Basel, oraș în care în secolul al XV-lea a avut loc unul din conciliile importante ale Bisericii Apusene.

La Leuenberg au fost prezenți 35 de participanți ortodocși și reformați din Europa, America, Asia, Africa și Australia. Cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată la acest dialog de Ierom. Daniel I. D. Ciobotea, profesor la Institutul Ecumenic de la Bossey (care este și secretarul părții ortodoxe în comisia de dialog), Diac. Ioan Caraza, asistent la Institutul Teologic din București și Arhid. Aurel Jivi, profesor la Institutul Teologic din Sibiu.

Lucrările primei întruniri a dialogului ortodox-reformat s-au desfășurat sub președenția I. P. S. Mitropolit Panteleimon Rodopoulos de Tiroloe și Serention din partea Patriarhiei Ecumenice și a Domnului Lukas Vischer, profesor la Facultatea de Teologie a Universității din Berna.

În cadrul acestei prime întruniri, după ce au fost prezentate profilurile eclesiologice ale Bisericilor Ortodoxe și Reformate și după o trecere în revistă a discuțiilor de pînă acum dintre ortodocși și reformați pe plan local și regional, au fost prezentate referate și au avut loc discuții la tema întîlnirii: „Învățătura despre Sfînta Treime pe baza Simbolului niceo-constantinopolitan".

S-a hotărît ca la viitoarea întîlnire de dialog în anul 1990 să se continue discuțiile în legătură cu învățătura despre Sfînta Treime cu accent asupra temeiurilor biblice ale doctrinei trinitare, învățătura despre Sfînta Treime și Filioque, Sfînta Treime în contextul Liturghiei și al spiritualității, doctrina trinitară și eclesiologia.

În timpul întîlnirii, participanții au fost primiți de către președintele Consiliului cantonal din Basel și au luat parte la o recepție oferită de Consiliul bisericesc din acel oraș.

Arhid. prof. *Aurel Jivi*

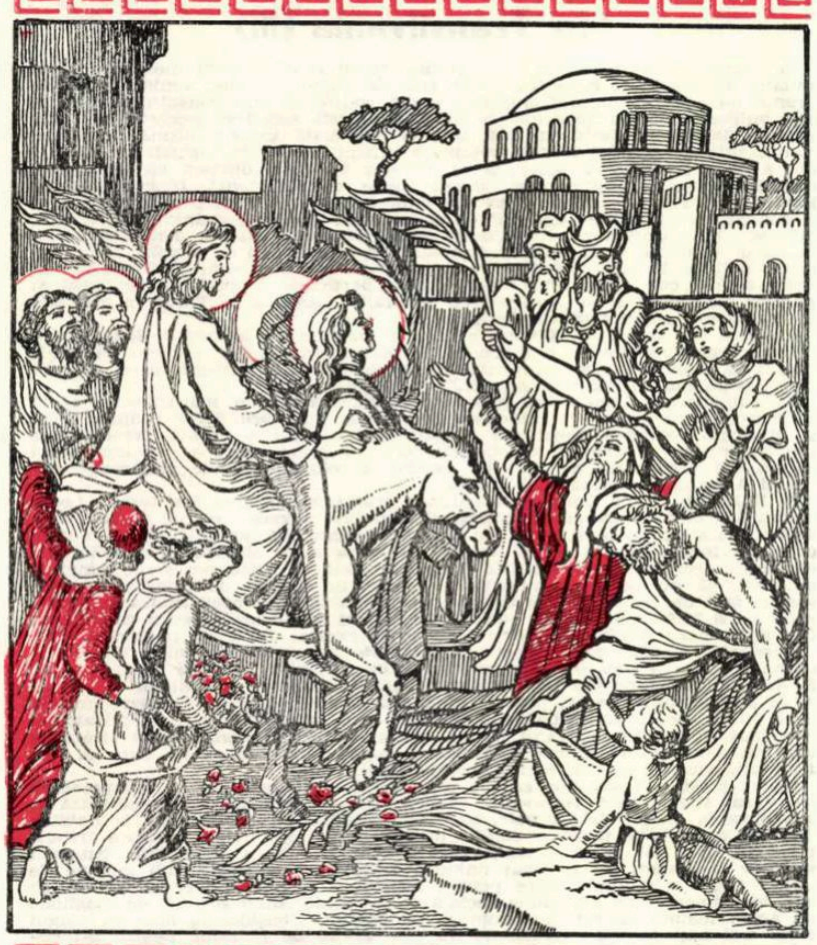

„BUCURAŢI-VĂ, ŞI IARĂŞI ZIC BUCURAŢI-VĂ"

Bogăţia de Har şi binecuvîntata slovenie a sfintei şi dumnezeieştii Învieri a Mîntuitorului Iisus Hristos, ne umplu din nou sufletele de credinţa şi nădejdea în triumful vieţii şi de dragostea faţă de Biruitorul morţii, astăzi prăznuit împreună cu îngerii în cer şi pe pămînt. Cu inimile înnoite în taina sfintei Mărturisiri, participăm la ospăţul Stăpînului, gustînd din „plinea cea cerească şi din paharul vieţii", pentru a deveni „Fii ai Învierii şi ai vieţii celei veşnice".

Ascultînd relatările martorilor Învierii şi minunatele cîntări pe care Biserica le intonează în aceste sfinte zile, sufletele noastre se umplu de lumină şi pace adîncă. Este pacea Mîntuitorului înviat care cuprinde fiinţa noastră încălzind inimile de dragostea cea fără de margini faţă de Domnul vieţii, de semeni şi de întreaga făptură. Căci astăzi „cerul şi pămîntul împreună se veselesc, prăznuind biruinţa morţii şi începătura vieţii celei veşnice".

Învierea Mîntuitorului este „piatra cea din capul unghiului" pe care s-a clădit Biserica creştină, temelia credinţei celei drepte şi sfinte. Atît femeile mironosiţe cît şi sfinţii Apostoli împreună cu Toma, precum şi Sf. Ap. Pavel ne încredinţează despre realitatea actului Învierii.

Întrarmaţi cu tăria credinţei în Hristos cel înviat şi ocrotiţi de puterea Sfîntului Duh, Apostolii au propovăduit Evanghelia la toate neamurile, „începînd de la Ierusalim".

Această propovăduire s-a lovit de greutăţi de tot felul. Lumea veche trăia sub povara păcatului care a făcut simţurile oamenilor insensibile la adevăruri sfinte. În Areopagul din Atena, înţelepţii timpului auzind pe Sfîntul Apostol Pavel vorbind despre învierea morţilor, unii l-au luat în ris, iar alţii i-au zis că-l vor mai asculta despre aceasta şi altă dată (Fapte XVII, 32). Pe de altă parte stăpînii lumii de atunci se opuneau şi ei noii credinţe, care proclama dreptatea şi iubirea faţă de toţi oamenii. Tuturor acestor adversităţi creştinismul a opus martiriul, forma cea mai înaltă de mărturisire a Mîntuitorului Hristos celui înviat. Între a-şi lepăda credinţa despărţindu-se de Hristos şi a merge la moarte pentru Hristos, cei mai mulţi creştini persecutaţi alegeau calea mărturisirii, încredinţaţi fiind că prin moarte trec la viaţă şi de pe pămînt la cer.

Astfel sîngele martirilor devine sămînţa creştinismului, căci din înfruntarea cu lumea păgînă credinţa în învierea Mîntuitorului şi a oamenilor iese biruitoare, cuprinzînd marginile lumii.

Deşi Mîntuitorul Hristos s-a înălţat la ceruri a patruzecea zi după slăvita Sa înviere, El rămîne pururea cu noi prin Cuvîntul său, prin Sfintele Taine şi prin puterea Sfîntului Duh care ni-L face prezent în viaţa noastră sufletească. El însuşi ne-a asigurat de prezenţa Sa cînd a spus: „Iată Eu sînt cu voi în toate zilele, pînă la sfîrşitul veacului" (Matei XXVIII, 20). Cu adevărat Iisus Hristos este cu noi (Rom. VIII, 31). Pe cei drepţi El îi iubeşte, pe cei păcătoşi îi miluieşte. Cu cei ce călătoresc împreună călătoreşte, pe cei buni întru bunătate îi păzeşte, căsniciile întru unitate şi dragoste le păstrează, pe prunci îi creşte, tinereţele le călăuzeşte, bătrînele le întăreşte, iar pe cei slabi la suflet îi îmbărbătează, cum citim împreună cu Sfîntul Vasile cel Mare în Sfînta sa Liturghie.

Iată marele mister pascal: Mîntuitorul Hristos „răsărind ca un soare din mormînt, cu puterea Sa cea dătătoare de viaţă transformă şi înnoieşte firea noastră cea stricată prin păcat". Prin Învierea Sa „Mîntuitorul Hristos ne-a născut din nou", zice Sfîntul Grigore de Nazianz, bucurîndu-se şi vestind minunea cea mai presus de minte şi de cuvînt. Înveşmîntaţi în această haină nouă a Sfintei Învieri ne învrednicim de cele cereşti în locul celor pămînteşti, de cele veşnice în locul celor vremelnice, de cele nestricăcioase în locul celor pieritoare, spre mîntuirea şi fericirea veşnică. Sfîntul Pavel, care s-a învrednicit să vadă slava cerului, se întreabă: „Cine este cel ce a înviat şi şade de-a dreapta lui Dumnezeu, rugîndu-se pentru noi?" (Rom. VIII, 34). Este Domnul care ne iubeşte, care a înviat din morţi şi care este aproape de fiecare dintre noi (Fapte XVII, 27).

Avînd privirile îndreptate către Mîntuitorul Hristos, „Lumina lumii", în această sfîntă zi, „Praznic al Praznicelor" şi „Sărbătoare a Sărbătorilor", să ascultăm glasul sfintei Biserici, Maica noastră a tuturor, care ne îndeamnă să sărbătorim Sfintele Paşti „cu azimile curăţiei şi adevărului" (I Cor. V, 8). Bunul Dumnezeu să păzească pururea în dragoste şi unitate sufletească pe toţi pe care „i-a cîştigat cu sîngele Său", căci nimic nu este mai scump sfintei Sale Biserici ca dragostea şi unitatea sufletească a fiilor săi duhovniceşti, botezaţi, miruiţi şi împărtăşiţi în sfînta şi dreapta credinţă creştină. Cum ne spune şi psalmistul, „ce poate fi mai bun sau ce poate fi mai frumos ca atunci cînd sînt fraţii împreună?" (Ps. 132, 1). Pentru a ne face părtaşi darurilor Sfintei Învieri se cuvine să ne curăţim simţirile, să iertăm unii altora greşelile, să trăim ca adevăraţi fraţi. Slăvind şi lăudînd împreună cu îngerii Învierea Mîntuitorului Hristos să împărtăşim intensa trăire duhovnicească a acestui mare eveniment celor din jurul nostru cu cuvintele dumnezeieştii bunevestiri: „Bucuraţi-vă, şi iarăşi zic bucuraţi-vă!"

Hristos a Înviat!

† ADRIAN
Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală şi Occidentală, Paris

Judecata Domnului Iisus Hristos

Dreptul roman avea norme precise pentru pedepsirea celor care călcau legile. Ele îi priveau pe cetăţenii romani. Sclavii şi barbarii nu se bucurau de prevederile lor. Sclavul putea fi nimicit ca un oarecare obiect, iar barbarii, mai ales cei făcuţi prizonieri, nu se puteau apăra cu nici una dintre prevederile atît de exacte ale dreptului roman. Nici moartea nu era egală cu a supuşilor romani. Lor li se aplica *jus gladii* (dreptul săbiei), adică li se tăia capul, pe cînd celorlalţi, mai ales răzvrătiţilor, le era destinată spînzurarea pe cruce, otrava sau tăierea venelor de la mîini.

Nici legislaţia ebraică nu excela prin mărinimie faţă de inculpaţi pentru crime sau blasfemii. Pe vremea lui Pilat din Pont, fariseii şi saducheii, ca să le placă romanilor, pe lîngă osîndele vechi prin tăierea capului (Sf. Ioan Botezătorul) sau lapidare (femeia adulteră), îşi însuşiseră şi condamnarea la moarte pe cruce, adică pe spînzurătoarea romană, în formă de T. Fiind mulţi revoltaţi împotriva asupritorilor, mai ales din Galileea, drumurile erau pline de crucificaţi, de obicei osîndiţi la moarte acolo unde săvîrşiseră crima. Aceste grozăvii nu le vedeau fariseii şi saducheii, adică mai marii poporului. Ei, într-un fel sau altul, pactizaseră cu ocupanţii şi se manifestau, după cum ne arată Sfintele Scripturi în consecinţă. În Ierusalim, unde nu se admiteau chipuri cioplite, cohortele romane purtau semnele imperiale şi chipul divin al împăratului. La început se strecurau noaptea spre Turnul Antonia, dar mai apoi îndrăzneau şi ziua, spre marele scandal al populaţiei. Se observă din această vreme atitudinile contradictorii ale mai-marilor poporului, cu fel de fel de explicaţii argutioase, fie farisei, fie saduchei, căutînd să nu intre în conflict cu autoritatea romană „care purta sabie".

Le era mai scumpă situaţia lor decît poporul pe care-l reprezentau. Situaţia este limpede descrisă în Sfintele Scripturi ale Noului Testament. Aceasta era atmosfera pe care o tulbură Domnul nostru Iisus Hristos. Se întîmpla ceva foarte grav, cînd Mîntuitorul îşi începu propovăduirea. Aparenta credibilitate a supuşeniei pasive a populaţiei faţă de cuceritorii romani dezminţeşte asigurările mincinoase şi interesate ale mai-marilor poporului. Aceştia căutau să menţină poporul în sclavia romană, în lipsuri şi mizerie, aşa cum procedau, de obicei, cuceritorii antici, dar în Galileea se organizaseră cetele de „sicari" (cuţitari) şi drumurile în Ţara Sfîntă deveniseră primejdioase pentru negustorii şi ostaşii romani.

Trebuie să scoatem în evidenţă numaidecît această stare de lucruri pe vremea Mîntuitorului, la care şi El contribuise din plin. Nu prin îndemnuri la revoltă, ci prin învăţătura Sa, care scăpa înţelegerii spionilor fariseilor şi romanilor. Învăţătura Sa era a *Non-violenţei*, violenţa fiind organic contrară firii Sale. În locul ei, El propovăduia unica şi suprema învăţătură a dragostei între oameni, a înţelegerii şi a propăşirii pe unica şi umana cale a păcii.

Legea lui cea nouă dărîma inegalităţile ancestrale dintre oameni, bărbaţi şi femei, desfiinţa dreptul primului născut, uniformiza în faţa lui Dumnezeu pe împărat, aristocraţi, bogaţi, săraci şi oameni de rînd, condamna necinstea, cerea de la fiecare om să-şi cîştige existenţa prin muncă şi propovăduia libertatea, egalitatea şi frăţietatea. Asemenea principii, cînd au fost rostite, i-au cutremurat pe mai marii poporului. „Omul" trebuia nimicit, odată cu principiile Sale, căci le submina puterea milenară religioasă.

Legile însă erau legi, aşa că fariseii cei mari, deşi şi-au sfîşiat hainele, n-au putut aplica legile lor vechi (şi ele destul de groaznice), deşi instigatorii ieşiseră de multe ori cu pietre în calea Domnului. Ca supuşi romani, au acceptat şi ei legile dreptului celui mai tare, fiindcă numai procuratorul roman avea „jus gladii" (dreptul de condamnare la moarte), deci îl aduc cu tumult de gloate instigate pe Domnul Iisus Hristos, ca să fie judecat după dreptul roman. Procuratorul Pilat din Pont era un om de mult timp compromis la Roma, din cauza exageratelor spolieri ale provinciilor şi a sîngeroaselor represiuni militare. Fiind numit procurator în Iudeea, se află, deodată, în faţa acestui proces religios, pe care fariseii urmăreau să-l transforme într-unul politic, de răzvrătire împotriva cezarului. Or, Pilat era informat de spionii săi, cît şi de irodiani (spionii lui Irod) că Iisus Hristos nu atacase stăpînirea romană. El încearcă să se scuture de această sarcină penibilă şi-l cedează mai-marilor poporului, dar aceştia, fiind aproape Paştile, nu vor să judece, nici să condamne, adică să nu se spurce, după concepţia lor religioasă. Ei fac tumult, pentru a forţa mîna lui Pilat, incită gloatele, care nu reprezentau poporul întreg, fiind mai ales slujitori şi indivizi în solda fariseilor. Pilat era într-o situaţie dificilă, de aceea-şi spală mîinile, spre a-şi arăta adevărata sa atitudine. În Roma cezarilor era o puternică comunitate ebraică de negustori, care-i puteau face foarte mult rău, prin intrigile lor, deoarece fariseii îl prezentau pe Iisus ca pe un răzvrătit împotriva stăpînirii romane. Procuratorul Pilat cedează, dar duşmanii săi cer ca Iisus să fie răstignit după legile romane.

Iată vicleniа de care n-a scăpat nici Pilat din Pont, fapt pentru care apare în Simbolul de credinţă, ca „un funcţionar roman, slab şi las". Judecata n-a fost corectă, nici după dreptul roman, nici după dreptul ebraic. Fariseii şi gloatele, conduse de ei, nu au venit cu pietre în mîini (nici nu era posibil de faţă cu gărzile romane). Pilat s-a lăsat influenţat de mai marii poporului, care au ştiut să-i speculeze slăbiciunile, cunoscute de toată lumea, aşa că Domnul nostru Iisus Hristos asculta, mîhnit, strigătele gloatelor, dirijate de farisei. Aceste gloate instabile (sau parte din ele) îl primiseră pe Iisus cu strigăte triumfale: „Osana, Fiul lui David!" (Matei XXI, 9).

Istoricul epocii intertestamentare Iosif Flaviu, despre care a publicat un excelent studiu D. Abrudan *(Iosif Flaviu — istoric al epocii intertestamentare . . .*, în: Mitropolia Ardealului, an. XXXII, nr. 3, Sibiu, 1987, p. 8—20), l-a descris pe procuratorul Iudeii aşa cum a fost şi este descris şi de alţi istorici. Era un om de nimic, tiran şi urît de popor, menţinîndu-se în funcţia sa numai prin represiuni sîngeroase, decimînd populaţia Samariei. Ajuns la marginile puterii sale samavolnice şi demente, pentru a scăpa de urmările faptelor sale sîngeroase, prefectul Siriei, de care aparţinea, l-a trimis la Roma, unde Pilat avea diferite legături, toate obţinute prin daruri bogate. De astă dată, după faptele lui de cruzime, spre a se menţine în funcţie sau a căpăta alta, legăturile sale n-au mai funcţionat şi prietenii lui corupţi s-au depărtat de dînsul.

Împăratul Tiberiu l-a destituit, neacordîndu-i altă funcţie în imperiu. După istoricul bisericesc Eusebie, Pilat, după dizgraţie, nu şi-a tăiat venele, cum se obişnuia pe acele vremuri, ci s-a retras tocmai în Galia, avînd încă mijloace materiale şi sperînd să obţină vreo funcţie în această provincie îndepărtată. Ambiţios, sleindu-şi sursele de întreţinere personale, avînd în jurul lui încă o mică, dar costisitoare curte, s-a sinucis, prin deschiderea venelor.

În urma celor expuse mai sus, constatăm că Domnul nostru Iisus Hristos a fost judecat, neţinîndu-se seama nici de dreptul roman, nici de dreptul ebraic. Judecata Sa, acum după aproape două mii de ani, ne apare în toată oroarea ei, fiind nedreaptă, cu grave vicii de formă şi fond.

Pr. prof. dr. *Petru Rezuş*

O figură bisericească de seamă la Dunărea de Jos

PROTOPOPUL PATRIOT IOAN SEVERIN

— la 150 de ani de la naştere —

Cea de a doua jumătate a veacului al XIX-lea a fost marcată, în Principatele Unite, de mari prefaceri, nu numai pe plan politic (lupta pentru Unire şi apoi menţinerea şi consolidarea ei, reformele lui Cuza, războiul de Independenţă), dar şi pe plan bisericesc. În această perioadă, în cadrul Bisericii Ortodoxe Române s-au petrecut numeroase evenimente de importanţă deosebită, precum: secularizarea averilor mănăstireşti, legile lui Cuza privind unele reforme bisericeşti, Legea organică din 1872, recunoaşterea autocefaliei (1885) ş.a. În cadrul istoric de care aminteam şi-a desfăşurat activitatea, aproape un sfert de veac (1863—1885), *preotul iconom stavrofor Ioan Severin*, ca protopop al judeţului Covurlui (azi Galaţi). Figură proeminentă a clerului de la Dunărea de Jos, Ioan Severin a fost un vrednic colaborator al învăţatului ierarh Melchisedec Ştefănescu, precum şi al succesorilor săi în scaunul arhieresc de la Dunărea de Jos — Iosif Gheorghian şi Partenie Clinceni — distingîndu-se ca un priceput organizator al vieţii bisericeşti, patriot înflăcărat şi merituos slujitor al Capelei române din Paris.

S-a născut la 10 martie 1838 în satul Rogojeni, judeţul Galaţi. După absolvirea cursurilor şcolii primare din Galaţi, mînat de o pornire lăuntrică, s-a îndreptat către Seminarul din Huşi, ale cărui cursuri le-a frecventat între anii 1854—1858, avînd ca directori şi profesori, mai întîi pe învăţatul transilvănean arhim. *Nifon Bălăşescu* şi apoi pe arhimandritul *Melchisedec Ştefănescu*. De acesta din urmă, Severin se va lega în mod deosebit, viitorul episcop apreciindu-l pe elevul său pentru capacitatea dovedită atît în timpul studiilor cît şi după terminarea şcolii.

Ioan Severin a încheiat cursurile Seminarului din Huşi cu calificativul „eminent", iar Melchisedec l-a oprit ca pedagog la seminar, unde a funcţionat pînă în septembrie 1863. În paralel activa ca supleant la Şcoala catehetică din Huşi, după a cărei desfiinţare este numit supleant II la Şcoala publică primară din Huşi. Ca absolvent al seminarului, calităţile sale de dascăl nu puteau fi însă mai bine puse în valoare în altă parte, decît în slujba acestei şcoli. Drept urmare, Melchisedec îl numeşte, în februarie 1860, supleant la clasa I-a a Seminarului. În această calitate îi revenea îndatorirea de a preda muzica vocală, psaltichia şi istoria naturală.

În anul 1863 postul de protopop la secţiunea I-a a judeţului Covurlui devenise vacant. Domnitorul *Alexandru Ioan Cuza* recomanda numirea în acest post a preotului Zaharia Rodocalat. Avînd cunoştinţă, probabil, de unele carenţe ale celui recomandat, Melchisedec răspunde domnitorului: „Socot de datorie, cu tot devotamentul, a vă aduce la cunoştinţă că orînduirea părintelui Zaharia în postul de protoiereu, nu corespunde cu dorinţa Măriei Voastre de progres în cler. Vă rog să-mi daţi voie a numi în acest post o persoană cu ştiinţă şi moralitate".

Persoana *„cu ştiinţă şi moralitate"* pe care Melchisedec o considera vrednică de misiunea de protopop, nu era alta decît Ioan Severin. La 25 septembrie 1863 arhiereul Melchisedec Ştefănescu îl hirotoneşte preot şi fostul său elev este numit protoiereu la „despărţămîntul I" Covurlui.

La „despărţămîntul II" Covurlui, funcţiona ca protopop preotul Gheorghe Teodorescu (1826—1901). În iulie 1864 cele două secţiuni ale protoieriei se unesc, iar Severin va rămîne singur protoiereu al judeţului. Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice comunică lui Melchisedec, locotenent de episcop la Huşi, că prin ordonanţă domnească preotul Ioan Severin, în noiembrie 1863, a fost numit provizoriu ca superior (paroh) la biserica mănăstirii *Mavromol* din Galaţi. Adresa Ministerului este semnată de ministrul de atunci — *Dimitrie Bolintineanu*. Mavromolul, una din cele mai vechi biserici din Galaţi, zidită de Constantin Duca la 1703, adăpostise în casele ei, mai întîi o şcoală grecească, iar din 1803 şi o şcoală românească. În urma secularizării, devenise biserică de mir.

Melchisedec Ştefănescu este numit ca prim episcop al Episcopiei Dunării de Jos, înfiinţată la 1864, iar protoieria Covurlui intră în administraţia acestei eparhii. În cadrul noii relaţii care se creează, între cei doi începe o rodnică colaborare.

În anul 1877 se înfiinţează la Galaţi un Comitet fondator al spitalului pentru „căutarea soldaţilor români răniţi". Ioan Severin a fost preşedintele acestui Comitet din care mai făceau parte dr. Aristide Serfioti, prefectul D. Răşcan şi alţii. Spitalul a fost inaugurat la 24 octombrie 1877, slujba de sfinţire fiind oficiată de protopopul Ioan Severin. Pe parcursul activităţii a fost iniţiatorul şi sprijinitorul şi al altor comitete de binefacere.

1877 este anul marilor jertfe; se purtau lupte crîncene pentru dobîndirea Independenţei de Stat. Soldaţii români răniţi pe cîmpul de luptă sînt primiţi la Galaţi, la 1 noiembrie 1877 de către protopopul Ioan Severin, împreună cu mulţi gălăţeni. În amintirea celor căzuţi la datorie, pentru patrie, la 8 septembrie în biserica Sf. Nicolae din Galaţi, catedrala oraşului, protopopul oficiază slujba panihidei.

Vestea căderii Plevnei a ajuns la Galaţi în seara zilei de 29 noiembrie 1877. Ziarul local „Vocea Covurluiului" consemna a doua zi că la auzul acestei veşti, Ioan Severin, în fruntea unui grup de gălăţeni, mergînd la reşedinţa prefectului „pronunţă cîteva cuvinte bine simţite, exprimînd bucuria ce simţeşte întreaga societate, pentru căderea Plevnei, care poate ne va aduce mult dorita pace".

Severin a rămas în continuare ca protoiereu al ţinutului Covurlui şi după transferarea lui Melchisedec la Roman. Noul episcop al Dunării de Jos, *Iosif Gheorghian* (1879—1886), i-a apreciat calităţile de bun conducător.

După o activitate în administraţia bisericească de aproape un sfert de veac, în decembrie 1885, cere episcopului eliberarea din funcţia de protopop, anunţîndu-l că a fost numit *superior al Capelei române din Paris*.

Într-adevăr, la recomandarea lui Melchisedec, protoiereul de Covurlui fusese numit preot la Capela română din capitala Franţei, ca răsplată „după un serviciu adus şcoalei, ca profesor al seminarului Episcopiei de Huşi şi Bisericii, ca protoiereu al judeţului Covurlui, neîntrerupt, timp de aproape 25 ani şi ca primul membru şi preşedinte al Comitetului fundator al Spitalului de acolo, din iniţiativă privată", după cum se menţionează în actul de numire.

Severin s-a prezentat la noul post în ziua de 10 ianuarie 1886. Purta cu sine o scrisoare de recomandare întocmită de episcopul Melchisedec către *Vasile Alecsandri*, ministrul plenipotenţiar al României la Paris. În această scrisoare, episcopul de Roman elogia calităţile noului superior al Capelei române. Între altele, scria poetului: „mă socot dator a vă recomanda buneivoinţe a Domniei Voastre pe sfinţia sa iconomul Ioan Severin, care este numit preot la Capela română din Paris, în locul părintelui arhimandrit Clinceanu . . . Eu, cu totdinadinsul, îl recomand d-voastră în acea încredere, că *veţi avea acolo un preot mai bun decît toţi predecesorii săi pe care eu i-am cunoscut* (subl. ns.). El este inteligent, modest, bun bisericos şi cu rîvnă creştinească . . . Cred că părintele Severin, cu concursul d-voastră va face ca, Capela română din Paris să aducă onoare ţării noastre . . . *El în Galaţi a fost iubit şi stimat de toţi oamenii de bine*" (subl. ns.).

Vasile Alecsandri a confirmat cu mulţumiri primirea scrisorii colegului său de Academie, episcopul Melchisedec.

Ajuns în „capitala civilizatiunii moderne", cum numea Melchisedec Parisul, Ioan Severin şi-a luat în primire, cu toată responsabilitatea, misiunea de superior al Capelei române, înfiinţate în 1853 de arhim. Iosafat Snagoveanul. Îi urma în acest post lui *Partenie Clinceni*, care în decembrie acelaşi an va fi numit episcop la Dunărea de Jos.

În noua calitate, Ioan Severin *întocmeşte cel dintîi inventar al Capelei*. Totodată se preocupă cu sîrguinţă de *restaurarea locaşului de cult*. Încheind cu succes lucrările, mitropolitul Iosif Gheorghian îl deleagă să săvîrşească slujba de binecuvîntare a bisericii. Sfinţirea solemnă, la care vrednicul preot ia parte, s-a oficiat în ziua de 30 mai 1892. Cît a funcţionat la Paris a urmat *„înalte studii de ştiinţele religioase de la Sorbona"*, obţinînd diploma acestei prestigioase instituţii.

În 1893 se pensionează şi se întoarce în ţară, stabilinduse la Galaţi. Clerul gălăţean, apreciindu-i meritele, îl alege în 1903 ca preşedinte al Consistoriului Eparhial, funcţie pe care o onorează timp de trei ani. Pentru deosebitele sale merite, în decursul vremii a fost decorat cu „Steaua României" şi medalia „Apărătorii Independenţei".

Data decesului său n-am aflat-o încă. Ultima menţiune despre el, de care avem cunoştinţă, datează din anul 1916.

„A fost un cleric distins, bun bisericaş, iubit şi stimat de toţi", consemna arhiereul Veniamin Pocitan, unul din succesorii lui Severin la Paris. Prin activitatea şi pregătirea lui, preotul Ioan Severin se înscrie ca cel mai reprezentativ protopop al judeţului Galaţi.

Pr. *Eugen Drăgoi*

Momente eroice în istoria parohiei Sohodolul de Arieș din Țara Moților

O localitate care a ocupat un loc important în desfășurarea unor evenimente istorice cruciale și despre care s-a scris mai puțin este Sohodolul de Arieș din bazinul superior al riului de aur al Apusenilor, comună răsfirată pe malul drept al Arieșului, în apropierea orașelor Cîmpeni și Abrud. Cu sufletul încălzit la vatra istoriei strămoșești, evocăm cîteva momente de culme ale istoriei Transilvaniei la care și-au adus contribuția și fiii acestei localități.

•

Anul 1784. În Sohodolul de Arieș de multe ori a poposit Horea cu ortacii săi în cursul memorabilelor evenimente de la 1784. De aici a trimis Horea o scrisoare solgăbirăului din Cîmpeni, George de Bistra, scrisoare citată fragmentar de Acad. Ștefan Pascu atunci cînd se referă la știința de carte a conducătorului răscoalei.

Nicolae Densușianu arată că „înainte de 17 noiembrie 1784, fără nici o autorizație legală, oficiul Montan din Zlatna publică un premiu de 2000 fl. pentru acela care va prinde pe Horea viu și 1000 fl. care-l va aduce mort; cîte 500 fl. pentru prinderea lui Cloșca și a lui Bârla". Acest Bârla (sau Birlea), vicecăpitan al lui Cloșca, care va fi prins și întemnițat la Zlatna, era din Sohodolul de Arieș. Faptul că s-a pus pe capul lui un premiu alături de Horea și Cloșca dovedește că a avut un rol important în evenimentele de la 1784. Cercetări istorice ulterioare au arătat că acest vicecăpitan al lui Cloșca este una și aceeași persoană cu Nicolae Bârla, întemnițat pe nedrept „din răutatea oamenilor, la Zlatna" și care a fost copistul unui fragment al „Psaltirii în versuri a Mitropolitului Dosoftei, manuscris descoperit în Sohodol și aflat în prezent la Biblioteca ASTRA din Sibiu.

În Sohodolul de Arieș (nu cel din Albac) a avut Horea și alți ortaci de nădejde: căpitanii Avram Narița, Ioan Culda (numiți de Horea în comună), Berindei Teodor și un Joldiș — nume pe care le găsim la întrebarea 86 pusă la proces de anchetatorii lui Horea. Printre prizonierii Tezaurariatului din Zlatna, împreună cu alți căpitani și vicecăpitani ai lui Horea, a fost frînt cu roata, cu mult înainte de martiriul lui Horea și Cloșca, și Nicolae Birlea, vicecăpitan al lui Cloșca.

Așadar, în evenimentele de la 1784 Sohodolul a dat eroi și martiri, ale căror nume se cuvin pe veci pomenite, alături de cele ale lui Horea, Cloșca și Crișan.

Anul 1848. Se împlinesc anul acesta 140 de ani de cînd cel ce avea să fie însemnat de istorie cu virtuți de „erou și mucenic" — cum spunea Nicolae Iorga — profetul cu glas de foc, Avram Iancu, acest „geniu al apărării gliei strămoșești", și-a rostit apăsat, în numele națiunii celei mai asuprite, crezul și programul de luptă pentru dezrobire: „Nu cu argumente filozofice și umanitare vom putea învinge pe tirani, ci cu lancea lui Horea".

1848 — an de veșnică pomenire. În toate satele moțești s-au tras atunci clopotele în dungă și focuri s-au aprins pe culmi, chemînd la arme. Și în Sohodolul de Arieș, învecinat cu Cîmpeniul în care Avram Iancu își avea comandamentul și cartierul general, conducînd acțiunile revoluționare ale legiunii „Auraria Gemina", poruncile lui erau literă de lege. Sub directa ascultare de „Marele Procatăr" — cum își numeau comandantul suprem cei din „Ioagărul" sohodolenilor — aceștia au participat ca lăncieri din tabăra lui Iancu la marile evenimente revoluționare.

Despre Sohodolul de Arieș se pot citi următoarele în *Șematismul* din 1900 din Blaj: „Sohodolenii din apropierea Cîmpenilor au fost renumiți bărdași și în tot felul de lucrări din lemn, au făcut multe tunuri de lemn după modelul celor din Bucium. Sohodolenii au turnat chiar două tunuri de aramă amestecată cu material dintr-un clopot al bisericii ortodoxe din localitate. Cu unul din aceste tunuri a zdrobit tribunul Andreica, pe „dealul Băieșilor" de la Abrud, armata lui E. Hatvany. Meșterul la „vărsarea" tunurilor, ne spune Alexandru Neamțu, a fost Nicolae Mucea din Sohodol(ul de Arieș)".

Romulus Felea, fostul secretar al Societății de istorie — subfiliala Abrud-Cîmpeni, reține mărturia unui venerabil moț în vîrstă de 81 de ani care știe de la bunicul său — copil pe vremea revoluției de la 1848 — că sohodolenii „au fost cei mai mari meșteri în făcutul tunurilor de lemn în revolutia lui Iancu" și că „sohodolenii se pricepeau și la bătaie. Erau curajoși, toți oameni voinici. Nu i-au lăsat pe honvezi să treacă de comuna lor. I-au dat înapoi, au tras cu tunul de pe Dealul Sohodolului, cu gloanțe de lemn și de piatră. Dacă nu le-a dat împăratul tunuri, și-au făcut ei".

Aceste mărturii legate de marele moment revoluționar arată cît de însuflețită a fost participarea sohodolenilor. Faptul este deplin explicabil. Avram Iancu și tribunii săi n-au fost fiii unui singur „sat", ci ai tuturor așezărilor moțești. Cauza sohodolenilor nu putea fi alta decît cea a tuturor românilor transilvăneni, iar în Supremul Prefect al revoluției țăranii tuturor așezărilor transilvănene au văzut propria lor „emanație", frumoasă la chip și curată la suflet, „măreață la faptă și dreaptă la cugetare". De aceea Avram Iancu și tribunii săi sînt și vor fi iubiți și cîntați de fiii neamului în creația populară și cultă, ei fiind expresia trăiniciei și permanenței românești în pămîntul strămoșesc.

Anul 1877. Proclamarea independenței de stat a României la 9 mai 1877 și intrarea țării noastre alături de Rusia în războiul împotriva turcilor au fost întîmpinate cu entuziasm și justificate nădejdi de către românii din Transilvania, ca temei al realizării reîntregirii. Speranțele legate de acest măreț deziderat s-au concretizat la românii din Transilvania sub diverse forme de participare activă, în condițiile date: mesaje, ajutorarea materială, participarea la lupte a voluntarilor transilvăneni trecuți ilegal peste Carpați etc.

În Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Sibiu, sub nr. de inventar 602/1878, se află un document referitor și la Sohodolul de Arieș. Este vorba de o adresă a ministrului de culte ungar, în care se arată că la Cîmpeni și Sohodol a avut loc o demonstrație cu ocazia căderii Plevnei — demonstrație calificată drept antistatală. „Participanții — se spune în document — au rostit toasturi împotriva țării (habsburgice), au spus cuvinte de laudă despre România" și „aceleași persoane au organizat demonstrații în amîndouă localitățile, au tulburat liniștea cu detunături de obuz, cîntec, strigăte și multe excese au săvîrșit".

Unitatea de gînduri și simțiri cu fratii de peste munți a fost, așadar, trăită cu toată ființa lor și de locuitorii Sohodolului. Bucuria izbînzilor românești ale gloriosului 1877 răsună și aici, ca peste tot în Transilvania!

Anul 1918. Se împlinesc, la 1 decembrie, 70 de ani de la mărețul eveniment al Unirii Transilvaniei cu Țara-Mamă, „de dorul căreia ne-au răposat și moșii și strămoșii". La marea sărbătoare din „Duminica cea Mare" — cum numește un scriitor contemporan ziua de 1 decembrie 1918 — la Adunarea Națională constituită la Alba Iulia, au fost prezenți în număr mare și locuitorii Țării Moților. Au plecat satele spre Bălgrad, unii cu carele, alții pe jos, și printre ei și sohodolenii, hotărîți să-și exprime voința de unire cu Țara alături de toată suflarea românească din Transilvania.

În preajma plecării, la sfîrșitul lui noiembrie, în comuna Sohodol(ul de Arieș) s-a constituit „Consiliul National Român local", organ conducător provizoriu, avîndu-l ca președinte pe Nicolae Stan. Între delegații oficiali la Adunarea de la Alba Iulia Sohodolul a făcut parte din Cercul electoral Abrud, fiind reprezentat de preotul ortodox Dumitru Goia și de economul Mihai Costea.

În Arhiva Muzeului Unirii din Alba Iulia se află „Tabloul de voluntari și luptători naționaliști care au contribuit la Unirea de la 1918", în care este trecut un număr de 16 fii ai localității Sohodol(ul de Arieș). Dintre aceștia, 8 au fost înrolați ca voluntari în Armata Română și au luptat la Mărășești, Mărăști și Oituz, alți 4, înrolați în Armata Română, au participat la aprigele lupte care au avut loc la Șiria și pe defileul riului Tisa, iar ceilalți au fost militanți patrioți și luptători pentru cauza poporului român.

În „Monitorul Oficial" din 24 iulie 1940 a fost publicat Decretul prin care se conferă medalia cu spade și panglică, foștilor membri ai Gărzilor Naționale din Transilvania din 1918—1919. În lista acestora, sohodolenii sînt cei mai mulți (44) fapt care reflectă cît de activă a fost participarea fiilor acestei comune la marele act al Unirii de la Alba Iulia.

Este vrednic de subliniat faptul că din prezidiul Marii Adunări de la Alba Iulia a făcut parte și Episcopul Dr. Vasile Stan, fiu al Sohodolului de Arieș. Deși bolnav, acest eminent ierarh patriot și cărturar luminat a venit la Alba Iulia, unde, cu profundă emoție, și-a întîlnit consătenii, sosiți și ei aici întru proslăvirea Marii Uniri.

•

Punînd în lumină participarea Sohodolului de Arieș la însemnate evenimente ale istoriei noastre naționale mi-am îndeplinit o datorie, o obligație de suflet față de cei ce s-au născut și au trăit pe aceste meleaguri. Sohodolenii se pot mîndri că înaintașii le sînt — și nu numai lor — pilduitori prin bărbăție și jertfe în slujirea marilor idealuri ale neamului și nu se cuvine a lăsa să se așeze colbul uitării peste viața și faptele lor vrednice de pomenire.

Pr. *Eugen Goia*

OSPĂȚUL CREDINȚEI

În dimineața zilei de Paști, în cuprinsul sfintei slujbe, avem fericitul prilej să auzim și cuvîntul de învățătură al Sf. Ioan Gură de Aur, prin care sîntem chemați la ospățul credinței, căci ni se spune: „Toți să vă îndulciți de ospățul credinței. Toți să luați bogăția bunătății". Ospățul credinței, la care sîntem chemați, este bucuria pricinuită de învierea Domnului Hristos, bucuria sfinților Paști, pe care o primesc cei ce cred în învierea Domnului, și o au cei ce prăznuiesc, la Paști, „omorîrea morții, sfărîmarea iadului și începutul altei vieți, veșnice". De ospățul credinței se bucură cei ce, la Sf. Paști, simt și mărturisesc că „acum toate de lumină s-au umplut și cerul și pămîntul și cele de dedesubt" și de aceea sărbătoresc „Paștile cele mîntuitoare, Paștile cele veșnice, Paștile cele mari, Paștile credincioșilor, Paștile (care sînt) izbăvirea de întristare, Paștile care au deschis nouă ușile raiului, Paștile cele ce sfințesc pe toți credincioșii".

Sîntem chemați la ospățul credinței, în ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa, și răspundem chemării, pe măsura credinței noastre. Luăm parte la ospățul credinței, în raiul anului bisericesc, deci la sfintele Paști și în toată săptămîna luminată, bineștiind că „din moarte la viață și de pe pămînt la cer Hristos-Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei ce-I cîntăm cîntare de biruință. Ne îndulcim de ospățul credinței, cînd, împreună cu toți dreptmăritorii creștini, cîntăm cîntare de biruință și zicem: „Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd și celor din morminte viață dăruindu-le". Iar ca semn că ne îndulcim de ospățul credinței este faptul că ne apropiem de Domnul Hristos „și în loc de mir cîntare aducem Stăpînului" și „împreună cu cetele cele iubitoare de praznice sărbătorim Paștile cele veșnice".

Paștile care au deschis nouă ușile raiului, pentru cei credincioși nu se mărginesc la zilele hotărîte pentru sărbătorirea Învierii Domnului Hristos, ci ele fiind și „Paști veșnice", pe lîngă că se repetă în fiecare Duminică, — căci în fiecare Duminică sărbătorim Învierea Domnului — ele mai sînt prezente și la fiecare Sf. Liturghie. Deoarece la fiecare Sf. Liturghie, amintind de „toate cele ce s-au făcut pentru noi", facem pomenire și de „învierea cea de a treia zi" a Mîntuitorului nostru, iar Sf. Paști ne sînt în luare aminte și cînd, după Sfînta Împărtășire cu Trupul și Sîngele Domnului, spunem, în rugăciune, și alcătuiri de la Sfintele Paști, căci zicem: „Luminează-te, luminează-te noule Ierusalime, că mărirea Domnului peste tine a strălucit. Saltă acum și te bucură, Sioane. Iar tu, Curată, de Dumnezeu Născătoare, veseleste-te întru învierea celui născut al Tău" și: „O, Paștile cele mari și preasfințite, Hristoase! O, Înțelepciunea și Cuvîntul lui Dumnezeu și Puterea, dă-ne nouă mai adevărat să ne împărtășim cu Tine în ziua cea neînserată a Împărăției Tale". Luînd aminte la unele ca acestea, înțelegem că ospățul credinței de la Sfintele Paști este de față și în fiecare Duminică, prin sărbătorirea Sf. Învieri a lui Hristos, precum și la fiecare Sfîntă Liturghie, în care sînt cuprinse și „Paștile, Hristos-Mîntuitorul".

Dar ospățul credinței nu este numai din bucuria Învierii Domnului și Mîntuitorului nostru, ci el cuprinde toate bucuriile sfinte, pe care ni le aduce în suflet credința noastră în Fiul lui Dumnezeu, prin care apropiere avem la Tatăl cel ceresc. Și e știut că credința noastră e izvor de bucurie vremelnică și veșnică, ceea ce înseamnă că de ospățul credinței ne putem îndulci cu prilejul oricărei bucurii, care își are pricina în Dumnezeu și ne este dată prin credință.

Cine se îndulcește de ospățul credinței primește și din bogăția bunătății și, în felul acesta, se împlinește chemarea: „Toți să vă îndulciți din ospățul credinței. Toți să luați din bogăția bunătății".

De ospățul credinței, de bogăția bunătății, izvorîtă din credință, ne învrednicim mai cu seamă, dacă avem conștiința curată, căci, după cuvîntul aceluiași Sfînt Ioan Gură de Aur, „conștiința curată face sărbătoarea". Dacă avem conștiință curată, sărbătorim și cînd nu e sărbătoare, iar dacă nu avem conștiință curată, înseamnă că nu sărbătorim nici la zi de sărbătorire. Așa se explică îndemnul de la Paști: „Să ne curățim simțirile și să vedem pe Hristos strălucind cu neapropiată lumina învierii și „bucurați-vă" zicînd, luminat să-i auzim, cîntîndu-i cîntare de biruință". Pentru cei cu conștiință curată, orice bucurie izvorîtă din credință este participare la ospățul credinței, este primire din bogăția bunătății. Cînd, cu darul lui Dumnezeu, ne vom curăți simțirile și vom avea conștiință curată, atunci ne vom bucura de Domnul Hristos, „veselia cea veșnică" și vom dori să înmulțim bucuria și să se bucure împreună cu noi și cerul și pămîntul, potrivit cu alcătuirea de la Sf. Paști, care zice: „Cerurile după cuvînță să se veselească și pămîntul să se bucure și să prăznuiască toată lumea cea văzută și cea nevăzută, că Hristos a înviat, ca cel atotputernic".

Deci să nu uităm îndemnul: „Toți să vă îndulciți de ospățul credinței. Toți să luați din bogăția bunătății". Să împlinim acest îndemn făcînd dovada că sîntem oameni ai bucuriei, purtînd în suflet bucurie și fiind înmulțitori și răspînditori de bucurie, ca unii care aparținem Domnului Hristos, pe care îl știm „Paștile cele mari" și „veselia cea veșnică".

Protosincel *Teofil Părăian*

Întrebări esențiale

Din vechime și pînă astăzi, se spune adeseori că „Cine vrea să se mîntuiască, cu întrebarea să călătorească"; și: „Omul se cunoaște mai bine după întrebările pe care le pune, decît după răspunsurile pe care le dă".

De aceea, în Sfînta Scriptură a Noului Testament, mai precis în Sfintele Evanghelii și în Faptele Apostolilor, găsim patru întrebări esențiale și existențiale cu privire la marea problemă a mîntuirii noastre subiective, întemeiate pe „ce să fac" sau „ce trebuie să fac".

Aceste întrebări n-au fost puse numai atunci ci ni le-am pus și ni le mai punem încă și e bine să le punem fiecare dintre noi cît mai des.

1. a) Tînărul bogat (Mt. 19, 16; Mc. 10, 17; Lc. 18, 18) îi pune Mîntuitorului Iisus Hristos marea întrebare: *„Bunule Învățător, ce să fac ca să moștenesc viața veșnică?"* la care Mîntuitorul îi răspunde prin cîteva din cele zece porunci.

b) Învățătorul de lege (Lc. 10—25) îi pune Mîntuitorului aceeași întrebare zicînd: *„Învățătorule, ce să fac ca să moștenesc viața de veci?"* iar ca urmare a dialogului ce are loc și totodată ca răspuns, Mîntuitorul Iisus Hristos rostește minunata pildă a Samarineanului milostiv.

2. Saul din Tars, strălucerat și orbit de lumina dumnezeiască a Lui Hristos și căzut la pămînt pe drumul Damascului, îi pune Domnului, care i se arătase, două întrebări: „Cine ești Doamne?" și *„Ce să fac Doamne"?* (F. A. 9, 5—6). După ce îi răspunde la prima întrebare: „Eu sînt Iisus pe care tu îl prigonești"; la a doua îi poruncește: „Ridică-te, mergi în cetate și ți se va spune (prin Anania) ce trebuie să faci".

Dacă aceste întrebări au fost adresate Mîntuitorului Hristos înainte și după Înviere, observăm mai departe că și Sfinților Apostoli ca trimiși ai Săi li s-au pus astfel de întrebări esențiale de către oamenii cărora le propovăduiau Evanghelia.

3. Mulțimile de ascultători de diverse limbi și care reprezentau „toate neamurile care sînt sub cer", uimite de minunea de la Rusalii, zguduite de predica apostolilor și „străpunse la inimă" de cuvîntarea Sfîntului Apostol Petru, adresează apostolilor întrebarea: *„Ce să facem, fraților?"* (F. A. 2, 37) la care Sfîntul Apostol Petru răspunde în numele tuturor, chemîndu-i și îndemnîndu-i la Botez și Pocăință spre iertarea păcatelor și spre dobîndirea harului Duhului Sfînt.

4. Temnicierul din Filipi mișcat sufletește, după cutremurul de pămînt care a clătinat temnița în care erau închiși Sf. Ap. Pavel împreună cu Sila, „tremurînd de spaimă și căzînd înaintea lor", le pune această întrebare: *„Ce trebuie să fac ca să mă mîntuiesc?"* (F. A. 16, 30), întrebare pe care a pus-o și Sfîntul Pavel Mîntuitorului Iisus Hristos pe drumul Damascului („Ce să fac Doamne?") și ca urmare a răspunsului primit de el atunci, răspunde temnicierului din Filipi: „Crede în Domnul Iisus și te vei mîntui tu și toată casa ta".

Paginile Patericului vechi (egiptean) sînt presărate cu astfel de întrebări esențiale pe care ucenicii le puneau duhovnicilor lor, îndrumătorilor sau părinților lor duhovnicești: „Ce să fac părinte ca să mă mîntuiesc?, Ce să fac părinte ca să mă izbăvesc de patimi?" sau „Spune-mi un cuvînt ca să mă mîntuiesc".

Și noi creștinii zilelor de astăzi, punîndu-ne din nou aceleași întrebări, aflăm răspuns din învățătura Sfintei noastre Biserici:

— „Dacă vrei să intri în viață păzește cele zece porunci, porunca cea mare a iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele, cele nouă porunci bisericești".

— „Mergi la Biserică și ți se va spune prin sfintele slujbe și prin predicile preoților ce trebuie să faci".

— „Spovediți-vă și să se boteze fiecare dintre voi cu botezul pocăintei, cu botezul lacrimilor, rugăciunii, spre iertarea păcatelor și înnoirea harului Duhului Sfînt".

— „Crede în Dumnezeu cel din Sfînta Treime, Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt Treimea cea de o ființă și nedespărțită", crede în Mîntuitorul Iisus Hristos, Fiul Lui Dumnezeu întrupat, crede în Sfînta Biserică, în sfintele Taine, săvîrșește fapte bune, îmbogățește-te în virtuti, iubește-ți patria, respectă legile, dăruiește-te muncii și te vei mîntui tu și toată casa ta, familia ta și neamul tău".

Viața noastră pămîntească este o vreme a întrebărilor pe care ni le punem și le punem. Prin moarte și după moarte ni se va pune nouă „marea întrebare", la care fie să putem da fiecare „răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a Lui Hristos".

Ierom. *Daniil Stoenescu*

Cum l-am cunoscut pe Nicolae Iorga

Era cu 60 de ani în urmă, într-o senină zi de primăvară tîrzie. Soarele suia spre miazăzi. Terminasem pentru ziua aceea, cele două ore de la Institut, o oră de arheologie și o alta de Comentar la Vechiul Testament.

Traversînd Piața mare, în drum spre locuința mea din strada Gheorghe Lazăr nr. 1, întîlnesc pe decanul de vîrstă al Institutului, profesorul Dr. Aurel Crăciunescu, care zărindu-mă îmi strigă de departe: „Beniamine, bine că te văd. Vii cu mine la gară, soseste dl. profesor Iorga. M-a delegat Mitropolitul să-l întîmpin și să-i comunic că-i oaspetele Său... Încolo vii cu mașina".

Bucuros de a cunoaște un om cum altul n-am cunoscut, mă reped acasă, îmbrac o haină ca de zile mari și plecăm.

Ajunși la gară găsim grupuri de școlari sosiți în așteptarea trenului, în fruntea lor profesorul Silviu Teposu, inspector școlar.

Peste puțin timp soseste doctorul Preda, reprezentantul Societății „Astra" și la nu mult timp după aceea prefectul județului, preotul I. Borcea, doctor în drept, protopop la Săliste.

Din fața gării, înspre tren, era alungit un covor, iar lumea călătoare s-a îngrămădit și ea curioasă.

Iată că soseste trenul, oprind vagonul cu cel așteptat chiar în fața noastră. E Iorga în persoană: un colos de om cu o constituție fizică perfect organizată, ochi mari și pătrunzători, din care radia o seninătate biblică, față zîmbitoare, barbă patriarhală, îmbrăcat în haine negre, ca de zile mari, în mînă ținînd o geantă umflată de conținutul ei.

„În numele județului Sibiu Vă zic Bine ați venit...", „Astra" salută prezența Dv. la Sibiu. Corpul didactic vă salută cu tot respectul".

Rînd pe rînd Iorga întinde mîna prefectului, reprezentantului „Astrei", strînge mîna delegatului corpului didactic, iar ajungînd la Crăciunescu, acesta zice: „Domnule Profesor, în numele I. P. S. Mitropolit Nicolae Vă zic bine ați venit și Vă rog să binevoiți a primi să fiți oaspetele I. P. S. Sale".

În timp ce Iorga îi strînge mîna lui Crăciunescu, acesta zice, arătînd spre mine: „Cel mai tînăr coleg de la Institut"; Iorga îmi strînge mîna zicînd: „Fie!"

M-am despărțit de grupul festiv, bucuros că am cunoscut un om mare și la propriu și la figurat...

În oraș se șoptea și în dreapta și în stînga: „A venit Iorga!" Am luat parte la conferința pe care a ținut-o în oraș.

În sala de conferințe era o îngrămădeală de lume iar Iorga vorbea de pare că era un călăreț luat la întrecere cu niște pedestri rămași în urmă. După conferință am pornit spre casă, însoțit de vecinul de scaun Simeon Mitea, mai tîrziu viceprimar al municipiului Sibiu, cugetînd amîndoi că Nicolae Iorga este un om inegalabil, de-o forță spirituală extraordinară, de o dibăcie, inteligență și erudiție unică și o capacitate creatoare excepțională.

Pr. *Nicolae Neaga*

IUBIRE ŞI ÎNVIERE

Iubirea este dumnezeiască. „Dumnezeu este iubire" (Ioan IV, 8). Existenţă în iubire, Dumnezeu este totodată viaţă, iubirea fiind principiul vieţii; orice viaţă se naşte din iubire.

Dar, Dumnezeu este iubire pentru că este Treime. În Treime stă posibilitatea iubirii şi bogăţia vieţii. În monolog, în vorbirea doar cu sine nu se poate naşte decît iubirea de sine. În doi, cum s-a observat (Hugues de Saint Victor, pr. prof. D. Stăniloae), fiecare se gustă pe sine din iubirea celuilalt şi egoismul nu e deplin depăşit. Numai cînd iubirea fiecăruia din cei doi se revarsă într-un altul, se dezvăluie iubirea şi viaţa în plenitudinea ei, ne-egoistă, reală lepădare şi uitare de sine pentru instituirea vieţii altuia.

În Dumnezeu, iubirea este viaţa Tatălui care se revarsă în Fiul, „Chipul" Slavei Sale (Ef. I, 17; Col. I, 15); şi, în Duhul Sfînt, Care este „Sînul" iubirii Sale (Ioan I, 18); în Treime este astfel plenitudinea iubirii şi a vieţii.

În această plenitudine stă obîrşia creaţiei, pentru că „binele se revarsă", cum spun Părinţii; se revarsă haric. Duhul Sfînt care este „Sînul Tatălui", în care odihneşte din veci Fiul, este şi sînul de viaţă dătător al făpturilor; este şi Sînul care se face una cu sînul Fecioarei Maria „cea plină de har", Preacurata Maică, din care Fiul se naşte din iubire pentru noi; şi este sînul haric al Bisericii în care de la Cincizecime, Tatăl ne re-naşte pe noi toţi pentru a fi „strămutaţi în împărăţia Fiului iubirii Sale" (Col. I, 13). — „Ca o roadă a trupului, prin Duhul, fii se fac ţie, Hristoase, ca şi Tatălui, Sfinţii pururea", preamăreşte Biserica (Antifon Glas 3).

Zidiţi „după chipul lui Dumnezeu" şi spre o infinită „asemănare" cu El, avem rădăcina şi icoana noastră veşnică în iubirea şi viaţa divină a Treimii. Ce altceva a însemnat şi înseamnă raiul, dacă nu viaţa oglindind „frumuseţea Treimii", cum psalmodiază Biserica (Canon Sfînta Treime). Şi ce altceva a însemnat căderea lui Adam, dacă nu o cădere din iubire; despărţire şi îndepărtare de Protochipul, de Izvorul iubirii şi al vieţii divine? O gustare din dulceaţa iubirii de sine devenită întemeiere în sine, egocentrism, patimă; de unde şi o gustare ambiguă de sine, amestec de bine şi rău (Facere III, 5), sfîrşind în crima lui Cain. Gustare şi din lumea aceasta concepută doar ca posesie, ca sumă de obiecte, de satisfacere, nu numai a nevoilor ci şi a plăcerilor tot mai deşarte, care o prihăneşc, o poluează grav şi o ameninţă chiar cu distrugerea. Nu gustare din ea ca o „euharistie", cu uimire în faţa bunătăţii şi a frumusetii creaţiei, ca împărtăşire spre „bucurie şi viaţă", din darul iubirii şi vieţii Dumnezeului Celui viu. Dar atunci, răul, păcatul, devine un zid, un stăvilar, „o despărţire" cum spune Proorocul (Isaia 59, 2) care împiedică viaţa divină să se mai reverse în noi. De aici: „plata păcatului este moartea" (Rom. VI, 23).

În Iisus Hristos se reface chipul nostru dumnezeiesc. Fiul lui Dumnezeu descoperă, de la obîrşie, în Întrupare, chipul nostru divino-uman. În El, Cel fără de păcat, viaţa divină se revarsă neîncetat, fără stăvilare. Divinul şi umanul comunică aici firesc; umanul revelează neîncetat divinul, iar divinul comunică, lucrează prin firea umană, împărtăşind în iubire viaţa adevărată, deplină. „Viaţa de veci care era la Tatăl şi s-a arătat", cum zice Apostolul (I Ioan I, 2), se revarsă din Hristos în Duhul Sfînt şi lucrează: vindecă vieţi mutilate de boli şi suferinţe; hrăneşte mulţimi flămînde înmulţind pîinile, El „pîinea vieţii" (Ioan VI, 35); izgoneşte prin iubire puterea răului, adică a neiubirii, care desfigurează chipul vieţii noastre divine; izgoneşte însăşi moartea; în iubire, în iubirea divină nu există dar moarte. Iar, „Slava lui Dumnezeu este omul viu" (Sf. Irineu).

Totuşi Hristos îndură şi moartea, dar pentru noi. El nu are nimic comun cu moartea, cu puterile care o produc. În El nu este păcat, virus al morţii, nu este nici un compromis cu moartea. Nu există negaţie în El; este numai Da, „Amin" în cel mai adînc şi deplin sens (II Cor. I, 20). El n-a cugetat şi n-a săvîrşit în nici un chip vreun atentat la adresa vieţii, a nimicirii ei. N-a gîndit moartea nimănui, n-a îndemnat, n-a uneltit asupra cuiva acest act grav negativ. N-a osîndit nici pe păcătoşi. El iubeşte pe cei drepţi şi miluieşte pe păcătoşi; îi vaetă, „deplînge pe cărturarii şi fariseii făţarnici" (Matei XXIII, 13—30); pe bogaţi (Marcu X, 23—25); se roagă pentru răstignitori, pentru iertarea şi mîntuirea lor. El există din veci şi din de-a pururi numai pentru iubire şi viaţă.

Dar El a gustat moartea. — Apare un paradox: gustă moartea, care e negaţie a iubirii, a vieţii, a oricărei activităţi, Cel Care este iubire, viaţă „prin Care toate s-au făcut" (Ioan I, 3) şi Care a venit să rezidească făptura. Primeşte moartea, care e ruptură în existenţă, Cel ce coboară din armonia sublimă a Treimii. Dar tocmai pentru aceea coboară: pentru a arunca din nou peste prăpastia separării puntea iubirii; pentru a lega cele două tărîmuri: al divinului şi al umanului, al vieţii infinite cu cel al vieţii „căzute" în „latura şi umbra morţii" (Mat. IV, 16), cu lanţul iubirii, care „e mai tare ca moartea", pentru că poate naşte etern viaţa.

Tocmai în adîncul acestei iubiri se dezleagă, mai ales, taina pătimirii ca şi a morţii lui Hristos pe care şi-o mărturiseşte Însuşi prin gravul cuvînt rostit de pe cruce: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu pentru ce M-ai părăsit?" (Matei XXVII, 46). — Moartea apare ca evidenţa ultimă a „părăsirii lui Dumnezeu". „Dumnezeu n-a făcut moartea şi nu se bucură de pieirea celor vii" (Înţ. lui Solomon I, 13). Bucuria lui e bucuria vieţii.

Dar, acceptînd moartea, Fiul lui Dumnezeu, devenit şi Om, în care e posibilă moartea, arată iubirea divină a Treimii pentru om. „Iubind pe ai Săi cei din lume, pînă la sfîrşit i-a iubit" (Ioan XIII, 1), adică pînă la capăt. Iar, „mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi" (Ioan XV, 13). Or, Domnul îşi pune sufletul Său pentru noi, pentru a fi şi în moarte cu noi; pentru a nu fi niciodată singuri, fără El, „părăsiţi" de El. Cum am fi altfel mîntuiţi, cînd tocmai în moarte am fi părăsiţi? Or, atunci cînd pe cruce Iisus strigă: „. . . . Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?", El descoperă iubirea pentru noi. Atunci, omul, în moartea lui poate în schimb să exclame: Te preamăresc, Doamne, că astfel în pătimirea şi moartea mea, nu mai sînt eu părăsit. Nu mai mor singur, fiind cu Tine, „prin asemănarea morţii Tale" (Rom. VI, 6). Ai primit „părăsirea" Tatălui pentru a nu mă părăsi pe mine în moarte: Tu Cel ce eşti Viaţa.

Dar Hristos a primit „părăsirea" Tatălui pentru noi, ca şi pentru Tatăl, împlinind porunca Lui, că „aşa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară" (Ioan III, 16). Atunci El trăieşte această părăsire din iubire pentru Tatăl, din iubire pentru noi. din iubirea Tatălui pentru noi. Şi totul se petrece deodată, fără intervale, plinind „sfatul cel veşnic" al Sfintei Treimi. Hristos dezvăluie astfel absolutul şi plinătatea iubirii pentru Tatăl şi pentru noi, în Acelaşi Unic Duh Sfînt. „Părăsirea" Lui poartă, descoperă în ea însăşi esenţa şi puterea iubirii. A iubi înseamnă tocmai a te „părăsi", a renunţa la tine, a te uita pe tine pentru altul. Acesta e înţelesul adînc al cuvîntului Sfîntului Apostol Pavel cînd zice despre Domnul: „S-a golit pe Sine, chip de rob luînd . . . S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-Se pînă la moarte . . ." (Fil. II, 7—8). Mîntuitorul pe cruce se uită pe Sine, Se „leapădă de Sine" şi primeşte părăsirea pentru noi, pentru a noastră mîntuire. De aceea şi foloseşte cuvîntul nostru omenesc luat din strigătul Psalmistului (Ps. 21, 1). — Părăsirea aceasta ţine de iubire, nu de păcat; este condiţie a vieţii, nu a morţii. Este identificarea Lui cu noi, aşa cum spune vechiului Pavel pe drumul Damascului: „Saule, Saule, de ce Mă prigoneşti?" (Fapte IX, 4). Sau cum va zice la Judecată: „. . . Întrucît aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai Mei, prea mici, Mie Mi-aţi făcut" (Mat. XXV, 40). Rostirea „părăsirii" pe cruce este strigătul supremei iubiri: şi pentru Tatăl a cărui poruncă o împlineşte; şi pentru noi a căror mîntuire o săvîrşeşte, unindu-Se cu noi, cu condiţia noastră. Întrucît în ea, în această „părăsire" este tot atît de etern şi absolut unit cu Tatăl, iar acum şi cu noi.

Dar, cum Îl părăseşte Dumnezeu pe Cel ce El Însuşi este Dumnezeu întrupat? Precum învaţă dumnezeiasca Revelaţie, în Hristos „locuieşte trupeşte plinătatea Dumnezeirii" (Col. II, 9). În El, Persoana este Dumnezeu-Cuvîntul, chiar pe cruce. În moarte intră acum Dumnezeul Cel viu. „De mă voi pogorî în iad, de faţă eşti Doamne" rostise Psalmistul (Ps. 138, 8). Iar Biserica arată: „Oricine nu va mărturisi că Domnul nostru Iisus Hristos, răstignit în trup, este cu adevărat Domn al slavei şi Unul din Sfînta Treime, să fie anatema" (Sinodul V Ecumenic).

Pe cruce moare Omul; dar Domnul vieţii este de faţă. în El „Sfatul cel veşnic" prevede acest ceas ajuns la „plinătatea vremii", chiar mai înainte de a fi lumea. „Nu cu lucruri stricăcioase, cu argint sau cu aur aţi fost răscumpăraţi, învaţă Apostolul, ci cu scumpul sînge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat şi neprihănit, care a fost cunoscut mai înainte de întemeierea lumii, dar care s-a arătat în anii cei mai de pe urmă pentru voi" (I Petru I, 18—20). Iar conştiinta Bisericii vrînd să înţeleagă taina, se întreabă la Prohodul Domnului: „Cum mori Viaţă?". Şi tîlcuieşte: „Soarele a apus . . . Neînseratul Soare, Hristos . . ." Şi încă: „Somn învietor, în mormînt dormind, Hristoase Doamne, din cel greu somn al păcatului ai sculat . . . neamul omenesc". Şi în alt chip, mai pătrunzător: „Bob în două firi . . . în adînc pămînt, cu lacrămi se seamănă. Răsărind El iar, lumea va bucura".

Mormîntul poartă acum un Bob dumnezeiesc. Dar atunci, mormîntul devine noaptea de Paşti a Bobului de grîu divin. Care căzînd pe pămînt şi murind aduce roada Sa (Ioan XII, 24). Iubirea divină transformă moartea. Hristos moare dumnezeieşte. În locul iubirii idolatre de sine, „bold al morţii", Hristos vine în moarte cu iubirea, „lepădarea de sine". „Părăsirii" lui Dumnezeu îi răspunde şi părăsirea de sine a Omului prin cruce. Moartea se transformă în Jertfă oferită Tatălui şi se mistuie în iubire. Mormîntul se face purtător de viaţă „Sîn" al Duhului Sfînt, izvor al Învierii. Iar Biserica exclamă: „Prăznuim omorîrea morţii, sfărîmarea iadului şi începutul unei alte Vieţi veşnice". Şi într-adevăr, e începutul unei noi vieţi! Hristos „Nu pune vin nou în burdufuri vechi" (Luca V, 37). În El totul este nou. Este cu adevărat Dumnezeu-întrupat, Care în înviere continuă să creeze; din moarte „cheamă la fiinţă cele ce încă nu sînt" (Rom. IV, 17). — Şi totuşi, El mai zice: „. . . Vinul vechi e mai bun!" (Luca V, 39). Da! Vinul Lui cel nou este sîngele „Mielului jertfit încă de la întemeierea lumii" (Apoc. 13, 8). Este sîngele, iubirea Treimii: eternă în Dumnezeu, veşnic nouă pentru noi; iubirea este noutatea veşnică.

Din şi în iubire, Hristos ne împărtăşeşte viaţa Lui, învierea; prin toate faptele Lui mîntuitoare. „Cuvintele Lui sînt duh şi viaţă" (Ioan VI, 63). Botezul în El, în Crucea şi Învierea Lui (Rom. VI, 3—6) este începutul învierii noastre. Mirul, „pecetea darului Duhului Sfînt" întăreşte în noi şi creşte lumina, înţelegerea vieţii celei noi. Euharistia, Trupul Lui care a sfinţit trupul Fecioarei şi a făcut-o „Maica Luminii", vrea să facă din fiecare creştin dreptmăritor un vas al Luminii, un fiu al Învierii, care să poată da mărturia iubirii dumnezeieşti: „Hristos a înviat!"

Pr. prof. *Constantin Galeriu*

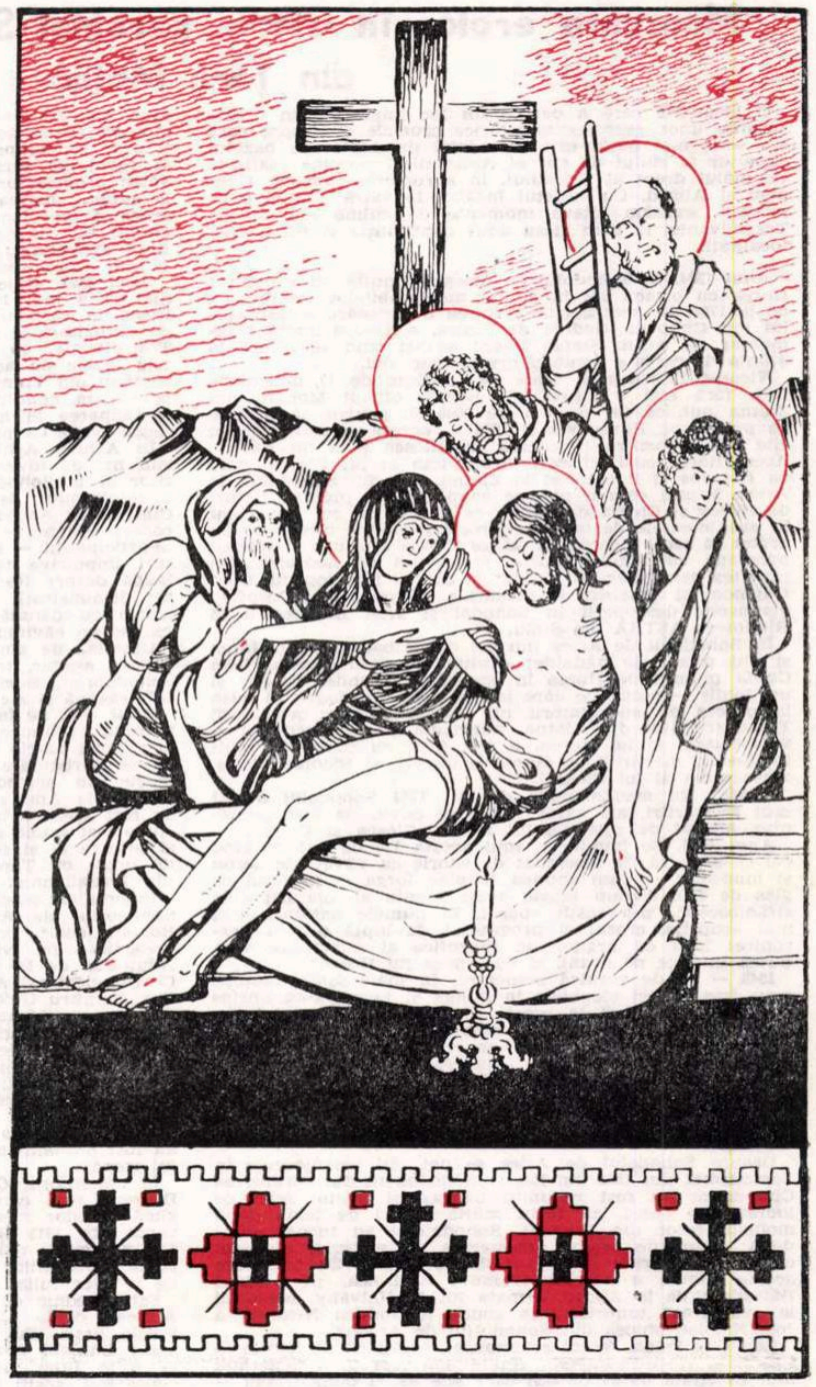

Pîinea din Emaus

Omul din totdeauna a năzuit nu numai să cunoască, ci şi să înţeleagă, iar de la aceasta nu s-au abătut nici ucenicii Domnului, inclusiv cei doi răzleţi de pe drumul spre Emaus. Luca şi Cleopa îl cunoscuseră destul de bine pe Învăţătorul lor, nu se îndoiau de realitatea, propovăduirea, minunile şi puterea Lui, dar nu erau în stare să priceapă cum de fusese cu putinţă ca El să pătimească şi să moară. Înainte de a ajunge la înţelegerea Învierii e necesar să descoperi sensul Crucii, dar tocmai aceasta era piatra lor de poticnire, nedumerirea şi tristeţea cu care se întorceau acasă şi pe care nu s-au sfiit să le împărtăşească şi Călătorului ce li se alăturase, cam pe neaşteptate şi cam din senin, în drumul către sat.

Acesta le vorbeşte ca un înţelept şi se pare că nu vrea nimic altceva decît să le tîlcuiască în mod corect profeţiile asupra lui Mesia, în sensul că iconomia Sa biografică trebuia să cuprindă, neapărat, suferinţa şi moartea, că acestea nu erau simple accidente menite să descumpănească, ci o condiţie esenţială a biruinţei finale.

Cei doi îl ascultă, dar nu-L recunosc. Nu e un caz de excepţie. Maria Magdalena îl confundase cu grădinarul; cei unsprezece nu îndrăzneau să-L întrebe cine este, deşi ştiau că El era; Toma va cere evidenţa probei tactile. Dar cu Luca şi Cleopa se întîmplă altceva: nu e vorba doar de incapacitatea lor de a percepe Învierea, ci de faptul că însuşi Cel înviat le ţine ochii la distanţă, operează asupră-le neputinţa de a-L identifica. Cu alte cuvinte, El refuză să li se descopere, dar nu ascunzîndu-se sub o oarecare mască, în spatele unui alt chip sau al unei alte înfăţişări, ci punîndu-i pe ei în situaţia de a nu-L recunoaşte.

Aşa se face că, odată ajunşi în sat, ei îi oferă ospitalitatea ca unui anonim şi-L primesc în casă ca pe un drumeţ ostenit şi flămînd — care are nevoie de hrană şi adăpost —, fără să ştie că gestul lor întrupează unul din avertismentele esenţiale ale Învăţătorului, anume că El însuşi e prezent în fiece act de iubire faţă de nevoiaşii lumii. Firesc, libertatea le-a aparţinut. Ei ar fi putut tot atît de lesne să se despartă de El mulţumindu-i de vorbă înţeleaptă, cu părerea de bine că se întîlniseră pe drum; e tributul de politeţe al celor mai mulţi dintre noi. Dar opţiunea întru omenie avea să-i ducă la revelaţie.

Cina începe, Oaspetele ia pîinea, îşi ridică privirea la cer, mulţumeşte, binecuvîntează şi frînge . . . E clipa în care solzii cad de pe ochii celor doi; ei îşi recunosc Învăţătorul, dar nu în chip, ci în gest (de altfel, El se şi face de îndată nevăzut). Luca şi Cleopa au de acum certitudinea Învierii, ştiu că ceea ce se petrecuse cu ei nu era o joacă divină de-a v-aţi ascunselea, ci modalitatea prin care Dumnezeu ne implică în propria Sa descoperire, că El primeşte să ne intre în casă cu condiţia ca noi să-I ţinem uşa deschisă, indiferent de înfăţişarea sub care L-am intuit. Dar, mai presus de toate, ucenicii pricep că în timp ce se întrebau pe drum, tinguindu-se, asupra Hristosului istoric, alături şi împreună cu ei mergea Hristosul euharistic.

Aici se încheie Scripturile; evangheliştii vor consemna în secundar evenimente istorice şi în principal fapte semnificative; nu cunoaşterea e importantă, ci înţelegerea; putem avea goluri de informaţie, aproximaţii cronologice, nedumeriri exegetice, variante iconografice, dar în Emaus ni se descoperă că de aici înainte Hristos cel răstignit şi înviat străbate istoria întru frîngerea pîinii, actul de identitate prin care El ne devine accesibil nouă, nepriceputilor. Începe era liturgică.

„Oare nu era inima noastră arzînd întru noi cînd ne vorbea pe cale şi ne tîlcuia Scripturile?" se întreabă cei doi după ce rămîn singuri. Aşadar, în timp ce ochii le erau ţinuţi să nu-L cunoască, sensibilitatea lor lăuntrică primea imbolduri divine. El L-au îmbiat, într-adevăr, la cină, cu bunăvoinţa elementară a gazdei ospitaliere, dar nu era mai puţin adevărat că şi El li se îmbiase din interior, discret, printr-o inexplicabilă dogoare duhovnicească. Omului i se lasă libertatea de a alege, dar sufletul său nu este niciodată un teren neutru; Dumnezeu merge pe-aproape, totul este să-i simţi căldura. Ucenicii i-o simţiseră fără să priceapă; acum înţeleg, în sfîrşit, că nu fuseseră şi că n-au rămas singuri: au cu ei Pîinea, în care stăruie nu numai gestul preacuratelor Sale mîini, ci şi fiinţa Sa cea mai presus de chip şi de cuvînt.

Arhim. *B. V. Anania*

Sfinţii Ierarhi IOREST şi SAVA — 24 aprilie

Se împlinesc în 24 aprilie anul acesta 33 de ani de cînd în calendarul Bisericii noastre s-au scris pentru cinstire şi pomenire doi fii ai neamului, fraţi de slujire şi de pătimire, mărturisitori ai dreptei credinţe pe pămîntul Transilvaniei, Sfinţii Ierarhi Ilie Iorest şi Sava Brancovici.

Împlinind cuvîntul Sf. Apostol Iacov (V—11): „Iată, noi fericim pe cei ce au răbdat . . .", să privim la viaţa lor, acum cînd răsplata lui Dumnezeu s-a arătat cu prisosinţă peste ostenelile lor, cu poporul binecredincios român, liber, independent, unitar şi prosper în casa sa şi în credinţa sa strămoşească.

Sf. Ierarh Iorest s-a născut în Ţara Ardealului, din părinţi ortodocşi, primind la botez numele de Ilie. Fiind înclinat spre cele duhovnicesti, părinţii săi l-au dus la mănăstirea Putna din Moldova unde a ucenicit şi a intrat în monahism sub numele de Iorest, dovedindu-se rîvnitor în cele ale ortodoxiei, fiind apreciat şi cinstit chiar de domnitorul Moldovei Vasile Lupu. Murind mitropolitul Ardealului Ghenadie II (1627—1640), a fost ales monahul Iorest, fiind hirotonit arhiereu în toamna anului 1640 de Teofil mitropolitul Ţării Româneşti, păstorind pe toţi românii „de la cetatea Braşovului pînă în munţii Maramureşului", între anii 1640—1643.

Luptînd dîrz împotriva planurilor de calvinizare a românilor din Transilvania de către conducerea politică a vremii, după 3 ani — este aruncat în temniţă pentru învinuiri nedrepte — de unde era scos în faţa bisericii sale din Bălgrad dezbrăcat de hainele lui „fiind făcut priveliste lumii şi bătut cu nuiele pe trupul gol" dar nerenunţînd la dreapta credinţă strămoşească. Pentru el 24 de credincioşi români s-au pus chezaşi pentru suma de 1000 taleri şi a fost scos din temniţă. Dorind să restituie suma, a plecat la Putna şi de acolo în Rusia după ajutoare, iar la întoarcere nu i s-a îngăduit să rămînă în Ardeal, stabilindu-se la Putna, şi murind în 1678.

Sf. Ierarh Sava Brancovici s-a născut în Ineul Ardealului primind din botez numele de Simeon. A studiat şi călătorit prin ţări străine, mai apoi oprindu-se la mănăstirea Comana din Ţara Românească la unchiul său vlădica Longhin, unde a ucenicit cîtva timp. Întors acasă, ia parte la apărarea Ineului atacat de turci, după care intră în cler. După moartea protopopului Grigorie de Ineu este ales succesor al acestuia. Merge la Tîrgovişte pentru a fi hirotesit protopop. La întoarcere află că soţia murise în ziua hirotesirii lui, iar mama sa se călugărise. Ca protopop depune multă rîvnă spre toate cele bune în Ineu. Murind mitropolitul Ardealului Simeon Ştefan (1643—1656), soborul preotilor şi mirenilor întruniţi la Alba Iulia aleg de mitropolit pe protopopul de Ineu. Merge în Ţara Românească unde se călugăreşte primind numele de Sava, iar mitropolitul Ştefan al Ungro-Vlahiei împreună cu mai mulţi arhierei îl sfinţesc arhiereu la praznicul Înălţării Sf. Cruci — 1656.

Întors la Alba Iulia începe munca ca şi înaintaşii săi, îndeosebi Iorest. După 3 ani se încearcă de conducerea Principatului înlocuirea lui, cînd apar: Ghenadie II (1659—1660) şi Daniil (1660—1661), dar Sf. Sava îşi menţine funcţia şi autoritatea în Ardeal. În anul 1668 face o călătorie în Rusia, cu care Biserica Românească a fost totdeauna în bune raporturi şi întrajutorări.

În anul 1680 a fost trimis de ocîrmuirea calvină în judecata unui sobor şi a fost scos din scaunul mitropolitan, fiind aruncat în temniţa palatului din Bălgrad, apoi la Iernut, Vinţ şi la Brîncovenesti pe Mureş. Şi atît a fost biciuit vlădica Sava, cu corbace ca de foc „pînă ce a căzut cămaşa şi carnea de pe dînsul". Ba, în Vinţ era scos în fiecare vineri din temniţă — ziua morţii pe cruce a Domnului Hristos — şi bătut crunt cu toiege. Prin mijlocirile voievodului Ţării Româneşti Şerban Cantacuzino a fost slobozit din închisoare, după care, bătrîn şi slăbit de suferinţe, a trecut la Domnul în ziua de 24 aprilie 1683, împlinindu-se acum 305 ani. În pomenirea lui, fratele său Gheorghe donează o Evanghelie bisericii din Veştem cu menţiunea — „pentru răposatul Sava mitropolitul Ardealului".

Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la 28 februarie 1950 a iniţiat cercetare canonică a celor doi ierarhi şi a altor vrednici ostenitori şi luptători, pentru a fi canonizaţi, întocmindu-li-se slujbele tradiţionale ortodoxe.

Solemnitatea canonizării lor s-a făcut în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia — în consens Pan-Ortodox — în ziua de 21 octombrie 1955, stabilindu-se pentru Sfinţii Ierarhi Mărturisitori Iorest şi Sava zi de prăznuire — 24 aprilie — data morţii lui Sava.

Icoana celor doi mitropoliţi-mărturisitori ai Bălgradului împreună cu a celorlalţi trei ardeleni: Visarion, Sofronie şi Oprea, — aceştia din urmă prăznuindu-se la 21 octombrie — se păstrează în Catedrala Episcopală din Alba Iulia, unde se oficiază regulat acatistele şi slujbele lor. în mod deosebit în zilele lor de prăznuire.

Pe fericiţii ierarhi, pe Iorest şi Sava, . . . cu credinţă şi cu evlavie să-i lăudăm, cinstind ostenelile lor şi zicînd: Bucuraţi-vă luminatilor Ierarhi şi mărturisitori ai Ortodoxiei".

Pr. *Toma Păunescu*

Două importante Conferinţe bisericeşti în viitorul apropiat

Între 7—10 februarie 1988, a avut loc la Milano, în Italia, o întrunire a Comitetului de legătură între Conferinţa Bisericilor Europene (C.B.E.) şi Consiliul Conferinţelor romano-catolice din Europa (C.C.E.E.), în vederea organizării celei de *A IV-a Reuniuni comune europene*, care va avea loc la Erfurt, în R.D.G., în septembrie 1988.

Tema acestei Reuniuni va fi: *„Vie Împărăţia Ta"*. Precum se ştie, primele trei Reuniuni au avut loc la Chantilly (Franţa), Logumklöster (Danemarca) şi Riva del Garda (Italia). A fost numită o comisie specială de pregătire a Reuniunii şi s-au dat în lucru temele care vor fi tratate, pe de o parte de reprezentanţi ai C.B.E., pe de alta ai C.C.E.E.

Reuniunea de la Erfurt va da aşadar un nou prilej tuturor Bisericilor din Europa, inclusiv a celor romano-catolice, să examineze în lumina Sfintei Scripturi şi în lumina situaţiei din lumea de azi, cum trebuie interpretată acea cerere din „Rugăciunea Domnească", prin care credincioşii se roagă: *„Vie Împărăţia Ta"*, împărăţia înţelegerii şi a iubirii, a dreptăţii şi a înfrăţirii, a păcii din sufletele oamenilor, dintre oameni şi popoare. Evenimentul are o importanţă deosebită tocmai pentru că alături de Bisericile membre ale Conferinţei Bisericilor Europene, deci Biserici Ortodoxe şi protestante, va participa şi Biserica romano-catolică. În felul acesta *toţi* creştinii din Europa vor da o mărturie comună despre felul cum înţeleg realizarea încă din viaţa aceasta a *Împărăţiei lui Dumnezeu*.

Fără îndoială, teologii, ierarhii, preoţii şi laicii prezenţi vor întreprinde incursiuni largi în exegeza textuală, vor afirma latura duhovnicească a lui, care presupune schimbarea minţii şi a inimii, şi chemarea lui Dumnezeu în ajutorul nostru, ca şi criteriu al gîndirii şi al faptelor noastre, dar vor avea în vedere şi nenorocirile, nedreptăţile din lumea noastră, care nu pot fi semne ale Împărăţiei lui Dumnezeu. Se vor propune soluţii şi măsuri, îndemnuri şi învăţături către credincioşi, ca şi recomandări către cei care ţin în mîinile lor destinele lumii aici pe pămînt.

În vederea aceluiaşi scop, cu precizarea că se vor trata situaţii *numai* din cele care ameninţă şi tulbură lumea de azi, şi cu o participare şi mai largă, Reuniunea de la Milano a stabilit unele detalii cu privire la organizarea în 1989 a unei „Conferinţe Europene" cu tema *„Pace prin dreptate"*. Ea se va ţine în oraşul Basel din Elveţia. Vor participa cca. 350 de membri ai Conferinţei Bisericilor Europene (din cele 116 Biserici membre) şi cca. 350 membri romano-catolici, spre a fi la paritate. O comisie de organizare se va ocupa de detalii. În principiu, fiecare Biserică membră a C.B.E., sau C.C.E.E., va putea trimite cîte 3 reprezentanţi.

Conferinţa este gîndită a fi de asemenea un mare eveniment european în 1989, cu speranţa că toate Bisericile se vor declara *pentru* pace, dezarmare, dreptate socială.

Accentul va cădea pe faptul că nu se va putea obţine pace trainică în lume, decît prin dreptate socială, prin instaurarea în lume a unei noi ordine economice şi morale.

La lucrările pregătitoare de la Milano din partea Conferinţei Bisericilor Europene au participat: Mitropolitul Alexei de Leningrad, Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului, John Arnold (Anglia), Preşedinţi ai C.B.E., Jean Fischer, secretar general al C.B.E., Ada Silenzi, secretară şi Pr. D. Popescu, director de studii C.B.E.

Din partea C.C.E.E. au participat: Cardinalul Martini, preşedintele C.C.E.E., Arhiepiscop de Milano, Episcopul Scheele (R.F.G.), Episcopul Martensen (Danemarca), Arhiepiscopul Alois Sustar de Lubliana (Iugoslavia) şi Nicolai Wyrwoll, din partea Vaticanului. Au mai fost secretari locali.

Cu prilejul vizitei la Milano a fost vizitată şi parohia ortodoxă română din acest oraş, păstorită de pr. Traian Valdman. A fost de asemenea vizitată „Fundaţia Europeană Drăgan", unde parohia română îşi tipăreşte o revistă.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, **DOUĂ SUTE DE ANI de învăţămînt teologic la Sibiu (1786—1986).** Lucrare tipărită cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfinţiei Sale Dr. **Antonie Plămădeală,** Mitropolitul Ardealului, Sibiu 1987, 420 p.

În ordine cronologică, cartea pe care a prezentăm este a treia de acest gen, dintre cele care s-au tipărit.

Prima, cu titlul: *„Seminarul teologic şi pedagogic Andreian al Arhidiecesei ortodocse române din Transilvania"*, a apărut la Sibiu, în 1885, sub semnătura profesorului şi directorului şcolii de atunci, Ioan Hannia, în cadrul primului Anuar al Institutului, de la p. 3—39.

A doua este cunoscuta *„Monografie a Institutului Seminarial teologic-pedagogic „Andreian" al Arhidiecezei gr. or. române din Transilvania"*, autor fiind directorul Eusebiu R. Roşca.

Se cuvine menţionat însă că prioritatea, pe această linie a întocmirii unei monografii a Institutului, o are vestitul predicator şi profesor Zaharia Boiu, care a scris, în 1869, lucrarea: *„Repriviri istorice asupra Institutului arhidiecezan din Sibiu"*. Din păcate lucrarea nu s-a tipărit şi nu s-a păstrat nici în manuscris. Nu este exclus ca ea să stea la baza monografiei lui Ioan Hannia. Eusebiu R. Roşca împărtăşeşte punctul acesta de vedere.

Actuala monografie a profesorului dr. Mircea Păcurariu este o amplificare şi o aducere la zi a istoriei Institutului Teologic Universitar din Sibiu prezentată în voluminoasa teză de licenţă (400 de pagini dactilografiate) întocmită de autor şi susţinută la catedra de Istorie a Bisericii Române, în iunie 1956.

Cu binecunoscuta-i competenţă şi înalta-i erudiţie pr. prof. Mircea Păcurariu ne pune la îndemînă o carte de mare valoare, reuşind să redea într-o densă şi elevată sinteză principalele etape istorice şi aspectele esenţiale ale activităţii instructiv-educative, duhovniceşti şi patriotice-cetăţeneşti ale Institutului, pe parcursul celor 200 de ani de existenţă.

Spre deosebire de monografiile anterioare, ca şi de alte studii care au fost publicate între timp, actuala scriere a prof. Mircea Păcurariu, devansează istoria Institutului cu un sfert de secol, pornind de la acele „cursuri de normă" (pentru învăţători) şi „de preoţie" de la Sibiu, iniţiate în 1786 de către Dimitrie Eustatievici şi continuate apoi de către protopopul Radu Tempea V şi Simion Jinariu.

Pînă acum s-a luat ca punct de pornire anul 1811, cînd în fruntea şcolii, existente deja, a ajuns învăţatul transilvănean Gheorghe Lazăr.

Primul capitol al cărţii este dedicat tocmai acestei etape dintre 1786—1811.

Existenţa la Sibiu, în această a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a unor cursuri de pregătire preoţească nu constituie un fapt de excepţie. Permanent vor fi existat, pe lîngă mănăstiri şi reşedinţele eparhiale şcoli şi cursuri sporadice de pregătire a candidaţilor la preoţie. S-a dovedit, spre exemplu, că între 1490—1585 a funcţionat o şcoală, cu caracter de seminar, la mănăstirea Putna. O altă şcoală, cu vechi tradiţii, a fost cea de pe lîngă biserica Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului, fondată încă pe la sfîrşitul secolului al XV-lea.

Pe măsura trecerii timpului, preocupările, în această direcţie a pregătirii viitorilor preoţi s-au intensificat, şcolile teologice dobîndind statutul de instituţii indispensabile vieţii bisericeşti ajunsă la gradul de organizare mitropolitană, în toate provinciile româneşti.

O situaţie mai dificilă au întîmpinat românii transilvăneni, care după anul 1701, cînd mitropolitul ortodox Atanasie Anghel, din Alba Iulia, a fost silit să accepte „unirea" cu Roma, s-au văzut lipsiţi de un ocîrmuitor bisericesc şi implicit de grija pentru pregătirea păstorilor sufleteşti.

Cu toate persecuţiile îndreptate împotriva lor ei au rămas, în marea lor majoritate, statornici în credinţa strămbună şi n-au încetat să se lupte pentru drepturi, uneori răsculîndu-se împotriva celor care voiau să le fure odată cu credinţa şi sufletul, cum s-a întîmplat între 1759—1761, cînd a avut loc răscoala lui Sofronie de la Cioara.

Rezultatul acestor lupte a fost dobîndirea dreptului de a avea episcopi, la început sîrbi, iar din 1810 de neamul lor, care au purtat de grijă şi de pregătirea şi hirotonirea de preoţi.

În contextul acestor frămîntări şi a ideilor iluministe, care începuseră a se manifesta, au luat fiinţă, în 1786, cursurile pentru învăţători şi preoţi de la Sibiu.

Odată cu instalarea ca episcop a lui Vasile Moga, cursurile pentru clerici vor dobîndi caracter permanent şi li se va fixa o durată de 6 luni. În fruntea şcolii ajunge Gheorghe Lazăr. Acesta începe munca de instruire a unei serii de candidaţi la preoţie în 15 martie 1811. Va activa în această calitate pînă către sfîrşitul anului 1815, depunînd eforturi susţinute pentru o cît mai temeinică instruire a viitorilor preoţi. Din păcate, nu s-a bucurat de sprijinul autorităţii bisericeşti, motiv pentru care, dezamăgit fiind va părăsi Sibiul. Îi vor succeda doi membri ai familiei episcopului Moga: nepotul său — Ioan Moga şi cumnatul său — Moise Fulea.

Această perioadă, cuprinsă între 1811 şi 1846, este tratată în capitolul II al cărţii.

Capitolul următor (al III-lea) se ocupă de istoria Institutului teologic-pedagogic din Sibiu în perioada 1846—1921, cu subdiviziunile:

a) Şcoala teologică sibiană sub Andrei Şaguna (1846—1873);
b) Institutul teologic-pedagogic sub mitropolitul Miron Romanul (1874—1898);
c) Institutul teologic-pedagogic sub mitropolitul Ioan Meţianu (1899—1916).

Personalitatea marcantă a vicarului, apoi episcopului şi, în final, mitropolitului Andrei Şaguna şi-a pus amprenta decisivă asupra şcolii teologice sibiene. Prima măsură adoptată de marele bărbat a fost ridicarea duratei cursurilor la un an, din 1852 — la doi ani, iar din 1861 — la trei ani. Vor rămîne astfel pînă în 1921, cînd vor fi ridicate la patru ani.

O serie de alte progrese se vor înregistra pe toate planurile.

Dintre dascălii mai vestiţi care au predat în vremea lui Şaguna îi amintim pe: Sava Popovici Barcianu, Nicolae Popea, Ioan Hannia, Nicolae Cristea, Ioan Popescu şi Zaharia Boiu.

Ca un omagiu binemeritat adus lui Şaguna, Sinodul arhidiecezan, întrunit după moartea lui, a decretat ca „Institutul seminarial-pedagogic", fiind unul dintre actele măreţe ale răposatului ierarh, să poarte de aici încolo numirea de „Seminarul Andreian".

Sub urmaşii lui Şaguna se vor înregistra puţine schimbări în viaţa Institutului, realizările din timpul cît a păstorit marele ierarh amplasînd Institutul pe o lungă perioadă de timp între instituţiile de învăţămînt moderne.

Se cuvin menţionate numele unor profesori care au onorat catedrele sub cei doi succesori ai lui Şaguna: Miron Romanul şi Ioan Meţianu. Îi amintim astfel pe profesorii: Dimitrie Cunţan, Ilarion Puşcariu, Dimitrie Comşa, George Dima, Ioan Stroia, Timotei Popovici, Eusebiu Roşca, Vasile Stan, Nicolae Bălan, Ioan Lupaş, Aurel Crăciunescu, Romulus Cândea şi Silviu Dragomir.

În cap. IV al cărţii este înfăţişată perioada dintre 1921—1948 din istoria Institutului. Este epoca de după 1918 cînd s-au petrecut unele restructurări, adecvate noilor situaţii care s-au creat. În primul rînd, durata cursurilor a sporit la 4 ani, iar din 1924 fostul seminar a primit denumirea de „Academia Teologică Andreiană", pe care a purtat-o pînă în 1948.

La cîrma Mitropoliei Ardealului se afla acum unul dintre foştii profesori: mitropolitul Nicolae Bălan, care va acorda Academiei atenţie maximă. El s-a remarcat ca un adevărat ctitor de oameni, prin aceea că a trimis la studii în străinătate tineri, care s-au remarcat ca elemente de excepţie, spre a-i folosi apoi în învăţămîntul teologic. Dat fiind faptul că unii profesori ca Silviu Dragomir, Romulus Cândea, Pavel Roşca, Ascaniu Crişan şi Ioan Oţoiu au trecut în învăţămîntul universitar laic, corpul profesoral al Institutului s-a completat cu noi cadre didactice. Au activat în această perioadă profesorii: Nicolae Colan, Ilie Beleuţă, Vasile Lăzărescu, Nicolae Terchilă, Nicolae Popoviciu, Nicolae Neaga, Dumitru Stăniloae, Grigorie Cristescu, Grigorie Marcu, Liviu Stan, Corneliu Sîrbu, Petru Ghenman, Gheorghe Şoima, Nicolae Balcă, Nicolae Mladin, Emilian Vasilescu şi alţii.

De menţionat că din 1919 fosta secţie pedagogică a Institutului devine Şcoala Normală „Andrei Şaguna" a Arhiepiscopiei ortodoxe române a Sibiului.

Perioada dintre 1948—1986 din istoria Institutului este prezentată în cap. V. „În noile condiţii de viaţă din Patria noastră de după 23 August 1944 . . . era firesc ca şi şcoala teologică ortodoxă din Sibiu să pornească pe un nou drum".

Încă din 1948, în urma votării „Legii pentru regimul general al cultelor religioase", fosta „Academie Teologică Andreiană" devine „Institut Teologic de grad universitar". Pe lîngă profesorii menţionaţi anterior sînt încadraţi acum noi profesori: Sofronie Vlad, Ştefan Lupşa, Milan Şesan, Ioan Petreuţă, Iorgu Ivan, Simion Şiclovan, Dumitru Belu, iar ca asistenţi: Nicolae Ciudin şi Simion Radu. Ca lector pentru Limba latină a fost numit Alexandru Moisiu, pentru Limba greacă — Nicolae Cotos iar pentru Limba slavonă — pr. Chiril Pistrui. Ulterior au fost încadraţi: Isidor Todoran şi Petre Procopoviciu, primul, din 1952 la catedra de Teologie Dogmatică, al doilea ca asistent la secţia sistematică, iar din 1953 ca şi conferenţiar la Conferinţa de Îndrumări Misionare. În 1959 îi va succeda dr. Nicolae Corneanu, care va preda şi lb. greacă şi lb. franceză.

Majoritatea dintre profesorii acelei generaţii va activa pînă spre sfîrşitul deceniului al optulea, cînd vor fi numiţi, pe rînd, profesorii din actuala generaţie.

În perioada 1948—1986 se înregistrează în viaţa Institutului realizări însemnate pe plan cultural şi ecumenic. Ca şi antecesorii lor, tot astfel şi actualii profesori se impun atît printr-o activitate meritorie la catedră, prin cercetările lor teologice şi istorice, cît şi printr-o susţinută activitate ecumenică.

Vrednic de menţionat este faptul înfiinţării la Sibiu, prin strădania actualului întîistătător al Mitropoliei Ardealului, I. P. S. Sa dr. Antonie Plămădeală, a cursurilor de doctorat, începînd cu anul 1984.

În următoarele trei capitole ale cărţii (VI, VII şi VIII) autorul se ocupă pe larg de Societatea de lectură „Andrei Şaguna", de Biblioteca Arhiepiscopiei şi a Institutului, de clădirea Institutului.

În partea a doua a monografiei, de la p. 269 la 378 sînt redate bibliografiile profesorilor Institutului.

Temeinic documentată şi bogat ilustrată, cartea profesorului Mircea Păcurariu se înscrie ca un veritabil act de cultură şi totodată ca un profund omagiu adus de către unul dintre actualii slujitori ai acestei prestigioase instituţii teologice transilvănene, tuturor generaţiilor de profesori care i-au durat acesteia, în răstimpul celor 200 de ani de existenţă neîntreruptă, nume slăvit şi nemuritor, tuturor ierarhilor care au patronat-o şi au cinstit-o ca pe cea mai de frunte instituţie mitropolitană, tuturor seriilor de absolvenţi care s-au pregătit pe băncile ei şi care au menţinut vie conştiinţa ortodoxă şi românească a credincioşilor pe care i-au păstorit.

Pr. prof. *D. Abrudan*

KEITH HITCHINS, **Conştiinţă naţională şi acţiune politică la românii din Transilvania 1700—1868,** Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987, p. 256

Autorul cărţii pe care o prezentăm, reprezentant de seamă al istoriografiei americane, şi-a desăvîrşit pregătirea la Paris, Bucureşti şi Cluj. Cărţile, articolele şi recenziile sale mărturisesc o disponibilitate pentru investigarea istorică a Europei sud-estice. În mod special opera istoricului se structurează ca cercetare şi exegeză, în spaţiul istoriei Românilor din Transilvania, în secolele XVIII şi XIX.

Ca istoric al fenomenului românesc, prin conţinutul prezentului volum, a reuşit o incursiune în istoria afirmării naţiunii române în Transilvania, entitate distinctă, cu viaţa şi năzuinţele ei, în cadrul Imperiului austriac şi apoi al monarhiei austro-ungare.

În această operă sistematică de cercetare, a raportat permanent problemele conştiinţei naţionale la realitatea socială şi politică care sînt de natură să explice consistenţa fenomenului şi, pînă la urmă, triumful aspiraţiilor naţionale.

Prima secţiune a cărţii cuprinde studiile: Religia şi conştiinţa naţională românească în Transilvania în secolul XVIII şi Samuil Micu şi iluminismul românesc în Transilvania. Cel dintîi este o recentă încercare de a descifra procesul de cristalizare a conştiinţei naţionale în sec. al XVIII-lea. Din perspectiva noii viziuni despre naţiune, susnumitul istoric aduce în dezbatere raportul religie — conştiinţă naţională, naţiune — confesiune, altfel spus solidaritate religioasă — solidaritate naţională. În proprii termeni, autorul a avut în vedere examinarea a două probleme esenţiale în dezvoltarea românilor ardeleni în sec. al XVIII-lea: afirmarea conştiinţei naţionale şi apărarea credinţei şi practicilor religioase seculare, care exemplificau căile de dezvoltare divergente din prima jumătate a sec. al XVIII-lea: unirea unei părţi a clerului ortodox cu Biserica romano-catolică în 1700 şi răscoala populară religioasă din 1744 împotriva acestui eveniment, instigată de călugărul Visarion care, după afirmaţia Guvernatorului Transilvaniei, J. Haller, a „dezorganizat întreg sistemul unirii" în sudul Transilvaniei. Evoluţia conştiinţei naţionale şi a ideologiei naţionale moderne se poate urmări însă începînd cu activitatea episcopului Ion Inochentie Klein, în prima jumătate a sec. al XVIII-lea. Acesta a urmărit ridicarea românilor din Transilvania la un statut de egalitate cu cele trei „naţiuni" privilegiate. În acest scop a adus, pentru prima dată, drept argument politic, descendenţa românilor din romani şi prezenţa lor neîntreruptă în Transilvania de la cucerirea romană a Daciei. În concepţia lui Klein baza comunităţii era etnică şi nu religioasă. Privea evoluţia poporului român într-o perspectivă largă istorică, independentă de doctrina religioasă.

În studiul al doilea se arată efectele transformatoare ale iluminismului în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea. În gîndirea iluministă românii au găsit motive noi pentru a-şi cere egalitatea cu vecinii lor maghiari, saşi şi secui. Puterea politică şi privilegiile sociale erau rezervate acestor naţiuni şi celor patru biserici „recepte": catolică, calvină, luterană şi unitară. Românii, deşi majoritari erau excluşi de la participarea la viaţa publică şi erau consideraţi „toleraţi". Iluminiştii au dovedit că românii au fost în Transilvania şi au întîmpinat pe „noi-veniţii" în sec. al IX-lea. Un reprezentant al iluminismului a fost Samuil Micu Klein. Deşi a fost unit, el „era hotărît să menţină ceea ce numea caracterul unic românesc al credinţei poporului român". Pentru el naţiunea română depăşea graniţele Transilvaniei, el simţea unitatea fundamentală a tuturor românilor în ciuda fragmentării lor politice.

Secţiunea a doua aduce în discuţie evoluţia ideii naţionale în prima jumătate a sec. al XIX-lea, aflată sub incidenţa romantismului şi liberalismului. După ce în două studii vorbeşte de conştiinţa naţională investigată sub aspectul raportului biserică — intelectualitate. Urmează eseul despre Avram Iancu în revoluţia europeană de la 1848, în care istoricul a subliniat concepţia sa despre revoluţie, principalele ei trăsături — europenismul, democratismul, şi liberalismul ei. Portretizîndu-l pe Avram Iancu istoricul l-a aşezat cu notele sale distincte în galeria marilor oameni politici de acţiune care, prin ideile profesate, dăruirea lor politică şi acţiunea militară, au exprimat esenţa revoluţiei de la 1848. În opinia istoricului, Avram Iancu s-a opus reacţiunii feudale pe cale revoluţionară, prin organizarea maselor ţărăneşti, fenomen rareori înregistrat în Apus, unde centrele urbane au reprezentat scena conflictului decisiv. A fost un rol pe care putini dintre revoluţionarii de la 1848, atît în Europa apuseană cît şi în cea răsăriteană, au fost în măsură să-l împlinească. Prin interpretarea demografică a fenomenului, istoricul american a îmbogăţit fenomenul european revoluţionar cu experienţa revoluţiei româneşti.

Secţiunea a treia este ocupată de două studii dedicate lui Andrei Şaguna în deceniul absolutismului (1849—1859). Primul este consacrat raporturilor românilor cu imperiul într-o perioadă de reacţiune. În raport cu epoca, istoricul a urmărit paralel cu manifestările absolutismului opera constructivă a lui Şaguna pe plan instituţional: restaurarea Mitropoliei 1864, înfiinţarea „Telegrafului Român" 1853, întemeierea „Astrei" etc. Din acest studiu rezultă că Şaguna a fost un apărător consecvent al drepturilor naţionale ale românilor în raport cu direcţiile din care se exercitau presiunile.

Al doilea studiu, dedicat raporturilor lui Şaguna cu Iosif Rajacic, capul Bisericii sîrbeşti, reia problema eliberării Bisericii ortodoxe din Transilvania de sub tutela celei sîrbeşti prin reînfiinţarea vechii mitropolii din Alba Iulia, desfiinţată în 1700. Aducînd noi informaţii documentare, istoricul a surprins evoluţia raporturilor dintre cele două ierarhii, în funcţie de ţelurile politico-naţionale, postulate de Andrei Şaguna. Din lectura acestor două studii, cititorul se poate convinge că A. Şaguna a fost un adevărat lider politic de suprafaţă europeană.

Ultima parte a volumului include un studiu consacrat luptei românilor împotriva dualismului austro-ungar.

Cartea lui Keith Hitchins exprimă un punct de vedere ştiinţific, obiectiv, distanţîndu-se net de apologeţii ideilor partizane, justificative. Pentru el primează istoria faptelor restituite critic.

Cartea se recomandă tuturor iubitorilor de istorie şi, în general, preoţilor, cărora le va fi de un real folos.

Prot. *Ieremia B. Ghita*

† ELISABETA PLĂMĂDEALĂ

Ziua de 22 martie 1988, a fost o zi de adîncă durere şi de doliu în Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Sibiului şi în Mitropolia Ardealului dar mai ales pentru Înalt Prea Sfinţitul nostru Părinte Dr. Antonie Plămădeală şi întreaga familie a Înalt Prea Sfinţiei Sale, datorită trecerii la cele veşnice a doamnei Elisabeta Plămădeală, mama Înaltului nostru ierarh.

Născută în anul 1909 în Ciuciuleni — Lăpuşna, soţie de cîntăreţ bisericesc şi mamă a şase copii, în preajma vîrstei de 79 de ani Elisabeta Plămădeală s-a adăugat celor de sub glie, părinţilor, moşilor şi strămoşilor noştri, lăsînd în urmă roadele bogate ale unei vieţi dedicate cu rîvnă familiei, Bisericii şi ţării prin ceea ce nu numai ea, dar şi copiii ei înseamnă pentru Biserică şi ţară.

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 25 martie 1988, de praznicul Bunei Vestiri, la Bucureşti, fiind oficiată de un mare număr de preoţi, profesori de la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti şi Institutul Teologic Universitar din Sibiu, consilieri patriarhali, consilieri ai Arhiepiscopiilor Bucureşti şi Sibiu avînd în frunte pe I. P. S. Adrian Hriţcu, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală şi Occidentală de la Paris însoţit de P. S. Vasile Tîrgovişteanul, Episcop-vicar patriarhal şi P. S. Roman Ialomiţeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, în prezenţa unui mare număr de credincioşi.

Din partea Arhiepiscopiei Sibiului şi a Institutului Teologic Universitar din Sibiu au fost prezenţi: P. C. Arhim. Dionisie Dan — vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Sibiului, P. C. Arhid. Dr. Constantin Voicu — rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, P. C. Arhid. Gheorghe Papuc — consilier cultural, P. C. Pr. Mihai Sămărghiţan — consilier administrativ-bisericesc, P. C. Pr. Constantin Mitea — consilier economic, P. C. Romulus Bar — inspector eparhial, P. C. Arhid. Ioan Galea — secretar eparhial, P. C. Pr. Teodor Damian — secretar de redacţie şi P. C. Pr. Vasile Prodea — protopop al protopopiatului Braşov.

La sfîrşitul slujbei a vorbit I. P. S. Arhiepiscop Adrian Hriţcu în numele P. F. Părinte Patriarh Teoctist, P. S. Episcop-vicar Vasile Tîrgovişteanul, P. C. Arhid. rector Constantin Voicu, P. C. Arhim. Casian Crăciun.

Toţi vorbitorii au conturat în cuvinte alese portretul moral-spiritual al celei plecate dintre noi stăruind asupra darurilor sufleteşti pe care le-a avut şi pe care le-a transmis şi cultivat în sufletele şi în viaţa copiilor săi care, datorită rîvnei sale de mamă vrednică, iubitoare şi credincioasă, au ajuns, fiecare din ei în locuri de răspundere în societatea noastră şi mai ales Înalt Prea Sfinţia Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, renumit teolog, scriitor şi om de cultură, cunoscut în ţară şi în străinătate pentru munca neobosită care înaltă prestigiul Bisericii şi al patriei noastre în lume.

După îndătinata sărutare de pe urmă, trupul neînsufleţit al răposatei Elisabeta Plămădeală a fost depus în cavoul familiei din cimitirul Dudeşti-Cioplea, alături de soţul ei decedat în anul 1983.

La sfîrşitul slujbei a urmat o agapă creştinească, oferită de familie la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti.

Veşnică să-i fie pomenirea!

Pr. *Teodor Damian*

Preot prof. dr. SIMEON ŞICLOVAN

În ziua de 20 februarie 1988 a adormit în Domnul, la Arad, pr. prof. dr. Simeon Şiclovan.

În istoria învăţămîntului teologic din Transilvania, S. Şiclovan rămîne reprezentativ, pentru că a slujit cu devotament adevărurile veşnice şi s-a identificat, întocmai cu idealurile superioare ale acelora în mijlocul cărora a muncit.

L-am cunoscut în 1922, cînd îşi trecea examenele de doctorat la facultatea de teologie din Cernăuţi şi de atunci drag mi-a rămas, căci avea însuşiri care te atrăgeau şi te cîştiga pentru totdeauna.

Pentru a actualiza chipul blînd şi luminos al profesorului Simeon Şiclovan menţionăm că s-a născut în comuna Şeitin (Arad), în anul 1898, în ziua de 28 decembrie. A făcut studii la liceul din Beiuş luîndu-şi bacalaureatul în 1918. A urmat apoi Institutul teologic din Arad şi apoi din Cernăuţi, unde a fost promovat doctor în teologie, secţia teologie practică.

A funcţionat în anul şcolar 1924/1925, ca profesor de religie la Şcoala normală din Arad, iar de la 10 octombrie 1925 a trecut profesor la Institutul teologic, din Arad, unde a funcţionat pînă în 1948, cînd trece, de la 1 ianuarie 1949, profesor de Liturgică, omiletică şi catehetică la Institutul teologic din Sibiu. La Arad a deţinut şi demnitatea de rector al Institutului, după venerabilul Teodor Botiş. Din 1 octombrie 1952 se retrage în calitate de preot la Arad.

Profesorul Şiclovan a fost un îndrăgostit al teologiei practice pe care o preda la catedră şi o vestea de pe amvon.

A fost preţuit şi iubit de studenţii săi.

A avut o minte ascuţită şi a fost un suflet de credincios. A scris cărţi, studii, articole. Amintim doar lucrarea *Despre Biserică*, apărută în nr. 24 al Bibliotecii Bunului Creştin ortodox din Arad, şi *Despre Tradiţie, . . .* în nr. 36 al aceleiaşi biblioteci în care adîncind Sfînta Scriptură a expus temeinic învăţătura ortodoxă despre aceste aspecte.

Soţ ideal, tată iubitor de copii, prieten sincer şi devotat, săritor la necaz, după principiul să nu ştie stînga ce face dreapta, chipul său luminos va stărui în sufletele celor care l-au cunoscut.

În multe probleme de teologie practică preoţii vor face uz de lecţiile luminoase ale profesorului lor Simeon Şiclovan.

Dînd expresie sentimentelor noastre de compasiune familiei îi vom păstra în suflet ca pe o icoană curată şi înseninătoare, care vrea să ne aducă aminte că n-avem dreptul să-l uităm.

Pr. prof. *Nicolae Neaga*

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

SIBIU

■ *Duminică, 20 martie 1988,* în cadrul vecerniei din catedrala mitropolitană din Sibiu, corul mixt al catedralei, condus de P. C. prof. I. Popescu, a interpretat o seamă de compoziții religioase, între care: În Biserica măririi Tale; Doamne, buzele mele; Cine se va sui în muntele Domnului; Ochiul inimii mele; Podoaba casei Tale ș.a., care au avut darul de a încălzi și înălța sufletește pe credincioșii prezenți în catedrală.

■ *Joi, 31 martie 1988,* la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc o ședință de lucru a Consiliului eparhial, la care au participat și P. C. protopopi din Arhiepiscopie, P. Cuv. stareț de la Mănăstirea Brîncoveanu, alți invitați.

Lucrările s-au desfășurat sub conducerea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care, în cuvîntul de deschidere, între altele, a evocat chipul voievodului Constantin Brîncoveanu, de la a cărui urcare pe tron se împlinesc 300 de ani, voievod care a rămas în amintirea poporului ca un domnitor al păcii și al culturii, ca un domnitor iubitor de popor și de Lege.

Consiliul a rezolvat o seamă de probleme legate de activitatea Eparhiei, probleme de ordin economic, cultural și administrativ bisericesc, Î. P. S. Sa accentuînd și cu acest prilej necesitatea prestării unei activități susținute și responsabile în toate parohiile noastre și de către toate organele parohiale.

CLUJ

■ *Vineri, 4 martie 1988,* din încredințarea Î. P. S. Teofil, P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a primit pe domnul Saul Grey — ambasadorul Canadei la București, care a făcut o vizită în municipiul Cluj-Napoca. La întîlnire a participat și Eminența sa Nagy Gyula — episcop al Eparhiei Reformate Cluj, împreună cu Dl. prof. dr. Péntek Árpád — rectorul Institutului Teologic Protestant. După întrevedere, la invitația domnului ambasador, P. S. Iustinian împreună cu Eminența Sa episcopul Nagy, au participat la vernisajul expoziției: „Canada — țară a picturii" care s-a deschis la Muzeul de artă din Cluj-Napoca, în prezența reprezentanților autorităților locale de stat, a unor oameni de cultură și artă și a unui numeros public.

■ *În perioada 14—30 martie 1988,* s-a desfășurat conferința clerului pe trimestrul întîi al anului. Î. P. S. Arhiepiscop Teofil a prezidat conferința de la protopopiatul Huedin, iar P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a prezidat conferința de la protopopiatele Baia Mare și Sighetu Marmației.

■ *Vineri, 25 martie 1988,* de Praznicul Bunei Vestiri, P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în parohia Moisei III, condusă cu vrednicie de P. C. Protos. Ioan Horea. În cadrul Sf. Liturghii, licențiatul în teologie Ierima Mihai a fost hirotonit întru diacon.

La sfîrșitul Sf. Liturghii P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

■ *Duminică, 27 martie 1988,* Î. P. S. Arhiepiscop Teofil a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în Catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca, în cadrul căreia diaconul Ierima Mihai a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Sighetu Marmației VI, prot. Sighetu Marmației, jud. Maramureș.

În aceeași zi, în cadrul slujbei vecerniei din catedrala arhiepiscopală, corul elevilor de la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca, pregătit și dirijat de P. C. pr. prof. Vasile Stanciu, în prezența unui mare număr de credincioși, a susținut un concert religios în cadrul căruia au fost interpretate unele din cele mai frumoase pricesne, armonizate de cunoscuți compozitori, cum ar fi: „La rîul Vavilonului", „Acestea zice Domnul", „Miluiește-mă Dumnezeule", „Doamne și Stăpînul vieții mele", „Pleacă Doamne urechea Ta", „Cămara Ta" și altele.

■ *Preoți adormiți în Domnul.* Joi, 11 februarie 1988, în urma unei boli care i-a pricinuit grele suferințe, *preotul pensionar Emil Manu,* domiciliat în parohia Boiereni, prot. Lăpuș, jud. Maramureș, a trecut la cele veșnice. Licențiat al Institutului Teologic Ortodox din Cluj, promoția 1951, își începe pastorația în parohia Libotin, prot. Lăpuș în anul 1952 unde slujește pînă în anul 1959, cînd este transferat în satul său natal Boiereni. Aici desfășoară o fructuoasă pastorație pînă la 1 martie 1987 cînd, din cauza unei boli, se pensionează. Pentru zelul cu care și-a îndeplinit misiunea preoțească și pentru osteneala depusă la parohia Boiereni a fost distins cu rangul de „iconom stavrofor" cu dreptul de a purta cruce.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită duminică 14 februarie 1988 de către P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, înconjurat de un impresionant sobor de preoți și în prezența unui mare număr de credincioși. Plîns de preoteasa Reghina, de cei doi fii și cele două fiice, cu care Dumnezeu a binecuvîntat familia sa, regretat de credincioșii pe care i-a păstorit cu dragoste și devotament, sicriul cu rămășițele pămîntești ale preotului Emil Manu au fost așezate spre veșnică odihnă lîngă altarul bisericii, construită prin purtarea sa de grijă.

ALBA IULIA

■ *Duminică, 13 martie 1988,* în duminica Sfintei Cruci, P. S. Emilian a vizitat parohiile Galtiu, Coșlariu, Blaj I, asistînd la Sfînta Liturghie în biserica din parohia Lupu. La sfîrșitul slujbei Prea Sfinția Sa a vorbit credincioșilor despre Sfînta Cruce și despre importanța misiunii preoțești. Apoi i-a povățuit pe cei prezenți să rămînă credincioși tradițiilor străbune.

■ *Luni, 14 martie,* Prea Sfințitul Episcop Emilian a prezidat la protopopiatul Tg. Mureș conferința preoțească intitulată: „Împreună cu întregul popor, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române omagiază pe conducătorul țării, pe primul președinte al României, Domnul Nicolae Ceaușescu" (cu prilejul împlinirii a șapte decenii de viață și peste 55 de ani de activitate în slujba poporului).

■ *Marți, 15 martie,* s-a ținut conferința cu același subiect la Reghin, apoi în data de 16 martie la Sighișoara, în data de 17 martie la Luduș, în data de 21 martie la Aiud, în data de 22 martie la Alba Iulia și Cîmpeni, iar în data de 29 martie la Miercurea Ciuc.

Peste tot, atît referatele cît și luările de cuvînt au fost însuflețite de cuvinte alese față de Patrie și față de conducătorul ei.

■ *În cursul lunii martie,* de mai multe ori P. S. Episcop Emilian și-a continuat firul vizitelor de lucru începute pe 26 februarie la șantierul bisericii din Drîmbar unde s-a pus piatra de temelie pentru strămutarea sfîntului locaș pe un loc mai potrivit. S-au turnat deja fundațiile pentru absida altarului, și de fiecare dată P. S. Sa a dat sfaturi pentru buna desfășurare a lucrului.

■ *Vineri, 25 martie,* de praznicul Bunei Vestiri, Prea Sfințitul Părinte Episcop Emilian a participat la sărbătorirea hramului bisericii Alba Iulia Centru, unde a săvîrșit Sfînta Liturghie aducîndu-le mîngîiere sufletească bunilor credincioși de aici. Prea Sfințitul Părinte Episcop a încheiat slujba cu un bogat cuvînt de zidire sufletească.

■ *Duminică, 27 martie,* în cadrul Sfintei Liturghii arhierești oficiate în Catedrala episcopală, Prea Sfințitul Episcop Emilian l-a hirotonit întru diacon pe tînărul Petru Muntea, absolvent al Seminarului Teologic din Cluj-Napoca. Încununarea slujbei a făcut-o Prea Sfinția Sa cu îndemnurile părintești adresate credincioșilor.

ORADEA

■ *Cursuri pastoral-misionare.* Intru împlinirea măsurilor luate de Sf. Sinod între 8 și 13 februarie și între 15 și 20 februarie 1988, s-au ținut la Centrul eparhial cursuri pastoral-misionare, de scurtă durată, cu două serii de preoți din cuprinsul județului Bihor, respectiv județului Satu Mare. Cursurile s-au desfășurat, cu bune foloase, sub directa îndrumare și supraveghere a P. S. Episcop Vasile și cu colaborarea fructuoasă, la prima serie a pr. prof. Ioan Mihăițan, și la seria a doua a pr. prof. și prorector dr. Dumitru Abrudan, ambii de la Institutul teologic universitar din Sibiu.

■ *Hirotoniri de preoți.* În ultimul timp, au fost hirotoniți întru preot următorii licențiați în teologie: Bud Viorel, la data de 14 februarie 1988, pe seama parohiei Homorodul de Mijloc, prot. Carei, și Cristea Teodor, la data de 28 februarie 1988, pentru parohia Girișul de Criș, prot. Oradea.

■ *Slujbe arhierești.* Duminică, 6 martie 1988, P. S. Episcop Vasile a făcut o vizitație canonică în parohia *Cefa,* prot. Oradea, în a cărei frumoasă biserică, recent înnoită în exterior și mai înainte pictată în interior, a săvîrșit Sf. Liturghie, în mijlocul unui sobor de preoți și diaconi, de față fiind un mare număr de credincioși. În cuvîntul de învățătură, ierarhul a vorbit despre instituirea sfintei taine a Euharistiei. Totodată a adus cuvinte de apreciere credincioșilor pentru jertfelnicia lor întru înfrumusețarea sfîntului locaș, precum și vrednicului lor păstor sufletesc, preotul Ioan Purtan, pentru zelul întru activitatea duhovnicească și pentru hărnicia gospodărească.

■ *Duminică, 13 martie 1988,* ierarhul a săvîrșit Sf. Liturghie în biserica „Sf. Ierarh Nicolae" din Oradea, cu care prilej l-a hirotonit întru preot pe diaconul Dregan Dan, licențiat în teologie, pe seama parohiei Cuceu, prot. Zalău, jud. Sălaj. P. S. Sa a vorbit despre însemnătatea sfintei Taine a Preoției.

■ *Duminică, 20 martie 1988,* chiriarhul a oficiat slujba Sf. Liturghii în Catedrala episcopală (Biserica cu Lună) din Oradea, în cadrul căreia a ținut un bogat și ziditor cuvînt de învățătură.

■ *Conferințe pastoral-misionare.* Între 21 și 29 martie 1988, s-au desfășurat la sediile celor șapte protopopiate din eparhie, lucrările primei conferințe preoțești din acest an a preoților din eparhie, avînd ca temă: *Împreună cu întregul popor, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române omagiază pe Conducătorul Țării, pe primul Președinte al României, Domnul Nicolae Ceaușescu* (cu prilejul a șapte decenii de viață și peste 55 de ani de activitate în slujba poporului).

La lucrările de la protopopiatele Oradea, Beiuș, Marghita, Zalău și Șimleu Silvaniei, a participat și Prea Sfințitul Episcop Vasile, iar la cele de la protopopiatele Satu Mare și Carei, lucrările au fost conduse de un delegat eparhial.

Semnalăm ... Semnalăm ...

● *În ziarul „The Orthodox Word" din New York (vol. 23, nr. 4, 1987), sub genericul* „Prezența ortodoxă în Consiliul Mondial al Bisericilor" *au apărut interviuri cu patriarhul Antiohiei Ignatius al IV-lea, și cu alții, printre care, în primul rînd, cu Mitropolitul Ardealului Antonie Plămădeală. „În documentele Consiliului Mondial al Bisericilor se observă începutul unei noi ere. Consiliul vorbește de spiritualitate, de doctrină, de rugăciune, și contribuția ortodoxă e menționată ca determinînd această orientare. Există și probleme care îi scandalizează pe ortodocși. Acestea trebuie tratate cu răbdare, dar oricum vor trebui rezolvate. Dacă pentru moment ortodocșii nu vorbesc despre ele, nu trebuie să se înțeleagă că ei nu au puncte de vedere clare asupra lor. Ei așteaptă. Le vor expune la momentul potrivit".*

Citatul e din interviul Mitropolitului Antonie.

● *Cît ne dorim o mai largă, mai multă, mai bună ieșire din lume! Avem valori literare și artistice din care putem selecționa și trimite în limbile mai norocite în circulație, multe nume și opere cu nimic mai prejos decît un Anatole France, un Gide, un Lenau, un Heine, un Comte etc., etc. Aceștia circulă adesea cu banalități și texte ușuratice, pe cînd ai noștri rămîn închiși în limba lor fără norocul circulației universale. Dar că nu-i traducem sîntem vinovați și noi. Cînd o facem, cucerim. De ce n-o facem mai organizat, încă n-am priceput.*

Iată de ce m-a bucurat o pagină din „Suplimentul literar-artistic" al „Scînteii tineretului", intitulată: „Poezia română de azi în Anglia", *pagină realizată de Liliana Ursu.*

Parcă totuși a început să se miște ceva! Să continue.

● *„Tribuna României" dedică o întreagă pagină Muzeului Brukenthal din Sibiu, sub semnătura lui Gheorghe Istrate (XVI, nr. 348, 1987, p. 16). Sibienii rămîn datori!*

● *S-au împlinit anul trecut trei sute de ani de la moartea lui* Ioan Căianu-Valachus *(1687—1987), muzician și compozitor* „natione Valachus ex parentibus schismaticis", *deci la origine ortodox. O bibliografie și o prezentare a lui face Vasile Vasile în „Vatra" (nr. 6, 1987, p. 195 c). Pe aceeași pagină Mircea M. Ștefănescu recenzează romanul lui Mihail Diaconescu,* Magnus Cantus, *dedicat lui Ioan Căianu. Mihail Diaconescu ne uimește mereu prin romanele sale istorice, roade nu numai ale talentului său cu totul deosebit, dar și al unor documentații care ar fi putut face din el un istoric de mare clasă.*

● *Stelian Tănase se întreține pe două pagini cu Mihail Sora, în „Vatra" (nr. 6, 1987, p. 7, 11). E un model de „dialog", în care lipsesc cu desăvîrșire „nimicurile" cu care multe* dialoguri *din presa literară n-ar putea să se laude. Să mai citească și întrebătorii și întrebații!*

● *Într-un volum scos la Minsk intitulat* „Povești, reportaje, portrete literare", *Constantin Paustovski îl include și pe George Topîrceanu alături de Schiller, Dickens, Poe etc. Laurențiu Duță traduce acest portret, conținînd multe citate din poeziile lui Topîrceanu. Paustovski l-a priceput ca un român. Ne bucură!*

● *Octavian Paler nu-și fixează titlurile cărților fără să le caute bine. Ne anunță unul nou:* Viața ca o coridă. *Cunoscut ca un călător uimitor de informat, de parcă ar fi cărat după sine în avioane, trenuri, automobile, vapoare și pe cămile (vehiculul e indicat de autor), biblioteci de cărți de călătorie, albume și prospecte ale tuturor muzeelor din lume, și nu numai ale muzeelor, acum declară că nu se consideră un* homo viator, *și are* nostalgia imobilității. *Așa se și intitulează primul capitol pe care îl publică în „Convorbiri literare" (XCIV, nr. 1, ianuarie 1988, p. 9—10). Scrisă la persoana întîi, cartea promite să fie un intermezo de confesiuni. Și... nu cumva tot despre călătorii? Căci, simțindu-se „redus la sine însuși", cum spune în încheiere, nu mai are de ales. Singurul itinerar posibil e o călătorie spre sine. Ceea ce poate fi chiar mai interesant și mai adevărat decît celelalte. Ne-a dovedit că știe să călătorească. Fiecare om e o terra incognita. În mod sigur întovărășindu-l, cu voia Dumisale, vom avea ce vedea. Sperăm să nu ne ispitească într-un labirint!*

● *„Steaua" găzduiește un* „Dialog cu scriitorul Valeriu Anania" *— realizat de Ioan Pintea (XXXVII, 12, 1987, p. 22—23). Genul e întotdeauna gustat. Anania ar zice, cu supărare, că directorii de teatru cred că e mai gustat interviul în proză decît teatrul în versuri! Noi nu facem comparații. Genul e gustat pentru că fiecare cititor are impresia că scriitorul vorbește cu el. Mai mult decît acest motiv însă, fără îndoială, îl face atractiv faptul că întîlnești scriitorul din spatele cărților lui, îi umbli puțin prin suflet, ca și cum i-ai umbla hoțește prin sertare și i-ai citi scrisorile și jurnalul intim, dacă îl are. E drept că într-un asemenea „Dialog" el se dezvăluie numai cît vrea, și te duce numai pe unde vrea el, indiferent de întrebările ce i se pun, dar se cheamă că ți-a deschis ușa.*

Valeriu Anania spune lucruri multe și extrem de interesante despre creațiile sale și despre mobilurile interioare care l-au dus spre ele și nu spre altceva. E sigur pe sine și dezinvolt în fața întrebătorului; nu se lasă surprins și nici dator. Autor al mai multor piese de teatru, adunate în două volume masive, spune că nu se consideră dramaturg și demonstrează, credibil. Ar lăsa să se înțeleagă că se consideră poet, că adică și în teatrul său, prevalează poezia, nu altceva. Sigur că e așa, dar ce facem cu temele teatrului său, dincolo de poezie? Nu cumva teatrul s-a impus, în cazul temelor sale, ca cea mai potrivită modalitate de adresare către public?

În cazul acesta autorul e totuși și autor dramatic, fie că vrea, fie că nu vrea. Critica literară, dicționarele, enciclopediile îl vor clasifica, fără să-l întrebe, cum se plînge că au și făcut pe ici, pe colo. Dar nu... dramatizează! Sigur că s-ar greși limitîndu-l. Mai ales cînd Anania are și cărți de poezie, fără teatru, (File de acatist), *și cînd are și romane* (Străinii din Kipukua), *și memorialistică* (Rotonda plopilor aprinși), *iar acum lucrează de zor la* Salba Carpaților, *o suită de povestiri, cu întîmplări imprevizibile, inspirate din ethosul românesc prezent în folclor, în memoria oamenilor și a pietrelor și prin cărți uitate.*

„Steaua" publică în același număr o povestire de Valeriu Anania: Vasul de lut *(p. 24—29). Povestirea a apărut și în „Mitropolia Olteniei" (XXXIX, 4, 1987, p. 24—38). Frumoasă!*

● *Frumuseți de Marin Sorescu:*

De nu s-ar termina muntele
Înainte de a apuca
Să-l gîndesc tot!

(„Flacăra", XXXVI, 12, 1987, p. 15).

ANTONIE P.

La centenarul nașterii pr. Al. Mateevici

Rudele, prietenii, cunoscuții, cititorii și admiratorii preotului poet Alexie Mateevici i-au sărbătorit centenarul nașterii, în Capitală, în ziua de joi, 17 martie (pomenirea Cuviosului Alexie, omul lui Dumnezeu), în Biserica Precupeții Noi, cu adevărat, „cu evlavie și sfîntă închinare".

Slujba solemnă s-a oficiat de un sobor de 7 preoți — P. C. Arhimandrit Mitrofor Teofil Pandele-Galați, P. C. pr. prof. Vasile Țepordei, P. C. pr. prof. Sergiu C. Roșca, PP. CC. pr. Galaction Buruiană, Anatole Brumă și Eugen Solomon (vărul poetului).

În asistența deosebit de numeroasă, distingem pe General (r) Titus Gârbea (nonagenar, care l-a cunoscut personal pe preotul poet Alexie Mateevici, în iunie-august 1917, pe front, la Mărășești), P. C. pr. prof. univ. on. dr. Alexandru I. Ciurea, prof. univ. dr. Vladimir Trebici, poeții prof. univ. dr. Ioan Alexandru, Andrei Ciurunga, Victor Tulbure, Octav Sargețiu, profesori, ingineri, juriști, preoți (foști elevi ai profesorului Victor Mateevici, fratele poetului), rude...

Au vorbit: P. C. pr. prof. Vasile Țepordei, poetul și prof. univ. dr. Ioan Alexandru, prof. Grigore Filip-Lupu, prof. Nicolae Spinei-Pitești, P. C. pr. Eugen Solomon, Colonel (r) Gheorghe Oprișan și P. C. pr. Gheorghe Cunescu.

Au arătat, documentat, viața de jertfă patriotică și opera literară ale preotului poet Alexie Mateevici, dragostea lui de toată viața pentru limba românească, precum și meritele culturale, literare și cetățenești-patriotice ale autorului excepționalei poeme „Limba noastră", care îndreptățesc sărbătorirea centenarului nașterii sale (16 martie 1888).

Formația corală „Limba noastră", dirijată de prof. Nicolae Istrati, a cîntat impunătoarea și emoționanta melodie „Limba noastră" a compozitorului, fericit inspirat, pr. prof. Alexandru Cristea — poezie și melodie intrate în repertoriul permanent al „Cîntării României".

Pr. *Gh. C.*

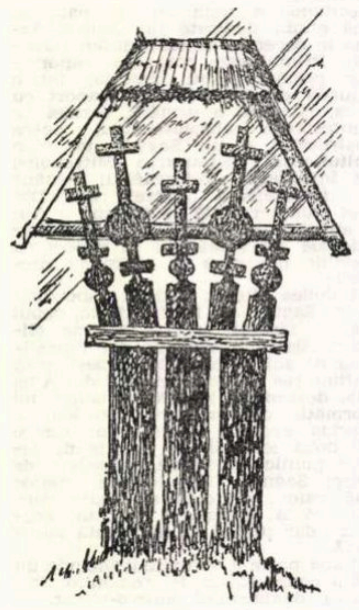

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. *Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi,* Arhid. *Gheorghe Papuc,* Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea,* Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poștală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 mai 1988 Nr. 17—18/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

SFÎNTA SCRIPTURĂ ÎN BISERICA ORTODOXĂ

S-a spus că Sfînta Scriptură n-a beneficiat de aceeași atenție în ortodoxie ca în protestantism. Afirmația a venit și mai vine încă de la unii care n-au cunoscut ortodoxia, și de la alții care nu o cunosc nici astăzi. Protestanții și-au arogat astfel cu exclusivitate monopolul titulaturii de „popor al Scripturii".

E drept că ortodoxia n-a avut un cult pentru Biblia în sine, și nici n-a practicat la nivelul credincioșilor de rînd o lectură critică. Dar Biblia nu i-a lipsit niciodată. Ea s-a scris de altfel — asta se cam uită — în Orientul ortodox. E produsul spiritului primar, ortodox, înscrisul faptelor și învățăturilor aici petrecute și predate. Ea a fost considerată de la început sacră, de aceea lectura ei s-a făcut mai ales prin intermediul cultului și al iconografiei, aceasta din urmă tot ca parte din cult. Iar cultul ortodox, cu cele șapte laude, și cu mulțimea lui de ierurgii, e foarte bogat. Protestanții ne știu — cît și cîți ne știu — doar Liturghia, așa cum o au și ei într-o formă prescurtată. În Liturghie sînt cel puțin două lecturi biblice obligatorii, ca și în „cultul" protestant, ca și în missa romano-catolică. Aceasta ar fi foarte puțin. Protestanții împlinesc acest puțin prin lecturi acasă și prin predica obligatorie, pe texte. Predica există și în cultul ortodox. Dovadă multimea *Cazaniilor*, a *Cărților de Învățătură*, a *Kiriacodromioanelor*, a *Tîlcuirilor*, care la noi încep încă de la Coresi, din secolul al XVI-lea.

Dar cultul ortodox nu e numai Liturghia. În cele „Șapte laude", — slujbe de seară, de noapte, de dimineață și de zi, ritualul e plin de texte biblice, atît din Vechiul cît și din Noul Testament.

Cultul Noului Testament a moștenit această tradiție din cultul Vechiului Testament. În sinagogi, partea centrală a cultului era textul biblic și comentariul lui, adică predica. Chiar pe Mîntuitorul, la începutul activității Sale publice, îl vedem în sinagoga din Nazaret citind și apoi tîlcuind un pasaj din Isaia (Luca VI, 16—17). Tot așa au făcut și apostolii, cînd și-au început propria activitate de propovăduire. Sf. Petru, după Cincizecime, în predica ținută în Ierusalim a citat lungi pasagii din Isaia, Iezechil, Ioil, Zaharia și din Psalmi (v. Faptele Ap. II, 17—28; III 22—23).

Pe baza aceleiași tradiții s-au introdus lecturile biblice și în cultul Noului Testament, evident mai întîi lecturi din Vechiul Testament. Dar foarte devreme s-au impus și lecturile din ceea ce va deveni de îndată, încă în secolul I, Noul Testament. Sfîntul Pavel face începutul prin recomandarea de a i se citi în public epistolele. Or, acest lucru nu se putea face decît la adunările pentru slujbe și rugăciuni. *„Vă jur pe Domnul să cetiți această carte tuturor fraților sfinți" (I Tes. V, 27).* Ba chiar recomanda ca în toate comunitățile să se citească și epistolele scrise altora. Colosenilor le spunea să dea epistola scrisă lor, să se citească și celor din Laodiceea iar ei, la rîndul lor, s-o citească pe a Laodicenilor, azi pierdută (Colos. IV, 16).

Cînd, odată cu începutul epocii patristice, s-a trecut la alcătuirea unor reguli de selecționare a textelor, am avut primele „rînduieli" care nu vor înceta să se dezvolte și să se precizeze de-a lungul multor secole. Din *Apologia* Sfîntului Iustin Martirul (cap. 67), deci la începutul sec. II, aflăm că se citeau regulat texte din scrierile Apostolilor, iar din secolul al IV-lea, informațiile abundă. Apar și *Liturghiile*. Apoi se delimitează și se precizează încet, încet, și rînduielile celor *Șapte laude* și ale altor slujbe, precum cele în amintirea Mîntuitorului, Nașterea, Botezul, Învierea și altele, cele în amintirea Maicii Domnului, apoi slujbele pentru perioadele de post, pentru sfinți, canoanele, troparele, sedelnele etc. Toate sînt impregnate de texte din Sfînta Scriptură. Tradiția aceasta s-a impus așadar de timpuriu. Și ea s-a continuat și a ajuns tot așa pînă în zilele noastre.

Nu este în intenția noastră să facem un catalog al textelor folosite în cult. El s-a făcut și este de-a dreptul impresionant (vezi la sfîrșit, studiul pr. drd. Nicolae Dragomir). Noi încercăm să arătăm aici altceva, și anume că în Ortodoxie *Sfînta Scriptură* n-a fost neglijată, nici interzisă lecturii. Ba chiar că, în cult, s-a citit *mult* și *organizat, mult mai mult decît se va citi în protestantism și în romano-catolicism*. Poate că de aceea în cuprinsul acestor două confesiuni, în protestantism mai ales, lectura ei e atît de practicată și prescrisă cu deosebire în afara adunărilor de cult.

Numai spre a ne face o idee despre folosirea textelor Scripturii în cult, vom arăta că în perioada postului abundă lecturile din Vechiul Testament, din toate cărțile canonice. Dar și în celelalte zile ale anului bisericesc, la ceasuri, la vecernie, la utrenie, mai ales psalmii se citesc în număr mare. În Postul Mare psalmii se citesc toți de cîte două ori pe săptămînă. Așa numitele *parimii*, prezente în cult, sînt lecturi din Vechiul Testament. Psalmii se tipăresc de obicei și aparte, sub denumirea de *Psaltire*. Uneori se tipăresc ediții ale „Noului Testament cu Psalmii". *Psaltirea* e una din cărțile cele mai citite și, de data aceasta, nu numai în cult, ci și ca lectură acasă. E socotită carte de canon, de umilință, de pocăință. Însăși citirea ei e socotită act de pocăință, și e citirea prescrisă de duhovnici ca mijloc de curățire și iertare, prin forța pe care o au psalmii de a întoarce inimile spre bine, spre fapta bună, spre căință. Există mănăstiri în care *Psaltirea* se citește continuu în biserică, lectura fiind socotită act de trezvie și pocăință a obștei reprezentată acolo în permanență, zi și noapte, de cineva. Lectura se face cu schimbul.

Din Noul Testament se citește în cult din toate cărțile, cu excepția Apocalipsei, carte greu de înțeles. Ea e însă liberă la lectura privată. În chip solemn se citesc *Evanghelia, Faptele Apostolilor* și *Epistolele*. Nu lipsesc nici din slujba Sfintei *Liturghii*, nici din alte slujbe, Taine și ierurgii, precum la botez, la cununie, la înmormîntare, la sfințirea apei etc. S-a impus chiar tipărirea lor, începînd de prin secolul V, sub forma a două cărți, *Evanghelia* și *Apostolul*. Evanghelia a preluat ceva din atributele sulului cu Tora din Vechiul Testament.

Textele nu se citesc la rînd, așa cum s-au citit în perioada primară, pînă prin sec. V. Sînt alese și rînduite în *pericope* (tăieturi, despărțituri, bucăți alese). O primă rînduială în privința aceasta găsim în *Tipicul Sfîntului Sava* (mort în 531). Ele sînt rînduite în așa fel, încît într-un an să se citească tot Noul Testament.

Lecturile biblice din Vechiul Testament, spune Nicolae Cabasilas (*Tîlcuirea dumnezeieștilor Liturghii*, trad. rom. Ene Branișteș, Buc., 1946, p. 51), preînchipuie perioada de pregătire a venirii lui Mesia, iar cele din Noul Testament, perioada împlinirii mesianice. *Evanghelia* se citește întotdeauna solemn. E ascultată în picioare sau în genunchi deoarece, cînd se citesc cuvintele ei, e ca și cum ar vorbi chiar Hristos-Domnul.

Astfel, prin cult, Biserica face accesibilă Sfînta Scriptură absolut tuturor credincioșilor.

Fiind texte alese cu grijă și cu intenția de a prezenta istoria pregătirii mîntuirii, ca și a mîntuirii, în chip logic și succesiv, ele au dat de timpuriu, și dau în continuare, o idee generală și esențială asupra textului Sfintei Scripturi. Au fost învățate adesea pe de rost, cîntate sau citite, comentate și repetate. Au fost mai mult decît o lectură singulară: o abordare comună, în comunitate și în comuniune.

Și mai e ceva: fiind texte de cult, *au fost citite cu respectul cuvenit textului sacru*. N-au fost citite critic, cum se întîmplă cînd lectura devine subiect de studiu, ducînd în unele părți pînă la așa-zisa demitologizare a Scripturii, de fapt la discreditarea ei. Nu s-a întîmplat cu ea nici considerarea ei cînd ca text sacru, cînd ca text omenesc. Sînt cunoscute cazurile în care mari profesori protestanți citeau textele în biserici cu evlavie, și vorbeau despre ele la fel, iar la catedră le fărîmițau, aruncau din ele ce era mai bun, socotind totul invenție pioasă omenească, de care trebuiau să se debaraseze. În ortodoxie, datorită modului de a se citi Scriptura, s-a păstrat și unitatea ei.

În vremea noastră, sub influența ecumenismului și a unor insistențe propagandiste ale Societăților Biblice, răspîndirea Bibliei a căpătat noi dimensiuni. Dar mai mult printre intelectuali și din motive de cultură, decît de instrucție religioasă sau de folos sufletesc. Folosul sufletesc vine tot din și prin cult, ca și pînă acum. Lectura din afara cultului, necontrolată, în virtutea principiului liberei cercetări și a liberei lecturi, a dus în protestantism la proliferarea sectelor, fiecare făcînd o confesiune, o grupare creștină, o „Biserică", din modul lui de interpretare a Scripturii. Aceasta n-a slujit unitatea creștină, ci dezmembrarea. Ceea ce a devenit mai eficace a fost predica. Și unde e bine făcută, e ascultată cu interes și poate da roade de pocăință, și poate fi îndrumătoare spre credință. S-au înmulțit și la noi cărțile de predici, modernizîndu-se cele vechi. Dar în lumea satelor, tot cele de stil tradițional, de Cazanie, au cea mai mare trecere.

Concluzia care se impune e simplă. Scriptura în Ortodoxie, și în cea românească precum pretutindeni, nu numai că nu a fost absentă sau neglijată, ci, dimpotrivă, a fost de timpuriu chiar mai prezentă decît în Apus, în cult. Prezența ei a fost eficientă și corectă, și mai în sensul de Carte sfîntă. Și-a menținut caracterul de Carte sfîntă. Poate că în ortodoxie a fost mai reală acea: *Scriptura Scripturae interpres*, căci ea a fost lăsată să vorbească prin sine, nu tălmăcită adesea spre răstălmăcire, și de fiecare după capul altcuiva. În Răsărit Biserica a fost interpretul, mai întîi prin cult — lex orandi — și apoi prin definițiile Sinoadelor ecumenice — lex credendi — deși această schematizare e de fapt străină spiritului ortodox care le consideră concomitente, nu succesive. De altfel, gîndite în succesiune nu s-a ajuns niciodată la o unanimitate cu privire la care e întîi și care pe urmă!

Și mai este ceva ce le-a lipsit apusenilor, mai puțin catolicilor, mai mult și chiar total protestanților, care au reluat iconoclasmul în forme și mai radicale decît în a doua jumătate a primului mileniu.

Ortodoxia a prezentat Scriptura și în imagini, pe pereții bisericilor, în picturi și mozaicuri și sub formă de icoane mobile, din cele mai vechi timpuri. Se găsesc și în cele mai vechi catacombe, iar unele icoane se atribuie chiar unui apostol, Sfîntul Luca. Icoana a vorbit prin imagini chiar și analfabeților, fapt de care unii ca aceștia au

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

SFINȚIREA MARELUI MIR LA CATEDRALA PATRIARHALĂ

Biserica Ortodoxă Română are printre îndatoririle sale de importanță capitală și pe aceea de a pregăti și sfinți Marele Mir, fără de care nu se poate săvîrși Taina Botezului, nu se pot tîrnosi bisericile și sfinți antimisele și nu pot fi primiți în creștinism cei veniți din alte credințe. Marele Mir este materia necesară săvîrșirii celei de a doua Sfinte Taine: Taina Mirungerii, prin care se împărtășește celor botezați puterea și harul Sfîntului Duh, necesare pentru întărirea și creșterea lor în viața duhovnicească și în virtuțile creștine.

După cum este cunoscut, Sfinții apostoli au socotit, potrivit învă-

(Continuare în pag. a 2-a)

Gheorghe Vasilescu

VOLUNTARI TRANSILVĂNENI ÎN RĂZBOIUL PENTRU INDEPENDENȚĂ

Cauza libertății României, îmbrățișată de românii din toate provinciile, a făcut ca, în pofida persecuțiilor de tot felul, instituite de autoritățile austro-ungare, sute și sute de voluntari din Brașov, Sibiu, Făgăraș, Timișoara, Oradea, Cluj, din Munții Apuseni, din localitățile județelor Alba, Hunedoara, Mureș și multe altele, să treacă granița și să lupte în războiul din 1877—1878. Înrolarea voluntarilor transilvăneni în armata României, în momentul hotărîtor al luptei pentru libertate, evidențiază convingerea că aceasta era calea spre realizarea unității naționale și dorința de a grăbi înfăptuirea acestui deziderat.

Documentele de epocă cuprind numeroase și concludente date în legătură cu plecarea unor români transilvăneni și bănățeni dincolo de Carpați, pentru a participa la războiul pentru independență. „Mulți tineri români, în cea mai mare parte studenți, venind din Transilvania prin Timișul de Sus — se arată în raportul Consulatului general austro-ungar din București, din 12 iunie 1877 — vin aici, în București, să se înroleze în armata română".

Comandantul Cercului de recrutare din Sibiu, colonelul Toma de Gecz, la 13 iunie 1877 aducea la cunoștința superiorilor că „unele persoane obligate la serviciul militar au trecut granița în mod nepermis", în special din circumscripțiile Săliște și Rășinari. Apoi, îngrijorat de starea de lucruri, ofițerul continua: „Aproape tot tineretul apt și obligat la serviciu militar caută să se sustragă (...) recrutării și prin aceasta serviciului militar, prin fugă în România". Mai departe, el relata că numărul neprezentaților la recrutare din cele două circumscripții „a atins, la sfîrșitul lui mai a.c. cifra de 1.657 oameni, în timp ce din toate celelalte circumscripții ale acestui cerc de recrutare sînt în total 2.186 absenți, astfel că totalul se ridică la considerabila cifră de 3.843 absenți".

Situația era asemănătoare și în celelalte județe din Transilvania și Banat. Autoritățile administrative și militare, lună de lună, raportau un număr tot mai mare de tineri nesupuși la recrutare sau încorporare.

Printre numeroșii voluntari ardeleni participanți la războiul pentru independență se numără foști ofițeri în armata austro-ungară, tineri intelectuali, funcționari, țărani, medici, farmaciști, surori de caritate și alți specialiști. Documentele vremii păstrează multe din numele acestora și vorbesc despre faptele de bărbăție și eroism săvîrșite de voluntarii ardeleni pe frontul antiotoman.

Din rîndurile celor ce s-au înrolat în cadrul armatei române și au luptat în războiul ruso-româno-turc din 1877—1878, a făcut parte bănățeanul căpitan Moise Grozea. El a participat la memorabilele lupte de la Grivița, în zilele de 27 și 30 august 1877. În Registrul istoric al Batalionului 2 vînători este consemnat că la data de 30 august „căpitanul Grozea le va arăta drumul — unităților din Gruparea comandată de colonelul Borănescu, și anume: Batalionul 2 vînători, un batalion din Regimentul 5 linie, un batalion din Regimentul 16 dorobanți și un batalion din Regimentul 14 dorobanți — și locul unde trebuie a ataca fortul Grivița nr. 1". Iar mai departe, documentul consemnează: „La ora 3 după-amiază, trupele menite a ataca înaintară pe drumul indicat de căpitanul de stat major Grozea". Pentru priceperea și hotărîrea cu care a condus Gruparea în luptă și comportarea sa vitejească, căpitanul Grozea a fost decorat cu ordinul „Steaua României", medalia „Virtutea Militară", ordinul rusesc „Sfînta Ana" și mai tîrziu înaintat la gradul de maior.

Un nume de voluntar mai puțin cunoscut este acela al căpitanului Constantin Șaguna, nepotul mitropolitului Andrei Șaguna. Acesta, după terminarea studiilor militare și avansarea la gradul de ofițer, s-a înrolat în armata franceză, unde a funcționat vreme de zece ani. Tînărul ardelean participă la războiul franco-prusac din 1870—1871, fiind grav rănit. Pe la începutul anului 1877, Constantin Șaguna demisionează din armata franceză și se prezintă la București, punîndu-se voluntar la dispoziția Ministerului de Război. Încadrat în rîndurile oștirii române, căpitanul Șaguna a luat parte la războiul pentru independență din 1877—1878, evidențiindu-se prin cunoștințele și experiența sa bogată, dobîndite pe cîmpurile de bătălie din Apusul Europei.

Documentele vremii îl pomenesc pe sublocotenentul Stanciu din Vistea, voluntar în armata română, rănit în atacul de la Grivița, din 30 august 1877. Tot voluntari au fost și foștii elevi ai liceului din Blaj: Călușiu, Artimon Pop, Petru Drăghici din Bobohalma. În consemnările sale, Dumitru D. Comșa din Săliște amintește numele cîtorva consăteni, care au trecut munții și au intrat voluntari în armata română și anume: Nicolae Comșa, tînărul Sora (Sorescu) și doi frați din familia Peligrad.

(Continuare în pag. a 4-a)

Prof. *Petru I. Dan*

„CA UN STÎLP DE FOC CĂLĂTOR ÎN NOAPTE"

Se spune despre Gheorghe Coșbuc că, în perioada petrecerii sale la Sibiu (1887—1889), unde a lucrat ca redactor la Tribuna, părăsea adesea redacția pentru a cerceta satele din jur, încărcate de datini și clocotind de viață românească. Ba mai mult, nu o dată putea fi întîlnit pe la stînele din Munții Cibinului, unde asculta păsurile ciobanilor, întîmplări diferite din viața lor și de care nu duceau lipsă, dar și doinele acestora, cîntate din fluier sau caval, care îi vor fi umplut de bună seamă sufletul și îi vor fi fecundat creația sa poetică.

Respirația și vibrațiile acestor locuri însă o va surprinde ceva mai tîrziu, dar mult mai amplu chiar un fiu al acestor plaiuri din mărginimea Sibiului, Octavian Goga, împlîntat și el adînc în seva vieții românești transilvănene și care va exprima cu alte cuvinte, mai răscolitoare și pe mai multe coarde, ceea ce atît de potrivit spusese Gh. Coșbuc:

„Sînt suflet din sufletul neamului meu
Și-i cînt bucuria și-amarul."

Aceeași idee, dar, cum am spus, exprimată cu cuvinte mai clocotitoare o întîlnim și în poezia „Rugăciune" a lui Octavian Goga, unde citim:

„În pieptul zbuciumat de doruri
Eu simt ispitele cum sapă,
Cum vor să-mi tulbure izvorul
Din care sufletul s-adapă.

— 50 de ani de la moartea lui Octavian Goga —

Din valul lumii lor mă smulge
Și cu povața Ta-nțeleaptă
În veci spre cei rămași în urmă,
Tu, Doamne, văzul meu îndreaptă.
. . . . . .
Alungă patimile mele,
Pe veci strigarea lor o frînge
Și de durerea altor inimi —
Învață-mă pe mine a plînge.

Nu rostul meu, de-a pururi pradă
Ursitei maștere și rele,
Ci jalea unei lumi, Părinte,
Să plîngă în lacrimile mele."

Într-adevăr, tripla asuprire de altădată a românilor transilvăneni: națională, socială și religioasă, pe care Octavian Goga a trăit-o din plin, a găsit în fiul preotului din Rășinari un protestatar îndrăzneț și tenace, asemenea stîncilor din munții sub sprînceana cărora i-a fost dat să vină pe lume și să-și petreacă copilăria. O spune de altfel chiar el, cînd arată că a fost „toată vremea un revoltat pentru nedreptățile care loveau poporul. În continuu, precizează Oct. Goga, am trăit sub presiune, am protestat, m-am bătut, am scris poezii revoluționare". Desigur că ei a plătit nu o dată această îndrăzneală și revoltă, prin închisoare (la Budapesta, Seghedin etc.), și alte hăituieli, venite din partea stăpînilor de dinainte de 1918. Cu toate acestea Octavian Goga n-a fost un șovin, pledînd pentru colaborarea dintre români și frații care conlocuiesc cu ei în Transilvania, prietenia sa cu marele poet maghiar Ady Endre fiind grăitoare în această privință.

Este consemnat undeva faptul că, în copilărie, aflîndu-se în preajma satului Crăciunel, de unde se trăgea tatăl său, Goga a văzut cum o femeie, doborîtă de trudă și topită de arșița Soarelui, a încercat să-și potolească setea la un izvor, cînd vechilul boieresc a lovit-o cu biciul,

(Continuare în pag. a 2-a)

Arhid. *Gh. Papuc*

SFÎNTA SCRIPTURĂ ÎN BISERICA ORTODOXĂ

(Continuare din pag. 1-a)

fost privați acolo unde icoana a fost interzisă. Și nu erau puțini. Pictorii au fost predicatori. Pereții bisericilor au fost pagini de Scriptură. S-au ilustrat texte dintre cele mai diverse, atît din Vechiul cît și din Noul Testament, în mod firesc mai mult din Noul Testament: Iisus Pantocrator, Maica Domnului, Sf. Ioan Botezătorul, Nașterea Domnului, Botezul, Învierea etc. Au fost prezentate pe pereți sau pe icoane scene din viața Mîntuitorului, vindecări, învieri din morți, au fost prezentate parabole. Aproape tot Noul Testament.

Dar și din Vechiul Testament: Sfîntul Ilie urcînd la cer, Enoh de asemenea, Îngerii la stejarul Mamvri, Iacov gata să-l înjunghie pe Isac, Rugul aprins, Moise cu tablele legii, Solomon împărțind dreptate, Adam și Eva, Alungarea din rai, proorocii, viziunea lui Iezechil și a cîmpului de oase care învie, Iona și chitul. Cele mai importante evenimente au apărut sub forma unor scene care au fost tot atîtea „lecturi" la îndemîna oricui.

Adunînd toate acestea, din cărțile de cult și din iconografia mobilă sau din cea murală, obținem o Scriptură cu care nu știm în ce măsură ortodoxia ar putea fi egalată de cineva.

Romano-catolicii n-au cunoscut iconoclasmul ca în Răsărit. Dar n-au cunoscut nici iconodulia ca în Răsărit. Ei au portretizat, au făcut scene artistice, prea omenești, lipsite de sacrul bizantului și, chiar dacă au ilustrat și Sfînta Scriptură, au supus-o mai mult rigorilor artei, decît sufletului pios, ca hrană duhovnicească. Poate că și de aici va fi venit și reacția protestantă iconoclastă din secolul al XVI-lea, socotind pictura întoarcere la idolatrie și reeditînd exigențe și rigori vechi-testamentare. Ceea ce nu era tocmai inexact. E drept că iconografia apuseană a promovat arta, dar ajunsese să se limiteze prea mult la atîta.

Astăzi protestanții par a-și reconsidera atitudinea față de icoane, dar, interesant, cu atracție mai mare spre modul de expresie picturală bizantină! Deși mai puțin accesibil, simbolic și prefigurat, totuși bizantinul e mai atractiv tocmai prin faptul că e mai spiritual.

Scriptura în ortodoxia de pretutindeni și în ortodoxia românească pînă azi e prezentă în viața Bisericii sub aceste trei moduri:

1. *Cartea* adică Biblia, din ce în ce mai tipărită. S-a ajuns la zeci de ediții sub forma completă și la un număr și mai mare sub formă de cărți, precum Psaltirea, Evanghelia, Apostolul;

2. În textele de cult, precum am arătat mai înainte, și ne-ar trebui zeci de pagini ca să însemnăm toate slujbele în care sînt folosite textele Scripturii;

3. În iconografie.

Toate acestea se aud și se văd. Numai cine nu vrea nu le vede și nu le aude. Au trebuit spuse, deși pentru ortodocși sînt realități de toate zilele, numai pentru că mai sînt mulți din afara ortodoxiei care nu le știu. Rămîn perplecși cînd li se descoperă. Ele se descoperă însă prin intrarea în rînduiala ortodoxă și în cadrul spiritualității ortodoxe cu interes și dorință de a vedea și auzi. Numai așa vom avansa în dialogul ecumenic, în cunoașterea reciprocă și în iubire. Este de la sine înțeles că asemenea recomandări sînt valabile și pentru ortodocșii care vor să înțeleagă spiritualitatea occidentală, cu tot ce are bun și frumos în ea.

Poate că un singur lucru ar mai trebui adăugat, în plus și în afara temei noastre, dar nu cu totul în afară. Ceea ce s-a petrecut și se mai petrece în Ortodoxie cu Sfînta Scriptură, se petrece și cu Sfînta Tradiție, cu majusculă, ca izvor de credință și evlavie. Atît în cult, cît și în iconografie și, desigur, și în nenumărate volume e prezentă și Sfînta Tradiție, cu Viețile Sfinților, cu chipurile lor, cu scene din performanțele lor în lupta împotriva patimilor, în trăirea sfințeniei și în cîștigarea virtuților. La acestea am mai putea adăuga arhitectura bisericească încărcată de simboluri, menite să sugereze sacrul și să-l coboare pe pămînt. Inventarul din interiorul bisericilor, veșmintele, ierurgiile, crucea, luminările ș.a. sînt și ele tot atîtea mijloace care exprimă adevăruri din Sfînta Scriptură și din Sfînta Tradiție, principii și forme ale credinței și ale evlaviei creștine, ziditoare de suflet și mîngîietoare ale sufletului setos de desăvîrșire și de comuniunea cu Dumnezeu, din care izvorăsc temeiurile comuniunii cu oamenii.

•

În cele de mai sus am preferat să mergem spre sinteze și interpretări, mai mult decît spre informații și date istorico-statistice.

Celor care ar dori să intre în amănunte în legătură cu rolul și folosirea Sfintei Scripturi în Biserica Ortodoxă, în istorie și în prezent, ca și celor ce ar dori să știe exact care sînt textele folosite în cult, recomandăm cîteva lecturi care pot să le furnizeze o minimă, dar suficientă informație:

1. *Tipic bisericesc*, București, 1976.

2. Arh. Silvestru Bălănescu, *Întrebuințarea Sfintei Scripturi în serviciul divin în Biserica creștină antică*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română", III, 1877.

3. Dragomir Demetrescu, *Sfintele Scripturi în uzul liturgic*, în rev. „B.O.R.", XXII, 1908, nr. 7.

4. Pr. prof. Atanasie Negoiță, *Psaltirea în cultul Bisericii Ortodoxe*, București, 1940.

5. Pr. prof. Ene Branișteanu, *Cultul ortodox ca mijloc de propovăduire a dreptei credințe* . . ., în „Studii Teologice", V, 1953, nr. 9—10.

În mod special, pentru tabelul tuturor textelor din Vechiul și Noul Testament folosite și nefolosite în cultul ortodox, a se vedea lucrarea de mare minuțiozitate și exhaustivă cercetare:

6. Pr. drd. Neculai Dragomir, *Studiu istorico-liturgic privind textele biblice din cărțile de cult ale Bisericii Ortodoxe*, în „Studii Teologice", XXXIII, 1981, nr. 3—4, p. 207—268.

I.P.S. Arhiepiscop Dr. ANTIM NICA octogenar

Statornicit-a Psalmistul biblic viața pămîntească a omului la șaptezeci de ani cu o prelungire pînă la optzeci, pentru „cei mai în putere" (*Ps.* 89, 10—11). Dar și acest hotar poate avea depășiri, în așa-zisa „vîrstă patriarhală" . . .

Înalt Prea Sfințitul Dr. Antim Nica, Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos (născut la 24 februarie 1908), a ajuns și a păsit în vîrsta venerabilă. Acest prag de apoteoză constituie mărturia certă a unei hărăziri cu viață lungă din partea „Vistierului bunătăților și Dătătorului de viață" și, totodată, o împrejurare binecuvîntată de aniversare festivă, jubiliară, de sărbătorire.

A fost sărbătorit în ziua de 20 februarie 1988, la Galați, reședința Arhiepiscopului Tomisului și Dunării de Jos, la aniversarea octogenatului adăugîndu-se și împlinirea a 44 de ani de slujire arhierească, precum și 15 ani de arhipăstorire.

Au participat: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Nestor Vornicescu al Olteniei, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Domnul Director Leon Toader, reprezentantul Departamentului Cultelor, Prea Sfințitul Episcop-vicar Lucian Tomitanul, P. C. Pr. Constantin Pârvu, vicar patriarhal administrativ, sfetnicii și colaboratorii de la Centrul Arhiepiscopesc, protoiereii și starețiii din eparhie, personalul de la Centrul eparhial, preoți, invitați, public numeros . . .

La ora 9 s-a oficiat, în Catedrala arhiepiscopală, Sf. Liturghie, de către Î. P. S. Mitropolit Nestor, asistat de un sobor de preoți și diaconi, urmată de Te-Deum, cu răspunsurile date de corala catedralei. A vorbit Î. P. S. Mitropolit Nestor, care a arătat, documentat, calitățile și meritele personale ale Î. P. S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica, dovedite printr-o bogată activitate pastorală, socială, culturală și cetățenească-patriotică. I-a urat sănătate deplină, vigoare și activitate rodnică, în mulți ani de viață blagoslovită în continuare, spre cununa nonagenatului. I-a înmînat, din partea Prea Fericitului Patriarh Teoctist, dar și semn de dragoste și prețuire, o icoană a Maicii Domnului și un buchet de flori.

A răspuns Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim, vădit emoționat, cu mulțumiri, în primul rînd către „Prea Bunul Părinte Ceresc", apoi către Prea Fericitul Patriarh Teoctist, Î. P. S. Mitropolit Nestor, tuturor participanților . . ., pentru prezență, sentimente și urări.

S-a trecut în sala de festivități a Centrului eparhial, unde s-a desfășurat adunarea festivă, organizată de Arhiepiscopie.

A deschis-o, cu o alocuțiune protocolară, P. C. Prot. Ștefan Gușă, vicar administrativ. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nestor a citit Scrisoarea omagială a Sfîntului Sinod și semnată de Prea Fericitul Patriarh Teoctist, adresată Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antim, cu acest prilej jubiliar, și i-a oferit sărbătoritului un portret al Prea Fericitului Patriarh Teoctist, cu dedicație autografă, și un frumos Album.

Domnul Director Leon Toader a transmis, din partea Departamentului Cultelor, un mesaj cu felicitări, aprecieri elogioase și urări cuvenite de sănătate, viață îndelungată și împliniri fericite. Înaltului Ierarh, teolog erudit, patriot și cetățean.

Au vorbit, P. C. Arhim. Ieronim Motoc, fost vicar administrativ, și P. C. Pr. Eugen Drăgoi, consilier cultural.

A răspuns Î. P. S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica, cu o cuvîntare cuprinzătoare, cu referiri autobiografice, la părinții săi, la dragostea și strădania lor eroică de a crește 12 (doisprezece!) copii, cîți au fost; la satul natal răzășesc, cu tradiții străvechi; la biserica de lemn, în care a primit botezul și flacăra credinței; la profesorii din Seminar și Facultatea Teologică (a pomenit nominal pe „marele teolog și scriitor Gala Galaction); la vlădicii cu care a colaborat și s-a instruit de la ei (cărturarul Tit Simedrea și Patriarhul Iustinian Marina); la ierarhii eparhioți precedenți (Melhisedec-Ștefănescu, Iosif Gheorghian, Partenie Clinceni, Pimen Georgescu, Nifon Niculescu, Iacob Antonovici, Cosma Petrovici, Chesarie Păunescu); s-a referit la meleagurile istorice dunărene și tomitane, pe care le-a îndrăgit și le prețuiește în chip deosebit, pentru vechimea și continuitatea vieții creștine și românești de pe ele, pentru comorile lor de mărturii arheologice, pentru credința și căldura sufletească a clerului și credincioșilor . . .

Au urmat: vizionarea unui film, de scurt metraj, documentar de la festivitățile (din noiembrie 1975) de proclamare a Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos; vizitarea unei expoziții de fotografii și documente, deschiderea pinacotecii eparhiale, cu tablouri și galeria de portrete ale Ierarhilor eparhioți și mai multor ortodocși români.

La agapa festivă au toastat: P. S. Episcop-vicar Lucian Tomitanul, P. C. Pr. Vicar Patriarhal administrativ Constantin Pârvu, prof. Costică Bușțiuc, membru delegat eparhial în Adunarea Națională Bisericească, P. C. Pr. Igor Jechiu fost Consilier Cultural, P. C. Protoiereu Mihai Gherghe-Babadag, P. C. Pr. Tudorel Popa, responsabilul catedralei.

În încheiere, a vorbit Î. P. S. Arhiepiscop Antim, mulțumind încă odată tuturor celor prezenți la sărbătorirea Î. P. S. Sale.

Pr. *Gh. C.*

Sfințirea Marelui Mir la Catedrala Patriarhală

(Continuare din pag. 1-a)

turii Mîntuitorului Iisus Hristos, că Taina Botezului prin apă nu este suficientă pentru intrarea în creștinism și pentru dobîndirea mîntuirii, ci ea trebuie completată și pecetluită prin o a doua Taină, care să dea celor botezați împărtășirea Sfîntului Duh, pe care ei îl primiseră în chip văzut la Cincizecime. Deoarece, în vechime, semnul văzut al primirii oricărui dar spiritual era punerea mîinilor peste capul primitorului, Sfinții apostoli își puneau și ei, la început, mîinile peste capul noilor creștini, întărind astfel botezul lor și împărtășirea Duhului celui de viață dătător, chiar și atunci cînd botezul îl săvîrșiseră alții. Mai tîrziu, Sfinții apostoli au înlocuit punerea mîinilor cu semn văzut al săvîrșirii celei de a doua Taine, prin ungerea celor botezați cu untdelemn sfințit, mai ales că cei ce credeau în Hristos, care înseamnă „uns", au luat numele de creștini, adică „unșii" sau aleșii credinței celei noi. Numărul creștinilor sporind mereu, Sfinții apostoli nu mai puteau fi ei înșiși peste tot și au încredințat această misiune urmașilor lor la conducerea primelor comunități creștine, adică episcopilor și apoi și preoților pînă în ziua de astăzi.

Este îndeobște cunoscut că Sfîntul Mir se face din untdelemn de măsline amestecat cu vin curat și cu multe și felurite balsamuri, esențe și aromate, în număr de 38, cele mai multe fiind produsul unor arbuști și plante care cresc în Orient. După tradiția statornicită de veacuri în Biserica Ortodoxă, amestecul acestor balsamuri, mirodenii și esențe, care intră în componența Marelui Mir, alături de untdelemn și vin, se pregătește și se fierbe cu o rînduială solemnă, constînd dintr-o serie de slujbe religioase care se oficiază în Săptămîna Patimilor, începînd din sîmbăta Floriilor, fiind apoi sfințit de către soborul tuturor mitropoliților și episcopilor din țară, în frunte cu Întîistătătorul Bisericii, în Joia aceleiași săptămîni, la Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare, preschimbîndu-se în Marele Mir, după care se împarte, prin mitropolii și episcopii, tuturor bisericilor spre a fi folosit de către episcopi la sfințirea bisericilor și antimiselor și de către preoți la Taina Mirungerii.

Sfințirea Marelui Mir se săvîrșește în Sfînta și Marea Joi, la liturghia care se oficia în vechime, seara, după vecernie, pentru că, pe de o parte, cu o zi mai înainte se face pomenirea femeii celei păcătoase care a uns cu mir de mult preț picioarele Domnului și pe de altă parte, pentru că actul sfințirii stringe în jurul sfîntului altar pe arhierei, ca odinioară pe Sfinții apostoli în jurul Mîntuitorului și al mesei de la Cina cea de Taină, care se prăznuiește în această sfîntă și mare zi și la care Domnul a învestit pe Sfinții Săi ucenici cu puterea preoției, dîndu-le poruncă a săvîrși necurmat în Biserica creștină, ei și urmașii lor, slujba liturghiei, în amintirea Patimilor și a Jertfei Sale pentru mîntuirea oamenilor.

Prin mulțimea și varietatea componentelor din care este alcătuit, Marele Mir simbolizează mulțimea și felurimea darurilor și a puterilor Sfîntului Duh, care pune în lucrare diferitele virtuți creștine. Marele Mir este, în același timp, semnul și pecetea lui Hristos, care face dintr-însul o pavăză duhovnicească a trupului și mîntuire a sufletului.

Pînă la o vreme, dreptul de a pregăti și sfinți Marele Mir în creștinătatea ortodoxă, îl păstrase pentru sine Patriarhul ecumenic de la Constantinopol, care îl împărțea apoi tuturor Bisericilor Ortodoxe naționale ce stăteau sub autoritatea canonică a Patriarhiei Ecumenice. Pe măsură ce Bisericile Ortodoxe naționale și-au dobîndit autocefalia, adică neatîrnarea de Patriarhia din Constantinopol și o dată cu aceasta puterea de a se conduce de sine stătător, ele au căpătat și dreptul de a-și sfinți singure Marele Mir, necesar pentru nevoile proprii. Deci, sfințirea Marelui Mir constituie una din formele de manifestare a autocefaliei Bisericii Ortodoxe, fiind o lucrare religioasă de importanță deosebită, care se săvîrșește, după împrejurări, la anumite intervale mai lungi sau mai scurte de timp.

Anul acesta, în ziua de joi 7 aprilie, s-a săvîrșit, în Catedrala patriarhală din București, pentru a 16-a oară sfințirea Marelui Mir în Biserica noastră și pentru prima dată în timpul arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Potrivit rînduielilor tradiționale ale Ortodoxiei, sfințirea Marelui Mir a fost săvîrșită și de această dată de către membrii Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în cadrul Liturghiei Sfîntului Vasile cel Mare din Joia Săptămînii Patimilor, după ce s-a efectuat în prealabil amestecarea și fierberea numeroaselor balsamuri, mirodenii și esențe care intră în compoziția materiei Sfîntului Mir alături de untdelemn și vin și care s-au fiert, după anumite rînduieli, în primele trei zile din Săptămîna Patimilor la paraclisul mănăstirii Antim din București.

Ritualul sfințirii apei a fost oficiat în ziua de 4 aprilie de către Î. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor și P. S. Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, împreună cu un sobor de preoți și diaconi de la Catedrala patriarhală. Pregătirea și fierberea mirodeniilor a continuat luni, marți și miercuri în Săptămîna Patimilor, după rînduiala tipiconală, de către preoți și diaconi anume stabiliți.

În Joia Mare, 7 aprilie, la orele 9 dimineața, soborul arhiereilor, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, învesmîntați în odăjdii și înconjurați de consilieri din Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, de preoți și diaconi, a pornit în procesiune solemnă din Palatul patriarhal și a intrat în Catedrală pentru a săvîrși Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare și sfințirea Marelui Mir, unde așteptau profesori de la Institutul și Seminarul teologic din București, călugări și călugărițe, studenți teologi și elevi seminariști, precum și un mare număr de credincioși veniți la această importantă solemnitate bisericească.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii în cadrul căreia a avut loc și sfințirea Mirului Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului a rostit o cuvîntare, în care a arătat rostul și însemnătatea Marelui Mir și a sfințirii lui în viața religioasă a creștinilor ortodocși.

După slujbă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a împărtășit arhiereștii binecuvîntări tuturor credincioșilor aflați în Catedrală, dintre care unii s-au învrednicit de primirea Tainei Sfintei Cuminecături. După aceea, vasele cu Sfîntul Mir au fost duse în paraclisul Palatului patriarhal, unde s-a oficiat un polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și pentru înaltul sobor de arhierei. Apoi, într-un cadru solemn, membrii Sfîntului Sinod au semnat un act sinodal oficial înscris pentru aducere-aminte în Condica Sfîntă a Patriarhiei.

ASTRA (1861—1950), ASOCIAȚIUNEA TRANSILVANĂ PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN, 125 de ani de la înființare, Sibiu, 1987

De curînd s-a tipărit un volum omagial dedicat aniversării a 125 de ani de la fondarea *Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român (Astra)*, conținînd comunicările susținute cu prilejul unei sesiuni organizate la Sibiu, în august 1986, sub auspiciile Academiei R.S.R., Secția de științe istorice și Societatea de Științe Filologice, Filiala Sibiu. În cadrul culturii românești, Astra ocupă un loc aparte, impunîndu-se ca cea mai importantă societate culturală de dincoace de Carpați, care pînă la 1 Decembrie 1918 a reprezentat simbolul solidarității românești, unitatea sufletească fiind obiectivul fundamental urmărit cu perseverență de-a lungul timpului.

În privința cuprinsului, volumul conține o tematică variată (unitate spirituală, legături cu societăți culturale, personalități ale Astrei, tipărituri, despărțăminte, cultură de masă, patrimoniu, organizare, științele naturii, biblioteci, însumînd peste 50 de comunicări redactate la un înalt nivel științific.

Bazîndu-se pe o riguroasă documentare arhivistică și bibliografică, mitropolitul Antonie Plămădeală în comunicarea *Astra-ctitorii și ctitoriile ei* prezintă noi precizări cu privire la fondarea așezămîntului, reliefînd rolul juristului Ioan Cavaler de Pușcariu la înființarea Astrei și aportul său la elaborarea statutului. În continuare scoate în evidență meritul personalităților în frunte cu arhiereul Andrei Șaguna, primul președinte, apoi G. Barițiu, T. Cipariu, Gavriil Munteanu, P. Vasici, I. Micu Moldovan, Andrei Bîrseanu, Octavian Goga ce-au asigurat desfășurarea în bune condițiuni a activităților, precum și ctitoriile mai însemnate: biblioteca, muzeul, Școala civilă de fete, despărțămintele și altele. În încheiere subliniază contribuția poporului la fondarea Astrei. „Ctitorul cel mare și adevărat al Asociațiunii, în 1861, a fost poporul român din Transilvania, care a înfăptuit-o, iar cea mai mare dintre ctitoriile ei, ctitoria urmărită cu înțelepciune, răbdare, pasiune, perseverență și jertfe a fost Marea Unire de la 1 Decembrie 1918".

Academicianul Ștefan Pascu în comunicarea *Rolul național-cultural al Astrei* subliniază îmbinarea naționalului cu culturalul, această îngemănare constituind „coloana vertebrală a întregii activități a Astrei". *Per aspera ad astram* a fost idealul Asociațiunii transilvane, la atingerea căruia au colaborat cu toții indiferent de apartenența socială, de la opincă pînă la vlădică.

O primă jertfă în lupta desfășurată pentru realizarea deziderateului național a fost aviatorul Aurel Vlaicu, care

(Continuare în pag. a 4-a)

Mihai Sofronie

„Ca un stîlp de foc"

(Continuare din pag. 1-a)

întîmplare care va genera mai tîrziu poezia „Clăcașii", acești . . . *„oșteni fără nume*

Ce duc războiul mare al tuturora.

. . . . . .

Eu le vedeam înșiruirea lungă
De mucenici neîmplătiți ai pînii,
Cei logodiți de veacuri cu durerea,
Căzînd încet în bulgării țărînii . . ."

Ca în epoca sclavagistă, este știut acest lucru, în ochii multor stăpîni de altădată — o spune și Goga, în unele articole, iar acest adevăr s-a resimțit și în timpul ocupației horthyste a Transilvaniei de Nord — românul, „valahul", era disprețuit într-un mod strigător la cer, ba adesea nici nu era socotit om, ci simplu animal de muncă.

„Așa domol te poartă firea,
Căci duce unda-ți gînditoare:
Durerea unui neam ce așteaptă
De mult o dreaptă sărbătoare" —

spune Oct. Goga în „Oltul", „dreapta sărbătoare" constituind unirea Transilvaniei cu România, „visul neîmplinit", dorință care de asemenea a ocupat un loc central în versurile poetului. În timpul primului război mondial, cînd acest vis s-a împlinit, Oct. Goga a desfășurat o intensă activitate, atît pe plan diplomatic, cît și de încurajare a soldaților, care luptau cu arma în mînă împotriva cotropitorilor, cu deosebire în sîngeroasa, dar eroica vară a lui 1917 (a se vedea: Octavian Goga, *Ne învață Mărășeștii*, Iași 1984), în spatele marelui act al unirii tuturor românilor aflîndu-se „rîuri de lacrimi și de sînge", cum va arăta el la Paris în noiembrie 1918.

Petrecîndu-și copilăria și anii tinereții la umbra Munților Cibinului și în mijlocul ciobanilor din Mărginimea Sibiului, Oct. Goga, ca orice poet, a fost sensibil totodată și la frumusețile firii înconjurătoare: „La noi sînt codri verzi de brad / Și cîmpuri de mătasă" (Noi), cît și la bogăția sufletească a poporului: „Ceată nesfîrșită, eroi veniți la mine / La soborul vostru mintea mea culege / Taine de zapise, rosturi din hrisoave" (Voi veniți la mine). Așa se face că după apariția primelor volume ale lui Oct. Goga, criticul Il. Chendi vorbea despre Goga în cuvinte ca acestea: „Dragii mei cititori, închinați-vă înaintea acestui nume. Bucurați-vă cu mine că aveți iarăși un poet mare și cititi-i creațiunile, smulse din frumosu-i și bogatu-i suflet".

Ca fiu de preot și cu urechea la vibrațiile pămîntului nostru străbun, Oct. Goga a fost legat profund și de *„bătrînească și cinstita și curata noastră Lege"*, credința ortodoxă, pe care, înțelegîndu-i rostul înalt, a caracterizat-o atît de minunat. Mărturisește de altfel acest lucru și cu alte multe prilejuri. „Focul mare al dragostei de Lege / . . . prin potopul veacurilor negre / Ne-a luminat cărările pribege" spune el în poezia „Dascălul". De aceea, „nu-i păcat mai mare / Decît să-ți lepezi Legea ta" (Străinul), versuri care au pentru noi, ca fii ai Bisericii, o adîncă actualitate.

Tot în această ordine de idei este demn de reținut și faptul că, la împlinirea, în 1923, a 50 de ani de la adormirea în Domnul a marelui și pururea pomenitului mitropolit Andrei Șaguna, la mormîntul său de la Rășinari au avut loc mari festivități, în cadrul cărora a luat cuvîntul și Octavian Goga. Asemănîndu-l cu Moise, care și-a condus poporul prin pustie spre limanurile unor noi împliniri, O. Goga îl prezenta pe Șaguna drept „omul care a realizat cele mai mari binefaceri pe seama acestui colț de pămînt", subliniind totodată: „Sînt cruci al căror înțeles strălucește departe *ca un stîlp de foc călător în noapte;* sînt crucile risipitorilor de suflet ce au ocrotit o idee și au lăsat-o moștenire spre binele altora".

Încrestînd aceste cîteva gînduri închinate bardului de la Rășinari, la împlinirea, în 7 mai 1988, a 50 de ani de la trecerea sa pe celălalt tărîm, putem spune că și el, prin opera din prima parte a vieții sale mai ales, a fost pentru obștea românească din Transilvania asemenea *„unui stîlp de foc"*, care a polarizat, în bezna atîtor oprimări, energiile obștești spre marele ideal al făuririi unității noastre de stat, realizată pentru totdeauna la 1 Decembrie 1918.

INTERVIU cu Dl. DUNCAN SHAW,
Moderatorul Bisericii Scoției

La invitația Bisericii Ortodoxe Române, s-a aflat în vizită în țara noastră, între 18—25 aprilie 1988, Dl. Duncan Shaw, Moderatorul Bisericii Scoției — Edinburg.

Oaspetele a vizitat unele unități bisericești din București precum: Seminarul și Institutul Teologic, Tipografia Institutului Biblic și de Misiune, biserici noi sau dintre cele translate, precum și unele zone nou amenajate ale capitalei. A vizitat apoi mănăstirile din împrejurimile Bucureștilor: Cernica, Pasărea, Căldărușani, Țigănești.

Deplasîndu-se în țară, a vizitat Clujul și Sibiul.

La Cluj-Napoca a fost oaspetele I. P. S. Arhiepiscop Teofil, vizitînd și Seminarul Teologic, precum și al D-lui Episcop Nagy Gyula al Eparhiei Reformate din Cluj-Napoca.

La Sibiu a vizitat Centrul Arhiepiscopesc, Institutul Teologic, biserica nouă „Sf. Arhangheli", (Trei Stejari).

A fost primit de către Dl. Albert Klein, Episcop al Episcopiei Evanghelice C. A. din Sibiu, la reședința acestuia.

Alte obiective vizitate în Arhiepiscopia Sibiului au fost: mănăstirea „Brîncoveanu" de la Sîmbăta de Sus, cu complexul nou de clădiri ce se amenajează aici, biserica nouă din Cisnădie și parohia Sibiel, cu muzeul de icoane pe sticlă.

Reîntors în București, după vizita efectuată prin țară, a asistat, duminică 24 aprilie, la Sf. Liturghie în catedrala patriarhală, iar luni, 25 aprilie a fost primit la Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și la Departamentul Cultelor.

Cu prilejul vizitei în țara noastră, pe cînd s-a aflat la Sibiu, Dl. Duncan Shaw, Moderatorul Bisericii Scoției, a avut amabilitatea de a acorda redacției „Telegrafului Român", la 23 aprilie 1988, următorul interviu:

INTREBARE: *Ați poposit de mai multe ori pe meleagurile românești. V-am ruga să binevoiți a arăta care sînt impresiile Dv. asupra țării noastre și asupra vieții religioase din România.*

RĂSPUNS: În mod firesc un prim lucru care trebuie spus în această privință este felul în care, în decursul anilor, Bisericile din România au învățat unele de la altele precum și buna și crescînda înțelegere care există între Biserici și aceasta se vede nu numai în discuțiile teologice și în întrunirile ecumenice ce le aveți, ci și în relațiile personale care există între ierarhii, clericii și credincioșii acestor Biserici, ceea ce este, un fapt binevenit.

Se vede, apoi, și felul în care Bisericile se dezvoltă din punct de vedere teologic. Vreau să spun că în toate cele trei Biserici pe care le cunosc mai bine: ortodoxă, luterană și reformată, există cu siguranță un profil sporit în educația teologică și o cunoaștere mai profundă despre ceea ce se realizează în domeniile cercetării teologice, ceea ce este un fapt de excepțională importanță.

Al doilea lucru pe care aș dori să-l spun ar fi că este bine să vezi că tuturor Bisericilor li se dă posibilitatea, în diferite feluri, de a îmbunătăți structura și condiția lor. Am fost mult impresionat de numărul mare de biserici renovate, refăcute și reconstruite. Cred că acestea sînt indicii ale unui atașament față de credința creștină a unui mare număr de oameni din țara Dv. Și aceasta cred că este de bun augur pentru viitor.

ÎNTREBARE: *Vizitați România îndată după sărbătoarea cea mai mare a creștinătății, Sf. Paști. Am fi bucuroși să cunoaștem în ce măsură ați simțit manifestîndu-se încă, în comunitățile și locurile pe care le-ați vizitat, atmosfera de bucurie a Învierii Domnului.*

RĂSPUNS: Eu personal consider că nu poate fi separată Învierea de Înălțare. De aceea, pînă la Înălțare, bucuria Paștilor nu se stinge. Paștile sînt nu numai un triumf asupra morții ci și împlinirea finală a scopului lui Dumnezeu pentru întreaga creație, care scop urmează să se realizeze. Din vizitele efectuate în alte țări, cît și cu prilejul vizitei în țara Dv. am reținut că există o dorință și o preocupare a credincioșilor nu numai de învierea lor personală, legată de Învierea Domnului, dar și o așteptare în legătură cu însuși evenimentul istoriei umane, adică o speranță de înălțare, de progres și desăvîrșire a ființei umane și a condiției sale în această lume, pentru că noi gîndim Învierea ca ridicare din morți, dar la fel cînd ne gîndim la Iisus Hristos ca Domn al istoriei, ne gîndim că în toate evenimentele care au loc există un sens al așteptării, al speranței spre mai bine. De aceea credem că lucrurile care se întîmplă acum în lume sînt în unele privințe legate nu numai de învierea noastră personală ci și de deplinătatea Evangheliei pentru întreaga lume și de înaintarea treptată către țelurile lui Dumnezeu care pot fi manifestate în lumea de astăzi.

ÎNTREBARE: *De mai mulți ani activați în Mișcarea Ecumenică, în special în cadrul Conferinței Bisericilor Europene, fiind pînă de curînd membru al Comitetului Consultativ al acesteia. V-am ruga să binevoiți a arăta care sînt, după părerea Dv., principalele realizări ale acestei organizații ecumenice.*

RĂSPUNS: Cred că, în primul rînd, ea a adus la un loc oameni din întreaga Europă, atît din Răsărit cît și din Apus și ne-a făcut să ne dăm seama de moștenirea noastră comună, de fondul nostru creștin și că, în ciuda diferitelor noastre identități eclesiastice, trebuie să existe o precumpănitoare angajare pentru viitorul Europei. La fel ne-a ajutat să ne dăm seama de o serie de rezultate pozitive obținute pînă în prezent în eforturile noastre comune spre unitate, precum și de unele greșeli pe care le-am făcut și din care putem învăța.

ÎNTREBARE: *În calitate de Moderator al Bisericii Scoției, vă rugăm să binevoiți a arăta cum vedeți legăturile ecumenice dintre Biserica Dv. și Biserica Ortodoxă Română și perspectiva lor de viitor.*

RĂSPUNS: Întrebarea Dv. se referă la experiența pe care am avut-o pînă acum, ca și la perspectiva de viitor. În ce ne privește, relațiile cu Biserica Ortodoxă Română vizează, probabil, trei zone foarte distincte. Prima zonă este a relației noastre reciproce ca două Biserici foarte importante în cadrul propriilor noastre confesiuni. Biserica Ortodoxă Română este, cu siguranță, una din cele mai mari din Europa. La fel putem spune și despre Biserica Scoției că este cea mai mare Biserică Reformată de pe continentul nostru. Și unii și alții sîntem Biserici naționale . în sensul că ne simțim responsabili pentru fiecare om din țara noastră pe care căutăm să-l ajutăm să rămînă în unitatea de credință a propriei sale Biserici și să nu o părăsească spre a deveni membru al altei Biserici. În altă privință, înțelegem că sîntem Biserici naționale și prin aceea că pornim de la o bază comună în slujirea de către noi a întregului popor. Și aceasta este o dimensiune foarte importantă pentru că este foarte necesar pentru noi ca membri ai Bisericii universale să avem și să adîncim această legătură directă cu propriul popor din care facem parte.

A doua zonă este, desigur, a discuțiilor ortodoxe-reformate, pe teme teologice la care participăm și unii și alții. Este desigur necesar ca Bisericile noastre să se întîlnească în cadrul dialogului bilateral, să ne arătăm preocupați de a învăța unii de la alții, de a ne împărtăși unii altora idei teologice și să depășim neînțelegerile care se pot ivi. Dar este important ca aceste legături dintre cele două Biserici ale noastre să continue și la un nivel personal, prin contacte directe între reprezentanții fiecărei Biserici.

Și în sfîrșit, a treia zonă este aceea a educației religioase a credincioșilor noștri. În vremea noastră mass-media este în mare măsură laică și aceasta atît

(Continuare în pag. a 4-a)

Raporturi istorice, etnice și demografice în Transilvania (IV)

O rază de speranță pentru românii transilvăneni a adus-o Mihai Viteazul în timpul marii sale înfăptuiri din 1599—1600, prima unire a celor trei țări române. Marele domn a văzut în Transilvania un pămînt strămoșesc strîns legat de celelalte țări române. Făurirea sub sceptrul său a statului unitar centralizat a marcat punctul culminant al unui vast și îndelungat proces istoric de reconstituire a unității politice românești în vatra vechii Dacii.

Marele act istoric de unire a celor trei țări românești, chiar dacă atunci n-a putut dura pentru că nici condițiile interne nu erau împlinite, iar cele externe au fost nefavorabile, a înflăcărat de-a lungul secolelor inima și mintea generațiilor ce s-au succedat, făcînd posibilă realizarea lui în 1918.

Către sfîrșitul secolului al XVII-lea statutul politic al Transilvaniei s-a schimbat datorită victoriilor militare obținute de habsburgi asupra Turciei și care au dus la anexarea Ungariei și Transilvaniei de către Imperiul Habsburgic. Prin *Diploma leopoldină* din 4 decembrie 1691 s-au reglementat raporturile existente între Transilvania și Curtea de la Viena, care vor rămîne în vigoare pînă la 1867. Transilvania devenea, sub formă de „principat", apoi de „mare principat", o provincie a imperialilor. Diploma menținea în vigoare vechile legi medievale (Tripartitul lui Werböczy, Approbatae-le și Compilatae-le), asigura privilegiile celor trei „națiuni politice" (maghiari, sași, secui), precum și drepturile celor patru „religii recepte" (catolică, lutheranâ, calvină, unitariană). Românii erau excluși în continuare de la viața publică, considerați ca „tolerați", inclusiv religia lor ortodoxă.

Alcătuit dintr-un conglomerat de state și popoare, Imperiul habsburgic folosea catolicismul drept instrument de dominație și unificare. Întrucît recatolicizarea lutheranilor, calviniilor și unitarienilor nu mai era posibilă, misionarii iezuiți, majoritatea unguri, au fost îndemnați să-și îndrepte atenția asupra românilor ortodocși, care depășeau ca număr pe cele trei națiuni privilegiate la un loc. Prin cîștigarea românilor de partea sa, stăpînirea habsburgilor s-ar fi întărit. Mai întîi trebuia cîștigată preoțimea prin avantaje materiale: egalitatea cu preoțimea catolică, privilegiile și veniturile acesteia, făgăduieli ademenitoare, deoarece preotul aproape iobag era ridicat la o stare privilegiată. Așa s-a ajuns la unirea religioasă a unei părți a românilor cu Roma, vlădica Atanasie și 38 de protopopi acceptînd unirea, dar cu condiția ca uniții să-și păstreze obiceiurile și ritul ortodox. Diploma leopoldină din 16/28 februarie 1699 legalizează unirea, ridicînd preoțimea greco-catolică la o situație egală cu cea catolică. O nouă diplomă (a doua Diplomă leopoldină) din 19/30 martie 1701 asigura încă o dată Biserica, preoțimea și țărănimea unită, de privilegiile Bisericii și ale credincioșilor catolici. Noua Biserică era lipsită însă de autonomie, fiind pusă sub ascultarea Arhiepiscopiei din Strigoniu, iar împăratul a devenit „patron suprem" al Bisericii unite, avînd dreptul de a numi episcopi.

Noua diplomă, care scotea poporul român din situația de tolerat și-i oferea perspectiva de a putea face parte din națiunile privilegiate, constituționale, nu s-a aplicat niciodată în aceste puncte favorabile românilor. Ea va constitui însă un punct de sprijin în activitatea politică românească pe care avea să o înceapă temerarul episcop Inochentie Micu (1728—1752), deschizătorul luptei românilor transilvăneni pentru drepturi politice și naționale. Printr-o serie de memorii adresate Curții din Viena între 1728 și 1744, episcopul a formulat, cu o solidă argumentație istorică, juridică și logică, programul luptei de emancipare națională a românilor din Transilvania. Națiunea în numele căreia vorbește este totalitatea poporului, cerînd ca românii să fie egal îndreptățiți cu celelalte „națiuni" ale Transilvaniei. În argumentația sa, el s-a întemeiat deopotrivă pe dreptul natural și pe cel istoric al poporului său, drepturile sale derivînd din numărul preponderent, ceea ce implică participarea majoritară la sarcinile fiscale ale provinciei; în argumentația istorică a drepturilor românești, Inochentie Micu a introdus pentru prima oară semnificația politică a originii romane, vechimii și continuității românilor din Transilvania, realități istorice ce confereau primatul asupra comunităților alogene stabilite aici în decursul timpului.

Programul politic fundamentat de episcopul român a întîmpinat opoziția înverșunată a stărilor privilegiate din Transilvania care l-au respins în înțelegere cu autoritățile habsburgice, iar conducătorul românilor a fost înlăturat și silit să plece în exil la Roma, de unde n-a mai putut reveni.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea elemente dotate și sîrguincioase dintre români au putut studia la școlile superioare din Roma și Viena. Accesul la comorile bibliotecilor din cele două metropole le-a permis să reia cu argumente deosebit de puternice originea latină a poporului român. Din rîndul lor se vor ridica corifeii Școlii ardelene: Gheorghe Șincai, Petru Maior, Samuil Micu, Ion Budai-Deleanu, care vor îmbogăți cu argumente filologice și istorice temeinice programe de emancipare națională a românilor transilvăneni.

Pe parcursul secolului al XVIII-lea situația românilor s-a înrăutățit. După o serie de mișcări social-religioase, mînia poporului român oprimat a izbucnit în marea răscoală din 1784, condusă de Horea, Cloșca și Crișan. Ea a urmărit distrugerea din temelii a regimului feudal din Transilvania și, în același timp, emanciparea națională a românilor. Programul politic întemeiat de intelectualitatea românească pătrunsese adînc în rîndul maselor populare — forța fundamentală a luptei pentru eliberare și unitate națională.

Ideile programului politic al lui Inochentie Micu au fost reluate cu o nouă forță în importantul document din 1791, *Supplex Libellus Valachorum*, înaintat Curții vieneze. Întemeiat pe o argumentație ireproșabilă, acest program-document ce revendica drepturi politice pentru români, națiunea cea mai veche din Transilvania, deschidea o etapă nouă în mișcarea națională românească. El va constitui pentru deceniile următoare călăuza luptei pentru eliberarea Transilvaniei și pentru înfăptuirea unității naționale a poporului român.

Revoluția românească de la 1848—1849 a constituit un moment culminant al aspirațiilor și luptei pentru unitate politică a poporului român. Unitară în obiective și în desfășurarea în toate cele trei țări românești, cu un program comun, cu aceleași forțe sociale participante, revoluția a urmărit înlăturarea rînduielilor feudale și a dominației străine, unirea într-un singur stat a tuturor ramurilor națiunii române.

Încercarea revoluționarilor unguri de a folosi revoluția pentru a alipi Transilvania cu forța la Ungaria și neacordarea de drepturi politice românilor, teroarea dezlănțuită de grofii maghiari împotriva românilor au făcut ca în loc să se unească împotriva dușmanului comun, absolutismul habsburgic, revoluționarii români și cei unguri să se găsească în tabere adverse. Politica de acaparare șovină, imprimată și practicată de revoluționarii unguri în Transilvania a avut ca scop asigurarea perpetuării dominației unor minorități asupra majorității populației, ceea ce românii, conștienți de drepturile lor istorice, nu au putut accepta. Poziția, în fond reacționară, a conducătorilor revoluției ungare față de aspirațiile poporului român a cauzat mari daune celor două revoluții, facilitînd înfrîngerea lor de către imperiile habsburgic, țarist și otoman.

Deși înfrîntă, revoluția burghezo-democratică de la 1848 din cele trei țări române a marcat un pas însemnat în lupta poporului nostru pentru dreptate socială, libertate și unitate națională.

Din cele relatate pe parcursul acestor prime patru articole, fie și lapidar și fragmentar, din cauza, desigur, a spațiului, este evident pentru oricine cît de lipsită de conținut apare „teoria" rössleriană a „teritoriului complet depopulat" la 271—275, cînd românii au părăsit Dacia, „teorie" care, din interes, a transformat pe românii din Transilvania în „venetici" pe pămîntul străbun și pe maghiarii veniți tîrziu în „baștinași".

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviță*n

REFLECȚII BIBLICE

Portretul și faptele „Mesagerului Păcii" în viziunea Ps. 120

I. *Considerații generale*

Nici o carte a Bibliei nu conține mai multă bogăție de idei, experiență de viață, trăire religioasă intensă, precum și meditarea profundă asupra Adevărului Divin decît ne oferă Cartea Psalmilor. Fiecare din cei 150 de psalmi constituie tot atîtea momente de trăire cotidiană dăruită lui Dumnezeu. Psalmii sînt în același timp și o oglindă a năzuințelor omului spre Bine, Frumos și Adevăr, a speranțelor sale niciodată dezamăgite, a încrederii sale izvorîte dintr-o credință vie, a aspirațiilor sale de libertate și slujire, a atașamentului său reverențios față de Creator și creație. Cartea Psalmilor este prin tematica sa cea mai complexă, iar prin formele de exprimare cea mai variată. Devotamentul față de Templu și Cetatea Sfîntă, recunoștința față de Dumnezeul Creator și Eliberator, căutarea adevărului, dragostea pentru natură și frumusețile ei, respectul datorat omului și faptelor sale, coborîrea în tainele vieții și ale morții, sentimentul bucuriei și al solidarității fraterne, iubirea pămîntului natal, simțămintele de religiozitate trăite, precum și speranța într-o lume a dreptății mesianice și binecuvîntată de Dumnezeu, sînt doar cîteva din temele dragi psalmistului. Cel ce răsfoiește Cartea Psalmilor nu poate să nu fie impresionat de ținuta poetică a acestor adevărate „bijuterii literare" ale Bibliei în care se reîntîlnesc deopotrivă forma imnică sau de rugă, lamentația sau doxologia, elegia sau cîntul de mulțumire. Fiecare dintre noi ne regăsim în psalmi cu speranțele și grijile noastre de fiecare zi, cu dorințele și deziluziile proprii, dar și cu încrederea că șansa izbînzii este întotdeauna de partea celui ce crede. Ca *oameni ai credinței* ne regăsim deasemenea în psalmi și pentru faptul că soluțiile propuse de ei sînt în realitate rodul unei experiențe religioase îndelungate și ale unui dialog continuu și tainic cu Divinitatea.

Biserica, călăuză iubitoare a fiilor săi spre Cel Veșnic, și-a însușit dintru început psalmii preluîndu-i ca rugăciune a ei. Prin psalmi comunitatea creștină intră în dialog cu Creatorul, recunoscîndu-și neputința și nimicnicia proprie în fața izvorului veșnic de har și lumină. În psalmi este Dumnezeu cel care vorbește, iar omul atît în clipele de restriște, cît și în cele de bucurie, ascultă, meditează, învață. Pildă ne-a dat în acest sens însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, care deseori pe parcursul vieții sale publice s-a rugat recitînd psalmi, pildă ne-au lăsat de asemenea apostolii și primii creștini din comunitatea de la Ierusalim, așa cum ne dă mărturie cartea Faptelor Apostolilor.

II. *Poziția Ps. 120 în Psaltire*

Prezentul articol a ales ca obiect de reflecție textul Ps 120, psalm care este deosebit de sugestiv atît datorită poziției sale în Psaltire, cît și tematicii abordate. Ps 120 (în versiunea greacă a Septuagintei este numerotat 119) este primul dintr-un șir de 15 psalmi care formează un corp textual bine delimitat. Septuaginta și Vulgata confirmă acest lucru definind acești psalmi ca fiind „cîntări ale treptelor", o aluzie evidentă la treptele pe care pelerinul le urca înainte de a ajunge sus la Templul din Ierusalim.

Tematica psalmului este deosebit de simplă, el prezintă succint itinerariul celui ce caută *pacea*. Privit în sens invers, adică plecînd de la final spre versetele de început, metodă pe care o vom aplica și noi în prezentul articol, psalmul relevă într-un crescendo izbitor dificultățile reale și lupta lăuntrică a omului angajat să devină *mesager al păcii* printre semenii săi. Văzut în această perspectivă, psalmul în studiu devine un autentic abecedar de Teologie practică ce-l cheamă pe cititor la un examen de conștiință și la un dialog sincer cu sine însuși: „oare sînt și eu un mesager al păcii?" (cfr. v. 7a).

III. *Cîntarea treptelor*

1. În neliniștea mea am strigat către Domnul,
   iar El m-a ascultat.
2. Doamne, scapă sufletul meu de buzele mincinoase
   și de limba vicleană.
3. Ce-ți va da,
   ce-ți va folosi,
   tu limbă amăgitoare?
4. Săgeți de luptător ascuțite
   în jeratic de ienupăr!
5. Vai mie, căci locuiesc în Meșec
   și zăbovesc în corturile din Chedar.
6. Prea mult a pribegit ființa mea
   cu cei ce urăsc pacea!
7. *Eu vestesc pacea,*
   cînd însă eu vorbesc,
   ei caută războiul!

IV. *Analiza exegetică*

Psalmistul rupt în mod voit „de cei ce urăsc pacea" (v. 6b) trăiește o situație de viață ostilă: „în neliniștea mea strig către Domnul" (v. 1). Ieșirea din această situație va fi desigur anevoioasă, psalmistul însă este convins că după vremea de pribegie (v. 6), el își va realiza idealul său de viață devenind un instrument al *păcii* printre oameni: „eu voi vesti pacea" (v. 7a). *Pacea* la care năzuiește el este opusul evident al războiului care ucide, al urii care dezbină și al răutății care sufocă. Pacea dorită de psalmist este înainte de toate un dar divin, un element de fraternitate umană, un izvor de bucurie personală și de prosperitate națională. Psalmistul este convins că sus la Ierusalim, Cetatea aleasă de Mesia, va găsi în sfîrșit ceea ce sufletul său, secătuit de puteri, caută de atîta vreme.

Peripețiile prin ținutul Meșec sau așteptarea în corturile din Chedar nu i-au frînt avîntul. Semnificativ este faptul că Septuaginta și mai tîrziu Vulgata au substituit termenul propriu Meșec din originalul ebraic cu verbul „a prelungi" obținîndu-se următoarea traducere: „șederea mea s-a prelungit" (v. 5). Această traducere definește și mai bine natura „pribegiei" la care este supus psalmistul. Este vorba în realitate de un simțămînt de rătăcire personală, de emigrare nefericită și forțată în care însă psalmistul învață cît de prețioasă este *pacea* ca forță eliberatoare a omului. În căutarea adevăratei *păci*, exilul pămîntesc îi purifică ființa (cfr. termenul ebraic *nafși* din v. 2) și-l pregătește să depășească toate obstacolele posibile în calea *păcii*. Fierul adică „săgețile" și focul adică „jeraticul" (v. 4) se unesc pentru a semăna moartea, psalmistul însă rămîne neclintit în atitudinea sa, convins fiind că Dumnezeu este de partea lui. La fel și „limbile amăgitoare" (v. 3) sau „buzele mincinoase" (v. 2), cele care doar aparent vestesc *pacea*, nu-l derutează din calea sa. Drumul *păcii* are o singură direcție, el duce la Dumnezeu, de unde și strigătul încrezător al psalmistului: „eu către Domnul strig, iar El m-a ascultat" (v. 1). Mesagerul adevăratei *păci* își are sufletul curat și inima deschisă, el este partizanul dreptății, apărătorul adevărului și propovăduitorul libertății; aceste trei elemente sînt componentele fundamentale ale noțiunii biblice de *pace*. Strigătul psalmistului își primește răspunsul așteptat, în timp ce „neliniștea" inițială se transformă într-un act eliberator atît de „buzele mincinoase", cît și de „limbile amăgitoare". Experiența trăită de psalmist devine astfel pilduitoare pentru semenii săi și o referință obligatorie pentru toate timpurile și toate generațiile, deoarece în ea se ascunde un adevăr de viață mereu valabil. Marile bunuri de valoare spirituală, iar *pacea* este un asemenea bun, se obțin prin luptă angajantă și sînt în același timp un dar exclusiv din partea lui Dumnezeu. Este nevoie întotdeauna, după exemplul psalmistului, de a înfrunta și a birui răutatea și ura pentru a proclama *pacea*. În felul acesta, Ps. 120 devine pentru *mesagerii păcii* un manifest angajant, un text biblic de încredere și realism. În acest psalm se regăsesc în egală măsură și cei care de mult au devenit victime ale oprimării și care sînt privați de bunurile *păcii* și ale dreptății; acest lucru reiese din faptul că psalmistul consideră *pacea* nu un bun personal ci un bun comunitar.

V. *Concluzii*

În perspectiva Noului Testament, Ps. 120 capătă noi și semnificative valențe teologice. Fiecare creștin, care-și găsește rațiunea sa de a fi precum și identitatea sa de urmaș al lui Hristos în *Evanghelia Păcii* (cfr. Fap., 10, 36; Ef., 6, 15), este chemat să devină un *mesager al păcii* prin faptă și viață (cfr. Rom., 12, 18.21). Nu este vorba aici de o simplă atitudine de convenință, ci de un răspuns personal și concret, izvorît dintr-o motivație teologică profundă: „Hristos este pacea noastră" (Ef., 2, 14). El care a murit, dar apoi a înviat, a luat asupra lui povoara „războiului" generator de ură și păcat pentru a-l birui în însăși esența lui și a-l schimba cu putere mîntuitoare în valori de binecuvîntare și har, adică în *viață și pace*.

Prof. dr. *Vladimir Peterca*
Institutul teologic Romano-Catolic
Iași

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

Din AGENDA Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST

● *Joi, 10 martie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Excelenţa Sa Domnul Boncio Mitev, ambasadorul R. P. Bulgaria la Bucureşti. La primire a luat parte P.C. Ic. Stavrofor Dobri Ivanov, superiorul bisericii bulgare din Bucureşti. Au fost de faţă: P. S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieşteanul şi P.C. pr. Ion Bănăţeanu, secretarul Cabinetului patriarhal.

● *Luni, 14 martie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a primit pe membrii clerici ai coralei patriarhale, înaintea plecării în turneu în Finlanda. Cu acest prilej P. F. Patriarh Teoctist le-a oferit ca distincţie crucea patriarhală, pentru strădania lor în promovarea muzicii.

— P. F. Patriarh Teoctist a primit pe P. S. Episcop Germain de Saint Denis, de la Episcopia ortodoxă-catolică din Franţa, însoţit de clerici şi mireni. La primire au luat parte: Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, ÎÎ. PP. SS. Arhiepiscopi Antim al Tomisului şi Dunării de Jos şi Adrian Hriţcu al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală şi Occidentală şi P. S. Episcop-vicar Nifon Ploieşteanul.

● *Marţi, 15 martie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a prezidat conferinţa preoţească ce s-a ţinut în aula Institutului Teologic din Bucureşti, la care au luat parte preoţii din Protoieria a II-a Capitală şi din Protoieria Giurgiu-Nord, cu tema: „Împreună cu întregul popor, clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române omagiază pe conducătorul ţării, pe primul preşedinte al României, Domnul Nicolae Ceauşescu" (cu prilejul împlinirii a şapte decenii de viaţă şi peste 55 de ani de activitate în slujba poporului), rostind la sfîrşit cuvînt de îndrumare.

— P. F. Patriarh Teoctist a avut o consfătuire de lucru cu direcţia şi cadrele didactice de la Seminarul Teologic din Bucureşti. A luat parte P. S. Episcop-vicar Roman Ialomiţeanul.

● *Miercuri, 16 martie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a luat parte la deschiderea examenului de capacitate preoţească, la care s-au prezentat candidaţi din eparhiile Mitropoliei Ungrovlahiei. Comisia de examinare a fost alcătuită din ierarhii eparhiilor din Mitropolie.

● *Duminică, 20 martie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie în Catedrala patriarhală, săvîrşită de Î. P. S. Arhiepiscop Adrian al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală şi Occidentală.

● *Vineri, 25 martie a.c.* — De praznicul „Bunei Vestiri", P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie la Mănăstirea Cernica, rostind predica zilei, după care a participat la masa de obşte de la trapeza mănăstirii, împreună cu părinţii şi fraţii Sf. lăcaş.

● *Vineri, 26 martie a.c.* — În biserica Radu Vodă, paraclisul Seminarului Teologic din Bucureşti, s-a săvîrşit parastasul de 11 ani pentru pururea pomenitul patriarh Justinian Marina, ca fierbinte omagiu de recunoştinţă şi preţuire pentru neobosita activitate de aproape 30 de ani, la cîrma Bisericii Ortodoxe Române.

● *Miercuri, 30 martie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a luat parte, în calitate de deputat, la lucrările sesiunii Marii Adunări Naţionale.

● *Joi, 31 martie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a vizitat şantierul de lucrări al Atelierelor Institutului Biblic de la Popeşti-Leordeni, dînd îndrumările necesare pentru terminarea lucrărilor. Totodată a vizitat gospodăria anexă a Sf. Arhiepiscopii a Bucureştilor de la Popeşti-Leordeni în perspectiva începerii unor lucrări de sezon.

INTERVIU cu Dl. DUNCAN SHAW

(Continuare din pag a 3-a)

în Răsărit cît şi în Apus. De aceea noi trebuie să căutăm modalitatea prin care putem comunica credinţa. Este cert că atît pentru unii cît şi pentru alţii calea cea mai la îndemînă este predica. În păstorirea credincioşilor noştri trebuie să acordăm importanţa cuvenită propovăduirii cuvîntului. Şi unii şi alţii, datorită responsabilităţilor noastre pentru întregul popor al lui Dumnezeu am învăţat să facem acest lucru în contexte diferite şi în cadrul unor sisteme politice şi economice diferite dar rămînînd şi un fond comun precumpănitor care este cel al secularismului. În faţa acestui factor este foarte important să avem legături cît mai strînse.

ÎNTREBARE: *Aţi vizitat mai multe biserici, între care şi unele care sînt monumente istorice. V-am ruga să arătaţi ce v-au spus ele despre viaţa religioasă din ţara noastră?*

RĂSPUNS: Aceasta îmi aminteşte că mai ales pentru Biserica Ortodoxă Română, centrul vieţii bisericeşti îl constituie în mod real Liturghia. Pentru noi, desigur, aceasta nu este o tradiţie prea puternică, dar văzînd felul în care, în ţara Dv. credincioşii vin la biserică şi sprijină activitatea Bisericii am înţeles cît de important este să ai o tradiţie liturgică aşa de bogată cum aveţi Dv. Liturghia are un ecou foarte puternic în viaţa credincioşilor din România.

ÎNTREBARE: *În timpul vizitei Dv. aţi avut prilejul să luaţi contact cu conducători, ierarhi, şi slujitori ai mai multor Culte. V-am ruga să ne împărtăşiţi, dacă este posibil, constatările Dv. în legătură cu relaţiile dintre cultele din România.*

RĂSPUNS: Trebuie să ne amintim, desigur, că Bisericile Reformei, atît luteranii cît şi reformaţii, au fost determinate în căutarea reînnoirii să se întoarcă la izvoare. Întoarcerea la izvoare a constituit o importantă temă a Renaşterii şi una din impresiile cu care rămînem este fără îndoială faptul că în vremea noastră, în întreaga lume, dar în special în România, sîntem conştienţi că ne întoarcem la izvoare şi prin urmare atunci cînd ne gîndim la cele trei Biserici reprezentate, ele au un interes comun pentru primele şase sinoade ecumenice care constituie încă baza înţelegerii noastre teologice. Noi sîntem legaţi de Biserica Ortodoxă prin simbolul Apostolic şi Simbolul niceean. Cu toate că există problema Filioque, care cred că în mare măsură poate fi foarte repede înlăturată, chestiunile fundamentale de la Niceea ne unesc şi aceasta pe plan teologic. În al doilea rînd este de menţionat că cele trei Biserici din România la care se afiliază populaţia celor trei naţionalităţi diferite sînt real unite în slujirea comună a întregului popor. În România, desigur, se întîmplă că există trei naţionalităţi diferite, dar totuşi ele, dincolo de diferenţele lor, sînt preocupate şi reuşesc întru totul de a nu se înfăţişa ca o sectă sau un mic grup introvertit, ci de a sluji întregul popor şi acest lucru se simte din discuţiile avute.

În al treilea rînd, fiecare dintre Biserici este convinsă de necesitatea de a asigura pentru credincioşii proprii, pastori şi preoţi care să fie nu numai vrednici din punct de vedere duhovnicesc, ci şi capabili din punct de vedere intelectual. Pentru că, de fapt, noi vorbim despre Hristos întrupat. El nu s-a întrupat doar în trup sau în sentimentalitate. El este întrupat şi în minte. Şi aceasta a constituit una din dimensiunile încurajatoare în discuţiile pe care le-am avut cu toţi, că există din nou o angajare pentru credibilitatea intelectuală şi statutul academic al teologiei care este, desigur, foarte important dacă ne gîndim la viitorul în care tinerii vor pune întrebări, şi pe drept cuvînt, sînt îndreptăţiţi la aceasta, precum şi intelectualii din ţară preocupaţi de toate dimensiunile culturii.

ÎNTREBARE: *În cursul lunii mai va avea loc la Institutul Teologic din Sibiu cea de a 51-a Conferinţă Teologică Interconfesională care va dezbate teme de interes comun: probleme ale păcii, dreptăţii sociale şi apărării vieţii pe planeta noastră. Vă rugăm să arătaţi care este părerea Dv. în legătură cu contribuţia pe care o pot aduce Bisericile la apărarea păcii în lume?*

RĂSPUNS: Pacea nu este doar un sentiment fericit în inima noastră. Nici nu este simplă resemnare. Pacea este ceva care implică o activitate creatoare. Pacea nu înseamnă în mod necesar, simplu pacifism. Ca soldat, eu am luptat împotriva naziştilor, a militaristilor japonezi şi a fascistilor italieni. Mă găsesc, desigur, într-o poziţie cam ambivalentă pentru că nu pot spune că trebuie să fie pace cu orice preţ. Dar, pe de altă parte, dacă vrem să menţinem pacea trebuie să plătim un preţ. De fapt, prin relaţiile noastre unii cu alţii, întemeind relaţii personale, cunoscînd oameni în poziţii importante, trebuie să discutăm cu ei domeniile în care există tensiune, neînţelegere, dezacorduri. Şi pentru mine este foarte interesant faptul că aceste discuţii despre pace nu sînt limitate doar la politicieni ori la Biserică, ci de fapt, (eu sînt membru al Institutului pentru Studii de Apărare din Edinburg) şi noi avem ceea ce se numeşte „Discuţiile de la Edinburg". Pentru a răspunde mai clar la întrebarea Dv. despre rolul Bisericilor în ce priveşte pacea, vreau să spun că acest rol nu se reduce doar la a emite lozinci sau la o declaraţie pioasă. Bisericile trebuie să activeze în domeniile în legătură cu care există tensiune, să încerce să aducă o slujire a reconcilierii. Acest lucru este dificil. Poţi fi răstălmăcit. Poţi fi acuzat de amestec. Dar înseamnă că trebuie să fii educat în legătură cu domeniile în care există tensiuni, neînţelegeri, şi aşa mai departe. Şi aşa sper că atunci cînd aveţi discutiile interconfesionale pe această temă nu luaţi în considerare doar lucrurile comode pentru a face dreptate ci luaţi în considerare acele domenii care cauzează tensiuni şi neînţelegeri pentru că numai cînd le abordăm pe acestea — şi trebuie să fim foarte onesti şi sinceri şi uneori chiar energici — putem face pe ceilalţi să-şi dea seama că sîntem profund preocupaţi de aceste probleme. Eu am activat în aceste domenii de cînd m-am întors din armată. Cunosc dificultăţile, dar sînt sigur că rolul Bisericii este de a se angaja ferm în lupta pentru pace. Interesul ei fundamental, investiţia ei constă în faptul că pacea face parte din Evanghelie, că Evanghelia este o vestire a păcii pe pămînt şi a bunelvoiri între toţi oamenii aşa încît în legătură cu această problemă a păcii aveţi cîmp larg de discuţii şi puteţi ajunge la constatări interesante. Eu doresc succes conferinţei Dv.

ÎNTREBARE: *V-am ruga, dacă binevoiţi, să vă pronunţaţi în ansamblu asupra acestei ultime vizite a Dv. în România.*

RĂSPUNS: În primul rînd, este o vizită foarte importantă, istorică aş zice. Ea a fost posibilă ca urmare a invitaţiei P. F. Patriarh Teoctist. Este istorică pentru că sînt primul moderator al Adunării Generale a Bisericii Scoţiei care a vizitat vreodată România în calitate oficială. Şi au existat moderatori ai Adunării Generale a Bisericii Scoţiei începînd din anul 1560. Aşa încît în ea însăşi această vizită constituie un foarte important eveniment istoric.

În al doilea rînd, am venit aici la prieteni. Şi, deci, a fost foarte uşor pentru mine să vin şi să mă prezint nu doar ca diplomat bisericesc, ci să împărtăşesc experienţa şi viaţa credincioşilor de aici din România. Această vizită mi-a dat din nou posibilitatea de a vedea felul în care vă raportaţi la problemele secularismului şi la efectele evidente ale acestuia asupra societăţii, pentru că în multe feluri noi putem învăţa de la Dv. întrucît noi avem de-a face cu un mod aproape identic de viaţă în această privinţă. Mă simt încurajat şi pentru faptul că, în contextul în care multe Biserici din lume descresc ca număr şi pentru multe este greu să aibă comunităţi mari şi să recruteze oameni suficienti pentru preoţie, aici în România. Biserica este sprijinită de popor, că există un număr mare de candidati la seminariile şi institutele teologice şi poate că Dv. veţi fi premergători pe calea pe care Biserica viitorului îşi va găsi din nou rostul şi locul în acele zone în care Biserica pare să fi pierdut teren.

Aş dori doar să spun, în încheiere, că vizita a fost foarte plină. Am petrecut mult timp în diferite locuri şi sînt foarte recunoscător celor care mi-au alcătuit programul pentru că acesta mi-a dat posibilitatea de a vedea o sferă largă a activităţii şi mărturiei Bisericii Ortodoxe, a Bisericii Reformate şi a Bisericii Luterane şi mă întorc acasă foarte încurajat de ceea ce am văzut şi sper să mă pot întoarce să vizitez ţara Dv. într-un viitor nu prea îndepărtat.

Voluntari transilvăneni...

(Continuare din pag. 1-a)

Pe la începutul lunii iunie 1877, la îndemnul avocatului Ioan Roman din Făgăraş, tinerii intelectuali Vincenţiu Grama, Gheorghe Borzea, Ioan Dejenar, Ioan Popovici, Damaschin Popa Radu, Corneliu Aiser şi Alexandru Blaiu au trecut munţii, înrolîndu-se în unităţile româneşti. Tot atunci au plecat în România tinerii Ieronim Gheaja şi C. I. Berceanu din Zărneşti.

Printre numeroşii voluntari ardeleni, un loc aparte îl ocupă cei din Răşinari. În vara anului 1877, un grup de tineri din această localitate, între care Nicolae N. Ciuceanu, Maniu Băcilă, Bucur Dancăşiu, Eremia Dancăşiu, Giurca Bratu, medicii veterinari Aleman Bloanca şi Emanoil Marcu, conduşi de Nicolae Ciuceanu, au trecut munţii, înrolîndu-se în unităţile române. Încadrat în Regimentul 2 linie, soldatul Nicolae N. Ciuceanu a luat parte la lupta de la Grivita din 30 august 1877, apoi la asediul Plevnei, după cum şi la bătălia Vidinului. Pentru merite deosebite, el este avansat la gradul de sergent şi apoi plutonier şi distins cu o serie de decoraţii, dintre care menţionăm: medalia „Apărătorii Independenţei" şi „Virtutea Militară". Aleman Bloanca a fost grav rănit în luptele de la Vidin, în urma cărora a decedat în 1878. Din rîndul voluntarilor răşinăreni a făcut parte şi profesorul Nicolae Droc-Barcianu, cu gradul de sublocotenent, care a luptat cu Regimentul 3 călăraşi.

Documentele de epocă au reţinut numele tînărului Iacob Moraru, funcţionar la Banca „Albina" din Sibiu, care, însoţit de doi localnici, a plecat în România, pentru a se încadra în oastea naţională. În acelaşi timp, şapte tineri din Cîrţişoara, printre care Constantin Folea, sfătuiţi de învăţătorul satului, au plecat voluntari în armata română.

Din rîndurile voluntarilor transilvăneni care au participat la războiul pentru independenţă au făcut parte: maiorul Nichita Ignat, Iosif Bodescu şi Nicolae Bodescu din Salva, Petru Citul din Năsăud, judeţul Bistriţa-Năsăud, George Cîrţan din Cîrţişoara, studenţii bănăţeni: Ţurcan, Mihăilescu, Beuca, Olariu, Popovici, aflaţi în centrul universitar Cernăuţi, Manole Burbea din Braşov, Ion Niculescu din Ţara Moţilor, Augustin Paul din Remetea Chioarului, Virgiliu Popescu din Lugoj, Nicolae Tipei din Sebeş, Nicolae R. Danilescu din Haţeg, Ioan Olteanu din părţile Clujului, Nicolae Barbu de lîngă Blaj, învăţătorul Nicolae Buţaş din Aţintiş, judeţul Alba, Iosif Negru din Bihor. Acesta din urmă scria, în august 1877, din Turnu Măgurele: „că s-a înrolat în armata română ca dorobanţ, avînd cu el încă 90 de ardeleni români voluntari".

Din cauza măsurilor represive şi asupririi străine, o serie de transilvăneni şi bănăţeni au trecut Carpaţii încă din timpul revoluţiei de la 1848—1849 sau în anii ce au premers războiului din 1877—1878, şi care s-au încadrat în efortul general al ţării pentru cucerirea independenţei. Dintre aceştia au făcut parte: avocatul Vasile Maniu din Lugoj, Ioan Popovici (Popescu) din Couaş, judeţul Maramureş, Ioan Bianu, ziaristul Teofil Frîncu din Benic — Alba, corespondent al Gazetei Transilvaniei, poetul şi ziaristul sălăjean Ioniţă Scipione Bădescu. Pentru meritele sale pe cîmpul de luptă, Ioan Popovici (Popescu) a fost decorat cu medalia „Apărătorilor Independenţei" şi crucea „Trecerea Dunării".

În afară de cei ce au luptat cu arma în mînă, printre participanţi, la războiul din 1877—1878 s-au aflat şi numeroşi specialişti. Amintim aici numele tînărului doctor Gheorghe Diamandi din Braşov, participant la campania din faţa Plevnei; studentul medicinist Nicolae Grancea din Făgăraş. Încadrat ca subchirurg, el a însoţit Batalionul 2 vînători pînă în tranşeele Griviţei, unde a fost lovit de un glonte în mînă şi abdomen, pe cînd dădea ajutor unui rănit. Pentru comportarea sa vitejească şi umanitară, subchirurgul Grancea a fost decorat cu medalia „Virtutea Militară", ordinul „Steaua României" şi crucea „Trecerea Dunării". Asistentul farmaceutic Adam Henţiescu din Rişca, în vîrstă de 21 ani, s-a înscris voluntar în Batalionul 2 vînători. Rănit în atacul din 30 august, dat asupra Griviţei, dînsul a fost trecut în serviciul sanitar, ca subfarmacist.

O serie de medici transilvăneni au însoţit batalioanele de dorobanţi, călăraşi şi roşiori în bătăliile purtate la sud de Dunăre. Între aceştia un loc de seamă îl ocupă locotenentul dr. Ioan Meţianu şi fratele său, locotenentul dr. Traian Meţianu din Zărneşti, dr. Ioan I. Ciuceanu şi studentul medicinist Ioan N. Ciuceanu din Răşinari. Alţi medici ardeleni şi-au desfăşurat activitatea în spitalele din zona interioară. Notăm aici numele dr. Gheorghe Coman din Bungard — Sibiu, dr. Constantin Nica din Braşov, căpitan dr. Ioan Arsene din Gura Riului — Sibiu, sosit în România din Mexic, dr. Ioachim Drăgescu de lîngă Mediaş. Alături de ei au activat medicii saşi din Braşov: dr. Johann Alstädter, dr. Eduard Copony, dr. Carol Beldi, dr. Iosef Fabricius, dr. Friedrich Schmidt, dr. Robert Heinz şi dr. Johann Rheindt, care au adus o contribuţie meritorie la îngrijirea răniţilor.

Printre voluntari s-a numărat şi Anastasia Popescu, soţia protopopului din Făgăraş care, în decembrie 1877—ianuarie 1878, a funcţionat în calitate de soră de caritate la un spital de campanie din apropierea Plevnei, sub îndrumarea doctorului Gustav Otremba, medic din Viena, voluntar şi dînsul în războiul pentru independenţă din 1877—1878.

Prin activitatea şi faptele lor, voluntarii ardeleni au adus o preţioasă contribuţie la efortul general al naţiunii în războiul pentru cucerirea independenţei de stat a României, au înscris noi pagini eroice în istoria noastră naţională şi au grăbit înfăptuirea idealurilor de libertate şi unitate politică.

ASTRA (1861—1950), ASOCIAŢIUNEA TRANSILVANĂ PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ŞI CULTURA POPORULUI ROMÂN, 125 de ani de la înfiinţare, Sibiu, 1987

(Continuare din pag. a 2-a)

prin încercarea sa temerară de a participa la adunarea generală a Astrei de la Orăştie (1913), intenţiona să demonstreze, în mod simbolic, desfiinţarea graniţei nedrepte de pe Carpaţi, ce despărţea pe fraţii de dincoace şi de dincolo de munţi, deşi erau dominaţi de aceleaşi aspiraţii. (Liviu Mărghitan, *Participarea lui A. Vlaicu la serbările Astrei*).

Astra a militat cu perseverenţă pentru unificarea culturii şi îndeosebi a limbii prin intermediul secţiilor ştiinţifice-literare şi revistei „Transilvania", contribuind din plin la realizarea idealului naţional. (Victor V. Grecu, *Astra şi idealul unităţii naţionale*). Organizarea Astrei a permis sprijinirea culturii şi întărirea unităţii sufleteşti, întrucît în cadrul aşezămîntului se interziceau discuţiile politice şi religioase, devenind în felul acesta un mijloc al înţelegerii şi nu al discordiei. „Relaţiile strînse şi complexe pe care le-a întreţinut cu o seamă de instituţii şi personalităţi din vechea Românie . . . cu întreaga opinie publică de peste Carpaţi au cunoscut momente de vîrf, cu repercursiuni dintre cele mai pozitive pentru cimentarea unităţii spirituale". (Constantin Voicu, *Contribuţia Astrei la unitatea spirituală a tuturor românilor*).

Colaborarea Asociaţiei transilvane cu Academia Română, Societatea pentru Fond de Teatru Român, Asociaţia culturală arădană, Societatea pentru literatura şi cultura română din Bucovina şi alte societăţi culturale a fost un alt mijloc al întăririi unităţii sufleteşti româneşti. Noul volum închinat Astrei, apărut sub redacţia cercetătorului dr. Victor V. Grecu, este un pios omagiu adus celor ce s-au jertfit pentru propăşirea culturală românească şi desăvîrşirea unităţii naţionale, act realizat de voinţa întregii naţiuni, la 1 Decembrie 1918.

ERATĂ. „Telegraful Român din 1 şi 15 aprilie 1988 reprezintă numerele 13—14 şi 15—16/1988 şi nu 11—12 şi 13—14/1988 cum în mod eronat a apărut.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea*, Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA„
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 15 mai 1988 Nr. 19—20/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Idealuri de dreptate socială, libertate şi unitate naţională în revoluţia română de la 1848—1849 din Transilvania

În revoluţia de la 1848, românii n-au rămas în afara evenimentelor, şi nici nu puteau rămîne, pentru că în istoria lor se grămădiseră prea multe şi grave probleme, de a căror grabnică rezolvare depindea nemijlocit progresul societăţii româneşti. Ori, progresul societăţii româneşti însemna, la mijlocul veacului trecut, dărîmarea orînduirii feudale, însoţită de ştergerea iobăgiei, drepturi şi libertăţi pentru masele populare; însemna dezvoltarea nestingherită a societăţii pe calea capitalismului, ceea ce nu se putea realiza decît prin înlăturarea dominaţiei străine şi unirea tuturor românilor într-un stat naţional liber şi independent.

Iată pentru ce revoluţia română n-a fost cauzată de izbucnirea revoluţiilor europene, ci a fost, după expresia lui Bălcescu, rezultatul a „optsprezece veacuri de trude şi suferinţe ale poporului". Ea a constituit, în fond, o viguroasă manifestare a conştiinţei naţionale la care se ridicase poporul român.

A fost o singură revoluţie la români, problemele de rezolvat fiind aceleaşi, şi totuşi, în Transilvania mai era una, deosebit de gravă prin marea ei nedreptate, întrucît românii de aici, care copleşeau numeric şi prin vechime „naţiunile privilegiate" — maghiarii, secuii şi saşii — erau excluşi de la puterea politică, monopolizată de naţiunile în minoritate; ori, această stare de lucruri nu mai era de tolerat.

Generaţia revoluţiei de la 1848 din Transilvania, născută din straturile de jos ale poporului şi puternic legată de el, a înţeles că emanciparea naţională, pentru a fi completă, trebuie să fie şi socială. Postulatul esenţial al libertăţii naţionale, al recunoaşterii românilor — socotiţi încă doar „toleraţi" în propria lor ţară — ca naţiune politică, egal îndreptăţită cu celelalte naţiuni din Transilvania, mergîndu-se pînă la a se proclama independenţa naţiunii române în Adunarea de la Blaj, şi apoi tendinţele, uneori deschis afirmate, de unitate naţională, este însoţit de celălalt, de ştergerea iobăgiei — element esenţial în concepţia generaţiei revoluţionare.

Ca atare, generaţia revoluţionară cheamă la luptă comună ţărănimea şi ea răspunde prompt chemării. Se ridică la luptă şi fără apeluri, pentru că programul de luptă revoluţionar venea în întîmpinarea dorinţei sale cele mai arzătoare, desfiinţarea iobăgiei — punct central în Petiţiunea Naţională de la Blaj.

În revoluţia de la 1848—1849 din Transilvania atragerea maselor a fost în special opera tinerei generaţii, deosebit de sensibilă la elanul revoluţionar al vremii. În această privinţă mari merite şi-au cîştigat Avram Iancu, Al. Papiu Ilarian, I. Axente Sever, Ion Buteanu, Aron Pumnu, prefecţii şi tribunii, datorită programului lor social-politic mobilizator. Mulţimile au crezut în ei, în cei care le-au antrenat şi le-au fost devotaţi pînă la capăt, sprijinindu-i fără rezerve.

Ca şi în 1784, în 1848 moţii, conduşi de prefecţii, tribunii şi centurionii lor, au fost din nou „în fruntea tuturor, mîndria mîndrului Ardeal", în revoluţia socială şi naţională. Iar în fruntea lor, falnicul moţ din Vidra de Sus, Avram Iancu, cel mai de seamă dintre conducătorii revoluţiei de la 1848—1849, în afara acţiunilor căruia, ca tribun al moţilor, reprezentant de frunte al naţiunii, organizatorul şi conducătorul luptei armate pentru apărarea fiinţei naţionale şi a drepturilor ameninţate, însăşi revoluţia din Transilvania nu poate fi înţeleasă.

Revoluţie naţională, deoarece, pe lîngă faptul că românii de aici erau supuşi unei duble asupriri, militanţii politici maghiari ai timpului urmăreau crearea unui stat naţional ungar din Ungaria şi Transilvania. Acest stat nu se putea constitui în condiţiile instaurării democraţiei, din cauza majorităţii covîrşitoare a naţiunii române, existînd primejdia iminentă a unor răsturnări radicale şi pe plan social şi pe plan naţional. De aceea trebuiau menţinute raporturile feudale şi puterea politică a nobilimii, însoţită dacă era necesar, de asimilarea treptată şi alipirea Transilvaniei la Ungaria. Viziunea deznaţionalizării, proiectul de lege din 1842 al impunerii limbii maghiare, legea urbarială din 1847, ideea de stat naţional ungar — toate explică pentru ce lupta revoluţionară a românilor transilvani a luat forme acut naţionale, pentru ce ei n-au vrut să înţeleagă libertatea socială fără cea naţională, căci prima le-ar fi fost acordată ca un dar într-un stat în care toţi sînt membri ai naţiunii ungare.

Totodată, revoluţia trebuia să fie şi socială. Tocmai prin intrarea pe scena revoluţiei a lui Iancu şi a moţilor săi a fost redescoperită răscoala, în 1847 reglementarea meschină a prestaţiilor şi osînda grea aruncată asupra iobagilor de către Dieta nobiliară din Cluj smulgîndu-i categorica sentinţă: „Nu cu argumente filozofice şi umanitare se pot convinge tiranii, ci doar cu lancea lui Horea".

Doleanţele naţiunii române rămînînd nerezolvate, neaplicarea hotărîrii de desfiinţare a iobăgiei în Transilvania şi acţiunile teroriste ale nemeşimii determină ridicarea fructuoasă a maselor ţărăneşti, apărarea naţiunii şi a drepturilor ameninţate; apărarea munţilor şi organizarea teritoriului ca ţară românească fac acum din Iancu eroul marilor momente revoluţionare, al dramaticelor evenimente militare, conducătorul luptei pentru libertate naţională.

În revoluţia română de la 1848 dezideratul major al înfăptuirii unităţii naţionale s-a manifestat cu tărie deosebită, dovadă a puternicei conştiinţe naţionale. Tendinţele de unire a tuturor românilor într-o „Dacoromânie", „regat al Daciei", „Românie" erau prezente în mintea tuturor, conducători şi oameni din popor. Le mărturisesc mulţimile adunate pe Cîmpia Blajului: „Noi vrem să ne unim cu Ţara!" Ele constituie temeiul replicii lui G. Barițiu: „soarta naţiunii române se va hotărî în Bucureşti şi în Iaşi, iar nu în Cluj, nici în Blaj, nici în Buda", la lozinca nobilimii maghiare: „uniune sau moarte". Înţelegerea se realizase şi la Blaj între reprezentanţii ardelenilor, moldovenilor şi muntenilor, prezenţi acolo unde se „cercetau trebuinţele naţiunii întregi", cu gîndul la întemeierea unei noi Dacii.

Nu poate deci să surprindă faptul că, atunci cînd românii din Ardeal au ridicat arma pentru a cuceri ceea ce li se refuza, fruntaşii lor au îmbrăţişat interesele tuturor românilor. Iancu şi-a dat seama că instaurarea administraţiei româneşti revoluţionare în mai multe zone ale Transilvaniei şi rezistenţa sa nebiruită în munţi sînt în folosul tuturor românilor. Vitejia mulţimilor conduse de tinerii prefecţi şi tribuni oferea nădejdi noi moldovenilor şi muntenilor. Entuziasmat, Bălcescu îi comunica lui Ghica într-o scrisoare trimisă din Belgrad la sfîrşitul lui decembrie 1848: „... Ce e bine în Transilvania este că Românii sînt în picioare şi la trebuinţă am putea cu înlesnire a recruta oameni, spre a intra în ţară. Sînt mai mulţi tineri, care sînt

(Continuare în pag. a 3-a)

Prof. *Mihai Augustin*

Pe „Cîmpul libertăţii"

Din munţi şi văi, de pe cîmpie
Venit-au cete de români
Să jure toţi într-o frăţie
Că robi nu sînt, nici vreau stăpîni.

Suflarea-ntreagă românească
Pe cîmp acum s-a adunat
Şi nu-i român să n-o privească
Cu ochiu-n lacrimi înmuiat.

Un glas atuncea se ridică
Mulţimea-n loc se linişteşte,
Ca trăznet aerul despică
Cuvîntul magic ce-i rosteşte.

„De vreţi să se vestească-n lume
De ţinta noastră şi-a dreptăţii
Să daţi acestui loc un nume
Să-i zicem *„Cîmpul libertăţii"*.

Juraţi cu toţi că nu veţi frînge
Un jurămînt solemn şi sfînt
Cît timp vom fi toţi de un sînge
Şi drepţi stăpîni pe-acest pămînt.

Un singur gînd să ne-nsoţească
Tot ce-i minciună să zdrobim
Dreptatea-n veci să ne-ncălzească
Pe cei vicleni să-i osîndim.

Celor ce vreau prin asuprire
Pe noi sau alţii să-i supună
Un zid să fim de-mpotrivire
Să-nfrîngem lupta lor nebună.

Din piept credinţa să nu moară
Nici legea noastră s-o schimbăm
A limbei falnică comoară
Noi cu sfinţenie s-o păstrăm.

Cînd le vom pierde noi pe ele
Luceafărul nostru s-a dus
Şi ce-i un cer fără de stele?
Şi ce-i un soare odat-apus?

Juraţi acum toţi într-o limbă
Că robi n-om fi noi la străini
Un şoim în vrabie nu se schimbă
Nici bradul nu se face spini".

A zis şi-ntreaga adunare
Privirea către steag îndreaptă
Şi toţi din piepturi strigă tare:
„Jurăm, căci lupta noastră-i dreaptă".

Ovid Densuşianu

Importantă Conferinţă Mondială de Pace la Oxford

Între 11—15 aprilie 1988 a avut loc la Oxford, în Anglia, conferinţa intitulată: GLOBAL FORUM OF SPIRITUAL AND PARLAMENTARY LEADERS ON HUMAN SURVIVAL (Forum-ul mondial al conducătorilor spirituali şi al parlamentarilor asupra supravieţuirii omenirii).

Din România au participat Mitropolitul Ardealului Dr. Antonie Plămădeală şi Dl. Şef Rabin al Cultului Mozaic, Dr. Moses Rosen cu doamna. Numărul participanţilor a întrecut cifra de 250, împărţiţi în două părţi egale: parlamentari şi conducători religioşi.

Forum-ul îşi are sediul ca instituţie în New York şi nu şi-a declarat nici o afiliere religioasă sau guvernamentală specifică.

Au participat conducători religioşi şi parlamentari din Est şi Vest şi un mic număr de oameni de ştiinţă. Totuşi, deşi puţin numeroşi, intervenţiile acestora din urmă au stîrnit un mare interes.

Toţi vorbitorii au afirmat, într-o singură voce, dorinţa lor de pace şi hotărîrea de a face totul pentru menţinerea ei.

S-au spus lucruri interesante şi adevărate. Vom reţine în cele ce urmează cîteva din cele spuse de cei care au fost dinainte rînduiţi să prezinte referate.

Arhiepiscopul de Canterbury, Robert Runcie, fără a intra în amănunte, a arătat că lumea are nevoie de o *soluţie globală* a situaţiei în care se află. A invitat pe participanţi să afirme centralitatea spiritului şi necesitatea de a se împărţi bunurile pămîntului în mod egal între toţi oamenii. Oamenii trebuie să se considere parteneri, nu competitori. Desigur, Dumnezeu are în grija Sa pămîntul, dar El nu este singurul factor de care depinde soarta lumii. Oamenii au voinţă liberă. Sînt co-creatori. Arhiepiscopul a cerut respect pentru adevăr, pentru viaţă şi pentru morală. A lansat o critică aspră împotriva dezordinii din viaţa morală a societăţii occidentale de azi şi a pornografiei. A cerut restabilirea reverenţei faţă de creaţie, fără de care nu va putea fi asigurată supravieţuirea. Cooperare, nu competiţie, a fost sloganul lansat de Graţia Sa, deoarece competiţia otrăveşte încrederea dintre oameni şi popoare.

Conducătorul spiritual al budiştilor, Dalai-Lama, şi-a concentrat expunerea pe afirmarea principiului iubirii şi pe necesitatea reducerii suferinţei din lume. Planeta, a spus el, e mama noastră şi ni se adresează ca unor copii: *Aveţi grijă de mine!* A invitat pe reprezentanţii mijloacelor de influenţare a opiniei publice, lucrătorii din domeniul mass-media, să dea o bună îndrumare lumii spre pace, şi să promoveze educaţia pentru pace.

Foarte apreciată a fost cuvîntarea savantului astronom american *Carl Sagan* cunoscut şi în ţara noastră din serialul de televiziune asupra originii universului şi fazelor lui de evoluţie. El a început prin a arăta că lumile din jurul nostru sînt sau fierbinţi sau reci. Sînt iaduri neospitaliere. Să învăţăm să nu facem ca pămîntul să aibă aceeaşi soartă. Nici sistemele sociale, nici dogmele religioase, nici sistemele politice, nimic nu e mai important decît viaţa. Ştiind ce ar urma dacă s-ar declanşa un război, oamenii de ştiinţă devin înţelepţi şi dau sfaturi, şi cred că sînt îndreptăţiţi s-o facă, a spus Sagan.

El a arătat care ar fi consecinţele unui război atomic şi a demonstrat imposibilitatea supravieţuirii oamenilor. Un război ar fi o crimă împotriva creaţiei. Un submarin atomic poate ucide 200 de oraşe dintr-o dată. Ar muri miliarde de oameni. Agricultura ar deveni imposibilă. Aşadar, chiar dacă ar mai supravieţui cineva, ar fi sortit morţii de foame.

Înarmarea marilor puteri nu este o soluţie care să ducă la pace. U.R.S.S. şi S.U.A. sînt ca doi duşmani închişi într-o cameră cu gaze. Să zicem că unul are 100.000 de chibrituri, iar altul 200.000. Fiecare se străduieşte să-şi înmulţească chibriturile ca să-l întreacă pe celălalt în forţă şi să se salveze! Ori, tocmai aceasta e calea spre moarte. Trebuiesc aruncate chibriturile! Cu cît ai mai multe arme, cu atît ai mai puţină securitate.

De altfel, a arătat el, toate cheltuielile militare sînt bani aruncaţi în vînt, atîta vreme cît minimul ucigător e de mult acumulat. Din 1949 pînă azi s-au cheltuit 10 trilioane dolari pe arme. Şi azi, atît U.R.S.S. cît şi S.U.A., cheltuiesc un trilion pe an.

Carl Sagan a cerut acţiuni politice ferme, pentru a se evita catastrofa. Oamenii să găsească alte arii de competiţie. Să se întreacă în eradicarea sărăciei, a bolilor, în perfecţionarea agriculturii etc. Ba mai mult, oamenii ar trebui să se gîndească nu la supravieţuire, ci la înflorire, la desăvîrşirea creaţiei. Să-şi facă viaţa şi mai bună şi lumea şi mai frumoasă!

Tot atît de interesantă a fost şi cuvîntarea pe care a ţinut-o Acad. Velichov, Vice-preşedintele Academiei de ştiinţe a U.R.S.S. El a început prin a arăta că pînă la bomba atomică oamenii erau nemuritori; acum au devenit muritori! Dacă este adevărat, cum se zice, că fiinţe supraterestre ne supraveghează, atunci ele trebuie să fie foarte mirate de faptul că fiind noi atît de inteligenţi, avînd atîtea lucruri uimitoare realizate, mergem totuşi cu paşi grăbiţi spre sinucidere!

Acad. Velichov a respins ca nelogică teoria descurajării inamicului prin înarmare, adică pretenţia că cel mai tare poate impune pacea celui mai slab. În fapt, întărindu-se o parte, o obligă pe cealaltă să se întărească şi ea. În felul acesta procesul de destabilizare, nu se micşorează.

Vorbind despre limitele cunoaşterii ştiinţifice, Acad. Velichov a tras concluzia că ne putem aştepta şi la surprize nebănuite, lucrînd mereu cu atomul. Nu ştim totul despre el. El poate scăpa de sub control într-o zi. Din acelaşi motiv nu este exclusă nici posibilitatea unui război declanşat din greşeală, prin manipularea atomului. În afară de aceasta, tot ceea ce se lucrează în acest domeniu, poate strica într-o zi echilibrul naturii, chiar şi fără declanşarea unui război. El a arătat că Uniunea Sovietică a avut un plan de a întoarce cursul riurilor din

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

LA PRAZNICUL POGORÎRII DUHULUI SFÎNT

Domnul Iisus Hristos, înainte de Înălţarea Sa la cer, a promis Sfinţilor Săi Apostoli că le va trimite pe Mîngîietorul, Care îi va învăţa toate, lucru care s-a împlinit la Cincizecime, adică la cincizeci de zile după Învierea Lui din morţi şi la zece zile după Înălţare, cînd Duhul Sfînt S-a pogorît peste ei, în Ierusalim, în Foişorul de sus, unde a avut loc şi Cina cea de Taină.

„Şi cînd a sosit ziua Cincizecimii, erau *toţi* împreună" (F. Ap. 2, 1), adică Apostolii, cuvîntul „toţi" desemnînd strict numai pe Apostoli, nu şi pe cei 120 de fraţi, menţionaţi în cap. 1, 15, care erau, să zicem aşa, în mod anticipat, un fel de biserică ascultătoare, de mai tîrziu şi nu Biserica învăţătoare, cum erau Sfinţii Apostoli, clericii consacraţi, preoţia harică. Nu-i vorba aici, deci, cum ar vrea unii să afirme, de instituirea preoţiei universale. Că dacă aceştia 120 de fraţi: bărbaţi, femei, tineri şi poate şi copii ar fi primit şi ei Duhul Sfînt, ca şi Sfinţii Apostoli, ar fi vorbit şi ei în limbi — minunea Glosolaliei — şi ar fi fost şi ei învinuiţi că sînt beţi, ceea ce nu s-a întîmplat. Şi pronumele personal „ei", v. 3, se referă tot numai la Sfinţii Apostoli, şi nicidecum la cei menţionaţi, aceştia fiind numai ucenicii, ascultătorii lor. Apostolii erau cei care învăţau, catehizau, predicau, făceau minuni multe, înviind şi morţi. Încă ceva: Mîntuitorul le-a poruncit numai Sfinţilor Apostoli să nu se depărteze de Ierusalim, ca să primească Duhul Sfînt, nu şi la alţi ascultători ai Săi, oricît ar fi fost aceia de buni.

„Şi din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vînt ce vine repede, şi a umplut toată casa unde şedeau ei" (v. 2). Sfîntul Luca, autorul Faptelor Apostolilor, a luat ca element de comparaţie vîntul, „ca suflare de vînt", pentru că vîntul curăţă totul în calea lui: aer, pămînt, natură şi suflă pleava şi gunoaiele, primeneşte, înnoieşte şi întinereşte totul, lucru ce-l face şi Duhul Sfînt: curăţă sufletele, omoară poftele păcatelor şi aduce libertate, sfinţenie şi mîntuire, pentru toţi care cred în El.

„Şi li s-au arătat, împărţite, limbi

(Continuare în pag. a 2-a)

Arhim. prof. *Ioasaf Ganea*

Sf. Ioan Gură de Aur — LA ÎNĂLŢAREA DOMNULUI

...Veniţi să prăznuim şi noi cu cîntări această zi (a Înălţării, n.n.), căci astăzi Domnul nostru Iisus Hristos se înalţă la tronul părintesc, şi Cel ce s-a întrupat, şade împreună cu Tatăl. Nici mai înainte n-a fost despărţit de Acesta şi nici acum cînd şade cu El: căci totdeauna se odihneşte în sînul Tatălui. El singur cuprinzîndu-L pe Tatăl şi singur de către Tatăl fiind cuprins, după cum zice: „Eu sînt în Tatăl şi Tatăl în Mine" (Ioan 14, 10).

Cuvîntul era în Tatăl şi Cuvîntul era şi pe pămînt, şi nici pogorîndu-se n-a rămas sînul Tatălui lipsit de prezenţa Sa, căci şi la oameni venind stătea împreună cu Tatăl pe scaun, şi cu Tatăl şezînd, de oameni nu s-a despărţit. Iată, căci zice: „Eu sînt cu voi în toate zilele, pînă la sfîrşitul veacurilor" (Matei 28, 20).

Astăzi Domnul Hristos se suie la cer dintre oameni dar nu în felul cum a fost luat Enoh, nici ca Ilie suit în căruţă de foc la cer, ci se suie ca ucenicilor să le trimită puterea Duhului Sfînt.

Bucuria Înălţării, David văzînd-o mai înainte a strigat: „Suitu-s-a Domnul întru strigare" (Ps. 46, 6), Cel care pe Adam din ţărînă l-a zidit, Cel care pe Abel l-a făcut drept, Cel care pe Enoh l-a strămutat; „Suitu-s-a Domnul întru strigare" Cel care pe Noe l-a povăţuit, Cel care pe credinciosul Avraam l-a ales; „Suitu-s-a Domnul întru strigare „Cel care pe Iosif l-a călăuzit în rătăcire, Cel care a primit răbdarea lui Iov; „Suitu-s-a Domnul întru strigare" Cel care n-a primit jertfa fără de prihană a lui Isaac, Cel care pe Iacob l-a umplut de binecuvîntare; „Suitu-s-a Domnul întru strigare" Cel care slava lui Moise a preamărit-o, Cel care lui Aaron i-a dăruit plenitudinea preoţiei; „Suitu-s-a Domnul întru strigare", Cel care pe Iisus Navi l-a întărit, Care lui Samuel proorocul i-a dăruit har; „Suitu-s-a Domnul întru strigare" Cel care pe David l-a întărit şi lui Solomon înţelepciune i-a dăruit; „Suitu-s-a Domnul întru strigare" Cel care pe prooroci i-a insuflat şi apostolilor le-a dăruit harurile facerii de minuni; „Suitu-s-a Domnul întru strigare" Cel care în cer este fără de mamă şi pe pămînt fără de tată; „Suitu-s-a Domnul întru strigare" Cel ce s-a născut din Tatăl mai înainte de veci şi din mamă fără de sămînţă; „Suitu-s-a Domnul întru strigare", dăruitorul vieţii şi împărţitorul minunilor; „Suitu-s-a Domnul întru strigare", Cel care cu moartea pe moarte a călcat şi neamului omenesc viaţă a dăruit; „Suitu-s-a Domnul întru strigare", Domnul în glas de trîmbiţă, Lui să-I fie mărirea în vecii vecilor Amin. P. G. vol. LII col. 801—802.

Traducere de drd. *Bălţat Dumitru*

Importantă Conferinţă Mondială de Pace la Oxford

(Continuare din pag. 1-a)

Siberia, dinspre nord spre sud, dar s-a renunţat în cele din urmă, pentru că n-au putut fi prevăzute consecinţele pentru mediul înconjurător. Natura, pe pămînt, se află într-un echilibru bine stabilit şi nu e bine să fie tulburat. Un război atomic, rezidurile atomice, lucrarea cu atomul, în general, pot aduce tulburări în echilibrul natural al Planetei.

Referindu-se la armele care se plasează acum în spaţiu, creîndu-se un fel de scut cosmic zis de apărare, Velichov a arătat că ele nu pot fi experimentate, spre a se şti ce consecinţe vor atrage după ele. Ele prezintă un mare risc şi o potenţială ameninţare împotriva chiar a celor care le amplasează.

Există oameni cu pricepere, dar s-ar putea să ajungem să avem pricepere fără oameni, dacă nu se iau din vreme măsuri de prevenire, a spus Velichov.

El a mai arătat că există o mare lipsă în ceea ce priveşte capacitatea de verificare a urmărilor înarmării, adică a lucrării cu atomul. Se cheltuieşte un trilion de dolari pentru înarmare, dar foarte puţin pentru verificare. Încă din 1986 americanii i-au contactat pe ruşi pentru a studia împreună fenomenul şi a proceda la verificări, dar ambele părţi sînt foarte în urmă cu rezultatele.

Nici verificarea nu va duce însă la o soluţionare sigură a situaţiei şi a înlăturării neprevăzutelor. De aceea e importantă desigur verificarea, dar mai importantă e *zidirea încrederii între popoare*, a spus Velichov. Pentru creşterea încrederii, el a indicat trei condiţii:

1. Încetarea tuturor războaielor.
2. Refacerea, din nou, a tuturor reactoarelor atomice. Nici unul din cele existente, a afirmat el, nu e absolut sigur. Au dovedit-o şi accidentul de la Cernobîl şi alte accidente din S.U.A. Reactoarele pot oricînd oferi surprize neaşteptate.
3. Pregătirea împreună pentru epoca post-nucleară.

Congresman-ul american Scheuer care l-a introdus pe Acad. Velichov a insistat asupra ideii că nimic din ceea ce se petrece în lume nu priveşte doar pe anumiţi inşi, sau anumite popoare. *Totul ne priveşte pe noi toţi.* Ce fac alţii, fac pe seama noastră, deci avem dreptul să ne apărăm şi să protestăm. Ni se ameninţă dreptul la viaţă şi se lucrează împotriva voinţei şi libertăţii noastre. El a cerut soluţii politice pentru dezvoltare, nu pentru război şi înarmare.

Un fost prim ministru din Peru a amintit că există în prezent 24 de conflicte armate în lume, cu milioane care mor sau sînt nevoiţi să-şi părăsească domiciliile. Lumea civilizată comite barbarii şi sălbăticii incredibile. Terorismul îşi face tot mai mult loc ca metodă de soluţionare a unor litigii, sau ca mijloc de constrîngere a justiţiei să renunţe la principiile ei. Se creează baze teoretice pentru comportamente morale noi şi anarhice. *New patterns of behavior!* Televiziunea din ţările occidentale joacă un rol nefast în această privinţă. Religiile ar trebui să dea mai multă pondere în învăţăturile lor *problemelor etice.*

Unii vorbitori au cerut modernizarea sistemului juridic mondial, în aşa fel încît să se creeze legi universale, acceptate de toate statele care să apere pacea. Să se găsească mijlocul de a se putea împăca cele două concepte: *suveranitatea naţională* şi *legea internaţională*, în aşa fel încît o lege internaţională să poată funcţiona fără să afecteze suveranitatea naţională, deoarece acesta este în prezent obstacolul principal în calea unor legiferări cu valabilitate larg universală.

S-a încercat condamnarea *fundamentalismului islamic* care duce la războaie intestine în lumea arabă, dar s-a renunţat să se continue discuţia, deoarece s-au ridicat unii arabi sau musulmani care au apărat fundamentalismul ca expresie a religiei adevărate şi ca devoţiune faţă de adevăr. „Sînt mulţi care îşi dau viaţa pentru credinţa lor". Apusenii sînt vinovaţi că au trivializat conceptul de „fundamentalism". De altfel, au spus apărătorii fundamentalismului, acesta nu e prezent numai în religie. E tot atît de prezent şi în politică.

S-a convenit totuşi că acolo unde fundamentalismul se conjugă cu terorismul, sau decade în terorism, este de condamnat, ceea ce, s-a recunoscut, se întîmplă în unele părţi din lumea musulmană de azi. Acest lucru descalifică fundamentalismul într-adevăr!

S-a cerut ca parlamentarii să aducă mai multă etică în politică.

Printre alte probleme care au fost discutate, mai ales în grupele de lucru, şi care au fost pe scurt comunicate de raportori în Plenară, au fost şi următoarele:

— Afirmarea sacralităţii familiei;
— Apărarea mediului înconjurător;
— Intensificarea luptei împotriva drogurilor;
— Creşterea încrederii şi bunăvoinţei reciproce;
— Afirmarea necesităţii conştientizării generale asupra pericolului care planează asupra omenirii;
— Convingerea generală că pacea nu poate fi menţinută prin echilibrul terorii. E clar că viitorul va fi ori pentru toţi, ori pentru nimeni.
— Convingerea generală că *încă* nu e pierdut totul, şi că mai există speranţe de salvare. S-a spus că şi cu Dumnezeu se poate negocia. S-a adus exemplul tîrguielilor dintre Avraam şi Dumnezeu cu privire la Sodoma şi Gomora. Dacă lumea se va îndrepta spre calea cea bună, Dumnezeu va îndepărta sau va înlătura de tot pericolul!
— S-a cerut ca diferendele de orice natură să se rezolve prin dialog şi prin tratate care să cuprindă soluţii globale. Marea răspundere le revine statelor dezvoltate. Fiind bogate, ele au şi cele mai multe arme şi posibilităţi de înarmare. De la ele trebuie să vină marile iniţiative pentru pace.
— S-a recunoscut existenţa diferenţelor sociale din lume, şi s-a spus că e nevoie de instaurarea unor *standarde etice* noi în relaţiile dintre state.

Luînd cuvîntul de mai multe ori în grupa de lucru nr. 1, autorul acestor rînduri a expus, în contextul discuţiilor care au avut loc, următoarele puncte de vedere:

1. „România e o ţară iubitoare de pace. Văd că în listele dv. de participanţi eu am fost trecut din greşeală printre parlamentari, nu printre conducătorii religioşi. Vă rog să luaţi notă că nu sînt membru al Parlamentului, ci Mitropolit al unei Provincii româneşti, Transilvania. Sînt totuşi membru în parlamentul judeţean local, unde îmi am reşedinţa, la Sibiu. (Preşedintele: vă acceptăm în ambele calităţi!)

În România a avut loc acum cîţiva ani un *Referendum* pentru pace. Vă pot informa că şi-a depus semnătura pe el toată ţara şi rezultatul a fost trimis Organizaţiei Naţiunilor Unite.

De asemenea, am avut în ţară două *Adunări pentru pace şi dezarmare* ale tuturor cultelor din România, cu o largă participare de delegaţi din străinătate. Toate religiile şi confesiunile s-au declarat în sprijinul păcii şi al dezarmării, şi vă aduc aici acest mesaj al poporului român şi al credincioşilor de tot felul din România. Este ştiut că încă de mai mulţi ani, la propunerea Preşedintelui Nicolae Ceauşescu, România a procedat la reducerea unilaterală, cu 5 pînă la 10%, a cheltuielilor militare, dorind să fie un exemplu bun şi pentru alte state. E desigur doar un început, dar trebuie început cu ceva. Ceea ce şi sugerăm şi domniilor voastre".

2. „Observ că Adunarea noastră, deşi delegaţii spun lucruri interesante, luaţi fiecare în parte, în general nu reuşeşte să articuleze cîteva linii directoare care să ne orienteze în problemă. Unii reprezentanţi religioşi rămîn la deziderate pioase, precum schimbarea omului interior, iar unii reprezentanţi parlamentari mai mult descriu pericolul, decît imaginează posibilităţi de preîntîmpinare a lui.

Dacă vocile noastre vor rămîne gîngave şi pioase, lăsînd totul pe seama lui Dumnezeu, întîlnirea noastră va fi inutilă. Pe drept cuvînt a spus cineva că cu Dumnezeu se poate negocia, dar aceasta înseamnă ca, în lumina învăţăturii Sf. Pavel din I Cor. III, 9, să oferim partea noastră de contribuţie atît în reglementarea litigiilor din lume, cît şi în prevenirea războiului. Există două aspecte aici: sau lăsăm totul pe seama lui Dumnezeu şi rămînem cu mîinile încrucişate, sau credem că totul depinde de noi, şi facem tot ce putem ca să rezolvăm noi problemele. Luate separat, nici una din aceste două atitudini nu e completă. În cea dintîi ne demobilizăm noi, în cea de a doua îl demobilizăm pe Dumnezeu. Cred că soluţia e să credem că totul depinde de Dumnezeu, dar să acţionăm ca şi cum totul ar depinde de noi, desigur sub scutul puterii şi iubirii de Dumnezeu şi de aproapele.

Cînd nu-L avem în vedere şi pe Dumnezeu, am fost preveniţi prin revelaţia creştină că „Dumnezeu ne lasă la puterea mîntuirii noastre". Dar dincolo de această abandonare care are formă de pedeapsă, Dumnezeu lasă în general cîmp liber exercitării voinţei noastre libere, capacităţii noastre de alegere: Alege! Am pus înaintea ta foc şi apă, viaţă şi moarte. Alege viaţa şi vei trăi.

Reiese de aici că sîntem chemaţi să acţionăm, nu să aşteptăm totul de-a gata, sau să credem că totul e dinainte hotărît, şi că noi nu mai putem face nimic. Creştinismul e, în această privinţă, mobilizator de acţiuni omeneşti spre realizarea binelui".

*

3. „În lumea de azi există pericolul războiului şi al exterminării totale a omenirii. Trebuie însă căutate cauzele şi, o dată găsite, înlăturate. Ce constatăm? Că există inegalităţi şi nedreptăţi sociale fundamentale şi că unele popoare, exasperate, apelează sau ameninţă că vor apela la forţă pentru înlăturarea nedreptăţilor sociale. Acesta ar fi un *apel al exasperării.* Dar există şi un apel la forţă al celor puternici, care vor să-şi menţină puterea, privilegiile şi dominaţia asupra celor slabi şi săraci. Acesta ar fi un *apel la forţă din dorinţa de stăpînire.* Exasperaţii n-au forţă, dar uneori forţa exasperării devine extrem de puternică. Cele două tabere vor fi mereu în confruntare. Pericolul nu se va îndepărta pînă cînd nu se va conveni că trebuie nivelate diferenţele. De aceea se vorbeşte tot mai mult de *pace prin dreptate.*

„Fără aceasta va fi o vreme pace în tensiune, apoi pacea va fi spartă, căci conflictul e inevitabil într-o lume plină de nedreptăţi sociale. Celui care moare de foame îi e indiferent dacă va muri de bombă! De aceea trebuie prevenit apelul la forţă al exasperării. Ca să pacifice exasperarea, cei puternici vor face la rîndul lor război. Şi aşa conflictul devine inevitabil. Soluţia nu e decît o nouă rînduială socială în lume, pe baza unei noi ordine economice internaţionale, negociată între toate statele. Acest principiu, prezent de mulţi ani în politica de pace a României, este un principiu de bază în lupta împotriva războiului şi o premiză *sine qua non* pentru o pace adevărată şi trainică".

*

4. „Pentru a se ajunge la o pace cu garanţii suficiente de securitate pentru toţi, e nevoie de instaurarea în lume a unei *ordini morale comune,* acceptată de toate statele şi respectată ca atare. Ce ar presupune aceasta? Ar presupune acceptarea de către toţi a sacralităţii vieţii, a dreptului tuturor la viaţă. Ar presupune, în consecinţă, condamnarea oricărei tendinţe de suprimare a vieţii, drept criminală. Ar presupune, aşadar, condamnarea războiului ca mijloc de soluţionare a diferendelor. N-ar mai rămîne loc decît pentru dialog. Aceasta e desigur o schemă simplă, dar ea presupune legiferarea şi acceptarea unanimă a principiului păcii.

O *ordine morală comun acceptată* ar presupune, în al doilea rînd, instaurarea echităţii sociale în lume. Nu e moral ca unii să aibă prea mult, iar alţii deloc. Nu e moral ca cel puternic să-l exploateze pe cel slab. O *ordine morală comun acceptată* ar cere imediat negocierea unei *noi ordini economice internaţionale.* Omul s-ar dovedi astfel la înălţimea demnităţii sale".

*

5. „Dezarmarea e fără îndoială singura soluţie pentru prevenirea şi înlăturarea războiului. Dar o dezarmare reală va începe numai în condiţii de asigurare a securităţii fiecărui stat deţinător de forţă atomică. Dezarmarea nu se va putea începe efectiv decît în urma acceptării noii *ordini morale comune.* Fără această asigurare, cei care deţin arme atomice se vor înşela reciproc, fiecare asigurîndu-şi propria securitate în taină. Se va rămîne tot la principiul *descurajării* inamicului printr-o forţă mai mare, deci în fond prin continuarea cursei înarmărilor. Iar cursa înarmărilor nu poate duce decît la explozia finală. Aceasta va putea fi declanşată fie de cel mai slab, ca să se apere, fie de cel mai tare, cînd se va crede cîştigător sigur. Înşelăciunea constă însă în iluzia că poate totuşi exista un cîştigător!

Continuarea cursei înarmărilor are în ea însăşi un rău fundamental. Cineva — cel ce se crede puternic — îşi va asuma rolul de *Jandarm al lumii.* Acesta nu va fi însă un Jandarm al dreptăţii, ci al impunerii propriei puteri. Acesta va asigura, în cel mai rău caz, un *statu quo* al nedreptăţilor, al dreptului celui mai tare. Aceasta va duce la o morală *pervertită* care va lua locul *ordinii morale comun acceptate.*

Acesta va fi un *război atomic moral,* tot atît de rău ca şi cel atomic propriu-zis, pentru că va duce la degradarea morală a fiinţei umane.

Iată de ce *dezarmarea* concretă şi totală, este singura soluţie care ar putea impune şi pacea şi apărarea demnităţii omeneşti.

S-ar putea spune că în timp ce noi discutăm, marile puteri se înarmează, şi că propunerile şi gîndurile noastre sînt utopii pioase. Din păcate se poate să fie aşa. Dar chiar dacă acestea pot fi considerate convorbiri utopice între oameni de bunăvoinţă, nu trebuie să renunţăm la ele. Ele ar putea totuşi pătrunde la un moment dat şi în birourile şi în mîinile celor care manevrează puterea şi armele. Într-o zi vor trebui să înţeleagă toţi că: E mai bine să fii utopic, decît mort!"

*

În timpul Conferinţei de la Oxford am fost abordat de ziarişti pentru a le spune impresii asupra Conferinţei. Mi-am concentrat observaţiile asupra cîtorva constatări şi doleanţe:

1. Am constatat unanimitatea dorinţei de pace atît a conducătorilor religioşi, cît şi a parlamentarilor;
2. Am fost impresionat de numărul mare de participanţi şi de calitatea lor;
3. Mi-am exprimat speranţa că din Conferinţă, se vor degaja cîteva concluzii practice pentru opinia publică şi pentru deţinătorii de putere. În orice caz un lucru se va obţine: *conştientizarea maselor largi care vor lua cunoştinţă de acest Congres, asupra pericolului iminent şi real de care este ameninţată omenirea.* E totuşi ceva!

*

La sfîrşitul Conferinţei s-a hotărît să se alcătuiască şi s-a alcătuit un *Comunicat.* A fost prezentat pentru discuţii în Plenară. Comunicatul era scurt, descriptiv şi, în general, era fidel celor ce se petrecuseră şi se spuseseră în timpul Conferinţei. Avea totuşi cîteva importante lacune, pentru îndreptarea cărora am făcut următoarele propuneri:

„*Comunicatul* pe care îl avem în faţă cuprinde în esenţă şi în rezumat cele discutate mai ales în Plenară. Unele idei valoroase au fost însă prezentate şi în grupele de lucru, şi cred că şi acelea ar trebui să fie măcar menţionate, dacă nu expuse mai pe larg. În afară de aceasta, aş crede că un astfel de document trebuie să conţină şi un *Apel,* să nu fie un simplu proces-verbal. Să se adreseze marilor puteri, tuturor popoarelor şi opiniei publice.

Dintre ideile discutate în grupe, aceea a necesităţii înlăturării cauzelor care ameninţă pacea, ar trebui inclusă în *Comunicat.* În lume există probleme sociale nesoluţionate, nedreptăţi care, dacă nu vor fi înlăturate, nu va fi pace adevărată, sau va fi o pace impusă prin forţă şi acceptată din teamă. Să nu lăsăm impresia că am propune o pace prin păstrarea *statu-quo*-ului prezent. Din *Comunicat* trebuie să reiasă că pacea trebuie pregătită prin instaurarea în lume a dreptăţii sociale. S-a omis, desigur din grabă, chiar folosirea în textul *Comunicatului* a cuvîntului *dreptate.* Includerea lui ar exprima fidel discutiile noastre. Să arătăm că cerem pace pentru a avea timp să dialogăm cu privire la soluţionarea paşnică a marilor litigii, de orice fel ar fi ele. Să arătăm că e nevoie de pace pentru a se instaura în lume o *nouă ordine economică internaţională* şi *o ordine morală comun acceptată* care, la rîndul lor vor deveni baze solide, pentru o pace trainică, echitabilă. Să arătăm că *cerem pace înainte de orice,* pentru ca în pace să se soluţioneze şi să se înlăture cauzele care o ameninţă".

Vorbitorii care au urmat au reluat apoi aceleaşi deziderate. *Comunicatul* a fost trimis înapoi spre refacere. S-a întors refăcut. A apărut în el o formă de *Apel* (Chemăm . . .) şi s-a menţionat necesitatea rezolvării conflictelor ca premiză a păcii, şi s-a inserat la locul cuvenit cuvîntul *„Dreptate"!*

În *Comunicat* se arată că este necesar să fie mobilizate toate forţele politice şi religioase pentru promovarea dreptăţii pentru realizarea dezarmării şi păcii.

Iată cîteva paragrafe din versiunea finală:

„Această reuniune s-a materializat graţie convergenţei inimilor, spiritelor şi evenimentelor. Societatea omenească trăieşte o perioadă de introspecţie intensă, paralizată de frică, de incertitudine şi confuzie. Dar ni se oferă totuşi posibilităţi noi şi semne încurajatoare . . . Trebuie ca fiecare din noi să accepte responsabilitatea de a purta de grijă pămîntului şi de a-l proteja, căci e locuinţa noastră.

Afirmăm o nouă viziune asupra supravieţuirii şi ne angajăm să lucrăm împreună pentru o omenire fundamental schimbată şi ameliorată. Facem cu insistenţă chemare conducătorilor întregii lumi să întreprindă noi demersuri şi să pună în lucrare o nouă politică bazată pe principiul apărării şi dăinuirii omenirii şi pe principiul dreptăţii.

Invităm pe fraţii noştri care lucrează în domeniile educaţiei, ziaristicii, artelor şi altor mijloace de comunicare să se asocieze cu noi în întreprinderea de descoperire şi punere în practică a unor planuri concrete de acţiune la toate nivelurile".

*

În afara celor prezenţi, au trimis mesaje Conferinţei, personalităţi din mai multe ţări din întreaga lume: Secretarul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite, cititi de James P. Grant, director UNICEF, fostul prim ministru al Japoniei, Takeo Fukuda, primul ministru al Indiei, R. Gandhi ş.a. Vaticanul a fost prezent prin fostul Primat al Austriei, cardinalul Franz König care a şi ţinut o scurtă meditaţie la deschidere, el fiind şi unul din membrii Comitetului de organizare a Conferinţei.

La lucrări au participat şi Cancelarul Universităţii din Oxford, Lordul Jenkins de Hillhead, ministrul securităţii sociale din Jamaica, Dr. Mavis Gilmour, Preşedintele Adunării Naţionale din Togo, Vovor Mawupe, ş.a.

Cancelarul Universităţii a oferit o recepţie în Blenheim Palace, la nord de Oxford, locul de naştere al lui W. Churchill. Lucrările Conferinţei s-au desfăşurat în sala de festivităţi a Primăriei oraşului Oxford.

La Praznicul Pogorîrii Duhului Sfînt

(Continuare din pag. 1-a)

ca de foc şi au şezut pe fiecare dintre ei. Şi s-au umplut toţi de Duhul Sfînt şi au început să vorbească în alte limbi" (2, 3—4). Duhul Sfînt a venit sub forma limbilor, după o logică firească şi anume că limba este semnul cuvîntului şi al predicării Evangheliei în lume. Cu limba noi exprimăm tot ce se zămisleşte în sufletul nostru, în fiinţa noastră, în adîncurile ei necunoscute. Apoi, Dumnezeu este foc, foc mistuitor, cum se arată la proorocul Daniil: „tronul Său: flăcări de foc . . . Un torent de foc se revărsa şi ieşea din el" (Daniil 7, 9—10). Şi după cum focul are anumite proprietăţi: arde, luminează, topeşte şi distruge rugina, la fel şi Duhul Sfînt luminează, încălzeşte cu harul Său, dă viaţă, curăţeşte şi mîntuieşte pe cel asupra căruia suflă şi toate acestea El le face prin Sfintele Taine şi Ierurgii, şi numai în Biserică şi prin mijlocirea ei, ea fiind Foişorul din Ierusalim, unde Sfîntul Duh se pogoară şi de care să nu ne îndepărtăm, cum li s-a cerut şi Sfinţilor Apostoli, ca şi noi să-L primim pe Duhul. Cine se depărtează de Biserică, fără de care nu este mîntuire, cum spune şi Sfîntul Ciprian, riscă să nu primească Duhul Sfînt, fără de care nu putem face nimic.

Vorbirea în limbi a Sfinţilor Apostoli, după ce au primit harul Duhului Sfînt a avut un rost. A dus la unitate, cum arată şi Sfîntul Grigore Teologul care zice „că prin această varietate de limbi s-a realizat o armonie între toţi, căci toţi înţelegeau şi exprimau, în limbi diferite acelaşi lucru, căci din acelaşi Duh, revărsîndu-se în toţi aceeaşi înţelegere", şi nu la diversitate, cum s-a întîmplat la turnul Babel, unde prin vorbirea în multe limbi s-a ajuns la ceartă, ură, împărţiri, tabere, lupte fratricide, mîndrie şi dispreţuirea puterii divine, cum se vede din hotărîrea nebunească: „Haidem să ne facem un oraş şi un turn al cărui vîrf să ajungă la cer" (Fac. 11, 4).

Vorbirea în limbi a Sfinţilor apostoli a dus nu numai la unitate, şi la armonie, ci şi la progres, iubire reciprocă şi aceeaşi credinţă în Iisus Hristos şi Sfîntul Duh, căci după cum spune Sfîntul Pavel: „o pîine, un trup, sîntem cei mulţi, căci toţi ne împărtăşim dintr-o pîine" (I Cor. 10, 17).

Dacă noi, cei de astăzi, nu putem vorbi în limbile în care au vorbit Sfinţii Apostoli, după primirea Duhului Sfînt, în schimb, putem vorbi, în alte limbi, în limbile virtuţilor care sînt: milostenia, dragostea de Dumnezeu şi de om, pacea, cîntarea şi rugăciunea, munca susţinută, blîndeţea, smerenia şi rămînerea în sînul Bisericii noastre strămoşeşti. Făcînd acestea ne vom înţelege foarte bine şi cu Dumnezeu, cu Sfinţii şi cu semenii noştri şi-i semn că Duhul Sfînt S-a pogorît şi-n foişorul sufletului nostru, în Ierusalimul vieţii noastre.

Oare celui căzut între tîlhari, la Ierihon, nu i s-a vorbit, în limba milei şi a omeniei şi jertfei de către samarineanul milostiv? I s-a vorbit şi limbajul acesta trebuie să-l deprindem toţi.

Picu Pătruţ: Viers la hramul Bisericii Mari din Sălişte

În Biblioteca Institutului Teologic din Sibiu se păstrează, între altele, un caiet scris de Picu Pătruţ şi cuprinzînd „viersuri" la unele praznice mari, cum sînt cele de la Paşti, de la Înălţarea Domnului şi de la Pogorîrea Duhului Sfînt. Reproducem aici deocamdată pe cel de la Înălţarea Domnului, de la compunerea căruia se împlinesc zilele acestea 140 de ani. Importanţa lui creşte însă cu atît mai mult cu cît autorul ei notează la 3 mai 1848 că a fost dedicat „hramului Bisericii Mari din Sălişte". Uşurinţa cu care versifica acest talentat rapsod popular nu pare a fi întrecută decît poate de evlavia şi smerenia cu care ştim că şi-a dus viaţa acest crisnic care aminteşte de marii imnografi ai Bisericii Răsăritene în general şi ai celei româneşti în special. Căci dacă un Ioan Cucuzel a intrat în legendă prin frumuseţea cîntării lui bisericeşti, iar unul din dregătorii voievodului Mircea cel Mare cu numele Filos a ajuns, prin compoziţiile pripelelor, să se facă vestit în istoria evlaviei româneşti, iată că mai înspre vremurile noastre, „crîsnicul Picu Pătruţ din Sălişte" a ajuns să calce pe urmele altui sălîştean intrat în rîndul Sfinţilor (Nicolae Oprea Miclăuş). Oricît de modestă s-ar părea versificaţia rămasă de la el, nu se poate să nu ne uimească şi profunzimea cu care sublinia, de pildă, şi în „viersul" acesta faptul că prin „Înălţarea Sa", Domnul Hristos a înălţat şi a împăcat şi pe Adam cu tot neamul lui, pe care l-a „unit cu îngerii", afirmaţie, care oricît de popular sună, este totuşi o mostră de teologie destul de profundă.

*

„Viers la Joia Înălţării Domnului nostru Iisus Hristos *
Glas 1. Podobie:
Cînd s'au văzut Iosif legat

1. Veniţi astăzi toată firea,
Să săvîrşim prăznuirea.
2. Prăznuirea cea frumoasă
Şi cu totul luminoasă,
3. A'nălţării lui Iisus
Dumnezeului de sus.
4. Veniţi şi cîntăm cîntare
Sfîntă şi lăudătoare.
4. Că astăzi Domnul ceresc,
Fiul cel Dumnezeesc,
6. S-au suit de pre pămînt
La părintele cel sfînt.
7. Astăzi toate s'au plinit,
Ce proorocii au grăit.
8. Că Iisus, Domnul cel Sfînt
Sculîndu-se din mormînt
9. Pre moarte o au călcat,
Şi'n ceruri s'a înălţat,
10. Cu slavă şi cu mărire,
Mîntuind pre omenire.
11. Astăzi Iisus cel slăvit
În munte 'nalt s'au suit
12. În muntele Măslinilor
Cu ceata ucenicilor.
13. Şi mîinile ridicînd
Pre dînşii blagoslovind,
14. Pre norul cel luminat
La ceruri s'au înălţat.
15. Înălţînd şi pre Adam
Cu tot căzutul lui neam.
16. Astăzi Iisus cel prea'nalt,
Cu Tatăl s'au împăcat
17. Şi zapisul l-au stricat
Şi'n ceruri ne-au ridicat
18. Astăzi cerescu'mpărat
Neamul ce s'au depărtat
19. Dela Ziditorul său
Şi marele Dumnezău
20. Sus în ceruri l-au suit
Cu îngerii l-au unit.
21. Astăzi dulcele Hristos
Pre norul cel luminos
22. Sus în ceriuri s'au suit
De unde s'au pogorît.
23. Astăzi îngerii văzînd
Pre Hristos la ceriu mergînd,
24. Porţile au ridicat
Şi lui I s-au închinat,
25. Cîntăndu-i cu bucurie
Laude de veselie.
26. Astăzi şi noi să cîntăm
Pre Hristos să-l lăudăm:
27. „Slavă Ţie, Doamne Sfinte,
„Unule Născut Cuvinte
28. „Cel ce de sus ai venit
„Şi crucea ai suferit.
29. „În mormînt te-ai îngropat
„Şi din morţi ai înviat.
30. „La ceruri te-ai înălţat
„Şi pre noi ne-ai ridicat
31. „La vecinica strălucire
„Care nu are sfîrşire.
32. „Slavă bunătăţii Tale
„Şi milostivirii Tale!
33. „Slavă Învierii Tale
„Slavă Înălţării Tale
34. „Slavă Ţie în vecie
„Amin, fie, fie, fie.

Mai 3, 1848 Sălişte

Picu Pătruţ Crîsnic"
Transcris de pr. T. B.

* Al hramului Besericii cei Mari din Sălişte.

NICOLAE GRIGORESCU — 150 de ani de la naştere

Prin arta sa profund realistă, autentic simţită şi trăită, Nicolae Grigorescu, în mod incontestabil, domină a doua jumătate a sec. XIX-lea. Cunoscător apropiat al naturii, al poporului cu tradiţiile şi spiritualitatea sa pe care le-a putut pătrunde, înţelege şi reda, marele pictor român se impune în lumea artei prin sensibilitatea şi talentul pe care le-a dovedit cu prisosinţă într-o operă grandioasă, din păcate, nu toată ajunsă pînă la noi, dar nu rămasă necunoscută şi neapreciată la justa ei valoare în epocă.

G. Enescu spunea despre oamenii de geniu că ei transmit celorlalţi ceea ce Dumnezeu, în taină, le-a descoperit numai lor.

N. Grigorescu a îmbogăţit cu adevărat spiritualitatea şi cultura română cu descoperirile sale absolut autentice fapt pentru care I. L. Caragiale l-a numit — pe bună dreptate, căci expresia a rămas consacrată — „cel mai mare liric al României".

N. Grigorescu s-a născut la 15 mai 1838 în satul Văcăreştii de Răstoacă — Dîmboviţa, ca al şaselea (din cei şapte) copii ai părinţilor săi, ţărani nevoiaşi care cu greu făceau faţă nevoilor vieţii.

La vîrsta de şase ani, rămînînd orfan de tată, mama sa pleacă cu copiii, la Bucureşti unde Nicolae cu fratele său mai mare, Ghiţă, se angajează ca ucenic la un zugrav de biserici.

La zece ani era ucenic la un cunoscut zugrav de icoane. Din ataşamentul său faţă de sf. icoane se vede că artistul crescuse într-o familie de buni creştini ortodocşi deoarece şi prietenul său Al. Vlahuţă avea să constate acest lucru — desigur şi în baza mărturiilor artistului.

La 12 ani, Nicolae picta de unul singur iconiţe şi le vindea pentru întreţinerea familiei!

Cunoscut, aşa cum semna, pe numele mic, Nicu, artistul a început să se bucure de reputaţie fiind considerat un bun *pictor bisericesc*. A lucrat în acest timp la mănăstirile Căldăruşani şi Zamfira. Avea 18 ani şi îşi făurise un stil propriu.

În această perioadă a încercat să obţină o bursă de studii în străinătate dar n-a reuşit. S-a angajat la pictarea, pe răspundere proprie a mănăstirii Agapia, unde a lucrat timp de 3 ani. Aici a realizat opere de valoare care aveau să-i sporească renumele. Amintim icoanele sfinţilor militari, icoana proorocului Daniel (autoportret), icoanele sfinţilor Gheorghe, Antonie, Vlasie, Elisabeta, Paraschiva şi altele, care ilustrează cu prisosinţă drumul nou deschis în pictură de artistul ce se inspira în lucrările sale, direct din viaţa de zi cu zi a poporului din care făcea parte, dovedindu-se stăpîn pe mijloacele sale de expresie şi hotărît să fie un deschizător de drumuri pe planul realismului imediat din care se inspira.

Lucrul la Mănăstirea Agapia s-a desfăşurat în anii Unirii Principatelor, eveniment la care artistul a participat din plin, cu deosebit entuziasm, creînd o serie de opere dar din care o mare parte s-a pierdut.

Între 1861—1864 Nicolae Grigorescu şi-a continuat studiile şi munca în Franţa îmbogăţindu-şi experienţa artistică şi conturîndu-şi personalitatea.

Făcînd numeroase excursii în ţară, aflîndu-se în contact nemijlocit cu natura, trăind alături de oamenii simpli pe care i-a îndrăgit şi i-a luat ca model, pictorul s-a făcut remarcat ca un valoros portretist, ca un atent şi subtil observator al vieţii, sufletului şi preocupărilor omului de lîngă el, astfel încît la expoziţiile din ţară şi din străinătate era apreciat şi elogiat de cei mai luminaţi şi competenţi oameni ai vremii.

Tablourile sale aveau mare căutare. Cu banii realizaţi din vînzarea lor pictorul a făcut diverse călătorii în Italia, Turcia, Franţa.

Anul 1877 l-a găsit în ţară. Cu un curaj admirabil artistul s-a înrolat în arta română şi a plecat pe front trăind zi de zi primejdia morţii, dar realizînd tablouri care aveau să-i aducă în mod definitiv consacrarea, prin realismul profund dramatic al momentelor, pe care a reuşit să-l redea, prin patetismul evident pornind dintr-o autentică şi plenară integrare şi participare la viaţa poporului aflat atunci în momente din cele mai importante ale istoriei sale.

Celebrul „Atac de la Smîrdan" este de-a dreptul grăitor în această privinţă în afara altor zeci de, la fel de reuşite opere.

După război artistul a plecat pentru un scurt timp în Franţa revenind apoi în ţară şi stabilindu-se în părţile Posadei, pe Valea Prahovei şi apoi la Cîmpina.

În tot acest interval, se va apleca din nou cu migală şi îngăduinţă spre tema sa preferată, chipul omului din popor, al omului de lîngă el, dînd la lumină noi opere de un autentic şi incontestabil talent, de o rară măiestrie artistică.

Prieten cu marii scriitori ai vremii, Caragiale, Vlahuţă, Delavrancea, Nicolae Grigorescu, ca şi aceştia în planul de activitate ce le era propriu, şi-a adus o contribuţie efectivă la făurirea şi îmbogăţirea culturii noastre naţionale.

În ultimii ani ai vieţii artistul mărturisea a fi slăbit şi bolnav, nemulţumit de condiţiile în care îi era dat să lucreze.

S-a stins din viaţă la Cîmpina în 24 iulie 1907.

Necercetat de autorităţile timpului, opera sa a rămas în mare parte împrăştiată şi necunoscută, aşteptînd timpul noii dimineţi din viaţa patriei cînd lucrările aveau să-i fie adunate, studiate, puse la locul de cinste cuvenit, odată cu personalitatea sa marcantă recunoscută şi cinstită ca a unui ctitor de cultură naţională românească.

Tematica picturii sale a abordat toate genurile, de la portretele celor de lîngă el, la peisaje şi naturi moarte, de la flori şi reprezentări animaliere, la compoziţii istorice, predominantă rămînînd totuşi predilecţia sa pentru viaţa ţăranilor.

Opera sa este rodul unei munci neistovite şi susţinute ce a dobîndit prin ceea ce îi era propriu, caracter de pionierat în pictura românească.

Dragostea sa nemărginită faţă de patrie şi popor, pasionanta dăruire artei în care a crezut din tot sufletul, contribuţia decisivă pe care a adus-o la dezvoltarea curentului „specificului naţional în artă" şi alte multe merite, fac din Nicolae Grigorescu un făuritor de şcoală şi deschizător de drumuri, a cărui personalitate se înscrie cu cinste pe firmamentul luminos al ctitorilor de spiritualitate românească şi de neam.

Pr. *Teodor Damian*

Raporturi istorice, etnice şi demografice în Transilvania (V)

Oficialităţile ungare şi-au dat seama de acest adevăr: vechimea şi superioritatea numerică a românilor în Transilvania. De aceea, după 1867, cînd în mod abuziv, fără consultarea celei mai numeroase populaţii, s-a realizat compromisul dualist care a dus la înglobarea Transilvaniei la Ungaria, a dus o politică susţinută de deznaţionalizare a românilor, de mistificare a recensămintelor, în scopul de a falsifica adevărul.

Superioritatea numerică categorică a românilor în Transilvania, înainte şi după 1867, faţă de celelalte naţionalităţi conlocuitoare este confirmată atît de statisticile oficiale ale Monarhiei habsburgice pentru cele 15 judeţe ale Marelui Principat al Transilvaniei, cît şi de cele ungare pentru cele 8 judeţe din Banat, Crişana şi Maramureş, care formau aşa-zisele „părţi ungurene", administrate de Ungaria, dar aparţinînd din punct de vedere constituţional şi legislativ Transilvaniei.

În Ungaria din epoca dualismului s-au făcut 4 recensăminte oficiale, decadal, în anii 1880, 1890, 1900 şi 1910. Din analiza cifrelor cuprinse în tabelele statistice se desprinde faptul că în cele 15 judeţe ale fostului Mare Principat al Transilvaniei maghiarii (în totalul ungurilor au fost cuprinse şi alte naţionalităţi nemaghiare: secuii, evreii, ţiganii) se aflau în 1880 în număr de 235.155 de suflete, faţă de 1.146.611 români, adică în proporţie de un maghiar la aproape cinci români. În celelalte 8 judeţe ale Transilvaniei, limitrofe cu Ungaria, unde penetraţia ungurilor din Alföld a fost mai puternică, în anul 1880 se aflau 661.473 maghiari faţă de 1.147.810 români, deci un maghiar la circa doi români.

În recensămintele din 1890, 1900 şi 1910 proporţia dintre români şi maghiari în Transilvania se va modifica în favoarea maghiarilor, prin falsificarea recensămintelor, dar românii îşi menţin superioritatea numerică, aşa cum reiese din tabelele statistice referitoare la toate naţionalităţile din Transilvania din toate cele 23 judeţe.

Datele globale pe naţionalităţi, extrase din recensămintele ungare din 1880, 1890, 1900 şi 1910, referitoare la Transilvania arată clar că falsificarea recensămintelor s-a făcut în scopul ridicării numărului maghiarilor faţă de numărul celorlalte naţionalităţi.

Sintetizînd, se constată că în timp ce per total procentul maghiarilor urcă de la un recensămînt la altul cu circa 2,5%, procentul per total al celorlalte naţionalităţi scade continuu *sub nivelul creşterii naturale*. Spre exemplu: procentul românilor per total în 1890 era de 47,98%, iar în 1910 de 46,2%; germanii (saşii şi şvabii) de la 13,30% în 1890 ajung la 11,6% în 1910; procentul maghiarilor per total era în 1890 de 20,64%, iar în 1910 de 25,7%.

Recensămîntul din 1910, ultimul din Ungaria înainte de 1910, arată că în cele 23 judeţe ale Transilvaniei se aflau 2.909.260 români, care formau 46,2% din întreaga populaţie a Transilvaniei, iar maghiarii erau în număr de 1.617.231, respectiv 25,7%.

Cu toată falsificarea evidentă a datelor, se constată că din totalul de 6.304.172 locuitori ai Transilvaniei în 1910, românii sînt de departe cei mai numeroşi şi că, chiar înglobînd în numărul maghiarilor pe secui, ei se află în minoritate numerică netă faţă de români. Împreună cu secuii, maghiarii reprezentau 32,7% din totalul populaţiei Transilvaniei, iar toate celelalte naţionalităţi 67,3%, din care 46,2% români.

În 1902 apărea la Budapesta, în editura Ministerului Instrucţiunii, o monumentală carte cu caracter semioficial, intitulată *A Népfajok Magyarországon*, avînd ca autor pe publicistul Balogh Pál. În cele 1113 pagini ale cărţii se încearcă în fel şi chip confirmarea teoriei „infiltrărilor" românilor în Transilvania peste maghiarii băştinaşi, începînd din secolul al XIII-lea şi pînă în secolul al XVIII-lea, fără a se putea invoca nici un document istoric care să dovedească cînd, cum şi în ce proporţii au avut loc infiltrări de români din celelalte două ţări române în Transilvania; totul se rezumă la afirmaţii subiective şi mistificări.

Studierea acestei lucrări ne-a prilejuit, prin analiza cifrelor recensămîntului din 1890 pe care se bazează, o descoperire extrem de valoroasă pentru *a dovedi complet şi definitiv* netemeinicia teoriilor ungare despre „pămîntul pustiu" al Transilvaniei, considerarea ungurilor ca băştinaşi pe teritoriul acesteia şi justificarea prezenţei românilor aici prin „infiltrări" peste ungurii „băştinaşi".

Autorul însoţeşte cifrele recensămîntului din 1890, care indică numărul locuitorilor pe naţionalităţi şi din care rezultă superioritatea numerică absolută a românilor, cu cifrele care stabilesc numărul comunelor cu majorităţi româneşti, maghiare şi germane din Transilvania, precum şi cu *cifrele* care arată şi suprafeţele de pămînt pe care le posedă ca proprietate tabulară fiecare naţionalitate din Transilvania la întocmirea recensămîntului oficial ungar din 1890.

Iată aceste cifre:

1. Localităţile din Transilvania cu majorităţi naţionale.
   Din totalul localităţilor în număr de 4597 comune
   — Românii aveau majoritatea în 2971 comune, adică 64,7%
   — Maghiarii aveau majoritatea în 616 comune, adică 13,4%
   — Secuii aveau majoritatea în 417 comune, adică 9,1%
   — Germanii aveau majoritatea în 350 comune, adică 7,6%
   — Alţii aveau majoritatea în 243 comune, adică 5,2%
   Total: 4597 comune, adică 100 %
2. Suprafeţele de pămînt aparţinînd ca proprietate naţionalităţilor din Transilvania în anul 1890:
   a) Românii (în număr de 2.556.441 de suflete) erau proprietari tabulari ai suprafeţei de 11.950.547 jugăre cadastrale.
   b) Maghiarii (în număr de 1.146.990 de suflete) posedau 2.560.040 jugăre cadastrale.
   c) Secuii (în număr de 367.839) erau proprietari a 2.189.167 jugăre cadastrale.
   d) Germanii (713.730 la număr) erau proprietari a 1.918.182 j. c.
   e) Sîrbii, rutenii şi alţii (în număr de 543.854), majoritari în 243 comune, aveau în proprietate 1.651.368 j. c.

Nici încercarea din 1910, ultimul recensămînt oficial în Ungaria şi, deci, în Transilvania, cînd în mod premeditat, pentru a spori numărul maghiarilor, a fost folosit criteriul stabilirii naţionalităţii după limba vorbită şi nu după neamul căruia aparţineau cei recenzaţi, numărul maghiarilor fiind mărit artificial şi prin înglobarea altor naţionalităţi nemaghiare, nu poate infirma categorica majoritate a românilor.

Arhid. Prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

MILENIUL ÎNCREŞTINĂRII RUŞILOR

Festivităţi deosebite care vor avea loc la Moscova şi în alte oraşe din Uniunea Sovietică în cuprinsul lunii iunie vor marca împlinirea primului mileniu din istoria Bisericii Ortodoxe Ruse, al cărui moment de început l-a constituit primirea botezului de către cneazul Vladimir şi supuşii săi în anul 988.

Evenimentul din 988 nu s-a produs deodată, ci a fost pregătit prin numeroasele legături ale ruşilor cu credinţa creştină prin intermediul unor popoare creştine învecinate cum au fost bizantinii, românii şi bulgarii. Marele patriarh constantinopolitan Fotie îi anunţa în 867 pe ceilalţi patriarhi răsăriteni că a trimis un episcop la Kiev, capitala de atunci a statului rus.

Un nou episod în drumul ruşilor către creştinism l-a constituit încreştinarea Olgăi, soţia prinţului Igor care după moartea soţului ei a condus statul rus pînă la majoratul fiului ei Sviatoslav. Olga, care s-a botezat la Kiev, a întreprins în anul 957 o vizită la Constantinopol, însoţită de duhovnicul ei Grigorie şi acolo a fost primită cu multă cinste de către împăratul Constantin al VIII-lea Porfirogenetul.

Dacă Sviatoslav nu a primit creştinismul, acest lucru îl va face nepotul Olgăi şi fiul lui Sviatoslav, cneazul Vladimir (980—1015). Rusia devenise în vremea lui o importantă putere europeană. Celelalte state europene erau deja creştine şi pentru Vladimir s-a pus problema alegerii între Roma cea nouă, adică Bizanţul şi cea veche. În contextul politicii lui Vladimir de apropiere de Bizanţ, pecetluită prin căsătoria sa cu porfirogeneta Ana, sora împăraţilor Vasile al II-lea Macedoneanul şi Constantin, solii trimişi de cneaz la Constantinopol s-au înapoiat profund impresionaţi de frumuseţea serviciului divin din catedrala Sfînta Sofia. „Nu mai ştiam dacă ne găsim în cer or pe pămînt... şi ne-am convins că acolo locuieşte Dumnezeu printre oameni", au mărturisit ei despre experienţa lor constantinopolitană. Mai mult, încă din vremea Sfinţilor Chiril şi Metodiu, din iniţiativă bizantină, existau în traducere slavonă Sfînta Scriptură şi cărţile de cult care au ajutat şi ele la pătrunderea credinţei creştine în rîndul ruşilor.

În timpul lui Vladimir au fost întemeiate, alături de arhiepiscopia de Kiev, unde exista o biserică încă din anul 945, o serie de episcopii în centrele mai importante din ţară la Rostov, Novgorod, Cernigov, Bielgorod, Vladimir-Volinsk, Turov, Poloţk şi, prin grija lui au fost construite biserici în mai multe localităţi.

Opera lui Vladimir a fost continuată de fiul său Iaroslav (1036—1054), supranumit „cel Înţelept", în vremea căruia s-a construit la Kiev frumoasa catedrală a Sfintei Înţelepciuni (Sf. Sofia) după modelul celei cu acelaşi nume din capitala imperiului bizantin. Tot atunci a fost aşezat în fruntea Bisericii din Rusia cel dintîi arhiepiscop de origine rusă, în persoana lui Ilarion, şi s-au pus bazele spiritualităţii ortodoxe ruse, care s-a dezvoltat de-a lungul veacurilor şi care a întărit legătura Bisericii Ortodoxe Ruse cu destinul poporului rus în vremurile trecătoarelor stăpîniri străine.

Un moment important în istoria milenară a Bisericii Ortodoxe Ruse l-a constituit proclamarea autocefaliei ei în anul 1448, la scurtă vreme după Conciliul de la Florenţa (1439), la care mitropolitul Isidor al Moscovei (unde se mutase sediul Mitropoliei ruse în 1325 ca urmare a devastării Kievului de către tătari) semnase actul de unire cu Roma. Cel dintîi mitropolit al Bisericii Ortodoxe Ruse autocefale a fost Iona.

Către sfîrşitul secolului al XVI-lea s-au pus bazele unei noi perioade din istoria Bisericii Ortodoxe Ruse: cea a patriarhatului. Într-o vreme în care imperiul bizantin nu mai exista de mai bine de un veac, iar celelalte Biserici Ortodoxe îşi desfăşurau activitatea în zone ocupate de imperiul otoman sau în state naţionale aflate sub suzeranitate turcească — cum a fost cazul ţărilor române — Biserica Ortodoxă Rusă s-a dezvoltat în cuprinsul unui stat naţional independent. Prilejul pentru această ridicare în rang a fost oferit în 1589 de vizita patriarhului ecumenic Ieremia al II-lea, cel care a şi hirotonit pe Iov ca patriarh al Moscovei, acordîndu-i locul al cincilea după cei patru patriarhi răsăriteni. Scaunul patriarhal al Moscovei a fost ocupat în continuare de ierarhi vrednici pînă la moartea patriarhului Adrian în anul 1700, după care forma patriarhală de conducere bisericească a fost înlocuită de către ţarul Petru cel Mare cu cea a Sinodului dirigent, formă străină tradiţiei şi dreptului canonic ortodox. Cu toate acestea, nu s-a produs nici o ruptură în dezvoltarea vieţii bisericeşti şi Biserica Ortodoxă Rusă şi-a continuat activitatea ei duhovnicească şi misionară.

O nouă etapă a început în 1917, cînd a fost restaurată patriarhia şi Biserica Ortodoxă Rusă a putut să-şi concentreze festivităţile prilejuite de restaurarea Patriarhiei Moscovei şi alegerea patriarhului Tihon, Biserica noastră a fost reprezentată prin episcopul Nicodim Munteanu al Huşilor, viitorul patriarh.

Biserica Ortodoxă Română a întreţinut raporturi frăţeşti cu Biserica Ortodoxă Rusă, concretizate prin diferite forme de întrajutorare. Aşa, de pildă, în vremurile vitrege din veacul al XVII-lea, cînd o parte dintre credincioşii ortodocşi ruşi trăiau sub stăpînire străină, la Kiev a fost rînduit pentru a-i păstori marele mitropolit de origine română Petru Movilă (1633—1646), autorul monumentalei *Mărturisiri ortodoxe* aprobate de Sinodul de la Iaşi (1642), şi întemeietorul importantei Academii teologice de pe lîngă reşedinţa sa.

În acelaşi secol, mitropolitul Dosoftei, al Moldovei, autorul Psaltirii în versuri, a tradus şi trimis la Moscova, la dorinţa patriarhului Ioachim al Bisericii Ortodoxe Ruse, un studiu teologic cu privire la momentul prefacerii sfintelor daruri în Sfînta Liturghie, primind în schimb o tipografie în care, la Iaşi, au fost tipărite o serie de lucrări pentru întreaga Ortodoxie.

Pe pămîntul românesc a trăit timp de 35 de ani în secolul al XVIII-lea Paisie Velicicovschi, care a desfăşurat o intensă activitate duhovnicească la Mănăstirea Neamţ — important centru al spiritualităţii ortodoxe.

În şirul legăturilor noastre bisericeşti trebuiesc amintiţi unii reprezentanţi de seamă ai Ortodoxiei româneşti care au studiat la şcoliile teologice de la Kiev, Moscova şi Leningrad, cum au fost episcopul Melchisedec al Romanului (1879—1892), membru al Academiei Române şi fostul patriarh Nicodim Munteanu (1939—1948), care a tradus în româneşte numeroase lucrări ale unor teologi ruşi.

Aceste raporturi frăţeşti dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Ortodoxă Rusă au fost ilustrate şi de vizitele reciproce dintre patriarhii Justinian şi Alexei şi între Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen şi patriarhul Iustin, precum şi de participarea unei delegaţii ortodoxe ruse la festivităţile prilejuite de instalarea P. F. Părinte Patriarh Teoctist, în noiembrie 1986.

La conferinţe, simpozioane şi întruniri de interes comun organizate de una sau alta dintre Bisericile noastre au participat ierarhi şi profesori de teologie ca o expresie a bunelor relaţii care există între Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Ortodoxă Rusă.

Biserica Ortodoxă Română participă cu bucurie la acest moment jubiliar al Bisericii Ortodoxe Ruse surori şi urează clerului şi credincioşilor ei puteri sporite în slujirea în continuare a lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Arhid. prof. *Aurel Jivi*

Idealuri de dreptate socială...

(Continuare din pag. 1-a)

în capul poporului şi s-au făcut vestiţi, cum Iancul, Solomon şi alţii. Toate posturile însemnate sînt în mîna românilor... Transilvania se face cu totul ţară românească".

De altfel, nu conferinţa de la Zlatna din 19—20 ianuarie, prefecţii Iancu, Buteanu, Dobra, Axente Sever, Balint, V. Moldovan, Vlăduţ, împreună cu munteni şi moldoveni prezenţi în acel moment în munţi, au hotărît ca pretutindeni „să se lucreze pentru românism".

Împrejurările politice şi greşelile păturii conducătoare ungare au făcut pe românii ardeleni să se alieze cu Viena, au silit pe Iancu să lupte alături de armata imperială. Dar habsburgii le făgăduiseră libertatea, pe cînd conducătorii revoluţiei ungare nu le-o recunoşteau, iar nobilimea transilvăneană căuta să le-o înăbuşe prin execuţii militare. Tratativele de pace iniţiate de Kossuth în timpul războiului s-au dovedit a fi nesincere şi periculoase. Pe de altă parte, Iancu şi-a dat seama de pericolul tovărăşiei reacţionare, de sprijinul făţarnic pe care românii l-au primit din partea Vienei în viforul revoluţiei.

Barit̨iu a înţeles cu claritate sensul luptei românilor şi principiile de care erau pătrunşi conducătorii lor: „Calomnia ce se aude mai des împotriva românilor transilvăneni cu respect la evenimentele din anii 1848 şi 1849 este cînd se zice că ei ar fi luptat pe atunci în soldul camarilei, adică în favoarea absolutismului. Aceia care spun şi scriu această minciună, sau nu cunosc de loc istoria acelor ani, sau ce este şi mai probabil, ei o falsifică înadins, pentru scopurile lor. Nici un român adevărat din anii 1848/9 n-a avut de scop a-şi vărsa măcar una singură picătură de sînge pentru despotism, ci numai pentru libertate şi în contra terorismului... Dar românii au fost mai tîrziu înşelaţi, ca şi alte popoare europene în acele timpuri. Reacţiunea care a venit peste noi de la 1850 înainte, a fost generală".

Ca şi în alte momente de răscruce ale zbuciumatei noastre istorii şi în ridicarea revoluţionară a poporului român de la mijlocul veacului trecut, Biserica Română a fost prezentă la loc de seamă. A fost prezentă prin episcopul ortodox de la Sibiu îndeosebi, prin Andrei Şaguna, ale cărui rosturi în desfăşurarea Adunării Naţionale de pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj, în conducerea revoluţiei românilor transilvani de către Comitetul naţional permanent de la Sibiu, sau în deputăţiile fruntaşilor la Viena, unde iscusitul diplomat a depus considerabile eforturi pentru recunoaşterea drepturilor naţiunii nale — sînt de acum prea cunoscute; dar a fost prezentă, deopotrivă, prin masa preoţimii, povăţuitoare, iniţiatoare şi conducătoare de acţiuni revoluţionare, pentru care a plătit greu tribut de sînge (peste 100 de preoţi ucişi, peste 40 de biserici arse şi altele vreo 300 jefuite), tribunalelor de sînge ale nemeşimii. Cîţi preoţi au activat în fruntea poporului, ca prefecţi, viceprefecţi şi tribuni — intrînd în galeria eroilor neamului!

În numele idealurilor sfinte: dreptate, libertate şi unitate naţională, care guvernează dintotdeauna istoria românilor, în revoluţia de la 1848—1849 s-a renunţat la linişte şi bunăstare, s-au zbuciumat sufletele alese, s-a vărsat sînge. Dar lupta n-a fost de prisos. Cîtă dreptate avea G. Barit̨iu, veneratul cărturar patriot, atunci cînd spunea că învăţămintele revoluţiei şi partea ei cea mai glorioasă se cuprind în rapoartele lui Iancu, Axente şi Balint, scrise acolo în munţi, în 1849, după cele 14 lupte sîngeroase în urma cărora Iancu, nebiruit, rămăsese adevăratul stăpîn şi „Crai": „Prelegeţi băieţi şi studiaţi acele raporturi din anul 1849 pentru ca să cunoaşteţi pentru ce astăzi vă e posibil a vă numi români, a vorbi şi a scrie româneşte, a vă avea şcoliile şi literatura voastră şi a spera în viitor".

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

Din AGENDA

Prea Fericitului Patriarh

TEOCTIST

■ *Duminică, 3 aprilie a.c.* — Duminica Floriilor — P. F. Patriarh Teoctist, înconjurat de PP. SS. Episcopi-vicari Patriarhali Vasile Tîrgovişteanul şi Nifon Ploieşteanul a săvîrşit în Catedrala patriarhală, Sf. Liturghie şi a rostit cuvînt de învăţătură.

■ *Luni, 4 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a primit pe membrii Coralei patriarhale, după turneul întreprins în Finlanda, pentru a participa la un festival de muzică religioasă.

■ *Joi, 7 aprilie a.c.* — în Joia Mare, P. F. Patriarh Teoctist înconjurat de membrii Sfîntului Sinod, a săvîrşit Liturghia Sf. Vasile cel Mare, în cadrul căreia a Sfinţit Sfîntul şi Marele Mir.

— P. F. Patriarh Teoctist împreună cu Î. P. S. Arhiepiscop Teofil al Clujului şi P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit denia celor 12 evanghelii la Catedrala patriarhală, la sfîrşitul căreia a ţinut o meditaţie adecvată momentului.

■ *Vineri, 8 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit slujba Prohodului Domnului la Catedrala Patriarhală.

■ *Sîmbătă, 9 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi a săvîrşit slujba Sf. Învieri. Au participat membri ai corpului diplomatic acreditaţi la Bucureşti.

— P. F. Patriarh Teoctist a expus Pastorala de Paşti.

■ *Duminică, 10 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist împreună cu PP. SS. Episcopi-vicari Nifon Ploieşteanul, Vasile Tîrgovişteanul şi Roman Ialomiţeanul, au luat parte la săvîrşirea Vecerniei celei mari de Paşti (a doua înviere), în Catedrala Patriarhală, la sfîrşitul căreia a rostit cuvînt de învăţătură. Sf. Evanghelie a fost citită în douăsprezece limbi.

■ *Marţi, 12 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a vizitat Schitul Sitaru din apropierea Mănăstirii Căldăruşani dînd îndrumările cuvenite pentru buna întreţinere a acestui vechi aşezămînt bisericesc, care datează din anul 1720.

■ *Duminică, 17 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie la Catedrala Mitropolitană de la Iaşi, împreună cu P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul şi a rostit un bogat cuvînt de învăţătură.

■ *Luni, 18 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Permanenţei Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Iaşilor, care a rezolvat probleme curente.

■ *Marţi, 19 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a prezidat Conferinţa preoţească din Protopopiatul Iaşi, dînd îndrumările cuvenite clerului.

■ *Miercuri, 20 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a prezidat Conferinţa preoţească din Protopopiatul Botoşani, avînd ca temă: „Sf. Liturghie în viaţa parohiei" şi a dat în încheiere povăţuirile cuvenite.

— În continuare P. F. Patriarh Teoctist a vizitat şantierul de lucrări pentru reconstrucţia bisericii din satul Victoria, comuna Stăuceni, Mănăstirea Vorona judeţul Botoşani şi Mănăstirea Sf. Ioan de la Suceava.

■ *Joi, 21 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist însoţit de Arhit. V. Antonescu a vizitat Mănăstirea Putna, dînd îndrumările necesare pentru definitivarea lucrărilor de finisare a Casei Domneşti din incinta mănăstirii.

■ *Vineri, 22 aprilie a.c.* — Împreună cu P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor, P. F. Patriarh Teoctist a vizitat Seminarul Teologic, şi unele mănăstiri din judeţul Neamţ.

■ *Sîmbătă, 23 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie săvîrşită de P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor în biserica Mănăstirii Bistriţa, judeţul Neamţ, cu prilejul sărbătoririi Sf. Mare Mucenic Gheorghe, iar la sfîrşit a rostit cuvînt de învăţătură.

■ *Marţi, 26 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a primit în audienţă pe Excelenţa Sa Dl. Dr. Yosef Govrin, Ambasadorul Israelului la Bucureşti, la care au fost de faţă: P. S. Episcop-vicar patriarhal Vasile Tîrgovişteanul şi pr. consilier Tudor Alexandru.

■ *Miercuri, 27 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a prezidat Permanenţa Consiliului Naţional Bisericesc, care a rezolvat probleme curente.

■ *Sîmbătă, 30 aprilie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a primit pe ÎI. PP. SS. Mitropoliţi Hrisostom de Myra şi Damaskin al Elveţiei, însoţiţi de P. Cuv. Arhimandrit Meliton — secretarul Sf. Sinod al Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol.

La primire au luat parte ÎI. PP. SS. Mitropoliţi Antonie al Ardealului, Nestor al Olteniei, Nicolae al Banatului, P. S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieşteanul, secretarul Sfîntului Sinod, profesori şi consilieri. În cadrul întîlnirii au fost abrobate problemele privind relaţiile dintre B.O.R. şi Patriarhia de Constantinopol, precum şi unele aspecte ale pregătirii Sfîntului şi Marelui Sinod Panortodox.

■ *Duminică, 1 mai a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a luat parte la Sf. Liturghie săvîrşită în Catedrala Patriarhală de Î. P. S. Mitropolit Hrisostom al Myrelor de la Patriarhia Ecumenică, însoţit de Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului şi P. S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieşteanul.

După-amiază la Mănăstirea Pasărea de lîngă Bucureşti, P. F. Patriarh Teoctist a făcut o vizită împreună cu ÎI. PP. SS. Mitropoliţi membri ai Sinodului Permanent şi P. S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieşteanul.

■ Între 6—12 martie 1988 Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a participat la lucrările sesiunii ordinare a Comitetului Executiv al Consiliului Mondial al Bisericilor care a avut loc în Turcia, la Istanbul. Cu acest prilej Î. P. S. Sa s-a întîlnit şi cu S. S. Patriarhul Ecumenic Dimitrios I.

■ La sărbătoarea Izvorului Tămăduirii, la invitaţia Î. P. S. Mitropolit Antonie, plecat la o mare conferinţă de interes general în Anglia, la mănăstirea Sîmbăta a oficiat slujba şi a vorbit credincioşilor P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul de la Arhiepiscopia Clujului însoţit de la Centrul mitropolitan din Sibiu de P. Cuv. arhim. Dionisie, P. C. rector C. Voicu, P. C. cons. Gh. Papuc şi P. C. secretar I. Galea.

■ Vineri 8 aprilie 1988, Î. P. S. Mitropolit Antonie a făcut o vizită de lucru la Mănăstirea de la Sîmbăta de Sus.

■ Anul acesta, fiind nevoit să călătorească în Anglia pentru o importantă Conferinţă, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a săvîrşit slujba Sf. Paşti la biserica ortodoxă din Londra păstorită de pr. Silviu-Petre Pufulete. Cu acest prilej a avut o frumoasă întîlnire cu credincioşii români stabiliţi în Anglia, în cadrul recepţiei care a urmat.

■ Între 18—24 aprilie 1988 Î. P. S. Antonie a luat parte în calitate de Preşedinte al Conferinţei Bisericilor Europene la lucrările Prezidiului şi ale Comitetului Consultativ ale Conferinţei care au avut loc în Barcelona, Spania. A mai participat P. S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieşteanul, membru în Comitetul Consultativ.

■ Între 24—26 aprilie 1988 Î. P. S. Antonie a vizitat parohia ortodoxă română din Madrid, păstorită de preotul Teofil Moldovan. Cu acest prilej a făcut o vizită la Centrul Ecumenic al Bisericii Spaniei din Madrid, condus de Mgr. Iulian Garcia Hernando, ca şi Centrul Misionarelor pentru unitate. A vizitat oraşul Segovia, locul de naştere al împăratului Teodosie şi locul unde au trăit celebrul inchizitor Torquemada şi Sfîntul poet Ioan al Crucii.

■ Între 26—29 aprilie 1988 Î. P. S. Antonie a fost oaspetele Bisericii Ortodoxe Poloneze, fiind primit de Î. P. S. Mitropolit Primat Vasile al Varşoviei şi al întregii Polonii.

■ Între 30 aprilie—2 mai 1988 I. P. S. Antonie a luat parte la Palatul Patriarhal din Bucureşti la o întîlnire cu Î. P. S. Mitropoliţi Hrisostom de Mira şi Damaschinos al Elveţiei şi arhim. Meliton. În cadrul întîlnirii au fost abordate probleme privind relaţiile dintre Biserica Ortodoxă Română şi Patriarhia de Constantinopol, precum şi unele aspecte ale pregătirii Sfîntului şi Marelui Sinod Ortodox.

■ De sărbătoarea Înălţării Domnului Î. P. S. Antonie a vorbit despre însemnătatea sărbătorii în catedrala din Sibiu.

„DESPRE PREOŢIE"

Preoţia creştină, slujire a lui Dumnezeu şi a oamenilor, este o misiune încărcată de negrăite răspunderi, reclamînd nu numai integritate psihofizică, ci şi o întinsă pregătire intelectuală, precum şi calităţi morale deosebite. Biserica a pus mereu apăs pe aceste exigenţe şi-l pune şi în zilele noastre.

Sf. Sinod al Bisericii noastre, în frunte cu P. F. Părinte Patriarh Teoctist, ţine deci trează atenţia preoţimii asupra îndatoririlor majore pe care le are, ceea ce constatăm şi în revistele noastre bisericeşti care cuprind aproape număr de număr materiale legate de anumite aspecte ale lucrării preoţeşti. Alte cărţi tipărite în anii noştri au de asemenea în vedere şi misiunea preoţească, în contextul marilor probleme şi prefaceri ale contemporaneităţii. Îndrumătorul bisericesc, misionar şi patriotic de la Sibiu, din ultimii ani de pildă, are o seamă de articole, semnate de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, de-o mare valoare documentară şi extrem de dinamizatoare, închinate activităţii preoţeşti, dintre care reamintim titluri ca acestea: „Preotul în faţa lui Hristos, în faţa propriei conştiinţe şi în faţa lumii" (Îndr. bis. pe 1983), „Cei ce învaţă pe alţii să se înveţe mai întîi pe ei înşişi" (Îndr. bis. pe 1985); „Să rămînem credincioşi vocaţiei preoţeşti şi dreptei noastre credinţe"; „Cultura în ajutorul vocaţiei şi misiunii preoţeşti" (Îndr. bis. pe 1987) ş.a.

Pagini neîntrecute despre misiunea preoţească au scris desigur unii dintre Sf. Părinţi, cu deosebire Sf. Ioan Gură de Aur, a cărui lucrare „Despre preoţie" a cunoscut mai multe ediţii în limba română.

Iată însă că, prin grija şi binecuvîntarea P. F. Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în Editura Institutului biblic şi de misiune ortodoxă a apărut de curînd, Bucureşti 1987, o nouă carte, intitulată: *„Despre preoţie"*, care înmănunchează: „Tratatul despre preoţie" şi „Omilia rostită cînd a fost făcut preot" ale Sf. Ioan Gură de Aur (p. 19—154); „Cuvînt de apărare pentru fuga în Pont sau Despre preoţie" de Sf. Grigore de Nazianz (p. 155—222) şi „Cuvînt despre preoţie" al Sf. Efrem Sirul (p. 223—231).

Traducerea şi notele aparţin pr. prof. D. Fecioru, care semnează şi o bogată introducere, în care, luîndu-şi „în ajutor" pe Sf. Ioan Gură de Aur, precum însuşi mărturiseste (p. 7), explică noţiunea de *sublim*, după care scoate în lumină sblimitatea preoţiei: „Şi sănătatea trupului şi cultura şi formaţia intelectuală a preotului şi elocinţa şi asceza şi virtutea — arată traducătorul — sînt piscuri ale măreţului munte al preoţiei", care nu exprimă încă „sublimul preoţiei. Pentru a da de sublimul ei trebuie să mergi mai sus, tocmai pe piscul cel mai mare al muntelui (preoţiei) . . ., care atinge Cerul". Pentru astfel de motive, copleşit de măreţia acestei Sf. Taine, Sf. Ioan Gură de Aur, ca de altfel şi alţi mulţi fii buni ai Bisericii, a fugit de preoţie, primind hirotonirea destul de tîrziu, cînd era trecut de vîrsta de 40 de ani, închinînd acestei misiuni pagini unice în literatura bisericească.

Misiunea preoţească este cu adevărat sublimă, iar Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigore de Nazianz şi Sf. Efrem Sirul ne reamintesc acest lucru, iară şi iară.

„Dacă te uiţi la preoţia şi slujba adusă lui Dumnezeu acum, în timpul harului, vei vedea că cele înfricoşătoare şi cele cu totul cutremurătoare ale Legii vechi sînt mici", faţă de Legea Noului Testament, „din pricina slavei covîrşitoare a acesteia . . . Pentru aceea preotul trebuie să fie atît de curat, ca şi cum ar sta chiar în cer, printre puterile cereşti" (Sf. Ioan Gură de Aur, p. 57—58).

„Preotul . . . trebuie *să covîrşească pe credincioşii săi cu virtutea mai mult decît îi depăseste cu dregătoria"* (Sf. Grigorie de Nazianz, p. 163—165).

Asemenea îndatoriri şi responsabilităţi îl făceau şi pe Sf. Efrem Sirul să exclame: „O, minune preaslăvită! O, putere negrăită! O, înfricoşătoare taină a preoţiei!", precum şi: „Eu mă înspăimînt, iubiţilor, de cele ce obişnuiesc unii a le îndrăzni şi de cele pe care le încearcă unii, *cu nerusinare şi obrăznicie*, ca să pună mîna pe preoţie" (p. 225—230).

Concluzia este firească şi cît se poate de edificatoare: „Ai fost învrednicit frate, să primeşti treapta preoţiei? Ai sîrguinţă, ca să placi Celui ce te-a primit în armata Lui! Slujeşte-i Lui cu curăţie, cu dreptate, cu înţelepciune duhovnicească şi cu feciorie strălucită. Fii rîvnitor ca Ilie, purtător de grijă ca Ieremia, cuminte ca Iosif, curat ca Isus al lui Navi, iubitor de străini ca Avram, iubitor de săraci ca Iov, plin de dragoste ca David şi blînd ca Moise. Pe cel rătăcit călăuzeşte-l, pe cel şchiop sprijină-l, pe cel căzut ridică-l, pe cel bolnav ajută-l şi toate cîte sînt asemenea" (Sf. Efrem Sirul, p. 230).

Luînd aminte la gînduri ca cele de mai sus şi arătînd că la Centrul mitropolitan din Sibiu s-a reeditat Cartea despre preoţie şi a Sf. Grigorie cel Mare sau Dialogul sîntem recunoscători conducerii noastre bisericeşti pentru acest nou şi valoros dar făcut slujitorilor bisericeşti, lucrare asupra căreia, după lecturile noastre biblice şi îndatoririle de rugăciune pe care le avem, să zăbovim cît mai des, întru zidirea noastră şi a obştilor în mijlocul cărora sîntem rînduiţi să lucrăm.

Arhid. *Gh. Papuc*

Semnalăm ... Semnalăm ...

● *Cine a ştiut că* Robinson Crusoe *e o carte pentru copii, poate afla de la Andrei Pleşu, (v. Andrei Pleşu,* Minima Moralia IX, Darul lacrimilor (Etica lui Robinson), *în „Viaţa românească", LXXXII, 11, 1987, p. 28—31), că nu e deloc numai atîta. Ba chiar că poate fi cu totul altceva, dacă e citită cu ochii lucraţi de o cultură care multiplică dioptriile. Numai aşa pot fi alăturate plauzibil nume ca ale lui Ioan Scărarul, Shakespeare şi Defoe şi pot fi trimise în lume pe drumul mare, ca să fecundeze idei, să bucure minţile şi inimile oamenilor, şi să slujească spiritului care dă măsura măreţiei lumii. Ceea ce nu înseamnă că* Robinson *nu rămîne în continuare un erou care se oferă iubirii şi interesului copiilor. Filozofii, nu fără sens caută nestemate în astfel de opere. Dacă se oferă iubirii, au ele, într-însele ceva. Ceva ascuns pe care l-a avut în vedere Cel care a zis:* „De nu veţi fi ca pruncii!" . . .

Oare cum ar citi Andrei Pleşu o carte ca „Trei ceasuri în iad"?

● „O revistă manuscrisă sibiană, precursoare a „Luceafărului" *este titlul unei comunicări despre o surprinzătoare descoperire în arhiva lui Dumitru Borcea din Săliste. Revista, scrisă de Valeriu Moldovean şi Alexandru Ciura, a fost opera unor elevi, în anul 1892. S-a numit „Luceafărul", cu zece ani înaintea „Luceafărului" care va apărea la Budapesta în 1902, întemeiată printre alţii şi de Alexandru Ciura. Scrie despre acestea* Eugenia Crişan („Transilvania" *XVI, nr. 12, 1987, p. 44—46).*

● *Editura Episcopiei Oradiei a publicat de curînd un important volum de „mărturii arheologice" intitulat* „Din istoria creştinismului la români" *(Oradea, 1988, 274 p. plus hărţi şi desene), sub semnătura lui Nicolae Gudea şi Ioan Ghiurco, cu o prefaţă de P. S. Vasile Coman. P. S. Sa arată că autorii au adunat* „tot materialul cunoscut şi publicat referitor la creştinismul daco-roman, la care au adăugat şi unele materiale noi, inedite sau foarte recent apărute. *Aşa fiind, avînd materialul foarte bine sistematizat şi fiind sprijinită de o bogată bibliografie, lucrarea devine o carte de referinţă în problemă. Autorii s-au gîndit bine adăugînd lungi rezumate în limbile germană şi engleză (p. 207—246).*

● *Ajunsă la tomul 50 (nr. 1, 1988) revista* „Collectanea Cisterciensia" *(Franţa) face sub semnătura maicii Lorraine Caza, decană a Facultăţii dominicane de Teologie din Ottawa, Canada, un excurs retrospectiv asupra colaboratorilor revistei de-a lungul anilor. Printre aceştia figurează şi un autor român: Ieromonahul Antonie Plămădeală, cu un* „étude pénétrante" *intitulat* Contribution monastique au rapprochement oecuménique *(în tomul 32), apoi cu un altul* Propos sur l'Hesychasme *(în tomul 33), şi cu un al treilea în tomul 35:* Le monachisme dans la société moderne à partir de l'expérience orthodoxe *(Collectanea Cisterciensia, t. 50, p. 40).*

Toate acestea se întîmplau prin anii 60. Intră la capitolul „Amintiri". Plăcute!

● *Iată că a început să se scrie şi „altfel"! Altfel decît se scrie în limba română, deşi e românesţe şi, cu puţin efort (a se citi oboseală), chiar se pot urmări şi pricepe ideile şi întîmplările. Va fi mai greu pentru elevi şi pentru cei simpli, care ştiu doar limba română scrisă după normele gramaticale. Dar, citeşte cine poate! Nu coborîm. Urcăm. Urcăm?*

Un fragment de roman publică, în această limbă „altfel". *(Viaţa Românească LXXXIII, 2, 1988, p. 34—44, sub titlul* Întîlnirea), *Gabriela Adameşteanu care şi-a făcut de mult un nume bun în literatură. Îl semnalăm doar pentru a atrage atenţia asupra experimentului. S-a mai făcut şi prin alte părţi şi, ca excepţie, a ţinut, deşi autorii nu prea sînt citiţi. D.p. James Joyce. E ca şi cum te-ai simţi obligat să-ţi ţii respiraţia tot timpul cît citeşti, mai ales dacă ce se scrie e atrăgător. Totul e otova. (D.E.X.: adj. uniform, neted, egal, drept; fig.: monoton, uniform); fără punct, fără virgulă, (cine poate şi vrea, le poate pune) cu pagini întregi fără paragrafe (se pot însemna cu creionul), cu repetiţii de poem (vezi, vezi . . . de 12 ori), cu noi cuvinte, de altfel inteligibile, spre ex.: pomenesţeidoamneînîmpărăţiadrepţilor, etc. Desigur „Ion Hodivoianu mort neîngrijit fără lumînare", (p. 42) poate fi o greşală de tipar, deşi merge şi aşa. Avînd în vedere contextul cu lumînarea, ar fi mers mai bine „negrijit", adică „neîmpărtăşit", de la „grijanie".*

Aşteptăm, cu respiraţia ţinută, urmarea sau întreg romanul.

● *Trebuie citit eseul lui Nicolae Breban,* Tinerii corifei, *din „Viaţa Românească" (LXXXIII, 2, 1988, p. 48—63). Cum cu eseul în general nu stăm prea bine, — stăm mai bine cu critica literară, cred — cînd apare cîte unul mai ca lumea, nu trebuie scăpat!*

● *Alexandru Mareş aduce contribuţii însemnate la cunoaşterea operei Mitropolitului Dosoftei:* Traduceri necunoscute ale lui Dosoftei din perioada celui de-al doilea exil polon *(în rev. „Limba română", XXXVI, 1987, nr. 5 p. 413—426; nr. 6, p. 515—523; XXXVII, 1988, nr. 1, p. 55—63; nr. 2, p. 135—141). E vorba de traduceri, cum arată titlul, dar autorul precizează că ele sînt în parte prelucrări şi, unele, ar putea fi chiar opere originale (d.p.* Viaţa sfîntului evanghelist Luca). *O adîncire a cercetării comparative ar fi de mare interes în această privinţă. De altfel autorul promite să revină, cu atît mai mult cu cît, în text, există şi informaţii istorice cu privire la românii nord şi sud-dunăreni, şi la limba aromânilor, asupra cărora ar vrea să insiste. Înclină chiar către ipoteza originii macedoromâne a lui Dosoftei, respinsă pînă acum de unii autori (Iustin Moisescu, Al. Andriescu, vezi Dosoftei,* Psaltirea în versuri, *p. X—XIII, şi* Opere *p. VIII—XII, ambele editate de N. A. Ursu).*

● *Mi-a ajuns cu întîrziere un volum postum al Etei Boeriu,* La capătul meu de înserare *(Dacia, 1985) poezii de adîncă meditaţie, poeta mereu în iubire şi dispută cu sine şi cu destinul, dorind cînd să reintre în coasta originară (Reintegrare), cînd* să se nască a doua oară *(Geneză repetată), dar mereu cu sete de comuniune:*

În coaja ta mai rece decît smaltul
ne-adună, ca să nu rămînem singuri,
nici unul s-asfinţim fără de altul.
(Rugă pentru înserare)

Pe drept cuvînt Ştefan Augustin Doinaş acuză criticii de superficialitate, atunci cînd o clasifică pe Eta Boeriu doar printre traducători (Introducere la volum: O mostră de lirism esenţial, p. 5).

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea*, Pr. *Teodor Damian*; corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu*.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 iunie 1988 Nr. 21—22/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

CINCIZECIMEA ŞI UNITATEA CREŞTINĂ

După calendarul ortodox, acum cîteva zile, duminică, am serbat Pogorîrea Duhului Sfînt. În catedrala din Sibiu am vestit evenimentul cam la tot atîția la cîți a vorbit și Sfîntul Petru în aceea zi, cei 3000 care au marcat începutul Bisericii Creștine. Am evocat cu acel prilej cîteva din împrejurările de atunci care vorbesc și astăzi conștiinței creștine și ne apropie minunea, aducînd-o pînă la noi, făcînd-o contemporană cu noi. Căci Duhul Sfînt cel pogorît peste Apostoli atunci, e același și azi, de atunci și pînă azi prezent în viața Bisericii, în credința noastră în Iisus Hristos cel răstignit și înviat.

Predica lui Petru din ziua Cincizecimii a fost o predică despre Iisus Hristos. Duhul Sfînt i-a dat lui, fricosului, lipsitului de curaj, lui celui ce se lepădase de trei ori de Hristos în fața unei slujnice a arhiereului, i-a dat acum puterea să-L mărturisească, să-L predice și, la porunca mai marilor templului de a tăcea, acum să spună: *„Nu putem să nu grăim cele ce am văzut și am auzit"* (F. A. IV, 20).

Cincizecimea a operat în Apostoli convertirea de la frică la curaj, de la neștiință la știință, convertirea la cunoaștere, la înțelegerea lui Hristos așa cum nu-L înțeleseseră înainte. Înainte aveau nevoie de tîlcuirea parabolelor și a metaforelor din vorbirea lui Iisus, acum devin ei înșiși autori de metafore. Cincizecimea i-a convertit din pescari în oratori, în scriitori, în lingviști, în poeți, în istorici. Aceste lucruri i-au uimit pe ascultători pînă la a-i înfricoșa (F. A. II, 43) și a-i smeri (F. A. II, 37), și le-a blocat toate pornirile de a mai pune întrebări: cum se explică, de unde le vine Apostolilor această putere etc. etc. N-a mai pus nimeni nici o întrebare, în afară de una esențială, de unica întrebare ce se mai putea pune, fiindcă ceea ce se întîmpla, se întîmpla și cu ei ca ascultători, nu numai cu Apostolii ca vorbitori și martori. Au întrebat: *„Ce să facem?"* Și Apostolii le-au răspuns: *Pocăiți-vă, botezați-vă, convertiți-vă și veți primi și voi pe Duhul Sfînt care lucrează acum prin noi. Va lucra tot așa și prin voi!* (F. A. II, 38). Și a lucrat. Ei, ascultătorii, convertiții, au pus bazele Bisericii atunci, în ziua Cincizecimii. Și același Sfînt Duh lucrează pînă azi în cei botezați, în Biserica de atunci, aceeași și azi.

Autorul „Faptelor Apostolilor" ne spune că și căpeteniile iudeilor au rămas stupefiate de îndrăzneala lui Petru și a lui Ioan, după Pogorîrea Sfîntului Duh, *„știind că ei erau oameni simpli și necărturari"* (F. A. IV, 13).

Ce se vor fi mirat mai tîrziu, cînd vor fi văzut că acești pescari au devenit și autori de cărți! Și ce cărți! Și cum să nu ne mirăm și noi de minunea aceasta, care ne vorbește cu puterea evidenței, cu puterea faptei ce nu poate fi contestată de nimic? Cîți universitari ar fi putut scrie cum au scris Apostolii? Dar Apostolii n-au fost la nici o universitate. Doar „universitatea" Duhului Sfînt, profesorul multilateral, i-a educat, și i-a transformat într-o clipă. Sfînta Scriptură e dovada materială ajunsă pînă la noi, a acestei transformări minunate, uluitoare.

Apostolii au mers apoi la neamuri, să le propovăduiască. Cincizecimea i-a înarmat: pe Sfîntul Toma cu limba indiană, pe Sfîntul Marcu l-a dotat cu limbile Africii, pe Sfîntul Pavel și Petru cu limbile latină și greacă, pe Sfîntul Andrei cu dialectele tracilor... Nu avem nici o știre despre faptul că în călătoriile lor misionare i-ar fi însoțit și interpreți!

Apostolii au fost dăruiți, fiecare din ei, cu daruri speciale și specifice misiunii ce urmau să îndeplinească, dar Duhul Sfînt s-a pogorît asupra lor cînd erau *„toți împreună, adunați la un loc"* (F. A. II, 1). Același lucru ni se spune și despre comunitatea primară: *„credincioșii erau toți împreună"* (F. A. II, 44), la muncă, la rugăciune, la Euharistie, la beneficii.

Cincizecimea i-a unit. Biserica a fost una. Duhul Sfînt lucrător în Biserică, o vrea mereu una, așa cum a voit-o și Hristos: *„Ca toți să fie una"* (Ioan XVI, 21).

Într-o sinteză lapidară către Corinteni, Sfîntul Pavel îi conjură să păstreze unitatea: *„Rogu-vă pe voi, fraților, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca toți aceeași să vorbiți și să nu fie printre voi dezbinări, ci să fiți uniți în Duh și în cugete"* (I Cor. I, 10).

Duhul Sfînt și Apostolii Domnului, întăriți de El, repetă iară și iară acest îndemn către Biserici, atunci și azi. Către Biserici și către noi. Numai unitatea noastră *„în Duh și în cugete"* va da mărturie lumii despre Dumnezeu, azi, așa cum au dat atunci mărturie, la Cincizecime, Apostolii, adunați *„într-un cuget"* (F. A. II, 1) și a căror propovăduire a fost mereu chemare la unitate.

Ea ni se adresează și nouă, aici și acum și în vecii vecilor.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

140 de ani de la Revoluția din 1848 în Țările Române

Dacă cineva își poate schimba îmbrăcămintea, înfățișarea nu-și poate schimba niciodată MAM care l-a născut și la sînul căreia a crescut. Ori, man care ne-a născut pe noi și prin venele căreia mai cu e încă un sînge roman, e Patria, — țara strămoșilor noștri, cuprinsă în hotarele dorului și graiului românesc. Cîntarea strămoșilor înseamnă cinstirea Patriei, cinstirea pămîntului nostru zbuciumat, scăldat în sudoare, sînge și lacrimi nevinovate. Neam iubitor și rîvnitor după dreptate, adevăr și frumos, românul s-a mulțumit totdeauna cu multul sau puținul ce i l-a dat Dumnezeu și n-a rîvnit niciînd la pămîntul și pîinea nimănui, apărîndu-și ca pe lumina ochilor, „sărăcia, nevoile și neamul", cum arăta luceafărul poeziei noastre sau cum consemna marele Iorga, apărîndu-și „credința și pămîntul ce ni le-a dat Dumnezeu și asupra cărora nimeni n-a avut, nu are și nu poate să aibă nici un drept". Istoria ne este martoră fidelă că strămoșii noștri nu numai că n-au jinduit după ceea ce n-a fost al lor, dar nici măcar n-au scris vreo dată vreun cuvînt jignitor la adresa celor ce ne-au răscolit și cenușa din vatră, ori ne-au comercializat pînă și sfintele moaște, ca nu cumva să supărăm pe cineva. Au răbdat destul și și-au plecat smeriți frunțile în fața furtunilor, precum trestia în fața vîntului, dar atunci cînd cuțitul a ajuns la os și n-au mai putut răbda, au pus mîna pe ce-au văzut în fața ochilor, apărîndu-și dreptul legitim dat de Dumnezeu la viață și la libertate. Așa s-a întîmplat la Bobîlna, așa s-a întîmplat pe vremea lui Gheorghe Doja, a lui Horia, Cloșca și Crișan, a lui Tudor Vladimirescu. Așa s-au petrecut lucrurile și în anii 1877, 1907, 1918, 1944 și de atîtea și-atîtea alte dăți, numai de Dumnezeu știute, cînd vitejii noștri eroi au căzut ca noi să stăm, ei au murit ca noi să trăim, ei s-au jertfit ca noi astăzi, să fim ceea ce sîntem și să avem ceea ce avem. Pentru aceeași cauză dreptă și sfîntă românii din cele trei provincii (trei surori ale aceleiași mame) acum 140 de ani, ne mai putînd răbda jugul iobăgiei și al asupririi nedrepte, au căutat să-și facă singuri dreptate.

Societatea românească în deceniul V al veacului trecut se afla într-un moment de acută criză structurală, care se conjuga cu criza politică și cu necesitatea afirmării naționale pentru salvarea existenței. Este foarte adevărat că revoluțiile din Franța, Italia, Germania și Austria, au constituit un exemplu și un îndemn pentru intelectualii și țăranii din principate, dar așa cum arăta Nicolae Bălcescu, mișcarea generală europeană „fu ocazia, iar nu cauza revoluției române".

S-a afirmat de către istoriografia mai veche că Revoluția română de la 1848, ar fi fost opera intelectualilor. Afirmația pare a fi puțin forțată. Ce-i drept, intelectualii au reprezentat factorul pregătitor, dar starea de efervescență revoluționară a antrenat simultan și unanim masele largi populare din toate cele trei provincii românești. Prezența intelectualității în fruntea țărănimii a dat în schimb acesteia speranțe și încredere. Ierarhii și preoțimea satelor au fost de asemenea alături și împreună cu poporul, ceea ce a sporit și mai mult nădejdea și convingerea că ce vor ei, e în consens cu preceptele Evangheliei lui Hristos care propovăduiește pace, dreptate și egalitate între toți oamenii.

Un alt element important a fost acela că majoritatea covîrșitoare a intelectualilor deveniți lideri ai Revoluției, erau în majoritatea cazurilor, fii de țărani și aparțineau generației tinere, care năzuia către un viitor mai bun și mai drept. Astfel, Al. Papiu Ilarian avea atunci 21 ani, Avram Iancu și I. Pușcariu — 24, C. D. Aricescu — 25 ani, G. Sion — 26, Vasile Alecsandri, I. C. Brătianu, C. Roman, I. Axente Sever — 27, Alexandru I. Cuza — 28, Nicolae Bălcescu, Gh. Bolintineanu, Al. Russo — 29, D. Brătianu, Aron Pumnu, I. Ionescu de la Brad — 30, M. Kogălniceanu, I. Brezoianu — 31, Ioan I. Ghica, Andrei Mureșan, D. Rallet, C. A. Rosetti — 32, Cezar Boliac — 35, George Barițiu, C. Negri, I. D. Negulici — 36, Al. T. Laurean — 38, Simion Bărnuțiu și Cristian Tell — 40.

În luna martie a anului 1848, în Moldova, la Iași, se întocmea o „petiție" din 35 puncte, în care se cerea: îmbunătățirea situației țărănimii, reorganizarea învățămîntului, înființarea unei bănci naționale, eliberarea arestaților politici, desființarea cenzurii, dizolvarea Adunării obștești, etc. În fruntea celor cîteva sute de persoane care semnau petiția, se afla mitropolitul Meletie. Domnitorul Mihail Sturdza refuză primirea petiției și cere ajutorul armatei care înlocui pe mitropolit, arestă peste 300 persoane, exilă o parte din capi în Turcia și înăbuși revoluția încă din fașă. Unii fruntași scăpară cu fuga, refugiindu-se în Transilvania, Țara Românească și Bucovina. Deși înfrîntă, mișcarea de la Iași a constituit prima manifestare a revoluției române de la 1848.

O lună mai tîrziu, Simion Bărnuțiu, Avram Iancu și alți tineri intelectuali întrunesc pe Cîmpia Blajului numită după aceea „Cîmpia Libertății", peste 45.000 oameni. După ce mai întîi în catedrala din Blaj are loc o însuflețitoare slujbă urmată de o înflăcărată conferință, se stabilește programul Adunării și președinții acesteia, în persoanele celor doi episcopi Andrei Șaguna și Ioan Lemeni. Între cele 16 articole cuprinse în petițiunea națională, întîlnim și: independența Bisericii Ortodoxe Române, salarizarea clerului, dreptul de a se folosi limba română în legislație și administrație, libertatea cuvîntului, scrisului și tiparului, desființarea iobăgiei, independența națiunii române, înființarea unei Universități în limba română etc. O delegație condusă de viitorul mitropolit Andrei Șaguna pleacă la Viena, pentru a susține în fața împăratului, ca toate regiunile românești să fie unite într-un singur principat autonom, iar celălalt episcop de la Blaj, Lemeni, în fruntea altei delegații merge la Cluj pentru a susține aceeași cauză dreaptă. Măreața adunare populară de la Blaj, despre care un contemporan maghiar scria că „așa ceva cu greu va fi văzut vreodată Europa", și pe care Simion Bărnuțiu a numit-o „sărbătoarea Libertății", spre care „românii curgeau ca un torent din toate părțile" a constituit pentru cele cîteva zeci de mii de români un adevărat „ideal de mîntuire".

Tot acum, la București, Comitetul revoluționar alege o comisie executivă care alcătuiește o proclamație ce va fi citită la Islaz, în fostul județ Romanați. Din guvernul provizoriu format la Izlaz, făcea parte și preotul Radu Șapcă, care în fruntea unei numeroase mulțimi, intră în

(Continuare în pag. a 2-a)

Protos. *Ștefan Gușă*

Columna lui Traian — tezaur de amintiri străvechi

1875 de ani de la inaugurarea ei

Acest splendid, original și unic monument al Romei antice, ridicat de Senatul roman, în incinta celui mai frumos for antic, a fost inaugurat la 12 mai 113. Este una din capodoperele lui Apolodor din Damasc care se păstrează și astăzi, în mijlocul Romei, dominînd cu zveltul său profil toate vestigiile antice dimprejur.

Columna Traiană este monumentul cel mai bogat în semnificații.

Inițial a avut un rol secundar — martor de nivel al înălțimii „muntelui" dispărut, în locul căruia s-a zidit Forul lui Traian, după cum precizează și inscripția de pe piedestalul ei: „pentru a se arăta cît de înalt era muntele și locul săpat cu eforturi atît de mari". Nici un cuvînt despre glorioasele fapte de arme figurate pe relief, nici o aluzie la vreun alt rol atribuit monumentului. Istoricul nostru Vasile Pârvan a arătat la timpul său că ulterior, pe rînd, i-au fost date Columnei și celelalte semnificații: ca monument narativ al războaielor dacice și ca monument funerar al împăratului Traian.

Dintre aceste trei semnificații antice ale Columnei Traiane singura care s-a impus posterității — eclipsînd total pe celelalte două — este aceea a comemorării războaielor dacice (101—102; 105—106). Columna are o înălțime de 40 m, cu 124 de scene și 2500 figuri din aceste războaie. Scenele urcă în spirală și sînt redate în reliefuri.

Cum s-a ajuns la reprezentările istorice de pe suprafața Columnei? După așezarea primelor blocuri de marmură deasupra soclului s-a simțit nevoia unui element decorativ, care să înfrumusețeze imensa suprafață netedă a Columnei. S-a renunțat la canelurile inerente ale ordinului doric și la motive clasice de inspirație vegetală ori geometrică. Și atunci, probabil, sirianul Apolodor din Damasc, obișnuit din patria sa orientală cu tradiția reprezentărilor istorice, i-a venit ideea de a folosi întinsa suprafață cilindrică a Columnei pentru figurarea în relief a celor două războaie dacice ale lui Traian.

De la primă scenă, în care este înfățișată trecerea trupelor romane

(Continuare în pag. a 2-a)

Prot. *Ieremia B. Ghiță*

Un martir al revoluției din 1848: teologul VASILE POP

Evenimentele istorice, revoluționare, ale anului 1848 au rămas adînc înscrise în conștiința înaintașilor noștri. Împrejurările vitrege ale acelor vremuri, opoziția evidentă a autorităților de atunci față de dorința de emancipare națională a românilor, au constituit piedici grele în rezolvarea problemei naționale.

Alături de atîția alți tineri și vîrstnici, femei și copii, care și-au sfîrșit tragic viața în luptele anilor 1848—1849 se înscrie și tînărul teolog sibian Vasile Pop. La numai 21 de ani el se stingea din viață, în urma unor acte pline de cruzime din partea nemeșilor maghiari.

S-a născut în 1827, în localitatea Nazna, jud. Mureș. Era fiul preotului ortodox de aici. A învățat în Tîrgu Mureș, apoi s-a înscris la cursurile de teologie din Sibiu, conduse de episcopul Vasile Moga, la care predau profesorii Ioan Moga și Moise Fulea.

Istoria poporului nostru înregistra în acest timp evenimente de seamă, care aduceau cu ele zorii unor timpuri noi, mult mai bune pentru români. Cînd Revoluția a bătut la porțile Transilvaniei feudale, Vasile Pop se afla încă la școala teologică de la Sibiu. Credința sa adevărată în Dumnezeu s-a îmbinat foarte strîns cu credința patriotică în izbînda neamului românesc. A participat activ la pregătirea și desfășurarea marii Adunări naționale de la Blaj din mai 1848, apoi a celei din luna septembrie. A activat în cadrul „prefecturii românești" de pe Tîrnave, conduse de marele patriot transilvan Vasile Moldovan, care studiase la Seminarul din Blaj. Tînărul teolog a fost numit „tribunus plebis" (tribun al poporului). A fost încredințat cu conducerea și organizarea a zece comune din jurul Naznei. Stăpînit de avîntul tinereții, și-a început activitatea cu o deosebită rîvnă. Pe toți românii îi îndemna să se înscrie sub steagul gărzii naționale. Pretutindeni a fost primit cu însuflețire de iobagii necăjiți ai satelor românești. Activitatea sa ca și a altor tribuni cum au fost Iosif Tamaș din Marghita, Alexandru Pop din Sînpaul etc., a fost foarte rodnică. La 30 septembrie 1848 numărul voluntarilor în „Legiunea" prefectului Vasile Moldovan se ridica la 5000 de oameni.

Organizarea militară a românilor nu a fost privită însă cu ochi buni de către autoritățile revoluționare Kossuthiste, care urmăreau pe tribuni. Tînărul revoluționar a fost pus sub urmărire. În aceste împrejurări, s-a refugiat din satul său într-o localitate apropiată, în Chirileu. Aici a găsit adăpost în casa preotului Isaia Moldovan, fratele prefectului Vasile Moldovan. Aderența totală a preoților români la mișcările naționale ale poporului, la acțiunile sale revoluționare, se pot constata foarte concludent și din cunoașterea vieții părintelui Isaia. Acesta a reușit să mențină vie flacăra conștiinței naționale în sufletele tuturor credincioșilor săi. În casa sa, unde în toamna anului 1848 se afla teologul Vasile Pop, se adunau în fiecare duminică la masă mai

(Continuare în pag. a 2-a)

Student teolog *Mihai Săsăujan*

Discurs de Limbă Românească

— Poetului Al. Mateevici,
in memoriam! —

Iviți aici cu erele de piatră
— Carpații alintîndu-i de copii —
din lacrimă și dor făcurăm vatră:
statornicie pentru morți și vii.

Aici s-a altoit pe noi Latina,
ilustra gintă, patimă și vis
și înflori pe trunchiul Dac lumina:
mileniile-atunci ni s-au deschis

Și limba noastră izbîndi asameni
cu ierbile: sub arșiță și ger
și s-au născut din miez de vise oameni
purtînd în ei sămînță de mister.

Rotundă-n imnuri, bocete și doine
puterea noastră: om și rîu și ram
și-n văi de grîu ori sus în munți la oi ne
îndătinam și ne înveșniceam.

(Dar ce zbiri prin vremi cu neamuri duse:
topite graiuri în fierbinte grai —
de mult în pulberi pulberile-apuse,
iar peste toate gura mea de rai!)

O, legănată în zvelteța pură
zidire-n suflet: limbă de rapsozi!
meșteșugita ta ferecătură
stringîndu-ne: mulțimi și voievozi

Cum te rosti *Păstoru*-n fața Morții
înfiorat în gîndul nunții reci;
frumos îți potrivea mantia sorții
știind că trece el, că tu nu treci

Și cum, apoi, sosind cu slavă-aleasă
Luceafărul te-ncunună cu dor
de-i stai alături, pururea-i mireasă:
Învingătoare lîngă-Învingător!

Te-așează timpu-n frumusețe; Poporul
cuvinte iscă taine luminînd
cu nesfîrșiri precum etern izvorul
mereu se naște, nemuririi gînd

Și cînturi din adîncu-i de ființă
sub raza ta se-mbrățișează-n har
nălțînd cutezătoarea lor credință
la steaua care-ți arde tutelar

O, chip sublim, tu, Limbă Domnitoare
cum ne aduni și ne înalți și crești:
grădină vie, aurind sub soare
minunile simțirii românești!...

Radu Cârneci

Avram Iancu

Iancule, pădure deasă
Visul trece, visul vine,
Din vechime pînă astăzi
Moții toți sînt lîngă tine.

Au crescut codri puternici
Nici o aripă nu-i frîntă,
Tu nădejde și icoană
Iancule, pădure sfîntă.

Fluierul și azi se-aude
Pînă-n suflet, pînă-n casă,
Pînă dincolo de gînduri,
Iancule, pădure deasă!

Soarele din asfințituri
Lîngă gloria-ți nestinsă,
Vrea să prindă grai din tine,
Iancule, pădure ninsă.

Gheorghe Șora

1 IUNIE
ziua internaţională
a copilului

Copiilor

(fragment)

Veniţi la sînul meu cu toţii,
Copii cu frunţile senine,
Veniţi să premeniţi izvorul
Nădejdii mele de mai bine!

Voi sunteţi roua dimineţii
Ce scînteie neştiutoare
Că portă-n ea întreg argintul
Curat al razelor de soare.

Din glasul vostr-un dulce clopot,
Ce mîngîie-un amurg de seară,
Învaţă sufletul meu, bietul,
Să creadă-n flori şi-n primăvară.

Şi parcă înţeleg mai bine
Privighetoarea care cîntă...
Veniţi, veniţi! Mi-atît de dragă
Zburdălnicia voastră sfîntă.

Căci rîsul vostru plin, năvalnic,
Ca unda rîului de munte,
Îmi amuţeşte-ndurerata
Poveste-a firelor cărunte.

Şi parcă-mi picură un cîntec
La poarta minţii mele reci:
O dulce-ntîrziată rază
Din raiul meu pierdut pe veci...

Octavian Goga

MĂNĂSTIREA CĂLDĂRUŞANI, la 350 de ani

Dintre toate ctitoriile lui Matei Basarab (1632—1654), şi acestea depăşesc numărul de 40, care l-au consacrat ca cel mai mare ctitor de aşezăminte bisericeşti din Ţara Românească, mănăstirea Căldăruşani, zidită între 1637—1638, este cea mai reprezentativă ctitorie, care îşi duce vieţuirea de 350 de ani în liniştea adunată din luxurianta vegetaţie din jur din peninsula lacului cu acelaşi nume, în care îşi oglindeşte faţa, la adăpostul bătrînilor codri ai Vlăsiei de odinioară.

Nicolae Iorga, pe la începutul acestui secol, impresionat de pitorescul aşezării, consemna: „Cîmpia se prăvale la dreapta într-o căldare, o căldăruşe, în care izvoarele puternice au întins o pînză de apă ce se reînnoieşte, sorbită deasupra de soare. Lacul se înfundă în malurile înalte, înfige în ele mici golfuri ascuţite; din loc în loc, ostroave mărunţele îşi arată ţepii de rogoz şi ierburi înalte; li se zice cociocuri şi în desişurile lor se prind peşti ce fac ici şi colo vîrtejuri luminoase“ (N. Iorga, *Sate şi mănăstiri din România*, Bucureşti, 1905, p. 210).

În aceste locuri retrase şi pitoreşti, ne spune ieromonahul Casian Cernicanul, cel dintîi autor al unei monografii a mănăstirii, a existat un schit de lemn, în care locuiau vreo 9 călugări, cînd a ajuns aici Matei Basarab în timpul unor lupte purtate cu Vasile Lupu, şi impresionat de cele văzute, i-ar fi promis stareţului schitului, Partenie, că, dacă se va întoarce biruitor din luptă, va reclădi mănăstirea din zid, ceea ce a şi făcut în cursul anilor 1637—1638.

Relatarea ieromonahului Casian Cernicanul este aura legendei, fiindcă datele istorice nu confirmă în acest timp o luptă cu Vasile Lupu, iar documentele nu amintesc despre existenţa unui schit mai vechi, deşi posibilitatea n-ar fi exclusă.

Mai probabil, cum s-a remarcat, ridicarea mănăstirii venea din consideraţii de ordin tactic şi militar ale strategului ctitor, din nevoia de a întregi linia mănăstirilor întărite din regiunea de şes a ţării: Sadova, Gura Motrului, Plumbuita, Slobozia.

La 6 mai 1637, Matei Basarab a cumpărat un sfert din satul Căldăruşani, de la Badea din Spăteni, nepotul lui Neagoe logofătul, din Căldăruşani, contra sumei de 150 de galbeni, pe care domnul i-a plătit „din punga mării sale“, vînzătorul arătînd că pe acest loc „va să facă măria sa domnul nostru sfîntă mănăstire şi pomeană întru ajutorul şi întru pohvala Sfîntului măcenic şi izvoritor de mir Dimitrie“ (Arhivele Statului, Bucureşti, *Mănăstirea Căldăruşani*, II/6; LXV/1).

În cursul anului 1637 se vor fi construit clădirile din jurul bisericii, aşa-numita cetate, şi clopotniţa, iar în cursul anului 1638 se va fi zidit biserica, după cum se reţine din bogata pisanie cu justificări catehetico-morale, aşezată la uşa bisericii: *„Şi s-a început a se zidi în luna iulie în 14 şi s-a săvîrşit în luna octombrie 20, leatul 1638“*.

Mănăstirea avea să fie înzestrată de Matei Basarab cu numeroase moşii şi bunuri materiale, încît a devenit una dintre cele mai înzestrate mănăstiri din ţară, îngăduind ca numărul monahilor vieţuitori să ajungă uneori pînă la 500.

În 1653, mănăstirea era vizitată de patriarhul Macarie al Antiohiei, însoţit de secretarul său, diaconul Paul din Alep, care ne-a lăsat preţioase însemnări: „Fiind una din mănăstirile cele mai întinse din ţară, are un mare renume în aceste părţi. E de asemenea o clădire a lui Matei Voevod. Zidirea e vastă şi nouă din temelii, cu o biserică cît se poate de frumoasă, chilii şi apartamente de o eleganţă princiară. Un lac imens o înconjoară, afară de un drum de ţară, nu e alt mijloc de pătrundere. Aici se află moaştele Sfîntului Mitrofan, patriarh de Alexandria, de la al cărui onorabil craniu am primit binecuvîntarea“.

Cu timpul, mănăstirea degradîndu-se, avea să sufere refaceri şi restaurări. În timpul lui Alexandru Ipsilanti (1774—1782), mănăstirea a fost încredinţată arhimandritului Filaret, egumenul mănăstirii între 1772—1792, ajuns apoi mitropolit (1792—1793). Cu ajutorul domnului ţării, Filaret a devenit al doilea ctitor al mănăstirii. El a reparat biserica, a rezidit turnul clopotniţei, a clă-

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. *I. Ionescu*

Părintele Profesor Dr. PETRU REZUŞ — la vîrsta de 75 de ani

Din pleiada marilor profesori pe care i-a avut învăţămîntul teologic ortodox din ţara noastră face parte şi pr. prof. dr. Petru Rezuş, acum în vîrstă de 75 de ani. Împlinirea acestei frumoase vîrste este un plăcut prilej, pentru noi, de împrospătare a cunoştinţelor, sentimentelor şi dorinţelor noastre legate de persoana, activitatea şi opera P. C. Sale.

P. C. Sa s-a născut în 22 iunie 1913, în oraşul Rădăuţi, din părinţi săraci. În oraşul natal, a urmat şcoala primară şi Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi“, obţinînd diploma de bacalaureat în iunie 1931. S-a înscris apoi la Facultatea de Teologie a Universităţii din Cernăuţi, pe care a absolvit-o în iunie 1935, obţinînd titlul de licenţiat cu calificativul „distincţie“. A urmat paralel şi cursurile Facultăţii de Litere şi Filozofie, între anii 1931—1935, luîndu-şi licenţa în anul 1937, precum şi un curs universitar de limba engleză cu profesoara Dr. Irina Balmoş. Din septembrie 1935 pînă în aprilie 1937, a urmat cursuri de specializare la Universităţile din Oxford, Cambridge, Strasbourg şi Viena. A fost proclamat doctor în teologie „magna cum laude“ la Universitatea din Cernăuţi în 12 aprilie 1937. Îşi continuă studiile de specializare la Strasbourg ca bursier al Mitropoliei Bucovinei (aprilie 1937—septembrie 1938). La reîntoarcerea în ţară, este hirotonit.

În octombrie 1938, a ocupat prin concurs catedra de Teologie Fundamentală de la Academia Teologică din Caransebeş. A mai predat ca profesor suplinitor, limba latină la Liceul de băieţi „Traian Doda“ şi limba română la Liceul de fete (1938—1945). La Caransebeş a întemeiat şi a condus Biblioteca Academiei Teologice şi revista „Altarul Banatului“, al cărei redactor şef a fost pe toată durata ei de apariţie (1 ianuarie 1944—1 decembrie 1947).

La 7 aprilie 1947 a ocupat prin concurs catedra de Teologie Fundamentală de la Facultatea de Teologie din Suceava — Iaşi, funcţionînd acolo ca profesor şi prodecan pînă la 2 decembrie 1948. De la această dată este încadrat ca profesor titular la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, la aceeaşi catedră, unde funcţionează pînă la pensionare. La acest institut, a fost şi director de studii (1948—1953). Sub conducerea sa, ca director de studii, s-au iniţiat alcătuirea manualelor teologice, dintre care cele mai multe sînt publicate, reorganizarea cursurilor de licenţă şi doctorat, publicarea regulată a revistelor patriarhale, întemeierea revistei „Ortodoxia“ şi cursurile de îndrumare pastorală a clerului din ţara noastră. În aceeaşi perioadă a fost şi redactor la revistele: „Studii Teologice“ şi „Ortodoxia“.

P. C. Sa, a depus o îndelungată şi rodnică activitate ştiinţifico-teologică şi literară. Pe plan teologic a colaborat la cele trei reviste amintite deja şi la următoarele: Foaia Diecezană (Caransebeş), Revista Teologică (Sibiu), Candela (Cernăuţi), Biserica Ortodoxă Română, revistele mitropolitane, Telegraful Român, Vestitorul canadian (Ontario), Candela (Suedia) etc. Colaborările P. C. Sale la aceste reviste se ridică la peste 250 de studii, articole, recenzii şi alte contribuţii şi însumează peste 2500 de pagini. Alte 2500 de pagini teologice a publicat P. C. Sa în volume (cărţi). Iată principalele: Dezvoltarea dogmatică (1938); Tradiţia dogmatică ortodoxă (1939); Aspecte soteriologice (1939); Aghiologia ortodoxă (1940); Comunicări dogmatice (1940); Despre Duhul Sfînt (1941); Curs de Teologie Fundamentală (1942); Argumentul principiologic. Formularea lui (1943); Problematica Teologiei Fundamentale (1943); Axiologia Teologiei Fundamentale (1943); Argumente micro-fizice (1944); Ştiinţa mărturisitoare (1944); Apologeţi bucovineni (1944); Filozofia confesiunilor creştine (1944); Circulaţia interconfesională dogmatică (1944); Dialectica nemuririi (1946); Introducere în Teologia Dogmatică (1946); Teoria valorilor religioase (1947); Biserica lui Bogdan Vodă din Rădăuţi (1947) etc.

Pe plan literar, prof. Petru Rezuş a debutat încă din vremea studenţiei. Ca preşedinte activ al Societăţii studenţeşti „Academia Ortodoxă“, a publicat almanahul istoric-literar, „Cincizeci de ani de existenţă, 1884—1934“, Cernăuţi, 1935, iar ca student în anul al IV-lea (1934/1935), a publicat în revistele vremii poezii şi proză. De atunci şi pînă astăzi a colaborat la revistele literare: Credinţa — Cernăuţi (sub pseudonimul Volbură), Revista Bucovinei, Luceafărul — Timişoara, Flacăra — Bucureşti, Naţiunea (Dir. G. Călinescu), Luceafărul — Bucureşti, Ramuri — Craiova (sub pseudonimul Ion Alion), Cronica — Iaşi (sub pseudonimul Ion Alion), Credinţa — Detroit Viaţa Românească; România literară, Contemporanul, Albina, Lupta poporului, Zori Noi — Suceava, Pagini bucovinene, Ceahlăul, etc.

În editurile de stat, a publicat următoarele cărţi (folclor, poezie, nuvele, romane, istorie şi critică literară): Dochiţa — Împărăţiţa, Basme şi poezii populare din Ţara de Sus, Ed. Minerva, 1972; Poeme, Ed. Cartea Românească, 1975; Frumoasa Frumoaselor, Ed. Ion Creangă, 1973; Cătănoaia, Ed. Litera, 1973; Dacă poţi rîde să rîzi, Ed. Facla, 1974; La vaduri de vreme, Ed. Litera, 1974; Sub umbra Sfinxului, 1975; Trecere înaltă, Ed. Eminescu, 1976; Blana ursului din pădure, Ed. Ion Creangă, 1976;

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. Lector *Ion Glăjar*

Columna lui Traian — tezaur de amintiri

(Continuare din pag. 1-a)

peste un pod de vase, pînă la metopa ce surprinde retragerea oamenilor şi turmelor în munţii carpatini, totul este o povestire ilustrată a celebrei confruntări militare. Aceste ilustraţii dăltuite în marmură, deşi sînt un adevărat imn de slavă închinat armatei şi împăratului Traian, din sentimente de respect şi înalt umanism, sculptorii au imortalizat şi chipul dîrz şi viteaz al regelui erou Decebal, sute de chipuri de daci, fortificaţi şi alte construcţii militare de ale lor, precum şi diferite tipuri de arme folosite în cele două războaie daco-romane.

În secolul XVI, prin opera călugărului spaniol Alfonso Ciaconus, a apărut şi prima încercare erudită de a descifra miezul istoric al scenelor de pe Columnă. Interesul pentru relieful sculptat al Columnei a crescut de la Renaştere încoace pentru valoarea lui documentară.

Pentru români, naraţiunea figurată a unor evenimente capitale de la originile romanităţii noastre, constituie unul din cele mai preţioase tezaure de amintiri străvechi.

Cărturarul moldovean, Gheorghe Asachi, ca istoric, a fost un mare admirator al trecutului nostru. Pentru el Columna „este o vie arheologie nemuritoare“, căci fixează definitiv fizionomia strămoşilor noştri. În altă parte Gh. Asachi completează: „Arborele genealogic al acestui popor e împlîntat la Roma, în forul lui Traian“.

Pentru aceste motive, transportarea la Bucureşti a copiilor turnate în beton fin după relieful sculptat al Columnei a fost un eveniment cultural de seamă (Vezi Magazin istoric, nr. 2/1967).

Sîntem singurul popor din lume care avem o istorie săpată în marmură; cea mai veche, mai originală şi unică prin felul ei, carte de istorie a poporului nostru, care dovedeşte „voitorilor nostri de rău“ (Petru Maior), „nedezrupta noastră continuaţie“ (D. Cantemir) în hotărele Daciei Felix şi „neclintirea noastră pe moşia milenară“ (Nicolae Iorga).

140 de ani de la Revoluţia din 1848

(Continuare din pag. 1)

Caracal, capitala judeţului şi de aici în Craiova, împînzind întreaga Oltenie. La Bucureşti, după abdicarea lui Gheorghe Bibescu a fost ales un guvern provizoriu sub preşedinţia mitropolitului Neofit. Dintre cele 21 articole cuprinse în proclamaţie amintim: accesul tuturor copiilor la învăţămînt; libertatea tiparului; desfiinţarea pedepsei cu bătaia şi a celei cu moartea, dezrobirea ţiganilor, drepturi politice pentru toţi cetăţenii etc. Guvernul decretează articolele cuprinse în proclamaţie, lăsînd la urmă emanciparea şi împroprietărirea ţăranilor. Intervine însă, Poarta Otomană care secundată de armată ţaristă, împrăştie atît Locotenenţa domnească, cît şi pe ceilalţi revoluţionari. Cei care se refugiază în Transilvania, înfiinţează aici 15 prefecturi sau legiuni româneşti, comandate de cîte un prefect, ajutat de un vicepreşedinte, tribun, centurion sau decurion, între care cei mai mulţi erau preoţi, avînd drept scop „îndepărtarea administraţiei maghiare din Transilvania“. Dintre aceştia amintim pe protopopul Simion Balint, prefect al salinelor, parohul Ioan Gomboş — tribun la prefectura lui Avram Iancu, preotul Simion Groza din Rovine, viceprefect în Prefectura lui Ioan Buteanu, parohul I. Hulea din Gîsteiu tribun în Prefectura lui Axente Sever, pr. Ioan Munteanu din Bedeleu — centurion, preotul din Mesentea, Vasile Pop — tribun, preot Simion Prodan — viceprefect, protopopul Vasile Turcu — prefect al Prefecturii a V-a din Cîmpie, spînzurat la Cluj la 23 octombrie 1848, pr. Nicolae Vlăduţ — prefect în Cîmpie, Petru Boantă, teolog din Seuşa — tribun în prefectura lui Vasile Moldovan, teologul Vasile Pop spînzurat la Mureşeni, teologul din Blaj Elisei Todoran — tribun, ucis la 25 octombrie 1848. Desigur, lista ar putea continua.

Ultimele rezistenţe retrase în Munţii Apuseni sub conducerea lui Avram Iancu rezistă puternic în faţa armatelor maghiare. Nicolae Bălcescu merge la Debreţin şi în urma unor tratative purtate cu capii revoluţiei maghiare, semnează un proiect de pacificare, prin care românilor li se recunoşteau anumite drepturi naţionale. Împăratul Francisc Iosif de la Viena, în martie 1848 recunoaşte şi el existenţa naţională a românilor, creindu-le odată cu aceasta „expediţii de pedepsire“ şi „tribunale de sînge“.

Dintre cele trei principate româneşti, revoluţia din Muntenia a avut cea mai mare amploare, a atras în vîltoarea ei cele mai largi forţe sociale, a îmbrăcat cele mai variate şi mai ascuţite forme de manifestare. Este vrednică de laudă contribuţia preotului Radu Şapcă, care după ce stropeşte şi sfinţeşte steagurile, pe conducătorii şi luptătorii revoluţiei, ţine o înflăcărată cuvîntare încheind cu o minunată rugăciune, din care redăm doar cîteva fraze: „Dumnezeule al puterii şi al dreptăţii, ochiul Tău este deschis asupra noastră. Priveşte poporul Tău îngenuncheat înaintea Evangheliei şi a Crucii Tale! Dă tărie braţelor lui şi vrăjmaşii lui vor fi învinşi. Izbăveşte pe acest popor de abuzul clăcii, de ticăloasa iobăgie de potvada drumurilor, de muncile faraonilor, de prigonire, de orice silnicie şi toată nedreptatea... Arată că eşti Tatăl sărmanilor, al orfanilor şi al văduvelor. Redă copiilor Tăi bunurile şi pînea lor...“

Cuvinte asemănătoare pline de duh, întîlnim şi într-una din Proclamaţii, din care redăm: „Cuvioşi egumeni, protopopi şi preoţi. Voi împliniţi locul Apostolilor şi astăzi se proclamă nişte legi pe temeiul Evangheliei. Este sarcina voastră, datoria voastră a ieşi cu Crucea în mînă şi a pecetlui cu dînsa tunurile şi tevile purtătoare de moarte. Hristos a înviat şi s-a doborît moartea şi robia. Voi trebuie să spuneţi lumii că este antihrist tot omul care n-are milă de sărac, de văduvă şi de orfan. Luaţi veşmintele voastre, armaţi-vă cu crucea şi cîntaţi (ps. 108) blesteme aprige pentru trădătorii de neam şi de ţară“, sau „Cu noi este Dumnezeu fraţilor! În numele Lui răsculaţi-vă şi îngerul răzbunării dumnezeieşti va atinge pe tot vrăjmaşul şi va doborî şi cal şi călăreţ... La arme, Români, la armele mîntuirii...“

Revoluţia de la 1848 a fost aşa cum am văzut din cele spuse mai sus, produsul transformărilor petrecute în societatea românească după revoluţia din 1821, programul ei mai complex, întărindu-i unitatea şi pregătindu-o pentru independenţa de la 1877. Izbucnirea revoluţiei aproape în acelaşi timp în cele trei provincii româneşti, a fost o dovadă a unităţii şi solidarităţii poporului român de pretutindeni. De aceea este vrednic de remarcat caracterul unitar al revoluţiei ca rezultat al aceleiaşi cauze, ca şi unitatea programatică a acestei revolutii, deziderate exprimate în programele revoluţionare din cele trei provincii fiind identice şi avînd două aspecte caracteristice legate indisolubil între ele: aspectul social şi cel naţional, sau altfel zis: eliberarea socială şi naţională a poporului român. Astfel, sub aspect naţional revoluţia română de la 1848, a urmărit unirea Moldovei şi a Ţării Româneşti într-un singur stat independent, recunoaşterea naţiunii române din Transilvania şi mai apoi unirea tuturor ţinuturilor româneşti din Imperiul habsburgic într-un principat autonom şi, în perspectivă, însăşi desăvîrşirea Statului Unitar Român.

Forţele revoluţionare s-au dovedit destul de mature pentru a înfrînge rezistenţa contrarevoluţionară internă, dar nu puteau respinge intervenţia armată a celor trei imperii reacţionare din Europa: Rusia, Turcia şi Austro-Ungaria. Totuşi, deşi revoluţia de la 1848 a fost înăbuşită în sînge de trupele intervenţioniste străine, prin ideile, aspiraţiile şi principiile revoluţionarilor, ea a rămas ca o coloană puternică, pentru susţinerea edificiului nostru naţional, căreia i s-au adăugat cele din anii următori: 1859, 1877, 1918, 1944, peste toate realizîndu-se astăzi măreaţa cupolă a edificiului nostru socialist, care continuă şi dezvoltă pe trepte superioare tot ceea ce a fost bun, luminos, progresist şi trainic în trecutul de aspiraţii, de luptă, de biruinţă şi de împliniri din viaţa poporului român.

Actualizînd în conştiinţa noastră evenimentele anului 1848, slujitorii altarelor străbune ca şi tinerele generaţii de elevi seminarişti şi studenţi teologi, avem datoria sfîntă să le aducem un respectuos omagiu, însoţit de alese simţăminte de recunoştinţă, celor ce au aşteptat, au răbdat, au sperat, au plîns, au luptat şi au murit, înainte de a-şi vedea visul împlinit. Aceste figuri să apară în faţa ochilor noştri, aşa cum apar icoanele sfinţilor în frescele Voroneţului sau în casele credincioşilor. Există momente în istorie cînd însul simte că nu e sigur, că în el poartă pe toţi cei dinaintea lui. Şi cel mai pios omagiu pe care îl putem aduce astăzi acestor ctitori, dătători de legi şi păstrători de datini, este pomenirea lor în rugăciunile noastre; hotărîrea noastră fermă de a le păstra şi desăvîrşi moştenirea scumpă ce ne-a fost lăsată cu preţul a multe vieţi omeneşti, aprinzîndu-le din cînd în cînd cîte un pai de lumînare, în semn de recunoştinţă.

Fie ca amintirea celor 140 de ani, să păstreze mereu în noi aprins focul dragostei de ţară, de bună înţelegere cu toţi vecinii şi de vieţuire în pace cu toate popoarele lumii, cu care azi vieţuim, muncim şi creăm o viaţă şi o ţară nouă.

Numai, în unitate deplină cu poporul, ne vom arăta destoinici de realizările vremii noastre, pentru ca în veacul ce vine, să se poată scrie şi despre noi, că am fost vrednici de înaintaşii noştri, sprijinim năzuinţele şi înfăptuirile măreţe ale poporului nostru, împlinind testamentul lăsat nouă de marele poet vizionar de la Mircești:

„Bărbăţia şi unirea între voi de-acum domnească
Şi strigaţi în libertate: România să trăiască“!

Un martir al revoluţiei din 1848...

(Continuare din pag. 1-a)

mulţi patrioţi români: Iacob Bologa, Avram Iancu, Alexandru Papiu Ilarian, August Treboniu Laurian, aflaţi în această perioadă ca şi cancelişti în Tîrgu Mureş.

În dorinţa de a-şi revedea satul, de a cunoaşte starea nouă a evenimentelor, Vasile Pop a plecat într-o noapte (10 octombrie 1848) din Chirileu spre satul natal. „Tocmai în acea zi — preciza mai tîrziu preotul Isaia Moldovan în memoriile sale „Din întîmplările vieţii“ — preoteasa mea, avînd afacere la un croitor în Tîrgu Mureş a mers la oraş şi la croitor a auzit pe calfe zicînd: la noapte vom merge la vînat pe sate. Între aceste sate era şi Nazna. Preoteasa mea i-a spus lui Pop Vasile ce a auzit vorbindu-se, l-am desmintat (avertizat) şi noi toţi să nu meargă acasă, dar nu l-am putut abate de la propusul său. S-a dus, era tocmai lună, timp frumos“.

În drum spre casă, însoţit de Vasile Moldovan, Pop s-a oprit la viceprefectul Ioan Oros din Vidrasău, unde s-au sfătuit asupra măsurilor ce trebuiau luate pentru organizarea românilor împotriva primejdiilor ameninţătoare. Oros i-a atras atenţia să fie prevăzător în acţiunea sa pentru a nu cădea victimă. La avertismentul primit, tînărul tribun ar fi dat următorul răspuns: „Dacă mă vor aresta şi spînzura, ştiu pozitiv că din aceasta va începe revoluţia“.

Ajuns acasă la Nazna, Vasile Pop a fost trădat, prins şi dus la Tîrgu Mureş, în imediata apropiere a satului său.

În aceeaşi noapte, au fost înştiinţaţi Ioan Oros şi Vasile Moldovan. Fiind îngrijoraţi de situaţia tînărului tribun, aceştia au trimis un ordin de mobilizare în toate comunele româneşti din apropiere, pentru ziua de 12 octombrie. În această zi s-au adunat în satul Niraşteu 6000 de ţărani. Li s-a făcut cunoscută arestarea lui Vasile Pop. S-a redactat un protest către autorităţile din Tîrgu Mureş. În timp ce adunarea aştepta răspunsul, a trecut prin sat guvernatorul Transilvaniei Emerik Mikó. Acesta a promis eliberarea lui Vasile Pop. Ca de obicei, promisiunile autorităţilor maghiare nu s-au realizat. Acest fapt a declanşat un adevărat val de proteste din partea maselor largi populare. După cum se consemnează într-un document de epocă, sute şi mii de români devotaţi cauzei Revoluţiei din 1848 au protestat în chip vehement „în contra arestării lui Vasile Pop din Nazna, pentru că el n-a greşit cu nimic în contra legilor, ci tocmai pe baza acestor legi a voit să înarmeze şi să înveţe deprinderea armelor pe românii din tribunatul său pe baza căror legi s-a înarmat şi organizat naţiunea maghiară“. Cruzimea persecutorilor maghiari n-a ezitat să se arate. După cumplite schingiuiri, a fost spînzurat în apropierea casei natale din localitatea Nazna. „Pe Vasile Pop l-au spînzurat în hotarul Mediaşfălăului, pe o colină ce se ridică drept cu casa lui părintească din Nazna, aşa încît îl puteau vedea părinţii de acasă“, scria Vasile Moldovan în Memoriile sale. Acestea se petreceau la 16 octombrie 1848. Se stingea din viaţă la numai 5 zile după ce la Cluj, la 11 octombrie 1848, erau spînzuraţi alţi doi tineri, juriştii Alexandru Bătrîneanu şi Vasile Simonis. „Aceşti trei inteligenţi români — scria Alexandru Papiu Ilarian — fură jertfele cele dintîi, încă înainte de revoluţiune, pînă cînd românii nu atinseră nici părul vreunui ungur“.

Schiţînd cele mai semnificative momente din viaţa şi activitatea revoluţionară a lui Vasile Pop, putem constata că în plămădirea personalităţii sale un rol important l-au avut idealurile generaţiilor paşoptiste şi desigur educaţia primită în familia preoţească din care se trăgea şi în şcoala teologică de la Sibiu. Pilduitor prin caracterul său integru, prin dîrzenia cu care s-a angajat alături de masele ţărăneşti la lupta pentru scuturarea jugului iobăgesc, pentru repunerea naţiunii române în drepturile ei firești, fostul tribun îşi încheia viaţa la o vîrstă atît de tînără, de numai 21 de ani, vîrstă la care, încheind atunci cursurile teologice de la Sibiu, se pregătea să slujească cu rîvnă lui Dumnezeu şi oamenilor. Îşi aducea darul cel mai de preţ, viaţa, ca jertfă pe altarul sfînt al neamului românesc.

MĂNĂSTIREA CĂLDĂRUŞANI — la 350 de ani

(Continuare din pag. a 2-a)

dit chiliile de la etajul cetății și arhondaria de sus, numită de atunci „sala lui Filaret".

În septembrie 1793, mitropolitul Filaret și-a prezentat demisia din scaunul mitropolitan, pe motive de boală, și s-a retras la Căldărușani, unde a și murit în 1794, fiind înmormîntat aici.

La Căldărușani, mitropolitul Filaret a adus ca stareț de la Cernica pe vestitul *Gheorghe* (1794—1806), unul din ucenicii lui Paisie Velicicovschi, cu care mersese la Sfîntul Munte. Starețului Gheorghe i se datorește redresarea vieții monahale la Cernica din 1781, care avea să conducă din 1794 și mănăstirea Căldărușani și să îi imprime noul duh paisian, după modelul Sfîntului Munte. Starețul Gheorghe a realizat la Cernica și Căldărușani opere pe care le realizase în Moldova starețul Paisie. Floarea cea mai aleasă care a crescut în solul spiritualității cernicane a starețului Gheorghe, dezvoltînd în gradul suprem cele trei însușiri ale ei: ascetismul, milostenia și preocuparea practic-gospodărească, a fost Sfîntul Calinic, iar mănăstirea Cernica, după mănăstirea Căldărușani, a devenit treptat o școală model a întregului monahism românesc.

La începutul secolului al XIX-lea mănăstirea Căldărușani devenise unul din centrele monastice cele mai importante din sud-estul Europei.

Spre ea s-au îndreptat numeroși novici veniți și din Transilvania, din Moldova și de peste Dunăre. În 1819 vieţuiau în mănăstire 208 călugări și frați, dintre care 83 din Țara Românească, 82 din Transilvania, 14 din Moldova și 27 veniți de peste Dunăre (Veniamin Nicolae, *Mănăstirea Căldărușani*, București, 1973, p. 81). Mult timp mănăstirea a fost un centru de înfrățire între românii de pretutindeni, și prin ei de răspîndire a cărții românești în toate ținuturile locuite de români.

Rolul cultural îndeplinit de mănăstirea Căldărușani se aseamănă cu cel de la mănăstirea Neamț. Aici au trăit și și-au desfășurat activitatea, ca într-o mare școală, numeroși caligrafi, miniaturiști, traducători din limbile slavonă și greacă, cum au fost caligraful ieromonah Acachie, venit din Transilvania, ieromonahul Macarie cîntărețul, cel care a imprimat un caracter național muzicii bisericești, și ierodiaconul Grigorie, care avea să fie ales în ianuarie 1829 mitropolit al Țării Românești, cunoscut pentru activitatea sa culturală cu numele de Grigorie Dascălul.

Mănăstirea dispunea de o mare bibliotecă, ce număra 1230 de cărți, pe la 1864, cu conținut teologic, umanist-literar și științific, în limbile română, greacă, latină, slavonă, franceză, germană și italiană.

În metohul mănăstirii de la Cocioc a luat ființă și a funcționat o tipografie, activată de mitropolitul Grigorie Dascălul (1823—1829; 1833—1834), care a pus-o sub conducerea ieromonahului Macarie, unde avea să se tipărească, între alte cărți, pînă în 1836, cele 12 volume mari ale *Vieților Sfinților*, după textul celor apărute la mănăstirea Neamț în anii 1807—1815. Alături de alte mănăstiri cu tiparnițe, ca Neamț, Govora, Dealu, Cetățuia, mănăstirea Căldărușani și-a adus și ea contribuția importantă la îmbogățirea patrimoniului cărții vechi românești.

În mănăstirea Căldărușani a existat și o școală de zugravi a mitropoliei Ungrovlahiei, înființată în urma unui hrisov al lui Alexandru Ipsilanti din anul 1778.

De școala de zugravi de la Căldărușani este legat și numele marelui pictor român, Nicolae Grigorescu, care și-a făcut ucenicia aici, sub îndrumarea meșterului zugrav Evghenie Lazăr, și care a locuit în mănăstire între anii 1854—1855, de la care se păstrează și astăzi în muzeul mănăstirii un număr de icoane.

Mănăstirea Căldărușani fiind în apropierea Bucureștilor și avînd ziduri de protecție ca de cetate a servit adeseori și ca loc de refugiu și adăpost pentru populația Capitalei, cum a fost în 1821, cînd în țară au intrat eteriștii și turcii.

Cu timpul, peste mănăstire s-au abătut multe calamități. Cutremurul din 1833 a afectat clădirea bisericii, care i-a dărîmat două turle, fiind refăcute după aceea din lemn. În 1850 un foc a mistuit casele mănăstirii, care aveau apoi să fie refăcute. La 17 noiembrie 1876 o furtună avea să mărească degradările, încît la 1905, biserica și clădirile ei din jur se găseau într-o stare avansată de ruinare.

Între anii 1908—1915, complexul mănăstirii a fost în întregime restaurat prin grija fostului mitropolit Ghenadie Petrescu (1893—1896) și sub supravegherea Comisiei Monumentelor Istorice.

Pictura interioară și exterioară a bisericii a fost executată de pictorul Belizarie și recepționată la 14 iunie 1914.

În ziua de 23 aprilie 1915, biserica a fost sfințită cu un mare fast de fostul mitropolit Ghenadie Petrescu, care-și avusese aici locul său de retragere din 21 mai 1896 și pînă în ziua morții sale la 31 august 1918, și care primise să fie stareț al mănăstirii din 1905. Mitropolitul Ghenadie Petrescu a fost asistat atunci la slujba sfințirii de Sofronie, episcopul Rîmnicului — Noului Severin și de arhiereul Evghenie Humulescu, în prezența ministrului Cultelor și Instrucțiunii, I. G. Duca, și a prof. C. Istrati, președintele Comisiunii Monumentelor Istorice, și a unui mare număr de credincioși.

Cutremurul din noiembrie 1940 a avut grele urmări pentru biserică și clădirile ei. Prin grija Comisiei Monumentelor Istorice s-au făcut lucrările de restaurare, sub conducerea arhitectului D. Ionescu-Berechet.

Peste cîțiva ani, o altă calamitate cu urmări devastatoare se abătea peste mănăstire, incendiul din 1945, care a mistuit aproape toată cetatea mănăstirii. Între anii 1950—1958 ca și în anii următori pînă în 1960, mănăstirea a fost în întregime restaurată prin purtarea de grijă a fostului mare patriarh Justinian Marina, așa cum menționează și pisania așezată deasupra intrării în cetate.

Deși a avut de suferit numeroase calamități (cutremure, incendii etc.), care au pricinuit mănăstirii multe stricăciuni, ea a rezistat totuși timpului pînă în zilele noastre din vremea glorioasă a marelui ei ctitor.

Partea centrală a complexului o alcătuiește așa-numita cetate, în mijlocul căreia se află biserica mare. În afara zidurilor cetății se află bisericuța paraclis, casele stăreției și o serie de alte clădiri din timpurile mai noi. Biserica mare a rezistat cel mai mult timpului și a suferit mai puține transformări, rămînînd una dintre cele mai mari ctitorii ale lui Matei Basarab, cu dimensiunile de 34 m lungime și 13 m lățime, caracterizată ca o combinație a tipului bisericii mănăstirii de la Curtea de Argeș a lui Neagoe Basarab și a bisericii mănăstirii Dealu. Este înzestrată cu trei turle, una deasupra naosului și două pe pronaos, avînd pronaosul lărgit și absidele laterale în formă de treflă.

Pridvorul bisericii este mare și larg și a fost adus prin restaurările ce s-au făcut bisericii aproape la forma originală. Aici, sub două lespezi de marmură, își dorm somnul de veci mitropoliții Grigorie Dascălul și Ghenadie Petrescu.

Pronaosul, supralărgit ca la Curtea de Argeș, are în mijloc doi stîlpi și o dispoziție specială ce amintesc de pronaosurile de la Muntele Athos. Deasupra pronaosului se ridică două turle mici de formă octogonală în plan.

Naosul este dominat de o turlă înaltă octogonală și prezintă forma trilobată. Absidele laterale sînt largi și adînci; în dreptul lor biserica are o lățime de 16,50 m, jumătate din lungimea ei. Zidurile absidelor au forma semicilindrică în interior și poligonală în exterior.

Altarul este spațios, cu nișe mari pentru proscomidiar și veșmîntar, în formă de dreptunghi în prelungirea naosului, închis printr-un semicerc situat în ax, asemănător absidelor.

Pictura bisericii a fost în cea mai mare parte refăcută. Din secolul al XVII-lea se păstrează tablourile votive din pronaos ale lui Matei Basarab și doamna Elina.

Ușa de intrare în biserică este decorată deasupra cu inscripția bogată în expunerea ei din 1638, cu literele chirilice săpate în piatră.

Încinta mănăstirii are forma unui patrulater cu zidurile consolidate și pe alocuri complet refăcute. În exterior, zidurile sînt drepte, prevăzute cu contraforți la colțurile cetății, iar în interior sînt chiliile și celelalte clădiri, care au suferit și ele o serie de modificări. Etajul clădirilor datează din secolul al XVIII-lea, iar dispoziția actuală a chiliilor precum și coloanele de zidărie cu arcade sînt de la restaurările intervenite între anii 1908—1915. Pivnița din dreapta intrării datează din secolul al XVII-lea, iar pivnița mare de sub trapeză din 1850.

Intrarea în încintă se face pe sub turnul clopotniță, care a suferit și el mai multe transformări în decursul vremii.

În mănăstire se află amenajat un muzeu cu obiecte de preț, păstrate, cîte au mai rămas, cu grijă, cum este și un taler de argint de la Matei Basarab. Tetraevanghelul dăruit de Matei Basarab mănăstirii, cel mai important manuscris cu miniaturi ce ne-a rămas în țară din secolul al XVII-lea, scris în limba slavonă de monahul Mardarie, se află în prezent la Academia R. S. România. Deosebit de valoroase sînt în muzeu 7 icoane pictate de Nicolae Grigorescu, în anii 1854—1855, cînd și-a făcut aici ucenicia sa de zugrav. În pinacoteca mănăstirii se găsesc expuse 25 de tablouri cu portrete de ierarhi și călugări, printre care și Paisie Velicicovschi și stareții Gheorghe precum și cîteva tablouri de Sava Henția.

Obiectele muzeale, icoanele, tablourile și întregul complex mănăstiresc de la Căldărușani se înscriu cu valoarea lor istorică și cultural-artistică în patrimoniul național cultural al poporului român, peste care timpul și-a scuturat zilele și cu soare, ca și cu viscole și nînsori de 350 de ani, din vremea gloriosului voievod Matei Basarab.

Pr. *I. Ionescu*

Raporturi istorice, etnice și demografice în Transilvania (VI)

Izvoarele istorice confirmă că etnogeneza poporului român nu constituie nici o „enigmă" și nici un „miracol", cum au afirmat unii istorici certați cu adevărul, ci se integrează, natural, în procesul firesc al formării popoarelor romanice. Și la români — ca și la francezi, italieni, spanioli și portughezi — avem de-a face cu un substrat: daco-geții la români, galii în Franța, iberii în Spania și Portugalia, neamurile italice, galii și etruscii în Italia, peste care s-a suprapus elementul roman, care a dat limba, la care se adaugă — cu rol cu totul secundar — unele cuvinte provenite de la populațiile migratoare, germanice în Apusul Europei, slave la români.

Cît despre maghiarii aflați în Transilvania, există informații și relatări istorice care confirmă că la origine au fost un popor migrator, venit din stepele Asiei în jurul anului 896 și s-a stabilit în Cîmpia Panoniei. „Ungurii" — scrie E. Moor — sau maghiarii originari din Asia din regiunea care se întinde la apus de ultimele ramificații ale Munților Altai, au înaintat treptat spre Apus, ocupînd succesiv ținuturile de stepă între cursul mijlociu al Volgăi și Munții Urali, apoi cele dintre Don și Nipru (pe la 830), pentru a ajunge pe la 889 în Atelkuz (Etelköz), adică în „țara dintre rîuri" (Bugeacul de mai tîrziu), unde diferite triburi se unesc și aleg conducător pe Arpad. După cîțiva ani, în 895, au părăsit Atelkuzul, în urma unui atac al bulgarilor și al unui nou neam năvălitor, pecenegii, care le devastează complet lagărul. Au pornit spre miază-noapte, de-a lungul Carpaților moldoveni și galițieni, pînă în dreptul orașului Munkacs, unde au trecut peste munți, coborîndu-se în Cîmpia Tisei (anul 896). De aici au organizat o serie de expediții de pradă, potolindu-se numai după ce împăratul Otto cel Mare a repurtat asupra lor o victorie categorică la rîul Lech, în anul 955".

După incursiunile spre apusul Europei, strămoșii ungurilor s-au organizat într-un stat pe ambele maluri ale Dunării de mijloc și s-au încreștinat.

Fiindu-le barat drumul spre apus, regii unguri au pornit expediții împotriva popoarelor vecine, în dorința lor de a cuceri noi teritorii, moravii și slovacii la nord de Panonia, croații și slovenii la sud, românii la răsărit, reușind să înfrîngă rezistența acestora și să-și întindă, pînă spre finele secolului al XIII-lea, stăpînirea asupra Slovaciei, Croației, Sloveniei și Transilvaniei.

Regatul feudal ungar nu a avut posibilitatea să colonizeze teritoriile cucerite cu locuitorii unguri, implantînd doar insule, astfel că granițele regatului, mărit spre miazăzi și răsărit, nu puteau fi apărate împotriva ultimilor migratori: cumanii, tătarii. Pentru a rezolva problema, regii unguri au invitat străini să se așeze în regat, dîndu-le pămînt și privilegii, numindu-i „hospites regis" (oaspeții regelui).

În acest scop, în Transilvania s-au produs două colonizări masive, prin așezarea secuilor și aducerea coloniștilor sași — ultimii chemați încă sub regele Geza al II-lea (1141—1161) — cărora li s-a încredințat apărarea granițelor spre răsărit și miazăzi.

În legătură cu pătrunderea ungurilor în Transilvania și cu înstăpînirea regatului ungar aici se ridică pentru istoriografia ungară întrebări la care nu va putea niciodată să răspundă: Rösler și istorici unguri afirmă că la venirea ungurilor Transilvania era pămînt pustiu; implicit, nu li s-ar fi opus nici o rezistență și totuși n-a fost anexată în acel timp la Ungaria, trebuind să treacă multe sute de ani pînă la anexarea Transilvaniei, în 1867. Pînă la 1867 Transilvania a avut autonomie, cu voievozi, principi și guvernatori, legi proprii, dietă și guvern aparte de Ungaria. După ocuparea Transilvaniei „pămînt pustiu", înseamnă că ungurii au devenit „băștinași", dar coloniștilor secui și sași li s-au acordat privilegii; față de cine, față de maghiarii băștinași? Sau dacă secuii și sașii au fost așezați în pămînt pustiu, nu aveau față de cine să aibă o situație privilegiată, fiind singurii locuitori ai teritoriilor acordate de regii unguri în folosință perpetuă.

În condițiile în care eforturile tuturor românilor, din întregul spațiu carpato-danubiano-pontic era îndreptat spre unificare statală, autonomia Transilvaniei trebuia menținută și respectată, iar organizarea sa administrativă trebuia să aibă o structură deosebită de restul statului feudal ungar, păstrîndu-se pentru ea forma autohtonă de organizare — voievodatul. Acesta rămîne o instituție specifică numai Transilvaniei în cadrul regatului, impunînd provinciei românești o dezvoltare deosebită de restul regatului, în tot timpul cît a făcut parte din el. Căutînd să explice această formă de organizare statală, istoricul ungur Farczády Elek scria: „Regii Ungariei au fost siliți să încuviințeze organizarea deosebită a Transilvaniei, deoarece sentimentul independenței era aici așa de adînc înrădăcinat, încît formațiunea statală, pornită odată, nu mai putea fi oprită". Aceasta este explicația faptului că românii și-au păstrat multă vreme administrația proprie, instituțiile juridice diferite de cele unguresti, armata proprie, ceea ce le-a asigurat o quasi-autonomie.

Deși existența voievodatelor române este confirmată de cronicarii unguri Anonymus și Keza, istoricii unguri tîrziu au declarat relatările cronicarilor ca fiind neverosimile și deci lipsite de încredere. Adevărul adevărat, spun istoricii contestatari, este cel afirmat de ei prin afirmațiile expuse în lucrările lor, prin care ajung la concluzia că la venirea ungurilor în Transilvania, teritoriul acesteia era „pustiu". Dintr-o dată Dacia Traiană, înfloritoare și prosperă, și în speță Transilvania, bogată în aur și argint, fier și sare, cu pășuni și cîmpii mănoase, este părăsită — după părerea acestor istorici — de daco-romani, popor stabil pe pămîntul pe care au trăit strămoșii lor, devenind pe neașteptate popor migrator care a plecat în lumea largă, iar tot dintr-o dată ungurii s-au transformat dintr-un popor migrator în popor stabil.

Și după 1526, anul în care regatul ungar s-a prăbușit la Mohaci sub loviturile otomanilor, Transilvania s-a bucurat de vechile privilegii și libertăți, de acum sub suveranitate otomană pînă la 1688; de la această dată, principatul, ridicat de Maria Tereza în 1765 la rangul de Mare Principat, trece sub suveranitatea Imperiului habsburgic, pînă la 1867. Abia în 1867, în urma votului dietei nobiliare de la Cluj, dar mai cu seamă că monarhia, zdruncinată de criză, și-a găsit aliatul firesc în nobilimea ungară, Transilvania a fost înglobată administrativ și politic la Ungaria, desființîndu-i-se autonomia.

Pentru justificarea în ochii opiniei publice mondiale a legalității anexării Transilvaniei la regatul ungar supus Austriei, s-a lansat teoria „pămîntului pustiu", insistîndu-se asupra faptului că ungurii au fost băștinași pe pămîntul acesteia și deci stăpînitori, iar românii venetici, deci fără drepturi și supuși unor grele obligații. Începînd din secolul al XIII-lea și pînă în secolul al XVIII-lea românii s-ar fi „infiltrat" în Transilvania peste ungurii băștinași, venind din Muntenia și Moldova, unde au fost „asupriți și exploatați".

Și așa s-a născut o a doua teorie inventată de maeștrii falsificatori ai istoriei: infiltrarea sau imigrarea românilor în Transilvania, unde „băștinașii" unguri i-au primit cu „brațele deschise".

Aceste teorii au dat naștere la replici din partea istoricilor români și a unora străini, care susțin permanența și continuitatea poporului român, disputa continuînd și după Unirea Transilvaniei cu România în 1918, consfințită de Tratatele de Pace. Din partea ungară s-au ignorat, în mod premeditat, documentele oficiale publicate de Ungaria însăși, care făceau imposibilă lansarea teoriilor amintite. Istoricii unguri nu pot invoca documente istorice care să confirme cînd, cum și în ce proporții au avut loc infiltrări de români din celelalte două țări române în Transilvania.

Afirmațiile noastre sînt axate exclusiv pe realitățile istorice din Transilvania, pe documentele oficiale ungare publicate între 1867—1918, adică numai pe timpul în care Transilvania fusese anexată de Ungaria, și anume: statisticile oficiale din anii 1880, 1890, 1900 și 1910, hărțile etnografice întocmite după acele statistici, lucrarea semioficială a publicistului Balogh Pál *(A Népfajok Magyarországon*, Editura Ministerului Instructiunii, Budapesta, 1902), precum și mărturiile unor istorici și oameni politici unguri.

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

ION AGÂRBICEANU ŞI „ASTRA"

Între evenimentele culturale de primă mărime ale anului 1988 se numără și comemorarea a 25 de ani de la trecerea întru nemurire a celui care a fost Ion Agârbiceanu, preotul, scriitorul, publicistul, luptătorul, a cărui vastă activitate: poezii, povestiri, romane, scrieri memorialiste, studii de istorie și critică literară, articole culturale, politice și ecleziastice se întinde pe o perioadă de peste șase decenii, de la debutul din 1899 și pînă la trecerea în veșnicie în 1963.

Autorul romanului „Arhanghelii" sau al nuvelei „Fefeleaga" a depus o statornică activitate și în cadrul „Astrei", activitate ale cărei începuturi se plasează în anul 1906, cînd tînărul scriitor asistă la adunarea generală a Asociațiunii, ținută în sept.—oct. la Brașov, după ce, în luna iulie a aceluiași an, în Raportul secretarului II (Octavian Goga) către ședința plenară a Secțiunilor științifice-literare, se face următoarea apreciere și . . . propunere: „În timpul din urmă ne-au dat, între alții, apreciate bucăți literare d.e. D. I. Agârbiceanu, A. Cura și Z. Bârsan, dintre care niciunul, asemenea altora, sînt sigur, că nu a primit aproape nici o retribuție materială pentru munca lor . . . Vă rog a aduce în această privință hotărîrile pe cari le credeți mai potrivite trebuințelor" (este vorba de acordarea premiului „Andrei Mureșeanu" de 300 cor.).

În anul 1907, Agârbiceanu candidează și obține premiul „Astrei" cu volumul „De la țară" (a mai fost premiat și Zaharia Bârsan, pentru volumul „Ramuri").

În Raportul secțiunii literare, întocmit de V. Onițiu și Andrei Bârseanu se arată că „Agârbiceanu este mai sugestiv decît Slavici, mai impetuos, mai puternic, dispunînd totodată și de un stil mai bogat".

Tot în anul 1907 este ales membru în Comitetul despărțămîntului Abrud-Cîmpeni al „Astrei".

După ce, în mai 1910, este numit paroh la Orlat (jud. Sibiu), în octombrie al aceluiași an, este ales în Comitetul de conducere al despărțămîntului Sălișteal „Astrei".

Cu ocazia numirii în parohia Orlatului, mai multe ziare consemnează evenimentul, printre acestea în „Poporul român", X, nr. 24, 6/19 iunie 1910, apare articolul „Un sat cu noroc", iar în „Gazeta Transilvaniei", LXXIII, nr. 118, 30 mai/12 iunie 1910, articolul „Introducerea părintelui I. Agârbiceanu de paroh al Orlatului", din care spicuim:

„Ziua de 29 mai (st.n.) va rămîne o zi însemnată în istoria comunei Orlat, prin faptul că în această zi a fost introdus de paroh al acestei comune cunoscutul nuvelist, părintele Ion Agârbiceanu . . .

Orlățenii l-ar fi primit cu porți de triumf, cu banderii, dar iubitorul de modestie a făcut cunoscut înainte că acelea nu-i sînt pe plac".

Și încheie:

„Fii binevenit în mijlocul nostru, părinte Agârbicene, orlățenii au avut noroc de un om ca dumneata . . . care să-i ridice iarăși la acea vază ce au avut odată în vremurile străbune".

În 1912 Asociațiunea îl alege membru corespondent în Secția literară, împreună cu Axente Banciu, Const. Lacea, N. Dragoman, Al. Ciura, St. Cacoveanu și Horia Petra Petrescu și candidează din nou la premiul „Andrei Mureșanu" cu lucrarea „Două iubiri", pentru ca în 1913 să îl găsim între membrii Comitetului Central al „Astrei", alături de A. Bârseanu — președinte, Oct. Tăslăuanu — notar (secretar), V. Bologa, Ars. Bunea, P. Cosma, O. Goga, N. Ivan, Ion Lupaș, I. F. Negruțiu, Il. Pușcariu, O. Russu, N. Togan, I. Banciu.

Anul 1914, odată cu apariția, în Editura „Luceafărul" a romanului „Arhanghelii", marchează o dată importantă în dezvoltarea prozei românești. Este demn de remarcat că manuscrisul romanului se află în posesia Bibliotecii „Astra".

Din anul 1920, Agârbiceanu își începe colaborarea la revista „Transilvania" — organul de presă al „Astrei", pe care o va conduce apoi, împreună cu H. P. Petrescu, începînd din 1928.

Este ales membru activ, începînd din 1925, al Comitetului Secțiunii filologice-literare a „Astrei" (printre membrii corespondenți figurînd Lucian Blaga și Adrian Maniu).

În ianuarie 1928, Comitetul Central al Asociațiunii îl numește secretar literar al Secțiunilor științifice-literare, președinte fiind Bogdan Duică.

Notăm că „Transilvania" din 1928 îi face o recenzie romanului „Legea minții", recenzie din care redăm cîteva aprecieri: „De la începutul activității sale literare scrisul d-lui I. Agârbiceanu a fost caracterizat prin două elemente fundamentale: inspirația din mediul vieții de la țară, din lumea țăranilor și intelectualilor români din satele ardelenești, și o concepție stabilă asupra lumii și a vieții". Iar mai departe: „Opera de artă nu e o copie, o fotografie a vieții, ci o creație din nou. Acest nou îl constituie sensibilitatea, reflecția interioară, atitudinea sufletească a artistului în fața lumii și a vieții și exprimarea acelui nou atîrnă de talentul și munca ce o depune autorul, în exteriorizarea creației . . . De la cele dintîi scrieri ale sale, I. Agârbiceanu a fost captivat de psihologia subiectului ce-i căzuse din lumea înconjurătoare, în suflet, și s-a cufundat tot mai mult cu tainele vieții sufletești a diferitilor oameni ajungînd mereu la fondul comun de umanitate".

La primul Congres cultural al „Astrei" din aprilie 1930, Ion Agârbiceanu este ales secretar general al Congresului și prezintă raportul „Problema colaborării și eventual fuziunea „Astrei" cu alte societăți culturale".

Și în continuare desfășoară aceeași bogată activitate în cadrul Asociațiunii participînd la adunările generale de la Caransebeș (1930), Sfîntu Gheorghe (1931), Deva (1932), Brașov (1933), Tîrgu Mureș (1934), Satu Mare (1935), Blaj (1936), Timișoara (1937), Sibiu (1939), unde prezintă rapoartele Secțiunilor literar-filologice și științifice și reprezintă Asociațiunea la diferite manifestări din țară.

În aprilie 1940 demisionează din postul de secretar general al Astrei, pe care îl deținea din 1928, și din Comitetul Central, primind mulțumiri pentru o activitate rodnică, în slujba marilor idealuri pe care le-a servit „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român", prin cei mai destoinici membri ai săi, între care Ion Agârbiceanu ocupă unul dintre primele locuri.

Marele scriitor, om de cultură și de acțiune se stinge, în vîrstă de 81 de ani, în mai 1963, la Cluj.

Nicolae Gastone

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

Din AGENDA Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST

■ *Luni, 2 mai a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a vizitat mănăstirile Cheia şi Suzana din judeţul Prahova, interesîndu-se de viaţa duhovnicească şi gospodărească a acestor două aşezăminte monahale.

■ *Miercuri, 4 mai a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a făcut o vizită la şantierele de lucrări de la Institutul Teologic şi Centrul Ecumenic, la şantierul de reparaţii şi consolidare a Bisericii Sf. Spiridon-Nou şi la şantierul de construcţii ale noilor Ateliere ale Institutului Biblic şi de Misiune ortodoxă de la Popeşti-Leordeni. În această vizită de lucru P. F. Sa a fost însoţit de P. S. Episcop Roman Ialomiţeanul, vicarul Sf. Arhiepiscopii a Bucureştilor şi de P. C. Pr. Ioan Neamu, consilierul Sectorului Tehnic şi de construcţii.

■ *Joi, 5 mai a.c.* — În sala de şedinţe a Palatului patriarhal, P. F. Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureştilor, care a rezolvat probleme curente.

■ *Vineri, 6 mai a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a primit în audienţă pe Prof. Vasile Gionea preşedintele Asociaţiei de Istorie Comparativă a Instituţiilor şi Dreptului din R. S. România.

— P. F. Patriarh Teoctist a primit în audienţă pe Excelenţa Sa Dl. Ernst Thurnheer ambasadorul Elveţiei la Bucureşti. La primire au fost de faţă P. S. Episcop-vicar Patriarhal Nifon Ploieşteanul şi P. C. Pr. Alexandru Tudor consilier patriarhal.

■ *Vineri, 13 mai a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a primit pe PP. SS. Episcopi, Gherasim al Rîmnicului şi Argeşului, Epifanie al Buzăului, pe P. Cuv. Arhim. Sofian de la Mănăstirea Antim şi pe P. Cuv. Arhim. Grigore Băbuş, care au vizitat aşezămîntul românesc Prodromul şi alte Mănăstiri din Muntele Athos.

■ *Duminică, 15 mai a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie săvîrşită la Catedrala patriarhală, la sfîrşitul slujbei rostind cuvînt de învăţătură şi povăţuire duhovnicească.

SIBIU

■ *Simbătă, 28 mai 1988,* I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului s-a întîlnit în sala din aripa nouă de la reşedinţa mitropolitană din Sibiu cu studenţii din an. IV de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Erau de faţă P. C. rector Constantin Voicu şi corpul profesoral, precum şi permanenţa Consiliului arhiepiscopesc.

În numele absolvenţilor a vorbit dl. *Chirilă Ioan,* care a exprimat bucuria momentului, acum la încheierea studiilor universitare, precum şi alese mulţumiri I. P. S. Sale şi celorlalţi Ierarhi, pentru toată purtarea de grijă. În numele colegilor, a făgăduit că se vor strădui să-şi facă conştiincios datoria în parohiile în care vor fi rînduiţi să lucreze.

A vorbit apoi I. P. S. Mitropolit *Antonie,* care, între altele, le-a subliniat ideea că se află la un sfîrşit şi la un început, la un sfîrşit de muncă pe care vor „clădi" ceea ce începe acum, „viaţa voastră de acum încolo". „Începînd de astăzi din ucenici deveniţi dascăli şi din fii, părinţi" — a arătat I. P. S. Sa.

Evocînd modul anevoios în care se studia acum 40 de ani, cînd urmele războiului şi ale unei puternice secete se simţeau la tot pasul, I. P. S. Sa le-a dat în continuare o seamă de sfaturi practice, legate îndeosebi de căsătorie, de parohia în care vor lucra şi de starea responsabilă în care trebuie să se prezinte la hirotonie, încheind cu îndemnul stăruitor de a fi „preoţi buni".

■ *Duminică, 29 mai 1988,* de Praznicul Pogorîrii Duhului Sfînt, I. P. S. Mitropolit Antonie a săvîrşit Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi.

La priceasnă, I. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură, zăbovind cu deosebire asupra lucrării Sf. Duh în viaţa Bisericii şi a omenirii în general.

CLUJ

■ *Duminică, 3 aprilie 1988,* Duminica Floriilor, în cadrul slujbei vecerniei, corul catedralei arhiepiscopale din Cluj-Napoca, pregătit şi dirijat de P. C. Arhid. Prof. Ioan Brie, a susţinut un înălţător concert religios, în cadrul căruia au fost interpretate o parte din cele mai frumoase cîntări specifice Postului Mare, armonizate de cunoscuţi compozitori, cum sînt: „Cîntări în Postul Mare" (de I. Brie), „Cămara Ta Mîntuitorule..." (de N. Lungu), „La rîul Vavilonului" (de I. Brie), „Acestea zice Domnul" (de S. Drăgoi), „Oratoriu" (de Gh. Mandicevschi), „Miluieşte-mă Dumnezeule..." (de Gh. Cucu) şi altele. Mulţimea credincioşilor prezenţi a beneficiat de o oră de înălţătoare trăire spirituală.

■ *Duminică, 10 aprilie 1988,* de praznicul Învierii Domnului, I. P. S. Arhiepiscop Teofil, după ce la orele 24, a săvîrşit slujba Învierii, la orele 10 a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în catedrala arhiepiscopală.

P. S. Episcop-vicar Iustinian a săvîrşit slujba Învierii la biserica Sf. Treime, iar Sf. Liturghie arhierească în biserica „Schimbarea la Faţă", din municipiul Cluj-Napoca.

După Sf. Liturghie, potrivit tradiţiei, P. S. Iustinian, Permanenţa Consiliului Eparhial, slujitorii catedralei şi personalul Centrului eparhial, în salonul reşedinţei arhiepiscopale au felicitat pe I. P. S. Arhiepiscop Teofil cu prilejul marelui praznic al Învierii Domnului.

■ *Luni, 11 aprilie 1988,* a doua zi de Sf. Paşti, I. P. S. Arhiepiscop Teofil a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în biserica „Schimbarea la Faţă" din municipiul Cluj-Napoca. La sfîrşitul Sf. Liturghii, I. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură.

În aceeaşi zi, P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul, a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca. La sfîrşitul Sf. Liturghii, P. S. Sa a rostit un instructiv cuvînt de învăţătură.

ORADEA

■ *Slujba Învierii* (10 aprilie 1988) a fost oficiată, succesiv, de P. S. Episcop Vasile la cele două frumoase catedrale episcopale din Oradea, în prezenţa unui mare număr de credincioşi. Sf. Liturghie arhierească, cu citirea Pastoralei ierarhului, a fost săvîrşită în Catedrala cu Lună, iar Vecernia Învierii în biserica „Sf. Nicolae" (Catedrala a II-a), cu citirea Sf. Evanghelii în 12 limbi. Ierarhul a ţinut cuvînt de învăţătură. Apoi, la reşedinţa episcopală, a avut loc o recepţie, la care au participat membri ai Adunării şi Consiliului eparhial, angajaţi Centrului Eparhial, preoţii şi un însemnat număr de credincioşi din oraşul de reşedinţă, precum şi membrii corurilor de la cele două catedrale. Cu acest prilej, cei de faţă, prin cuvîntul pr. Gheorghe Prutea — nu de la parohia Oradea-Centrală, au prezentat respectuoase felicitări ierarhului de Sf. Sărbători. P. S. Sa a mulţumit călduros, urînd tuturor deplină sănătate şi fericire. Corul Bisericii cu Lună a intonat imnul arhieresc şi alte piese corale adecvate.

■ *A doua zi de Sf. Paşti,* potrivit tradiţiei, chiriarhul a poposit în mijlocul credincioşilor din *oraşul Beiuş,* săvîrşind Sf. Liturghie în biserica „Sf. Dumitru" (din centru), răspunsurile fiind date de corul parohial. Cu acest prilej, preoţii pensionari Ilie Mihele şi Ilie Şarba, pentru rodnică şi îndelungată activitate pastorală (de aproape 50 de ani) au fost distinşi de ierarh cu înalta distincţie de *iconom-stavrofor,* între care au primit şi hirotesia. În vorbirea sa, ierarhul şi-a manifestat satisfacţia de progresul vieţii religioase a credincioşilor din acest oraş, ca rezultat al prodigioasei activităţi desfăşurate de cei trei păstori sufleteşti: Pr. prot. Teodor Cios şi preoţii-parohi Ioan Pituţ şi Ioan Hinsu.

■ *A treia zi de Sf. Paşti,* ierarhul a săvîrşit Sf. Liturghie în biserica din parohia *Chişcău,* prot. Beiuş, în prezenţa unui mare număr de credincioşi, cărora le-a împărtăşit hrană sufletească din tezaurul învăţăturii Bisericii noastre ortodoxe, precum şi îndemnuri patriotice. Totodată i-a felicitat pe credincioşi şi pe păstorul lor sufletesc pentru frumoasa casă parohială terminată în anul trecut, ca şi pentru lucrările de înnoire a bisericii, ce se află în curs de executare. Pentru bogată şi rodnică activitate pastorală şi obştească, preotul-paroh Antin Purle a fost distins cu rangul de *iconom.* Cu aceeaşi distincţie şi pentru merite asemănătoare a fost învrednicit şi preotul Gheorghe Ciolac de la parohia Rieni (Beiuş), primind ambii şi hirotesia în acest grad.

■ Vineri, de sărbătoarea *Izvorul Tămăduirii* (15 aprilie 1988), P. S. Episcop Vasile a făcut un popas duhovnicesc la *Mănăstirea Izbuc,* săvîrşind de ziua hramului Sf. Liturghie în biserica cea mare, în prezenţa unui mare număr de credincioşi veniţi din apropiere, dar şi din foarte mari îndepărtări, cărora ierarhul le-a umplut sufletele cu aleasă merinde duhovnicească. Totodată, a adresat cuvinte de apreciere părintelui stareţ, Prea Cuviosul Protosinghel Iorest Grebenea, pentru deosebita rîvnă depusă întru progresul vieţii duhovniceşti şi al celei gospodăreşti de la acest aşezămînt monahicesc, declarîndu-se mulţumit de toate cele văzute. Cu acest prilej, monahul Simion Pop, vieţuitor la această mănăstire, a fost hirotonit întru ierodiacon.

■ *Binecuvîntare de biserică.* Duminică, 24 aprilie 1988, ierarhul a săvîrşit slujba de binecuvîntare a bisericii din parohia *Horea,* prot. Carei, în urma lucrărilor de înnoire exterioară şi interioară din ultimii ani. P. S. Sa a vorbit despre semnificaţia salutului creştinesc „Hristos a înviat". De asemenea, a vorbit despre mărturiile sfinţilor români, ierarhii Ilie Iorest şi Sava Brancovici, sărbătoriţi la această dată. La fel, a scos în evidenţă vrednicia credincioşilor de aici, veniţi din Munţii Apuseni, urmaşi de-ai lui Horea şi Avram Iancu. Pentru deosebitul zel pastoral, ca şi pentru bogatele rezultate ale acestui zel, în cei 16 ani de pastoraţie, atît în matră, cît şi în filia Ciumeşti, preotul-paroh Zaharia Tăut a fost distins cu rangul de *iconom,* iar membrilor Consiliului parohial li s-au înmînat scrisori arhiereşti de apreciere.

■ *Conferinţe preoţeşti administrative.* Între 19 şi 28 aprilie 1988, s-au desfăşurat la sediile celor şapte protopopiate din eparhie lucrările primei conferinţe preoţeşti administrative din acest an, avînd ca temă: *Sfînta Liturghie în lucrarea pastoral-misionară a preotului şi importanţa ei în viaţa credincioşilor.* Lucrările au fost conduse de delegaţi chiriarhali de la Centrul Eparhial. La lucrările de la protopopiatele Oradea, Beiuş, Marghita, Satu Mare şi Carei a participat şi P. S. Episcop Vasile.

Părintele Protesor Dr. Petru Rezuş — la vîrsta de 75 de ani

(Continuare din pag. a 2-a)

Pe Urmele lui Ion Creangă, Ed. Eminescu, 1977; Vama de aur, Ed. Cartea Rom. 1977; Cosiţele Doamnei, Roman, Ed. Eminescu, 1979; Făt-Frumos cel Luminos, Ed. Facla, 1979; Războieni, Roman, Ed. Cartea Rom., 1980; Dansul şerpilor. Roman, Ed. Eminescu, 1981; Ion Creangă. Mit şi adevăr, Ed. Cartea Rom. 1981; Mihai Eminescu, Ed. Cartea Rom., 1983; Leca Morariu, De la noi, Ediţie de Petru Rezuş, Ed. Minerva, 1983; Dumbrava Roşie. Roman, Ed. Militară, 1984; Pe aripi, Ed. Cartea Rom. 1987, etc. De amintit şi lucrarea istorică: Contribuţii la istoria oraşului Rădăuţi, Bucureşti, 1974. Cărţile literare enumerate, totalizează peste 3700 de pagini.

Prof. dr. Petru Rezuş este membru titular (din 1980) al Uniunii Scriitorilor din R. S. România şi laureat (1981) al Cîntării României pentru romanul Războieni. Înainte de aşternerea pe hîrtie a acestor rînduri, îşi pregătea conferinţa: „Arhetipuri paremiologice", pe care urma s-o ţină, ca invitat, sub cupola Academiei R. S. România.

Dacă titlul, diploma şi invitaţia amintite, precum şi faptul că toate publicaţiile sale literare sînt epuizate, ne spun totul, în mod sintetic, despre valoarea acestor lucrări literare, ce vom spune despre valoarea lucrărilor sale teologice? Aceasta e cu neputinţă de cuprins în puţine cuvinte. Ne mărginim să spunem că pr. prof. dr. Petru Rezuş este primul teolog român ortodox care a abordat şi a rezolvat, la nivel de monografie, probleme teologice cardinale ca: dezvoltarea dogmatică, problematica şi axiologia Teologiei Fundamentale, pnevmatologia ortodoxă ş.a. Este singurul teolog român ortodox care a alcătuit şi a tipărit un curs universitar complet de Teologie Fundamentală. În toate lucrările sale teologice, dar mai ales în cele de teologie fundamentală, se vădeşte a fi un teolog dublat de omul de cultură. Profunzimea raţionamentului său şi larga sa cultură ştiinţifică fac ca lucrările sale de teologie fundamentală să-şi păstreze valoarea şi interesul pînă astăzi.

Gînditor de larg orizont s-a dovedit şi în prelegerile ce le ţinea de la catedră. Ca profesor, la catedră, vorbea liber, cursurile sale fiind adevărate creaţii ce captivau interesul, atenţia şi adeziunea studenţilor săi mai ales prin claritatea şi eleganţa exprimărilor, prin subtilitate şi elevaţie spirituală. Orele de teologie fundamentală constituiau pentru studenţii săi prilejuri de autentică delectare spirituală. Ca om, faţă de studenţii săi, a avut întotdeauna o atitudine părintească, plină de tact şi de delicateţe, de sobrietate şi corectitudine. Pe doctoranzi i-a îndrumat cu competenţă, unii dintre ei devenind veritabili teologi.

Prin activitatea şi opera sa, părintele prof. dr. Petru Rezuş, a sporit patrimoniul teologic al ortodoxiei româneşti şi cel cultural, spiritual al poporului nostru şi pentru aceasta îi aducem — acum la împlinirea a 75 de ani de viaţă — cuvenitul omagiu şi prinosul recunoştinţei tuturor celor care l-au stimat şi iubit statornic şi fără rezerve. Totodată, îi dorim sănătate şi viaţă îndelungată şi ştiindu-l în continuă efervescenţă creatoare îi urăm spor bun şi noi satisfacţii.

Semnalăm... Semnalăm...

● *O nouă etimologie a numelui propriu CARPAŢI propune Magdalena Popescu-Marin* (Studii şi cercetări de lingvistică, *XXXIX, nr. 2, 1988, p. 163—166). Pînă acum istoricii îl derivau din numele tribului dacic* Carpi. *(ex. Al. Philippide,* Originea românilor *I, Iaşi, 1925, p. 287—288). Magdalena Popescu-Marin, lărgind aria izvoarelor spre teritoriile romane, propune o derivare din retoromanul* carp/crap. *(Retoromanii sînt o populaţie care trăieşte în sud-estul Elveţiei, nord-estul Italiei şi în Alpii Dolomitici).*

Documentată plauzibil, teza merită toată atenţia.

● *S.O.P. (Service Orthodoxe de Presse, nr. 127, 1988) publică sub genericul* Document *studiul P. C. ierom. Daniel Ciobotea:* La participation des baptisés au processus préconciliaire *(p. 15—23). Solid!*

● *Un valoros studiu publică în* Revista de istorie *(t. 41, nr. 2, 1988, p. 205—217) Nicolae Conovici şi George Trohani: SANCTUARE ŞI ZONE SACRE LA GETO-DACI. Interesantă este metoda pe care şi-o propun autorii, şi anume studierea vestigiilor arheologice cu semnificaţie religioasă, nu doar cu mijloacele arheologiei tradiţionale, ci mai ales în lumina cunoştinţelor teoretice actuale privind istoria religiilor (p. 205).*

Tema tratată astfel, conduce la reconstituirea realităţilor din trecutul nostru îndepărtat pînă la detalii care conturează viaţa spirituală a strămoşilor noştri, cu mult mai multă exactitate, întregindu-ne cunoştinţele despre ei şi apropiindu-ni-i.

● *Ştiri noi despre românii din Transilvania din a doua jumătate a sec. al XVII-lea şi prima jumătate a sec. al XVIII-lea descopere Dumitru Zaharia, cercetînd arhive din România şi Italia. Se ocupă în special de Luiggi Ferdinando Marsigli (Marsili) — 1658—1730, ofiţer italian în armata austriacă, în operele căruia e prezentă geneza poporului român din daci şi din romani, vechimea şi continuitatea poporului român pe vatra vechii Dacii, latinitatea limbii, vechimea obiceiurilor, ortodoxia credinţei etc. (în* „Formarea şi continuitatea poporului român în operele unor istorici italieni", *în „Revista Arhivelor", anul LXV, vol. L, nr. 1, 1988, p. 51—56).*

● *Aşadar — a se citi regretul în acest cuvînt de început — serialul lui Andrei Pleşu „Minima moralia" din „Viaţa românească" s-a încheiat, şi acum s-a închis într-o carte cu acelaşi titlu (Cartea românească, Bucureşti, 1988, 157 p.). Pentru cititorul încă neavizat, traducem: prin chiar cuvintele lui Andrei Pleşu,* Minima moralia *conţine* „elemente pentru o etică a intervalului", *adică un fel de etică pentru înainte de a şti pe ce lume te afli, dar cînd ai totuşi nevoie de o stea polară. Las cititorilor plăcerea de a descoperi dacă această stea polară există, sau e inventată de autor şi dacă, după caz, stă pe cer sau e un bec ţinut în capul unei prăjini pînă la înălţimea la care îl putem noi vedea (à propos de p. 109). Las unei discuţii în doi plăcerea de a stabili de comun acord, dacă* Minima *duce la portocale sau la migdale amare! Dacă* „orice demers etic bine condus tinde, firesc, spre propria sa dizolvare" *(p. 8), am putea înţelege că operăm cu etica socratică: tot răul vine din absenţa cunoaşterii. Dar Pleşu nu cade uşor în capcane. Ştie că nu e aşa, chiar dacă ne mai întinde el o cursă: „Între doi monahi cu* la fel de intensă *vocaţie spirituală (căci cultura nu poate ţine loc de vocaţie), e, poate, mai bun cel care,* în plus, *e şi om de cultură" (p. 107). S-a apărat cu un „poate", dar pe pagina următoare dă înapoi de-a binelea: „ceea ce numim* „cultură", *e cea mai bună mijlocire* atunci cînd îţi lipseşte nemijlocirea" *(p. 108). Aşadar dilema cu monahul se rezolvă de fapt cînd lămureşti ce e cu mijlocirea şi cu nemijlocirea. Dar să nu fim prea limpezi. Fraza e introdusă cu* „S-ar spune", *deci e dubitativă. Sfîrşitul capitolului nu mai este însă dubitativ:* „O bună aşezare în cultură ar putea fi tocmai asta: a trăi simultan adîncurile şi înălţimea, a te instala cu cultură cu tot în profunzimea de deasupra ei..." *(p. 110). Text pascalian. Ne oprim. Din motive de spaţiu. Despre această cărticică s-ar putea scrie multe cărţi!*

● *A apărut ISTORIA CREDINŢELOR ŞI IDEILOR RELIGIOASE, vol. III, de Mircea Eliade, trad. de Cezar Baltag (Ed. Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1988, 359 p.).*

Nu are nevoie de recomandaţii.

● *„Transilvania", revista noastră de la Sibiu, se menţine cu statornicie pe linia de calitate cu care au investit-o întemeietorii, fiecare număr nou îmbogăţindu-ne cu studii din cele mai diverse domenii, precum istoria şi arta, critici literare, versuri şi proză. Sub unul din cele 17 generice, „Patrimoniu documentar", Iordan Datcu se opreşte în nr. 2/1988 (p. 46—47) asupra unui cronicar al ASTREI: Emanoil Bucuţa (1887—1946). Vorbind despre unul din întemeietorii ASTREI, Andrei Şaguna, Emanoil Bucuţa îl numea:* „măreţul Şaguna, monumental cît un aşezămînt, cu rădăcinile lui aproape de poveste din Macedonia românească" *(p. 47).*

● *Theodor Damian face paşi mari şi siguri spre poezie, prin ciclul pe care i-l publică revista „Luceafărul" (an. XXXI, nr. 19, 1988, p. 4). Temele lui sînt întotdeauna grave şi solemne (Patria, Trecere, Cîntec pentru Horea, „Rex Daciae"), iar versul său investeşte cuvintele cu forţă de comunicare şi convingere.*

● *A apărut în „Biblioteca pentru toţi" (Ed. Minerva, 1988, 246 p.),* RĂZBOIUL TROIEI SAU SFÎRŞITUL ILIADEI, *de Quintus din Smyrna, în traducerea lui D. Şt. Rădulescu, cu o introducere de Eugen Cizek. Este o epopee scrisă în original în versuri, imitîndu-l pe Homer, despre legenda războiului troian (titlul original:* Posthomerice). *Traducerea e în proză, dar păstrează cadenţele originalului şi stilul inconfundabil al epopeilor antice greceşti, deşi traducătorul preia textul din franţuzeşte. Lectura e uşoară şi bucură.*

● Constelaţia lirei *(Cartea românească, 1987, 379 p.) e o antologie de poezie contemporană în care 65 de poeţi, pe cît de mari, pe atît de tineri cîntă pe tot atîtea coarde un singur cîntec: al frumuseţii, al iubirii şi al laudei „limbii vechilor Cazanii", aceeaşi pe care o cîntă peste tot „pe la vatra lor ţăranii".*

Eveniment de comuniune adîncă şi înaltă, ca de la pămînt la cer!

● *Ne-a sosit „Altarul străbun" din Australia (an. XVII, nr. 1, 1988), editat de pr. Dumitru Găină. Număr bun, cu ştiri, studii şi ilustraţii de calitate. Îşi păstrează ca şi revista dlui Andrica, o ţinută civilizată. O prezentare a lui Al. Mateevici semnează pr. Sandi Mehedinţu. Se reproduc şi şapte strofe din „Limba noastră". Poezia e desigur frumoasă şi unică în întregime!*

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi,* Arhid. *Gheorghe Papuc,* Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea,* Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 15 iunie 1988 Nr. 23—24/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Calendar de inimă

ICOANE PE STICLĂ ŞI OM CU DRAGOSTE DE ELE LA SIBIEL

Biserica „Sf. Treime" din Sibiel, frumos aşezată într-o gură de munte, păstrează amintiri de existenţă de prin secolul al XIV-lea. De atunci ţine legătura credincioşilor născuţi şi crescuţi acolo, cu Dumnezeul lor şi al părinţilor şi părinţilor acestora. De atunci şi poate şi mai din vechime e poarta lor către cer, căci bisericile se zideau de obicei pe locul altora mai vechi, care, ca tot ce e de pe lumea aceasta, îmbătrîneau şi trebuiau înlocuite.

În vremea noastră, de mulţi ani parohia e păstorită de vrednicul preot stavrofor Zosim Oancea, îndrăgostit nu numai de misiunea lui preoţească propriu-zisă, dar şi de frumos. Aşa s-a trezit adunînd arta iconarilor pe sticlă — specifică Transilvaniei — şi i-a venit ideea alcătuirii unui muzeu. A strîns de peste tot ceea ce prisosea credincioşilor, şi aşa s-a născut „Colecţia de icoane din Sibiel". Este în întregime opera sa.

Cînd icoanele s-au înmulţit, sosind tot mai multe donaţii, s-a simţit nevoia de mai mult spaţiu. Părintele Zosim Oancea n-a ezitat, s-a şi gîndit la un nou spaţiu, şi aşa a răsărit clădirea actuală. S-a implicat cu o sumă simbolică în construirea ei, la intervenţia noastră şi Consiliul Ecumenic al Bisericilor, pe cînd cel ce semnează aceste rînduri era membru în Comisia europeană CICARWS (Într-ajutoare bisericească).

Astăzi colecţia se bucură de un local adecvat. Centrul eparhial a ajutat mult la desăvîrşirea lucrărilor, la instalaţia de încălzire ş.a., dar nimic nu s-ar fi făcut fără zelul şi insistenţele părintelui Zosim Oancea. Ne bucurăm că ideea sa s-a întrupat, şi că icoanele pe sticlă îşi comunică mesajul de spiritualitate ortodoxă românească, şi de artă ţărănească românească, atît vizitatorilor din ţară, cît şi din străinătate. Această artă românească a început de mult să-şi facă loc în cultura europeană, şi chiar şi peste oceane. Noi am încurajat o şcoală de iconari la mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus. Ştim că există una la mănăstirea Prislop şi altele în alte părţi ca să le numim numai pe cele de bună tradiţie.

Noi înşine am susţinut o comunicare despre „Teologia icoanelor pe sticlă din Transilvania", la un Colocviu organizat de „Societatea pentru studiul Sinoadelor ecumenice" din R.F.G. de pe lîngă Universitatea din Augsburg. Colocviul s-a ţinut la Constantinopol în toamna anului 1987, şi sub auspiciile Patriarhiei Ecumenice, cu prilejul aniversării a 1200 de ani de la ultimul Sinod ecumenic (Niceea 787), care a restabilit oficial cultul icoanelor.

De curînd am văzut o interesantă carte, scrisă de un străin despre icoanele noastre pe sticlă, A. Rispoli, ICONE SU VETRO NELLA PITTURA CONTADINA TRANSILVANA (Fabris, ediz. Marsilio, 1987, 114 p. cu 50 de ilustraţii) şi un articol semnat de Maria Donadeo în „Osservatore Romano" (20 aprilie 1988, p. 3): ICONE SU VETRO DE LA TRANSILVANIA: UN'ARTE PRIMITIVA RICCA DI SPIRITUALITA (Icoanele pe sticlă din Transilvania: o artă naivă bogată în spiritualitate).

Studiile româneşti asupra icoanelor pe sticlă sînt astăzi destul de numeroase. Ele scot în evidenţă atît caracterul lor bizantin, interiorizat, redus la esenţe, cît şi priceperea extraordinară şi aproape neverosimilă a iconarilor de a folosi metofora şi simbolul, în aşa fel încît să comunice privitorilor fiorul sacru al întîlnirii cu realităţile spirituale de dincolo, deşi iconarii erau simpli ţărani, fără academii de pictură. Sau, poate, tocmai de aceea! Ei au căutat şi au ştiut să facă din icoană nu numai un chip ci, mai ales, o prezenţă sacră, care să cheme dincolo de culoare şi desen, la o încîntare spirituală care să ceară închinarea inimii.

Părintele Zosim Oancea îşi continuă cu zel acest dublu apostolat: al preoţiei şi al artei. Îi mărturisim toată preţuirea şi ne bucurăm de îndoitul său har, pus în slujba sufletelor însetate de mîntuire şi de frumos.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Gînduri în proză şi versuri despre Eminescu

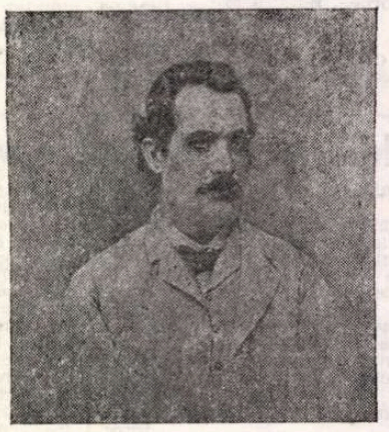

— „Mai puţin patetic, neamul românesc simte că şi-a asigurat dreptul la „nemurire", mai ales prin creaţia lui Mihai Eminescu ... Cît timp va exista, undeva prin lume, un singur exemplar din poeziile lui Eminescu, identitatea neamului nostru este salvată. Istoria patetică a neamului românesc a fost „proiectată în eternitate" prin versurile unui poet care a suferit toată viaţa de sărăcie, uneori chiar de foame şi a murit ... într-un ospiciu ... Este o lecţie de modestie pe care însăşi istoria ne-o dă, nouă tuturora ..."

(Mircea Eliade, *Despre Eminescu şi Hasdeu*, Iaşi 1987, p. 56).

— „Darul ce ni s-a făcut prin Eminescu? A apărut în lumea noastră un om, care a înţeles să fie om deplin. Cineva care n-a voit să fie al doilea".

(Constantin Noica, *Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii româneşti*, Bucureşti 1975, p. 170).

— „Eminescu a iubit egal şi statornic poporul său „de ţărani", valorile produse de acesta, în care a crezut şi pe care le-a folosit. Unul din factorii cei mai de seamă care au dat preţ neîntrecut personalităţii şi operei sale a fost legătura nezdruncinată, permanentă cu poporul. Aceasta a fost temelia pe care s-a ridicat edificiul gîndirii, credinţelor, creaţiei eminesciene ... Chiar în anii petrecuţi în străinătate, el are mereu ochii aţintiţi asupra ţării, prelucrează materialul folcloric strîns şi lucrează la cresterea conştiinţei şi culturii româneşti. Mereu are în faţa ochilor poporul acela minunat ... Mereu se trudeşte să-l cunoască ... şi să-i exalte fiinţa ...

Nimic nu exprimă mai întreg legătura acestui poet naţional cu fiinţa poporului său decît cuvintele pe care el însuşi le-a scris, într-o clipă din acelea rare de conştiinţă lucidă asupra geniului său atît de reprezentativ: „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor, cum soarbe soarele un nour de aur din marea de amar".

(Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu*, Bucureşti, 1963, p. 270, 278):

— „tot sufletul neamului,
cu adîncul adîncului,
cu freamătul codrului,
cu mireasma ierbilor,
cu fugile cerbilor,
cu fiorii piscului,
cu legile şingelui,
iată-l viu, cum altul nu-i,
înmiit peste măsură
în lunateca-i făptură
sub Ceahlăul frunţii lui".

(Aron Cotruş, *Eminescu*. Din volumul „Versuri", Bucureşti 1985.

— „Face parte din străbunii care
Mi-au dat viaţă, m-a-nvăţat să cînt.
Fără ei aş fi trecut prin lume
Ca atîtea umbre pe pămînt.

Cînd va fi să plec şi eu odată
Către steaua care mi-o visez,
Cît i-ar fi de depărtată steaua,
Mă voi duce să-i îngenunchez".

(Virgil Carianopol, *Mihai Eminescu*. Din vol. „La ceasul de taină", Bucureşti 1986, p. 148).

D. A.

Fericitul Augustin:

LA SFINŢII APOSTOLI PETRU ŞI PAVEL

Această zi ne-a închinat-o nouă pătimirea fericiţilor Petru şi Pavel.

Nu vorbim deci de nişte martiri oarecare fiindcă: „În tot pămîntul a ieşit vestirea lor şi la marginile lumii cuvintele lor" (Ps. 18, 5).

Aceşti martiri au văzut ceea ce au predicat, urmînd dreptatea, mărturisind adevărul, murind pentru acesta.

Fericitul Petru, întîiul între Apostoli, iubitor cu stăruinţă al lui Hristos, a meritat să audă: „Şi eu îţi zic ţie, că tu eşti Petru". Căci zisese el însuşi (mai înainte): „Tu eşti Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu".

Hristos i-a zis lui: „Şi eu îţi zic ţie, că tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica Mea" (Matei, 16, 16, 18). Pe această piatră a credinţei, pe care ai mărturisit-o o voi zidi.

Pe ceea ce a zis: „Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu" voi zidi Biserica Mea.

Tu eşti Petru. De la piatră (vine) Petru, nu de la Petru piatra. Astfel (vine) Petru de la piatră, precum creştin (vine) de la Hristos.

Vrei să cunoşti de la ce piatră se zice Petru. Ascultă-l pe Pavel: „Căci nu voiesc, fraţilor, ca voi să nu ştiţi că părinţii noştri au fost toţi sub nor şi că toţi au trecut prin mare. Şi toţi întru Moise, au fost botezaţi în nor şi în mare. Şi toţi au mîncat aceeaşi mîncare duhovnicească, şi toţi aceeaşi băutură duhovnicească au băut. Căci au băut din piatra duhovnicească care îi urma. Iar piatra era Hristos" (I Cor. 10, 1—4).

Iată de unde este Petru ...

Din Saul a ieşit Pavel, din lup miel, mai înainte duşman, după aceea apostol, mai înainte prigonitor, apoi predicator.

A venit (la Ierusalim), a luat scrisori de la căpeteniile preoţilor ca oriunde va găsi creştini, legaţi, să-i aducă spre chinuri. A luat, (scrisorile) a plecat la drum, a pornit cu toată încrederea, sufiind ucidere, însetat de sînge, dar „cel care locuia în cer va rîde de el" (Ps. 2, 4). Mergea deci precum este scris, sufiind ucidere, şi se apropia de Damasc. Atunci Domnul din cer (i-a zis): Saule, Saule, de ce mă prigoneşti? Eu sînt aici, eu sînt şi acolo (în Damasc). Aici este capul, acolo trupul (Meu).

Aşadar, fraţilor, să nu ne mirăm că ţinem de trupul lui Hristos.

„Saule, Saule, de ce mă prigoneşti? Greu îşi este să lovească cu călciiul în ţepuşă".

Te răneşti pe tine, Biserica Mea însă sporeşte prin persecuţii. Şi acesta tremurînd şi spăimîntîndu-se (a zis): Doamne, cine eşti tu? Şi Acela: Eu sînt Iisus Nazarineanul pe care tu îl prigoneşti.

Îndată a aşteptat porunca schimbării: a depus invidia, a pregătit răbdarea.

I-a zis deci lui ce să facă. Şi înainte ca Pavel să fi fost botezat, a vorbit Domnul către Anania: „Mergi pe această uliţă, la acest om cu numele Saul, botează-l că este vas al alegerii mele.

Vasul trebuia să poarte ceva în el, cel care este gol nu foloseşte la nimic. Vasul este plin, de unde? decît din har.

Anania a răspuns Domnului nostru Iisus Hristos: Doamne, am auzit că omul acesta a făcut multe rele sfinţilor Tăi. Şi acum a luat scrisori de la mai marii preoţilor, ca pe orice bărbaţi va găsi pe această cale, să-i aducă legaţi. Şi Domnul (i-a zis) lui: Eu îi voi arăta cîte trebuie să pătimească el pentru numele meu (Fapte, 9, 16).

S-a cutremurat Anania, auzind numele lui Saul, s-a cutremurat oiţa cea slabă de faima lupului, deşi (se afla) sub mîna păstorului.

Iată i-a arătat Domnul acestuia ce trebuie să pătimească pentru numele Lui.

Apoi l-a întărit prin exerciţiu. Însuşi (a fost) în lanţuri, însuşi în suferinţe, însuşi în temniţă, însuşi în naufragii. Însuşi Domnul i-a dat pătimirea, însuşi l-a adus la această zi.

O zi a pătimirii pentru amîndoi apostolii: Căci şi aceştia doi una erau, cu toate că au pătimit în zile diferite, una erau.

A mers înainte Petru, i-a urmat Pavel.

Primul Saul, după aceea Pavel, fiindcă primul (era) mîndru, al doilea smerit.

Saul (vine) de la Saul, prigonitorul lui David cel sfînt. S-a aruncat persecutorul, s-a sculat predicatorul. S-a mutat numele mîndrului în umilinţă, căci Pavel înseamnă „puţin" (în l. latină).

Aşadar, cine este Pavel? Să-l întrebăm pe el: „Eu sînt — zice — cel mai mic dintre apostoli" (I Cor. 15, 9).

Prăznuim ziua de sărbătoare, sfinţită de sîngele Apostolilor.

Să îndrepteze aşadar calea noastră în faţa Domnului.

Era geroasă, era spinoasă, era aspră calea, dar multora din cei care au trecut li s-a făcut uşoară.

A trecut mai întîi însuşi Domnul, au trecut neînfricaţii apostoli, apoi martirii, copii, femei şi copile.

Dar cine era oare în ei?

Acela care a zis: „Fără Mine nu puteţi face nimic" (Ioan, 15, 5).

Trad. de drd. *Dumitru Bălţat*
P. L. 38, col. 1348—1352

Schitul IEZERUL

Printre numeroasele aşezări monahale din Eparhia Rîmnicului şi Argeşului, se numără şi Schitul Iezerul. Întemeiat la poalele muntelui Cheia, într-o poiană înconjurată cu arbori seculari, unde, în vechime exista un mic iezer (lac) — de la care îi vine şi denumirea — este recunoscut ca cel mai izolat centru monahal din nordul Olteniei.

Documentar îl găsim menţionat la sfîrşitul secolului al XV-lea, într-un act, prin care ieromonahul Macarie donează o podgorie de la Ocnele Mari mănăstirii Govora (24 martie 1495). Aici, citim că „după moartea lui Ieremia de la Iezer, să nu am a lăsa locul pustiu, ci să am a petrece acolo".

Însă faptul că prima biserică avea hramul „Schimbarea la Faţă", ne îndeamnă a crede că viaţa călugărească a început să se dezvolte în această zonă retrasă pe la mijlocul secolului al XIV-lea, în cadrul puternicului curent de reînviorare a monahismului ortodox, cunoscut sub numele de isihasm. Se ştie că, în această perioadă, isihasmul s-a dezvoltat în locurile liniştite din munţii noştri, pe care călugării îi găseau potriviţi pentru practicarea Rugăciunii lui Iisus („Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul") şi pentru contemplarea luminii taborice.

Din actul de donaţie al ieromonahului Macarie, se constată că numărul ostenitorilor de la Iezerul, la data respectivă, nu era prea mare. Însă la începutul secolului al XVI-lea, într-un hrisov emis în luna mai 1501, de voievodul Radu cel Mare (1495—1508) către „sfîntul hram al sfintei şi slăvitei Preaobrajenii a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos al Mănăstirii Iezer", se vorbeşte despre cei „ce trăiesc într-însa cinstiţi şi dumnezeieşti călugări". Documentul întărea, la cererea egumenului „chir Agafton" daniile primite pe vremea „sfînt răposaţilor naintaşi şi binecinstitori strămoşi, fostii htitori". De asemenea, la 6 iulie 1512, voievodul Neagoe Basarab (1512—1521) emite un hrisov pentru „năstavnicul Mănăstirii Iezer chir Macarie", probabil donatorul viei către Mănăstirea Govora, despre care se ştie că era un cărturar, înzestrînd schitul cu mai multe cărţi. Voievodul, prin actul său, acordă sprijin din „agoniseala domnească a judeţului Romanaţi", pentru întreţinerea obştii monahale care trebuia să fie destul de numeroasă, întrucît s-a apelat la ajutorul domnitorului.

Potrivit unei legende locale, consemnată de Arhimandritul cronicar Chiriac Rîmniceanu — fost elev al şcolii de la Mănăstirea Bistriţa — viaţa schitului Iezerul a avut un sfîrşit tragic. El relatează că „un nemeş păgîn", cu „o ceată de unguri", a trecut munţii Carpaţi, au distrus aşezămîntul monahal şi au ucis „vreo 300 de călugări".

Cert este că, pe la mijlocul secolului al XVI-lea, la Iezer era un schit cu hramul „Intrarea în Biserică", ridicat de voievodul Mircea Ciobanul şi Doamna Chiajna. Dintr-un document, constatăm că noul ctitor donează „sfintei mănăstiri, să-i fie anume Poenarii tot, cu tot hotarul şi cu toţi rumînii şi cu tot venitul de peste tot hotarul, şi un loc de metoh şi un vad de moară în hotarul domniei mele în Rîmnic, şi 16 taleri bani de la Ocna domniei mele cea Mare", precum şi provizii din domeniile voivodale pentru întreţinerea personalului monahal. Ajutoare asemănătoare, constînd din moşii şi vite, i-au acordat şi urmaşii, cum a fost Petru cel Tînăr (1559—1568), „fiul Mircii Voevod".

Potrivit tradiţiei, însuşi domnitorul Unirii, Mihai Viteazul (1593—1601), după ce şi-a refăcut forţele armate la Mănăstirea Bistriţa, în drum spre Transilvania, trece pe la schitul Iezerul, unde lasă în păstrare rezervele vistieriei sale. După uciderea mişeleaşcă din ordinul lui Gheorghe Basta (19 august 1601), de pe Cîmpia Turzii, schitul Iezerul a fost prădat de „năvălitori unguri" care au jefuit vistieria voievodului martir. N-ar fi exclus ca tragicul eveniment să fi generat legenda consemnată de Chiriac Rîmniceanul. Amintirea acestor fapte regretabile se păstrează pînă astăzi în toponimia locală, care indică „Iazul saşilor", unde ar fi poposit năvălitorii, şi „Crucile Moşilor", pe malul rîului Cheia, la aproximativ 500 m de schit, unde au fost îngropate trupurile monahilor căzuţi victime sabiei căutătorilor de îmbogăţiri nedrepte.

În sprijinul acestei traditii, ar veni şi faptul istoric că, în cursul secolului al XVII-lea, documentele nu consemnează schitul Iezerul. Iar la anul 1692 era pustiu, nelocuind „măcar un călugăr cu alt om pămîntean, şi biserica era surpată de tot".

(Continuare în pag. a 2-a)

Arhim. *Veniamin Micle*

Rolul presei ardelene în timpul revoluţiei din 1848

Presa transilvană a jucat un rol deosebit în toate fazele revoluţiei paşoptiste, evidenţiindu-se cu pregnanţă în lupta efectivă pentru concretizarea planurilor de solidaritate şi unitate naţională, bazată pe legăturile vechi şi trainice ale românilor din toate provinciile istorice, care întotdeauna s-au ajutat reciproc în procesul devenirii lor istorice.

În deceniile anterioare revoluţiei, ca urmare a dezvoltării conştiinţei naţionale, a sporit interesul pentru cunoaşterea reciprocă a românilor din cele trei provincii istorice, ca modalitate de surmontare a îngrădirilor politice. În acest sens, un rol hotărîtor l-a jucat presa din Transilvania, menită să fie instrument de coeziune în întreaga lume românească şi mijloc de consolidare a legăturilor dintre toţi românii.

Presa ardeleană era reprezentată pe atunci de „Gazeta de Transilvania" şi „Foaia pentru minte, inimă şi literatură" din Braşov, „Organul Naţional" şi „Învăţătorul Poporului" din Blaj, precum şi „Amicul Poporului" din Pesta. În special, foile braşovene erau preocupate de oglindirea diferitelor evenimente sociale, politice, culturale din întreg spaţiul etnic românesc din care au avut colaboratori şi abonaţi.

Românii de la sud şi est de Carpaţi vedeau în „Gazetă" un refugiu de a scrie ceea ce simţeau, „un organ politic prin care se dezvoltă duhul naţional". Tot astfel „Foaia" a devenit cel dintîi periodic „panromânesc", care insera informaţii despre toţi românii, în spiritul „culturii româneşti unice". Ambele foi braşovene au devenit principalele organe de vehiculare a culturii naţionale şi a ideilor moderne presărate în numeroase studii, articole, recenzii, note şi comentarii inserate în coloanele lor. Prin preluarea unor opere editate la Bucureşti şi la Iaşi, foile lui Bariţiu pun în contact intelectualii din Moldova şi Ţara Românească cu aceia din provinciile româneşti stăpînite de Habsburgi.

Vorbind de legăturile între români, în faza desfăşurărilor revoluţionare din occidentul Europei, „Gazeta" (martie) comentează poziţia grupului studios al „moldovo-muntenilor" din Paris, în frunte cu N. Bălcescu, care, însufleţiţi de revoluţia franceză şi pe baza unui „program revoluţionar", s-au hotărît să vină în ţară spre a contribui efectiv la declanşarea revoluţiei româneşti.

Românii transilvăneni au fost preocupaţi de renaşterea politică a Ţării Româneşti şi Moldovei. La acuza românilor ardeleni că nu distribuie suficiente informaţii despre Principate, „Gazeta" din 19 aprilie îi asigură că tot timpul a fost preocupată de soarta confraţilor lor din cele două ţări româneşti. Dar evenimentele politice din Principate erau văzute peste munţi prin prisma luptei pentru abolirea protectoratului ţarist. Foile braşovene s-au anga-

(Continuare în pag. a 2-a)

Prot. *Ieremia B. Ghita*

Cîntecul Gintei Latine

(110 ani de la premierea imnului gintei latine)

În luna mai 1878 Societatea pentru studiul limbilor romane din Montpellier, premia poezia lui Vasile Alecsandri, „Cîntecul Gintei Latine", imnul gintei latine.

Premiul consta dintr-o cupă mare simbolică de bronz și era oferită de „Escelența sa d.A. Quintana y Combes, president al Jocurilor florali ale limbii catalane de la Barcelona".

Juriul care a acordat premiul era format din poetul Frédéric Mistral (laureat al premiului Nobel pe anul 1904), Tourtoulon, Obedenaru-Gheorghiade Mihail, și Ascoli.

„Știrea a produs atunci senzație și a dezlegat resorturile entuziasmului, decizia juriului se resfrîngea asupra națiunii române iar națiunea română a simțit îndatorirea să-și sărbătorească poetul. Municipalitatea ieșeană a botezat o stradă cu numele lui Alecsandri, a votat 5.000 lei pentru un bust al scriitorului și l-a proclamat cetățean de onoare. La Teatrul Național din București (3 iunie 1878) s-a organizat o festivitate în cadrul căreia un cor de 200 persoane a intonat imnul premiat" (V. Alecsandri, *Doine și lăcrimioare*. Prefață de Paul Cornea, Editura Minerva, București, p. LIX).

Poezia a fost transpusă pe muzică de compozitorul Marchetti din Roma datorită dr. Mihail Obedenaru-Gheorghiade (1839—1885) diplomat român, reprezentant ai nostru, în acel timp, la Roma.

Compoziția maestrului Marchetti a fost cîntată la Montpellier cu „mult succes, în prezența a 60.000 de auditori" (Constantin Simionescu *Centenarul „Gintei Latine"* rev. „Flacăra" nr. 21/1198 din 25 mai 1978).

Revista „Familia" din Oradea nr. din 16 iunie 1878 scria: „V. Alecsandri, tocmai cînd îl credeam ajuns în treapta cea mai înaltă a măririi sale, deodată s-a urcat și mai sus, la o înălțime și mai mare și dimpreună cu sine a înălțat și națiunea sa în stima și admirațiunea lumii civilizate".

Imnul gintei latine a fost cîntat în septembrie 1889, la Ploiești, cu ocazia închiderii Congresului Național al studenților din România, la care „fapt semnificativ, delegații studenților trassilvăneni au fost purtați în triumf" (Constantin Simionescu — art. cit.).

Imnul gintei latine a fost publicat și în România și avea tipărit pe partitură următoarele cuvinte: „CANTUL gintei latine. Le chant de la race latine. Poesia de V. Alexandri. Premiul de la Montpellier. Musica de Maestro Marchetti. Reducțiune pentru piano. Proprietatea editorului. Constantin Gebauer, București. Furnizor al Curții". Conținutul scrisului era încadrat într-un desen.

Partitura cu imnul gintei latine a circulat și la Sibiu, nu numai printre români ci și printre sași. Partitura anexată am găsit-o într-o bibliotecă a unei familii de sași, care a locuit în casa Haller. Se pare că partitura este la prima ei tipărire.

V. Alecsandri a primit premiul în 1882, în Franța, fiindu-i înmînat de poetul Frédéric Mistral. Cupa de argint se află în prezent la Muzeul de istorie a Republicii Socialiste România. Ea a fost donată Academei Române de fiica poetului, Maria Bogdan, în anul 1932. (C. Simionescu, art. cit.).

I. Droc

Rolul presei ardelene în timpul revoluției din 1848

(Continuare din pag. 1-a)

jat într-o campanie publicistică pentru înlăturarea acestui obstacol extern. În felul acesta ele satisfăceau, pe de o parte, curiozitatea cititorilor din Transilvania, iar pe de altă parte pledau pentru legitimarea revoluției înăbușite în fașă în Moldova, dar în stare de erupție în Țara Românească. Combătînd amenințările puterilor protectoare și legitimînd drepturile Principatelor la revoluție, foile lui Barițiu s-au străduit să insufle încredere și curaj conaționalilor lor de la sudul și estul arcului carpatic. „Gazeta" (aprilie) îndeamnă publicistica din Iași și București să iasă din pasivitate și să procedeze la reforma structurilor social-politice ce se impuneau cu strîngență.

Presa ardeleană a salutat revoluția din 1848 și a fost activă la pregătirile și formulările programatice ale Adunării de la Blaj, pe care o consideră un prolog al libertății și unirii tuturor românilor. Foile brașovene au remarcat afluența românilor de la sud și est de Carpați la această mare manifestație națională și politică a românilor, cel mai mare eveniment din istoria modernă a lor. Cu adevărat foile lui Barițiu au fost un instrument de difuzare a celor mai ardente idei de emancipare națională.

Între Adunarea de la Blaj și izbucnirea revoluției muntene, publicistica din Transilvania adoptă o atitudine de încurajare a țării în revoluție. „Gazeta" pledează pentru constituirea unui stat național independent și neutru. Din aceste motive, autoritățile muntene au luat măsuri de întrerupere totală a legăturilor cu Transilvania, spre a evita contaminarea. În ciuda măsurilor de a limita difuzarea ideilor revoluționare din Transilvania, acestea au pătruns adînc în Țara Românească. Într-o corespondență din București din 28 mai publicată în „Gazetă" se subliniază că „rezultatele congresului de la Blaj ne pusera pe toți în uimire. Am binecuvîntat cerul, care a adus asemenea timp, spre a se învrednici și românii de drepturile omenirii civilizate. Dea Domnul ca cele începute să se încoroneze cu cele mai dorite isprăvi". Românii din Țara Românească sub influența presei ardelene cereau ca toată țara să se acopere de cuiburi de propagandă revoluționară".

Revoluția din Țara Românească (21 VI—25 IX) a fost receptată în Transilvania. Presa se transformă într-o autentică oglindă a desfășurărilor revoluționare de la București. Reflectarea revoluției muntene a fost o acțiune conștientă. Redactorul foilor brașovene precizează: „Foile mele urmăresc pas cu pas toate evenimentele voastre și toată desfășurarea dramei". Grație modalității obiective și rapide în care se făcea ecoul știrilor din Țara Românească, „Gazeta" și „Foaia" s-au bucurat de o mare popularitate, muntenii așteptîndu-le cu „mare interes". Ele aveau misiunea „să fie pregătitoare a opiniei publice".

Necesitatea revoluției era afirmată de foile brașovene și pentru combaterea unor păreri opuse venite din partea puterii protectoare. „Foaia" combătea afirmații conform cărora „urzitorii revoluției au prăvălit țara către o prăpastie unde nu găsesc decît dezordine și mizerie". Foile lui Barițiu au fost și un puternic organ de combatere a reacțiunii interne. „Gazeta" atacă viguros pe boierii conservatori ca unii care dau dovadă de „neștiință și servilism, de spirit tiranic și lipsă de patriotism". În acest context ele revendicau legitimitatea împroprietăririi clăcașilor, principiu fundamental înserat în programul revoluționar. „Gazeta" discredita boierii care complotau din exil cu foile reacționare externe împotriva revoluției, vînzînd „patria pentru interesul privat".

Plasîndu-se pe poziția de susținători ai revoluției și de combatere a reacțiunii externe, presa ardeleană arăta că a sosit epoca eliberării popoarelor, care nu mai pot fi ținute sub despotismul oligarhilor. În acest sens inoculează cititorilor de pretutindeni doze mari de optimism, prezentîndu-le popoarele europene angajate în revoluție.

Românii din Transilvania au stat în slujba revoluției muntene pe plan organizatoric și al instalării regimului revoluționar. Țara Românească avea nevoie de fruntași transilvăneni spre a lucra „în cauza națională". Se preconiza ca „toți bărbații cu capacitate însemnată" să se reunească la București și să acționeze de aici pentru cauza generală a tuturor conaționalilor. În acest sens „Gazeta" aprecia că „soarta națiunii române se va hotărî la București și în Iași, iar nu la Cluj, nici la Blaj, nici la Buda". Între transilvănenii „exaltați și fanatici" aflați în Țara Românească pentru susținerea revoluției se afla și călugărul Varlaam, stabilit în Scheii Brașovului, care saluta revoluția printr-un înflăcărat apel publicat în „Foaie" și arhim. Dionisie Romano, care a organizat reuniuni revoluționare mai mari, încheiate cu Te-Deum.

Înăbușirea revoluției și dubla ocupație a Moldovei și Țării Românești au găsit ecou în presa ardeleană, care s-a angajat să dezvăluie „călcatele drituri ale ambelor suzorani" și să arate ilegalitatea ocupației turco-țariste, considerată „o complectă catastrofă". „Foaia" din 28 octombrie denunță ilegalitatea comisiei de ocupanți, împotriva ziarului „Vestitorul Românesc" care aducea elogii ocupanților. De asemenea ea arăta că prin forța baionetelor străine a fost impusă o Căimăcănie. Omagiind pe Gen. Gh. Magheru, care s-a pronunțat împotriva acesteia, „Gazeta" scria: „Așa, brave bărbat, așa se apără patria, nația și drepturile ei în contra tiranilor".

Foile lui Barițiu sînt interzise în Principate. În 2 decembrie „Gazeta" a semnalat măsurile drastice pentru circulația și lectura ei în Țara Românească. Gh. Barițiu exclamă: „Ce putere fermecătoare are această gazetă pentru turci de se înspăimîntă de ea?"

Presa de peste munți a combătut și încercarea autorităților de ocupație de a adormi vigilența opiniei publice prin anunțarea unor reforme sociale. „Gazeta" denunță tentativa de a înșela pe români spre a-i face să suporte mai ușor regimul ocupației străine.

Revoluția a contribuit considerabil la dezvoltarea și afirmarea conștiinței naționale în întreg spațiul geografic locuit de români, în sensul că ei constituie o națiune omogenă și unitară. „Gazeta" contribuie și ea la explicarea conceptului de națiune. În numele acestei națiuni „moldo-muntenii" din Paris abordează tricolorul, simbolul unității întregii națiuni.

Un accent deosebit este pus în timpul revoluției pe cultivarea trecutului istoric. Într-o corespondență din București inserată în „Gazeta" se releva că românii sînt autentici urmași ai „divului Traian" și că sîngele roman nu încetează să circule în venele lor". La rîndul ei „Foaia" arăta că moldovenii sînt urmașii „măreților romani", avînd calități „ale vechilor străbuni".

Revoluția a relevat și dreptul națiunii române la existență politică. Un corespondent al „Gazetei" condamna intrigile țariste care negau „chiar naționalitatea" tocmai într-o epocă de renaștere pînă și a celor mai slabe și mai adormite etnii".

În timpul frămîntărilor revoluționare românii năzuiau spre o Românie întregită, spre restaurarea Daciei. „Gazeta" din 31 mai menționa: „Românii din toate unghiurile să se răscoale și să alerge la arme".

Presa ardeleană a circulat în tot spațiul românesc. Prin ea s-a răspîndit ideea că românii de pretutindeni sînt o națiune, cu dreptul politic de a se organiza politic, de a trăi într-un stat liber pentru împlinirea rosturilor sale istorice.

Sfîntul ierarh Ghelasie de la Rîmeți

Apariția lucrării de haghiografie românească: „Sfinți români și apărători ai legii strămoșești", lucrare coordonată de Î. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei și tipărită în editura Institutului Biblic și de Misiune al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist, în care este prezentată succint viața Sf. ierarh Ghelasie de la Rîmeți, ne oferă prilejul de a zăbovi în cele ce urmează asupra unor tradiții locale cu privire la viața și nevoințele acestui ierarh de numele căruia se leagă confirmarea organizării superioare bisericești din Transilvania, începînd cu anul 1377 cum atestă o inscripție de pe cel de al doilea strat de pictură.

Viața, nevoințele și buna mireasmă duhovnicească pe care Sf. ierarh Ghelasie a revărsat-o prin harul lui Dumnezeu asupra Sfintei noastre Biserici și a tot norodul transilvan, nu au fost consemnate de istoriografia Bisericii românești, numele său fiindu-ne cunoscut tîrziu, după anul 1978, cînd la îndemnul nostru, un grup de specialiști în frunte cu regretatul prof. Vasile Drăguț și cercetătoarea Liana Tugearu, au putut citi o inscripție veche de pe cel de al doilea, din cele 8 straturi de pictură, cu ajutorul unor procedee moderne cu raze infraroșii, în care era pentru prima oară pomenit numele Sf. Ghelasie, ca arhiepiscop al Transilvaniei la acea dată, 1377, precum și al zugravului Mihu de la Crișul Alb reprezentant al artei picturale din acea vreme.

Importanța descifrării inscripției a fost hotărîtoare în cunoașterea numelui primului ierarh și atestarea organizării bisericești de rang arhiepiscopal în Transilvania, în sec. XIV. În baza acestei descoperiri, a fost pusă în lumină o etapă importantă din istoria poporului român din Transilvania și a Bisericii sale, așezămînt care s-a vădit cel mai vajnic apărător al ființei etnice a neamului nostru, singurul far călăuzitor în bezna asupririi multiseculare a românilor din acest colț de țară, amenințați în patrimoniul cel mai sacru al ființei lor de neam: al credinței moștenite de la înaintași și al conștiinței obîrșiei și menirii sale.

Dar dacă Sf. ierarh Ghelasie descinde în istoria scrisă a vieții noastre bisericești atît de tîrziu, în tradiție, în viața duhovnicească a credincioșilor transilvăneni, numele său a fost pomenit încă din îndepărtate vremi, din veac în veac, ca o lumină a lui Dumnezeu, pînă în zilele noastre, spre mărturie a nevoințelor sale cele pentru Dumnezeu și pentru poporul său obidit, nevoințe prin care a picurat mireasma sfințeniei sale în potirul Bisericii ortodoxe românești. Viața și strădaniile sale s-au înfrățit cu cele mai curate, mai sfinte și mai netrecătoare năzuințe ale păstoriților săi.

*

Ne spun vechi izvoade că geto-dacii, strămoșii poporului român, erau un popor de o adîncă religiozitate. Încă din timpul vieții Mîntuitorului, scriitorul Strabo spunea despre neamul geto-dacilor, că „rîvna religioasă a fost de cînd lumea caracterul precumpănitor al firii lor" iar nu mult mai tîrziu, Tacitus, un istoric roman, scria despre credința lor: „Ei cred că sufletele morților se întorc pe pămînt, iar dacă nu se mai întorc, ele totuși nu pier, ci trec într-o lume mai bună".

Cu asemenea concepții înalte, cu o moralitate ce punea în mirare prin curăția ei, celelalte popoare ale lumii antice, părinții neamului nostru au îmbrățișat, din primul veac creștin, credința în Hristos, din predania Apostolului neamurilor și din propovăduirea Sf. Apostol Andrei, misiunea apostolică a acestora fiind împlinită și continuată de ostașii și coloniștii romani aduși în Dacia, încît poporul român în formare a cunoscut odată cu nașterea sa, și credința creștină. Iar despre viabilitatea creștinismului pe teritoriul Patriei noastre ne dau mărturie vestigiile paleocreștine: gemma din Dobrogea (sec. II), cu scena răstignirii și cuvîntul simbolic IHTYS, gemma de la Potaissa (sec. III—IV), opaițele de la Alba Iulia (sec. III), gemma de la Alba Iulia (sec. IV), donariul de la Biertan (sec. IV), vasul ceramic de la Moigrad (sec. IV) și altele.

Odată cu formarea organismelor prestatale românești (voievodate), în sec. VIII—IX au început să se contureze și unele organizări bisericești în cadrul acestora, episcopiile ortodoxe, dintre care putem aminti pe cele de la Alba Iulia, Dăbîca, Biharia și Cenad-Morisena, peste unele suprapunîndu-se episcopiile catolice, începînd cu zorii mileniului al doilea, cînd peste Transilvania s-au abătut norii grei de furtună ai stăpînirii străine. Astfel, voievozii ne erau străini, așișderea și credința lor. Locul voievozilor români l-au luat ierarhii bisericii noastre: „Vlădici umili și simpli, în straie de la țară, / Cutreerau Ardealul din zori și pînă-n seară, / Nămetii înfruntîndu-i și viscolele toamnei, / Purtînd merinde strînsă în slovele „Bucoavnei".

Pe umerii lor adeseori firavi, acești vlădici purtau pe lîngă sfîntul omofor și greaua povară a destinelor acestui neam, din lipsa voievozilor, îngrijindu-se în locul lor de soarta poporului român, ținînd scaune de judecată cu putere voievodală, mîngîind și călăuzind poporul dreptcredincios prin înviforările vremurilor, din locurile unde se retrăgeau din calea urgiilor, în peregrinările lor de la Alba la Dăbîca, Rîmeți, Hunedoara, Feleac, Prislop, Geoagiu, Lancrăm, Ineu, Vad, Maramureș, Lipova, etc.

Unul din aceste locuri unde ființa Așezămîntul vlădicesc transilvănean în peregrinările lui, a fost și vechea mănăstire Rîmeți, din cetatea de cremene a munților Apuseni, de unde la mică distanță de Rîmeți, în sec. XV—XVI a ființat un alt așezămînt românesc: Episcopia Geoagiului.

*

Cînd va fi fost ales monahul Ghelasie arhiepiscop al Transilvaniei, încă nu putem ști. Inscripția amintită ne mărturisește însă că la leatul 1377, era arhiepiscop aci, la Rîmeți.

(Continuare în pag. a 4-a)

EMILIAN
Episcop al Alba Iuliei

Protopopul VASILE SAFTU — 125 de ani de la naștere

Ideea de unire și unitate națională a străbătut întreaga noastră istorie, înscriind pe altarul luptei pentru desăvîrșirea ei numeroase personalități, care prin gîndirea lor progresistă, patriotică, au răspuns cu fapta și cugetul la realizarea ei. Printre aceștia se află și preotul dr. Vasile Saftu.

Născut la Brașov, la 12 iunie 1863, frecventează școala elementară și gimnaziul „Andrei Șaguna" din orașul natal, după care, între 1881 și 1884 urmează cursurile Institutului Teologic Andrean din Sibiu. În anul 1889 își susține teza de doctorat la universitatea din Leipzig, obținînd titlul de doctor în filozofie.

A funcționat ca profesor la o școală particulară din București, iar apoi, pînă în 1894 a fost director la gimnaziul real din Turnu Măgurele, nou înființat, unde a organizat treptele învățămîntului, îngrijindu-se și de asigurarea cadrelor.

Între anii 1894—1896 a fost profesor la Institutul Teologic din Sibiu, bucurîndu-se de aprecierile tuturor, urmînd a fi numit preot la biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului începînd cu anul 1887. Ca preot la această biserică a apărat cu zel interesele ei și ale obștii, în momentele grele prin care au trecut și în acest sens a apelat de mai multe ori la cunoscutul avocat Titu Maiorescu pentru susținerea acestor cauze. În arhiva muzeului bisericii Sf. Nicolae se află o bogată corespondență a celor doi distinși bărbați. Cu devotament se va îngriji și de școala care funcționa pe lîngă această biserică, considerată a fi prima școală românească din țară.

Datorită activității sale prestigioase în domeniul învățămîntului, preotul Vasile Saftu va fi ales în anul 1909 președintele al Eforiei școlare brașovene, organ de conducere al școlilor locale, achitîndu-se în mod exemplar de aceste sarcini.

Caracterul lui dîrz de om hotărît și drept vor determina preoțimea brașoveană ca la 17 februarie 1911 să-l aleagă pe preotul dr. Vasile Saftu ca protopop al Brașovului.

Patriot desăvîrșit, cu dragoste de poporul din care făcea parte, Vasile Saftu va suferi, datorită persecuțiilor la care era supus din partea autorităților vremii. Semnificativ este faptul că a doua zi după declanșarea luptei pentru întregirea neamului, în 15 august 1916, este arestat pe motivul „simpatizării manifestată față de intrarea armatei române în război".

Cînd, la 2 noiembrie 1918 este constituit Sfatul Național Român din Țara Bîrsei, format din 35 de membri, președinte al acestuia va fi ales protopopul Vasile Saftu. În această calitate sprijini numeroase acțiuni filantropice pentru ajutorarea celor care sufereau în închisori din cauza susținerii unirii românilor într-un stat național. Între membrii Marelui Sfat Național Român, aleși în adunarea de la Alba Iulia, figurează din rîndurile reprezentanților brașoveni și protopopul Vasile Saftu. Acesta va aduce pe meleagurile brașovene marele sentiment de înălțătoare trăire patriotică, manifestată la Alba Iulia pentru realizarea unității naționale.

În același context o contribuție remarcabilă o va avea distinsul protopop în așa zisul „Împrumut Ardelenesc", scriind tuturor parohiilor din Țara Bîrsei să contribuie și „să sprijine Statul Român pentru care ne-am jertfit totul".

După 10 zile de la istoricul act de la 1 Decembrie, petrecut la Alba Iulia, armata română va fi primită cu entuziasm de locuitorii Brașovului. Cei care va organiza în mod exemplar cu un înalt simț patriotic, această primire va fi președintele Sfatului Național din Țara Bîrsei, protopopul Vasile Saftu.

Ca o încununare a activității sale pe tărîm bisericesc și național, protopopul dr. Vasile Saftu va fi numit episcop militar și inspector al clerului de armată din întreaga țară, inimosul ierarh dovedindu-și pe mai departe nemărginita sa dragoste de neam și țară.

Viața marelui luptător pentru drepturile compatrioților săi se va întrerupe în anul 1922, lăsînd în urma sa un nume înscris cu litere de aur în istoria românilor brașoveni în perioada luptei pentru desăvîrșirea unității naționale.

Pr. *Faust Remus*

Schitul Iezerul

(Continuare din pag. 1)

Meritul pentru reînvierea schitului Iezerul revine marelui anahoret Antonie schimonahul, numit de savantul Nicolae Iorga „sfînt românesc din secolul al XVII-lea", a cărui viață sfîntă s-a păstrat din generație în generație, pînă astăzi, în amintirea credincioșilor din împrejurimile schitului.

Negustor în tinerețe, viitorul schimonah Antonie a cerut episcopului Ilarion al Rîmnicului (1693—1705) să-l tundă în monahism, cu dorința de a se retrage la sfîntul Munte Athos (Grecia). Episcopul i-a împlinit prima dorință, dar nu i-a dat binecuvîntare să plece din țară. Atunci, proaspătul călugăr a ales sihăstria Iezerului, închinînd schitului toată agoniseala negustoriei sale, „neoprind pentru sine nici măcar un ban". A reparat biserica și chiliile, unde s-au adunat mulțime de călugări. Aceste fapte au fost consemnate în pisania așezată deasupra ușii, unde citim: „Această sfîntă biserică, unde se prăznuiește Vavedenia, făcut-o-au dintru întîi răposatul Mircea Voevod cu Doamna sa Chiajna 7061 (1553), și prin vremi, din necăutare s-au surpat, iar mai pre urmă s-au prefăcut de iubitoriul de Dumnezeu chir Ilarion episcopu, ajutorînd și Antonie schimonah, iar acum în zilele părintelui chir Damaschin episcopul Rîmnicului s-au zugrăvit și s-au înfrumusețat pe dinlăuntru așa și pe dinafară de smerit eromonah chir Nicolae sin Nicoli ot Teiuș. Meseța martie, dni 9, leat 7223 (1715)".

După ce a statornicit viața călugărească în schit, Antonie schimonahul a numit egumen pentru conducerea și povățuirea obștei, apoi și-a dăltuit într-o peșteră din dealul estic, la vreo 3 km de schit, o chilie cu bisericuță. Acolo a petrecut 28 de ani într-o asceză desăvîrșită. Viața lui, scrisă și păstrată la loc de cinste în Pomelnicul schitului, ne informează că purta „brîu de verigi de fier împrejurul trupului sfîntiei sale și mîncarea îi era, la al treilea ceas, pîine tocmită cu măsură". A trecut la cele veșnice în anul 1720, fiind așezat în groapa dinainte pregătită lîngă peșteră. Mormîntul său a devenit un loc de venerație, atît pentru călugări cît și pentru credincioșii din jur. În 1867, Sfîntul Calinic, episcopul Rîmnicului (1850—1868), a mers la Iezer ca să-i ridice osemintele și să le așeze în biserica schitului, dar în noaptea premergătoare zilei stabilite pentru deshumare s-a prăbușit o stîncă peste mormînt. Sfîntul episcop a considerat aceasta drept un semn ceresc și a renunțat la intenția sa. Trebuie menționat că, în anul 1955, schimonahul Antonie a fost propus pentru canonizare, adică trecerea oficială în rîndul sfinților recunoscuți de Biserică.

După restaurarea și rînduiala stabilită de schimonahul Antonie, schitul Iezerul s-a bucurat de grija deosebită a Eparhiei Rîmnicului. Astfel, episcopul cărturar Antim Ivireanul (1705—1708) sprijină redobîndirea vechilor posesiuni de lîngă Olt, iar Damaschin Dascălul (1708—1725) contribuie la pictarea bisericii.

În timpul stăpînirii austriece din Oltenia (1718—1739), Iezerul n-a fost supus juridic altor mănăstiri, cum s-a întîmplat cu majoritatea schiturilor, rămînînd independent. Totuși autoritățile civile și-au păstrat dreptul de a-l controla, de a-l folosi ca adăpost pentru armată și de a numi starețí. Totodată, i-au inventariat toate bunurile, întocmind un Catalog, din care constatăm că, în Valachia Caesariana, schitul Iezerul avea Pletelu, o vie la Troianu, zeciueli la Păușești, drepturi de sare la Ocnele Mari, precum și proprietăți agrare la Copăceni, Arpul, Poenari și Poganu.

De-a lungul secolului al XVIII-lea, schitul Iezerul a cunoscut o continuă înflorire, încît reușește să înființeze schitul Bradu, păstrat sub ascultarea sa pînă în secolul actual cînd a fost transformat în biserică parohială.

Între anii 1865—1870, ieromonahul Dositei Cheianul restaurează biserica, iar în 1881, egumenul Nicandru aduce alte îmbunătățiri bisericii, mai ales la pictură și mobilier, după cum se constată din pisania așezată atunci: „Această sfîntă biserică s-a împodobit cu zugrăveală precum și cu alte reparații, cum se arată mai jos: advon zugrăvit din nou, în altariu doi arhierei, poalele pe la strănî și icoanele împărătești și pisania prescrisă, pardoseala la biserică cu scînduri, ușile, ușa, stîlpii cu pervasuri, toate din nou. S-au făcut cu toată cheltuiala și osîrdia sfîntiei sale părintelui Nicandru monahul îngrijitoriul acestui sfînt schit Cheia, cu blagoslovenia P. S. Sale Iosif Episcop Rîmnicului, la anul 1881 august 26. Moisi zugrav".

Cu ocazia vizitelor canonice, episcopul Ghenadie Enăceanu al Rîmnicului (1886—1898) trece în anul 1890 și pe la schitul Iezerul, găsind „înlăuntrul zidurilor un singur călugăr".

Pînă în anul 1945, cînd moare ultimul stareț, ieromonahul Nicodim Conoral, schitul Iezerul a fost întreținut de un personal monahal restrîns, iar de la această dată rămîne pustiu. Din această cauză, Sfînta Episcopie a Rîmnicului îl transformă în metoh al mănăstirii Sărăcinești, de unde sînt detașate în 1950 cinci călugărițe.

Odată cu încredințarea conducerii schitului monahiei Irina Călugăru, viața monahală cunoaște aici o nouă înflorire. Sporește numărul personalului, se rînduiesc slujbele canonice la sfînta biserică, se construiește corpul nordic de chilii, anexele gospodărești, iar în ultimul timp, o casă în partea sudică a bisericii.

Așezat la aproximativ 20 de km nord-vest de orașul Rîmnicu Vîlcea, și la 5 km de comuna Cheia, schitul Iezerul poate fi cu multă ușurință vizitat de toți doritorii de liniște sufletească și de admiratorii frumuseților naturale, datorită drumului forestier construit în ultimii 20 de ani, care trece pe la poarta sfîntului locaș.

BUCURIA ŞI TRISTEŢEA — IZVOARE ALE RUGĂCIUNII

Viaţa afectivă este izvor al rugăciunii, fără să afirmăm prin aceasta că stările afective prin ele însele ar constitui tendinţe spre rugăciune. Există sentimente, care, prin natura lor, n-au nimic comun cu rugăciunea, sentimente lipsite de orice coloratură religioasă, ca spre exemplu mînia. Sentimentele care apar mai frecvent în rugăciune sînt sentimentele de *bucurie* şi de *tristeţe*.

S-ar părea că bucuria nu poate fi izvor al rugăciunii, întrucît ea este prilej de disperare şi nu de reculegere sufletească. Despre omul vesel se spune că rîde, sare, aleargă, glumeşte etc. . . ., nici într-un caz nu-şi îndreaptă atenţia spre rugăciune.

Incontestabil că raţionamentul pe care îl fac îndeobşte oamenii asupra manifestărilor celor stăpîniţi de bucurie este just, dar numai asupra bucuriei exterioare, zgomotoase. Pe lîngă bucuria exuberantă, manifestată prin cuvinte şi gesturi, există o bucurie lăuntrică, mai puţin expansivă, însă mult mai profundă în repercursiunile ei psihologice. Această bucurie nu este motiv de dispersare sufletească, ci de concentrare a cugetului spre un ţel mai înalt, deci o cauză favorabilă aspiraţiei şi înălţării credinciosului la Dumnezeu, prin rugăciune.

Justeţea celor afirmate mai sus în legătură cu bucuria interioară — ca izvor al rugăciunii — ne-o confirmă organizarea solemnităţilor liturgice. Praznicele bisericeşti — manifestări ale rugăciunii şi îndemnuri la rugăciune — ne amintesc evenimente de bucurie. Paştile evocă cea mai mare bucurie a Bisericii: Învierea Domnului şi afirmarea biruitoare a vieţii veşnice. Valuri de lumină şi de bucurie inundă sufletul creştinului şi cu prilejul celorlalte sărbători din viaţa Mîntuitorului, a Fecioarei Maria sau a sfinţilor.

Analizînd diferitele texte de rugăciune, constatăm că ele conţin din abundenţă expresii de bucurie. Astfel, începutul şi sfîrşitul epistolelor Sf. Apostol Pavel abundă în expresii de bucurie (Rom., 1, 8—10; 16, 24; I Cor., 1, 3—4; 16, 23; II Cor., 13, 11; Gal., 6, 18; Efes., 6, 24; Fil., 1, 3—4; Col., 1, 3; I Tes., 1, 2—3; II Tim., 3—4; Filimon, 1, 4—7). Ce să mai spunem de cîntările de recunoştinţă, ca spre exemplu cele de la Te-Deum, sau despre cuprinsul celor de la slujba Sfintelor Taine sau Sfintelor Ierurgii? Toate au în inima lor vibrări de bucurie, fiindcă e vorba de invocarea şi revărsarea harului peste sufletul credinciosului, în vederea sfinţirii. Bucuria exercită o influenţă eficace asupra vieţii rugăciunii. Însăşi intervenţia activă a harului, este strîns legată de dispoziţia de bucurie a subiectului asupra căruia se revarsă şi odrăslesc roade binecuvîntate.

Dintre toate formele de bucurie, cea mai fecundă în rugăciune este bucuria trezirii şi izbăvirii „din adîncul somn al păcatului". După alunecări îndelungate şi pline de primejdii pe marea înviforată a vieţii, credinciosul se întoarce la Dumnezeu, spre a renaşte pentru o viaţă de linişte şi pace. Deodată cu această cotitură morală, în locul stării de chin şi de nelinişte, se sălăşluieşte o lumină de negrăită bucurie, bucuria sfîntă ce se pogoară în suflet la atingerea lui cu Domnul, în clipa supremei regăsiri.

Bucuria regăsirii se oglindeşte cu prisosinţă în rugăciunea creştină.

Cînd această bucurie vine pe neaşteptate, ea se traduce printr-o puternică trăire religioasă. Viaţa marilor convertiţi este o dovadă peremptorie a vibrării voioase a sufletului în clipa izbăvirii de îndoială şi mistuitoare suferinţă morală. B. Pascal, în *„Memorialul"* său a însemnat cu mîna tremurîndă adîncile inimii pe care focul divin le-a transmis sufletului său în clipa convertirii, dînd expresie evlaviei sale în următoarea rugăciune: „Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isac, Dumnezeul lui Iacov, Dumnezeul lui Iisus Hristos, nu al filozofilor . . . Pe veci în bucurie, pentru o zi de strădanie pe pămînt . . ."

Tristeţea este superioară bucuriei în promovarea vieţii religioase. „Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi şi Eu vă voi odihni pe voi" (Matei, 11, 28). Îndeosebi, suferinţa morală constituie o dispoziţie excelentă spre rugăciune. Ea provoacă o concentrare a întregii fiinţe asupra propriei noastre suferinţe, favorizînd reculegerea interioară. Suferinţa face să se trezească o trebuinţă intensă de izbăvire. Sufletul întristat al creştinului caută ajutor într-un necaz un altul, iar ajutor mai eficace nu poate găsi în altă parte decît la Dumnezeu. Deci, elementele psihologice ale rugăciunii găsesc în tristeţe un teren prielnic, în care pot germina şi înflori. Caracteristică, în această privinţă, este rugăciunea lui Pascal: „Eu Te glorific în suferinţele mele".

Dacă luăm în considerare sufletul creştin şi cercetăm motivele care dispun la rugăciune, ajungem la concluzia că locul prim îl ocupă *tristeţea*. Nu s-a rugat Însuşi Mîntuitorul sub influenţa tristeţii? „Întristat este sufletul Meu pînă la moarte. Rămîneţi aici şi privegheaţi împreună cu Mine. Şi mergînd puţin mai înainte, a căzut cu faţa la pămînt, rugîndu-se şi zicînd: Părintele Meu, de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta! Însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voieşti" (Matei, 26, 38—39). Sau: „Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?" (Matei, 27, 46). Tristeţea ca mobil al rugăciunii, o avem atestată puternic în psalmi. „Ca nişte oameni răniţi ce dorm în mormînt, de care nu ţi-ai mai adus aminte şi care au fost lepădaţi de la mîna ta. Pusu-m-au în groapa cea mai de jos, întru cele întunecate şi în umbra morţii" (Ps. 87, 5—6). „Miluieşte-mă, Doamne, că mă necăjesc; tulburatu-s-a de mînie ochiul meu, sufletul meu şi inima mea. Că s-a stins întru durere viaţa mea şi anii mei în suspinuri; slăbit-a întru sărăcie tăria şi oasele mele s-au tulburat. La toţi vrăjmaşii mei m-am făcut de ocară şi vecinilor mei foarte, şi frică cunoscuţilor mei. Cei ce mă vedeau afară fugeau de mine. Uitat am fost ca un mort din inima lor, ajuns-am ca un vas stricat" (Ps. 30, 9—12). Psalmul 101 exprimă rugăciunea unui necăjit.

Se vorbeşte uneori şi de o *rugăciune a mîhnitului*, în care acesta îşi dezvăluie tot amarul vieţii sale înaintea lui Dumnezeu. Pietatea creştină a avut predilecţie pentru aceste rugăciuni. Ea le-a înscris între rugăciunile publice, în cărţile de ritual, în Sfînta Liturghie etc . . .

În concluzie, se poate spune că stările noastre afective nu se traduc totdeauna în rugăciune. Bucuria duce deopotrivă la rugăciunea recunoscătoare şi la uitarea lui Dumnezeu. Însăşi tristeţea degenerează cîteodată în revoltă împotriva Providenţei sau este incapabilă de a ieşi din ea însăşi, îmbracă forma melancoliei egoiste. Deci, între stările afective şi rugăciune nu este o legătură constantă, nu se poate stabili între ele un raport de cauzalitate.

Pr. prof. *Ion Bunea*

OMUL ŞI FIREA ÎNCONJURĂTOARE

Luînd firea omenească cu toate slăbiciunile ei, afară de păcat, Mîntuitorul a dus printre oameni o viaţă foarte normală şi foarte naturală, conform epocii în care a trăit. Fiind întru totul asemenea lor, a simţit ca ei, s-a bucurat alături de ei, s-a întristat, a lăcrimat, s-a rugat în templu şi în sinagogi împreună cu ei, s-a îmbrăcat, a mîncat alături de ei, respectîndu-le întru totul obiceiurile bune. Avînd conştiinţa menirii Sale, a căutat tot timpul prin mijloacele fireşti şi supra-fireşti să elimine răul din viaţa oamenilor şi să-i determine şi pe ei să urmeze totdeauna calea binelui, a vieţii, a virtuţii, calea bineplăcută lui Dumnezeu.

Aşa cum s-a apropiat de oameni, cu aceeaşi iubire s-a apropiat şi de firea înconjurătoare. Luînd firea omenească, s-a născut într-o peşteră sărăcăcioasă, fiind întîmpinat pentru prima dată de fiinţele necuvîntătoare . . . iar în activitatea mesianică a liniştit apele învolburate ale mării, sau regăsindu-se El însuşi în comuniune cu Părintele ceresc prin rugăciunea retrasă a muntelui, sau a grădinii luminate de astrul nopţii . . . Admirînd natura, Mîntuitorul oferă imaginea ei spre a putea înţelege tainele împărăţiei lui Dumnezeu, ca şi învăţămintele care vorbesc despre bunătatea şi purtarea de grijă pe care le are Dumnezeu faţă de oameni.

Deschizînd Sfînta Carte încă de la început aflăm că omul în calitate de coroană a creaţiei avea menirea de a „stăpîni pămîntul". Adică, întreaga creaţie a fost pusă spre folosul lui, spre a-i asigura buna desfăşurare a vieţii. Omul era într-o relaţie de armonie cu creaţia, fiindcă ea îi era supusă în aceeaşi armonie, pace şi linişte, spre bucuria vieţii lui. Pe de altă parte, fiind creat „din pămînt", fiinţa lui reprezintă substanţa comună a întregii creaţii.

Înscriindu-se în viaţa întregului univers, omul stabileşte prin actul creaţiei, cu firea înconjurătoare, o relaţie de interdependenţă, el neputînd trăi în afara ei. Aceasta este starea normală şi naturală care exprimă voinţa Ziditorului.

Fiind însă sub influenţa păcatului, deşi înfrăţirea originară a omului cu firea şi mediul înconjurător nu s-a şters definitiv, s-a alterat totuşi relaţia existentă la început. Astfel, remarcăm pe de o parte, fără prea mare greutate, influenţa pe care o are asupra sănătăţii omului schimbarea temperaturii, a anotimpurilor, a cerului cu nori sau senin, venirea toamnei cu ploile persistente şi melancolice, sau a primăverii cu optimismul sau astemiile ei, sau chiar schimbările de microclimat, etc. La fel şi schimbările astrelor acţionează asupra omului. Ne putem gîndi, de pildă, la influenţa exploziilor solare, la fazele de lună plină, asupra unor stări maladive (lunatici, epileptici), etc. În general şi în funcţie de sensibilitatea fiecăruia, omul se adaptează acestor condiţii, adică le primeşte aşa cum sînt; îşi ia însă măsuri de precauţie în cazul în care scade puterea de adaptare, iar schimbările mediului devin supărătoare vieţii.

Pe de altă parte, omul se simte înfrăţit şi foloseşte mediul natural în favoarea lui. El caută şi găseşte mereu noi posibilităţi de a folosi natura spre recreere, ca şi spre menţinerea şi refacerea sănătăţii.

S-a constatat, de exemplu, că oricît de spectaculoasă ar fi industria chimică a medicamentelor, cele mai indicate ca fiind mai potrivite şi corespunzătoare organismului, sînt cele provenite din plante. Este şi aceasta o dovadă a unităţii de natură a omului cu creaţia . . .

Înfrăţirea omului cu natura se evidenţiază prin aceea că el se regăseşte în liniştea şi-n armonia ei. Desfătîndu-şi sufletul în mijlocul ei, îşi dezvoltă simţămîntul de admiraţie a creaţiei. Astfel se reuşeşte ca prin contemplarea frumuseţii creaţiei, mintea credinciosului să se ridice la contemplarea frumuseţii divine. Chiar cuvîntul „cosmos", care defineşte universul, lumea înconjurătoare, în limba originară înseamnă ordine, armonie, frumuseţe, podoabă. Accentuînd această realitate, Părinţii Bisericii ne spun că întreaga creaţie participă la viaţa divină prin însăşi existenţa ei, iar un scriitor bisericesc din epoca primară a creştinismului (Tertulian), personificînd firea înconjurătoare, o vede chiar rugîndu-se: „Se roagă toţi îngerii, se roagă toată creatura, se roagă turmele şi fiarele şi-şi pleacă genunchii cînd ies din staule şi peşteri, privesc cu faţa neliniştită spre cer, tremurîndu-le răsuflarea după obiceiul lor. Şi păsările cînd se trezesc dimineaţa, se înalţă spre cer şi în loc de mîini întind aripile în cruce şi spun ceva ce pare a rugăciune".

Ambianţa naturii marcată prin frumuseţe constituie şi un mijloc de elevaţie creatoare pentru sufletul omenesc, încît scriitorii şi poeţii o cîntă în imagini nepieritoare, cîntăreţii cu instrumentul sau melodia vocii, pictorii o imortalizează în tablouri. Prin aceasta, natura se contopeşte cu sufletul oamenilor, intrînd în casele lor, pe îmbrăcămintea lor, sub forma obiectelor de ornament, sau ca ornament pe vase sau pe tot felul de ţesături, deschizînd astfel inima spre valorile perene.

Mai mult decît atît, omului îi place şi obişnuieşte să-şi pună nume şi după numele florilor; sau pune ei nume animalelor, după numele lui . . . Este interesant faptul că în unele limbi, oamenii poartă nume de animale, sau chiar de insecte, pe cînd în limba noastră, numele de animale atribuite oamenilor, devin peiorative . . .

Interesant este şi faptul că înfrăţirea omului cu natura nu se exercită numai asupra sufletului omenesc, ci şi invers. Este ştiinţific dovedit că stările sufleteşti ale omului influenţează chiar şi viaţa plantelor. Ca şi cum şi ele ar avea suflet, reacţionează la stările de mînie sau de iubire pe care le manifestă cel ce le îngrijeşte . . .

Relaţia omului cu firea înconjurătoare este atît de adîncă, încît pentru omul înţelept natura este o carte deschisă din care el poate învăţa tainele propriei lui vieţi. În acest sens Sfîntul Vasile cel Mare arată că trandafirul acoperit cu mărăcini dă oamenilor următoarea învăţătură: „Tot ce este mai plăcut în această lume a muritorilor, este amestecat cu durere; binele cu răul; plăcerea cu căinţa; căsnicia cu văduvia; înălţarea cu frica de căzere; sănătatea cu boala". Acelaşi Sfînt Părinte recomandînd tinerilor creştini să cerceteze spre folos duhovnicesc orice învăţătură, oferă exemplul albinelor, care merg din floare în floare, culegînd din fiecare numai ceea ce este folositor . . . Supunerea faţă de Dumnezeu o putem învăţa — arată Tertulian — din ascultarea pe care „turmele de vite şi chiar animalele sălbatice" o arată omului, „înţelegînd că ele au fost făcute şi lăsate de Domnul pentru trebuinţele noastre". Sfîntul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă să învăţăm de la furnică hărnicia în muncă, iar de la albină că roadele muncii noastre nu trebuiesc folosite numai pentru noi. Şi păianjenul spune el, munceşte, urzind pînza sa, care întrece în măestrie orice ţesătură, dar el este socotit de toţi o lighioană, fiindcă adună numai pentru sine . . ."

Înfrăţirea omului cu firea înconjurătoare se manifestă atît prin protejarea ei, cît, mai mult, prin înnobilarea şi crearea noilor varietăţi şi specii mai frumoase şi folositoare. Aceasta evidenţiază capacitatea „demiurgică" a omului, care îi consacră ca „împreună lucrător cu Dumnezeu" (I Corinteni 3, 9) la perfecţionarea creaţiei, conferindu-i şi adevărata calitate de „stăpîn" al ei, fiindcă a folosi creaţia, epuizînd-o despotic, nu înseamnează a o stăpîni, ci a abuza de ea în defavoarea ta şi a ei.

Aşa cum păcatul a creat suferinţa întregii făpturi, tot astfel întreaga fire — spune Apostolul, „se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să fie părtaşă la libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu" (Romani 8, 19—22).

Şi dacă păcatul a fost săvîrşit de primul om în mijlocul naturii, în grădina Edenului, tot în mijlocul naturii, pe dealul însîngerat al Golgotei şi din mormîntul gol săpat în stîncă, ne-a venit şi mîntuirea. Iar revărsarea Sfîntului Duh în ziua Rusaliilor va pecetlui sfinţirea creaţiei. Astfel, apa sfinţită prin pogorîrea Sfîntului Duh devine materia Tainei Sfîntului Botez, prin care primim harul iertării păcatului strămoşesc, renăscînd la o viaţă spirituală; Sfîntul Mir alcătuit din 38 de plante aromate ne oferă harul creşterii duhovniceşti; pîinea şi vinul sfinţite se prefac în Trupul şi Sîngele Domnului, iar undelemnul sfinţit devine tămăduitor al bolilor trupeşti şi sufleteşti.

Rugăciunea Bisericii se îndreaptă deopotrivă asupra omului şi firii înconjurătoare, referindu-se la „îmbelşugarea roadelor pămîntului", la „vremuri paşnice", la ferirea naturii de duşmanii ei vătămători, la oferirea condiţiilor de rodire: ploi la vreme potrivită, ferire de secetă, de cutremure, de vînt distrugător. Am putea adăuga apoi rugăciunile de sfinţire a locuinţei, a fîntînii sau a roadelor cîmpului, iar „în jertfă — spune un Sfînt Părinte (Sfîntul Chirii al Ierusalimului) — facem amintire de cer, de pămînt, de mare, de soare, de lună, de toată creaţia". În acest cadru subliniem faptul că una din caracteristicile vieţii înduhovnicite este şi aceea de a te simţi înfrăţit cu întreaga creaţie, cu lumea materială a plantelor, a animalelor, a corpurilor cereşti şi chiar a fenomenelor naturii. Un părinte înduhovnicit spunea: „fratele meu, soarele, sora mea, luna, fratele meu, vîntul . . ." şi nu puţine au fost cazurile de îmblînzire a celor mai fioroase animale sălbatice. (Nicolae, Mitropolitul Banatului, *Teologie şi ecologie*, în „Îndrumătorul bisericesc" al Mitropoliei Ardealului pe anul 1976, p. 39).

La fel, unul din marii umanişti ai zilelor noastre (Albert Schweitzer) promovînd principiul „respectului vieţii", extinde iubirea creştină pînă la universal. El însuşi, ca medic misionar, participa la eliminarea oricărei suferinţe, atît din viaţa oamenilor, cît şi a reptilelor, păsărilor, animalelor şi chiar a vegetaţiei . . .

Toate acestea ne arată că în ansamblu creaţia lui Dumnezeu este bună şi spre folos omului, iar el ca o coroană a creaţiei, purtînd chipul Creatorului, devine un „împreună lucrător cu Dumnezeu" şi îşi împlineşte menirea, în măsura în care simţindu-se înfrăţit cu creaţia, îşi aduce necontenit aportul la continua ei perfecţionare.

Pr. prof. *Sorin Cosma*

Raporturi istorice, etnice şi demografice în Transilvania (VII)

Pe secui îi întîlnim în Transilvania, voievodat autonom în cadrul regatului ungar, din secolele XII—XIII, cînd au fost aşezaţi pentru apărarea graniţei estice a acesteia. În cronicile vechi ungare, printre care şi cea a lui Anonymus, se vorbeşte despre secui, arătîndu-se că sînt un neam aparte şi că la venirea ungurilor, secuii, care ajunseseră înainte în Pannonia, au ieşit în întîmpinarea lor în Rutenia şi după ce-au ajuns împreună în Pannonia, la 896, au convieţuit timp de două secole, împrumutînd limba maghiară şi apoi şi religia catolică.

Alipirea Transilvaniei la 1867 a adus şi pe secui în graniţele regatului ungar. Existenţa lor în Transilvania şi manifestarea secuilor ca neam aparte, a ispitit pe unii istorici unguri să se ocupe de originea etnică a secuilor. Unii istorici au demonstrat în lucrările lor că secuii sînt un neam aparte faţă de unguri, iar alţii, căutînd să se încadreze în eforturile oficialităţilor ungare de a spori numărul redus al ungurilor în Transilvania, s-au străduit să confirme că secuii sînt de acelaşi neam cu ungurii. Ceea ce a mărit confuzia şi a dat naştere controverselor dintre istorici a fost şi numele de *secui* al acestui neam, care a apărut deopotrivă în cronicile vechi ungare şi în legislaţia Principatului Transilvaniei, confirmînd precis existenţa în Transilvania a maghiarilor, secuilor şi saşilor, ca neamuri aparte.

Un extras din lucrarea istoricului ungur Sebestyén Gyula, sub titlul *Székelyek eredete* (Originea secuilor) este publicat în lexiconul PALLAS — autorul, plecînd de la ceea ce susţin şi cronicile vechi, arată că secuii ar fi resturile unui grup de huni scăpaţi din vechile războaie. Prezintă şi discuţiile pe această temă între diferiţii istorici, a căror sursă — îşi exprimă părerea — constă în aceea că tradiţia în legătură cu originea hunică s-a păstrat trunchiată şi răstălmăcită chiar în cronicile vechi şi în lipsă de date, unii autori au ajuns să-i socotească drept un trib al pecenegilor, alţii ai cumanilor, existînd şi alte interpretări.

În timpul cît au stat în Pannonia, secuii au fost folosiţi de regii Ungariei în războaiele purtate în apus ca trupe de avangardă şi arieргardă, iar la începutul secolului al XII-lea, cînd a început să se pună problema definitivării cuceririi Transilvaniei, ei au înaintat spre est, pe văile Someşului şi Mureşului, ajungînd la începutul secolului al XIII-lea în ţinutul locuit de ei şi în prezent, în sud-estul Transilvaniei. În teritoriile de la răsărit de Carpaţii Orientali se aflau atunci printre românii moldoveni, alţi migratori tîrzii, cumanii, aşa că secuii, în urma unei înţelegeri cu regalitatea, au rămas dincoace, cu misiunea de a apăra graniţa estică a Transilvaniei, rol pe care-l avuseseră înainte în Bihor, cînd ungurii se aflau la începutul expansiunii lor în teritoriul românesc intracarpatic. În schimb li s-a recunoscut modul de viaţă şi obiceiurile, acordîndu-li-se apoi şi unele privilegii economice.

Organizaţi milităreşte, secuii s-au aşezat peste românii băştinaşi. Prezenţa românilor în arcul carpatic este atestată de un document în care se spune că în anul 1210 o oaste condusă de comitele sibian Ioachim era formată din saşi, români, secui şi pecenegi. Într-altul, din 1241, aflăm că, împreună cu secuii (Olaci şi Seculi), locuitorii de lîngă Carpaţi au închis pasurile spre a opri trecerea tătarilor. Se constată că, la aşezarea secuilor, românii aveau o organizare politico-administrativă, căci altfel n-ar fi putut întreţine formaţiuni militare. De altfel, neam aparte şi izolaţi de unguri, secuii n-au stăruit asupra faptului că ar fi „băştinaşi" în acest teritoriu şi că românii sînt „venetici". Problema aceasta a fost inventată de vechea oligarhie ungară, în scop politic.

În decursul îndelungatei convieţuiri, o mare parte din românii din zona secuilor s-au secuizat pe cale biologică — prin căsătorii mixte — astfel că o parte considerabilă din numărul secuilor provin din românii secuizaţi.

Chiar în Diploma leopoldină din 4 decembrie 1691, prin care se stabileau principiile după care urma să fie condusă Transilvania în cadrul Imperiului habsburgic, se afirmă că secuii sînt un neam aparte: „Secuii, un neam foarte războinic de oameni, sînt şi în viitor ca şi pînă acum, cu toţii scutiţi de toate prestaţiunile, de orice îngreunări şi încartiruiri pentru iarnă ori pentru vară, de zeciuieli şi de prestaţiunile pentru bunurile pe care le posedă cu datoria de insurecţiune. În schimb ei rămîn datori a face pe socoteala lor proprie servicii de război pentru apărarea patriei, dar, totuşi aici nu se socotesc ţăranii sau supuşii secui". Deci drepturile acordate în trecut şi recunoscute şi întărite prin această diplomă se referă exclusiv la nobilii secui, nu şi la ţăranii secui care roboteau deopotrivă cu românii pe latifundiile acestora.

Atît în timpul Voievodatului Transilvaniei autonom în cadrul regatului ungar pînă la 1541, cît şi între 1541 şi 1688, cînd a fost principat sub suveranitate otomană, precum şi între 1688 şi 1867, sub protectoratul Austriei, secuii, ca şi celelalte naţionalităţi din Transilvania, n-au făcut parte din naţionalitatea maghiară. Nici o oficialitate din acest îndelungat interval de timp nu-i consideră maghiari, ci un neam aparte, aşa cum îi consemnau legile ţării.

În 1762, împărăteasa Maria Tereza, în dorinţa de a întări apărarea graniţelor imperiului spre răsărit şi sud, ordonă înfiinţarea unor regimente de graniţă, ai căror soldaţi graniceri au fost recrutaţi exclusiv dintre români şi secui, comandamentul fiind format din ofiţerii austrieci.

Pînă la începutul secolului al XX-lea toate încercările guvernelor ungureşti, de a-i deznaţionaliza au rămas fără efectul scontat. Mai mult chiar, secuii au emigrat necontenit în celelalte două ţări române. Numai în anul 1902 au emigrat în România, din cauza lipsurilor de tot felul, peste 12.000 de secui, fapt care a contribuit la declanşarea unei campanii în scopul „salvării secuilor" de la românizarea prin emigrări. Se urmărea tăierea oricăror legături ale secuilor cu România şi atragerea lor spre Ungaria. Presa a atacat guvernul pe tema neglijării asigurării unor condiţii de trai mai bune pentru populaţia secuiască.

În statisticile ungare de dinainte de 1918, secuii, pe criteriul limbii vorbite au fost înglobaţi în rubrica ungurilor, deci nu mai apar ca un neam aparte; scopul a fost de a mări numărul ungurilor în Transilvania.

Pentru a se vedea cît de supărătoare era situaţia etnografică a ungurilor, ceea ce a determinat guvernele vechii Ungarii să comită măsluiri în operaţiile de recenzare pe teren şi pentru a înfăţişa exact numărul maghiarilor în Transilvania, fără înglobarea secuilor în totalul lor, în tabelele statistice din 1880, 1890, 1900 şi 1910 au separat numărul secuilor; operaţie posibilă întrucît în judeţele Ciuc, Odorhei, Trei-Scaune şi o parte din Mureş — Turda, în care se aflau 426 comune mixte, locuite numai de secui şi români, cifrele indică în realitate secui, nu maghiari. Astfel, în recensămîntul din 1880 se aflau în cele 15 judeţe ale fostului Mare Principat al Transilvaniei (deci fără judeţele din Banat, Crişana şi Maramureş): 1.146.611 români, 235.155 maghiari şi 353.027 secui (în acest număr cuprinzîndu-se şi românii secuizaţi). În recensămîntul din 1910 situaţia se prezintă astfel: 1.472.021 români, 476.561 maghiari şi 441.656 secui (şi români secuizaţi).

Pînă în 1867 secuii n-au avut legături intense cu Ungaria, de care erau despărţiţi prin masa compactă de români şi se aflau sub jurisdicţia principatului autonom al Transilvaniei, iar din punct de vedere economic gravitau spre Ţara Românească şi Moldova, unde au şi emigrat 150.000—200.000 dintre ei, spre a scăpa de nemiloasa exploatare a latifundiarilor maghiari, care i-au iobăgit în masă.

În încheiere semnalăm un document care aparţine fondului arhivistic al Tratatelor de Pace de la Paris, în urma primului război mondial. În art. 11 al Tratatului de Pace semnat de România cu Austria, privitor la naţionalităţi, se prevede în mod expres că România consimte să acorde, sub controlul statului, comunităţilor secuilor şi saşilor din Transilvania autonomia locală în ce priveşte chestiunile religioase şi şcolare. Deci şi Puterile Aliate şi Asociate cunoşteau faptul că cele două naţionalităţi formau comunităţi etnice aparte.

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

Numai rostindu-ţi numele...

lui AVRAM IANCU

Numai rostindu-ţi numele şi-aud
Cum se-nfioară carnea mea de tine
Precum în Răul limpezit văzduhul
Acestui fluier picurînd rubine.

Iancule-Avram, sfioasă mînăstire
Cioplită-aici din plînsul nostru mut,
Cînd Munţii ăştia, cei cărunţi de patimi
Pe tine Crai de-a pururea te-au vrut.

Te văd şi-acum incendiind Cîmpia
Cu ochii vii, mistuitori ca para,
Acolo unde iarba mai recită —
„Noi ne-am unit şi ne unim cu Ţara!"

Şi moţii tăi cîntîndu-ţi marşul sfînt,
Pe-un cal cu ager curs mergînd în frunte,
Spuneai că sîntem tari, că sîntem mulţi
Ca cucuruzul brazilor din Munte . . .

Şi crucea ta acolo sus pe Deal
Ilumineză clipa care vine,
Numai rostindu-ţi numele-n Ardeal
Şi se pătrunde sufletul de tine . . .

Nicolae Nicoară

Bălcescu

Înflăcărat bărbat, erou de viţă.
Văpaie între dragoste şi ură,
El sîngele şi-a dăruit dreptăţii
Pînă la cea din urmă picătură.

Şi pentru libertatea ţării sale
I-a ars întreaga viaţă precum visul,
Pe baricada luptei şi iubirii
L-au cunoscut Carpaţii şi Parisul.

Măsura faptei sale revoltate
Istoria a însemnat-o-n piatră,
Eroi de înălţimea lui Bălcescu
Tot mai găsesc românii pe-a lor vatră.

Stins la Palermo într-o catacombă,
De Dunăre departe şi de ţară,
Pentru lumina amintirii sale
Îi sărutăm statuia legendară!

Gheorghe Şora

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

Din AGENDA
Prea Fericitului Patriarh
TEOCTIST

■ *Miercuri, 18 mai a.c.* — P.F. Patriarh Teoctist a făcut o vizită de lucru la şantierul de restaurare şi consolidare a Mănăstirii Comana din judeţul Giurgiu, unul din cele mai importante monumente istorice din sudul ţării. Tot în această zonă a vizitat biserica parohială din Budeni, de curînd restaurată şi recent resfinţită, precum şi biserica parohiei Grădiştea, cunoscut monument istoric.

■ *Marţi, 24 mai a.c.* — P.F. Patriarh Teoctist a primit pe Eminenţa Sa Dr. Moses Rosen, Şef Rabinul Cultului Mozaic, Preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din R. S. România.

■ *Joi 26 mai a.c.* — P.F. Patriarh Teoctist a prezidat conferinţa preoţească cu tema: *„Voievodul Constantin Brîncoveanu, în istoria, cultura şi ortodoxia românească* (la 300 de ani de la urcarea sa pe tron)", la care au luat parte preoţi din protoieria Giurgiu-Nord, dînd clerului participant îndrumările cuvenite.

■ *Duminică, 30 mai a.c.* — P.F. Patriarh Teoctist înconjurat de PP.SS. Episcopi Vasile al Oradiei, Nifon Ploieşteanul şi Vasile Tîrgovişteanul a săvîrşit Sf. Liturghie la Catedrala patriarhală, cu prilejul marii sărbători a Pogorîrii Duhului Sfînt.

■ *Marţi, 31 mai a.c.* — P.F. Patriarh Teoctist a făcut o vizită la cursurile teoretice de calificare a pictorilor şi zugravilor bisericeşti, organizate de Comisia de pictură bisericească, din cadrul Patriarhiei Române, la Institutul Teologic din Bucureşti, dînd candidaţilor îndrumările cuvenite.

SIBIU

■ *Marţi, 24 mai 1988,* I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a făcut o vizită de lucru la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, jud. Braşov, cu care prilej a cercetat şi şantierul de la acest voievodal aşezămînt bisericesc.

■ *Sîmbătă, 28 mai 1988,* la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc o şedinţă de lucru a permanenţei Consiliului arhiepincopesc, prezidată de Î.P.S. Mitropolit Antonie, cu care prilej s-au rezolvat o seamă de probleme curente.

■ *Între 12—26 mai 1988,* la centrele protopopeşti din Arhiepiscopia Sibiului s-a desfăşurat conferinţa preoţească din tr. II/1988, la care s-a tratat tema: *„Voievodul Constantin Brîncoveanu în istoria, cultura şi ortodoxia românească* (la 300 de ani de la urcarea sa pe tron)".

Dezbătută într-un spirit de aleasă cinstire şi cu simţăminte de adevărată evlavie faţă de voievodul martir C. Brîncoveanu, conferinţa a fost condusă, din încredinţarea Î.P.S. Mitropolit Antonie, de către P.C. pr. prof. M. Păcurariu — la protopopiatele Sibiu şi Braşov; P.C. pr. prof. V. Mihoc — la prot. Mediaş; P.C. arhid. prof. A. Jivi — la prot. Rupea; P.C. cons. Gh. Papuc — la prot. Făgăraş; P.C. pr. prof. I. Mihălţan — la prot. Sf. Gheorghe şi P.C. pr. prof. L. Streza — la prot. Agnita.

■ *Între 6—14 iunie 1988,* la aşezămîntul de la Schitul Păltiniş a avut loc prima serie de cursuri de scurtă durată din acest an, cu un grup de preoţi din întreaga Arhiepiscopie a Sibiului. Desfăşurate, din încredinţarea Î.P.S. Mitropolit Antonie, sub conducerea P.C. cons. Gh. Papuc, cursurile au prilejuit preoţilor participanţi nu numai reînnoirea cunoştinţelor, ci şi înălţătoare momente de meditaţie şi rugăciune, cît şi un larg schimb de experienţă, elemente atît de necesare în lucrarea pastorală.

CLUJ

■ În perioada 25—30 aprilie, 2—7 mai şi 9—14 mai 1988, la centrul arhiepiscopesc din Cluj-Napoca, cu purtarea de grijă şi binecuvîntarea Î.P.S. Arhiepiscop Teofil, au avut loc cursuri misionare de scurtă durată cu cîte 30 de preoţi în fiecare serie. Prelegerile şi seminariile au fost ţinute de membrii Permanenţei Consiliului Eparhial, profesorii Seminarului Teologic şi unii preoţi din municipiul Cluj-Napoca.

■ *Duminică, 8 mai 1988,* în Catedrala arhiepiscopală, în cadrul slujbei vecerniei, în prezenţa P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul şi a credincioşilor prezenţi, corul elevilor Seminarului Teologic din Cluj-Napoca, pregătit şi dirijat de P.C. pr. prof. Vasile Stanciu, a susţinut un frumos concert religios, interpretînd cu deosebită sensibilitate, o parte din cele mai cunoscute cîntări închinate praznicului Învierii Domnului.

■ *Duminică, 15 mai 1988,* Î.P.S. Arhiepiscop Teofil a săvîrşit sfinţirea bisericii din parohia Fodora, protopopiatul Cluj, construită în anul 1885, reparată capital în ultimii ani şi îmbrăcată într-o frumoasă pictură în frescă executată de pictorul Oprea Olteanu, prin jertfelnicia bunilor credincioşi, cu ajutoare din partea Arhiepiscopiei Clujului şi cu purtarea de grijă a harnicului preot paroh Octavian Chindriş, care a fost distins cu rangul de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

La sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti, Î.P.S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură.

■ *Duminică, 22 mai 1988,* Î.P.S. Arhiepiscop Teofil a săvîrşit sfinţirea bisericii din parohia Stoiceni, protopopiatul Lăpuş, judeţul Maramureş, biserică ridicată şi împodobită cu pictură prin jertfelnicia bunilor credincioşi, cu ajutoare din partea Sf. Patriarhii, a Arhiepiscopiei Clujului şi a altor eparhii din ţară şi cu purtarea de grijă şi îndrumarea vrednicului preot paroh Ioan Cosma, care a fost distins cu rangul de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

La sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti, Î.P.S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură.

■ *Duminică, 29 mai 1988,* de Praznicul Pogorîrii Duhului Sfînt — Î.P.S. Arhiepiscop Teofil a săvîrşit Sf. Liturghie în Catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca, în cadrul căreia P.C. arhidiacon Iustin Tira a fost hirotonit întru preot pe seama Catedralei. Cu acest prilej, pentru munca depusă la Centrul eparhial şi Catedrală, în cei 15 ani de diaconie, Î.P.S. Sa i-a acordat distinctia de „iconom stavrofor". Aceeaşi distincţie i-a fost acordată şi P.C. pr. Ioan Bizău — slujitorul Catedralei, după 17 ani de rodnică activitate pastorală.

La priceasnă a vorbit Î.P.S. Arhiepiscop Teofil despre lucrarea Sfîntului Duh.

■ *Luni, 30 mai 1988 şi joi, 2 iunie a.c.,* P.S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în Catedrala arhiepiscopală şi a hirotonit întru diacon şi preot pe tînărul Gross Augustin, absolvent al Seminarului Teologic din Cluj-Napoca, pe seama parohiei Prislop, protopopiatul Lăpuş, judeţul Maramureş.

ALBA IULIA

■ *Vineri, 15 aprilie 1988,* de sărbătoarea Izvorului Tămăduirii, P.S. Episcop Emilian a oficiat Sf. Liturghie arhierească la Mănăstirea Rîmeţ, cu prilejul hramului bisericii vechi. La momentul potrivit P.S. Sa a adresat un ziditor cuvînt de învăţătură numărului mare de credincioşi prezenţi.

■ *Duminică, 24 aprilie 1988,* (Duminica mironosiţelor şi prăznuirea Sf. Ierarhi Ilie Iorest şi Sava Brancovici, Mitropoliţii Transilvaniei) P.S. Episcop Emilian a oficiat Sf. Liturghie arhierească în Catedrala episcopală şi a hirotonit întru preot pe P.C. diac. Onişor Remus pe seama credincioşilor din parohia Valea Largă, prot. Luduş, jud. Mureş.

■ Cu prilejul Sf. Sărbători ale Învierii Domnului, P.S. Episcop Emilian şi Excelenţele lor Episcopul Iakab Antal şi Episcopul auxiliar Lajos Bálint ai Episcopiei Romano-Catolice din Alba Iulia s-au vizitat reciproc în cadrul bunelor relaţii statornicite între cele două Episcopii surori în climatul de ecumenism local din patria noastră.

■ *Duminică, 15 mai 1988,* P.S. Episcop Emilian a oficiat Sf. Liturghie arhierească în parohia Măgina, prot. Aiud, jud. Alba, cu care prilej a subliniat în cuvîntul de învăţătură şi importanţa vechiului aşezămînt mănăstiresc ce a fiinţat aici.

■ *Marţi, 17 mai 1988,* P.S. Episcop Emilian a primit la reşedinţa episcopală vizita Mons. Albert Rauch din Regensburg R.F.G. aflat în trecere prin Alba Iulia, în drum spre Bucureşti.

■ *Sîmbătă, 21 mai 1988,* de praznicul Sf. Împăraţi Constantin şi Elena, P.S. Episcop Emilian înconjurat de un ales sobor de preoţi şi o mare mulţime de credincioşi a oficiat Sf. Liturghie arhierească la Schitul Sf. Sofronie de la Afteia-Cioara cu prilejul hramului. P.S. Sa a adresat credincioşilor prezenţi un bogat cuvînt de învăţătură.

■ *Duminică, 22 mai 1988,* P.S. Episcop Emilian a oficiat Sf. Liturghie arhierească în parohia Rîmetea prot. Aiud, jud. Alba.

ORADEA

■ *Binecuvîntare de biserică.* Duminică, 1 mai 1988, P.S. Episcop Vasile a săvîrşit, în legătură cu Sf. Liturghie, şi slujba de binecuvîntare a bisericii din filia *Felcheriu* (parohia Cheriu), prot. Oradea, în urma lucrărilor de înnoire exterioară şi interioară, în ultimii ani, din jertfelnicia credincioşilor şi prin străduinţa preotului-paroh Traian Nica. Acesta a fost distins cu rangul de *iconom-stavrofor,* într-un care a şi fost hirotesit, iar membrilor Consiliului parohial li s-au înmînat scrisori arhiereşti de apreciere.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a arătat însemnătatea împodobirii bisericilor noastre ortodoxe cu icoane pictate. Fiind data de 1 Mai (Sărbătoarea Muncii), vorbitorul a făcut elogiul muncii, arătînd că aceasta este o sarcină lăsată de însuşi Dumnezeu la crearea omului, făcîndu-l pe acesta colaborator la cultivarea naturii. De asemenea, a subliniat că munca este o rugăciune a mîinilor, precum rugăciunea este o muncă a inimii, a sufletului. În încheiere, felicitîndu-i pe credincioşi şi pe preot pentru lucrările făcute, i-a îndemnat să fie în continuare iubitori de Biserica strămoşească şi de patrie.

■ *Conferinţe pastoral-misionare.* Între 10 şi 18 mai 1988, s-au desfăşurat, la sediile celor şapte protopopiate din eparhie, lucrările celei de a doua conferinţe preoţeşti pastoral-misionare din acest an, avînd ca temă: *„Voievodul Constantin Brâncoveanu în istoria, cultura şi ortodoxia românească* (la 300 de ani de la urcarea sa pe tron)".

La lucrările de la protopopiatele Zalău şi Şimleu Silvaniei a participat şi P.S. Episcop Vasile, iar lucrările de la celelalte protopopiate au fost conduse de delegaţi chiriarhali de la Centrul eparhial.

Semnalăm... Semnalăm...

● *Vol. XII, nr. 3—4, 1988 al rev. d-lui Theodore Andrica din Cleveland „AMERICAN ROMANIAN REVIEW" este dedicat savantului român Emil Racoviţă (1868—1947). A luat parte la expediţia către Polul Sud împreună cu Roald Amundsen. A fost un mare bio-speolog, cercetînd peste 1000 de peşteri în 8 ţări. A înfiinţat Institutul de speologie din Cluj, primul de acest fel din lume. A fost preşedintele Academiei Române din 1926 pînă în 1929.*

În cuprinsul revistei, ca întotdeauna şi alte lucruri foarte interesante. Ralph S. Locher povesteşte „Amintiri din România", fiind născut la Moreni, din părinţi americani. Theodore Andrica însuşi a început un ciclu de Memorii. *Apoi descrie regiuni româneşti, obiceiuri de nuntă, are pagini de folclor, (cu cîntece pe note) şi scurte date despre românii sub habsburgi în Transilvania şi sub fanarioţi în Principate.*

Revista continuă să-şi menţină buna calitate. E poate modelul ideal de publicaţie de peste hotare, care ignoră şi nu practică tot ceea ce acolo învenineză viaţa multor români!

● *Tot de peste mări şi ţări ne-a venit „Buletinul de gîndire şi simţire ortodoxă românească",* Adevărul, *editat de pr. Nicolae Ciurea din Hamilton, Canada. Ştiri parohiale, versuri bine selecţionate, Pastorala Î.P.S. Arhiepiscop Victorin. Un alt model de seriozitate şi dedicare misiunii creştine ortodoxe şi adevărului. Acolo, în Hamilton, acestea răzbat cu adevărat în sufletele româneşti în căutarea de linişte şi bucurie.*

● *Maria Donadeo prezintă în* Osservatore Romano *(20 aprilie 1988, p. 3), cartea ICONE SU VETRO NELLA PITTURA CONTADINA TRANSILVANA, de A. Rispoli, Fabbris, ediz. Marsilio 1987, 144 p. cu 50 de ilustraţii). Recenzenta scrie cu mare pătrundere în această artă specifică Transilvaniei, intitulîndu-şi recenzia, care e de fapt un lung studiu, UN' ARTE PRIMITIVA RICCA DI SPIRITUALITA, O artă naivă bogată în spiritualitate. Reproduce şi două icoane. Crede că desenul şi coloratura „sînt armonizate prin instinct" şi mărturiseşte că aceste icoane „ne aduc şi nouă un mesaj de spiritualitate văzută".*

● *Editura Dacia a tipărit sub semnătura lui Valeriu Niţu şi Traian Vedinaş o excelentă monografie* Timotei Cipariu, *cu subtitlul:* Arhetipuri ale permanenţei româneşti *(Cluj-Napoca, 1988, 256 p.) Lucrată pe izvoare directe şi cu informaţia la zi asupra studiilor din ultima vreme asupra lui Cipariu, cartea se prezintă ca un instrument indispensabil de acum încolo, atît în cunoaşterea şi interpretarea operei cărturarului, cît şi în cunoaşterea epocii sale, cu problemele ei.*

● Mitologia română — o premieră culturală, *este titlul unui studiu semnat de Vasile Vetişanu în „Revista Comisiei Naţionale a României pentru UNESCO", (anul XXIX, nr. 3, 1987, apărută în 1988, p. 37—41). Prezintă cartea lui Romulus Vulcănescu, carte care „umple un gol în studiul spiritualităţii româneşti, prin tema abordată dar şi prin considerarea acestei teme ca un document istoric al continuităţii spiritualităţii româneşti de-a lungul istoriei ei multimilenare".*

Locul acestei cărţi era gol de mult în cultura românească. Romulus Vulcănescu l-a umplut şi l-a luminat. Cîteva culturi de mare calitate dimprejurul nostru şi-au început destinele istorice prin mitologii de care şi noi ne minunăm. A noastră era risipă, deşi exista era ca şi cum n-ar fi fost. Acum există. Şi e frumoasă. Şi e un mare fapt de cultură a noastră cu care nu trebuie să mai omitem a începe.

● „Să nu dăm locul că pămîntul acesta este frămîntat cu sîngele moşilor şi strămoşilor noştri": *aşa-l sfătuia Miron Costin pe domnitorul Gheorghe Duca. Am citat aceste cuvinte-testament dintr-un concentrat studiu al lui Florin Constantiniu:* Coordonate fundamentale ale dezvoltării istorice ale poporului român pe vatra străvechii Dacii, *(în „Revista de pedagogie", an. XXXV, nr. 9/1986, p. 23—25 şi 62).*

Iată şi un citat din Antonio Bonfini: „Dacă va socoti cineva bine năvălirile necontenite ale sarmaţilor şi goţilor, apoi revărsările hunilor, ale vandalilor şi gepizilor, ale germanilor şi longobarzilor, cum nu se va minuna că s-au păstrat pînă acum între daci şi geţi unele limbi latine? Românii s-au luptat în aşa fel încît par a se fi războit mai mult pentru păstrarea limbii decît pentru viaţă".

Doamne, că multe năvăliri au mai fost! Spusa lui Bonfini e bine să ne-o reamintim acum în anul centenarului autorului „Limbii noastre", Al. Mateevici!

● Manuscriptum *se dovedeşte în continuare o revistă de mare ţinută care, nu numai că ne deschide sertarele secrete ale revenirii şi creaţiei marilor noştri scriitori, dar ne face să asistăm şi la interesante dezbateri de idei pe marginea operelor lor, a receptării lor de-a lungul istoriei şi a locului lor în conştiinţa celor de azi. Sub genericul „Grădina lui Academos", nr. 1 din anul acesta (an. XIX, 1 (70), 1988), pune în discuţie UNIVERSALITATEA LUI CARAGIALE. La Simpozion au participat Alexandru George, Ştefan Cazimir, Ileana Berlogea, Alexa Visarion şi Nicolae Ciobanu (transcriere de pe bandă de magnetofon de Ofelia Condeescu). Moderatorul discuţiilor a fost Nicolae Ciobanu.*

Ca întotdeauna şi numărul acesta e bogat ilustrat, ceea ce îi dublează valoarea.

● *„Contacts", revistă ortodoxă franceză, conţine în numărul din trim. I, 1988 (XXXX-e année, nr. 141) cîteva studii care pot reţine atenţia teologilor:* La déification de l'homme *(de Georges I. Mantzarides),* L'épiphanie du visage chez Georges Khodr *(de Jad Hatem),* Le fou chrétien au siècle de l'apophatisme *(de Tatiana Goritcheva) ş.a. Revista publică şi o recenzie (bună) la teza de doctorat a Pr. Romul Joantă,* Roumanie, Tradition et culture hésychaste *(1987, 317 p.).*

● Mărturie Ortodoxă — *revista Comunităţii ortodoxe române din Olanda, condusă de pr. dr. Ioan Dură, se detaşează de la un număr la altul de multe alte publicaţii de acelaşi gen. Conţinutul bogat în studii istorice, bogat în bibliografii, texte de spiritualitate şi texte literare, recenzii, face din ea o revistă de ţinută ştiinţifică. Ultimul număr care ne-a sosit, (an. VII, nr. 11, 1988) cuprinde 170 de pagini cu semnături prestigioase precum pr. prof. Petru Rezuş, pr. dr. Paul Mihail, multe studii de pr. Ioan Dură şi de prof. Nicolae V. Dură, prof. Nic. Petrescu, pr. Alexandru Stănciulescu-Bîrda, Emanoil Paraschivaş ş.a.*

La sfîrşit are cîteva pagini despre viaţa bisericească locală cu ştirea îmbucurătoare că se continuă şi creşte colecta pentru construcţia unei biserici care să aparţină exclusiv comunităţii române.

ANTONIE P.

Sfîntul ierarh Ghelasie de la Rîmeţi

(Continuare din pag. a 2-a)

Ierarhul Ghelasie de la Rîmeţi a fost un sfînt cu viaţă ascunsă, aşa cum au existat şi vor exista sfinţi în veac. Despre unii ca aceştia ne spune cartea sfîntă că existau încă pe vremea profetului Ilie, care primeşte de la Dumnezeu înştiinţarea: „am în Israel şapte mii de bărbaţi care nu şi-au plecat genunchii lui Baal şi a căror gură nu l-a sărutat" (III Imp. 19, 18).

Ascunsă ca şi a acelora a fost şi viaţa Sf. ierarh Ghelasie. Dar Dumnezeu, care ţine lumea în fiinţă pentru sfinţirea oamenilor şi pentru împlinirea numărului sfinţilor (Apoc. 6, 11; Tes. 4, 3), nu lasă nedescoperită bogăţia neînchipuită a nevoinţelor lor, şi a darurilor cu care i-a încununat, făcînd ca prin tainica Sa iconomie acestea să se vădească şi nouă spre multul folos ce-l avem din ele.

Aşa se face că încă după trecerea sa la cele veşnice, oamenii din Apuseni au fost martorii multor lucrări minunate, care i-au înveşnicit pomenirea.

Tradiţia locului ne spune că vlădica Ghelasie a fost un monah, care s-a învrednicit încă din timpul vieţii cu darul facerii de minuni mîngîind şi alinînd suferinţele credincioşilor săi.

Multe au fost nevoinţele Sf. Ghelasie pentru credinţa cea adevărată şi pentru neamul său obidit sub stăpînire străină, pentru păstorirea căruia în legea strămoşească n-a dat genelor sale dormitare, mergînd din hotar în hotar, spre a sfinţi preoţi, biserici, spre a alina pe fiii săi sufleteşti.

Dar cea mai aleasă virtute care a împodobit viaţa sa, a fost smerenia, care nu l-a părăsit nici în viaţa aceasta, nici cînd s-a mutat dintru cele ale noastre.

Tot din smerenie, Sf. Ierarh nu ne-a lăsat numele lui decît la chinovia de la Rîmeţii Apusenilor iar păstorirea sa în vremurile tulburi cînd viforul asupririi sufla peste pămîntul transilvan şi duhul înstrăinării de credinţă şi de neam, îl aureolează. Iată de ce astăzi, după şase veacuri, pilda luminoasă a ierarhului de la Rîmeţi e vie în sufletul românilor pe care i-a păstorit cu jertfelnicie în veacuri de grea cumpănă pentru neamul său.

Drept aceea, acum, cînd lîngă străvechea biserică a mănăstirii s-a înălţat o nouă biserică, în care se străvăd, prin stilul arhitectural fibrele nevăzute care au înfrăţit dintotdeauna pe românii din cele trei provincii româneşti, se cade să-i cinstim pomenirea prin lucrările ce le facem la Aşezămîntul său în zilele noastre.

„Minunat este Dumnezeu întru sfinţii Lui!" Minunată este credinţa acestui neam care a aprins pe firmamentul veşniciei lumini ale sfinţeniei fiilor acestui pămînt, ducînd la tronul Împăratului veacurilor, lacrima curată a jertfelniciei şi nădejdilor unui popor altădată atît de greu încercat, dar încununat datorită credinţei lui, cu mari împliniri, ca unirea deplină a tuturor fiilor săi în 1918 şi reîntregirea bisericească din 21 oct. 1948, împliniri pe care le vom sărbători prin aniversările cuvenite şi în acest an.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi,* Arhid. *Gheorghe Papuc,* Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea,* Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 iulie 1988 Nr. 25—26/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Lucrările Sesiunii Marii Adunări Naţionale

Miercuri, 29 iunie 1988, în prezenţa Domnului Nicolae Ceauşescu, au fost reluate în plen lucrările sesiunii a VII-a a celei de a IX-a legislaturi a Marii Adunări Naţionale.

La propunerea biroului Marii Adunări Naţionale a fost adoptată următoarea ordine de zi:

1. Validarea alegerii unor deputaţi şi revocarea unui deputat.
2. Proiectul Legii cu privire la majorarea retribuţiilor personalului muncitor.
3. Proiectul Legii privind majorarea pensiilor de asigurări sociale de stat pentru munca depusă şi limită de vîrstă, a pensiilor pentru pierderea capacităţii de muncă şi a pensiilor invalizilor de război.
4. Proiectul Legii privind statutul juridic al unităţilor socialiste pe baza principiilor autoconducerii muncitoreşti şi autogestiunii economico-financiare.
5. Proiectele de legi pentru aprobarea decretelor cuprinzînd norme cu putere de lege emise de Consiliul de Stat.

După discutarea pe articole a proiectelor de legi, Marea Adunare Naţională le-a votat în unanimitate.

Lucrările sesiunii s-au încheiat într-o atmosferă de profund entuziasm, deputaţii şi invitaţii dînd glas sentimentelor fierbinţi de dragoste şi înaltă preţuire pentru conducătorul patriei noastre, Domnul preşedinte Nicolae Ceauşescu, arhitectul înţelept al politicii noastre interne şi externe, bărbatul care se dăruieşte cu neprecupeţire slujirii înaltelor idealuri de unitate, independenţă şi suveranitate ale României, biruinţei cauzei păcii în lumea întreagă.

Plenara Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste

În ziua de 28 iunie 1988 a avut loc la Bucureşti, sub preşedinţia Domnului Nicolae Ceauşescu, preşedintele Republicii Socialiste România, preşedintele Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, Plenara Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste.

Pe ordinea de zi au fost înscrise următoarele puncte:

1. Raport asupra modului în care acţionează organismele Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste pentru înfăptuirea obiectivelor dezvoltăţii economico-sociale a ţării, a orientărilor şi indicaţiilor formulate în Expunerea Domnului Nicolae Ceauşescu, preşedintele Republicii Socialiste România, preşedintele Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste „Cu privire la unele probleme ale conducerii activităţii economico-sociale, ale muncii ideologice şi politico-educative, precum şi ale situaţiei internaţionale".
2. Propuneri privind majorarea retribuţiilor personalului muncitor în anii 1988—1989.
3. Propuneri privind majorarea pensiilor de asigurări sociale de stat pentru munca depusă şi limita de vîrstă, a pensiilor pentru pierderea capacităţii de muncă şi a pensiilor invalizilor de război.
4. Raport cu privire la activitatea desfăşurată de Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste pentru perfecţionarea continuă a organizării şi creşterea eficienţei controlului exercitat de oamenii muncii.

În cadrul discuţiilor care au avut loc a fost amplu dezbătută activitatea consiliilor judeţene municipale, orăşeneşti şi comunale ale F.D.U.S., a tuturor organizaţiilor componente pentru îndeplinirea integrală a sarcinilor de plan, modernizarea continuă a producţiei, creşterea productivităţii muncii, reducerea consumurilor de materii prime, materiale şi energie, sporirea continuă a eficienţei economice, toate acestea în vederea dezvoltării multilaterale a patriei noastre, a creşterii nivelului de viaţă materială şi spirituală a poporului.

S-a dat în continuare expresie satisfacţiei generale a oamenilor muncii din patria noastră pentru măsurile adoptate de majorare a retribuţiei personalului muncitor şi a pensiilor în perioada 1988—1989.

Exprimînd adeziunea unanimă la politica internă şi externă a conducerii statului nostru, la acţiunile şi iniţiativele preşedintelui ţării, Domnul Nicolae Ceauşescu, participanţii la discuţii au respins cu indignare şi au condamnat orice încercare de amestec în treburile interne ale României, din partea unor cercuri reacţionare, antisocialiste din străinătate, inclusiv pe acelea ale unor grupuri iredentiste şi revizioniste din Ungaria.

Documentele aflate pe ordinea de zi au fost aprobate în unanimitate.

Cu însufleţire şi viu interes a fost întîmpinată cuvîntarea Domnului Nicolae Ceauşescu, preşedintele R.S.R., preşedintele F.D.U.S.

Dînd glas hotărîrii nestrămutate a poporului nostru de a nu precupeţi nici un efort pentru biruinţa cauzei păcii în lume, pentru prietenia şi colaborarea dintre toate popoarele, Domnul preşedinte Nicolae Ceauşescu a spus: „Sîntem ferm hotărîţi să participăm şi în viitor, cu toate forţele, la dezvoltarea prieteniei şi colaborării cu toate popoarele şi forţele progresiste, cu toţi cei care se pronunţă pentru pace, pentru libertate, pentru dezarmare, pentru independenţa fiecărei naţiuni.

Avem convingerea că, acţionînd unite, forţele progresiste, popoarele de pretutindeni dispun de forţa necesară şi vor impune, pînă la urmă — chiar dacă vor fi necesare lupte grele — o nouă gîndire, o nouă politică, vor impune dezarmarea, vor asigura realizarea unei lumi a păcii şi colaborării, fără arme şi războaie! Pentru această lume trebuie şi acţionăm cu toţii, cu toată hotărîrea!"

Lucrările s-au încheiat sub semnul unităţii de simţire şi voinţă a întregului popor.

Biserica Ortodoxă Română, celelalte culte din patria noastră au fost prezente prin reprezentanţii lor la lucrările Înaltului Forum al Democraţiei şi Unităţii Socialiste, împărtăşind unanima aprobare pentru hotărîrile adoptate.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a luat cuvîntul, Înalt Prea Sfinţitul dr. Nicolae Corneanu, mitropolitul Banatului:

Cuvîntul Î. P. S. Mitropolit Dr. NICOLAE CORNEANU al Banatului

Mult stimate domnule preşedinte Nicolae Ceauşescu
Stimat auditoriu.

Cu profundă responsabilitate civică şi autentică implicare patriotică în viaţa obştei noastre româneşti, vă rog să-mi permiteţi să exprim de la această înaltă tribună gîndurile şi simţămintele ierarhilor, ale clerului şi credincioşilor Bisericii ortodoxe, care vă reînnoiesc şi cu acest prilej, mult stimate domnule preşedinte Nicolae Ceauşescu, sentimentele statornice de aleasă preţuire şi recunoştinţă pentru prodigioasa activitate ce o desfăşuraţi cu atîta dăruire şi neobosit entuziasm pentru continua propăşire a patriei străbune, a fericirii şi bunăstării poporului, a afirmării tot mai largi în lume a României socialiste, în străduinţile pentru apărarea păcii, pentru buna înţelegere şi colaborare în folosul progresului multilateral al tuturor popoarelor cu care convieţuim pe planeta noastră.

Alături de celelalte organisme componente ale Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe, ca şi ai tuturor celorlalte culte din ţara noastră, îşi manifestă din nou unanima lor apreciere faţă de tezele şi orientările cuprinse în magistrala dumneavoastră expunere din 29 aprilie, document care constituie o nouă şi strălucită expresie a gîndirii vii, cutezătoare a Excelenţei Voastre, genialul conducător şi ctitorul României moderne, marele Erou între eroii patriei, personalitate proeminentă a vieţii politice internaţionale.

Ca cetăţeni loiali ai României socialiste şi patrioţi care slujim întotdeauna interesele supreme ale poporului, ne exprimăm şi cu acest prilej hotărîrea de a ne aduce în continuare contribuţia noastră la înfăptuirea programelor de dezvoltare social-economică a patriei şi la promovarea activă a politicii externe de pace şi dezarmare, al cărei strălucit iniţiator şi exponent sînteţi dumneavoastră, domnule preşedinte Nicolae Ceauşescu.

În continuare, vorbitorul a spus: Avem privilegiul de a trăi într-o ţară şi într-o epocă în care ni se asigură un climat de deplină libertate religioasă, cultele dispunînd de posibilitatea de a-şi practica nestingherit doctrina lor religioasă, şi de a participa, în acelaşi timp, la străduinţile întregii naţiuni pentru edificarea unei Românii prospere, libere şi independente. În întreaga noastră activitate ne străduim să insuflăm credincioşilor noştri cele mai înalte simţăminte de dragoste faţă de patria ai cărei fii sîntem, de mîndrie faţă de gloriosul nostru trecut, de minunatul prezent pe care-l trăim şi care prefigurează şi fundamentează viitorul luminos al patriei, de abnegaţie în muncă, cinste şi dreptate, de îndeplinire exemplară a obligaţiilor cetăţeneşti.

O importantă contribuţie se străduieşte să aducă Biserica noastră, ca şi celelalte culte din România, la promovarea cu consecvenţă pe plan internaţional a ideilor generoase, care, sub conducerea dumneavoastră, mult stimate domnule preşedinte Nicolae Ceauşescu, au fost aşezate la temelia politicii externe româneşti. Sîntem mîndri să vă informăm că în toate contactele noastre internaţionale întîlnim un profund respect şi admiraţie faţă de politica înţeleaptă, cutezătoare şi consecvent constructivă a României socialiste, elaborată şi condusă cu înaltă măiestrie de Excelenţa Voastră, domnule preşedinte, care v-aţi impus în conştiinţa oamenilor de bună credinţă de pretutindeni ca cel mai curajos promotor al noilor principii de etică internaţională, a unui climat de afirmare în pace, independenţă şi suveranitate a fiecărui stat.

În deplină unitate cu toţi fiii patriei, fără deosebire de apartenenţă naţională şi religioasă şi exprimînd sentimentele de profundă gratitudine şi mîndrie patriotică de a fi contemporanii celei mai fertile perioade din istoria poporului, aureolată de măreţele ctitorii ale „Epocii Nicolae Ceauşescu", vă asigurăm, mult stimate domnule preşedinte, că urmînd însufleţitoarele dumneavoastră îndemnuri, vom acţiona fără preget, cu un înalt simţ al datoriei patriotice şi cetăţeneşti, pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare multilaterală a patriei, de propăşire a naţiunii noastre, care să păşească în cel de-al treilea mileniu cu demnitate şi cu deplină satisfacţie între naţiunile cele mai dezvoltate ale lumii — o lume a păcii şi fericirii tuturor oamenilor indiferent cărei rase, naţiuni sau concepţii de viaţă îi aparţin.

Plenara Comitetului Central al Organizaţiei Democraţiei şi Unităţii Socialiste

Marţi, 28 iunie a.c. a avut loc Plenara Comitetului Central al Organizaţiei Democraţiei şi Unităţii Socialiste care a dezbătut sarcinile ce revin organizaţiilor democraţiei şi unităţii socialiste în înfăptuirea obiectivelor de dezvoltare economico-socială a ţării, ca şi măsurile privind majorarea retribuţiilor şi a pensiilor în anii 1988—1989.

A fost examinat, totodată, raportul cu privire la organizarea şi desfăşurarea adunărilor şi conferinţelor pentru dare de seamă şi alegerea comitetelor organizaţiilor democraţiei şi unităţii socialiste.

S-a dat şi cu acest prilej expresie aceleiaşi adeziuni faţă de politica internă şi externă a statului şi s-a respins cu indignare orice încercare de amestec în treburile interne ale ţării noastre ca şi atitudinea denigratoare a unor cercuri reacţionare din străinătate faţă de realizările poporului nostru în efortul său de edificare a noii societăţi socialiste multilateral dezvoltate.

S-au aprobat în final documentele înscrise pe ordinea de zi şi s-a adoptat textul unei telegrame adresate Domnului Nicolae Ceauşescu, preşedintele Republicii Socialiste România, preşedintele F.D.U.S.

Profesorii noştri

Profesorii noştri nu aveau
cataloage,
şcoala lor era fără pereţi,
nu aşteptau pe nimeni să-i roage
să predea ca să-nveţi.

Despre-al ţării contur, cel în veci
temelie,
ne-au vorbit cu eroicul faptelor
grai
profesorii noştri de geografie,
domnii Mircea, Ştefan şi Mihai.

Să ne-nchinăm la curata luminii
efigie
ne-au învăţat, îndulcindu-ne-
aleanul
bunii profesori ce-i aveam la
religie:
Dosoftei, Şaguna, Ivireanul.

Trecutul din vremea de-argint a
bătrînilor
l-am studiat peste veac mai
ales cu
profesorul nostru de istoria
românilor,
domnul Nicolae Bălcescu.

Iar felul de-a spune cuvintele,
pînă
la zet, păstrîndu-le-n cuget
firescul,
îl ştim de la ora de limba română
a domnului profesor Eminescul.

Andrei Ciurunga

Sărbătorirea mileniului încreştinării ruşilor

Anul 988 a fost reţinut de istorie ca an al încreştinării ruşilor, fiind acela momentul în care cneazul Vladimir (980—1015) s-a botezat împreună cu toţi supuşii, în fluviul Nipru, la Kiev, care era pe atunci capitală. A fost, de fapt, nu începutul, ci sfîrşitul unui proces. Înainte de aceasta se botezase Olga, soţia prinţului Igor şi mama lui Sviatoslav, tatăl şi înaintaşul imediat al lui Vladimir. E drept că Sviatoslav nu se încreştinase, dar ideea şi faptul încreştinării pluteau în aer. Rusia, care se întărea tot mai mult, trebuia să intre în Europa civilizată şi păgînismul ei era anacronic. Vladimir, ca şi Olga, a ales, cum era şi firesc, fiind mai pe potriva sufletului rusesc, creştinismul în formă bizantină, deci de la Bizanţ. Cu Bizanţul ruşii aveau de altfel legături mai vechi, chiar cu privire la religie. Încă în anul 867, deci cu mai mult de o sută de ani înaintea botezului lui Vladimir, patriarhul Fotie trimisese un episcop la Kiev. În anul 957 prinţesa Olga făcuse o călătorie la Bizanţ, fiind primită de împăratul Constantin al VIII-lea Porfirogenetul. Însuşi Vladimir se va căsători cu Ana porfirogeneta, sora lui Constantin şi al lui Vasile al II-lea Macedoneanul. Existau aşadar premize puternice pentru alegerea Bizanţului, nu a Romei. Dincolo de premizele politice însă, a jucat un rol important şi cel de structură sufletească. Solii lui Vladimir s-au întors de la Bizanţ, informîndu-l că *„nu mai ştim de eram în cer sau pe pămînt"*, participînd la o slujbă ortodoxă, probabil în Sfînta Sofia. *„Ne-am convins că acolo locuia Dumnezeu printre oameni"*, au mărturisit ei. Zarul fusese aruncat!

Creştinarea s-a făcut în masă. S-au întemeiat de îndată episcopii, s-au zidit catedrale şi biserici, iar *Iaroslav* (1036—1054), urmaşul lui Vladimir, a zidit la Kiev o *„Sfîntă Sofie"* ca şi cum ar fi voit s-o aducă aici pe cea din Constantinopol. Primul arhiepiscop rus la Kiev a fost *Ilarion*. Sediul arhiepiscopiei s-a mutat mai tîrziu la Moscova (1325), în urma unei invazii devastatoare a Kievului de către tătari. În 1054 avusese loc despărţirea Romei de Bizanţ. Biserica din Kiev şi apoi cea din Moscova au rămas credincioase Bizanţului, adică Ortodoxiei răsăritene, dar nu fără unele frămîntări în secolul al XV-lea. La sinodul de la Florenţa (1439) mitropolitul Isidor al Moscovei a acceptat unirea cu Roma, dar actul său a rămas personal. Acasă n-a fost urmat de nimeni. În 1448 Biserica Rusă s-a declarat autocefală, cel dintîi mitropolit autocefal numindu-se *Iona*. În anul 1589 patriarhul Ieremia al II-lea acordă lui *Iov* titlul de patriarh. Forma „patriarhală" durează pînă în anul 1700, cînd Petru cel Mare o schimbă, încredinţînd conducerea unui *Sinod dirigent*. Restaurarea patriarhatului s-a făcut în 1917, primul patriarh fiind Tihon. La instalarea lui a participat ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române, episcopul Huşilor, Nicodim Munteanu, viitorul patriarh. Primele zile ale revoluţiei l-au prins acolo. A stat în jur de o lună, asistînd la evenimente de care îşi va aduce aminte peste decenii, cînd va fi chiar el patdiarh la începutul transformărilor revoluţionare de la noi, pînă în 1948.

*

Acesta este, în linii foarte generale, fundalul pe care s-au organizat serbările *Mileniului* încreştinării ruşilor, între 4—17 iunie 1988, la Moscova, Kiev, Vladimir şi Leningrad. După aceea serbările au continuat la eparhii. La festivităţile de la Moscova şi Kiev, la care s-a adăugat şi o vizită la Iaroslav, a participat şi o delegaţie a Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu P. F. Patriarh Teoctist. Din delegaţie au făcut parte I. P. S. Mitropoliţi Antonie al Ardealului şi Nestor al Olteniei. Pr. Sava Marin a însoţit delegaţia ca interpret. Delegaţia B.O.R. a fost întîmpinată la aeroport de I. P. S. Mitropoliţi Filaret al Kievului, Alexei al Leningradului, Nicodim al Lvovului ş.a. I. P. S. Mitropolit Nicodim al Lvovului a fost însoţitorul permanent al delegaţiei B.O.R., împreună cu pr. Petre Buburuz din Chişinău.

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Iisus Hristos în izvoare antice profane

Thomas Carlyle (1795—1881) scria despre Mîntuitorul Iisus Hristos că este „un fapt — cel mai indubitabil dintre toate".[1] Istoricul şi filozoful englez făcea această afirmaţie într-o epocă în care o aripă radicală a criticismului raţionalist ajunsese să nege existenţa istorică a Mîntuitorului, susţinînd că viaţa lui Iisus, aşa cum ne este ea înfăţişată în scrierile Noului Testament, ar reprezenta doar un pretext pentru susţinerea doctrinei creştine şi asimilîndu-L pe întemeietorul Creştinismului cu personajele mitologice ale religiilor politeiste.

Atitudinea negativă privind istoricitatea Mîntuitorului a avut însă consecinţe opuse celor scontate de reprezentanţii aşa-numitei „şcoli mitologice".[2] Căci examinarea critică a documentelor a impus ca mai presus de orice îndoială faptul existenţei istorice a Mîntuitorului şi al întemeierii de către El a Creştinismului. Această cercetare atentă a originilor Creştinismului, materializată în ultimul veac în zeci de mii de lucrări ştiinţifice,[3] a confirmat valoarea istorică excepţională a Sfintelor Evanghelii şi a scrierilor Noului Testament în general,[4] dovedind veracitatea informaţiilor lor în ce priveşte viaţa Mîntuitorului Hristos, răstignit la Ierusalim, la 7 aprilie (14 nisan, după calendarul iudaic) anul 30, în timp ce la Roma împărăţea Tiberiu (14—37 d.H.), iar guvernator al Iudeii era Ponţiu Pilat (26—36 d.H.).

Dacă ţinem seama de faptul că scrierile Noului Testament sînt ele însele documente de primă mînă şi că lor li se adaugă o serie de mărturii ale istoricilor profani, putem spune cu drept cuvînt că Socrate, Platon, Alexandru cel Mare sau Cezar „sînt atestaţi de o reţea documentară de mult mai mică densitate, vechime şi calitate decît Iisus" şi că adevărata problemă nu e de a dovedi existenţa lui Iisus, ci de a explica de ce mai consideră unii ca îndoielnică această existenţă.[5]

Nu ne vom ocupa aici de scrierile Noului Testament şi de valoarea lor Istorică. E destul să spunem că ele au fost scrise de apropiaţi ai Mîntuitorului sau de ucenici ai acestora, toţi cunoscînd îndeaproape faptele pe care le relatează. Vom enumera numai o serie de mărturii ale istoricilor necreştini din epocă privind persoana lui Iisus Hristos.

În primul rînd, istoricul iudeu *Iosif Flaviu* (37/38—100 d.H.) vorbeşte în două rînduri despre Iisus Hristos în cunoscuta sa lucrare intitulată *Antichităţi iudaice* (XVIII, 3, 3 şi XX, 9, 1).[6]

Primul din aceste texte, celebrul „testimonium Flavianum" (XVIII, 3, 3), net în favoarea Mîntuitorului, cuprinde, după majoritatea criticilor, cîteva interpolaţii creştine. Analiza literară a stabilit însă ca fiind în mod cert de mîna lui Iosif Flaviu următorul text: *„Cam în acea vreme a trăit Iisus, un om înţelept... El era făcător de lucruri minunate şi învăţător al oamenilor care primesc cu plăcere cele adevărate. Şi a cîştigat de partea Sa pe mulţi iudei şi pe mulţi eleni... Şi atunci cînd Pilat, în urma denunţului din partea conducătorilor neamului nostru, L-a condamnat la cruce (răstignire), cei care L-au iubit de la început n-au încetat a-I fi ataşaţi... Nici chiar acum nu s-a sfîrşit cu neamul creştinilor, care-şi iau numele de la El".*[7]

Al doilea text din opera lui Iosif Flaviu (XX, 9, 1), care nu ridică probleme în ce priveşte autenticitatea, vorbeşte despre martiriul primului episcop al Bisericii creştine din Ierusalim şi Iudeea, ucis în anul 62 al erei creştine din dispoziţia abuzivă a marelui preot iudeu Anna al II-lea. Citîm aici numai fraza în care este pomenit explicit Mîntuitorul Hristos: *„Astfel, el (Anna) a adunat Sinedriul şi a adus înaintea judecătorilor pe fratele lui Iisus, cel numit Hristos, al*

---

1 T. Carlyle, *Latter Day Pamphlets*, citat după *The Interpreter's Bible*, vol. VII, Nashville, Thirty-first Printing, 1980, p. 570.

2 Vezi Prot. dr. Sofron Vlad, *Şcoala mitologică*, Sibiu, 1943.

3. J. Carmichael, *The Death of Jesus*, London, 1966, p. 9—10, dă cifra de 60.000 lucrări asupra vieţii lui Iisus scrise în ultima sută de ani (socotită pînă la data apariţiei cărţii sale).

4 Problema a fost abordată la noi, printre altii, de Prof. dr. G. L. Munteanu, *Valoarea istorică a Evangheliilor sinoptice*, Cluj, 1939 şi Prof. Haralambie Rovenţa, *Originea şi valoarea istorică a Evangheliei după Ioan*, Bucureşti, 1928.

5 *Jésus-Christ Dieu et Home*, adaptare a cărţii lui S. G. Craig, *Jésus hier et aujourd'hui*, în „Perspectives réformées", 10e année, 1980, no. 2, p. 45.

6 A se vedea textele în: *The Life and Works of Flavius Josephus*, transl. by W. Whiston, New York, f.a., p. 535 şi 598.

7 Cf. Emil Schürer, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ* (175 BC — AD 135), a new english version revised and edited by G. Vermes and F. Millar, organizing editor M. Black, vol. I, Edinburgh, 1973, p. 437; Maurice Goguel, *Jésus de Nazareth — mythe ou histoire*, Paris, 1925, p. 39 ş.a.

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. *Vasile Mihoc*

SĂRBĂTORIREA MILENIULUI ÎNCREŞTINĂRII RUŞILOR

(Continuare din pag. 1-a)

Au participat mulți oaspeți străini (peste 500) printre care S. S. Patriarhii Ignatie al Antiohiei, Diodor al Ierusalimului, Maxim al Bulgariei, Vasken al Armenilor (Etchimiadzin), Karekin al Armenilor (Cilicia), Şenuda al copților din Egipt, I. P. S. Arhiepiscop Hrisostom al Ciprului ş.a. Biserica Romano-catolică a fost reprezentată de cîțiva cardinali (Em. lor Casaroli, Willebrands, Glemp, Martini, de Wetter ş.a.), episcopi şi clerici.

Au fost reprezentate şi alte Biserici creştine: anglicană (arhiepiscopul de Canterbury, Graţia Sa Robert Runcie ş.a.), protestantă, luterană şi reformată, Biserica Scoţiei (Moderatorul Duncan Shaw), şi marile organizaţii creştine internaţionale. Cu diferite prilejuri (în biserici, la festivităţi şi în alte locuri) mulţi au rostit cuvinte de salut. Au participat şi reprezentanţi ai altor religii: mozaici (rabinul Moscovei Dr. Saevici, dl. Şef Rabin al Comunităţii evreieşti din România, Dr. Moses Rosen, dl. rabin Arthur Schneier, S.U.A. ş.a.) musulmani, budişti, şintoişti etc. Dintre Bisericile Ortodoxe, nu au trimis delegaţi Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Alexandriei şi Biserica Greciei. A participat în calitate de secretar al Comisiei de pregătire a Sfîntului şi Marelui Sinod Ortodox, I. P. S. Mitropolit Damaskinos al Elveţiei.

Delegaţia B.O.R. a fost primită de S. S. Patriarhul Pimen al Moscovei şi al întregii Rusii în prima zi a sosirii, la reşedinţa acestuia. Au rostit cuvîntări S. S. Patriarhul Pimen şi P. F. Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române, arătînd bunele relaţii dintre Bisericile noastre surori şi făcînd urări de prosperitate Bisericii Ortodoxe Ruse şi de sănătate S. S. Patriarhului Pimen.

În aceeaşi zi delegaţia B.O.R. a fost primită cu mult fast de preoţi şi credincioşi la vecernia din biserica „Tuturor Sfinţilor" din Moscova. Cu acest prilej P. F. Patriarh Teoctist a vorbit credincioşilor despre însemnătatea cultului sfinţilor arătînd şi faptul că şi Biserica Ortodoxă Română are mulţi sfinţi ridicaţi din rîndul ei, dintre care unii canonizaţi în anii din urmă.

Duminică, 5 iunie la Sf. Liturghie, în catedrala patriarhală din Moscova, *Bogoiavlenie*, S. S. Patriarhul Pimen a deschis serbările jubiliare printr-o cuvîntare festivă. După-amiază, S. Sa a depus o coroană la mormîntul eroului necunoscut, în prezenţa tuturor oaspeţilor străini. S-a cîntat „Veşnica pomenire". Luni, 6 iunie s-au deschis la mănăstirea Zagorsk lucrările Sinodului local al Bisericii Ortodoxe Ruse, cu participarea tuturor invitaţilor. Au vorbit S. S. Patriarhul Pimen, I. P. S. Mitropolit Filaret al Kievului şi Galiţiei, care a prezentat raportul asupra *Mileniului încreştinării Rusiei*, I. P. S. Mitropolit Iuvenalie de Krutiţchi şi Colomna, care a prezentat raportul asupra *Canonizării unor sfinţi*, propunînd canonizarea a 9 sfinţi: Dimitrie Donskoi (1350—1389), Andrei Rubliov (sec. XIV—XV), pictorul Maxim Grecul (1470—1556), Macarie mitropolitul Moscovei (1482—1563), Paisie de la Neamţu din Moldova (1722—1794), originar din Poltava (va fi sărbătorit la 15 noiembrie), Xenia de Petersburg (sec. XVIII—XIX), episcopul Ignatie Brancianinov (1807—1867), Ambrozie de la Optina (1812—1891) şi episcopul Teofan Zăvoritul (1815—1894). Au mai prezentat rapoarte mitropoliţii Filaret de Minsk, Vladimir de Rostov şi arhiep. Alexandru de Dimitrov.

Printre primii vorbitori străini în cadrul Sinodului de la Zagorsk a vorbit şi P. F. Patriarh Teoctist, făcînd o largă incursiune în istoria raporturilor dintre cele două Biserici, oprindu-se mai ales asupra mitropolitului Petru Movilă al Kievului şi asupra Cuv. Paisie de la Neamţu.

Cu prilejul canonizării Cuv. Paisie de la Neamţu, P. F. Patriarh Teoctist a oferit în dar Bisericii Ortodoxe Ruse o măreaţă icoană a Cuviosului, prezentată în cadru solemn de cei doi mitropoliţi membri ai delegaţiei B.O.R., Antonie al Ardealului şi Nestor al Olteniei. Lucrările Sinodului au continuat şi în zilele de 7 şi 8 iunie, în care timp delegaţiile străine au vizitat diferite obiective istorice şi bisericeşti.

P. F. Patriarh Teoctist şi însoţitorii săi au vizitat oraşul Iaroslav, unde au întîlnit două autobuze cu oaspeţi sosiţi din Moscova, P. F. Sa fiind invitat de a fi purtătorul de cuvînt al tuturor cu prilejul diferitelor vizite şi recepţii din oraş şi, în special, la Consiliul Judeţean Iaroslav unde P. F. Sa a vorbit în numele tuturor, aşa cum a făcut şi cu prilejul unor vizite la mănăstiri şi biserici locale. Vizita la Iaroslav a durat două zile.

În ziua de vineri, 10 iunie, a avut loc o festivitate solemnă dedicată *Mileniului* la *Balşoi Teatr* din Moscova, iar seara, tot acolo, oaspeţii au fost invitaţi la un concert. Sîmbătă, 11 iunie, toţi oaspeţii au fost primiţi la Kremlin de Preşedintele Prezidiului Sovietului Suprem, Andrei Gromîko, care s-a adresat oaspeţilor, după care au luat cuvîntul unii dintre oaspeţi, cei dintîi fiind P. F. Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române. P. F. Sa a adresat un cuvînt de salut şi de felicitare, fiind foarte bine primit de toată asistenţa. Duminică, 12 iunie, toţi patriarhii şi reprezentanţii Bisericilor Ortodoxe au săvîrşit Sfînta Liturghie la mănăstirea „Sfîntul Daniil" din Moscova, nouă centru al Patriarhiei Ruse. Seara S. S. Patriarhul Pimen a oferit o recepţie la restaurantul Arbat.

În zilele următoare 13—16 iunie, oaspeţii străini au fost invitaţi la festivităţile din oraşele Kiev, Vladimir şi Leningrad. Delegaţia B.O.R. a fost invitată la Kiev, locul încreştinării ruşilor. Festivitatea principală a avut loc la Teatrul de Stat din Kiev. Printre cei dintîi care au luat cuvîntul a fost şi P. F. Patriarh Teoctist, al cărui cuvînt a fost urmărit cu mare atenţie, deoarece a reamintit adunării vechile legături ale Bisericii noastre cu Kievul, rolul mitropolitului Petru Movilă, activitatea lui la Kiev, importanta sa contribuţie la dezvoltarea culturii româneşti şi la precizarea învăţăturii ortodoxe în secolul al XVII-lea, ca autor al *Mărturisirii ortodoxe*, aprobate în Sinodul de la Iaşi din 1642.

La Kiev au mai fost prezenţi: S. S. Patriarhii Diodor al Ierusalimului şi Maxim al Bulgariei. Miercuri, 15 iunie, s-a săvîrşit Sfînta Liturghie în catedrala „Sfîntul Vladimir" din Kiev, cu înconjurarea bisericii în sunetul clopotelor. A urmat o recepţie şi seara un concert de muzică religioasă la Teatrul de Stat. A doua zi s-a oficiat Sf. Liturghie la Lavra Pecerska şi au fost vizitate catacombele pline de moaşte de nevoitori de-a lungul istoriei. Am văzut moaştele şi chiliile subterane, în care s-au nevoit întemeietorii Lavrei, Antonie şi Teodosie (sec. XI). Tot acolo am văzut şi sicriul cu moaştele cuviosului Nestor, cronicarul (sec. XI—XII), acela de la care ne-au rămas ştiri importante şi despre vechimea şi continuitatea poporului român pe vatra lui strămoşească.

În aceeaşi zi, după-amiază, s-a săvîrşit o slujbă la statuia *Sfîntului Vladimir*, într-un parc, pe malul Niprului, la care au participat toţi oaspeţii străini şi credincioşi locali.

Seara, delegaţia B.O.R. s-a întors cu avionul la Moscova, iar a doua zi, tot pe calea aerului s-a reîntors în patrie.

Sărbătorile legate de Mileniul încreştinării ruşilor au prilejuit delegaţiei Bisericii Ortodoxe Române participarea la un eveniment important din viaţa Bisericii Ortodoxe Ruse surori. Amintindu-se cu prilejul diferitelor cuvîntări ale P. F. Patriarh Teoctist, ca şi cu prilejul contactelor directe cu reprezentanţi ai Bisericii, teologiei şi culturii româneşti, de interferenţele culturale şi bisericeşti româno-ruse, au fost readuse în lumină ca factori de colaborare şi de influenţă reciprocă, figuri importante din istoria Bisericii şi culturii. Astfel, s-a vorbit de mitropolitul român Petru Movilă, întemeietorul Academiei Teologice de la Kiev, care a premers înfiinţării Universităţii kievene, de Paisie de la Neamţu, care a stimulat mişcarea „stareţilor" din Rusia, sec. XVIII—XIX, de care au fost legaţi Dostoievski, Tolstoi, Gogol, Leontieff, ca să nu pomenim decît cîţiva dintre ei, apoi de Dimitrie şi Antioh Cantemir, care stau printre întemeietori în mod egal în istoria culturii româneşti şi a celei ruseşti, de Nicolae Milescu şi de mulţi alţii.

Biserica Ortodoxă Rusă a păşit aşadar în al doilea mileniu. Nu peste mai mult de un secol-două, şi Biserica noastră Ortodoxă Română îşi va putea sărbători şi ea trecerea în al treilea mileniu al ei!

NOTĂ: La întoarcerea în ţară am aflat cu surprindere că aş fi dat un „Interviu" cuiva la Moscova. Precizez că nu am dat nici un interviu nimănui. Asupra modului cum a fost speculată *invenţia* (prefer cuvintele civilizate), ar trebui să pronunţ un blestem. De cei cu care nu poţi dialoga — si ei ştiu bine acest lucru — nu te poţi apăra decît apelînd la Dumnezeu.

IISUS HRISTOS ÎN IZVOARE ANTICE PROFANE

(Continuare din pag. 1)

cărui nume era Iacov, şi pe alţi cîţiva, şi acuzîndu-i că sînt călcători ai Legii i-a dat să fie ucişi cu pietre".

Iacov, primul episcop al Bisericii din Ţara Sfîntă (cf. F. Ap. 15, 3 şi urm.; 21, 18) era cunoscut în general în creştinătatea primară ca „fratele Domnului" (Gal. 1, 19; cf. Mt. 13, 55) datorită înrudirii Sale cu Mîntuitorul (fiu al Mariei lui Cleopa, cf. Mc. 15, 40; 16, 1, el era văr al lui Iisus). Iosif Flaviu îl identifică folosind acest titlu de cinste pe care i-l dădeau creştinii şi oferindu-ne astfel, în mod indirect, o mărturie despre Iisus Hristos.

Amintim că Iosif Flaviu vorbeşte şi despre uciderea Sf. Ioan Botezătorul de către tetrarhul Galileii şi Pereii, Irod Antipa (*Antichităţi iudaice*, XVIII, 5, 2),[8] confirmînd astfel relatările evanghelice referitoare la acest eveniment (Mt. 14, 1—12 şi loc. par.).

Să nu ne surprindă puţinătatea referirilor la Iisus Hristos în opera unui autor care se ocupă pe larg de situaţia iudaismului din veacul I al erei creştine, cum este Iosif Flaviu. Scriindu-şi opera la Roma, după marea revoltă iudaică la care a fost participant activ (anii 66—70) şi urmărind ca prin ea să-şi atragă bunăvoinţa stăpînitorilor romani, el elimină cu grijă din tabloul pe care-l schiţează toate trăsăturile susceptibile a-i deranja sau a-i îngrijora pe aceştia. Cea mai importantă dintre aceste trăsături era mesianismul iudaic. Despre crestinism însă, nu se putea vorbi rupîndu-l de mesianism, Biserica mărturisindu-L pe Întemeietorul ei ca Mesia (Hristos), Cel aşteptat de iudei potrivit vestirilor profetice veterotestamentare. „Tăcerea lui Iosif (în ce priveşte crestinismul, n. n.) — scrie un eminent savant — nu este tăcerea ignorantei, ci aceea a prudenţei şi a fericirii, este o tăcere interesată. Departe de a stabili că Iisus şi mişcarea creştină n-au existat în Palestina în secolul I, ea stabileşte numai că Iosif n-a voit ca, vorbind despre aceasta, să se compromită (în faţa stăpînitorilor romani, n.n.) şi să compromită împreună cu el pe poporul iudeu".[9]

Menţionăm aici că iudaismul în general, deşi n-a recunoscut divinitatea şi mesianitatea Mîntuitorului, n-a negat niciodată existenta Sa istorică şi rolul Său de întemeietor al Creştinismului. În *Talmud* Iisus este mentionat de vreo 20 de ori; deşi în aceste referiri se caută denigrarea Lui, istoricitatea nu-I este niciodată pusă la îndoială. În veacul nostru au apărut nenumărate lucrări a'e unor autori evrei asupra lui Iisus. Astfel, J. Klausner,[10] C. G. Montefiore,[11] H. Cohn,[12] G. Vermes[13] şi mulţi alţii, deşi nu sînt creştini, scriu cu admiraţie despre Iisus si despre învăţătura Sa. Un rabin traditionalist din Germania, Pinchas Lapide, argumentează chiar că deşi Iisus este numai Mîntuitorul neamurilor (păgînilor), nu şi Mesia al iudeilor, El a înviat într-adevăr din morţi.[14]

La mărturia lui Iosif Flaviu şi ale autorilor iudei în general se adaugă cîteva importante mărturii ale istoricilor latini din antichitate.

Prima din aceste mărturii apare într-o scrisoare a lui *Plinius cel Tînăr* către împăratul Traian. Fiind guvernator al Bitiniei, (în anii 111—113 d.H.), Plinius îl întreabă pe împărat asupra atitudinii pe care trebuie s-o aibă faţă de creştini.[15] Expunînd situaţia, el arată modul în care a încetat să-i trateze pe creştini, pedepsind (chiar cu moartea) pe cei ce stăruiau în mărturisirea credinţei lor, dar eliberîndu-i pe cei ce se lepădau: *„Celor care negau că sînt sau că au fost creştini — scrie el —, invocînd zeii după formula rostită de mine şi aducînd ofrande cu vin şi tămîie statuii tale, care poruncisem să fie adusă în acest scop împreună cu statuile divinităţilor, dacă pe lîngă aceasta au hulit pe Hristos, ceea ce se spune că nu pot fi siliţi în nici un chip să facă cei care sînt cu adevărat creştini, am socotit că pot să le dau drumul".*[16] Alţii s-au mărturisit mai întîi a fi creştini, dar după aceea au tăgăduit şi *„s-au închinat cu toţii statuii tale şi statuilor zeilor şi au hulit pe Hristos".*[17] Anchetarea creştinilor i-a dezvăluit însă caracterul cu totul nevinovat al credinţei şi cultului lor, singura lor vină fiind aceea *„că obişnuiau să se adune într-o zi anumită în zori, să înalţe pe rînd cîntare lui Hristos ca unui zeu, că se legau prin jurămînt nu pentru vreo nelegiuire, ci ca să nu săvîrşească furt, tîlhărie sau adulter, să nu-şi calce cuvîntul dat, să nu tăgăduiască în faţa justiţiei dacă au primit ceva în păstrare. După toate acestea, obiceiul era să se despartă şi să se adune din nou pentru a lua masa în comun, o hrană nevinovată . . .".*[18] De aceea a socotit necesar să ceară sfatul împăratului, dat fiind şi *„numărul mare al celor implicaţi"*, căci, scrie Plinius, *„sînt oameni mulţi, de toate vîrstele, de toate categoriile, bărbaţi şi femei".*[19]

Acest text atestă nu numai puternica răspîndire a Creştinismului în Asia Mică la începutul veacului al doilea, ci şi încredinţarea tuturor că Hristos a fost o persoană istorică reală. Numele Său este pomenit în scrisoarea lui Plinius de trei ori, insistîndu-se asupra ataşamentului creştinilor faţă de Hristos. Totodată, spunînd că aceştia înălţau cîntare „lui Hristos ca unui zeu" *(Christo quasi deo)*, Plinius lasă să se înţeleagă că, pentru el, Hristos nu putea fi un zeu ca ceilalţi, tocmai pentru faptul că El a trăit pe pămînt cu puţină vreme înainte.

O mărturie şi mai explicită a lăsat-o *Tacitus* în *Analele* sale (cartea a XV-a, 44). Vorbind despre incendierea Romei şi despre zvonul că vinovat de catastrofă este Nero însuşi, Tacitus adaugă: *„De aceea, pentru a înăbuşi zvonurile, Nero a căutat nişte vinovaţi anume, cărora le-a dat cele mai crunte osînde; pe aceştia norodul îi numea creştini . . . Hristos, căpetenia de la care îşi luaseră numele, fusese osîndit pe vremea împăratului Tiberius de către procuratorul Pontius Pilatus. Credinţa Lui dăunătoare, înăbuşită pentru un moment, începu din nou să se răspîndească nu numai în Iudeea, locul de obîrşie al acestui rău, ci chiar şi în Roma, unde se revarsă de pretutindeni toate grozăviile şi (unde) tot ce e condamnabil capătă faimă".*[20] În continuare, prezintă modul dement în care Nero a dezlănţuit persecuţia împotriva creştinilor, din uciderea cărora, în cele mai groaznice chinuri, a ajuns să facă spectacol de circ.[21]

Din chiar acest text rezultă clar că Tacitus nu poate fi bănuit de simpatie faţă de creştinism. Totuşi, nici nu-i trece prin minte să pună la îndoială istoricitatea Mîntuitorului, ci, dimpotrivă, adevereşte răstignirea Lui în timpul şi în locul indicate de Sfintele Evanghelii.

Menţionăm, în sfîrşit, mărturia istoricului *Suetonius*. În *Viaţa lui Claudius* (XXV, 4), el vorbeşte incidental de expulzarea evreilor din Roma (la anul 49 d.H.), la care face aluzie şi cartea Faptelor Apostolilor (18, 2). Claudius — zice el — *„expulză din Roma pe evrei, care se agitau mereu, instigaţi de Chrestus (Hristos)"*,[22] Pentru a înţelege acest text trebuie să ţinem seama, pe de o parte de faptul că Creştinismul a fost socotit la început de necreştini drept o sectă iudaică, iar pe de altă parte, de ignoranţa claselor stăpînitoare romane în ce priveşte învăţătura şi viaţa Bisericii lui Hristos. Aşa se explică faptul că Suetonius vorbeşte aici numai de evrei, şi nu şi de creştini, şi că lasă impresia că-L socoteşte pe Hristos un agitator ce tulbura cartierul iudaic al Romei, cînd, în realitate, *numele* lui Hristos Cel răstignit şi înviat a creat acea agitaţie care a determinat edictul de expulzare al iudeilor. În orice caz, din acest text aflăm că sub domnia lui Claudius (41—54 d.H.) Creştinismul ajunsese la Roma şi că era pus în raport cu Hristos.

În *Viaţa lui Nero* (cap. XVI), Suetonius menţionează persecutarea crestinilor de către acest împărat, fără însă a menţiona numele lui Hristos. Nero, zice el, *„aplică torturi creştinilor, un soi de oameni cu superstiţii noi şi vătămătoare".*[23]

La aceste mărturii s-ar putea adăuga cele din literatura creştină postapostolică, care, începînd cu sfîrşitul veacului I, înregistrează un număr mare de lucrări. Importante sînt şi apocrifele (ca *Acta Pilati*), care deşi cuprind şi elemente legendare, au la bază realitatea vieţii şi a lucrării mîntuitoare a Domnului.

Socotim însă ca absolut suficiente aceste texte necreştine menţionate, ele atestînd fără putinţă de tăgadă că Iisus Hristos a existat cu adevărat şi că la începuturile erei creştine nimeni nu s-a gîndit să atribuie Crestinismului o altă obîrşie decît cea pe care ne-o indică Noul Testament. Şi din aceste mărturii necreştine reiese adevărul propovăduirii apostolice despre Hristos Mîntuitorul, confirmîndu-se ceea ce Sfîntul Pavel zice despre mărturisitorii Domnului: „Împotriva adevărului nu avem nici o putere; avem pentru adevăr" (II Cor. 13, 8).

8 *The Life and Works of Flavius Josephus*, p. 540.

9 M. Goguel, *op. cit.*, p. 42—43.

10 Josph Klausner, *Jesus von Nazareth*, ed. a III-a, Jerusalem, 1925; *Mi-Yeshu ad Paulus*, Tel Aviv, 1939 (trad. engleză: *From Jesus to Paul*, New York, 1943).

11 C. G. Montefiore, *The synoptic Gospels*, New York, 1968 (retipărire a ediţiei din 1927); *Rabbinical Literature and Gospel Teachings*, London, 1930.

12 Haim Cohn, *The Trial and Death of Jesus*, London, 1972.

13 Geza Vermes, *Jésus le Juif* (trad din engleză), Paris, 1978; *Jesus and the World of Judaism*, SCM Press, 1983.

14 Pinchas Lapide, *The Resurrection of Jesus: A Jewish Perspective*, 1984.

15 Plinius cel Tînăr, *Opere complete*, cartea a X-a, 96, trad., note şi prefaţă de Liana Manolache, Ed. Univers, Bucureşti, 1977, p. 343—344.

16 *Ibidem*, p. 343.

17 *Ibidem*, p. 344.

18 *Ibidem*.

19 *Ibidem*, în răspunsul său, Traian aprobă conduita lui Plinius faţă de creştini, atrăgîndu-i atenţia să nu ia în seamă denunţurile anonime (*ibidem*, X, 97, p. 344—345).

20 P. Cornelius Tacitus, *Opere, III, Anale*, XV, 44, trad. de Andrei Marin, studiu introd. şi note de N. I. Barbu, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1964, p. 554.

21 *Ibidem*, p. 554—555.

22 C. Suetonius Tranquillus, *Doisprezece cezari*, în româneşte de David Popescu şi C. V. Georoc, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1958, p. 217.

23 *Ibidem*, p. 242.

NOUL TESTAMENT

Tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către SIMION ŞTEFAN, mitropolitul Transilvaniei. Reeditat după 340 de ani, din iniţiativa şi purtarea de grijă a Prea Sfinţitului EMILIAN, Episcop al Alba Iuliei. Editura Episcopiei ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988, 908 pagini.

Avem în faţă o reeditate a uneia din cele mai de seamă opere din cultura românească medievală: *Noul Testament* de la Alba Iulia, a cărui tipărire se terminase la 20 ianuarie 1648. O reeditare care face cinste, înainte de toate, Prea Sfinţitului Episcop Emilian Birdaş, întîiul cîrmuitor al reînfiinţatei eparhii de Alba Iulia (1975), prin stăruinţele căruia a văzut lumina tiparului ediţia de faţă. Este lucru ştiut de toţi că pe lîngă cunoscutele sale strădanii misionare, gospodăreşti şi patriotice, Prea Sfinţia Sa a acordat aceeaşi atenţie şi problemelor cărturăreşti din cadrul reînfiinţatei eparhii. Stau mărturie în acest sens cele 12 volume din *Îndrumătorul misionar şi patriotic* (1977—1988), o seamă de cărţi de zidire sufletească, precum şi reeditarea unor vechi tipărituri din Alba Iulia de altădată: *Noul Testament* (1648), *Psaltirea* (1651) şi *Bucoavna* (1699). Ne exprimăm convingerea că numărul lor va fi completat cît mai curînd şi cu Chiriacodromionul din 1699, prima reeditare (cu mici schimbări) a cunoscutei Cazanii a mitropolitului Varlaam al Moldovei din 1643.

Ediţia pe care intenţionăm să o prezentăm depăşeşte, fără exagerare, toate reeditările similare de pînă acum, atît prin valoarea studiilor introductive, cît şi prin ţinuta grafică de excepţie. Dacă Noul Testament din 1648 se număra printre cele mai frumoase tipărituri ale vremii, acelaşi lucru se poate spune şi despre reeditarea de azi, rod al străduinţilor şi al gustului pentru frumos ale Prea Sfinţitului Episcop Emilian şi ale ostenitorilor de la Întreprinderea Poligrafică din Sibiu.

Cartea încearcă să urmeze întru toate vechea tipăritură din 1648: format mare (30×21 cm), copertă în piele, hîrtie de bună calitate, numeroase frontispicii, vignete şi iniţiale înflorate, la care se adaugă un număr apreciabil de ilustraţii. Tehnica grafică avansată a zilelor noastre a făcut, desigur, ca reeditarea să depăşească cu mult originalul, prezentîndu-se — repetăm — ca *una din cele mai izbutite realizări grafice contemporane*.

Un bogat „Cuvînt înainte", întocmit de Prea Sfinţitul Emilian (p. 7—30), fixează cadrul istoric şi spiritual în care a văzut lumina tiparului prima ediţie românească a Noului Testament, în urmă cu 340 de ani. Un spaţiu larg este consacrat primelor traduceri româneşti ale cărţilor sfinte — manuscrise sau tipărituri — ca apoi să fie prezentată însemnătatea ediţiei Noului Testament din 1648 şi rolul pe care l-a avut în procesul de formare a limbii româneşti literare. Urmînd modelul prefeţei semnate de vrednicul mitropolit Simion Ştefan, vlădica Emilian nu uită să consemneze numele tuturor acelora care l-au ajutat, prin cuvînt şi faptă, la realizarea acestei frumoase reeditări.

Urmează 44 de imagini — bine alese şi realizate — din istoria vieţii bisericeşti a românilor transilvăneni, apoi şase studii introductive. Părintele profesor onorar Dr. Nicolae Neaga prezintă cîteva „Temeiuri pentru preţuirea Noului Testament" (p. 31—40). Prof. Dr. Virgil Cândea dezbate o interesantă temă privind „Noul Testament în limba română ca act de spiritualitate şi cultură" (p. 41—56), stăruind asupra primelor încercări de a se traduce cuvîntul Sfintei Scripturi în româneşte. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu prezintă pe „Mitropolitul Simion Ştefan sluitor al Bisericii şi al poporului român" (p. 57—67), cu diferite aspecte din activitatea lui misionară, inclusiv cîteva consideraţii de ordin istoric asupra tipăriturilor sale. Un alt studiu este semnat de regretatul Pr. prof. dr. Grigorie Marcu, sub titlul: „Valoarea isagogică şi biblică-teologică a celor 24 de predoslovii" (p. 68—76), lucrări originale în cadrul ediţiei de la Alba Iulia din 1648. Prof. dr. Florica Dimitrescu semnează un valoros studiu de specialitate, intitulat „Importanţa lingvistică a Noului Testament de la Bălgrad" (p. 77—96). În sfîrşit, soţii Dr. Eva Mîrza şi Dr. Iacob Mîrza semnează studiul: „Alba Iulia, important centru tipografic românesc locul apariţiei Noului Testament din 1648" (p. 97—103), cu prezentarea tuturor tipăriturilor din acest străvechi centru cultural românesc.

Urmează un număr de alte 28 de ilustraţii şi anume: foi de titlu ale unor tipărituri de la Alba Iulia sau din alte părţi, mai ales ediţii (integrale sau parţiale) ale Sfintei Scripturi.

O scurtă „Notă asupra ediţiei" (p. 105—107) este semnată de Dalila-Lucia Aramă, apreciată cercetătoare în domeniul culturii vechi româneşti.

Partea centrală a lucrării o ocupă Noul Testament din 1648 în „ediţie transliterată", realizată de Ileana Zamfirescu, revăzută de Dalila-Lucia Aramă şi Stela Nicolau (p. 108—580). Sînt reproduse cele două cunoscute predoslovii (mai ales a doua, în care se dezbătea problema unităţii limbii româneşti), cele 27 de cărţi sfinte (inclusiv „predosloviile" la 24 din ele), apoi „Sinaxarul celor 12 luni spunînd zaceala fiecărui Apostol şi Evanghelie şi a sfinţilor aleşi şi a praznicelor" (p. 581—597), în traducere românească (originalul acestui Sinaxar fiind în slavoneşte), „greşalele" (erata) celor din 1648 (p. 598—599), apoi „No'e" la textele reproduse (p. 602—617) şi un bogat „Glosar" de termeni vechi folosiţi în ediţia 1648, întocmit de Lucia-Dalila Aramă (p. 618—632). Traducerea textului slavon, ca şi transliterarea notelor marginale, aparţin arhimandritului Veniamin Micle.

Alte pagini sînt destinate cititorilor străini, dornici să cunoască acest strălucit monument de limbă şi spiritualitate românească. „Cuvîntul înainte" al Prea Sfinţitului Episcop Emilian este tradus în limbile engleză, franceză şi germană (p. 633—699), ca şi scurtele rezumate ale celor şase studii menţionate mai sus (p. 700—723).

Sînt reproduse apoi în facsimil nouă pagini la mărimea originalului — şi anume cele de început ale Evangheliilor, Faptelor Apostolilor, ale Epistolelor: Iacob, I Petru, Romani şi Apocalipsei (p. 726—734). În continuare (p. 735—903) sînt reproduse absolut toate cele 671 de pagini ale ediţiei 1648 (11 p.+330 foi), fireşte, la scară redusă, cîte 4 pagini din ediţia 1648 pe o pagină din ediţia de faţă, încît cititorul poate urmări uşor textul original.

Considerăm că această simplă prezentare a reeditării Noului Testament de la Alba Iulia din 1648 ne dă o imagine deplină asupra strădaniilor vrednice de preţuire ale Prea Sfinţitului Episcop Emilian şi ale celorlalţi colaboratori întru realizarea acestui monument cultural de înaltă ţinută ştiinţifică şi înfăţişare grafică. Odată cu felicitările noastre adresate tuturor ostenitorilor, socotim că este potrivit să încheiem prin cuvintele scrise de însăşi vlădica Emilian, adevăratul „cititor" al ediţiei 1988, din cuvîntul său introductiv: „Asa precum odinioară mitropolitul Simion Ştefan împlinea prin scoaterea la lumină a *Noului Testament* o datorie de a da limbii române şi poporului său o operă de asemenea importantă, nădăiduim şi noi ca, prin această modestă osteneală, să contribuim la edificarea culturii româneşti, înscriindu-ne astfel pe linia firească a slujirii poporului şi a Bisericii strămoşeşti" (p. 29).

Pr. prof *Mircea Păcurariu*

Vetre de spiritualitate ortodoxă românească

METOCUL SAON

Între aşezămintele monahale din cuprinsul Arhiepiscopiei Tomisului şi Dunării de Jos se numără şi Saonul, situat pe malul Ghiolului (lacului) cu acelaşi nume, în imediata vecinătate a Dunării, nu prea departe de localitatea Isaccea, judeţul Tulcea. Primele aşezări pustniceşti de la Saon sînt strîns legate de mănăstirea Celic Dere, de unde în anul 1846 se retrage o parte dintre călugări cedînd locul maicilor. Aceştia, ca şi la Celic, se aşează într-o fostă vatră monahală mai veche, ale cărei începuturi se pierd în negura vremurilor. Prima biserică şi chiliile sînt rudimentar construite din chirpici de pămînt şi acoperite cu stuf. Imediat după revenirea Dobrogei la sînul Patriei-Mame, în 1881 reorganizîndu-se viaţa monahală de la Celic, călugării retraşi la Celicul Mic sau Celicul de Jos cedează şi ei locul maicilor care vin la Saon unde împreună cu cei veniţi din 1846, şi cu ajutorul episcopului Dunării de Jos Iosif Gheorghian, la 1881 construiesc aici o frumoasă biserică din piatră cu hramul „Înălţarea Domnului". Totodată se ridică şi un corp de chilii durabile, care în 1905 vor fi distruse în mare parte de un incendiu. La 1909 venind la cîrma eparhiei harnicul Nifon Nicolescu, care continuă lucrările monumentalei biserici de la Celic, pune la Saon temelia unei noi biserici cu trei turle de proporţii înălţătoare din piatră şi cărămidă cu hramul „Acoperămîntul Maicii Domnului". Biserica va fi ulterior pictată cu multă dibăcie în frescă de către arhim. Sofian Boghiu, Felix Dubneac şi alţi cîţiva monahi. Datorită evenimentelor nefaste ale timpului şi cutremurului din 1940 biserica va fi terminată în întregime şi dotată cu toate cele necesare cultului abia în 1959 cînd va fi şi sfinţită de vrednicul de pomenire episcopul Chesarie Păunescu. Pe lîngă cele două biserici amintite, Saonul mai are un frumos paraclis de iarnă pictat în frescă cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului". De la înfiinţare pînă la 1881 Saonul depindea de Celic. De la această dată pînă în 1909 este autonom, trecînd sub protecţia m-rii Cocoş pînă la 1916 cînd în locul monahilor vin maici şi-şi cîştigă din nou autonomia. Din 1960 Saonul devine (Metoc) şi gospodărie anexă a Arhiepiscopiei Tomisului şi Dunării de Jos cu sediul în Galaţi avînd loc aici multe renovări şi îmbunătăţiri. Astfel în ultimii douăzeci de ani s-a construit un nou corp de chilii, s-a introdus energia electrică, telefon, apă curentă, s-a modernizat drumul, s-a plantat vie, s-au răsădit pomi, iar în prezent se lucrează la renovarea urmelor lăsate de cutremurul din 1986.

Aflîndu-se sub directa supraveghere şi îndrumare a Î. P. S. Arhiepiscop Antim, care a detaşat aici în interes de serviciu un număr de 15 maici şi surori, acestea pe lîngă munca cîmpului au aici şi un preot duhovnic oficiind rînduiala celor Şapte laude bisericeşti şi pravila monahală după tipicul Sfinţilor Părinţi şi Tradiţia Bisericii Ortodoxe. Întrucît Saonul a fost cînd sub stăpînirea Celicului, cînd a Cocoşului, neavînd nici resurse materiale deosebite, cu un număr de pînă la 20, la început monahi şi după aceea monahii, nu a cunoscut o viaţă prea prosperă, ci împletind munca cu rugăciunea a fost reazem în păstrarea credinţei şi culturii poporului nostru.

Protos. *Ştefan Guşă*

Prof. Dr. NORMAN SIMMS — un prieten al românilor

În ultimele decenii patria noastră s-a bucurat de un mare prestigiu internaţional, graţie activităţii neobosite a Domnului Preşedinte Nicolae Ceauşescu. S-au creat numeroase legături de prietenie şi colaborare în diverse domenii cu aproape toate ţările lumii. Un mare aport în acest sens a adus şi Biserica Ortodoxă Română, care, în spiritul ecumenismului şi al luptei pentru pace, s-a dovedit a fi un factor activ, de mare importanţă, în contextul vieţii naţionale şi internaţionale.

Este impresionant, emoţionant chiar, să afli că într-o ţară de la „capătul lumii", Noua Zeelandă, spre exemplu, se află oameni care cunosc şi iubesc România, care editează reviste consacrate studiilor româneşti, care alcătuiesc şi susţin asociaţii de prietenie cu poporul român, care învaţă limba română şi se interesează de valorile culturii româneşti.

Unul dintre cărturarii de acest gen este şi prof dr. Norman Simms, şeful catedrei de limba engleză de la Universitatea Waikato din Hamilton (Noua Zeelandă). De mai bine de 15 ani, împreună cu prof. dr. Charles Carlton de la Universitatea Rochester din Statele Unite ale Americii editează revista „MIORIŢA", consacrată studiilor despre România şi poporul român. Este o revistă cu circuit internaţional, care se bucură de aprecieri superlative din partea cercetătorilor români şi străini. Numeroase reviste culturale româneşti o recenzează număr de număr. Profesorul Norman Simms se numără printre fondatorii şi cei mai activi membri ai Asociaţiei de Prietenie „România—Noua Zeelandă". A vizitat România în 1974 şi păstrează cu duioşie multe amintiri despre frumuseţile întîlnite în ţara noastră.

În scrisorile primite de la Domnia Sa citim ca-ntr-o oglindă chipul pe care-l reflectă România peste mări şi ţări în sufletul oamenilor de acolo. Nu mică ne e bucuria aflînd cuvinte de laudă la adresa părintelui Speranţă, preotul paroh al comunităţii ortodoxe române din Wellington, care se străduieşte să facă un adevărat „capăt de pod" al relaţiilor de prietenie între poporul român şi cel neozeelandez.

Profesorul Norman Simms consideră cultura română drept „cea mai cuprinzătoare, ca una dintre culturile de frunte din sud-estul Europei, de conexiune a civilizaţiilor, cu o fascinantă, lungă şi complexă istorie, a cărei contribuţie în Europa este inestimabilă". Ştiinţa românească „joacă un rol unic" în Europa şi în lume. Arta românească „este artă bună, de calitate, de exemplu pictura, muzica, sculptura şi baletul", avînd „excelente contribuţii în contextul artei internaţionale". Literatura românească, deşi a fost, din păcate, neglijată în Vest, are „meritele ei intrinsece", „valoarea ei absolută".

Profesorul Norman Simms cunoaşte şi întreţine legături de corespondenţă cu numeroşi oameni din România, exprimîndu-şi părerea, în cunoştinţă de cauză, că personalităţi precum Lucian Blaga, Nicolae Iorga, Mircea Eliade şi Mihail Sadoveanu sînt adevărate sinteze ale culturii române. „Folcloriştii contemporani sînt cei care mă atrag, ca de asemenea scriitorii (nuveliştii) şi oamenii de ştiinţă contemporani. Ar fi trebuit, probabil, să trec pe listă toate nuvelele lui Liviu Rebreanu"... Profesorul Norman Simms cunoaşte originea daco-romană a poporului român, continuitatea sa neîntreruptă în spaţiul sud-est european şi momentele cruciale din istoria românească.

Profesorul Norman Simms consideră că arta şi cultura pot constitui un fundament puternic pentru ideologia fiecărui om de bine, cărturar sau simplu cetăţean, iubitor al păcii şi bunei înţelegeri între oameni şi popoare.

Profesorul Norman Simms este şi un om religios, bun cunoscător al istoriei religiilor şi al fenomenului religios din lumea contemporană. Domnia Sa priveşte cu îngrijorare „explozia" sectelor din vremea noastră, care, în toate religiile clasice, duc la o laicizare şi denaturare a fenomenului religios autentic. „Este tuturor clar că sectele religioase sînt puncte de plecare ale celor mai multe forme ale pseudo-naţionalismului şi reacţiunii". Religia îşi găseşte justificare în lumea contemporană prin implicarea sa în viaţa socială, în marile avataruri ale vieţii.

Prin aceste cîteva extrase din scrisorile sale, Profesorul Norman Simms se dovedeşte a fi puternic ancorat în realităţile lumii contemporane, avid de cunoaştere, umanist şi plin de zel. Simpatia sa pentru români şi preocupările statornice întru studierea şi cunoaşterea valorilor culturii române denotă un spirit complex, un veritabil om de ştiinţă, care, în ciuda distanţelor geografice, politice şi ideologice ce ne despart, consideră că arta, cultura şi setea de cunoaştere a fiecăruia constituie premiză majoră în fundamentarea legăturilor dintre oameni şi popoare, în consolidarea păcii, prieteniei şi bunei convieţuiri în lume.

Pr. *Alexandru Stăncilescu-Bîrda*

IACOB BOLOGA

La sfîrşitul lunii mai s-au împlinit o sută de ani de la moartea consilierului Iacob Bologa, una dintre cele mai reprezentative personalităţi ale românilor transilvăneni din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

De obîrşie ţărănească, s-a născut la Marpod (Sibiu) în ziua de 17 decembrie 1817. În urma absolvirii gimnaziului (german) din Sibiu şi dreptului la Cluj devine cancelist la Tabla regească de la Tg. Mureş.

Cu prilejul dezlănţuirii revoluţiei de la 1848 este unul dintre secretarii Marii Adunări Naţionale de la Blaj. După aceea, ca secretar al episcopului Şaguna îl însoţeşte pe arhiereu în acei ani zbuciumaţi, participînd la redactarea petiţiilor înaintate Curţii imperiale.

La începutul deceniului absolutist (1849—1859) este cancelist pe lîngă guvernatorul Wohlgemuth, însotindu-l într-o călătorie prin Transilvania, pe parcursul căreia a luat apărarea românilor. Pe linie juridică a fost consilier la Tribunalul şi Curtea de Apel din Transilvania. Apoi a participat la lucrările dietei de la Sibiu (1863—1864), ca deputat al Nocrichului.

În 1867, odată cu instaurarea dualismului, Iacob Bologa se pensionează (fusese consilier aulic), şi astfel se eliberă de obligaţiile de stat, avînd timp pentru propăşirea românească.

Iacob Bologa este unul dintre fondatorii băncii „Albina", iar după retragerea lui Alexandru Mocioni a preluat Preşedenţia consiliului de direcţie, funcţie ce o deţine pînă la stingerea sa. Datorită prestigiului de care se bucura din 1876 e cooptat în reprezentanţa Fundaţiunii Goidu.

Însă activitatea principală a desfăşurat-o în cadrul Asociaţiunii transilvane (Astra), ca preşedinte (1875—1877) şi vicepreşedinte (1870—1875) şi îndeosebi în perioada preşedenţiei lui Timotei Cipariu (1877—1887), care fiind suferind l-a suplinit în numeroase rînduri.

Iacob Bologa a avut iniţiativa fondării despărţămintelor Astrei, prin prezentarea la şedinţa de comitet din 30 aprilie/12 mai 1868 a unei propuneri cu privire la „înfiinţarea de subcomitete sau reuniuni ţinutale prin diferite părţi ale Transilvaniei, cîte vor fi de lipsă, „şi numirea" unui agent al Asociaţiunii în fiecare comună curat românească din Transilvania", şi elaborarea unui Regulament care să reglementeze buna funcţionare a organismelor respective. Acest Regulament a fost votat la 11 august 1869 de adunarea generală de la Şomcuta. La adunarea generală de la Făgăraş, din 1871, i s-a făcut o primire triumfală, fiind considerat „regeneratorul Asociaţiunii transilvane".

De mult zel a dat dovadă în vederea deschiderii Şcolii superioare de fete a Asociaţiundi.

Înainte de a se stinge din viaţă, la 30 mai 1888, presimţindu-şi sfîrşitul, i-a invitat la dînsul pe G. Baritiu şi I. Crişan, secretar II, rugîndu-i să aibă grijă de Asociaţiune. Cel mai vibrant omagiu postum i l-a adus cîteva luni mai tîrziu G. Baritiu, la adunarea generală de la Abrud. „Ştiţi D-voastră ce era pentru Bologa Asociaţiunea şi noile ei institute? Ea era după altarul religiunii sale al doilea altar, la care se închinase el şi căruia îi sacrifica într-o serie de ani spese, timp, călătorii obositoare pentru un om bătrîn şi adesea liniştea sufletească, de cîte ori simţea vreo cursă aruncată cu scop de a-i submina şi răsturna sanctuarul limbii şi culturii noastre".

Prin bogata sa activitate desfăşurată pe mai multe planuri, Iacob Bologa se înscrie între personalităţile marcante ale românilor transilvăneni, care au contribuit la propăşirea românească.

Mihai Sofronie

Raporturi istorice, etnice şi demografice în Transilvania (VI'I)

In zona Arcului carpatic (Secuime), secuii colonizaţi au ocupat satele româneşti, în care şi-au construit case, nu după stil secuiesc, sau cei din pusta ungară, ci după stilul şi arhitectura caselor românilor, astfel că între satele în care s-au aşezat secuii şi cele româneşti nu sînt deosebiri. Nu sînt deosebiri — sau ele sînt secundare — în port, obiceiuri, arta populară secuiască şi aceleaşi manifestări ale românilor. Căsătoriile mixte între români şi secui s-au produs secole de-a rîndul. Ceea ce îi deosebea pe români de secui erau limba şi confesiunea. Secuii vorbesc limba maghiară şi erau romano-catolici pînă la Reforma religioasă. După apariţia confesiunilor protestante o parte din secui a aderat la acestea. Românii au fost ortodocşi pînă la 1700, după aceea o parte devenind greco-catolici. Românii din satele mixte au învăţat limba maghiară, mulţi şi-au pierdut limba prin căsătorii cu secuii, toţi şi-au păstrat însă confesiunea. Pînă astăzi întîlnim în satele mixte familii numeroase în care părinţii îşi păstrează fiecare confesiunea sa şi îşi botează băieţii după confesiunea tatălui şi fetele după cea a mamei şi la orice eveniment familial: botez, căsătorie, deces, secuii şi românii luau parte cu toţii.

Datorită acestui fel de convieţuire, dar cu deosebire pentru că secuii s-au bucurat secole de-a rîndul de mai multe drepturi — în vreme ce românii autohtoni au fost scoşi prin legislaţia feudală întocmită de naţiunile privilegiate, mai puţine numericeşte şi venite tîrziu în ţară, din viaţa politică a Transilvaniei — şi aveau o stare materială superioară românilor, s-a produs, în parte, un fenomen de asimilare lentă a elementului românesc de către cel secuiesc.

În restul Transilvaniei, în zone de convieţuire a românilor cu maghiarii ori cu saşii, acest fenomen a fost rarisim, căsătoriile mixte în aceste cazuri au fost cu totul întîmplătoare şi, în plus, contactul maghiarilor cu Ungaria s-a menţinut în timp.

Procesul de secuizare a românilor s-a produs de-a lungul secolelor, lent, pe cale paşnică şi naturală. Au existat, desigur, şi presiuni şi constrîngeri de natură economică şi confesională. Preoţii cultelor maghiare au căutat mereu să-şi sporească numeric credincioşii prin atragerea românilor ortodocşi şi greco-catolici, apelînd la tot felul de mijloace. Pentru a fi primiţi să lucreze pe moşiile grofilor maghiari, românii erau obligaţi uneori să aducă dovadă scrisă de la preoţii confesiunilor maghiare că au trecut la una din acele confesiuni. Aceeaşi pretenţie era şi pentru a putea face parte din composesoratele de păduri, spre a beneficia de material lemnos. De cele mai multe ori preoţii cultelor maghiare au tulburat relaţiile normale dintre secui şi români, mai ales acolo unde românii erau lipsiţi de preoţii lor. Şi-apoi, să nu uităm, că şi după 1700 Biserica Ortodoxă a fost tratată tot ca „tolerată".

Statistica întocmită de generalul Bukow în 1760—1762, din ordinul Mariei Tereza, este un document important care atestă prezenţa românilor de ambele confesiuni în comunele din Arcul Carpatic. Reamintim că maghiarii şi secuii n-au fost niciodată ortodocşi sau greco-catolici. In consecinţă, recenzaţii ortodocşi sau greco-catolici nu puteau fi decît români, indiferent dacă vorbeau sau nu ungureşte.

Apoi, în statisticile oficiale ungare din perioada dualismului (1867—1918), pentru a spori numărul maghiarilor în Transilvania, oficialităţile au recurs la falsuri. Astfel, un locuitor care vorbea ungureşte şi era trecut ca fiind de naţionalitate maghiară, dar care se declara din punct de vedere confesional ortodox sau greco-catolic era în realitate român. Adevărul a fost camuflat prin artificiul stabilirii naţionalităţii după limba vorbită şi nu după originea etnică.

Statistica întocmită de Bukow, referitoare la românii de ambele confesiuni, arată că din cele 426 comune din Arcul Carpatic (judeţele Covasna, Harghita şi o parte din Mureş) existau români în 349 comune mixte secuiesti-româneşti, deci nu se mai aflau români în 77 comune. Statistica oficială ungară din 1910 arată că, după limba vorbită, se aflau români în 231 comune; într-un interval de 150 de ani românii (după această statistică), au dispărut complet din 195 comune. Cifra este impresionantă şi a dat satisfacţie oficialităţilor ungare, alarmîndu-i însă pe români. Ambele părţi au fost înşelate (prima voit) prin cifrele care nu oglindeau realitatea, bazîndu-se pe măsluirile menţionate. Aceeaşi statistică indică faptul că în 1910 existau locuitori de confesiune ortodoxă şi greco-catolică în 343 comune, deci ei nu puteau fi decît de origine etnică română. Dacă după circa şapte secole de convieţuire a românilor şi secuilor în Arcul Carpatic mai existau, conform recensămîntului oficial ungar din 1910, aproape 100.000 de români după limbă vorbită (mai precis 97.000), în aproximativ 350 de localităţi mixte, rezistînd asimilării complete de către secui, păstrîndu-şi limba şi confesiunea, şi dacă se ţine seama de faptul că secuizarea românilor prin asimilarea pe cale naturală a fost neîntreruptă, precum şi de faptul că secuii colonizaţi aici au fost cu mult mai puţini (iniţial cca. 3000) decît românii autohtoni, putem conchide că din cei aproximativ 416.000 secui în jurul anilor 1900, cel puţin jumătate erau români secuizaţi. Mai mulţi factori au favorizat acest proces: factorul biologic, natural (căsătoriile mixte) se situează pe primul loc; al doilea este cel social, luptele şi răscoalele comune pentru apărarea drepturilor uzurpate de feudalii maghiari; urmează factorul cultural-artistic, influenţele reciproce în toponimie, în arta populară, în datini, obiceiuri, tehnica arhitecturală etc.; în fine, al patrulea este cauzat de aşezarea geografică şi de lipsa legăturilor economice şi sociale ale secuilor cu ungurii din Alföld.

În cadrul propagandei iredentiste ungare s-a susţinut consecvent ideea imigrării românilor în Transilvania, teză care nu se sprijină pe nici un document. Există în schimb o bogăţie impresionantă de informaţii care atestă fără dubiu o emigrare de proporţii — cca. 700.000 de persoane din secolul al XIII-lea şi pînă la începutul secolului al XX-lea — a românilor, secuilor şi maghiarilor în afara Transilvaniei, la început în Ţara Românească şi Moldova, mai apoi şi în alte ţări, pînă în îndepărtata Americă de Nord. Problema emigrărilor este complexă şi de proporţii, are cauze asupriree naţională (la români) şi exploatarea economică (la români, maghiari şi secui) şi consecinţe deosebite: etnografice, economice, sociale, politice, culturale şi confesionale.

Datorită înăspririi asupririi, secolul al XVIII-lea cunoaşte cel mai mare exod de populaţie din Transilvania, mulţimi imense de iobagi trecînd graniţa în celelalte două ţări române.

În legătură cu emigrările în Moldova, excepţionala lucrare a prof. Dumitru Mărtinaş (el însuşi ceangău), intitulată *Originea ceangăilor din Moldova*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, lămureşte definitiv controversata origine a ceangăilor, demonstrînd categoric originea românească transilvăneană a acestora. După cum se ştie, în primele decenii ale secolului al XVIII-lea, un nou aspect demografic şi lingvistic începe a se contura în Moldova, pe valea Siretului. Este vorba de sporirea bruscă a populaţiei catolice, prin apariţia unui element demografic nou: locuitorii veniţi din Transilvania, pe care misionarul secui Petru Zöld, într-o scrisoare din 1780 (informaţiile datează însă din 1766), îi numeşte ceangăi. Din cauza confesiunii lor catolice, moldovenii le spuneau „unguri". Se îmbrăcau în port românesc şi în marea lor majoritate vorbeau în grai românesc propriu, deosebit de al moldovenilor. Vorbeau şi ungureşte, într-un grai secuiesc degradat, un amestec de elemente ungureşti şi româneşti.

Ei apar în Moldova în valuri succesive, aşa cum am spus, îndeosebi în veacul al XVIII-lea, cînd, ca urmare a condiţiilor social-economice create iobăgimii în Transilvania, se produce fuga masivă în cele două principate româneşti. „Se pare — conchide Dumitru Mărtinaş — că „enigmaticii" ceangăi din Moldova ne-au venit pe căi ocolite dintr-o epocă mai puţin cunoscută a istoriei noastre, care nu putea fi pe placul cercetătorilor de odinioară. Anularea trecutului lor fiind cu neputinţă, s-a încercat multă vreme ajustarea lui. În această lungă şi laborioasă trudă de „corectare" a fost uitat un element de mare însemnătate ştiinţifică: graiul lor românesc. S-a crezut că trecîndu-se sub tăcere graiul originar al unei populaţii şi substituindu-i un grai străin, care i se potrivea şi pe care nu l-a putut deprinde corect niciodată, trecutul său istoric va putea fi îngropat în uitare şi absolvirea în sînul populaţiei ungureşti va fi asigurată. Experienţa aceasta a dat greş, ceangăii neconsimţind a-şi uita graiul".

Conform cercetărilor sale, astăzi catolicii din Moldova şi Bucovina, în marea lor majoritate români, numără aproximativ 221.000 de suflete, locuind în circa 200 de localităţi; ei nu constituie o populaţie omogenă, nici nu locuiesc pe un teritoriu unitar, ci sînt dispersaţi în masa băştinaşilor moldoveni, în bazinul mijlociu al Siretului, de la Paşcani, punctul extrem nordic, pînă la confluenţa Trotuşului cu Siretul, cu unele ramificaţii spre est, în judeţul Iaşi, şi spre vest, în judeţul Neamţ.

Ca origine, ceangăii cuprind două categorii etnice deosebite:

a) Marea majoritate a celor concentraţi în regiunea municipiilor Roman şi Bacău — majoritari şi numericeşte — despre care se ştie sigur că nu sînt secui, se îmbracă în port românesc, vorbesc cei mai mulţi românește într-un grai specific transilvănean şi trăiesc după datina şi felul românilor. După limba pe care o vorbesc, după tradiţiile şi coordonatele lor etnografice, aceştia sînt români originari din Transilvania („ungureni").

b) În locul al doilea ca importanţă numerică, se situează grupul celor de origine secuiască (cca. 25.000 de locuitori), aşezaţi în marea lor majoritate pe văile Trotuşului şi Tazlăului, puţini pe valea Siretului, vorbind un grai matern foarte apropiat de cel secuiesc, avînd obiceiuri secuiesti şi modul de viaţă asemănător cu al secuilor. Astăzi sînt în cea mai mare parte bilingvi, vorbind bine şi graiul moldovenesc. Locuiesc în circa 30 de localităţi, amestecaţi cu moldovenii.

Aceste două categorii, deşi sînt cunoscute sub aceeaşi denumire generică de *unguri* sau de *ceangăi*, sînt în realitate diferenţiate prin limbă şi etnicitate, prin obiceiuri şi conştiinţă. Secuii nu se consideră ceangăi, iar aceştia nu se consideră secui, ci români. În cazul multor ceangăi se poate determina precis locul de baştină din Transilvania, din care au emigrat strămoşii lor cu multă vreme în urmă. Exis bătrîni care îşi amintesc de spusele părinţilor şi bunicilor lor despre originea şi locul de unde au venit din Transilvania. Există documente şi acte în unele arhive ale parohiilor catolice si chiar registre pentru evidenţa botezaţilor, cununaţilor si morţilor, din care se pot afla date certe despre timpul cînd au venit şi satele din care au plecat din Transilvania.

Stabilindu-se în Moldova, nu s-a atins nimeni de originea lor, nu i-a silit nimeni să-şi românizeze numele sau să renunţe la „naţionalitatea" lor. Tocmai aceste libertăţi acordate i-a transformat în cetăţeni leali faţă de patria şi neamul românesc, ei mărturisind cu mîndrie că sînt *români*. Toate intervenţiile guvernanţilor unguri de a-i readuce în patria ungară s-au izbit de refuzul categoric al celor plecaţi.

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

Din AGENDA Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST

■ *Între 3—17 iunie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a participat la festivităţile prilejuite de împlinirea unui mileniu de la încreştinarea poporului rus. În această înaltă solie a fost însoţit de II. PP. SS. Mitropoliţi Antonie al Transilvaniei, Nestor al Olteniei şi de P. C. Pr. Marin Sava din Bucureşti, în calitate de translator.

■ *Duminică, 19 iunie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală, înconjurat de PP. SS. Episcopi vicari Patriarhali Nifon Ploieşteanul şi Vasile Tîrgovişteanul.

■ *Joi, 23 iunie a.c.* — În cursul dimineţii P. F. Patriarh a rezolvat lucrări curente la Centrul eparhial al Arhiepiscopiei Iaşilor, iar după amiază a vizitat unele parohii din cadrul protopopiatului Botoşani, oprindu-se la şantierul de reconstrucţie a bisericii din localitatea Victoria, comuna Tocileni şi dînd îndrumări pentru buna lor desfăşurare.

■ *Vineri, 24 iunie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist însoţit de P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor şi de P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrşit Sf. Liturghie la Mănăstirea „Sf. Ioan cel Nou" din Suceava, la praznicul „Naşterii Sf. Ioan Botezătorul (Sînzienele)" hramul acestui sfînt aşezămînt, rostind predica zilei.

■ *Sîmbătă, 25 iunie a.c.* — La invitaţia P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor P. F. Patriarh Teoctist a făcut o scurtă vizită la sediul Centrului eparhial de la Roman.

— În seara aceleiaşi zile P. F. Patriarh Teoctist însoţit de P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor, a vizitat Centrul eparhial al Episcopiei Buzăului ca oaspete al P. S. Episcop Epifanie al Buzăului, pentru a participa la festivitatea închinată împlinirii a 150 de ani de la întemeierea învăţămîntului teologic la Buzău, fiind întîmpinat după datină la Catedrală de ierarhii eparhiei, preoţi călugări şi mare mulţime de credincioşi.

■ *Duminică, 26 iunie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie săvîrşită în catedrala episcopală de la Buzău de către P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor, înconjurat de P. S. Episcop Nifon Ploieşteanul, Vicar Patriarhal şi P. S. Arhiereu-vicar Gherasim Hunedoreanul, ţinînd cuvîntul de învăţătură. În continuare P. F. Sa a luat parte la serbarea de sfîrşit de an la Seminarul Teologic, iar în încheiere a ţinut cuvînt sărbătoresc, dînd preţioase îndrumări elevilor şi cadrelor didactice ale Seminarului. Cu acest prilej a acordat unor preoţi crucea patriarhală.

■ *Marţi, 28 iunie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist împreună cu II. PP. SS. Mitropoliţi Antonie al Transilvaniei, Nestor al Olteniei, Nicolae al Banatului şi alţi ierarhi şi Şefi de culte au luat parte la Şedinţa Comitetului Naţional al F.D.U.S.

■ *Miercuri, 29 iunie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a luat parte, în calitate de deputat, la lucrările sesiunii Marii Adunări Naţionale.

SIBIU

■ Între 19—26 iunie 1988, la Mănăstirea Noul Valamo din Finlanda, a avut loc cea de a 5-a întrunire a Comisiei teologice internaţionale mixte de dialog între Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului însoţit de P. C. pr. prof. Dumitru Radu, prorectorul Institutului Teologic Universitar din Bucureşti.

■ Duminică, 3 iulie 1988, I. P. S. Mitropolit Antonie a rostit o bogată şi ziditoare predică în cadrul Sf. Liturghii care s-a săvîrşit în catedrala mitropolitană din Sibiu, predică în care a zăbovit cu deosebire asupra libertăţii de voinţă din fiecare fiinţă omenească, subliniind faptul că Fiul lui Dumnezeu a venit în lume să ne ajute să biruim în acest război nevăzut, despre care ne vorbesc şi Sf. Părinţi.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, I. P. S. Sa a felicitat public şi a exprimat urări de mult bine P. C. pr. pens. Langa Ioan, prezent în soborul slujitor, cu prilejul împlinirii vîrstei de 80 de ani.

CLUJ

■ *Duminică, 5 iunie 1988,* I. P. S. Arhiepiscop Teofil a săvîrşit sfinţirea bisericii din parohia Botiza, protopopiatul Sighetu Marmaţiei, jud. Maramureş, împodobită cu o frumoasă pictură în frescă executată de pictorul Andrei Răileanu din Bucureşti, prin jertfelnicia bunilor credincioşi şi cu purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Isidor Berbecar, căruia i s-a acordat distincţia de „iconom stavrofor", cu dreptul de a purta cruce.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, I. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură.

■ *Duminică, 5 iunie 1988,* P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul, a săvîrşit sfinţirea bisericii din parohia Dealu Mare, protopopiatul Huedin, jud. Cluj, reparată capital în interior şi exterior şi îmbrăcată cu o frumoasă pictură executată de pictorul Tiberiu Mihon din Tg. Mureş, prin jertfelnicia bunilor credincioşi, cu ajutoare din partea Arhiepiscopiei Clujului şi cu purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Aurel Saitiş, care a fost distins cu rangul de „iconom" cu dreptul de a purta brîu roşu.

La sfîrşitul Sf. Liturghii P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură.

ALBA IULIA

■ *Duminică, 5 iunie 1988,* P. S. Episcop Emilian a oficiat Sf. Liturghie Arhierească în parohia Ampoiţa, prot. Alba Iulia cu prilejul unei vizite canonice în această parohie cu una dintre cele mai vechi biserici monument istoric din Eparhia Alba Iuliei.

Cu acest prilej P. S. Sa a adresat credincioşilor prezenţi un bogat cuvînt de învăţătură, felicitîndu-i pentru frumoasele realizări pe tărîm gospodăresc, între care şi confecţionarea unui nou iconostas din lemn de stejar sculptat.

■ *Duminică, 12 iunie 1988,* P. S. Episcop Emilian a oficiat Sf. Liturghie în parohia Telna, prot. Alba Iulia, o parohie cu frumoase şi vechi tradiţii creştineşti şi româneşti. Şi de această dată, P. S. Sa în cadrul cuvîntului de învăţătură a îndemnat pe credincioşi la statornicie în dreapta credinţă şi la îndeplinirea îndatoririlor ce revin fiecăruia în societatea zilelor noastre.

A cincea întrunire a dialogului teologic bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Evanghelică din R. F. Germania

Între 18—27 mai 1988 a avut loc la mănăstirea Kirchberg/Sulz pe Neckar, R. F. Germania, cea de a cincea întrunire a dialogului dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Evanghelică din R. F. Germania, avînd ca temă principală „Îndreptarea şi îndumnezeirea omului în Iisus Hristos". Delegaţia Bisericii Ortodoxe Române a fost formată din P. S. Episcop Vasile Coman al Oradiei, conducătorul delegaţiei, Pr. prof. dr. Dumitru Radu, prorectorul Institutului Teologic din Bucureşti, Pr. prof. dr. Viorel Ioniţă şi Diacon asistent Ioan Caraza, din partea Institutului Teologic din Bucureşti, şi din Pr. prof. dr. Ilie Moldovan şi Diacon lector Dorin Oancea, din partea Institutului Teologic din Sibiu. Comisia de dialog a Bisericii Evanghelice din R. F. Germania a fost alcătuită din Preşedintele D. dr. Heinz Joachim Held, conducătorul delegaţiei, Episcop pens. Gerhard Heintze, Cons. Hans-Martin Heusel, Episcop-vicar dr. Friedrich Kalb, prof. D. dr. Hans Helmut Eser, prof. dr. Jörg Jeremias, Prof. D. Georg Kretschmar, Cons. Klaus Schwarz. Din partea Bisericii Evanghelice CA din România a participat Prof. dr. Hermann Pitters. La dialog au mai fost de faţă în calitate de observatori Cons. Eugen Hämmerle, consultant pe lîngă Institutul de cercetări confesionale din Bensheim, Dr. Hans Mayr şi Cons. Jürgen Peylo, amîndoi reprezentînd Biserica landului Württemberg.

Delegaţia Bisericii Ortodoxe Române a plecat în R. F. Germania duminică, 15 mai, ajungînd încă în aceeaşi zi la Frankfurt/Main, de unde a plecat imediat spre Hanovra. În spiritul de acum tradiţional de ancorare a dialogului teologic în realitatea concretă a Bisericii, sub diversele ei aspecte, organizatorii au dat oaspeţilor români posibilitatea să cunoască anumite aspecte ale vieţii Bisericii Evanghelice din R. F. Germania înainte de începerea propriu-zisă a dialogului.

Înaintea întrunirii propriu-zise, luni, 16 mai, membrii delegaţiei Bisericii Ortodoxe Române au participat la festivităţile prilejuite de sărbătorirea a 60 de ani de viaţă ai Preşedintelui Held, conducătorul delegaţiei Bisericii Evanghelice din R. F. Germania. Festivităţile au avut loc la noul sediu E.K.D. din Hanovra, în prezenţa Preşedintelui Consiliului Bisericilor Evanghelice din R. F. Germania, Episcop dr. Martin Kruss şi a reprezentanţilor altor denominaţiuni creştine din această ţară. Cu acest prilej, conducătorul delegaţiei Bisericii Ortodoxe Române, P. S. Episcop Vasile Coman l-a felicitat pe preşedintele Held în numele P. F. Părinte Patriarh Teoctist.

Marţi, 17 mai, oaspeţii români au vizitat unele aşezăminte bisericeşti ale Bisericii evanghelice luterane din landul Hanover, începînd cu Seminarul de predicatori din Hildesheim. În aceeaşi zi a fost vizitat Centrul misionar evanghelic din Hermansburg. Saxonia Inferioară, şi locul memorial al fostului lagăr de concentrare nazist din Bergen-Belsen.

Miercuri, 18 mai, membrii delegaţiei au sosit la mănăstirea Kirchberg unde au avut loc lucrările dialogului. Această mănăstire are un caracter deosebit, deoarece aici se caută constituirea unei tradiţii monahale luterane în asociere cu elemente de spiritualitate specific ortodoxe. În timpul petrecut la Kirchberg, cele două comisii de dialog s-au încadrat firesc în programul de rugăciune al mănăstirii unde s-au oficiat diverse servicii de cult şi s-au ţinut predici atît de către delegaţii români cît şi de gazde. Astfel au slujit şi au predicat Pr. prof. D. Radu, Pr. prof. I. Moldovan, Pr. prof. V. Ioniţă, Diac asist. I. Caraza, Diac. lector D. Oancea.

Momente importante le-au constituit vizita, în 20 mai, a episcopului Bisericii Evanghelice din landul Württemberg, Theo Sorg, care a adus un cuvînt de salut membrilor dialogului ţinînd şi un scurt referat pe tema dialogului precum şi participarea delegaţilor ortodocşi, în ziua de 22 mai, la sărbătoarea Rusaliilor într-o parohie evanghelică.

În ce priveşte dialogul teologic propriu-zis, tema principală a fost împărţită în trei subteme, cu cîte un referat ţinut de cele două părţi la fiecare dintre ele, precedate toate de un referat introductiv general prezentat de P. S. Episcop dr. Vasile Coman, cu tema „Lucrarea Duhului Sfînt pentru sfinţirea şi îndumnezeirea omului". Iată titlurile celorlalte referate: „Îndreptarea şi îndumnezeirea omului la Sfinţii Apostoli Ioan şi Pavel", referenţi fiind Preşedintele Held, Pr. prof. Viorel Ioniţă şi Diacon asistent Ioan Caraza; „Îndreptarea şi îndumnezeirea în psalmi", referent Pr. prof. Ilie Moldovan, respectiv „Mîntuirea ca îndreptare şi îndumnezeire în psalmul 130", referent Prof Jörg Jeremias; „Îndreptarea şi îndumnezeirea omului în Iisus Hristos", referent Pr. prof. Dumitru Radu, şi „Îndreptarea şi îndumnezeirea", prezentat de Prof. Georg Kretschmar. În calitatea sa de reprezentant al Bisericii Evanghelice din România, Prof. Hermann Pitters, de la Institutul Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca, ramura din Sibiu, a prezentat un referat intitulat „Îndreptare şi îndumnezeire în învăţătura şi tradiţia Bisericii Evanghelice C.A. din România".

Referatele cu caracter biblic au permis o serioasă fundamentare a problemei, prezentată apoi sistematic, din punct de vedere doctrinar de Pr. prof. Dumitru Radu şi Prof. Georg Kretschmar. Se poate spune că aceste referate au prezentat cît se poate de clar doctrina fiecăreia dintre cele două Biserici, convergenţa dintre ele, scoţînd însă în acelaşi timp în evidenţă şi punctele deosebitoare. Discuţiile care au urmat după fiecare referat au adus în această privinţă numeroase clarificări, cu atît mai necesare cu cît exista la toţi sentimentul că în principiu se poate vorbi de numeroase convergenţe. Un aport remarcabil l-a adus la obţinerea acestor clarificări referatul Prof. Hermann Pitters, deoarece a prezentat o doctrină evanghelică constituită de la bun început în dialog cu învăţătura ortodoxă şi formulată de aceea în termeni acceptabili şi pentru un ascultător ortodox.

Comunicatul final semnat de membrii delegaţiilor în cadru solemn în ziua de miercuri, 25 mai, a reţinut aceste puncte de convergenţă între cele două învăţături, subliniind faptul că ele se referă la probleme doctrinare specifice, diferenţele existente fiind aproape în exclusivitate de natură terminologică, determinată la rîndul ei de contextul istoric diferit în care au trăit cele două Biserici. Amintim în acest sens termenul ortodox „îndumnezeire" şi corespondenţii luterani „îndreptare şi sfinţire", sau termenul ortodox „ontologic" şi cel luteran „forenzic". Acelaşi comunicat final subliniază însă în acelaşi timp că pe drumul clarificărilor mai sînt multe etape de parcurs, multe probleme de rezolvat, arătînd că aceasta nu se poate face decît printr-o viaţă de rugăciune comună, printr-o tot mai bună cunoaştere reciprocă în spirit irenic, prin eforturi teologice susţinute.

În acest spirit de cunoaştere reciprocă cele două delegaţii au vizitat miercuri, 25 mai, după semnarea solemnă a Comunicatului final, Fundaţia Evanghelică a Bisericii Evanghelice din landul Württemberg şi biserica fostei mănăstiri Bebenhausen, iar a doua zi biserica Sf. Maria din oraşul Reutlingen.

Sîmbătă, 28 mai, delegaţia Bisericii Ortodoxe Române s-a înapoiat în patrie.

Cea de a 5-a întrunire a Dialogului bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Evanghelică din R. F. Germania a marcat un nou pas pe calea apropierii dintre cele două Biserici în special şi a unităţii creştine în general. Ea a avut de discutat o problemă teologică foarte dificilă, şi tocmai de aceea progresele teologice realizate, în unele privinţe, deosebit de mari, ne dau temei să privim cu încredere activitatea ecumenică viitoare, pe toate planurile, nutrind credinţa fermă că în toate eforturile pe care le fac în această privinţă, creştinii sînt susţinuţi şi întăriţi permanent de harul lui Dumnezeu.

Diacon lector *Dorin Oancea*

Semnalăm... Semnalăm...

● *Opera lui Dosoftei continuă să atragă atenţia istoricilor şi criticilor literari. Doru Bădără a descoperit prima ediţie a* Psaltirii în versuri *a marelui poet şi mitropolit, tipărită la Uniev în anul 1673. Are în plus faţă de ediţia cunoscută pînă acum* pagina de titlu, *includerea în ea a unor versuri aparţinînd mitropolitului Varlaam (Stihuri la stema Moldovei, din lucrarea* Şapte Taine*) şi alte amănunte. Traducerea a fost făcută din limba greacă. Un exemplar din această Psaltire se află în Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti, provenind din donaţia bibliofilului Ioan I. Movilă. După descoperirile dosofteene ale lui Alexandru Mareş (rev. „Limba română", XXXVII, nr. 2, 1988, p. 135—141), aceasta a lui Doru Bădără (*O ediţie necunoscută a Psaltirii în versuri a lui Dosoftei, *în „Revista de istorie", t. 41, nr. 3, 1988, p. 275—297) vine să reconfirme activitatea culturală încă neîndeajuns cunoscută a marelui cărturar. Avem dreptul să aşteptăm şi alte descoperiri!*

● *O convorbire cu Anton Dumitriu nu e doar o delectare intelectuală; e întotdeauna o lecţie despre ceva, e o lecţie de precizie şi eleganţă în gîndire. Elena Solunca stă adesea de vorbă cu Domnia Sa şi amîndoi ştiu că vorbesc pentru noi toţi. De data aceasta (Contemporanul, nr. 15, 1988) s-au întreţinut pe tema:* Principiile şi idealul culturii. *Au abordat întîi problema „marilor sinteze şi de exprimare sintetică". Anton Dumitriu a preferat sintezei greceşti pe cea chineză, exprimată prin scrierea emblematică, scriere care sugerează mai mult decît ar exprima prin cuvinte. Scrierea lor nu are nici moduri, nici timpuri, nici prepoziţii, nici conjuncţii. Totul e alcătuit din caractere independente (citează pe filosoful contemporan Liou Kia — Hway).*

Adevărat şi interesant, dar m-aş întreba: chiar dacă în mare, citindu-şi „caracterele" (cuvintele desenate) fac toţi o lectură identică, modul de a le lega nu e supus unei anumite subiectivităţi? Probabil că nu, de vreme ce se înţeleg între ei. Vor fi avînd semne pentru toate nuanţele. Dar s-ar putea totuşi ca această scriere emblematică să fie şi un bun catalizator pentru stimularea imaginaţiei şi a unor forme tot mai noi de înţelegere şi exprimare a ideilor prefigurate prin semn.

Întorcîndu-se totuşi la sinteza grecească, atunci cînd discută despre Socrate şi Protagora, Anton Dumitriu leagă într-un tot cunoscutele lor principii, ajungînd la o formulare care mi se pare extraordinară, şi care îi aduce proaspeţi în gîndirea contemporană, ca „măsură valabilă şi azi, ca punct de plecare pentru cei care se dedică studierii omului": „Să te cunoşti pe tine însuţi ca „măsură „ontologică", şi atunci vei cunoaşte „măsura" tuturor lucrurilor". Multe se ascund în această frază. E ca un „semn" chinezesc, dintre acelea lăsate la interpretarea noastră, pentru că Anton Dumitriu nu-şi dezvoltă ideea, desigur din cauza spaţiului!

Oprindu-se la Descartes, deşi îl acuză că nu a respectat nişte simple reguli de logică atunci cînd a ajuns la certitudini absolute, justifică îndoiala şi scepticismul metodic: „Ştiinţa a acceptat îndoiala ca factor de prudenţă, dar ea merge treptat, prin tatonări, pentru a ajunge la rezultate care sînt în permanenţă ameliorabile. Nu fiindcă se îndoieşte, omul de ştiinţă ajunge la certitudine, ci îndoiala lui îl face să evite erorile".

Şi în antropologia şi teologia creştină lucrurile stau la fel, cînd e vorba de problemele capitale. Toma s-a îndoit şi îndoiala nu i-a fost refuzată, ci subiectul S-a lăsat cercetat, după care „rezultatul s-a ameliorat"! Tot aşa e şi cu scepticismul, care e o formă mai avansată a îndoielii, aproape o îndoială principializată. Anton Dumitriu se opreşte însă la scepticismul metodic şi spune că „este un auxiliar preţios al ştiinţei, care elimină greşelile".

Tot atît de interesante şi riguroase sînt şi concluziile lui cu privire la rolul matematicilor în raport cu filozofia. Matematica dă rigoarea, filozofia creează. Spiritul ştiinţific *constă nu în cantitatea de cunoştinţe, şi nu acestea îl fac pe savant,* „ci calităţile lui, modul cum priveşte propriile lui rezultate sau ale altora". *Ştiinţa despre om e aşadar în mîinile omului. Dar cînd analizează, omul nu trebuie să se uite pe el, precizează Anton Dumitriu, ca şi cum analizatorul ar fi cineva, iar animalul superior, adică omul analizat ar fi altceva. Aceasta duce la dispariţia principiilor şi înlocuirea lor prin „convenţii".*

Anton Dumitriu e conştient de complexitatea problemelor legate de cunoaşterea omului şi ne previne. Aşa a fost întotdeauna şi tot aşa este şi azi, şi nu s-au făcut în această privinţă paşi prea mari. În China antică, India şi Grecia individul era considerat de esenţă „divină", arată el, citîndu-i pe Platon, Aristotel, Lao-Tze, Confucius, Sankara, Ramanuja: „Cultura modernă nu a înlocuit această afirmaţie cu alta mai limpede sau mai raţională".

Mai este încă mult spaţiu de cucerit. Pînă acum s-a dovedit însă că pe pămînt, cu mijloacele pe care le avem deocamdată la îndemînă — uneltele ştiinţei şi raţiunea — cu cît mergem mai mult şi mai departe înainte, pămîntul fiind rotund, ne apropiem tot mai mult de punctul de la care am plecat!

● *O prezentare largă şi competent comentată a cărţii lui Anton Dumitriu* „Culturi eleatice şi culturi heracleitice" *face în „România literară" Paul Caravia („Orient şi Occident, eleatic şi heracleitic", XXI, nr. 18, 1988, p. 19). O alta, de aceeaşi calitate e semnată de Elena Solunca în rev. „Ateneu" (XXV, nr. 4, 1988, p. 2, 4).*

● *Facultatea de teologie a Universităţii Pontificale din Salamanca, Spania, a acordat titlul de dr. în teologie pr. Teofil Moldovan, parohul comunităţii ortodoxe române din Madrid. O bună parte din teză a fost publicată la Salamanca (1987, 70 p.) sub titlul: LA RELACION ENTRE ANAFORA Y LECTURAS BIBLICAS EN LOS DOMINGOS CUARESMALES DE LA LITURGIA HISPANICA.*

Drept urmare, părintelui T. Moldovan i s-a oferit posibilitatea de a face un curs de teologie ortodoxă la Universitatea din Salamanca şi la Madrid.

Îl felicităm cu încrederea că va reprezenta cu cinste credinţa urmaşilor lui Traian, în patria de origine a acestuia.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea*, Pr. *Teodor Damian*; corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu*.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 15 iulie 1988 Nr. 27—28/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

O nouă etapă în dialogul teologic dintre Biserica Ortodoxă şi cea Romano-catolică

Între 19—26 iunie 1988 a avut loc la Mănăstirea *Noul Valamo* din Finlanda (400 km. nord de Helsinki) cea de a V-a sesiune plenară a *Comisiei teologice internaţionale mixte de dialog între Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-catolică*. A fost co-prezidată de I. P. S. Arhiepiscop Stelianos al Australiei (Patriarhia Ecumenică) şi de E.E. Cardinalul Johannes Willebrands, Preşedintele Secretariatului pentru unitatea creştină, de la Vatican. Au participat reprezentanţi ai tuturor Bisericilor Ortodoxe, cu excepţia Serbiei (din motive obiective) şi întreaga Comise romano-catolică, între care cardinalii De Wetter (München), Etchegaray (Roma), Mgr. Pierre Duprey (Roma), prof. Maccarronne (Roma), prof. Jean Tillard (Canada), Pr. Emmanuel Lanne (Belgia), episcopul Nossol (Polonia), prof. Hriniewicz (Polonia), prof. Des Halleux (Belgia), prof. Suttner (Austria), prof. Vogt (R.F.G.) ş.a.

Din România au participat: Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului şi prof. Dumitru Radu, de la Institutul Teologic din Bucureşti, în comisia ortodoxă şi în comisia romano-catolică, P.S. Episcop Ioan Robu.

Tema sesiunii a fost: *Taina preoţiei (hirotonia) în structura sacramentală a Bisericii, cu referire specială la importanţa succesiunii apostolice, pentru sfinţirea şi unitatea credincioşilor*. Deşi au avut loc dezbateri lungi şi confruntări uneori dificile între reprezentanţii celor două confesiuni surori, în fapt, dezbaterile nu s-au referit atît la diferenţe teologice, dogmatice sau la practica Bisericilor, cît la modul de exprimare a concepţiilor comune, într-un limbaj acceptabil ambelor părţi, deci la terminologie.

Autorul acestor rînduri a fost preşedintele Comitetului mixt ortodox—romano-catolic, de redactare finală a *Documentului* asupra temei de pe ordinea de zi, şi poate mărturisi că redactarea nu a pus probleme deosebite. La început, mai ales în întîlnirile separate ale celor două grupuri de dialog, se părea că lucrurile vor merge greu. Se bănuiau intenţii de a se impune orientărilor o terminologie străină tradiţiei vechi bisericeşti. S-a văzut apoi că acolo unde o asemenea terminologie exista, în cîteva locuri, ea era doar accidentală, aparţinînd redactorilor de text care, cînd li s-a cerut, au renunţat uşor la formulele respective precum, spre exemplu, *missio canonica*, spre a nu se crede că se acceptă de către ortodocşi că aceasta e dată exclusiv de Papa, cum susţineau unii catolici în trecut. Potrivit doctrinei tradiţionale, aceasta e dată de fiecare episcop. Partea ortodoxă a observat apoi absenţa din Documentul propus spre discuţie a problemei primatului papal. După dezbateri între ortodocşi, s-a convenit că nici nu era cazul să se pună. Chiar autorul acestor rînduri a cerut ca problema primatului să nu apară în Documentul de la Noul Valamo ca o problemă „printre altele", deoarece e prea mare şi prea importantă pentru a fi abordată astfel. Ea va trebui să constituie obiectul unei sesiuni speciale a Comisiei. Unii au adăugat: poate chiar a mai multor sesiuni! Ceea ce nu este exclus.

Ortodocşii întruniţi în şedinţă separată au convenit, printre altele — aceasta la sugestia noastră — că esenţialul e să nu lăsăm să se strecoare în *Document* principii neelaborate suficient care ne-ar putea încurca mai tîrziu. Spre exemplu, să precizăm că există *o singură succesiune apostolică*, şi că toţi episcopii, fără excepţie, sînt succesorii tuturor apostolilor şi că toţi, fără excepţie, au aceleaşi prerogative primite prin hirotonie. Aceasta va fi o bună temelie pentru abordarea la timpul cuvenit a locului şi rolului Papei între ceilalţi episcopi.

Multe schimburi de păreri au avut loc în jurul termenilor şi înţelesului *Preoţiei sacerdotale*, pe de o parte, şi a aşa-numitei *Preoţii împărăteşti*, pe de altă parte. În cele din urmă s-a constatat că doctrina celor două Biserici este identică în privinţa aceasta.

Potrivit procedurii stabilite încă de la începerea dialogului, după ce ambele părţi s-au întîlnit separat, s-a trecut la *Sesiunea comună plenară*. S-au făcut două prezentări ale proiectului de *Document*, una ortodoxă şi alta romano-catolică. Partea ortodoxă a arătat că ortodocşii au anumite observaţii de făcut, urmărind mai ales clarificarea unor teme şi termeni, dar că proiectul e o bună bază pentru discuţii. Partea romano-catolică a prezentat proiectul fără observaţii. De altfel, s-a putut observa de mai multe ori, că partea romano-catolică e mai conciliantă în problemele de terminologie. Partea ortodoxă e excesiv de exigentă, chiar cu amănuntele.

S-au deschis apoi discuţiile cu caracter general asupra proiectului de Document. S-a propus şi s-a acceptat să nu se vorbească de *„cele două Biserici"*, ci de *„Biserică"*, în momentul în care doctrina în discuţie e aceeaşi, şi de vreme ce Biserica e *una*, şi trebuie să fie *Una*. De asemenea să nu se zică *„cele două tradiţii"*, ci *tradiţia Bisericii*, deoarece aceasta a fost la început *una*, pentru întreaga Biserică. În felul acesta *Documentul* va fi un document comun, de acord total, asupra temei în discuţie.

Facem această precizare: *„asupra temei în discuţie"*, spre a nu se înţelege că e vorba de un *acord final*, cum s-a plîns delegaţia Bisericii Ierusalimului, la Bari, că au înţeles unii catolici din Orient, spunînd credincioşilor că s-a făcut deja unirea celor două Biserici, şi chemîndu-i la bisericile catolice. Acest lucru a fost considerat de ambele părţi ca o răstălmăcire a dialogului şi o încercare nepermisă de prozelitism.

Cum o astfel de răstălmăcire a fost promovată mai ales de unele Biserici uniate din Orient, partea ortodoxă a condiţionat continuarea dialogului de o declaraţie netă a părţii romano-catolice, că nu pleacă de la premiza că uniatismul ar fi un *model de unitate*, premiză cu totul inacceptabilă pentru ortodocşi. Uniatismul — s-a spus — a fost şi este o formă romano-catolică de prozelitism printre ortodocşi, prin mijloace nepermise şi viclene, deoarece se încearcă o catolicizare prin menţinerea cultului ortodox sub toate aspectele lui, ceea ce e în măsură să inducă în eroare pe credincioşii simpli. Şi a arătat şi faptul că uniaţia s-a făcut aproape peste tot prin forţă şi violenţă, că a fost promovată cu ajutorul puterii politice şi că a fost acceptată de nevoie şi după multe promisiuni, că celor ce o vor accepta li se vor oferi privilegii. S-a arătat şi aceea că uniaţia s-a făcut numai de către o parte a ierarhiei ortodoxe, fără popor, deoarece rămînîndu-i cultul, poporul n-a ştiut despre ce anume schimbări e vorba, prin acceptarea Papei. Acest lucru nu l-au înţeles şi s-au trezit atraşi într-o capcană de care au profitat alţii. În acest sens au vorbit absolut toţi reprezentanţii Bisericilor Ortodoxe. Partea romano-catolică a făcut apel doar la faptul că s-a creat o realitate şi tradiţie istorică şi că aceasta va trebui rezolvată cu înţelegere acolo unde e cazul. Ortodocşii au arătat că această aşa-zisă tradiţie istorică nu există, deoarece acolo unde s-a hotărît întoarcerea la ortodoxie, credincioşii de rînd, marea masă, nici n-au simţit revenirea la ortodoxie, deoarece prin cult, ei fuseseră ortodocşi dintotdeauna! Şi-apoi, dacă e vorba de „înţelegere" faţă de o tradiţie istorică, *de ce să nu avem în vedere tradiţia istorică a revenirii la ortodoxie*, care e veche deja de o generaţie şi jumătate, credincioşii statornicindu-se fără dificultăţi în ortodoxie. Abia a-i tulbura, ar însemna o „neînţelegere". Problema e însă mult mai gravă, au arătat ortodocşii, şi anume sub raport eclesiologic. Uniatismul e o depărtare de la Biserica una, fără nici o justificare teologică, ci doar omenească, şi lucrul e azi cu atît mai evident, cu cît cele două Biserici recunosc acest lucru, şi doresc să vindece rănile dezbinării, şi să refacă unitatea Bisericii, şi în nici un caz nu în spiritul uniatismului.

Partea ortodoxă a mai arătat că este mandatată de cea de-a III-a Conferinţă Preconciliară Ortodoxă, de a nu continua dialogul decît cu condiţia lămuririi limpezi a acestor probleme, în cadrul Comisiei mixte internaţionale de dialog dintre cele două Biserici.

Drept urmare s-a propus ca ambele părţi în dialog să numească dintre membrii Comisiei mixte un număr de

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALA
Mitropolitul Ardealului

Militanţi pentru independenţa şi unitatea poporului român

SIMION C. MÎNDRESCU (1868—1947)

Născut la 18 iulie 1868, în comuna Ripa de Jos, judeţul Mureş, într-o familie de ţărani muncitori, Simion Mîndrescu a început să dezlege tainele cărţilor la scoala românească din satu-i natal. Studiile secundare le-a urmat la gimnaziul din Sibiu, de unde s-a transferat la liceul grăniceresc din Năsăud. Aici l-a cunoscut pe viitorul poet George Coşbuc. De la Năsăud pleacă la un unchi în vechea Românie şi termină liceul la Bucureşti. Dovedindu-se un element sîrguincios şi cu mare dragoste de carte, rudele din ţară i-au îndrumat paşii spre învăţămîntul superior. Aşa se face că el frecventează cursurile facultăţii de litere şi filozofie din capitală, avînd ca profesori pe B. P. Hasdeu, Alexandru Odobescu, C. Dimitrescu-Iaşi, Titu Maiorescu, V. A. Urechia, Grigore Tocilescu. La încheierea studiilor universitare, tînărul absolvent a fost numit profesor de limba latină la liceul din Bîrlad.

Apreciindu-i-se activitatea remarcabilă, desfăşurată pe plan ştiinţific şi didactic, în 1899 i s-a atribuit o bursă pentru perfecţionarea studiilor în străinătate. În anii de studii petrecuţi în Germania, şi-a însuşit o bogată pregătire de specialitate şi de cultură generală. După obţinerea titlului de doctor în filozofie, la Universitatea din Berlin, se reîntoarce în ţară, cu un mare şi binemeritat prestigiu. Pentru început este numit profesor de limba germană la Liceul Naţional din Iaşi, iar din 1904 se mută la Bucureşti, ca titular al primei catedre universitare de limba şi literatura germană de la noi, înfiinţată atunci, şi pe care o va conduce pînă în anul 1937.

Concomitent cu anii de studii şi de muncă didactică, Simion Mîndrescu a desfăşurat o bogată şi rodnică activitate dedicată înfăptuirii idealului naţional.

În octombrie 1890, Simion Mîndrescu lansează ideea înfiinţării unei societăţi „pentru a sprijini pe fraţii noştri din Ardeal în lupta lor de rezistenţă, pentru a apăra unitatea noastră culturală ameninţată". Propunerea a fost însuşită cu căldură şi interes de studenţii şi oamenii politici din capitală. Ca urmare, la 24 octombrie 1890 are loc o întrunire a studenţilor, care alcătuiesc un comitet, din care a făcut parte şi Simion Mîndrescu, pentru redactarea unui memorand în limbile română şi franceză, „în care să se cuprindă toate lovirile ce se aduc culturii românilor de peste munţi" De asemenea, comitetul mai avea menirea de a elabora „un regulament pentru constituirea societăţii care avea să vină în ajutorul românilor de dincolo şi pentru fondarea unui club". Cînd lucrările pregătitoare au fost încheiate, la 24 ianuarie 1891 a avut loc constituirea „Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor", din conducerea căreia a făcut parte şi tînărul intelectual din Ripa de Jos.

(Continuare în pag. a 3-a)

Prof. *Petru I. Dan*

Patriotismul lui Ciprian Porumbescu

An de an, data de *6 iunie 1883*, ne aminteşte de moartea lui Ciprian Porumbescu.

Dintre toţi clasicii români din veacul trecut, compozitorul care a respirat cel mai puternic prin intermediul cîntecului patriotic rămîne indiscutabil artistul de la Stupca, născut în Şipotele Sucevei la 14 octombrie 1853.

Sentimentele patriotice ale acestui crai nou al muzicii româneşti au rădăcini adînc înfipte în trecut, în fondul sufletesc al familiei sale. Ciprian creşte în mediu ţărănesc, în ambianţa sănătoasă a deprinderilor nobile şi a sentimentelor alese; este educat în climatul avîntului revoluţionar, în spiritul celor mai înalte idealuri de luptă pentru dreptate socială, libertate şi independenţă, cultivate în familie de tatăl său Iraclie.

La Suceava (1863—1873), în climatul naţional-cultural efervescent de aici, aptitudinile precoce ale copilului Ciprian îşi găsesc condiţii prielnice de dezvoltare pe linia orientării naţional-culturale şi politice a mediului în care a crescut. Ambianţa de la Suceava a sădit în sufletul sensibil al elevului Ciprian dragostea pentru tot ceea ce-i al acestui pămînt şi a făcut să înflorească aptitudinile ascunse în taina sufletului său. Sentimentele naţionale şi calităţile sale muzicale şi le-a manifestat şi cu ocazia participării, ca elev în clasa a VIII-a, la festivităţile de la Putna, cu ocazia sărbătoririi a 400 de ani de la zidirea ctitoriei lui Ştefan cel Mare. Aici a condus taraful sucevean şi a cîntat „Daciei întregi", simbolizată prin marea adunare de la Putna.

În cea de a doua etapă formativă, în primii ani de studii la Cernăuţi (1873), a dat glas aspiraţiilor poporului nostru pentru libertate şi independenţă naţională prin intermediul artei muzicale, în cadrul societăţii „Arboroasa". Pentru sentimentele sale româneşti este întemniţat unsprezece luni. În temniţa habsburgică contractează boala care-i va curma firul vieţii sale tinereşti.

După ispăşirea pedepsei vine la Stupca activînd la şcoala de aici. Între cîntecele şcolare figurează şi cele patriotice.

În 1878 revine la Cernăuţi ca student la facultatea de filosofie, unde activează la societatea „Junimea" în spiritul aceloraşi năzuinţe româneşti.

În toamna anului 1879 pleacă la Viena pentru continuarea studiilor filosofice. Aici se încadrează în societatea „România Jună", căreia i-a compus Imnul Unirii. În Colecţia de cîntece sociale (1880) primul loc îl deţin cele cu caracter educativ-patriotic, forme de manifestare a luptei naţional-sociale a poporului român asuprit de habsburgi.

Ultimul popas în viaţa lui Ciprian a fost Braşovul. Desfăşurînd o bogată activitate pedagogică şi artistică, muzicianul nu a uitat nici o clipă că prezenţa sa în oraşele româneşti de sub asuprire străină îi solicită şi o susţinută activitate politică, naţională. Prin viaţa nouă muzicală de aici a imprimat un accentuat avînt cultural-naţional în rîndul populaţiei transilvănene, contribuind la cultivarea dorului de unitate a românilor de pretutindeni.

Ciprian Porumbescu a trăit, a iubit, a creat ca adevărat român. Sufletul său mare a fost lira pe strunele căreia poporul român şi-a cîntat suferinţa într-o epocă vitregă şi speranţa într-un viitor fericit. Creaţiile sale au un conţinut plin de idei patriotice dinamizatoare. Ca nimeni altul el a surprins în creaţia sa principalele direcţii sociale, artistice şi politice ale momentului istoric pe care l-a trăit în clipele de intensă luptă pentru independenţă a poporului român de la 1877.

C. Porumbescu a păstrat legătura strînsă cu intonaţiile melosului revoluţionar din trecut prin aceea că a folosit adesea citate din *Deşteaptă-te române* sau *Ştefan Vodă*, în multe cazuri şi-a scris singur textele cîntecelor patriotice (*Trei culori*, azi imnul de Stat al ţării noastre).

Patriotismul lui C. Porumbescu nu trebuie judecat numai după muzica corală cu trimitere directă în istorie, ci şi după optiunea sa faţă de folclor, izvor bogat al operelor sale (*Crai Nou*). Caracterul profund naţional şi popular al creaţiilor sale a asigurat acestora o mare popularitate şi o indiscutabilă durabilitate în timp.

Prot. *Ieremia B. Ghiţa*

Fericitul Augustin: DESPRE PACE

Al Domnului este acest glas: „Pacea Mea dau vouă, pacea Mea las vouă" (Ioan 14, 27).

Vorbind despre pace, să auzim mai întîi care sînt binefacerile păcii.

Pacea este limpezirea minţii, odihna sufletului, legătura dragostei, tovărăşia iubirii.

Pacea ridică duşmăniile, potoleşte războaiele, opreşte ura, calcă pe cei mîndri, iubeşte pe cei smeriţi, potoleşte certurile, împacă pe cei duşmani, place tuturor. Nu caută cele străine, nici nu consideră (peste măsură) pe ale sale.

Pacea învaţă a iubi şi a urî nu cunoaşte. Nu ştie să se înalţe, nu ştie să se umfle, este umilă tuturor, plăcută la toţi.

În ea însăşi este odihna, în ea liniştea.

Pacea pe care o practică creştinul este desăvîrşită în Hristos.

Pe aceasta cel care o iubeşte, este moştean al lui Dumnezeu, iar cel care o urăşte este duşman al lui Hristos.

Căci Domnul Hristos, întorcîndu-se la Tatăl a lăsat închinătorilor Săi, moştenire bună, adică pacea Sa, zicînd: Pacea mea dau vouă, pace trimit vouă". Pacea aceasta cel care o primeşte, să o ţină, cel care o va pierde, să o caute din nou, cel care o va scăpa, să o descopere, fiindcă cel ce nu va fi găsit în această pace, va fi lepădat de Tatăl, nu-L va moşteni pe Fiul şi gol şi lipsit, va fi găsit străin de Domnul. Pacea pe care Hristos a trimis-o, să o îmbrăţişezi, creştine, ca să fii locuitor al moştenirii lui Dumnezeu şi voinţa Domnului să se arate vărsată în tine.

„Fericiţi — a zis — făcătorii de pace, fiindcă aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9).

Este scrisă aceasta contra dezbinărilor, este scrisă contra duşmanilor, Fiul nu poate fi decît făcător de pace, pe duşmani i-a dezmoştenit, iar pe făcătorii de pace i-a făcut fiii Săi.

Deci, creştine, darul păcii păstrează-l, ca să nu ţi se răpească gloria mîntuirii, dacă nu iubeşti pacea, cunoaşte-o.

Nu poate moşteni cele făgăduite de Hristos, cel care nu voieşte să trăiască în armonie cu fratele (său), nu poate avea comuniune cu Hristos, cel care vrea să fie în neînţelegere cu un creştin...

Cum va putea deci, să-şi pună sufletul pentru Hristos, cel care pacea încredinţată de Acesta nu va voi să o păzească?

Îndărătnicia este o crimă, fiindcă dispreţuieşte ceea ce s-a poruncit, nu voieşte ceea ce s-a învăţat, se abate de la ceea ce s-a hotărît.

Pacea lui Hristos este bună, discordia diavolului este rea, pe care din două alegi?

La ce-ţi foloseşte discordia, creştine, care pe iniţiatorul ei diavolul l-a ucis?

De ce iubeşti ura, care nu-i place lui Hristos?

De ce te frămîntă duşmănia, de care n-a putut scăpa nici acela care a descoperit-o mai întîi?

Duşmănia în primul om a fost sădită de către şarpe, ca să-l omoare, atunci cînd l-a invidiat pe om, cînd Adam s-a prins în cursă, l-a pierdut.

Din contra Hristos, legat de dragostea de om, l-a iubit pe acesta cu bunăvoinţă unică şi la îndemnul Tatălui şi l-a făcut părtaş pe om atunci cînd pentru el S-a coborît, îmbrăcîndu-se cu trup.

Căci este scris: „Dumnezeu a zidit pe om spre nestricăciune şi l-a făcut după chipul fiinţei Sale".

„Iar prin pizma diavolului, moartea a intrat în lume şi cei ce sînt de partea lui vor ajunge s-o cunoască" (Înţ. Sol. 2, 23, 24).

Să nu cadă creştinii, precum au căzut diavolii, fiindcă creştinilor li se cade să păstreze neschimbat ceea ce li s-a zis de Domnul.

De care dragoste a lui Hristos se cade să fim plini, şi cu aceasta să putem trăi în veşnica fericire. Amin.

Tradusă de drd. *Dumitru Bălţat*
P.L. 39, col. 1931—1932

Doina Iancului

Codrule, bătut de ploi
Trece Iancu printre noi
În amurg şi clar de lună
Vîntul paşii îi adună

Crişul poartă cu fiori
Apele în sărbători
Să le-aprindă vîlvătăi
Revărsate-n ochii săi

Stelele îi joacă-n plete
Flinta paltin între spete
Glasul tunet duruit
Ceru-n trăznet năruit

Cînd pornit-am vijelia
Uraganul şi mînia
Codrule, ai fost cu noi
Prăvălindu-ne puhoi

A plecat apoi ca-n vis
S-aducă dreptatea-n scris
Că din ţară-i alungat
Mincinosul de-mpărat

Pleacă-ţi frunza să-i asculţi
Fluera doinind prin munţi
Somn la Ţebea noaptea mare
Domnul Iancu nu mai are

Pr. Ioan Ionescu

O nouă etapă în dialogul teologic...

(Continuare din pag. 1-a)

cîte șase reprezentanți, pentru a forma o *subcomisie* care să prezinte la viitoarea Sesiune plenară un *Document de acord* asupra interzicerii prozelitismului, și asupra faptului că uniatismul nu poate fi un model de unitate ci doar un model de dezbinare, precum arată și trecutul și prezentul. În această subcomisie a fost ales și Mitropolitul Ardealului, semnatarul acestor rînduri. Subcomisia va avea prima întîlnire în anul viitor. Delegații vor putea să-și ia și experți, dacă vor dori. Din subcomisie mai fac parte reprezentanții Bisericilor Ierusalimului, Rusiei, Greciei, Poloniei și Cehoslovaciei. Subcomisia urmează să întocmească un *Document* care să cuprindă referiri istorice (cum s-a făcut uniația), eclesiologice (considerații asupra bazelor teologice) și actuale (ce probleme pune azi, și dacă favorizează sau împiedică dialogul dintre cele două Biserici și liniștea Bisericii lui Hristos). S-a precizat că subcomisia va trata problemele numai cu referire la dialogul în curs, pe care îl pun în pericol.

După ce s-a acceptat, fără obiecții din partea romano-catolicilor, alcătuirea subcomisiei și ceea ce are ea de făcut, romano-catolicii numind și ei șase delegați, s-a trecut la discutarea pe paragrafe a proiectului de *Document* asupra hirotoniei. S-a discutat asupra succesiunii apostolice, asupra treptelor ierarhice și, în legătură cu toate, asupra preoției și rolului ei în economia mîntuirii, primul capitol stabilind legătura dintre Hristos și Duhul Sfînt în această iconomie.

S-a obținut, după ce toate obiecțiile, completările și explicitările ambelor părți în dialog au fost luate în considerare de către comisia de redactare de sub președinția subsemnatului, un *Document de acord* care a permis depășirea a încă unei trepte în importantul demers al celor două Biserici spre unitate.

Textul e greu de teologie adîncă și, în multe privințe profesional, ceea ce îl face accesibil mai ales ierarhiei și teologilor, deoarece nu s-au putut elabora în detalii toate aspectele problemelor dar, pentru specialiști, el spune totul, implică o teologie coherentă și conține toate premizele doctrinare și tradiția Bisericii din perioada de dinainte de separare. Textul utilizează termeni tehnici care, pentru specialiști, nu au nevoie de explicare, și temele mari le implică pe cele mici, ceea ce a permis să se alcătuiască un Document scurt (14 p.), spre a putea fi ușor studiat de către Biserici, care urmează să-l evalueze.

Nu vom intra în amănunte, fiindcă nu e cazul. Vom remarca doar că toate elementele esențiale ale tradiției teologice și pastorale comune, sînt cuprinse în text. Astfel: vorbind de raportul dintre Hristos și Duhul Sfînt *nu se mai pomenește de Filioque;* treptele ierarhice sînt trei, episcop, preot și diacon; între episcopi nu există nici o diferență; răspunderile administrative nu conferă nici unui episcop vreun privilegiu liturgic sau ierurgic diferit de cele comune tuturor; succesiunea apostolică e transmisă tuturor episcopilor, de la toți apostolii, în mod egal. Nu există vreo succesiune specială de la vreun apostol, aparte. S-a accentuat caracterul sinodal al deciziilor care privesc întreaga Biserică și s-a arătat că fiecare Biserică locală, autocefală, este Biserică în înțelesul deplin al cuvîntului. În cazuri de criză, locală sau mai largă, numai Sinodul ecumenic este autoritatea care poate lua decizii valabile.

Preoția împărătească, a tuturor credincioșilor, nu este aceeași cu preoția sacerdotală, care se dă prin hirotonie. S-a respins ideea că preoția împărătească ar fi o noțiune protestantă. E biblică și e ortodoxă. Numai că protestanții o au în fapt numai pe aceasta, și nu au preoția sacerdotală pierzînd succesiunea apostolică. S-a arătat că nu există texte tradiționale care să confunde cele două preoții. De altfel și protestanții încearcă de mult o diferențiere, dar nu vor putea recupera preoția sacerdotală, decît prin revenirea la succesiunea apostolică.

Nu s-au purtat discuții lungi asupra sacerdoțiului feminin, punctele de vedere ale celor două Biserici fiind identice. S-a accentuat însă pe necesitatea de a se evidenția întotdeauna rolul femeii în Biserică, potrivit cu tradiția cea mai veche, din vremea Mîntuitorului și a Apostolilor. Diaconatul feminin a slujit, istoricește, doar ca ajutător al preotului la botezul femeilor. Nu există evidențe că ar fi fost un diaconat sacerdotal. Oricum, el a dispărut din Biserică de la sine, dovedindu-se a nu mai fi necesar. Nu există nici o decizie oficială a abolirii acestui diaconat. Funcțiile lui au fost preluate, într-un fel, de către maici.

Celibatul preoților a fost considerat o practică locală, fără implicații eclesiologice.

Cele de mai sus rezumă esența discuțiilor purtate timp de o săptămînă la mănăstirea *Noul Valamo,* din Finlanda. Concluziile au fost prinse în formule clare și incluse în Document.

Documentul se încheie astfel: *„Dialogul teologic al Bisericilor noastre a constatat tradiția și doctrina comună asupra succesiunii apostolice, asupra structurii sacramentale a Bisericii și asupra slujirilor. Această structură se exprimă în sacramentalitatea hirotoniei episcopale și în hirotonia preoților și a diaconilor. Faptul acesta scoate în evidență că dialogul nostru, început în Patmos și Rhodos (1980), continuat în 1982 la München, în 1984 în Creta și în 1987 la Bari, și acum aici la Noul Valamo, a progresat foarte mult. Pe vremea istoriei noastre comune în Orient și în Occident, comuniunea sacramentală și Sinodală între episcopi era pecetea și confirmarea comuniunii în credință și taine. Aceasta nu vrea să spună că am fi ajuns acum la unitate deplină și la comuniunea sacramentală. Mai rămîn încă a fi rezolvate probleme mari pentru a ajunge la un acord în divergențele de opinii printre care și problema formei autorității în Biserică" (Uusi-Valamo, Finlanda, 26 iunie 1988).*

Ultimele fraze vor să avertizeze împotriva prozelitismului romano-catolic și uniat din Orientul Mijlociu, care așa cum am mai arătat, prevalîndu-se de succesele dialogului îi cheamă pe credincioșii ortodocși la bisericile catolice, ca și cum unitatea s-ar fi realizat deja, și ca și cum unitatea ar putea însemna validarea catolicismului sau uniatismului ca Biserici ortodoxe. Nu acest lucru îl are în vedere dialogul, și nu așa se va rezolva problema. E sarcina *Comisiei* să caute soluțiile, și a Bisericilor să le aprobe și să le dea forma finală. Dar pînă acolo mai este cale lungă.

Ultima frază anunță de fapt tema următoarei Sesiuni a *Comisiei mixte internaționale de dialog,* temă formulată în mare parte la sugestia noastră: *„Consecințele eclesiologice și canonice ale structurii sacramentale a Bisericii. Conciliaritatea și autoritatea în Biserică".* Prin aceasta se va intra într-o etapă nouă, și mai grea. Cînd am propus tema, am arătat că va trebui, printre altele, să ne pronunțăm asupra sinoadelor romano-catolice de după al VII-lea Sinod ecumenic, asupra dogmelor elaborate de ele și asupra autorității lor. În felul acesta vom intra și în problema primatului papal, a infailibilității, a dogmelor legate de persoana Maicii Domnului ș.a. Se va intra așadar în anticamera marilor confruntări și decizii finale.

În anul viitor se vor întîlni cele trei subcomisii care vor pregăti fiecare cîte un text. Semnatarul acestor rînduri a fost ales Președinte al uneia din cele trei subcomisii, prezidată pînă acum de S.S. Patriarhul Partenie al Alexandriei. După aceea se va întîlni subcomisia care va discuta și va alcătui *Documentul asupra uniatismului și prozelitismului.* În cele din urmă se va întruni *Comitetul de coordonare a dialogului,* alcătuit din 8 ortodocși și 8 romano-catolici, care, din cele trei documente ale subcomisiilor, *va alcătui unul singur.* Din comitetul de coordonare face parte și subsemnatul. Tot acest Comitet va evalua *Documentul alcătuit de Comisia asupra uniatismului și prozelitismului,* dîndu-i forma finală. Documentul unic asupra temei și acest *Document asupra uniatismului și prozelitismului,* vor fi prezentate, în cele din urmă, Sesiunii a VI-a Plenare a *Comisiei mixte internaționale de dialog între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-catolică,* Sesiune care se va reuni în 1990, probabil din nou la München, în R.F.G., fiind acum din nou rîndul romano-catolicilor să găzduiască întrunirea.

Clerul și credincioșii Bisericii noastre vor putea înțelege din cele de mai sus că, cei mandatați cu purtarea dialogului, desfășoară o muncă asiduă, responsabilă, în spirit ecumenic, și că, deși sînt uneori confruntați cu dificultăți crescute vreme de o mie de ani pînă la dimensiuni colosale, totuși lucrează cu credință, speranță și dragoste spre recuperarea unității.

Zidurile despărțitoare sînt înalte, dar nu infinite!

O viziune teandrică a lui Mozart

Cine, astăzi, nu-l iubește (și venerează) pe Mozart? Cine, de la Sören Kierkegaard și Karl Barth (amîndoi teologi) încoace nu-și dă seama că dincolo de compozitorul cîndva socotit frivol și exponent al stilului „gioco" stă un neasemănat muzician înduhovnicit și grav, autorul operei *Don Giovanni,* al *Reviemului,* al simfoniei în sol minor, al sonatelor care prevestesc tot ce este mai patetic la Beethoven și Brahms? Noi știm acum — și nu a fost nevoie ca pentru Bach de acțiunea palingenezică a unui Mendelssohn-Bartholdy, revirimentul a fost spontan și obștesc — că Mozart nu poate fi cuprins în nici unul din epitetele în general folosite altădată: liric, baroc, elegant, grațios, pur, echilibrat, clasic. Pe toate le transcende fulgerător, purtîndu-și auditorii în spațio-temporalitatea (ori nespațiotemporalitatea) anterioară distincției dintre bine și rău, dăruindu-le starea euforică dinainte de cădere. Paradisiacul, da, acesta-i singurul termen potrivit pentru a desluși niței din secretul unei muzici care desfide tot ce este dual, antagonic și angoasant în condiția omenească. Acesta-i motivul pentru care Kierkegaard a putut socoti soteriologicul *Don Giovanni* drept capodopera muzicii universale, iar Barth întreaga operă a lui Mozart ca singura ce realizează o melancolie liberă de întuneric și deznădejde și o bucurie întru totul acauzală. Pînă și supremul sceptic supărat pe toate cele ale lumii și contestatar al oricărei posibile consolări într-un „univers defect", E. M. Cioran, e constrîns să se plece și să atribuie muzicii ca atare și lui Mozart cu predilecție caracter de valori sigure și providențiale.

Acel „dincolo de bine și de rău" unde ne poartă Mozart nu este cum socotesc mulți neavizați sau tălmăcitori ignari ai lui Nietzsche un tărîm al slobozirii din chingile moralei, ci al redobîndirii unității, păcii inițiale, liniștii care-i taina finală a învățăturii stareților Zosima din *Frații Karamazov* și a monahismului însuși. Mozart așadar e un compozitor cum nu se poate mai isihast, împărăția pe care o propune nu se deosebește de cea urmărită de practicantul rugăciunii lui Iisus.

Au încercat unii, dînd ascultare unei manii a vremii noastre, o „demitizare" a lui Mozart, așa cum s-a procedat și pentru alte mari figuri ale istoriei. Reducerea, adică, la nivelul omenesc cel mai curent, a excepționalului. Dramaturgul Peter Weiss în „Salieri și Mozart", regizorul Milosz Forman în filmul: „Amadeus" nu pot fi socotiți drept cei mai recenți mergători pe acest făgaș? Mai degrabă cred că Mozart apare la ei ca văzut prin prisma lui Salieri, a unui compozitor onorabil însă invidios, „comun", incapabil de a depăși în comportamentul său nivelul generic denumit „lumesc". Se cere pentru a-l înțelege și gusta cît de cît pe Mozart o oarecare desprindere din biografismul și din jalnicul obicei al reducerii geniului, sfinteniei și eroismului la mentalitatea intelectualismului simplist de nu și grosolan. Mozart, desigur, devine partial inteligibil numai dacă ne amintim că adjectivul-adverb „grațios" derivă din substantivul grație care în românește nu-i decît un sinonim al cuvîntului har.

În *Șapte zile pentru nemurire* de Mihai Rădulescu (edit. Muzicală, 1987) dubla problemă a demitizării și a necesității cunoașterii datelor biografice pentru priceperea operei unui artist, e reluată și soluționată prin adoptarea unei înțelepte căi mediane. Sigur este că românul Nucu Misail, descoperitorul și traducătorul unui manuscris referitor la Mozart în arhiva muzeului Brukenthal, e partizan (ponderat) și al demitizării („Dacă demitizarea presupune curățirea de poleiul fals al închipuirii romanțioase") și al biografismului („Există o șansă de a înțelege mai bine creația legînd-o de viața autorului"). Doamna Mela Didal, căreia el îi comunică manuscrisul austriacului Hermann Schultz (interlocutor și prieten al lui Mozart) se arată nespus mai sceptică decît entuziastul Nucu în privința utilității și valabilității biografiilor îndeobște și a tendinței demitizante în special.

Narațiunea lui Mozart (destăinuirile făcute lui Schultz) e precumpănitor autoironică, frămîntată, vehementă, protestatară. Relatarea lui Schultz șugubeață, nastratinică, picarescă. Discuțiile dintre Nucu Misail și doamna Didal: erudit-pasionate și ahtiate de adevăr, de cumpătată înțelegere a lucrurilor și caracterelor. Pe doamna Didal o irită contrastul dintre ideea ce-și face despre „sublimul Mozart" și vulgaritatea lui Schultz. Iar Nucu Misail se străduiește să împace în gîndul ei sublimul muzicii mozartiene cu inevitabilele preaomenești (de nu și nedelicatele) amănunte ale vieții oricărui om, fie el un artist de geniu.

Intențiile lui Mihail Rădulescu sînt fără doar și poate cinstite și bune, dragostea lui pentru Mozart fierbinte și absolută, comprehensiunea sa compătimitoare și mereu dispusă să absolve slăbiciunile lutului, cunoștințele sale solide; i-as imputa, cu toate acestea, un oarecare surplus de efervescență, preferința pentru o expunere pe sărite (care nu adaugă nimic vioiciunii povestirii) și prea desele și îndelungatele zăboviri în amănunte nu lipsite de pitoresc dar prea puțin utile întregirii și definitivării viziunii sale biografice.

Căldură, totuși, și iubire, din plin! Cititorul simte neîncetat, îi este transmisă fără greș, emoția comentatorului-narator. Nu oare aici stă esența lucrării? Cumpăna dintre biografie și cunoașterea operei ca atare (în falnica ei imanență) e greu de hotărît în abstract. Demitizarea cu dinadinsul îmi pare neprobabilă, falsă și neconcludentă; dar mînuirea cu măsură și inteligență a datelor biografice e desigur treabă cinstită și de natură a lămuri unele obscurități, dacă nu se recurge la nesuferitul stil pilduitor-edificator. Mihai Rădulescu, ispitit de biografism și demitizare, nu le este cîtuși de puțin rob și-i meritul său incontestabil că niciodată nu i-au fost îndemn ori alibi pentru a se complace în anecdote scandaloase și mărunțișuri triviale. L-aș fi dorit, ce-i drept, mai calm, în rol de narator mai unitar, mai puțin solicitat (și cucerit) de fascinațiile digresiunilor, complicațiilor stilistico-arhitectonice și termenilor explozivi.

Dar îi datorăm prezenta în limba română a unui imn înflăcărat, subiectiv desigur însă nicicînd nepăsător de obligația referirii la documente, zburdalnic dar deloc superficial, către cel pe care vocea popoarelor întregii lumi și Timpul n-au sovăit să-l consacre drept *divinul* Mozart.

Monahul *Nicolae Delarohia*

Episcopul NICOLAE POPEA — un mare patriot și om de cultură

În anul acesta, la 8 august, s-au împlinit 80 de ani de la moartea acestui mare bărbat.

Episcopul Nicolae Popea s-a născut la 17 februarie 1826, în comuna Satulung — Brașov, azi orașul Săcele, dintr-o familie de preoți. Studiile secundare le-a făcut la Brașov și Blaj, iar între anii 1843—1846 la Cluj cele universitare, unde studiază dreptul. Sub impulsul sentimentelor naționale la Cluj formează o societate de lectură și scoate o foaie manuscris numită „Aurora sau Zorile". Redactorii acestei foi au fost Alexandru Pop (Papiu Ilarian) și tînărul Nicolae Popea. Membrii societății de lectură erau toți studenți în drept și filozofie, care se întruneau adesea, țineau conferințe literare, se instruiau unii pe alții în gramatică, în citirea cărților și în a cunoaște istoria românilor. Aveau o mică bibliotecă. Acești tineri care mai înainte nu luaseră în mîini o carte românească, acum nu se mai puteau despărți de acestea.

Nicolae Popea istorisește un episod foarte interesant din vremea cînd studia la Cluj. Murise un eminent student la drept, Iuliu Mihali fiul protopopului Mihali din Blaj. Pe acele vremuri românii erau obligați să-și țină cuvîntările funebre în limba maghiară. Studenții au hotărît să treacă peste acest obicei și la îngroparea colegului să-și spună durerea în grai românesc.

Nicolae a ținut cuvîntarea în limba română, cu toate întreruperile și atitudinea ostilă avînd sprijin pe toți românii înflăcărați de simțire națională. Nicolae Popea a fost condus acasă de toți prietenii, pentru a fi apărat. Din pricina acestei îndrăzneli a avut de suferit neplăceri din partea unor nemulțumiți de curajul tînărului patriot.

De la Cluj a continuat studiile teologice la Viena. După terminarea lor se reîntoarce acasă la Satulung. La 1848 îl întîlnim ca tribun (căpitan) al lui Avram Iancu în garda românilor brașoveni.

Mitropolitul Andrei Șaguna a descoperit în Nicolae Popea toate calitățile unui om care putea să-i fie folositor. Mai tîrziu a fost secretarul Mitropolitului Andrei Șaguna și profesor la seminarul din Sibiu. La îndemnul lui Andrei Șaguna, Nicolae Popea se călugărește primind tot numele de Nicolae. Numele său de la naștere a fost Neagoe ca al tatălui său, nume care la școală a fost părăsit luînd pe cel de Nicolae.

A fost harnic și priceput, blînd și corect și drept răsplată a ajuns pînă la demnitatea de vicar arhiepiscopesc. După moartea mitropolitului Andrei Șaguna, mulți vedeau în persoana vicarului Nicolae Popea pe cel mai indicat urmaș al marelui său dascăl și protector. Din pricina unor intrigi răutăcioase își retrage candidatura.

Sub păstorirea Mitropolitului Miron Romanul, Nicolae Popea împreună cu o seamă de cărturari au fost grupați într-un Partid Național Bisericesc, au luptat pentru continuarea liniei tradiționale de origine șaguniană.

Cînd a devenit vacant scaunul episcopesc de la Caransebeș, în 1889, a fost ales ca episcop Nicolae Popea, unde păstorește pînă în anul 1908, avînd o bogată experiență cîștigată pe lîngă Andrei Șaguna. A muncit cinstit și dezinteresat, lăsînd prin testament 300.000 coroane ungurești pe seama diocezei Caransebeșului, pentru ajutorarea tinerilor studenți și a preoteselor văduve, bătrîne și sărace.

Pe teren politic și național, episcopul Nicolae Popea s-a manifestat cu toată înflăcărarea sufletului său. A fost ales de două ori deputat în dieta din Sibiu și în senatul imperial din Viena și a ajuns pînă la demnitatea de președinte al Comitetului Național Român (1878—1881).

Episcopul Nicolae Popea a fost și un publicist și scriitor activ. A scris articole în „Telegraful Român" și chiar în unele reviste vieneze, unde se silea să documenteze istoric dreptatea cauzei românești.

Cele mai multe scrieri au drept obiect pe Mitropolitul Andrei Șaguna a cărui viață o cunoștea bine, precum și frămîntările din epoca sa care i-au dat posibilitatea să publice o serie întreagă de evenimente politice. Unele din publicațiile sale au fost de mare valoare națională fiind premiate de sinodul arhidiecezan din Transilvania.

Pe baza operei sale valoroase episcopul Nicolae Popea a fost ales membru al Academiei Române din București.

În discursul său de recepție a vorbit despre Mitropolitul Andrei Șaguna.

Episcopul Nicolae Popea a fost un cronicar luminat al marelui Șaguna, iar în scrierile sale se oglindește tot zbuciumul și toată frămîntarea de titanică muncă a lui Andrei Șaguna.

Credință profundă, înflăcărată dragoste de neam, însuflețite porniri spre progres, corectitudine în purtări și tărie neînfricată a convingerilor, iată însușirile care l-au împodobit pe Nicolae Popea pînă la adînci bătrînețe. Astfel a fost caracterizat de către regretatul profesor universitar I. Lupaș într-o lucrare a sa din anul 1920 apărută la București.

Pr. *Ioan Cornea*

Dr. *Vasile B. Stroe*

Sfîntul Grigorie cel Mare — Dialogul: „CARTEA REGULEI PASTORALE" apărută cu binecuvîntarea Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, traducere, cuvînt înainte și prezentare de Pr. prof. onor. dr. Alexandru Moisiu, Sibiu, 1987, 216 p.

Scrisă în anul 591 de către autorul „Dialogurilor despre viața și minunile părinților italieni" carte care i-a adus Sf. Grigorie cel Mare cognomenul „Dialogul", „Cartea regulei pastorale" cuprinde învățătura Mîntuitorului Iisus Hristos sub raportul actualizării ei în viața preoților, mai ales, dar și a credincioșilor, în Biserica cea nedivizată din primele veacuri creștine.

Lucrarea pe care o prezentăm cuprinde mai întîi cuvîntul înainte de pr. prof. Alexandru Moisiu, continuat de o prezentare a vieții și operei Sf. Grigorie cel Mare după care ne este redată propriu-zis traducerea „Cărții regulei pastorale", prevăzută cu o introducere a autorului în care ne arată pe lîngă ocazia scrierii cărții și cîteva considerente legate de dificila slujbă de a învăța pe alții.

Prima parte înfățișează pregătirea teoretică și practică a celui ce urmează a fi păstor de suflete, grija și responsabilitatea ce le implică această slujire, fuga din smerenie de aceastâ răspundere care nu trebuie să fie o fugă din fața împlinirii planurilor lui Dumnezeu cu cel ce urmează a fi păstor duhovnicesc, precum și cîteva aspecte negative legate de ambițiile proprii ale celui aflat în această slujire.

În partea a doua a cărții, dovedind același spirit metodic Sf. Grigorie cel Mare tratează o serie de norme care ar trebui să fie pe deplin respectate în viața celui ce voiește a fi demn păstor de suflete, astfel se menționează curăția vieții, prudența și echilibrul în vorbă și faptă, smerenia și rugăciunea ca factor al vieții interioare ș.a.

Orientînd cititorul sau discipolul spre sensurile profunde ale trăirii și lucrării în Biserică, Sf. Grigorie Dialogul îl conduce pe drumul pe care el însuși merge ca un ghid bine informat, competent, scoțînd astfel în evidență personalitatea sa complexă și bine conturată.

Dacă în primele două părți s-a încercat portretul păstorului de suflete privit în formarea și viața sa lăuntrică, în partea a treia se pune în mod deosebit accentul pe situațiile pastorale pe care el le întîlnește, pe raportul direct, personal cu credincioșii, pe criteriile și metodele pastorației individuale, pe importanța și unicitatea raportului pastoral cu fiecare credincios în parte, iar în partea a patra, pe smerenia preotului. În acest scop autorul Regulei pastorale" întocmește o bogată listă de circumstanțe pastorale prin care preotul poate să treacă și oferă soluții practice pentru o cît mai bună rezolvare a tuturor problemelor care i se pun.

După ce vorbește despre adaptarea cuvîntului în arta predicării Sf. Grigorie amintește de atitudinile diferite ale preotului față de săraci și bogați, supuși și conducători, veseli și întristați, înțelepți și neînțelepți, curajoși și fricoși, rușinoși și fără de rușine, răbdători și nerăbdători, binevoitori și invidioși, sinceri și vicleni, sănătoși și bolnavi, și lista continuă cu o diversă bogăție de cazuri.

Regulile pastorale pe care le avem în atenție ilustrează cu prisosință un om încadrat pe deplin în problemele timpului său, un om contemporan cu el însuși dar și cu toți ceilalți de după el, prin anvergura în timp și valabilitatea învățăturilor sale, ilustrează, de asemenea, preocuparea Bisericii față de problema universalității ei, față de metodele, posibilitățile și disponibilitățile ei de a-și extinde frontierele într-o lume pe atunci încă păgînă.

Avînd traduse pînă în prezent și alte lucrări ale Sf. Părinți de limbă latină, P. C. pr. prof. Alexandru Moisiu se descoperă un iscusit alegător de „cuvinte potrivite" reușind să redea cît mai complet cu putință sensurile reale ale noțiunilor latine după uzanța lor în epocă, în frumoasa și bogata limbă românească. Talentul său de traducător se constată în mod evident în cazul de față, prin aceea că a reușit să dea publicului român învățăturile pastorale ale Sfîntului Grigorie Dialogul într-o limbă românească clară, cursivă, armonioasă, ferită de orice stridență, artificiu și contrafacere, neîncercînd să epateze prin nimic căutat, prin construcții gratuite, ci realizînd un stil plăcut și sobru cum stă bine unei astfel de cărți. Mai mult, întîlnim în paginile cărții fraze care se constituie în adevărate frumusețe stilistice.

Pr. *Teodor Damian*

300 ani de la urcarea pe tron a voievodului Constantin Brîncoveanu

EXPOZIŢIE JUBILIARĂ LA MUZEUL BISERICII „SF. NICOLAE" DIN ŞCHEII BRAŞOVULUI

Este firesc ca pe locurile unde şi-a purtat paşii, şi-a odihnit idealurile, şi-a întărit speranţele şi unde şi-a găzduit adeseori familia, numele voievodului muntean Constantin Brîncoveanu să se păstreze nu numai în memoria tradiţiei dar şi în zestrea de documente şi cărţi, în mărturiile arhitectonice pe care credinciosul domn le-a oferit ctitoriceşte românilor ortodocşi din Şcheii Braşovului, care, în acele vremuri se confruntau cu presiuni de natură naţională dar şi religioase.

Pe pelicula acestor legături s-au ţesut numeroase fapte, care îşi găsesc răsunet în timp prin mărturiile documentare păstrate azi în arhiva istorică a bisericii din Şcheii Braşovului, constînd, în esenţă, din cărţi, hrisoave, corespondenţă, protocoale, acte de danie, tablouri, însemnări de mînă pe cărţile vechi etc.

Acestea au făcut obiectul expoziţiei care s-a deschis în spaţiul din incinta complexului muzeal de pe lîngă biserica „Sf. Nicolae".

Hrisoavele expuse vin să confirme drumul larg deschis al legăturilor de negoţ pe care Brîncoveanu l-a protejat pentru românii din Şchei. Complementar lor, scrisorile emise de voievodul muntean şi oamenii săi de nădejde dovedesc bunele relaţii, cu implicaţii economice, politice şi sociale şi întîi de toate bisericeşti.

Un sector aparte al expoziţiei este reprezentat de cartea brîncovenească provenită din toate cele cinci tipografii înfiinţate şi reorganizate de voievodul muntean (la Bucureşti, Snagov, Rîmnic, Tîrgovişte şi Buzău), alături de care, la loc de cinste (în mai multe exemplare) se găseşte expus „Chiriacodromionul" tipărit la Alba Iulia cu sprijinul lui Constantin Brîncoveanu prin tipograful său Mihai Iştvanovici, carte care reia în conţinut celebra Cazanie a lui Varlaam.

Mitropoliţii cărturari ai Munteniei, Teodosie şi Antim Ivireanul, sprijinitori ai fenomenului cultural din epoca brîncovenească, îşi găsesc loc meritat în economia expoziţiei prin bogata corespondenţă purtată în numele voievodului cu românii din Şchei, cît şi prin darurile de cărţi şi odoare bisericeşti. De asemenea nu a fost omis David Corbea şcheianul de la curtea voievodului, care, nu numai că întreţinea legăturile lui Brîncoveanu cu Rusia lui Petru I, cu Polonia sau Ungaria, dar păstra în atenţia voievodului cauza românilor din Şchei, pentru care scrie şi un protocol-cronică, expus alături de alte documente.

La loc de cinste se găseşte testamentul original al domniţei Ancuţa, fiica voievodului (care moare în Şchei în anul 1780, după ce făcuse mai multe daruri bisericii şi locuise cu familia sa şi a sorei sale Bălaşa pe strada care azi poartă numele voievodului Brîncoveanu). Testamentul prinţului Grigore Brîncoveanu completează spaţiul destinat urmaşilor marelui voievod. Acest ultim descendent lăsa la 1823 prin testament moşiile Poiana Mărului şi Sîmbăta pentru ca românii braşoveni să ridice şcoli. În acelaşi scop lasă întreaga sa bibliotecă bisericii „Sf. Treime" din Cetate, din care, cca. 800 cărţi se găsesc azi în arhiva muzeului, parte din ele fiind prezente în expoziţia pe care o semnalăm, alături de propria carte „Etică şi filozofie", Viena, 1808, şi de tabloul său original realizat în ulei pe pînză.

Prof. *Vasile Oltean*

Simion C. Mîndrescu...

(Continuare din pag. 1-a)

După declanşarea primului război mondial, cărturarul şi bărbatul politic ardelean îşi intensifică activitatea în vederea desăvîrşirii unităţii statale a poporului român. Împreună cu dr. Vasile Lucaciu şi Octavian Goga, Simion Mîndrescu desfăşoară o bogată activitate politică mobilizatoare şi participă la crearea de noi societăţi, în scopul realizării idealului naţional. La începutul lui septembrie 1914, el dă publicităţii „Cuvîntul nostru. Declaraţia ardelenilor stabiliţi în ţară", în care spune: „Privirile tuturor românilor din Austro-Ungaria sînt aţintite asupra României, de la care îşi aşteaptă mîntuirea. Intervenind fără şovăire şi fără întîrziere, conducătorii Statului român se vor pune de acord cu sentimentele unanime ale românilor de pretutindeni, vor fi executorii voinţei naţionale şi vor putea conta pe entuziasmul, pe sprijinul şi pe spiritul de jertfă al poporului de aici şi de peste graniţe. Cît ne priveşte pe noi — arătau românii de peste munţi, stabiliţi în ţară — care ştim din experienţă ce înseamnă să fii sub stăpînire străină, declarăm că punem la dispoziţia guvernului român averea şi viaţa noastră pentru înfăptuirea unirii tuturor românilor".

Profesorul Simion Mîndrescu a luat parte la înfiinţarea asociaţiei „Acţiunea naţională", condusă de un comitet, alcătuit din oameni de cultură şi bărbaţi politici, între care se numărau dr. I. Cantacuzino, B. Şt. Delavrancea, N. Filipescu, S. Mîndrescu. „Acţiunea naţională" se angaja „în faţa ţării" să ducă „o imediată acţiune, pînă la realizarea deplină a idealului neamului românesc".

Veşnic neobosit, profesorul Mîndrescu a scris şi publicat în presa vremii numeroase articole şi apeluri, chemînd la luptă pentru eliberarea Transilvaniei, a rostit discursuri la diferite întruniri şi manifestări, a acţionat ca propagandist şi organizator. În această ultimă calitate, el şi-a adus contribuţia la organizarea *Congresului românilor de peste hotare aflători în ţară*, care şi-a ţinut lucrările la 15 martie 1915.

În acele zile pline de încordare, el era prezent peste tot, reprezentîndu-i pe românii transilvăneni, cu dorinţa lor nestăvilită în înfăptuirea unităţii politice. A luat parte la cererea *Centrului studenţesc*, la sfinţirea drapelului societăţii *Apărătorii Patriei*, la mitingul de la Ploieşti al *Acţiunii naţionale*. Dorind să dea un nou impuls muncii de propagandă, în mai 1915 el preia conducerea ziarului *Ardealul*.

Patriotul Mîndrescu a avut un rol important în organizarea la Arenele Romane, în iunie 1915, a unui miting, care a fost „cea mai măreaţă şi mai impunătoare manifestaţie românească din cîte s-au văzut vreodată în Bucureşti." La 18 septembrie 1915 s-a constituit *Federaţia Unionistă*, avînd ca preşedinte pe Nicolae Filipescu şi vicepreşedinţi pe Take Ionescu şi Simion Mîndrescu. În apelul către ţară, redactat de Mîndrescu, se arăta: „În aceste clipe avem datoria să nu fim covîrşiţi decît de un singur gînd: înfăptuirea idealului naţional!" Peste două săptămîni, la 3 octombrie, tipăreşte documentul „Pentru intrarea în acţiune. Manifestul ardelenilor şi bucovinenilor", iar la 8 noiembrie deschide, în sala *Dacia*, întrunirea de protest împotriva fărădelegilor la care erau supuşi românii din Imperiul habsburgic.

După intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei, Simion Mîndrescu continuă să activeze neobosit pentru realizarea idealului naţional. În unie 1917, el propune *Asociaţiei profesorilor universitari din România*, al cărei vicepreşedinte era, să trimită mai mulţi profesori în străinătate, care să facă „propaganda necesară cauzei noastre" şi să înfiinţeze în acest scop şi un organ de presă. La 1 iulie acelaşi an, *Societatea românilor din Transilvania, Banat şi Bucovina, aflători în ţară*, l-a însărcinat pe Simion Mîndrescu să plece în străinătate, unde să facă cunoscut „dreptul românilor din Imperiul austro-ungar de a se uni cu fraţii lor din România, pentru a putea trăi liberi pe pămîntul strămoşesc". În consecinţă, a plecat în Franţa, în calitate de membru al delegaţiei *Asociaţiei profesorilor universitari*, unde, în perioada 27 septembrie 1917—3 aprilie 1918, a desfăşurat o bogată activitate de propagandă. De la Paris, Mîndrescu, împreună cu Gh. Mironescu, dr. N. Lupu, D. Drăghicescu şi Benedetto Luca, au plecat în Italia, participînd la lucrările Congresului naţionalităţilor oprimate din Austro-Ungaria, care s-a ţinut la Roma între 8—11 aprilie 1918, şi unde s-a proclamat dreptul acestora în autodeterminare.

În perioada de după congres, a rămas în Italia, pentru a organiza o unitate română de voluntari din rîndurile prizonierilor proveniţi din armata habsburgică şi a obţine sprijinul guvernului italian în vederea înfăptuirii idealului naţional. Cînd, la 15 octombrie 1918 guvernul Orlando a aprobat constituirea legiunii române, S. Mîndrescu a redactat apelul „Către românii din Transilvania, Banat, Crişana, Maramureş şi Bucovina, aflători în Italia".

La începutul anului 1919, după un an şi trei luni de intensă activitate desfăşurată dincolo de hotare, înflăcăratul patriot s-a reîntors în ţară, cu mulţumirea-n suflet că şi-a adus contribuţia la desăvîrşirea unităţii naţionale.

Anii de după unire i-a consacrat activităţii didactice, cultural-ştiinţifice şi politice.

Cînd a împlinit vîrsta de 79 de ani, în 1947, inima generoasă a patriotului Simion Mîndrescu a încetat să mai bată.

Raporturi istorice, etnice şi demografice în Transilvania (IX)

În neputinţa lor de a ocupa şi apăra cu unguri întreg teritoriul Transilvaniei, din cauza numărului lor redus, regii unguri au chemat şi colonizat şi germani, veniţi din teritoriile de la vest de Rin, unii din ei din Westfalia, Hessa, Thuringia şi Bavaria, cunoscuţi fiind sub numele de saşi. Încă sub regele Geza al II-lea (1141—1161) au fost chemaţi să se aşeze pe teritoriile aparţinînd regatului Ungariei agricultori, meşteşugari şi neguţători franco-germani, foarte apropiaţi etnolingvistic populaţiei actuale a Luxemburgului. La începutul secolului al XIII-lea, afluxul coloniştilor de pe malul drept al Rinului, numiţi saxoni (saşi), a dus la generalizarea numelui acestora care s-a extins asupra tuturor celor nou veniţi. Aşezaţi pe vatra unei vechi civilizaţii româneşti, în contact permanent cu autohtonii, saşii au putut să-şi dezvolte relativ repede o cultură proprie şi, datorită privilegiilor acordate de regii Ungariei, să desfăşoare o activitate social-economică importantă.

Aşezarea lor s-a făcut în etape şi după un plan bine chibzuit şi pe baza unor învoieli încheiate cu regii unguri, care au fost confirmate prin „Diploma Andreiană" (1224). Dată fiind rezistenţa pe care au opus-o cnezatele şi voievodatele româneşti expansiunii ungurilor în Transilvania, era firesc ca regii unguri să recurgă la sprijinul unor străini de alt neam pentru asigurarea graniţelor regatului. Aceasta întrucît românii nu le inspirau încredere, deşi se aflau în număr considerabil şi în sudul Transilvaniei. Pentru a apăra graniţele, românii ar fi trebuit să fie organizaţi milităreşte şi înarmaţi. Or, înarmarea românilor, atît de numeroşi comparativ cu maghiarii, prezenta un pericol iminent pentru cuceritori (deşi au recurs şi la serviciul militar al românilor), care stăpîneau Transilvania şi populaţia ei băştinaşă prin forţa armelor.

Afirmaţiile unor istorici unguri şi germani că şi saşii colonizaţi în Transilvania au fost aşezaţi aici pe pămînt pustiu şi că românii ar fi venit peste ei din Ţara Românească începînd cu secolul al XIII-lea sînt false. Teoria „pămîntului pustiu" şi a „infiltrărilor" trebuia susţinută, natural, şi în legătură cu colonizarea saşilor pentru a nu se crea contraziceri. Să vedem însă ce ne spun documentele istorice: „Regalitatea ungară a trebuit să ţină seama de existenţa comunităţilor româneşti din sudul Transilvaniei, deoarece şi în Diploma Andreiană din 1224 se acordă noilor veniţi „pădurea românilor şi pecenegilor" (silva Blacorum et Bissenorum) cu apele care o străbat, spre a se folosi de ea în comun, cu zisii români şi pecenegi". În documentul din 1250, în care se aminteşte şi expediţia din 1210, în sprijinul ţarului din Vidin, din oastea condusă de Ioachim, comitele de Sibiu, făceau parte saşi, români, secui şi pecenegi. Documentul din mai 1222 confirmă dreptul cavalerilor teutoni din Ţara Bîrsei de a fi scutite de vamă pentru produsele lor în trecerea prin ţara secuilor şi prin ţara românilor (per terram Siculorum et per terram Blacorum). În anul următor, 1223, se pomeneşte un ţinut răpit de la români (terra exemptam de Balaccis) de regele ungar pentru a fi dăruit mănăstirii cisterciene de la Cîrţa (Făgăraş).

Din cele cîteva documente prezentate se constată clar că la venirea coloniştilor saşi în Transilvania, în toate locurile în care s-au aşezat existau români organizaţi politic şi militar, cu pămînturi proprii.

În neputinţa de a lupta împotriva aservirii feudale, mult mai nuanţate şi mai aspră în teritoriile de origine, ţăranii şi meşteşugarii din ţinuturile germane au ales calea emigrării în ţările din răsăritul Europei, pînă la Marea Baltică, în Moravia, Boemia, Polonia Mică, în nordul Ungariei şi în Transilvania, unde, sprijiniţi de oficialitate şi prin acordarea unor privilegii, au fost colonizaţi printre băştinaşii ţărilor respective. În toate ţările în care au fost colonizaţi germani — cu excepţia Transilvaniei — nimeni nu afirmă că acele ţări erau pustii la aşezarea lor acolo.

Încă de la venirea lor în Transilvania (secolele XII—XIII), saşii s-au bucurat de privilegii, alături de nobilii maghiari şi secui, în vreme ce ţărănimea maghiară şi secuie a fost iobăgită ca şi cea română, împreună răsculîndu-se la 1437 împotriva aservirii feudale. În urma acestei mari răscoale (Răscoala de la Bobîlna), feudalii maghiari, patriciatul săsesc şi fruntaşii secuilor s-au unit împotriva poporului de rînd asuprit şi au format Uniunea celor trei naţiuni (Unio trium nationum), înăsprind exploatarea ţărănimii române, maghiare şi secuie.

Datorită privilegiilor consfinţite prin Andreianum, ţăranii saşi n-au fost aserviţi, chiar dacă şi în sînul populaţiei săseşti va avea loc o stratificare economică şi socială din care a rezultat o pătură suprapusă, precum şi unele forme de aservire a ţărănimii săseşti, însă mult mai uşoare decît iobăgia practicată de feudalii maghiari. Nu este deci de mirare că saşii au ajuns naţiunea cea mai prosperă din punct de vedere economic, cultural şi social din cuprinsul Transilvaniei.

Am mai menţiona că, întrucît saşii nu au venit în Transilvania în calitate de cuceritori, ei nu s-au aşezat cu forţa peste românii băştinaşi, ci şi-au întemeiat aşezări aparte, construindu-şi case şi gospodării din cărămidă, piatră şi lemn, în stilul celor din locurile de baştină de unde au emigrat, în contrast cu casele şi gospodăriile românilor din satele învecinate, construite după un stil propriu, românesc.

Odată cu constituirea statului dualist austro-ungar în 1867 şi saşii transilvăneni au devenit cetăţeni ai statului ungar. În epoca dualismului, oligarhia ungară a frînat prosperitatea saşilor, a aplicat unele îngrădiri dezvoltării lor economice şi sociale şi chiar unele măsuri de maghiarizare a acestora. Forţa economică, situaţia socială diferită faţă de cea a ţărănimii maghiare erau supărătoare pentru guvernanţii de la Budapesta şi pentru nobilii maghiari, care au început să-i atace pe saşi atît în presă cît şi în parlamentul de la Budapesta. De aceea, reprezentanţii lor au fost alături de români în Dieta de la Sibiu din 1863—1864, recunoscînd egalitatea naţiunii române, a limbii şi confesiunilor sale cu „naţiunile privilegiate", au protestat împotriva încheierii compromisului dualist, au fost în repetate rînduri în consens cu românii în acţiunile viguroase ale acestora contra politicii de maghiarizare forţată şi au aderat cu sinceritate la actul Unirii de la 1 Decembrie 1918.

Să vedem acum care era situaţia demografică a saşilor în Transilvania după datele statistice ale recensămintelor oficiale ungare din anii 1880, 1890, 1900 şi 1910.

În anul 1880 era în cele 23 de judeţe ale Transilvaniei un număr de 621.583 germani (saşi şi şvabi), respectiv 12,80% din totalul populaţiei; în 1890, erau 713.720 germani (13,38%); în 1900 numărul era de 747.852 (12,8%), iar în 1910, 731.946 (11,6%). Falsificarea recensămintelor i-a afectat şi pe germani, nu numai pe români, reducîndu-le numărul între 1900—1910 cu 15.888 de suflete (în procente de la 12,8% la 11,6%). În consecinţă, falsul a înghiţit şi sporul natural şi cifra de 15.888 de germani, ceea ce înseamnă că multe mii au fost înglobate în numărul total al maghiarilor. Acest fapt confirmă că acţiunea de maghiarizare a nemaghiarilor din statul ungar a fost îndreptată şi asupra naţionalităţii germane din Transilvania, precum şi asupra slovacilor, rutenilor, sîrbilor şi croaţilor din cuprinsul regatului. În mod normal, sporul realizat de fiecare naţionalitate, de la un recensămînt la altul, din zece în zece ani, nu poate fi decît surplusul naşterilor faţă de decesele din fiecare decadă, la fiecare naţionalitate. Numai că oficialităţile ungare nu au procedat corect.

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

ROHIA
din Ţara Lăpuşului — Maramureş

Între vechile aşezări româneşti, al căror rost şi nume au fost înscrise pentru totdeauna în spiritualitatea românească şi care sînt, prin însăşi fiinţarea lor, mărturii ale permanenţei româneşti, se numără şi localitatea Rohia din Ţara Lăpuşului, atestată documentar la 1325, dar ale cărei începuturi pot fi apreciate în cea de a doua jumătate a primului mileniu al erei noastre şi chiar mai vechi, cînd s-au configurat în forme etnice depline conturate obştile româneşti.

Situat pe Valea Rohiei, între satele Boiereni şi Fîntînele, satul Rohia este aşezat într-un cadru de un pitoresc aparte, beneficiind la început de condiţii modeste de habitat, îmbunătăţite pe parcursul timpului prin hărnicia oamenilor de aici.

Spre deosebire de alte comunităţi româneşti locuitorii Rohiei au înscris în existenţa ei dintotdeauna prezenţa unei profunde spiritualităţi, marcate de o adîncă trăire a creştinismului autentic.

Circulaţia în Rohia şi în zonă a unor instrumente de cultură sau valori culturale, precum „Codicele Drăganu" 1630, şi a Cazaniei preotului Samoilă din Fîntînele, 1826, conturează conţinutul spiritualităţii rohiene.

Viaţa bisericească a Rohiei este evidenţiată, pe lîngă alte aspecte culturale şi de existenţa, pe parcursul a cîteva secole, raportat la un număr modest de locuitori, a celor 7 biserici, dintre care prima biserică din lemn a existat în Satul Bătrîn de unde a rămas pînă azi toponimicul „Valea Bisericii", care datorită vitregiei vremurilor a dispărut de acolo şi după toate probabilităţile a fost refăcută într-un alt loc mai retras, în Valea Părînciului al cărei loc de Prestol se poate vedea şi azi.

Cu timpul (cca. 1643) s-a edificat o a treia biserică din lemn în Gura Uliţii, cu o linie artistică impresionantă prin simplitatea şi frumuseţea ei, adevărată bijuterie a stilului maramureşan, în constructia bisericilor din lemn, între timp, strămutată în 1907 şi existentă şi azi la Sălişca-Cîţcău-Dej.

Tot în Rohia s-a construit în 1790 a patra biserică din lemn, în Dîmb, mutată în 1927 în Leurda-Dej, existentă şi azi.

Cu toate greutăţile întîmpinate de locuitorii Rohiei sub stăpînirea austro-ungară, prin vrednicia preotului Nicolae Gherman şi a credincioşilor din acea vreme, s-au edificat alte două biserici monumentale din zid: una în Gura Uliţei între anii 1903—1907 şi cea de a doua biserică din Baltă între anii 1908—1912.

Fiii satului Rohia, menţinîndu-şi nealterată fizionomia etnică, pentru care graiul, credinţa şi portul au fost coordonate fundamentale ale dăinuirii, au fost implicaţi în toate marile probleme de interes naţional de la rezistenţa şi tenacitatea cu care au făcut faţă elementelor migratoare, apărării şi deznaţionalizării maghiare, pînă la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, ajungînd să supravieţuiască odiosului Dictat de la Viena (1940—1944).

Confruntaţi cu arbitrarul atîtor măsuri represive şi tendinţe de deznaţionalizare, locuitorii Rohiei şi ai întregii Transilvanii au văzut în voievozii şi ierarhii români de aici şi de dincolo de munţi, adevăraţi ocrotitori şi părinţi spirituali cu care au fost în legături permanente. Ei se vor adresa acestora în împrejurările mai grele din viaţa lor, cum au făcut rohienii în anul 1862, cînd s-au adresat cu un memoriu marelui mitropolit Andrei Şaguna, cerîndu-i sfatul şi sprijinul în revendicările lor faţă de stăpînirea austro-ungară.

Începînd cu primii ani ai secolului XX şi pînă în pragul celui de al doilea război mondial, viaţa spirituală şi socială a Rohiei este dominată de figura reprezentativă şi luminoasă a preotului Nicolae Gherman, fiu al satului, care împreună cu învăţătorul Ştefan Bărbos şi alţi intelectuali şi chiar oameni fără prea multă şcoală, dar dotaţi de Dumnezeu cu dragoste de neam şi înţelepciune, cum era Pop Toma şi alţii, va crea un puternic curent de afirmare a satului. Pr. Nicolae Gherman sprijinit de consăteni a zidit biserica cea vie, unindu-i pe români, încurajîndu-i şi împreună cu ei a ridicat o biserică monumentală din zid în vatra satului, a înfiinţat Cooperativa de Credit şi de Consum, o Bancă Populară, un Cămin Cultural şi un cor bisericesc, iar după aceea, între 1923—1925 a ctitorit pe Dealul Viilor din marginea satului, mănăstirea „Sfînta Ana", cel dintîi aşezămînt mănăstiresc transilvănean ridicat după crearea Statului Naţional Unitar Român, în amintirea celor aprox. 150 de biserici şi mănăstiri distruse de generalul Bucov (1761—1762).

Legat de trecutul său, aşezămîntul mănăstiresc, viaţa satului Rohia s-a desfăşurat pe coordonatele sale firesti, locuitorii săi vădindu-şi receptivitatea la tot ceea ce se constituie ca valori perene ale vieţii româneşti determinate de evoluţia şi progresul social.

Preocupările de ordin cultural avute de locuitorii Rohiei de-a lungul timpului, au fost impulsionate de pr. Nicolae Gherman, învăţătorul Ştefan Bărbos şi de starеţul Nifon Matei, continuate şi amplificate în ultimul timp de P. S. Iustinian, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Cluj, prin importanta bibliotecă ctitorită la Mănăstirea „Sfînta Ana" Rohia, care constituie o dovadă dintre cele mai grăitoare despre formarea şi trăirea duhovnicească a vieţuitorilor acestei vetre de spiritualitate românească din Ţara Maramureşului.

† EMILIAN
Episcop al Alba Iuliei

Bisericuţa lui Creangă

„Iată şcoala şi sfînta biserică izvoarele minţiierii şi ale fericirii sufleteşti..." (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*, Buc., 1975, p. 272).

Pe malul drept al riului Moldova, „la o azvîrlitură de băţ" de vechea „marcă" a Moldovei, între Baia şi Verseştii Ceahlăului prozei româneşti, cam la jumătatea distanţei, într-un cadru natural identic celui din Nada Florilor, se întinde pe o rază de mai bine de 1 km pătrat lunca satului Şoimăreşti, sat situat la 15 km est de bătrîna Cetate şi Tîrg a Neamţului.

Sat mic, pitit sub umbrarul luncii de pe malul Moldovei, sat cu frumoase şi străvechi obiceiuri pline de mireasma sufletului românilor de aici, sat cu oameni „toţi unul şi unul" „cu biserică frumoasă... şi poporani ca aceia, de făceau mare cinste satului lor" (I. Creangă, *Amintiri...*) îşi împleteşte rostul său din vechime şi pînă azi. Numele satului provine de la un oştean al Marelui Ştefan voievodul Moldovei, oştean pe nume Şoimarul căruia pentru merite deosebite în luptă i se dăruieşte această moşie unde se stabileşte şi întemeiază satul care îi va purta numele: Şoimăreşti.

La capătul din vale al satului, aproape de luncă, stă ascunsă sub umbrarul copacilor ce o străjuiesc bisericuţa satului în toată „măreţia" ei trecută şi rămasă nemuritoare în sufletul neamului românesc. Da, aici lîngă apa Moldovei în Şoimăreşti, la numai 15 km est de Humuleştii vestiţi şi-a găsit locul pentru veşnicie biserica Sfîntului Nicolae în care răsunase într-o noapte la Paşti axionul „Îngerul a strigat" cîntat de „Nic-a lui Ştefan a Petrei" „de-au rămas toţi oamenii cu gurile căscate"...

Iată împrejurările în care a fost adusă în Şoimăreşti „bisericuţa lui Creangă" din Humuleşti: Ion Safta, un căpitan din Fălticeni care cumpărase moşia satului Şoimăreşti aflînd că în ziua de 11 noiembrie 1908 mitropolitul Moldovei şi Sucevei Partenie Clinceni vine să sfinţească noua biserică din Humuleşti, se sfătuieşte cu sătenii (cărora le arsese biserica în anul 1901) şi pleacă la sfinţirea de la Humuleşti însoţit de mulţi poporeni. La cererea lor de a-şi construi o nouă biserică la Şoimăreşti, mitropolitul Partenie sfătuieşte pe humuleşteni să le doneze vechea lor biserică din lemn. Şi astfel vechea bisericuţă din lemn construită în anul 1766, reparată între anii 1832—1835 şi resfinţită, este demolată şi transportată la Şoimăreşti. Iată ce scria mitropolitul Partenie, care se afla în timpul lucrărilor la mănăstirea Neamţ: „Le-am acordat voie de a muta materialul şi a reîncheia, fără a mai aştepta îndeplinirea altor formalităţi..." (extras din Ordinul nr. 1440 din 9 iunie 1909, Arhivele Mitropoliei Moldovei şi Sucevei Iaşi).

Aşadar biserica este reclădită, restaurată în forma ei iniţială, trilobată, în formă de cruce, cu trei turle în-

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. *Ştefan Oprea*

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

Din AGENDA
Prea Fericitului Patriarh
TEOCTIST

■ *1 iulie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Excelenţa Sa Dl. Emil Bedran, noul Ambasador al Libanului la Bucureşti.

— P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Excelenţa Sa Dl. Roger Kirk, ambasadorul S.U.A. la Bucureşti.

Au fost de faţă: P. S. Episcop-vicar Patriarhal Nifon Ploieşteanul şi Pr. Cons. Alexandru Tudor.

■ *3 iulie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie săvîrşită în Biserica Mănăstirii Sinaia din judeţul Prahova, rostind la sfîrşit cuvînt de dreptă învăţătură creştină.

■ *5 iulie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a participat la Solemnitatea aniversării a 50 de ani de activitate rabinică şi a 40 de ani de împlinire a misiunii sacerdotale de Şef Rabin, a Eminenţei Sale Dl. Şef Rabin Dr. Moses Rosen, care a avut loc la Templul Coral din Bucureşti.

■ *6 iulie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a participat la Masa oficială oferită de Federaţia Comunităţilor Evreieşti din R.S.R. în cinstea Eminenţei Sale Dr. Moses Rosen cu prilejul aniversării a jumătate de veac de activitate rabinică şi a patru decenii de păstorire ca Şef Rabin al Comunităţilor evreieşti din România.

■ *7 iulie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a prezidat lucrările sesiunii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

— P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Rabi Arthur Schneyer, Preşedintele Asociaţiei „Apelul pentru Conştiinţă" din New York, S.U.A.

— La primire au fost de faţă Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului şi P. S. Episcop-vicar Patriarhal Nifon Ploieşteanul.

■ *9 iulie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a participat la festivitatea de deschidere a cursurilor de îndrumare misionară şi pastorală a clerului, seria 74, dînd preoţilor cursanţi îndrumările cuvenite.

■ *13 iulie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a vizitat şantierul de restaurare a Mănăstirii Snagov de lîngă Bucureşti, construită de domnitorul Vlad Ţepeş în veacul al XV-lea, pe temeliile unei vechi biserici din timpul lui Mircea cel Mare, dînd îndrumări pentru buna desfăşurare a lucrărilor de restaurare.

■ *15 iulie a.c.* — P. F. Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Permanenţei Consiliului Naţional Bisericesc, care a rezolvat probleme curente.

SIBIU

■ *Simbătă, 9 iulie 1988,* Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a cercetat parohiile Predeal I şi II, prot. Braşov, preoţi: N. Plămădeală şi I. Herda, Şercăita, pr. V. Ivan şi Bucium, pr. V. Urian, prot. Făgăraş, precum şi şantierul de la Mănăstirea Brîncoveanu de la Simbăta de Sus, jud. Braşov. Potrivit constatărilor de la faţa locului, Î. P. S. Sa a dat îndrumările care se impuneau.

■ Bisericii Adormirea Maicii Domnului din parohia Coveş, parohie aşezată la poarta dinspre nord-vest a oraşului Agnita, i s-au făcut în ultimii ani, prin grija şi hărnicia vrednicului preot I. Jurcă şi a bunilor săi credincioşi, reparaţii capitale, fiind îmbrăcată totodată într-o reuşită haină picturală, în tehnica fresco, executată de pictorul Ioan I. Căzilă din Sibiu.

Duminică, 10 iulie 1988, biserica a fost sfinţită de I. P. S. Mitropolit Antonie.

La bucuria praznicului au participat şi preotul romano-catolic I. Hegheduş din Agnita şi dl. pastor reformat Sebe Francisc Iosif din Birghiş.

După slujba de sfinţire a bisericii s-a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească, la sfîrşitul căreia au vorbit: P. C. prot. Gr. Cernea (Agnita), P. C. pr. I. Jurcă, parohul local, şi dl. pastor Sebe Francisc. Cuvînt de învăţătură a rostit apoi Î. P. S. Mitropolit Antonie, care, după ce a felicitat pe preot şi credincioşi pentru frumoasa lor lucrare, ce a necesitat o mare sumă de bani, a zăbovit asupra unor aspecte desprinse din rugăciunea mare de sfinţire a bisericii, după care a explicat Evanghelia zilei.

Pentru munca depusă, P. C. pr. I. Jurcă a fost distins şi hirotesit întru „iconom", acte de apreciere primind totodată epitropul Herciu Ioan, precum şi consiliul şi comitetul parohial.

La agapa care a încheiat acest minunat praznic, Î. P. S. Mitropolit Antonie a adus în atenţie marile evenimente aniversare ale anului în curs. La întoarcerea spre Sibiu, Î. P. S. Sa a făcut o vizită la biserica din filia Ţichindeal, pictată de fraţii Grecu.

■ *Luni, 11 iulie 1988,* la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc, sub conducerea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, şedinţa trimestrială de lucru a Consiliului eparhial.

La sfîrşitul lucrărilor, Î. P. S. Sa a făcut o scurtă analiză a activităţii din Arhiepiscopia Sibiului, insistînd asupra activităţii de teren a P. C. protopopi şi a cadrelor de conducere de la Centrul eparhial Sibiu.

CLUJ

■ *Duminică 13 iunie 1988,* Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil a săvîrşit resfinţirea bisericii parohiei Adormirea Maicii Domnului din cartierul Mănăştur, municipiul Cluj-Napoca a cărei pictură executată de pictorul clujean, Cornel Cenan, în urmă cu 25 de ani, a fost restaurată de acelaşi pictor. Biserica a fost reparată capital şi în exterior prin jertfelnicia credincioşilor şi purtarea de grijă a celor trei vrednici preoţi slujitori: Matei Popovici — paroh, Stelian Tofană şi Dorin Şova care au fost distinşi cu rangul de „iconom stavrofor", cu dreptul de a purta cruce.

■ *Duminică, 12 iunie 1988,* P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul, a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Rebra, protopopiatul Năsăud, jud. Bistriţa-Năsăud, păstorită cu vrednicie de preotul paroh Teodor Nedelea, care pentru munca depusă în ogorul Domnului, în cei 18 ani de preoţie, a fost distins cu rangul de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, P. S. Sa o rostit un instructiv cuvînt de învăţătură.

Cu acest prilej a fost sfinţită şi noua casă parohială, construită de curînd prin jertfelnicia bunilor credincioşi şi purtarea de grijă a preotului paroh.

ALBA IULIA

■ *Duminică, 19 iunie 1988,* P. S. Sa a oficiat Sf. Liturghie arhierească în parohia Livezile, prot. Miercurea Ciuc. Popasul arhieresc al P. S. Sale în această parohie a constituit un moment de aleasă bucurie duhovnicească, fapt subliniat şi în cuvîntul de învăţătură al P. S. Sale, prin care i-a îndemnat pe cei prezenţi la păstrarea cu sfinţenie a frumoaselor noastre tradiţii creştineşti şi româneşti.

La sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti, Î. P. S. Sa a rostit cuvînt de învăţătură.

■ *Vineri, 24 iunie 1988,* P. S. Episcop Emilian a participat la Sf. Liturghie la Schitul Sf. Ioan Botezătorul din Alba Iulia cu prilejul hramului acestui aşezămînt sub streaşina căruia se odihnesc în Domnul pînă la obştească înviere episcopii Ioan Stroia, Policarp Moruşca şi Veniamin Nistor, pentru care s-a oficiat îndătinatul parastas.

■ *Duminică, 26 iunie 1988,* P. S. Episcop Emilian a oficiat Sf. Liturghie arhierească în străvechea vatră de spiritualitate a mănăstirii Rîmeţ şi a hirotonit întru diacon pe tînărul licenţiat în teologie Ioan Brădilă.

■ *Luni, 27 iunie 1988,* P. S. Episcop Emilian a prezidat examenul de licenţă al absolvenţilor de la Institutul Teologic Universitar Sibiu, fii duhovniceşti ai Eparhiei Alba Iuliei.

Joi, 30 iunie 1988, P. S. Sa a prezidat examenul de admisibilitate al P. C. Pr. Vasile Citirigă absolvent al cursurilor de doctorat la secţia sistematică a Institutului Teologic din Bucureşti.

Vizita unei delegaţii a Bisericii Ortodoxe Române la Muntele Athos (Grecia)

Între 26 aprilie şi 12 mai 1988, o delegaţie a Bisericii Ortodoxe Române a vizitat Muntele Athos. Din delegaţie au făcut parte: P. S. Gherasim, Episcopul Rîmnicului şi Argeşului, P. S. Epifanie Episcopul Buzăului şi PP.CC. arhimandriţi Grigore Băbuş de la Catedrala Patriarhală şi Sofian Boghiu de la Mănăstirea Antim din Bucureşti.

Se ştie că voievozii noştri, de-a lungul veacurilor, au făcut numeroase danii mănăstirilor din Athos.

În ultima vreme, viaţa călugărească de la Schitul Prodromul, s-a reînviorat atît pe plan duhovnicesc, cît şi din punct de vedere gospodăresc. Prin străduinţa celor 17 vieţuitori ciţi se află acum la Schitul nostru Prodromul (în tot Sfîntul Munte se află în prezent în jur de 40 monahi români, care în majoritate trăiesc în diferite chilii româneşti), sub conducerea distinsului stareţ, P. C. arhim. Petroniu Tănase, schitul a căpătat un aspect deosebit, fiind restaurată majoritatea clădirilor, cărora li s-a dat o înfăţişare nouă, potrivit ca viaţa duhovnicească din ele.

Monahii de aici, în frunte cu conducătorul lor se bucură de aleasă stimă şi deosebită preţuire în faţa celorlalţi trăitori din Athos, precum şi a celor din alte mănăstiri din Grecia.

După o şedere de două zile şi oficierea Sfintei Liturghii în biserica aşezămîntului nostru, cu care prilej li s-au adresat monahilor noştri îndrumările cuvenite din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, delegaţia Bisericii noastre, însoţită de P. C. stareţ arhim. Petroniu Tănase, a vizitat şi alte aşezăminte călugăreşti între care: Careia (capitala Sfîntului Munte), Cutlumuş, Marea Lavră (de care depinde Prodromul), Iviru, Stavronichita, Xiropotamu, Karacalu, Sf. Pantelimon, Sf. Ilie, Beloe Ozero, Simonos Petras, Grigoriu, Sf. Pavel Xiropotamu (de care depinde schitul nostru Lacu), Dionisiu ş.a.

Peste tot, delegaţia noastră, a fost primită cu deosebită dragoste iar stareţii respectivi, conducîndu-ne la biserici, muzee şi biblioteci, au subliniat peste tot daniile româneşti din trecut, arătîndu-ne diferite obiecte primite din ţara noastră ca: icoane, manuscrise, ş.a.

În trecerea spre Sfîntul Munte, delegaţia Bisericii noastre, a fost primită, la Atena, de Î. P. S. Mitropolit Kalinic din Pireu şi Î. P. S. Mitropolit Hrisostom de la mănăstirea Pendeli, iar la Tesalonic de Î. P. S. Mitropolit Pantelimon, ca şi de Ministrul Greciei de Nord, domnul Stelianos Papadimelis.

Vizita aceasta se înscrie în istoria legăturilor de veacuri pe care noi românii le-am avut cu Sfîntul Munte Athos, iar pentru călugării români de acolo a reprezentat un eveniment important şi, în acelaşi timp, o întărire şi încurajare în viaţa şi lucrarea lor, exprimîndu-şi dragostea faţă de Biserica şi neamul din care fac parte, făgăduind totodată că se vor strădui să facă cinste poporului român pentru care înalţă acolo rugăciuni către Dumnezeu, pentru prosperarea şi fericirea lui.

În această zonă duhovnicească, prezenţa românească este substanţială şi vie în inimile tuturor nevoitorilor de toate neamurile care se află acolo, iar vizita delegaţiei Bisericii Ortodoxe Române a însemnat pentru românii de acolo, ca şi pentru noi, un prilej de mare bucurie sufletească.

† EPIFANIE
Episcopul Buzăului

Bisericuţa lui Creangă

(Continuare din pag a 3-a)

fundate pe acoperiş şi cu un pridvor închis. La Humuleşti turla din mijloc era deschisă pînă sus. A fost terminată în anul 1911 şi redată cultului divin, fiind sfinţită în ziua de 11 septembrie 1911.

„Biserica Sfîntul Nicolae în care Creangă cînta odinioară „Îngerul a strigat" profila în ziua limpede... făptura ei odinioară distinsă..." scria părintele Gala Galaction la amintirea vechii biserici, în trecerea sa prin Humuleşti.

Biserica, acest „izvor al mîngîierii" din veacuri — cum o numesc Amintirile veselului Creangă — va rămîne mereu altarul comuniunii oamenilor cu Dumnezeu. La umbra Bisericii, în tinda Bisericii, în mănăstiri, în aceste oaze de spiritualitate românească şi creştinească s-au plămădit personalităţile marilor ctitori de românism şi duhovnicie ortodoxă. Şi această bisericuţă pe care au văzut-o şi în care s-au închinat toţi mitropoliţii, episcopii şi creştinii care au trecut spre mănăstiri, cum spunea marele povestitor, stă astăzi în lunca Moldovei de la Şoimăreşti (ca filială a parohiei Săveşti, protopopiatul Tg. Neamţ) ca de cînd lumea aici şi cu fiecare sărbătoare a Paştilor cînd se cîntă „Îngerul a strigat" se mai adaugă cîte o filă pe răvaşul anilor ce se strecoară pe nesimţite printre stîncile veacurilor spre marea veşnicie.

„Dar ce e de zis şi de făcut! — spune tot părintele Gala Galaction — lumea nu poate să stea pe loc de hatîrul cîtorva îndrăgostiţi de neschimbare şi de trecut şi la carul progresului nimeni nu mai înhamă telegarii lui moş Luca".

Semnalăm... Semnalăm...

● *Revista „Ateneu", mereu aflată pe marile meridiane ale culturii, ne prezintă sub genericul:* Valori româneşti. Valori universale, *o selecţie din fulguraţiile lui Emil Cioran* (Aveux et Anathèmes, *selectate şi trad. de Emanoil Marcu, „Ateneu", nr. 2, 1988).*

Iată una de mare profunzime: „Tocmai am citit o biografie. Ideea că toate personajele evocate nu mai există decît în această carte, mi s-a părut atît de insuportabilă, încît a trebuit să mă lungesc ca să nu-mi vină ameţeala".

Iată una de mare fineţe şi de adevăr amar şi usturător: „Pentru a-i dezarma pe invidioşi ar trebui să ieşim pe stradă în cîrje. Numai spectacolul decăderii noastre îi umanizează cît de cît pe amicii şi pe duşmanii noştri". *Eu i-aş fi pomenit numai pe duşmani, sau aş fi pus pe amici între ghilimele! Într-o zi îi povesteam unui „amic" că încep să nu mai aud. Cu cîtă „grijă" mi-a făcut un adevărat interogatoriu. Şi văzîndu-l cît e de compătimitor, am început să exagerez. A plecat fericit!*

Alta mai cioraniană: „A crede în Dumnezeu te scuteşte să mai crezi în altceva — ceea ce este un avantaj de nepreţuit. I-am invidiat întotdeauna pe cei care cred, deşi a te crede Dumnezeu îmi pare mai comod decît să crezi în Dumnezeu". *Oricum, nu e mai periculos decît a te crede Napoleon!*

Alta şi mai cioraniană: „Sfîrşitul omenirii va veni atunci cînd toată lumea va fi ca mine, am declarat într-o zi, într-un acces ce nu-mi aparţine a-l califica". *Bineînţeles!*

Şi Cioran autoflagelantul: „Sînt solicitat pentru un colocviu în străinătate, căci ar avea nevoie, pare-se, de îndoielile mele. (Am devenit) scepticul de serviciu al unei lumi care apune". *Gura păcătosului...*

Se face că nu ştie: „Zeii să vină la mine, nu eu să merg la ei! — i-a răspuns Plotin discipolului său Amelius, care voia să-l ducă la o ceremonie religioasă. La cine — *se întreabă Cioran* — în lumea creştină, ai să mai întîlneşti un orgoliu de asemenea calitate?" — *La Cioran, zic eu, dacă ar fi creştin! Şi cred că zeii ar veni. Sînt mai modeşti!*

În sfîrşit, una ieşită din comun: „Îi spuneam zilele trecute unui prieten..." *Aşadar Cioran poate, totuşi, avea un prieten!*

● *Pr. Dr. Dumitru I. Bodale din cadrul Arhiepiscopiei misionare ortodoxe române din S.U.A. a publicat o nouă carte de meditaţii teologice în jurul temei: „DUMNEZEU TATĂL" (Detroit, 1987, 214 p.). Apărută în condiţii grafice excelente, cartea oferă şi un conţinut bogat în idei şi îndrumări pastorale.*

● „Repere critice" *de Ioan Dodu Bălan (Ed. Eminescu, 1988, 304 p.) e o carte bogată în idei şi consideraţii despre foarte mulţi din cei care alcătuiesc ceea ce numim cultura română. Poet de adevărată vocaţie, critic literar, restaurator de valori literare uitate, eseist şi portretist de mare subţirime, cu un deosebit simţ al nuanţelor, oferă prin această nouă carte un instrument de detectare a valorilor, de mare utilitate. Unul din capitole e intitulat:* Despre teritoriul inalienabil al spiritualităţii româneşti *(p. 235—238) şi vorbeşte în el de nişte cărţi apărute la Sibiu.*

De bine!

● „Odă poeţilor români" *care, evident, ne aduce aminte de* Cineva *care a făcut acelaşi lucru cu Mumulean, Anton Pann şi Alecsandri, e o laudă a poeţilor vremii noastre, ca o catagrafie aproape completă, menită să transmită viitorimii nume pe care autorul* Odei *(Adrian Păunescu, în „Contemporanul", nr. 29, 1987, p. 11) le vede mari fără excepţie. Generos şi, lucru rar, sănătos dinspre partea invidiei! Mai prudenţi, nouă ne vine să ne aducem aminte de...*

Dintre sute de catarge
Care lasă malurile,
Cîte oare le vor sparge
Vînturile, valurile!...

● *Emil Poenaru prezintă în rev. „ASTRA" din Braşov nr. 8, 1987, cartea autorului maghiar Király Pál, intitulată DACIA PROVINCIA AUGUSTI, publicată în anul 1893 la Nagy-Becskereken. El se ocupă de Columna lui Traian din Roma, „inspirată de geniul roman al lui Apollodor", pe care, printre altele reliefează* „nivelul înalt de dezvoltare al culturii dacice". *Monumentul, scrie Király Pál,* „imortalizează una dintre cele mai mari confruntări ale antichităţii, în fruntea celor două coaliţii aflate în conflict, aflîndu-se cei doi mari eroi, Traian şi Decebal". *Emil Poenaru apreciază că autorul maghiar dovedeşte* „realism, minuţiozitate şi exactă informare".

Cînd se lucrează cu astfel de metode corecte, ne putem înţelege!

● *De la Madrid, George Uscătescu răspunde unor întrebări puse de Lidia Sofian. Esenţa declaraţiilor sale:* „Mai presus de toate rămîne... Eminescu" *(„Tribuna" nr. 33, 1987).*

Cine e cu Eminescu, e... acasă!

● *Un comentariu al lui C. Noica la* Hermeneutica ideii de literatură *de Adrian Marino (Dacia, 1987):* „Nu vei face hermeneutică literară adecvată decît după ce vei şti ce e hermeneutica ideii de literatură, în speţă, şi în termenii noştri: După ce vei afla şi învăţa că de fiecare dată, cu fiecare operă ai de inventat o exegeză care să-ţi dea legea într-un singur caz, legea fiecărei opere: „das individuelle Gesetz", cum spunea Georg Simmel" *(„Tribuna", XXXI, nr. 32, 1987, p. 6).*

O carte este cu adevărat bună şi nouă — conchide Noica — cînd trebuie citită pagină cu pagină şi poate, în acelaşi timp, fi concentrată într-un vers. Pe a lui Adrian Marino o concentrează în cunoscutul:

Şi-aşa merge de frumos
Parcă ar scrie pe jos

Noica ştia totuşi să şi elogieze! Nu numai să se despartă! (d.p. de Goethe).

● *Un alt comentariu la* Hermeneutica *lui Adrian Marino semnează Theodor Codreanu în „Luceafărul" (an. XXX, nr. 33, 1987, p. 6):* „Militantismul comparatistic *(al lui Adrian Marino)* poate avea urmări hotărîtoare pentru instituirea unui nou climat cultural astăzi".

Nu e de glumă!

● *În revista „L'actualité religieuse dans le monde", ierom. Daniel Ciobotea publică un substanţial studiu intitulat:* Marie inaugure l'humanité nouvelle *(Nr. 46, 1987, p. 18—19).*

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*; tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea*, Pr. *Teodor Damian*; corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu*.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 şi 15 august 1988 Nr. 29—30 şi 31—32/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

EPOCA NICOLAE CEAUŞESCU
EPOCĂ DE GRANDIOASE ÎNFĂPTUIRI

Întregul nostru popor a sărbătorit cu entuziasm, în a doua jumătate a lunii iulie a anului în curs, împlinirea a 23 de ani de cînd la conducerea Patriei noastre a fost ales Domnul Nicolae Ceauşescu.

În primăvara anului 1975, eram martorii unui alt eveniment important din viaţa poporului român şi anume: alegerea primului Preşedinte al Republicii Socialiste România în persoana Domnului Nicolae Ceauşescu, care, în jurămîntul rostit cu prilejul investirii în această înaltă şi extrem de plină de răspunderi funcţie, spunea şi următoarele cuvinte: *„Jur să slujesc cu credinţă Patria, să acţionez cu fermitate pentru apărarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii ţării, pentru bunăstarea şi fericirea întregului popor"*.

Acum, de pe culmea celor 23 de ani de activitate în fruntea ţării, ne dăm cu toţii seama că slujirea cu credinţă a Patriei şi mai binelui întregului popor n-a fost numai un jurămînt rostit într-un moment festiv, ci i-a fost un crez de zi cu zi, căruia i-a închinat întreaga sa capacitate creatoare, toate forţele, întreaga sa viaţă. Sînt semnificative în acest sens spusele unui autor dintre multele personalităţi care s-au ocupat de viaţa şi activitatea Domnului Nicolae Ceauşescu, autor care arată că Preşedintele Republicii Socialiste România „nu acceptă altă onoare decît aceea de a-şi conduce poporul, asemenea lui Moise, către pămîntul făgăduit al bunăstării şi independenţei" (Michel P. Hamelet: Nicolae Ceauşescu, Biografie şi texte selectate, Bucureşti, 1971, p. 102). Într-adevăr, înzestrat cu o rară putere de muncă şi cu o energie care ne uimeşte pe toţi, conducîndu-se după sănătosul principiu: „Nimeni nu poate trăi fără muncă, nimănui nu i se poate îngădui să prospere fără muncă", ori, spus altfel: „Nici muncă fără pîine, nici pîine fără muncă", avînd ca loc de muncă tot cuprinsul ţării, Preşedintele Republicii Socialiste România s-a implicat profund în toate domeniile de activitate, declanşînd un fără precedent proces de transformări înnoitoare în Patria noastră, care au dus la înfăptuiri de-a dreptul impresionante, toate acestea conturînd ceea ce a intrat în conştiinţa obştească drept: *„Epoca Nicolae Ceauşescu"*.

A cuprinde toate realizările acestei Epoci este cu neputinţă. O constatare se impune însă tuturor: faţa ţării s-a schimbat radical în această perioadă. Faţă de 1965, cînd aveam 183 localităţi urbane, în momentul de faţă avem 237 astfel de aşezări. Noi cartiere s-au construit în toate oraşele ţării, unele fiind transformate aproape în totalitate, ca de pildă: Piatra Neamţ, Sf. Gheorghe, Rîmnicu Vîlcea, Piteşti, Miercurea Ciuc ş.a., astfel că în anul 1987, declarat de O.N.U.: „An al celor fără adăpost", ţara noastră dispunea de un fond locativ de peste 7,5 milioane de locuinţe, numărîndu-se la ora actuală între ţările cu cel mai înalt ritm în domeniul construcţiilor de locuinţe.

La această realitate a contribuit desigur şi împărţirea administrativ teritorială a ţării, din anul 1968, care a permis o mai eficientă folosire a forţei de muncă. Un judeţ ca Vrancea de pildă, care în trecut era fără industrie, astăzi a devenit „Erou al Muncii Socialiste" pentru activitatea industrială.

În anii Epocii Nicolae Ceauşescu România a devenit o ţară industrial-agrară, cu o industrie modernă, organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, astfel încît volumul producţiei industriale este astăzi de 120 de ori mai mare faţă de anul 1945, iar venitul naţional crescînd de peste 32 ori.

S-au ridicat în această perioadă sute de platforme industriale, aşezate armonios pe tot cuprinsul ţării, cu produse din cele mai variate şi sofisticate, competitive şi pe piaţa internaţională, unele aflîndu-se chiar pe primele locuri, fiecare fiu al Patriei avînd asigurat un loc de muncă. Aşa de pildă, numai în acest an au fost repartizaţi în producţie: 27.305 absolvenţi ai învăţămîntului superior, 173.539 absolvenţi ai treptei a doua de liceu, precum şi 172.815 absolvenţi ai învăţămîntului profesional.

În domeniul învăţămîntului s-a pus mare accent pe legătura structurală dintre învăţătură, cercetare şi producţie, în ultimii 20 de ani numărul personalului muncitor din sfera cercetării-dezvoltării crescînd de cinci ori, iar fondurile fixe aferente de 11 ori.

Au apărut în această perioadă construcţii care altă dată erau greu chiar de imaginat: puternicele hidrocentrale de pe Dunăre, ca şi cele de pe rîurile interioare: Bistriţa, Lotru, Argeş ş.a., salbele de hidrocentrale de pe Olt şi alte rîuri, Transfăgărăşanul, Canalul Dunărea—Marea Neagră, apoi Poarta Albă—Midia—Năvodari, platformele de foraj marin din Marea Neagră; puternica industrie navală care construieşte astăzi nave uriaşe, ca de pildă petrolierul „Biruinţa" de 150.000 tdw, lung de 300 m şi lat de 46 m, noile porturi: Constanţa - Sud, Mangalia şi Midia, metroul bucureştean ş.a.

Un puternic avînt a luat în aceşti ani şi agricultura, producţia agricolă crescînd de peste şase ori. De la 230.000 hectare amenajate pentru irigaţii în 1965, s-a ajuns la 3.500.000 hectare, agricultura românească cunoscînd astăzi profunde transformări cantitative şi calitative. Este în curs de desfăşurare un amplu program de desecări, de apărarea solului împotriva eroziunii, România situîndu-se înre primele locuri din lume în privinţa măririi suprafeţei totale amenajate pentru irigaţii. Trebuie să reţinem în acest sens că pe harta ţării au apărut adevărate rîuri artificiale, în sudul Olteniei, în Dobrogea, în Bărăgan, în momentul de faţă fiind în curs de construcţie canalul magistral Siret—Bărăgan, care va avea o lungime de aproximativ 200 de km, purtîndu-şi apa pe lîngă Mărăşeşti, Focşani, Rm. Sărat, Buzău şi deversînd-o în acumularea de la Dridu (între Urziceni şi Bucureşti).

De numele Domnului Nicolae Ceauşescu este legată şi marea mişcare culturală de masse: Festivalul naţional „Cîntarea României", care a dus şi duce la punerea în valoare a mii de talente din sînul poporului, oameni de toate vîrstele şi profesiile, proveniţi din sînul tuturor naţionalităţilor. Dacă la prima ediţie a acestui Festival naţional, din 1976—1977, au participat 100.000 de formaţii şi cercuri artistice de amatori de la oraşe şi sate, la cea de a VI-a ediţie, din 1985—1987 numărul acestora a ajuns 225.000 de colective artistice, cuprinzînd 5 mil. de interpreţi şi creatori diverşi.

Tot de numele Domniei Sale este legată şi concepţia unitară, riguros ştiinţifică, privitoare la istoria Patriei, redînd poporului român „sentimentul istoriei proprii", ca şi rezolvarea problemei naţionale, în înţelesul că tuturor naţionalităţilor conlocuitoare le sînt asigurate drepturi egale în toate domeniile. În judeţul Harghita, ca să luăm numai un exemplu, s-au construit în ultimii 23 de ani peste 48.000 apartamente, peste 150.000 de cetăţeni au intrat în locuinţe noi, s-au creat peste 54.000 locuri de muncă etc. „Cetăţenii din România se bucură de drepturi egale, indiferent de naţionalitate" — consemna nu de mult cotidianul turc „Son Havadis".

Toate aceste progrese au ca efect ridicarea continuă a nivelului de trai, material şi spiritual al întregului popor, grăitoare fiind în această privinţă şi recentele măsuri de majorare a retribuţiilor tuturor categoriilor de oameni ai muncii, ca şi a pensiilor, începînd cu 1 august 1988.

Pe plan extern, Preşedintele ţării noastre a cultivat cu consecvenţă o politică de amplă deschidere internaţională, de promovare a relaţiilor frăţeşti între popoare, de egalitate şi întrajutorare, acţionînd „pentru dezarmare nucleară, pentru eliminarea armelor nucleare, pentru o nouă ordine economică..., pentru soluţionarea problemelor complexe într-un mod nou, în interesul fiecărei naţiuni", cum chiar Domnia Sa sublinia într-o cuvîntare recentă.

În această ordine de idei este de reţinut faptul că România întreţine astăzi relaţii diplomatice şi economice cu 155 de state, aproape de două ori mai mult faţă de 1965, a încheiat aproape 700 de documente care au deschis ample

(Continuare în pag. a 3-a)

23 AUGUST
marea sărbătoare naţională a poporului român

Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, declanşată la 23 August 1944, eveniment crucial în destinele României, care a deschis poporului nostru calea unor adînci transformări, a realizării aspiraţiilor sale de libertate şi dreptate socială, a constituit încununarea luptei eroice purtată de întregul popor, pe parcursul veacurilor.

Pregătită de realităţile istorice interne în care se afla România în acei ani, revoluţia s-a declanşat în împrejurări internaţionale favorabile determinate de înfrîngerile suferite de armatele germane din partea forţelor sovietice şi ale celorlalte state ale Naţiunilor Unite, pe fronturile de răsărit, vest şi sud.

Actul revoluţionar a început în după-amiaza zilei de 23 august 1944 prin arestarea, la palatul regal, a cîpeteniilor regimului antonescian. Sub conducerea politică a partidelor din Blocul Naţional Democratic s-a constituit noul guvern al ţării, prezidat de generalul Constantin Sătescu.

Vestea răsturnării dictaturii militaro-fasciste, a scoaterii ţării din războiul hitlerist şi alăturării la Naţiunile Unite a fost primită cu un deosebit entuziasm de întregul popor. Pînă noaptea tîrziu, au răsunat în capitală strigăte care salutau actul săvîrşit la 23 august 1944.

Avînd în vedere starea de spirit care domnea în ţară, evoluţia situaţiei militare de pe front, valoarea şi modul de dispunere a forţelor germane pe teritoriul României, precum şi posibilităţile proprii, concepţia organizatorilor insurecţiei — ca moment de început al revoluţiei — prevedea ca efortul principal să fie făcut în Bucureşti, concomitent cu desfăşurarea unor acţiuni militare de amploare mai mare în zona Ploieşti şi pe valea Prahovei.

În noaptea de 23/24 august, ora 23, Marele Stat Major a emis Directiva operativă care preciza misiunile şi modul de acţiune pentru forţele armate ale României. Pe baza acestei directive, armatele 3 şi 4 de pe front trebuiau să se desprindă de trupele germane şi să se regrupeze în zona Ploieşti — Bucureşti, să participe la curăţirea teritoriului Munteniei de inamic, fiind în măsură ca, ulterior, să treacă la ofensivă în Transilvania.

Armata 1 română, aflată în interior, avea misiunea să lichideze garnizoanele germane din Banat, Crişana şi sudul Transilvaniei, pregătind şi desfăşurînd totodată o operaţie de acoperire, pentru a interzice pătrunderea unor forţe germane şi maghiare, aflate dincolo de linia de demarcaţie din Transilvania, impusă prin dictatul de la Viena din 30 august 1940, precum şi de vechea frontieră cu Ungaria şi Iugoslavia.

În Capitală, luptele purtate de trupele române, sprijinite de formaţiuni de luptă patriotice, au început la 23 august şi au durat pînă la 26. Cele mai grele lupte s-au dat pentru lichidarea inamicului aflat în clădirile Şcolii Superioare de Război şi Prefectura judeţului Ilfov, precum şi pentru interzicerea pătrunderii din exterior a unor forţe hitleriste destinate să înnăbuşe insurecţia în Bucureşti. Luptînd cu vitejie şi eroism, unităţile române şi-au îndeplinit cu cinste misiunea încredinţată.

La 30 august au intrat în Capitală primele unităţi sovietice din Frontul 2 Ucrainean, fiind întîmpinate cu entuziasm de populaţia Bucureştiului. În zilele următoare, ele s-au îndreptat spre Transilvania şi Banat, străbătînd trecătorile Carpaţilor în deplină siguranţă, la adăpostul dispozitivului de acoperire realizat de Armata 1 română.

Concomitent cu luptele din zona Capitalei, unităţile române au trecut la lichidarea trupelor hitleriste din celelalte regiuni ale ţării. La Ploieşti şi pe Valea Prahovei, unităţile Corpului 5 Teritorial au nimicit, pînă la 31 august, rezistenţele duşmane, capturînd peste 9.000 de militari germani.

Pînă la 29 august, pe teritoriul Dobrogei, trupele române au lichidat garnizoanele inamice, interceptînd şi capturînd mai multe coloane germane care se retrăgeau spre sud, urmărind să treacă frontiera în Bulgaria. Pe timpul acestor lupte, unităţile române au capturat 10.500 prizonieri şi o mare cantitate de material de război.

În acelaşi timp au fost zdrobite şi capturate forţele hitleriste din zona Braşov, din porturile dunărene, Banatul de sud, Arad, Sibiu.

La luptele purtate în timpul insurecţiei şi al acoperirii frontierelor a participat întreaga armată română cu un efectiv de peste 465.000 oameni, care au nimicit în lupte peste 5.000 de militari germani, au luat aproape 60.000 de prizonieri, ceea ce reprezintă valoarea a circa 6 divizii inamice. Totodată, militarii români au capturat mari cantităţi de armament, autovehicule, avioane, nave fluviale şi muniţie. Pe timpul luptelor, din rîndurile unităţilor române au căzut în încleştarea cu duşmanul peste 8.500 de oameni, morţi şi răniţi.

Actul revoluţionar de la 23 August 1944 a avut o mare însemnătate internă şi internaţională.

Declanşarea insurecţiei şi victoria acesteia au încununat lupta dusă pentru unirea tuturor forţelor democratice, antifasciste din ţară, deschizînd calea unor mari transformări revoluţionare în România. Insurecţia a pus capăt dictaturii militaro-fasciste, a dus la încetarea războiului antisovietic şi trecerea ţării noastre cu întreaga sa forţă militară şi economică, alături de Uniunea Sovietică, de coaliţia antihitleristă. Actul istoric din august 1944 a pus, totodată, capăt dominaţiei şi jafului Germaniei naziste în ţara noastră. Prin obiectivele propuse şi forţele politice care au contribuit la realizarea ei, insurecţia a avut un caracter naţional, antifascist.

Răsturnarea dictaturii militaro-fasciste pe calea insurecţiei a dat o puternică lovitură reacţiunii interne, orînduirii burgheze în ansamblul său. Pe arena politică au pătruns cu impetuozitate masele populare, prin lupta cărora s-a produs o continuă modificare a raportului de forţe; clasa muncitoare, ţărănimea şi celelalte pături de oameni ai muncii au devenit factorul determinant al evoluţiei ţării.

În acelaşi timp, insurecţia a reprezentat un eveniment deosebit, cu implicaţii profunde asupra cursului celui de al doilea război mondial. Aceasta a accelerat prăbuşirea frontului hitlerist în sud-estul Europei, a dejucat planurile comandamentului german de a organiza noi linii de rezistenţă pe teritoriul României, a deschis calea înaintării rapide trupelor sovietice spre Balcani şi spre centrul continentului. Insurecţia a lipsit Germania nazistă de unele resurse vitale pentru ducerea războiului, aşa cum erau produsele petroliere şi agroalimentare româneşti; comandamentul suprem hitlerist a pierdut o importantă bază de operaţii, precum şi posibilitatea de a mai folosi drept carne de tun sutele de mii de ostaşi români; iar în dispozitivul strategic german s-au produs astfel mari breşe.

Cu prilejul sărbătoririi a 44 de ani de la actul revoluţionar înfăptuit de poporul român la 23 august 1944, se cuvine să ne îndreptăm gîndurile către cei care au luptat cu arma în mînă împotriva duşmanului, cinstindu-le faptele şi memoria.

Redacţia

CUVINTE DUHOVNICEŞTI

AVVA MOISE CEL DIN PUSTIE

Cei bătrîni, din vechime, ajunşi la vîrsta şi la statura înţelepciunii, retraşi în pustie pentru a face în locul nostru experienţa liniştirii, şi a medita fără nici o împiedicare din afară asupra vieţii şi a morţii, asupra lui Dumnezeu şi a oamenilor, n-au lăsat multe scrieri. Unii abia cîte una. Şi una e deajuns cînd ai ce spune. Cînd n-ai ce spune, scrii mult, pentru că tot cauţi mereu în oceanul cuvintelor şi al gîndurilor, ce n-ai pus, şi nu ajungi la liman. Tot aşa e şi cu vorbirea.

Unii din cei retraşi în pustie au lăsat doar „cuvinte". Cîteva cuvinte. Şi chiar şi pe acestea nu le-am fi ştiut, de nu le-ar fi notat alţii: *„Zis-a avva Cutare"*, sau pur şi simplu: *„A zis un bătrîn"*. Şi nici pe cel care le-a notat nu-l ştim întotdeauna. Erau vremuri în care nu se născuse încă proprietatea asupra cuvintelor. Era mai important conţinutul lor! Autorii se ascundeau cu grijă în anonimatul smereniei.

De obicei, înţelepţii pustiei învăţau prin parabole şi, de multe ori, prin lecţii administrate pe loc, scoţîndu-şi învăţămintele din propria lor experienţă, sau povestind din experienţa celor pe care îi considerau mai înţelepţi decît ei. Pe atunci se mai întîmplau şi asemenea minuni: să-l creadă cineva pe altul mai înţelept decît el! Pe atunci oamenii se duceau după sfat la cîte un înţelept, ca la o şcoală, cu încrederea că vor găsi dezlegarea problemei care le chinuia mintea, — căci nu erau nici ei scutiţi de ele — sau vor găsi remediul ispitelor care le chinuia trupul. Erau ei la pustie, dar singurătatea nu era întotdeauna cel mai bun sfătuitor. Soluţiile cele bune se obţineau din comuniune, din consultarea cu altul. Se zicea: din întrebare! Chiar cei socotiţi de alţii ca ajunşi la măsuri înalte de înţelepciune, nu erau scutiţi de ispite. Căci ispititorul dă lupta cea mare nu cu cei slabi, ci cu cei puternici. A învinge un slăbănog, nu însemna mare lucru. A dobori un virtuos, era veritabilă victorie.

Unora, singurătatea le ajungea uneori duşmană, tocmai pentru că nu erau obişnuiţi să fie singuri în faţa ispitelor şi a ispititorului. Erau puternici, dar singuri şi ispita se oferea să le ţină tovărăşie. Aşa i s-a întîmplat odată marelui avva Moise, un etiopian cu pielea destul de aproape de negru. Simţind în chilia sa un duh de ispitire, a alergat repede la avva Isidor, la chilia cea mai apropiată, poate cale de ore, de o zi, cine ştie, şi i-a zis ce i se întîmplă.

— Du-te înapoi, i-a zis şi mai bătrînul Isidor.

— Nu pot. Acolo sînt singur şi pot fi biruit.

— Nu eşti singur. Trebuie să ştii că nu eşti singur, şi atunci nu te vei mai teme, şi vei birui.

Văzîndu-l încă neîncrezător, avva Isidor îl scoase pe avva Moise afară şi îi zise:

— Priveşte spre apus. Ce vezi? Şi deschizîndu-i-se ochii lui avva Moise, spuse că vede:

— Văd o ceată de demoni care se pregătesc de luptă.

— Acum priveşte spre răsărit. Ce vezi?

— Văd o ceată nenumărată de îngeri, strălucind de slavă.

— Aceştia sînt trimişi de Dumnezeu în ajutorul sfinţilor, îi spuse bătrînul Isidor. Vezi că ei sînt mai numeroşi decît demonii? Aşa că întoarce-te în chilia ta. Nu eşti singur.

Şi întorcîndu-se în chilia sa, a biruit ispita. Avva Isidor i-a redat încrederea în el şi l-a asigurat că biruinţa e posibilă, deschizîndu-i ochii credinţei, cu care a văzut ceea ce de obicei nu se vede.

Avva Moise, pătit şi trecut prin focul multor ispite, se ferea ca de foc să-i judece pe alţii. Ştia că a judeca pe alţii înseamnă a te compara cu dînşii şi a te crede mai bun şi că, chiar cînd se întîmpla să fie aşa, şi mai ales atunci, apărea ameninţarea căderii în mîndrie. Părinţii cei experimentaţi în lupta cu ispitele spuneau că numai atunci eşti îndreptăţit să judeci pe alţii, cînd ţi s-au dat fraţi spre povăţuire duhovnicească. Aşa i-a răspuns avva Macarie lui avva Pimen, care era conducător de obşti monahale şi nu ştia cum să împace nejudecarea cu povăţuirea şi cu arătarea greşelilor celor pe care îi conducea. Dar avva Moise era un singuratic.

Odată, în pustia Scetică, un frate care comisese un păcat a fost chemat la judecata celorlalţi, cu care vieţuia împreună. Socotindu-l pe avva Moise mai înţelept decît ei, aceştia au trimis să-l cheme ca să-i ajute să judece împreună cu dînşii cauza fratelui căzut în greşeală. Avva Moise a refuzat, dar trimişii au insistat.

Atunci s-a hotărît să meargă, dar nu fără să le dea şi o mică lecţie. Luă cu el un coş găurit, pe care îl umplu cu nisip. Bătrînii făceau adesea lucruri care la aparenţă erau excentrice, dar cei din pustie ştiau că fiecare astfel de lucru excentric ascundea o parabolă. L-au întrebat:

— De ce faci aceasta?

— Nu vedeţi cum curg păcatele în urma mea şi eu nu le văd? Şi acum, iată, merg să judec pe altul!

Au înţeles. De întîmplare a profitat fratele care trebuia judecat, dar şi judecătorii lui. Văzînd înţelepciunea bătrînului, au înţeles că trebuiau să-l ierte pe fratele căzut în greşeală. Şi l-au iertat. A fost şi pentru frate o lecţie de smerenie, căci şi-a cerut iertare şi a promis să nu mai greşească.

În anumite împrejurări, sfinţii pustiei, ajunşi la marginea omeneştilor puteri, deveneau foarte îndrăzneşi faţă de Dumnezeu. Se ştie că şi profeţii Vechiului Testament ajungeau uneori să-L certe pe Dumnezeu, cînd se credeau uitaţi de El, sau cînd vedeau că Israel era abandonat. Atunci îi aduceau aminte lui Dumnezeu de Legămînt: *„Te-ai legat să ţii cu noi! Ţine-te de cuvînt!"*

Şi lui avva Moise i s-a întîmplat o dată să-şi iasă din buna cuviinţă a răbdării, dar nu altfel decît intrînd în îndrăzneala rugăciunii. Nu mai avea apă. Nu plouase de mult. Ultimul burduf de apă îl împărţi unor vizitatori însetaţi. Mai multă apă nu ar fi avut de unde să le dea. Şi tot intra şi ieşea din chilie, şi nu contenea acest du-te-vino, spre mirarea oaspeţilor, cărora nu le spunea nici un cuvînt. Şi iată că apăru din senin un nor şi umplu vasele lui avva Moise cu apă. Vizitatorii, care nu ştiau că îi băuseră ultima rezervă de apă, l-au întrebat cînd l-au văzut că s-a liniştit:

— De ce intrai şi ieşeai mereu din chilie?

Bătrînul le-a răspuns:

— Eram într-o aprinsă conversaţie cu Dumnezeu. Îi ziceam: Tu m-ai adus aici în pustie, şi iată că mi s-a terminat apa, şi nu voi mai avea ce să le dau acestor oaspeţi să bea. Intram, rugîndu-mă, şi ieşeam să văd dacă vine norul cu apă!

O întîmplare asemănătoare se află printre legendele hasidice. Era o foame mare şi un cunoscut înţelept cheamă la sfat alţi nouă înţelepţi, savanţi în Lege. Cel care i-a convocat, le-a spus: „Acuz pe Cel care lasă să ne moară copiii de foame. Nu-şi face datoria către fiii Săi. V-am chemat să judecaţi".

Trei zile a deliberat tribunalul înţelepţilor. Şi la sfîrşit au pronunţat sentinţa următoare: „Ştiind noi că tatăl trebuie să-şi hrănească fiii, îi poruncim să înceteze seceta şi foamea: Şi îndată a plouat!

Evident, e o legendă, o parabolă, dar e puternică prin aceea că înţelepţii judecători aveau acea credinţă care putea determina pe Dumnezeu să-i asculte. „Porunca" lor era o rugăciune de limită, ca şi aceea a lui avva Moise, cerînd ploaia cu cuvintele: „M-ai adus aici, şi acum nu-mi dai apă?"

Asemenea „certuri" şi „reproşuri" sînt de înţeles în lumea sfinţilor, care vorbesc cu Dumnezeu precum cu un tată şi un vecin de toate zilele. Dar Dumnezeu nu e numai vecinul sfinţilor şi tată numai pentru unii ca ei. Astfel de rugăciuni, făcute cu smerenie şi cu credinţă, ascultă de la tot omul care Îl cunoaşte şi Îl recunoaşte de Tată şi vecin.

Cu avva Moise ne vom mai întîlni.

Păltiniş, 3 VIII 1988.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

SĂ MULŢUMIM DOMNULUI

La îndemnul de la Sfînta Liturghie „să mulţumim Domnului" se răspunde cu cuvintele: „Cu vrednicie şi cu dreptate este a ne închina Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh, Treimei celei de o fiinţă şi nedespărţite". Potrivit acestor cuvinte, mulţumirea noastră faţă de Dumnezeu este închinarea pe care I-o aducem, din conştiinţa că aşa se cuvine să facem. Slujim lui Dumnezeu, pentru că aşa este „cu vrednicie şi cu dreptate". Sfîntul Isaac Sirul spune că „rugăciunea este o bucurie, care înalţă mulţumire". Sîntem datori lui Dumnezeu cu mulţumire veşnică, şi ca să nu uităm aceasta, ni se spune, la Sfînta Liturghie „să mulţumim Domnului".

În timp ce credincioşii răspund la îndemnul „să mulţumim Domnului", cu închinarea lor, preotul înalţă spre Dumnezeu o rugăciune de mulţumire şi zice: „Cu vrednicie şi cu dreptate este a-Ţi cînta Ţie, pe Tine a Te binecuvînta, pe Tine a Te lăuda, Ţie a-Ţi mulţumi, Ţie a ne închina, în tot locul stăpînirii Tale". Cîntarea, binecuvîntarea, lauda, mulţumirea şi închinarea le aduce preotul lui Dumnezeu, pentru nişte binefaceri, pe care le arată în continuarea rugăciunii, cînd zice: „Că Tu eşti Dumnezeu negrăit şi necuprins cu gîndul, nevăzut, neajuns, pururea fiind şi acelaşi fiind, Tu şi Unul-Născut Fiul Tău şi Duhul Tău cel Sfînt". Acestea fiind zise, preotul, în continuarea rugăciunii, se referă la cele pentru care se cuvine să aducă mulţumire lui Dumnezeu celui mai presus de gînd şi de cuvînt, lui Dumnezeu celui mai presus de simţuri şi veşnic, şi zice: „Tu din nefiinţă la fiinţă ne-ai adus pe noi şi căzînd noi, iarăşi ne-ai ridicat şi nu Te-ai depărtat, toate făcîndu-le, pînă ce ne-ai suit la cer şi ne-ai dăruit împărăţia Ta cea va să fie. Evident, pentru astfel de binefaceri, mulţumire se cuvine să aducem lui Dumnezeu şi o şi facem aceasta prin mijlocirea preotului slujitor al Sfintei Liturghii, care spune mai departe, în rugăciune: „Pentru toate acestea mulţumim Ţie şi Unuia-Născut Fiului Tău şi Duhului Tău cel Sfînt, pentru toate pe care le ştim şi pe care nu le ştim; pentru binefacerile Tale cele arătate şi cele nearătate, ce ni s-au făcut nouă.

Dintre binefacerile ştiute de noi şi arătate nouă, este amintită, în aceeaşi rugăciune, una care este de mare importanţă pentru noi, anume, Sfînta Liturghie la care luăm parte „Liturghia aceasta", pentru care se mulţumeşte în chip deosebit, cînd se spune în cuprinsul rugăciunii de care ne ocupăm: „Mulţumim Ţie şi pentru Liturghia aceasta, pe care ai binevoit a o primi din mîinile noastre, deşi stau înaintea Ta mii de arhangheli şi zeci de mii de îngeri, heruvimii cei cu ochi mulţi şi serafimii cei cu cîte şase aripi, care se înalţă zburînd, *cîntare de biruinţă cîntînd, strigînd, glas înălţînd şi biruind . . .*".

Aşadar, cînd primim, la Sfînta Liturghie, îndemnul „să mulţumim Domnului", noi ne arătăm mulţumitori „pentru toate binefacerile şi mai cu seamă „pentru Liturghia aceasta". Mulţumim pentru Sfînta Liturghie, ca unii care ştim că, la un astfel de prilej, Domnul Hristos însuşi este în mijlocul nostru, — potrivit cu cuvîntul: „Hristos în mijlocul nostru", — ne binecuvintează, prin mijlocire preoţească, în toate binecuvîntările de la Sfînta Liturghie, ne spune cuvînt de învăţătură, ne vorbeşte el însuşi, cînd se citeşte din dumnezeiasca Evanghelie, ni se dă spre deplină unire cu El, în „dumnezeieştile, sfintele, preacuratele, nemuritoarele, cereştile, de viaţă făcătoarele şi înfricoşătoarele Lui Taine", adică în sfînta Cuminecătură. Mulţumim pentru Sfînta Liturghie, deoarece, în cuprinsul ei îi închinăm pe heruvimi, ca unii care aducem „întreit sfîntă cîntare de viaţă făcătoarei Treimi, şi spunem împreună cu îngerii şi cu puterile cereşti: „Sfînt, Sfînt, Sfînt, Domnul Savaot, plin este cerul şi pămîntul de mărirea Lui". Scurt vorbind, „mulţumim pentru Liturghia aceasta, pentru că la Sfînta Liturghie, în sfînta biserică, adică în „cerul cel de pe pămînt", trăim clipe din împărăţia lui Dumnezeu, facem lucrul lui Dumnezeu, aşa cum mărturisim noi înşine, cînd spunem cu cîntare: „Pe Tine Te lăudăm, pe Tine bine Te cuvîntăm, Ţie Îţi mulţumim, Doamne, şi ne rugăm Ţie, Dumnezeului nostru". Lauda şi binecuvîntarea noastră de la Sfînta Liturghie este unită cu mulţumirea noastră de toată vremea. Cînd, în timpul prefacerii cinstitelor daruri în Trupul şi Sîngele Domnului Hristos, noi spunem „Ţie Îţi mulţumim, Doamne", avem un nou prilej să răspundem la îndemnul „să mulţumim Domnului". De altfel, acest îndemn ni se mai dă la Sfînta Liturghie şi după împărtăşirea preotului şi a credincioşilor, cînd ni se spune: „Drepţi primind dumnezeieştile, sfintele, preacuratele, nemuritoarele, cereştile, de viaţă făcătoarele, înfricoşătoarele lui Hristos Taine, cu vrednicie să mulţumim Domnului". Mulţumim şi cu acest prilej, aşa cum o facem aceasta şi cînd, la rugăciune înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin".

Cu astfel de gînduri luăm parte la Sfînta Liturghie, ni se oferă, prin aceasta, fericitul prilej să aducem laudă, binecuvîntare, mulţumire şi rugăciune, ca expresie a închinării noastre faţă de Dumnezeu, cel în Treime lăudat. Dar ca mulţumirea noastră să fie adevărată, nu-i destul să repetăm doar cu cuvîntul vorbit nişte formule de ritual, în care se exprimă şi o mulţumire, ci este de trebuinţă să fim cu adevărat mulţumitori, să ne simţim datori cu mulţumire faţă de Dumnezeu, iar aceasta totdeauna şi pentru toate. Avînd o astfel de mulţumire, vom ţine să participăm la Sfînta Liturghie, cu dorinţa sinceră de a mulţumi Domnului.

Protos. *Teofil Părăian*

ALOISIU VLAD — luptător pentru revendicarea şi afirmarea drepturilor naţionale ale românilor bănăţeni

Între aniversările din acest an se înscrie şi împlinirea a 175 de ani de la naşterea revoluţionarului Aloisiu Vlad, unul din cei mai energici şi intransigenţi deputaţi în Dieta ungară.

După mărturisirea lui, strămoşul său Constantin Vlad a fost din Maramureş, iar moşul şi tatăl său din ţinutul Dobica. S-a născut în *24 februarie 1812* în comuna Abrămuţ, jud. Bihor, din părinţii Daniel preotul şi Eva.

După studiile făcute la Oradea, în 1844 este numit notar la tabla regească, iar din 1845 profesează avocatura în Giulvăz, Timişoara şi Lugoj, fiind ales deputat dietal în cercul electoral Zorlenţul Mare în anii 1848, 1861, 1865 şi 1869. După înăbuşirea revoluţiei este întemniţat la Peşta, Lugoj şi Timişoara. Şi-a încheiat cariera de jurist la tabla regească din Budapesta, unde a şi murit în anul 1888.

Toate gîndurile şi acţiunile sale revoluţionare sînt consemnate în cartea „Cuvîntări Dietale", Lugoj, 1865, în care aduce argumente despre trecutul şi prezentul unei naţiuni care se pregătea să-şi vadă locul în viaţa politică a timpului.

De la început A. Vlad îşi asigură alegătorii săi că-i va reprezenta cu demnitate în Dieta ungară şi le va „apăra drepturile şi interesele, ca român şi om al poporului".

Prima cuvîntare a lui Vlad (7 iulie 1848) a fost în legătură cu alegerea lui Axente Bojincă, ca deputat de Sasca, nerecunoscută de ministrul de interne ungar. Stăruinţa lui Vlad a făcut ca la a doua alegere A. Bojincă să fie confirmat ca deputat.

Îndrăzneala lui Vlad s-a arătat în cuvîntarea sa din 21 iulie 1848 împotriva lui Ludovic Kossut. În furia şi invectivele acestuia, Vlad îi răspunde că „nu se teme de ameninţările lui".

Categoric a fost Vlad şi în şedinţa din 29 iulie 1848 cînd s-a anunţat extinderea „tribunalelor marţiale" şi asupra jud. Caraş.

Pentru „uşurarea greutăţilor poporului", Vlad a cerut în şedinţa din 30 august 1848 ca alegătorii săi să fie scutiţi de impozitul după „fabricarea răchiei" ca fiind mici producători.

În legătură cu „proiectul de lege privitor la drepturile bisericesti ale românilor de religie greco-răsăriteană", A. Vlad a arătat în cuvîntarea sa din 17 noiembrie 1848 că la Adunarea din Lugoj (27 mai/15 iunie 1848) s-a cerut şi autonomia Bisericii din Banat. Ministrul de interne ungar n-a întărit această hotărîre. A. Vlad se opune împotriva acestei decizii nejustificate.

În cuvîntarea sa din 8 martie 1849 A. Vlad dezaprobă făţiş „Proclamaţiunea lui Csanyi" de a cîştiga pe români prin forţă (confiscarea averii şi „bătaie trupească").

În şedinţa din 1 iunie 1861 A. Vlad se pronunţă cu competenţă în problema naţionalităţilor. Faptul că românii sînt consideraţi „oaspeţi" în Transilvania a determinat pe Vlad să facă o incursiune în istoria politică a naţiunii române din Ungaria, Banat şi Transilvania, plecînd de la anul 884 cînd naţiunea maghiară apare în Panonia. Argumentele lui Vlad sînt evidente şi deplin convingătoare.

În cuvîntarea sa din 11 iunie 1861 A. Vlad arată că „nu este dreaptă" unirea Transilvaniei cu Ungaria, deoarece poporul român transilvan în Adunarea de la Blaj 3/15 mai 1848 a protestat solemn împotriva acestei uniri necondiţionate.

S-a pronunţat cu fermitate şi împotriva dualismului austro-ungar, prin care Transilvania şi-a pierdut autonomia seculară şi statutul de principat ce data din 1541, declarînd că nu este „pentru încorporarea sau unificarea Ardealului cu Ungaria", ci pentru păstrarea fiinţei sale naţionale.

Din cuvîntările sale rezultă cu evidenţă că Vlad a fost un dîrz luptător pentru afirmarea şi revendicarea drepturilor naţionale şi bisericesti ale poporului român din Banat. A intervenit cu curaj, adeseori tăios, ori de cîte ori a fost cazul să intervină.

Pe lîngă activitatea sa parlamentară, personalitatea lui Vlad s-a afirmat deosebit la pregătirea şi desfăşurarea unui măreţ eveniment istoric bănăţean — Adunarea populară de la Lugoj din 15/27 iunie 1848, ca secretar „pentru protocolul adunării în limba maghiară".

Activitatea revoluţionară a lui A. Vlad, remarcată de numeroase ziare româneşti, de unele nemţesti si italiene, îi dau dreptul să spună despre sine: „mi-am îndeplinit datoria de a apăra interesele şi drepturile naţionale ale poporului român în Dieta din Budapesta".

Prot. *Ieremia B. Ghita*

Un erou transilvănean în marea epopee a Mărăşeştilor

În acest an se împlinesc şapte decenii de la memorabilul act de unire a Transilvaniei cu România. Pentru înfăptuirea Statului naţional unitar, poporul român a luptat veacuri de-a rîndul, unirea fiind visul fierbinte, aşa cum mărturisea poetul Octavian Goga:

„Avem un vis neîmplinit,
Copil al suferinţii,
De jalea lui ne-au răposat
Şi moşii şi părinţii".

Momentele mai importante care au contribuit la dezvoltarea conştiinţei de neam şi care au pregătit marea unire, au fost: Unirea Principatelor 1859, războiul de independenţă 1977—1878 — moment culminant al afirmării naţionale, „Memorandumul" din 1892, dar mai ales evenimentele legate de primul război mondial (1914—1918). Încă din anii neutralităţii României, cu o intuiţie genială Nicolae Iorga afirma în manifestul „Ligii pentru unitatea politică a tuturor românilor", în 1914: „. . . împrejurare mai prielnică ca cea de acum pentru realizarea unităţii naţionale n-a fost şi nu v-a mai fi. Acum ori niciodată".

În 1916, România va intra în război alături de Antantă, care promisese satisfacerea dezideratului unirii Transilvaniei cu România. Se amplifică acum, în toate provinciile româneşti, lupta pentru unitate şi eliberare naţională, în aşa fel încît războiul a devenit pentru români „războiul întregirii", care a premers unirea.

Între miile de eroi care s-au jertfit pe cîmpul de luptă pentru libertatea şi unitatea poporului nostru se numără şi voluntarul român transilvănean Dragoman Simion. Originar din partea Sibiului, mai precis, din satul Ţichindeal, se căsătoreşte cu Burja Ana († 1971), întemeindu-şi o familie, în satul Hosman şi avînd cinci copii: Ioan, Simion, Nicolae, Paraschiva şi Maria.

După intrarea României în război, a înţeles că acum a sosit ceasul eliberării Ardealului şi înfăptuirea măreţului ideal naţional: România Mare.

Cu această nădejde, însufleţit de un înalt sentiment patriotic, trece clandestin muntii, pe poteci tăinuite („vama cucului"), împreună cu alţi voluntari români transilvăneni, înrolîndu-se voluntar în armata română şi făcînd parte din regimentul 23 infanterie — Călăraşi.

În vara anului 1917 încep acele încleştări pe viaţă şi pe moarte, concretizate în marile bătălii de la Mărăşti, Mărăşesti şi Oituz, triptic de curaj, eroism şi jertfă, ce avea să demonstreze cotropitorilor că: „Pe aici nu se trece!" Şi nu s-a trecut.

Armata română, dovedind un eroism fără seamăn, în colaborare cu formaţiunile ruseşti, a reuşit să stăvilească puhoiul inamic.

S-au remarcat în acele lupte dîrze ale prizonieri din Rusia, care s-au înrolat voluntari în armata română şi care au luptat animaţi de cauza înălţătoare a eliberării Transilvaniei şi a unităţii statale. În armata română au luptat atunci mai mult de 100.000 de soldaţi şi subofiţeri şi 1500 de ofiţeri, de origine transilvăneană.

Victoria de la Mărăşesti a trezit încrederea în forţele proprii pentru alungarea duşmanilor şi a dat o nouă speranţă pentru desăvîrşirea unităţii naţionale. Între cele peste 27.000 de jertfe înregistrate în marea epopee a Mărăşeştilor (6—19 august, 1917), s-a numărat şi caporalul Dragoman Simion.

I s-a acordat „post mortem" o diplomă, care înfăţişează în partea superioară, un grup de soldaţi români la atac, conduşi în mod simbolic, de marele erou naţional, care a înfăptuit prima unire a tuturor românilor: Mihai Viteazul. Deasupra soldaţilor fîlfîie drapele care au sf. cruce — semnul jertfei şi al biruinţei. În partea centrală se află înscrişi anii: 1916—1919.

Partea inferioară conţine textul următor:

„ÎN AMINTIREA
Eroului caporal DRAGOMAN SIMION
căzut în lupta de la Mărăşesti în timpul războiului pentru întregirea neamului Românesc".

„PATRIA RECUNOSCĂTOARE"

Această diplomă, se păstrează astăzi la Muzeul Unirii din Alba Iulia, oraşul de al cărui nume se leagă înfăptuirea idealului de unitate naţională.

În noiembrie 1918, armata germană înfrîntă, sub conducerea mareşalului Mackensen, începea retragerea spre Transilvania. În aceeaşi lună începeau pregătirile pentru Marea adunare de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918.

Pentru acea zi de duminică, s-au revărsat spre Alba Iulia cei peste 100.000 de ardeleni şi bănăţeni, care într-un uriaş entuziasm, fluturînd drapele tricolore şi cîntînd „Deşteaptă-te române" au proclamat unirea Transilvaniei cu România. În proiectul de rezoluţie prezentat Marii adunări naţionale de Vasile Goldiş, după ce se decretează unirea Transilvaniei cu România, se aduce (în punctul VII) un omagiu tuturor eroilor căzuţi pe cîmpul de luptă: „Adunarea naţională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi români care în acest război şi-au vărsat sîngele pentru înfăptuirea idealului nostru, murind pentru libertatea şi unitatea naţiunii române".

Unirea cea mare a reprezentat o mare victorie a întregului nostru popor, deschizînd drumul unei noi etape istorice. S-a împlinit atunci, visul secular pentru care s-au jertfit moşii şi strămoşii noştri, cărora le aducem un gînd de pioasă recunoştinţă, împreună cu Biserica strămoşească, care se roagă la fiecare sf. liturghie: „Pe ostaşii români căzuţi pe cîmpurile de luptă pentru apărarea Ţării să-i pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăţia Sa".

Pr. *Ioan Dragoman*

Fericitul Augustin, La Schimbarea la faţă

Marea arătare vedem în munte unde Domnul Iisus Hristos s-a descoperit pe Sine celor trei ucenici: Petru, Iacob şi Ioan, cînd citim Sfînta Evanghelie.

„Şi a strălucit faţa Lui ca soarele", aceasta închipuind limpezimea Evangheliei.

„Veşmintele Lui s-au făcut albe ca zăpada", acestea închipuind curăţia Bisericii, care s-a zis prin proorocul „Şi de vor fi păcatele voastre precum cîrmîjul, ca zăpada le voi albi" (Isaia 1, 18).

Ilie şi Moise vorbeau cu El; fiindcă harul Evangheliei are mărturia în lege şi profeţi.

În Moise Legea, în Ilie pe Profeţi, ca să vorbesc mai scurt.

Să ascultăm: I-a plăcut lui Petru să facă trei colibe: una lui Moise, una lui Ilie şi una lui Hristos.

Îl delecta pe el singurătatea muntelui, îi era greu să mai trăiască în tumultul lucrurilor omeneşti.

Dar cele trei corturi de ce oare le căuta?, decît că nu ştia încă unitatea Legii, a Profeţilor şi a Evangheliei.

După aceea norul l-a îndreptat (pe el): acesta vorbind — zice — „Iată nor strălucitor, i-a învăluit pe ei".

Iată un cort l-a făcut norul, tu Petre de ce cauţi trei?

Şi s-a auzit voce din nor: „Acesta este Fiul meu prea iubit întru care bine am voit, pe Acesta să-L ascultaţi".

A vorbit Ilie, dar pe Acesta să-l ascultaţi.

A vorbit Moise, dar pe Acesta să-l ascultaţi.

Au vorbit proorocii, a vorbit Legea, dar pe Acesta să-l ascultaţi, glasul Legii şi limba proorocilor.

Însuşi în aceştia a răsunat, Însuşi în aceasta (în Lege) cînd a socotit de cuviinţă, s-a arătat.

Pe Acesta să-L ascultaţi; pe Acesta să-L ascultăm.

Pe Acesta să-L ascultăm, să facem ce ne-a spus, să nădăjduim ce ne-a făgăduit. Amin.

P.L. 38, col. 493.

Tradus de drd. *Dumitru Bălţat*

EPOCA NICOLAE CEAUŞESCU

(*Continuare din pag.* 1-a)

perspective colaborării, a construit sau participă la realizarea a peste 180 obiective economice în ţări în curs de dezvoltare etc.

România, Preşedintele său, a iniţiat o seamă de acţiuni şi demersuri pentru înfăptuirea dezarmării, pentru apărarea păcii, a dreptului suprem la viaţă, fiind prima ţară din cadrul celor două alianţe militare din Europa care a procedat la reducerea efectivă a armamentelor, a efectivelor şi cheltuielilor militare.

Bucurîndu-se de libertatea religioasă asigurată prin Constituţia ţării, cultele din România şi-au desfăşurat şi ele în această perioadă activităţile lor specifice, beneficiind de roadele acestei epoci. S-au construit locaşuri de cult noi, s-au reparat şi restaurat monumente istorice şi de artă bisericească, s-au tipărit cărţi de cult şi alte lucrări religioase, intensificîndu-se într-un mod necunoscut pînă acum activitatea ecumenică internă şi internaţională, în ţara noastră fiind organizate în ultimii ani trei Adunări ale tuturor cultelor din România şi cu participare internaţională.

Aceste cîteva date ne îndreptăţesc să spunem că „Epoca Nicolae Ceauşescu" reprezintă o bază puternică pentru realizarea „viitorului de aur" al Patriei noastre, viitor despre care vorbeau unii dintre poeţii noştri de altă dată.

Istoricul NICOLAE IORGA — promotor al aspiraţiilor de unitate naţională

În activitatea desfăşurată de N. Iorga în domeniul istoriei se includ numeroase studii, articole, volume de documente, lucrări de referinţă despre români şi comunicări, prin care eruditul nostru istoric valorifică mărturiile trecutului pentru ridicarea conştiinţei naţionale şi promovarea intereselor naţiunii române.

În călătoriile de studii întreprinse în străinătate, cu scopul de a depista şi strînge documente cu privire la istoria ţării noastre, adesea N. Iorga caută să cunoască şi să-i mobilizeze pe tinerii plecaţi la studii, să le comunice ce simte pentru cauza românească, să-i pună în legătură cu aspiraţiile naţionale ale poporului nostru.

O asemenea împrejurare, cînd cercetătorul pasionat de documente devine profesor militant pentru cauza naţională, se iveşte în toamna anului 1901, cînd N. Iorga plecat să cerceteze arhivele din Budapesta pentru a descoperi cît mai multe mărturii despre voievodul Mihai Viteazul, se întîlneşte de două ori în sala hotelului „Saskor" din localitate cu studenţii români din Transilvania, dornici să-l cunoască personal pe eruditul profesor.

În cele două întîlniri, cei 80 de studenţi, în starea de apropiere ce s-a creat, înconjoară cu admiraţie pe ilustrul profesor, care, cum atestă studentul I. Lupaş, a făcut din „slova zdrenţuitelor cronici „să se audă îndemnurile primilor noştri descălecători de ţară".[1]

În asemenea clipe de însufleţire, N. Iorga evocă cu emoţie pagini din lucrarea „Scurtă istorie a lui Mihai Viteazul în amintirea celor săvîrşite acum trei sute de ani" — carte populară, parcă scrisă să unească cu gîndul şi pe românii transilvăneni, într-un moment cînd se comemorau trei secole de la moartea domnului Mihai.

Manifestările cu caracter naţional ale studenţilor români, dar mai ales cuvintele rostite de marele nostru istoric, cu acest prilej, au fost urmărite şi sesizate de autorităţile de resort guvernului maghiar care dispune supravegherea istoricului român, semnalînd organelor subordonate să-l urmărească şi să împiedice, în alte părţi, această activitate antistatală. În dispoziţiile de supraveghere trimis de autorităţile din Budapesta se menţionează că N. Iorga — profesor la Universitatea din Bucureşti — a vorbit despre domnul Mihai Viteazul care a unificat Ardealul cu Ţările Române, subliniind faptul că fiecare român trebuie să militeze în această direcţie, pentru ca ideile voievodului să se realizeze din nou.

Întîlnirile de redeşteptare naţională de la uBdapesta au precedat conferinţele şi festivităţile de la Bucureşti organizate de „Liga culturală română" închinate acestui eveniment naţional.

Manifestările de la Bucureşti au fost urmărite şi raportate la Budapesta, menţionîndu-se că ele au ca obiect şi scop să ţină „în permanenţă treaz în rîndurile românilor de sub alte sceptre, acel mare ideal naţional al Voievodului Mihai, modul şi mijloacele prin care s-ar putea înfăptui statul unitar român".[2]

Pentru a împiedica pe românii din Transilvania de a lua parte la această „festivitate daco-română" autorităţile maghiare comunică „comiţilor supremi din comitatele locuite de români să urmărească cu o atenţie deosebită toate manifestările ce par să aibă legătură cu proiectata festivitate românească".[3] Autorul raportului către guvernul maghiar, Széll Kálmán, propune să se intervină „în măsura în care este posibil, pe lîngă guvernul român, ca la proiectata festivitate românească de la Bucureşti să nu se producă instigări antimaghiare".

Îngrijorarea autorităţilor maghiare, consemnată în documente, apare cît se poate de evidentă, faţă de activitatea desfăşurată de N. Iorga, atît la Budapesta cît şi în cadrul „Ligii Culturale Române". Măsurile luate de cercurile politice maghiare, urmăreau nu numai să curme activităţile de propagandă naţională ale istoricului român ci să anihileze orice tendinţă naţională, de legătură cu „Ţara" a românilor transilvăneni.

Urmările acestor legături de strînsă comunitate de aspiraţii, avute cu N. Iorga, au fost rodnice, în pofida măsurilor luate de autorităţile maghiare într-o perioadă de recrudescenţă a oprimării regimului dualist austro-ungar, concretizîndu-se la scurt timp prin apariţia revistei „Luceafărul", scoasă de cei care l-au ascultat pe ilustrul profesor, iar la Bucureşti se vor publica în 1903 sute de documente depistate la Budapesta, despre luptele lui Mihai Viteazul pentru apărarea fiinţei naţionale şi unirea celor trei ţări române, editate în volumul al XII-lea din colecţia de documente Hurmuzachi.

1 „Tribuna", nr. 177/1901, p. 706.

2 D.G.A.S. — 1918 la Români, Desăvîrşirea Unităţii Naţional-Statale a Poporului Român, documente externe 1879—1916, vol. I, ed. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1983, p. 280.

3 Idem.

Prof. *Mircea Stoia*

Militanţi pentru libertatea şi unitatea poporului român

SIMION BĂRNUŢIU (1808—1864)

Viitorul luptător pentru cauza naţională s-a născut cu 180 de ani în urmă, la 2 august 1808, în comuna Bocşa Română, judeţul Sălaj, şi era fiul Anei şi al lui Ioan Bărnuţiu, cantor şi învăţător sătesc. Asemenea celorlalţi şapte fraţi şi surori, a început să înveţe carte la şcoala românească din satul natal. Ultimele două clase primare le-a urmat la Şimleu Silvaniei. De aici s-a îndreptat spre Carei, unde timp de cinci ani (1820—1825) a fost elev la Liceul din localitate, apoi, în perioada 1826—1829 a frecventat cursurile teologice din Blaj.

Datorită calităţilor intelectuale şi însuşirilor sale alese, la absolvirea studiilor superioare a fost numit profesor la Liceul din Blaj, îndeplinind şi funcţiile de arhivar la Consistoriu, prefect de studii la Seminar sau notar consistorial. Intelectual patriot şi cadru didactic de mare probitate ştiinţifică, el intră în conflict cu episcopul Ioan Lemeni şi autorităţile ungureşti, deoarece promova noul în învăţămînt şi protesta împotriva tendinţelor de înlocuire a limbii române în biserică cu limba maghiară. Împrocesuat şi înlăturat din învăţămînt în 1845, pentru ideile şi acţiunile sale cu caracter naţional, Bărnuţiu se înscrie student la Academia de drept din Sibiu, fiind ajutat materialiceşte de prieteni şi foşti elevi.

Simion Bărnuţiu a luat parte activă, cu rol conducător, la revoluţia de la 1848 din Transilvania. Astfel, la 24 martie, alcătuieşte la Sibiu, o proclamaţie adresată românilor ardeleni, prin care-i cheamă la luptă pentru drepturi şi libertăţi sociale şi naţionale.

El a desfăşurat o intensă şi bogată activitate pentru pregătirea adunării de la Blaj. În acest scop, a organizat o întrunire a reprezentanţilor burgheziei şi ţărănimii, care s-a ţinut la 26 aprilie/8 mai, la Sibiu. Cu acel prilej, Bărnuţiu a prezentat un proiect de program al adunării de la Blaj, alcătuit din trei articole, şi anume: 1. Proclamarea naţiunii române; 2. Depunerea jurămîntului naţional; 3. Protest contra „uniunii" cu Ungaria; care a fost discutat şi aprobat.

În preajma marii adunări istorice de la Blaj, „tinerimea aflătoare pe la institutele scolastice din Sibiu si alţi mai mulţi bărbaţi români de toată starea şi vîrsta" organizează la 29 aprilie/11 mai o manifestaţie la care a vorbit Simion Bărnuţiu, îndemnîndu-i la luptă pentru cauza naţională.

Peste cîteva zile, ilustrul cărturar şi om politic a luat parte activă la adunarea de la Blaj din 3—5/15—17 mai. În Catedrala din Blaj, la 2/14 mai, ţine un amplu discurs privind evoluţia istorică a poporului nostru de-a lungul veacurilor, prin care-i cheamă pe români la luptă pentru dobîndirea libertăţii sociale şi naţionale, şi care va sta la temelia programului revoluţiei ardelene. În ziua următoare, Bărnuţiu citeşte jurămîntul solemn al revoluţionarilor români.

Datorită încrederii de care se bucura în rîndul maselor, adunarea naţională l-a ales pe Simion Bărnuţiu ca vicepreşedinte al Comitetului Naţional Român. La scurt timp — 31 mai — episcopul Andrei Şaguna, în calitate de preşedinte, convoacă acest organ şi-i comunică hotărîrile adoptate de Dieta nobiliară din Cluj, întrunită la 17/29 mai, privitoare la „uniunea" Transilvaniei cu Ungaria şi desfiinţarea Comitetului Naţional Român, şi-l investeşte pe Bărnuţiu cu atributele prezidiale.

Autorităţile, nemulţumite de activitatea lui Simion Bărnuţiu şi a Comitetului Naţional Român — care va continua să funcţioneze ilegal — au încercat să-l aresteze. Astfel, în seara zilei de 17 august, locotenentul Iosif Dobokai cu o subunitate de grenadieri a organizat o descindere la locuinţa lui Bărnuţiu din Sibiu, situată în curtea ospătăriei „La Curtea Mediaşului" din strada Măcelarilor. Prevenit de un român care aflase de intenţiile oficialităţilor, Bărnuţiu a scăpat, sărind pe fereastră, apoi prin spatele Muzeului Brukenthal, s-a îndreptat spre comuna Racoviţa, unde a stat ascuns cîteva zile. De aici, s-a dus la Orlat, punîndu-se sub protecţia Regimentului românesc de graniceri, împreună cu August Treboniu Laurian şi Alexandru Papiu Ilarian.

În calitate de preşedinte al Comitetului Naţional Român, Bărnuţiu s-a preocupat de pregătirea celei de-a treia adunări de la Blaj.

Reales de adunarea de la Blaj, ţinută în septembrie 1848, în funcţia de preşedinte al Comitetului Român de Pacificaţiune, Bărnuţiu a desfăşurat o intensă şi vie activitate. Împreună cu ceilalţi cinci membri, elaborează Instrucţiunile din 5/17 octombrie 1848 privitoare la organizarea militară a românilor şi modul de purtare a luptei de către aceştia, dovedind calităţi de conducător politic şi militar; elaborează proclamaţia adresată ungurilor şi secuilor, prin care-i cheamă la acţiune comună cu românii; publică mai multe manifeste şi proclamaţii adresate românilor, prin care le vorbeşte despre stările de lucruri din Transilvania şi din Imperiul habsburgic, şi-i mobilizează la luptă pentru drepturi şi libertăţi, şi pentru apărarea fiinţei naţionale. Concomitent cu organizarea legiunilor, se îngrijeşte de numirea prefectilor, viceprefecţilor şi tribunilor; se preocupă de înzestrarea şi instruirea unităţilor de a fi capabile să desfăşoare acţiuni de luptă. Şi, din octombrie 1848, timp de aproape şase luni a îndrumat lupta armată a românilor ardeleni, avînd cartierul general la Sibiu.

La 11 martie 1849, cînd trupele generalului Bem se aflau la periferia Sibiului, Comitetul Român de Pacificaţiune s-a refugiat în Muntenia. În acele împrejurări, Bărnuţiu a încărcat arhiva comitetului şi a trimis-o în *Ţară*, iar el s-a îndreptat spre Vestem. Acolo s-a întîlnit cu George Bariţiu şi împreună au trecut Carpaţii pe Valea Oltului. Ajuns la Rîmnicu Vîlcea este arestat. Reuşeşte să scape prin intervenţia consulului austriac din Galaţi. După două luni, la 6 iunie 1849 pleacă spre Viena, pe drumul ocolit al Smirnei şi Triestului. În 23 iunie ajunge în capitala Imperiului habsburgic, unde vreme de peste două luni va desfăşura o intensă activitate în vederea acceptării programului revoluţiei române.

În anii de după revoluţie, Bărnuţiu îşi continuă studiile. Astfel, în toamna lui 1850 urmează cursurile Facultăţii de drept din Viena, iar în octombrie 1852 se transferă la aceeaşi facultate a Universităţii din Pavia. Tot aici obţine şi titlul de doctor în drept.

Răspunzînd chemării ministrului Mavrogheni al Moldovei şi la îndemnul lui Alexandru Papiu Ilarian, în ianuarie 1855 Bărnuţiu pleacă la Iaşi, unde a fost numit profesor de filozofie la Academie (fosta Academie Mihăileană). În anul următor este numit profesor la Facultatea de drept, ţinînd cursuri de istoria dreptului roman, de drept natural, privat public, de logică şi psihologie. Între timp a ocupat şi funcţiile de inspector şcolar, în locul lui Ilarian, şi membru în Consiliul şcolar al Moldovei. Consecvent activităţii din anii revoluţiei, omul de cultură şi gînditorul ardelean militează pentru înfăptuirea ideilor paşoptiste şi atrage numeroşi adepţi. Entuziasmaţi de ideologia sa, aceştia înfiinţează gruparea politică intitulată *Fracţiunea liberă şi independentă*, care număra printre membrii săi pe G. Panu, Ştefan Micle, A. Fătu, A. D. Holban şi Ion Creangă.

Pe cînd era în plină ascensiune, dar cu sănătatea grav zdruncinată, Bărnuţiu se retrage şi încearcă să ajungă la locul natal. În drum spre casă, la 28 mai 1864, lîngă pădurea Almaşului a coborît din trăsură şi a băut apă dintr-o fîntînă aflată nu departe de drum. După primele înghiţituri, s-a stins din viaţă în braţele nepotului său Ioan Maniu. De aici, corpul lui a fost dus la Bocşa Română şi înmormîntat.

Cu prilejul împlinirii a 180 de ani de la naşterea marelui înaintaş şi a 140 de ani de la revoluţia de la 1848 din Transilvania, în care el a îndeplinit un rol dintre cele mai importante, se cuvine să-i aducem un călduros şi binemeritat omagiu.

Prof. *Petru I. Dan*

Raporturi istorice, etnice şi demografice în Transilvania (X)

În cadrul propagandei iredentiste ungare s-a susţinut şi se susţine consecvent ideea imigrării românilor în Transilvania. Această teză nu se sprijină însă pe nici un document. Există în schimb o bogăţie impresionantă de informaţii care atestă fără dubiu o emigrare de mari proporţii a românilor, maghiarilor şi secuilor în afara Transilvaniei, avînd consecinţe etnografice, economice, sociale, politice, culturale şi confesionale.

Emigrările din statul ungar au început încă din secolul al XIII-lea, au luat în timp proporţii, au culminat în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi din nou la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi în primii ani ai secolului al XX-lea, continuînd pînă la 1918. La finele secolului al XIX-lea s-a declanşat în statul ungar o puternică reacţie a opiniei publice faţă de nepăsarea guvernelor ungare, care nu au luat măsuri adecvate pentru oprirea emigrărilor în masă a cetăţenilor şi îndeosebi a secuilor şi maghiarilor.

Întrucît emigrările din Transilvania în Ţara Românească, Moldova şi în alte ţări trec de cifra de 700.000 de persoane, trebuie cercetate cauzele acestui exod impresionant.

Nobilimea ungară, în parte de provenienţă occidentală, a primit încă de la regii arpadieni o serie de privilegii care au făcut-o tot mai independentă faţă de autoritatea regală şi i-au permis să cotropească, treptat, pămîntul ţăranilor liberi, transformîndu-i în iobagi. Sub regele Bela al IV-lea, prin diploma din 1267, ea devine o castă aparte: este scutită de dări şi de alte sarcini, de a participa la război în afara hotarelor ţării.

Sub regii angevini din veacul al XIV-lea, Carol Robert şi Ludovic I, iobăgia devine o instituţie de drept. Or, iobăgimea aceasta, cu atîtea îndatoriri, supusă tuturor asupritorilor, se compunea în majoritatea ei din români, populaţia covîrşitoare ca număr în Transilvania.

La subjugarea elementului românesc trebuie adăugate măsurile de ordin sufletesc, foarte grave; la îndemnul papilor şi din dorinţa lor proprie, regii şi episcopii catolici din Ungaria au început o cruntă prigoană a „schismaticilor" români şi a conducătorilor lor preoţi, care a fost continuată cu aceeaşi vehemenţă de principii calvini ai Transilvaniei în secolele XVI—XVII şi reluată apoi în veacul al XVIII-lea de împăraţii catolici ai Austriei.

Iobagii, nemaiputînd răbda noianul de sarcini şi purtarea neomenoasă a claselor privilegiate — nobilime şi cler —, se răsculau în toate părţile, prima mare răscoală fiind cea din 1437, de la Bobîlna; răscoala a fost înfrîntă, iobagii au pierdut şi bruma de drepturi ce mai păstraseră, fiind aruncaţi pradă, pentru mai bine de 400 de ani, înţelegerii celor „trei naţiuni" (nobilimea maghiară, fruntaşii saşilor şi secuilor), acum unite, care, cu excluderea iobagilor, şi-au exoperat numai pentru ele drepturile politice, privilegiile şi toate libertăţile, pînă şi facerea legilor.

Nu trece un veac şi o altă răscoală, mai violentă, un adevărat război ţărănesc, pune în mişcare toată iobăgimea românească şi maghiară, în 1514, cuprinzînd cea mai mare parte a Transilvaniei. Răzbunarea nobililor, decăzuţi şi lacomi, a fost sălbatică; au torturat, mutilat şi omorît multe mii de iobagi, iar regele Vladislav, la dorinţa insistentă a nobililor, a decretat că iobagilor li se ia pentru totdeauna libertatea de a se muta de pe o moşie pe alta, astfel ajung ei „lipiţi pămîntului".

Viaţa aceasta chinuită, supusă exclusiv bunului plan al nobililor, a adus inevitabil, emigrarea parţială a elementului românesc — acum iobag în cea mai mare parte — de pe pămîntul său străbun. Astfel, an de an şi veac de veac au început românii să ia calea pribegiei. Transilvania a fost un uriaş rezervor de viaţă românească clocotitoare, care sub presiunea creşcîndă a duşmanilor interni s-a revărsat în afara graniţelor, orientîndu-se mai cu seamă spre răsărit şi sud, la fraţii lor din Moldova şi Ţara Românească. Regimul social de aici era mai blînd, fapt ce explică fuga românilor transilvăneni în primul rînd în cele două ţări române, ei fiind urmaţi de maghiari şi secui, cînd iobăgia a început să-i încătuşeze şi pe ei.

La emigrarea masivă din Transilvania au contribuit puternic măsurile draconice ale legilor Tripartitului lui Verbőczi (de după războiul ţărănesc condus de Gh. Doja din 1514, ale Aprobatae-lor şi Compilatae-lor din veacul al XVII-lea; au avut loc apoi faimoasele diete de la jumătatea veacului al XVIII-lea şi Legea urbarială din 1769, în care se reglementau raporturile dintre iobagi şi stăpînii de moşii, făcînd de-a dreptul imposibil traiul celor dintîi.

Există nenumărate informaţii care arată că românii din Transilvania au emigrat nu numai în Moldova şi Ţara Românească, dar şi în Polonia, Moravia, Silezia, Bulgaria, Rusia şi în epoca modernă în îndepărtata Americă.

Cauzele acestor emigrări au fost — s-a văzut — multiple şi unele dintre ele au fost consemnate de străini. Naturalistul Hacquet, care prin 1763—1764 a trăit între românii transilvăneni, spunea:

„Nu-i destul că românii, numai cerul ştie cu ce drept, sînt surghiuniţi de celelalte neamuri din principat pe pămînturile cele mai pustii şi mai părăsite, dar chiar şi acestea li se răpesc îndată ce sînt lăzuite şi desfundate de români cu sudoarea feţei lor pentru cultura pămîntului. Fiecare sas sau maghiar poate lua în stăpînire aceste locuri, chiar dacă românul le-a stăpînit, sute de ani, gonindu-l pe acesta în munţi cu toată familia sa... sau chiar silindu-l să iasă din ţară. Dacă un sat românesc este aşezat în vecinătatea unui sat săsesc sau unguresc, românul n-are voie să se apropie de satele acestor două naţiuni privilegiate mai aproape ca ţiganii, ci el trebuie să se oprească ca o lepădătură cam pe la jumătatea unei bătăi de puşcă la gardul de măcieşi, care înconjoară satele săseşti şi ungureşti. Cu românul nu se leagă nici o prietenie şi el este sortit numai pentru munca cea mai grea şi mai umilitoare. El n-aude nici un cuvînt bun din gura cuiva şi n-are niciodată zile de sărbătoare... Niciciînd nu voi uita cuvintele pe care un bătrîn din neamul acesta, din Cîncul Mare, rostea pe patul morţii, zicînd: „Mor bucuros, fiindcă nu las nici muiere, nici copii în robie".

Despre ticăloşiile nobililor maghiari, Gh. Doja se exprima astfel:

„După ei nu este drept divin şi omenesc să nu poată fi amuţit cu bani. Se mulţumesc cu o astfel de dreptate, la care au ajuns prin corupţie. Pot face orice, căci nimeni nu-i pedepseşte... Nu cruţă bunul renume al văduvelor şi fetelor, fiind înghesuitori la mirese. Sînt stricători de căsătorii şi în general robi ai patimilor proprii...".

Situaţia jalnică a românilor este înfăţişată chiar de fiul şi coregentul împărătesei Maria Tereza, viitorul împărat Iosif al II-lea, care în 1773 a străbătut toată Transilvania — noi reproducînd un fragment:

„Aceşti săraci supuşi români, care sînt fără îndoială cei mai vechi şi mai numeroşi locuitori ai Transilvaniei, aceştia sînt maltrataţi de fiecare, ori dacă este ungur ori dacă este sas, fiind copleşiţi de toate nedreptăţile, aşa încît într-adevăr soarta lor, cînd se uită cineva bine, este vrednică de toată mila, şi este de mirare că totuşi aşa de mulţi dintre oamenii aceştia există acolo şi n-au fugit (din Transilvania — n.n.) cu toţii... Naţiunea este, de altminteri, cu adevărat isteaţă şi nestatornicia ei vine desigur numai din nenorocirea pe care o suferă..."

Românii au fost siliţi să emigreze şi din cauza persecutiilor şi asupririlor din partea coloniştilor saşi, atît a celor din ţinutul Bistriţei, cît şi a celor din sudul Transilvaniei, care au încercat să iobăgească pe români de pe „pămîntul crăiesc", cunoscîndu-se şi cazuri cînd au încercat să-i alunge de pe el.

Starea deplorabilă a iobagului român era aceeaşi în toată Transilvania şi măsurile Curţii din Viena — puţine cîte au fost — în favoarea lui n-au fost împlinite nici de nobilii maghiari, nici de comunităţile săseşti.

Marea răscoală, adevărată revoluţie populară, din toamna anului 1784, a lui Horea, a fost o încercare disperată de a scutura jugul iobăgiei şi de a elibera din robia feudală pe românii care de veacuri trudeau pentru binele şi înflorirea unei clase de nobili şi patricieni fără suflet şi fără inimă. Urmările acestei mari ridicări a ţărănimii au fost extrem de grave şi, între altele, s-a produs un mare val de emigrări ce s-au revărsat în ţările române.

O altă cauză a emigrării românilor se datorează serviciului militar impus în urma decretului imperial din 1762 pentru înfiinţarea regimentelor de graniceri români de la Orlat şi Năsăud. Un raport al generalului Rall şi al comisarului Obat (din 1777), dezvăluie cauzele mulţimii de dezertări, precizînd că oamenii au puţin pămînt cultivabil, că serviciul militar e greu şi nu le place, de aceea fug în Ţara Românească şi Moldova, unde cred că îşi vor cîştiga mai uşor mijloacele de trai; în plus erau obligaţi să treacă graniţa religia greco-catolică, ceea ce a întîmpinat rezistenţa acestora. Între 1771—1775 au dezertat 659 graniceri de la Năsăud, 125 de la Jina, 134 de la Făgăraş, 52 de la Orăştie, 76 de la Sibiu, 60 de lîngă Braşov, 36 de la Haţeg, majoritatea refugiindu-se în Principatele române.

Pe de altă parte, persecuţiile religioase dezlănţuite de Viena, în scopul de a determina pe toţi românii transilvăneni să treacă la catolicism, mai ales în prima jumătate a veacului al XVIII-lea, au dat naştere luptelor religioase şi sociale conduse de călugării Visarion Sarai (1744), Sofronie din Cioara (1760), precum şi de preoţii Nicolae din Balomir şi Ioan din Aciliu. Urmărit şi ameninţat cu moartea, Sofronie îşi află refugiul în Muntenia, urmat de un număr de ţărani ce trebuie să fi fost considerabil, de vreme ce ei populau 50 de sate din Muntenia.

Nici numirea, în 1761, a lui Dionisie Novacovici ca episcop al Transilvaniei pentru românii ortodocşi, n-a putut încetini intensitatea emigrărilor românilor (urmărită şi dorită de Curtea din Viena), care erau priviţi de habsburgi ca *vivum aerarium* (tezaurul viu) al ţării. Mii şi mii de români treceau mai departe în Moldova şi Ţara Românească în a doua jumătate a veacului, încît populaţia locală, uimită de mulţimea emigranţilor, striga: „Toată Transilvania vine la noi!"

Emigrările au fost determinate şi de factori economici şi culturali. Vechiul păstorit transhumant practicat de oierii români transilvăneni din zonele de munte, s-a intensificat în secolele XVIII-XIX, cînd oieritul a devenit o forţă economică de care oficialităţile din principate şi din Transilvania s-au ocupat intens, întrucît această îndeletnicire aducea vistieriilor ambelor părţi venituri însemnate. De aici creşterea de înlesniri de tot felul şi atragerea de peste munţi în cele două ţări române unde erau bine primiţi şi ocrotiţi.

Libertatea de mişcare, păşunile întinse şi bogate, regimul fiscal mai blînd şi posibilitatea de bună valorificare a produselor oierilor în ţările române, dar şi condiţiile de viaţă mai uşoare decît în Transilvania supusă, au determinat pe mulţi oieri să emigreze definitiv în aceste ţări. Au plecat în grupuri din ce în ce mai mari din satele Transilvaniei şi au întemeiat sate noi ori s-au alipit satelor existente de la poalele Carpaţilor, începînd din Gorj şi pînă în Suceava. Treptat, unii au renunţat la oierit şi au devenit negustorii în satele din Oltenia, Muntenia şi Dobrogea.

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, **Romanitate, continuitate, unitate.** Sibiu, 1988, 302 pag.

Cartea pe care o semnalăm este a noua dintre cele care au văzut lumina tiparului, de cînd Î. P. S. Antonie se află în fruntea Mitropoliei Ardealului.

Este vorba de punerea în valoare şi aducerea în atenţia cercetătorilor şi a publicului larg a unui izvor narativ despre Transilvania, „insuficient folosit în istoriografia românească", după cum afirmă însuşi autorul.

Izvorul în cauză îl constituie cartea lui Johannes Tröster, sas transilvănean din secolul al XVII-lea, care are curiosul titlu: „Das Alt- und Neu-Teutsche Dacia" (Vechea şi Noua Dacie germană), apărută la Nürnberg, în anul 1666.

Valoarea scrierii autorului sas constă în aceea că redă o descriere pe larg a Transilvaniei, ocupîndu-se printre altele şi de locuitorii ei din vechime şi din epoca în care a trăit Tröster, de originea, limba, scrierea, religia, portul, legile şi obiceiurile lor, apoi de cîteva dintre oraşele mari reprezentative ale Transilvaniei precum: Braşovul, Bistriţa, Clujul, Mediaşul, Sibiul, Sighişoara şi Sebeşul.

Apreciind bogatul fond informaţional al acestei scrieri cu caracter istoric-etnografic, Î. P. S. Sa arată că, parcurgîndu-i paginile „e ca şi cum am vedea adusă, în prezentul nostru, o secvenţă de viaţă transilvăneană şi românească de acum peste 300 de ani" (p. 24) şi, desigur, am adăuga noi, chiar de mai înainte, dat fiind faptul că Tröster se ocupă de istoria Transilvaniei încă din perioada cînd constituia centrul vital şi administrativ al Daciei preromane.

După ce, în introducere, face o prezentare generală şi o analiză critică a izvorului menţionat, evidenţiind şi săraca sa utilizare în istoriografia românească, explicabilă „atît prin ciudăţenia şi capacitatea de inducere în eroare a titlului cărţii..., cît şi, mai ales, prin raritatea ei", Î. P. S. Antonie trece, în continuare, la redarea unor părţi din carte, însă nu expunîndu-le pur şi simplu, ci extrăgînd din ele idei, date şi mărturii, pe care le sistematizează în următoarele şase capitole:

I. Dacii, după cercetările lui Tröster.

II. Vechimea şi romanitatea românilor în spaţiul Vechii Dacii.

III. Argumentele lingvistice ale romanităţii românilor.

IV. Continuitatea şi unitatea românilor pe teritoriul vechii Dacii.

V. Numele, ocupaţiile şi religia românilor.

VI. Îmbrăcămintea şi jocurile românilor din Transilvania şi originea lor romană.

În loc de concluzii: „Un Canaan al Europei".

După cum sînt formulate, titlurile capitolelor sugerează în chip elocvent importanţa deosebită a mărturiilor extrase din cartea lui Johannes Tröster.

De menţionat că Î. P. S. Sa a întreprins o muncă de analiză şi cercetare de un înalt şi riguros nivel ştiinţific, confruntînd în permanenţă opiniile istoricului sas cu cele mai autorizate puncte de vedere ale unor specialişti în materie, de primă mărime, atît români cît şi străini.

Întreaga carte se sprijină pe un foarte solid aparat critic, ceea ce îi conferă autoritate, iar bogatul material ilustrativ: hărţi, facsimile, reproduceri, îi sporeşte valoarea.

Rezumatele în limbile germană, engleză şi franceză fac accesibilă cartea şi cititorilor din străinătate.

Pr. prof. *Dumitru Abrudan*

Psalm

Pămînt în silă zgîrîiat cu gloabe
şi-n calcîie semănat cu goz.
Îţi voi aduce-un spic sărac în boabe,
plin de rugină şi un gust de boz.

Mă-ncăierară prea curînd ciulinii
şi nu-mi veniră ploi în ajutor:
mi-e paiul strîmb ca rima rădăcinii
şi-n vînt mă clatin, galben cerşetor.

Cu nopţile lui Cireşar, în două
n-am împărţit nici un crîmpei de stea,
nici zorii, cu mantia lor de rouă
n-au poposit în uscăciunea mea.

Cu creştetul în soare ziua-ntreagă
şi frunzele sucite, sfîrc de bici,
Crescui parcă din stei, fără de vlagă,
să legăn gărgăriţe şi furnici.

Mă vei culege, Doamne, la recoltă,
netrebnic spic, cu bobul slăbănog,
dar nu uita că m-am silit spre boltă
din lutul care m-a crescut olog!

(1956)

Psalm

Cînd vîrsta de carul ei triumfal mă leagă,
— învins mereu, niciodată înfrînt —
Părinte, lasă-mi nestinsă şi întreagă
puterea de a suferi că sînt!

Doar un răgaz îţi cer: să-mi oblojesc
pieptul rănit şi glezna sîngerîndă;
Tu m-ai zidit atît de omenesc
încît îmi pare naşterea: osîndă.

Nu mă cruţa! Nu-Ţi cer ca timpul
să nu-şi mai ascută securea ştirbită;
cîndva ispita mea era Olimpul,
acum grumazul meu stă drept sub ursită.

Nu vreau scăpare, nu caut vicleşug
ca să nu-mi sorb cucuta toată,
lasă-mă dezlegat, căci n-am să fug,
ia-mă întreg sub funie, pe roată!

(1971)

Rugă pentru sfîrşit

Primeşte-mi, Doamne, duhul înapoi:
nu l-am grădinărit cum se cuvine
sau nu a fost prea dăruit ca noi
ori pildă nu a luat de la albine...

Priveşte-l, Doamne, ca pe un strigoi:
nici peşte şi nici stele nu a scos,
năvod şi barcă le-a pierdut de noi,
el e pescarul cel mai păgubos...

Meneşte-mi, Doamne, duhul îndărăt:
la şes, prin praf, orbecăind spre creste
a împuşcat speranţe de omăt,
ce vînător fără noroc Îţi este!

Plugar fiind, ce la arat asudă,
nu l-au sfîrşit la vreme groase ploi,
n-a semănat la timp, cu aspră trudă,
seceră-mi, Doamne, duhul înapoi!

(1987)

Gheorghe Stănescu

Închinare lui Antim Ivireanu

Asemeni ţie, preasfinţite Antime,
Venii şi eu din plaiul depărtării
Şi graiul, poate, hărăzit uitării
L-am învăţat din pravilă din vechime.

Menindu-l spre amvonul înălţării
Cuvîntului ce freamătă-n mulţime
I-ai dăruit balsam şi prospeţime
Şi-ai întrecut pe cronicarii ţării.

Îngrămădind o filă peste alta,
Şi eu, ca tine, mi-am iubit unealta.
Mai meşteri alţii o s-o stăpînească!

Nu ştiu, în veac, răsplata ce-am s-o capăt
Dar voi sluji, cucernice, pîn' la capăt,
Înalt doamnă, limba românească.

Victor Eftimiu

Unde este Hristos — nu e „loc pustiu"

(Matei 14, 14-22)

(Duminica a opta după Rusalii)

Cu toate minunile Mîntuitorului, săturarea cu cinci pîini şi doi peşti a unei mulţimi de peste cinci mii de suflete, în pustie, este o taină dumnezeiască, necuprinsă de mintea noastră. Singura credinţă are puterea de a lumina tainele şi a le da un sens.

Minunea, descrisă în Sf. Evanghelie, a avut loc în prezenţa atîtor martori, încît ea nu poate fi tăgăduită şi nici nu poate trezi îndoieli.

Ucenicii Domnului nu se aşteptau s-o vadă deoarece şi-au exprimat îngrijorarea că nu au destulă pîine pentru a sătura mii de oameni. Minunea a impresionat însă atît pe ei cît şi mulţimile (Ioan 6, 14).

Prezenţa Minunii afirmă prezenţa lui Dumnezeu, Cel care o săvîrşeşte, după cum prezenţa unei legi afirmă existenţa legiuitorului. Din punct de vedere al credinţei, minunea are o logică supra-raţională: „La Dumnezeu nimic nu este cu neputinţă" (Luca 1, 37), sau „unde voieşte Dumnezeu se biruieşte rînduiala firii şi se lucrează cele ce sînt mai presus de om" (din cîntarea Vecerniei Buneivestiri).

Dumnezeu a rînduit ca toate darurile Sale să se înmulţească după legile naturii pentru îndestularea omului. Pămîntul dă roade bogate, înmulţind însutit seminţele, la vremea recoltei. În minunea din Evanghelie Mîntuitorul a înmulţit în chip minunat pîinile şi peştii, scoţînd procesul înmulţirii de sub legea timpului. Înmulţirea s-a produs în cîteva clipe, căci oamenii trebuiau hrăniţi fără întîrziere. Minunea cea mare a naturii — înmulţirea roadelor pămîntului — a fost săvîrşită într-un timp foarte scurt de Acela Care este Stăpînul Cerului şi al pămîntului şi în mîna Căruia se află puterea asupra timpului şi înaintea Căruia mia de ani este ca o zi.

Iată cum ne ajută credinţa să cunoaştem lucrarea lui Dumnezeu, să stabilim logica şi sensul minunii.

Să ne oprim cîteva clipe şi cu ochii sufletului să privim acele mulţimi de mii de bărbaţi, femei şi copii care au mers după Mîntuitorul, unii ca să se vindece, alţii să aducă pe bolnavi spre tămăduire, iar cei mai mulţi să asculte învăţăturile Domnului.

Cît de minunat va fi vorbit Iisus că nimeni nu se gîndea să plece acasă. Oamenii au răbdat foamea, setea, căldura, oboseala zilei, dar n-au vrut să se despartă de Mîntuitorul. Hrana sufletească, pe care le-o da El, le dădea o putere şi răbdare nebănuită. De aceea lui Iisus „I S-a făcut milă de ei şi a vindecat pe bolnavii lor" (Mt. 14, 14). Şi ca să adevereacă cuvintele Sale „Nu vă îngrijoraţi ce veţi mînca" (Mt. 6, 25), le-a dat şi hrană trupească.

Ce exemplu minunat oferă creştinilor această mulţime care ţinea atît de mult la învăţătura lui Iisus şi nu voia să se despartă de El!

Îndură unele neajunsuri, e gata să sufere şi mai mult, dar e fericită lîngă El. E convinsă că numai Hristos deţine tot adevărul şi toată puterea.

Cît de măreţ este să vezi credincioşii adunaţi în sfintele biserici unde e mereu de faţă Mîntuitorul! Fiecare îi încredinţează iubirea Sa, I se închină cu credinţă şi îi cere ajutor pentru problemele vieţii.

În schimb, cîtă sărăcie sufletească se vede la cei care s-au abătut de la dreapta credinţă şi au părăsit Biserica (cf. Evr. 10, 25), neluînd în seamă „învăţătura sănătoasă, ci dornici să-şi desfăteze auzul — îşi îngrămădesc învăţături după poftele lor" şi îşi vor întoarce auzul de la adevăr şi se vor abate către basme (II Tim. 4, 3—4).

Să ne mai oprim puţin şi asupra unui alt moment din înmulţirea pîinilor. Iisus a săturat mulţimea, „luînd cele cinci pîini... şi privind la cer a binecuvîntat şi frîngînd a dat ucenicilor pîinile, iar ucenicii mulţimilor". A privi la cer înseamnă a avea convingerea că „Toată darea cea bună şi tot darul desăvîrşit de sus este... de la Părintele luminilor" (Iac. 1, 17), înseamnă a te ruga pentru înmulţirea bunătăţilor în inima ta şi în faptele tale. Să nu uităm că Mîntuitorul dăruieşte îndestulare celor care au nevoie de orientare în viaţă, celor însetaţi de dreptate şi tuturor care se găsesc în suferinţe sau primejdii şi n-au ajutor de nicăieri. Să nu uităm marele adevăr din cîntarea psalmistului: „Ridica-voi ochii mei la ceruri, de unde va veni ajutorul meu. Ajutorul meu de la Domnul..." (Ps. 120, 1—2).

Să mai amintim încă un aspect din Evanghelia zilei.

Apostolii, văzînd mulţimea, care de mult timp asculta propovăduirea Mîntuitorului, şi-au exprimat neliniştea că oamenii s-ar putea supăra din cauza foamei: „Locul este pustiu... deci dă drumul mulţimilor să se ducă... să-şi cumpere de mîncare. Iisus însă le-a răspuns: N-au trebuinţă să se ducă" (Mt. 14, 15—16) şi a săturat apoi în chip minunat mulţimile. Uimiţi în faţa minunii, ucenicii au înţeles un mare adevăr: unde este Hristos Iisus, acolo nu poate fi loc pustiu! Acolo e belşug spiritual şi material, e bucurie şi dragoste între oameni, e iertare şi bunătate. Acolo e Biserica — Trupul lui Hristos, care călăuzeşte spre mîntuire.

Pustiu e acolo unde nu este Hristos, adică în acele suflete unde se află păcatul, sub toate înfăţişările sale. Acolo unde nu este iubire şi nu rodesc faptele bune. Acolo e foametea şi amărăciunea sufletească.

Acolo e primejdie de sufocare spirituală. E nevoie de ajutorul şi puterea lui Dumnezeu pentru ca pustietatea să dispară.

Uneori se furişează şi în sufletele noastre pustiul: ura, mîndria, clevetirea, slăbirea în credinţă şi patimi de tot felul.

Lăsate să se dezvolte, ele pun în primejdie viaţa sufletească, slăbesc voinţa şi orientează greşit gîndirea. Datoria creştinului este să-şi păzească viaţa sa de o asemenea situaţie.

Venindu-ne în fîrea cea bună, vom îndepărta păcatul. Hristos va auzi chemarea credinţei şi a rugăciunii noastre.

Sf. Apostol Iacov face acest îndemn: „Apropiaţi-vă de Dumnezeu şi se va apropia şi El de voi" (4, 8). În viaţa noastră va dispare atunci pustiul şi se va sălăşlui belşugul duhovnicesc.

Mîntuitorul înmulţeşte neîncetat şi oferă credincioşilor pîinea vieţii, adică Trupul Său în Sf. Taină a Împărtăşirii. Şi această minune întrece cu mult înmulţirea pîinilor din pustie. Iisus Hristos Însuşi cheamă pe fiecare credincios la această masă cerească: „Cel ce mănîncă Trupul Meu şi bea Sîngele Meu rămîne întru Mine şi Eu întru el" (Ioan 6, 56).

Întăreşte-ne, Doamne să nu ne despărţim niciodată de Tine. Hrăneşte sufletele noastre cu viaţă curată şi veşnică. Că Ţie se cuvine slava în veci.

Pr. *Mihail Colotelo*

Cîteva consideraţii asupra fenomenului sectar

Unul dintre aspectele cele mai îngrijorătoare din viaţa bisericească îl constituie, fără îndoială, proliferarea şi nocivitatea fenomenului sectar. Se ştie că existenţa acestui fenomen nu este o noutate în viaţa bimilenară a Bisericii creştine. Existenţa lui poate fi urmărită chiar în paginile Noului Tetsament, în scrierile Sfinţilor Părinţi, următorii nemijlociţi ai Sfinţilor Apostoli. Nouă este numai amploarea cu care el se desfăşoară începînd cu veacul al XIX-lea şi pînă azi. Nouă şi primejdioasă este alunecarea unor secte de pe terenul strict religios, pe cel politic şi social, cu urmări uneori catastrofale pentru indivizi ca şi pentru societate.

O impresie puternică au produs în toată lumea întîmplările cunoscute din Guyana, la sfîrşitul anului 1976. „Tragicul sfîrşit al celor aproape o mie de oameni care s-au lăsat seduşi de un impostor (de felul căruia, din păcate, se află prea mulţi) a dovedit că în unele părţi ale lumii, o libertate religioasă greşit înţeleasă poate oferi teren celor mai bizare experienţe pretins religioase, în fond aberaţii ale unor indivizi fără scrupule".

Se pare că eroarea fundamentală a sectelor — şi în general a celor ce resping Tradiţia sacră a Sfinţilor Părinţi, tezaurul cel mai de preţ, după Sfînta Scriptură, al Bisericilor istorice — este tendinţa de a trage dungă peste dezvoltarea de secole a Bisericii lui Hristos, desenînd un curcubeu între Cincizecime şi Parusie. Ori Duhul Sfînt a lucrat şi în aceste secole în Biserică şi în credincioşi, dovadă fiind numărul mare al sfinţilor din toate timpurile. Nesocotirea acestei dezvoltări în istorie, cu realizările şi chiar cu lipsurile ei — legate de slăbiciunea firii omeneşti şi de continua luptă împotriva răului — este cauza principală a apariţiei sectelor prin dezagregarea credinţei „cea dată sfinţilor odată pentru totdeauna" (Ep. Iuda I, 3). Ele sînt gata, trufaşe, să creadă şi afirmă chiar uneori, că adevărata credinţă creştină începe şi se realizează cu ele.

Problema sectelor religioase a ajuns să preocupe chiar Bisericile protestante mai vechi ieşite din Reforma religioasă a secolului al XVI-lea, pe calvini ca şi pe evanghelicii luterani. O mică broşură destinată lămuririi credincioşilor, ajunsă în cîţiva ani la a 11-a ediţie, a fost editată în Biserica Evanghelică-Luterană din R.F.G., cu titlul *Mic catehism al sectelor (Kleiner Sekten Katechismus,* autor Günter Siedenschnur, Hanover, 1975) şi expune, prin întrebări şi răspunsuri, poziţia Bisericii Evanghelice-Luterane asupra unor adevăruri de credinţă controversate de secte. Pentru fiecare sectă se prezintă mai întîi un scurt istoric, publicaţiile pe care le scoate precum şi învăţăturile specifice cu lămurirea cuvenită, din punctul de vedere al acestei Biserici. Într-un capitol final intitulat *De ce botează Biserica copiii nevîrstnici?,* se dă un răspuns vrednic de luat în seamă. „Biserica vede în botez un dar al lui Dumnezeu, al milei Lui, prin care omul este chemat la starea de har. Această milă a lui Dumnezeu — chiar la cei vîrstnici — nu este un merit al celui ce se botează, ci un dar cu care Dumnezeu vine în întîmpinarea omului. Înainte ca omul să poată acţiona, lucrează Dumnezeu asupra lui".

De menţionat faptul, pe care autorul nu întrelasă a-l denunţa în repetate rînduri, că agenţii acestor secte şi curente religioase cercetează casele credincioşilor (evanghelici-luterani) şi angajează convorbiri stăruitoare asupra unor probleme religioase cu scopul de a-i face prozeliţi". Înconjoară marea şi uscatul — adăugăm noi — ca să facă un prozelit şi cînd au ajuns să-l facă, îl fac fiu al Gheenei mai mult decît ei (Matei XXIII, 15). Amploarea prozelitismului sectar, aceeaşi pretutindeni, a îndemnat Biserica Luterană-Evanghelică să-şi înzestreze credincioşii cu cunoştinţele religioase necesare pentru prevenirea căderii lor în cursele acestor secte.

Problema sectelor a devenit o preocupare şi pentru sociologii de pretutindeni care caută să explice acest fenomen folosind datele şi metodele ştiinţei lor. Se apreciază pe drept cuvînt, că multe secte au depăşit „stadiul de dizidenţă religioasă, împrumutînd esenţa socială a mediului ambiant, practicînd o manipulare a oamenilor de către pseudoprofeţi". O caracteristică generală a puzderiei de secte religioase este supunerea totală a adepţilor, anihilarea personalităţii... un sistem de umilire, de distrugere a omului şi dezagregare a familiei". Nu poate fi indiferent pentru orice stat, pentru oricare comunitate naţională sau bisericească, faptul regretabil al dezagregării unităţii sale spirituale, adevărat atentat împotriva unităţii moral-politice cu toate consecinţele lui posibile.

Alături de secte — dar nu fără o anumită înrudire spirituală cu acestea — există azi în creştinismul apusean o mişcare numită harismatică, nume sub care se înţeleg o multime de curente religioase, de la cele mai moderate pînă la cele extremiste. Unele se află încă în Biserică şi pretind că sînt „o şansă" pentru ea, în sensul că determină o reînnoire a vieţii religioase-morale în rîndurile credincioşilor. Fără a le respinge de-a dreptul, Biserica a luat faţă de ele o atitudine prevenitoare. Unii clerici, după ce au făcut parte din rîndurile acestor mişcări, au ajuns curînd să-şi dea seama de primejdia pe care ele o reprezintă. Ei constată că trebuie făcută o distincţie clară între anumite valori creştine, deseori neglijate — pe care aceste mişcări pretind că le readuc în practica vieţii creştine (citirea Bibliei, rugăciunea, cîntarea, etc.) — şi între erorile de doctrină, de practică a vieţii liturgice şi morale, de natură să îndepărteze pe credincioşi de la tradiţia spirituală a Bisericii. Între aceste erori, criticii enumeră: acceptarea unui „botez în Duh", peste botezul etc. Laudele ce i se aduc în rugăciune sînt pentru „semnele" care se văd şi nu pentru desăvîrşirile Sale. Credinţa se alterează şi prin aceea că devine mai avidă de experienţe decît de cunoaştere şi aprofundare a adevărurilor descoperite. Rezultatul este un individualism pietist.

Trebuie să subliniem că, în timp ce sectele, în general, lovesc din afară în corabia Bisericii, aceste curente îi pun în primejdie puritatea credinţei şi a vieţii morale a credincioşilor, lucrînd din lăuntrul ei dar făcînd, conştient sau nu, aceeaşi operă destructivă.

Cît priveşte ţara şi Biserica noastră, este ştiut faptul că sectele de la noi nu s-au născut pe pămînt românesc, ci au fost importate de străini cu scopuri bine ştiute. Poporul român nu s-a arătat niciodată nemulţumit de legea strămoşească moştenită de la strămbuni. Este neîndoielnic faptul că multe din cliseele vieţii religioase-morale din lumea occidentală nu se potrivesc celor de la noi; că unele din aspectele asupra cărora am stăruit sînt necunoscute credincioşilor noştri. Cu toate acestea studierea lor prezintă interes şi pentru lucrarea noastră pastorală-misionară, dată fiind tendinţa de imitare a unora.

Creştinismul răsăritean, cu bogăţia şi frumuseţea unică a formelor de cult, prezintă o atracţie tot mai puternică pentru lumea creştină din Apus. Trăirea în duhul smeritei cugetări, aprofundarea Tradiţiei noastre sfinte în sinceritate deplină, reprezintă nu numai condiţia mîntuirii noastre subiective ci şi arma cea mai puternică împotriva prozelitismului sectar. Trăim în veacul în care credinţa religioasă, ca de altfel toate sistemele de gîndire şi modurile de viaţă, este supusă examenului critic avînd drept criteriu contribuţia pe care o poate aduce la opera de înălţare, de umanizare a omului, a făpturii create după chipul lui Dumnezeu. Credincioşi noştri vor să vadă chipuri de oameni îndumnezeiţi prin har, credinţă şi fapte bune, stînd la sfîntul altar, în care simţul sacrului se înalţă la coeficienţi cît mai înalţi, capabili să impună nu numai prin ceea ce spun, cît mai ales prin ceea ce fac şi sînt. Trăirea lăuntrică puternică iradiază în chip firesc, neprefăcut, raze din lumina harului pe care-l au, impune demnitate, prestigiu şi conferă ascultare şi respect.

În spiritul Bisericii noastre nu se recomandă nici teologie — în sensul de cunoaştere teoretică — fără evlavie, dar nici evlavie fără teologie, ci ambele într-o dreaptă şi fericită îmbinare (Prof. N. Chiţescu). Teologia fără evlavie poate duce la o rigiditate, o răceală în trăirea religioasă, soră bună cu „dreptatea din lege" a fariseilor osîndiţi de Iisus. De asemenea, evlavia, lipsită de fundamentul trainic şi sigur al cunoaşterii teologice, duce la erezii, la practici superstiţioase şi fapte antisociale.

Pe cît este de nepotrivit a exagera importanţa şi caracterul lui nefast — binestiind că niciodată Biserica n-a fost scutită de răul dezbinărilor eretice — tot atît este de nepotrivit şi chiar primejdios a ignora neajunsurile pe care sectele şi curentele religioase anarhice le aduc, Mai mult, aceste secte şi curente, lipsite de cele mai multe ori de o trăire autentic creştină, dornice de miracole şi fapte extraordinare, pretind să ia locul Bisericii în resacralizarea vieţii religioase. Fiecare sectă este o problemă, o interpelare, ce se face Bisericii care trebuie să dea răspunsul cuvenit, aşa cum au făcut Sfinţii Părinţi la vremea lor, ereziilor care au frămîntat viaţa creştinilor în primele veacuri. Este nevoie de o temeinică şi competentă lucrare de lămurire a credincioşilor noştri asupra adevărurilor de credinţă, în deosebi a celor controversate de sectari, asupra tezaurului liturgic şi de viaţă autentic creştină pe care-l posedă de secole Biserica noastră. Pe lîngă aceasta, este nevoie de o trăire lăuntrică a slujitorului în Sfînta Liturghie şi, după Liturghie, în viaţa personală şi de familie. O astfel de trăire impune ca o prezenţă vie şi binefăcătoare în viaţa societăţii, pe care oamenii o apreciază, pe care nimeni nu o poate nici nesocoti nici contesta. Unora li se pare că această trăire a vieţii duhovniceşti ar fi rezervată doar monahilor, uitînd că între monahi şi credincioşii mireni — şi cu atît mai mult între monahi şi clerul de mir — nu este deosebire de esenţă, ci doar una de gradaţie în realizarea şi răspîndirea sacrului în ei şi în jurul lor.

Nu avem nevoie de împrumuturi străine, de falsă spiritualitate importată de aiurea, ci avem trebuinţă să redescoperim adevăratele izvoare ale spiritualităţii ortodoxe; să le trăim şi să ni le însuşim. Ele ne vor ajuta să preîntîmpinăm încercările de infiltrare ale sectelor, apărînd astfel credinţa noastră strămoşească!

Prot. dr. *Gheorghe Liţiu*

MĂNĂSTIREA CELIC-DERE

Pompeiul, şi Acropolele noastre, scria cineva, sînt mănăstirile şi bisericile, zidite pe de o parte pentru a arăta, vechimea noastră pe aceste meleaguri, pe de altă parte — setea şi gustul pentru frumos al înaintaşilor noştri. Pentru păstrarea elementului românesc din Dobrogea, mănăstirile Celic-Dere, Cocoş, Saon, Taiţa, Tichileşti, Hamcearca, etc. au fost adevărate candele în care a ars neîntrerupt secole de-a rîndul feştila conştiinţei de neam şi de credinţă. Prima dintre acestea, *Celic-Dere* îşi trage numele de la pîrîiaşul cu acelaşi nume şi înseamnă în turceşte „Vale de oţel"; mai sus de mănăstire, în susul pîrîiaşului aflîndu-se în vechime o exploatare minieră de metale fieroase din care se făcea oţelul, sau de la „ciliciu" — care înseamnă haina monahală.

Aşezată într-o încîntătoare pădure de tei, la cca. 20 km depărtare de mănăstirea Cocoş şi cam tot atîta de oraşul Tulcea, mănăstirea Celic-Dere, deşi conform actelor scrise ar fi întemeiată la începuturile secolului trecut, după unele tradiţii, ca şi alte aşezări monastice de la noi, ar fi întemeiată în locul unei aşezări pustniceşti mai vechi, începuturi ce se pierd în tradiţii şi legende sihăstreşti. Primii ctitori cunoscuţi, ceea ce nu exclude şi posibilitatea altora mai vechi, sînt arhim. Atanasie şi schimnicul Paisie.

În 1901 episcopul Partenie Clinceni, spre a feri mănăstirea de viitura apelor, pe un platou înalt, pune temelia unei noi biserici monumentale, supraetajată, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", iar cea de la subsol „Izvorul Maicii Domnului", servind ca paraclis de iarnă. Lucrările de construcţie a bisericii în stil muntenesc, cu trei turle, a fost întreruptă de multe ori şi se va termina după aproape 30 de ani, fiind finalizată, dotată cu toate cele necesare cultului, pictată şi sfinţită în 1932 de către episcopul Cosma Sorescu. Planul bisericii aparţine arh. Toma Dobrescu, pictura în frescă în stil neobizantin pictorului Gheorghe Eftimiu, iar catapeteasma de o rară frumuseţe, în stil brîncovenesc, suflată în aur, sculptorului bucureştean Ion Dima. Episcopii eparhioţi de la Dunărea de Jos, au căutat fiecare după rîvnă, posibilităţi şi cerinţele vremii să înscrie cîte o pagină nouă în viaţa Dobrogei ce stătuse mai bine de patru secole şi jumătate sub stăpînire turcească, — şi prin aceasta implicit în viaţa celor cîtorva mănăstiri din eparhie. Desigur, nefiind vorba de ctitorii boiereşti sau domneşti, care au fost înzestrate de ctitori cu toate cele necesare, cum ar fi majoritatea mănăstirilor din Moldova, în Dobrogea organizarea şi înflorirea vieţii monahale în duh românesc a fost mult mai anevoioasă, dar nu fără rezultate îmbucurătoare. După episcopul Partenie Clinceni, care pune temelia bisericii actuale, cel care se va ocupa în mod deosebit de reorganizarea Celicului, socotit şi al doilea ctitor al ei este episcopul Nifon Nicolescu (1909—1921), care înfiinţează aici mai întîi o *şcoală primară* obligînd pe toate vieţuitoarele să înveţe a scrie şi a citi, iar după aceea o şcoală de *pictură bisericească* şi alta de *ţesătorie şi broderie*, pentru funcţionarea cărora a ridicat două case mari cu etaj în stilul culelor româneşti, prevăzute cu ateliere de lucru. În una din aceste case la etaj, funcţionează şi azi atelierul de covoare şi tricotaje, iar la parter s-a amenajat un paraclis de iarnă, în care s-a adaptat mobilierul, icoanele şi catapeteasma de la Celicul Mic, dispărut în 1947. În cealaltă casă, ce servise de şcoală şi atelier de pictură, începînd cu anul 1967, s-a amenajat o colecţie de obiecte bisericeşti, icoane şi scoarţe (covoare) lucrate de maici în atelierele mănăstirii. Zilnic, colecţia este vizitată de un mare număr de turişti, dornici a cunoaşte trecutul zbuciumat şi totuşi bogat în realizări al înaintaşilor noştri, putînd admira aici icoane vechi, potire, căţui, cădelniţe, chivoturi, anafornţe, cărţi vechi, documente şi firmane turceşti, covoare, veşminte şi broderii în fir de aur, argint şi mătase. Pe lîngă biserică, case şi colecţia de obiecte bisericeşti, o piesă rară în administraţia Celicului, ca obiect de patrimoniu, se află aici o frumoasă şi interesantă „moară de vînt", folosită pînă mai zilele trecute la măcinatul grîului şi porumbului din mănăstire.

Între starеţele mai cunoscute de la Celic amintim pe Singlitichia, Apolinaria, Antonia şi Arhelaea din secolul trecut, iar în secolul nostru, cele cu o stăreţie mai lungă şi cu o activitate mai rodnică au fost: Antonia în timpul căreia s-a pus temelia bisericii; Mihaela Panait (1909—1921); Parascheva Dumitrescu (1926—1939), sub care are loc sfinţirea bisericii; Maria Odudenco (1951—1963); Ierusalima Bumbac (1967—1981) şi din 1982 actuala stareţă Iuliana Mocanu.

Ierarhii care au urmat în scaunul eparhiei şi maicile starеţe dimpreună cu întreg soborul şi-au adus contribuţia după putinţe şi cerinţe, refăcînd rănile sîngerînde ale războaielor, ale cetelor de prădalnici ori cele pricinuite de cutremurele din 1940, 1977 şi 1986. Ultimul eparhiot I. P. S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica, în timpul căruia întreaga eparhie a îmbrăcat haină nouă, a electrificat Celicul, a instalat telefon, a adus apă curentă, s-a reparat biserica, s-a reluat activitatea la atelierul de covoare, s-a construit o nouă clopotniţă în faţa paraclisului, s-a asfaltat şoseaua pînă în poarta mănăstirii, etc.

Azi, complexul monahal de la Celic, cu viaţă de sine, numără cca. 50 case, în stil popular tărănesc, în care vieţuiesc cca. 90 maici şi surori sub îndrumarea a doi duhovnici protosinghelii Dionisie Nivnea şi Pamfil Dubneac şi a maicii stareţe Iuliana Mocanu.

În prezent, mănăstirea Celic-Dere — monument istoric — intrat în circuitul turistic al Dobrogei, îşi continuă activitatea tradiţională prin oficierea zilnică a celor şapte laude bisericeşti, iar în afara programului de duhovnicie de la biserică şi chilii, maicile brodează, pictează, ţes covoare, lucrează la cîmp sau la îngrijirea sectorului zootehnic, împletind munca cu rugăciunea.

Protos. *Ştefan Guşă*

„Pentru rugăciunile Prea Curatei Maicii Sale"

„Întru adormire, lumea nu ai părăsit", îi cîntăm Maicii Domnului în troparul de la sărbătoarea Adormirii din 15 august. Iar determinantul celor 12 icoase ale Acatistului Adormirii Maicii Domnului îi constituie cuvintele: „Bucură-te, ceea ce eşti plină de har, care întru Adormirea ta nu ne laşi pe noi!" Mărturisim astfel prezenţa spirituală a Maicii Domnului în lume, purtarea ei de grijă faţă de oameni, mijlocirea ei în rugăciune pentru binele şi pentru mîntuirea lor. Pe scurt, o mărturisim pe Maica Domnului şi ca Maică a noastră, plină de grijă şi de dragoste, izvor nesecat de milostivire pentru toţi cei necăjiţi şi împovăraţi.

Acest rol al Maicii Domnului, de mijlocitoare, se manifestă încă din zilele binecuvîntate ale existenţei ei pămînteşti, alături de Fiul ei Cel prea iubit. Puţinele texte evanghelice care ne vorbesc despre Maica Domnului — mai ales aşa-numitele „Evangheliі ale copilăriei", din Mt. 1—2 şi Lc. 1—2 — ne spun totuşi foarte mult despre Născătoarea de Dumnezeu. Astfel, ele evidenţiază neasemănata ei curăţie, credinţa ei adîncă, ascultarea desăvîrşită faţă de Dumnezeu şi hotărîrea de a împlini voia Sa, înţelepciunea ei duhovnicească etc.; totodată, ele înfăţişează alegerea ei unică de către Dumnezeu şi calităţile cu totul deosebite legate de această alegere: pururea fecioară, plină de har, binecuvîntată între femei, Maică a Domnului. Sfîntul Evanghelist Ioan este însă singurul care ne-o prezintă pe Sfînta Fecioară într-o postură inedită: aceea de mijlocitoare în rugăciune către Fiul ei. Este vorba de episodul din Cana Galileii (In. 2, 1—11), unde Iisus a făcut „începutul minunilor" Sale şi „şi-a arătat mărirea Sa" în urma intervenţiei plină de solicitudine a Maicii Sale.

Relatarea minunii din Cana Galileii poate fi socotită drept un frontispiciu al Evangheliei de la Ioan, căci ea rezumă oarecum atitudinea Mîntuitorului Hristos faţă de oameni, aşa cum va fi ilustrată această atitudine pe întreg parcursul neîntrecutei scrieri apostolice: El îşi asumă necazurile omeneşti şi biruie orice dificultate, îmbogăţind pentru ei lucrurile din jur, dîndu-le consistenţă şi sens. Ori, de pe acest frontispiciu nu lipseşte chipul luminos al Maicii Domnului.

Cît de grăitor este acest episod evanghelic! Cît de multe ne spune el despre ceea ce a fost viaţa pămîntească a Domnului în anii copilăriei, ai adolescenţei şi ai tinereţii Sale, în familia Sa şi mai ales alături de Maica Sa Prea Curată! Faptul este cu atît mai important, cu cît aceşti ani sînt pentru noi atît de „tăcuţi"; în afară de momentul suirii la templu la 12 ani (Lc. 2, 41—52), Sfintele Evanghelii nu ne spun nimic despre perioada de circa 30 de ani dintre naşterea Domnului şi începutul activităţii Sale publice. Episodul de la Cana Galileii suplineşte însă mult din această tăcere. Încrederea liniştită şi desăvîrşită a Maicii Domnului în Fiul ei este cum nu se poate mai grăitoare asupra a ceea ce a fost El pînă atunci pentru cei din jur.

Cînd intuieşte încurcătura jenantă în care se află cei ce-i invitaseră la nuntă, Sfînta Fecioară Maria pur şi simplu îl informează pe Mîntuitorul: „Nu mai au vin" (In. 2, 3). Ştia, în primul rînd, din lunga ei experienţă de viaţă alături de Fiul ei, că Acesta nu poate rămîne indiferent la necazul cuiva, că este oricînd gata să-şi asume durerile şi necazurile tuturor. Mai ştia apoi, cu aceeaşi absolută certitudine, că El găseşte soluţii oricărei probleme, că poate găsi o ieşire pînă şi din impasul atît de neaşteptat în care se află gazdele lor. De aceea, deşi Domnul răspunde că problema nu este a Sa şi a Maicii Sale şi că încă n-a venit ceasul Său, adică momentul proslăvirii Sale (v. 4), ea, fără a aştepta vreun alt cuvînt din gura Lui — vreun „totuşi, să vedem ce se poate face..." — zice slujitorilor: „Faceţi orice vă va spune (Iisus)" (v. 5). Maica Domnului dovedeşte cu acest prilej o cunoaştere adîncă a tainei Fiului ei, o încredere absolută în bunătatea Sa, în compasiunea Sa faţă de suferinţele altora, ca şi în puterea Sa dumnezeiască. Iar încrederea ei nu va fi dezmînţită! Domnul va săvîrşi minunea prefacerii în „vinul cel bun (v. 10) a apei din cele şase vase de piatră, transformînd lipsa în belşug şi împlinind astfel bucuria acelei nunţi care L-a avut oaspete de cinste.

În atitudinea Maicii Domnului vorbeşte experienţa ei de 30 de ani. Cîte necazuri şi dureri va fi alinat glasul blînd al lui Iisus şi mîna lui bătătorită de muncă grea în aceşti 30 de ani, chiar dacă manifestările Sale de pînă atunci nu sînt calificate drept „minuni", început al „minunilor" fiind prefacerea apei în vin la Cana Galileii. Ni-L închipuim — cu deplin temei — pe Copilul Iisus asumîndu-şi cu întreaga-I fiinţă şi în toată imensitatea lor micile tragedii ale prietenilor de joacă din Nazaret, sau spălînd şi legînd, cu lacrimi în ochi şi cu mîini a căror atingere era totdeauna o dulce mîngîiere, micile lor răni. De pe acum şi neîncetat Mîntuitorul lumii nu putea fi altfel decît „Cel ce şterge lacrimile de la toată faţa". De cîte ori Maica Domnului nu va fi simţit ea însăşi compasiunea sa, alinarea feţei, a mîinilor şi a cuvintelor Sale! Prin tot ceea ce era şi făcea Iisus se manifesta adevărata religiozitate, cea a faptei de iubire. Din aceeaşi experienţă a convieţuirii cu Mîntuitorul a desprins desigur şi Sf. Iacov, cel numit „fratele Domnului" — fiu al Mariei lui Cleopa (Mc. 15, 40; 16, 1), el era de fapt văr al Domnului — învăţătura pe care ne-o transmite solemn în Epistola sa sobornicească atunci cînd zice: „Cucernicia curată şi neîntinată înaintea lui Dumnezeu şi Tatăl, aceasta este: să cercetăm pe orfani şi pe văduve în necazurile lor şi să ne păzim pe noi fără pată din partea lumii" (Iac. 1, 27).

La Cana, Maica Domnului se poartă faţă de Fiul ei cu încrederea neclintită ce s-a deprins s-o aibă în El; apelează instinctiv la El, sigură că El vrea şi poate să prefacă necazul în bucurie. Putem spune astfel că în persoana Maicii Domnului, înainte de oricine altcineva, se manifestă cea dintîi virtute creştină, credinţa în Mîntuitorul Hristos. O credinţă întemeiată pe cuvintele profetice rostite la naşterea Fiului ei şi pe care ea le-a păstrat cu sfinţenie în inimă (Lc. 2, 19.51), dar confirmată permanent după aceea prin viaţa de zi cu zi a Mîntuitorului. Ea, cea dintîi, a crezut în El şi prin credinţa ei vor ajunge şi alţii la credinţă. Într-adevăr, Evanghelistul Ioan zice că, săvîrşind Mîntuitorul această primă minune în urma mijlocirii Maicii Sale, „au crezut într-Însul ucenicii Săi" (In. 2, 11). Cei ce vor fi pietrele de temelie ale credinţei creştine (Ef. 2, 20; cf. Apoc. 21, 14) au ei înşişi o piatră de temelie, anume pe Sf. Fecioară Maria şi credinţa ei în Fiul şi Dumnezeul ei.

Am relevat, din episodul de la Cana, compasiunea Mîntuitorului pentru oameni. Compasiunea Sa este însă şi a Maicii Prea Curate. Ea nu poate rămîne indiferentă faţă de situaţia neplăcută în care se află gazdele lor din Cana. Ea îşi asumă tulburarea lor. Putem spune, deci, că Maica şi Fiul se aseamănă. Astfel încît episodul de la Cana Galileii este adînc grăitor nu numai cu privire la anii „tăcuţi" ai lui Iisus, ci şi cu privire la Maica Sa, înfăţişîndu-ne-o suferind pentru durerile altora şi rugîndu-se Fiului ei pentru alinarea lor. Dacă Mîntuitorul n-a fost atunci la prima manifestare a bunătăţii Sale nemărginite faţă de oameni, cu siguranţă că nici Maica Sa n-a fost la prima mijlocire pe lîngă Fiul ei. Şi, în orice caz, n-a fost la ultima!

De atunci şi pînă astăzi şi cît va fi lumea, Maica Domnului este rugătoare pentru întreaga omenire şi mai ales pentru cei aflaţi în necazuri şi în suferinţe. Plecată din lume „în cetatea cea frumoasă şi cu totul luminată", alături de Fiul ei Cel prea iubit, şi „înconjurată şi fericită de toţi locuitorii cerurilor", cum se spune în Acatistul Adormirii ei, Maica Domnului rămîne neîncetat „solitoarea către Dumnezeu pentru tot neamul creştinesc" şi „dătătoarea tuturor bunătăţilor". Arhanghelul a numit-o „plină de har"; din această plinătate ea revarsă neîncetat daruri binecuvîntate asupra lumii. De aceea, adevăraţii credincioşi cîntă plini de bucurie minunile Maicii Domnului; ei cîntă minunile dragostei acestei Mame unice şi binecuvîntate care, prin Fiul ei dumnezeiesc, ne-a primit şi ne primeşte şi pe noi ca fii.

La nunta din Cana a fost chemat nu numai Mîntuitorul, ci şi Maica Sa. Iar minunea de acolo a săvîrşit-o Iisus prin Maica Sa. Învăţăm din aceasta că nu se cuvine a-L despărţi pe Mîntuitorul de Maica Sa, a-L chema pe El şi a o respinge pe Maica Sa. Pregătindu-ne şi noi pentru participarea la strălucita bucurie a nunţii celei cereşti şi veşnice, să-I aducem în inimile şi în casele noastre pe Iisus Hristos şi pe Maica Sa, ca Domnul Cel preamărit, prin rugăciunile Prea Curatei Fecioare, să prefacă şi pentru noi apa cea sărată a acestei vieţi în vinul împărtăşirii „celei mai cu adevărat" în Împărăţia Sa.

Pr. prof. *Vasile Mihoc*

Cu Domnul la Schimbarea Sa la faţă pe Muntele Taborului

Multe minuni a săvîrşit Domnul; unele legate şi de Persoana Sa, ca Învierea şi schimbarea Sa la faţă, pe Muntele Taborului. Şi cum ştim, o mare parte din activitatea Lui este legată şi de alţi munţi. Pe unii a predicat, ca muntele Fericirilor, pe alţii s-a rugat, cum ne arată Sfinţii Evanghelişti: „S-a suit în munte ca să se roage deosebi" (Matei 14, 23), sau: „S-a dus în munte ca să se roage" (Marcu 6, 46), că în munţii singuratici El se putea ruga, contempla, medita şi reculege, sta de vorbă cu Tatăl Său, şi ne îndeamnă şi pe noi să-L imităm: să ne retragem, în locuri singuratice, lăsînd grija cea lumească şi acolo să stăm de vorbă, în mod tainic, cu Dumnezeu, să fim în dialog cu El, ori a fost ispitit de diavol pe Muntele Carantaniei, sau S-a înălţat la cer. Şi în Vechiul Aşezămînt s-au întîmplat multe evenimente mari şi sfinte pe munţi ca muntele Sinai, Moria etc....

„Şi după şase zile, Iisus a luat cu Sine pe Petru şi pe Iacov şi pe Ioan fratele lui, şi i-a dus într-un munte înalt, deosebi. Şi S-a schimbat la faţă, înaintea lor, şi a strălucit faţa Lui ca soarele, iar veşmintele Lui s-au făcut albe ca zăpada" (Matei 17, 1—2). Evanghelistul nu numeşte acest munte, dar este Muntele Taborului, din nordul Galileei, munte binecuvîntat de Dumnezeu cu multe frumuseţi, privelişti minunate, aer plăcut şi care toate la un loc încîntă ochii şi mîngîie inima drumeţului de departe şi (care) aduc, în sufletul lui adevărată schimbare, transfigurare psiho-fizică", munte sfînt „şi care rămîne peste veacuri cel mai înalt munte al lui Dumnezeu, Munte sfîntit de Hristos, învăluit de foc dumnezeiesc; munte lăudat de împăratul David şi sfinţit cel dintîi de Melchisedec, împăratul Salemului" (Ierom. Ioanichie Bălan, Mărturii româneşti la Locurile Sfinte, 1986, p. 133), munte, în care Mîntuitorul Şi-a arătat slava Sa cea dumnezeiască.

În acest munte, cu multe peşteri şi locuri retrase, de timpuriu, au locuit mulţi monahi anahoreţi şi care prin multe nevoinţe şi rugăciuni, anticipat au fost luminaţi de lumina taborică. Au zidit şi mănăstiri, cu hramul Schimbării la faţă, în care s-au rugat mulţi credincioşi de diferite confesiuni: aici ei s-au întîlnit, cunoscut şi iubit, au devenit „toţi una", în Hristos. Ce ecumenism interortodox şi interconfesional, fără discursuri şi planuri, ci liberconsimţit şi izvorît din inimi calde şi luminate de lumina taborică!

Dar Schimbarea Lui la faţă, pe Muntele Taborului „nu s-a făcut după legile firii, nu lepădînd trupul acesta pămîntesc, ci pătrunzîndu-l şi înundîndu-l de slava şi de lumina cea necreată", lucru ce-l mărturiseşte şi Sfîntul Ciril al Alexandriei, prin cuvintele: „Domnul a săvîrşit schimbarea la faţă, nu lepădîndu-şi înfăţişarea omenească a trupului Său, ci înveşmîntîndu-se cu o slavă în chip de lumină", şi care lumină este veşnică şi necreată, nu creată şi temporală, ca orice lumină obişnuită, pămîntească. Lumina aceasta, de pe munte, de la schimbarea la faţă a Mîntuitorului, cum arată şi Sfîntul Grigore Palama, numit şi „teologul luminii celei necreate", era un atribut al lui Dumnezeu, o energie a esenţei divine" şi din care izvorăsc din eternitate „raze de lumină, feluri te atribute ale lui Dumnezeu... Una din aceste lumini s-a arătat Apostolilor pe Tabor" (Sf. Grigore Palama, Cuvînt la Schimbarea la faţă). Şi care lumină dumnezeiască şi veşnică a inundat, cu strălucire mare, tişniri ca de fulger, şi faţa Domnului şi hainele Lui, cît şi pe cei doi proroci ai Vechiului Aşezămînt: Ilie şi Moise, dătătorul Legii vechi, întreg muntele şi pe cei trei Apostoli amintiţi, şi pe care Petru văzînd-o o vreme permanentă, să nu se mai stingă şi exclamă, în mare entuziasm: „Doamne, bine este să fim noi aici; dacă voieşti voi face aici trei colibe: Ţie una, şi lui Moise una, şi una lui Ilie" (Matei 17, 4) şi să stea aici şi să nu se mai dea jos de pe munte.

Măreţia de aici creşte, devine copleşitoare: apare norul care nu este un nor obişnuit, ci măreţia lui Dumnezeu şi glasul Tatălui, Care afirmă că Cel din lumina orbitoare este Fiul Lui: „în Care am binevoit; pe Acesta ascultaţi-L" (v. 5). Iar această strălucire a chipului Său, „Soarele feţei Sale de pe Tabor era supremul punct de sprijin necesar pentru a depăşi marea încercare ce avea să vină, în curînd, pentru Sfinţii Lui Ucenici" (Arhim. Benedict Ghiuş) şi de care chip ei îşi vor aminti, în toate suferinţele lor: lanţuri, închisori etc..., pînă la moarte şi Care îi va încuraja, în predicarea Evangheliei.

Încă ceva: Schimbarea la faţă a Domnului a avut loc în urma rugăciunii: „Şi pe cînd se ruga El, chipul feţei Sale s-a făcut altul şi îmbrăcămintea Lui albă strălucind" ne arată Sfîntul Luca, cap. 9, 29. Dar nu numai faţa Mîntuitorului a strălucit, în urma rugăciunii, ci a strălucit şi faţa multor Sfinţi dăruiţi rugăciunii şi altor fapte bune. Se spune că Sfîntului Simeon Noul Teolog (949—1022) „îi lumina la Sfînta Liturghie faţa aşa de tare că atunci, cînd binecuvînta poporul, acesta nu putea privi strălucirea feţei lui". Feţe luminoase, înundate de lumină divină au avut şi sfinţii Serafim de Sarov şi Sfîntul Calinic de la Cernica.

Prin rugăciune şi chipul nostru, fiinţa noastră, va deveni schimbată, mai strălucitoare; vom deveni alţi oameni, mai buni, mai paşnici, mai dăruitori, că ne luminează harul rugăciunii şi puterea lui Iisus Hristos. „În rugăciune, ne arată Fer. Augusain, luînd contact cu Dumnezeu ne parfumăm de perfecţiunile Lui.

Cum am văzut, minunat şi plin de strălucire era Muntele Tavorului, cînd Domnul se schimbă la faţă pe ei, că Verhovnicul Petru vrea să nu se mai despartă de el: să facă aici colibe de locuit. Se pune întrebarea ce să facem ca şi noi să fim aici? Să facem ce au făcut cei trei Apostoli: Petru, Iacov şi Ioan. Să-i imităm şi să fim ca şi ei credincioşi, buni, paşnici, iubitori de Dumnezeu şi de semeni, curaţi cu inima, lepădînd mîndria, răutatea, trîndăvia, necredinţa, împietrirea, vrajba, necurăţia. Şi dacă sîntem prinşi, în mrejele acestor păcate, Domnul vrea ca chiar azi, în ziua schimbării Lui, să ne schimbăm şi noi, să ne transformăm în alţi oameni, cum am spus mai sus, şi transformările sînt multe şi variate şi transformări sufleteşti: acumulînd cît mai multe cunoştinţe, inventînd opere, devenind perfecţi şi sfinţi, cît şi transformări materiale, făcînd din locul nostru de muncă, cum spune vechea baladă Miorіţa „O gură de rai", un loc de prosperitate şi fericire.

De altfel, în Ortodoxie, Praznicul Schimbării la Faţă este hramul dumnezeieştii schimbări la faţă a vieţii şi a tuturor creştinilor" (Arhim. Benedict Ghiuş), şi cînd toţii trebuie să cînte cu dulce melodie: „...Strălucească şi nouă lumina Ta cea pururei fiitoare" (Troparul Praznicului).

Arhim. prof. *Ioasaf Ganea*

Îngenunchere la Păltiniş

Bucure-se, puţini, cîţi la dînsul priveau pieziş:
lumina lui acoperea plîpîirile lor...
Odihnească-se-n pace lîngă schitul Păltiniş:
lui Eminescu şi limbii nu le este dator
cum nici filozofiei, — ascezã de-o viaţă.
În jurul lui era oricînd un magic luminiş,
cărţile lui ne arătau, dincolo de ceaţă,
înalt mesteacăn alb cu prelung foşnitor frunziş.
Aici, copleşiţi, aprindem candelă de jale:
Rămas bun! ne va rămîne neîmplinit un dor
de alte pagini noi, de noi idei cordiale.
Peste munţii lui dragi pluteşte, alburiu, un nor...

Gheorghe Stănescu
(1988)

Recviem

La 75 de ani

Aproape de sfîrşit cutremur nu-i,
căci peste toate-i
cumpăna-mpăcării.
Mai bate în sicriul meu un cui
cel ce nu ştie legile iertării.
Greşelile sînt multe... Cad pe om,
nu sfarmă pietre, nu le
rotunjesc...
Cînd plin de roade eşti ca şi
un pom,
destinul tău a fost un trai firesc.
Îmi pare rău, ades, de ce-am făcut
la o mînie, la o supărare...
Eu le socot pe toate c-au trecut,
apropiindu-mă lin de hotare.
Cerşii în gînd şi folosii cuvinte,
să mă descarc de-mpovărata vină,
dar unii semeni, pe furiş,
morminte
mi-au căutat, scîrbiţi de a mea
tină,
lăsîndu-mă în jur cu mute guri.

Stă graba-n ani puţini şi
număraţi,
purtînd doar umbra tinerei figuri
şi amintiri, ca nişte împăraţi,
mai vin, lovind în uşă cu
toiagul...
E vremea lor! Şi ele-s măsurate
şi, una cîte una, îmi trec pragul,
ademenindu-mă-n eternitate.

Petru Rezuş

O NOUĂ REALIZARE EDILITARĂ ÎN BIMILENARUL ORAŞ ALBA IULIA

Reorganizarea teritorial-administrativă din 1968 a pus bazele dezvoltării armonioase a tuturor oraşelor ţării, fapt care a dus la crearea unei puternice baze industriale şi social-culturale în toate judeţele ţării şi la înflorirea fără precedent a tuturor localităţilor.

În contextul dezvoltării generale, şi bătrînul Apulum din apropierea Apoulon-ului dacic de la Piatra Craivii — cetatea voievozilor Transilvaniei, a Rotondei Ortodoxe şi a vlădicilor Mitropoliei Bălgradului, leagăn de etnogeneză şi continuitate românească, în care s-a înfăptuit prima unire politică a celor trei Ţări Româneşti şi în care a văzut lumina tiparului Noul Testament de la 1648 şi Bucoavna românească (1699), oraşul martiriului lui Horea, Cloşca şi Crişan, al Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 şi al Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române de la 21 octombrie 1948, devenit reşedinţă a refăcutei Episcopii Ortodoxe de Alba Iulia din 1975 — a cunoscut o impetuoasă dezvoltare.

Odată cu devenirea sa drept capitală de judeţ, Alba Iulia a devenit o citadelă a industrializării şi a dezvoltării impetuoase, suburbiile sale şi zonele centrale devenind platforme industriale cu profil diversificat, de la încălţăminte, ceramică, produse refractare, pînă la utilaje de înaltă tehnicitate.

Corespunzător dezvoltării bazei tehnico-materiale, a crescut în ritm susţinut şi activitatea social-culturală, prin construcţia de noi locuinţe în zona centrală, Lumea Nouă, cartierul „Cetate", cartierul „Ampoi" etc., Casă de cultură modernă un hotel de mare capacitate în Cetate, Liceul militar, două mari ansambluri de locuinţe cu spaţii comerciale la parter în zona Platoului Romanilor, clădirea Arhivelor Statului, şcoli etc.

În cadrul amplelor lucrări edilitar-urbanistice înscrise în planul de sistematizare şi modernizare a municipiului Alba Iulia, o problemă deosebită a constituit-o pentru conducerea judeţului şi a municipiului translarea a două blocuri de locuinţe din cartierul Cetate, pentru deschiderea unei vaste perspective spre vechea Cetate, spre monumentele istorice din zonă, respectiv Catedrala Reîntregirii, catedrala romano-catolică şi Muzeul Unirii, precum şi reamenajarea corespunzătoare a parcului existent, încadrat în această perspectivă.

Este meritul indiscutabil al edililor municipiului Alba Iulia, al conducerii locale şi judeţene de a fi ales soluţia optimă pentru reamenajarea parcului vechi care, alături de celelalte edificii masive din zonă, conferă o notă de monumental bătrînei cetăţi, străjuită de vestigiile a două milenii de istorie, de continuitate şi afirmare românească. Reamenajarea parcului, la a cărui realizare şi-au dat concursul specialişti şi meseriaşi de înaltă calificare, pune în lumină esplanada monumentală a sanctuarului fiinţei şi spiritualităţii româneşti, care este Catedrala Reîntregirii, monument de care se leagă marile momente ale istoriei poporului român, apoi Catedrala romano-catolică, biblioteca Bathyaneum, Muzeul Unirii şi întregul complex de clădiri istorice din cetate.

Parcul, care se înscrie printre cele mai reuşite lucrări de acest gen din zonă, este de formă trapezoidală, cu punctul de plecare din faţa Catedralei episcopale, după care se lărgeşte pe măsură ce înaintează spre Platoul Romanilor, la limita căruia se termină prin trei alei de acces: una centrală, ce sfîrşeşte la pasajul de trecere spre bulevardul Transilvaniei, încadrată de o semirotondă formată din coloane cu cupole, cea dinspre Casa de cultură şi cea dinspre hotelul „Cetate", care sfîrşeşte, de asemenea, printr-o semirotondă, la bază cu frize executate cu motive din simbolistica românească, sintetizată în arhitectura magnificului edificiu al Catedralei episcopale.

Parcul este brăzdat de mai multe alei de acces şi cuprinde cinci mari rondouri centrale de formă poligonală şi unul rotund, ce simbolizează unitatea de relief şi de simţire românească, menit pentru o altă lucrare, iar în partea de răsărit, în faţa Catedralei Reîntregirii, e amplasată o fîntînă arteziană. Aleile laterale sînt, de asemenea, încadrate de rondouri cu flori poligonale şi rotunde.

În latura dinspre hotelul „Cetate" se găseşte şi intrarea în Muzeul subteran, în curs de amenajare.

De o estetică aparte sînt şi stîlpii de iluminat cu trei braţe şi patru lămpi, aşezaţi pe postamente de beton, îmbrăcaţi cu plăci de beton finisat cu aceleaşi motive ornamentale: spirale şi rozete inspirate din vechea arhitectură românească.

Se remarcă dispunerea judicioasă a băncilor pentru oameni, aşezate în preajma rondourilor cu flori, în vecinătatea aleilor şi a fîntînii arteziene.

Reamenajarea parcului, care înscrie Cetatea şi Platoul Romanilor în arhitectura modernă a zilelor noastre, conferă zonei un loc de agrement comparabil cu cel al marilor oraşe şi pune în prim plan monumentele istorice ale cetăţii bimilenare, dezvăluind trecătorului vestigiile trecutului de luptă şi jertfe ale românilor transilvăneni, pentru care Mitropolia Transilvaniei a fost singura făclie, care a luminat viaţa acestui neam şi a înviforatei lui istorii, despre care marele nostru istoric Nicolae Iorga spunea: „Mitropolia Transilvaniei este cel mai trainic şi mai de nădejde aşezămînt al românilor de peste munţi".

Vizitatorii români şi străini care vizitează Alba Iulia cu vestigiile ei de cultură, civilizaţie şi spiritualitate bimilenară românească din Cetate, pot avea o vastă perspectivă a vechii Cetăţi, a bulevardului încadrat de noile construcţii, pînă la marginea de fundal a Platoului Romanilor şi Dealul Viei.

Noua înfăţişare a vechiului municipiu Alba Iulia, ancorat în dinamica unui proces de dezvoltare fără precedent, ne aminteşte de afirmaţia regretatului patriarh Iustin Moisescu, care la refacerea Episcopiei Ortodoxe de Alba Iulia, spunea: „Noi la Alba Iulia venim în pelerinaj.

† EMILIAN
Episcop al Alba Iuliei

RUGĂCIUNE ŞI MUNCĂ*

„Cum doreşte cerbul apa izvoarelor, aşa sufletul meu te doreşte pe Tine, Dumnezeule" (Ps. 41, 1).

Nu este pentru făptura credincioşului un simţămînt mai firesc, mai adînc şi mai trebuitor decît acela de a sta în legătură neîntreruptă cu Cel viu în veci vecilor.

Inima are conştiinţa trează că atîrnă de Cel ce a făcut tot şi presimte o înrudire tainică cu El. Căci sîntem de obîrşie dumnezeiască, ne tragem „din neamul Lui" (F, Ap. 17, 28).

Îl numim Tată nemăsurat de bun, Stăpînitor al vremurilor şi întinderilor nesfîrşite, Putere începătoare de viaţă şi lumină, Iubire atotiertătoare. Îl cunoaştem „din făpturi" şi deosebi prin dragoste, prin inimă, prin trăirea întru adevărul Său.

Sufletul tînjeşte şi suspină după El, arde de dorul Lui şi se mistuie de setea de a i se închina, a se uni întru duh şi petrece în El.

Precum îţi trebuie aerul şi pîinea cea spre fiinţă, tot aşa simţi nevoia lăuntrică să te rogi, să răsufli boarea cerului, să-ţi potoleşti setea şi foamea duhovnicească la izvorul vieţii.

În ce chip florile îşi îndreaptă faţa spre soare şi vulturul zboară printre stele, astfel se înalţă sufletul în murmur lin de laudă, cîntare şi mărire către Domnul din tării.

Rugăciunea ţine de însăşi fiinţa credincioşului, e înrădăcinată în adîncurile lui sufleteşti. Semn al dragostei vii ce uneşte sufletul cu Dumnezeul nădejdii, ruga e o nevoie a vieţii creştinului, o pornire de la sine a inimii, neastîmpărul ei de a-şi căuta punctul de reazim în Cel ce stă de veghe asupra noastră.

Nu mirajul necunoscutului, nici fiorul misterului sau temutul nepătruns, ci „dragostea care întrece orice cunoştinţă (Ef. 3, 19) înalţă făptura credincioşului tot mai sus şi mai departe, spre mai bine şi desăvîrşire, îi susţine înflăcărările, o ajută să răspundă la chemarea neînvinsă a Cerului, să-şi stîmpere setea de nemurire.

Rugîndu-se, credinciosul împleteşte emoţia cu nădejdea, crinul credinţei cu trandafirul iubirii; împreună colbul pămîntului cu nemărginitul, clipa cu veşnicia.

O, ceas sfînt al rugăciunii! O, clipe de regăsire şi iluminări, de adîncire în noi înşine şi înălţare, de trăire lîngă şi întru Cel ce ne iubeşte pururea! Împlinească-se voia Lui, în cer şi pe pămînt!

Gîndurile şi simţămintele omeneşti prin grai de slăvire; îngrijorările te părăsesc; uiţi lumea din jurul tău; se topesc necazurile; te lepezi de tine şi te încredinţezi voii Lui sfinte şi milei Sale nemărginite. Îl simţi viu în suflet, în toată fiinţa ta. Şi eşti fericit.

Bine şi folositor de suflet este a te ruga, ca să-ţi aduci aminte de Cîrmuitorul inimii tale, să-i oferi cugetul, cuvîntul şi truda, să-i strigi dorurile, bucuriile şi durerile, să-ţi uşurezi inima.

Mintea omenească nu poate deajuns povesti cîte sînt foloasele rugăciunii din duh de umilinţă şi inimă curată.

Zăbovirea în rugăciune vine slăbiciunii noastre în ajutor, sporeşte puterea şi dă sufletului aripi de zboruri cuprinzătoare.

Dialogul cu Cel atotputernic fecundează gîndul, întăreşte inima în dragoste şi mîntuitoare credinţă. Rugăciunea ne păzeşte de lenevie, trufie şi cele asemenea; stinge focul ispitelor, potoleşte tulburarea patimilor; e mîngîierea celui necăjit, tărie în neputinţe, lumină în rătăcire, liman în strîmtorări; povaţă şi biruinţă în bătălia crîncenă a vieţii.

O, cît pot rugăciunile osîrduitoare!

Nici o rugă nu-i zadarnică. Ea este de folos oricui, oriunde şi oricînd, ca pîinea, aerul şi apa.

— „S-a veştejit de jale ochiul tău" (Ps. 30, 9), se sfîrşeşte duhul tău întru tine, te frîng dezamăgirile, te chinuie îndoielile?

Roagă-te!

— Te roade o întristare nelămurită, te-a cuprins spaima sau uritul, te secătuieşte o nelinişte?

Strigă către Domnul!

— Te ispiteşte vicleanul, ai căzut în greşeală, te-a biruit păcatul?

Mîntuitorul lumii a zis: „Rugaţi-vă, ca să nu cădeţi în ispită (Luca 22, 40).

— Eşti drumeţ în largul lumii sau mării vieţii, vrei să izbuteşti în calea ta, să te întorci cu bine şi folos la ale tale?

Prinde curaj şi întăreşte-ţi inima cu rugăciunea.

— Zaci în durere şi întristare amară?

Ascultă cuvîntul nestins al Domnului: „Strigă-Mă în ziua necazului şi te voi auzi" (Ps. 49, 15).

— Izbîndă, răsunătoare ai dobîndit; sporeşti în toate cîte faci; eşti sănătos şi îndestulat de bunătăţi; te afli în culmea bucuriei bucuriilor tale?

„Necontenit vă rugaţi" (I Tes. 5, 17).

Să începem şi să sfîrşim truda noastră cu rugăciunea, la începutul şi sfîrşitul oricărui lucru; la semănat şi aducerea darurilor de pîrgă; la sădirea viei şi gustarea strugurilor; la temelia casei şi intrarea în casă nouă; cînd mergem să deprindem meşteşugul şi să învăţăm carte.

Pentru cine să ne rugăm?

Fiecărecare pentru sine şi fraţii săi cei de o credinţă şi nădejde, unii pentru alţii, pentru toată lumea şi pacea cu toţi oamenii. Apoi, pentru cei ce suferă şi se istovesc de multă zăcere, pentru cei robiţi păcatului şi rătăciţi de la adevăr, pentru cei ce ne urăsc şi ne vatămă, pentru sufletele roase de griji şi inimile chinuite de întristări, pentru cei ce, biruiţi de cel rău şi înstrăinaţi de Dumnezeu, nu se mai roagă.

Şi iarăşi ne rugăm pentru bunăstarea Sfintei lui Dumnezeu Biserici, unirea credinţei, încetarea vrajbei şi pacea lumii.

Ruga întăreşte neîndestulătoarea noastră putere, ne susţine pe cîmpul de luptă al vieţii, ne insuflă bărbăţie, îndrăzneală, siguranţă. Ea stimulează în noi efortul creator, ne ajută să înţelegem valoarea muncii şi efortului conjugat cu strădania altora pentru progresul general al obştei. De altfel rugăciunea fără de muncă, fără de implicarea reală din frămîntările vieţii nu poate fi plăcută înaintea lui Dumnezeu şi nici ascultată de El. Munca în sine este o rugăciune, cea mai temeinică rugăciune pe care o ascultă Dumnezeu. „Nu tot cel ce-mi zice: „Doamne, Doamne, se va mîntui ci cel care face voia Tatălui Meu, care este în ceruri". Minunatele înfăptuiri, uimitoarele realizări, îndrăzneţele cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii sînt rodul zămislit şi născut în chinurile rugăciunii muncii.

Cuvine-se, dar, credinciosului „să se roage pururea şi să nu deznădăjduiască" (Luca 18, 1), să vieţuiască în duhul rugăciunii de fiecare zi şi al muncii constructive, ca însăşi o rugăciune plăcută lui Dumnezeu, Ziditorul nostru.

* Din carnetul pastoral al pr. Gh. Oneţiu.

Economisire şi cumpătare în Sfînta Scriptură

Economisirea, discernămîntul, dreapta judecată chibzuială în acţiuni constituie calităţi ale omului. În domeniul vieţii spirituale şi materiale, cumpătul este o atitudine de importanţă pentru procesul de desfăşurare a vieţii. Spune doar Sfînta Scriptură: „Măr de aur într-un coşuleţ de argint, este vorba spusă la timp potrivit" (Prov. 25, 11). Cu alte cuvinte autorul biblic este împotriva vorbelor azvîrlite cu risipă. Aşa cum sînt de mare preţ obiectele de aur tot aşa de incontestabilă este valoarea unui gînd exteriorizat întru-n cuvînt frumos, bine gîndit, rostit cu căldură, măsură şi demnitate.

Însuşirile intelectuale pe care le avem trebuiesc folosite util şi să nu abuzăm; să deschidem ochii şi să înţelegem că şi din puţin se poate face mult. Cînd omul lucrează cu toată inima biruie toate. O vorbă din bătrîni spune: „Strop cu strop fac al mărilor potop".

Precum în pregătirea sufletelor omeneşti cumpătarea şi răbdarea aduc roade, tot aşa prin cumpătul în cheltuieli împreunat cu cresterea economiei băneşti, prin utilizarea raţională a avutului, omul ajunge în stare să-şi dobîndească bunuri de-o valoare mai durabilă: „Banul din economie / Ca grîul pus în glie / Dintr-un bob răsar o mie".

În Sfînta Scriptură procesul de economisire şi de chibzuinţă, în toate acţiunile, este stimulat de anumite legi generale prin care se acţionează asupra individului în interesul întregii societăţi.

Aceste dispoziţii ale legiuirii biblice sînt: datorii de bună voie, datorii pozitive unele, sau negative, altele. Scopul lor e acelaşi: desăvîrşirea persoanei umane.

Cele pozitive cer o împlinire împreunată cu un cîştig material sau spiritual, cele negative obligă a se feri de cheltuieli — materiale sau spirituale — inutile, mai ales de cele împreunate cu plăceri uşoare.

Cumpătul şi răbdarea au un rol mare în viaţa omului, pentru că stimulează stăpînirea de sine şi înfrînează poftele. Pentru credincioşi aceste îndatoriri se acopăr de multe ori cu postul, care este reţinerea de la anumite plăceri printr-o hrănire modestă şi mai puţin costisitoare.

În Sfînta Scriptură întîlnim adesea îndemnul adresat gospodarilor de a-şi chivernisi bine avutul şi a strînge bani albi pentru zile negre.

Ideea aceasta o exprimă, între altele, Eclesiastul (1, 2): „Împarte pîinea în şapte şi chiar în opt, căci nu ştii ce nenorocire poate să se întîmple . . .". E vorba să fii prevăzător. Prudenţa în vederea unor mici economii, nu este împotriva învăţăturii revelatoare. Aşa procedează orice om care are simţul realităţii, căci nimeni nu ştie ce aduce ziua de mîine. Pentru talanţii încredinţaţi, Hristos-Domnul cere socoteală beneficiarului. „Nenorocirea" la care se referă textul biblic de mai sus poate fi cea rezultată din secetă, inundaţii, cutremure sau alte întîmplări sau catastrofe neprevăzute, provenite din afara voinţei noastre.

Pentru a-ţi crea o situaţie materială şi socială, pentru a dobîndi un succes personal şi a fi folositor mulţimii se cere nu arareori un cumpăt eroic şi iscusinţă multă, ceva asemănător negustorului „ care strînge mărgăritare bune", cum numeşte Iisus (Matei 13, 45—46) pe omul care se îmbărbătează pentru agoniseli, idee care s-a popularizat în cuvintele: „om este cel care cîştigă, dar mai om cine păstrează". Între „a agonisi" şi „a prăpădi" există un contrast izbitor. Ceea ce strîngi cu multă şi grea trudă, poţi „prăpădi" dintr-odată. Mai greu este a dobîndi, decît a prăpădi. În toate acestea clipa este hotărîtoare. În cartea Eclesiast, înţeleptul ei autor, Solomon, are o vorbă potrivită în această legătură de idei, cînd spune: „Vreme este să agoniseşti şi vreme să prăpădeşti, vreme este să păstrezi şi vreme să arunci" (Ecl. 3, 6).

Este necesar ca gospodărirea vieţii şi a bunurilor ei să se dezvolte planic, cu răbdare şi înfrînare, cu chibzuială şi dreaptă judecată.

Cînd aceste virtuţi se leagă unele de altele, ca apa triului de izvor, ele sînt lucrătoare şi atunci omul perseverează în bine, fie acela bine material sau spiritual.

Pr. prof. onor. *Nicolae Neaga*

Activitatea generală a „Asociaţiunii" (ASTRA)

După opinia multor astrişti proeminenţi de ieri cheia strălucitelor succese educaţionale ale „Asociaţiunii" (ASTRA) se găseşte în larga accesibilitate a tuturor mijloacelor ei de acţiune scrise sau vorbite, nicidodată rezumate la vorbe goale, ci întotdeauna avînd în spate suportul faptic corespunzător. Nici o umbră de academism sau măcar de intelectualism strîmt n-a atins acţiunile ei culturalizatoare. Trăia şi prospera prin mase şi pentru mase. Acestei chei i s-ar putea adăuga alte două: mai întîi aceea pasionată, superbă dăruire — absolut dezinteresată şi profund patriotică — a astriştilor de pe toate treptele, acea stare altruistă de conştiinţă care îi soma să se considere permanent debitori ai poporului din care ei înşişi proveneau, debitori întru pregătirea pentru marea împlinire din 1918 şi întru luminarea şi ridicarea lui spirituală şi materială. Cealaltă credem că este admirabila organizare internă a ASTREI, descentralizarea ei, libertatea iniţiativelor locale. Încă din primii ani ea şi-a constituit *despărţăminte* zonale — cam de întinderea unei plase din trecut — pe care mai tîrziu le-a subordonat unui despărţămînt judeţean. Numărul lor a sporit treptat cuprinzînd întreg teritoriul ciscarpatin, iar după 1918 întreaga ţară. Tot treptat s-au înmulţit *agenturile săteşti* — devenite apoi *cercuri ASTRA* — în cadrul despărţămintelor. Aproape că n-a existat aşezare rurală cu parohie — doar fostele cătune din vremea aceea — care să nu aibă cercul ei, cu comitet propriu condus de preot sau învăţător. După realizarea unităţii naţionale pentru noile ţinuturi s-au constituit *regionale*, avînd în subordine despărţămintele din zonă. În sfîrşit, pentru o mai mare aderenţă şi eficienţă, prin implicarea tematică a specialiştilor în diverse domenii, s-au constituit *secţiile* (istorică, filologică, ştiinţifică, şcolară, economică, etc.).

De pe un asemenea soclu impregnat cu suflet, cu rigurozitate şi cu simţ al realităţii „Asociaţiunea" şi-a putut ridica treptat, cu migală, cu încredere, cu dragoste şi cu perseverenţă o operă pe care generaţii după generaţii de intelectuali mereu mai mulţi tocmai prin eforturile ei — au cizelat-o necontenit, integrîndu-se cu convingere în şuvoiul continuu deschis de toiagul miraculos al fericiţilor ei întemeietori. Şi-a ales în frunte oamenii timpului cu cea mai prestigioasă ţinută morală şi intelectuală, începînd cu marele bărbat care a fost mitropolitul Andrei Şaguna (1861—1867) şi continuînd cu Vasile Pop (1867—1875), Iacob Bologa (1875—1877), Timotei Ciparîu (1877—1887), Gheorghe Barîţiu (1888—1893), Ion Micu Moldovanu (1894—1901), Alexandru Mocioni (1901—1904), Iosif Sterca Şuluţiu (1904—1911), Andrei Bîrseanu (1911—1922), Vasile Goldiş (1923—1932) şi Iuliu Moldovan (1932—1947). Mai ales înainte de primul război mondial adunările generale anuale ale „Asociaţiunii" — mereu în alt centru — s-au transformat în mari manifestări naţional-culturale, adevărate erupţii ale sufletului românesc, prefigurînd unitatea prin prezenţa masivă a intelectualităţii din toată lumea românească. În limitele zonei la fel au devenit şi adunările generale ale despărţămintelor şi chiar ale cercurilor.

În ceea ce priveşte opera ei culturalizatoare, începutul a fost modest, pe măsura mijloacelor materiale de care dispunea. Treptat însă a intervenit consolidarea, amplificarea, ajungînd să cuprindă ansamblul vieţii sociale şi chiar individuale româneşti, de la problemele economice la cele naţionale şi moral-religioase sau la formarea caracterelor. Spaţiul nu ne permite decît doar să consemnăm aici pe cele mai cunoscute: a acordat un număr considerabil de burse pentru studii şi meserii — a întreţinut chiar o şcoală de meserii la Tg. Mureş — apoi premii, subvenţii, concursuri, ajutoare pentru şcoli şi pentru iniţiative de folos obştesc, a susţinut o intensă campanie pentru înfiinţarea cooperativelor săteşti, a iniţiat cicluri permanente de conferinţe şi prelegeri economice şi de cultivare mai eficientă a pămîntului, de pomicultură, zootehnie, apicultură, sericicultură etc., deschizînd cursuri şi şcoli ţărăneşti, ca apoi să premieze în expoziţii cele mai frumoase rezultate ale muncii ţăranilor, a tipărit şi difuzat gratuit broşuri şi lucrări popularizatoare, instructive pe toate aceste planuri. De asemenea a tipărit abecedare şi a susţinut cursuri pentru analfabeţi, apoi diverse manuale didactice. A stăruit şi a înfiinţat nenumărate „case naţionale" (cămine culturale), toate cu biblioteci formate mai ales din tipăriturile ei trimise gratuit, a organizat mii şi zeci de mii de şezători şi festivaluri, ca şi campanii de culegere a folclorului. În 1923 şi-a constituit la Sibiu un teatru propriu cu profesionişti — pentru a contracara acţiunea speculativă a diverselor „trupe" venite de peste munţi în turneu cu piese mai prejos decît uşoare — teatru care, din nefericire, după 10 premiere s-a desfiinţat, tăindu-ise subvenţia de la stat. A tipărit piese scurte, educative, pentru amatorii de la sate şi a subvenţionat la Şcoala normală din Sibiu cursuri de declamaţie şi regie cu viitorii învăţători, ca şi cursuri de dirijori, majoritatea satelor organizîndu-şi apoi „coruri ASTRA". Tot pentru educaţia muzicală a înfiinţat şi a susţinut timp de aproape un deceniu conservatoarele din Braşov şi Sighet, tipărind şi popularizînd unele lucrări ale compozitorilor transilvăneni. Încă de la înfiinţare şi-a constituit biblioteca, devenită după cîţiva ani publică, iar astăzi una dintre cele mai bogate şi mai prestigioase din ţară. Adoptînd ortografia stabilită în 1860, inclusiv caracterele latine, a unificat scrisul românesc din Transilvania, iar prin importul tipăriturilor de peste munţi a generalizat limba literară românească. N-a fost uitată nici femeia, pentru pregătirea căreia a înfiinţat la 1886 Şcoala civilă (medie) de fete cu internat din Sibiu, ridicînd impozantul edificiu utilizat şi astăzi. Pentru educaţia orăşenilor a deschis universităţi populare şi muzee în diferite centre, cel mai mare fiind Muzeul istoric şi etnografic central, pentru adăpostirea căruia s-a edificat şi inaugurat în 1905 palatul „Asociaţiunii" în cadrul unor mari manifestări naţionale şi a unei expoziţii care — mai mult decît cea din 1862 de la Braşov şi cea din 1881 de la Sibiu — va ilustra strălucitor personalitatea creatoare a poporului nostru, potenţînd sentimentul naţional. Ridicînd statui, busturi sau alte monumente şi dezvelind plăci memoriale ca să cinstească evenimente sau mari figuri ale istoriei şi culturii noastre, ea a ştiut să transmită maselor de participanţi intense şi calde vibraţii patriotice. N-a omis din preocupările ei nici sănătatea neamului, iniţiind expoziţii de copii, cu premii pentru cei mai bine îngrijiţi, ca şi organizaţia de tineret „Şoimii Carpaţilor" condusă de prof. univ. dr. Iuliu Haţieganu, cu o revistă omonimă, cu sute de organizaţii locale, cu mari şi numeroase manifestări cultural-sportive, obiectivul ei fiind prosperarea fizică şi morală a tineretului. Sub preşedinţia d-rului Iuliu Moldovan în acţiunile ASTREI s-a pus un mare accent pe aspectele biopolitice — sporirea calitativă şi cantitativă a fondului biologic naţional — iar prin echipe duminicale de 20—30 de medici şi cadre sanitare s-au întreprins anchete de profil, s-au întocmit monografii şi s-au publicat studii sociale, antropologice, demografice, etnografice etc., întotdeauna cercetările de teren fiind însoţite de acţiuni pentru eradicarea unor boli şi epidemii, de tratamente, îngrijiri, sfaturi şi lucrări profilactice (fîntîni, băi, dispensare) sau chiar de internări.

Pentru susţinerea acţiunilor a editat numeroase periodice, începînd cu prestigioasa „Transilvanie" — paginile ei documentare au transformat-o azi pe ea însăşi în document — cu „Ţara noastră", „Revue de Transylvanie", „Foaia poporului" şi mai apoi cu „Foaia noastră", „Gazeta Transilvaniei", „gînd românesc", „Buletinul eugenic şi biopolitic", „Dacia", „Şoimii Carpaţilor" şi numeroase altele scoase prin secţii, regionale şi despărţăminte. Din 1900 a început tipărirea colecţiei „Biblioteca populară a Asociaţiunii" în tiraje de la 2000 la 30.000 de exemplare pentru cele 296 de titluri, inclusiv calendarele. În cei 47 ani de apariţie s-a ajuns astfel la cca 2.500.000 de exemplare, marea lor majoritate fiind distribuite gratuit pe sate sau întrînd în dotaţia bibliotecilor de cerc. Etnografii mai întîlnesc şi astăzi prin podurile caselor ţărăneşti vechi exemplare din această colecţie, „cărţulii afumate, cu colţurile filelor subţiate şi răsucite de atîta întors", cum spune un cercetător. Din 1906 a editat „Biblioteca tineretului", din 1914 „Biblioteca ASTRA", iar din 1942 colecţia „Neam şi familie". Secţiile şi unele despărţăminte au publicat de asemenea colecţii popularizatoare. În afara colecţiilor „Asociaţiunea" a mai tipărit alte cca. 30 de titluri — lucrări care depăşeau schema colecţiilor — dintre care amintim: „Date istorice privitoare la familiile nobile române", vol. I—II, de Ioan Puşcariu, 1892—1895, „Cronica notarului Anonimus", tradusă de Mihai Besan (texte paralele), 1899, „Românii din Transilvania la 1733". Conscripţia episcopului Ioan Inochentie Micu-Klein, de N. Togan, 1898 şi mai ales prima „Enciclopedie română", vol. I—III, totalizînd 315 p., realizată de secretarul literar dr. Corneliu Diaconovici şi apărută — mai întîi în fascicole — între 1898—1904.

E aci doar o schiţă succintă, generală, a activităţii „Asociaţiunii", suficientă însă pentru a ne explica de ce în 1918 la Alba Iulia a avut loc de onoare — 1 Decembrie a devenit „Ziua ASTREI" — de ce la primul recensămînt din România întregită numărul analfabeţilor a fost mai mic dincoace decît dincolo de munţi, de ce oameni simpli, chiar ţărani, i-au testat integral sau partial averile lor mobile şi imobile care s-au constituit în zeci de fonduri administrate de instituţie.

Corneliu Dragoman

„AU NU ESTE ACESTA TESLARUL"

(Marcu 6, 3)

După cum ne istorisește Sf. Evanghelist Marcu, Mîntuitorul Iisus Hristos se afla se pare în prima parte a activității Sale publice. Străbătînd o seamă de localități din preajma Mării Ghenizaretului și poposind desigur mai mult în Capernaum, „cetatea sa" (Matei 9, 1), unde a înviat pe fiica lui Iair, s-a retras apoi spre „patria sa" (Marcu 6, 1), așadar tot în Galileia, foarte probabil chiar în Nazaret. Vestea minunilor pe care Iisus-Domnul le făcea a ajuns de bună seamă și la nazarineni, care îl cunoșteau din copilărie, căci sub ochii lor crescuse ca om. Ascultîndu-l acum în sinagoga lor, pe bună dreptate „se mirau" de înțelepciunea cu care le grăia și de minunile care se făceau „prin mîinile lui", întrebîndu-se întreolaltă: „De unde are el acestea?... *Au nu este acesta teslarul, feciorul Mariei?*" — înșirîndu-i apoi rudele mai apropiate, ca unii care îl cunoșteau foarte bine (Marcu 6, 2—3), ca pe unul de-al lor.

Iată deci că Iisus-Domnul nostru este agrăit aici direct cu meseria sau cu numele profesiunii cu care îl cunoșteau și pe care o practicase în casa dreptului Iosif, tutorele său, iar după stingerea acestuia din viață poate chiar singur, pînă la ieșirea Sa la propovăduire. Spus deci altfel, nu este acesta lemnarul, sau dulgherul, sau tîmplarul, la care am lucrat și noi, care ne-a lucrat și nouă, văr cu Iacob și cu Iosif și cu Iuda și cu Simon și cu atîtea verișoare (cf. Marcu 9, 3), pe care le știm cu toții și care trăiesc aici împreună cu noi, în localitatea noastră. De unde deci puterile acestea miraculoase, de unde atîta minte, atîta forță, se întrebau nedumeriți concetățenii Lui, ca unii care îl știau pe dînsul de-al lor, dar nu-i cunoșteau și obîrșia. Datorită acestor îndoieli darurile Mîntuitorului s-au revărsat mai puțin către concetățenii Lui, cu acest prilej rostind cunoscutele și mereu valabilele cuvinte: „Nu este prooroc nesocotit fără numai în patria sa, între rudenii și în casa sa" (Marcu 6, 4).

Scena de mai sus însă ne oferă prilejul de a ne reaminti faptul că Mîntuitorul Iisus Hristos a sfințit și munca, munca în general, dar mai ales munca fizică, munca făcută cu mîinile, pe care a ridicat-o la demnitatea care i se cuvenea în cadrul destinului uman. Nu trebuie să uităm că ne aflăm în plină perioadă sclavagistă, cînd munca manuală mai ales era desconsiderată, demnă doar pentru animale și pentru sclavi, ei înșiși fiind considerați și tratați ca simple animale de muncă.

În acest context deci, iată că Fiul lui Dumnezeu întrupat este numit *„teslarul"*, meseriașul, omul muncii cu brațele.

Poate că și din astfel de motive Mîntuitorul Iisus Hristos și-a ales pe cei mai mulți dintre ucenici tot dintre truditorii cu brațele.

Cei ce va da încă o lovitură puternică celor ce disprețuiau și disprețuiesc munca fizică, munca manuală va fi Sf. Apostol Pavel, el însuși „un muncitor manual", cum bine l-a caracterizat vrednicul de pomenire pr. prof. Gr. Marcu. El, Sf. Apostol Pavel, a spus de atîtea ori: „Ostenim, lucrînd cu mîinile noastre" (I Cor. 4, 12; F. Ap. 20, 23—24), poruncind și altora: „Lucrați cu mîinile voastre" (I Tes. 4, 11), adică trăiți din munca voastră, din munca brațelor voastre, nu din truda altora, iar dacă totuși cineva poate și nu vrea să lucreze acela *„nici să nu mănînce"* (II Tes. 3, 10), sentință teribilă, cu adevărat deschizătoare de eră nouă. Cunoaștem ostenelile celui ce a dat această poruncă, căci și el trăia din munca brațelor sale, el și echipajul său apostolic, spre a nu dăuna cu nimic Evangheliei de el propovăduită. După cum însuși spunea: „A vieții în trup înseamnă pentru mine să lucrez" (Filip. 1, 22).

După pilda sa mai ales, Sf. Ioan Gură de Aur ne-a lăsat, alături de alți Sf. Părinți ai Bisericii noastre, gînduri alese de prețuire a muncii manuale, a omului care muncește cu brațele sale, cum sînt și acestea: „Cinstim vrednicia mîinii dure, noduroase, aspre, în care sălășluiește o măreție împărătească, nepieritoare, căci această mînă poartă sceptrul planetei noastre", tot acest Sf. Părinte lăsîndu-ne și îndemnul de a nu ne rușina „de cizmar, de vopsitor sau de alți meseriași, pentru că noi (creștinii) sîntem ucenici ai pescarilor, ai vameșilor, ai făcătorilor de corturi, ai Aceluia care a crescut în casa unui teslar..."

*

Asemenea gînduri îmi băteau la poarta minții în una din săptămînile trecute cînd, venind de la București spre Sibiu, străbăteam cu trenul cîmpia de vest a Munteniei și cea de est a Olteniei, minunîndu-mă de cîmpul încărcat de roadă, prin binecuvîntarea lui Dumnezeu și brațele harnice ale unora dintre fiii țării care trudesc pe ogoare. Grîul, în pai ca trestia și-n spic ca vrabia, cum spune urarea de Anul Nou, se legăna alene în bătaia vîntului, cu capul plecat, smerit, gata să-și verse încărcătura în sînul combinelor; porumbul, sănătos, negru, cum zice poporul, cu aripile larg deschise se avînta aproape vizibil spre înălțimi; floarea-soarelui începuse să-și deschidă ochii ei mari, cu pleoapele galbene, ațintiți ca la comandă spre Răsărit. Toate sugerau cuvintele Mîntuitorului: „Ridicați ochii voștri și priviți holdele, că sînt albe pentru seceriș" (Ioan 4, 35), iar „secerișul este mult" (Matei 9, 37).

Unii dintre liturgiștii noștri (pr. prof. I. Moldovan) susțin că Sf. Liturghie începe încă de pe ogor, cînd se pregătește grîul pentru Sf. Cuminecătură. Poate și din astfel de motive credincioșii noștri văd pe fiecare bob de grîu „fața Domnului Hristos".

O, cinstită muncă cu brațele, cu adevărat tu porți sceptrul planetei noastre, „sfîntă muncă de la țară", care ai înnobilat sufletește atîtia fii ai Pămîntului, ești sfîntă cu deosebire în aceste zile cînd roadele pămîntului se adună bob cu bob în hambarele țării „pînă seara" (Ps. 103, 24), ba și după lăsarea serii, căci acum și aici mai ales este valabilă zicala: „Ce poți face astăzi să nu lași pe mîine".

Cuprindem, mai ales în aceste zile, în rugăciunile noastre și în brațele dragostei noastre pe toți frații noștri de pe ogoare, prin ale căror harnice brațe, prin ale căror palme bătucite pe care le sărutăm cu recunoștință, se adună zi și noapte „pîinea noastră cea de toate zilele".

Arhid. *Gh. Papuc*

Protopopul IOACHIM MUNTEANU din Agnita (1847—1941)

În desfășurarea evenimentelor istorice pe pămîntul românesc al Transilvaniei, nu întotdeauna liniștite, ci adesea pline de zbucium, preoțimea românească s-a dovedit a fi aceea care a ținut mereu trează, în sufletele păstoriților, credința în Dumnezeu și dragostea față de pămîntul strămoșesc. Preoții s-au identificat întru totul cu năzuințele credincioșilor, le-au împărtășit toate necazurile și suferințele și au sprijinit lupta lor de eliberare socială și națională.

Un exemplu concludent în acest sens la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, îl oferă personalitatea protopopului Ioachim Munteanu. Prin bogata activitate bisericească și cultural-patriotică ce a desfășurat-o în Valea Hîrtibaciului, Ioachim Munteanu a rămas înscris în conștiințele tuturor credincioșilor români de aici.

S-a născut în Tilișca, la 1 ianuarie 1847, din părinții Achim Munteanu și Paraschiva Rodeanu. Un strămoș al său dinspre tată, originar din Muntenia, a trecut muntii în timpuri grele în Transilvania. De aici a și primit numele de Munteanu.

Școala primară a urmat-o în satul natal, cursul gimnazial la Sibiu, apoi s-a înscris la Institutul Teologic (1870—1873), unde a avut ca profesori pe Zaharia Boiu, Ioan Popescu, Ilarion Pușcariu, Nicolae Cristea, Dimitrie Cunțan, cărturari de seamă, toți discipoli ai marelui Andrei Șaguna.

Ca teolog, a activat în „Societatea de lectură" și a colaborat la foaia „MUSA" înființată de teologi. A fost un adevărat sprijinitor și animator al teatrului românesc de dincolo de munți. Aflînd că trupa de teatru din București, condusă de Pascaly, va trece prin Sibiu, Ioachim Munteanu a animat pe toți cunoscuții să sprijinească teatrul.

În anii de studii teologice, s-a bucurat de apreciere din partea mitropolitului Andrei Șaguna. „Fătul meu — îi spunea înaltul ierarh — tu în vara aceasta vei termina studiile aici, apoi te voi trimite la școli mai înalte în străinătate". Din păcate, mitropolitul a murit și planul său nu s-a putut realiza. În ultimele zile ale vieții, mitropolitul fiind foarte bolnav, avea mereu în preajmă pentru supraveghere doi teologi. Sîmbătă 16/28 iunie 1873, ziua morții marelui ierarh, supravegherea o asigura însuși Ioachim Munteanu. Sînt foarte emoționante cuvintele acestuia referitoare la sfîrșitul lui Șaguna:

„O deznădăjduire generală, o presiune neobișnuită, părea că domnește în atmosferă și apasă asupra tuturor. Un simț nedeslușit de părăsire a cuprins inimile noastre în zilele acelea. Era nemărginitul ce l-a lăsat marele bărbat, stîlpul Bisericii noastre, fala neamului românesc prin moartea sa... Încheiu acest capitol pecetluindu-l cu două lacrimi fierbinți ca prinos pentru Acela care voia să mă crească ca pe copilul său".

Terminînd cursurile Institutului „Andreian", Ioachim Munteanu a funcționat cîțiva ani ca învățător în Gura Rîului. În anul 1877 a fost ales preot în această parohie. Aici a păstorit 29 de ani. A adus mari servicii bisericii și școlii din sat. A luptat din răsputeri pentru înaintarea poporului spre cultură, pentru consolidarea instituțiilor bisericești-culturale. În acest scop, a construit o nouă biserică și o școală nouă. Pe cînd era preot în Gura Rîului, Ioachim Munteanu a participat la procesul memorandiștilor la Cluj, în mai 1894. Tot în această perioadă a fost membru fondator la „Fondul de teatru român" apoi la „Reuniunea meseriașilor români din Sibiu". A contribuit și la „Fondul azilului de bătrîni" din Sibiu.

Un capitol însemnat în viața sa l-a constituit activitatea pe care a desfășurat-o ca protopop al „tractului" Agnita, timp de 19 ani. A fost ales în 1906, fiind hirotesit de mitropolitul Ioan Mețianu. Instalarea i s-a făcut la 20 aprilie 1906. În drum spre Agnita, a fost întîmpinat cu urări din partea credincioșilor din comunele învecinate: Hosman, Fofeldea, Țichindeal, Nocrich, Vărd și Coveș. Ajuns în Agnita, i s-a făcut o primire triumfală, așteptat fiind la poarta bisericii de preoțime, de membrii sinodului protopopesc și popor numeros, de față fiind și reprezentanți ai judecătoriei și prefecturii. Preotul Ioachim Părău, parohul Agnitei, a rostit în acele împrejurări o cuvîntare adecvată momentului.

Înnoirile în viața protopopiatului încep chiar din anul 1906. La 15 august se cumpăra cu 15.000 de coroane, o curte pentru centrul protopopesc. La stăruința noului protopop, s-a înființat, tot în august, banca românească „Frăția". Aceasta, după multe dificultăți, și-a început activitatea cu 35.000 de coroane. În 1907, același Ioachim Munteanu a donat 200 de coroane ca bază pentru un fond de zidire a unei noi biserici în Agnita.

Alături de această activitate organizatorică, pentru binele credincioșilor și al bisericii, protopopul agnitean a desfășurat o bogată activitate cultural-națională, în cadrul „despărțămîntului" Agnita al Astrei, al cărei președinte a fost. După 1900, crește preocuparea pentru organizarea de prelegeri, la sate. Numărul acestora a sporit an de an, ajungîndu-se de la 44 în anul 1905, la epste 500 în anul 1910, ascultate de peste 100.000 țărani. Tematica prelegerilor ținute în satele ardelene îmbrățișa cele mai diferite probleme: culturale, sociale, morale, religioase etc.

Organizînd propaganda prin mijlocirea graiului viu, ASTRA a acordat o atenție cuvenită nevoilor culturale ale intelectualilor de la sate pe care urmărea să-i atragă și să-i situeze în fruntea satelor ca luminători ai satelor în toate direcțiile.

Tot pe plan cultural, protopopul agnițean a urmărit redescoperirea valorilor spirituale folcloristice existente în aceste părți, acestea oglindind profilul moral-spiritual al poporului român în 1897, pe cînd era secretar mitropolitan viitorul patriarh Miron Cristea, făcea un apel tuturor cărturarilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului de a culege toate proverbele și expresiile aforistice aparținînd românilor din această parte a Transilvaniei. Era încurajată astfel colecționarea tuturor produselor spirituale populare care erau în pericol de a se pierde. Apelul n-a avut răsunetul așteptat. Singurul care și-a adus o contribuție însemnată la această acțiune culturală a fost Ioachim Munteanu. „La primul loc — scria Elie Miron Cristea în colecția pe care o va publica, — merită să fie pus preotul ortodox român Ioachim Munteanu, un zelos cărturar și istet observator al tuturor momentelor vrednice de luat în considerare din bogata viață spirituală a poporului nostru. Precum se poate vedea din însăși cărticica prezentă, D-sa a colectat mai mult, ținînd să se facă vrednic părtaș la această lucrare întreprinsă în folosul obștesc".

Fiind preocupat de emanciparea culturală a credincioșilor, Ioachim Munteanu n-a uitat nici latura social-istorică. Din motive de boală, neputînd participa la adunarea de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, protopopul trimite o scrisoare în care își arată totala aderiune la gîndurile nobile ale românilor de pretutindeni. Pentru patriotismul care se degajă din ea, o reproducem aici: „Înalt Prezidiu al Măreței conferințe naționale în Alba Iulia". „Am participat, începînd cu conferința din Mercurea de la 23 februarie 1869, cu nepotolit entuziasm la toate întrunirile și manifestările naționale ulterioare. Acum însă, regret că din cauze sanitare nu pot participa trupește la cel mai strălucit act istoric al poporului român. Salut deci pe această cale cu toată căldura inimei mele Măreața Adunare și declar sărbătorește că aderez la concluzele ce se vor aduce. Agnita la 18. nov. (1 dec.) 1918. Ioachim Munteanu".

La 2 iulie 1925, după o activitate fructuoasă și îndelungată a părăsit Agnita, stabilindu-se la Sibiu. S-a bucurat și acum de aceeași nețărmurită admirație din partea mitropolitului Nicolae Bălan. În anul 1941, în vîrstă de 94 de ani, protopopul Ioachim Munteanu se stingea din viață.

Prin tot ce a făcut, și-a îndeplinit temeinic îndatorirea față de popor, sprijinindu-i toate aspirațiile spre o viață națională proprie. A fost un preot adevărat și un mare patriot. S-a bucurat de stima marilor ierarhi, transilvăneni Andrei Șaguna, Miron Romanul, Ioan Mețianu și Nicolae Bălan.

Mihai Săsăujan

Cîntec pentru Moisei

Piatră lîngă sînge,
Sînge lîngă piatră,
Treizeci de țărani
Împușcați pe vatră.

Foc cu foc, rafale,
Soarele veghează,
Chiar și el ne pare
Împușcat în rază.

Lacrima-nceteză
Ochii goi ne dor
Nu avem statui
Cît durerea lor.

Lîngă tragedie
Stă rănit înaltul,
Și cînd cade unul
Se ridică altul.

Urcă suferința
De la lut la frunți,
Pasărea cînd vede
Jalea de pe munți.

Treizeci de țărani
Patria-i cu ei
Dunărea durerii...
Trece prin Moisei.

Gheorghe Șora

CĂRȚI ROMÂNEȘTI PREMERGĂTOARE „ASTREI"

Este un lucru îndeobște binecunoscut că ASTRA **(Asociațiunea Transilvană pentru literatura română și cultura poporului român)**, încă în proiectul de statut elaborat în toamna anului 1860, își propunea — printre altele — tipărirea și difuzarea de cărți larg accesibile, în cadrul unei „biblioteci" poporale, cu scopul evident de a contribui la ridicarea poporului prin cultură și, de asemenea, își mai propunea să realizeze, în cadrul secției filologice, și o îngrijită și elevată cultivare a limbii naționale — care, în condițiile istorice date, era însăși temelia ființării noastre ca neam. Sînt de neuitat cuvintele inspirate în care Andrei Șaguna face elogiul limbii române, în chiar Adunarea de constituire a **Asociațiunii.** Sub cuvintele aprinse și profetice ale lui Timotei Cipariu, care vorbesc despre acel „tezaur neprețuit" care este limba română, și pe care „nu ni l-au putut răpi nici sabia învingătorului, nici cruzimea tiranului, nici puterea fizică, nici politica infernală, tezaur mai scump decît viața"; căci, dacă l-am pierde, „de vom suferi vreo dată ca cineva, cu puterea, au cu înșelăciunea, au cu momele să ni-l răpească atunci mai bine să ne înghită pămîntul de vii, să ne adunăm la părinții noștri cu acea mîngîiere că nu am trădat cea mai scumpă ereditate fără de care nu am mai fi demni a ne mai numi fiii lor: limba românească" (vezi și: Pamfil Matei, **ASTRA**, 1986, p. 22 și 174).

Așa precum s-a spus că programul **Asociațiunii** continuă în plan cultural lupta pentru împlinirea idealurilor revoluționare de la 1848, tot astfel s-ar putea spune că tipăriturile ASTREI continuă îndeaproape munca editorială anterioară, reînnoadă tradiția cărturărească a Școlii Ardelene, sprijinindu-se — desigur — și pe cărțile apărute între timp, într-o veritabilă manifestare a continuității de cultură națională. Asupra unui atare eveniment editorial, am dori ca acum — cu prilej aniversar — să ne oprim succint în rîndurile de față.

Mai precis, se împlinesc o sută treizeci de ani de la apariția — în Transilvania — a unui important monument de limbă română: între anii 1956—1958, din inițiativa și sub îndrumarea lui Andrei Șaguna, a fost tipărită la Sibiu (în trei volume mari) o nouă traducere completă a Bibliei, traducere cunoscută mai apoi sub denumirea de „Biblia lui Șaguna". Conținutul foii de titlu, transliterat din alfabetul cirilic în cel latin, este următorul: „BIBLIIA, / adecă / DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ / A LEGII CEI VECHI ȘI A CEI NOAO / după originalul celor Șeptezeci și doi de Tălcuitori din Alecsandria, // tipărită / În zilele Prea Înălțatului nostru Împărat al Austriei / FRANȚISC IOSIF I. / supt priveghiarea și cu binecuvîntarea Ecselenției Sale, Prea Sfințitului Domn / ANDREIU Baron de ȘAGUNA, / Dreptcredinciosul Episcop al Bisericei greco-resăritene Ortodoxe în Marele Prin- / cipat al Ardealului, Comander al Ordinului Leopoldinu Cesaro-Reg. austriacu, și / Sfetnic din lăuntru de Stat al Maiestatei Sale Cesaro-Regesci Apostolice. // SIBIIU, / cu Tipariul și cu Chieltuiala Tipografiei de la Epi- / scopia dreptcredincioasă resăriteană din Ardeal, / la anul Domnului 1856—1858".

Problema traducerii acestei cărți în românește ocupa un loc aparte în viața culturală a epocii: numai cu puțini ani mai-nainte, în 1854, este tipărită așa-numita „Biblie de la Buzău"; și tot în acea vreme, I. Heliade Rădulescu traducea într-o manieră foarte personală primele opt capitole din Vechiul Testament. Șaguna judecă cu multă asprime și, poate, cu tot atîta îndreptățire traducerea lui I. Heliade Rădulescu, întrucît autorul „se răpește de geniul fantaziilor" (în: **Telegraful Român**, nr. 22/1858). Și într-adevăr, o traducere nefantezistă nu poate fi decît aceea care urmează fidel limba vie, vorbită; limba poporului. Criteriul desăvîrșitei traduceri, înțeles ca ideal de comunicabilitate și accesibilitate a stat, încă în urmă cu peste trei secole, în atenția lui Simeon Ștefan, precum și a celor ce-au alcătuit ediția de la București din 1688. Este larg cunoscută și inclusă în manualele de literatură română teoria lui Simeon Ștefan cu privire la circulația cuvintelor. Tot astfel gîndeau și editorii „Bibliei" de la 1688. Însuși voievodul Ioan Șerban Cantacuzino prefațează cartea și mărturisește scopul traducerii, spunînd că „avuția cea închisă nu iaste avuție"i și întrebîndu-se apoi retoric: „Unde zice grădină închisă și fîntînă pecetluită, ce folos iaste de la amîndouă?". Iar patriarhul Dositeiu, în „Predoslovia" aceleiași cărți, afirmă cu toată claritatea și ideea unității de neam (cam în aceeași vreme cu Miron Costin), pe temeiul unității de limbă, atunci cînd scrie despre această carte, pentru întîia dată tradusă în întregime în limba noastră, că este: „Ca oare ce lumină fiind pînă acum supt acoperemînt și apoi în sfeașnic, ca să lumineze celor den casă (...) rumânilor, moldovenilor și ungrovlahilor".

Traducerea Șaguna este efectuată după originalul grecesc al ediției de la Atena, 1843 (cf. **Mitropolitul Andrei baron de Șaguna, scriere comemorativă la serbarea centenară a nașterii lui,** Sibiu, Ed. Consist. Ep., 1909), poate confruntat și cu textul latinesc. Sigur este însă că a fost avută în vedere traducerea de la București din 1688. În prefața la propria-i ediție din 1858, Șaguna apreciază la superlativ traducerea de la București, ca fiind — alături de **Noul Testament** al lui Simeon Ștefan — o traducere fidelă originalului și accesibilă („credincioasă și înțeleasă"), ca fiind textul de referință pentru efectuarea și confruntarea oricăror traduceri ulterioare: „Limba Bibliei pentru un popor numai o dată se poate face; dacă s-au învins piedeca cea mare a traducerii credincioase și înțelese, și dacă poporul au priimit limba aceea așa zicînd în însăși ființa sa, atunci următorii (traducători) n-au de a mai face alta, ci numai a o re'nnoi și îndrepta..." (**op. cit.**, p. VI). În același timp, Șaguna enumeră cu pătrundere foloasele fundamentale pentru ființa națională pe care le-a prezentat traducerea și circulația cărții: „Deșteptarea poporului românesc (...), păsirea lui către lumina cea blîndă a țivilizației și a culturei, înfrățirea neamului nostru românesc (...), remînerea în viață a limbei sale naționale; — toate aceste binecuvîntări neasemănate avem a le mulțămi acestor ediții vechi ale S. Scripturi, acestor monumente neperitoare ale limbei, moralității și preste tot ale vieții noastre naționale" (**idem**, p. VI—VII).

În evaluarea traducerii de la București de acum trei secole, Șaguna intuiește însă și ceea ce am putea numi, cu o expresie modernă, „limitele istorice", inevitabile, ale traducătorilor; traducătorii cei dintîi, „ca nemernici d'abia ai unui veac", n-au putut, desigur, să dea o traducere desăvîrșită **pentru noi**, „fiindcă pe vremile lor au fost bine și desăvîrșit așa". Atari limite sînt firești, dacă avem în vedere evoluția istorică a limbii; iar Șaguna are o idee organică, întrutotul modernă și fermecător expusă, cu privire la păstrare și înnoire în fondul de bază al limbii: „Iară limba noastră e pom viu, care în toată primăvara se schimbă: ramurile bătrîne și fără suc, se uscă și cad, mlădițe tinere ies și cresc; frunza vestejește și se scutură, dar alta nouă curînd îl împodobește, — toate ale lui se fac și se prefac, numai trupina (tulpina) remâne totdeauna aceeași! —" (**ibidem**, p. VII).

Însăși traducerea Șaguna este, după părerea noastră, monument de limbă română, — reprezentativ pentru epocă (o epocă în care fundamentele normative ale limbii: ortografie, alfabet, gramatică etc. nu erau încă adoptate unitar) — întrucît a urmat cu credință principiul spiritului viu al limbii.

Nicolae Iuga

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

SIBIU

■ Marți, 19 iulie 1988 a avut loc la Institutul Teologic Universitar din Sibiu deschiderea festivă a cursurilor preoțești, seria a 74-a. Festivitatea a fost prezidată de Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului. Înaintea cuvîntului de deschidere al P. C. rector Constantin Voicu, corala preoților cursanți, condusă de P. C. pr. profesor Ioan Popescu, a executat un concert religios, ca și mai tîrziu, în alte momente ale festivității.

După cuvîntul de deschidere al P. C. rector, P. C. protopop Suciu de la protopopiatul Sf. Gheorghe, județul Covasna a rostit o scurtă mulțumire în numele tuturor preoților cursanți.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a rostit apoi un lung și documentat cuvînt despre istoricul cursurilor de îndrumare, despre locul și rolul lor în viața Bisericii și a preoților, despre misiunea și vocația acestora, despre probleme specifice preoției. Cuvîntarea a fost continuată de răspunsul dat de Î. P. S. Sa unor întrebări puse de preoții cursanți cu privire la probleme diferite din viața Bisericii precum: dialogul Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romano-Catolică și Anglicană, diaspora ortodoxă, fenomenul sectar în Occident, serbarea datei Paștilor, Sfîntul și Marele Sinod Panortodox, etc.

■ Sîmbătă, 30 iulie 1988, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a slujit Sf. Liturghie în bisericuța de lemn de la așezămîntul Arhiepiscopiei Sibiului din stațiunea montană Păltiniș, cu care ocazie a hirotonit întru diacon pe tînărul teolog Petian Mihai.

■ Duminică, 31 iulie 1988, Î. P. S. Mitropolit Antonie a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în catedrala mitropolitană din Sibiu, hirotonind întru diacon pe licențiatul în teologie Pavel Aurel, iar întru preot pe C. diacon M. Petian, pentru parohia Hașag, prot. Sibiu.

La priceasnă Î. P. S. Sa a rostit un bogat și ziditor cuvînt de învățătură.

CLUJ

■ *Duminică, 19 iunie 1988,* Î. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, a săvîrșit resfințirea bisericii din filia Tălieni, parohia Măguri Răcătău, prot. Huedin, jud. Cluj, reparată capital în interior și exterior în ultimii ani și îmbrăcată într-o reușită pictură prin jertfelnicia vrednicilor credincioși și prin purtarea de grijă a harnicului preot-paroh Gheorghe Danci.

■ *Duminică, 19 iunie 1988,* P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în parohia Sănduleștl, prot. Turda, păstorită cu vrednicie de preotul Iosif Felvinți, care pentru activitatea pastorală depusă în cei peste 10 ani de preoție a fost distins și hirotesit „iconom".

■ *Duminică, 26 iunie 1988,* P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în parohia Podeni, prot. Turda, păstorită cu vrednicie de preotul Teodor Regoș.

La sfîrșitul Sf. Liturghii P. S. Iustinian a rostit cuvînt de învățătură.

■ *Miercuri, 29 iunie 1988,* P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în parohia Simboieni, prot. Dej, jud. Cluj, păstorită cu vrednicie de harnicul preot Gheorghe Mureșan. Cu acest prilej a fost binecuvîntată și noua casă parohială construită de curînd.

La sfîrșitul Sf. Liturghii P. S. Iustinian a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

■ *Sîmbătă, 2 iulie și Duminică 3 iulie 1988,* Î. P. S. Arhiepiscop Teofil a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în Catedrala arhiepiscopală din Cluj-Napoca, hirotonind întru diacon și preot pe licențiatul în teologie Bica Radu Gavril pe seama parohiei Pădureni, prot. Cluj.

■ *Duminică, 3 iulie 1988,* P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvîrșit resfințirea bisericii din parohia Șieuț, prot. Bistrița, reparată capital în interior și exterior și împodobită cu o frumoasă pictură executată de pictorul Gheorghe Croitoru prin jertfelnicia bunilor credincioși și cu purtarea de grijă a vrednicului preot Aurel Macarie, care a fost distins și hirotesit „iconom".

La sfîrșitul Sf. Liturghii arhierești P. S. Iustinian a rostit un frumos cuvînt de învățătură.

■ *Duminică, 10 iulie 1988,* Î. P. S. Arhiepiscop Teofil a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în parohia Seini, prot. Baia Mare, jud. Maramureș, păstorită cu multă vrednicie de preotul Gheorghe Pop, care pentru osteneala depusă în ogorul Domnului în cei 20 de ani de pastorație a fost distins cu rangul de „iconom stavrofor". Cu această ocazie a fost binecuvîntată și noua casă parohială construită în ultimii ani.

La sfîrșitul Sf. Liturghii arhierești Î. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

■ *Duminică, 10 iulie 1988,* P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în biserica parohiei Palatca, prot. Cluj, păstorită cu vrednicie de tînărul preot Liviu Cosma.

La sfîrșitul Sf. Liturghii P. S. Iustinian a rostit cuvînt de învățătură.

■ *Duminică, 11 iulie 1988,* P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvîrșit resfințirea bisericii din parohia Cupșeni, prot. Lăpuș, jud. Maramureș, reparată capital în interior și exterior prin jertfelnicia credincioșilor, cu ajutoare din partea Arhiepiscopiei Clujului și prin purtarea de grijă a harnicului preot Samoilă Nodiș, care pentru activitatea desfășurată în această parohie a fost distins și hirotesit „iconom"

La sfîrșitul Sf. Liturghii, P. S. Iustinian a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

ORADEA

■ *Vizită arhierească.* — În zilele de 4 și 5 mai 1988, P. S. Episcop Emilian Birdaș al Alba Iuliei, însoțit de colaboratori de la Centrul eparhial și de protopopii din eparhie, a făcut o vizită de prietenie Prea Sfințitului Episcop Vasile. În cinstea distinșilor oaspeți, s-a oficiat un Te-Deum în Paraclisul episcopal, de față fiind și membrii Permanenței Consiliului eparhial al Episcopiei Oradiei și salariații Centrului eparhial. Cei doi ierarhi au ținut cuvîntări ocazionale, după care s-a servit o agapă.

Cu acest prilej, oaspeții au vizitat noile realizări de la Centrul eparhial din timpul arhipăstoririi P. S. Episcop Vasile: pictura în frescă a Paraclisului episcopal, Muzeul eparhial, Atelierul de lumînări, Căminul preotesc, Biblioteca eparhială și fresca din casa scărilor de la reședința episcopală, cu momentele de seamă din istoria poporului român, de la Decebal și Traian pînă la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia și intrarea armatei române în Oradea (20 aprilie 1919). De asemenea, a fost vizitată Catedrala episcopală (Biserica cu Lună), îmbrăcată recent cu pictură în frescă și sala memorială „Episcop Roman Ciorogariu", de la această biserică, unde se păstrează chipul lui Horea, ce a fost pictat în 1816 la chela de boltă de pe arcada iconostasului Bisericii cu Lună. La fel, a fost vizitată și Biserica „Sf. Ierarh Nicolae" (catedrala II), și ea recent restaurată în interior și exterior, precum și biserica parohială din cartierul C.F.R.

În drum spre Alba Iulia, a fost vizitată Mănăstirea Izbuc, cu noile realizări din ultimii trei ani. Aici, la despărțire, P. S. Episcop Emilian, declarîndu-se încîntat de tot ce a văzut și mulțumind pentru buna primire, l-a invitat pe P. S. Episcop Vasile să facă o vizită la Centrul eparhial al Episcopiei de Alba Iulia. Acceptînd cu plăcere invitația, ierarhul gazdă a exprimat calde mulțumiri pentru vizita efectuată.

VIRTUTE ȘI PĂCAT

Ne aflăm în postul Sf. Marii, perioadă specială de a medita asupra a două lucruri extrem de importante în viața noastră creștinească: virtute și păcat.

Cînd rostim aceste cuvinte ne gîndim la două realități cu totul diferite și opuse. Înțelegem, prin păcat, încălcarea cu voie liberă a legilor morale ale sufletului și ale trupului, exprimate în legile dumnezeiești (I Ioan 3, 4).

Virtutea este fugă de patimi, „luptă duhovnicească", „bărbăție". Ea este activitatea statornică întru transmiterea binelui, actualizare a credinței și a harului primit în Taina Sfîntului Botez.

În vreme ce păcatul este cădere în cele contra firii, dezordine între trup și suflet, robie interioară, rău imens prin efecte, „floare de moarte", virtutea creștină înseamnă libertate duhovnicească, nepătimire, înălțare a vieții.

Ca abatere de orice fel de la voia lui Dumnezeu, păcatul este, în esență, unul singur: încălcare a legilor morale scrise și nescrise. Virtutea este și ea una: biruință asupra poftelor rele din noi înșine, a ispitelor și încercărilor ce vin de la oameni și de la diavol. Totuși, din punctul de vedere al conținutului, atît păcatul cît și virtutea sînt foarte complexe. Iată unele fețe ale acestei răni grozave care este păcatul, în opoziție cu virtutea care, întotdeauna, se află în slujba funcționării normale a întregului organism uman și social.

Păcatul este cu atît mai grav cu cît mai nobilă este virtutea căreia i se opune. Din acest punct de vedere mîndria se află în fruntea tuturor păcatelor (Isus Sirah 10, 13). Ea constă în falsa apreciere de sine. Din mîndrie se naște spiritul de dominație. În ea se află rădăcinile agresivității, ale războiului, ale fățărniciei. Sub variate, multiple și infinite forme, fățarnicul crede că poate înșela atotștiința lui Dumnezeu.

Antidotul mîndriei este virtutea smereniei. Ea constă în dreapta cunoaștere de sine, recunoaștere a limitelor, a neajunsurilor și defectelor din noi înșine. Această însușire a smereniei slujește progresul, idealul de desăvîrșire individuală și de necontenită perfectare a relațiilor sociale. Sf. Părinți ne spun că orice virtute izvorăște din smerenie și își păstrează valoarea ei mîntuitoare numai practicată în simțămîntul smereniei. „Cu darul lui Dumnezeu sînt ceea ce sînt" (I Cor. 15, 10), recunoaște creștinul odată cu Sf. Ap. Pavel.

Păgubitor este păcatul lăcomiei. Necumpătarea este punctul de plecare al patimilor, începutul lor. Ea duce la pierderea prematură a sănătății trupești și sufletești.

Rod al exageratei și greșitei iubiri de sine, excesul în consumul de băuturi alcoolice are ca efect un dezechilibru fizic și psihic. Beția conduce la atitudini huliganice, slăbește memoria, strîmbă modul de a judeca, tulbură liniștea familiei, pacea obștei, corecta colaborare în muncă. Cel stăpînit de această patimă pierde pudoarea, rostește „cuvinte fără de măsură", se angajează în bătăi, în crime. Bețivul ajunge, adesea, o adevărată epavă omenească. Din experiența amară a lăcomiei de băuturi alcoolice se impune cu tărie, remediul: „Ori nu bea peste măsură, ori să fugi de băutură"! În ferma și salvatoarea hotărîre, creștinul trebuie ajutat și de colaborarea comunității vieții creștine.

Împotriva abuzului de orice fel, învățătura Bisericii noastre recomandă virtutea cumpătării. Ea este cale de mijloc între extreme. „Toate să se facă cu cuviință și după rînduială" (I Cor. 14, 40), zice Sf. Ap. Pavel.

Cumpătarea presupune autocontrolul asupra cerințelor firești în toate împrejurările vieții: la mesele individuale curente și la cele festive, în călătorie, în vizită, în concediu. Cel cumpătat dovedește bun gust și în cuvînt, în ținuta vestimentară etc.

Cumpătarea nu trebuie confundată cu zgîrcenia. Zgîrcitul are un suflet aspru, învîrtoșat, o inimă secătuită de iubire. Deși are posibilitate să dăruiască, nu dăruiește.

Virtutea care se opune zgîrceniei este mila, generozitatea, compătimirea lucrătoare. Creștinul generos dăruiește cu plăcere și împlinește lipsurile materiale și spirituale ale semenului pe măsura puterilor sale. El face, din cel ajutat, apărător, bună călăuză spre împărăția lui Dumnezeu.

Păcatul egoismului se constituie în cel mai primejdios vrăjmaș al omului. Prin natura sa egoismul este antiuman. El vatămă ființial viața individuală și o ruinează pe cea socială. Subestimarea aproapelui, disprețul față de om, răutatea, lașitatea, fățărnicia, ambițiile meschine sînt trăsături deosebit de grave ale egoismului. Ele se opun virtuții iubirii care cuprinde, în sine, un alt mănunchi de virtuți.

Iubirea este călăuză a voinței spre binele aproapelui, spre fericirea lui. Transpunere în altul! Răspundere supremă pentru bucuria altuia în numele omului ca fiu al lui Dumnezeu după har. Iubirea este împlinirea tuturor legilor, participare intimă și conștientă la valorile supreme ale vieții.

În lupta împotriva păcatului noi știm că fără ajutorul Mîntuitorului „nu putem face nimic". El ne ajută, prin puterea sfințitoare dată Bisericii, să ne angajăm ființa în practicarea virtuților. În Biserică auzim cuvîntul blînd, eliberator: „Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos să te ierte pe tine fiule!"... „Iată, te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai greșești ca să nu-ți fie ceva mai rău" (Ioan 5, 14). În Biserică, prin Sf. Taină a Spovedaniei, a Sfintei Cuminecături, prin toate rînduielile ei sfinte și sfințitoare, gîndul, cuvîntul și fapta noastră se întăresc în direcția desăvîrșirii și împlinirii făgăduințelor privitoare la viețuirea veșnică împreună cu Hristos Domnul, Mîntuitorul sufletelor noastre.

Pătrunși fiind de uriciunea păcatului și frumusețea virtuții, de puterea destrămantă, pentru ins și societate, a păcatului și de rolul ziditor al virtuții, să luptăm din răsputeri, ajutați fiind precum am văzut și de Sus, împotriva păcatului și să ne angajăm cu toată ființa pe calea virtuții, roditoare de atîtea bucurii, aici și-n veșnicie.

Pr. *Gh. Rățulea*

Din Sfînta Scriptură:

— „Cînd se înmulțesc cei buni, poporul se bucură" *(Prov. 29, 2)*

— „Cuvîntul vostru să fie ceea ce este da, da și ceea ce este nu, nu, iar ceea ce este mai mult decît acestea de la cel rău este" *(Matei 5, 37)*

— „O pîine, un trup sîntem noi cei mulți" *(I Cor. 10, 17)*

— „Nimic să nu faceți din duh de învrăjbire sau de mărire deșartă" *(Filip. 2, 3)*

Semnalăm... Semnalăm...

● *Fanatismul:* „ce va să zică rîvna neadevăratei credințe"; *Superstiția:* „ce va să zică credința deșartă" *(„Albina", 8, 1987, p. 9).*

Definiții date de I. Budai-Deleanu. Superstiției îi zicea: „suprăsticiune". Definiția însă e bună și pe înțeles și astăzi!

În același număr cîteva considerații asupra lui Torna, torna, fratre *(Teofilact Simocata, anul 630), ca primă atestare de limbă română (Asist. univ. dr. Constantin Dominte) și precizarea că* filistenii *din Biblie au existat ca popor atestat istoricește.*

Cine caută, află!

● „Bunătatea, relație respectuoasă și firească între persoane", *se intitulează un eseu publicat de prof. D. Stăniloae în revista „Ramuri" (nr. 7, 15 iulie 1987, p. 6).* „Bunătatea e animată de dorința de a face o altă conștiință să se bucure de bunătatea ce i-o comunică. Și e unită cu bucuria celui ce o comunică de bucuria celui ce o primește și a celui ce o primește, că cineva e atent cu sine".

Cît de puțin îi trebuie unui om ca să se bucure și cît de mult înseamnă acest puțin! Părintele Stăniloae ne vorbește dintr-o experiență duhovnicească ajunsă din tinerețe la vîrsta și înțelepciunea psalmistului și a autorului Proverbelor!

● *Ion Druță e un mare prozator din stirpea lui Sadoveanu. De curînd a apărut la „Cartea românească" volumul său (cu opere selective) intitulat* Clopotnița *(1988), volum îngrijit de Elena Siupiur. Pe cît de mare prozator, e tot atît de mare dramaturg. Unele din piesele lui țin afișele teatrelor de ani de zile. Chiar și la Paris. O destăinuire de scriitor în „Literatura și Arta" (nr. 28, 1987) ne ajută să-l înțelegem și să-l iubim și mai mult. Ea e intitulată:* „Povară, sau tezaur sfînt?" *— și e vorba de limba maternă:* „Viitorul limbii noastre depinde de ce vor hotărî fiecare din noi, și în ce măsură vom rămîne credincioși celor hotărîte". *Da!*

● *În 1781 Sava Popovici din Rășinari a făcut o copie după* Învățăturile lui Neagoe Basarab, *pe care a și ilustrat-o, fiind de altfel singura copie cu ilustrații a celebrei capodopere. Ea se află la Biblioteca Academiei (v. „Magazin istoric", XXI, 8, 1987, p. 27). Un fragment din Învățături a publicat și „Telegraful Român" în trecut.*

Învățăturile au circulat pe tot întinsul pămîntului românesc fiind de folos principilor ca o inițiere în arta diplomației și în știința ceremoniilor, dar și poporului de rînd, clericilor și monahilor ca manual de spiritualitate și inițiere în isihie.

● *Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic, editat de Episcopia Rîmnicului și Argeșului, sub îndrumarea P. S. Episcop Gherasim Cristea, publică printre altele studiul:* „Două secole de la apariția primei gramatici românești" *(semnat de pr. Ion Bălăceanu), fiind vorba de gramatica lui Ienache Văcărescu, publicată la Rîmnic în 1787. Un studiu doct semnat de N. Ologu:* „Circulația cărții vechi rîmnicene" *(p. 79—93). Îndrumătorul mai conține și alte lucrări noi și interesante.*

● *Theodor Codreanu ne descoperă în Mihai Cimpoi „Un eminescolog modern" („Luceafărul" XXX, 29, 1987, p. 8), autor al unei cărți intitulate: NARCIS ȘI HYPERION (Chișinău, ed. I, 1979, ed. II, 1986). Ne convinge.*

● *Episcopia Romanului și Hușilor a scos de sub tipar cel de-al treilea „ÎNDRUMĂTOR BISERICESC, MISIONAR ȘI PATRIOTIC" (Nr. 3, 1987, 166 p.), sub îndrumarea P. S. Episcop Eftimie Luca. P. S. Sa semnează un studiu intitulat: „Sfinții Părinți despre slujirea și comportarea preotului", prețios îndrumar pentru slujitorii altarelor. La rubrica* „File de cronică", *pr. prof. Al. I. Ciurea scrie despre Ștefan cel Mare și despre luptele de la Mărășești, Mărăști și Oituz, pr. Scarlat Porcescu despre biserici monumente istorice din Roman, pr. Constantin Mardare despre Decebal. Volumul mai cuprinde știri bisericești, versuri (Ioan Alexandru), învățături ortodoxe ș.a.*

E un Îndrumător *care răspunde titlului.*

● *„Studentul de odinioară, captivat de orele de* Lectura Dantis *ale profesorului Alexandru Marcu, tînărul avînd în buzunarul de sus al tunicii militare un exemplar din* Divina Comedie, *„ca o supremă aspirație către luminile iradiante ale culturii, care nu pot fi stinse de nici un cataclism", persistă semnificativ în Alexandru Balaci de astăzi" („Cronica", XXII, nr. 32, 1987. p. 4).*

Constantin Ciopraga despre Alexandru Balaci și cartea sa ÎN FLUXUL SPIRITUALITĂȚII (ed. Eminescu), carte care oferă culturii române studii valoroase despre Alessandro Manzoni, Giosuè Carducci, G. Pascoli, L. Pirandello, Quasimodo, Pasolini, Zanzotto ș.a. Partea a doua a cărții înscrie în fluxul spiritualității pe românii Vasile Pârvan, Panait Istrati, Camil Petrescu, Arghezi, Nichita Stănescu și, bineînțeles, pe Alexandru Marcu, multă vreme uitat, deși fusese la vremea lui „marele" italienist. Alexandru Balaci îi continuă opera și iubirea.

● *Regretatul Vasile Drăguț a identificat la Ocna Sibiului după lucrările de restaurare — decise de noi și urmărite împreună cu Vasile Drăguț — un tablou votiv, alcătuit din două portrete de aceeași mare valoare istorică: al lui Mihai Viteazul și al lui Constantin Brîncoveanu. Interesul său s-a îndreptat, firesc, spre cel dintîi, atestînd o ctitorie mai veche cu un secol, Brîncoveanu fiind doar re-ctitoritorul.* „Portretul lui Mihai Viteazul de la Ocna Sibiului este un adevărat manifest al istoriei" *încheia Vasile Drăguț, cu bucuria de a aduce o probă în plus a prezenței Marelui Unificator și sub forma aceasta de ctitor de biserici în Transilvania. Că celălalt personaj e Constantin Brîncoveanu, ne-o spune inscripția care îl numește ca atare. Tot o prezență peste munți, aici, departe, în jurul Sibiului, nu numai în Făgăraș. Trebuie să ne amintim de aceasta în anul cînd sărbătorim 300 de ani de la urcarea lui pe tronul Țării Românești.*

Studiul lui Vasile Drăguț se intitulează: „Portretul lui Mihai Viteazul de la Ocna Sibiului" *(în rev. „Arta", an. XXXIV, nr. 1, 1987, p. 37—38), la care noi vom adăuga:* „Și al lui Constantin Brîncoveanu"!

● *Vasile Andru, autor al multor cărți — romane îndeosebi, crede că romanul veacului viitor va fi, ca mărime, în raport de 1:8 față de romanul realist tradițional. În loc de 1000 de pagini, va fi de 125. Prin alte părți experiența a început mai demult. Gide, de pildă. La noi chiar Vasile Andru. Acesta e pentru calitate mai mult decît pentru cantitate. După domnia sa merită să rupi frumusețea tăcerii, numai pentru ceea ce* face să sporească sufletul *(interviu cu Dumitru Brădățean,* Pagini bucovinene, *VI, nr. 8, 1987, supliment la „Convorbiri literare" 8, 1987).*

Filocalic. Și adevărat. Vorba multă...

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. *Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi,* Arhid. *Gheorghe Papuc,* Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea,* Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA", sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poștală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 şi 15 septembrie 1988 Nr. 33—34 şi 35—36/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Eforturi spre unitatea creştină prin mişcarea ecumenică

Mişcarea ecumenică propriu-zisă a început mai de mult. Din 1948 ea s-a concretizat într-o organizaţie care s-a numit „Consiliul Mondial al Bisericilor", în engleză, WORLD COUNCIL OF CHURCHES. În limba franceză s-a tradus prin „Conseil Oecuménique des Eglises", *ecumenic* având tot sens de universal, de la OIKUMENE. Conferinţe cu caracter intercreştin avuseseră loc înainte de 1948 şi ele au pregătit de fapt calea *Consiliului* organizat în 1948.

Astfel, în 1910 a avut loc *Conferinţa mondială misionară* de la Edinburgh (Scoţia), iar în 1911 a avut loc la Constantinopol Conferinţa *Federaţiei creştine mondiale a studenţilor*. În 1920 Patriarhia de Constantinopol a dat o *Enciclică*, chemînd la organizarea unei „Ligi a Bisericilor". În anul 1925 s-a organizat la Stockholm Conferinţa Mondială creştină *Viaţă şi Lucrare* (Life and Work). În 1927 a avut loc Conferinţa mondială *„Credinţă şi Constituţie"* (Faith and Order), la Lausanne (Elveţia). În 1937 o conferinţă organizată de *Life and Work*, la Oxford (Anglia) cu tema: „Biserică, Comunitate şi Stat", a decis să se unească cu Faith and Order, în vederea creării Consiliului Mondial al Bisericilor. Au mai avut loc şi alte Conferinţe, precum în 1938 *Conferinţa Mondială Misionară* de la Tambaram. Dintre personalităţile care au luptat pentru o mişcare ecumenică unitară, trebuie amintiţi Ghermanos Strenopoulos, arhiepiscop ortodox de Theyatira (Anglia), care a luat parte la Conferinţa din 1911, J. R. Mott (S.U.A.), arhiepiscopul Nathan Söderblom (Suedia), profesorul Joseph H. Oldham (Scoţia), William Temple, arhiepiscop de Canterbury (mort în 1944), Charles H. Brent (Canada, mort în 1929) ş.a.

În 1938 *Faith and Order* şi *Life and Work* s-au adunat la Utrecht, în Olanda, cu intenţia de a înfiinţa *Consiliul Mondial al Bisericilor*. Willem A. Wisser't Hooft a fost invitat să fie secretar general al viitoarei organizaţii. Se planificase Adunarea generală pentru luna august 1941. Proiectul a fost zădărnicit de izbucnirea celui de al doilea război mondial.

Ideea s-a reluat după război. După multe tratative s-a organizat prima Adunare Generală la Amsterdam şi, la 23 august 1948, 147 de Biserici, cu 351 de delegaţi, au decis înfiinţarea *„Consiliului Mondial al Bisericilor"*. Numele i-a fost dat de un ecumenist din Statele Unite, Samuel McCrea Cavert, care l-a propus „cu timiditate". *„De ce nu? Este exact ceea ce ne trebuie şi ceea ce vrem"*, a răspuns Arhiepiscopul de Canterbury, William Temple. Şi aşa a rămas.

Trebuie să notăm totuşi că majoritatea Bisericilor care au decis înfiinţarea Consiliului Mondial al Bisericilor, la Amsterdam, au fost protestante. Ideea iniţială însă a pornit de la ortodocşi. Aceasta se ştie şi se recunoaşte de către toţi. (Vezi, *And so set up signs . . .*, rev. „One World", nr. 138, sept. 1988. p. 8). Ortodocşii n-au fost totuşi la Amsterdam în calitate de membri oficiali. Cu o lună înainte, o Conferinţă consultativă ortodoxă ţinută la Moscova, a considerat că mişcarea se structura prea mult *pe social şi pe politic*, şi că urmărea o *Biserică ecumenică*, o *Super-Biserică*. Patruzeci de ortodocşi au participat totuşi din partea Bisericilor de limbă greacă, din partea unor Biserici din Statele Unite, şi din Exarhatul rus din Europa occidentală. Abia în anul 1961, la a treia Adunare Generală de la New-Delhi (India), mai multe Biserici ortodoxe au devenit oficial membre ale Consiliului Ecumenic. Din partea Bisericii Ortodoxe Române, delegaţia a fost condusă de Mitropolitul Moldovei şi Sucevei Iustin Moisescu. Biserica romano-catolică a rămas până azi în afara Consiliului deşi, în unele Comisii participă, (ex. Credinţă şi Constituţie) şi la multe evenimente ecumenice îşi trimite observatori, mai ales după Conciliul II Vatican.

Lucrările au fost clarificate chiar la Amsterdam, cu privire la statutul noii Organizaţii. Wisser't Hooft a precizat: *Sîntem un Consiliu al Bisericilor, nu Consiliul Bisericii nedespărţite*. El a văzut în pluralitatea Bisericilor o anomalie, arătînd că scopul Consiliului este tocmai încercarea de depăşire a acestei anomalii.

La Amsterdam au apărut şi primele tensiuni între Est şi Vest, timpul fiind încă prea aproape de sfîrşitul celui de-al doilea război mondial. Ele au continuat şi după aceea. Dincolo de acestea însă, la Amsterdam s-a respins războiul ca mijloc de soluţionare a conflictelor, socotindu-l ca fiind *contrar voinţei lui Dumnezeu*. Un duel de principii a avut loc atunci între americanul John Foster Dulles şi cehul Joseph Hromadka, dar el a fost atenuat şi redus în cele din urmă printr-o declaraţie comună a întregii Adunări: *„Intenţionăm să rămînem împreună"*, sintagmă formulată de Kathleen Bliss, care a scris mai apoi o carte: *„Slujirea şi statutul femeilor în Biserică"*.

După Amsterdam a urmat *a doua Adunare Generală de la Evanston*, S.U.A. (1954). Tema la Amsterdam fusese: „Dezordinea omului şi planurile lui Dumnezeu". Era după război şi tema dezordinii se impunea de la sine. La Evanston tema a fost: „Hristos — speranţa lumii". Au participat 161 Biserici membre, prin 502 delegaţi. Între timp au apărut personalităţi noi: Frauklin Clark Fry, Ernst Payne, Otto Dibelius, George Bell ş.a. În 1955 a murit John R. Mott. Printre tineri s-a remarcat Philip Potter, viitor secretar general. La Evanston au participat şi 29 de ortodocşi, între cei 502 delegaţi. Copleşiţi de protestanţi, ei au făcut declaraţii separate, afirmîndu-şi propria doctrină şi exprimîndu-şi rezervele faţă de unele rapoarte.

Adunarea de la Evanston s-a desfăşurat într-o atmosferă de criză mondială şi de mari incertitudini, chiar în U.S.A. unde se ţinea Adunarea. Era epoca „vînătorilor de vrăjitoare", cînd senatorul Joseph McCarthy devenit un fel de mare inchizitor cu puteri discreţionare, trimitea în judecată pe toţi cei cu vederi de stînga. La Adunare a vorbit şi preşedintele Eisenhower, în jurul temei rugăciunilor pentru pace. O declaraţie interesantă a făcut Dag Hammarskjöld, secretar general al Organizaţiei Naţiunilor Unite: *„Crucea, deşi este unicul fapt pe care Bisericile creştine îşi fundamentează speranţa, nu ar trebui să-i despartă pe cei care au credinţă creştină, de ceilalţi, ci să fie acel element din viaţa lor care să-i îndemne să întindă mîna oamenilor de alte credinţe, cu simţămîntul frăţiei universale pe care sperăm să-l vedem reflectat într-o lume de naţiuni cu adevărat unite"*.

Aceasta va deschide mai tîrziu uşa relaţiilor consiliului cu alte credinţe şi ideologii.

Între timp ortodocşii şi-au reconsiderat poziţia. Declaraţia de la Toronto (1950) i-a asigurat că în mod clar Consiliul Mondial al Bisericilor nu este o Super-Biserică, şi că fiecare Biserică îşi păstrează identitatea proprie, şi libertatea de a adera sau nu la hotărîrile Consiliului. În 1955 Patriarhul ecumenic Athenagora a numit un reprezentant permanent al Patriarhiei ecumenice pe lîngă Consiliu. În 1959 Biserica Ortodoxă Rusă a trimis un observator la lucrările Comitetului Central în insula Rhodos. Prima Conferinţă panortodoxă din Rhodos a hotărît să adere la Mişcarea ecumenică şi chiar să intre în Consiliul Ecumenic. Aşa s-a făcut că, în 1961, la a treia Adunare Generală de la New Delhi, Bisericile ortodoxe din Rusia, România, Bulgaria şi Polonia au intrat în Consiliul Mondial al Bisericilor. Mai apoi au intrat şi toate celelalte.

Tema de la New-Delhi a fost: „Iisus Hristos — lumina lumii". Numărul Bisericilor membre, 197, cu 577 de delegaţi. Printre personalităţile care s-au remarcat în această perioadă, pot fi adăugaţi Arhiepiscopul de Canterbury Michael Ramsay, Mitropolitul Iakovos al Americii, Mitropolitul Iustin Moisescu al Moldovei şi Sucevei, pastorul Martin Niemoeller socotit aproape erou naţional în Germania, pentru că se opusese lui Hitler şi fusese condamnat la gazare, fiind salvat în ultimul moment de trupele aliate ş.a., aceştia de mai sus fiind aleşi membri în Comitetul central. Primul ministru al Indiei J. Nehru s-a adresat Adunării Generale. Samuel McCrea Cavert, pe care l-am pomenit mai înainte, a remarcat atunci că *„Bisericile sînt determinate nu numai să rămînă împreună* (cum s-a zis la Amsterdam), *şi să crească împreună* (cum s-a zis la Evanston), *ci să intre împreună în lupta mondială pentru dreptate socială şi pentru pace internaţională"*.

La New Delhi s-a contopit în *Consiliul Mondial al Bisericilor* şi *Consiliul Misionar Internaţional*, pe care ortodocşii l-au bănuit întotdeauna de prozelitism. Au participat şi observatori romano-catolici. Adunarea Generală de la New Delhi a revizuit şi *Bazele* apartenenţei la Consiliul Mondial al Bisericilor, precizînd, la cererea ortodocşilor, că orice Biserică membră trebuie să creadă *cel puţin* în Sfînta Treime.

După New Delhi a urmat Conciliul al II-lea Vatican, convocat de Papa Ioan al XXIII-lea, după ce îl anunţase la Crăciunul anului 1961. În 1965 Cardinalul Augustin Bea a vizitat Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi s-a stabilit un *Grup Comun de lucru*. În 1963 avusese loc Conferinţa mondială „Credinţă şi Constituţie" (Faith and Order) la Montreal, acum în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor. Ortodocşii au luat parte activă. Au insistat asupra preoţiei de succesiune apostolică. S-au ivit primele discuţii despre hirotonia femeilor, ridicate de Quakeri. S-a discutat de asemenea despre Tradiţie şi tradiţii. Cînd s-a spus *„Tradiţia este Evanghelia însăşi, transmisă din generaţie în generaţie în şi de către Biserică, adică este Hristos însuşi prezent în viaţa Bisericii"*, s-a dat o definiţie incompletă şi, desigur, inacceptabilă pentru ortodocşi.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

(Continuare în pag. a 4-a)

TELEGRAMĂ

Excelenţei Sale,

Domnului NICOLAE CEAUŞESCU

Preşedintele Republicii Socialiste România

Bucureşti

Cu prilejul celei de a 44-a aniversări a zilei naţionale a Republicii Socialiste România, membrii Sfîntului Sinod şi noi personal, dimpreună cu clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române, cu profund respect, aleasă stimă şi deosebită cinstire, îşi îndreaptă gîndurile către Domnia Voastră, vlăstarul cel mai strălucit al acestui neam, care aţi odrăslit în sînul lui, V-aţi identificat cu idealurile lui şi aţi dat viaţă celor mai înalte aspiraţii ale înaintaşilor, ridicînd pe cele mai înalte culmi viaţa materială şi spirituală a întregii naţiuni, făcînd cunoscut pretutindeni mesajul de pace al ţării noastre, buna înţelegere şi conlucrare frăţească cu toate popoarele lumii.

Rugîndu-vă să binevoiţi a primi prinosul nostru de aleasă cinstire, găsim fericitul prilej de a Vă mulţumi în modul cel mai călduros pentru larga înţelegere pe care o arătaţi desfăşurării activităţii Bisericii noastre, în condiţiile unei depline libertăţi religioase şi Vă asigurăm că Biserica Ortodoxă Română va continua să sprijine cu sporită rîvnă, prin ierarhii, preoţii şi toţi credincioşii ei, munca neobosită pe care întregul popor, sub înţeleapta şi clarvăzătoarea conducere a Domniei Voastre, o depune pentru zidirea vieţii tot mai fericite în patria noastră dragă şi pentru statornicirea unei păci trainice în întreaga lume.

Înscrisă cu litere de aur în istoria naţională şi în conştiinţa întregului nostru popor, ziua de 23 August — sărbătoarea noastră naţională — ne oferă prilejul de a Vă adresa cele mai sincere urări de sănătate şi fericire, fiind pe deplin încredinţaţi că strădaniile pe care le depuneţi în fruntea poporului, pentru zidirea vieţii celei noi în România, reprezintă garanţia sigură a împlinirii aspiraţiilor legitime de pace, civilizaţie, bunăstare şi progres, ale tuturor cetăţenilor ţării.

† TEOCTIST,
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

GÎNDURI DESPRE AUREL VLAICU

„Datoria noastră este să planăm deasupra micimilor omeneşti. Şi această datorie trebuie să şi-o îndeplinească cu atît mai mult aviatorii. Menirea lor nu este să planeze?"

Astfel îşi definea vocaţia sa spirituală de zburător Aurel Vlaicu în articolul „Impresii din văzduh" apărut în revista „Flacăra" din 20 oct. 1911.

Detaşarea deasupra cotidianului, structurată ca o aleasă superioritate morală, înălţată peste frămîntările pămînteşti, l-au înscris în istorie ca pe un vizionar al ştiinţei şi tehnicii, dominat, încă din copilărie, de seninătatea şi optimismul credinţei în Dumnezeu.

Intuind în copilul lor Aurel existenţa unei pronunţate înclinări spre învăţătură, vrednicii săi părinţi s-au hotărît să-l dea la şcoală. Ar fi dorit să-l vadă învăţător sau preot în sat. Erau împlinirile cele mai înalte spre care năzuiau ţăranii ardeleni pentru fii lor, spre a-i scoate din nesfîrşita şi dureroasa trudă a urmaşilor de iobagi.

Dar şcoala îi revelează perspicacelui adolescent valoarea pozitivă a fizicii, a geometriei şi matematicilor. Precizia şi sobrietatea ştiinţelor, grefate pe fondul său cald şi luminos, îi vor determina viaţa lui de demiurg al zborului.

Din copilărie, de la iscoditoarea sa privire asupra zborului păsărilor şi cocorilor peste şura şi pomii din grădina casei, de la căutarea neastîmpărată a unui irealizabil, „Perpetuum mobile", la „şurubăriile şi sîrmăriile" care constituiau fiecare cîte „o silabă" din gîndurile lui, elevul Aurel Vlaicu de la liceul din Orăştie şi apoi de la Sibiu, îşi făurea un vis: să zboare asemeni păsărilor. Cu strălucire de patimă în ochii vii şi negri, visul devine o ameţitoare obsesie în anii studenţiei, conturîndu-se în posibile împliniri la terminarea politehnicii din München.

Ajuns la uzinele de automobile din Rüsselsheim, inginerul Aurel Vlaicu „va voi" să se desprindă de pămînt cu propriile-i aripi şi mijloace. Stăpînit de îndărătnicia constructivă a ţăranului ardelean, înzestrat cu o excepţională îndeminare, Aurel Vlaicu crede în reuşita vocaţiei sale ştiinţifice şi a împlinirii ei în mod firesc, aşa cum crede el însuşi şi toţi ai lui în fireasca supunere faţă de credinţa în Dumnezeu.

Perspectiva realizării invenţiei îi creează însă un sever proces de conştiinţă. Intelectualii români transilvăneni se găseau, la începutul secolului nostru, într-o pronunţată stare de maturitate politică. Conduşi în acţiunile lor de îndemnul conştiinţei naţionale, ei îşi îndrumau toate faptele majore în folosul neamului românesc. Realizarea avioanelor fiind pe atunci la început de drum, ea aducea nu numai prestigiu ci şi foloase materiale statelor respective. De aceea Aurel Vlaicu se hotărăşte să acţioneze pentru singura alternativă compatibilă cu conştiinţa lui şi în toamna lui 1908 îi scrie, din Rüsselsheim la Lugoj, prietenului Simionescu. „Acum vreau să mă apuc de maşina de zburat. Fabricantul e prieten cu mine, el mi-ar da parale să fac maşina, dar eu mai bucuros aş da invenţia Ţării Româneşti".

Consecvent gîndului, în preajma Crăciunului pleacă din Germania şi vine la Binţinţi. Spre regretul părinţilor, nu se întoarce nici dascăl nici preot, ci numai un inginer fără bani cu capul plin de multe planuri, aducînd o motocicletă, un gramofon pentru fratele Ion şi o ladă grea, încărcată de „sarsamuri".

Vizionarul avea nevoie de puterea ce o dă respiraţia şi atingerea pămîntului natal. Împreună cu fratele Ion, cel cu mîna de aur, realizează aeroplanul fără motor, care îi ajută să-i dea primul miraj al zborului cînd se ridică la 15 metri de pămînt, tras de trei cai pe care-i poartă la galop trei feciori din sat. Peste cîteva săp-

Viorel Cugereanu

(Continuare în pag. a 2-a)

LA ÎNĂLŢAREA SFINTEI CRUCI
— 14 septembrie —

Pentru întreaga lume creştină, Crucea este jertfelnicul pe care Mîntuitorul S-a adus pe Sine jertfă pentru mîntuirea noastră.

După Învierea şi Înălţarea la ceruri a Mîntuitorului, Sfinţii Apostoli şi cei împreună cu ei, au îngropat cu mare cinste în dealul Golgotei, crucea pe care S-a jertfit Mîntuitorul, iar împăratul Hadrian a poruncit să fie îngropate tot acolo, şi cele două cruci pe care fuseseră răstigniţi cei doi tîlhari, spre a zădărnici evlavia primilor creştini care urcau înălţimea Golgotei spre a se închina lemnului de viaţă dătător.

De la aceste întîmplări, se scurseseră trei veacuri. Creştinismul se întinsese cît însăşi imperiul roman. În ciuda sîngeroaselor persecuţii care înroşiseră arenele romane, Crucea lui Hristos cu a cărei putere se însemnau mulţimile de mucenici, era farul călăuzitor care lumina, nestins, calea celor ce păşeau spre Împărăţia lui Iisus . . .

În micile altare ascunse sau în catacombe, ca şi în inimile lor curate, semnul Sfintei Cruci era întărire şi bucurie vieţii pururea în Domnul.

În aceste vremuri, imperiul roman era împărţit în cel de Apus şi cel de Răsărit. La cîrma imperiului roman de Răsărit, veghea împăratul Constantin, fiul lui Constanţiu Clor, care, ca şi tatăl său, vădea o largă toleranţă faţă de creştini. Împotriva sa, se ridicase Maxenţiu, care stăpînea imperiul roman de Apus, cu o oaste mult mai numeroasă şi cu gînduri de cotropire.

† EMILIAN
Episcop de Alba Iulia

(Continuare în pag. a 2-a)

Cîntec pentru Ţara Românească

Peste Carpaţi un cîntec se revarsă
Şi niciodată n-o să se sfîrşească,
El e balada nemuririi noastre,
Un cîntec, pentru Ţara
Românească.

Sîntem aici cu piatra şi cu cerul,
Lîngă tezaur alţi vlăstari să
crească,
Din holde şi din fructe se înalţă
Un cîntec, pentru Ţara
Românească.

Cîte viltori ne-au sfîşiat ogorul
Noi am avut puteri să le oprească
Din flacăra duratei azi se naşte
Un cîntec, pentru Ţara
Românească.

Vin generaţii după noi anume
Eternitatea să ne-o dovedească.
S-aducă o ghirlandă de iubire,
Un cîntec, pentru Ţara
Românească.

Gheorghe Şora

CUVINTE DUHOVNICEŞTI

DESPRE SMERENIE, DESPRE AVVA MOISE ŞI DESPRE ALŢII

Toate virtuţile sînt în atenţia oamenilor duhovniceşti, dar cea care i-a preocupat cel mai mult pe toţi, fără excepţie, a fost întotdeauna *smerenia*. Aceasta e virtutea sfinţilor. E dovada bunei aşezări sufleteşti. E semnul celei mai înalte luciditâţi. E cîntarul înţelepciunii.

Contrariul smereniei e mîndria, orgoliul. Cel mîndru se compară cu alţii şi se găseşte mai bun pe sine. Cînd se compară, îi judecă pe ceilalţi, şi îi condamnă. Cel smerit bănuieşte întotdeauna ceva mai bun în altul, decît în sine. Cel smerit e deschis spre ceilalţi, deoarece crede întotdeauna că are ceva de învăţat de la dînşii. Cel mîndru crede că are doar de dat, şi cînd dă, dă de la înălţime, cu gînd înalt despre sine şi despre înţelepciunea sa. Cel ce primeşte de la cel mîndru, se simte mic, înjosit şi ruşinat. I se aruncă „înţelepciunea", cum arunci bănuţii în căciula cerşetorului, pîinea înaintea cîinelui.

Cel mîndru se laudă pe sine şi vrea să fie pururea lăudat de alţii. În bîntuie în măruntaiele minţii şi ale inimii, ca o furtună cumplită, ceea ce Sfinţii Părinţi numesc gîndul sau duhul slavei deşarte. Nu-şi află mulţumirea şi liniştea decît cînd i se spun cuvinte de laudă. E veşnic flămînd de laude. Chiar dacă la început ştie în sinea lui că nu le prea merită, auzindu-le într-una începe să le creadă şi cu cît i se spun mai multe, cu atît mai multe aşteaptă. Ajunge să-i urască pe cei care nu-l laudă.

Cel smerit se micşorează pe sine, înălţîndu-i pe alţii. Nu găseşte niciodată suficiente motive ca să-şi judece aproapele. Se judecă întotdeauna pe sine. Cel smerit îşi smereşte şi smerenia, spre a nu cădea în falsa smerenie, care apare atunci cînd smeritul nutreşte la adînc gîndul că e mai bun decît alţii, pentru că e mai smerit. Smerenia e smerenie numai cînd e adevărată. Şi e adevărată numai atunci cînd cel care spune despre sine că e mai neînţelept decît alţii, şi că e mai lipsit de daruri, o crede cu adevărat, şi o recunoaşte chiar cu părerea de rău că e aşa.

Smeritul care se împăunează cu smerenia sa, e un orgolios. Ştie că smerenia e la preţ bun, şi o aferă spre vînzare în schimbul laudelor, ca să audă despre sine: Cutare e smerit! Cînd îi place să audă aşa ceva, e semn că a şi căzut în slava deşartă şi smerenia lui e minciună de faţadă, de mormînt văruit, cum ar zice Mîntuitorul.

Poate că nimic nu e mai greu de deosebit la un om, decît mîndria de smerenie. E greu de deosebit la alţii, şi e tot atît de greu de deosebit în noi înşine. De aceea cei mai mulţi din Părinţii nevoitori întru ale desăvîrşirii, la întrebarea: care e cea mai mare virtute? — au răspuns: *discernămîntul, darul deosebirii gîndurilor!*

Marele război al celor ce s-au nevoit şi se mai nevoiesc să ajungă la măsura desăvîrşirii, e acela cu gîndurile care stau pe muchie de cuţit între smerenie şi orgoliu. Căci de îndată ce au săvîrşit o virtute, s-au şi simţit atacaţi de demonul mîndriei. De îndată ce au reuşit o măsură de smerenie, a apărut pe celălalt taler al balanţei aceeaşi măsură de mîndrie, dacă nu chiar mai mare. Ba chiar, întotdeauna mai mare. A zis unul din *Bătrînii* obişnuiţi cu acest război nevăzut: *„Ori de cîte ori un gînd de înălţare şi de mîndrie pătrunde în tine, scrutează-ţi pe loc conştiinţa şi controlează-te dacă ai împlinit toate poruncile, dacă îţi iubeşti duşmanii şi dacă suferi pentru greşelile lor, dacă te consideri un slujitor inutil şi cel mai păcătos dintre toţi. Şi chiar şi atunci nu-ţi face gînduri mari despre tine, ca şi cum ai fi desăvîrşit, ştiind că o astfel de cugetare distruge totul".* Iată unul din criteriile autocontrolului. Căci degeaba ne-ar controla alţii, dacă nu ne controlăm noi înşine.

Nu e uşor acest război cu gîndurile. Dar acesta e cel care purifică sufletul, şi-l face apt pentru împărăţia cerurilor.

Fiecare din cei care au încercat să biruie în acest război, după ce a întrebat pe cei mai iscuşiţi şi a învăţat Scripturile, şi-a găsit propriile mijloace şi arme, după firea şi înţelepciunea fiecăruia. Pe cei mai mulţi i-a învăţat experienţa cum să lupte, de aceea unii au învins cu armele cu care alţii au fost biruiţi, iar alţii au biruit cu armele cu care alţii au fost învinşi. Nu există o tehnică anume, care să opereze automat, deşi nişte criterii, precum vom vedea, există totuşi. Atît de subtil e însă acest război cu gîndurile, încît unii au putut ieşi din el numai aruncîndu-se în paradox, adică preferînd cele mai neaşteptate şi mai greu de înţeles soluţii, precum aceasta a unui alt *Bătrîn: „prefer o înfrîngere în smerenie, decît o biruinţă în orgoliu".* Cumplită alternativă, la prima vedere! E vorba desigur de o înfrîngere suferită în lupta cu un păcat. Să ajungi să preferi aşa ceva, în locul unei biruinţe asupra păcatului, e limita extremă pînă la care poate merge discernămîntul, adică darul deosebirii între ceea ce e bine şi ceea ce e rău. Smerenia apare aici mai înaltă decît căderea în păcat, dacă biruinţa asupra păcatului ar putea face loc orgoliului victoriei. Aşa a gîndit *Bătrînul* anonim de mai sus. Dar ce drum va fi trebuit să parcurgă, pînă a ajuns la o asemenea opţiune!

Cum se dobîndeşte smerenia? Răspunsurile *Părinţilor* sînt diferite, precum am spus şi mai sus, după cum şi-a dobîndit-o fiecare. Unul din ei a răspuns: *„Rămîi smerit, atunci cînd nu eşti atent decît la propriile tale greşeli".* Cît va fi luptat şi *Bătrînul* acesta cu sine, pînă a ajuns la această definiţie! Un altul din aceşti anonimi, de la care nu ne-au rămas decît vreo cîteva cuvinte, mărturiseşte că s-a luptat cu un gînd douăzeci de ani, pînă cînd l-a învins, pînă l-a clarificat.

Iată o altă metodă: *Avva Nisteros cel Mare mergea într-o zi prin deşert cu un frate. Văzînd un şarpe imens, au luat-o amîndoi la fugă. Fratele l-a întrebat: „Şi ţie ţi-e frică, Părinte?" Bătrînul i-a răspuns: „Nu. Mie nu mi-e frică, fiule, dar e mai bine să fug de şarpe, ca nu cumva să trebuiască, după aceea, să fug de gîndul slavei deşarte"!*

Cu gîndul mîndriei s-a luptat şi avva Moise, una din marile figuri ale spiritualităţii ortodoxe, despre ale cărui fapte şi învăţături au scris alţii, poveştirile despre viaţa lui transmiţîndu-se din gură în gură printre anahoreţi, şi servind drept modele de luptă duhovnicească împotriva orgoliului, pentru apărarea smereniei. Avva Moise era dintre aceia despre a cărui înţelepciune şi nevoinţe se dusese vestea pînă departe, precum, la vremea sa, se dusese vestea şi despre marele Antonie.

Într-o zi, la o adunare a pustnicilor din pustia Scetică, cineva a pus la cale o mică şotie, o încercare a smereniei lui avva Moise. Cînd a sosit el în adunare, toţi au început să şuşotească, destul de tare ca să fie auziţi: „Ce caută Etiopianul acesta între noi?" Auzindu-i, avva Moise tăcea. Cînd sfatul pustnicilor s-a terminat, cineva l-a întrebat: „Avva, ceea ce ai auzit, nu te-a tulburat?" El a răspuns: „Ba da. Dar am tăcut".

Va fi fost lecţia cea mai importantă a adunării pustnicilor!

Altă dată, venind arhiepiscopul de la Alexandria în pustie, l-a chemat pe avva Moise să-l hirotonească preot. Punîndu-i veşmîntul alb i-a zis: „Iată-te acum complet alb, avva Moise"! Se ştie că Moise era negru. *Acesta i-a răspuns arhiepiscopului: „Oare sînt alb numai pe dinafară, sau şi pe dinlăuntru?"*

La aceasta trebuia însă să răspundă el, nu arhiepiscopul! Aşa a socotit arhiepiscopul. *Şi l-a pus de îndată la probă. Le-a spus celorlalţi slujitori, cînd Moise se afla în biserică: „De îndată ce va intra în altar, daţi-l afară şi băgaţi de seamă la ce va zice". Au făcut aşa, dojenindu-l cu cuvinte aspre: „Afară Etiopianule!". Fără să se opună, avva Moise a ieşit, zicîndu-şi cu voce tare: „Bine ţi-au făcut, încenuşatule cu pielea neagră! Nefiind om, cum ai intrat între oameni?"*

Era smerit. Era aşadar alb şi pe dinlăuntru, precum îi era veşmîntul de pe trup. Îl vor fi chemat înapoi, făcîndu-i metanie însuşi arhiepiscopul. Şi avva Moise nu se va fi mîndrit. Se va fi făcut că nu vede sau, poate, nici n-a văzut.

Avva Moise ştia să-şi apere smerenia. Căci lupta cea mare nu e s-o dobîndeşti. Aceasta o fac mulţi. Lupta cea mare e să ţi-o aperi. Iată o altă întîmplare, din care înţelepciunea lui avva Moise se vede încă o dată albă şi curată.

Guvernatorul regiunii de care aparţinea pustia Scetică, auzind de faima lui, a dorit să-l vadă. Cineva l-a anunţat pe bătrîn. Acesta, de îndată s-a ridicat şi a fugit către un loc deschis, în calea vizitatorului. S-au întîlnit. „Bătrîne, l-a întrebat acela, încotro este chilia lui avva Moise?" — „Ce vreţi de la dînsul? E un prostănac!". Vizitatorul, însoţit de suita lui, s-a dus spre biserică şi le-a spus celor ce erau acolo: „Am auzit vorbindu-se despre avva Moise, şi am venit să-l vedem. Am întîlnit însă pe cale un bătrîn care mergea spre Egipt şi, la întrebarea noastră despre locul unde e chilia lui avva Moise, ne-a spus că n-avem ce vedea, că avva Moise e un prostănac". Pustnicii, auzind aceasta, s-au mîhnit foarte, că cineva a putut spune aşa ceva despre avva Moise, care le era tuturor un adevărat model de înţelepciune şi de viaţă pustnicească. I-au întrebat pe vizitatori: „Ce fel de om era bătrînul care a putut vorbi aşa împotriva sfîntului? — „Un bătrîn îmbrăcat în haine vechi, înalt şi negru". Ei le-au spus, luminaţi: „Era chiar avva Moise. Pentru a nu se întîlni cu voi, v-a spus ceea ce v-a spus!".

Povestitorul acestei întîmplări notează la sfîrşit: *„Mult folosindu-se aceia, s-au dus".* S-au folosit ei pentru că le-a fost deajuns ceea ce au înţeles, dar a rămas folosit şi avva Moise care, fugind, a fugit de gîndul slavei deşarte de care, smerit, s-a temut că l-ar fi putut încolţi în inimă, auzind despre faima care i se răspîndise în lume, şi văzîndu-se consultat şi admirat chiar de guvernatorul regiunii. Un altul ar fi putut gîndi: *„Să-l întîlnesc, ca să-i fiu de folos".* Avva Moise a socotit gîndul înşelător. Gîndul acesta ascundea cu mare grijă orgoliul. Şi iată că şi aceia au înţeles, şi s-au folosit din purtarea lui, mai mult decît s-ar fi putut folosi din cuvintele lui.

O întîmplare asemănătoare se povesteşte despre avva Pamvo, care n-a vrut să-l primească şi să vorbească cu arhiepiscopul Teofil al Alexandriei. Cînd l-au întrebat fraţii, „de ce?", el a răspuns: „Dacă nu se va folosi de tăcerea mea, cu atît mai puţin s-ar fi folosit de cuvintele mele"!

Minunaţi şi înţelepţi aceşti bătrîni din vechime!

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

ASTRA şi educaţia religioasă şi morală

Nu încape îndoială că creditul surprinzător de larg pe care activităţile „Asociaţiunii" l-au avut în mase s-a datorat culorii lor de fond specifice, naţionale, dar şi faptului că ele se identificau total cu sufletul poporului. Nici nu se putea altfel pentru că ea trăia şi prospera alimentîndu-se din valorile acestui suflet. Lîngă conştiinţa identităţii sale etnice alte două valori de substanţă îl înnobilau: religiozitatea şi — pe suportul credinţei — înţelepciunea morală. Identificarea cu aceste valori fusese înscrisă pe destinul „Asociaţiunii" încă de la întemeiere. Primul preşedinte spusese în adunarea preliminară din martie 1861 că din moment ce destinul uman este „a trăi în societate" iar asocierile dezvoltînd „principiul cel mai înalt al vieţii şi destinaţiei omeneşti, spiritul comun şi izvorul a tot ce este bun şi folositor", omul „să nu se dezgusteze de facerea lucrurilor morale şi mărete" pentru că „monumentele spirituale şi moravurile cele morale, precum şi valoarea lor rămîn pentru toţi timpii nerăsturnătoare, căci acestea sînt mai presus de orice putere silnică şi fizică". În acest scop el se roagă lui Dumnezeu „să reverse binecuvîntarea Sa asupra Asociaţiunii noastre, căci tot darul desăvîrşit vine de sus de la părintele luminilor". Şi din nou îşi va ridica privirile spre cer la încheierea adunării de constituire din toamna lui 1861 şi va rosti: „Doamne al puterilor, fii cu Asociaţiunea noastră acum şi totdeauna". Tot atunci Cipariu îşi va exprima nădejdea în providenţa divină invocînd „binecuvîntare de la Cel ce susţine şi sprijineşte toate" şi „ajutorul Celui prea înalt pentru Asociaţiune". În deschiderea celei de a doua adunări generale din Braşov preşedintele Andrei Şaguna făcînd elogiul limbii va spune: „Limba au povăţuit pe om la cunoaşterea unui adevărat Dumnezeu şi a religiei celei mîntuitoare pentru dînsul, adică a creştinismului". Iar în încheierea aceleiaşi adunări: „Să rugăm deci pre Tatăl ceresc ca să ne umbrească cu dreapta Sa, să fie cu noi pentru ca ştiinţele să-şi reverse luminile lor, pentru ca să producă o naţiune tare, plină de virtuţi. Amin". Vorbind în numele braşovenilor, viitorul episcop Ioan Popasu — în 1862 protopop — va prinde într-o singură frază esenţa sufletului popular, al cărui reprezentant devenea înaltul for cultural: „Asociaţiunea va avea a privi religiozitatea şi moralitatea de piatră unghiulară a marelui edificiu privitor la cultura românească; pentru că un om cult însă fără pietate şi moralitate se rupe din legătura firească în care are să stea faţă de Dumnezeu, se dezbină de societate, părăseşte chiar şi duioasele braţe ale naţiunii sale". Tot aci Axente Sever pledează pentru simplitate, abnegaţie şi moralitate, exemplificînd cu perioadele de mărire şi — cînd moravurile s-au stricat — de decadenţă ale romanilor. În sfîrşit în adunarea generală de la Alba Iulia din 1866 preşedintele Andrei Şaguna — de doi ani mitropolit — făcînd acel splendid elogiu al muncii — „onoarea şi reputaţiunea omului" — conchide că „acela care fuge de muncă şi

Corneliu Dragoman

(Continuare în pag. a 3-a)

GÎNDURI DESPRE AUREL VLAICU

(Continuare din pag. 1-a)

tămîni, la 10 iulie 1909, zborul reuşit de pe Dealul Pemilor, lîngă Oradea, îi confirmă că se găseşte pe drumul adevărului. Realizarea naşte partizani şi adversari. Dar mai ales detractori. În mijlocul agitaţiei apare omul care intuieşte existenţa geniului. Poetul Octavian Goga îşi aminteşte de anii de şcoală de la Sibiu, de elevul Vlaicu care făcuse o turbină şi avea curent electric în chiliuţa lui, de studentul de la Budapesta cu „privirea aprinsă, aţintită departe, oarecum peste capetele noastre". După o întîlnire la Oradea şi o vizită la Bîntînţi, hotărîrea este luată şi în aceeaşi toamnă doi vizionari — un poet şi un zburător — marii noştri precursori ai Unirii, descind în Bucureşti.

Au urmat multe încertitudini, alergături şi intervenţii pînă s-a ajuns la angajarea lui Vlaicu la Arsenalul Armatei, unde a început să-şi construiască noul aeroplan. Depăşind pe cei care voiau să „facă politică din aeroplan", ajutat de marele şi capabilul Spiru Haret, în iulie 1910, pe platoul de la Cotroceni, Aurel Vlaicu zboară cu avionul construit şi pilotat de el însuşi. Trăia marea bucurie a celor miruiţi de Dumnezeu să răzbată spre marile împliniri.

Entuziasmat de necontestatele sale realizări, dar şi conştient de gravitatea întreprinderii, va scrie — cu talent de literat: „De la furtul lui Prometeu omul n-a îndrăznit încă o aventură atît de primejdioasă. Şi pe cît se pare, ca şi Prometeu, omul modern va ispăşi prin eterne picături de sînge această nouă taină furată Dumnezeirii".

Cu aparatul perfecţionat prin propriile-i mijloace, cu îndemînarea de pilot sporită prin sine însuşi, Aurel Vlaicu va deveni solul văzduhului ce va zbura în anii 1911, 1912 şi 1913 peste toate provinciile româneşti. Mii de români îşi ridicau ochii spre ceruri în întîmpinarea „păsării măiastre" cu entuziasmul exaltat de visul secular al Unirii.

Inaugurarea acestei ascensiuni spre zenituri a constituit-o zborul de la Blaj din 15 august 1911, la serbările Semicentenarului Astrei. A urmat un larg periplu aerian peste Sibiu, peste Braşov şi peste Iaşi.

Zborurile anului 1912 sînt inaugurate la Cernăuţi, peste dealurile Bucovinei. De acolo s-a îndreptat spre confirmarea internaţională a concursului de la Aspern — Viena. Periplul aerian continuă, după Viena, peste aproape toate oraşele din sudul Transilvaniei. După zborul de la Lugoj îi scrie lui Goga, cu humor şi reflexii istorice. „Am zburat peste locul unde s-a bătut Traian cu dacii şi am zguduit valea şi dealu de s-au trezit cei care ne-au sădit aici".

Într-o duminică — la 4 august 1912 — pe Dealul Mic al Oraştiei — în prezenţa tuturor consătenilor şi prietenilor, a mii de oameni din jur, a autorităţilor comitatului Hunedoarei, Vlaicu uimeşte asistenţa prin curajul decolării, prin cercurile line ce le descrie deasupra oraşului. Apoi se îndreaptă spre Bînţînţi. Se micşorează ca un cocor, ca o pasăre, ca un punct şi dispare la orizont. După 15 minute reapare „pasărea" şi cu precizie de şoim aterizează în faţa hangarului. Vlaicu sare din carlingă şi aleargă către părinţii săi. Îi îmbrăţişează şi cu o copilărească bucurie strigă: „Mamă dragă, am zburat peste şura noastră". În numeroasa asistenţă se aflau şi aleşi reprezentanţi ai aristocraţiei maghiare, care felicitîndu-l pe Vlaicu l-au rugat să-i prezinte părinţilor pentru a le exprima admiraţia şi a le aduce omagiul lor. Vasile Goldiş ne-a lăsat amintirea acestei neuitate zile într-o amplă şi frumoasă relatare, sub denumirea „Minunea de la Oraştie".

Toate aceste zboruri, parcă ieşite la acea vreme din basmele cu Făt Frumos, l-au transformat în simbol. Simbolul unităţii naţionale a românilor. Dar el nu se lăsa ameţit de nici un orgoliu. Dimpotrivă, se izola de mulţime şi se apropia de prieteni. Octavian Goga ne destăinuie că după reuşita demonstraţie de la Sibiu, unde a înfruntat un vînt puternic, Vlaicu se simţea aproape jenat de manifestările de simpatie ale mulţimii şi pentru a-şi găsi o liniştire, i-a prins braţul, i l-a strîns, spunîndu-i şoptit la ureche: „Uite ce m-am gîndit! Văd colo nişte stofă de odăjdii. Spune, te rog, să facă un rînd pe cheltuiala mea, să le trimită în sat la noi pentru biserică. Iacă adresa..."

Odăjdiile au ajuns curînd la biserica din Bînţînţi. De atunci au fost îmbrăcate cu emoţie şi cucernicie de către toate generaţiile de preoţi ai satului. Preotul de astăzi trăieşte în ele o înaltă transfigurare. Acum, după 75 de ani de la căderea temerarului nostru sol al unităţii, fapta lui de creştin se dezvăluie ca o manifestare firească a credinţei, ea făcînd parte din istoria neamului românesc.

Un fecior de ţăran român transilvănean, chemat spre înălţimile ameţitoare ale ştiinţei, îşi păstrează nealterat sufletul şi împodobit de modestia firească a credinţei, continuă să trăiască cu demnitatea şi învăţătura moştenită de la părinţii şi strămoşii lui.

•

A urmat anul 1913 cu faptele lui de militar, cu planurile de construire a unui nou aeroplan — Vlaicu III — toate susţinute de dorinţa de a zbura peste Carpaţi la fraţii lui din Transilvania, de unde venise.

De aceea, Adunarea generală a Astrei ce urma să se ţină la Oraştie în zilele de 13—14 sept. 1913, l-a îndemnat să păşească spre MAREA ÎMPLINIRE.

Dar... a căzut cu privirea şi avionul îndreptat către crestele Carpaţilor ca un îndemn ce trebuia să încununeze pe urmaşii lui.

La Înălţarea Sfintei Cruci

(Continuare din pag. 1-a)

Tradiţia ne spune că în după-amiaza dinaintea bătăliei, Constantin a văzut pe cerul zilei o cruce mare, alcătuită din stele luminoase, sub care era scris: „Prin acest semn vei învinge", iar noaptea, în vis, a fost sfătuit să pună semnul Sfintei Cruci pe steagurile de luptă şi pe pavezele oştirii sale.

Urmînd acest sfat, împăratul Constantin birui oştirea lui Maxenţiu şi luă în stăpînire şi partea de Apus a imperiului, iar puţin mai tîrziu, la anul 313, dădu la Milan Edictul de toleranţă religioasă pentru creştini.

Tradiţia ne spune că după această întîmplare gîndul marelui împărat se îndrepta mereu spre semnul sfînt al Crucii. Mai mult, el dorea să afle Crucea pe care fusese răstignit Mîntuitorul.

Aşa se face că în anul 320, Constantin cel Mare trimite pe mama sa, împărăteasa Elena la Ierusalim, ca să caute şi să găsească Crucea Mîntuitorului.

Împreună cu patriarhul Macarie al Ierusalimului, împărăteasa Elena a pus să se facă săpături în dealul Golgotei, unde au găsit îngropate cele trei cruci, precum şi piroanele cu care au fost străpunse mîinile şi picioarele Mîntuitorului. Care anume dintre cele trei a fost crucea pe care a pătimit Domnul s-a dovedit în chip minunat.

La 14 septembrie, Sf. Macarie, patriarhul Ierusalimului, ajutat de Sfînta Elena, a înălţat Sfînta Cruce a Mîntuitorului, în cetate, spre a putea fi văzută de mulţimile de credincioşi care veniseră să i se închine.

De la această împrejurare a luat praznicul nostru denumirea de „Înălţarea Sfintei Cruci".

Crucea Mîntuitorului a rămas de veghe în biserica construită de Constantin cel Mare în Ierusalim, multă vreme, pînă ce perşii, la vreo trei sute de ani mai tîrziu, au învins pe romani şi au luat cu ei şi Crucea Mîntuitorului. Pronia divină a făcut însă ca împăratul Heraclie să învingă pe perşi şi să readucă în Cetatea Sfîntă nepreţuita relicvă a creştinătăţii, care a fost înălţată iarăşi spre vedere mulţimii, în aceeaşi zi de 14 septembrie, a anului 629, la 14 ani după ce fusese răpită de perşi.

După ce a mai rămas o vreme în biserica Învierii, zidită de Constantin cel Mare în Ierusalim, Sfînta Cruce a fost dusă apoi la Constantinopol, spre a fi ferită de desele invazii arabe, iar la anul 1453, cînd Constantinopolul a căzut sub ocupaţia turcească, Crucea pe care S-a adus jertfă Domnul a fost dusă în Sf. Munte Athos, de unde — în mici fărîme, a făcut înconjurul lumii creştine. Bucăţi din sfîntul şi de viaţă dătătorul lemn al Crucii se păstrează în sfintele altare, învelite în purpură şi aur, mai preţioase decît cele mai preţioase odoare.

Cinstirea pe care credincioşii o acordă Sfintei Cruci, este cu atît mai mare, cu cît prin ea, „prin Cruce a venit bucurie la toată lumea" şi mîntuirea neamului omenesc.

Viaţa creştină înseamnă, în sens larg, o viaţă a Crucii, căci în toate împrejurările vieţii noastre, de la naştere şi pînă la petrecerea din această lume, stăm sub umbra Sfintei Cruci cu care sîntem însemnaţi prin Botez, prin toate Sfintele Taine, prin viaţa de comuniune în Biserică, şi tot sub braţele ei iertătoare aşteptăm învierea de obşte.

De aceea, se cade să urmăm sfatul Sfinţilor Părinţi, care ne îndeamnă: „Însemnează-te cu semnul Crucii. Acoperă-te cu el ca şi cu un scut. Nu înceta, creştine, a purta această armă în tot locul, în toată vremea. Nimic să nu faci fără Cruce. Însemnează-ţi toate membrele tale cu acest semn şi de nimic nu te vei înfricoşa" (Sf. Efrem Sirul).

Sfînta Cruce a fost darul şi puterea lui Hristos cu care înaintaşii noştri au învins vitregiile vremurilor şi au păstrat neştirbită credinţa, datinile, limba, care i-a unit în pofida atîtor silnicii. Sfînta Cruce a străjuit destinele neamului nostru şi aşa se face că marile momente din istoria poporului român stau sub umbra ei: o cruce străjuieşte şi azi la Şelimbăr, victoria lui Mihai Viteazul, o cruce veghează Cîmpia Turzii unde acelaşi mare voievod a fost ucis mişeleşte, cruci nenumărate veghează mormintele eroilor ce şi-au vărsat sîngele pentru ţară.

Încrezători în darul şi puterea lui Dumnezeu, după chipul înaintaşilor noştri, să rugăm pe Mîntuitorul ca taina Sfintei Sale Cruci să fie pururea lucrătoare în sufletele noastre:

„Lemnului Crucii Tale ne închinăm, iubitorule de oameni, că pe dînsul Te-ai pironit, viaţa tuturor; raiul ai deschis, Mîntuitorule..." (Sedealna I, glas 1).

Un portret al lui Mihai Viteazul la Halle — R.D. Germană

Una dintre îndatoririle de conştiinţă ale fiecărui cetăţean al Terrei este aceea de a-şi cunoaşte înaintaşii şi de a le aduce omagiul cuvenit. Aceasta cu atît mai mult atunci cînd este vorba de personalităţi care au avut o influenţă covîrşitoare asupra istoriei unui popor sau chiar a lumii.

Despre strălucitul Domn al Ţării Româneşti, Mihai Viteazul (1593—1601), s-a scris şi se va mai scrie mult, fiecare informaţie nouă privind un aspect sau altul al vieţii şi activităţii sale venind să completeze covîrşitoarea sa personalitate. Cum era şi de aşteptat, din raza cercetărilor privitoare la acest mare voievod român nu a lipsit nici efortul de a se oglindi modul în care personalitatea lui Mihai s-a reflectat în arta vremii sale. În acest sens se remarcă lucrarea reputatului cercetător Andrei Pippidi *„Mihai Viteazul în arta epocii sale — Michael der Tapfere in der Kunst seiner Zeit"*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987, adevărat corolar al cercetării româneşti în această direcţie. Consultînd o bibliografie deosebit de vastă, autorul a reuşit să identifice o serie de portrete ale lui Mihai Viteazul aflate atît în frescele ctitoriilor voievodului — ca cel de la mănăstirea Călui sau din biserica de la Ocna Sibiului, fie în lucrări ale contemporanilor — ca Dominicus Custos (1550—1612), Aegidius Sadeler (1560—1629), Johannes Bisselius (1601—1682) ş.a., fie în compoziţii variate şi bogate, cum sînt tablourile harnicei dinastii de pictori flamanzi a Franckenilor. În căutarea sa, A. Pippidi a stabilit existenţa unor portrete — sau copii ale unora dintre ele — la Viena, Roma, Bruxelles, Paris, Berlin, Erfurt, Gotha, Avignon, Madrid, Londra, Leningrad, dovedind marele interes pe care l-a stîrnit personalitatea lui Mihai atît în pictura occidentală, cît şi în cea „postbizantină" din ţările române sau din alte centre ale sud-estului european.

Centrelor amintite de către autor le mai adăugăm unul: Halle, din R. D. Germană. În colecţia de portrete a Bibliotecii Principale a Fundaţiilor Francke din Halle (Hauptbibliothek der Franckeschen Stiftungen zu Halle) se păstrează un portret al domnitorului muntean, înregistrat în catalog la p. 555, nr. 37, signatura IX.C. Este o gravură în tuş, de 12/6,8 cm, decupată dintr-o carte, fără a se indica locul de unde provine. Portretul nu este inedit, ci era cunoscut chiar de către Nicolae Bălcescu (vezi: N. Bălcescu, *Opere I*, ed. G. Zane şi Elena G. Zane, Bucureşti, 1974, p. 216, fig. 2). Mai nou, a fost semnalat de A. Pippidi (*op. cit.*, p. 32—33 şi fig. 12) şi Lucian Cornea, *Cartea străină veche în Biblioteca „ASTRA" sec. XVI—XVII*, Catalog vol. 1, Sibiu, 1977, p. 73, nr. 140), care a şi reprodus gravura după cartea lui Johannes Bisselius: *Ioannis Bissellii e Societate Iesu, Aetatis nostrae gestorum eminentium medulla historica per aliquot septenia digesta. Septenium I ab anno MDCI usque ad annum MDCVII inclusive. Permissu superiorum. Ambergae, apud Ioanem Burger, anno MDCLXXV.* Lucrarea se păstrează la Biblioteca „ASTRA" sub cota 9500 şi conţine pe foaia de titlu r, cu cerneală neagră, dedicaţia lui Al. Papiu Ilarian: „Oferu acésta carte Bibliotecei Asociaţiunei Transilvane Române. Sabiiu, 28 sept. s.n. 865. A. Papiu". Între p. 53—166 Bisselius expune viaţa şi faptele lui Mihai Viteazul, iar după p. 54 urmează o gravură identică cu cea care se află la Halle. Desenul, dimensiunile şi hîrtia portretului de la Halle sînt identice cu cele ale cărţii lui Bisselius, ceea ce ne face să credem că, în dorinţa sa de a avea portretul lui Mihai, deţinătorul l-a decupat din cartea amintită, păstrînd şi inscripţiile existente: „Umbach fecit — I. A. Böner Sc.", iar sub acestea: „MICHAEL Wallachiae WOYWODA". De asemenea, sus, în partea stîngă se află şi indicaţia: Pag. 54. Aşa cum arată A. Pippidi, portretul lui J. Umbach şi I. Al. Böner este o copie după gravura lui Dominicus Custos, din *Atrium heroicum*, Augsburg, 1601, cu unele modificări (A. Pippidi, *op. cit.*, p. 32—33 şi 149, nr. 12).

Deşi nu este un portret nou, gravura de la Halle dovedeşte o dată mai mult interesul pe care l-a reprezentat Mihai Viteazul pentru contemporanii săi şi pentru cei care i-au urmat încît, unul dintre ei, în dorinţa de a-i păstra chipul, nu s-a sfiit să i-l decupeze dintr-o carte care — probabil — nu-i aparţinea şi în posesia căreia nu putea intra. Prezenţa acestui portret la Halle ne face să credem că o cercetare mai amănunţită în arhivele acestui important centru universitar ar scoate la lumină şi alte documente privitoare la istoria poporului nostru — poate chiar şi acel „Katechismus Walachici" despre care vorbea Virgil Molin în studiul *„Interpretări noi în legătură cu Catehismul de la Sibiu"*, publicat în „Mitropolia Ardealului", anul V (1960), nr. 1—2, p. 54.

Asist. *Ioan-Vasile Leb*

Raporturi istorice, etnice şi demografice în Transilvania (XI)

Nici populaţiile maghiară şi secuie nu erau cruţate în privilegiile lor. Nemaiputînd îndura fărădelegile la care s-a dedat voievodul Transilvaniei, comunitatea secuilor din cele 7 scaune (secuieşti), în decembrie 1492 cerea regelui Vladislav al II-lea să-l ia de pe capul lor pe Ştefan Bathory care tindea la nimicirea secuilor şi, într-un lung memoriu, înşiră faptele revoltătoare ale voievodului:

„A venit între noi cu oştire puternică, ca asupra duşmanului, pe mulţi dintre noi, cu totul nevinovaţi, i-a omorît. La unii le-a scos ochii, la alţii le-a dărîmat casele pînă la pămînt, le-a jefuit soţiile şi fetele, le-a dus toate averile, care se urcă la mai mult de 10.000 fl., a luat de la ei vamă, şi ce-i mai mizerabil, ce n-am auzit niciodată, şi-a ridicat castel între noi (în Odorhei), din care să ne poată apăsa totdeauna şi jefui. În afară de aceasta şi-a trimis oştile asupra noastră, jefuindu-ne cu ele după sistemul turcesc...

Dregătorii de la castelul voievodului silesc oamenii de prin sate să se răscumpere cu bani, celor care nu vreau sau nu pot, le iau copiii şi-i leagă pe frigare spre a-i frige, ceea ce îngrozeşte, şi mamele aleargă să-şi scape copiii dînd bani. Fetele şi femeile sînt ridicate de acasă şi necinstite, unora le taie degetele.

N-am îndrăznit să ne plîngem pînă acum contra voievodului, fiindcă a zis: el e rege şi voievod în Transilvania şi cine apelează la Majestatea Voastră să aibă două capete, dacă va pierde unul să-l poată lua pe celălalt... *Unii dintre locuitorii Majestăţii Tale ară şi seamănă pe pămîntul Moldovei şi Ţării Româneşti şi s-au legat iobagi a voievozilor ţărilor numite şi mulţi au hotărît, din cauza apăsării grozave a voievodului, să se refugieze sub domnia voievozilor zişi...*

Să ştie M. Voastră, dacă voievodul va domni şi mai departe peste noi, am hotărît, ca imediat să emigrăm din ţara Majestăţii Tale".

Ne dăm seama despre ceea ce îndurau iobagii români, dacă secuii, războinici şi popor privilegiat, erau supuşi la astfel de chinuri. Mai vedem că la finele veacului al XV-lea în ţările române se aflau mulţi emigranţi români, secui şi maghiari, al căror număr a crescut pe măsura intensificării asupririi din partea nobilimii maghiare.

Aceste emigrări sînt consemnate într-o mulţime de documente şi lucrări, dintre care multe aparţin unor unguri şi sînt confirmate de prezenţa în tot cuprinsul României vechi a urmaşilor celor care au emigrat. Lipsesc în schimb, total, documente şi realităţi concrete care să ateste fenomenul invers, al emigrării din Moldova şi Ţara Românească în Transilvania. Explicaţia vine de la sine: în ţările române, încă de la întemeierea lor în veacul al XIV-lea, viaţa locuitorilor a fost mai uşoară, avînd libertate şi condiţii de muncă mai bune, terenuri proprii pentru agricultură şi creşterea vitelor. Chiar şi iobăgia a avut forme mult mai suportabile ca în Transilvania. Emigranţii veniţi din Transilvania au contribuit efectiv la dezvoltarea economică, socială, politică şi culturală a principatelor române, unde au fost primiţi şi ocrotiţi, cu toate încercările oficialităţilor austriece şi ungare de a-i aduce înapoi. Ei au devenit cetăţeni ai patriei române, pentru independenţa căreia au luptat în războiul din 1877—1878 şi în primul război mondial pentru înfăptuirea unităţii noastre naţionale depline.

Evenimentele care au dat naştere de-a lungul vremurilor emigrărilor românilor, maghiarilor, secuilor şi românilor secuizaţi în celelalte două ţări române, în principal, dar şi în alte ţări, amintite de noi în parte, conduc la o concluzie care se poate desprinde foarte limpede (chiar şi pe bază de calcule, care s-au şi făcut): într-o perioadă de mai multe sute de ani, au emigrat din Transilvania peste 700.000 de locuitori, cifră care se compune din: emigrările în Bucovina şi Moldova, circa 200.000 de persoane; în Oltenia şi Muntenia, circa 300.000; în Dobrogea circa 25.000; în Rusia, circa 20.000; şi în America de Nord (S.U.A. şi Canada), circa 150.000 de persoane; dintre care, aproximativ 100.000 de români secuizaţi sau în proces de secuizare, secui şi maghiari, emigraţi în Moldova mai ales, restul de vreo 600.000 de persoane fiind români.

Aceste emigrări de mari proporţii, gîndindu-ne la cei aproximativ 700.000 de emigranţi din Transilvania şi 200.000 din Ungaria (acestia din urmă în America, de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi pînă la 1914), deci în total de 900.000 de oameni care au părăsit statul ungar, plecînd în alte ţări, dovedesc cu prisosinţă existenţa unui regim exploatator, nu numai a popoarelor conlocuitoare nemaghiare, ci al însuşi propriului său popor.

Dacă se pot identifica cu uşurinţă peste 200 de sate formate de transilvăneni în Oltenia şi Muntenia, tot astfel ar trebui să se afle pe versantul nordic al Carpaţilor Meridionali, în Transilvania, zeci şi sute de sate formate din emigranţi români din Oltenia şi Muntenia, după faimoasa teorie a „infiltrărilor". Susţinătorii acestei teorii trebuie să dovedească concret, de unde ar fi venit sute de mii de români din ţările române în Transilvania, cînd au venit şi unde s-au aşezat, spre a se putea constata prezenţa lor prin urmaşi, prin port, prin obiceiuri şi nume. În momentul în care cercetători împărţiali ar putea descoperi măcar zece sate în care să se afle urmaşi ai emigranţilor români din Oltenia, Muntenia şi Moldova în Transilvania, teoria „infiltrărilor" poate că ar avea măcar un sîmbure de adevăr, fără însă să răstoarne realitatea emigrării din statul ungar a aproape un milion de oameni, emigrări dovedite cu documente ungare, austriece, româneşti, alte documente străine. Avem dreptul să cerem acelor istorici care fluturâ necontenit teoria „pămîntului pustiu" ai Transilvaniei, precum şi „infiltrările masive din cele două ţări române" în Transilvania, să indice mărturii care să confirme, să acopere teoria pe care o susţin.

Emigrările masive din Transilvania sînt o realitate, în timp ce emigrările (infiltrările) aici rămîn în domeniul fanteziei şi născocirilor. Ele sînt menite să inducă în eroare, să creeze o mentalitate, dînd naştere la revendicări teritoriale, ignorînd realităţile istorice — vechimea şi continuitatea neîntreruptă a românilor pe pămîntul Transilvaniei, băştinaşi pe acest străvechi teritoriu românesc, pe care îl moştenesc de la strămoşii lor daci şi romani.

Chiar şi după venirea, prin forţa armată, a ungurilor şi secuilor şi colonizarea germanilor, cu toate asupririle şi împilările pe durata a 9 secole, românii au rămas naţiunea cea mai numeroasă din Transilvania şi, cu toate răpirile terenurilor celor mai fertile, recensămîntul ungar din 1890 confirmă că 59% din pămîntul Transilvaniei era proprietate tabulară a românilor, în vreme ce maghiarii erau proprietarii a 12,6% şi secuii a 10,8%, restul fiind proprietatea saşilor, 9,5%, a sîrbilor, 5,1% şi a rutenilor, 2,2%.

Cu toate emigrările masive ale românilor transilvăneni, recensămintele oficiale ungare din 1880, 1890, 1900 şi 1910 arată că numărul românilor a crescut — excepţie făcînd cel din 1910, cel mai mult falsificat —, iar proporţia, vizavi de celelalte naţionalităţi, s-a menţinut constantă în jurul procentajului de 50% în întregul interval menţionat, în pofida falsurilor comise la întocmirea recensămintelor respective.

Românii erau naţiunea cea mai dîrză, care a rezistat cu cea mai mare forţă acţiunilor de maghiarizare forţată şi sistematică practicate de oficialitatea ungară împotriva naţionalităţilor nemaghiare.

Creşterea populaţiei maghiare în Transilvania, peste sporul natural, s-a datorat colonizărilor de unguri din restul Ungariei în Transilvania, precum şi falsificării recensămintelor, îndeosebi a celui din 1910, prin care s-a aplicat sever criteriul limbii vorbite pentru stabilirea naţionalităţii, nu al neamului căruia aparţineau cei recenzaţi. Ca atare, numărul românilor în Transilvania în acel an era de 2.909.260, numai cu 145.586 suflete mai mare ca în 1900, pe cînd în decada 1890—1900 numărul lor a crescut cu 207.230 de suflete; aceeaşi situaţie se observă la naţionalitatea germană care, de la 747.852 de suflete în 1900, scade la 731.964 în 1910.

Ignorîndu-se cu premeditare realităţile istorice a fost născocită şi o altă teorie, zisă a „dreptului istoric" care — susţin cei care au inventat-o, a consfinţit dreptul Ungariei asupra Transilvaniei. Cei 51 de ani de stăpînire efectivă (1867—1918) — în urma realizării dualismului austro-ungar — nu pot justifica în nici un fel un astfel de drept asupra unui străvechi pămînt românesc şi locuit în imensă majoritate de români.

Aşadar, inexistenţa „infiltrărilor" anulează şi „teoria pămîntului pustiu", în baza căreia s-a pretins că maghiarii ar fi fost locuitorii „băştinaşi" ai Transilvaniei cînd au venit aici. Cît priveşte teoria aşa-zisului „drept istoric", rămîne o încercare neîntemeiată şi zadarnică.

Documentele şi realităţile istorice confirmă deplin şi definitiv că Transilvania a fost şi este ţara românilor băştinaşi.

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

LITURGHIERUL LUI MACARIE — 1508

— 480 de ani de la începutul tiparului românesc —

Este cunoscut că formele spirituale ale unui popor se manifestă în primul rînd pe cale orală. În a doua fază îmbracă haina scrierii, la început a celei de mînă (manuscrise) şi apoi a celei tipărite. Acest drum l-a urmat şi cultura românească. Arta manuscriselor se dezvoltase considerabil în ţările române încă din secolul al XIII-lea. Încă din primele decenii ale răspîndirii noului meşteşug al tiparului, domnitorii români s-au preocupat de aducerea unor meşteri tipografi pentru a tipări cărţi. Radu cel Mare (1495—1508) este acela care înfiinţează prima tipografie (la mănăstirea Dealul-Tîrgovişte) aducîndu-l din Muntenegru în ţară pe călugărul sîrb Macarie. El tipăreşte trei cărţi slavone: Liturghierul 1508, Octoihul 1510 şi Evangheliarul 1512. După acest an tipografia încetează, reluîndu-şi activitatea abia în 1545.

Apariţia Liturghierului a marcat începuturile tiparului la români şi înscrierea noastră pe orbita generală a civilizaţiei europene. Istoricii au dovedit că înfiinţarea tipografiei se datoreşte iniţiativei Bisericii şi lui Radu cel Mare.

Liturghierul este un volum mic, cu o tehnică redacţională excepţională, avînd în mijlocul desenului stema Ţării Româneşti. Istoricii, în general, sînt de părere că literele şi frontispiciile sînt de origine românească, nicidecum aduse din Cetinie sau Veneţia.

Liturghierul nu are foaie de titlu. Datele obişnuite sînt trecute în epilog. Aici se menţionează că tipărirea s-a început în timpul domniei lui Radu cel Mare şi s-a isprăvit sub Mihnea cel Rău, în 10 noemvrie 1508. Tot acolo se arată persoana care s-a ostenit cu imprimarea.

Cercetătorul Emil Picot şi istoricii noştri consideră că tipărirea s-a făcut în Ţara Românească, pronunţîndu-se diferit doar asupra localităţii unde s-a imprimat. În general s-a acceptat mănăstirea Dealul. Prezenţa stemei ţării este o dovadă că a fost tipărit în cetatea de scaun de la Tîrgovişte, în apropierea căreia se află sus-numita mănăstire.

Textul care s-a folosit la tipărirea Liturghierului a fost traducerea slavonă a Diataxei (Rînduielii) greceşti a patriarhului Filotei din sec. al XV-lea. Proscomidia şi Liturghia Sf. Ioan constituie o traducere textuală a acestei opere, iar pentru celelalte liturghii Macarie s-a servit de traduceri slave din manuscrise mai vechi.

Slaviştii au stabilit că limba liturghierului este cea medio-bulgară, folosită de Biserică şi de cancelaria muntean㠄, iar nu cea sîrbească, folosită în Veneţia şi Muntenegru.

Liturghierul s-a răspîndit pe tot pămîntul românesc. S-au găsit în ţară cinci exemplare originale. A trecut şi la popoarele balcanice de sub stăpînirea otomană. A circulat şi în copii, manuscrise şi tipărite, pînă în sec. al XVII-lea, servind ca model pentru ediţiile viitoarelor liturghiere (Coresi 1568 şi 1570).

Pentru vremea sa, Liturghierul a fost un adevărat monument de cultură şi artă. Este împodobit cu ornamente, frontispicii şi iniţiale inspirate din ornamentica arhitecturii româneşti contemporane, dar în egală măsură din aceea a manuscriselor împodobite în Ţara Românească şi Moldova în secolul anterior şi, mai cu seamă, cele din vremea lui Ştefan cel Mare. În felul acesta Liturghierul a fost o expresie clară a spiritului de unitate în cultura românească.

Slavistul P. P. Panaitescu a dovedit că „întreg Liturghierul este un produs poligrafic autohton". El ne aparţine din toate punctele de vedere, fiind expresia spiritului creator al poporului nostru. Este prima carte tipărită pe pămîntul românesc. Înfiinţarea tipografiei în ţara noastră a însemnat un moment cu importante consecinţe pentru literatura şi istoria culturii româneşti.

Din punct de *vedere bisericesc*, Liturghierul reprezintă începutul tipăririi uneia din cele mai însemnate cărţi de slujbă bisericească devenind prototipul tuturor ediţiilor viitoare, nu numai la noi, ci şi la marea majoritate a ortodocşilor din jurul nostru timp de un secol şi jumătate.

Prin măiestria execuţiei, Liturghierul stă cu cinste alături de cele mai *artistice* tipărituri europene din acea vreme şi rămîne mărturia unui specific grafic naţional, prin care cărţile macariene se integrează în valorile creatoare de artă ale poporului nostru.

Cu ocazia acestei aniversări trebuie subliniat meritul cultural al tiparului românesc care, din 1508 pînă în zilele noastre, a închinat o activitate continuă progresului intelectual naţional şi nu de puţine ori celui universal.

Prot. *Ieremia B. Ghiţa*

ASTRA şi educaţia religioasă şi morală

(Continuare din pag. a 2-a)

trăieşte în nepăsare şi desfrînare este în ajunul pieirii sale materiale şi morale". Că, deci, dispretul faţă de muncă este o atitudine anticreştină şi imorală.

Toate aceste idei ale întemeietorilor „Asociaţiunii" vor constitui adevărate directive programatice pentru toţi care se vor succeda la conducerea ei. Unul dintre aceştia va spune în 1944 că ASTRA „a trăit în spiritul creatorilor ei, împlinindu-şi datoria sub raportul propagandei morale, în colaborare cu asociaţiile bisericeşti". Ce a făcut ea sub acest aspect? A ţinut mii de conferinţe şi prelegeri cu teme religioase şi morale, s-a raliat Bisericii în combaterea sectarismului, a sprijinit moral şi material iniţiativele pentru edificarea sau renovarea unor locaşuri sfinte, a ridicat troiţe şi a amenajat cimitire cu monumente ale eroilor, a dăruit clopote şi odăjdii, iar în muzeul său central a constituit o secţie bisericească în care a adunat obiecte şi cărţi vechi de cult care altfel s-ar fi pierdut. Împotriva literaturii, presei, teatrului şi filmelor pornografice — intrase şi filmul între mijloacele ei de propagandă — a luat atitudine hotărîtă alături de Biserică, denunţîndu-le ca pe nişte crime morale. A propagat virtuţile omeneşti, binele, adevărul, frumosul, modestia, dragostea faţă de semen, cultul strămoşilor etc. în spiritul moralei creştine. A susţinut cu putere celula socială care este familia, considerînd că sănătatea ei însemnează sănătatea şi tăria patriei. Pronia cerească era invocată în deschiderea tuturor adunărilor, de la cele generale pînă la cele de cerc şi aceste slujbe religioase preliminare deveneau simboluri ale sedinţelor care urmau. Cu excepţia celor ştiinţifice, toate celelalte periodice aveau duminical o pagină a Bisericii. Chiar „Transilvania" a publicat informaţii de la congresele naţionale bisericeşti, comentarii asupra unor legi politico-bisericeşti, asupra orfelinatelor etc. şi foarte multe culegeri de folclor religios (cîntece de stea, colinde, datini). În sfîrşit, din cele 337 titluri publicate în colecţiile amintite — inclusiv rediţările — aproape 20 au fost cu caracter religios şi tot pe atîtea cu caracter moral-educativ. Printre cele dintîi amintite: „Din vieţile sfinţilor. Viaţa celui dintre sfinţi a părintelui nostru Ioan Gură de Aur, patriarhul Constantinopolului" (2 ediţii), „Călăuza creştinului în biserică, prelucrată şi întregită după episcopul Nicodim din Huşi", „Rugăciuni şi cîntări de laudă şi mulţumită, întocmite pentru trebuinţele creştinilor", monografia „Mitropolitul Andrei Şaguna" de I. Lupaş, „Vine Crăciunul", piesă de teatru pentru copii de Elena Sporea, „Piatra credinţei", povestire din viaţa poporului de Coriolan Brediceanu, „Steaua de la răsărit", colinde culese de N. I. Dumitraşcu şi V. Crişan, „Tîlcuirea Sfintei Liturghii", de N. Terchilă, „Flori din grădina raiului. Femei sfinte în Biserica lui Hristos", de Septimiu Popa, „Din pildele Domnului", de Ion Agârbiceanu, „Despre minuni" de acelaşi, „Credinţe şi obiceiuri cuvioase", de A. Velea, „Familia creştină", de Seb. Voicu, „Darul lui Hristos", de I. Popovici-Bănăteanu, „Viaţa bisericească a românilor din Ţara Oltului", de Ştefan Meteş şi altele. De menţionat că în timpul primului război mondial preşedintele Andrei Bîrseanu a tipărit — în afara colecţiilor — două cărţi de rugăciuni pentru ostaşi, fiecare cu un tiraj de 10.000 exemplare, distribuite gratuit soldaţilor români de pe fronturile din Italia şi Galiţia. Dintre tipăriturile cu caracter moral-educativ notăm: „Sfaturi bune" [Despre concubinaj şi beţie], de Em. Ungureanu, Elie Cristea şi Nicolae Ivan, „Casa părintească, creşcătoarea individilor şi popoarelor", de Ioan Popea, „Ionel. Principii morale şi creştineşti de educaţiune", de Gr. V. Borgovanu, sau „Leonard şi Gertruda", de I. H. Pestulozzi. Observăm că printre autori sînt şi episcopi sau viitori înalţi prelaţi ai Bisericii, scriitori sau cărturari de seamă.

Sînt aci suficiente dovezi că „Asociaţiunea" s-a identificat cu valorile de substanţă ale sufletului popular românesc. Dacă Biserica a avut un rol de frunte la înfiinţarea ei, ea a rămas în primele rînduri ale acţiunilor culturalizatoare, imprimîndu-le spiritualitate specifică, tradiţională.

Plecarea luminilor

Uneori pe pămînt ne simţim venetici.
Cînd apusul va veni să ne ceară
pilpîinde lumini la vreme de seară,
ne vom schimba în jucăuşi licurici.

Zborul se va petrece lin şi blînd
cum se desprinde frunza la soroc;
străluminaţi de-atîta alb noroc
vom fi uimiţi văzîndu-ne zburînd.

Pace avînd şi cel neîmpăcat
caznele ni se vor stinge din minte,
iar cei plecaţi ne vor ieşi'nainte:
mult i-am dorit şi mult ne-au aşteptat!

Toţi vom pleca precum la Înviere,
noi înşine aprinse luminări;
nu vor mai fi nici limite, nici zări
şi-n juru-ne doar muzica din sfere.

Gheorghe Stănescu

Eforturi spre unitatea creștină prin mișcarea ecumenică

(Continuare din pag. 1-a)

docși. Tradiția a fost redusă la Scriptură. „Termenul tradiții e folosit în două înțelesuri: să indice diversitatea formelor de exprimare și, de asemenea, ceea ce *numim tradițiile confesionale, spre exemplu tradiția Luterană sau tradiția Reformată*". Acest sens al *tradițiilor* era simplu lingvistic, fără nici un conținut doctrinar. Cu acesta oricine putea fi de acord, fiindcă și așa nu spunea nimic.

Au urmat iarăși mai multe conferințe. Printre cele mai importante a fost Conferința „Biserică și Societate" din 1966, de la Geneva, cu 420 de participanți. În 1967 Patriarhul ecumenic Athenagora a vizitat Consiliul Mondial al Bisericilor. El este acela care a inițiat și a pus accentul în ecumenism pe „dialogul dragostei" ca necesar și premergător „dialogului teologic", pe care îl socotea greu și îndepărtat. În ianuarie 1967 Eugen Carson Blake, presbiterian din S.U.A., a fost ales secretar general al Consiliului Mondial al Bisericilor, în locul lui Wisser't Hooft care s-a retras la pensie.

A urmat *a patra Adunare Generală de la Uppsala*, 1968, în Suedia. Tema: „Iată, Eu fac toate lucrurile noi". Erau acum 235 de Biserici membre, și au participat 704 reprezentanți. Tema de fapt a fost *dezvoltarea*. S-a discutat despre populație, hrană, dezarmare, rasism, secularizare, s-a apărat și s-a respins *statu-quo-ul*, s-a apărat și s-a respins definiția: *„dezvoltarea este un nou nume pentru pace"*. La Uppsala trebuia să predice pastorul de culoare, american, Martin Luther King, dar a fost asasinat cu patru luni înainte. În mesajul de la Uppsala se spunea: *„am auzit strigătul celor care doresc pacea, al celor flămînzi și exploatați care cer pîine și dreptate, al victimelor discriminărilor care luptă pentru demnitate umană, ca și al milioanelor care doresc să găsească vieții un sens"*.

În această perioadă s-a integrat în Consiliul Mondial al Bisericilor, *Consiliul pentru Educația Creștină* (în 1971), și s-au organizat conferințe privind teologia neagră, teologia eliberării din America Latină, familia, drepturile femeilor, mișcarea harismatică și rolul tinerilor în schimbările sociale. S-au organizat seminarii privind Studiile Biblice (din 1971), și studii privind rolul bărbaților și al femeilor în lumea contemporană. Un nou accent s-a pus pe *teologie*, ca preocupare specială în vederea pregătirii următoarei Adunări Generale.

În această perioadă a apărut conceptul de „comunitate conciliară".(Conciliar fellowship) ca modalitate de situare împreună a Bisericilor atît ca organizații bisericești în cadrul Consiliului, cît și față de problemele lumii contemporane. În 1974 s-a întîlnit din nou la Accra (Ghana) Comisia „Credință și Constituție" și s-a hotărît să se propună Bisericilor un text de convergență asupra a trei dintre Tainele Bisericilor: Botez, Euharistie și Preoție. S-a hotărît de asemenea, pe baza unei decizii mai vechi, din 1971, să se alcătuiască și un studiu intitulat: *„Să dăm mărturie despre speranța ce se află în noi"* (Giving Account on the Hope that is in us), fără să se intenționeze ca aceasta să fie o *Mărturisire de credință*, ci un material de lucru.

Importantă a fost și conferința de la Bangkok din anul 1972, care a tratat tema *„Mîntuirea astăzi"*. Esența hotărîrilor acestei conferințe a fost privirea în ansamblu a trupului și a sufletului, a celor spirituale și a celor materiale, mîntuirea fiind *„dreptatea lui Dumnezeu care se arată prin justificarea păcătoșilor, dar și prin dreptate socială și politică"*. Evanghelicii fundamentaliști au acuzat îndată după aceea Consiliul Mondial al Bisericilor, că proclamarea Cuvîntului lui Dumnezeu va trece pe planul al doilea față de acțiunile sociale. În 1969 se înființase în Consiliu un *Program special pentru Combaterea rasismului* pentru trei ani. În 1974 el a devenit *Program permanent*, activitatea lui rezumîndu-se în special la distribuirea unui *Fond special* în ajutorarea mișcărilor de eliberare din Africa, dar nu numai din Africa, care erau angajate în combaterea rasismului. Printre personalitățile ortodoxe care s-au remarcat după Uppsala trebuie amintit mitropolitul Meliton al Calcedonului. În 1969 Papa Paul al VI-lea a vizitat Centrul Ecumenic de la Geneva. S-au lărgit contactele cu Biserica romano-catolică, fără ca această Biserică să intre totuși în Consiliu. S-au spus atunci multe cuvinte de bunăvoință, dar colaborarea cu Consiliul a rămas facultativă și neoficială.

În 1975 a avut loc a *cincea Adunare Generală, la Nairobi*, în Kenya. Numărul Bisericilor membre era 285, numărul reprezentanților 676. Au apărut personalități noi, pe lîngă cei cunoscuți pînă atunci. Secretar general era Philip Potter, pastor de culoare, originar din insula Dominica. Președinte al Comitetului Central a fost ales arhiepiscopul Edward W. Scott, primatul anglican al Canadei, iar vice-președinți doamna Jean Skuse (Australia) și patriarhul armean de Cilicia, Karekin Sarkisian, Wisser't Hooft, pensionar, dar prezent la toate marile evenimente ecumenice, a fost ales președinte de onoare.

Au mai fost aleși președinți: Annie R. Jiagge (Ghana), Mitropolitul Nicodim de Leningrad, iar după moartea sa a fost ales Patriarhul Ilia al Gruziei, generalul T. B. Simatupang (Indonezia), arhiepiscopul primat al Suediei Olof Sundby ș.a. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a fost reales în Comitetul Central Mitropolitul Iustin Moisescu al Moldovei și Sucevei, iar episcopul Antonie Plămădeală, vicar patriarhal, a fost ales atît în Comitetul executiv, cît și în Comitetul Central, și în Comitetul financiar al Consiliului.

S-a zis că Adunarea Generală de la Nairobi a fost *una de consolidare*. Au apărut totuși și idei noi, precum căutarea unei *„societăți drepte, care să asigure participarea tuturor la viața ei și care să se poată susține ca societate organizată și sănătoasă"*, un termen cam sofisticat și niciodată suficient explicat în alte limbi decît în cea engleză. La această Adunare au participat pentru prima oară și reprezentanți ai altor religii: budiști, hinduși, evrei, musulmani și alții. La Nairobi, la cererea femeilor, s-a hotărît întocmirea unui studiu intitulat *„Comunitatea femeilor și a bărbaților în Biserică"*.

Au urmat o serie nouă de conferințe și de declarații ale Comitetului Central. Comisia „Biserică și Societate" a organizat o importantă Conferință la București în anul 1974. În 1979 o Conferință la Boston s-a încheiat cu un volum intitulat *„Credința și știința într-o lume nedreaptă"*. S-au remarcat, ca și la București, Paul Abrecht (U.S.A.) și Mitropolitul Paulos Mar Gregorios (India). În același an Comitetul Central a redactat o Declarație intitulată: *„Bisericile și noua ordine economică internațională"*. În 1980 *Comisia asupra Dezvoltării* a elaborat un document intitulat *„Către o Biserică în solidaritate cu săracii"*. Problema relației Bisericilor cu săracii a constituit și tema unei importante Conferințe la Melbourne (1980), a *Comisiei pentru Misiune și Evanghelizare*, a cărei temă a fost *„Vie Împărăția Ta"*. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat episcopul Buzăului Antonie Plămădeală.

În 1982 s-a întrunit la Lima Comisia „Credință și Constituție", care a redactat așa numitul „Document de convergență" B.E.M. (Botez, Euharistie, Preoție — M. de la englezescul Ministry). Foarte optimiști, participanții de la Lima au scris că alcătuirea Documentului B.E.M. a constituit un moment cînd teologi din atît de multe tradiții, au putut vorbi armonic despre Botez, Euharistie și Preoție! Cît de armonic va fi în viitor Documentul, se va vedea! În 1981, o conferință ținută la Sheffield, în Anglia a elaborat un Document asupra rolului femeilor în Biserică, ocupîndu-se și de hirotonia femeilor, și de reprezentarea lor în Consiliul Ecumenic, și în poziții de conducere. Următorul Comitet central, la Dresda (R.D.G.) a discutat aprins aceste probleme, ortodocșii distanțîndu-se substanțial de propunerile de la Sheffield, ceea ce a dus la redactarea unor rezoluții finale inconsistente și, pînă azi, neclarificate. O intervenție reținută de presa internațională a avut atunci Mitropolitul Ardealului Antonie Plămădeală.,

A șasea Adunare Generală, cu tema: „Iisus Hristos — viața lumii" a avut loc la Vancouver, în Canada, în 1983. Biserici membre: 301; delegați 847. Mitropolitul Ardealului Antonie Plămădeală a fost reales în Comitetul executiv, în Comitetul Central și în Comitetul financiar, iar episcopul Vasile Tîrgovișteanul a fost ales în Comitetul central. Personalități noi apărute pe arena ecumenică: Hans Ioachim Held, ales președinte, Mitropolitul Hrisostom de Mira (Patriarhia Ecumenică) și Silvia Talbot (S.U.A.), aceștia doi din urmă aleși vicepreședinți. Printre președinți mai trebuie amintiți SS. Patriarhul Ignatie Hazim al Antiohiei, mitropolitul indian Paulos Mar Gregorios, episcopul W. P. Khotso Makhulu (Botswana), Lois Wilson (Canada) ș.a. În 1985 a murit Wisser't Hooft.

La Vancouver, Adunarea descrisă ca semn al *„participării"*, a tratat prea multe teme, unele insuficient elaborate. S-a discutat despre dialogul cu alte credințe, despre pace și dreptate, despre dezarmare. Înarmarea atomică a fost prezentată ca o crimă împotriva umanității. Printre vorbitori a fost și episcopul Desmond Tutu din Africa de Sud, iar principalul serviciu religios a fost pontificat de arhiepiscopul de Canterbury, Robert Runcie. Ortodocșii au oficiat propria lor Liturghie. Printre vorbitorii pe o temă de spiritualitate a fost și o romîncă, Maica Eufrasia Poiană, iar mitropolitul Antonie Plămădeală a vorbit despre Biserica și problemele lumii contemporane.

Îndată după Adunarea de la Vancouver, în locul lui Philip Potter, care s-a retras mai devreme decît i-ar fi permis mandatul, a fost ales secretar general al Consiliului pastoral Emilio Castro din Uruguai, fost pînă atunci Directorul Comisiei Misiune și Evanghelizare. Cîteva evenimente importante merită să fie marcate după Adunarea de la Vancouver. În 1986 a avut loc la Larnaca, în Cipru o consultație asupra Intrajutorării Bisericilor, cu tema: *„Chemați să fim vecini: Diaconia 2000"*. A fost o conferință care a accentuat asupra suferințelor din lume, și asupra datoriei Bisericilor de a le vindeca. Asupra modului vindecării s-a organizat îndată după aceea o Consultație la El Escorial (Spania). În primul Comitet executiv de după Adunarea de la Vancouver, Mitropolitul Ardealului Antonie Plămădeală a fost ales Președinte (Moderator) al Unității I a Consiliului Mondial al Bisericilor, unitate care coordonează Subunitățile: „Credință și Constituție", „Biserică și Societate", „Misiune și Evanghelizare" și „Dialogul cu alte credințe și ideologii", poziție pe care o menține pînă azi.

Conferințele amintite mai sus, au avut în vedere pregătirea unei Conferințe mari care urmează să aibă loc în 1990, cu tema *„Dreptate, pace și integritatea creației"* (cu inițialele în engleză J.P.I.C.). În afară de cîteva Consultații asupra documentului B.E.M., a colectării răspunsurilor de la Biserici, cu privire la acest Document, Comisia „Credință și Constituție" s-a mai ocupat cu alcătuirea unui document intitulat *„Mărturisind credința apostolică astăzi"*. Un alt studiu, alcătuit de aceeași Comisie, se intitulează *„Unitatea Bisericilor și reînnoirea comunității umane"*.

Trei Conferințe au fost organizate asupra combaterii rasismului: două la Harare, Zimbabwe, 1985 și 1986, și una la Lusaka, în Zambia. În 1985 un Comitet central organizat în Buenos Aires s-a ocupat mai mult de situația din America Latină. Inclus într-un grup de cinci care a vizitat Bisericile din Argentina, Mitropolitul Ardealului Antonie Plămădeală a vizitat orașele San Miguel de Tucuman, Salta și Cordoba, contactînd acolo Biserici ortodoxe, catolice și protestante. În 1984 Papa Ioan Paul al II-lea a vizitat Consiliul Mondial al Bisericilor, la Geneva, însoțit printre alții de cardinalul Jan Willebrands, Președintele Secretariatului pentru Unitate, de pe lîngă Vatican. Nu se pot remarca rezultate spectaculoase. Aceleași declarații politicoase, dar mereu aceeași distanțare de Consiliul Mondial al Bisericilor. În 1987 a vizitat Consiliul la Geneva și S. S. Patriarhul Ecumenic Demetrios I. A fost prezent și Mitropolitul Ardealului Antonie Plămădeală, în calitate de membru în Comitetul executiv, Comitetul central și președinte al Unității I-a.

S. Sa Patriarhul Demetrios a cerut o mai largă participare a ortodocșilor la viața Consiliului Mondial al Bisericilor. Printre hotărîrile mai de seamă ale Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor, în această perioadă a fost lansarea cu prilejul Paștilor anului 1988 a unei *„Decade ecumenice a Bisericilor în solidaritatea cu femeile"*. O asemenea decadă (1975—1985) organizase și ONU, desigur cu scopuri mai mult sociale și politice. Decada organizată de Consiliul Mondial al Bisericilor, urmărește o mai vizibilă prezență a femeilor în viața bisericească. La lucrările Comitetului executiv de la Istanbul (1988), la propunerea Mitropolitului Ardealului Antonie Plămădeală, s-a decis ca Decada să aibă în vedere participarea femeilor la viața bisericească, potrivit specificului fiecărei Biserici membre.

În viața bisericească ortodoxă, femeile cîntă și citesc în biserică, maicile ajută preotului în altar și îndeplinesc și unele oficii cultice (cădelnitarea spre exemplu), iar *Cultul Maicii Domnului*, în Biserica Ortodoxă, e în mare cinste. De asemenea în calendarul ortodox sînt cuprinse nenumărate sfinte, mironosițele și alte femei pomenite în Noul Testament și în cel Vechi, apoi martire, ascete, mărturisitoare, mame creștine deosebite, călugărițe, soții exemplare etc.

Din cele de mai sus se poate vedea limpede că Bisericile, începînd cu Adunarea generală de la Amsterdam (1948), constituite într-un Consiliu Ecumenic al Bisericilor, au urmărit și urmăresc constant și sistematic recuperarea unității celei dintîi, așa cum a fost ea în primul mileniu.

„Toate cu înțelepciune le-ai făcut!"

(Ps. 103, 25)

Psalmul 103, pe care îl ascultăm la începutul fiecărei vecernii, este pus cu bun temei de către Biserică la rugăciunea sau slujba noastră de seară, cînd se cuvine să aruncăm o privire peste ziua care a trecut și cînd, pătrunși de convingerea măreției și ajutorului lui Dumnezeu care ne-a străjuit peste zi, să-i aducem rugăciune de mulțumire și gînd de preamărire. De aceea, parcă mai vibrant decît ceilalți, acest psalm este un imn de profundă preamărire a lui Dumnezeu, Cel ce se îmbracă „cu lumina ca și cu o haină", Cel ce umblă „peste aripile vînturilor", „Cel ce a întemeiat pămîntul" cu toate ale sale. „Umplutu-s-a pămîntul de zidirea Ta", grăiește Psalmistul.

Un vibrant imn de preamărire a lui Dumnezeu, așadar, pentru atotperfecțiunea Sa, pentru atotputernicia Sa, ca ziditor a toate, pentru pronia Sa, ca purtător de grijă față de opera Sa, ca Unul care a pus „hotar" la toate, adică rînduială, scop, legi, în tot ce există, ca Unul care răsare „iarbă dobitoacelor", care dă „hrană la bună vreme" la întreaga făptură, care a pus Luna și Soarele cu rost binefăcător pentru viața omului, îndatorat și el să iasă „la lucrul său și la lucrarea sa pînă seara".

Extaziat de aceste cu adevărat măreție realități, Psalmistul exclamă în versetul 25 al psalmului la care ne referim: „Cît s-au mărit lucrările Tale, Doamne, *toate cu înțelepciune le-ai făcut!*" Spus altfel, cît sînt de extraordinare toate cele ieșite din „mîna" nevăzută a lui Dumnezeu, în toate văzîndu-se cu adevărat înțelepciunea Sa negrăită, a Celui ce le-a adus din neființă la ființă, a Celui „care se arată pe Sine în chip nevăzut în toate" — cum spune Sf. Atanasie cel Mare.

Cuvintele Psalmistului vin adesea și pe buzele noastre, nu numai cînd observăm și medităm la imensitatea Cosmosului, care se măsoară astăzi cu miliardele de ani lumină, în care roiesc atîtea corpuri cerești într-o rînduială deplină, guvernate de legi precise, matematice; nu numai cînd ne gîndim la microcosmos, la lumea nevăzută cu ochiul liber a moleculelor, a atomilor și altor particule din care este alcătuită materia, unde, după spusa specialiștilor, găsim de asemenea o ordine perfectă, ci și cînd privim firea care ne înconjoară, la lumea gîzelor, a plantelor și animalelor pe care le întîlnim în imediata noastră apropiere. Într-un număr din anii trecuți ai rev. „România literară" erau încrestate cîteva gînduri intitulate: „Miracolul", în care autoarea articolului, contemplînd o sămînță minusculă și planta ieșită din ea, deapănă o seamă de frumoase reflecții din care le reținem și pe acestea: „De mine depinde să o calc sau nu în picioare, să o smulg sau nu din pămînt, dar nu de mine depinde ce fruct va face vlăstarul acela de viață vegetală, care va fi culoarea și mărimea, gustul și forma, greutatea și mirosul lui; toate acestea au fost prestabilite mult mai de demult de legile imuabile înscrise în aproape invizibila sămînță pe care eu am ascuns-o în țărînă și la viața misterioasă a căreia asist uluită ca la cel mai palpitant și fascinant spectacol. Mă scol dimineața și mă duc în grădină să văd cît a mai crescut și orice — cît de imperceptibilă — transformare mi se pare un fragment de miracol".

•

Ne aflăm către sfîrșitul unui anotimp care ne-a desfătat și în acest an cu atîtea „miracole", în care noi, fiii Bisericii, vedem mîna lui Dumnezeu cea atotputernică și înțelepciunea Sa fără de margini. Căci, cu adevărat, un fel de miracol, un fel de minune este faptul că punem în pămînt un bob de grîu sau unul de porumb ori de secară și ies din el zeci și sute de alte boabe de același fel; punem în pămînt un sac de cartofi și, cînd anul este bun, scoatem peste zece saci, punem în pămînt o oricare altă sămînță, adesea cît o gămălie de ac, și iese din ea o plantă de toată frumusețea și cu atîtea foloase pentru om.

Nu ne minunăm cînd pe un spațiu restrîns sînt zeci de flori, care-și trag seva din același pămînt și le încălzește același soare, dar care se colorează fiecare în felul său? Miracol este și faptul că seva viței de vie și a altor plante agățătoare, adesea foarte subțiri, circulă pe distanțe ce se măsoară uneori cu zecile de metri ș.a.m.d.

Miracol este faptul că vrejul de fasole caută aracul ca și cînd ar fi o ființă vie, iar cînd îl găsește se prinde și urcă pe el întotdeauna de la stînga la dreapta, ca la comanda cuiva.

Miracol este și faptul că numai în trei săptămîni într-un ou de găină se încheagă un pui atît de gingaș, cu toate organele sale delicate, ou pe care, îl consumăm atît de liniștiți, cînd, într-un fel, ar trebui să ne cutremurăm de minunea cuprinsă în el.

Poate că nu ne-am pus niciodată întrebarea, cum se alcătuiește inima unei ființe oarecare și mai ales cînd și cum începe prima bătaie a acestei inimi. Este și acest lucru un miracol din cele mai evidente.

Nu este oare tot un miracol, tot o minune alcătuirea ființei omenești în pîntecele mamei, lucru despre care specialiștii au afirmații ca aceasta: „Urmînd parcă niște *ordine date de un arhitect care știe exact ce vrea, corpul viitoarei ființe* se construiește cu siguranță și precizie, fiecare schimbare fiind perfect înscrisă în timp" (cf. Dr. Radu Iftimovici: Descifrînd enigmele creșterii . . ., în Telegraful Român, nr. 17—20/1987, p. 8), rezultînd această „sublimă operă de artă care este omul" după spusa prof. univ. Victor Papilian (cf. Valeriu Anania: Rotonda plopilor aprinși, București, 1983, p. 119).

Miracol este cu adevărat faptul că fiecare miel are mirosul său specific, pe care îl cunoaște numai oaia-mamă, ca și hărnicia, organizarea și inteligența furnicilor, dar mai ales ale albinelor, la care deși creierul reprezintă doar a 174-a parte din greutatea corpului au o extraordinară capacitate de a se organiza, de a descoperi sursele melifere și în a-și construi fagurele, „operă ingenioasă", după afirmația cunoscătorilor.

Șirul acestor exemple poate fi înmulțit desigur la nesfîrșit, întreaga natură fiind un adevărat miracol, o adevărată minune, zidită pentru bucuria de a trăi a omului, ceea ce marii poeți, muzicieni și alți creatori de artă au reliefat întotdeauna.

„Zile întregi sta întins pe iarbă — spune despre Beethoven un biograf de-al lui — cu privirea spre cer . . . Iubește copacii „ca pe oameni", mărturisește chiar Beethoven, adăugînd că-i aude strigînd: „Sfînt, Sfînt, Sfînt" (cf. Celia Delavrancea: Dintr-un secol de viață, București 1987, p. 201).

„Miresme dulci de flori mă-mbată și mă alintă gînduri blînde
Ce iertător și bun ți-i gîndul în preajma florilor plăpînde"
spune și un poet al nostru (D. Anghel: În grădină).

•

Am adus în atenție aceste cîteva lucruri, pentru ca, asemenea cuvintelor Psalmistului de odinioară, să ne „veselim" și noi de „lucrurile Sale" (Ps. 103, 32), să ne extaziem și noi de cele ce Dumnezeu a zidit cu atîta înțelepciune, de multele cu adevărat „miracole", pe lîngă care trecem zi de zi și care toate ne duc cu gîndul la Făcătorul a toate.

Dar, în același timp, privind la rînduiala care există în tot ceea ce ne înconjoară, bună rînduială să punem și noi în ființa noastră lăuntrică, ordinea și disciplina, generozitatea, dragostea, blîndețea, buna-cuviință, smerenia, cinstea și omenia să stăpînească și făptura noastră spirituală, sufletul nostru, pentru ca, tot ca Psalmistul, prin toate ale noastre să cîntăm și noi Dumnezeului nostru „cît vom fi" (Ps. 103, 34).

Arhid. *Gh. Papuc*

LECȚIA DE ISTORIE

Motto: „Sept. '40—oct. '44"

La lecția de astăzi despre Țară
Priviți aceste poze, pruncii mei,
Țărani români, copii, bătrîni, femei,
Cei alungați din lacrimă afară.

Puteți citi pe chipurile lor
Un alfabet ce nu are egal,
Erau sculpați și-nvinuiți sărmanii
Că s-au născut aicea în Ardeal —

Ce-nseamnă — Ardeal? e un pămînt în care
Ne-am îngropat strămoșii, rînd pe rînd,
Înseamnă aur și argint și sare,
Dar suflet românesc în primul rînd.

Cu pumnii strînși, cu lacrima pe chip
Să-i rotunjim conturul stingerind,
La Treznea și Sărmaș, Moisei și Ip
Se mai aud mormintele gemînd!

Aici în cerul gropilor comune,
Atîtea stele fumegă și dor
Și toate-aceste oase fără nume
Sînt totuși botezate-n legea lor.

Lăcașurile-au ars din temelie
Cu slova românească pe altare,
Dar limba noastră ne-a rămas mai vie
De veghe lîngă sfintele hotare.

Nu-i loc de războinare și de ură,
În numele acestor stinse vieți
V-am spus acestea, drept învățătură
Ca fii ai unui neam care sînteți.

Foaia verde, verde și amară,
Doina noastră, dor fără cuvinte,
La lecția de astăzi despre Țară
Luați aminte, deci, luați aminte . . .

Nicolae Nicoară

Răspundem cititorilor

Folosirea tămîiei la sfintele slujbe

Mulți dintre credincioși asistînd la diferitele slujbe religioase, și mai ales la Sfînta Liturghie, văd cum preoții sau diaconii aduc Domnului nostru Iisus Hristos și Maicii Sale mireasma tămîiei. Mulți ne-au pus întrebarea ce simbolizează actul tămîierii.

Ce este tămîia? Un amestec de aromate extrase din seva unor arbori ce cresc în țările Răsăritului (în India, Arabia, Egipt și Etiopia). Tămîia se prezintă sub forma unor grăuncioare, care în cădelniță, peste cărbuni aprinși, înalță un fum foarte plăcut la miros închipuind rugăciunea celor ce participă la slujbe.

Aducerea jertfei de tămîie e veche de tot, de cînd există om pe pămînt. Jertfa strămoșului Abel, fiul lui Adam, a fost prima jertfă de acest fel și știm că a fost bine primită de Dumnezeu (Fac. 4, 4—5).

Tămîia a fost folosită și în cultul din vremea Mîntuitorului, ca o jertfă adusă lui Dumnezeu. De aceea, psalmistul David zice: „Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca tămîia înaintea Ta; ridicarea mîinilor mele jertfă de seară" (Ps. 140, 2).

Sfîntul Apostol Pavel asemăna însăși jertfa Domnului nostru Iisus Hristos cu o jertfă de tămîie, cînd spune: „S-a jertfit pe Sine pentru noi, prinos și jertfă lui Dumnezeu întru miros de bună mireasmă" (Efes. 5, 2).

Dar ce mai închipuie tămîia? Aromatele (smirna și aloe) simbolizează buna mireasmă a învățăturilor creștine, pe care o aduc în lume apostolii, episcopi și preoți spre înviorarea și trezirea din păcate a credincioșilor. De aceea zice Apostolul: „Pentru că sîntem lui Dumnezeu bună mireasmă a lui Hristos între cei care se mîntuiesc și între cei care pier: unora, adică mireasmă a morții spre moarte, iar altora, mireasmă a vieții, spre viață" (II Cor. 2, 15—16).

Tămîia este deopotrivă și simbolul celor mai prețioase daruri ce se aduc lui Dumnezeu. Așa o vede proorocul Maleahi, cînd zice: „Mare este numele Meu printre neamuri și în orice parte

Pr. *Ion Mihu*

(Continuare în pag. a 7-a)

FERICITUL AUGUSTIN,

Credinţa, începutul mîntuirii; pacea cea adevărată

Ascultă-l pe Apostolul (Pavel), însuşi argumentator al credinţei şi apărător al marelui har, auzi-l pe el zicînd: „Pace fraţilor, şi dragoste împreună cu credinţă" (Efeseni 6, 23).

Trei lucruri mari a zis: Pace, dragoste, credinţă.

A început de la sfîrşit şi a terminat cu începutul. Căci începutul este în credinţă, sfîrşitul în pace. Căci ceea ce credem, însăşi este credinţa. Dar trebuie să fie credinţa creştinilor nu a demonilor. Fiindcă, precum zice Iacob Apostolul: „Şi demonii cred şi se înfioară" (Iacob, 2, 19); şi demonii i-au zis lui Iisus: „Tu eşti Fiul lui Dumnezeu". L-au mărturisit demonii fiindcă nu-L credeau oamenii. Aceia (demonii) îl omorau. Deci pentru că au zis demonii: „Tu eşti Fiul lui Dumnezeu", de aceea vor împărăţi ei cu Fiul lui Dumnezeu? Să nu fie! Se deosebeşte credinţa demonilor aşadar de credinţa sfinţilor.

Lămurit se deosebeşte prin dragoste şi vigilenţă. Căci şi Petru aceasta a zis Domnului cînd L-a întrebat: „Cine ziceţi că sînt? — Tu eşti Hristos Fiul lui Dumnezeu „Cel viu".

Şi Domnul (I-a zis): „Fericit eşti Simone, Fiul lui Iona" (Matei, 16, 15—17). O, Doamne! aceasta ţi-au zis-o şi demonii, oare nu sînt şi ei fericiţi? De ce? Fiindcă demonii au zis aceasta din frică, Petru din dragoste. De aceea începutul este prin credinţă. Dar ce fel de credinţă? Cea pe care a arătat-o Apostolul: „Nici tăierea împrejur nu poate ceva, nici netăierea împrejur, ci credinţa". Zi care credinţă? „Cea care lucrează prin iubire" (Gal. 5, 6).

Aceşti demoni nu au credinţa, cea care lucrează prin iubire, ci numai robii lui Dumnezeu; numai sfinţii lui Dumnezeu, numai fiii credinţei lui Avram, numai fiii iubirii, fiii făgăduinţei, de aceea s-a zis: şi dragostea. Trei au fost zise de Apostol: „Pace fraţilor şi dragoste împreună cu credinţa". Pace fraţilor. De unde pace? Şi dragoste. De unde dragoste? Cu credinţă. Dacă însă nu crezi, nu iubeşti. A zis deci Apostolul, aşa începînd de la sfîrşit şi venind la început: Pace, dragoste, împreună cu credinţă.

Noi să zicem: Credinţă, dragoste, pace. Crede, iubeşte, stăpîneşte. Dacă însă crezi şi nu iubeşti, atunci nu se deosebeşte credinţa ta de a celor care tremurau şi ziceau: „Ştim cine eşti, Fiul lui Dumnezeu". Deci tu iubeşte fiindcă dragostea cu credinţă te va duce pe tine la pace. Care pace? Pacea adevărată, pacea deplină, pacea solidă, pacea sigură, unde nu este nici o nenorocire, nici un duşman. Însăşi pacea este sfîrşitul tuturor dorinţelor celor bune. Dragoste cu credinţă, şi dacă zici aşa, bine zici. Credinţă cu dragoste.

Tradus de drd. *Dumitru Bălţat*

P. L. 39, col. 912

PREDICA — ACT LITURGIC

Predica este o grijă constantă a publicaţiilor noastre bisericeşti, punîndu-se accent în ultima vreme mai ales pe necesitatea actualizării ei. Vremurile noi cer, implicit, o înnoire a modalităţilor de exprimare a tezaurului creştin, bineînţeles fără a se stîrbi prin aceasta fondul autentic al acestuia. Din dorinţa de a ne alătura interesului crescînd de înviorare a predicii de azi, pentru o mai bună eficienţă a ei, purcedem la cele ce urmează, propunînd — nu ca pe ceva nou, ci ca pe ceva ce trebuie mereu amintit — o mai atentă privire asupra caracterului predicii de act liturgic şi, totodată, asupra atitudinii de rugăciune pe care preotul s-o aibă la amvon.

Ca *act liturgic*, predica este integrată în cultul divin şi niciodată despărţită de acesta. În mod obişnuit ea însoţeşte şi încheie întotdeauna o slujbă: Sf. Liturghie, una din Sf. Taine, o ierurgie ş.a.

Sensul adînc al oricărui act liturgic este de *rugăciune*, sub cele trei dimensiuni ale ei: de slavă, de cerere şi de mulţumire. Se cunoaşte, de asemenea, scopul întreit al cultului: de adorare a lui Dumnezeu (latreutic), de sfinţire a omului şi naturii (harismatic) şi de propovăduire a învăţăturilor sfinte (didactic). Acesta din urmă, în care situăm predica, nu poate fi despărţit de celelalte două. De observat că împlinirea acestor scopuri mîntuitoare se dobîndeşte prin slujbe alcătuite în esenţă din rugăciuni. În timpul săvîrşirii acestor slujbe preotul şi credincioşii, membrii ai Bisericii văzute, se transpun în starea de comuniune cu Dumnezeu şi întreaga Biserică nevăzută. Dăruindu-se total slujbei pentru care este consacrat, preotul îi poate angaja pe credincioşi în această *koinonie* a pămîntului cu cerul, aşa încît atmosfera de rugăciune creată constituie o premisă neîndoielnică a împlinirii scopului actului liturgic respectiv.

Pe acest fond, al unui „pămînt fertilizat", *bun* (Matei, XIII, 8), ogor al sufletelor sensibilizate, vibrînd de trăirea momentelor de rugăciune, slujitorul poate *ieşi să semene* sămînţa învăţăturii, aşa cum a primit poruncă de la Mîntuitorul Iisus Hristos (Matei, XXVIII, 19). Începînd să predice, preotul — cu tact şi prudenţă — trebuie să întreţină atmosfera de rugăciune, bine ştiind că rostirea la care purcede nu trebuie să fie altceva decît tot o slujbă, deci un act liturgic, altfel spus: *rugăciune*.

Dacă, printr-un început neinspirat de exprimare, slujitorul i-a „scos" pe ascultători din ambianţa caldă a rugăciunii şi le-a „răcit" inimile, predica ce urmează riscă să devină sămînţă aruncată „pe cale" (Matei, XIII, 4).

Iar cînd preotul, în urma unei slujbe făcute cu responsabilitate şi dăruire, vine smerit rostindu-şi predica aidoma unei rugăciuni limpezi şi pline de conţinut, credincioşii *vor asculta ca şi cum s-ar ruga împreună cu el*. Nu va fi nevoie de nici un efort suplimentar de a-l asculta, pentru că însăşi atitudinea smerită — ca la rugăciune — a preotului îi va angaja sufleteşte să parcurgă împreună cu el căile atît de sublime ale sfinţilor învăţături.

Trebuie, totodată, cultivată la credincioşi conştiinţa că o slujbă îşi împlineşte menirea atunci cînd ei, alături de preot, se integrează trup şi suflet în ambianţa liturgică. Tot aşa, efectul predicii va fi sporit cînd credincioşii vor asculta pe cel ce predică cu aceeaşi atitudine de rugăciune, avută în timpul săvîrşirii slujbei respective.

Pot fi îndemnaţi, tot la un bun prilej, ca în în momentele ce preced ieşirea la predică a preotului, credincioşii să ceară — în taină — ajutor de la Dumnezeu pentru sporul în propovăduire a slujitorului lor, odată cu rostirea unui tainic „Doamne ajută-ne şi nouă în înţelegerea dreaptă a sfintei propovăduiri". În aceleaşi momente, desigur, preotul însuşi se va ruga (tainic, se înţelege) pentru ca Dumnezeu să-l întărească întru cele ce urmează a săvîrşi. Aceste momente, deşi nu se pot desfăşura decît pe parcursul unor puţine secunde, pot fi hotărîtoare în imprimarea, de la bun început, a atmosferei de rugăciune în care să se dezvolte predica.

Legătura intimă între rugăciune şi predică o avem exprimată chiar şi în sinonimia cuvintelor *predică* şi *oratorie* (creştină), două cuvinte ce exprimă aceeaşi noţiune. Se ştie că în limba strămoşilor noştri latini, cuvîntul „oratorie" este un derivat al verbului „oro,-are"=a (se) ruga (alături de sensul „a vorbi"), sau al substantivului „oratio,-onis"=rugăciune (alături de sensul „vorbire"). Mai departe, fără intenţia de a face speculaţii filologice complicate, putem observa că „oratorie" îşi are rădăcina în „os-oris"=gură. Firească, gura este cea care materializează exprimarea fie că-i zicem oratorie sau predică, fie rostire în general. Iar gura ne-a fost zidită de Dumnezeu spre a grăi cele plăcute Lui, aşa încît cuvintele noastre „drese cu sare" (Coloseni, IV, 6), să poată fi cuprinse oricînd în textul unei rugăciuni, înfrînarea limbii fiind un act de mare înţelepciune a vieţii (Iac. 3, 3—12).

Deşi în limbajul nostru comun s-a impus mai mult termenul *predică*, nu trebuie uitat că *oratorie* creştină exprimă acelaşi lucru. Mai mult chiar, avem totodată un temei etimologic spre înţelegerea mai accentuată a faptului că rostirea de la Amvon nu este un discurs oarecare, ci un sublim act liturgic. Tot în cadru etimologic observăm că însuşi termenul „predică", derivînd din „praedico-are"=a rosti (ceva) în faţa (cuiva), ne atrage atenţia că preotul rosteşte, desigur, învăţătura în faţa credincioşilor, dar şi în faţa lui Dumnezeu: că-l ascultă şi-l văd credincioşii, dar îl aude şi-l vede Dumnezeu însuşi.

Cultivîndu-şi această conştiinţă, preotul va da o şi mai mare atenţie pregătirii predicii, bineştiind că dacă credincioşii vor accepta o predică şi mai nereuşită, vrînd-nevrînd, înaintea lui Dumnezeu nu va putea da *răspuns bun* decît împlinindu-şi datoria cu toată responsabilitatea, iar har spre rodire nu va da Dumnezeu decît acelei predici gîndite, lucrate şi rostite cu toată cuviinţa.

Creştinul, preot sau simplu mirean, cînd se roagă cu adevărat, îşi smereşte cugetul întru totul, bine ştiind că se adresează lui Dumnezeu. Tot aşa, preotul avînd conştiinţa că atunci cînd predică săvîrşeşte un act liturgic, că se adresează desigur creştinilor dar vorbeşte în prezenţa nemijlocită a lui Dumnezeu, se va smeri fără îndoială, cerînd ajutorul Lui în împlinirea acestei slujiri. Aceasta pentru faptul că orice act liturgic este sinergic: o împreunălucrare a omului cu Dumnezeu. Evident, predica nu face excepţie de la aceasta.

Atent la acest aspect, preotul va alunga din conştiinţa lui înfiripărea gîndului nesănătos că predica este un act al lui, *numai al lui*. Va elimina înfăţuarea şi afişarea acelei suficiente prezumtioase, roade ale unui orgoliu necontrolat, care-l pot face cu totul inacceptabil de către ascultători, chiar dacă ceea ce spune este, în fond, interesant. Una din regulile elementare ale alcătuirii şi rostirii predicii este ca preotul să nu folosească niciodată Amvonul spre a-şi încunoştinţa credincioşii de anumite „of-uri" personale, nici să profite de înălţimea Amvonului spre satisfacerea unor răfuieli subiective.

Predica trebuie să se fundamenteze în esenţă pe Evanghelie, aşa cum avem poruncă de la Mîntuitorul nostru: „Mergeţi . . . şi propovăduiţi *Evanghelia* . . . (Marcu, XVI, 15). De asemenea, Sf. Ap. Pavel atrage răspicat atenţia că *„noi nu ne propovăduim pe noi înşine, ci pe Iisus Hristos"* (II Cor. IV, 5), cu alte cuvinte nu este admis ca cineva să se predice pe el, deturnînd în scop subiectiv rostul sacru al Amvonului şi prin aceasta riscînd să-şi atragă totala dezaprobare a credincioşilor.

Dimpotrivă, avînd o atitudine demnă şi smerită, rostind o predică temeinic pregătită, ştiind să întreţină atmosfera caldă a rugăciunii, preotul poate nădăjdui că Dumnezeu va face ca sămînţa cuvîntului să cadă *în pămînt bun* şi să-şi dea *însutit rodul* (Matei, XIII, 8).

Pr. drd. *Vasile Gordon*

DUMINICA DUPĂ ÎNĂLŢAREA SFINTEI CRUCI

MĂRTURISIRE PENTRU HRISTOS (Marcu 8, 34—9, 1)

Dintre multe învăţături cuprinse în Evanghelia duminicii de astăzi, ne vom opri asupra cuvintelor Mîntuitorului: „. . . De cel ce se va ruşina de Mine şi de cuvintele Mele . . . şi Fiul Omului se va ruşina de el, cînd va veni întru slava Tatălui Său cu sfinţii îngeri" (Marcu 8, 38).

În vorbirea obişnuită, cuvîntul „ruşine" poate avea două înţelesuri. Cînd spunem că ne ruşinăm de slăbiciunile sau de căderile noastre, ori ne e ruşine în faţa lui Dumnezeu sau în faţa părinţilor noştri pentru greşelile săvîrşite, atunci o astfel de ruşine are înţeles de căinţă. Acest simţ al ruşinii face să ne judecăm şi să ne condamnăm pe noi înşine, să ne pară rău de ceea ce am comis şi adeseori luăm hotărîrea de a ne îndrepta.

Nu despre acest fel de ruşine a vorbit Mîntuitorul în cuvintele citate mai sus. Un alt înţeles al cuvîntului „ruşine" a fost folosit de Iisus. Îl vom lămuri numaidecît. Auzim uneori cazuri că cineva se consideră superior faţă de părinţii săi, de fraţi, de colegi sau de alte cunoştinţe. Îi ocoleşte, nu vrea să-i vadă, îi desconsideră, uneori, poate, chiar îi ignoră, afirmînd că îi este ruşine să-i mai vadă, sau să vorbească cu ei, pentru că îi sînt inferiori. În asemenea cazuri, ruşinea are un înţeles peiorativ. Ea devine o atitudine răutăcioasă, sfidătoare, lipsită de bun simţ şi neraţională. Prin ea omul se închide între zăbrelele mîndriei şi egoismului.

La acest înţeles se referă Mîntuitorul în cuvintele din Sfînta Evanghelie. Şi pentru a lămuri şi mai bine înţelesul ruşinii în sens de sfidare sau de dezaprobare, Mîntuitorul o pune faţă în faţă cu mărturisirea ataşamentului şi a prieteniei, spunînd următoarele: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi şi Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri" (Matei 10, 32).

A mărturisi pentru Iisus Hristos înseamnă a-L preamări ca Dumnezeu adevărat, atotţiitor, Mîntuitor al lumii, făcător a toată făptura şi judecător al oamenilor.

A mărturisi pentru Hristos înseamnă a fi bun creştin, mai ales în fapte, a iubi şi a cerceta cu credinţă sf. biserică, a da ascultare învăţăturilor Sf. Evangheliі.

A mărturisi pentru Hristos înseamnă a răspunde cu iubire la iubirea Lui, pe care ne-a arătat-o cînd a fost răstignit pe Sf. Cruce. El Însuşi a spus: „Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi" (Ioan 15, 13).

Pentru creştini, crucea e semnul iubirii nemărginite a lui Dumnezeu faţă de noi, e semnul eliberării din robia păcatului, e nădejdea în dobîndirea vieţii cereşti. Cine nu cinsteşte Sf. Cruce, acela se ruşinează de Hristos şi se îndreaptă spre pieire şi sminteală (cf. I Cor. 1, 18 şi 23—24). Pe o astfel de cale au mers ereticii tuturor timpurilor care, abătîndu-se de la dreapta credinţă, nu mărturiseau pe Iisus Hristos Fiu al lui Dumnezeu, nu se rugau Maicii Domnului, nu se închinau Sfintei Cruci, refuzau cinstirea sfintelor icoane, se împotriveau cultului sfinţilor şi se îndepărtau de slujbele şi rînduielile bisericeşti. Asemenea manifestări negative apar atunci cînd sînt nesocotite învăţăturile Sf. Biserici. De cele mai multe ori, îndepărtarea de la rînduielile bisericeşti e pricinuită de patima mîndriei şi de alte păcate care întunecă dreapta judecată a omului. El se crede că e centrul pămîntului, că nimeni nu este ca el, că n-are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu, că e o pierdere de timp să mergi la biserică, că e ruşine să te închini, trecînd prin faţa unei biserici sau a unei cruci, că e ruşine să te spovedeşti şi să te împărtăşeşti şi altele asemenea acestora.

Situîndu-se în acest fel de a gîndi, unii rămîn nepăsători la îndatoririle lor faţă de familie şi faţă de societate, încalcă legile bunei convieţuiri şi sfidează tot ce e bun, drept şi sfînt. Sînt gata să facă oricînd şi oricui rău. Dar dispreţuind pe oameni ei dispreţuiesc pe Hristos Însuşi căci El S-a identificat pe Sine cu oamenii cînd a spus: „Întrucît aţi făcut unuia dintre aceşti fraţi ai Mei prea mici, Mie Mi-aţi făcut" şi invers: „Întrucît nu aţi făcut unuia dintre aceşti prea mici, nici Mie nu Mi-aţi făcut" (Mat. 25, 40 şi 45). Fiindcă învăţătura lui Hristos se ridică împotriva păcatelor, ea deranjează pe cei care s-au obişnuit cu păcatul. Păcatul orbeşte pe mulţi şi-i face să se ruşineze de Iisus Hristos. Cine mai poate ţine învăţătura Sa, întreabă cei care se împotrivesc postului, cărora le e ruşine de Sf. Cruce, de icoane, de rînduielile strămoşeşti ale Bisericii, de viaţa şi munca cinstită a familiei creştine.

Tuturor care trăiesc în astfel de concepţii, trebuie să le spunem că Iisus Hristos este mîhnit din cauza lor şi, în faţa Tatălui ceresc, El va mărturisi adevărul atît de amar despre ei.

E bine să amintim cuvintele Domnului: „Cu măsura cu care măsuraţi, vi se va măsura" (Mat. 7, 2). Hristos este dreptul Judecător care a zis despre ziua cînd toţi vor veni la judecată: „Şi vor ieşi cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieţii, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea osîndirii" (Ioan 5, 29).

Ca modele neîntrecute de mărturisire a lui Hristos îi avem pe sfinţi.

Să propovăduim şi să mărturisim, deci, neîncetat pe Mîntuitorul, crucea Sa cea de viaţă făcătoare, prin care „a venit bucuria la toată lumea", Evanghelia Sa care a adus omenirii morala iubirii, a credinţei şi a nădejdii.

Pr. *Mihail Colotelo*

Primul egumen al Mănăstirii Putna

Înzestrat ca puţini alţii, cu credinţă nestrămutată în Dumnezeu şi dragoste neţărmurită faţă de glia străbună, Ştefan cel Mare, vreme de 38 ani, a purtat o grijă deosebită faţă de prima Sa ctitorie, menită să-i fie reşedinţă pentru veşnicie.

Grija sa s-a manifestat şi în alegerea unui egumen destoinic dintre călugării Moldovei, care împreună cu ucenicii săi să pună bazele activităţilor monahale „ora et labora".

De la bun început şi pînă în zilele noastre, Mănăstirea Putna a avut la cîrma ei mulţi egumeni vrednici, oameni de carte, iubitori de artă, cu dragoste faţă de Biserică şi neamul din sînul căruia au ieşit. Cu toţii au îndrumat, coordonat şi au vegheat cu simţ de răspundere, ca munca, rugăciunea şi viaţa din cadrul ei, să se desfăşoare fără a periclita vocaţia smeriţilor monahi. Mulţi dintre ei au ajuns episcopi şi mitropoliţi.

Prima atestare documentară despre un egumen la Putna, o aflăm dintr-o însemnare a ieromonahului Ioanichie, pe un minei al lunii ianuarie, scris din porunca lui Ştefan cel Mare, în Mănăstirea Neamţ în anul 1467, pentru Mănăstirea Putna, „unde este egumen Ioasaf". Probabil că îndătinata ceremonie de instalare va fi fost la o dată anterioară, necunoscută documentar, în toamna anului 1466. Mineiul se află în prezent la Biblioteca Lenin din Moscova. În anul următor, Ştefan cel Mare prin actul de danie din 2 octombrie 1468, dat Mănăstirii Putna, se menţionează: „unde este egumen, rugătorul părintele nostru Chir Ioasaf". Deci primul stareţ al mănăstirii Putna este Arhimandritul Ioasaf, a cărui osteneală şi activitate de început va sta la baza urmaşilor săi. Acesta a fost mai întîi egumen la Mănăstirea Neamţ, lăsînd în locul său pe arhimandritul Silvan. La îndemnul lui Ştefan cel Mare, de acord cu Mitropolitul Moldomei Teoctist I, a trecut stareţ la Mănăstirea Putna, înainte de sfinţirea ei, poate, că odată cu sfinţirea pietrei fundamentale, cum se obişnuieşte după vechi rînduieli tipiconale, imediat ce săgeata trasă de voievod indicase locul Sfîntului Altar, dacă nu ca egumen, cel puţin ca invitat, căci la o astfel de solemnitate, nu lipsea Înaltul Cler şi egumenii mănăstirilor mai importante.

În perioada de la 1466 la 1468, numărul monahilor crescuse, ceea ce a făcut ca la intervenţia acestui egumen, Ştefan cel Mare să mute biserica din lemn a lui Dragoş Vodă de la Volovăţ la Putna pentru nevoile duhovniceşti ale monahilor adunaţi în jurul noului aşezămînt în construcţie. Biserica se păstrează şi astăzi la distanţa de 300 m de Mănăstirea Putna.

Cu sprijinul material al voievodului şi din iniţiativa primului egumen, a luat fiinţă chiar de la început o şcoală, legată de societatea românească şi de nevoile ei specifice, în care va fi fost şi Arhimandritul Ioasaf printre primii ei dascăli. Şcoala va progresa cu timpul, funcţionînd fără întrerupere pînă la desfiinţarea ei în anul 1778. Pe lîngă şcoală funcţionau ateliere, unde s-au format renumiţii caligrafi, miniaturişti, copişti, psalţi, brodeuri, sculptori, zugravi, meşteri în tehnica ceramicii şi a prelucrării artistice a metalelor preţioase. Din mîna acestor meşteri, trecuţi prin şcoala de la Putna, au ieşit minunate opere de artă religioasă.

Nu este exclus că tot în acest timp, cu bun început, s-a pus bazele unui spital, deservit de călugări pricepuţi în a uşura suferinţele trupeşti şi sufleteşti ale celor suferinzi şi fără sprijin, slujind oamenilor ca lui Dumnezeu. Spitalul a funcţionat şi după 1536, fiind atestat documentar, în timpul egumeniei Arhimandritului Siluan (1528—1538).

Desigur că la această stare de lucruri nu s-ar fi putut ajunge decît printr-o dăruire totală de sine, prin exersarea celor duhovniceşti, printr-o trăire în adîncime a vieţii creştine şi prin respectarea cu strictreţe a voturilor monahale. De bună seamă că, un aport substanţial l-a avut nu numai voievodul prin sprijinul material acordat cu mărinimie, ci şi egumenul în calitate de părinte şi conducător duhovnicesc.

Egumenul Ioasaf este amintit în mai multe documente ale vremii (Cronica Putneană şi un manuscris de muzică) ca fiind melod şi compozitor. Tot acum, Biserica fiind terminată, pictată pe fond de aur şi acoperită cu tablă din plumb, a fost sfinţită, în prezenţa Măriei Sale, a familiei sale, clerului moldovean, oastei şi poporului numeros, lucru care i-a cerut mult tact, efort şi pricepere de gazdă . . . În timpul său s-au scris cele mai multe manuscrise şi s-au executat multe obiecte de cult, pentru a face faţă multiplelor nevoi duhovniceşti, la care un rol covîrşitor l-a avut personal, în dubla calitate de egumen şi dascăl. De asemeni, prin prezenţa sa activă se definitivează aşezarea monastică, cu ziduri de incintă, cu turnuri de apărare pe colţuri, turnul de la intrare şi turnul tezaurului, după indicaţiile date de voievod. Acest aspect de aşezare cvasimilitară avea menirea de apărare a marilor valori ce se vor realiza de aici încolo în sînul ei.

În cursul anului 1476, fiind poate destul de înaintat în vîrstă primeşte schima cea mare, cu numele de Iosif, după care va continua să-şi exercite funcţia ajutat de vrednicul său ucenic Arhimandritul Paisie cel Mic, pînă la 19 octombrie 1484, cînd a trecut la cele veşnice. A fost înmormîntat în cimitirul mănăstirii. Astfel primul stareţ al Mănăstirii Putna îşi încheie perioada de 18 ani de conducere activă, al cărui început a pus baza activităţilor viitoare de mare amploare în secolele următoare.

Plin de iniţiativă, a activat pe plan duhovnicesc, cultural şi economic cu dăruire, cu zel şi cu speranţa că începutul său îl vor continua urmaşii săi cu aceeaşi rîvnă.

Ierodiacon *Teofilact Ciobică*

Monumente, oameni, fapte și locuri istorice

BISERICA DE LEMN HOREA

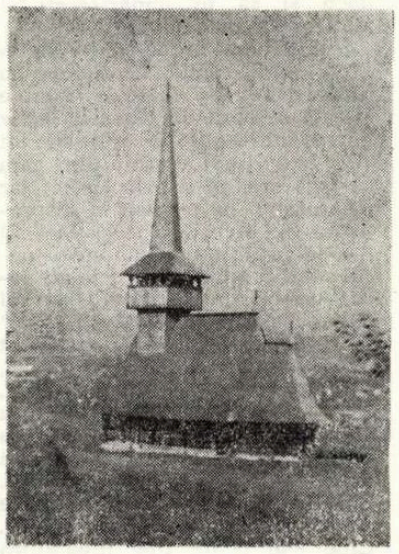

S-au împlinit 215 ani de cînd conducătorul revoluției din 1784, Horea din Albac, a ridicat una din cele mai reprezentative opere ale sale în domeniul construcțiilor — Biserica de lemn, care-i poartă numele —, și care, alături de luptele pentru dreptate socială și națională, în fruntea cărora s-a situat, îi vor determina binemeritatul loc pe care-l ocupă în conștiința și istoria poporului român.

Prin opera sa, Horea s-a dovedit a fi nu numai un încercat conducător al celor asupriți, un aprig mînuitor de lance, ci și un tot așa de talentat mînuitor al dălții, un mare artist în modelarea lemnului.

Probabil că în lungile sale peregrinări, urmărit fiind de autoritățile feudale ca „nesupus" și „răzvrătit", Horea, pentru a-și asigura existența sa și a familiei, va fi ridicat diferite edificii din lemn, laice și ecleziastice, care însă fie că au dispărut, fie că nu se cunosc. Într-o asemenea împrejurare a fost concepută și dăltuită biserica de lemn din comuna Cizer, județul Sălaj, singura construcție care poate fi atribuită cu certitudine lui Horea și meșterilor săi. Horea se mutase cu familia la Ciucea (județul Cluj), devenind jeler pe moșia conților Bánffy, unde Ilina, soția sa, avea un unchi. Momentul mutării sale și timpul cît a stat la Ciucea nu se cunosc decît cu aproximație: 1770—1773. Nu se cunoaște nici data exactă a începerii lucrului la biserica de pe dealul Coaste, ci numai anul terminării edificiului — 1773 —, dată prezentă în două inscripții săpate în lemn la intrarea în pronaos și naos.

Pînă în veacul al XVIII-lea, dealul Coaste, pe lîngă care curge apa Cizerului, era acoperit cu păduri seculare de stejar, la poalele cărora locuitorii — iobagi și jeleri pe moșia familiei Bánffy — aveau o biserică de lemn. În jurul anului 1750, nu se știe prin ce împrejurări, pădurea a fost cuprinsă de un incendiu ce a mistuit și clădirea. Neavînd alte posibilități materiale, sătenii, timp de 20—25 de ani, au folosit ca loc de cult o casă țărănească din lemn, acoperită cu pale, care se mai păstra pînă în 1970. Ca execuție și elemente decorative, aceasta se aseamănă cu biserica pe care o va construi mai tîrziu Horea. Probabil că lucrarea a fost făcută tot de meșteri veniți de prin împrejurimile Albacului.

După stabilirea sa la Ciucea, locuitorii, cunoscîndu-i măiestria, l-au angajat pe Horea să le ridice un nou edificiu de cult. Materia primă — lemnul de stejar — găsindu-se din abundență, în cîțiva ani biserica a fost terminată. Se spune că copacii aleși de Horea erau atît de groși încît nu puteau fi aduși cu căruțele, ci numai legați cu lanțuri și tîrîți de cîte 3—4 perechi de boi. Acest lucru este confirmat. Unii dintre stejarii din care au fost cioplite stîlpii și bîrnele pereților, așa cum sînt astăzi, au un diametru de 50—70 cm.

Biserica, o întruchipare a tradițiilor arhitectonice maramureșene și transilvănene, a fost construită în întregime din lemn; pînă și cuiele și cheia de la intrare sînt făcute din acest material. Este o biserică sală fără pridvor, compusă din pronaos, naos și altar, în jurul căreia — cu excepția altarului — se află un coridor îngust, flancat de stîlpi susținuți de arcade. Pronaosul are plafonul orizontal, din scînduri groase de stejar. Deasupra lui se înalță, zvelt, turnul clopotniței. Naosul are partea superioară în formă de boltă.

În interior, pereții pe care s-a aplicat pînză groasă de sac, sînt zugrăviți. Probabil că zugrăveala este mai tîrzie și aparține unor meșteri transilvăneni, ale căror nume nu se cunosc. La exterior au fost executate lucrări de sculptură. De jur împrejurul clădirii, pe la jumătatea peretelui se află un minunat brîu în basorelief. Cele mai bogate și mai frumoase ornamentații sînt la intrare. Ancadramentele ușii, cu trei rînduri de cordoane angajate, stîlpii coridorului exterior decorați cu cordoane, motive florale și geometrice, arcadele cu butoni — toate dovedesc o mare măiestrie artistică, model de artă populară în lemn.

Deasupra ușii, la intrarea în pronaos, meșterii au săpat în lemn, cu litere chirilice, anul terminării construcției: „Ani d(e) la Hs 1773". La intrarea în naos există o altă inscripție, păstrată numai în parte, pentru că, întrarea fiind prea scundă, s-a tăiat din lemn o bucată în formă de arc, care, dealtfel, a coincis cu cea mai mare parte a textului. Și de această dată inscripția începe cu „1773", an cînd lucrarea a fost terminată. Există, de asemenea, și o a treia inscripție deasupra boltei, care pomenește numele meșterului constructor: „Lucrat Ursu", adică Nicola Ursu.

Cu toată această atestare, în testamentul său din 27 februarie 1785, întocmit de preotul Nicolae Ratiu, în celula de la Bălgrad, Horea îl indică drept meșter pe „Nicula Ion a Neamțului, care a făcut biserica din Țizeri". Cum cele două izvoare pomenesc nume diferite, se pune întrebarea: cine este atunci adevăratul constructor — Nicola Ursu sau Nicula Ion a Neamțului? Părerea acceptată pînă acum este aceea că, probabil, Horea avea luate în antrepriză mai multe lucrări și că pentru fiecare în parte avea cîte un meșter ce răspundea în fața sa de execuția construcției. Un asemenea meșter va fi fost și Nicula Ion a Neamțului. Acesta, împreună cu alți meșteri, îndrumați de Horea, sînt socotiți constructorii bisericii din Cizer, exemplar rar al arhitecturii românești în lemn din Transilvania secolului al XVIII-lea.

Opera lui Horea a rămas nemodificată pînă în 1910—1912, cînd în biserică s-a construit un cafas (cor), din scînduri de brad, la insistența fiicei preotului Aurel Orian, care era învățătoare în sat. Dînsa motiva necesitatea unui asemenea adaos arhitectural, care să servească drept loc pentru corul bisericii, format din școlari și tineret, și, totodată, pentru a face biserica mai încăpătoare.

Prima descriere a acestui edificiu, precum și dimensiunile sale, este făcută cu prilejul inventarierii de la 1 ianuarie 1878. „Biserica parochiale a Cizerului — se arată în documentul amintit — e făcută de lemnu, cu boltitura de scînduri, sunt 6 ferești mai fără țițîni, ușî — una cu zar de lemn în stare re, poditâ pe giosu cu scînduri, acoperișu bunu peste totu e în stare suferibilă, de 7 și 1/2 stînjeni lungă și 3 st. lată".

Martoră a unui trecut glorios de luptă de-a lungul a peste două veacuri, biserica Horea și-a păstrat pînă în zilele noastre frumusețea și prospețimea arhitectonică, numărîndu-se printre operele de artă populară, care pe măsură ce trec anii devin tot mai strălucitoare.

Valoarea sa istorică și culturală a determinat, în 1967, după 194 de ani de existență, mutarea monumentului, din locul unde a fost construit, la Cluj-Napoca, în cadrul Muzeului etnografic al Transilvaniei.

Prof. *Petru I. Dan*

Biserica de lemn de la schitul Sf. Maria — Prahova

Circuitul valorilor spiritual-naționale în spațiul românesc carpato-dunărean a constituit și va rămîne pururi un fenomen esențial și definitoriu în structura neamului nostru. Prin părțile Carpaților românii de pretutindeni și-au împrumutat cu dărnicie specifică, asemeni unor buni creștini și frați de sînge și de lege, tot ce au avut mai bun și mai frumos — daruri de mult preț ca semn nepieritor al dragostei nezdruncinate ce a legat pe toți românii oriunde s-ar afla, după cum spuneau vechii cronicari. Aceste valori comune au avut în istorie un rol capital pentru menținerea unității spirituale a poporului, în formarea și unitatea limbii române, în formarea conștiinței aceleiași apartenențe etnice a tuturor românilor. În acest sens stau din veacuri ca mărturie, ctitoriile domnitorilor moldoveni și munteni, la Feleac, la Vad, la Sîmbăta și Geoagiu, la Brașov și în alte ținuturi transilvane, precum și monumentele culturii religioase ca Biblia lui Șerban Cantacuzino sau Cazania lui Varlaam. Sub alt chip românii de peste Carpați au răspuns și ei adesea fraților de dincoace de munți și orice lumină spirituală au împărtășit-o întregului neam românesc, împlinind cuvîntul evanghelic de a dărui lumina tuturor (Luca XI, 33).

În acest fenomen al comuniunii neîntrerupte se așează cu distincție un fapt destul de recent în istorie dar cu aceeași adîncime valorică spirituală și națională. E vorba de strămutarea cîtorva bisericuțe de lemn din Transilvania în sudul munților, fapt petrecut în prima jumătate a veacului nostru.

Fiecare bisericuță din cele cinci sau patru strămutate (biserica din Albac — acum la Olănești — Vîlcea, biserica de la Maiorești (Mureș) — acum la Techirghiol — construcția celor două biserici ce se află la Muzeul Satului din București, cu funcție exclusiv muzeistică, bisericuța din lemn de la Dragoslavele și biserica din Lueriu, acum la schitul Sf. Maria — Prahova) își are istoria ei deosebit de interesantă sub toate aspectele.

În această însemnare ne vom ocupa de cea din urmă amintită, biserica din Lueriu, Reghin — Mureș, adusă la schitul Sf. Maria din ținutul Cricovului — Prahova, cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril.

După un drum sinuos de-a lungul unor cîmpii și lunci mănoase, la pragul dealurilor subcarpatice, îndată ce treci rîul Cricov, te întîmpină ca un semn al minunii silueta neobișnuită pentru ținuturile prahovene, a unei biserici din lemn cum numai în Maramureș vei mai fi întîlnit. Prima întrebare care vine după surpriză este „cum a ajuns această bisericuță aici"? Valurile vremii au purtat-o ca pe o corabie care a ancorat definitiv pe această „gură de rai" subcarpatic prahovean, așteptîndu-și admiratorii și închinătorii pe care-i primește cu egală și consecventă bunăvoință. Și cei de doresc ascultă cu mult interes istoria ei.

Acest sol al artei românești și al credinței străbune vine din ținutul Mureșului, din satul Lueriu din apropierea Reghinului unde se zămislesc vestitele viori de către meșterii iscusiți din orășelul cu muzicală faimă. Din celelalte strămutate, ea are cea mai mare vechime după cum stă încrustată în pragul de sus al ancadramentului intrării, data plămădirii ei: „văleat 1731 în luna mai 17". Într-o primă etapă (1929) această bisericuță este strămutată la Bran, unde rămîne pînă în 1956, numită impropriu „biserica de lemn a castelului". Locul ei însă nu era aici deoarece nu se folosea pentru rostul ei sacru ci rămăsese pustie, nefolosită. Peste cîțiva ani — prin anul 1956 — avea să pornească iar la drum pentru a se opri la loc potrivit unde stă și astăzi. Inițiatorul strămutării celor trei bisericuțe de lemn (Techirghiol, Olănești și Jercălăi) a fost Patriarhul Justinian, care mărturisea: „Am deci slăbiciunea bisericuțelor de lemn".

Acest lucru l-a înțeles cel mai bine episcopul vicar al patriarhului de atunci, astăzi, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST care a preluat întreaga osteneală de a reorganiza și înfrumuseța schitul metoc patriarhal de la Jercălăi — Prahova. Desigur, inima oricărei așezări monahale este biserica și tocmai aceasta lipsea. Ochiul atent al episcopului vicar patriarhal a observat bisericuța abandonată din apropierea castelului Bran și a intuit posibilitatea strămutării ei, fapt pe care l-a îndeplinit în toamna anului 1956, cînd a și resfințit-o. De atunci pînă astăzi, această modestă așezare monahală a rămas în atenția specială și în dragostea deosebită a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, adevăratul ctitor al acestui așezămînt, pe care continuă să-l înfrumusețeze și să-l îmbogățească prin noi clădiri anexe, trebuitoare unei așezări mănăstirești. Pe locul altarului vechii biserici care existase înaintea strămutării actualei bisericuțe de lemn, tot prin grija și osteneala Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a fost așezată o cruce mare din piatră, adusă și aceasta din ținutul Ialomiței, cruce care reține atenția prin frumusețea și măreția ei.

Cît privește biserica de lemn, aceasta se impune atenției prin anumite caracteristici speciale. Ea este rodul măiestriei și al credinței marilor meșteri cioplitori în lemn — în această artă românii, începînd cu strămoșii geto-daci și pînă la Brâncuși fiind neîntrecuți. „Bisericile din lemn, spune Lucian Blaga, sînt printre cele mai pretențioase și mai admirate produse ale geniului nostru popular". (*Scrieri despre artă*, ed. Meridiane 1970; p. 141). Și această bisericuță are toate caracteristicile întîlnite la suratele ei, prezentînd însă și cîteva puncte deosebitoare. Între cele strămutate este singura care păstrează o prispă largă pe latura sudică, litiată de o balustradă de lemn, înaltă de 85 cm și un pridvor încăpător. Deasupra pridvorului se află o turlă de cca. 20 m, baza conică a turlei servind drept clopotniță. Prispa și pridvorul par a constitui un element adăugat mai tîrziu — poate în prima parte a secolului XIX.

Planul bisericii este dreptunghiular cu absida semicirculară și ancadramentele ușilor bogat împodobite de chenare pe motive geometrice (rozete), cercuri și romburi, pomul vieții, etc.

Armonia proporțiilor este desăvîrșită, fațadele sînt plastic realizate cu console de stejar bogate în crestături mărunte. Peretele dintre pronaos și naos a fost tăiat, rămînînd doar partea de jos, inclusiv portalul sculptat cu dărnicie.

Pictura s-a realizat în două rînduri: prima etapă probabil la sfîrșitul veacului XVIII, iar a doua în 1838 de către zugravul Strențel Condrat care a efectuat o nouă pictură, așa cum apare din pisania — document aflat în naos.

Se păstrează de asemenea două tablouri vestite ale ctitorilor picturii, Stagilă Iacob și Vlasa Ioan, într-o stare foarte bună, ele constituind un document de mare însemnătate.

Lucrările de restaurare a picturii și consolidarea turlei ce se efectuează în prezent urmăresc cu atenție salvarea și conservarea acestui monument de artă de cea mai mare importanță, oferind cercetătorilor și tuturor închinătorilor o pagină plină de semnificații din marea carte a spiritualității creștine românești din veacuri străbune.

Protos. *Florescu Cleopa*

DIMITRIE CUCLIN

Compozitorul, muzicologul, profesorul universitar, dramaturgul, poetul și filozoful Dimitrie Cuclin a fost un om de vastă cultură, după cum se poate vedea din ipostazele pe care i le-am menționat aici. Ca unul care i-am fost student, anume între anii 1934—1937, ca bursier al Arhiepiscopiei Sibiului, la Conservatorul din București, să-mi fie permis a-i evoca aici personalitatea. În ce scop? Spre a da și eu expresie recunoștinței pentru marea zestre spirituală pe care ne-a lăsat-o.

Căci Dimitrie Cuclin a compus: 20 simfonii, 5 opere (drame muzicale), un balet, multe lucrări vocal-simfonice; foarte multă muzică de cameră. De asemenea a scris multă muzică corală, din care să amintim, cel puțin: *Patru Liturghii, Psalmul 36, Imn țării mele* și multe alte piese corale pe versuri proprii, căci a fost și poet. A scris multe versuri în limbile: română, franceză și engleză. A tradus în limba engleză poezii de Mihai Eminescu. A scris un valoros tratat de Estetică muzicală și unul de Forme muzicale. În anul 1983 a apărut cartea *Cuclin, Corespondență*, carte care oferă o lectură de cea mai aleasă desfătare intelectuală.

Acum o scurtă biografie: Dimitrie Cuclin s-a născut în anul 1885, la Galați. Primele lecții de muzică le-a primit de la tatăl său, Constantin Cuclin și de la profesorul Ion Bohociu. A urmat apoi cursurile Conservatorului din București, avînd profesori pe renumiții pedagogi muzicali Dimitrie Kiriac, Alfonso Castaldi, Robert Klenck (vioară) și alții. A urmat apoi cursurile Conservatorului din Paris și cele de la Scola Cantorum, din același oraș.

Între anii 1918—1922 este profesor la Conservatorul din București. Apoi, între anii 1924—1930, profesor de vioară la două școli superioare de muzică din New York (America). Între anii 1930—1948, din nou, profesor la Conservatorul din București, unde a predat Estetica muzicală, Contrapunctul, Istoria muzicii și Formele muzicale. Pentru vasta și valoroasa activitate desfășurată, Dimitrie Cuclin a fost distins cu Premiul Academiei Române, Premiul Național de compoziție; i s-au conferit numeroase ordine și distincții. Totuși, Cuclin este cîntat rareori, din cauză că a scris mai ales cerebral, pentru mintea omului. Lucrările lui simfonice se cer mai întîi analizate și explicate, abia apoi interpretate și auzite.

Dimitrie Cuclin a făcut cercetări asupra esenței muzicii, inclusiv asupra folclorului muzical românesc. El afirmă că „specificul național e imprimat în gradul cel mai mare în folclor" (Corespondența, p. 48). Întreg cîntecul popular (autentic) este „frumos, miraculos chiar"; „...El e unic". Îl consideră o minune care-l deosebește și-l separă de toate celelalte cînturi populare ale globului". Această exprimare „nu-i expresia unui orgoliu. Nu-i trufașă aroganță. Nu-i o lăudăroșenie jignitoare... E un simplu fapt, jenant mai degrabă și din acest punct de vedere, poate fi nedorit. *Dar este.* Cum se va fi făcut minunea? Moștenire de la daci..." (p. 143). Dar Cuclin nu este exclusivist. El recunoaște că am moștenit spiritul practic de la romani, de asemeni caracterul „uimitor" de latinesc al limbii române.

Merită să fie consemnată aici și concepția lui Dimitrie Cuclin despre „atitudinea senină". El se întreabă: „unde este ea?" Și răspunde: „în statornica fericire de *deasupra* tuturor fericirilor și dezastrelor, lucrurilor și chinurilor universale". (Răzbate aici, în mod firesc, ceva din concepția creștină „nepătimire"). Într-un număr mai vechi al revistei Contemporanul, scriitorul Geo Bogza publica un articol intitulat *Elogiul seninătății*. De fapt, elogiul lui Dimitrie Cuclin. În fruntea articolului, două motto-uri. Primul: „Mă puteți ucide, dar nu îmi veți putea face nici un rău" (Socrate). Al doilea: „Pot pierde totul, afară de fericire" (Cuclin).

A fost un om blînd, foarte bun, deși mînuia abil ironia. Sau, cum se spune astăzi despre el, avea „limbă ascuțită". Însă ironiza situații, condiții, nu direct oamenii. Odată am fost martorul unui asemenea „ascuțiș". Într-o pauză, Cuclin comenta programul unui concert simfonic românesc ce avea să fie dat în curînd. „Programul concertului nu cuprinde nici un compozitor cu litera A. Nici cu litera B. Nu mă văd nici pe mine. Un program în care lipsesc literele A. B. C, este... analfabet..."

Despre Cuclin și opera sa vastă s-a scris destul de mult. Muzicologul Vasile Tomescu a scris chiar o carte: *„Drumul creator al lui Dimitrie Cuclin"*. Cu ocazia centenarului nașterii sale (în 24 martie 1985), a fost și cîntat mai mult, fiind „compozitorul săptămînii". Se va scrie și va fi cîntat din ce în ce mai mult. Spre a ilustra noblețea sufletului său, încheiem aceste rînduri cu cele ce încheiau scrisoarea adresată compozitorului Doru Popovici. Iată ce sfaturi înțelepte și urări generoase îi face: „...de vei trece prin satisfacții ori contrarietăți, prin căderi, ori succese, prin bucurii, ori necazuri și dureri, prin dezastre ori glorii, să ai darul miraculos de a răzbate prin toate cu un egal sentiment al fericirii, al fericirii omului împăcat oricum cu conștiința și destinul său. Și fericită fie lumea toată!" (Dimitrie Cuclin).

Pr. prof. *Gheorghe Șoima*

Din AGENDA Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST

● *Duminică, 17 iulie a.c.*, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a săvîrșit Sfînta Liturghie la Catedrala patriarhală, la sfîrșit rostind cuvîntul de învățătură.

● *Între 5—7 august a.c.*, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a vizitat Schitul patriarhal Dragoslavele din județul Argeș.

● *Luni, 8 august a.c.*, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a făcut o vizită de lucru la mănăstirea Căldărușani, dînd îndrumările cuvenite pentru întreținerea și buna gospodărire a acestui așezămînt de spiritualitate, din apropierea Capitalei.

● *Între 11—19 august a.c.*, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a făcut o vizită de lucru în Arhiepiscopia Iașilor, prezidînd lucrările ședinței Consiliului eparhial și rezolvînd probleme curente ale Arhiepiscopiei.

● *Luni, 22 august a.c.*, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a luat parte la recepția oficială cu prilejul sărbătorii de 23 August — Ziua națională a Republicii Socialiste România.

Prea Fericirea Sa a fost însoțit de P. S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieșteanul.

● *Duminică, 28 august a.c.*, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie din biserica Schitului Dragoslavele, județul Argeș, oficiată de P. S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieșteanul, cu care prilej a fost hirotonit în ieromonah, ierodiaconul Cozma Juncu, superiorul schitului.

Pastorație și misionarism

Pastorația — lucrarea de conducere și îndrumare a credincioșilor pe calea mîntuirii sufletești — este sinteza activității preotului păstor de suflete în parohia ce i s-a încredințat prin punerea mîinilor arhiereului și prin așezarea sa în fruntea comunității credincioșilor. Principiile pastorației creștine — aceleași în toate timpurile — au fost și sînt aplicate ținîndu-se seama întotdeauna de împrejurările de ordin general și de evoluția societății în mijlocul căreia se desfășoară.

Istoria Bisericii ne arată că într-un chip păstoreau înaintașii noștri în secolele de demult cînd preocuparea cea mai de seamă era supraviețuirea poporului lor și propășirea lui în toate domeniile vieții culturale și sociale. Pentru a ilustra acest adevăr, este destul să răsfoim calendarele și publicațiile bisericești dinainte de 1918, spre a constata specificul unei pastorații care îmbina elementul religios cu cel național, social și cultural. O atenție deosebită se dădea bunăstării poporului, progresului prin cultură și pregătirii lui pentru ceasul dezrobirii și al realizării idealului unității naționale depline. Se găsesc și articole de conținut religios în aceste publicații bisericești. Abundă în schimb, cele de cultură, literatură, economie agrară, medicină, științe aplicate și nelipsitele lecturi distractive. Pe lîngă slujba bisericească, preotul trebuia să poarte grija școlii românești pe care era chemat s-o ocrotească împotriva tendințelor — tot mai apăsătoare — de desființare și de înglobare în școala străină a puterii de stat.

Preotul însuși — în tradiția unui popor de „sate și preoți" — expresia lui Nicolae Iorga — era nevoit să lucreze puținul pămînt al Bisericii sau al său propriu, aflîndu-se de obicei între fruntașii gospodari ai satului. El trebuia să-și întrețină familia, de obicei numeroasă, mai mult din munca cîmpului decît din veniturile epitrahilului. Ne putem închipui cît de puțin timp îi mai rămînea pentru studiu, lectură și meditație. Și cu toate acestea, ei au împletit cu vrednicie și grijile Martei și ale Mariei păstorind un popor și îndrumîndu-l pe calea muncii, a cinstei și omeniei.

Acest gen de pastorație a încetat odată cu vremurile noi de libertate națională și progres social cînd condiția morală, materială și socială a preotului a început să primească o rezolvare onorabilă. De la preotul plugar sau meseriaș, se înaintează treptat spre idealul preotului integralist (expresia aparține P. S. Episcop Vasile al Oradiei) în care obligațiile gospodărești, ale sale sau ale Bisericii, lasă timp suficient și condiții bune pentru preocupările intelectuale de cultură profesională și generală. Îndeosebi, după anul 1948, prin Statutul ce poartă numele patriarhului de pie memorie Justinian, situația socială și retribuția au adus preotului noi posibilități de instruire și activitate pastorală. Vremurile noi de vizibil progres cultural al maselor, obligă pe preot să caute cît mai multe ceasuri de „plăcută zăbavă" asupra cărții spre a nu se situa sub nivelul păstoriților săi. La aceasta îl obligă și atacurile tot mai insistente ale prozelitismului sectar care amenință cu destrămarea unității spirituale a credincioșilor, țăria lui în secolele trecute și chezășia unui viitor prosper și fericit.

În fiecare parohie se pot distinge trei feluri de credincioși. Mai întîi, marea masă a celor care cercetează din cînd în cînd biserica, o ajută după puteri multumindu-se cu atîta. Alții, pe lîngă sprijin material și moral, fie prin tradiție sau din obișnuință, cercetează regulat biserica, ascultă cu evlavie sfînta Liturghie și predica și se împărtășesc cu Sf. Taine. Există însă, în fiecare parohie, un grup mai mic sau mai numeros — după cum i-au pregătit înaintașii noștri — care nu se mulțumesc cu atîta. Cer și doresc să cunoască cît mai mult din învățătura de credință creștină ortodoxă, să ia parte activă la cultul divin. Pentru aceștia nu este suficientă o predică duminicală din cadrul Sfintei Liturghii care, în chip firesc, nu poate cuprinde toate elementele învățăturii, cultului și vieții morale a creștinului. Pentru aceștia, preotul păstor de suflete cu zel apostolesc, trebuie să oficieze Vecernia duminicală, slujbele de miercuri și vineri seara, mai ales în timpul posturilor mari, adăugînd — duminica — un program de citiri și tîlcuiri biblice, lecturi morale din Vechiul Testament, din Viețile Sfinților și din cărțile duhovnicești din cîntări liturgice și alte cîntări duhovnicești. Avem — ceea ce înaintașii noștri nici n-au visat — bune cărți de predici, studii și materiale omiletice în revistele centrale și mitropolitane, traduceri bune din Sfinții Părinți ai Bisericii, pe care se cuvine să le utilizăm în pastorația zilelor noastre. În cadrul acestor programe este locul potrivit ca, prin deprinderea cîntării omofone, să se suplinească lipsa tot mai simțită a cîntăreților de strană, să se scoată în evidență frumusețea și bogăția cultului divin ortodox atît de apreciat și de creștinii de alte confesiuni. Efortul spiritual al preotului în cadrul acestui program, menit să satisfacă cerințele credincioșilor de care am amintit, nu va întîrzia să-i aducă cele mai mari satisfacții sufletești, dar mai ales conștiința unei datorii împlinite.

Pastorația astfel înțeleasă, primește dimensiuni de *misionarism religios*, nu în sensul — uneori peiorativ — dat acestui cuvînt, care frizează prozelitismul religios, ci în sensul de *misionarism intern*, religios, de creștere pe făgașul tradiției autentice ortodoxe. Se înțelege că, în aceste condiții și predica devine o *predică misionară*. Ea trebuie pregătită cu toată competența, rostită cu însuflețirea cuvenită, izvorîtă din iubirea preotului păstor de suflete pentru credincioșii ce i-au fost încredințați. Numai o astfel de pastorație, cerută de timpurile noastre, poate aduce rezultatele scontate; numai o astfel de pastorație cu dăruire de sine, poate conferi preotului bucuria și mîndria legitimă de păstor sufletesc, de părinte al credincioșilor săi.

Se spune că în îndepărtata Indie, un călător occidental a rămas uimit că oile merg după păstor. El a cerut ciobanului să-i împrumute cojocul, căciula, traista, toiagul și întreg costumul acestuia pentru a vedea dacă oile vor merge și după el. Spre surprinderea lui, oile nu l-au urmat. Foarte contrariat, călătorul l-a întrebat pe cioban dacă într-adevăr oile nu merg niciodată după un străin. — „Ba da, a răspuns ciobanul, merg și după străin dar numai atunci cînd sînt bolnave".

Citind această istorioară, ne vin în minte în chip firesc, cuvintele Mîntuitorului nostru Iisus Hristos despre păstori și năimiți, despre oile care „cunosc glasul păstorului" și merg după el (Ioan X, 4). Frumoasa metaforă este plină de semnificații adînci. Adevăratul păstor de suflete — și nu năimitul, de care „să nu fie" printre noi — își sacrifică, dacă nu trupul, atunci cel puțin timpul și toată preocuparea pentru a satisface așteptările tuturor credincioșilor, în deosebi a celor mai zeloși și mai dornici de o trăire autentică creștinească, în spiritul tradiției Bisericii noastre. Aceștia îl urmează cu dragoste și admirație. Ei nu urmează pe străin decît atunci cînd sînt „bolnavi", cînd sufletele lor nu găsesc hrana duhovnicească de care au trebuință.

Pastorația noastră misionară nu are drept obiectiv tendințe de prozelitism, ci preocuparea de a ne întări credincioșii în credința cea dreaptă, în trăirea acestor adevăruri de credință, păstrînd astfel „unitatea credinței și împărtășirea Sfîntului Duh" în Biserica strămoșească, factor de seamă al unității întregului popor, piatra de temelie a existenței lui prin veacuri și a dăinuirii lui în viitor.

Prot. dr. *Gheorghe Lițiu*

Mănăstirea „Sfînta Troiță" din Feleac

La sfîrșitul secolului al XV-lea și în prima jumătate a veacului următor, Feleacul, marele sat românesc din partea de miazăzi a Clujului, își cîștigase o importantă deosebită din punct de vedere religios pentru românii transilvăneni. Biserica zidită aici la 1488 de arhiepiscopul Daniil, cu sprijinul material și spiritual al lui Ștefan cel Mare, era catedrala „Mitropoliei Feleacului", scaun arhieresc înălțat sub oblăduirea aceluiași „domn adevărat, viteaz, cuminte și iubitor de țară și de neam, din clipa întîia pînă în cea din urmă".

În preajma reședinței arhiepiscopale de la Feleac și în nemijlocită legătură cu aceasta, probabil încă în prima jumătate a veacului al XVI-lea, cînd condițiile erau prielnice, ierarhii de aici au întemeiat o mănăstire în pădurea ce înconjura așezarea.

Așezămîntul monahal se afla în afara localității, în partea de sud-est, în partea de sat ce poartă și azi toponimicul de *„La Mănăstire"*. Locul unde se afla această veche mănăstire este marcat în prezent de o monumentală și frumoasă troiță, ridicată aici de credincioșii parohiei, în semn de pioasă cinstire a înaintașilor și a trecutului românesc.

În literatura de specialitate mănăstirea din Feleac a fost confundată uneori cu biserica episcopală, ctitoria lui Ștefan cel Mare. Cele mai vechi știri despre Mănăstirea Feleacului, pe care le avem pînă în prezent și care datează din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, dovedesc că biserica așezămîntului monahal avea hramul „Sfînta Troiță", fiind diferit de cel al ctitoriei voievodale.

La Biblioteca Academiei R. S. România, Filiala Cluj-Napoca se păstrează un *Apostol*, manuscris datînd din secolul al XVI-lea, ce a fost dăruit de călugărița Magdalina din Vîlcele (jud. Cluj) mănăstirii felecane, în care viețuia și donatoarea. Redăm în cele ce urmează textul de pe filele manuscrisului, ce menționează hramul mănăstirii, precum și numele mitropolitului Sava Brancovici, în timpul căruia s-a făcut donația: *„In numele Tatălui și a Fiului și a Duhului Svint amin. Cu vrere lui Dumn(e)zău, adecă aciastă sfîntă carte anume Pracsev și o cumpiratu cilugirița anume Magdalina pentru păcatele sale și pentru rodul mieu, să fie lor pomană în veci și o dat la svinta ministrea Feliagul, unde este hramul Sf(i)ntii Troițe. Iată eu las aciastă carte în mînăstire se n(u) aibe nime a o clăti din loc, iară după moarte(a) me(a), se aibă grije de dînsa cine va fi purtător mînăstirei, cin(d) se va strica, să o direagi și cine o va clăti, acela om, să hie trecliat și procliat de 318 de svinți părinți și se hie ca și Iuda Scariotățkii. În zilele (lui) Apafi Mihai Crai și Mitropolit Sava Brancovici, Voleat 7189 (=1680), mseața iulia, dni 24"*.

Mănăstirea Sfînta Troiță din Feleac este amintită și în anul următor, cînd călugărița Magdalena *„de la Mănăstirea Feleacului"* dăruiește o carte la *„sfînta beserică, în sat, Banabicului"* (azi Vîlcele, jud. Cluj).

La începutul secolului al XVIII-lea, mănăstirea funcționa, în chiliile sale desfășurîndu-și activitatea de copist al unor texte liturgice românești, ieromonahul Eustatie Rus, de la care s-au păstrat mai multe manuscrise din anul 1716. La începutul secolului nostru Nicolae Iorga a văzut în biserica din Luduș (jud. Mureș) un manuscris avînd următoarea însemnare: *„Apostoli și Evanghelia peste tot anul pe dumenecile ... așișderea și la zile proaste, întru săptămînă și la prazdnicile mari ... izvodită pre limba rumunească prin ostenează, întru ieromonași nedestoinicului Eustratie Rus, în svinta mă(nă)stire (a) Feleacului, roku 1716, msța septe(m)vria 26"*.

Știri noi privind Mănăstirea Feleacului datează de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, din anul 1783, cînd protopopul Teodor Meheși din Cluj-Mănăștur scrie lui Ignatie Darabant, vicarul Episcopiei Blajului, ca răspuns la circulara trimisă. Scrisoarea cuprinde date importante cu privire la mai multe mănăstiri românești din împrejurimile Clujului și care trebuiau desființate ca urmare a Ordinatoriului împăratului Iosif al II-lea din 12 decembrie 1782 prin care erau suprimate toate ordinele călugărești din imperiu. În scrisoarea sa protopopul Teodor Meheși, după ce înșiră bunurile Mănăstirii de la Petridu de Sus, prezintă pe cele ale mănăstirii felecane. Astfel, aflăm nu numai de pămînturile pe care le avea acest vechi așezămînt monahal, dar și de bogatul și valorosul său patrimoniu cultural-artistic, cuprinzînd obiecte de cult și numeroase cărți. Redăm textul referitor la mănăstirea din Feleac: *„Bunul Mănăstirii Feleacului. Cărți rumănești: Evanghelie 1; Apostolar 1; Prăsnicar scris cu mâna 1; Strasnic 1; Ohtoih 1; Liturghie 1; Catavasier 1; Molitvenic 1; Odăjdii: Falon de carton 1; Stihar de carton 1, altul de pănză 1; Patrafir 1; Potir de cusitoriu 1; discos 1; lingură 1; cădelniță 1; sfeșnic 1; față de masă de pînză 2; icoane mari 3; mai mici 8; cruci 2; prapor 1; un clopot de 16 fonți"*.

Din datele furnizate de scrisoarea din 11 februarie 1783 rezultă că biserica mănăstirii poseda o timplă, prevăzută doar cu două uși, una împărătească și alta diaconească, avînd în vedere că sînt menționate doar trei icoane mari. Acest element de planimetrie este foarte prețios, avînd în vedere că, în general, altarul cu două uși este o caracteristică arhaică, asigurîndu-ne că în anul 1783 la Feleac biserica mănăstirii avea o vechime de cel puțin două sute de ani.

Autorul scrisorii arată în continuare necesitatea păstrării bisericii mănăstirești argumentînd că *„satul s-au lățit cu casele tocma în mănăstire și biserica din sat e mică la atăta mulțime cătă iaste acum în Feleac, și pănă acuma încă mulți au umblat duminicile și în sărbători tot la mănăstire, și ar fi bine și școală să fie la acea mănăstire"*.

Alături de alte centre monahale, Mănăstirea Sfînta Troiță a avut de împlinit de-a lungul secolelor un important rol în viața culturală a românilor transilvăneni, fapt ce se cuvine subliniat acum, cînd aniversăm o jumătate de mileniu de la zidirea bisericii episcopale din Feleac de către Ștefan cel Mare.

Dr. *Marius Porumb*

Folosirea tămîiei la sfintele slujbe

(Continuare din pag. a 4-a)

se aduc jertfe de tămîie pentru numele Meu și prinoase curate, căci mare este numele Meu printre neamuri" (Mal. 1, 11); iar Matei evanghelistul zice: „I-au adus Lui daruri: aur, tămîie și smirnă", adică cele mai scumpe daruri.

Mirosul de bună mireasmă al tămîiei este bine-plăcut lui Dumnezeu: „Și a venit alt înger și a stat la altar, avînd cădelniță de aur și i s-a dat lui tămîie multă, ca s-o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinților pe jertfelnicul de aur dinaintea tronului. Și fumul tămîiei s-a suit din mîna îngerului, înaintea lui Dumnezeu, împreună cu rugăciunile sfinților" (Apoc. 8, 3—4).

Însuși Dumnezeu a poruncit să se ardă tămîie în casa Sa, adică în templul Său. Jertfelnicul de tămîiere era așezat în sfînta și preoții aduceau jertfa de tămîie bine-mirositoare în fiecare dimineață (cf. Ieș. 30, 7—8 și 40, 26—27).

Biserica Legii Noului Testament are și ea altar și rînduiala de cult a tămîierii ca și cea veche, folosind tămîia spre slava lui Dumnezeu.

Tămîierea însemnează și darul Sfîntului Duh, a cărei trimitere o cerem de la Dumnezeu-Tatăl. Aceasta se poate constata din rugăciunea pe care o spune preotul cînd binecuvintează tămîia: „Tămîie îți aducem Ție, Hristoase Dumnezeul nostru, miros de bună mireasmă duhovnicească, pe care primind-o întru jertfelnicul Tău, cel mai presus de ceruri, trimite-ne nouă Harul Prea Sfîntului Tău Duh".

Cînd preotul tămîiază credincioșii din biserică, sau din casă, sau din orice loc unde se face serviciul divin cu tămîiere, cere prin aceasta ca Dumnezeu să-i sfințească, prin darul Sfîntului Său Duh și să-i ajute în toate nevoile lor. Apoi, cînd tămîiază sfintele icoane, ale Sfinților, se arată prin aceasta o cinstire a lor.

Tămîia este un dar și o jertfă adusă de noi lui Dumnezeu. Astfel de daruri au adus magii (Mat. 2, 11), sau proorocul Zaharia (Lc. 1, 8—11). La fel cei 24 Bătrîni (Apoc. 5, 8; 8, 3—6). Jertfa tămîiei simbolizează împreunarea rugăciunilor celui ce tămîiază cu ale celor tămîiați, precum și cu ale sfinților și înălțarea lor la altarul cel din ceruri.

Din Vechiul Testament practica tămîierii a trecut și a rămas în Tradiția Bisericii. Încă Sfîntul Justin Martirul și Filozoful († 167 d.Hr.) ne spune că pe vremea sa, jertfa Sfintei Liturghii era însoțită de tămîieri cu bună mireasmă (Dialog. 28, 29, 41). Tot astfel și Sfîntul Clement, episcopul Alexandriei, în lucrarea sa „Pedagogul" (2, 8), ne spune că în biserică se tămîia mult pe atunci, împlinindu-se astfel proorocia lui Maleahi (1, 8—12). Tertulian ne informează că tămîia se întrebuința foarte mult în vremea sa, mai ales la înmormîntarea credincioșilor.

Să aducem și noi ca odinioară magii, tămîie la toate Sfintele slujbe bisericești, dar lui Dumnezeu și așa, în această lină urcare a fumului de tămîie și mintea și gîndurile noastre să le înălțăm la cer în rugăciune.

M. A. Costa de Beauregard: Dumitru Stăniloae „OSE COMPRENDRE QUE JE T'AIME" în colecția „Témoins spirituèls d'aujourd'hui", Editura CERF, Paris, 1983. Cartea are 216 pagini și este rezultatul convorbirii cu P. C. Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae la Mănăstirea Cernica de lîngă București

Cartea, așa cum e scrisă, te cheamă și te cucerește. Are 15 capitole, care încep cu:

I: VIAȚA, făcîndu-ne să ne silim a înțelege „sensul profund al vieții: a întîlni pe Dumnezeu, a întîlni omul", arătîndu-ne aici cît preț are străduința omului de a purta pe Hristos în sine și de a fi purtat de El.

Din cap. II: MĂRTURIA BISERICII ORTODOXE ASTĂZI reținem următoarele: „ființa umană devine capabilă să răspundă de ea însăși, de alții și de cosmos". Înseamnă „a trăi împreună — preoții, episcopii cu poporul —... unirea cu Dumnezeu ne face capabili de o iubire mai mare" (p. 31).

În cap. III: COMUNIUNEA SFINȚILOR, se spune între altele: „Omul trebuie să devină în fiecare zi mai asemănător cu Dumnezeu, căci o lume fără dragoste devine o lume lipsită de sens. Prin jertfă, Iisus a devenit Fratele nostru pentru veșnicie și Tatăl Său a devenit Tatăl nostru pentru veșnicie (p. 38—39).

„Lumea însăși trebuie să devină o comuniune a frăției și a dragostei". Sfîntul român Calinic de la Cernica plîngea cînd n-avea bani pentru oamenii sărmani (p. 53). Sfinții se roagă pentru noi (p. 54). Așa prin om se sfințește lumea, universul, toate elementele lumii" (p. 57).

Cap. IV: EXPERIENȚA TRINITARĂ: „Dumnezeu, El-Însuși, este comuniune prin excelență: Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh" (p. 61).

Cap. V: DUMNEZEU-TATĂL: Inițiativa cunoașterii Tatălui este a Lui: a Tatălui, care L-a trimis pe Fiul în lume, ca prin tot ce Acesta a săvîrșit, să-L facă pe Tatăl mai cunoscut, să avem mai mare încredere în Tatăl. De aceea ne-a și dat modelul de rugăciune Tatăl nostru, în care punîndu-ne toată încrederea să lucrăm în așa fel, ca nu numai să dorim „să vie Împărăția Sa", ci să avem siguranța că vom avea și noi un loc fericit în ea.

Cap. VI: HRISTOSUL REVELATOR AL TREIMEI.

Cap. VII: SLUJBA LUI HRISTOS: „... noi avem nevoie unii de alții" (p. 90). „Ei au nevoie de mine, eu am nevoie de ei" (p. 90). Și Hristos a venit ca slujitor al nostru, mai ales pentru a ne îmbunătăți starea nu numai materială, ci mai ales pe cea spirituală, căci numai așa omul va întîlni pe Dumnezeu, pe Tatăl său cu dragostea sa veșnică.

Cap. VIII: DUHUL CARE ESTE DUMNEZEU: „Duhul Sfînt întărește credința... Sf. Duh comunică energiile divine... Inspirația Tatălui face omul creator" (p. 104).

Cap. IX: DARURILE DUHULUI.

Cap. X: SFÎNTA SCRIPTURĂ: Biblia este aceea care cuprinde în sine esențialul purtării și conținutul rugăciunilor noastre. Omul are nevoie de Duhul Sfînt pentru a citi Scriptura, care vine mai ales în comunitatea unită în dragoste (p. 141).

Citirea Bibliei să se facă în stare de rugăciune, cu convingerea că Hristos lucrează și în prezent... „Hristos ne umple de prezența Sa, de energiile Sale. Acesta este un alt mod de Euharistie (Împărtășanie)" (p. 147).

Cap. XI: TEOLOGIE ȘI UNIUNE CU DUMNEZEU: „Duhul ne unește cu Fiul care ne arată pe Tatăl. Fiul roagă pe Tatăl, pentru ca El să ne dea pe Duhul Sfînt... Nu este cunoștință decît în măsura în care este uniune. Dumnezeu S-a unit cu umanitatea pentru că ea poate să-L cunoască; aceasta este baza teologiei" (p. 153). „Aceasta-i adevărata teologie: descoperirea voii lui Dumnezeu și comuniunea cu voința divină... Noi accentuăm faptul că fără Dumnezeu, noi nu putem face nimic" (p. 164).

Cap. XII: DRAGOSTE ȘI TIMP: „Lumea are nevoie de timp pentru că lumea și umanitatea progresează împreună.

„Timpul este dat pentru noi pentru ca noi să răspundem lui Dumnezeu și omenescului. „Vine ceasul și acum este" (I Io. 4, 23); „Rămîneți în Mine și Eu în voi" (I Io. 15, 4) (p. 170).

Cap. XIII: FIINȚA UMANĂ FĂRĂ DUMNEZEU: „Păcatul este pierderea libertății... uitare de Dumnezeu" (p. 183). Ființa umană poate să se ferească de o astfel de cădere. „Sfîntul" este tipul umanității noi (p. 183)... are izvorul în Dumnezeu (p. 184).

Cap. XIV: MILA DUMNEZEIASCĂ: ... Dumnezeu suportă chiar moartea Fiului Său pentru oameni. Dacă omul nu se mîntuiește, este fiindcă rămîne indiferent la aceasta (p. 191—192). „Hristos a suferit pe Cruce pentru alții, nu pentru El-Însuși, sau pentru un grup în disprețul altui grup" (p. 193).

Cap. XV: LUPTA PENTRU COMUNIUNE.

Noi sîntem chemați să lucrăm cu Dumnezeu la restaurarea comuniunii între oameni. În fiecare Liturghie noi anticipăm Împărăția cerurilor. Noi intrăm într-o comuniune.

Cartea întreagă ne învață: Să trăim în dragoste. E calea care aduce pace în oameni și între oameni și Dumnezeu.

Pr. *Tiberiu Gh. Dârlea*

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

SÎNTA MARIA MARE — LA MĂNĂSTIREA PUTNA

Ziua de 15 august este zi de prăznuire şi de aleasă bucurie pentru toată creştinătatea. Hram şi sărbătoare la mănăstirile: Curtea de Argeş, Cozia, Sîmbăta, Rohia şi Nicula, Văratec şi Putna. Clopotele Putnei au primit cu dangătul lor duios în după-amiaza zilei de 14 august pe Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, spre a participa la hramul necropolei domneşti din apropierea chiliei bătrînului Daniil Sihastru, unde Ştefan cel Mare, Bun şi Sfînt îşi doarme somnul de veci. Este lucru bine ştiut că ctitorul Putnei găseşte Moldova de lemn şi o lasă de piatră, presărînd pretutindeni după fiecare bătălie cît o biserică, între care Putna ocupă un loc de frunte. Readusă la chipul cel dintîi mănăstirea Putna, ne apare acum ca cea mai grăitoare mărturie a cinstirii trecutului de către prezent — cum arăta P. F. Sa cu prilejul acestei vizite. Şi anul acesta mulţime de închinători îmbrăcaţi în straie naţionale bucovinene au venit să-şi cinstească strămoşii la ei acasă.

A doua zi, — 15 august 1988 — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist însoţit de numeroşi clerici, într-un balcon împodobit sărbătoreşte cu ghirlande de brad, flori şi scoarţe moldoveneşti a oficiat Sfînta Liturghie în cinstea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. La momentul potrivit, P. F. Sa a hirotonit pe seama mănăstirii Horaiţa pe ierodiaconul Eliodor Humă. La priceasnă a vorbit credincioşilor P. C. Pr. Scarlat Porcescu, fost vicar administrativ al Mitropoliei Moldovei şi Sucevei. După otpustul Sf. Liturghii un înălţător cuvînt de zidire sufletească a adresat credincioşilor P. F. Sa Părintele Patriarh Teoctist, care după ce a prezentat realizările Putnei în ultimul deceniu, a vorbit despre rolul Maicii Domnului în cultul Ortodox şi în istoria mîntuirii, referindu-se apoi la strălucita domnie şi realizările slăvitului ctitor al Putnei, Ştefan cel Mare „care cîte războaie a avut atîtea biserici şi mănăstiri a făcut". „Trăim azi — arăta P. F. Sa — momente de aleasă înălţare duhovnicească, văzînd gata palatul domnesc de la Putna şi-L rugăm pe Bunul Dumnezeu să binecuvînteze pe toţi cei ce vor intra într-însul. Închin un gînd de recunoştinţă părinţilor de la această mănăstire şi tuturor cioplitorilor pietrari care au dat glas pietrei, ce împodobeşte sala tronului din subsolul acestui palat. Sînt pe deplin mulţumit şi am ţinut să vin personal să vă mulţumesc pentru credinţa dvs., pentru activitatea dvs., pentru tot ceea ce s-a făcut la Putna în ultimii ani. Credinţa fraţilor voastre îmi dă curaj atît mie, cît şi celorlalţi membri din Sfîntul Sinod, în numele cărora vă felicit şi vă apreciez munca, dragostea şi credinţa dvs.". Apoi P. C. stareţ arhim. Iachint a arătat credincioşilor că cel care a încurajat, a urmărit şi finalizat lucrările casei domneşti de la Putna a fost P. F. Patriarh care atît de la Iaşi, cît şi de la Bucureşti a urmărit şi îndrumat permanent munca pe şantier, iar acum s-a ostenit să vină, să binecuvinteze munca noastră de cca. 10 ani, cît au durat lucrările. Aceleaşi mulţumiri au adresat şi Autorităţilor de Stat pentru larga înţelegere şi sprijinul acordat în reconstruirea fostului palat domnesc de la m-rea Putna.

După polihroniu în faţa casei domneşti, frumos împodobită, în prezenţa întregii asistenţe, P. F. Sa Părintele Patriarh a citit rugăciunea de „Intrare în casă nouă", după care a stropit cu agheazmă casa domnească şi pe credincioşi.

Protos. *Ştefan Guşă*

SIBIU

■ Între 6—10 august 1988, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a luat parte, ca membru, la lucrările Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care au avut loc în localitatea LOCCUM de lîngă Hannover, R. F. Germania.

■ Între 10—20 august 1988, înalt Prea Sfinţia Sa a participat la lucrările Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care s-au ţinut la Hannover, R. F. Germania, în cadrul cărora I. P. S. Sa a condus lucrările Unităţii I-a a C.E.B. (cu subunităţile Credinţă şi Constituţie, Biserica şi Societatea, Misiune şi Evanghelizare şi Dialogul cu alte credinţe).

■ Tot cu prilejul prezenţei în R. F. Germania, înalt Prea Sfinţia Sa a făcut o vizită protocolară I. P. S. Mitropolit Augustinos al Bisericii Ortodoxe Greceşti din R. F. Germania şi P. S. Episcop Lavrentie al sîrbilor din Europa Centrală şi Occidentală. De asemenea, împreună cu membrii Comitetului Central al C.E.B. a vizitat lagărul de concentrare de la Bergen-Belsen unde hitleriştii au ucis sute de mii de oameni.

■ În ziua de 14 august a.c. I. P. S. Mitropolit Antonie a participat la Sf. Liturghie din parohia ortodoxă română din Salzgitter. R. F. Germania, condusă de P. C. vicar Vasile Florea, cu care prilej a rostit şi un cuvînt de învăţătură, iar în 21 august 1988 a vizitat parohia ortodoxă română din oraşul Offenbach am Main, păstorită de P. C. pr. Dorin Jacotă, avînd totodată convorbiri cu P. C. preoţi Radu Mironovici din Baden-Baden şi Mircea Basarab din München.

■ Adormirea Maicii Domnului, 15 august, hramul multor biserici mănăstireşti şi parohiale, la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, mănăstire cu acelaşi hram, s-a sărbătorit şi în acest an cu toată grija cuvenită.

La solicitarea I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, plecat peste hotare, Sf. Liturghie a fost săvîrşită de P. S. Calinic Argeşanul, Arhiereu-vicar la Episcopia Rîmnicului şi Argeşului, înconjurat de un mare sobor de preoţi şi diaconi. Răspunsurile au fost date de obştea cea mare a credincioşilor, avînd în frunte un grup de studenţi teologi şi elevi seminarişti. La momentul cuvenit, C. diac. Eusebiu Vîlcoci a fost hirotonit preot pe seama parohiei Sămara, prot. Piteşti.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, bogat şi cald cuvînt de învăţătură a rostit P. S. Arhiereu-vicar Calinic Argeşanul.

■ Joi, 8 septembrie 1988, praznicul Naşterii Maicii Domnului, la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, prot. Făgăraş, Sf. Liturghie a fost săvîrşită de către I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, înconjurat de către un sobor de preoţi şi diaconi. De la Centrul arhiepiscopesc I. P. S. Sa a fost însoţit de P. Cuv. arhim. D. Dan, P. C. rector C. Voicu, P. C. consilieri Gh. Papuc şi M. Sămărghiţan, P. C. insp. ep. R. Bar, P. C. secretar ep. I. Galea, precum şi de P. C. profesori onorari S. Vlad, N. Neaga, D. Călugăr şi I. Beju.

Răspunsurile au fost date de călugări din mănăstire şi de obştea credincioşilor.

În cadrul Sf. Liturghii dl. Ioan Sauca, asistent la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, a fost hirotonit întru diacon. De asemenea, P. Cuv. protos. T. Părăian din obştea Mănăstirii Brîncoveanu a fost hirotesit arhimandrit, iar P. Cuv. ierom. Visarion Joantă şi Irineu Duvlea din aceeaşi obşte au fost hirotesiţi protosinceli.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, I. P. S. Mitropolit Antonie a rostit un bogat şi însufleţitor cuvînt de învăţătură, în care, după ce a arătat pentru ce Naşterea Maicii Domnului este primul praznic după începerea, la 1 septembrie, a anului bisericesc, a scos în lumină cîteva temeiuri care demonstrează pentru oricine firescul cinstirii Maicii Domnului. În continuare I. P. S. Sa a explicat cuvintele încărcate de sens rostite de Maica Domnului la nunta din Cana Galileei: *„Faceţi tot ce vă va spune El"*, învăţături pe care le-a făcut mai înţelese prin cîteva istorioare, în partea finală aducînd în atenţie martiriul voievodului C. Brîncoveanu, invocînd apoi peste toţi participanţii harul şi ajutorul lui Dumnezeu, spre a se întări în tot lucrul bun şi pentru rîvna arătată în a fi prezenţi la acest praznic de la ctitoria brîncovenească.

Un cuvînt cald şi cu multe valenţe patriotice a rostit I. P. S. Sa şi la agapa care a urmat, în care a mulţumit şi obştei mănăstireşti în frunte cu P. Cuv. stareţ arhim. V. Tohăneanu pentru lucrarea multiplă pe care o desfăşoară.

ALBA IULIA

■ *Duminică, 3 iulie 1988*, P. S. Episcop Emilian a vizitat cîteva parohii din protopopiatul Alba Iulia: Şugag, Laz, Săsciori, Petreşti, Sebeş I şi Sebeş III, poposind mai mult în mijlocul credincioşilor din parohia Şugag.

■ *Duminică, 10 iulie 1988*, P. S. Episcop Emilian a tîrnosit biserica parohială cu hramul „Buna-Vestire" din parohia Izvorul Mureş, protopopiatul Miercurea Ciuc, judeţul Harghita şi a oficiat Sf. Liturghie arhierească.

■ *Duminică, 17 iulie 1988*, P. S. Episcop Emilian a oficiat slujba binecuvîntării bisericii cu hramul „Buna-Vestire" şi Sf. Liturghie arhierească, în parohia Ruşii Munţi, protopopiatul Reghin, judeţul Mureş, biserică la care s-au executat lucrări de reparaţii interioare şi exterioare, o pictură nouă realizată de Gheorghe Croitoru, şi s-au confecţionat străni tradiţionale.

În cadrul Sf. Liturghii, P. S. Sa a hirotonit întru diacon pe tînărul candidat Pintea Dumitrean şi a adresat credincioşilor prezenţi un ziditor cuvînt de învăţătură.

■ *Miercuri, 20 iulie 1988*, Sf. Prooroc Ilie. Continuînd tradiţia anilor care s-au scurs de la refacerea Eparhiei Alba Iuliei, P. S. Episcop Emilian a participat la prăznuirea hramului mănăstirii „Sf. Ilie Prooroc" din Topliţa, ctitoria primului patriarh al României Miron Cristea. În seara din ajunul praznicului s-au oficiat îndătinatele slujbe urmate de cuvinte de învăţătură, iar a doua zi s-a oficiat Sf. Liturghie arhierească, în cadrul căreia P. S. Sa a hirotonit întru ierodiacon pe monahul Daniel Ureche, pentru cerinţele sfintei mănăstiri.

La încheierea Sf. Liturghii, P. S. Sa a adresat marelui număr de credincioşi prezenţi şi în acest an la sărbătorirea hramului, un bogat cuvînt de învăţătură.

■ *Duminică, 24 iulie 1988*, P. S. Episcop Emilian a oficiat slujba tîrnosirii bisericii cu hramul „Sf. cuvioşi mărturisitori Visarion şi Sofronie şi Sf. mucenic Oprea" din parohia Bahnea, protopopiatul Sighişoara, judeţul Mureş. Biserica a fost împodobită cu pictură în frescă de către pictorul Constantin Hărăbor şi i s-au confecţionat iconostas şi străni tradiţionale din lemn de stejar sculptat.

Slujba tîrnosirii a fost urmată de Sf. Liturghie arhierească, în cadrul căreia P. S. Sa a rostit un ziditor cuvînt de învăţătură.

ORADEA

■ *Vizitaţie canonică.* — Între 19 şi 21 iulie 1988, P. S. Episcop Vasile, a făcut o vizitaţie canonică la *Mănăstirea Izbuc*, prot. Beiuş, jud. Bihor, cu care prilej, de sărbătoarea Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul, a săvîrşit Sf. Liturghie, înconjurat de clerul monahal al aşezămîntului, în frunte cu părintele stareţ, Prea Cuv. protosinghel Iorest Grebenea, de faţă fiind un însemnat număr de credincioşi din parohiile învecinate, precum şi din locuri mai îndepărtate. Ierarhul a ţinut un ziditor cuvînt de învăţătură.

■ *Vizitaţii canonice.* Duminică, 14 august 1988, P. S. Episcop Vasile a asistat la Sf. Liturghie ce s-a săvîrşit în biserica parohială din *Lunca*, prot. Beiuş, aflată în curs de înnoire exterioară şi interioară. În cuvîntul de învăţătură, ierarhul — aflîndu-ne în preziua praznicului Adormirea Maicii Domnului — a arătat temeiurile biblice şi patristice pentru care trebuie să-i acordăm Maicii Domnului o cinstire cu totul deosebită, numită preacinstire, îndemnîndu-i pe cei de faţă să urmeze pilda de vieţuire a Maicii Domnului şi atunci îşi vor cîştiga mîntuirea şi fericirea veşnică. Totodată aduce cuvinte de laudă şi apreciere credincioşilor pentru jertfelnicie, iar vrednicului lor păstor sufletesc, preotul Gavrilă Popa, pentru deosebita rîvnă duhovnicească şi pentru hărnicia şi priceperea gospodărească.

În după-amiaza aceleiaşi duminici, ierarhul a vizitat şi parohia *Vaşcău*, păstorită de vrednicul preot Mircea Bursaşiu, despre ale cărui bune rezultate în activitatea duhovnicească şi obştească chiriarhul s-a declarat satisfăcut.

■ *Sărbătoriri de hram.* Şi în acest an, P. S. Episcop Vasile a participat la sărbătorirea hramului *Sf. Mănăstiri Izbuc*, în ziua de 15 august 1988, de praznicul Adormirii Maicii Domnului, săvîrşind Sf. Liturghie, în mijlocul naturii, înconjurat de un sobor de 12 preoţi şi doi diaconi. Răspunsurile au fost date, ca şi în preziuă, de un grup de studenţi teologi şi elevi seminarişti împreună cu credincioşii participanţi.

P. S. Sa, în cuvîntul de învăţătură, a vorbit despre însemnătatea hramului unei mănăstiri şi în special al acelora care au ca hram Adormirea Maicii Domnului.

Sărbătoriri de hram asemănătoare au avut loc şi la biserica din parohia *Bixad*, prot. Satu Mare, la biserica cea mare din Zalău, precum şi la Catedrala episcopală (Biserica cu Lună) din Oradea, unde la Sf. slujbe au participat delegaţi chiriarhali de la Centrul eparhial, care au dus credincioşilor arhiereasca binecuvîntare a Prea Sfinţitului Episcop Vasile.

■ *Şedinţă administrativă.* La data de 20 august 1988, a avut loc la Centrul eparhial, sub preşedinţia P. S. Episcop Vasile, şedinţa de lucru, în comun, a Consiliului eparhial şi a protopopilor de la cele şapte protopopiate ale eparhiei, în care s-a analizat, cu obiectivitate, activitatea de la parohii, protopopiate şi Centrul eparhial, pe perioada scursă din acest an, şi s-au făcut comunicări de ordine şi dispoziţii emanate de la forurile superioare.

Semnalăm... Semnalăm...

● *George Uscătescu a mai publicat o carte, probabil a 76-a, dovedindu-se a fi între românii stabiliţi peste hotare probabil cel mai prolific. Cartea e intitulată* Prospective estetiche europee *şi în ea sînt aşezaţi la loc cuvenit* Bacovia şi Enescu (... *sau* despre lirismul absolut) *şi* Tudor Arghezi (...poet al secolului XX). *Un capitol e consacrat* „Unei versiuni a lui Gongora în România", *iar altul unei* „Călătorii literare prin Europa: Bucureşti", *din care nu lipsesc nume de călători şi localnici, precum acelea ale scriitorilor Alberti, Miguel Angel Asturias, Paul Morand, Hans Carossa, Eugen Ionesco, Mircea Eliade, Eugen Barbu, D. R. Popescu, George Ivaşcu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Mihnea Gheorghiu, E. Cioran, Geo Bogza, Blaga, Ion Barbu, Urmuz, Iorga, Stere, Rebreanu, Brîncuşi ş.a.*

● *Theodor Codreanu semnează în „Luceafărul" (XXXI, nr. 22, 1988) o prezentare a* „Clopotniţei" *lui Ion Druţă (Cartea Românească, 1988, ed. îngrijită de Elena Siupiur) şi a* „Toiagului păstoriei" *de acelaşi (apărut în Luceafărul nr. 11, 12, 1988). Ultimele cinci rînduri rezumă frumos cinci coloane. Iar cele cinci rînduri sînt rezumate cu multă precizie în cele două cuvinte ale titlului:* Supravieţuirea memoriei *(p. 6).*

● *În acelaşi număr al „Luceafărului" (22, 1988, p. 8), Dan Zamfirescu prinde cu exactitate esenţele unei cărţi scrise de Traian Filip şi apărute în româneşte (1984, Cartea Românească) şi de curînd în italiană:* Subconştientul Veneţiei. *Zice: „carte reprezentativă". Şi este!*

● „Istoria popoarelor din sud-estul Europei în epoca modernă" *se intitulează noua carte a lui Nicolae Ciachir (Bucureşti, 1987, 405 p.). Tratează perioada 1789—1923 şi aceasta ne spune dintr-o dată cît interes poate prezenta, mai ales cînd autorul, se ştie, are acces la toate limbile slave, ca să nu mai vorbim de cele mai importante dintre limbile moderne. Bogăţia informaţiei din cărţi e întregită de o egală informaţie din arhive româneşti şi străine.*

● *Continuă să apară mereu interesantă revista Aşezămîntului românesc de la Ierusalim,* Învierea. *În numărul 1—3/1988 George Muntean semnează un editorial intitulat:* Sentimentul unităţii naţionale. *Mai semnează Î. P. S. Arhiepiscop Adrian Hriţcu, prof. dr. Viorel Ioniţă, pr. lector Ioan Mihălţan, pr. prof. Dumitru Abrudan ş.a.*

● *În revista* Pastoral Ecumenica *din Madrid (nr. 13, vol. V, 1988), George Uscătescu semnează studiul:* El oriente cristiano y la teologia del icono *(p. 45—60). E acasă în problemă!*

● „Vestea cea bună" *se intitulează Buletinul parohiei ortodoxe române din Salzburg, Austria, editată de pr. Dumitru Viezuianu. În nr. 1—2, 1988, se acordă mult spaţiu aniversărilor din anul acesta: 140 de ani de la revoluţia din 1848, 300 de ani de la urcarea pe tron a lui Constantin Brîncoveanu, 70 de ani de la Unire, 340 de ani de la apariţia Noului Testament de la Bălgrad, 300 de ani de la apariţia Bibliei de la Bucureşti, 200 de ani de la naşterea lui Gheorghe Asachi, 100 de ani de la naşterea lui Al. Mateevici şi 150 de ani de la naşterea lui Nicolae Grigorescu. Se reproduce în întregime poezia „Limba noastră".*

● *Preotul Horia Constantinescu semnează o carte despre* „Bisericile de lemn din Eparhia Buzăului" *(vol. I, Buzău, 1987, 400 p.) cu un „Cuvînt înainte" de P. S. Episcop Epifanie Norocel. Studiu serios şi bine documentat.*

Tot la Buzău, părintele Gabriel Cocora semnează o carte intitulată „Mănăstiri din Eparhia Buzăului, vetre de cultură şi trăire românească" *(1987, 292 p.+LXVIII p. de ilustraţii).*

● *Semnalăm o carte de meditaţii asupra vieţii şi a morţii, scrisă cu alte mijloace decît cele ale canoanelor conformismului de atelier (note, bibliografie, sistem etc.), care ar putea prevesti un eseist de mare viitor. Cartea se cheamă* „Conştiinţă şi luciditate" *şi e semnată de Vasile Frăteanu (ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1987, 192 p.).*

● *P. S. Epifanie Norocel, episcopul Buzăului, a semnat o carte de predici şi pastorale intitulată:* „În slujba credinţei străbune şi înţelegerii între oameni" *(Buzău, 1987, 363 p.). Preoţii, şi alţi cititori, vor găsi în ea îndrumări duhovniceşti şi modele de expunere a dreptei credinţe, cum se şi intitulează primul mare capitol al cărţii.*

● *Traian Diaconescu ne dă într-o juxtă dintre acelea care devin astăzi tot mai rare (se împuţinează latiniştii),* „Poezia latină din epoca Renaşterii pe teritoriul României", *alcătuind un volum de „Scrieri alese" din Johannes Sommer şi Christianus Schesaeus (Iaşi, 1988, 193 p.). Din cel dintîi alege istoria lui Despot-Vodă din „Elegiile despre urgia din Moldova", iar din al doilea „Ruinele panonice", conţinînd istoria aceluiaşi domnitor. Johannes Sommer se născuse în Saxonia (1542), dar fusese profesor la* Schola latina *întemeiată de Despot-Vodă la Cotnari, iar Christianus Schesaeus era din Mediaş (n. 1535).*

● *A apărut a şaptea carte de Imne a lui Ioan Alexandru:* Imnele Maramureşului *(Bucureşti, 1988, 360 p.). Reţinem din pagina de introducere o referire la frescele de la Bîrsana şi Ieud, Surdeşti şi Cuhnea:* „Rîvna noastră a fost de a muta în cuvînt ceea ce pînza, lemnul păstrează pentru o vreme, ca să nu ni se piardă urma". *Ioan Alexandru a* „mutat în cuvînt" *tot sufletul şi toată istoria Maramureşului.*

● *Ioan Opriş a publicat o carte de mare valoare şi importanţă privind* „Protejarea mărturiilor cultural-artistice din Transilvania şi Banat după marea unire" *(Bucureşti, 1988, 291 p.). Readuce în amintire tot ceea ce a făcut pe vremuri Comisia Monumentelor Istorice şi toată activitatea de ocrotire a patrimoniului cultural din Transilvania şi Banat după 1948. Capitole mari sînt dedicate cercetării arheologice, ca şi lucrărilor de conservare şi restaurare.*

● *Semnalăm în „Anuarul Institutului de istorie şi arheologie Cluj-Napoca" (XXVI, 1983—1984) un studiu al prof. Ştefan Pascu despre* „Revoluţia populară de sub conducerea lui Horea", *un altul semnat de M. Rusu* „Paleocreştinismul nord-dunărean şi etnogeneza românilor" *şi, printre multe alte studii de mare valoare ştiinţifică, şi unul despre* „Răşinari, un centru de pictură din secolul al XVIII-lea", *semnat de M. Porumb.*

Studiul lui M. Rusu, bine documentat cu ultimele descoperiri arheologice, aduce contribuţii însemnate cu privire la un creştinism român timpuriu organizat, şi la forma lui latină, în ceea ce priveşte limba.

ANTONIE P.

ÎN ATENŢIA CITITORILOR „TELEGRAFULUI ROMÂN"

Anunţăm pe stimaţii cititori ai „Telegrafului Român", că abonamentele pe anul 1989 se reînnoiesc pînă la 1 decembrie 1988, costul unui abonament anual fiind de 150 lei.

Banii se trimit pe adresa: Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, str. 1 Mai nr. 35, cont virament nr. 45.10.4.09.2., B.N.R.S.R., filiala Sibiu. Rugăm stăruitor ca adresa abonatului să fie citeţ şi corect comunicată.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea*, Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA", sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 şi 15 octombrie 1988 Nr. 37—38 şi 39—40/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Prea Fericitul Patriarh TEOCTIST în insula sfîntă Patmos

Patmos, insula cea mai nordică din arhipelagul grec al Dodekanezului, s-a aflat în centrul atenţiei lumii creştine, în ultima parte a lunii septembrie 1988, prin festivităţile ce s-au organizat aici de Patriarhia Ecumenică cu prilejul aniversării a 900 de ani de la întemeierea mănăstirii Sf. Ioan Evanghelistul de către cuviosul Hristodoulos Latrinos, în timpul împăratului bizantin Alexie I Comnenul. Populată de dorieni în antichitatea timpurie, loc de exil în timpurile noutestamentare, insulă aproape pustie în epoca în care Cuviosul Hristodoulos întemeiază aici mănăstire, insula Patmos are astăzi o populaţie de aproximativ 2.500 de locuitori, aşezaţi în micul port al insulei, Skala, şi în oraşelul din jurul mănăstirii, precum şi în cîteva aşezări răspîndite pe cei 38 de km², cîţi măsoară suprafaţa totală a insulei.

Trei evenimente majore din istoria acestei mici şi neînsemnate insule aveau să înscrie Patmosul pentru totdeauna în memoria istorică a omenirii. Primul dintre acestea a fost exilarea aici a Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan la sfîrşitul secolului întîi cînd a şi scris cea din urmă carte a Noului Testament, Apocalipsa. Al doilea moment, definitoriu pentru istoria ulterioară a insulei, a fost întemeierea unei mănăstiri închinată Sf. Ioan Evanghelistul, în sec. al XI-lea (1088). În jurul acestei mănăstiri care a devenit în scurt timp şi pentru multe secole, unul dintre cele mai importante centre monastice ale Răsăritului Ortodox, s-a dezvoltat o viaţă monahală ce rivaliza cu Atosul şi cu Locurile Sfinte. Cuviosul Hristodoulos a dat mănăstirii un vestit „tipikon" care a stat la baza tuturor rînduielilor monahale de mai tîrziu. În fine, cel de-al treilea eveniment îl constituie înfiinţarea pe insulă a unei şcoli greceşti la începutul secolului al XVIII-lea (1713) care, de asemenea a jucat un rol foarte important în aria Ortodoxiei..

Pentru noi românii Patmosul prezintă un interes special, urmare legăturilor pe care strămoşii noştri le-au întreţinut atît cu mănăstirea cît şi cu şcoala de care am amintit. Danii importante în bani, făcute de domnitori ai Moldovei sau ai Ţării Româneşti, ca Petre Şchiopul, Gheorghe Duca, Constantin Duca, Antioh Cantemir, Mihai Racoviţă sau Antonie Vodă din Popeşti, Constantin Brîncveanu, Grigorie al II-lea Ghica, Ioan Caragea şi alţii, nume-

(Continuare în pag. a 5-a)

Pr. dr. *Constantin Coman*
Asistent la Institutul teologic din Bucureşti

SESIUNE ECUMENICĂ LA HANNOVER

Între 10—20 august 1988 au avut loc la Hannover în R.F.G. lucrările Comitetului central al Consiliului Mondial al Bisericilor din anul acesta. Ele au fost precedate de o sesiune a Comitetului executiv, care si-a desfăşurat lucrările la *Loccum*, lîngă Hannover, între 6—10 august 1988. La ambele a participat, din partea Bisericii Ortodoxe Române, Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, iar la lucrările comitetului central a participat şi P. S. Episcop Vasile Tîrgovişteanul, vicar patriarhal.

Secretarul general, dr. Emilio Castro, a prezentat la Hannover un Raport global asupra situaţiei vieţii ecumenice prezente, din care se pot reţine următoarele:

— În mod clar chemarea principală a Mişcării ecumenice este şi rămîne căutarea unităţii Bisericilor. E trist totuşi că sîntem încă în situaţia de a ne întîlni tot ca Biserici separate. Pe de altă parte e îmbucurător că, în ciuda diviziunilor în care ne mai aflăm, toate Bisericile îşi declară dorinţa de a fi împreună, potrivit rugăciunii lui Iisus: *„Ca toţi să fie una"!*

— Deşi constituite într-o federaţie, precum e Consiliul Mondial al Bisericilor, federalizarea n-a fost şi nu poate fi acceptată ca model de unitate, Unitatea va fi realizarea Bisericii: *„Una, sfîntă, sobornicească şi apostolească";*

— S-a mai imaginat şi formula *„Comuniune a comuniunilor"*, ca model de unitate, dar nici aceasta nu poate rămîne în picioare, atîta vreme cît Bisericile trebuie să se întîlnească *toate* într-o *singură comuniune*, nu în mai multe;

Biserica nevăzută, pe care protestanţii o înţeleg ca *una*, nu poate fi *una* decît dacă devine *una* şi în chip văzut;

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ,
Mitropolitul Ardealului

1 Decembrie 1918

CHEMAREA TRANSILVANIEI

Ca într-un film de mase se desfăşoară secvenţele istoricului sfîrşit de an 1918. Ceea ce-l caracterizează înainte de toate este maturitatea şi responsabilitatea tuturor actelor şi acţiunilor unui popor hotărît să-şi făurească viitorul potrivit cu interesele sale, după secole de nedreptăţi şi opresiuni.

Începutul este proclamarea la 12 octombrie — cel dintîi între popoarele monarhiei austro-ungare — a dreptului de autodeterminare, în cadrul Conferinţei Partidului Naţional Român, la Oradea. Hotărîre sancţionată şi de socialiştii români, reprezentanţii muncitorimii, a doua zi, cu prilejul Congresului Partidului Social Democrat. Nerăbdarea cuprinde mulţimile, care exercită presiuni asupra organizaţiilor politice de a acţiona cu şi mai mult curaj, cu şi mai multă grăbire. Soldaţii români din diferite unităţi ale armatei austro-ungare nu aşteaptă nici ei pasivi desfăşurarea evenimentelor: întruniri, agitaţii, răzvrătiri au loc cînd într-o parte, cînd în alta. Grevele generale ale muncitorilor pentru condiţii mai bune de viaţă, pentru un guvern democratic şi pentru pace, se adaugă celorlalte manifestaţii, completînd evantaiul.

Urmarea logică a fost constituirea, la 30/31 octombrie, a Consiliului Naţional Român, alcătuit pe baze paritare — 6 reprezentanţi ai Partidului Naţional Român şi 6 ai Partidului Social Democrat — cu atribuţiuni guvernamentale. Era îndreptăţit, de aceea, ziarul socialiştilor români, *„Adevărul"*, să publice manifestul cu titlul: *„Revoluţia a învins.* S-a constituit Consiliul Naţional Român".

Considerat pe bună dreptate „unicul for care reprezintă voinţa poporului român şi se bazează pe libera hotărîre, asigurată de curentul vremii şi de voinţa popoarelor libere", unităţile militare formate din soldaţi şi ofiţeri români i se alătură şi-l sprijină. Concomitent, iau fiinţă sfaturi muncitoreşti în numeroase centre industriale; se înfiinţează consilii naţionale şi gărzi naţionale locale, cu misiunea de a apăra cuceririle poporului, ordinea şi liniştea, viaţa şi bunurile oamenilor.

Gîndul cel mai stăruitor al celor investiţi cu răspundere în acele vremuri revoluţionare era cu „tînăra şi frumoasa naţiune română" să se poată prezenta înaintea lumii „în deplina ei curăţenie, nepătată, în întreaga ei splendoare". Miile de ţărani, meseriaşi, muncitori „lumea mare şi însufleţită", în „ochii căreia străluceşte bucuria şi însufleţirea", se lega prin jurămînt a „apăra cu toată credinţa bunul comun, precum viaţa, averea oricărui om, fără deosebire de ce limbă şi credinţă se ţine" a „trăi în pace şi bună înţelegere unul cu altul, român, maghiar, sas şi oricare altă naţinue".

Ţărani, muncitori, soldaţi întorşi de pe front, intelectuali, orăşeni se înfrăţesc pentru a realiza în fapt însemnatele principii. La care se adaugă, uneori, în unele locuri, încununarea lor cuprinsă în ideea clar exprimată de *„suveranitate a poporului"*, întruchipată în „republica democratică", cea mai desăvîrşită formă de guvernare", „în care tot poporul (nu numai cei puternici) are dreptul de a-şi alege din toate păturile societăţii adunarea de bărbaţi care să conducă afacerile statului".

În această atmosferă, alte două acţiuni de incontestabilă însemnătate se înscriu în palmaresul Consiliului Naţional sau Marelui Sfat Român: la 18 noiembrie stil vechi. Proclamaţia îndreptată *„către popoarele lumii"*, care erau înştiinţate cu privire la legămîntul naţiunii române, „întruparea democraţiei celei mai desăvîrşite", de a nu asupri alte neamuri, de a asigura tuturor deplină libertate naţională, de a-şi organiza statul liber şi independent pe temeiurile democraţiei. Peste două zile este convocată Adunarea, la Alba Iulia, pentru 1 decembrie, cu scopul ca „în numele dreptăţii eterne şi al liberei dispoziţiuni a naţiunilor să-şi hotărască însăşi soarta sa de acum înainte".

„N-a fost nevoie nici de îndemnuri deosebite, nici de chemări repetate. Satele şi oraşele clocoteau de dorinţa participării, în număr cît mai mare, din toate colţurile ţării la adunare de la Alba Iulia. Generaţia de la 1918 era

(Continuare în pag. a 3-a)

Dr. *Gheorghe Şora*

SFÎNTA PARASCHEVA

14 octombrie

Fiecare popor, fiecare secol, fiecare epocă din frămîntata istorie a omenirii îşi are oamenii săi, geniile sale, eroii săi cărora din timp în timp, le închină pagini de recunoştinţă, le ridică statui, îi comemorează şi-i serbează prin cununi de flori, cîntări şi deosebite serbări. Tot aşa şi Biserica — Maica noastră a tuturora îşi are eroii săi, oamenii săi, geniile şi sfinţii săi pe care-i serbăm an de an şi zi de zi prin cîntări, prin laude, privegheri şi slujbe alese. Pe unul dintre aceşti luceferi ce au strălucit pe cerul Ortodoxiei, începînd cam de pe la anul 1000 şi de atunci pînă astăzi, pe steaua cea prea aleasă şi prea strălucitoare, pe Sf. Cuv. Maică Parascheva, o serbăm an de an la 14 octombrie — ziua cînd aceasta şi-a dat duhul în mîinile Părintelui ceresc şi ale căreia Sf. Moaşte se află ca un tezaur de mare preţ în capitala Moldovei, mai întîi în biserica Sf. Trei Ierarhi, iar astăzi în frumoasa catedrală mitropolitană din Iaşi.

Cuvîntul „Paraschevi" în limba greacă înseamnă vineri şi de aceea Sf. Parascheva i se mai spune şi Sf. Vineri. Vinerea a fost ziua cînd a fost ţintuit pe cruce Mîntuitorul Hristos şi de aceea vinerea a rămas în viaţa Bisericii zi de nevoinţă, de post, de milostenie, de rugăciune. La fel şi viaţa Sf. Vineri — adică a Sf. Parascheva — a fost o neîntreruptă rugăciune, nevoinţă şi pocăinţă.

Sf. Parascheva se naşte în jurul anului 1000 într-un sat — EPIVAT din sudul Dunării, în Bulgaria de astăzi, din părinţi macedo-români, buni creştini şi cu frică de Dumnezeu, dînd celor doi copii, adică Paraschevei şi fratelui ei Eftime, o frumoasă creştere în cultul rugăciunii şi al muncii. Încă din fragedă copilărie micuţa Parascheva era un suflet ales, cu o deosebită înclinare spre evlavie şi milă faţă de cei săraci. Căci în timp ce cei bogaţi preocupaţi de mărirea hambarelor erau nepăsători şi reci, Parascheva la numai 10 ani vedea şi simţea cu compătimire ideea pe care o producea foamea, frigul şi celelalte suferinţe ce le aducea sărăcia. De aceea de multe ori întorcîndu-se de la biserică împreună cu mama sa şi întîlnind pe drum săraci lipsiţi de îmbrăcăminte şi tremurînd de frig îşi dezbrăca hainele schimbîndu-le cu zdrenţele celor săraci pe care-i întîlnea pe cale, atrăgîndu-şi nu de puţine ori mustrarea tatălui; fapt pentru care simţind şi chemarea lăuntrică a sufletului său,

(Continuare în pag. a 2-a)

Protos. *Ştefan Guşă*

CONSTANTIN BRÎNCOVEANU, ocrotitor al Ortodoxiei

La 28 octombrie 1688 se stingea din viaţă Şerban Vodă Cantacuzino, domnul Ţării Româneşti, cel care a dat în tipar *Biblia* de la Bucureşti, în 1687—88 şi în aceeaşi, zi era ridicat în scaunul domnesc nepotul său de soră, logofătul Constantin Brîncoveanu. Spre deosebire de atîţia înaintaşi ai săi, noul domn a izbutit să-şi păstreze scaunul mai bine de un sfert de veac, pînă în 1714, lucru rar pe atunci, într-o situaţie politică nefavorabilă, cînd ţările române erau teatru de război şi obiect de dispută al celor trei mari imperii vecine: otoman, habsburgic şi ţarist. În această conjunctură, el n-a mai putut apăra libertatea ţării cu arme în mînă, cum au făcut iluştri săi înaintaşi Mircea cel Mare, Vlad Ţepeş, şi Mihai Viteazul, iar dincolo de Milcov, Ştefan cel Mare şi Petru Rareş, ci a găsit alte mijloace prin care să asigure independenţa şi continuitatea vieţii de stat a poporului român. N-a făcut „politica armelor", ca voievozii citaţi mai sus, care, în situaţia de atunci, ar fi dus la distrugerea lui şi a ţării, ci a promovat „politica culturii", încît a rămas în conştiinţa contemporanilor şi a urmaşilor ca un mare sprijinitor al culturii şi artei, ca un strălucit ctitor de lăcaşuri sfinte, ca un adevărat ocrotitor al românilor de pretutindeni, dar şi al Bisericilor ortodoxe de alte limbi. Din iniţiativa şi cu purtarea sa de grijă s-au ridicat biserici şi mănăstiri, s-au deschis şcoli de toate gradele, s-au tipărit cărţi în diferite limbi, au fost sprijiniţi şi încurajaţi cărturarii vremii — fie români, fie străini — s-au acordat ajutoare materiale multor aşezăminte ortodoxe căzute sub dominaţie otomană.

Un număr însemnat de învăţaţi străini, mai ales greci, şi-au putut desfăşura activitatea pe pămîntul Ţării Româneşti, cu sprijinul marelui domn: patriarhii Dositei şi Hrisant ai Ierusalimului, Gherasim Paladas al Alexandriei, Atanasie Dabas al Anthiohiei, mitropolitul Mitrofan de Nissa, învăţaţii profesori Dan Cariofil, Marcu Porfiropol din Cipru, Sevastos Kyminitis din Trapezunt, care au activat la Academia domnească din Bucureşti, Ioan Comnen, teolog, filozof şi medic, devenit mitropolit al Dristrei, cu numele Ierotei, Panaiot Sinopeus, Gheorghe Hipomenas din Trapezunt, călugărul Mitrofan Gregoras, preotul Ioan Avramios, predicatorul Gheorghe Maiota, secretarul său pentru limbile apusene Anton Maria del Chiaro din Florenţa şi alţii.

Dar pe lîngă aceşti străini, sub Brîncoveanu şi-au desfăşurat activitatea şi mulţi cărturari români, ca stolnicul Constantin Cantacuzino, renumit istoric, cu studii la Padova, fraţii Radu şi Şerban Greceanu, apreciaţi eliniştі, primul din ei fiind „cronicarul oficial" al domniei lui Brîncoveanu, Radu Popescu, autorul unei Cronici privind întreg trecutul Ţării Româneşti, fraţii David şi Teodor Corbea, fiii unui preot din Şcheii Braşovului, cel din urmă fiind autorul unui *Lexicon latin-român*, — primul în cultura noastră, — precum şi a unei noi versificări a *Psaltirii* (prima fiind a mitropolitului Dosoftei), renumitul psalt „Filotei sin agăi Jipăi", de la care a rămas prima *Psaltichie românească* cunoscută, episcopii Mitrofan şi Damaschin de la Buzău, mitropolitul Teodosie şi mai ales urmaşul său, marele cărturar Antim, venit din Iviria (Gruzia), romanizat şi identificat întru totul cu aspiraţiile credincioşilor pe care-i păstorea, mai mulţi copişti de manuscrise româneşti — călugări, preoţi de mir sau laici.

Constantin Vodă Brîncoveanu a fost şi un sprijinitor entuziast al învăţămîntului de toate gradele. A purtat o grijă deosebită „Academiei domneşti" de la mănăstirea Sf. Sava din Bucureşti, pe seama căreia a recrutat un corp profesoral select, i-a acordat subvenţii şi burse pentru elevi, încît a devenit una din cele mai renumite şcoli din întreg Răsăritul ortodox dar şi un adevărat centru de luptă antiotomană. Cîţiva tineri români şi greci au fost trimişi la studii peste hotarele ţării cu cheltuiala domnitorului.

Paralel cu Academia de la Sf. Sava, mai funcţionau şi alte şcoli, în incinta unor mănăstiri (mai însemnate fiind cele de la Sf. Gheorghe Vechi şi Colţea din Bucureşti), în oraşele ţării şi chiar în mediul rural, în care învăţau fii de preoţi de negustori şi de meseriaşi, unii dintre elevi erau din părţile de sud ale Transilvaniei.

În cîteva mănăstiri au luat fiinţă biblioteci renumite, cu lucrări procurate din marile centre culturale ale Apusului, tipărite în limbile clasice sau cele europene, în diferite epoci. Între ele s-au remarcat biblioteca lui Constantin Cantacuzino de la mănăstirea Mărgineni, pe valea Prahovei, şi cea a mănăstirii Hurezi, fondată de însuşi domnitorul-ctitor.

Dar Constantin Vodă Brîncoveanu a fost şi un mare ocrotitor al tiparului. Domnia lui a început, de fapt, printr-un act de cultură: apariţia Bibliei de la Bucureşti, în ultimele două luni de viaţă ale lui Şerban Cantacuzino şi în prima lună de domnie a lui Brîncoveanu. În orice caz, ca mare logofăt, fusese „ispravnicul" lucrării de tipărire a acestei prime ediţii integrale a Bibliei în româneşte. Pe lîngă tipografia mai veche de la Bucureşti, din 1678, s-au înfiinţat acum şi altele: la Buzău, în 1691, prin strădaniile episcopului Mitrofan, la Snagov în 1694, la Rîmnicu Vîlcea în 1705 şi la Tîrgovişte în 1708, toate prin osteneala lui Antim Ivireanul, care din smerit

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. prof. *Mircea Păcurariu*

Horia

HORIA, Muntele nostru vrăjit,
Adevăr rostogolit în lumină,
Cel neîncăput în tiparele roţii,
La care moţii de-a pururi se-nchină.

Numele tău precum cremenea este
Din magma durerilor fără de leac,
Aer învăţînd, în sfîrşit, românesţe
În hotarele limbii române din veac...

Rupt în vocale adunat laolaltă
Tu ne-ai rămas peste moarte firesc,
Frunza pădurii şi iarba tresaltă
Întru numele tău cînd grăiesc.

Vai de acel ce cutează să suie
Cu gîndul măcar pe un drum tăinuit,
E-o singură, dreaptă luminoasă cărăruie
Spre tine, Muntele nostru vrăjit.

Nicolae Nicoară

SESIUNE ECUMENICĂ LA HANNOVER

(Continuare din pag. 1-a)

— Iată de ce, trebuie căutate şi elaborate forme care să exprime unitatea pe care Bisericile o afirmă în rugăciunea şi în cultul lor comun;

— Adunarea generală de la Vancouver, 1983, a cerut elaborarea unei *teologii vitale şi coherente*, dar Consiliul Mondial al Bisericilor mai este încă în căutarea unei definiţii precise a acestui concept. Consiliul, nefiind Biserică, nu poate avea o teologie, se zice, şi obiecţia n-a putut fi depăşită pînă azi;

— Consiliul Mondial al Bisericilor cenzurează pretenţiile paternaliste ale unor Biserici şi teologii, şi cheamă la depăşirea limitărilor provinciale. Orice model de unitate vizibilă trebuie să recunoască diversitatea şi libertatea pastorală şi misionară a fiecărei Biserici locale;

Secretarul general s-a ocupat şi de unele obiecţii aduse Consiliului, precum acea a lui David Gill care şi-a exprimat teama că, reprezentarea proporţională a Bisericilor în Consiliu, pe categorii de vîrste, sexe, statut eclesiastic (clerici-laici), poate ajunge să însemneze o reprezentare sociologică, dar nu o reprezentare propriu-zisă a Bisericilor, a conducătorilor şi a adevăraţilor lor purtători de cuvînt. În asemenea împrejurări votul din Adunările Consiliului nu mai angajează Bisericile, ceea ce poate schimba statutul Consiliului. În loc de Consiliu al Bisericilor, devine un Consiliu al unor categorii sociale din cadrul Bisericilor.

Secretarul general a comentat observaţiile lui David Gill în felul următor:

Cred că participarea unor reprezentanţi ai Bisericilor pe categorii de vîrstă, de sex şi de statut în Biserică, a adus o vitalitate crescîndă în Consiliu, şi în viaţa internă a Bisericilor. Dar nu am nici o dificultate în a recunoaşte partea de adevăr din avertismentul lui David Gill. Nimeni nu trebuie să vină în Consiliu cu titlu personal, sau pur şi simplu ca trimis de Biserica sa în sală.

Dr. Castro a sugerat o soluţie intermediară: fie să se schimbe structura Consiliului, organizîndu-se în două Camere, una din reprezentanţi de toate categoriile, şi alta din conducători de Biserici, sau, mai simplu, Consiliul să convoace pentru analize pe conducătorii de Biserici măcar o dată sau de două ori între Adunările Generale.

— Deşi de la Adunarea de la Amsterdam pînă azi numărul Bisericilor membre a crescut de la 146 la peste 300, a mai spus Dr. Castro, mai sînt încă teritorii largi ale creştinismului care nu au intrat în interiorul familiei ecumenice. Mai există şi un alt fenomen sesizat de reprezentanţii ortodocşi de mai multe ori. Tot mai multe Biserici protestante solicită să devină membre ale Consiliului, în timp ce Bisericile ortodoxe rămîn la acelaşi număr, constant. În felul acesta voturile protestanţilor cresc, în timp ce ale ortodocşilor rămîn aceleaşi şi, în felul acesta, şansele ortodocşilor de a cîştiga la vot scad într-una.

Secretarul general a arătat că s-au dat ortodocşilor locuri suficiente în toate Comisiile şi Comitetele de lucru ale Consiliului, dar aceasta nu rezolvă totuşi problema inechităţii la care sînt supuşi ortodocşii, mai ales în conducerea Consiliului de la Geneva. În ceea ce-i priveşte pe catolici, aceştia rămîn mereu în afara Consiliului, potrivit declaraţiei făcute de Papa Paul al VI-lea la Geneva, la 10 iunie 1969. Dr. Castro a pormis că va studia această problemă împreună cu ortodocşii pînă se va găsi o soluţie.

— Dr. Castro a arătat apoi cum Consiliul s-a lansat deschis în lupta pentru pace şi pentru cooperarea dintre naţiuni. Secretarul general s-a întrebat dacă, în legătură cu războiul, Consiliul Mondial al Bisericilor are curajul să afirme că războiul *este anti-creştin*. El şi-a adus aminte că Jacques Ellul a criticat Adunarea Generală de la Evanston (1954), pentru că aceasta n-a avut suficient curaj să afirme *non-violenţa*, drept singura cale de rezolvare a conflictelor din lume. În felul acesta credibilitatea Evangheliei a fost pusă la îndoială. Dr. Castro a constatat încă că Bisericile membre ale Consiliului au reuşit între timp să depăşească divergenţele dintre ele în această privinţă, şi să se exprime într-o singură voce cu privire la necesitatea păcii pe baze drepte. Toate Bisericile s-au pronunţat pentru *Programul pentru Combaterea Rasismului*, şi pentru solidaritatea cu Bisericile şi poporul din Africa de Sud, supus discriminărilor rasiale. Unitatea în Hristos înseamnă unitate cu cei oprimaţi şi cu cei săraci, fiind o unitate în speranţă. Totuşi unitatea Bisericilor n-a fost întotdeauna perfectă cu privire la acest gen de solidaritate. Din cauza poziţiei Consiliului, care a ajutat Frontul Patriotic din Rhodesia cu bani, Armata Salvării şi o Biserică din Irlanda, două confesiuni importante în Occident, şi-au suspendat apartenenţa la Consiliul Mondial al Bisericilor în 1978. Armata Salvării şi-a păstrat doar statutul de organizaţie *„în relaţii frăţeşti"* cu Consiliul.

Dr. Castro a afirmat cu privire la aceasta, că este necesară preocuparea în continuare a Consiliului de situaţiile conflictuale din lume, şi că *„trebuie să fim destul de curajoşi să acţionăm şi să fim gata să riscăm chiar chemarea noastră primară spre unitate, dar să ne pronunţăm pentru solidaritatea Bisericilor lui Dumnezeu cu săracii şi cu oprimaţii"*.

Cu privire la slujirea Bisericii faţă de lume prin Comisia de Într-ajutorare CICARWS Consiliul şi-a intensificat în ultima vreme activitatea, fără să accepte „sloganul naiv" că *„doctrina împarte, iar slujirea uneşte"*. Slujirea uneşte, dar doctrina trebuie adusă să unească şi ea.

„Unitatea noastră este destul de puternică — a spus Dr. Castro *ca să poată sluji omenirea"*. Trebuie să fie suficient de puternică, a mai spus el, pentru a se confrunta şi cu dezacordurile unora faţă de metodele de slujire ale Consiliului. Consiliul nu se va face niciodată complice cu sistemele economice de opresiune, etc.

În încheierea Raportului său, secretarul general a propus spre meditaţie următoarele consideraţii, pe care le prezentăm în rezumat:

a) Trebuie să ne recuperăm şi mai mult pasiunea pentru unitate;

b) Trebuie să progresăm în căutarea de modele care să poată exprima apartenenţa noastră comună la aceeaşi tradiţie bisericească. Comisia „Credinţă şi Constituţie" are o responsabilitate specială în această privinţă: să dea conţinut ideii *Comunităţii conciliare* (Conciliar Fellowship), să pună pe agendă, pentru discutare, relaţiile dintre tradiţia din totdeauna a Bisericii şi exercitarea autorităţii în Bisericile de azi, nu doar ca o problemă teologică, despre recunoaşterea reciprocă a hirotoniilor, în care documentul BEM ne-a ajutat şi continuă să ne ajute, ci deasemenea ca o recunoaştere practică a tipului de autoritate necesar pentru a lua act de unitatea care există deja, pentru a o sluji şi a o celebra.

Dr. Castro n-a precizat ce înţelege prin *„unitatea care există deja"*, şi nici ce înţelege prin *„tipul de autoritate necesar pentru a lua act de ea"*. Aceste concepte ar fi meritat o discuţie mai largă, dar pentru aceasta a lipsit timpul necesar.

c) Cu privire la toate cele de mai sus, a cerut secretarul general, este esenţial să existe mai multe relaţii directe între Biserici, pe de o parte şi între Consiliu şi Biserici, pe de altă parte.

d) Poate că a sosit momentul — a adăugat domnia sa — să iniţiem un studiu asupra stilului şi organizării pe care şi-a dat-o Consiliul, pentru ca Mişcarea ecumenică să-şi recupereze caracterul de *mişcare*, şi să-şi dea acea flexibilitate care să răspundă căutării unităţii în lumina Împărăţiei lui Dumnezeu. Poate că structura noastră actuală, multiplicînd la infinit numărul *Programelor*, împărţind eforturile noastre omeneşti în prea multe compartimente, face imposibilă pentru Biserici urmărirea a tot ceea ce se face în numele lor. Consiliul ar trebui să devină o organizaţie care să permită *formarea de grupuri ad-hoc*, care să se ocupe de problemele care apar în dialogul ecumenic, şi care ar putea să lucreze pentru unitate mai bine decît o fac *Programele* actualelor *Sub-unităţi*.

e) Gîndirea şi teologia eshatologică a unor Biserici membre, nu trebuie să însemneze amînarea posibilităţii de refacere a unităţii Bisericilor, pînă la sosirea Împărăţiei lui Dumnezeu.

f) Trebuie să rămînem priveghind în rugăciune, a încheiat dr. Castro, invocînd pe Sfîntul Duh, căci unitatea va fi o minune a lui Dumnezeu. Consiliul a fost adesea în situaţii de conflict, aparent fără ieşire. Spectrul diviziunii şi-a scos mereu capul, dar am găsit întotdeauna resurse ca să putem face faţă situaţiilor dificile. Am învăţat să trăim în tensiunea separării, dar şi în speranţă. Am învăţat să trăim în *epicleză*, în invocarea Sf. Duh, care să ne păstreze în credinţa în Sfînta Treime.

•

Precum se vede, Raportul secretarului general Dr. Emilio Castro a fost un raport de analiză substanţială, cu intenţia de a încerca un bilanţ al realizărilor şi, chiar dacă n-a spus-o în chip expres, şi al eşecurilor, la acestea din urmă referindu-se pe căi mai ocolite, ascunzîndu-le sub propuneri de îmbunătăţire a stilului de lucru şi a organizării, propuneri nu lipsite de inspiraţie şi îndrăzneală.

Expunerea prezentată de noi a urmat textul scris şi circulat în sală al Raportului secretarului general. Din păcate, el n-a fost citit în plenara Comitetului central de la Hannover, în întregime. Prea multele cuvîntări oficiale de salut din partea autorităţilor şi a Bisericilor gazde din R.F.G., au ocupat timpul afectat pe agendă tocmai Raportului secretarului general. Acesta a fost astfel silit de împrejurări să facă o scurtă şi foarte grăbită expunere orală, selectivă, iar membrii Comitetului central n-au avut decît puţine minute la dispoziţie ca să-l comenteze. Unii nici n-au avut timpul necesar ca să-l citească, deoarece a fost distribuit cu puţin înainte de momentul prezentării.

S-a recomandat să fie discutat în şedinţele *Unităţilor*, dar acestea au avut propria lor agendă, aşa încît nu au putut consacra Raportului secretarului general timpul pe care l-ar fi meritat pentru discuţii.

Hans Ioachim Held, preşedintele oficiului de Afaceri Externe al Bisericii Evanghelice din R.F.G., cu sediul la Hannover, Preşedinte şi al Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor a vorbit după Secretarul general. El a făcut o dare de seamă administrativă: ce activităţi au avut loc, cine a mai murit dintre vechii ecumenişti, ce vizite s-au primit la Geneva şi ce vizite s-au făcut de către cei din Geneva, ce s-a discutat la lucrările Comitetelor executive din intervalul dintre ultimele şedinţe ale Comitetului central. El a prezentat şi liniile generale ale rapoartelor Unităţilor, care urmau a fi prezentate Comitetului central. Spicuim din prezentarea sa:

„Este clar din rapoarte că toată activitatea Consiliului Mondial se desfăşoară în contextul problemelor, conflictelor şi contradicţiilor din lumea noastră de azi, şi că această activitate cere răspuns de la Biserici în legătură cu toate, în credinţă şi supunere faţă de mesajul Sfintei Scripturi".

El a remarcat că accentele principale cad astăzi pe *dreptate, pace şi integritatea creaţiei*, pe problema foametei, a luptei împotriva rasismului, pe încercarea de orientare a Bisericilor într-o lume pluralistică, pe soluţionarea crizei datoriilor, pe probleme ecologice, ş.a.

După ce a expus toate acestea, era firesc ca Dr. Held să nu uite de problema unităţii Bisericilor, ca scop principal al Consiliului Mondial al Bisericilor. El a recunoscut însă că: *Spunem pe departe prea puţin despre limitele şi neputinţele noastre, despre inadecvarea celor mai bune dintre Programele noastre, a ideilor şi acţiunilor noastre, la scopul principal care este urmărirea unităţii.*

Pastorul protestant — ne referim tot la Dr. Held — a explicat toate acestea prin faptul că unitatea Bisericilor *este o taină dumnezeiască şi un dar care poate fi doar primit* (s.n.). Convertirea inimilor la credinţa în Evanghelie, la ucenicie supusă şi la comuniune, este lucrarea Sfîntului Duh. Nu este în puterea noastră să *poruncim puterilor răului şi ale morţii din lume. Numai Dumnezeu le poate depăşi* (s.n.). Aşa stînd lucrurile, toate activităţile noastre pot avea doar caracterul de epicleză (tot aşa a spus şi Dr. Castro, protestant şi el), adică de invocare a ajutorului Duhului Sfînt.

Mai departe Dr. Held a explicat de ce *„rugăciunea comună şi comunicarea prin cult ocupă un loc central şi de neînlocuit în tot ceea ce face Consiliul Mondial al Bisericilor"*.

Nu vom intra într-o evaluare de fond a acestor afirmaţii, dar ele sînt expresii ale teologiei protestante din care lipseşte partea omului în conlucrarea cu Dumnezeu pentru unitate şi pentru rezolvarea problemelor din lume (I Cor. III, 9). Teologia ortodoxă e mai dinamică şi mai optimistă.

Dr. Held a procedat şi la o analiză a teologiei care stă la *baza* Consiliului Mondial al Bisericilor, şi care ar fi acceptată de către toate Bisericile membre, deşi ele nu constituie, cum se ştie, o mărturisire de credinţă ca atare. Toţi — a spus Domnia Sa — avem în comun:

a) Mărturisirea că Dumnezeu S-a descoperit în Iisus Hristos pentru mîntuirea lumii;

b) Considerarea mărturiei Sfintei Scripturi ca singura autoritate pentru credinţa Bisericii;

c) Chemarea Bsericilor creştine la unitate sau, mai clar, la împlinirea împreună a chemării lor comune;

d) Acceptarea doctrinelor vechi creştine cu privire la înţelegerea trinitară a lui Dumnezeu şi la înţelegerea hristologiei;

e) Credinţa că slăvirea lui Dumnezeu este scopul ultim al vieţii, a învăţăturii şi a activităţii Bisericilor, în frăţia lor din cadrul Consiliului Mondial.

Unui observator ortodox atent nu-i va scăpa desigur faptul că în aceste cinci puncte fundamentale al teologiei care ar sta la baza Consiliului, lipseşte *Tradiţia* ca autoritate de referinţă pentru credinţa Bisericii: Se ştie că totuşi în dialogurile bilaterale e o problemă aproape rezolvată!

Dr. Held, ca şi dr. Castro, s-a referit în continuare la prioritatea dragostei Bisericilor pentru săraci, la dreptatea socială, la regîndirea rolului femeilor şi al bărbaţilor în Biserică, teme actuale, unele din ele constituind uneori revendicări zgomotoase şi motive de confruntări delicate între ortodocşi şi protestanţi.

În final (cap. 10 al Raportului său), Dr. Held a identificat preocupările actuale ale Consiliului spre trei direcţii: 1. *căutarea unităţii vizibile a Bisericilor;* 2. chemarea Bisericilor la o misiune comună, şi 3. chemarea Bisericilor la acţiuni pentru dreptate, pace şi integritatea creaţiei. A anunţat apoi că se va referi şi la pregătirea viitoarei Adunări Generale, care va avea loc la Canberra, în Australia, în 1991. Să le luăm pe rînd, pe scurt:

1. Urmărirea unităţii Bisericilor a fost recunoscută ca fiind scopul principal al Consiliului. Acest scop nu se va realiza însă, a spus D-sa, numai prin lucrarea Comisiei „Credinţă şi Constituţie", deşi ea a făcut progrese vizibile cu privire la receptarea documentului BEM (Botez, Euharistie, Preoţie). Fără a intra în amănunte, Dr. Held a crezut a descoperi printre mijloacele care vor concura la realizarea unităţii vizibile a Bisericilor, două: *solidarizarea cu săracii şi împărţirea frăţească a resurselor.* Întrucît realizarea aceleiaşi credinţe şi împărtăşirea din acelaşi Potir sînt încă departe, D-sa s-a întrebat dacă *împărţirea frăţească a resurselor* n-ar putea fi socotită comuniune în Hristos şi în Evanghelie. A făcut o lungă demonstraţie în sprijinul acestei idei. Evident, ca o comuniune parţială, în cele practice, ea poate fi luată în consideraţie, dar nu va putea înlocui niciodată comuniunea *în Taine*, care cere mărturisirea aceleiaşi credinţe.

2. În legătură cu Conferinţa din 1989, care va fi organizată de *Comisia „Misiune şi Evanghelizare"* la San Antonio, Texas, U.S.A., cu tema: *„Fie voia Ta — Misiune pe drumul lui Hristos"*, Dr. Held a dezvoltat pe larg necesitatea readucerii în viaţa Bisericii a *„preoţiei împărăteşti"*, a *„preoţiei tuturor credincioşilor"*, încercînd o exegeză nu lipsită de coherenţă *la temă*, dar nu a abordat tema preoţiei sacerdotale. Pentru ortodocşi tocmai aceasta trebuie clarificată în raporturile cu protestanţii, asupra *preoţiei împărăteşti* neexistînd decît obiecţii care privesc pretenţiile ei la a fi singura îndreptăţită.

3. Cu privire la cea de a treia preocupare a Consiliului Mondial al Bisericilor, din vremea noastră, *acţiunile pentru pace, dreptate şi integritatea creaţiei*, Dr. Held a dezvoltat puncte de vedere limpezi şi mobilizatoare pentru Biserici. Este de reţinut afirmaţia sa că trebuie depăşită înţelegerea predominant antropocentrică a lui Dumnezeu, care s-ar ocupa numai de om. Dumnezeu a răscumpărat *întreaga creaţie* şi aceasta, întreagă, trebuie apărată de moarte: pădurile care mor, apele care sînt otrăvite, pămînturile care se prefac în deşerturi şi care

(Continuare în pag. a 4-a)

STĂRUINŢA ÎN RUGĂCIUNE

Fără stăruinţă în rugăciune, rugăciunea nu este primită de Dumnezeu.

Sfînta Scriptură spune: „Într-o cetate era un judecător care de Dumnezeu nu se temea şi de om nu se ruşina. Şi era, în cetatea aceea, o văduvă care venea la el, zicînd: „Fă-mi dreptate faţă de potrivnicul meu". Şi un timp n-a voit, dar după acestea a zis întru sine: Deşi de Dumnezeu nu mă tem şi de om nu mă ruşinez, totuşi, fiindcă văduva aceasta îmi face supărare, îi voi face dreptate, ca să nu vină mereu să mă supere. Şi a zis Domnul: Auziţi ce spune judecătorul cel nedrept? Dar Dumnezeu, oare, nu va face dreptate aleşilor Săi care strigă către el ziua şi noaptea şi pentru care El rabdă îndelung? Zic vouă că le va face dreptate în curînd" (Luca 18, 2—8).

Dumnezeu face dreptate aleşilor Săi care strigă către El ziua şi noaptea, adică acelora care stăruie în rugăciune.

Sfînta Scriptură spune: „O femeie cananeancă, din acele ţinuturi ieşind, striga, zicînd: Miluieşte-mă, Doamne, Fiul lui David! Fiica mea este rău chinuită de demon. El însă nu i-a răspuns nici un cuvînt; şi apropiindu-se, ucenicii Lui Îl rugau, zicînd: Slobozeşte-o, că strigă în urma noastră. Iar El, răspunzînd, a zis: Nu sînt trimis decît către oile cele pierdute ale casei lui Israel. Iar ea, venind, s-a închinat Lui, zicînd: Doamne, ajută-mă! El însă, răspunzînd, i-a zis: Nu este bine să iei pîinea copiilor şi s-o arunci cîinilor. Dar ea a zis: Da, Doamne, dar şi cîinii mănîncă din fărîmiturile care cad de la masa stăpînilor lor. Atunci, răspunzînd, Iisus i-a zis: O, femeie, mare este credinţa ta; fie ţie după cum voieşti. Şi s-a tămăduit fiica ei din ceasul acela" (Matei 15, 22—28).

Într-adevăr, mare a fost credinţa femeii canaaneience, dar mare a fost şi stăruinţa ei în rugăciune, care — amîndouă — i-au vindecat fata.

Sf. Ap. Pavel spune: „la rugăciune stăruiţi" (Rom. 12, 12).

Înainte însă, Mîntuitorul Însuşi ne-a îndemnat zicînd: „Cereţi şi vi se va da; căutaţi şi veţi afla; bateţi şi vi se va deschide. Căci oricine cere ia, cel care caută află, şi celui care bate i se va deschide... Tatăl vostru Cel din ceruri va da cele bune celor ce cer de la El" (Matei 7, 7—11).

Orice vom cere de la Dumnezeu, cu stăruinţă, Dumnezeu ne dă. Trebuie deci să ne rugăm totdeauna stăruitor şi să nu pierdem nădejdea (Luca 18, 1).

Protos. *Ipolit Ciubotaru*

SFÎNTA PARASCHEVA

(Continuare din pag. 1-a)

auzind la biserica satului textele sfinte: „Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi..." sau „Cel ce voieşte să vină după Mine să se lepede de sine, să-i ia crucea şi să-mi urmeze", convinsă fiind că numai aşa îşi va găsi liniştea după care tînjea atît de mult, părăseşte biserica Epivatului şi casa părinţilor ei şi pleacă pe urmele paşilor lui Hristos în cetatea Ierusalimului din Ţara sfîntă. După ce se închină în biserica Sf. Învieri de la Ierusalim, dornică de o viaţă cît mai aspră şi cît mai departe de lume, trece Iordanul şi se stabileşte într-o măsăstire de călugăriţe, unde timp de 15 ani uimeşte pe toţi prin post, prin rugăciune, prin lacrimi, priveghere, smerenie, sărăcie şi simplitate, dormind adesea pe jos, fără a da genelor şi ochilor ei dormitare, ci întocmai fecioarelor înţelepte, aştepta cu candela aprinsă întîmpinarea Mirelui Ceresc. Dar, la porunca Mirelui Ceresc, noaptea în vis, i se spune să se întoarcă în patria sa de baştină. Cunoscînd că aceasta e voia lui Dumnezeu, părăseşte cu durere în suflet, pămîntul binecuvîntat al Ţării Sfinte, trece pe la Constantinopol, unde se închină şi se împărtăşeşte cu Sf. Taine în biserica din Vlaherne, unde Maica Sfîntă stătuse oarecînd la rugăciune; se întoarce în localitatea Epivat şi aici timp de încă doi ani, petrece în mare osteneală, în post, rugăciune şi priveghere pe lîngă biserica Sf. Apostoli în care primise Botezul lui Hristos, neştiută şi necunoscută de nimeni, păstrînd taina travestirii şi înstrăinării în sufletul ei curat. După doi ani cunoscîndu-şi obştescul sfîrşit, se pregăteşte pentru călătoria spre cereştile locaşuri dîndu-şi sufletul în mîna lui Dumnezeu, iar trupul plîns şi însoţit doar de săracii satului a fost înmormîntat la un loc neînsemnat pe malul Mării; alături de trupul unui corăbier ce trăise în fărădelegi. Nu după mult timp vrînd Dumnezeu să preaslăvească pe Cuv. Paraschevа, se arată noaptea în vis unei femei credincioase numită Eftimia şi unui corăbier Gheorghe, care ştiau unde este îngropat trupul Sf. Paraschevа, spunîndu-le: „Mergeţi şi dezgropaţi trupul cel bine mirositor al Cuv. Paraschevа şi aduceţi-l cu cinste în biserica Sf. Apostoli din Epivat". Aşa făcînd, au alergat cu lumînări în mîini, au dezgropat Sfintele ei moaşte şi ca pe un dar de mare preţ şi bine mirositor le-au aşezat în raclă şi li s-au închinat lor. După o bucată de vreme Sfintele ei moaşte dovedindu-se făcătoare de minuni şi izvorîtoare de mir, au fost aduse cu mare cinste în oraşul Tîrnovo. De aici sultanul Baiazid le dăruieşte lui Mircea cel Bătrîn care le aduce cu mult alai şi cu mare cinste în Ţara Românească, de unde numai după trei ani în anul 1396, după bătălia de la Nicopole, sultanul le vinde sîrbilor care le duc în cetatea Belgradului unde vor sta pînă la anul 1520 (124 de ani), cînd sultanul Soliman le dă Patriarhiei de Constantinopol unde vor rămîne timp de 120 de ani (pînă la anul 1641).

Către anul 1640 binecredinciosul şi evlaviosul domn Vasile Lupu, terminînd de zidit frumoasa biserică Sf. Trei Ierarhi din Iaşi şi dorind s-o împodobească cu moaştele unui sfînt, află că la Patriarhia de Constantinopol se află de plătit o mare datorie faţă de sultan; trimite soli care tratează cu Patriarhul Partenie de Constantinopol, plăteşte 300 pungi galbeni pe care Patriarhia o datora turcilor şi la 13 iunie 1641, cu mare alai, trei mitropoliţi aduc la Iaşi moaştele Sf. Paraschiva şi le aşează în biserica Sf. Trei Ierarhi, devenind pentru noi binecredincioşii creştini români izvor nesecat de tămăduiri. Între multele minuni pe care le-a săvîrşit Sf. Cuv. Paraschiva la Iaşi, vom aminti doar una scrisă în Mineiul pe luna octombrie. Era Crăciunul anului 1888. Moaştele sfintei se aflau în sala gotică unde era paraclisul mănăstirii Trei Ierarhi, în care se slujea iarna. În noaptea de 26 spre 27 decembrie, probabil datorită unei lumînări rămase aprinsă, ia foc şi arde tot ce a fost în paraclis. Se topeşte pînă şi racla de aur în care se aflau moaştele. Cînd se descoperă incendiul, focul era în toi şi n-a mai putut fi salvat nimic, dar o minune! „Minunat este Dumnezeu întru Sfinţii Săi"! Sfintele moaşte deşi învăluite în flăcări şi astupate în jar, n-au suferit nici o stricăciune, nici măcar n-au fost atinse, focul s-a arătat neputincios să ardă trupul Cuvioasei. Mitropolitul Iosif Naniescu face o altă raclă de argint în care sînt aşezate moaştele Sf. Parascheva şi sînt aduse cu mare cinste şi aşezate în catedrala mitropolitană din Iaşi, unde se găsesc şi astăzi, ca un dar de mare preţ pentru Moldova, pentru Ţara noastră şi pentru întreaga Ortodoxie.

Fie ca prăznuirea şi pomenirea ei să trezească în noi dorul pentru o viaţă sfîntă, să nască în noi curajul Sf. Mucenici, să aducă în inimile noastre dorul paradisului pierdut. Să-i citim cu evlavie Acatistul şi Paraclisul, să-i facem pomenirea cu inima înfrîntă şi smerită, să-i sărutăm icoana şi Sfintele ei moaşte cu buze neîntinate şi nepătate şi să-i strigăm din adîncul sufletelor noastre aşa: „Bucură-te mijlocitoarea noastră către Dumnezeu".

Un erou al neamului: preotul BELIZARIE POPESCU

Intrarea României în primul război mondial, după doi ani de neutralitate, a dus la mobilizarea generală (august 1916). Mulţi preoţi au lăsat atunci bisericile şi credincioşii în paza lui Dumnezeu, alăturîndu-se — cu crucea în mînă şi epitrahilul pe grumaz — trupelor de ostaşi care mărşăluiau pe front.

Unul din aceştia a fost şi preotul *Belizarie Popescu*, slujitor la parohia Engimahale (astăzi Mereni), judeţul Constanţa, căzut la datorie, în luptele de la Turtucaia, în toamna anului 1916. De altfel, a fost printre primii slujitori ai altarelor — dacă nu cel dintîi — care a plătit preţul jertfei pentru neam şi ţară. Numele său a fost consemnat într-o publicaţie bisericească apărută la cîţiva ani după încheierea războiului (pr. Constantin Nazarie, *Eroi de mir în campania din 1916—1918*, Bucureşti, 1921) şi într-alta de acum o jumătate de veac (pr. Grigore N. Popescu, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, Bucureşti, 1940) deşi s-ar fi cuvenit ca manualele de istorie bisericească să-i înscrie la loc de cinste faptele eroice.

Descoperind recent cîteva emoţionante rînduri asupra împrejurărilor tragice în care a pierit pe front, ne facem pioasă datorie să-l prezentăm acum în măreţia eroismului de care a dat dovadă. Dar, mai înainte, cîteva necesare date biografice.

S-a născut la 5 septembrie 1871, în satul Cioara Doiceşti, (astăzi Lanurile), judeţul Brăila. Între anii 1887—1891 a urmat cele patru clase la Seminarul „Sf. Andrei" din Galaţi. A fost hirotonit preot în iunie 1897 pe seama parohiei Potur (Panduru, comuna Baia), judeţul Tulcea, unde a activat pînă la 22 octombrie 1908, cînd s-a transferat la parohia Mereni.

Între realizările sale gospodăreşti, la loc de frunte se situează pictarea bisericii parohiale, în anul 1912, prin penelul pictorului Toma Vintilescu. Cu ocazia unei inspecţii făcute de protoiereul judeţului Constanţa la începutul anului 1911, i se aduceau mulţumiri preotului Belizarie Popescu „pentru deosebita grijă ce arată la înfrumuseţarea sfîntului locaş".

În ziua de 9 august 1916 a fost mobilizat în calitate de confesor la Regimentul 34 Infanterie, cu care a plecat pe front. Aici a dat dovadă de neasemuit curaj şi patriotică jertfelnicie. Iată zguduitoarea relatare a unui tovarăş de luptă asupra sfîrşitului său: *„L-am văzut trecînd podul la Oltenita, în fruntea regimentului, cu crucea în mînă. Mi-a surîs; poate ultimul surîs din viaţa lui. Era în ziua de marţi, 25 septembrie. Luptele erau în toi. Mi-a strigat: La revedere! Va fi poate revederea în altă parte, nu aici. A venit dezastrul. După retragerea dureroasă de la Turtucaia m-am interesat de soarta lui. A fost văzut în clipe eroice. Cînd armata noastră părăsea poziţiunile din tranşee, decimată de focul duşman, el, preotul Belizarie, într-un dor nespus de-a îmbărbăta soldaţii cu epitrahilul pe gît, s-a aşezat într-o „mască", alături de ordonanţa sa şi luînd o armă şi o traistă de cartuşe a tras 80 încărcătoare. Nemaiavînd a trebuit să se retragă spre Dunăre şi a luat drumul spre Silistra. Aici a fost văzut din nou, în genunchi, cu epitrahilul de gît, sub un mal ferit de gloanţe: făcea rugăciuni. I s-a strigat de cei ce se retrăgeau: Hai, părinte! A făcut semn cu mîna, ceea ce arată: „Plecaţi! Eu rămîn la postul meu". De acolo nimeni nu l-a mai văzut. Aşa a pierit eroul preot Belizarie Popescu pentru ţara sa pe care şi-a iubit-o mult, dîndu-şi viaţa"* („Tomisul" nr. 3, 1925, p. 96). Abia împlinise 45 ani!

După încheierea războiului soţia sa, Ioana, cu durere în suflet, se adresa episcopului Dunării de Jos, Nifon Niculescu, pentru a-i reglementa obţinerea unui stipendiu, informîndu-l totodată, că soţul său fusese dat ca dispărut în lista de pierderi nr. 92 din 23 noiembrie 1916, a marelui cartier general.

Nu ştim dacă cererea îndoliatei preotese a fost rezolvată favorabil, dar enoriaşii au ţinut să cinstească memoria fostului păstor sufletesc. Astfel, la 31 mai 1925 în biserica din Mereni s-a oficiat un parastas pentru sufletul preotului căzut la datorie. Cu acest prilej, pe peretele din naosul bisericii, s-a aşezat o placă comemorativă, avînd gravată următoarea inscripţie: **„În amintirea preotului Belizarie Popescu, mort în război la Turtucaia, 1916. Prietenii săi"**. Placa se păstrează şi astăzi, iar deasupra ei chipul preotului într-o fotografie de epocă, purtînd pe piept o distincţie.

Veşnică să fie pomenirea preotului Belizarie Popescu, erou al neamului în primul război mondial!

Pr. *Eugen Drăgoi*

Raporturi istorice, etnice şi demografice în Transilvania (XII)

Dacă în Transilvania n-au avut loc imigrări ale românilor din Ţara Românească şi Moldova, ci, din contră, au avut loc emigrări de mari proporţii din Transilvania în celelalte două ţări române, s-au făcut însă colonizări de diverse naţionalităţi în Banat, Crişana, Maramureş şi Transilvania (Ardealul istoric) de către Imperiul habsburgic pînă spre 1867, iar după această dată colonizări masive de unguri în teritoriile anexate Ungariei prin graţia Austriei în urma realizării compromisului dualist.

Desigur, toate interesează şi pe specialist şi pe cititor, întrucît noi nu putem înţelege, aşa cum şi este de altfel, prin *Transilvania*, decît toate teritoriile româneşti intercarpatine, dar pentru ceea ce ne-am propus în articolul de faţă, este suficient să exemplificăm cu realităţile petrecute fie doar în „Marele Principat al Transilvaniei" (Ardealul istoric, fără „părţile ungurene" şi Banat) spre a pune în evidenţă *„adevărul istoric"*; materialul documentar este vast şi poate că, dacă vom avea răgaz şi spaţiu tipografic, vom reveni şi cu Crişana şi Maramureşul, dar şi cu Banatul.

Pentru principatul Transilvaniei, ridicat de Maria Tereza în 1765 la rangul de „Mare Principat al Transilvaniei" (în treacăt fie spus, încă o dovadă că nu făcea parte din Ungaria), sînt mai multe documente extrem de importante pentru numărul, structura, repartiţia şi evoluţia populaţiei din Transilvania istorică. Repetăm, sînt documente de o inestimabilă valoare în evidenţierea adevărului, îndeosebi *Conscripţia Iosefină*, primul recensămînt complet efectuat în Imperiul habsburgic, însoţit de întocmirea unor hărţi topografice cu caracter militar, fiscal şi etnografic într-o epocă bine delimitată: locul, numărul şi raportul naţionalităţilor conlocuitoare din fiecare provincie a imperiului, constituind o operă serioasă şi obiectivă. Colonizările de germani şi alte naţionalităţi în Transilvania sub Maria Tereza şi Iosif al II-lea au fost realmente reduse; între 1743 şi 1787 au fost aduşi coloniştii germani în Sebeşul Săsesc, Apoldul de Sus, Romos, Petreşti şi Pianul Săsesc; la Orăştie şi Sînpetru.

Tot în secolul al XVIII-lea au fost colonizaţi în Transilvania armeni (la Gherla, Uioara, Dumbrăveni); bulgari (în Vinţu de Jos şi Deva); au fost colonizaţi şi evrei (numai în oraşe şi tîrguri).

Nu intrăm în amănunte, vom spune doar că toate aceste colonizări au fost sporadice şi n-au modificat nicidecum raportul dintre românii băştinaşi şi cei nou veniţi, străini de prin alte părţi. Românii au rămas tot timpul mai numeroşi decît toţi coloniştii şi imigranţii veniţi în Transilvania, inclusiv ungurii, în diferite vremuri.

Acesta a fost realul motiv care i-a determinat pe guvernanţii unguri, după ce au anexat-o în 1867, să pornească acţiunea de maghiarizare a românilor, acţiune soldată cu un eşec total.

Cea mai concludentă situaţie care confirmă cu prisosinţă faptul că în Transilvania s-au făcut colonizări şi s-au produs imigrări peste românii băştinaşi este dovedită de recensămîntul ungar din 1880; ei arată clar că în Transilvania, pe lîngă saşii şi secuii colonizaţi de regii unguri încă din secolele XII—XIII, au fost colonizaţi în secolele următoare şi unguri. Pentru cele 15 comitate (judeţe) ale Transilvaniei istorice, recensămîntul din 1880 ne dă numărul de 1.146.611 români, 353.027 secui, 205.713 saşi şi numai 235.155 maghiari.

Această situaţie extrem de neplăcută pentru conducătorii Regatului ungar i-a determinat pe aceştia, după realizarea compromisului dualist din 1867, să ia cele mai drastice şi discriminatorii măsuri pentru a spori numărul maghiarilor în Transilvania, inclusiv Banatul, Crişana şi Maramureşul. Prima măsură artificială a fost înglobarea secuilor în naţionalitatea maghiară, în contradicţie totală cu pactul de la Bobîlna din 1437 — Unio trium nationum —, cînd s-a statuat existenţa a trei naţiuni privilegiate în Transilvania: maghiarii, saşii şi secuii. Întreaga legislaţie a Transilvaniei de pînă la 1867 a menţionat şi recunoscut această înţelegere, privilegiile acordate faţă de românii consideraţi doar toleraţi şi fără drepturi, scoşi în afara legilor în propria lor ţară.

A doua măsură luată de guvernanţii Ungariei a fost întocmirea şi lansarea unui plan de colonizare a ţăranilor unguri în Transilvania la sfîrşitul secolului al XIX-lea în satele cu populaţie românească (prin Legea de colonizări din 1894), acţiune întreprinsă în urma unor vehemente campanii de presă (şi cu sprijinul financiar şi material masiv al statului şi al numeroaselor societăţi de maghiarizare) dar care n-a dat, nici pe departe, rezultatele scontate.

A treia măsură luată de guvernele ungureşti pentru Transilvania şi celelalte teritorii româneşti din aşa-zisele „părţi anexate ale Ungariei", avînd menirea de a spori numărul maghiarilor, a fost colonizarea oraşelor şi tîrgurilor cu unguri numiţi în toate funcţiile: administrative, fiscale, judecătoreşti, din învăţămîntul mediu şi superior, medici, poliţie, cadre din unităţile militare etc. Cercetîndu-se recensămintele ungare din anii 1880, 1890, 1900 şi 1910 se constată fără vreo dificultate creşterea însemnată, peste sporul natural, a maghiarilor în toate oraşele şi tîrgurile Transilvaniei.

Românii — populaţia Transilvaniei cea mai numeroasă şi mai viguroasă —, în loc să crească normal ca număr, în intervalul 1880—1910, au descrescut, în timp ce maghiarii au devenit nu numai mult mai prolifici (în pofida faptului că, în general, practicau sistemul unui singur copil în familie — n.n.), ci chiar au crescut considerabil peste sporul natural. Astfel, românii care în 1880 reprezentau 47,14% din totalul populaţiei, în 1910 au scăzut la 46,20%; a scăzut, după acelaşi sistem, şi populaţia germană; în schimb, maghiarii, de la 18,94% în 1880, au crescut la 25,7% în 1910.

În afară de colonizări şi a acţiunii de maghiarizare a nemaghiarilor, creşterea populaţiei maghiare se datorează şi falsificării recensămintelor, acestea făcîndu-se pe criteriul limbii vorbite, nu după originea etnică a celui recenzat. Toţi locuitorii recenzaţi de altă origine etnică, care vorbeau limba maghiară (introdusă obligatoriu chiar şi în şcolile confesionale româneşti — n.n.), erau înscrişi ca fiind maghiari.

Se constată, în plus şi semnificativ, că în recensăminte nu apar două naţionalităţi: evreii şi ţiganii, care în mod automat au fost înglobaţi în naţionalitatea maghiară.

În cele 2600 localităţi ale Marelui Principat se aflau, conform datelor din Conscripţia Iosefină, 256.381 case, în care locuiau aproximativ 1.281.000 suflete, repartizaţi după confesiuni astfel: maghiarii catolici şi calvini, împreună cu secuii, 265.000 suflete (94.500 maghiari şi 170.500 secui şi români secuizaţi); saşii evanghelici, 130.884; românii uniţi, 119.230 şi ortodocşi, 558.076 suflete (deci 677.306 români).

Situaţia aceasta nefavorabilă pentru maghiari se explică prin faptul că satele în care s-au aşezat erau mici şi tot asemenea erau şi oraşele şi tîrgurile unde au imigrat. Numărul mare al românilor are explicaţia în existenţa unor comune mari, datorită situaţiei lor de băştinaşi.

În Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş s-au produs imigrări şi colonizări de unguri, în afară de colonizările de germani (saşi şi şvabi) şi secui, greci, armeni şi alţii — toate fiind dovedite documentar.

Imigrări de români în Muntenia, Oltenia şi Moldova în Transilvania, aşa cum afirmă istorici unguri şi unii istorici străini, greşit informaţi sau răuvoitor, nu pot fi confirmate documentar.

Afirmaţiile dintotdeauna ale istoricilor români, precum şi ale multor istorici străini, competenţi şi bine informaţi, că românii din Transilvania sînt băştinaşi în acest teritoriu, care aparţine de la începuturi românilor, iar celelalte naţionalităţi, sînt venite mai tîrziu şi în timp, confirmate şi de descoperirile arheologice, dovedite şi prin realităţile istorice bazate pe documente oficiale austriece şi ungare, îşi păstrează întreaga lor valoare.

Ignorarea documentelor proprii de către istorici unguri în legătură cu apartenenţa de fapt şi de drept a Transilvaniei românilor, este uşor de înţeles. Aceste documente răstoarnă întregul eşafodaj al argumentelor fără bază documentară, pe baza cărora au fost formulate pretenţii teritoriale asupra Transilvaniei.

Arhid. prof. Dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

Constantin Brîncoveanu, ocrotitor al Ortodoxiei

(Continuare din pag. 1-a)

ieromonah a fost ales, în 1705, episcop la Rîmnic, iar în 1708 mitropolit al Ţării Româneşti. S-au tipărit cărţi de o mare diversitate: de slujbă, de teologie, de învăţătură, de apărare a Ortodoxiei faţă de învăţăturile catolice şi protestante, toate în limbile română, greacă, slavonă şi chiar arabă. Cele peste 60 de cărţi tipărite de Antim Ivireanul, la care se adaugă vreo 15 tipărite la Buzău, reprezintă o perioadă de maximă înflorire a tiparului la noi, ca urmare şi al sprijinului generos al lui Constantin Brîncoveanu. Dăm doar cîteva exemple: La Buzău, s-au imprimat *Mărturisirea Ortodoxă* a lui Petru Movilă, în traducerea fraţilor Greceanu, prima ediţie în limba română (1691), cele 12 *Mineie* (1698), apoi o serie de cărţi de slujbă, toate cu îndrumările de tipic în româneşte. În tipografiile de la Bucureşti, Snagov, Rîmnic şi Tîrgovişte, toate îndrumate de Antim Ivireanul, au apărut zeci de cărţi de slujbă şi de învăţătură, — mai ales în românеşte — din care reţinem frumosul *Evangheliar greco-român* din 1693 şi *Noul Testament* românesc din 1703, ambele la Bucureşti, *Dogmatica* lui Sevastos Kyminitis în greceşte (Bucureşti, 1702). Ca episcop de Rîmnic şi apoi ca mitropolit Antim Ivireanul a dus o luptă susţinută pentru tipărirea cărţilor de slujbă în limba noastră, el fiind astfel cel care a „românizat" cu totul cultul divin la noi. El a tradus şi tipărit pentru prima oară în Muntenia, în româneşte, *Liturghierul* şi *Molitvelnicul* (1705 şi 1713), *Octoihul* (1712), *Catavasierul* (1714) şi *Ceaslovul* (1715), desigur cu consimţămîntul domnitorului. În legătură cu aceste cărţi liturgice, trebuie reţinut că toate erau traduse de însuşi Antim, într-o limbă românească deosebit de frumoasă şi expresivă, încît traducerile sale au rămas în uz pînă astăzi. În felul acesta, Antim Ivireanul, sprijinit de domnul şi binefăcătorul său, a rămas în istoria Bisericii noastre drept „creatorul limbii liturgice româneşti".

Un alt aspect care trebuie reţinut este acela că datorită sprijinului domnitorului, s-au tipărit cărţi nu numai pentru supuşii săi, ci şi pentru românii din Transilvania, şi chiar pentru credincioşii ortodocşi din Balcani şi Orientul Apropiat aflaţi sub dominaţie otomană. Un ucenic al lui Antim, ipodiaconul Mihail Ştefan, a fost trimis la Alba Iulia, unde a tipărit, în 1699, un *Chiriacodromion* (o ediţie revizuită a Cazaniei lui Varlaam de la Iaşi din 1643) şi o *Bucoavnă* (un Abecedar). Dealtfel, cărţile româneşti tipărite în timpul domniei lui Brîncoveanu au cunoscut o largă circulaţie în Transilvania, pînă în Maramureş, unele fiind dăruite de el însuşi, după cum arată însemnările făcute pe ele de diferiţi preoţi.

Antim Ivireanul a tipărit zeci de cărţi în limba greacă, difuzate în cuprinsul Patriarhiilor de Constantinopol, Alexandria şi Ierusalim, unele fiind cărţi de slujbă, altele de apărare a Ortodoxiei în faţa prozelitismului altor culte. Este de-ajuns să consemnăm *Antologhionul* (Snagov 1697) şi *Carte de peste tot anul* (Tîrgovişte 1709), fiecare cuprinzînd cîte şapte cărţi de slujbă (Psaltirea, Ceaslovul, Octoihul, Penticostarul, Triodul, Antologhionul şi Liturghierul).

În 1701 Antim a tipărit la Snagov un *Liturghier greco-arab*, la rugămintea adresată lui Brîncoveanu de patriarhul Atanasie Dabas al Antiohiei. În anul următor, la solicitarea aceluiaşi patriarh, Antim a tipărit un *Ceaslov greco-arab*, amîndouă pentru nevoile bisericilor de limbă arabă din Patriarhia Antiohiei. Acestea erau primele cărţi imprimate cu litere arabe în lumea ortodoxă (pînă atunci s-au mai tipărit cîteva, dar din iniţiativă catolică). La plecarea patriarhului Atanasie din Ţara Românească, domnitorul i-a dăruit şi utilajul tipografic cu caractere arabe; Această tipografie a fost dusă la Alep, în Siria, iar după cîţiva ani într-o mănăstire lîngă Beirut; ea a imprimat, pînă la sfîrşitul secolului trecut, peste 75 de cărţi în limba arabă (cărţi de slujbă şi de învăţătură, manuale şcolare şi chiar prima Enciclopedie arabă).

Acelaşi Mihail Ştefan, pomenit mai sus, a fost trimis de Constantin Brîncoveanu şi de Antim Ivireanul la Tbilisi, la rugămintea regelui Georgiei Vahtang VI. Acolo a întemeiat primul atelier tipografic din ţara de origină a lui Antim, imprimînd mai multe cărţi în limba georgiană, mai ales de cult.

Cărţile imprimate în limbile greacă, slavă, georgiană şi arabă au contribuit nu numai la creşterea prestigiului Ţării Româneşti şi a domnului ei, ci şi la educarea unor generaţii întregi de tineri din alte ţări, la apărarea Bisericii Ortodoxe în lumea islamică în care îşi desfăşura ea activitatea. Nu poate fi trecut cu vederea nici sprijinul acordat de evlaviosul domn, cărturarilor greci sau de alt neam veniţi la noi, daniile în bani, cărţi, icoane, veşminte şi vase liturgice ofertie cu generozitate aşezămintelor bisericeşti din cele patru Patriarhii „apostolice" (Constantinopol, Alexandria, Antiohia şi Ierusalim), din Arhiepiscopia Ciprului, din Muntele Athos, din Muntele Sinai şi din alte părţi ale lumii ortodoxe de atunci. Toate acestea întregesc profilul de ocrotitor al Ortodoxiei de pretutindeni pe care şi-l cîştigase Brîncoveanu în cei peste 25 de ani de domnie. Toate acestea sînt însă încununate de sfîrşitul său şi al celor patru copii, împreună cu al sfetnicului său Ienache Văcărescu, ucişi la Constantinopol, din porunca sultanului, la praznicul Adormirii Maicii Domnului din anul 1714, tocmai cînd împlinea 60 de ani de viaţă. A fost o moarte cu adevărat „mucenicească", oferind prin ea o minunată pildă de dăruire şi de jertfă pentru ţara sa şi pentru credinţa creştină.

(Continuare din pag. 1-a)

conştientă de *„chemarea istoriei la fapte"*. Şi s-a dovedit vrednică de această chemare.

Cercetările oferă mulţime de dovezi de însemnătate incontestabilă cu privire la adunările de alegere a „delegaţiilor", la entuziasmul impresionant ce domnea în milioanele de inimi. Sînt, fără îndoială, temeiuri de granit pentru adeverirea hotărîrii neabătute, a voinţei neclintite, a dorinţei nestăvilite a unui întreg popor de a-şi hotărî pentru întotdeauna soarta, de a şi-o uni pentru totdeauna cu a fraţilor ce locuiau în celelalte teritorii ale vechii Dacii. Nici o ameninţare, nici o piedică, nici o greutate, nici un sacrificiu nu era în stare a abate milioanele de voinţi de pe calea împlinirii statornicei aspiraţii a marelui ideal.

Aceleaşi cercetări au transmis istoriei numele celor 1228 delegaţi oficiali, aleşi şi împuterniciţi cu „credenţionale" de organizaţiile politice, de felurite instituţii şi organizaţii economice, sociale, culturale, bisericeşti, militare, de femei, sportive etc.

A fost descrisă cu înţelegere şi simţire, uneori mai sobru, alteori mai avîntat, pornirea grupurilor din cătune şi sate, comune şi oraşe din cele mai îndepărtate colţuri ale pămîntului locuit de români. Asemenea şuvoaielor ce-şi rostogolesc apele fără oprire, stîrnite la viaţă de soarele primăverii care dezgheaţă zăpezile, se scurgeau grupurile nesfîrşite de oameni, în căruţe şi pe jos, în tremuri şi călare, în haine de sărbătoare cu

Chemarea Transilvaniei

steaguri tricolore în frunte. Asemenea şuvoaielor de apă ce se unesc şi se întăresc prin împreunarea lor la locuri de întîlnire, grupurile de oameni coborau de pe văi şi dealuri, iar la încrucişarea drumurilor se puneau pentru a-şi întări voinţa şi puterea. Cu puteri sporite şi voinţi neabătute grupurile porneau mai departe, spre oraşul celei dintîi uniri a tuturor românilor şi al martiriului lui Horea, Cloşca şi Crişan.,

„O mare de oameni era cîmpul lui Horea în dimineaţa zilei de 1 decembrie. Îndurînd, cu răbdarea anoestrală, frigul şi zloata, mulţimile peste 100.000 ţărani şi muncitori, intelectuali şi meseriaşi, bărbaţi şi femei, tineri şi vîrstnici, aşteptau încrezători marea hotărîre ce avea să fie luată în sala unirii. Tribunele improvizate conferau Marii Adunări Naţionale aspectul unei imense demonstraţii plebiscitare. Nu este nici uşor şi nici simplu a încerca reînvierea impresionantului tablou, cu freamătul şi frămîntarea, cu clocotul cugetelor şi bătăile inimilor, care, toate la un loc, înseamnă **entuziasm sincer şi curat**, generat de gînduri înălţătoare şi idealuri izbăvitoare. Nu este nici simplu şi nici uşor, mai ales că mulţimile care au hotărît mersul istoriei acestor vremuri istorice n-au lăsat înscrisuri, oglindă a fiinţei lor lăuntrice şi intime, şi s-au mulţumit să facă istoria. Istoria a dovedit rolul maselor populare ca făuritoare ale istoriei, iar acest adevăr a fost demonstrat cu prisosinţă în acea toamnă a anului 1918, cînd masele şi-au impus voinţa de unire necondiţionată a tuturor teritoriilor româneşti transilvănene cu România.

Cuprind, astfel, întregul adevăr cuvintele domnului Nicolae Ceauşescu, preşedintele republicii noastre: „Unirea Transilvaniei cu România nu a fost actul cîtorva persoane sau grupuri izolate, ci opera întregului popor, a întregii naţiuni. Nimeni în afară de popor nu poate pretinde că a înfăptuit unirea".

Dacă...

Dacă vreun vers va închide măcar o rană,
dacă vreo metaforă va naşte nădejdi,
dacă o strofă va amîna o singură prăbuşire
sau va fi piatra pe care un suflet doar
va păşi peste rîul negru al îndoielii,
n-am scris zadarnic.

Dacă lacrimile se vor împuţina doar cu una
pe un singur chip, obişnuit cu ele,
dacă gîndurile se vor înmulţi doar cu unul,
într-un singur cititor,
viaţa a cîştigat
orele pierdute de mine cu scrisul
iar eu mi-am plătit
datoria faţă de lume.

Gheorghe Stănescu

SESIUNE ECUMENICĂ LA HANNOVER

(Continuare din pag. a 2-a)

nu vor mai putea cînta slava lui Dumnezeu! Cu aceste consideraţii ortodocşii au putut fi uşor de acord.

Dr. Held şi-a considerat Raportul ca prezentînd *„aspecte ale unei teologii vitale şi coherente, bazate pe activitatea programelor Consiliului Mondial al Bisericilor, programe provocate de relaţiile Bisericilor cu lumea noastră de azi“.*

4. Drept concluzie, a oferit temele abordate, cărora le-a subliniat caracterul de reflecţii personale, meditaţiei şi analizei viitoarei Adunări generale de la Canberra, din anul 1991.

*

Este de prisos să spunem că aceste două Rapoarte doar au introdus lucrările sesiunii de la Hannover ale Comitetului central al Consiliului Mondial al Bisericilor. Trebuie să spunem însă, de la început, că ele au constituit, în fapt, substanţa tuturor celor zece zile de lucru, deoarece în afara acestora s-au discutat Programe iniţiate mai de mult, în puţine detalii avînd ocazia de a se dezbate vreo noutate. Şedinţele plenare au făcut să treacă prin vot rezoluţii care în fapt au precizat anumite detalii de organizare a unor Conferinţe, de finanţare a lor, etc.

Printre noutăţi se poate considera fixarea *temei* şi a *subtemelor* ce vor constitui preocuparea de bază a viitoarei Adunări Generale de la Canberra. Tema va fi: *„Vino Duhule Sfinte — şi înoieşte întreaga creaţie“.* Subtemele vor fi: 1. *Dătătorule de viaţă — ai grijă de Creaţia Ta!* (această subtemă e încă în studiu fiindcă, în fond, repetă tema principală. La început tema principală propusă era: „Vino Duhule Sfinte şi înoieşte faţa pămîntului“. Plenara a corectat-o, dar n-a găsit deocamdată o formulă nouă pentru subtema I-a); 2. *Duhul Adevărului — eliberează-ne!*; 3. *Duhul Unităţii — împacă pe poporul Tău!*; 4. *Duhule Sfinte — schimbă-ne şi ne sfinţeşte!*

Protestanţii au fost foarte repede cuceriţi de temă şi de subteme, întrucît ei pun întotdeauna accentul pe Har, ca mijloc esenţial şi exclusiv al mîntuirii. Am văzut aceasta şi din expunerea Dr. Held. Potrivit teologiei protestante, mai mult sau mai puţin comună tuturor ramurilor mai vechi şi mai noi, de orice confesiune ar fi, Harul se primeşte de către fiecare, gratuit, condiţia mîntuirii fiind doar acceptarea lui, în tot cursul vieţii, la chemarea ce se face în rugăciunile din timpul „cultului“. *Tema şi subtemele* au fost uşor însuşite şi de către ortodocşi ştiut fiind că, în viaţa ortodoxă, Sfîntul Duh e Cel prin care ne vin toate darurile şi harurile, cînd acesta se face în credinţa şi faptele bune ale credincioşului.

Din partea ortodocşilor, subsemnatul am simţit totuşi nevoia de a face cîteva precizări, şi a atrage atenţia asupra unor posibile divergenţe în tratarea atît a temei principale, cît şi a subtemelor:

„N-aşi vrea să se înţeleagă că mă pronunţ împotriva temei şi a subtemelor. Subtemele de fapt lărgesc tema şi o dezvoltă. Mă declar de acord cu ele. Aşi vrea totuşi să atrag atenţia că tema principală din care decurg cele secundare, nu e o temă uşoară, precum ar putea apare la prima vedere. Ne putem trezi cu vorbitori protestanţi care vor accentua teologia Sfîntului Duh în sens teoretic, reducîndu-L la calitatea de instrument automat la îndemîna oricui, şi căzînd uşor într-un pietism asemănător cu al aşa-zişilor harizmatici din vremea noastră care îşi acordă totul, inclusiv iertarea şi mîntuirea, pe căi care ocolesc Biserica, devenind, adesea mişcări anarhice. Ne putem chiar trezi cu ei la Adunarea Generală de la Canberra, reclamînd tema ca fiind monopolul lor. Şi aşa zişii fundamentalişti s-ar alia acestui mod de înţelegere a temei, ceea ce pentru participanţii ortodocşi ar fi dezolant.

Ei s-ar simţi străini într-o asemenea ambianţă şi, probabil, s-ar mărgini la o participare pasivă, rezervîndu-şi luările de poziţii critice pentru mai tîrziu. Se ştie că o Adunare Generală în care vorbitorii din sală sînt limitaţi la trei minute, nu este un teren posibil pentru dezbateri coherente şi pentru argumentări. Acolo se fac afirmaţii, se tratează mici detalii, dar nu se intră niciodată în dialog real. Referatele principale vor veni gata pregătite dinainte. Tocmai în această privinţă aşi vrea să insist ca pregătirea să se facă aşa cum trebuie, ţinîndu-se seama şi de specificul modului ortodox de a înţelege tema.

Voi menţiona două aspecte care lipsesc din subtemele care ar trebui să expliciteze tema, şi să dea posibilitate ortodocşilor să-şi expună şi ei punctele de vedere. Şi să li se dea posibilitatea să le expună nu din sală, ci în referate cărora să li se acorde tot timpul necesar unei largi şi comprehensibile expuneri teologice.

În teologia şi viaţa ortodoxă, nu se poate vorbi despre Sfîntul Duh, fără să se vorbească de Sfintele Taine. Tainele sînt principalele canale de invocare şi comunicare, a Sfîntului Duh, în toate evenimentele vieţii. Ele sînt mijloace vizibile, cu rost anume, pe înţelesul tuturor. Nu sînt invocări în vag, într-o rugăciune în general, sau comunicări directe, ca în aşa zisele mişcări harizmatice sau penticostale moderne.

Invocarea şi comunicarea Sfîntului Duh prin Taine, fac parte din tradiţia bimilenară a Bisericii. Tainele au fost instituite de Mîntuitorul şi transmise prin practica Bisericii pînă la noi. Ele presupun coerenţă, chemarea Sfîntului Duh, după rînduială, asigurare a transmiterii Harului pe căi validate de însuşi Întemeietorul creştinismului. Aceasta nu înseamnă că se elimină comunicarea directă prin rugăciune, dar nu aceasta face rînduială şi lege. Aceasta, cu puţine excepţii, poate naşte neorînduială şi anarhie, fiind la înţelegerea fiecăruia. Şi nu fiecare e pregătit pentru o înţelegere adecvată. Biserica, prin Taine, garantează înţelegerea adecvată. Cînd aceasta se face în afara Bisericii, se vede ce se recoltează: sute de secte, cu sute de pretenţii, cu sute de înţelegeri care de care mai diferite. Iată de ce ortodocşii vor vorbi de chemarea Sfîntului Duh, în primul rînd, prin Sfintele Taine.

Un al doilea aspect pe care îl vor dori ortodocşii exprimat în legătură cu tema şi cu subtemele, va fi acela care defineşte întreaga spiritualitate ortodoxă, efortul ascetic spre desăvîrşirea prin acumularea de cît mai mult Har. Ei vor vorbi de sfinţenie şi de căile spre obţinerea ei şi, în special, de modul cum îi asistă Sfîntul Duh pe cei ce se nevoiesc pe drumul desăvîrşirii. Ei vor vorbi de darul deosebirii duhurilor, de discernămîntul duhovnicesc care e dar al Sfîntului Duh, şi vor dori ca problema să se trateze la mare adîncime şi la mare înălţime în acelaşi timp.

Lumea protestantă ar trebui să se pregătească să audă despre toate acestea, ca să nu rămînă surprinsă că aude lucruri străine de creştinismul lor. Şi ortodocşii vor veni pregătiţi şi deschişi pentru un dialog cu punctele de vedere protestante. Adunarea Generală s-ar putea să devină un teren de confruntări dramatice, dacă aceste deschideri nu vor fi avut în vedere, şi dacă terenul nu va fi bine pregătit. Dacă din motive pastorale confruntarea va putea fi evitată, inutilitatea întîlnirii pentru ecumenism, nu va putea fi evitată.

Subtemele, în special a patra, lasă loc pentru toate aspectele dezbaterii. De aceea m-am declarat de acord cu ele. Am vrut doar să insist asupra unei bune pregătiri, asupra abordării tuturor aspectelor, şi asupra necesităţii unor eforturi comune de a fructifica Adunarea Generală pentru ecumenism, adică pentru un pas înainte pe calea unităţii Bisericilor“.

Observaţiile s-au notat şi s-a promis că se va da tuturor familiilor creştine posibilitatea de a se exprima potrivit cu tradiţiile lor.

Comitetul central s-a ocupat apoi de problema reprezentării confesionale, geografice, pe vîrste, pe statut în Biserică (clerici, laici) pe sexe la Adunarea generală viitoare. S-au impus anumite norme. Cele geografice şi confesionale au fost acceptate, chiar dacă sînt greu de realizat cu exactitate. Reprezentarea pe vîrste (vîrstnici-tineri), pe sexe, ca şi obligativitatea de a echivala sau de a apropia participarea numărului de laici cu cel al numărului de clerici, a întîmpinat serioase rezistenţe din partea ortodocşilor. Ortodocşii au spus: Bisericile noastre nu acceptă să li se impună pe cine să trimită la Adunarea Generală, şi nici în alte ocazii, în Comisii sau în Comitete ecumenice. S-a spus din nou: Bisericile sînt şi rămîn suverane. Consiliul nu e Super-Biserică. Nu dă ordine.

Lucrările au rămas deschise. S-a votat o anumită normă în modul de reprezentare, adică un procentaj pe categorii de participanţi, dar s-a înţeles că ortodocşii vor face aşa cum le dictează tradiţia lor. Nu se vor produce incidente din aceste motive. Normele sînt indicative, nu obligatorii.

Comitetul central a autorizat organizarea, înainte de Adunarea generală, a cîtorva Conferinţe mari, dintre care două vor fi foarte importante: Conferinţa Comisiei „Misiune şi Evanghelizare“ între 22 mai şi 1 iunie 1989, la San Antonio, Texas, S.U.A. cu tema: *„Fie Voia Ta — misiunea pe drumul lui Hristos“*, şi Conferinţa cu tema *„Dreptate, Pace şi integritatea creaţiei“*, la Seoul, în Coreea, între 5—13 martie 1990. Acestea erau însă propuse mai de mult. Nu au venit ca noutăţi pe agenda Comitetului central.

*

Din cele prezentate mai sus se poate trage concluzia că Sesiunea din Hannover a Comitetului central al Consiliului Mondial al Bisericilor, la care au participat mai mult de 300 de persoane (membri, observatori, invitaţi, ziarişti etc.) a dezbătut probleme importante privitoare la lucrarea împreună a Bisericilor. Chiar dacă unele propuneri, cum au fost cele ale Dr. Castro, n-au putut fi analizate şi discutate atît cît ar fi meritat, ele vor constitui desigur subiecte ale unor analize viitoare. Discutarea lor şi a altora de genul acestora, va fi cerută de dorinţa tuturor de a nu cădea în rutină, de a face mai prezente conducerile Bisericilor în activitatea Consiliului, şi de a deschide căi noi ecumenismului.

O antologie de aforisme româneşti

S-au publicat în ultimii ani la noi numeroase antologii de maxime, aforisme şi cugetări. Recentul volum intitulat *Coloana infinită (Din gîndirea română modernă*, ediţie îngrijită, prefaţă, indici şi note de pr. Alexandru Stănciulescu-Bîrda, edit. Albatros, 1987) se deosebeşte de celelalte prin amploare (numără nu mai puţin de 5666 de intrări), printr-o selecţie grijulie, prin restrîngerea materialului numai la autori români mergînd de la Asachi şi Ion Heliade-Rădulescu pînă la contemporani. Autorii cel mai frecvent citaţi sînt Hasdeu, Iorga, Slavici, Eminescu, Rebreanu, Sadoveanu, Arghezi, Bălcescu, Ion Ghica, Delavrancea, Kogălniceanu, Maiorescu, Xenopol şi, firesc, Anton Pann. Iorga, despre care atît de zorit stăruim a-l considera numai istoric, se dovedeşte şi aici, odată mai mult, un mare scriitor şi un excelent făuritor de gîndiri scurte şi pregnante.

S-a lucrat pentru întocmirea *Coloanei infinite* cu neostoită răbdare, s-a citit mult de tot, s-au ales cei mai cu sorţi de trăinicie şi de natură a îmboldi sufletul cititorului spre curaj, dragoste de adevăr, frumos şi ţară, de valorile care dovedesc propensiunea spre duhovnicie a poporului român. S-au evitat banalităţile, s-a mers către acele cugetări în care vibrează inteligenţa, sensibilitatea, dorul desăvîrşirii omului pentru sine, pentru semeni şi pentru neam.

Dintr-atîtea giuvaere, să ne fie îngăduit a spicui ce ni se pare osebit de îmbietor şi educativ pentru inimă, suflet şi minte:

„Omul are spirit, nu-i maşină“ (Iulia Hasdeu).

„Marele adevăr, fie în artă, fie în viaţă, nu poate fi găsit şi prins în forme eterne decît cînd te vei gîndi numai la dînsul şi la nimic altceva“ (M. Dragomirescu).

„Prea mulţi cred că literatura e un scris, nu un sens“ (Iorga) — nici că se poate răspuns mai pertinent dat şcolii contemporane a structuralismului; fraza are un caracter profetic şi loveşte în chiar punctul central al ereziei semnificaţiilor fără semnificare!

„Scrisul ca şi dragostea, e poezie“ (T. Arghezi).

„Năzuinţa noastră către măreţie este singura măreţie la care ne e îngăduit să năzuim“ (Maiorescu). — Sentinţă curat creştină!

„Numai de unul singur ai de ce te teme: de tine însuţi cînd te priveşti în faţă“ (Iorga). — Cf. şi cp. Stendhal, Camus, Cioran.

„Cea mai înaltă datorie etică a cuiva este să devină o personalitate“ (Oct. Goga). — Iată că şi „personalismul“ îşi are un înaintaş în rîndurile gînditorilor români.

„A trăi fără ideal! Dar asta înseamnă a nu trăi deloc!“ (C. Dumitrescu-Iaşi).

Întocmit astfel ca să poată fi utilizat cu uşurinţă, însoţit de o bibliografie cuprinzătoare, divers bogat, unitar în ciuda imensei felurimi a gîndurilor citate, cald, lipsit de pedantismul rece şi arhivistic al lucrărilor de acest gen, volumul redactat cu dragoste participatorie de pr. Alexandru Stănciulescu-Bîrda este întru totul vrednic de luare aminte; poate fi nu numai consultat ci şi citit cu plăcere, mult folos sufletesc şi în flux continuu ca o operă literară.

Monahul *Nicolae Delarohia*

Din activitatea Societăţii „Mormintele Eroilor“ Gorj

Istoria noastră demonstrează cu prisosinţă recunoştinţa românilor faţă de cei care şi-au dat viaţa pentru împlinirea unor idealuri scumpe. Unirea cea Mare, realizată în anul 1918 este o încununare a unui şir de sacrificii, pe care noi cei de azi avem datoria să nu le uităm, cinstirea memoriei eroilor fiind o îndatorire sacră a fiecărui cetăţean.

În septembrie 1919 cînd ţara era în plină refacere se constituia la Bucureşti, Societatea „Mormintele Eroilor“, nume stabilit prin decret-lege şi rămas în vigoare pînă în 1927 cînd s-a transformat în Societatea „Cultul Eroilor“. Avînd în frunte personalităţi de seamă ale vieţii politice şi culturale româneşti ca: mitropolitul Miron Cristea, preşedinte, Elena Dragalina, secretară, dr. N. Lupu, Ion Borcea, dr. M. Popovici, prof. univ. Simion Mîndrescu şi alţii, societatea făcea un vibrant apel pentru constituirea de filiale judeţene. „Acum cînd patria noastră cea Mare — se spunea în apel — liberă şi mîndră cum au visat-o strămoşii noştri, s-a desăvîrşit în marginile idealului naţional, se cade să ne gîndim cu pietate la toţi cei care şi-au dat viaţa pentru gloria ei. Sînt fără număr vitejii şi martirii căzuţi în văile munţilor, în largul cîmpurilor de luptă şi în lagărele de robie ale străinătăţii, departe de căminurile lor, unde mamele şi copiii lor îi plîng, fără să le ştie locul mormîntului. Cultul lor, al morţilor glorioşi, e o datorie de seamă a celor ce supravieţuiesc din generaţia de sacrificiu a României Mari“.

Scopul societăţii îl constituia identificarea şi ocrotirea mormintelor ostaşilor precum şi a edificiilor sau oricăror construcţii, ce amintesc de faptele eroice ale românilor din toate timpurile, executarea sau contribuţia la executarea de monumente, plăci comemorative şi alte lucrări artistice în localităţi din ţară şi străinătate, menite a eterniza memoria celor căzuţi; construirea în Bucureşti a unui edificiu comemorativ al războiului de întregire naţională; întocmirea în fiecare comună a unei „cărţi de aur“ cu numele eroilor; propagarea respectului pentru eroul român în rîndul maselor prin diferite publicaţii, tablouri, conferinţe etc. Sediul a fost stabilit la Bucureşti, în Palatul Cercului Militar, din strada Sărindar.

Judeţul Gorj, greu încercat în anii 1916—1918, şi-a dat contribuţia sa de sînge, ca toate judeţele ţării, pentru realizarea unirii tuturor românilor într-un singur stat. Apelul societăţii a găsit ecou în inimile urmaşilor pandurilor, astfel că pe listele de înscriere au figurat de la început peste 600 de persoane, de cele mai diverse ocupaţii, între care şi mulţi slujitori ai Bisericii.

Una din primele acţiuni întreprinse a fost inventarierea tuturor mormintelor din judeţ, în vederea alocării de fonduri pentru amenajarea lor. Documentele mărturisesc numărul foarte mare al celor căzuţi pe aceste meleaguri în aproape toate localităţile. Remarcăm prezenţa unui număr mare de morminte executate în grabă, între două lupte, unde odihneau trupurile soldaţilor români şi duşmani laolaltă.

Activitatea de întreţinere a mormintelor s-a bucurat de sprijinul total al populaţiei, dovadă creşterea de la an la an a sumelor de bani, pe care le deţinea societatea în banca de la Tîrgu Jiu.

Într-o înştiinţare către localităţi se atrăgea atenţia asupra obligativităţii de a se păstra cum se cuvine ceea ce societatea înfăptuise „aceasta constituind, o operă de recunoştinţă pentru cei ce cu jertfa vieţii lor au înfăptuit România Mare“.

O latură importantă a activităţii societăţii a constituit-o iniţierea sau sprijinirea acţiunilor de ridicare a unor cruci şi monumente în memoria eroilor, precum şi aducerea de pe teritoriul Moldovei şi reînhumarea în cimitirul de onoare din Tg. Jiu a unor militari din Gorj, printre care şi Ecaterina Teodoroiu, căzută la datorie în ziua de 21 august 1917. Sosirea rămăşiţelor „eroinei de la Jiu“ la 9 iunie 1921 s-a constituit într-o adevărată lecţie de patriotism, la festivităţi fiind prezent printre alţii şi marele poet Octavian Goga.

Prezenţă notabilă în anii interbelici din viaţa judeţului Gorj, societatea a contribuit prin activitatea ei specifică la dezvoltarea sentimentelor patriotice şi la cinstirea memoriei morţilor neamului ce s-au jertfit pentru înfăptuirea Marii Uniri.

Prof. *Gheorghe Nichifor*

Prof. Dr. Sebastian Stanca (1878—1947)

— 110 ani de la naştere —

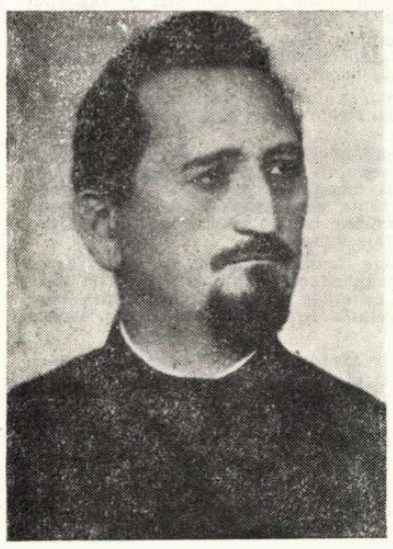

Caracter bine conturat, om deprins cu lupta dreaptă şi cu izbînda pentru binele obştesc, scriitor modest în atitudini însă bogat în realizări culturale, *pr. Dr. Sebastian Stanca* a văzut lumina zilei la Petroşani (17 oct. 1878), avînd ca părinţi pe Avram Stanca (1843—1916; preot în Petroşani, „ctitorind şapte biserici şi tot atîtea şcoli“, şi Ioana, născută Chirca (1856—1944, fondatoarea Reuniunii femeilor române gr. ort. din Petroşani).

Studiile secundare le urmează tînărul Sebastian Stanca la Gimnaziul german din Sebeş Alba şi la Liceul „Andrei Şaguna“ din Braşov, iar cele superioare la Sibiu (Seminarul Andreian) şi Budapesta (Facultatea de litere şi filozofie), unde-şi trece doctoratul (în litere) cu o lucrare despre Timotei Cipariu.

Încă de pe băncile liceului şi ale universităţii „condeiul său începuse a da semne promiţătoare prin o serie de versuri epice şi lirice, al căror autor se ascundea cu explicabilă sfială în haina pseudonimatului (Ibis). Factura acestor versuri juvenile avea darul să recheme în amintirea lectorilor anume accente supravieţuitoare din epoca zisă de „Regalitate literară“ a lui Vasile Alexandri.

Activitatea sa de ziarist şi publicist debutează în anul 1901, pe cînd era student la Budapesta. Astfel, la 3 oct. acelaşi an, împreună cu studentul Dionisie Stoica şi tipograful D. Birăuţiu, Sebastian Stanca pune bazele gazetei „Poporul român“ care va rămîne în capitala Ungariei pînă în aprilie 1911, cînd se va muta la Arad. Scopul gazetei era „să apere interesele poporului român fără frică“ în capitala ţării ungureşti. După 1907, cînd Sebastian Stanca revine în Transilvania (întîi ca preot la Vulcan — Valea Jiului, apoi în 1911 — la Sebeş Alba), gazeta „Poporul român“ va rămîne, practic, pe seama lui D. Birăuţiu. Din afară, ea va avea drept „colaboratori permanenţi“ pe V. Eftimiu, Ion Borcia, Sebastian Stanca, etc.

Ca redactor al acestui ziar (şi, de cîteva ori, „şef redactor“), Sebastian Stanca scrie articole politice, înfruntă cenzura, se expune la procese. Preocupat în mod deosebit de soarta ţăranilor, se adresează acestora, punîndu-le în mînă — cîţiva ani — „Calendarul poporului român“. Tot în perioada studiilor universitare, Sebastian Stanca face parte activă din pleiada celor 12 studenţi (universitari) întemeietori ai prestigioasei reviste *„Luceafărul“*.

Peste ani, Sebastian Stanca îşi rememorează activitatea de ziarist şi publicist la „gazetele“ de la Budapesta („Poporul român“, „Luceafărul“, „Lupta“), apreciind aportul lor la problematica vieţii naţionale româneşti.

Între anii 1906—1907, Sebastian Stanca face un popas sibian, fiind redactor la *„Telegraful Român“*, ziar la care va colabora şi mai tîrziu cu materialele predilect teologice. În aceeaşi manieră a colaborat şi la „Revista teologică“.

Intrarea României în prima conflagraţie mondială, în august 1916, a determinat autorităţile din Budapesta la o acţiune puternică de reprimare a oricăror manifestări cu caracter românesc din Ardeal şi Banat. Atenţia lor s-a îndreptat cu deosebire asupra intelectualilor români (preoţi, învăţători ai şcolilor confesionale). Astfel peste 140 preoţi români ardeleni au fost întemniţaţi la Cluj, Tg. Mureş, Odorhei, etc., iar cei bănăţeni, arădeni şi bihoreni la Seghedin, Vaţ, Caransebeş, etc., acuzaţi fiind de „trădare de patrie“ sau „spionaj în favoarea României“. Peste 200 de preoţi, cu deosebire din judeţele sudice ale Transilvaniei (Făgăraş, Sibiu, Hunedoara) au fost deportaţi în jud. Sopron (Ungaria); alţi peste 100 de preoţi români, au fost nevoiţi să se retragă în vechea Românie, odată cu trupele române care intraseră în Transilvania în august 1916.

În noaptea de 15—16 august 1916, jandarmii unguri au arestat pe pr. *Dr. Sebastian Stanca* (la Sebeş Alba) şi pe alţii intelectuali ardeleni, i-au dus la Sibiu şi de aici în oraşelul Ruszt (Ungaria) şi în satele din jur: „... Sîntem trataţi ca cei mai urgisiţi făcători de rele, — îşi amintea Dr. Sebastian Stanca — expuşi intenţionat la mizerii şi umilinţe. Izolarea noastră în acest cuib, lipsiţi de orice lumină intelectuală şi culturală, e anume aleasă ca să ne tortureze...“

La finele anului 1916, bătrînul preot *Avram Stanca* din Petroşani (tatăl Dr. Sebastian Stanca) moare din cauza tratamentului inuman la care a fost supus din partea autorităţilor maghiare de acolo. Detenţia Dr. Sebastian Stanca a durat pînă la 17 februarie 1917, cînd revine în Transilvania.

La Marea Adunare Naţională de la 1 Decembrie 1918, Biserica românească a fost reprezentată, întîi, prin delegaţii de drept; cei 5 episcopi în funcţiune, 4 vicari, 10 delegaţi ai Consistoriilor ortodoxe şi ai Capitlurilor unite, 129 de protopopi, cîte un profesor de la institutele teologice pedagogice, cîte doi reprezentanţi ai studenţilor de

(Continuare în pag. a 6-a)

Carol N. Comşa
Dumitru Peligrad

Prea Fericitul Patriarh TEOCTIST în insula sfîntă Patmos

(Continuare din pag. 1-a)

roase obiecte bisericești donate mănăstirii de același binecredincioși domni români, toate acestea stau dovadă vie pentru legăturile strînse ale românilor cu Patmosul. În muzeul recent organizat sînt expuse două Evanghelii provenite din Țările Române, una donată de Constantin Brîncoveanu, iar cealaltă de mitropolitul Daniil al Ungroviahiei.

Dată fiind importanța Patmosului, Patriarhia Ecumenică a socotit de cuviință să declare insula sfîntă și să o înscrie în rîndul celor mai importante locuri de pelerinaj ale creștinilor. Recunoașterea acestei hotărîri de către statul grec a avut loc în anul 1981, iar Proclamarea Patmosului ca insulă sfîntă s-a făcut cu prilejul recentelor festivități.

Referindu-ne acum la festivitățile propriu-zise semnalăm întîi de toate participarea foarte largă atît din partea lumii ortodoxe cît și a lumii creștine în general. Au fost prezenți Întîistătătorul sau reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe, delegați ai Bisericilor Vechi Orientale, ai Bisericii Romano-Catolice, ai organizațiilor creștine internaționale, reprezentanți ai vieții politice și culturale din Grecia și un număr foarte mare de invitați. A fost prezent Prea Fericitul Patriarh Teoctist, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române alcătuită din: Înalt Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Banatului, Prea Sfințitul Roman Ialomițeanul, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, preot asistent Constantin Coman de la Institutul Teologic Universitar din București, ca interpret și diacon Mihai Hau de la Catedrala Patriarhală din București.

Au participat la festivități următorii Întîistătători de Biserici Ortodoxe: Sanctitatea Sa Dimitrios I, Patriarhul Ecumenic, Prea Fericirea Sa Partenie, Patriarhul Alexandriei, Prea Fericirea Sa Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericirea Sa Serafim, Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Johannes, Primatul Bisericii Ortodoxe din Finlanda, Înalt Prea Sfințitul Dorotei, întîistătătorul Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia, delegați ai Patriarhiei Serbiei și ai Patriarhiei Bulgare. Acestora s-au adăugat membrii Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice, mitropolitii Scaunului Ecumenic din străinătate — între care amintim pe Înalt Prea Sfinția Sa Iakobos, Arhiepiscopul Americii, Înalt Prea Sfinția Sa Damaskinos al Mitropoliei ortodoxe din Elveția, Înalt Prea Sfințitul Ieremias al Mitropoliei ortodoxe din Franța — reprezentanții Bisericii etiopiene, ai Bisericii armene, o delegație a Bisericii Romano-Catolice condusă de cardinalul Jérôme Hamer, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Rev. Emilio Castro, secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene, dl. Jean Ficher, reprezentanți ai unor centre monastice mai importante, ai celor două Facultăți de teologie din Grecia, ai presei elene și din străinătate și mulți alți invitați.

Programul festivităților s-a desfășurat în insula Patmos, la Atena și pe vasul de croazieră care a transportat pe participanți de la Atena la Patmos, prin Istanbul.

Cea mai mare parte dintre participanți s-au îmbarcat la Atena. Lor li s-a alăturat la Istanbul Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic și colaboratorii săi. În timpul călătoriei spre Patmos programul a inclus între altele o conferință a renumitului arheolog grec C. Andronikos, care a prezentat senzaționala descoperire a mormintelor regale de la Vergina, în apropierea Tesalonicului; o a doua conferință a profesorului K. Manafis de la Universitatea din Atena s-a referit la insula Patmos și a fost însoțită de un film documentar realizat cu prilejul aniversării a 900 de ani de la întemeierea mănăstirii Sf. Ioan Evanghelistul și prezentat în premieră cu această ocazie. În plus călătoria pe mare a permis efectuarea unor contacte importante între delegațiile și personalitățile prezente.

Programul festivităților din insula Patmos a debutat în dimineața zilei de duminică 25 septembrie cu primirea oficială rezervată Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic, celorlalți Întîistătători de Biserici și tuturor oaspeților. Au rostit cuvînt de bun venit primarul Patmosului și vice primministrul I. Haralambopoulos în numele guvernului Greciei și al primministrului Andreas Papandreu. A răspuns Sanctitatea Sa Dimitrios I, Patriarhul Ecumenic. În acest cadru festiv s-a dat citire actului sinodal al Patriarhiei Ecumenice prin care Patmosul era declarat insulă sfîntă, urmînd a fi cinstită ca atare de lumea creștină. A urmat primirea la mănăstirea Sfîntului Ioan Evanghelistul unde s-a săvîrșit Te-Deum-ul, iar egumenul a adresat cuvînt de bun venit tuturor participanților. Inaugurarea bibliotecii și a muzeului mănăstirii au completat programul dimineții.

La prînz a avut loc un dineu oficial oferit de primăria Patmosului în cinstea tuturor participanților la festivități, în timpul căreia s-a înmînat invitaților o plachetă comemorativă.

Moment plin de semnificații și de emoții cu adevărat sfinte pentru toți cei prezenți l-a constituit vizitarea peșterii unde Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan, inspirat de Dumnezeu, a scris Apocalipsa. Toți cei de față au cinstit cum se cuvine locul sfințit de picioarele ucenicului iubit al Mîntuitorului și au sărutat stînca unde, după tradiție, Apostolul Ioan își rezema capul pentru a primi descoperirea celor ce aveau să fie consemnate în cartea pe care a alcătuit-o. În peștera Apocalipsei a avut loc și întîlnirea cu participanții la simpozionul internațional de ecologie ce și-a desfășurat lucrările în Patmos sub patronajul Patriarhiei Ecumenice. Mitropolitul Pergamului, Ioannis Zizioulas, care a condus lucrările simpozionului a prezentat concluziile, subliniind faptul plin de semnificații că o întîlnire internațională pe teme de ecologie a avut loc tocmai în insula Apocalipsei, într-o epocă în care dezechilibrul ecologic și amenințarea cu dezastrul nuclear poate transforma lumea în martoră a unor timpuri cu adevărat apocaliptice.

Punctul culminant al serbărilor din Patmos a fost legat de sărbătoarea Sfîntului Ioan Teologul, din ziua de 26 septembrie. Seara s-a săvîrșit în biserica mănăstirii vecernia cu priveghere în prezența Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic, iar a doua zi dimineața s-a oficiat slujba sfintei Liturghii de către Sanctitatea Sa Dimitrios I, înconjurat de Prea Fericirea Sa Partenie, Patriarhul Alexandriei, Prea Fericirea Sa Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericirea Sa Serafim, Primatul Bisericii Greciei și Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Johannes, Primatul Bisericii Ortodoxe din Finlanda. În timpul sfintei Liturghii s-a citit enciclica Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice, dată cu prilejul aniversării a 900 de ani de la întemeierea mănăstirii Sfîntului Ioan Teologul, în care se arăta rolul important pe care l-a avut aceasta în istoria monahismului răsăritean, a Bisericilor Ortodoxe și a spiritualității creștine în general.

După sfînta Liturghie a urmat o recepție oficială oferită de egumenul mănăstirii. Cu acest prilej au vorbit întîistătătorii Bisericilor Ortodoxe. Patriarhului Alexandriei a urmat Prea Fericitul Patriarh Teoctist, care s-a referit la însemnătatea deosebită a aniversării și a festivităților prilejuite de acestea, la legăturile strînse care au existat în decursul istoriei între Țările Române și mănăstirea Patmos, pentru care stau mărturie numeroase danii și daruri oferite de români mănăstirii, unele dintre ele expuse în muzeul inaugurat cu acest prilej. Prea Fericirea Sa a subliniat importanța acestei aniversări pentru Biserica Ortodoxă a Răsăritului și pentru întreaga creștinătate, fapt ce a determinat și Biserica Ortodoxă Română să participe la nivelul cel mai înalt. Redăm în continuare cuvîntarea P. F. Sale.

Sanctitatea Voastră,
Prea Cuvioase Părinte Egumen,
Onorată asistență,

Împreună cu toți cei care ne-am adunat aici să marcăm sărbătorește împlinirea a 900 de ani de la întemeierea mănăstirii din insula Patmos, aducem mulțumire lui Dumnezeu că ne-a ajutat să facem acest pelerinaj, străbătînd aceleași locuri pe care odinioară le-a binecuvîntat Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan. Dintru început mărturisim recunoștință caldă pentru acest pelerinaj Sanctității Voastre și Sfîntului Sinod din jurul Tronului ecumenic, încredințîndu-vă și aici — și mai ales aici la Patmos — de dragostea noastră, a clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române pe care acum un an i-ați binecuvîntat, i-ați îmbrățișat și le-ați admirat vredniciile și frumusețile Sfintelor mănăstiri și biserici, împreună cu frumusețile țării și hărnicia poporului român.

Sufletul ne este cuprins de adîncă emoție retrăind vremurile apostolice cînd „ucenicul cel iubit de Domnul" își scria aici vestita-i „Apocalipsă" la începutul căreia citim: „Eu Ioan fratele vostru împreună cu voi părtaș la suferințe și răbdare care sînt întru Iisus, fost-am în insula ce se cheamă Patmos, pentru cuvîntul lui Dumnezeu și pentru mărturia lui Iisus (1, 9). N-am vrea să fim considerați cuprinși de slavă deșartă, dar sentimentul cu care am venit aici este același mărturisit altădată de Sfîntul Ioan și anume: „Pentru cuvîntul lui Dumnezeu și pentru mărturia lui Iisus" (1, 2). De fapt, în calitate de slujitori ai lui Hristos, oricare din noi trebuie să facem o asemenea mărturisire, deoarece oriunde și în orice împrejurare ne-am afla avem datoria să împlinim cuvîntul lui Dumnezeu și să mărturisim pe Hristos.

În calitate de trimiși ai obștii ortodoxe din România, eu și însoțitorii mei, avem însă un motiv în plus să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a prilejuit venirea în acest binecuvîntat loc: reînnodarea unor legături străvechi pe care înaintașii noștri le-au avut cu Patmosul. Nu voiesc să vă obosesc cu amănunte care interesează mai mult pe specialiști, dar socotesc interesant de rememorat că, potrivit unor documente aflate chiar aici, Țările Românești au trimis regulat ajutoare atît mănăstirii, cît și școlii care funcționa în preajma ei, încă din anul 1584. De asemenea în baza unei înțelegeri respectată cu sfințenie, egumenul mănăstirii și alți călugări erau împuterniciți să vină în Țările Românești și să adune daruri pentru așezămintele din Patmos. Observația cu care se cuvin însoțite aceste date este că spre deosebire de sprijinul venit din alte părți, cel românesc a fost mereu necondiționat și dezinteresat. Un singur lucru îl cereau românii de atunci călugărilor din Patmos: „Să se roage pentru ei și pentru țara lor".

Ajutorul de care aminteam însă exprimă și altceva: solidaritatea creștinească în momentele grele ale stăpînirii străine din acele vremi, ca de altfel mereu de-a lungul istoriei care să constituie într-un exemplu și pentru noi cei de astăzi, solidaritate pe care dați-mi voie să mai adaug, strămoșii noștri au manifestat-o prin sprijinul și ajutoarele date marilor patriarhii răsăritene, precum și așezămintelor de la Ierusalim, Athos, Sinai, Rodos, etc.

Cine va avea apoi răbdare să privească cu atenție obiectele din biserica și din muzeul mănăstirii va descoperi un omofor de la voievodul Moldovei Ștefan cel Mare (1457—1504), candele, icoane și un Evangheliar donat de Constantin Brîncoveanu, domnul Țării Românești (1688—1714), un Evangheliar cu inscripția donatorului: „Daniil mitropolitul, București 1787", o icoană a Sfîntului Evanghelist Ioan adusă în 1698 din Țara Românească, alte obiecte de cult, hrisoave și feluri documente românești. Dacă acestea sînt mărturiile comuniunii Bisericii și binecredincioșului popor român la viața creștină din această parte a lumii ele sînt și îndemnuri vii pentru noi de a păstra această comuniune cu scaunul ecumenic și de a exprima și cu acest prilej hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de a sprijini pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod pentru care Sanctitatea Voastră depuneți efort pilduitor; de a-și aduce contribuția sa teologică, liturgică și pastorală la promovarea ecumenismului, a unității creștine și a apărării păcii pe pămînt.

Acestea avîndu-le în cuget am venit să participăm la praznicul mănăstirii din insula Patmos, bucurîndu-ne împreună cu toți cei prezenți, cu sinceră apreciere față de toți cei care depun osteneală și fac sacrificii pentru păstrarea acestui monument al antichității creștine.

Sanctitatea Voastră,

Despre Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan care a trăit cîțiva ani aici se spune că vîrstnic fiind și nemai putînd umbla singur, alții îl purtau, iar el nimic nu mai spunea celor care se adunau să-l asculte decît: „Fraților iubiți-vă unii pe alții". Aceste cuvinte să le repetăm și noi cei care ne-am adunat la această înălțătoare sărbătoare, contribuind prin comportarea și propovăduirea noastră la promovarea păcii și bunei înțelegeri între oameni și popoare.

Prea Fericitul Patriarh Teoctist a oferit egumenului mănăstirii, arhimandritul Isidoros Krikris, crucea patriarhală împreună cu alte daruri, marcînd și prin aceasta continuarea legăturilor Bisericii Ortodoxe Române cu Patmosul.

În cadrul aceleiași receptii oficiale, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a primit din partea Sanctității Sale Dimitrios I, Patriarhul Ecumenic, Crucea de Aur emisă cu ocazia aniversării a 900 de ani de la întemeierea mănăstirii Sfîntului Ioan Teologul.

Un ultim act oficial în cadrul festivităților ce au avut loc pe insula Patmos avea să-l înscrie o impresionantă vecernie săvîrșită la ora apusului de soare, în aer liber, pe malul mării, în micul port al insulei. Slujba vecerniei a săvîrșit-o Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic, asistat de ceilalți Întîistătători de Biserici. Sanctitatea Sa a adresat un mesaj poporului elen cu prilejul marii sărbători.

Festivitățile au continuat la Atena, unde s-a ajuns în dimineața zilei de marți 27 septembrie. În portul Pireu s-a făcut participanților o primire entuziastă de către Prea Fericitul Serafim Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia, I. P. S. Mitropolit al Pireului Kalinikos, reprezentanți ai guvernului grec, numeroși ierarhi și preoți și un mare număr de credincioși. După o procesiune impresionantă s-a ajuns la catedrala Sfînta Treime din Pireu unde s-a săvîrșit Te-Deum-ul și s-au rostit cuvinte de bun venit de către Prea Fericitul Serafim al Atenei și de I. P. S. Mitropolit Kalinikos al Pireului.

Academia elenă din Atena a participat la programul serbărilor prilejuite de aniversarea a 900 de ani de la întemeierea mănăstirii din Patmos cu o ședință festivă la care au luat parte pe lîngă invitatii de peste hotare, un numeros public din Atena. Ședința a fost deschisă de președintele Academiei, prof. George Merikas, iar în continuare a rostit o prelegere festivă academicianul Constantinos Bonis, profesor de Teologie, care a vorbit despre cartea Apocalipsei. Prea Fericitul Patriarh Teoctist s-a întreținut cu președintele Academiei și cu academicianul C. Bonis, pe care l-a felicitat pentru expunerea prezentată.

Programul festivităților s-a încheiat cu o recepție oferită de o mare editură din Atena, care a lansat cu acest prilej volumul de lux „Tezaurele Patmosului". La recepție au luat parte, pe lîngă invitații pe peste hotare, personalități de seamă ale vieții politice și culturale din Atena. Prea Fericitul Patriarh Teoctist s-a întîlnit și s-a întreținut cu diferite personalități marcante ale vieții politice și culturale prezente la recepție.

În afara programului oficial al festivităților, un capitol foarte important l-au constituit contactele care s-au realizat între delegațiile care au luat parte la aniversarea mănăstirii din Patmos. Vom nota numai cîteva din întîlnirile pe care Prea Fericitul Patriarh Teoctist, Întîistătătorul Bisericii noastre le-a avut în timpul călătoriei spre Patmos, în insula Patmos și la Atena.

Astfel participarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist la festivitățile din Patmos a făcut posibilă o nouă întîlnire a Prea Fericirii Sale cu Sanctitatea Sa Dimitrios, Patriarhul Ecumenic. La întîlnire au luat parte ceilalți membri ai delegației române, iar din partea Patriarhiei Ecumenice I. P. S. Mitropolit Bartolomeu al Filadelfiei, directorul Cabinetului Patriarhal. De ambele părți s-a exprimat bucuria revederii după cele două întîlniri oficiale din anul 1987 de la Istanbul și București. Sanctitatea Sa a ținut să mulțumească în mod deosebit Prea Fericitului Patriarh Teoctist pentru bunăvoința de a fi participat personal la serbările din Patmos în fruntea unei delegații.

Prea Fericitul Patriarh Teoctist s-a întreținut de asemenea cu dl. Iannis Haralambopoulos, vice prim-ministru al guvernului grec și reprezentant personal al prim-ministrului Andreas Papandreu la festivitățile din Patmos. Dl. Haralambopoulos a apreciat participarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist la festivități ca semn nu numai al bunelor relații ce există între Biserica Ortodoxă Română și Patriarhia Ecumenică, ci și al prieteniei ce există între Grecia și România, între cele două popoare.

Discuții fructuoase a purtat Prea Fericitul Patriarh Teoctist cu reprezentanții organizațiilor creștine internaționale Rev. Emilio Castro, secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și cu dl. Jean Ficher, secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene. Tot aici putem aminti întîlnirea cu reprezentantul Bisericii Romano-Catolice, Eminența Sa Cardinalul J. Hamer.

La Atena Prea Fericitul Patriarh Teoctist a avut o întrevedere cu Prea Fericitul Serafim, Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia, la sediul Arhiepiscopiei. Cei doi Întîistătători s-au referit la bunele relații care există între cele două Biserici și la necesitatea continuării acestora în același duh al frăției și al unității ortodoxe. Invitat să viziteze Biserica Ortodoxă Română, Prea Fericitul Arhiepiscop Serafim a răspuns afirmativ. O invitație asemănătoare a fost adresată Prea Fericitului Patriarh Partenie al Alexandriei care de asemenea a acceptat-o cu plăcere.

Prea Fericitul Patriarh Teoctist s-a întîlnit, de asemenea, cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dorotei al Pragăi, cu Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Johannes, Primatul Bisericii Ortodoxe din Finlanda, cu delegații Patriarhiilor Serbiei și Bulgariei, cu delegația Bisericii etiopiene, cu Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Iakobos al Americii, cu Înalt Prea Sfințitul Damaskinos al Elveției, cu reprezentanți ai vieții politice din Grecia, deputați în Parlamentul grec, oameni de cultură, cu directorul general al publicațiilor centrale al Bisericii Greciei, dl. Evangelos Theodorou și cu șeful biroului de presă al Sfîntului Sinod al Bisericii Greciei, dl. I. Hatzifotis și cu mulți alții. Toți aceștia au apreciat poziția deschisă și constructivă a Bisericii Ortodoxe Române în relațiile cu celelalte Biserici Ortodoxe surori și în dialogurile cu Bisericile și confesiunile eterodoxe, în cadrul organismelor creștine internaționale și au subliniat rolul important pe care îl are Prea Fericitul Patriarh Teoctist în elaborarea și aplicarea acestor relații mereu constructive, în duhul dragostei creștine.

Pe timpul șederii în Atena, Prea Fericitul Patriarh Teoctist și ceilalți membri ai delegației ortodoxe române au vizitat mănăstirea de maici de lîngă Megara unde li s-a făcut o primire deosebit de călduroasă parte din componentele obștii de aici cunoscînd Țara și Biserica noastră.

Aniversarea a 900 de ani de la întemeierea mănăstirii Sfîntului Ioan Evanghelistul din Patmos și festivitățile organizate cu acest prilej de Patriarhia Ecumenică s-au constituit într-un nou și important moment de afirmare a unității ortodoxe și a bunei colaborări între diverșii factori importanți ai lumii creștine de astăzi. Pelerinajul la peștera Sfîntului Ioan, sfînta Liturghie săvîrșită în biserica mănăstirii Sfîntului Ioan de către Întîistătătorii Bisericilor Ortodoxe prezenți la festivități, rugăciunile înălțate aici pentru „bunăstarea sfinților lui Dumnezeu Biserici și pentru pacea lumii", au unit odată în plus sufletele creștinilor în rugăciune și în speranță, în bucuria duhovnicească și în credință.

Participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Teoctist apoi, se înscrie ca o prezență și ca o contribuție însemnată a Bisericii noastre, a Întîistătătorului ei, la viața contemporană a Bisericilor Ortodoxe și a creștinătății în general, o prezență care afirmă odată în plus poziția Bisericii Ortodoxe Române în lumea ortodoxă și lumea creștină de astăzi, cu contribuția ei specifică atît în relațiile interortodoxe, cît și în cadrul relațiilor intercreștine.

MĂNĂSTIREA RÎMEŢ

Mărturie a continuităţii şi spiritualităţii româneşti din Transilvania, în plină desfăşurare a restaurării

Străvechea biserică a mănăstirii Rîmeţ, încărcată de freamătul a aproape şapte veacuri de afirmare a spiritualităţii ortodoxe şi implicit a istoriei poporului român de pe aceste meleaguri, se află în plină desfăşurare a lucrărilor de restaurare.

Pînă nu demult, datarea acestui monument de artă medievală creştină se fixa în secolul XV, dar cercetarea mai atentă a inscripţiei de pe cel de al doilea strat de pictură din pronaos de către un colectiv de specialişti, sub conducerea regretatului prof. Vasile Drăguţ, a adus noi date în legătură cu vechimea şi importanţa bisericii mănăstirii şi s-a putut descifra inscripţia de pe cel de al doilea strat de pictură, care, pe lîngă pomenirea numelui pictorului Mihul de la Crişul Alb, mai relevă şi numele arhiepiscopului Ghelasie, cu încuviinţarea căruia s-a executat pictura.

Iată textul inscripţiei: „Am scris eu mult păcătosul rob al lui Dumnezeu, Mihul adică zugravul de la Crişul Alb, cu încuviinţarea arhiepiscopului Ghelasie, în zilele lui Ludovic rege 6885 (1377) iulie 2". Această descoperire a relevat, o dată mai mult, valoarea inegalabilă de document a acestei biserici, atît în ce priveşte organizarea bisericească de rang arhiepiscopul din Transilvania, arta picturală bisericească, cît şi continuitatea românească în ceea ce se vădeşte aceasta mai reprezentativ.

Imposibilitatea efectuării unor lucrări arheologice în scopul de a oferi mai multe date asupra monumentului din cauza pînzelor freatice eruptive ce se află sub biserică, a fost suplinită de cercetarea şi interpretarea datelor arhitectonice oferite de acest monument, încadrat în tipul caracteristic secolelor XIII—XV al monumentelor de acest gen din Ţara Zarandului şi Ţara Haţegului, constînd dintr-o navă dreptunghiulară cu altarul la răsărit şi trupul la apus, cu absida altarului semicirculară în interior şi exterior, în care se întrevăd reminiscenţe romanice, dar singularizat prin suprapunerea turnului masiv al clopotniţei peste pronaos. Împărţirea spaţiilor interioare: pronaos, naos, altar, precum şi prezenţa a numai două uşi în peretele despărţitor dintre naos şi altar (catapeteasma, sau iconostasul), una pentru preoţi şi diaconi şi una servind pentru uşi împărăteşti, întîlnită la numai un număr foarte mic de biserici ortodoxe româneşti pledează pentru vechimea bisericii. O plasare a monumentului în epocă o constituie unitatea însăşi a locaşului în întreita lui împărţire interioară: pronaos, naos, altar de tip bizantin, ca şi suprapunerea turnului clopotniţă peste pronaos, în loc să fie înglobat sau adăugat la traveea vestică a edificiului.

Iniţial, interiorul bisericii, nu a fost pictat în întregime, ci numai, aşa cum ne-o demonstrează straturile vechi, nişa-proscomidier din altar, tîmpla şi arcada de trecere din pronaos în naos, iar spaţiul celălalt cu cîteva decenii mai tîrziu, căpătînd o patină pe stratul de var (arriccio). Pronaosul a fost pictat în 1377, în zilele arhiepiscopului Ghelasie, constituind cel de al doilea strat de pictură, peste care s-au suprapus succesiv, de-a lungul vremii, mai multe straturi (în total opt). Inscripţia de pe cel de al doilea strat de pictură ne determină să ne întrebăm: 1. Cînd s-a executat primul strat de pictură? 2. Cînd s-a construit biserica mănăstirii?

Dimensiunile bisericii: 12,50 m lungime, 5,80 m lăţime, înălţimea turnului 14,80 m şi grosimea zidurilor variind între 0,90—1,10 m, ne indică destinatarii acestui sfînt locaş: o mică comunitate monahală, pentru care meşterii locali au ridicat, din piatră spartă şi bolovani de rîu, exprimînd în forme arhitectonice tradiţia bisericească ortodoxă, o modestă mărturie a etnicităţii şi spiritualităţii româneşti.

La distanţa de aproape şapte veacuri de la data construcţiei şi atestarea bisericii mănăstirii Rîmeţ, ca biserică a unei obşti monahale, încă nu putem şti care au fost de fapt începuturile fiinţării unei aşezări mănăstireşti aici, în apropiere de Alba Iulia, centrul voievodatului Transilvaniei, însă existenţa în zorii mileniului II d.Hr. a unei episcopii ortodoxe de rit răsăritean, în cadrul Voievodatului românesc al Alba Iuliei, ne face să înţelegem posibilitatea fiinţării mai multor vetre de spiritualitate românească în zonă, precum au existat cele de la Cib, Lupşa, Ocăneşti din Munţii Apuseni şi cele de pe Valea Mureşului, toate fiind „surori întru duhovnicie", şi al căror început se pierde în negura vremii.

Toponimul Rîmeţ, derivat din „eremit"=pustnic, ne face să credem că anterior mănăstirii au existat pe această vale sălbatică de la cheile munţilor Trascăului, pustnici (eremiţi), al căror model de viaţă liniştită (isihastă) a durat multă vreme, pînă ce s-au grupat statornic în mănăstirea a cărei biserică primă va fi fost din lemn, aşa cum se construiau bisericile mănăstireşti în vechime şi al cărei loc l-a luat, cînd stăpînirea a îngăduit unor nobili locali (cnezi), ca răsplată a participării şi vitejiei în războaiele purtate de regatul maghiar, să zidească biserici din piatră. Fără tăgadă, ridicarea unei biserici din piatră la Rîmeţ nu s-a putut face fără sprijinul sau fără oblăduirea unui cneaz local, aşa cum s-a întîmplat cu cele din Strei, Streisîngiorgiu, Peşteana, Sîntămăria Orlea, Densuş, Ostrov, Rîu de Mori, Criscior, Rîbiţa, Remetea, etc.

Descinzînd aşadar dintr-o continuitate a unui monahism din epoca străromană, cu largă difuziune în spaţiul intracarpatic, unde întîlnim şi primele formaţiuni prestatale (cnezate, voievodate), am putea presupune — în lipsa mărturiilor scrise — că obştea monahală de la Rîmeţ îşi are începuturile cu mult înainte de atestarea documentară de la 1377, în cadrul organizării superioare bisericeşti amintite, odată cu existenţa unei episcopii ortodoxe a Voievodatului românesc al Alba Iuliei din secolele IX—X.

Existenţa mănăstirii de la Rîmeţ în comitatul Alba vine să întregească o pagină din istoria poporului român transilvan, redînd fresca unei epoci frămîntate pe care documentele vremii nu au reuşit să o pună în adevărata ei lumină. Zidurile acestei străvechi biserici de acum cel puţin şapte veacuri sînt ele însele o mărturie a afirmării elementului românesc de continuitate în Transilvania, a existenţei unui vajnic aşezămînt spiritual care a dat sens şi conştiinţa propriei etnicităţi şi spiritualităţi unui neam dezmoştenit de stăpîniri nedrepte în propria sa ţară, care a fost Mitropolia Transilvaniei, organizare bisericească amintită în titulatura arhiepiscopului Ghelasie de la Rîmeţ.

*

De-a lungul celor peste şapte veacuri de dăinuire, biserica-monument istoric de la Rîmeţ a trecut prin nenumărate încercări, a fost pîrjolită de furia soldaţilor generalului Bukow, dar refăcută prin dragostea de „lege" a localnicilor şi redată cultului, uneori pentru scurte perioade de timp. Însă, ea nu a încetat să fie mereu un punct de referinţă al evlaviei credincioşilor români de pe cele două versante ale munţilor Trascăului, iar şcoala românească, ale cărei începuturi la Rîmeţ trebuie căutate în tinda bisericii mănăstirii, au făcut pe localnici să scrie Curţii de la Viena: „noi de cînd ne ştim la mănăstire am avut şcoală românească".

În decursul vremii, depunerile aluvionare au făcut ca locaşul bisericii să rămînă mult sub nivelul pămîntului de calcale din jur, iar degradarea edificiului cauzată de izvoarele de sub biserică, de pînzele freatice eruptive din sol şi de resursele pluviale, să fie din ce în ce mai accentuată, ameninţînd chiar elementele de rezistenţă ale clădirii, odată cu degradarea picturii de valoare artistică-documentară incalculabilă.

Sub ocupaţie străină, şi mai ales în timpul dualismului austro-ungar, nu se putea pune problema unor lucrări de conservare şi restaurare a bisericii de la Rîmeţ. Abia după făurirea Statului Naţional unitar român la 1 Decembrie 1918, s-a putut pune problema salvării monumentului de la Rîmeţ, de către oameni conştienţi de însemnătatea acestuia pentru istoria Patriei şi a Bisericii noastre Amintim, între aceştia numele preoţilor Ioan Dăncilă, fost paroh la biserică, Vasile Bîrluţiu, care au cerut fonduri pentru lucrări de conservare şi restaurare între anii 1918—1924.

Urmarea a fost că în 1924 s-au aprobat 50 mii lei pentru lucrări, iar între 1925—1926 arhitectul Rudolf Wagner execută la Rîmeţ lucrări de consolidare a monumentului, constînd din întărirea fundaţiilor cu 8 picioare de beton, ţeserea zidăriei şi a bolţii, acoperirea bisericii cu plăci de eternit. Totodată s-a trecut la repararea tencuielilor vechi, executarea de tencuieli noi, poditură din beton care a acoperit padimentul original, care era executat din cărămizi hexagonale, curăţirea frescei, refacerea treptelor la turn, restaurarea „stăreţiei", confecţionarea de mobilier.

Odată cu venirea ca stareţ al mănăstirii a lui Evloghie Oţa se reiau lucrările la Rîmeţ, constînd din drenuri, amenajarea construcţiilor anexe, cu scopul de a pune monumentul în circuitul său funcţional. Lucrările însă, în ansamblul lor, n-au ţinut seama de specificul locaşului, denaturînd silueta turnului şi au trebuit revizuite în 1943. În anul 1946 s-a executat la Rîmeţ planşeul chiliilor.

Primul proiect de ridicare a bisericii a fost întocmit de Ing. I. Drăgulin şi Arh. Susana Macedon prin osteneala Arhim. Dometie Manolache şi a soborului mănăstirii.

Lucrări de amploare la biserica din Rîmeţ încep însă între anii 1975—1977, constînd din lucrări parţiale de restaurare şi care aveau în vedere mutarea bisericii, periclitată de pînza şi izvoarele de apă existente. Aceste lucrări însă au fost întrerupte şi s-au reluat după refacerea Episcopiei de Alba Iulia, iar în 1979 s-au executat lucrări de drenarea apei din jurul bisericii, lucrări la şarpantă, învelitori de tablă la biserică şi turn, în 1983, schelă interioară, desfacerea tencuielilor exterioare, repararea crăpăturilor din zidăria de piatră, în 1984, hidroizolaţii, în 1986—1987, ca lucrări pregătitoare în vederea ridicării monumentului.

Lucrarea de ridicare a bisericii mănăstirii s-a făcut în trei etape. S-a început sub conducerea Ing. Dr. Eugen Iordăchescu şi sprijinul Conf. Dr. I. Tămăioagă.

Prima etapă între 11 septembrie—11 noiembrie 1987, a constat din realizarea unei dale purtătoare din beton, plasată sub clădirea bisericii, iar datorită iernii şi îngheţului, lucrările au fost întrerupte pînă în primăvara anului 1988;

A doua etapă. S-a reluat lucrul în mai 1988, cînd s-au efectuat lucrările de desprindere a bisericii de teren, biserica fiind aşezată pe 20 prese hidraulice. Ambele etape au constituit un adevărat examen pentru executanţi, datorită dificultăţilor sporite creată de debitul mare al izvoarelor de sub biserică, ce trebuiau epuizate din 10 în 10 minute.

Etapa III-a, de ridicare şi finalizare pînă la cota definitivă, a început în ziua de 11 august 1988.

Biserica mănăstirii, în greutate mare a fost ridicată la 2,08 m înălţime faţă de cota anterioară, fiind în felul acesta ferită de contactul cu apa, care a cauzat deteriorări grave prin tasări şi infiltrarea umezelii în ziduri şi tencuieli, care au pus în pericol acest locaş. În faza ultimă se va placa cu argilă conturul zidurilor, formîndu-se un strat impermiabil faţă de elementul absorbant, se va restaura fresca interioară şi se vor decapa tencuielile exterioare la biserică şi turn, punîndu-se în evidenţă zidăria de piatră, aşa cum a fost în forma iniţială a bisericii. Se va amenaja sub altarul bisericii „Izvorul tămăduirii" pentru trebuinţele duhovniceşti ale credincioşilor. Pictura este în curs de restaurare de către pictorul C. Boambeş şi colectivul său.

Ridicarea bisericii se încadrează mai bine în coordonatele generale ale complexului mănăstiresc de la Rîmeţ, vechea biserică intrînd în dialog direct cu biserica nouă.

...Şi astfel, după aproape şapte veacuri de străjuire a destinelor noastre, străvechea biserică a mănăstirii Rîmeţ este aşezată la înălţime, vizibilă, ca o mărturie greu încercată de vremi, dar peste care au trecut atîtea urgii fără să o clatine din rosturile ei de luminoasă prezenţă românească ortodoxă transilvană, de document de piatră a organizării superioare bisericeşti şi a continuităţii româneşti intracarpatice, o lumină nestinsă prin vremi a Mitropoliei Transilvaniei, care a veghiat destinele acestui neam prin încrîncenările atîtor veacuri.

EMILIAN
Episcop al Alba Iuliei

SFINŢIREA BISERICII DIN SLATINA

Pentru credincioşii parohiei Slatina, judeţul Suceava, ziua de Duminică, 18 septembrie 1988, a fost o zi de îndoită sărbătoare: tîrnosirea locaşului de închinare şi prezenţa la această mare festivitate a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Locum Tenens de Mitropolit al Moldovei şi Sucevei.

Prea Fericirea Sa a venit însoţit de P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor, de Pr. Dumitru Soare, Directorul Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, şi de alte oficialităţi bisericeşti din Bucureşti şi Iaşi, stareţi, stareţe, preoţi şi diaconi.

La sosirea în parohie Prea Fericirea Sa a fost întîmpinat după datina străbună de către P. C. Pr. Petre Ciobanu şi de epitropul Alupului Vasile, în vîrstă de 90 ani, cu pîine şi sare.

Aşezată pe plaiuri pline de istorie unde odinioară a sihăstrit Pahomie, cel care l-a îndemnat pe Alexandru Lăpuşneanu (1552—1561; 1564—1568) la zidirea Mănăstirii Slatina, parohia Slatina se bucură de mai bine de 41 de ani de păstorirea P. C. preot Iconom stavrofor Petru Ciobanu, fost deputat eparhial. Acest vrednic preot, „om de suflet" şi „pildă pentru preoţii noştri", cum l-a numit Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a ridicat împreună cu păstoriţii săi două locaşuri de închinare. Cel de al doilea s-a sfinţit acum.

Parohia a primit însemnate ajutoare din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a I. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei, a P. S. Episcop Eftimie Luca al Romanului şi Huşilor, precum şi importante contribuţii din partea credincioşilor din parohie şi din parohiile învecinate.

În perioada cît a fost Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a vizitat adesea şantierul bisericii din Slatina. *„Eu cunosc biserica aceasta* — spunea Prea Fericirea Sa — *de acum 10 ani de cînd am venit Mitropolit al Moldovei şi Sucevei. Vizitînd Mănăstirea Slatina, am vizitat parohia şi pe părintele Ciobanu şi am văzut aici strădania părintelui, grea într-adevăr, şi mă gîndeam azi la venire, cum o fi arătînd acum, biserica şi cînd am văzut-o atît de frumoasă, cu o arhitectură atît de armonioasă, cu pictură de asemenea frumoasă, am zis că un asemenea edificiu din zilele noastre intră în tezaurul nostru naţional. Totu-i ca un colţ de rai".*

La sfinţire au mai participat preoţi din parohiile învecinate, în frunte cu P. C. protopop Vasile Hrestic, Maica stareţă Evelina Tănase cu întreg soborul Mănăstirii Slatina, precum şi un număr impresionant de credincioşi. Au fost hirotoniţi doi tineri, unul în preot iar al doilea în diacon. Slujba a fost înfrumuseţată de cîntarea în comun a credincioşilor.

În cuvîntul de învăţătură P. F. Patriarh Teoctist şi-a exprimat bucuria de a fi prezent în această parohie şi de a-i vedea pe preoţi şi credincioşi adunaţi laolaltă în cinstea sfinţirii bisericii. *„Această frumuseţe duhovnicească, religioasă, românească, m-a adus şi pe mine aici, lăsînd alte treburi ale sfintei noastre Patriarhii, ştiind că aici, la altarul acesta dumnezeiesc vin suflete credincioase din împrejurimi, vin preoţi vin călugării, vin călugăriţele, ca să se bucure de acest Altar, de o nouă lumină care se aprinde neîncetat în drumul credinţei noastre pentru slava lui Dumnezeu şi pentru continuitatea vieţii noastre româneşti ortodoxe. Am venit mai ales ca să mă fac părtaş la bucuria părintelui Petru Ciobanu, la bucuria mănunchiului de credincioşi din acest sat, aflat sub streaşina Mănăstirii Slatina".*

La sfîrşitul cuvîntului, Prea Fericirea Sa, s-a rugat ca Bunul Dumnezeu să răsplătească tuturor; părintelui Petru şi doamnei preotese Angela Ciobanu, Consiliului parohial, Comitetului parohial şi tuturor credincioşilor pentru ceea ce au făcut în slujba Bisericii.

Într-o atmosferă solemnă şi de bucurie comună Prea Fericitul Patriarh a acordat preotului Petru Ciobanu *„Crucea Patriarhală"*, în semn de preţuire din partea Sf. Patriarhii pentru activitatea depusă şi ca îndemn de a sluji şi pe mai departe cu vrednicie Biserica noastră străbună. De asemenea, s-a acordat „Crucea Patriarhală" pentru mireni, celor doi epitropi şi cîntăreţului bisericesc, care s-au dovedit osîrduitori în activitatea lor de sprijinire a treburilor bisericeşti.

Locaşul de închinare de la Slatina se adaugă la salba de aur de biserici şi mănăstiri de pe plaiurile moldovene păstrătoare şi continuatoare ale tradiţiilor noastre vechi, de iubire de Dumnezeu şi de Patrie.

Papuc Ion
Licenţiat în Teologie

Prot. Dr. Sebastian Stanca (1878—1947)

(Continuare din pag. a 4-a)

la fiecare Institut teologic. Biserica a mai fost reprezentată şi prin numeroşi preoţi şi învăţători ai şcolilor confesionale — aleşi ca delegaţi în circumscripţiile respective. În afară de aceşti delegaţi oficiali, numeroşi preoţi au participat la măreaţa Adunare împreună cu cei peste 100.000 români adunaţi spre a da glas voinţei lor de secole de a fi una cu fraţii de la sud şi est de Carpaţi.

Între aceştia se afla şi Dr. Sebastian Stanca, care va sublinia, peste ani, importanţa acestui măreţ act istoric în numărul jubiliar al „Telegrafului Român" din 1943 („La a 25-a aniversare a Unirii"), alături de prestigioase personalităţi ale culturii naţionale: I. Lupaş, N. Bălan, I. Clopoţel, Cezar Petrescu, etc.

În anul 1922, Dr. Sebastian Stanca se stabileşte în Cluj, funcţionînd ca consilier eparhial în cadrul Episcopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, aflată pe atunci sub păstorirea vrednicului episcop *N. Ivan*. Şi-a făcut serviciul cu devotament, organizînd pe lîngă eparhie un „muzeu de antichităţi religioase" cu majoritatea pieselor şi obiectelor donate de el însuşi.

Dr. Sebastian Stanca, reuşeşte, pînă în 1940, să elaboreze şi să publice cîteva studii istorice, elogios apreciat în epocă (de I. Lupaş, Al. Lapedatul, V. Netea, etc.), dintre care menţionăm:

— *Contribuţia preoţimii române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului* (1916—1918), Cluj, 1925.

— *Episcopia ortodoxă română a Vadului, Feleacului şi Clujului*. Monografie, Cluj, 1930.

— *Gheorghe Lazăr în Sibiu, 1934.*

— *Viaţa şi activitatea episcopului Vasile Moga*, 1774—1845, Cluj, 1939 etc.

Dr. Sebastian Stanca a mai elaborat materiale şi studii despre „Biserica ortodoxă din Sebeş" (1928), despre „Mihai Viteazul în Alba Iulia", despre „Gheorghe Dima, (1922) etc..." Condeiul său neobosit — aprecia marele istoric I. Lupaş — a reuşit să sporească literatura noastră, istorică prin cîteva studii de valoare... Această din urmă lucrare „Viaţa şi activitatea episcopului Vasile Moga", 1939... are meritul incontestabil de a fi izbutit să înfăţişeze în chip documentar personalitatea vrednicului episcop Vasile Moga, spulberînd aprecierile neprielnice şi nedrepte, pe cari istoricii din jumătatea a doua a veacului al XIX-lea nu ezitară a le înregistra în scrierile lor, fără motivare suficientă sau chiar în lipsa oricărei argumentări...

ASTRA, prestigios „aşezămînt" de cultură, propunîndu-şi drept scop „cultivarea poporului român, conservarea şi dezvoltarea dulcei noastre limbi strămoşeşti", extinzîndu-şi activitatea „asupra tuturor locurilor din această ţară locuită de români" a cooptat în secţiunea istorică şi pe Dr. Sebastian Stanca, care „a participat cu asiduitate la lucrările acestei corporaţiuni ştiinţifice şi la întrunirile ei lunare, făcînd însuşi comunicări întemeiate pe material documentar proaspăt..."

Între manuscrisele lui (care n-au putut vedea lumina tiparului) se află şi cel referitor la trecutul istoric al Petroşanilor, premiat de Academia Română. Sub titlul „Monografia istorică a Văii Jiului", ziarul „Steagul Roşu" (Petroşani) a înserat o sumă de fragmente (în numere din anii 1971 şi 1972). Relativ la atestările documentare ale vechilor localităţi jiene, găsim în respectivul studiu monografic cîteva menţiuni valoroase, confirmate de cercetarea istorică ulterioară. De asemenea, prestigioasa revistă clujeană" Acta Musei Napocensis" (IX, 1972) a reprodus sub titlul „Descoperiri arheologice în numismatice la Petroşani" o parte din descoperirile descrise în aceeaşi lucrare monografică.

Stabilit în 1940, după refugiul de tristă amintire, la Sibiu, Dr. Sebastian Stanca încetează din viaţă (aici) la 9 noiembrie 1947. Lupta şi munca vieţii sale a fost închinată ca o jertfă neprihănită pe altarul credinţei, al culturii şi al tradiţiilor scumpe, cari toate împreună alcătuiesc comoara de valoare permanentă a poporului nostru. În necontenita lui propovăduire cu arma cuvîntului viu, ca şi cu aceea a condeiului şi a tiparului, timp de o jumătate de veac, Dr. Sebastian Stanca a fost animat de înflăcărată rîvnă altruistă de a contribui din răspunderi la propăşirea vieţii bisericeşti-culturale şi literare-publiciste a neamului nostru.

Parafrazînd rîndurile scrise de Dr. Sebastian Stanca (pentru prietenul său Z. Bîrsan), putem conchide că opera săvîrşită de omul de aleasă cultură şi educaţie: *Dr. S. Stanca*, a fost izbînda omului cu suflet mare, otelit de energia voinţei, robit de văpaia unui ideal sublim; a fost — ca om — „sclavul" altruismului, închinător la candela curată a ideii pentru bine şi frumos. A fost totodată, zămislit, crescut şi „cimentat" în evanghelia tradiţiilor sfinte ale poporului nostru de la ţară.

Biblia de la București și tipăriturile românești anterioare

Dacă *Biblia de la București* continuă tradiția de peste un secol a tiparului românesc, ea apare totuși, în cîmpul literelor noastre, ca un altoi deosebit; alimentat de sevele cunoscute ale generațiilor anterioare, iese vădit din corsetul șablonard al acestora, înflorind în razele înnoitoare ale unui ev modern.

Synopsisul tematic, numeric și al răspîndirii geografice a cărților cunoscute, care preced *Biblia* tipărită la București, ne dă dreptul să ne considerăm integrați în concertul general al majorității popoarelor ce-și croiau destine proprii, mai întîi prin introducerea limbilor naționale în cultură; și dacă „instrumentele" noastre erau mai puține, dacă „suflul" celor existente nu era la fel de viguros ca al altora, „timbrul" lor cîștigă în intensitate și durată, evidențiindu-se într-un chip mai deosebit, din această poartă a sud-estului european, în ciuda încrîncenărilor predestinate.

Despre *cartea românească* și despre *menirea* ei în concepția strămbunilor ne stau mărturie grăitoare profesiuni de credință: „Mai bine e a grăi 5 cuvinte cu înțeles, decît 10 mii de cuvinte neînțelease în limbă streină" (e laitmotivul întîlnit de la primul prolog păstrat dintr-un text coresian din Transilvania, 1560), sau refrenul: „Socotit-am că mai toate limbile au carte pre limba lor" (vezi predoslovia *Pravilei de la Govora* din Țara Românească, 1640), sau, aceeași spusă, îmbogățită prin semnificații: „Cine grăiește în limbă streină, învățînd au cîntînd în adunare, carea nu o înțeleg ascultătorii, ca cimpoile și lăutele, carele nu fac osibitută în sunet și nime nu le înțeleage" (se spune în prefața *Psaltirii* de la Alba Iulia, din 1651), sau aceeași idee, iradiind într-o scînteietoare metaforă (din scrisoarea de închinăciune a *Psaltirii slavo-române* a lui Dosoftei — 1680 — către Ioan Duca Voievod al Moldovei): „Grădina înciuată și fîntîna pecetluită, de dînsele amîndoaă ce folosu-i?"

Românii s-au manifestat, după cum se exprima odată Zoe Dumitrescu Bușulenga, „ca totdeauna în istoria lor, la fel ca popoarele europene dar și altfel decît acestea". „La fel", am spune noi, prin ceea ce am reținut mai sus: lupta pentru impunerea limbii vernaculare, și, „altfel decît acestea", prin accentuarea nobilei idei de unitate națională — fapt care imprimă culturii românești vechi o notă evident specifică: „Carte pre limba rumânească... să înțeleagă toți oamenii cine-s rumâni creștini (*Întrebare creștinească*, 1560), „Cărți de învățătură... să înțeleagă să înveate rumânii" (*Tetraevanghel*, 1561), „Rumâneaște am scris acest molitevnic cum să înțeleagă și popa ce zice însuși și oamenii ce ascultă, că alte limbi înțeleg" (*Tîlcul evanghelilor*, 1567), „Noi rumânii (*Psaltirea românească*, 1570), „Cărți [pe care] le dăruim voo fraților rumâni" (*Palia de la Orăștie*, 1581), „Ne-am silit den cît am putut să izvodim așea cum să înțeleagă toți, iară să nu vor înțeleage toți, nu-i vina noastră, ce-i vina celuia ce-au răsfirat rumânii" (*Noul Testament*, 1648).

Marea majoritate a cărților erau traduse și tipărite pentru scopuri rituale, iar unele (ca de pildă *Palia de la Orăștie* sau *Leviticul*), din inițiativă venită din afară, în scopul convertirii românilor ardeleni la noua confesiune reformată.

În fondul de carte românească existent, *Biblia de la București* se singularizează categoric. Pe lîngă faptul că ea este prima traducere integrală a *Bibliei* în românește, este, totodată, unul din monumentele cheie ale culturii noastre.

Prin geneza, conținutul, metodele și criteriile alcătuirii ei, marchează trecerea de la medieval la modern, în sensul apartenenței sale nu la perioada veche ci la una nouă, de tip umanist european.

Traducerea și elaborarea acestei *Biblii* atestă în cultura românească toate trăsăturile umanismului european al vremii; este vorba de dragostea pentru operele literare ale antichității, unele din cărțile tălmăcite ieșind evident din cîmpul de creație al gîndirii creștine, teocentrice (vezi tratatul *Despre rațiunea dominantă*, prima traducere a unei opere filozofice în literatura română, lucrare prin care se introduc idei despre rațiune ca facultate dominantă, despre demnitatea și autonomia omului rațional); este vorba, în același timp, de pasiune filologică, metodă critică în traducerea textelor clasice (vezi datele de postfață, unde se arată că s-au folosit „izvoade... elinești, latinești au slovenești..., un izvod ce au fost tipărit la Francofort, care izvod iaste dupre cel vechiu al 72 de dascali ovreai, ce Ptolomeu Filadelfui au făcut de au tălmăcit *Sfinta Scriptură* cea veache de pre limba ovreiască pre elinească... și, ... de nou elinește" izvodul venețian din 1687).

Tot ca o trăsătură a umanismului european este și metoda de lucru: atitudine egală față de textele sacre sau profane, cărora le aplică — fără discriminare — aceleași criterii; adîncirea atentă a edițiilor critice reputate, indiferent de cîmpul confesional din care provin (vezi informațiile din postfața amintită, și cercetările ample și de certă valoare ale lui Virgil Cândea, care au confirmat acribia filologică, discernămîntul, erudiția și opțiunile cărturarilor de elită, truditori la alcătuirea cărții).

Biblia de la București nu poate fi privită deci în raport cu necesitățile ideologiei feudale și cu interesele limitate ale bisericii; cărțile esențiale necesare strict cultului, erau, așa cum am mai amintit, deja tipărite în ediții accesibile și ca manevrabilitate și ca preț. *Biblia lui Șerban* era o ediție de lux,o dovadă a potențialului creator românesc la acea dată și a „opulanței" culturale cu care mecenatismul domnitorului intra în posteritate (carte de format mare, cu o legătură măiestrită, avînd 933 de pagini — în afară de prefețe — cu textul dispus pe două coloane a cîte 59 de rînduri fiecare, din care se remarcă suplețea literei, eleganța inițialelor ornate, rafinamentul vinietelor).

Biblia de la București este — în plus față de sincronizarea noastră în curentul de valori al umanismului european — și un argument de deplină specificitate națională, cu care românii intrau în arena noilor idei: cartea este oferită ca o lumină „în sfeașnic" *românilor de pretutindeni:* „rumânilor, moldovenilor și ungrovlahilor", în „limba cea de moșie a locului" (cum se spune într-una din prefețe).

Biblia de care vorbim este, deopotrivă, o operă de largă colaborare națională, reprezentînd prin destinație și travaliu o unitate de neam îndeplinită simbolic la nivel cultural (amintim, în acest sens, doar pe domnitor, inițiatorul, și frații Greceanu, truditori în elaborarea ediției — munteni —, pe Milescu, traducătorul nr. 1 al *Vechiului Testament* și Mitrofan, editor și corector — moldoveni —, apelul la texte tipărite anterior în Ardeal, prelucrarea cîtorva prefețe din *Noul Testament de la Bălgrad*, 1648, poate și apelul la unele texte coresiene).

Una din ideile controversate privind *Biblia de la București* este aceea a folosirii sau nonfolosirii tipăriturilor românești anterioare în ediția de la 1688.

Dacă în mărturiile referitoare la paternitatea traducerii, descoperirea, în timp, a unor texte și studiile ce le-au fost consacrate au putut arbitra soluționarea corectă a disputei în favoarea lui Milescu, drept tălmăcitor al *Vechiului Testament*, nu s-a spus încă ultimul cuvînt în privința utilizării sau a asimilării unora dintre textele deja existente, cu atît mai mult cu cît ideea nu poate fi citușî de puțin ignorată, dat fiind timpul scurt în care s-a înfăptuit marea ediție.

Nicolae Cartojan analizînd „chipul cum au lucrat traducătorii" (vezi *Istoria literaturii române vechi*, ed. II, București, 1980, p. 394) „luînd lumină și dentr-alte izvoade vechi și alăturîndu-le cu cel elinesc", este de părere că s-ar fi folosit *Palia de la Orăștie*, *Evanghelia* și *Apostolul*, tipărite la începutul domniei lui Șerban Cantacuzino, și, de asemenea, *Noul Testament de la Bălgrad* (1648) și chiar tipăriturile lui Coresi.

Cercetări mai recente propun, pentru porțiunea cuprinsă în *Palie*, textul tălmăcit de Milescu și corectat apoi. În ceea ce ne privește am întreprins o sumară confruntare a cîtorva fragmente din textele apărute cu puțin înaintea *Bibliei* fără a ne putea permite însă să stabilim dependențe sau preluări evidente; probabil că intervenția „etezitorilor" traducerii, a celor care „au îndreptat" aceste pagini nu a fost deloc superficială.

Din *Evanghelie* și *Apostol* — *Biblia* împrumută o serie de elemente ale graficii de carte, multe din inițialele ornate.

Reținem, din supozițiile istoricilor literari, folosirea sigură *a Noului Testament*, tipărit al Alba Iulia, limitînd deocamdată observația, formulată de altfel înaintea noastră, la preluarea a trei predoslovii (ale evangheliilor lui Marcu, Luca și Ioan).

Spre deosebire de tipăritura transilvană, care beneficiază de mai multe texte originale, expuneri ale traducătorilor (25 de prefețe și de rezumate care preced fiecare capitol), în *Biblia de la București* aflăm foarte puține asemenea fragmente; lucrarea se deschide cu 8 stihuri asupra stemei țării, întocmite de Radu Greceanu, urmate de scrisoarea domnului Șerban Cantacuzino, căreia îi succede scrisoarea către domn, pentru închinarea cărții, semnată de Dosithei, patriarhul Ierusalimului, iar pe ultima filă a volumului, sînt datele obișnuite într-o *notă asupra ediției*.

Comparînd predosloviile amintite (*Predosloviia Sfîntului Marco evanghelistul, Predosloviia a Lucăi evanghelistul* și *De Ioan evanghelist, cine au fost?*) doar simple și puține modificări grafice, rare diferențieri fonetice, articularea unui substantiv, sau înlocuirea cifrelor cu numele acestora deosebesc prefețele din *Biblie* față de cele ale *Noului Testament* de la 1648. (În volumul II al *Crestomației de literatură română veche*, am prezentat de așa manieră aceste texte încît cititorul să poată remarca ușor minorele deosebiri dintre cele două redacții).

La jumătatea cărții psalmilor apar, în *Biblia* lui Șerban, 10 versuri sub titlu: *Stihuri la dumnăzăiescul David*, apoi, o formulă de încheiere: *Lui Dumnezău slavă*, urmată de un titlu al întregii psaltiri: *A armoniei sfinte, ca mîiarea de dulce cîntările lui David* (Biblia, p. 406).

S-a presupus că versurile respective, incluse la finele psalmului 76, ar fi de asemenea, compuneri „originale". Atribuite lui Radu Greceanu, acestea au fost comentate ca fiind cele dintîi versuri în metru antic, care ar fi fost alcătuite în limba română (Vezi G. F. Țepelea, *Versuri în metru antic în Biblia de la București* (1688), în „Limba română" 1/1963, p. 81—85).

Virgil Cândea, căruia, după cum am mai pomenit, îi datorăm minuțioasa confruntare a traducerii lui Milescu cu izvoarele, a aflat rîndurile respective „în cele două ediții ale *Bibliei* grecești, folosite de traducătorii români din secolul al XVII-lea, Frankfurt — 1597, p. 506 și Veneția, 1687, aceeași pagină (Vezi Virgil Cândea, *O epigramă grecească tradusă de spătarul Milescu*, în „Limba română" 2/1963, p. 291—295 și în vol. *Rațiunea dominantă*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 217 și urm.).

După titlu și conținut este vorba de o epigramă, obișnuita podoabă literară care precede atîtea din operele bizantine, originale sau traduceri.

Investigația cercetătorului amintit încearcă să stabilească originalul versurilor reproduse de alcătuitorii ediției din Frankfurt (reluare a Albinei, Veneția, 1518) și citează imprimarea inițială a acestora în *Psaltirea* editată de Aldo Manuzzi, la Veneția în 1494.

Prezența *Epigramei în cinstea lui David* în *Biblia de la București* confirmă încă o dată caracterul umanist al traducerii din 1688 a *Bibliei*; interpolată în chiar textul biblic, dovedește că preocuparea culturală a traducătorilor noștri din sec. XVII era mai mare atunci decît scrupulul teologic, fapt semnificativ pentru orientarea umanistă pe care o lua, în acea perioadă, cultura românească (Vezi V. Cândea, *Op. cit.* p. 220).

Informațiile referitoare la bizara trunchiere a textului psalmilor, printr-o epigramă adresată lui David, dar plasată nu la începutul cîntecelor acestuia, ci între cele atribuite lui Asaf, ne-au readus în atenție un fapt similar, descoperit de noi *numai* în *Psaltirile* coresiene.

Semnalam, în ediția publicată la Editura Academiei, că între psalmul 76 și 77 Coresi și-a îngăduit o „cezură":

Cu ajutoriul Domnului dospiiu [=ajunsei] *în mijlocul luminateei carte mai dulce de mîiarea și stredîia* (Vezi Coresi, *Psaltirea slavo-română* — 1577 — în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589. Text stabilit, introducere și indice de Stela Toma, București, 1976, p. 323).

Dacă în cazul epigramei din *Biblie* includerea acesteia poate fi interpretată drept o eroare — un copist neglijent, care a transcris un manuscris format din două tomuri (spune comentatorul epigramei) a plasat la jumătatea cărții începutul acesteia — în cazul lui Coresi, întreruperea la jumătate a cărții psalmilor, pentru a-și exprima mulțumirea de a fi izbutit pînă aici, pare nu numai intenționată, dar și pe deplin justificată.

Să fi fost oare o inițiativă proprie, sau să fi cunoscut Coresi și alte texte decît cele slavone, poate chiar edițiile venețiene, în care figura intruziunea după cathizma a X-a? Similitudinea elogiului cărții: „ca mîiarea de dulce", de la finalul epigramei și din mărturia aflată de noi în psaltirile coresiene ne-a sugerat posibilitatea existenței unor mai largi orizonturi de informare și cunoaștere ale prodigiosului diacon.

Curios este că între ultima psaltire a lui Coresi și cea din *Biblia de la București*, în nici o altă ediție românească nu este intercalat nici un text la jumătatea cărții.

Epigrama a mai fost imprimată doar în ediții grecești ulterioare, a lui Antim Ivireanul, Snagov, 1700 și a lui Dimitrie Theodosiu, Veneția, (Vezi V. Cândea, *Op. cit.*, p. 218).

Raportată deci la tipăriturile românești anterioare, *Biblia* din 1688 își poate descoperi încă taine, aducînd, în același timp, lumini și pentru unele din cărțile de pionierat ale culturii noastre.

Stela Toma

Biserica Sf. Ilie — Suceava, 1488—1988

În același an în care a ridicat mănăstirea Voronet, Ștefan cel Mare a ctitorit și o mănăstire în preajma Sucevei, cetatea sa de scaun. E vorba de mănăstirea închinată Sfîntului Prooroc Ilie. Țara Moldovei tocmai scăpase atunci de năpăstuirea din partea lui Hruet, sprijinit de turci, și de aceea va fi socotit potrivit marele voievod să dedice un sfînt locaș Proorocului Ilie, lăudat în acatist ca apărător al celor năpăstuiți și susținător al celor ce se ostenesc pentru dreptate și adevăr.

Pe locul în care se află astăzi satul Sfîntu Ilie (în continuarea municipiului Suceava, spre nord-vest) se întindeau odinioară păduri mari, care ofereau un cadru potrivit pentru un așezămînt mănăstiresc.

Biserica Sf. Ilie face parte din prima grupă de ctitorii ale lui Ștefan cel Mare, în care mai intră bisericile de la Pătrăuți, Milișăuți și Voronet. Toate au același plan, sînt de dimensiuni mai mici și au fost construite în răstimpuri foarte scurte.

Biserica Sf. Ilie a fost ridicată în numai cîteva luni, cum rezultă din frumoasa pisanie de deasupra ușii de la intrare, care are următorul cuprins: „Io Ștefan Voievod, fiul lui Bogdan Voievod, gospodar (domn) Țării Moldovenești, am zidit acest hram în numele Sfîntului Prooroc Ilie; și s-a început în anul 6996 (1488), luna mai 1; și s-a sfîrșit în același an octombrie 15". Biserica este zidită în plan trilobat, cu turlă pe naos și cu acoperiș fragmentat.

Soclul și cele două perechi de contraforturi nu par a fi originale. Tencuiala care acoperă pereții exteriori în dreptul pronaosului a fost pusă în vremea lui Petru Rareș, cu scopul de a se crea spații de pictură. Podoaba originală a pereților exteriori, constituită din cărămidă smălțuită, se păstrează încă în dreptul naosului, a absidelor laterale și a altarului. Două rînduri de ocnițe, cele de jos mai mari și cele de deasupra mai mici, împodobesc partea superioară a zidului exterior.

Turla, deasupra naosului, este așezată pe trei baze: una pătrată, jos, una oblică deasupra (ambele ascunse de acoperiș), și a treia stelată, cu 8 vîrfuri; fiecare latură a bazei stelate are cîte două ocnițe mici. Pe soclul stelat este un mic acoperiș, din care se înalță tamburul turlei, avînd 12 laturi, cu cîte o firidă și două ocnițe deasupra pe fiecare din ele. Decorația turlei este încununată de un brîu de plăci din ceramică smălțuite în verde.

Fiecare parte a bisericii — naosul, pronaosul și altarul — au acoperișul lor propriu.

Lumina pătrunde în interior prin ferestre mici cu chenar dreptunghiular, dispuse astfel: patru la turlă și și cîte una la absidele laterale, la altar și la pronaos.

Pe o ușă în formă ogivală se intră în *pronaosul* de formă dreptunghiulară, acoperit cu o calotă semisferică ridicată pe arcuri în consolă și pandantivi. Un perete străpuns de o ușă cu chenar dreptunghiular din piatră separă pronaosul de naos. De formă dreptunghiulară, cu două mici abside laterale, *naosul*, încoronat de turlă, ilustrează foarte bine stilul creat de meșterii lui Ștefan cel Mare: pe patru arcuri mari se ridică, prin mijlocirea pandantivilor, primul tambur, în care se află așezat cel de-al doilea rînd de arcuri piezișe, care cad pe cheile primelor arcuri; cu ajutorul altor patru pandantivi mai mici se încheie al doilea arc, pe care se înalță tamburul turlei, ce se termină într-o calotă semisferică. Un alt arc spre răsărit face legătura cu absida principală, a altarului. În pereții altarului, la stînga și la dreapta, se află cîte o nișă — proscomidiarul și diaconiconul.

Pictura, realizată parțial în timpul lui Ștefan cel Mare, a fost completată în vremea lui Petru Rareș și restaurată în timpul lui Vasile Lupu și a mitropolitului Varlaam. Exteriorul a fost pictat în dreptul pronaosului în timpul lui Petru Rareș. Înspre nord pictura s-a șters, dar ea se păstrează încă pe peretele sudic, unde se distinge scara Sf. Ioan Scărarul, Maica Domnului cu Pruncul, Sf. Antonie cel Mare. Judecata din urmă și imaginea unei biserici cu acoperiș ca cel al bisericii Sf. Ilie. De la restaurarea din sec. al XVII-lea s-a păstrat chipul „arhiepiscopului Varlaam, mitropolit de Suceava", cum o arată inscripția însoțitoare.

În interior, o parte a suprafeței s-a pictat pe vremea lui Ștefan, restul fiind decorată cu o imitație de cărămizi. Pictura interioară a fost completată în timpul lui Petru Rareș și refăcută, după cum am arătat, în vremea mitropolitului Varlaam.

În pronaos sînt reprezentate scene din viața Sf. Prooroc Ilie, apoi scenele de sfinți — minologii (mai ales pustnici și cuvioși, fiind aici o mănăstire de monahi). În naos se succed scene din viața Mîntuitorului, Adormirea Maicii Domnului, chipuri de sfinți, cu unele abateri de la erminie în ce privește ordinea. În calota turlei tronează Pantocratorul, înconjurat, pe pereții tamburului, de îngeri, profeți și apostoli. Pe pandantivii mici sînt reprezentați Evanghelistii. În altar, scenele prezintă asemănări cu cele de la Voronet.

Este de menționat în mod special tabloul votiv de pe peretele dintre naos și pronaos, la stînga ușii, în care Ștefan cel Mare e reprezentat cu chip tînăr, însoțit de Doamna Maria și de micul Bogdan; pe lîngă aceștia se mai află două chipuri de voievozi, dintre care unul îl reprezintă probabil pe Petru Rareș. Împreună cu Sf. Ilie, ctitorul prezintă Mîntuitorului biserica. Capetele persoanelor reprezentate prezintă refaceri nu prea izbutite. În starea actuală, tabloul ar putea proveni din timpul lui Bogdan sau al lui Ștefăniță.

Catapeteasma originală a dispărut; cea actuală, din sec. al XIX-lea, este frumos sculptată.

Mănăstirea Sf. Ilie a păstrat o serie de obiecte de valoare istorică: un acoperămînt-aer din 1507, donație a lui Bogdan Voievod; un alt aer din vremea lui Petru Rareș; probabil tot acoperămînt-aer din 1507, donație a din vremea lui Petru Rareș sînt scaunul domnesc cu stema Moldovei și două sfeșnice de lemn, frumos sculptate; o cruce îmbrăcată în argint de proegumenul mănăstirii Silion; o altă cruce dăruită în 1745 de Anita Gheorgheloaje; o icoană portativă din 1708. Mai multe Minee manuscrise din sec. al XVI-lea, care au aparținut mănăstirii, se păstrează acum în Biblioteca Universității din Cluj. S-au păstrat aici și o serie de tipărituri, cărți de slujbă, din sec. al XVIII-lea.

Din vechiul cimitir se păstrează mai multe pietre funerare cu inscripții, din 1595, 1664, 1763 etc.

Înzestrată cu moșii și odoare de către ctitor, mănăstirea Sf. Ilie a cunoscut epoci de înflorire, dar și timpuri vitrege, de bejenie și jafuri. În 1687, monahii au părăsit mănăstirea, pînă în 1699, pierzîndu-se atunci multe din vechile obiecte și cărți bisericești. În sec. al XVIII-lea au avut loc o serie de procese cu vecinii pentru hotarele moșiilor. În 1777 a venit stăpînirea austriacă, aducînd noi vitregii, astfel încît în 1786 mănăstirea a fost desființată, sfîntul locaș voievodal devenind biserică parohială pentru satul care se înfiripase în jurul mănăstirii și care a purtat și poartă încă numele de Sfîntu Ilie (sau Sîntilie). Această situație dăinuie pînă astăzi.

Este de menționat activitatea culturală remarcabilă a mănăstirii Sf. Ilie. Faptul este explicabil, dat fiind că ea se afla atît de aproape de capitală, în jurul căreia gravita întreaga activitate culturală a Moldovei. Dar și după mutarea capitalei la Iași aici a continuat să-și desfășoare activitatea o importantă școală de copiști (dintre care putem menționa pe monahul Ciprian, care „renovează" în 1585 un minei pe luna mai). Ca orice mănăstire, Sf. Ilie a servit permanent și ca școală în care se învăța scrisul și cititul, slujbele bisericești etc. În secolul al XVIII-lea funcționa aici o școală clericală, pe care a vizitat-o Vartolomeu Măzăreanul inspectorul general al învățămîntului, pe la 1770. Se pare că tot aici s-a mutat în 1778 Academia lui Vartolomeu de la Putna, care în 1788 avea trei clase. Școala va fi suprimată în 1818.

Prin întreaga ei activitate bisericească și culturală, mănăstirea și apoi biserica Sf. Ilie și-a împlinit cu prisosință, în cei 500 de ani de existență, menirea de făclie spirituală, perpetuînd în inimile a zeci de generații chipul și fapta marelui ei ctitor și proclamînd dăinuirea peste vremi a neamului nostru iubitor de lumină și de adevăr.

Pr. prof. *Vasile Mihoc*

† Preot Prof. Dr. IOAN RĂMUREANU

În dimineața zilei de marți, 27 septembrie 1988, inima blîndă și bună a Pr. Dr. Ioan Rămureanu, profesor onorar al Institutului teologic universitar din București, a încetat să mai bată. Această moarte fulgerătoare surprindea încă în plină activitate pe unul dintre cei mai sîrguitori cercetători în domeniul istoriei eclesiastice românești și universale și renumit profesor de teologie.

Născut primul din cei patru copii ai unei familii de agricultori, pe nume Pulpea Ioan și Filofteia, din satul Slănic, comuna Domnești, jud. Muscel, rămas orfan de tată, care căzu jertfă în războiul pentru întregirea neamului, tînărul Ioan Pulpea, ce avea să-și schimbe, la 15 ianuarie 1956 numele în Ioan Rămureanu, și-a început pregătirea teologică la Seminarul „Miron Patriarhul" din Cîmpulung-Muscel (1922—1930) și și-a desăvîrșit-o la Facultatea de teologie din București, unde la 22 decembrie 1934 obține titlul de licențiat în teologie pe baza tezei intitulată *„Părinți și scriitori bisericești, călători în primele trei secole"*.

Urmează o perioadă de pregătire a doctoratului la Facultatea de teologie protestantă din Paris (1935—1936), apoi la Universitatea din Strasbourg (1936—1937), iar în anul universitar 1937—1938 frecventează cursurile Facultății de teologie din Atena. Reîntors în țară, își desăvîrșește studiile publicînd și susținînd, în 1942, teza de doctorat în teologie, intitulată: *„Lupta împăratului Iulian împotriva creștinismului"* și frecventînd, între 1943—1948 cursurile Facultății de litere și filozofie din București, obține titlul de licențiat în limbi clasice.

Între 1932—1939, tînărul student teolog Ioan Pulpea-Rămureanu a activat, cu întreruperi, în postul de cîntăreț bisericesc la Biserica Sf. Mina-Vergu din București, iar între 1936—1939 ca profesor de religie la diferite licee din București, Constanța și Pitești. Cu data de 1 octombrie 1939 începe activitatea la Facultatea de teologie, pe care o continuă la Institutul teologic universitar din București, pînă la pensionare, la cerere, cu data de 1 iunie 1977, după cum urmează: 1939—1949 asistent la Catedra de Istorie bisericească universală; 1949—1956 lector de limba latină și scurtă vreme de limba franceză; 1956—1959 iarăși asistent la secția istorică, din 1959 profesor agregat, iar din 1965 profesor titular la Catedra de Istorie bisericească universală.

S-a căsătorit, la 19 octombrie 1939, cu tînăra Elena Țicu și au avut împreună trei băieți, dintre care numai doi au rămas în viață. A fost hirotonit diacon la 6 decembrie 1939 și preot de la 10 martie 1957, iar în 1962 a fost ridicat la rangul de iconom stavrofor.

În urma activității sale de cercetare în domeniul istoriei eclesiastice, Preotul profesor Ioan Rămureanu a publicat o serie de studii, prin care a abordat toate marile teme din domeniul său de specializare, cum au fost: Cinstirea icoanelor în primele trei secole; Sinodul I Ecumenic, Tulburările provocate de arianism în secolul al IV-lea și răspîndirea creștinismului la Dunărea de Jos; Sinodul II Ecumenic; aparitia și răspîndirea monofizismului; Încreștinarea slavilor și a ungurilor; situația Patriarhiei Ecumenice după 1453; Conciliul II Vatican; situația actuală a Bisericilor ortodoxe ș.a.

Între lucrările publicate de către Pr. prof. Ioan Rămureanu se evidențiază apoi volumul privind „Actele martirice", editat în anul 1982 în colecția de „Părinți și Scriitori bisericești". Cu acest prilej erau publicate, pentru prima oară în volum, actele martirice traduse în românește, valoroase documente de istorie și spiritualitate creștină din primele veacuri ale Istoriei Bisericii.

Un alt domeniu în care s-a evidențiat răposatul profesor Ioan Rămureanu a fost acela al editării de manuale pentru studenții teologi. A editat, astfel, împreună cu P. C. Pr. prof. Teodor Bodogae și cu regretatul Pr. prof. Milan Șesan, volumul I al manualului de Istorie bisericească universală pentru Institutele teologice,

Pr. prof. Dr. *Viorel Ioniță*

(Continuare în pag. a 8-a)

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

Din AGENDA Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST

■ *Duminică, 18 septembrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit slujba de tîrnosire a noii biserici cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, de la parohia Herla, comuna Slatina, judeţul Suceava.

Cu acest prilej a vizitat Mănăstirea Slatina, din aceeaşi comună, unde a constatat bunul mers al lucrărilor de pictură a paraclisului, al lucrărilor de restaurare exterioară a bisericii celei mari a mănăstirii, precum şi a zidurilor înconjurătoare, toate acestea fiind executate, cu fondurile Mitropoliei Moldovei şi Sucevei şi cu sprijinul Statului.

În drum spre Bucureşti a vizitat sediul Episcopiei Romanului şi Huşilor, fiind întîmpinat de P. S. Episcop Eftimie Luca.

■ *Joi, 22 septembrie 1988*, P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Dr. Ion Ţăranu de la Montreal şi pe teologul Aurel Bucălae de la Otawa, — Canada — români de origină, membri ai unor comunităţi româneşti din această ţară.

■ *Între 22—29 septembrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist în fruntea unei delegaţii a Patriarhiei alcătuită din Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Roman Ialomiţeanul vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, Pr. Constantin Coman, asistent la Institutul Teologic din Bucureşti şi Diac. Mihai Hau, de la Catedrala patriarhală din Bucureşti, a participat la sărbătorirele care au avut loc în Insula Patmos — Grecia, organizate de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol cu prilejul împlinirii a 900 de ani de la întemeierea Mănăstirii Sf. Ioan Evanghelistul din această insulă. La întoarcere spre patrie delegaţia Bisericii Ortodoxe Române a făcut o scurtă vizită Arhiepiscopiei Atenei, unde au continuat festivităţile începute în Insula Patmos.

■ *Duminică, 2 octombrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie săvîrşită la Catedrala patriarhală de P. S. Episcop-vicar Vasile Tîrgovişteanul, iar la sfîrşit a ţinut cuvîntul de învăţătură.

■ *Joi, 6 octombrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Manfred Thienel, directorul filialei din Viena a firmei „Berthold Fototypie" care îşi are sediul în Berlinul Occidental. Au fost de faţă P. C. Pr. Cons. Sabin Verzan şi P. C. Diac. Ion Caraza.

■ *Vineri, 7 octombrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist a făcut o vizită de lucru la şantierul de reparaţii şi restaurare a bisericii Sf. Spiridon-Nou, din Bucureşti, Paraclis patriarhal, după care a vizitat şantierul de construcţii pentru noile clădiri destinate Atelierelor Institutului Biblic. Consilieri de resort şi specialişti respectivi au primit din partea P. F. Patriarh îndrumările necesare pentru buna desfăşurare şi urgentarea terminării lucrărilor.

■ *Luni, 10 octombrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Excelenţa Sa Dl. Tvetan Nicolov, noul ambasador al R. P. Bulgaria la Bucureşti, însoţit de Dl. Stanimir Petcov, consulul ambasadei. La primire au fost de faţă P. S. Episcop Roman Ialomiţeanul, vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, Pr. Ion Bănăţeanu, secretarul Cabinetului patriarhal şi Pr. Marcel Manole, secretar eparhial al Sf. Arhiepiscopii a Bucureştilor.

■ *Miercuri, 12 octombrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist a prezidat şedinţa comună a Sinoadelor Mitropolitane din Mitropoliile: Ungro-Vlahiei, Moldovei şi Sucevei şi Olteniei, care a dezbătut probleme legate de bunul mers al învăţămîntului teologic, la începutul anului şcolar 1988/1989.

SIBIU

■ *Joi, 15 septembrie 1988*, Centrul mitropolitan din Sibiu a fost vizitat de următorii ziarişti din R.F.G.: Ernst Wilhelm Hebeker — Konstantz, Dr. Gunter Link — Stuttgart, Dr. Jochen Loreck — Bonn, Peter Tatler — Köln şi Elke Sabiel — Bonn.

Conduşi de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, oaspeţii au vizitat Institutul Teologic Universitar din Sibiu, unde, în aula Institutului, au zăbovit cîteva minute cu preoţii din prot. Sibiu, care se aflau la conferinţa preoţească din septembrie a.c.; Au vizitat apoi Catedrala mitropolitană, colecţia de icoane de P.C.N. din Casa Eminescu, tipografia eparhială şi reşedinţa mitropolitană, unde a avut loc o convorbire, în cadrul căreia Î. P. S. Sa a făcut un istoric al Centrului mitropolitan Sibiu, o expunere asupra structurii şi activităţii Bisericii Ortodoxe Române şi a relaţiilor dintre Cultele din ţara noastră, între Î. P. S. Mitropolit Antonie şi oaspeţi avînd loc totodată un dialog axat pe unele teme de actualitate.

Oaspeţilor le-a fost oferită masa de prînz, la plecare mărturisind că clipele petrecute la Centrul mitropolitan din Sibiu „vor rămîne de neuitat".

■ Între 28 septembrie—2 octombrie 1988, la Erfurt (R.D.G.) a avut loc a 4-a întîlnire a Conferinţei Bisericilor Europene cu Conferinţa Episcopilor Catolici din Europa.

Tema întîlnirii a fost: „Vie împărăţia Ta", purtîndu-se discuţii cu privire la realizarea Împărăţiei lui Dumnezeu pe pămînt şi-n cer, precum şi cu privire la îndatoririle creştinilor de astăzi faţă de o asemenea lucrare.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată la această întîlnire de Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, şi P. C. pr. prof. Dr. Dumitru Popescu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Bucureşti.

■ Duminică, 9 octombrie 1988, în cadrul Sf. Liturghii săvîrşită în catedrala mitropolitană din Sibiu, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a rostit un bogat şi ziditor cuvînt de învăţătură, în care, după ce a arătat poziţia geografică a cetăţii Nain şi după ce a analizat o seamă de subtile înţelesuri ale plînsului omenesc, a zăbovit asupra minunii cu învierea fiului unei văduve „cu bun nume", judecînd după corbegiul mortuar pe care Mîntuitorul Iisus Hristos l-a întîlnit în poarta cetăţii Nain, minune pe care Î. P. S. Sa a calificat-o drept „o lecţie despre moarte şi nemurire".

CLUJ

■ *Duminică, 4 septembrie 1988*, Î. P. S. Arhiepiscop Teofil a săvîrşit resfinţirea bisericii din filia Vechea, parohia Deuşu, prot. Cluj, reparată în ultimii ani şi îmbrăcată într-o reuşită pictură prin jertfelnicia credincioşilor, cu ajutoare din partea Arhiepiscopiei Clujului şi prin purtarea de grijă a preotului Nicolae Popescu — fost paroh şi a preotului paroh actual Petru Moldovan căruia i s-a acordat distincţia bisericească de iconom cu dreptul de a purta brîu roşu.

■ *Duminică, 4 septembrie 1988*, P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit resfinţirea bisericii din parohia Pribileşti, prot. Baia Mare, jud. Maramureş, construită în anul 1886, reparată capital în ultimii ani şi îmbrăcată într-o reuşită pictură prin jertfelnicia credincioşilor, cu ajutoare din partea protopopiatului Baia Mare, a Arhiepiscopiei Clujului şi prin purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Teodor Gîrda, în prezent pensionar, parohul actual fiind C. pr. Vasile Mureşan.

■ *Duminică, 11 septembrie 1988*, Î. P. S. Arhiepiscop Teofil a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Cătina, prot. Cluj, păstorită cu multă vrednicie de harnicul preot Alexandru Şerban.

La sfîrşitul Sf. Liturghii Î. P. S. Sa a rostit cuvînt de învăţătură.

■ *Duminică, 11 septembrie 1988*, P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit resfinţirea bisericii din parohia Tirişua, prot. Năsăud, jud. Bistriţa-Năsăud, reparată capital în ultimii ani şi îmbrăcată într-o frumoasă pictură executată de Tudoric Aurel, prin jertfelnicia bunilor credincioşi şi cu purtarea de grijă a harnicului preot-paroh Simion Sigartău, care a fost distins cu rangul de iconom cu dreptul de a purta brîu roşu.

■ *Miercuri, 14 septembrie 1988*, praznicul Înălţării Sf. Cruci, P. C. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în filia Cătălina, aparţinătoare parohiei Sărata, prot. Dej, jud. Cluj, preot-paroh fiind. Meseşan Ioan.

La sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti P. S. Sa a rostit cuvînt de învăţătură.

ORADEA

■ *Prezidare de examen.* Între 1 şi 7 septembrie 1988, P. S. Episcop Vasile a prezidat desfăşurarea examenului de admitere al candidaţilor la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca, pentru anul şcolar 1988—1989.

■ *Sfinţire de biserică.* Duminică, 11 septembrie 1988, P. S. Episcop Vasile, răspunzînd cu mare bucurie invitaţiei credincioşilor şi preotului din parohia *Sălăbagiu Mic*, a săvîrşit slujba de sfinţire a locaşului de închinăciune de aici. În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a vorbit despre Biserică, ca aşezămînt de mîntuire şi ca locaş de închinare, precum şi despre însemnătatea slujbei de sfinţire a unei biserici. Lăudînd jertfelnicia credincioşilor le-a înmînat, lor şi membrilor Consiliului şi Comitetului parohial scrisori arhiereşti de apreciere, iar vrednicului păstor sufletesc, preotul-paroh Ioan Zbîrce, i-a acordat înaltul rang de *iconom-stavrofor*, între care l-a şi hirotesit.

Cu acest prilej, în cadrul Sf. Liturghii, a fost hirotonit întru preot diaconul Velicec Mircea-Dan, licenţiat în teologie, pe seama parohiei Aştileu, prot. Oradea.

■ *Slujiri arhiereşti.* Duminică, 18 septembrie 1988, P. S. Episcop Vasile a asistat la Sf. Liturghie din biserica „Sf. Ierarh Nicolae" (Catedrala a II-a) din Oradea, ce a fost săvîrşită de un sobor de preoţi şi diaconi, avîndu-l ca protos pe Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit Dr. Bartolomeu V. Anania, care a ţinut şi predica zilei. La sfîrşitul Sf. Liturghii Prea Sfinţitul Episcop Vasile a rostit un cuvînt de învăţătură.

■ Duminică, 25 septembrie 1988, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit Sf. Liturghie în Catedrala episcopală (Biserica cu Lună) din Oradea, cu care prilej l-a hirotonit întru preot pe diaconul Rus Ioan, licenţiat în teologie, pe seama parohiei Hăşmaş, prot. Zalău.

■ *Conferinţe pastorale.* Între 19 şi 29 septembrie 1988, s-au desfăşurat, la sediile celor şapte protopopiate din Eparhie, lucrările celei de a treia conferinţe pastoral-misionare din acest an a preoţimii, avînd ca temă *Rolul cîntării în comun pentru promovarea şi păstrarea unităţii religioase a parohiei.*

La lucrările de la protopopiatele Oradea, Beiuş, Marghita, Zalău şi Şimleul Silvaniei, a participat şi P. S. Episcop Vasile. Lucrările de la protopopiatele Satu Mare şi Carei au fost conduse de delegaţi chiriarhali.

† Preot Prof. Dr. IOAN RĂMUREANU

(Continuare din pag. a 7-a)

în două ediţii: 1975 şi 1986; în aceeaşi formaţie a pregătit pentru tipar volumul al II-lea; iar singur a întocmit un manual de Istorie Bisericească Universală pentru Seminarii, aflat în prezent sub tipar. Se poate spune, pe drept cuvînt, că deşi moartea l-a surprins pe Pr. prof. Ioan Rămureanu în plină efervescenţă creatoare, el şi-a înscris totuşi numele între personalităţile de frunte ale teologiei româneşti.

Prohodirea Pr. prof. Dr. Ioan Rămureanu s-a făcut în ziua de vineri, 30 septembrie 1988, la Paraclisul Sf. Ecaterina al Institutului teologic universitar din Bucureşti. Impresionantul sobor de preoţi şi diaconi a fost condus de către P. S. Episcop Vasile Tîrgovişteanul, Vicar Patriarhal. Alături de familia îndoliată a mai participat un mare număr de colegi, prieteni şi cunoscuţi ai răposatului. Răspunsurile la slujbă au fost date de un grup de studenţi teologi, sub conducerea studentului Barnea Alexandrel din anul III.

Seria cuvîntărilor a fost deschisă de către P. S. Episcop Vasile Tîrgovişteanul, care a creionat în cîteva trăsături personalitatea celui răposat şi a transmis familiei condoleanţe din partea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. A urmat la cuvînt Pr. prof. Dr. Viorel Ioniţă, urmaşul la catedră al Pr. prof. Ioan Rămureanu, care a expus pe larg viaţa şi activitatea înaintaşului său, omagiind pe răposat în numele profesorilor, doctoranzilor şi al studenţilor Institutului teologic universitar din Bucureşti.

În numele Institutului teologic universitar din Sibiu a vorbit P. C. Pr. prof. Ilie Moldovan, iar în numele foştilor colegi de şcoală P. C. Pr. protopop Constantin Dejan din Piteşti, aducînd Pr. prof. Dr. Ioan Rămureanu un ultim omagiu.

Respectat de toţi cei care l-au iubit şi apreciat, trupul neînsufleţit al preotului profesor Ioan Rămureanu a fost aşezat pentru veşnică odihnă în Cimitirul evanghelic din Bucureşti. Moartea sa fulgerătoare a lăsat o tristeţe adîncă în sufletele celor care l-au cunoscut şi l-au iubit şi un mare gol în rîndurile teologilor români de elită.

Veşnică să-i fie pomenirea!

Semnalăm ... Semnalăm ...

● „Vechi lăcaşuri de cult şi viaţa bisericească în sudul Moldovei pînă în anul 1864", *se intitulează un documentat studiu semnat de Paul Păltănea în volumul* „Monumente istorice şi izvoare creştine", *editat de Arhiepiscopia Tomisului şi Dunării de Jos, Galaţi, 1987, p. 191—255. Studiul e bogat ilustrat şi sprijinit pe o bibliografie impresionantă (332 note).*

● *„Mioriticа", „Flori de tei" (Lui Mihai Eminescu) şi „Descendenţă" sînt trei poezii semnate în „România literară" (XXI, 30, 1988, p. 15) de Petru Rezuş, profesorul nostru iubit. În ultima, „Descendenţă", coborînd în adîncurile din sine găseşte suferinţa strămoşilor, a iobagilor, a robilor care se vor răzbuna, de aceea începe cu:* „O, nu e linişte, cînd mă cobor mai mult în mine!". *Dacă n-aş fi citit toată poezia aşi fi fost descumpănit. Toată, e dreaptă şi frumoasă.*

● *Episcopia Oradiei a scos la lumină volumul V al „Îndrumătorului bisericesc, misionar şi patriotic" pe anul 1988. Extrem de bogat în conţinut (peste 70 de titluri) adună, în afară de cunoscute nume de preoţi locali, cărturari, precum pr. Gh. Liţiu şi alţii, nume de profesori de teologie de la Sibiu şi scriitori de renume, precum Blaga, Al. Andriţoiu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Arhim. Bartolomeu Valeriu Anania. Apare şi aici, cu poezii frumoase, preotul Costică Morcianu din Dobrogea.*

Festivitatea sărbătoririi împlinirii a 75 de ani de către P. S. Episcop Vasile Coman ocupă un număr mare de pagini, umplute cu drepte cuvinte de omagiere a unei activităţi ierarhice, spirituale şi culturale de mare valoare. (Textul a apărut şi în extras).

E un Îndrumător *care, fără îndoială, face un bun serviciu Bisericii, îndrumînd pe preoţi şi credincioşi către iubirea de Dumnezeu şi de neam, acolo, la graniţa de vest, pe urmele lui Menumorut cel demn, precum îl ştim din răspunsul dat trimişilor regelui Arpad care voia să-i ia din pămîntul strămoşesc. Ştirile le avem din cronicarul maghiar* Anonim *al regelui Bela al IV-lea.*

● *Ne-au sosit mai multe numere din revista „Semănătorul" a Vicariatului ortodox român din Vîrşeţ, Iugoslavia, care apare prin grija părintelui Moise Ianeş. Bine alcătuită, într-o frumoasă limbă românească, revista cuprinde ştiri bisericeşti din Iugoslavia şi România, îndrumări pastorale, evocări şi istorioare menite să întreţină sentimentele româneşti şi ortodoxe ale credincioşilor din cadrul vicariatului.*

● *Ne-a sosit din Australia ALTARUL STRĂBUN (XVII, 2, 1988) revistă redactată de pr. D. Găină. În afară de veştile parohiale — o activitate frumoasă, ne-a atras atenţia un lung eseu (pe trei pagini mari):* „Ce crede şi ce simte poporul român despre dragoste", *semnat de d. George Şerban, fost profesor de limba română, azi în vîrstă de 93 de ani, călător încă între România, Australia şi Italia. A fost şi la Sibiu, şi ne scrie mereu. Citäm din încheierea eseului:* „Vreau să închei cu o mărturisire aceste împletiri de gînduri, pe care le-am presărat în tot decursul analizei mele asupra unor aspecte din lirica noastră populară. Am ales acest subiect al dragostei din două motive: întîi, e un subiect atractiv şi mai la îndemîna oricărui român matur; al doilea, mi-am zis că lirica populară română e în versuri şi într-o limbă uşoară, limpede, românească şi, poate ispiteşte pe românii care vor citi aceste rînduri, să citească şi româneşte şi să nu uite limba strămoşească, dacă viaţa i-a furat afară din Ţara lor strămoşească".

Iată un emoţionant mesaj de la un venerabil profesor de 93 de ani! Mulţi înainte, Domnule profesor!

● *Pr. Alexandru Stănciulescu-Bîrda semnează un savant studiu intitulat: ONE HYPOTHESIS: THE DECIPHERMENT OF THE INSCRIPTIONS FROM MURFATLAR (BASARABI), în revista „Balcan Studies" (vol. 27, 1986, nr. 2, p. 237—251). Propune o ipoteză cu privire la descifrarea inscripţiilor din bisericile de la Basarabi, din Dobrogea, folosind mai multe modele alfabetice, din diferite epoci, cu ajutorul cărora, procedînd comparativ, obţine traduceri ipotetice dar plauzibile. Şi mai propune ceva extrem de important, pe baza studierii inscripţiilor: datarea complexului de la Basarabi cu şapte secole mai devreme, adică ducîndu-l înapoi, pînă în secolul IV.*

Dacă ipotezele sale se vor confirma, vom mai avea încă o dovadă de viaţă religioasă organizată în Dobrogea din cele mai vechi timpuri. Studiul părintelui Stănciulescu e operă de migală şi erudiţie.

● „Aproape de ei", *e un reuşit volum de memorialistică semnat de Petre Pascu (Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1987, 199 p.). Îi aduce aproape şi de noi pe Ion Agîrbiceanu, Arghezi, Bacovia, Blaga, I. Barbu, Aron Cotruş, Goga, Minulescu, Vianu şi pe încă mulţi alţii. Valoarea cărţii e în unicitatea ei. Toţi aceşti „ei", aşa de frumos cuprinşi în două litere, fiindcă toţi îi ştim în felul nostru, ne-ar fi rămas şi nouă şi viitorului, necunoscuţi dinspre latura din care i-a cunoscut Petre Pasc, dacă nu ni i-ar fi descoperit domnia sa.*

Cartea se citeşte cu interes şi cu plăcere!

● *După ce ne-a obişnuit cu substanţiale interviuri luate lui Anton Dumitru, cu interesul grăbit de a-l provoca pe marele înţelept să-şi dezvăluie tainele gîndirii, ca să rămînă moştenire culturii româneşti Elena Solunca caută, măcar post-mortem, să ni-l întipărească bine în memorie şi pe Constantin Noica. De data aceasta discută cu ultima sa carte:* Cuvînt împreună despre rostirea românească, *şi o face să vorbească în aşa fel, încît parcă ar deschide testamentul filozofului şi ne-ar împărtăşi lăsămîntul său (Ateneu, 7, 1988, p. 16). Are multe de spus. Continuă şi în numărul următor (8, 1988, p. 8) şi încheie frumos:*

Cu acest „Cuvînt împreună despre rostirea românească", gînditorul Constantin Noica s-a despărţit de noi, rămînînd, cum simbolic întîlnim în titlu, împreună cu noi, prin tot ceea ce a dăruit culturii româneşti, împreună cu noi cei de ieri şi de astăzi şi de mîine. Aşezăm, în spaţiul de suflet şi minte al fiinţei noastre această carte-testament, alături de cele ale lui Lucian Blaga, Constantin Rădulescu-Motru sau Petre Comarnescu şi Dumitru Stăniloae pentru a ne înţelege şi împlini rostul pe care îl avem în lume, pentru a ne privi ca într-o oglindă miraculoasă imaginea devenirii şi a ne auzi ca într-un cîntec de demult, ritmul nemuririi pe care dorul nu ne lasă nicicînd a-l uita".

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea*, Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA", sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 noiembrie 1988 Nr. 41—42/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Biblia de la Bucureşti — la 300 de ani de la apariţie

Biblia de la Bucureşti reprezintă „piatra de temelie" în istoria cărţii Duhului Sfînt la români. Apariţia ei marchează biruinţa definitivă a limbii române în Biserică şi totodată afirmarea cu putere a individualităţii poporului român şi a maturităţii sale culturale.

Dacă aceasta a fost importanţa Bibliei de la 1688 pentru limba şi cultura românească, nu mai puţin a fost importantă ea pentru Biserica Ortodoxă Română şi fiii ei credincioşi, care au dobîndit, în sfîrşit, posibilitatea de a putea cunoaşte direct poruncile dumnezeieşti, transpuse în propria lor limbă. Mai ales sub acest aspect al accesului nemijlocit al ortodocşilor români la cunoaşterea întregului tezaur revelaţional cuprins în Sfînta Scriptură constă importanţa cu totul aparte a primei traduceri româneşti a Bibliei. În a doua prefaţă, tocmai lucrul acesta este evidenţiat cu prioritate. Tălmăcirea Bibliei de la 1688 „spre limba cea de moşie a locului, nu spre trufă (fală n.n.) s-a făcut, „ce pentru mîntuirea noroadelor" şi duhovnicească hrană credincioşilor, „ca să cunoască dumnezeieştile porunci şi să să întărească în viaţa cea veşnică".

Dealtfel, chiar din foaia de titlu rezultă că Biblia din 1688 „pentru cea de obşte priinţă s-au dăruit neamului românesc", să fie adică folositoare şi călăuză către mîntuire pentru toţi.

Desigur că şi înainte de apariţia Bibliei de la 1688 românii n-au fost cu totul lipsiţi de posibilitatea de a cunoaşte cuvîntul lui Dumnezeu, în propria lor limbă, fie aceasta chiar şi parţial.

Acum însă, la 1688, li se oferă pentru prima dată românilor posibilitatea de a putea pătrunde fără de nici o piedică în întreg spaţiul de taină al Revelaţiei dumnezeieşti. Momentul acesta poate fi socotit pe bună dreptate „ca un început de eră nouă în cultura românească, în istoria limbii româneşti şi în istoria Bisericii Ortodoxe Române" (Dr. Antonie Plămădeală, Dascăli de cuget şi simţire românească, Bucureşti, 1981, p. 221).

Biblia de la Bucureşti s-a tradus şi s-a tipărit în timpul domniei lui Şerban Cantacuzino, care a patronat lucrarea şi a suportat cheltuielile de tipărire. Din păcate însă nu i-a fost dat domnitorului să vadă Biblia pusă între coperţi. A murit cu 11 zile înainte de a se fi terminat de tipărit ultimele exemplare. El va fi presimţit că sfîrşitul îi este aproape şi de aceea a rînduit ca lucrarea de tipărire să se facă în cea mai mare grabă. Data punerii sub tipar a Bibliei este 5 noiembrie 1687. Primele exemplare au fost terminate în septembrie 1688. Tipărirea tuturor exemplarelor se încheie la 10 noiembrie 1688, cînd începe şi distribuirea. Domn al ţării la acea dată era Constantin Brîncoveanu, „nepot de soră al Măriei Sale, carele după pristăvirea acestui mai sus pomenit domnu, Puternicul Dumnezău den alegerea a toatei Ţări Rumâneşti pre Dumnealui l-au coronat cu domnia şi stăpînirea a toată Ţara Ungro-Vlahiei".

În foaia de titlu a Bibliei se spune că tipărirea s-a efectuat „în scaunul Mitropoliei Bucureştilor, în vremea păstoriei Prea Sfinţitului Părinte Kir Teodosie, Mitropolitul ţării şi exarh laturilor".

Sub ochii lui Teodosie s-a împlinit strădania începută de Coresi pentru introducerea limbii române în Biserică.

Este interesant că prefaţa a doua a Bibliei este semnată nu de către mitropolitul Teodosie ci de către Dositei, patriarhul Ierusalimului, prezent la acea dată în Ţara Românească. Faptul trebuie interpretat ca un semn vădit al influenţei pe care acesta o avea la curtea lui Brîncoveanua şi totodată ca o garanţie a caracterului ortodox al Bibliei.

Un sfetnic apropiat al domnului Şerban Cantacuzino şi al mitropolitului Teodosie, al cărui nume se cuvine pomenit în legătură cu Biblia de la Bucureşti, la tipărirea şi traducerea căreia şi-a adus cu siguranţă aportul a fost stolnicul Constantin Cantacuzino. Nicolae Iorga îi rezervă stolnicului Constantin Cantacuzino un merit chiar mai mare decît l-a avut „domnescul său frate — Şerban Cantacuzino" în tipărirea Bibliei de la 1688. Şi profesorul Virgil Cândea îl numără între colaboratorii de seamă ai traducerii, atribuindu-i şi cele două prefeţe ale Bibliei.

Traducătorii menţionaţi în anexele la textul biblic propriu-zis (prefaţa şi postfaţa) sînt: Gherman, mitropolitul Nyssei Capadociei şi fraţii Şerban şi Radu Greceanu. Despre mitropolitul Gherman ştim că a fost director al Academiei greceşti din Constantinopol, iar mai pe urmă al celei din Bucureşti. Fraţii Şerban şi Radu Greceanu erau originari din satul Greci, din fostul judeţ Vlaşca, de unde şi numele lor de familie. Au fost fiii unui modest proprietar de pămînt şi s-au ridicat prin propriile lor vrednicii.

Cu „meşteşugul tipografiei şi îndireptării cuvintelor rumâneşti s-a ostenit — precum se arată în postfaţă — de Dumnezeu iubitoriul Mitrofan, episcopul Huşilor".

În privinţa izvoarelor folosite de către cei ce au tradus şi tipărit Biblia de la 1688 aflăm din prefaţa semnată de Şerban Cantacuzino că traducătorii „luînd lumină şi dentr-alte izvoade vechi şi alăturîndu-le cu cel elinesc al celor 70 de dascali, cu vrerea lui Dumnezău o au săvîrşit precum să vede".

Rezultă din cele menţionate mai sus că traducătorii de la 1688 au recurs, în lucrarea lor de alcătuire a ediţiei integrale a Bibliei la unele traduceri parţiale româneşti mai vechi, fie acestea tipărituri sau manuscrise. Deşi nu le aflăm pe fiecare indicate în parte, este lesne să ni le amintim. Iorga este convins că printre acestea s-au numărat cu siguranţă: Noul Testament de la Bălgrad (1648), Psaltirea (tot de la Bălgrad) din 1651, Psaltirea în proză şi Paremiile lui Dosoftei, „precum şi atîtea manuscrise vechi care n-au văzut tiparul". Nicolae Cartojan susţine, întemeiat pe propriile cercetări şi pe opiniile altora ca pentru Vechiul Testament un izvor sigur de care s-au folosit traducătorii a fost Palia de la Orăştie. Constantin Solomon, un alt cunoscător în materie, afirmă însă că, din contră, Palia de la Orăştie trebuie socotită mai puţin între textele de care s-au folosit traducătorii Bibliei de la 1688. Pentru Noul Testament, Cartojan susţine că s-au folosit, pe lîngă Noul Testament al lui Simion Ştefan, şi textul Evangheliarului şi Apostolului tipărite la începutul domniei lui Şerban Cantacuzino şi chiar tipăriturile lui Coresi.

Toate aceste texte au fost alăturate cu cel elinesc al celor 70 de dascăli, cum se spune în prefaţă, ceea ce ne face să înţelegem că s-a făcut de fapt o nouă traducere a textului scripturistic, atît al Vechiului cît şi al Noului Testament, folosindu-se pentru aceasta o ediţie a Septuagintei. Limba „izvoadelor vechi româneşti", încărcată cu provincialisme, a impus o nouă traducere, într-o limbă care să fie înţeleasă de românii de pretutindeni şi pentru aceasta era nevoie de un text original de bază. A fost ales textul Septuagintei tipărită la Frankfurt în 1597 sau 1610. Traducerile româneşti anterioare au fost folosite numai pentru uşurarea muncii traducătorilor, care au pornit în primul rînd de la textul original.

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. *Dumitru Abrudan*

ASTRA şi Marea Unire de la 1918

Cel mai de seamă merit al ASTREI, care îi conturează dimensiunile valorii şi semnificaţiei sale în memoria posterităţii, mai puţin cunoscut şi cercetat pînă acum, a fost lupta sa pentru dezvoltarea conştiinţei naţionale, pentru înfăptuirea idealului naţional al unirii tuturor românilor într-un stat naţional unitar. Această virtute trebuie integral relevată pentru cunoaşterea deplină a împrejurărilor istorice în care s-a înfăptuit, prin participarea românilor de pretutindeni, Unirea cea Mare.

Lupta Asociaţiunii pentru revendicarea şi apărarea drepturilor naţiunii române din Transilvania, oprimată şi ameninţată de odioasa politică de deznaţionalizare a regimului austro-ungar, pentru unirea românilor într-un stat naţional nu a fost, astfel, altceva decît acţiune politică, naţională, mărturie a militantismului ei politic, aspect necercetat pînă acum, dar de covîrşitoare însemnătate pentru cunoaşterea şi aprecierea veridică a orientării şi valorii activităţii ei. În acest context istorico-politic, ASTRA, ca şi Academia mai tîrziu, a reprezentat, de fapt, o ripostă dată dualismului, un bastion al luptei pentru unitatea politică, statală. În condiţiile adîncirii asupririi naţionale, faţă de abuzurile şi prohibiţiile de tot felul, se impunea categoric o unică alternativă: „e un interes capital să ne unim cu toţii", cerinţă din care Octavian Goga decantează misiunea cea mai acută a epocii: „întărirea noastră în sens naţional", care trebuia să concentreze energia şi stăruinţele românilor în toate direcţiile activităţii şi luptei lor.

ASTRA şi-a făcut din promovarea idealului naţional o menire de prim ordin, care a călăuzit-o în toate acţiunile şi realizările sale, ea devenind, cu adevărat, un „centru al unirii românilor". Dezideratul unificării politice reprezenta principala raţiune de a fi a ASTREI, gîndită de urzitorii ei, Ioan Puşcariu, Andrei Şaguna, Timotei Cipariu, George Barit etc., însuşită şi promovată de toţi conducătorii şi exponenţii acesteia. El a fost consacrat ca atare de Timotei Cipariu, care, sintetizînd pe un plan mai vast aspiraţiile de unitate ale românilor, îşi încheie memorabilul discurs rostit în adunarea generală de la Braşov, din 1862, cu îndemnul profetic: „Dee cerul ca precum toţi sîntem de un sînge, toţi ne-am îndulcit la sînul maicei noastre cu aceleaşi cuvinte dulci, toţi ne sîntem fraţi... — tot numai una să fim, una naţiune, una limbă, una literatură. Atunci... spiritul naţiunei şi geniul roman va tinde aripile sale peste toţi fiii lui Traian şi va ţine legaţi întru legăturile păcii, frăţietăţii şi ale unităţii naţionale. Aşa să fie în veci!".

Potrivit concepţiei exponenţilor ASTREI, acest ideal trebuie urmărit şi sprijinit în toate domeniile, atît naţional, cît şi social şi cultural, ce se identifică în frontul comun al luptei unitare, pe plan general românesc, pentru emancipare şi unitate naţională.

Conştiinţa unităţii de neam şi de cultură, relevă fruntaşii ASTREI, nu era, însă, o realitate numai a epocii respective, ci se prelungea în trecutul îndepărtat, cînd „Românii de pretutindeni au fost conştienţi de unitatea lor culturală şi că sufleteşte întotdeauna au fost uniţi". La cimentarea acestei unităţi spirituale, în perspectiva desăvîrşirii ei şi pe plan politic, statal, au contribuit marii dascăli transilvăneni, trecuţi în Principate, apostoli ai crezului unităţii, precum şi revoluţionarii de mai tîrziu. „Aceştia — elogia retrospectiv Andrei Bîrseanu — şi alţi tovarăşi de muncă ai lor au contribuit în mare parte la formarea Românieі de azi şi au cimentat pentru totdeauna legăturile sufleteşti între românii din toate părţile".

Produs al evoluţiei istorice — aşa cum îl caracteriza tot Andrei Bîrseanu — „idealul năzuinţelor noastre de un lung şir de ani", moştenit cu pietate, „împotriva tuturor piedicilor fireşti sau meşteşugite, este însuşit şi situat la temelia tuturor întreprinderilor ASTREI, precum şi ale revistei *Transilvania*, avînd drept finalitate: *„unitatea culturală şi trezirea conştiinţei româneşti în mase"*. Ca expresie şi manifestare a conştiinţei unităţii naţionale, acţiunea energică şi complexă a ASTREI, închinată acestor ţeluri, trebuia să se înfăptuiască nu numai *„în tot corpul naţiunii din toate ţările locuite de români"* (s.n.), ci şi *„prin unirea, armonia, simpatia şi concursul tuturor românilor"* (s.n.). În acest fel, ASTRA şi-a asumat, nu fără numeroase riscuri şi sacrificii, o fundamentală îndatorire misionară: „să semene conştiinţa unităţii noastre naţionale şi culturale", pe care a îndeplinit-o cu un devotament patriotic exemplar.

ASTRA, împreună cu celelalte societăţi similare din Arad, Maramureş şi Bucovina, au militat pe toate căile pentru înfăptuirea unităţii politice a tuturor românilor. Toate convingerile, toate străduinţile, toate împliniriile acestor focare de propăşire naţională aveau menirea să pregătească şi să apropie realizarea unui nobil ideal: „cel mai mare bine, ce am fi putut dori: *Unirea politică a neamului nostru*". Aşezînd la baza imenselor sale opere de propăşire naţională acest ideal, precum şi prin consecvenţa slujirii lui, ASTRA a devenit, prin alcătuire şi năzuinţe, întruchiparea însăşi a ideii de unitate, simbolizarea acestui ideal; ea era „expresiunea unităţii noastre naţionale", după cum o caracteriza I. Puşcariu.

Ţelul unificării politice a călăuzit toate preocupările şi întreaga activitate a ASTREI, a dominat înfăptuirile din domeniul social, cultural şi naţional; sub imperiul lui ele dobîndesc o amplă şi solidă motivaţie ideo-

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. *Victor V. Grecu*

Dor de Horea

Mi-e dor de chipul Tău adevărat,
Mîntuitorule de Neam şi Ţară,
Nu cel din lanţuri prins şi înrămat
Cu care ochii noştri se-nvăţară.

De chipul tău — ce vifor de lumină!
Mi-e dor, ca de copilul care-am fost,
Cu fruntea-naltă cît o zi senină
Sub care-şi află moţii adăpost.

Cînd vămile din fluier te mai dor
Şi frunza amiroase a răscoală,
De chipul tău, cel nevîndut, mi-e dor
Şi necuprins de nici o îndoială.

Mi-e dor, nu de făptura ta pribeagă,
De cel zdrobit, mîntuit de împăratul
Cu toate suferinţele-n desagă,
De chipul tău mi-e dor, Adevăratul.

Nicolae Nicoară

CUVINTE DUHOVNICEŞTI

CAPCANELE SMERENIEI

Mulţi dintre cei care s-au luptat să-şi apere smerenia, mereu sub atacurile mîndriei, au căutat cele mai diferite metode şi, uneori, cele mai subtile viclenii, care să învingă vicleniile diavolului. Fiecare şi-a găsit calea lui. O cale bună pentru unul, putea fi nepotrivită pentru altul. De aceea şi sfaturile bătrînilor sînt diferite, fie izvorînd din experienţa lor, fie din cunoaşterea celui căruia îi dădeau sfatul. Uneori calea aleasă, bună, dacă era privită dintr-o anumită perspectivă, se putea dovedi greşită, din altă perspectivă. De aceea toţi au recunoscut că lupta era grea.

În fond pentru ce se ducea lupta aceasta? Pentru purificarea gîndurilor, deci pentru curăţirea sufletului, pentru definirea personalităţii, pentru cucerirea autenticităţii, pentru înlăturarea dedublărilor şi a duplicităţii, pentru obţinerea unui tip de om desăvîrşit, asemănător lui Dumnezeu. Ortodoxia a şi numit procesul acesta un proces al îndumnezeirii omului. Dumnezeu s-a făcut om, pentru ca omul să se facă Dumnezeu, spuneau Părinţii, de la Sfîntul Atanasie cel Mare încoace. Asceza trupului şi a sufletului a fost şi este o astfel de încercare. Ţelul fiind atît de înalt, e firesc ca şi lupta să fie mare.

Cu asceza trupului, cu abţinerea de la îmbuibarea cu hrană şi de la alte abuzuri trupeşti, lupta a fost întotdeauna grea, dar nu imposibilă. Ea a fost cîştigată mai devreme sau mai tîrziu. Lupta cu gîndurile însă, ajungerea pînă la nepătimirea de gînd, durează pînă la moarte. S-a putut alcătui în cele din urmă, din experienţa multora, o întreagă strategie, fundamentată pe cele mai fine observaţii asupra mişcărilor sufleteşti, asupra cauzelor şi dezvoltării lor, pînă cînd s-au putut determina remedii şi mijloace de conducere şi de stăpînire asupra gîndurilor, care i-au asemănat pe oameni cu îngerii.

Se întîmplă însă că nu întotdeauna ceea ce credem noi a fi metoda cea mai bună în lupta cu gîndurile, în vederea eliberării în noi a omului-înger, a unui noi-însine dumnezeiesc, să se verifice a fi cea mai bună cînd o supunem dialogului cu alţii. Cea care ne poate crea, întotdeauna, cele mai mari surprize, e lupta pentru dobîndirea smereniei, lupta împotriva mîndriei, a slavei deşarte, a dorinţei de a fi lăudaţi de alţii şi a fi socotiţi superiori altora, mai buni, mai deştepţi, mai drepţi. Cînd dorim să fim socotiţi şi *mai smeriţi* e cu atît mai rău, căci în smerenie trebuie să cazi, nu să urci, trebuie să te faci neobservat, nu remarcat. Şi-apoi mai vine şi o altă ispită: aceea a pretinsei dorinţe de a fi folositor. Te smereşti pînă la a nu fi folositor altora? Aceasta ar putea fi îndreptăţită numai dacă smerenia ta ar fi folositoare, ca exemplu de modestie, de cumînţenie, de iubire, de preţuire pentru alţii, de rugăciune pentru alţii. Dar şi asta, dacă o ştii, te pîndeşte demonul orgoliului că te faci folositor prin smerenie. Smerenia se aserveşte unui scop şi atunci e pîndită de căderea în artificialitate.

Multă înţelepciune, mult discernămînt multă dreaptă socoteală le-a trebuit sfinţilor ca să găsească întru aceasta calea de mijloc, calea împărătească, spre a nu cădea nici de-a stînga, în păcate, nici de-a dreapta, în virtutea orgolioasă. Au explorat toate posibilităţile. Şi cînd şi-au dat seama că nu merge pe o cale, au schimbat-o cu alta.

Multe sînt capcanele smereniei. Iată una asupra căreia vom medita în cele ce urmează. Unde e capcana: în calea aleasă de monah, sau în cea la care l-a silit guvernatorul?

Era un Părinte sfînt cu viaţa, dăruit lui Dumnezeu şi cinstit printre compatrioţii lui ca o mare celebritate, din pricina ascezei lui. Într-o zi l-a vizitat guvernatorul Iliriei, om înţelept şi prudent, dorind să fie şi mai întărit sufleteşte din întîlnirea cu bătrînul. Bătrînul l-a primit cu cinstea ce i se cuvenea şi, cu smerenie, l-a lăudat pentru felul cum se poartă cu supuşii săi. Apoi, smerindu-se pe sine, i-a explicat îndelung că nu era vrednic de cinstea pe care guvernatorul i-a făcut-o, vizitîndu-l, căci el nu era altceva decît ca vameşul din Evanghelie (Luca XVIII, 13), care nu avea nici îndrăzneala să-şi ridice ochii la cer, din pricina păcatelor sale ascunse.

Guvernatorul i-a spus: *Părinte îmi spuneţi aceste cuvinte din smerenie. Căci ce sînt păcatele Sfinţiei Tale în comparaţie cu păcatele pe care noi le facem într-adevăr?* Încăpăţînîndu-se în smerenia sa, Bătrînul replică: *Nu, te încredinţez fiule că într-adevăr eu sînt un păcătos, cel mai mare păcătos, şi nu am în cap decît un singur lucru, că mă voi duce în iad şi că nu merit să văd faţa Mîntuitorului, ducîndu-mi viaţa aşa cum mi-o duc, în nebăgare de seamă şi în negrijă faţă de cele sufleteşti.* Şi Bătrînul înşira multe alte defecte pe care le avea, şi *„credea într-adevăr în ceea ce spunea"*.

Guvernatorul, înţelept fiind, s-a văzut nevoit să rectifice ceea ce spune Bătrînul despre sine, pentru că nu era singur, şi voia ca cei împreună cu el să se folosească de întîlnire. Se întoarse spre însoţitorii săi şi le dădu, cu voce scăzută, ca să nu fie auzit de Bătrîn, cîteva explicaţii. Bătrînul întreabă ce vorbesc, dar nimeni nu se arătă bucuros să-i dezvăluie. Bătrînul insistă şi atunci unul din însoţitorii guvernatorului i-a spus: *Iată ce ne-a spus Excelenţa Sa: Dacă e aşa cum spune Bătrînul, păcătoşi fiind noi şi fără nădejde de mîntuire, să mergem şi să ne vedem de ale noastre, şi să ne veselim cu cele lumeşti. Dacă pînă şi el, Bătrînul care şi-a trăit viaţa în ascezî şi post, căutînd să placă lui Dumnezeu pînă la această vîrstă înaintată, nu are nici o nădejde, ce să mai zicem de noi păcătoşi ordinari de fiecare zi? Căci e zadarnică orice asceză şi orice virtute, şi nimeni nu poate ajunge la desăvîrşire!*

Auzind acestea, Bătrînul se lovi cu mîna pe frunte şi fu gata să-şi rupă hainele de pe el, şi plîngînd le-a spus: *Nu, fiii mei, aşa ceva nu-i place lui*

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

PETRU HRISOLOGUL, DESPRE PACE

„Fericiţi făcătorii de pace — zice evanghelistul, preaiubiţilor — fiindcă aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei V, 9).

Pe bună dreptate virtuţile creştine nu înfloresc decît în acela care are armonie deplină cu pacea creştină, nici nu se ajunge la numele de fiu al lui Dumnezeu, decît prin numele de făcător de pace.

Pacea este preaiubiţilor, cea care îi dezbracă pe om de robie, îi redă numele de liber, îl mută la Dumnezeu, din rob îl face fiu, din slugă îl face slobod.

Pacea fraţilor este voinţa lui Dumnezeu, plăcerea lui Hristos, desăvîrşirea sfinţeniei, regula dreptăţii, îndrumătoarea doctrinei, păzitoarea moravurilor şi învăţarea tuturor lucrurilor lăudabile.

Pacea este asentimentul rugăminţii, uşurarea necazurilor şi calea uşor de obţinut, împlinirea tuturor dorinţelor celor care cer Pacea este maica dragostei, legătura unităţii şi dovada lămurită a minţii curate, care scoate pentru sine de la Dumnezeu ceea ce doreşte, fiindcă orice doreşte cere şi orice va cere primeşte.

Pacea este păzirea poruncilor domneşti, însuşi Domnul Hristos zicînd: „Pace las vouă, pacea Mea dau vouă" (Ioan XIV, 27), adică în pace vă las pe voi, în pace să vă găsesc, plecînd a voit a da, ceea ce dorea întorcîndu-se să găsească la toţi.

Poruncă cerească este a păzi ceea ce a dat: o vorbă doar, să găsesc ceea ce am lăsat.

A răsădi pacea este din Dumnezeu, a o smulge din rădăcină este din cel rău. Căci precum dragostea frăţească este din Dumnezeu, la fel ura este din diavol, fiindcă scris este: „Cine urăşte pe fratele său, este ucigaş de om" (I Ioan III, 15).

Vedeţi deci fraţi preaiubiţi de ce pacea este iubită şi înţelegerea dorită căci acestea sînt cele care nasc şi hrănesc dragostea. Căci ştiţi după Apostolul că: „Cine iubeşte este din Dumnezeu" (I Ioan IV, 7), deci cel care nu are dragoste este fără Dumnezeu.

Pacea poporului preaiubiţilor este mărirea preotului şi bucuria deplină a păcii este perfecta dragoste a fiilor...

Să păzim aşadar fraţilor poruncile care sînt ale Vieţii... Iubirea dintre toate poruncile este mai preţuită fiindcă atîtea bunuri poate avea (cel ce o are), cîte poate primi.

Înaintea tuturor virtuţilor este mai păzită pacea, fiindcă Dumnezeu totdeauna este în pace...

Să aruncăm deci departe (de noi) certurile, departe gîlcevile, departe blestemele şi fiindcă laţul morţii este limba bîrfitoare şi ipocrită, să aibe grije fiecare în parte de sufletul său ca nu cumva să-l prindă în lanţurile morţii.

Iubiţi pacea şi liniştite sînt toate, încît să fie păstrată şi răsplata voastră şi bucuria noastră, ca Biserica lui Dumnezeu, întemeiată în unitatea păcii, să ţină desăvîrşită învăţătura în Hristos.

Trad. de drd. *Dumitru Bălţat*
P. L. 52, col. 347—348

Biblia de la Bucureşti — la 300 de ani de la apariţie

(Continuare din pag. 1-a)

S-a întîmplat însă ca la numai treizeci de ani de la tipărirea Bibliei lui Şerban Cantacuzino să apară o informaţie care pune în discuţie caracterul veridic al informaţiei de mai sus privind izvoarele folosite de traducători. Această informaţie ne parvine de la un ierarh moldovean. Este vorba de mitropolitul Gheorghe al Moldovei (1723—1730), care a făcut următoarea însemnare pe o carte referitoare la viaţa cuviosului Paisie, publicată la mănăstirea Neamţ: „În zilele lui Ştefan Gheorghe Voevod s-au întîmplat de au mers la mănăstirea Neamţului şi Nicolae Grămăticul, fratele lui Postolache Milescu, căruia i-au tăiat nasul Ştefan Voevod, carele au tălmăcit şi Biblia din limba elinească pre limba românească, cînd au fost la Constantinopol capuchehaia lui Grigorie Voevod, Domnul Ţării Româneşti, pre care scriere o au dat-o şi în tipar Şerban Voevod Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti . . .".

Mulţi învăţaţi români au preluat ştirea şi au formulat un nou punct de vedere în legătură cu traducerea Bibliei de la Bucureşti, în sensul că aceasta n-ar fi neapărat o nouă traducere ci mai degrabă revizuirea altor traduceri româneşti anterioare, care au fost, la Noul Testament — cele amintite mai sus, iar la Vechiul Testament — traducerea spătarului Milescu.

În legătură cu traducerea lui Milescu la Vechiul Testament se pune însă problema de ce n-au menţionat-o de fel Grecenii? Un posibil răspuns ar putea fi acesta: ei nu menţionează în mod expres nici o altă traducere, ci se referă la ele doar în general. S-ar putea ca prin termenul: „alte izvoade vechi" să fie indicată şi traducerea lui Milescu. Din păcate originalul spătarului s-a pierdut. Dacă s-ar fi păstrat, am fi putut compara cele două variante de text: al lui Milescu şi al Bibliei de la Bucureşti.

O şansă de a elucida totuşi problema nu ne lipseşte. În 1915 I. Bianu a descoperit un manuscris al Vechiului Testament pe care l-a predat Academiei Române, fiind catalogat aici cu nr. 4389. Manuscrisul reprezintă copia mult îmbunătăţită, făcută de către un anonim de pe traducerea lui Milescu. Acest manuscris este înzestrat cu un „Cuvînt înainte către cetitori" din care aflăm că de fapt manuscrisul 4389 redă prea puţin din ceea ce a fost **originalul lui Milescu**, care lăsa foarte mult de dorit în ce priveşte exactitatea şi inteligibilitatea. Totuşi manuscrisul acesta este important prin aceea că autorul lui confirmă faptul că Milescu a întreprins într-adevăr o traducere a Vechiului Testament, înainte de traducerea Bibliei de la Bucureşti.

Paralel cu manuscrisul 4389 s-a mai descoperit un altu,l de această dată în Transilvania, la Blaj, deşi provine şi acesta ca şi cel la care ne-am referit mai sus tot din Ţara Românească. Acest al doilea manuscris se află în prezent la Filiala Academiei Române din Cluj-Napoca, înregistrat cu numărul 45.

După susţinerea profesorului Virgil Cândea acest manuscris reprezintă „o copie revizuită a traducerii lui Milescu din Vechiul Testament, copie care din nou revizuită a văzut lumina tiparului la Bucureşti, în 1688". Venind cu amănunte în ce priveşte modul cum a ajuns manuscrisul lui Milescu să fie folosit de către traducătorii Bibliei de la 1688, profesorul Virgil Cândea arată că manuscrisul „a fost colaţionat cu originalul grecesc, completat cu un bogat aparat critic şi transcris definitiv de cîţiva cărturari care întocmesc şi cuvîntul înainte către cititori de la fila 457 şi următoarele. Aceşti cărturari trebuie identificaţi cu „acei dascali ai locului ştiuţi foarte den limba elinească", amintiţi în prima prefaţă a Bibliei de la 1688.

Că şi acest manuscris reprezintă cu adevărat o copie după originalul lui Milescu rezultă din prefaţa sa, unde se spune: „Am scos-o pre limba românească din izvodul lui Necolae cartea aceasta ce să chiamă Biblia". Alte informaţii pe care le putem afla din prefaţa manuscrisului 45 sînt în legătură cu prioritatea traducerii lui Milescu în raport cu celelalte traduceri româneşti, inclusiv Biblia de la 1688. În acest sens găsim menţionat că Nicolae Milescu „a adus traducerea de la elinie la rumânie, nefiind altădată scoasă la rumânie". Apoi ni se dezvăluie şi aceea că Milescu a folosit „un izvod carele-i mai ales decît toate altele, tipărit la Frangofor şi adus foarte bine pre limba elinească şi de disupt cu multe arătări şi cuvinte puse cum le-au tălmăcit alţii". În concluzie, după opinia cercetătorului român, Biblia de la Bucureşti, în ce priveşte desigur Vechiul Testament, este „traducerea lui Milescu de două ori revăzută (odată de autorul anonim al manuscrisului 45, iar altă dată de „dascalii locului", după textul grec urmat de spătar.

Se întîmplă însă ca nici această opinie să nu fie unanim împărtăşită. Dacă cercetătorii care acceptă că într-adevăr Biblia de la Bucureşti ar fi în parte tipărirea traducerii lui Milescu sînt foarte mulţi, nu sînt mai puţini nici cei care acceptă ca întru totul adevărate afirmaţiile cuprinse în prefaţă şi postfaţă cum că Biblia de la 1688 ar fi o nouă traducere, făcută de către cei indicaţi nominal în sursele respective.

Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului este de părere că toate mărturiile de care dispunem „pledează pentru o muncă ceva mai mult decît de copişti din partea Grecenilor. Nu erau ei oamenii — arată Î. P. S. Sa — care să facă doar aşa ceva. Şi nici să-şi însuşească munca altuia în văzul lumii, în văzul traducătorilor manuscrisului 45 şi al lui Milescu însuşi, care trăieşte pînă în anul 1708".

Concluzia care se impune ca cea mai vrednică de crezare este aceea că traducătorii de la 1688 au folosit cu siguranţă traducerile anterioare, inclusiv a lui Milescu. Le-au folosit dar mereu cu textul original în faţă, confruntînd, corectînd, traducînd din nou tot ceea ce nu mai corespundea stadiului de evoluţie a limbii în timpul lor.

Tuturor li se cuvine cinstirea şi laudă pentru acest „monument literar fără pereche" care este Biblia de la Bucureşti din 1688.

CAPCANELE SMERENIEI

(Continuare din pag. 1-a)

Dumnezeu. Căci şi eu şi voi, toţi nădăjduim să obţinem bunăvoinţa lui Dumnezeu, pentru că mila Lui e mai mare decît toate greşelile noastre. Dacă eu v-am spus ceea ce v-am spus, a fost pentru a-mi smeri gîndurile şi pentru a vă preveni să nu vă mîndriţi cu faptele voastre cele bune, ci să rămîneţi în smerenie.

Atunci guvernatorul i-a spus: *Ştiu şi eu aceste lucruri, Părinte, dar te rog, foloseşte-te cu măsură de cuvintele tale smerite şi adaptează-te celor cu care stai de vorbă şi te ascultă, ca nu cumva, aşa cum se întîmplă acum, ascultătorii nu numai să nu se edifice şi să nu se folosească, ci chiar să cadă în disperare şi să sfîrşească prin a lepăda orice grijă de mîntuire. Dacă ne smerim mai mult prin fapte decît prin cuvinte, e bine. Din aceasta pot învăţa şi alţii.*

Bătrînul a înţeles. Cel care povesteşte întîmplarea într-o carte despre cuvintele Părinţilor din pustie, încheie aşa: *Prin harul lui Dumnezeu toţi s-au despărţit, folosiţi sufleteşte, mulţumîndu-şi unii altora şi slăvind pe Dumnezeu".*

Iată cum prin smerenia sa comunicată prin cuvinte, bătrînul i-ar fi putut sminti pe ascultătorii săi laici, dacă guvernatorul, avizat în felul de a gîndi al oamenilor duhovniceşti, nu i-ar fi organizat o „demascare", dîndu-i şi o lecţie: să se smerească mai degrabă prin fapte, decît prin cuvinte: *„Foloseşte-te cu măsură de cuvintele tale smerite".*

Povestitorul ne-a prevenit totuşi că *„Bătrînul credea într-adevăr în ceea ce spunea"*, atunci cînd se descria ca pe un păcătos care nu merita mîntuirea. Cum ieşim acum din dilemă? Era păcătos, sau nu era? Cînd se smerea, spunea adevărul, sau nu? Răspunsul cel mai exact ar fi: nu era păcătos, dar cînd se credea păcătos, spunea adevărul. S-a pus de altfel întrebarea: Cum de în cărţile de spiritualitate, cînd vorbesc despre ei înşişi, toţi sfinţii spun că sînt păcătoşi? E o minciună pioasă? O smerenie convenţională?

Răspunsul nu e uşor. Căci ce ar fi trebuit să spună? Că sînt sfinţi? Sfîntul care ştie, sau care spune că e sfînt, nu e sfînt. Pe de altă parte, cum se împacă declaraţia că sînt păcătoşi, cu adevărul? Preferabilă e minciuna din urmă, adevărului dintîi, mai ales cînd e menită să edifice sufleteşte pe alţii. Dar de fapt nu e minciună. Sfinţii, cînd spun că sînt păcătoşi, se referă la natura omenească păcătoasă. Pe aceasta o au şi ei. Virtual pot păcătui oricînd, înainte de moarte. În acest înţeles, ştiind că pot păcătui, că au o natură care e predispusă păcatului, ei nu mint cînd spun că sînt păcătoşi. Aşa trebuie înţeles cuvîntul lui avva Matoe: *„Cu cît omul se apropie de Dumnezeu, cu atît se vede mai păcătos. De aceea Isaia văzîndu-l pe Dumnezeu se declara mizerabil şi impur".* În preajma lui Dumnezeu natura omenească păcătoasă îşi simte grosierătatea, impuritatea. Tot aşa trebuie înţeles şi avva Sisoe care se ruga de îngerii care veniseră să-l ia, să-l mai lase să se pocăiască!

Bătrînul din întîmplarea cu guvernatorul Iliriei — un anonim — cu aceeaşi conştiinţă îşi recunoştea natura păcătoasă. Dar acestea sînt sublităţi teologice pe care oamenii simpli nu le înţeleg întotdeauna, şi se pot sminti de ceea ce pentru un om duhovnicesc acesta e adevăr de toate zilele. Guvernatorul care era în cunoştinţă de cauză nu s-a smintit, dar i-a fost teamă pentru însoţitorii lui. Şi i-a dat o lecţie Bătrînului: că una e măsura pe care o întrebuinţează cu sine, alta trebuie întrebuinţată cu alţii.

Are şi smerenia capcanele ei!

ASTRA şi Marea Unire de la 1918

(Continuare din pag. 1-a)

logică şi un elan nebănuit. Toate sînt străbătute de fascinaţia aceluiaşi *ideal*, aceleiaşi *tinte*, aceluiaşi *vis*, care sporeşte pasiunea. Invocat simptomatic cu orice prilej, el se relevă programatic şi profetic ca scop suprem, îndrumînd toate străduinţile: „Spre ajungerea aceluiaşi ideal", însufleţind toate apelurile şi îndemnurile: „să nu pierdem nefolosit nici un moment pentru a ne apropia tot mai mult de ţinta pe care o urmărim", întărind credinţa şi nădejdile în realizarea lui: „noi privim întotdeauna şi toţi spre acelaşi soare, care ne încălzeşte viaţa, una şi aceeaşi viaţă, spre acelaşi soare, care ne luminează viitorul, unul şi acelaşi viitor, pentru toţi . . ., *viitorul mai fericit ce-l aşteptăm!"* (s.n.). Subordonate unui singur ideal, aşa cum sublinia Al. Ciura, apreciind începutul de secol, toate înfăptuirile însemnau, în final, tot atîtia paşi înainte „spre *cealaltă* unire care se desluşea acum tot mai clar în minţile oamenilor, prin care „s-a înfăptuit visul de veacuri al Neamului nostru, s-a dat cea mai firească soluţie năzuinţelor noastre politice".

Prin toate aceste principii şi convingeri, ce configurau conştiinţa teoretică a epocii, ASTRA a cultivat şi a propagat o mobilizatoare ideologie a unirii, prin care a pregătit spiritual şi a apropiat înfăptuirea acesteia, antrenînd masele largi ale poporului în lupta însufleţită pentru triumful idealului multisecular.

Făcînd din idealul naţional piatra unghiulară a tuturor străduinţilor şi înfăptuirilor sale, ASTRA a desfăşurat, în scopul împlinirii lui, o activitate intensă şi consistentă, la dimensiuni naţionale, bogat reprezentată prin realizări remarcabile în domeniul social, naţional şi cultural.

Concepută şi organizată în spirit academic, ASTRA a îndeplinit, de fapt, cu cinci ani înainte de crearea Societăţii Academice Române, rolul primei societăţi cu caracter academic pe întreg teritoriul românesc, continuînd şi după aceea menirea unei veritabile academii a Transilvaniei. Ca şi Academia, ASTRA a fost exponentul cel mai de seamă pe plan cultural şi naţional-politic al năzuinţelor poporului român privind realizarea unităţii sale statale.

Unificarea politică, în concepţia exponenţilor ASTREI, trebuia mai întîi pregătită şi asigurată prin unificarea culturii, precum şi a limbii, ca mijloc de vehiculare şi propulsie a unei culturi unitare. În privinţa limbii, ASTRA a desfăşurat, alături de revista *Transilvania*, o activitate energică şi sistematică, pe temeiuri profund ştiinţifice, pentru unificarea şi cultivarea limbii române literare, văzînd în ea unul din „suporturile de căpetenie ale unităţii noastre sufleteşti". Angajată în slujba dezideratului unificării politice, în viziunea promotorilor ASTREI, limba dobîndeşte prestigiul de factor politic hotărîtor pentru triumful idealului naţional, ea fiind chemată, nesocotind graniţele, să contribuie, împreună cu ceilalţi factori, la „dezvoltarea tot mai solidară a conştiinţei naţionale". De aceea opera de unificare a limbii avea o semnificaţie naţională, proclamată categoric de către Cornel Diaconovici, amintind de aprecierile anterioare ale lui Eminescu şi Slavici: „Lucrarea de unificare şi îndreptare a limbei literare este pentru noi o chestiune de deosebită importanţă naţională". Preocupările şi lupta pentru limbă ale ASTREI s-au desfăşurat tot timpul sub semnul acestui imperativ politic, finalitate declarată retrospectiv de Ion Breazu: „Am luptat apoi pentru limbă, pentru că am văzut în ea temeiul de căpetenie al unităţii noastre naţionale".

Emanciparea poporului român prin cultură şi unificarea acesteia în perspectiva unificării politice a fost energic şi consecvent susţinută prin valoroasele iniţiative şi acţiuni ale ASTREI întreprinse în acest scop, care reprezintă merite incontestabile — multe în premieră —, de mare prestigiu şi astăzi: cursuri de alfabetizare, conferinţe şi prelegeri populare, stipendii pentru studii, pentru dezvoltarea industriei, muzee, expoziţii, colecţii de cărţi, broşuri, calendare, „Biblioteca poporală", înfiinţată în 1891, „Biblioteca tineretului", înfiinţarea „Şcolii civile de fete cu internat a Asociaţiunii", premii pentru cărţi şi manuale didactice, înfiinţarea de şcoli poporale la sate etc.

Accesul maselor la cultură a fost sprijinit prin crearea, încă din anul întemeierii ei, în 1861, a Bibliotecii „Astra", prima bibliotecă publică din Transilvania, reprezentînd, deopotrivă, un tezaur al unităţii naţionale şi un factor al luptei pentru unificarea politică. În şirul marilor realizări ale ASTREI se înscrie inaugurarea, în 1905, a Muzeului Asociaţiunii, în palatul propriu al acesteia, icoană fidelă a istoriei şi năzuinţelor noastre naţionale. Un loc singular în cultura noastră, care constituie un alt merit în premiera naţională, reprezintă elaborarea, între 1898—1904, a monumentalei lucrări în trei tomuri, *Enciclopedia română*, sub coordonarea competentă a lui Cornel Diaconovici. O operă de unitate naţională, ea însăşi menită să contribuie la consolidarea unităţii naţionale şi să o apropie pe cea politică.

La împlinirea idealului naţional o contribuţie inestimabilă au adus publicaţiile ASTREI: *Transilvania, Analele Asociaţiunii, Ţara noastră, Revista industrială*, reprezentînd un veritabil catalizator al conştiinţei unităţii naţionale, al voinţei de unitate, în paginile cărora au fermentat şi s-au fortificat marile aspiraţii şi năzuinţe de emancipare socială, de afirmare şi unitate naţională. Programul revistei *Transilvania*, apărută în 1868 şi în care au publicat, deopotrivă, toţi marii scriitori şi învăţaţi de peste Carpaţi, prevedea promovarea idealurilor naţionale, a dorinţei de afirmare naţională, a aspiraţiilor la o viaţă demnă, liberă, spre care îndeamnă încrezător pe cititori: *„Îndemnuri* vrem să fie şi paginile *Transilvaniei*, îndemnuri la viaţă *conştientă* naţională . . ., îndemnuri spre o soartă mai bună, pe care o merităm, dar pe care trebuie să ne-o şi ştim cîştiga". Slujind statornic idealul naţional, în secolul nostru, menirea programatică a revistei era de a fi o „revistă de luptă pentru restaurarea patrimoniului românesc în vechile lui hotare, pentru întărirea conştiinţei de unitate şi solidaritate naţională".

Aportul vast şi hotărîtor al ASTREI la înfăptuirea unităţii politice s-a concretizat prin activitatea despărţămintelor, care au ajuns în anul Unirii la 87 şi 523 de cercuri culturale. Bibliotecile, conferinţele şi cursurile, expoziţiile şi serbările organizate de către despărţăminte, în casele naţionale şi casele culturale edificate de ASTRA, erau tot atîtea vibrante manifestări ale spiritului de solidaritate naţională, ale dorinţei de unire a românilor de pretutindeni într-un stat naţional unitar.

De cea mai mare însemnătate, în seria bogată a acţiunilor unificatoare întreprinse de ASTRA, însufleţite de crezul unirii politice şi consacrate acestuia, au fost adunările generale, adevărate congrese naţionale, care au semănat pretutindeni şi au fortificat credinţa în triumful idealului naţional. La ele au participat, de-a lungul anilor, aproape toţi fruntaşii vieţii culturale, ştiinţifice şi naţional-politice din toate ţinuturile locuite de români, realitate ce oferă o imagine sugestivă şi convingătoare a emoţionantei unităţi de cuget şi simţire pe care aceste adunări o consolidau în fapt, ilustrînd, totodată, ataşamentul şi adeziunea de care ASTRA se bucura în întregul popor român.

Iar la Adunarea cea Mare de la Alba Iulia, ca o încununare a luptei desfăşurate cu cel mai desăvîrşit patriotism vreme de peste o jumătate de veac, în fruntea miilor de astrişti încredinţaţi de locuitorii satelor şi oraşelor se aflau fruntaşii ASTREI: Silviu Dragomir, secretar al adunării, Al. Ciura, Oct. C. Tăslăuanu, Vasile Goldiş — care va face parte din delegaţia aleasă pentru a duce la Bucureşti actul Unirii — şi mulţi alţii, veniţi să consfinţească biruinţa crezului şi visului multisecular.

După realizarea acestuia prin Marea Unire, el va rămîne idealul solidarităţii naţionale, ce va continua să însufleţească întreaga activitate a ASTREI, ca primordială misiune a acesteia, preconizată de preşedintele Vasile Goldiş: „Am credinţa că ea nu şi-a pierdut rostul în noul stat românesc. Ci mai vîrtos socotesc că are nobila misiune să servească încă mai intensiv idealul solidarităţii naţionale. O cred moştenitoarea duhului de la Alba Iulia, după cum fusese în Ungaria moştenitoarea idealurilor lui Avram Iancu".

Aportul ASTREI în anvergura eforturilor prin care s-a realizat Unirea cea Mare reprezintă virtutea supremă a activităţii ei. Sintetizînd însemnătatea acestuia, istoricul Ioan Lupaş, vorbind despre Şaguna, arăta cu privire la lupta ASTREI pentru înfăptuirea idealului naţional: „aceasta alcătuieşte însuşirea ei de căpetenie şi cea mai scumpă".

MORMÎNTUL LUI ION CODRU DRĂGUŞANU

Călătorul şi scriitorul Ion Codru Drăguşanu s-a născut la data de 9 noiembrie 1818, stil vechi, în satul Drăguş din Ţara Făgăraşului.

Era fiul lui Adam Gherman Plăeşu Codrea, „boier plugar de frunte" şi „soldat grănicer".

A urmat şcoala din satul Drăguş, şcoala militară germană din comuna Viştea de Jos, cîtva timp cursurile Colegiului naţional Sf. Sava, condus de Petrache Poenaru, fiind clasificat în clasa a treia — „umanităţi". Pentru a deveni un om cultivat a studiat singur dobîndind cunoştinţe din domeniile: cultural, economic, politic, religios, etc.

„Studiul, lectura şi meditaţia în singurătate îmi fuseseră petrecerea obişnuită" — va mărturisi el mai tîrziu.

Succesul în viaţă şi-l datorează inteligenţei sale sclipitoare, perseverenţei sale, dorinţei de cunoaştere a stărilor civilizate, însuşirii ideilor înaintate ale timpului său, curajului său în a înfrunta toate greutăţile ce i-au ieşit în cale.

Ion Codru Drăguşanu „şi-a apropiat o apreciabilă cultură, datorită contactului direct cu viaţa materială şi spirituală a popoarelor pe care le-a vizitat (Austria, Germania, Franţa, Italia, Rusia, Anglia, etc.)"

A îndeplinit tot felul de ocupaţii: 8-a a Regimentului 1 românesc din Viştea de Jos, muncitor agricol, tîrcovnic, rapsod, practicant al cîrmuirii din Ialomiţa, angajat la boierul Sache din Tîrgovişte, diverse meserii în Bucureşti („am schimbat patru meserii" şi era la a cincea), secretar şi curier al unor „patroni" în călătoriile lor prin Apus, profesor la o şcoală din Ploieşti (1847), inspector şcolar şi vice-căpitan în Făgăraş, secretar al averii grănicereşti din Sibiu (1850).

A participat la viaţa politică, fiind „comisar de propagandă pentru Prahova" în timpul revoluţiei de la 1848 (I. Breazu). După înăbuşirea revoluţiei este arestat şi după ce scapă din arest se stabileşte la Făgăraş. A fost membru în Dieta Transilvaniei (1863).

A activat şi pe linie culturală, fiind vice-preşedinte al Astrei. În activitatea culturală a fost ajutat de mitropolitul Andrei Şaguna. A luptat pentru înfiinţarea de şcoli în Făgăraş, primind fonduri din Ţara Românească.

A cunoscut mai multe limbi: franceza, germana, latina, italiana şi maghiara.

Are lucrări literare, didactice, politice şi traduceri din limbi străine. Printre aceste lucrări enumerăm: „Cuvînt scolastic" (1848), „Rudimentele gramaticei române (Bucureşti 1848), „Sfaturile unui bun părinte pentru fiul său" (1865), „Banditul fără voie" (tipărită la Graz), „O umorească veridică" (1870), „Ziarul mizerului vicar din Wiltschire".

Capodopera sa rămîne însă cartea de călătorii în Europa: „Peregrinulu Transilvanu sau Epistole scrise din ţieri străine unui amicu în patrie, de la anulu 1835 până închisive 1848. Tomul I. Tipăritu şi în provedietura lui S. Filsch" (1865). Această lucrare a fost tradusă şi în limba spaniolă.

La vîrsta de 17 ani părăseşte satul lui şi trece în Ţara Românească. Şi-a iubit tot timpul neamul şi ţara, dovadă această inspirată descriere: „O, ţară mîndră, din care niciînd ieşisem! O, munţi gigantici cu poale verzi întinse, cu brîu negru de brădet şi algi la creştet, desemnaţi de creator în şir regulat, ca o falangă de armată! O, rîuri limpezi şi tu principele apelor transilvane, Oltule! Azi poate vă privesc pentru ultima oară!".

Cu toiagul în mînă, cu putine merinde în traistă şi cu zece dinari în şerpar a plecat „să cerce rotondul lumii".

S-a oprit la Cîmpulung Muscel de unde un spiţer l-a îndrumat la Călăraşi, apoi trece la Tîrgovişte şi Bucureşti.

Constată exodul rural, lumea părăsindu-şi avutul pentru a se stabili în Cetatea de pe Dîmboviţa. „Ţi se sfîşie inima văzînd într-o ţară atît de bună, cum e România viaţa umană în stare atît de mizeră".

Suferind de „dor de ducă" nu scapă ocazia de a călători şi în străinătate. Îşi cumpără un carneţel, pe care-l va transforma într-un adevărat jurnal de bord, în care îşi va nota călătoriile, locurile vizitate şi întîmplările avute între anii 1835—1844. Face parte din suita domnitorului Alexandru Ghica Vodă, care a plecat în apus să-şi caute sănătatea (1838—1839). Cu diligenţa călătoreşte prin Austria şi Italia. Însoţeşte pe prinţul Grigore Ghica în Austria, Germania, Franţa, Anglia (1840). Rămîne fără protector în Franţa, unde îşi va cîştiga singur existenţa (făcînd pe învăţătorul în satul Puteaux, sau pe bibliotecarul în Paris), de unde pleacă în Italia (Neapole 1842). Din Italia însoţeşte o familie rusă prin Europa pînă la Petersburg şi în fine este curierul cneazului Bariatinschi în călătoria lui prin Germania, Franţa, Anglia, Elveţia şi înapoi în Rusia.

Pe bună dreptate Tudor Vianu spune despre Ion Codru Drăguşanu că este „unul din românii cei mai umblaţi, în epoca premergătoare revoluţiei din 1848".

*

Ion Codru Drăguşanu ar fi dorit să fie înmormîntat în cimitirul din Campo Sano din Italia, ca fiind cel mai frumos cimitir din lume.

„Mi-a părut rău că n-am murit, să fiu înmormîntat în acel loc de repaus, doară cel mai frumos de pe faţa pămîntului . . . Nu ştiu dacă poate fi raiul mai frumos".

A murit în Sibiu la 26 octombrie 1884 şi a fost înmormîntat în cimitirul bisericii ortodoxe din Groapă, slujba înmormîntării fiind oficiată de Zaharia Boiu.

Pe mormîntul lui s-a ridicat o cruce de piatră, în stil grecesc cu următoarea inscripţie: „ION CODRU DRĂGUŞANU născ. 1817—1884".

Opera lui, în care, după 25 de ani de la terminarea ultimei călătorii şi-a expus impresiile sale de călătorie făcute în Europa, pe care a cutreierat-o în lung şi lat, în care şi-a arătat „darurile sale de scriitor" şi „incontestabilul său talent psihologic" a rămas uitată. Crucea lui din Cimitirul din Sibiu s-a îngropat, în parte, şi s-a înclinat încît nu se mai putea citi cine este scris pe ea. Prin grija oficiului parohial al bisericii crucea a fost îndreptată şi ridicată din pămînt pînă la nivelul cerut de construcţia sa.

„Peregrinul transilvan" nu s-a răspîndit iubitorilor de literatură, chiar turistică, din cauze filologice din Ardeal din acel timp, care a făcut ca această carte să nu se poată citi (N. Iorga).

Este meritul lui N. Iorga de a fi readus în actualitate „Peregrinul transilvan", republicîndu-o în anul 1910, „în stilul literar de astăzi" cu titlul „Călătoriile unui român ardelean prin ţară şi străinătate, 1835—1844". Vălenii de Munte. (Ediţia a II-a va apare în 1923).

„Peregrinul transilvan" cunoaşte o nouă ediţie în 1942 îngrijită de Şerban Cioculescu, o altă ediţie în 1956 îngrijită şi prefaţată de Romul Munteanu, şi ultima ediţie din 1980 cu o prefaţă şi itinerar bibliografic de Corneliu Albu.

Numele lui a apărut în Istoria literaturii române şi în dicţionare fiind considerat ca scriitor clasic.

Cu ocazia împlinirii a 170 de ani de la naşterea lui, meritã să-i cinstim memoria şi să-i acoperim mormîntul cu florile recunoştinţei.

I. Droc

PĂRINŢII

de *Ioan Alexandru*

Pe dealul Transilvaniei sărac
Părinţii mei cărunţi mi se arată
Ca două stele umblă pe pămînt
Sub cerul blînd de toamnă luminată.

Tata cu dragoste de sărbători
Pline cu grîu, aloe şi cu ceară
De ziua morţilor, între păduri,
Îşi pomeneşte moşii de sub ţară.

Mama îmbrobodită în năfrămi
Pe urma lui cu busuioc în mînă
Opinca scîrţîie în brumă pe mirişti,
Satu-i în cer ca oile în lînă.

Frigul albastru frige pe obraz
Ochii căprui ai mamei lăcrimează
Columba cea de purpură deasupra lor
Îşi leagănă aura la amiază.

(Din volumul „Imnele Transilvaniei")

MĂNĂSTIREA OCĂŞEŞTI — vatră de spiritualitate ortodoxă românească

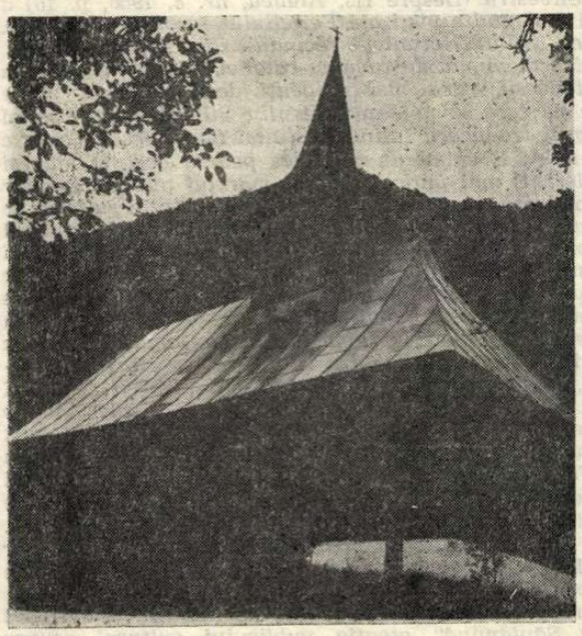

Pe tot întinsul pămîntului românesc, biserici modeste ca însăşi firea poporului nostru, au polarizat în jurul lor toată obştea românească, de la ivirea noastră ca neam sub soare, în timpul marilor migraţii, apoi mai accentuat în zorii celui de al doilea mileniu al erei noastre, cînd în zarea istoriei apar primele organisme prestatale româneşti în spaţiul intracarpatic, cum este Voievodatul românesc al Alba Iuliei, spre finele sec. VIII şi începutul sec. IX, şi cînd e posibil să fi fiinţat o episcopie ortodoxă în centrul acestui voievodat, ale cărei începuturi sînt legate de existenţa Rotondei (biserică bizantină) de la Alba Iulia.

Existenţa unei vieţi religioase la români presupune în chip necesar un aşezămînt episcopal, dependent de care au existat şi vetre monastice, despre care însă nu avem ştire decît tîrziu, către sec. XIV, cînd ne apare pe inscripţia de la mănăstirea Rîmeţi confirmarea organizării superioare bisericeşti, la 1377, în Transilvania şi numele primului ierarh: arhiepiscopul Ghelasie. Netăgăduit, în afara mănăstirii Rîmeţi vor fi existat încă multe alte mănăstiri şi schituri în Transilvania, însă ştirile despre acestea nu au ajuns pînă la noi.

În nr. IX/1985 al Îndrumătorului Pastoral editat de Episcopia noastră, a apărut sub semnătura unui colaborator, materialul „Cîteva mărturii ale continuităţii româneşti pe raza Episcopiei Ortodoxe de Alba Iulia", în care erau prezentate, pe baza unei documentaţii restrînse, care nu epuiza însă lista altor asemenea sfinte locasuri, cum recunoştea şi autorul, mănăstirile şi schiturile care au existat pe raza Eparhiei noastre.

Dar iată că monumentala lucrare a cercetătoarei Ioana Cristache-Panait: „Biserici de lemn şi monumente istorice din Eparhia de Alba Iulia", 1987, lucrare prefaţată de smerenia noastră şi întregită printr-un studiu amplu de specialitate de regretatul profesor Vasile Drăguţ, vine să împlinească lista mănăstirilor şi schiturilor din Episcopia de Alba Iulia, cu informaţia că la Sălciua, în Munţii Apuseni a existat „mănăstirea Ocăşeşti", o vatră de spiritualitate românească, de care ne amintesc inscripţiile de pe o Cazanie a lui Varlaam, care a aparţinut acelei mănăstiri şi care a ajuns apoi bisericii din Sălciua, iar în prezent se află în Depozitul Centrului Eparhial.

Cercetînd exemplarul Cazaniei amintit de Ioana Cristache-Panait în monografia sa, precum şi pe Florian Dudaş în lucrarea privind circulaţia acestei cărţi în Transilvania, aflăm o notare din sec. XVIII, pe o foaie albă de la începutul cărţii:

„Această carte este a mănăstirii Ocăşeşti (un cătun al satului Sub Piatră, azi dispărut, n.n.)".

Sub această însemnare găsim altă inscripţie:

„Această carte este a bisericii de Sub Piatră, Scris-am eu Vasile Ban".

Fila 218 a Cazaniei poartă însemnarea:

„Această sfîntă şi dumnezeiască carte, ce se cheamă Păucenie este a sf. mănăstiri de la Sălciua de Jos, ce se cheamă Ocăşeşti, cumpărată cu bani buni ca să fie vecii vecilor a mănăstirii. Anii 1727".

Mai jos de această însemnare, pe aceeaşi filă, stă scris: „Cînd au fost doi vlădici în Ardeal, Dionisie de la Buda şi Atanasie de la Blaj, 1767—7273" (ultimul an ar indica anii de la facerea lumii).

O însemnare de la jumătatea secolului XVIII pe fila 377, arată că:

„Această carte au cumpărat-o sămînţa Drăguşeştilor şi o au dat pe seama bisericii Sălciua ce o birui să o grijească".

În sfîrşit, ultima inscripţie de pe coperta 3, din 1787, ne spune:

„Scris-am eu Popa Nicolae, erei Dumitru, erei Iacov, erei Damian, erei Simeon, (i)er(o)monah Nuţu, (i)er(o)-monah Toma, erei Andrei, Simion Palaghie, monah E... 1767".

Biserica fostei mănăstiri Ocăşeşti, de lîngă Sălciua de Sub Piatră, în vecinătatea „Hudei lui Papară", a fost aşezată într-un loc de o rară frumuseţe dacă a căzut pradă acţiunii nefaste de distrugere a generalului Bucow, la 1762—1763, împreună cu cele cca 150 mănăstiri şi schituri din Transilvania. Într-o chilie rămasă nedistrusă în întregime, şi refăcută de cei ce au rămas pe loc, au scris pe coperta Cazaniei preoţii şi monahii amintiţi mai sus. De la biserica mănăstirii au rămas Cazania, un Octoih de Tîrgovişte, un Penticostar de Rîmnic şi mai multe icoane preţioase, care se păstrează în biserica ridicată pe locul bisericii vechi, la scurt timp, 1767, vatră monahală care a fiinţat pînă la o dată pe care nu o ştim. Biserica actuală este construită ca şi cea distrusă, din lemn de brad pe fundaţie de piatră, cu pridvor şi cu o frumoasă arhitectură tradiţională, specifică bisericilor de lemn din Transilvania.

Descoperirea existenţei acestei mănăstiri vine să completeze şirul vetrelor de spiritualitate românească ortodoxă din Munţii Apuseni: Rîmeţi, Cib, Lupşa, surori de duhovnicie cu mănăstirea Ocăşeşti din Munţii Apuseni şi cu salba de mănăstiri de pe Valea Mureşului, din care amintim biserica Doamnei (1650) de la Moglăneşti, restaurată în ultimul timp în condiţii optime şi biserica mănăstirii „Sf. Ilie Proorocul", din lemn, ctitorită de patriarhul Miron la Topliţa, pe vatra părintească din cătunul Urseni — Topliţa, alături de care în ultima vreme, în climatul de libertate de care ne bucurăm, soborul mănăstiresc a ctitorit un edificiu pentru Patrimoniul Cultural şi odată cu aceasta o bisericuţă modestă pentru cerinţele curente ale mănăstirii.

† EMILIAN
Episcop al Alba Iuliei

Raporturi istorice, etnice şi demografice în Transilvania (XIII)

În Transilvania, suprimarea oricărei urme de autonomie după înăbuşirea revoluţiei din 1848—1849 a cauzat mari neajunsuri luptei de emancipare naţională a românilor. Principatul a fost transformat într-o simplă provincie imperială, condusă de guvernatori militari. Măsurile luate de Viena se caracterizează printr-o centralizare excesivă, prin legi excepţionale care reprimau orice încercare de nesupunere faţă de regimul absolutist, prin introducerea tribunalelor militare, prin germanizarea vieţii publice, limba germană fiind decretată limbă oficială în stat. La sfîrşitul anului 1849 o hotărîre imperială decreta constituirea Banatului într-o provincie reparată sub numele de „Voivodina sîrbească şi Banatul Timişoarei", iar Crişana şi Maramureşul erau administrate de Ungaria. Orice mnifestare cu caracter naţional sau acţiune de solidaritate şi de simpatie a românilor din Transilvania şi Banat cu fraţii lor din Ţara Românească şi din Moldova era persecutată şi înăbuşită. Promotorul acestei politici extrem de dure a fost ministrul de interne Alexander von Bach.

În pofida centralismului excesiv şi a politicii represive, lupta poporului român din Transilvania pentru apărarea intereselor sale naţionale şi sociale a continuat să se manifeste. Astfel, în petiţia înaintată ministrului de interne la Viena în 1850, fruntaşii românilor cereau „în numele acestui popor, neînţeles şi înrobit de secole, dar ajuns acum la conştiinţa deplină a drepturilor, cît şi a îndatoririlor sale faţă de guvern", luarea unor măsuri ca: revizuirea împărţirii administrative în raport cu interesele şi ponderea numerică a fiecărei naţionalităţi, numirea funcţionarilor publici în funcţie de aceleasi criterii, recunoaşterea folosirii limbii române în toate sferele vieţii publice, încetarea măsurilor represive îndreptate împotriva populaţiei româneşti şi a conducătorilor ei, ajutorarea materială a familiilor sărace şi a celor care au rămas fără capul familiei în vremea revoluţiei. O petiţie semănătoare prezentau împăratului la Viena cunoscuţi fruntaşi români, constituiţi în delegaţie: Avram Iancu, Timotei Cipariu, Aug. Treboniu Laurian, Aron Florian, Vincenţiu Babeş, Simion Balint ş.a.

O urmare însemnată a revoluţiei a fost emanciparea ţăranilor din starea de iobăgie, prin patentele imperiale din martie 1853 pentru Banat, Ungaria, Croaţia şi Slovacia şi din iunie 1854 pentru Transilvania. Patentele urbariale reglementau raporturile între foştii stăpîni feudali şi foştii lor supuşi şi stabileau relaţiile reciproce dintre aceştia şi stat. În prevederile lor intrau şi jelerii, dar tot masele ţărăneşti suportau despăgubirile.

Anii care au urmat după Unirea Principatelor, caracterizaţi prin intensificarea luptei pentru apărarea unirii şi pregătirea premiselor consolidării statului naţional român prin cucerirea independenţei, au fost pentru românii din Monarhia habsburgică anii desfăşurării unor puternice acţiuni ce revendicau cu insistenţă crescîndă drepturi naţionale pentru provinciile monarhiei locuite în majoritate de români. Lupta conjugată a maselor din România şi din teritoriile româneşti stăpînite de Austria avea drept ţel final crearea statului naţional unitar. Slăbirea prestigiului imperiului în urma înfrîngerilor suferite în războiul din 1859 cu Italia şi Franţa (pentru reunificarea Italiei), nemulţumirile crescînde ale popoarelor subjugate, toate împletindu-se cu efectele interne ale crizei economice şi politice care zguduia Europa începînd din 1857, au silit Curtea vieneză să adopte o nouă tactică în problema naţională.

Îndeosebi după 1860, popoarele din sfera de influenţă a Ungariei: românii, sîrbii, slovacii, croaţii, rutenii ridicau cu tărie sporită pretenţii la autonomie, luptînd pe toate căile pentru obţinerea emancipării lor politice şi naţionale, astfel că Viena este nevoită să acorde unele concesii politice. Măsurile adoptate aveau menirea de a obţine sprijinul păturilor conducătoare ale naţiunilor competente ale imperiului pentru salvarea Monarhiei habsburgice de la destrămare. Cabinetul central din Viena flutura formula abilă a federalizării imperiului, soluţie care învăluia într-un nor amăgitor speranţele popoarelor oprimate.

Diploma imperială din 20 octombrie 1860 şi Patenta din 26 februarie 1861 consfinţeau încetarea regimului absolutist şi inaugurarea sistemului constituţional de guvernare; erau consfinţite pentru viitor recunoaşterea drepturilor istorice ale popoarelor din imperiu şi hotărîrile luate de instituiile lor reprezentative, era proclamată egalitatea tuturor cetăţenilor în faţa legii, garantată libertatea religioasă, obligativitatea generală de a presta serviciul militar şi de a plăti impozite, se stabilea modul de guvernare în monarhie. Amăgitoare concesii, care nu urmăreau altceva decît cîştigarea de timp.

În condiţiile noului sistem de guvernare (cînd şi hotărîrea de „unire" a Transilvaniei cu Ungaria, adoptată de Dieta nobiliară de la Cluj în 29 mai 1848, împotriva voinţei poporului român majoritar, a fost abolită), românii sînt solicitaţi la viaţa constituţională a imperiului şi îndeosebi la organizarea politică pe baze noi a Transilvaniei. Aceasta constituia una din cauzele conflictului cu aristocraţia maghiară, căreia nu-i convenea nicidecum participarea românilor la viaţa politică. Acordarea autonomiei Transilvaniei a fost primită cu ostilitate de cercurile reacţionare ale nobilimii ungare, care vor duce o luptă susţinută pentru lichidarea efectelor Diplomei, lucru ce le va reuşi în 1867 prin perfectarea pactului dualist cu Austria. Dovadă — conferinţa de la Alba Iulia din 11 februarie 1861, întrunită pentru stabilirea unei unităţi de vederi între reprezentanţii celor trei naţiuni: română, maghiară şi săsească. Aici, divergenţele de vederi ale reprezentanţilor respectivi au fost atît de accentuate încît s-au dovedit a fi de neînlăturat. Reprezentanţii maghiari încercau să reînvie hotărîrile arbitrare de la 1848, printre care şi unirea Transilvaniei cu Ungaria, pe cînd românii pretindeau o lege care să recunoască drepturi egale naţiunii române cu celelalte şi exercitarea acestor drepturi în proporţia participării la susţinerea statului.

Anii 1861—1863 sînt rodnici în acţiuni politice şi culturale. Se înfiinţează în 1861 „Asociaţiunea transilvană pentru literatura şi cultura poporului român" (ASTRA), cu membrii aleşi din toate provinciile istorice locuite de români. În Maramureş se întemeiază „Asociaţia pentru cultura poporului român din Maramureş", apoi bucovinenii „Societatea pentru cultura şi literatura română în Bucovina". În sfîrşit, după acelaşi model se organizează (în 1862) „Societatea culturală română din Arad".

Corolarul luptei românilor transilvăneni pentru recunoaşterea lor ca naţiune egal îndreptăţită cu naţiunile privilegiate l-a constituit, fără îndoială, în primele decenii de după revoluţia de la 1848—1849, Dieta din 1863—1864, aşa-numita Dietă românească de la Sibiu. Această Dietă a fost formată, în urma alegerilor, din 57 deputaţi români, 54 maghiari şi 43 saşi; un număr neproporţional cu populaţia celor trei naţionalităţi pe care le reprezentau, însă pentru românii constituia o izbîndă. Se recunoştea că formau majoritatea. Apoi, deputaţii maghiari nu mai puteau decide singuri elaborarea legilor. Dar, de la dezbaterile dietale deputaţii maghiari s-au retras, dîndu-şi seama că, neputîndu-şi asigura majoritatea, legile ce vor fi votate vor zdruncina nedreptul sistem prin care-şi asiguraseră pînă atunci puterea şi privilegiile.

În cele două sesiuni ţinute la Sibiu, între 15 iulie—13 octombrie 1863 şi 23 mai—29 octombrie 1864, Dieta Transilvaniei a votat legi importante privind bazele politice şi economice ale principatului. Pentru români prezintă interes deosebit două legi votate şi promulgate în anul 1863 şi anume: „Legea transilvană pentru egala îndreptăţire a naţiunii române", care punea pe picior de egalitate naţiunea română cu maghiarii, secuii şi saşii. În acest fel, naţiunea română şi religia ortodoxă încetau să fie doar tolerate. „Legea transilvană pentru folosirea limbilor în afacerile oficiale" prevedea că „cele trei limbi ale ţării, adică limba maghiară, germană şi română sînt egal îndreptăţite şi comunicaţiunea publică oficioasă".

Dieta de la Sibiu a însemnat astfel momentul finalizării luptei de mai bine de un secol pentru recunoaşterea legislativă a naţiunii române, a limbii şi confesiunilor sale.

Însă transformarea Austriei într-o federaţie de state naţionale începea să pară un risc prea mare pentru Curtea vieneză, zdruncinată puternic la jumătatea deceniului şapte de un nou conflict militar, acela cu Prusia, ceea ce duce la o nouă schimbare a tacticii sale faţă de popoarele supuse. Şi apoi, neînţelegerile dintre naţiunile din imperiu nu s-au ameliorat, iar ungurii făceau tot posibilul pentru zădărnicirea realizării prevederilor Patentei din februarie 1861. Împăratul şi camarila vedeau salvarea imperiului într-o alianţă cu Ungaria, duşmanul de odinioară, de la 1848. Ca urmare a tratativelor dintre împărat şi conducătorii nobilimii maghiare din Transilvania, la care a acceptat în principiu unirea Transilvaniei cu Ungaria, a dizolvat Dieta din Sibiu, dispunînd noi alegeri pentru Dieta din Cluj, aleasă pe baza legii electorale feudale din 1791. Modul în care aceasta a fost compusă, ca şi scopul pentru care a fost convocată — revizuirea legii despre unirea Transilvaniei cu Ungaria, elaborată în 1848 — arătau limpede anularea întregii opere de reorganizare a provinciei, sacrificarea populaţiei româneşti a acesteia, în conformitate cu planurile unioniste croite la Budapesta.

Noua Dietă şi-a început lucrările în ziua de 20 noiembrie 1865, şi, fiind dominată de maghiari, a votat unirea Transilvaniei cu Ungaria, hotărîre confirmată de Dieta Ungariei la 14 decembrie 1865. La 8 iunie 1867, împăratul Francisc Iosif s-a încoronat rege al Ungariei şi a sancţionat legea asupra încorporării Principatului Transilvaniei la Ungaria.

S-a constituit astfel statul dualist austro-ungar. Noua etapă care începea acum pentru viaţa politică a Transilvaniei avea să dureze pînă la 1918 şi era inaugurată prin înglobarea ei din punct de vedere administrativ şi politic la Ungaria, fiindu-i abolită autonomia. Abia de acum, pentru 51 de ani, pînă la 1918, Transilvania intră sub stăpînirea Ungariei, care nici ea nu era, în fond, un partener egal cu Austria în cadrul pactului dualist, întrucît ministerele cheie erau la Viena.

Începe pentru românii din Transilvania cea mai grea perioadă sub raportul existenţei ei ca popor şi de aceea ei vor fi şi protestatorii şi luptătorii cei mai îndîrjiţi împotriva acestui stat hibrid asupritor de popoare.

Arhid. prof. dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviţan*

Românii din Ţara Românească şi Moldova solidari cu marea Răscoală din 1784

În multe din documentele vremii se fac referiri la ştirile care au circulat în timpul răscoalei în legătură cu o posibilă solidarizare a românilor din Ţara Românească şi Moldova cu răsculaţii din Transilvania.

Vorbind de legăturile românilor din cele trei ţări româneşti, Letopiseţul de la Bistriţa (începutul sec. al XVI-lea) conchide că e „firesc să se ajute în momente de grea cumpănă istorică", pentru că o „sfîntă şi strînsă comunicaţiune naţională şi religioasă a domnit şi va domni întotdeauna între românii ardeleni şi între cei ce locuiesc în pămîntul moldovo-românesc" (Gh. Bariţiu). „Nici o frontieră — afirmă contele Szechenyi — nu va reuşi să rupă firul ce-i leagă, prin origine, de patria mamă".

*

În şedinţa din 22 februarie 1785, comisia de judecată a cerut lui Horea şi Cloşca să spună „ce fel de înţelegere au avut cu iobagii din Ţara Românească?" şi dacă „în ceata tumultanţilor au fost şi oameni străini". Răspunsul a fost negativ, dar interesul judecătorilor faţă de astfel de legături n-a fost lipsit de temei. Solidarizarea românilor din cele trei ţări româneşti era posibilă în orice moment, avînd în vedere numărul mare al iobagilor ardeleni emigraţi în Ţara Românească şi Moldova şi sutele de tineri români transilvăneni la studii în Principatele Române. Mulţi se gîndeau să se întoarcă acasă însoţiţi şi de alţi ţărani din Ţara Românească şi Moldova. Unii, se pare, şi-au concretizat gîndurile cum a fost acel Petru Muntean, căpitan de răscoală în părţile Mureşului. Şi ca el, vor fi fost, desigur, şi alţii.

Pentru a preîntîmpina sosirea vreunui ajutor de peste Carpaţi, Iosif al II-lea s-a înţeles cu Sultanul, îngrijorat şi el ca răscoala să nu se propage şi în ţările române.

Dar un ajutor al ţăranilor răsculaţi din Transilvania din partea celor din Principate era posibil în orice moment. La 2 decembrie, Ludovic Siess, într-un raport întocmit la Sibiu. El scria că în acest oraş se auzea că în Ţara Românească se adunau ţăranii şi exista teama ca nu cumva şi aceia să le vină în ajutor celor de aici. La rîndul său, procurorul militar Johann Hiltscher raporta din Sebeş, la 17 decembrie, că, înainte cu 8 zile, fiind la el Popa Gheorghe din Sibişel, acesta i-a spus că armata a avut noroc că a nins atît de des în munte, căci altfel ar fi venit mulţi şi din Ţara Românească.

Se spunea într-o corespondenţă că din Moldova un grup de vreo 600 de ţărani ar vrea să năvălească peste munţi, de la Ghimeş, în scaunul Gheorghieni, unde să se unească cu românii din secuime. S-au luat măsurile corespunzătoare, trimiţîndu-se husari pînă la graniţa Moldovei, dar românii văzîndu-i s-au retras, încît secuii n-au mai găsit pe nimeni.

Cît de înrădăcinată era ideea solidarităţii româneşti, rezultă şi din faptul că, într-un manuscris, Horea era înfăţişat ca fiind însuşi din Ţara Românească.

Adresîndu-se, la 1 decembrie, Curţii din Viena, printr-un text comun, magnaţii refugiaţi la Tg. Mureş, împreună cu nobilimea din comitatul Tîrnavei relatau că se tem nu numai de românii din Transilvania, ci şi de cei din Moldova şi Ţara Românească. În memoriul înaintat contelui Jankovich, la 24 decembrie 1784, de către nobilii din comitatul Hunedoara se insista să se acţioneze cît mai urgent, deoarece în afară de românii transilvăneni, mare este încă numărul lor în Banat, în Ţara Românească, în Moldova, chiar şi în tot Iliricul.

Într-un alt memoriu, din 9 ianuarie 1785, se cerea din nou aplicarea celor mai severe măsuri împotriva răsculaţilor, „cu atît mai mult cu cît pot atrage şi pe fraţii lor din Moldova, din Ţara Românească, din părţile ilirice, din districtul Timişului, din comitatele Arad şi Bihor". Între măsurile de precauţie se cere „să se aşeze miliţie în districtul Haţegului spre Ţara Românească pentru a împiedeca intrarea de acolo a răufăcătorilor. Să se preîntîmpine primejdia şi dinspre Banat".

La 26 decembrie nobilul Ştefan Sigmond din Ciumbrud scrie că intenţia lui Horea era „să unească Ardealul cu Ţara Românească şi fiind toţi români el să le fie principe". Tot din surse nobiliare provine vestea despre titulatura pe care şi-ar fi atribuit-o Horea-Rex Daciae.

Un posibil ajutor al răsculaţilor din partea fraţilor din Ţara Românească şi Moldova l-a îngrijorat şi pe împărat. Într-un ordin adresat, la 13 decembrie, comandamentului general al Transilvaniei a ordonat ca „mai ales Mureşul să fie ocupat, ca răsculaţii nu cumva să poată trece spre Ţara Românească". În perioada reprimării răscoalei, armata a format un puternic cordon spre graniţa cu Ţara Românească. La 7 ianuarie 1785 monarhul dispune ca acest cordon „să fie păstrat ca şi pînă acum".

În ciuda măsurilor împărăteşti, legăturile nu au putut fi împiedecate total. Dovadă sînt mărturiile contemporane cu privire la asemenea legături. Ziarul maghiar din Bratislava pretindea că românii din Banat şi părţile Aradului se gîndeau să cheme în ajutor ţărănimea din Ţara Românească. Iar preotul reformat din Turda afirma în scris, la începutul anului 1785, că „rebelii erau în corespondenţă cu Ţara Românească şi Moldova, de la care aşteptau ajutor", precizînd că pe la începutul acelui an vreo 30.000 de români din Moldova voiau să năvălească în Transilvania, prin pasul Ghimeş, dar au fost opriţi de secui şi de turci. O ştire similară, despre un ajutor din Ţara Românească, era împărtăşită şi de preotul român din Săsciori.

S-a afirmat că Horea „a intrat în legătură cu domnul Moldovei Alex. Mavrocordat, la care a trimis trei delegaţii din Munţii Apuseni", pentru a cere ajutor în oameni. Afirmaţia nu este confirmată de documentele cunoscute pînă acum.

În februarie — precizează raportul lui Jankovich — a fost prins un oarecare Popa Nicolae care se zicea că a fost trimis de corifei în Ţara Românească pentru a cere ajutor.

O atenţie specială acordă presa apuseană legăturilor presupuse sau posibile ale răsculaţilor cu Ţările române. Se suspectează o solidaritate posibilă a românilor de pretutindeni. Încă la 25 noiembrie „Siebenbürger Zeitung" din Sibiu îşi informează cititorii că „grozăviile de acum au fost pricinuite de opt români trecuţi cu paşapoarte sigure din Ţara Românească". După o corespondenţă din Viena, din 20 decembrie, „Journal politique de Bruxelles" scrie că „s-a ţăiat rebelilor retragerea spre Ţara Românească". După alta, din Alba Iulia, 25 decembrie: „Domnul Moldovei a trimis pe graniţă un detaşament pentru a preveni ca vreun supus al său să se alăture rebelilor din Transilvania". „Le Courrier (d'Avignon) în nr. din 8 februarie se arată informat că există pericolul ca răsculaţilor să le vină întăriri din Ţara Românească, răscoala însăşi fiind pe cale să se extindă şi în Ungaria". Ziarul londonez „Courrier de L'Europa" reţine ştirea despre intenţia unui preot ortodox de a aduce ajutor din Ţara Românească răsculaţilor transilvăneni, el fiind adus la Alba Iulia chiar în ziua supliciului celor doi conducători. „Politisches Journa" remarca încă din 1784 că Horea intenţionează a se „uni cu cei de o credinţă cu el, cu românii din Ţara Românească ca împreună cu ei să cucerească Transilvania. „Gazette de France", 1784, publică informaţii despre tulburări şi la graniţa cu Moldova şi Ţara Românească, unele dintre aceste cete de răzvrătiţi refugiindu-se în aceste două din urmă. Unul din sefii lor era Petre Moldovan.

*

Solidarizarea românilor din Ţara Românească şi Moldova cu răsculaţii din Transilvania a fost mai mult posibilă decît reală.

Se poate spune, după cum precizează acad. D. Prodan, ideea de solidaritate generală românească a existat şi s-a amplificat, ca semn al unui suflu firesc, ca o dorinţă, ca o aşteptare din partea românească, ca o posibilitate, ca o teamă din partea adversă.

Legăturile iobagilor răsculaţi cu fraţii din Principatele române sînt dovedite indirect prin măsurile oficialităţii de întărire a pazei graniţelor pentru a împiedeca orice contact şi ajutor între românii de pe cele două versante ale Carpaţilor.

Presupus a fi în legătură cu ţările române, Horea apare drept liderul conştient de misiunea de a reînvia vechiul regat al Daciei, ba chiar al Imperiului roman, primul desteptător al ideii naţionale la români.

Prot. *Ieremia B. Ghita*

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

SIBIU

■ Sîmbătă, 15 octombrie 1988, a avut loc, la Schitul Păltiniș, o ședință de lucru a Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Condusă de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, în cadrul ședinței s-au rezolvat o seamă de probleme curente, ca numiri și transferări de personal, aprobări de devize pentru reparații la unele biserici și case parohiale, aprobări de ajutoare pentru unele parohii mai mici, acordări de burse etc.

În încheierea lucrărilor, Î. P. S. Mitropolit Antonie a îndemnat pe P. C. protopopi să aibă în continuare în atenție specială problema disciplinei, îndrumînd pe preoți să gîndească cît mai „spiritual", cît mai pe linia misiunii și chemării preoțești.

Cu acest prilej, membrii Consiliului eparhial au luat cunoștință de înnoirile care s-au făcut în acest an la așezămîntul Arhiepiscopiei Sibiului de la Păltiniș.

■ Biserica din parohia Bunești, prot. Rupea, jud. Brașov, a împlinit în 1988 o sută de ani, aniversare care a coincis cu înnoirea ei totală: reparații capitale, îmbrăcarea într-o frumoasă haină picturală etc. Astfel împodobită, biserica a fost sfințită de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 16 octombrie 1988, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. Cuv. V. Tohăneanu, starețul Mănăstirii Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus. Răspunsurile au fost date de obștea credincioșilor, la slujba de sfințire și Sf. Liturghie fiind de față și dl. pastor evanghelic din localitate Zink Hans.

În cadrul Sf. Liturghii tînărul monah, licențiat în Teologie, Clement Pop, a fost hirotonit întru diacon.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, au vorbit: P. C. prot. Gh. Opriș (Rupea), care a subliniat importanța momentului, și C. pr. Gh. Lup, parohul local, care a făcut un istoric al parohiei și o dare de seamă asupra lucrărilor săvîrșite.

Un bogat și ziditor cuvînt de învățătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit Antonie, care, după ce a felicitat pe preot și credincioși pentru hărnicia, devotamentul și atașamentul lor față de Biserica strămbună, a zăbovit cu deosebire asupra bisericii, ca locaș de închinare, și asupra rugăciunii, felurilor și rostului ei în viața noastră creștină.

Pentru strădania depusă pe plan pastoral și gospodăresc, C. pr. Gh. Lup a fost distins și hirotesit întru „sachelar", iar C. pr. Gh. Rusu, din parohia vecină Dacia, unde a ridicat și pictat biserica, a fost distins și hirotesit în rangul de „iconom". Acte speciale de apreciere au primit din partea Î. P. S. Sale cu acest prilej: P. Cuv. protos. V. Joantă de la Mănăstirea Brîncoveanu, ca fost paroh și începător al lucrărilor de la biserica din parohia Bunești, precum și dl. epitrop Gh. Pălășan și cîntărețul bisericesc I. Viscrianu.

La agapa care a urmat au toastat: P. C. cons. Gh. Papuc, dl. pastor evangh. lut. Zink Hans, P. C. pr. P. Dumbravă (Brașov), ca fiu al satului, și P. C. pr. pens. D. Bălășcuță, ca fost paroh. La sfîrșit a vorbit Î. P. S. Mitropolit Antonie.

CLUJ

■ *Duminică, 18 septembrie a.c.*, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil, la invitația preotului paroh local și a bunilor credincioși de la Mintiu, prot. Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud, a oficiat slujba sfințirii bisericii de aici și Sfînta Liturghie arhierească.

Cu acest prilej, Î. P. S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură, iar vrednicului preot paroh, Sămărtean Vasile, i-a acordat distincția bisericească de „sachelar", cu dreptul de a purta brîu albastru.

În seara zilei de *sîmbătă, 17 septembrie a.c.*, I. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil, în drum fiind spre parohia Mintiu, a săvîrșit slujba vecerniei în parohia Nimigea de Sus, rrot. Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud. Î. P. S. Sa luînd act cu satisfacție și aprecieri de valoroasele lucrări ce s-au efectuat la Nimigea de Sus — inclusiv edificarta unei frumoase case parohiale cu un nivel, a acordat preotului paroh de aici, Cristureanu Simion, distincția bisericească de „Sachelar", cu dreptul de a purta brîu albastru.

Și aici Î. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

■ *Duminică, 18 septembrie 1988*, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, a oficiat slujba resfințirii bisericii, cu hramul „Sf. Arhangheli" din parohia Maia, filia Răzbuneni, prot. Dej, jud. Cluj. Cu acest binecuvîntat prilej, la sfîrșitul Sfintei Liturghii arhierești P. S. Sa, a rostit un cuvînt de învățătură, cu alese aprecieri la adresa bunilor credincioși de aici și a preotului paroh Moraru Ioan.

■ *Duminică, 23 septembrie 1988*, prin participarea Prea Sfințitului Episcop-vicar Iustinian, s-a sfințit biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" din parohia Căianu Mic, prot. Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud. Biserica de aici a fost renovată capital, iar în interior a fost învești mîntată cu o frumoasă pictură tradițională, în tehnica „fresco". Toate lucrările la biserică s-au executat din jertfelnicia bunilor credincioși și prin purtarea de grijă a harnicului preot paroh Gherghel Alexandru, care pentru merite deosebite pe tărîm pastoral și gospodăresc, la sfîrșitul sfintei Liturghii arhierești, a fost distins și hirotesit întru „iconom", de către P. S. Sa Iustinian, cu dreptul de a purta brîu roșu. Și aici ierarhul a rostit un cuvînt de învățătură.

■ *Sîmbătă, 1 octombrie 1988*, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian a oficiat slujba înmormîntării preotului celib Miholca Gavril la Mănăstirea Nicula, care după o lungă și grea suferință a trecut la cele veșnice.

Iar, *Duminică, 2 octombrie a.c.*, Prea Sfințitul Iustinian a săvîrșit sfînta Liturghie arhierească în biserica parohială din parohia Baba, prot. Lăpuș, jud. Maramureș, cu care prilej a rostit un cuvînt de învățătură.

■ *Duminică, 9 octombrie 1988*, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian a oficiat Liturghia arhierească în parohia Săcel, prot. Turda, jud. Cluj, resfințind cu acest prilej sfîntul lăcaș de cult, care a fost reparat exterior, iar în interior s-a efectuat curățirea picturii existente. Pentru bogata sa activitate pastoral-misionară și gospodărească P. S. Sa a distins și hirotesit întru „iconom", cu dreptul de a purta brîu roșu pe vrednicul preot paroh Popa Ioan. În încheierea sfintei Liturghii P. S. Sa Iustinian a rostit un cuvînt de învățătură.

■ *Luni, 10 octombrie 1988*, în prezența înalților ierarhi, a corpului profesoral și al elevilor Seminarului teologic din Cluj-Napoca, a avut loc deschiderea festivă a noului an de învățămînt 1988—1989 la acest Seminar. Cu acest prilej s-au rostit cuvîntări de către P. C. Sa Arhid. Constantin Bradea — directorul Seminarului și de P. S. Sa Iustinian Maramureșanul.

Sub bagheta prof. Vasile Stanciu, corul Seminarului a prezentat un select buchet de piese muzicale cu conținut religios și patriotic.

■ *Duminică, 16 octombrie 1988*, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil a oficiat resfințirea bisericii din filia Dorna, parohia Aschileu Mic, prot. Cluj, jud. Cluj. La sfîrșitul Sfintei Liturghii a rostit un ales cuvînt de învățătură, după care pentru activitatea rodnică pastorală, Î. P. S. Sa a acordat preotului paroh Șanta Gheorghe distincția onorifică de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roșu. Aceeași distincție de „iconom" i-a fost acordată și preotului paroh Maja Nicolae din parohia vecină. Aschileu Mare, pentru rezultate deosebite în activitatea pastorală.

■ *Duminică, 16 octombrie 1988*, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian a oficiat sfînta Liturghie, în parohia Măhal, prot. Dej, jud. Cluj. Cu acest prilej P. S. Sa a săvîrșit slujba binecuvîntării noii case parohiale, edificată din jertfelnicia bunilor credincioși de aici și prin purtarea de grijă a harnicului preot paroh Roșca Ioan.

500 de ani de existență a bisericii din Feleac — ctitoria voievodului Ștefan cel Mare

S-a scurs o jumătate de mileniu de cînd marele voievod al Moldovei, Ștefan cel Mare, a durat în Dealul Feleacului o frumoasă biserică, la distanța de 7 km de Cluj-Napoca pe șoseaua ce leagă Clujul de Turda.

Încă din veacul al XIV-lea Feleacul, această așezare românească, a jucat un rol deosebit de important în strategia bimilenarei cetăți a Clujului — situată pe malurile Someșului Mic, așa cum o consemnează în analele istoriei antice, geograful grec Ptolemeu.

Potrivit datelor furnizate, pe bază de documente, de Prof. Acad. Ștefan Pascu, *Napoca* — astmenea altor orașe și castre romane — a adăpostit o populație daco-romană, continuîndu-și fără întrerupere viața în milenara așezare de pe Someș. Denumirea de Cluj vine de la cuvîntul latinesc *Clus*, ceea ce semnifică o cetate închisă, o așezare umană, un castru protejat nu numai de ziduri, ci și de colinele ce o înconjurau, ca: Hoia, Lomb și Feleac.

Pentru rolul deosebit — de pază a cetății Clujului — Feleacul s-a bucurat de privilegii speciale din partea puterii centrale, întrucît prin locuitorii săi vrednici ocrotea pe drumeți și negustori și mărfurile acestora, stîrpindu-i pe tîlhari și răufăcători.

Pentru ca trecerea să fie mai bine observată și păzită, s-a decis defrișarea pădurii de pe Feleac, unde, așa după cum mărturisesc documentele vremii, „paznicii drumului, pe la mijlocul secolului al XIV-lea — au durat satul românesc Feleac" (villa Olachorum Felek).

Așa cum s-a amintit, stăpînitorii vremii cu reședința în cetatea Clujului au acordat locuitorilor din Feleac, pentru serviciile aduse, privilegii repetate, culminînd cu privilegiile acordate acestora de marele crai român, Matei Corvin fiul lui Iancu de Hunedoara, născut în Cluj, în anul 1458.

Datorită acestor privilegii excepționale, prin scutirea de dări, satul Feleac și locuitorii lui au putut să beneficieze liber de o dezvoltare firească, creînd aici un centru spiritual și cultural românesc foarte important.

Ca o mărturie vie a acestui fapt stă lăcașul de cult cu hramul Cuvioasa Paraschiva, conservat pînă astăzi, ridicat în anul 1488, cu efortul material și spiritual al marelui voievod și domn al Moldovei Ștefan cel Mare, „viteaz, cuminte și iubitor de țară și de neam", după cum afirmă marele nostru istoric Nicolae Iorga.

Așa ia ființă aici, la Feleac, o reședință episcopală cu prerogative de autoritate spirituală și asupra românilor din Cluj.

Posesor al domeniilor cetății Ciceu — nu departe de Cluj — și a Cetății de Baltă (pe Tîrnava Mică) marele voievod Ștefan, cam în aceeași vreme ctitorește o biserică episcopală și la Vad, din apropierea Dejului.

Eleganta ctitorie din Feleac, construită în stil gotic, s-a săvîrșit în timpul păstoririi arhiepiscopului Daniil. Primul ierarh la Feleac, atestat de documente a fost Marcu, (care a păstorit aici încă din timpul domniei lui Matei Corvin), care a cumpărat pămînt de la preotul român Ladislau din loc. Episcopului Marcu îi urmează în scaun fiul preotului Ladislau, Danciul, cu numele de călugărie Daniil. Este consemnat în documente apoi „chir Ștefan", la 1516, iar în anul 1538 este amintit episcopul Petru. După această dată sînt consemnați la Feleac doar preoți.

Alături de edificiul de cult construit la finea veacului al XV-lea, a existat la Feleac și un alt lăcaș mănăstiresc, încă de la începutul secolului al XVI-lea.

Potrivit informațiilor atestate de documente, biserica Mănăstirii, cu hramul „Sfînta Troiță" din Feleac, era diferită de cea a ctitoriei voievodale, fiind așezată puțin în afara localității, în partea de sud-est pe locul ce poartă pînă astăzi denumirea „La Mănăstire".

Aceste statornice și vechi așezăminte eclesiastice românești, care au deschis drum liber pe Feleac „carelor Iancului" reprezintă pentru noi cei de astăzi și pentru cei ce vor veni după noi argumente și mărturii incontestabile ale perenității noastre pe aceste plaiuri.

Sîntem convinși că în viitorul apropiat prin grija specialiștilor în materie vor fi scoase la lumină alte dovezi legate de „mitropolia de la Feleac", precum și de intensitatea vieții bisericești și culturale de aici, aspecte noi încă necunoscute.

*

Apreciind rolul excepțional pe care l-au avut așezămintele eclesiastice de la Feleac, pentru unitatea spirituală, culturală și națională a românilor din Transilvania, prin ctitorul, ierarhii, cărturarii, iconografii și ostenitorii lor, *în ziua de Duminică, 2 octombrie 1988*, Înalt Prea Sfinția Sa Arhiepiscopul Teofil Herineanu al Vadului, Feleacului și Clujului a marcat cu prezența Î. P. S. Sale, importantul eveniment, resfințind biserica voievodală din Feleac la împlinirea a 500 de ani de dăinuire.

Tot cu acest binecuvîntat prilej Î. P. S. Sa a sfințit un nou clopot pentru biserica voievodală din Feleac, confecționat prin purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Vasile Luțai, care va vesti peste vremi numele ctitorului și al ostenitorilor.

Sfînta Liturghie arhierească a fost oficiată, în prezența credincioșilor de aici și din împrejurimi, pe un podium special amenajat, Î. P. S. Sa fiind înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii arhierești s-a săvîrșit „in memoriam" parastasul comun cu pomenirea după cuviință a ctitorului, ierarhilor și a tuturor ostenitorilor și viețuitorilor — trecuți la cele veșnice — acestui sfînt așezămînt.

Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil și alți vorbitori pr. Ioan Jeler, protopopul Clujului, Dl. Prof. Acad. Ștefan Pascu și preotul paroh Vasile Luțai) au subliniat în cuvîntările rostite cu acest prilej — obligatia noastră a celor de astăzi și a celor de mîine de veșnică venerare a înaintașilor noștri — vrednici și demni ctitori de țară și de lumină, călăuze sfinte de urmat în scurgerea vremii...

Pr. *Liviu Ștefan*

Semnalăm... Semnalăm...

● *Valentin Silvestru* (Despre rîs, *Ateneu, nr. 8, 1988, p. 10) a citit pentru noi mai multe vieți ale Fericitului Ieronim (340—420). Domnia sa îi zice „Sfîntul Ieronim", făcîndu-l din colonel, general, sfînt fiind considerat numai de romano-catolici. Distincția o facem numai noi, ortodocșii, ceva mai exigenți decît catolicii, poate și din motivele pe care le notează Valentin Silvestru. Se știe că* Fericitul *e autorul traducerii latine a Sfintei Scripturi, pe care a numit-o VULGATA. E cunoscut mai ales pentru aceasta, dar și pentru alte scrieri. E mai puțin cunoscut marelui public ca autor al unei* Corespondențe *în care excelează prin portrete satirice de mare virtuozitate (Prostituata, Flecarul, Lingușitorul, Parazitul etc.), cum le consideră F. Cavalera, Charles Favez, Jean Bayet și Valentin Silvestru. Acesta din urmă, parcă încercînd să-l scuze că a putut fi spirit satiric, ironist și zeflemist, le trimite pe toate acestea în prima perioadă a vieții, înainte de a se călugări, în Siria, și înainte de a fi luat la Roma de papa Damasus. Așa va fi fost. E greu însă de crezut că prin călugărie i s-a atrofiat spiritul satiric. Și, la urma urmei, de ce să se fi atrofiat? Spiritul satiric poate fi un bun termometru al moralei. Mai ales cînd e rodul unui discernămînt bine cumpănit, și cînd știe să se întoarcă și asupra sa însuși, precum observă și Valentin Silvestru, citînd din chiar vorbele Fericitului:* „Să nu te crezi sfînt fiindcă-i defăimezi pe ceilalți. Adesea îi învinuim pe alții de propriile noastre păcate și în felul acesta ne vorbim de rău pe noi înșine, cu multă artă".

Autocritica e subtil lăudăroasă prin acest „cu multă artă", *dar dacă era așa, de ce să-l judecăm? Dacă știe ce face, să-l lăsăm să rîdă. Să fie pentru asta numai... Fericit!*

● *Eugen Barbu, desigur cu cele mai bune intenții, ține trează „Săptămînă de Săptămînă" atenția publicului cultural asupra* Epistolarului, *iar Livius Ciocîrlie scrie un substanțial eseu asupra* Jurnalului de la Păltiniș *(Viața românească", LXXXIII, 6, 1988 sub titlul „Inițierea în dispariție", p. 23—29). Și alții își mărturisesc, în multe reviste, devenirea întru Noica, descoperindu-l și fixîndu-l din ce în ce mai sigur, ca pe un moment de referință în cultura filozofică românească.*

● Comori ale spiritualității românești la Putna, *este un volum semnat de Claudiu Paradais, în Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, cu un Cuvînt înainte de P. F. Patriarh Teoctist. Dincolo de valorile muzeistice care sînt prezentate cu competență de specialist, un mare număr de pagini sînt dedicate rolului cultural al mănăstirii în istorie. Se vorbește de atelierele de broderie, de orfevrărie și icoane, de copierea de manuscrise cu ferecături și miniaturi, de școala de grămătici, de bolniță de școala de muzică psaltică și de o școală superioară de teologie (sec. XVIII).*

Prezența la Putna și în carte a lui Ștefan cel Mare face lectura emoționantă, iar evocarea lui Eminescu, Slavici, Ciprian Porumbescu, Mihail Kogălniceanu, A. D. Xenopol, printre marii iubitori ai Putnei, îl poartă pe cititor în vremi de sfinte amintiri care cresc inima oricărui român care își iubește trecutul. Prin grija și osîrdia P. F. Patriarh Teoctist s-a ridicat și desăvîrșit acolo, înviată la o nouă viață, și Casa domnească *a lui Ștefan cel Mare, care ni-l aduce pe marele domnitor mai aproape de noi, în iubire și închinare. Drept grăiește poetul Ioan Alexandru în postfață, numind locul:* Eterna Putnă!

● *Eugen Simion în* „Tema jurnalului" *(Ateneu, 7, iulie 1988, p. 6), încheie trei coloane atractive — ca orice pagină de jurnal inteligent — cu denunțarea* „unui autor manierat, civilizat, care, în public, mă salută ceremonios și-mi dă dedicații flatante pe cărțile sale, iar în particular...". *Delicat, nu-i dă numele. Se știe el! Dar să nu fie mîhnit Eugen Simeon. Toți avem parte de asemenea... amici manierați și civilizați. Se știu ei!*

● *Citesc de Vasile Gogea „Nouă teze despre D. D. Roșca" (Astra, XXI nr. 3, 1987, p. 11). Teza a 8-a:* „D. D. Roșca traducea Hegel și, în aceeași perioadă, Bagdasar traducea Kant, Mircea Florian — Aristotel, Blaga — Goethe... Prima generație europeană din cultura noastră punea, cu eroism, bazele pentru o europenizare a întregii culturi".

Cînd scrii faci cultură; cînd traduci faci mai ales operă de cultură. Cei mari de dinaintea noastră, iată, au făcut și una și alta. Au adus Europa la noi acasă, ca să creștem odată cu ea. Fără Europa nu i-am fi înțeles nici pe ei. Acum trebuie adusă lumea întreagă. Radioul, televiziunea, avionul, ziarele, au făcut lumea mai mică. E important și cine o aduce, cînd e vorba de cultură, ca să ne-o aducă așa cum e ea. Numai mari oameni de cultură pot face opere de cultură, la nivelul creatorilor.

● *E remarcabil cît de inteligent și de actual știe Constantin Sorescu să-l citească pe străromânul Ioan Cassian chiar dacă, nu din naivitate, ci din rațiuni de dreaptă socotează atribuie filozofului* „înflorirea discursului cu trimiteri miticobiblice!" *(Tomis, XXII, 4, 1987:* Un scriitor al memoriei regresive: Ioan Cassian).

● *Viitorul aparține acelora care vor ști* „să alieze sentimentul cu rațiunea", *care vor poseda* „multă știință" *și* „multă iubire". *Dimitrie Merejkovski, citat de Ioana Mustață într-un eseu intitulat „Permanența modelelor" (Luceafărul, XXX, 36, 1987, p. 8 cu urmare). Autoarea se mișcă dezinvolt printre mari modele culturale și de viață, precum Don Quijote, Hamlet, Mîșkin, Faust, Ulyse, Eneas...*

● *Prin străduința și cu binecuvîntarea P. S. Emilian s-a retipărit la Alba Iulia „BUCOAVNA" din 1699, facsimile și transcriere, cu valoroase studii introductive semnate de P. S. Emilian, Dr. Iacob Mârza, pr. dr. Dumitru Călugăr, pr. prof. dr. Teodor Bodogae, dr. Alin Mihai Gherman, dr. Eva Mârza și dr. Anton Goția. După NOUL TESTAMENT de la Bălgrad (1648) reeditat tot în anul acesta, cu prilejul împlinirii a 340 de ani de la apariție, și tot prin grija P. S. Emilian, BUCOAVNA de la Bălgrad se înscrie într-un program de reeditări critice, menite să constituie fapte de cultură de mare importanță, redescoperind generației prezente iubirea de neam, de limbă și de credință strămoșească a înaintașilor de pe aceste meleaguri, începători în multe cele de trebuință luminării poporului.*

Bucoavna *e primul* Abecedar românesc *din Transilvania. Pe el se învăța carte, dar se preda în același timp și religia, în forma ei străveche, ortodoxă, în condițiile asaltului străin de a ne rupe de noi înșine și a ne înfeuda stăpînilor vremelnici.* Bucoavna *a fost, în intenția alcătuitorilor, și o carte de rezistență și de luptă.*

Reeditarea e nu numai un omagiu meritat, ci și o datorie de conștiință și recunoștință față de înaintași la vreme înțelepți. Păcat că Kir Atanasie a căzut repede după aceea în ispită! Bucoavna *a rămas însă a noastră. Îi felicităm pe cei care au readus-o la lumină.*

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Diac. prof. Dr. *Aurel Jivi* — redactor adjunct; Arhid. *Gheorghe Papuc*, Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu* — membri; tehnoredactor: Diac. *Ezechil Oancea;* corector: *Pr. Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă P. O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66.

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2 Taxa poștală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 15 noiembrie 1988 Nr. 43—44/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Cuvîntarea istorică a lui VASILE GOLDIŞ la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918

De numele lui Vasile Goldiş se leagă cîteva memorabile fapte de care e bine să ne aducem mereu aminte. Îl ştiam ca pe reprezentantul de seamă al înfăptuirii Unirii celei Mari, dar iată că în scurgerea timpului îl redescoperim ca pe un mare lider naţional şi ca pe un apreciat gînditor progresist, capabil să scruteze implicaţiile multiple ale unui imperiu anacronic, pentru a releva astfel situaţia românilor transilvăneni împilaţi şi dorul lor de eliberare naţională. În marile bătălii care au culminat cu aceea pentru unire se vădesc calităţile sale de tactician şi de strateg al luptei naţionale, de organizator şi finalizator al acţiunilor concret practice. Toate aceste calităţi îl permit să aprecieze corect raportul de forţe şi să tragă concluzii juste în problemele vitale pentru naţiuena sa. Gîndirea lui exprimată în istorica cuvîntare festivă şi solemnă ţinută la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, se ridică la dimensiuni ideatice europene.

Adresîndu-se Măritei Adunări Naţionale, Vasile Goldiş schiţează în cuvinte alese istoria dramatică, dar eroică a poporului român de-a lungul veacurilor. Îi subliniază obîrşia şi trecutul şi-i admiră trăinicia prin vreme. În această frămîntată istorie apare clipa strălucitoare a faptei lui Mihai Viteazul, care prin braţul puternic al geniului său a îmbogăţit pentru naţiunea română largul orizont mondial cu atîtea mari sacrificii umane şi materiale dar cu biruinţa ideii de unitate naţională. Pe baza acestei raţiuni, naţiunea română din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş „aleargă în braţele dulcei sale mame . . ."

Subliniind această necesitate vitală, Vasile Goldiş conchide astfel: *„Naţiunile trebuiesc liberate. Între aceste naţiuni se află şi naţiunea română din Ungaria, Banat şi Transilvania. Dreptul naţiunii române de a fi liberată îl recunoaşte lumea întreagă"*. Dar libertatea acestei naţiuni înseamnă *„Unirea ei cu Ţara Românească"* deoarece unirea românilor într-un singur stat este cea mai firească pretenţiune a civilizaţiunii. În cuvîntarea solemnă se evidenţiază drept argument istoric, printre altele, continuitatea poporului român din Transilvania, dreptul său inalienabil de a păstra în continuare această preţioasă moştenire — teritoriul străbun. Multe din ideile sale posedă forţa generalizatoare şi expresivă a aforismelor, şi numai alura lor retorică le face să nu se încadreze genului, ele rămînînd totuşi, valori intrisece, independente, căci gîndirea autorului lor e mereu în concordanţă cu realitatea. Drept urmare, însăşi perspectiva asupra Europei contemporane antrenată în lupta acerbă a marilor puteri capitaliste pentru supremaţie şi hegemonie, i s-a înfăţişat ca o caracteristică esenţială, în funcţie de care a judecat, a gîndit şi a elaborat viitorul naţiunii sale.

În încheierea discursului său, Goldiş nu uită însă să atragă atenţia că *Unirea* tuturor românilor într-un singur stat numai atunci va fi statornică şi garantată prin istoria viitoare a lumii, dacă va răspunde tuturor îndatoririlor impuse prin noua concepţie a *„civilizaţiunii, prin duhul vremilor noi"*. În faţa Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia, Vasile Goldiş a subliniat cîteva din ideile pentru care omenirea a luptat în epoca postbelică şi anume libertatea naţională, egalitatea socială şi cooperarea internaţională bazată pe libertatea şi egalitatea naţională, neamestecul în treburile interne, renunţarea la forţă şi ameninţarea cu forţă, avantaj reciproc. Patriotul român se arată permanent preocupat nu numai de asigurarea libertăţii naţionale, ci şi de respectarea drepturilor naţionalităţilor conlocuitoare în cadrul noului stat român, din care se desprinde umanismul şi încrederea sa în civilizaţia umană, convingerea fermă că organizarea unui stat democratic şi realizarea egalităţii în drepturi a tuturor cetăţenilor sînt şi trebuie să fie o operă de civilizaţie.

Nu numai discursul ci şi toate punctele din Rezoluţie, par gîndite cu voce tare, spre a fi ascultat şi auzit: Goldiş avea în permanenţă, în faţa sa, chiar şi cînd ele nu erau prezente, mulţimile; dorinţa lui e să argumenteze, să explice şi să convingă. Liantul cel mai trainic şi puternic, compasiunea pentru cei aflaţi în suferinţă, i-a asigurat dragostea şi simpatia acestora. Poporul îi apare în toată măreţia şi frumuseţea sa morală ca depozitar al idealurilor sfinte şi ca o chezăşie a biruinţelor viitoare; patria reprezintă, în concepţia sa, destinatarul prim al gîndurilor, năzuinţelor şi împlinirilor sale politice. Libertatea şi unitatea ei i-au devenit noţiuni cu valoare de simbol şi de program totodată. Cuvîntarea lui cuprinde ca o sinteză aprecieri însemnate în legătură cu bilanţul istoric al ultimelor decenii.

La capătul enunţării unor asemenea idei, semnificativă în această incursiune apare şi evocarea de către Vasile Goldiş a adunării de la Blaj din 3—5 mai 1848, prilej de demascare a adevăratei feţe a monarhiei habsburgice, politica acesteia de asuprire a popoarelor, de învrăjbire a lor în scopul perpetuării dominaţiei sale asupra acestora. Crezînd în promisiunile mincinoase ale acestuia, arată Goldiş, *„împăratul ne-a înşelat"*. Austro-Ungaria „ne-a ferecat şi ne-am trezit că numai credinţa în noi înşine, în neamul nostru românesc ne poate mîntui. Să jurăm credinţă de aici înainte numai naţiunii române, dar tot atunci să jurăm credinţă tare civilizaţiei umane". Jurămîntul de credinţă pe care Goldiş îl cere generaţiei sale faţă de naţiunea română este o expresie a patriotismului său fierbinte şi o chemare înflăcărată adresată contemporanilor de a considera apărarea intereselor naţionale, indisolubil legată de susţinerea intereselor naţionalităţilor conlocuitoare, de promovarea prieteniei între popoare şi a păcii în lume.

(Continuare în pag. a 2-a)

Prof. dr. *Gheorghe Şora*

Calendar de inimă

IZVOARELE, FLUVIILE ŞI ADUNAREA LOR ÎN MAREA CEA MARE:

BIBLIA DE LA BUCUREŞTI 1688—1988

Anul 1988 e un an în care se rotunjesc nişte amintiri istorice scumpe inimii fiecărui român.

Se împlinesc 340 de ani de la traducerea şi tipărirea, pentru prima oară integrală, a *Noului Testament* de la Alba Iulia — Bălgradul de odinioară — pe vremea şi prin osteneala mitropolitului Simion Ştefan, ajutat de Silvestru, fost egumen la Govora.

Se împlinesc 300 de ani de la urcarea pe tronul Ţării Româneşti a unuia din cei mai iubiţi dintre domnitorii noştri, Constantin Brîncoveanu, intrat în folclor şi aproape rînduit de popor printre sfinţi, pentru cumplitul sfîrşit de care a avut parte, el şi cei patru coconi ai lui, sub securea barbară a unui sultan călău. În vremea lui a fost pace în ţară mai mult de un sfert de veac, în toată domnia lui de 26 de ani!

Nu prea era obişnuită istoria noastră cu un asemenea lung răgaz de pace! În acest timp a înflorit, ca niciodată pînă atunci, arta şi cultura, şi s-a desăvîrşit stilul brîncovenesc în arhitectură, rămas pînă astăzi model de frumuseţe românească.

Se împlinesc 300 de ani şi de la moartea lui Şerban Cantacuzino, cel care a iniţiat traducerea şi tipărirea celei dintîi *Biblii* complete în româneşte. Implicit, se împlinesc aşadar, şi 300 de ani de la apariţia acestei *Biblii*. Asupra acesteia din urmă ne vom opri îndeosebi în cele ce urmează.

Se mai numeşte *Biblia de la 1688*, şi *Biblia de la Bucureşti*, şi *Biblia lui Şerban Cantacuzino*. Toate sînt adevărate, dar în istoria Bisericii şi în cultura românească, prevalează din ce în ce mai mult denumirea de *Biblia de la Bucureşti*. Cîteva lucruri se cer cu necesitate amintite în legătură cu ea, cu regretul de a nu putea spune tot ceea ce ar trebui să spunem, dacă ne-ar îngădui spaţiul.

1. *Biblia de la Bucureşti* este un moment de culme şi de răscruce în evoluţia limbii române. De aceea urmînd pe Iorga, pe Călinescu şi pe alţi mari interpreţi şi autori de sinteze şi orientări în istoria dezvoltării poporului şi a culturii române, ea este numită astăzi în toate Istoriile literaturii, Bisericii şi culturii în general, *„monument literar fără pereche"* (Iorga). Ceea ce a însemnat *Biblia lui Luther* pentru limba germană (Călinescu), sau versiunea *King James* pentru limba engleză, aceea a însemnat *Biblia de la Bucureşti* pentru limba română. Aşa era epoca în secolul al XVII-lea, şi tot aşa a fost şi mai înainte, şi va mai fi şi după aceea, că limba ca instrument de cultură s-a exprimat şi s-a desăvîrşit îndeosebi prin încercarea ei în traducerea textelor sacre. Cine cunoaşte aceste texte, ştie că traducerea lor nu era nici simplă, nici uşoară.

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ

Pomenirea dreptcredinciosului domnitor român Constantin Brîncoveanu

S-au împlinit, în toamna acestui an, trei secole de la urcarea pe tronul Ţării Româneşti a domnitorului Constantin Brîncoveanu, personalitate proeminentă a vieţii politice, culturale şi bisericeşti a poporului nostru, martir al credinţei şi al legii noastre strămoşeşti.

Spre a cinsti după cuviinţă acest moment aniversar, la iniţiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în ziua de 28 octombrie 1988 a avut loc o slujbă de pomenire a ilustrului voievod, la biserica Sfîntul Gheorghe-Nou din Capitală, unde se află mormîntul său.

Ceremonia s-a desfăşurat în prezenţa Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, însoţit de P.S. Episcop *Gherasim* al Rîmnicului şi Argeşului, P.S. Episcop *Epifanie* al Buzăului, P.S. Episcop *Nifon Ploieşteanul*, vicar patriarhal, părinţii consilieri de la Administraţia Patriarhală şi de la Arhiepiscopia Bucureştilor, profesori de la Institutul teologic şi de la Seminarul teologic din Bucureşti.

Au participat de asemenea preoţi şi credincioşi din Capitală.

La orele 9,30 s-a săvîrşit slujba Sfintei Liturghii, de către P.S. Episcop Nifon Ploieşteanul, vicar patriarhal, în fruntea unui

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. *Dumitru Soare*

CUVÎNTAREA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST LA BISERICA SF. GHEORGHE NOU DIN BUCUREŞTI (Vineri, 28 oct. 1988)

Ne aflăm în faţa unui „mormînt mut" fără inscripţie în care, de la 1720 odihnesc rămăşiţele pămînteşti ale voievodului Constantin Brîcoveanu (1688—1714), care şi-a încheiat domnia primind cununa de martir pentru credinţă şi legea noastră strămoşească dimpreună cu cei patru fii ai săi. Aşa cum pe lespedea de pe mormîntul lui Ştefan cel Mare de la Mănăstirea Putna, nimeni n-a mai cutezat să încrusteze în marmură data trecerii la cele veşnice a nebiruitului apărător al fruntariilor ţării Moldovei — fiindcă Ştefan n-a murit, tot astfel piatra frumos împodobită, aşezată în taină la 1720 pe acest mormînt de către devotata şi zdrobita de durere, Doamna Marica, fără a se mai scrie numele Brîncoveanului. Dar şi fără aceasta mormîntul a păstrat şi adeverit la vreme potrivită prezenţa celor pămînteşti din personalitatea marelui domnitor plecat către cele veşnice.

Înainte de a zugrăvi epoca şi locul în istoria noastră a acestui mare ctitor de neam şi de ţară, am dori să subliniem în primul rînd importanţa deosebită, covîrşitoare pe care o reprezintă comemorarea de astăzi pentru Biserica şi poporul român.

Împlinirea a trei sute de ani de la urcarea pe tron a voievodului Constantin Brîncoveanu o săvîrşim în ctitoria sa din Bucureşti, biserica Sfîntul Gheorghe, aflată în curs de restaurare, fapt datorat în mare măsură celui de-al doilea ctitor, fericitul întru pomenire patriarhul Ius-

(Continuare în pag. a 2-a)

Ziua Învierii

Să tacă tot trupul
că nu-i mod prin cuvînt
s-audă cum duhul se urcă în sînge
asemenea sevei în muguri
prin rădăcini din adînc.

Ard focuri în jurul Cetăţii
de sfîntă durere şi slavă
lumină din lumina nestinsă
a dorului dorit —
o flacără imensă se-nalţă către stele:
— „Deşteaptă-te române . . ."
. . . sorocul ţi-a sosit!

Cu capul purtîndu-şi pe braţe
Viteazul Mihai pătrunde-n Cetate
încremenite pietrele asudă-n ziditi,
văzînd al voievodului vis, rodind
ca bobul de grîu din propria-i moarte.

Sub al Furcilor Deal
pe cîmpul său, Horia cu Cloşca şi Crişan
un zvon de fluier ascultă
din depărtare, tot mai aproape
soseşte al Munţilor Crai
Iancu Avram. E noapte . . .
şi nu-i somn fără vise
în care prin sînge părinţii retraşi în copii
revin,
aprinzîndu-le-n inimi
vechi doruri neîmplinite de ei
cît timp au fost vii.

O vreme soseşte, a vremilor toate
cînd cerul s-ar sparge, pămîntul ar arde
de nu i s-ar face Nedreptăţitului
odată şi odată
Dreptate.

Bat clopotele în Transilvania
Străpungînd marginile zării
IULIA-ALBA, împodobită de cer ca o Mireasă
e gazdă şi martoră, sacru locaş al ÎNVIERII.

Visul şi pohta ce pohtit-a Mihai
ca un strigăt la cer
înălţat din adîncuri
cuprinde tot neamul daco-roman
reînviată pasărea Phönix
după pustiitoarele vînturi.

Să tacă tot trupul
că nu-i mod prin cuvînt
s-audă cum duhul se urcă în sînge
asemenea sevei în muguri
prin rădăcini din adînc.

Înflorind veşnicia prin valuri de sînge,
curgînd neîntrerupt
din părinţi întru noi
nu e putere să poată înfrînge
urmaşii unui întreg neam
de martiri şi eroi.

Tărîmul acesta din care
seva îmi trag
mai mult decît viaţa
şi-a ochilor lumină
e bunul de pe lume
din toate cel mai drag.

În El mi-e tata, mama
de neamul nostru-i plin
ni-e leagănul şi hrana
prin Trupul Lui trăim
de cînd e lumea, lume
noi tot în El ne ştim

Jurăm cu dreapta
pe Vatra străbună şi sfîntă
Unirea — Cea — Mare
în IULIA-ALBA făcută
ca propriul suflet
în noi s-o purtăm,
cît timp deasupra-ne fi-va
un cer cu soare, stele şi lună
ROMÂNIA românilor,
de-a pururi
întreagă s-o dăm!

Pr. Gheorghe Pop

Sfîntul Proclu — la Sfîntul Andrei cel întîi chemat —

. . . Astăzi Andrei, după ce l-a găsit pe Domnul ca pe comoara cea strălucită, a strigat către Petru, fratele său: Am găsit pe Mesia.

O dragoste frăţească fără de margini!

O schimbare a ordinii firesti!

După Petru, al doilea a intrat în viaţă Andrei, şi mai întîi decît Petru a fost vînat (de Domnul) pentru Evanghelie.

Am aflat — a zis — pe Mesia.

O, cuvînt cu totul minunat, fericit şi norocos al descoperirii vestei celei bune.

Am aflat — a zis — comoara; fugi Petre, de tăierea împrejur cea deşartă, leapădă haina cea zdrenţuită a legii, aruncă jugul literei; toate acestea leapădă-le ca pe ceva foarte mic, şi întoarce-ţi ochii de la cele prezente ca de la nişte vise; Betsaida (lasă-o) ca pe un sat neînsemnat, năvodul ca pe un instrument al sărăciei, corabia, ca o locuinţă a naufragiului, arta pescuirii ca o agitaţie fără de folos, peştii ca pe o negustorie a lăcomiei pîntecelui, pămîntul ca pe o mare înviforată . . . Ierusalimul ca pe un mormînt al profeţilor celor mulţi . . .

Am găsit pe Mesia, pe care L-au vestit mai înainte proorocii, pe care îl arătase mai înainte Legea.

Am găsit comoara Legii, fugi Petre, de lipsa cuvintelor.

Am găsit pe Mesia pe care-L prevestiseră mai înainte, semnele, pe care-l văzuse Miheia pe tronul slavei, pe care Isaia (l-a văzut) şezînd pe Serafimi, pe care Iezechiel l-a văzut pe heruvimi, pe care Daniil l-a văzut pe deasupra norilor, pe care Nabucodonosor l-a văzut în cuptorul cel de foc, pe care Avraam l-a primit în cortul său, pe care Iacob nu l-a slobozit pînă ce nu l-a binecuvîntat, căruia Moise i-a văzut spatele în munte.

Pe Acesta l-am găsit, născut din veşnicie, şi arătat în cele din urmă, pe comoara a cărei bogăţie nu poate fi estimată, bogăţie ce nu poate fi furată, de curînd găsită.

Am găsit pe Mesia care se tîlcuieşte Hristos.

Mulţi unşi (hristoşi) au fost, dar toţi s-au supus morţii.

Avraam a fost uns, dar s-a risipit şi el în mormînt, Isaac uns, dar amintirea lui doar în oase, Iacob uns, dar s-a adăugat şi el morţii, Moise uns, dar nu ştim nici locul unde a fost îngropat, David uns, dar toţi au fost jefuiţi de moarte, toţi s-au făcut robii ei.

Însă Unul (este) Hristos, cel deofiinţă cu Dumnezeu din milostivire făcut om care pîntecele Fecioarei l-a pecetluit prin naşterea Sa şi izvoare de tămăduiri a făcut din pescari, Aceluia (să fie) puterea şi împărăţia şi stăpînirea şi mărirea împreună cu Cel preacurat şi deofiinţă şi deoputere al Lui Părinte şi Prea Sfîntului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

P.G. 65, col. 825—827

Trad de drd. *Dumitru Bălţat*

(Continuare din pag. 1-a)

Evident, nu traducerile ne-au creat limba. Noi, românii, aveam şi pînă la ele doinele, baladele, colindele, încărcate de metafore de mare subtilitate şi frumuseţe, născute din întîlnirea de inimă şi de minte a românului cu natura, cu cosmosul, cu sinele şi cu destinul său şi al lumii. Să ne aducem aminte numai de acel: *„soarele şi luna mi-au ţinut cununa"*, din eterna noastră *Mioriţa!* Dar prin traduceri, care înseamnă comparaţie şi cu alte limbi, limba îşi exersează capacitatea de a se ridica la noi posibilităţi de exprimare, se străduieşte să se şlefuiască, să găsească în ea însăşi resurse ca să poată spune totul, şi să spună frumos, coherent, inteligibil.

Pînă şi în vremea noastră traducerile obligă la descoperirea unor noi valenţe proprii limbi. Cu atît mai mult s-a întîmplat aceasta în vremurile de demult. A putea spune, e problemă de limbă. A putea spune *frumos*, e a face din limbă, limbă literară. E ceea ce va reuşi *Biblia de la Bucureşti*, şi va marca astfel începutul literaturii române culte. Nici în traducerile din secolul nostru ale Bibliei n-am găsit expresii mai frumoase pentru unele pasaje — şi nu puţine — decît cele din *Biblia de la Bucureşti*. Limba română a dovedit că poate fi şi ea limbă sacră!

Primele încercări de traduceri din Biblie au fost mai vechi. Fragmentele rotacizante din Maramureş numite convenţional *Codicele Voroneţean, Psaltirea Şcheiană, Psaltirea Voroneţeană, Psaltirea Hurmuzachi* ş.a., vin din secolele XV, XVI şi, poate, şi mai de demult. A venit apoi Filip Moldoveanu la Sibiu *(Tetraevanghelul slavo-român,* 1550) şi apoi, masiv, marele diacon cît un patriarh ecumenic al culturii, Coresi, la Braşov, cu tot ce ştim că a făcut în sec. al XVI-lea. Şi apoi fiul său Şerban, şi alt diacon, Marian au alcătuit *Palia de la Orăştie* (1582), adică *Vechiul Testament* incomplet, dar valoros chiar şi numai prin cele două cărţi pe care le traduc şi le tipăresc), se pare, tipărită în Banat.

Secolul al XVI-lea provoacă o replică viguroasă din partea secolului următor. *V-am înţeles*, par a zice cei din secolul al XVII-lea. *Mulţam! Vă vom urma. Din multe izvoare s-a născut fluviul, şi fluviul nu mai poate fi oprit.* Şi a urmat Simion Ştefan cu întreg *Noul Testament* (1648) şi cu o *Psaltire*, (1651), ambele tipărite la Bălgrad.

Şi, de îndată, fluviul izvorît din Transilvania, şi-a îndreptat un mare braţ spre Moldova, tăind Carpaţii Răsăriteni cu mare uşurinţă. Una cu Transilvania era şi Moldova. Cum era şi Banatul. Români erau peste tot. Fluviul ducea aceeaşi limbă, spre un pămînt cu aceeaşi limbă. Nu pătrundea în ţară străină. Era pe vatra lui. Mitropolitul Dosoftei tipăreşte două *Psaltiri*, prima la Iaşi (1669), iar a doua — suprem salt de calitate — o traduce în versuri (Uniev, 1673). Se naşte astfel cel care va fi considerat *„primul poet cult român"* (G. Ivaşcu, Al. Elian, Eugen Barbu ş.a.). Încă o *Psaltire* mai apare tot la Iaşi (1680).

Limba se trezea într-un elan abia stăpînit de *„a se revărsa în potop nou de cuvinte"*, cum va zice inspirat Al. Mateevici. Un alt moldovean, Spătarul Nicolae Milescu, traduce în acelaşi secol tot *Vechiul Testament*, rămas în manuscris şi, din păcate, pierdut. Două copii prelucrate după traducerea lui, au ajuns totuşi pînă la noi: ms. 45 (Cluj-Napoca) şi ms. 4389 (Bucureşti).

Şi tot atunci, ca printr-o înţelegere anume, un alt braţ al fluviului străbate Carpaţii şi spre sud. În 1683, Teodosie Veştemeanul tipăreşte o *Evanghelie* şi un *Apostol*.

Şi-apoi, toate braţele se varsă dintr-odată într-o Mare şi alcătuiesc împreună *Biblia de la Bucureşti*, Biblia completă, prima Biblie românească, întreagă, tipărită, în anul 1688.

2. Între specialiştii care conjugă util exigenţa cu imaginaţia, există mai de mult o controversă cu privire la traducătorii *Bibliei de la Bucureşti*. Postfaţa indică drept traducători pe *Fraţii Radu şi Şerban Greceanu*. Mai este pomenit episcopul grec Gherman de Nisa, şi episcopul Mitrofan al Huşilor, viitor al Buzăului, acesta din urmă ca tipograf şi, probabil corector deşi rolul său nu se va cunoaşte niciodată exact, pînă cînd nu vom şti cu precizie ce înţelege el prin precizarea de la sfîrşit, că a fost *„îndreptării cuvintelor româneşti ostenitoriu!"* Serban Cantacuzino, iniţiatorul lucrării, spune în prefaţă că a încredinţat traducerea *„despre o parte"* unor dascăli *„cunoscători foarte"* de limbă elinească (Gherman de Nisa şi alţii „care s-au mai întîmplat"), iar *„despre altă parte, unor ai noştri oameni ai locului"*.

Controversa începe de aici: cine sînt aceşti *„ai noştri oameni ai locului?"* Numiţi în chip expres, sînt doar fraţii Greceanu şi Mitrofan. Atît. Criticii mai noi cred însă că *Vechiul Testament* din *Biblia de la Bucureşti* e cel tradus de Spătarul Nicolae Milescu, iar *Noul Testament*, cel tradus de Simion Ştefan. Aceasta din urmă nu se susţine chiar cu tot dinadinsul, pentru că există diferenţe multe între el şi cel din *Biblia de la Bucureşti*. Argumentul principal în favoarea utilizării traducerii Vechiului Testament de către Milescu, ar fi introducerea în *Biblia de la Bucureşti* a unui tratat bănuit a fi al lui Iosif Flavius, sub titlul: *Pentru singurul ţiitoriul gînd*, tălmăcit modern: *Despre raţiunea dominantă*, text care există şi în traducerea lui Milescu. Alt argument ar fi o însemnare a mitropolitului Gheorghe al Moldovei (1723—1730), peste vreo 35—40 de ani de la eveniment, cum că traducerea lui Milescu *„au dat-o şi în tipar Şerban Voievod Cantacuzino"*. Pe de altă parte Nicolae Iorga credea că Stolnicul Constantin Cantacuzino şi-a avut şi el partea lui de contribuţie, ba chiar exagerează pînă la a-l crede *„adevăratul autor . . . al marei întreprinderi"* (Ist. Rom. VI, 1938, p. 366—367).

Nu vom dezvolta aici argumentele *pro* şi *contra ale* controversei. Ea poate fi găsită, pe scurt, în cartea noastră *„Dascăli de cuget şi simţire românească"* (1981, p. 217—241). Mirarea noastră pornea acolo de la faptul că în afară de *Fraţii Greceanu*, nimeni nu mai este indicat cu numele printre traducători. Şi rămînem la această mirare, pentru că nu ne îndoim de onestitatea celor care au patronat traducerea şi tipărirea: domnitorul Şerban Cantacuzino, patriarhul Dositei al Ierusalimului care scrie una din prefeţe, Teodosie Veştemeanul, Fraţii Greceanu, Mitrofan al Hu-

Biblia de la Bucureşti 1688—1988

şilor şi . . . Constantin Brîncoveanu. Căci o parte din tiraj s-a tipărit sub domnia acestuia din urmă, care schimbă şi foaia de titlu, adăugînd că traducerea s-a iniţiat *„sub îndemnarea"* sa, în calitate de mare Logofăt. Constantin Brîncoveanu era prieten cu Nicolae Milescu şi ar fi putut repara nedreptatea pe care, eventual, i-ar fi făcut-o Şerban Cantacuzino lui Milescu, pe care nu-l prea avea la inimă, dar postfaţa din tirajul Brîncoveanu rămîne neschimbată: sînt menţionaţi ca traducători tot numai Fraţii Greceanu. Şi să nu uităm: Nicolae Milescu trăia încă. Va muri în anul 1708. Ar fi avut 20 de ani la îndemînă ca să protesteze, sau să spună undeva măcar un cuvînt despre contribuţia lui. Căci nu se poate imagina că n-a ştiut, sau că n-a văzut *Biblia de la Bucureşti*.

Tragem de aici concluzia că Fraţii Greceanu au fost traducătorii, după Biblia greacească de la Frankfurt (1597), dar aceasta nu exclude faptul de a fi avut în faţă şi toate traducerile anterioare, parţiale, ale Bibliei, cum era şi firesc şi obligatoriu. Toate eforturile anterioare le-au fost folositoare, dar au făcut si multe îndreptări acelor texte. Limba română exersată în secolele anterioare le-a fost cunoscută. Ei au ales din ea ceea ce era actual, au menţinut, au corectat, au îmbunătăţit, au făcut o sinteză, luînd ca bază, cum spun toţi specialiştii, limba din spaţiul Bucureşti-Tîrgovişte, socotind-o cum s-a şi dovedit, pe înţelesul tuturor românilor, de pe tot spaţiul etnic şi lingvistic românesc.

Noi credem că, în felul acesta, controversa care e fără ieşire, fiindcă argumentarea se bazează mai mult pe deducţii, îşi găseşte cea mai dreaptă şi adevărată soluţie.

Biblia de la Bucureşti e o operă de elaborare, dar se menţionează cei care au operat optiunile ultime şi au finalizat textul. Cînd, în 1936, Gala Galaction, Patriarhul Nicodim Munteanu şi prof. Vasile Radu au făcut o traducere a Bibliei, aşa-zisa *Biblie Miron (Cristea)*, n-au adăugat printre traducători nici pe Fraţii Greceanu, nici pe Milescu, deşi au folosit din plin şi osteneala lor, şi a înaintaşilor lor.

3. *Biblia de la Bucureşti* este, aşadar, o sinteză lingvistică a tuturor paşilor făcuti, în toate cele trei provincii româneşti, de-a lungul veacurilor, spre desăvîrşirea limbii. Toate traducerile anterioare, parţiale, au fost riuri spre marele fluviu şi spre Marea cea Mare. De aceea această Mare, *Biblia de la Bucureşti*, a fost destinată *„la un întreg norod . . . românilor* (muntenilor) *moldovenilor şi ungrovlahilor* (transilvănenilor), *spre limba cea de moşie a locului"* (prefaţa patriarhului Dositei). Ni se pare extrem de importantă, si chiar mai mult, emoţionantă, această destinatie a ei către un *„întreg norod"*, şi justificarea faptului prin comunitatea *„limbii cea de moşie a locului"*.

Cînd această prefaţă e atribuită lui Constantin Cantacuzino (Iorga, ş.a.), ideea s-ar putea să nu fie lipsită de temei. Cărturarii noştri cei mari — printre ei şi Stolnicul — au ştiut dintotdeauna că românii de pe tot spaţiul lor lingvistic erau de un neam, erau un singur popor. *Acest lucru l-au ştiut desigur absolut toţi românii, nu numai cărturarii lor.* Cărturarii au fost doar cei care au spus-o în scris. Ei au avut însă la temelie ştiinţa lor, simţirea unui întreg popor şi, acest lucru, nu trebuie uitat, şi limitat doar la cîteva conştiinţe de învăţaţi!

4.Prezenţa în *Biblia de la Bucureşti* a tratatului *Pentru singurul ţiitoriul gînd* (Despre raţiune dominantă), socotit un Comentar la Macabei şi plasat chiar după III Macabei la încheierea *Vechiului Testament*, e importantă din multe puncte de vedere. Virgil Cândea a scris o carte despre aceasta (1979). Noi vom accentua două lucruri.

Mai întîi faptul că un tratat filozofic şi-a putut găsi loc într-o Biblie românească. E dovada convergenţelor creştinismului ortodox românesc din sec. al XVII-lea cu umanismul apusean, şi a faptului că am fost, la acea vreme, sensibili la idei înnoitoare, cum era aceasta, tradusă dintr-o Biblie apuseană (Frankfurt (1597). E un semn de deschidere şi de dorinţă de sincronizare cu cultura din afara spaţiului nostru.

Evident, nu trebuie să mergem atît de departe şi să exagerăm, încît să credem că traducătorii Bibliei s-ar fi gîndit la un umanism de tipul aşazisului *iluminism* sau *iluminism de mai tîrziu*, deşi şi acesta şi-a avut nuanţele lui, la unele din ele clericii noştri aderind fără rezerve, ca şi cei din epoca *Bibliei de la Bucureşti*, la scara lor. (A se vedea cartea mea despre Lazăr-Leon Asachi, traducătorul *Logicii* lui Condillac). Să nu uităm că tratatul *Pentru singurul ţiitoriul gînd* era tradus dintr-o Biblie, şi că era un comentariu religios, la o carte religioasă, un comentariu etnico-filozofic eliberat de interpretări arbitrare şi înscris în canoanele gîndirii raţionale, corecte. Ceea ce e foarte mult! Gîndul, adică raţiunea, e decretată stăpînitoarea *„Patimilor"*, a afectelor, şi normă de reglementare a vieţii sufleteşti.

În al doilea rînd, vom accentua faptul că, la acel sfîrşit de secol al XVII-lea, limba română se dovedeşte aptă pentru receptarea unei astfel de lucrări, cea dintîi lucrare filozofică în limba română. Limba română a găsit în ea însăşi suficiente resurse pentru a exprima idei înalte, filozofice. Nu vor fi ele întotdeauna cele mai potrivite dar, ceea ce e important, e însăşi îndrăzneala de a purcede la o astfel de traducere. Şi nu se poate spune că traducătorilor le-a lipsit imaginaţia şi capacitatea de a manevra astfel cuvintele cunoscute, încît să redea sensurile noi, uneori pline de savoare. Cînd ne gîndim însă că procesul nu va fi cu totul diferit nici la începutul secolului al XIX-lea (vezi trad. lui Condillac, la care ne-am referit) deşi evident evoluat, ne vom da seama cît de important a fost acest început din secolul al XVII-lea!

*

Biblia de la Bucureşti a circulat pe tot spaţiul românesc, de îndată ce a apărut. Ea a primit, dar a şi dat. Şi de îndată ce a apărut, a început să dea, să fie ea însăşi izvor. A răspîndit limba ei în toate casele, de la toate altarele şi de pe toate amvoanele.

Biblia de la Bucureşti a uşurat enorm procesul reintroducerii limbii române în cultul Bisericii noastre ortodoxe române. Ea a stimulat, fără îndoială, şi explozia culturală din vremea lui Constantin Brîncoveanu, ai cărei exponenţi principali au fost Antim Ivireanul şi Stolnicul Constantin Cantacuzino.

Biblia de la Bucureşti a fost carte de religie, dar a fost şi carte de lectură şi, mai ales, *carte de conştiinţă*. Prin ea, s-a trezit, s-a încălzit, s-a propagat, s-a proiectat într-o speranţă vie spre unitate, credinţa românilor în ei înşişi şi în destinul lor, aceea care îi va aduna într-o zi sub un cer al lor, al tuturor.

Aceasta s-a şi întîmplat acum 70 de ani, la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, cînd se încheia, toamna tîrziu dar se încheia, un proces început în primăvară, care reunea pe toţi românii la un loc, aşa cum mai fuseseră doar într-un trecut rămas adînc în istorie, dar niciodată uitat. Această uimitoare ţinere de minte românească s-a alimentat mereu şi din graiul comun care, în *Biblia de la Bucureşti*, se rotunjea pentru totdeauna, exprimîndu-i pe toţi, vorbind pentru toţi şi chemîndu-i pe toţi în jurul ei, ca în jurul unui foc sacru, veşnic arzînd, menit să ţină trează, dulce şi frumoasă" pentru veşnicie, *Limba română!*

Din AGENDA Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST

■ *Vineri, 14 octombrie a.c.*, în prezenţa a numeroşi credincioşi veniţi de pe toate meleagurile Moldovei, P. F. Patriarh Teoctist, înconjurat de P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor, şi P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, a săvîrşit Sfînta Liturghie la Catedrala mitropolitană din Iaşi, cu prilejul zilei Cuv. Paraschiva, ale cărei sfinte moaşte împodobesc acest aşezămînt. La sfîrşit a ţinut cuvîntul de învăţătură şi a binecuvîntat credincioşii care au luat parte la slujbă. Cu acest prilej a fost şi hirotonie de diacon şi preot.

■ *Duminică, 16 octombrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist împreună cu P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor a oficiat slujba sfinţirii Bisericii Mănăstirii Sihăstria, din judeţul Neamţ, după care, pe un podium special amenajat în incinta mănăstirii a oficiat Sfînta Liturghie în prezenţa unei mari mulţimi de credincioşi şi a săvîrşit hirotonii de diacon şi preot dintre părinţii mănăstirii. P. F. Patriarh Teoctist a acordat rangul de Protosinghel P. Cuv. Ieromonah Dr. Daniel Ciobotea, Consilier patriarhal. Au vorbit Prea Cuvioşii Arhimandriţi Ilie Cleopa, Victorin, starețul Mănăstirii, P. S. Episcop Eftimie şi P. S. Patriarh Teoctist.

■ *Luni, 17 octombrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist împreună cu P. S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor a participat la deschiderea festivă a cursurilor pentru noul an şcolar 1988—1989 la Seminarul Teologic de la mănăstirea Neamţ. După cuvîntul P. C. director Pr. Mihai Vizitiu, P. S. Episcop Eftimie şi P. F. Patriarh Teoctist au dat îndrumările cuvenite profesorilor şi elevilor Seminarului. După-amiază P. F. Sa a vizitat şantierul de lucrări pentru reconstrucţia bisericii din localitatea Victoria, comuna Stăuceni, judeţul Botoşani, dînd îndrumări pentru buna desfăşurare a lucrărilor, care au ajuns în faza de începere a picturii murale, vizitînd apoi Mănăstirea Vorona.

■ *Joi, 20 octombrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Peter Henn, vice-preşedinte al Fundaţiei „Pro Oriente" şi directorul firmei de maşini tipografice „Bruder Henn" de la Viena, Austria. La primire a fost de faţă P. C. Sabin Verzan Consilier patriarhal.

■ *Vineri, 21 octombrie a.c.*, P. F. Patriarh Teoctist a luat parte la festivitatea de deschidere a noului an universitar 1988—1989 la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, cu care prilej a rostit un cuprinzător cuvînt de început de an şi a instalat pe noul rector, P. C. Pr. Dr. Dumitru Popescu, căruia i-a acordat „Crucea Patriarhală".

■ *Joi, 27 octombrie a.c.*, prăznuirea Sf. Dimitrie cel Nou, ale cărui Sfinte moaşte se află la Catedrala patriarhală, P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sfînta Liturghie, înconjurat de PP. SS. Episcopi Timotei al Aradului, Nifon Ploieşteanul şi Roman Ialomiţeanul, iar la sfîrşit a ţinut cuvîntul de învăţătură, binecuvîntînd credincioşii care au luat parte la slujbă.

Bisericile din Europa la a IV-a întîlnire

Între 28 septembrie—2 octombrie 1988 a avut loc la Erfurt în Republica Democrată Germană cea de a patra întîlnire dintre Conferinţa Bisericilor Europene (C.B.E.) şi Consiliul Conferinţelor Episcopale Europene romano-catolice (C.C.E.E.=Consilium Conferentiarum Episcopalium Europae). Au luat parte toţi preşedinţii C.B.E. şi membrii Comitetului Consultativ C.B.E. din ţările europene. Au coprezidat: Î. P. S. Mitropolit al Leningradului Alexei (din partea C.B.E.) şi E. S. Cardinalul Carlo Maria Martini, Arhiepiscop al Milanului (din partea C.C.E.E.). Întîlnirea a cuprins mai mult de 1000 de persoane şi a avut loc la Mănăstirea augustiniană din Erfurt, aceea în care şi-a început viaţa monahală Martin Luther în anul 1505. A stat aici pînă în anul 1511, deci şase ani.

Întîlnirile dintre C.B.E. şi C.C.E.E. au intrat în tradiţia vieţii religioase europene. Important e faptul că e o întîlnire în care C.B.E., alcătuită numai din ortodocşi şi protestanţi, se întîlneşte cu C.C.E.E., alcătuită numai din romano-catolici. Este deci un prilej ecumenic de întîlnire a tuturor celor trei mari familii creştine din Europa care, altfel, nu au o organizaţie prin care să-şi exprime puncte de vedere comune. Cele trei întîlniri anterioare au avut loc la Chantilly 1978, (Franţa) Logumklöster, 1981, (Danemarca) şi Riva del Garda, 1984, (Italia).

Tema de la Erfurt, gîndită, analizată şi tratată de toţi participanţii, a fost una din cererile din rugăciunea „Tatăl nostru": *„Vie Împărăţia Ta"*. Au prezentat referate: Prof. dr. Dumitru Popescu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, prof. Bruno Forte (rom. cat.) din Neapole. Italia, D-na Jean Mayland (anglicană), din York, Anglia, şi cei doi Copreşedinţi.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat la lucrări, luînd de mai multe ori cuvîntul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, în calitate de Preşedinte al Conferinţei Bisericilor Europene.

Cardinalul Martini a citit o lungă scrisoare din partea Papei Ioan Paul al II-lea care a spus că tema *„e în centrul speranţei, rugăciunilor şi acţiunilor fiecărei conştiinţe creştine"*. Papa constata în scrisoarea sa că a crescut angajamentul ecumenic al Bisericilor, în vremea noastră, şi că trebuie ca toţi să lupte pentru a depăşi trecutul dureros de separaţie. Bisericile trebuie *„să lupte pentru pace . . . să fie în slujba lumii şi să fie o mărturie despre slava lui Dumnezeu"*. Mesajul Sanctităţii Sale a fost primit cu satisfacţie şi considerat ca un îndemn spre unitate şi împreună lucrare a tuturor Bisericilor pentru pacea lumii.

Î. P. S. Mitropolit Alexei a făcut istoricul întîlnirilor de pînă acum şi pasii înainte care s-au realizat, cel mai important fiind cel de la Riva del Garda din 1984 cînd, după întîlnire, în catedrala istorică din Trento, toţi participanţii creştini din Europa, de diferite confesiuni împreună cu mii de romano-catolici, au recitat *Crezul Niceo — Constantinopolitan, fără Filioque*. A fost o realizare mare atunci. Dealtfel, tot aşa a fost rostit *Crezul* si la Erfurt. Această problemă şi-a găsit de altfel soluţia şi în dialogul teologic dintre ortodocşi şi romano-catolici.

Cardinalul Martini, într-o alocuţiune substantială, a pus accentul pe necesitatea colaborării dintre Biserici şi pe *„inevitabila conexiune şi interdependenţă economică, socială, politică şi culturală între diferitele popoare şi naţiuni"*, care trebuie să conducă, în acţiunile ei, conştiinţa creştină din vremea noastră. E. S. a scos în evidenţă de asemenea trebuinta unui angajament etic de solidaritate între toţi oamenii. Trebuie să ne eliberăm de logica separării şi a contradicţiilor şi, mai ales, de frică. Trebuie să contribuim la înlăturarea tensiunilor din lume, dintre state, dar şi la luarea de măsuri eficiente care să oprească tehnica de la crearea de mijloace de distrugere a oamenilor şi mediului ambiant.

Trebuie să lucrăm toţi pentru o *Împărăţie* a lui Dumnezeu pe pămînt, prin recuperarea adevăratelor valori, prin pace, dreptate şi adevăr. Trebuie să descoperim urgenţele ceasului de faţă şi să procedăm la acţiuni unite pentru soluţionarea lor. Nu e nevoie să facem mult zgomot în lume, ci cu smerenie şi răbdare, în tăcere, să ne angajăm într-o lucrare pe termen lung, alături de toate forţele binelui. Politica lumii de azi dă semne de destindere, devine mai realistă.

Foarte bine primit a fost raportul prof. pr. dr. Dumitru Popescu cu titlul *„Vie Împărăţia Ta"*. A fost un raport teologic, o demonstraţie a faptului că nu există o contradicţie între *Împărăţia lui Dumnezeu* şi lume, decît în măsura în care lumea s-a corupt prin păcat. Cei care încearcă să domine lumea prin păcat, o prefac într-o lume tristă. E posibilă viata ca şi cum Dumnezeu n-ar exista, dar preţul e pierderea sufletului. Evanghelizarea nouă de care se vorbeşte azi trebuie să treacă de la vorbirea *despre* Dumnezeu, la vorbirea *cu* Dumnezeu. Trebuie depăşit stadiul Dumnezeului filosofilor şi savanţilor, care e un Dumnezeu impersonal, şi ajuns la Dumnezeul viu, personal, cu care se poate comunica. Protestanţii l-au închis prea mult pe Dumnezeu în lumea de dincolo (aluzie la K. Barth desigur), iar pe om l-au circumscris prea mult în lumea de aici. Evanghelizarea spre realizarea *Împărăţiei lui Dumnezeu* trebuie să înceapă printr-o reînnoire a crestinismului si a creştinilor, bazată nu numai pe cunoaştere, ci şi pe întîlnirea personală, spirituală cu Dumnezeu.

Au mai contribuit la discuţii prof. Al. Papaderos (Grecia), Ivo Fürer şi Jean Fischer, acesta din urmă secretar general al C.B.E., iar Ivo Fürer secretar al C.C.E.E. În afara lucrărilor din plenare s-a lucrat şi în cinci grupe în care s-au făcut analize amănunţite şi exegeze ale conceptului de *Împărăţie a lui Dumnezeu* în Sfînta Scriptură şi în traditia creştină. S-a încercat de asemenea să se definească semnele *Împărăţiei* într-o lume pămîntească. Autorul acestor rînduri a arătat că semnele *Împărăţiei* trebuie să fie în primul rînd interioare. *„Împărăţia e în voi"*. Nu se poate vorbi de Împărăţia lui Dumnezeu fără oameni buni, iubitori, paşnici, „oameni noi", cum cerea Sfîntul Pavel. Numai astfel de oameni vor proiecta în afară o societate nouă, bazată pe dreptate, pe adevăr, pe pace şi bună înţelegere. În acest înţeles, tot ceea ce se face pentru a se schimba inimile oamenilor, concepţia despre viaţă, înţelegerea vieţii ca dar al lui Dumnezeu care trebuie apărut, tot ce se face practic pentru înlăturarea războaielor şi instaurarea păcii, sînt lucrări care pot fi interpretate ca semne ale dorintei, ale chemării: *„Vie Împărăţia Ta"*. Aşa le înţeleg creştinii şi în acest spirit se angajează în toate aceste lucrări cu toată credinţa, speranţa şi dragostea lor.

Întîlnirea de la Erfurt a dat o mărturie crestină europeană comună despre dorinţa Bisericilor de a fi prezente în tot lucrul bun şi de folos oamenilor, văzînd în mărturia ei chemarea *Împărăţiei* pe pămînt, potrivit cu învăţătura lăsată nouă de Mîntuitorul Iisus Hristos, Căruia Bisericile îi rămîn fidele şi al Cărui mesaj este pentru ele îndrumar şi lege.

Oficialităţile din R. D. G., de la Berlin şi de la Erfurt, au dat o mare atenţie *Întîlnirii*, au oferit recepţii si s-au rostit cuvîntări de încurajare a activităţilor Bisericilor. Una din hotărîrile cele mai importante care s-au luat la Erfurt a fost organizarea în 1989 la Basel, Elveţia (15—21 mai), a unei Conferinte europene cu tema: *„Pace prin dreptate"*. Se prevede participarea a peste 1000 de persoane.

La sfîrşit s-a elaborat un *Mesaj către Bisericile din Europa*, în care s-au sintetizat concluziile lucrărilor si s-a arătat că *„Iisus ne cheamă să colaborăm la venirea Împărăţiei lui Dumnezeu pe pămînt"*. S-a făcut apel la o apropiere tot mai mare între Est şi Vest, spre a se răspunde aspiraţiilor popoarelor la pace şi dezarmare. S-a recomandat tuturor crestinilor să lucreze pentru binele unităţii şi să favorizeze toate actiunile care pot duce la îmbunătăţirea calităţii vieţii, spre împlinirea cuvintelor: *„Nici viaţa, nici moartea, nici puterile, nici o altă creatură nu ne poate separa de dragostea lui Dumnezeu"*.

S-a spus în încheierea Mesajului: *„Trebuie să ne supunem Evangheliei în contextul existentei, într-un cuvînt: să ne convertim. Putem de asemenea promova o participare responsabilă la viaţa Bisericilor noastre. Putem face proba unei solidarităţi mai mari între noi. Trebuie să refuzăm contra-semnele Împărăţiei lui Dumnezeu precum dispreţul faţă de alte confesiuni, sectarismul, pasivitatea* ş.a.".

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Cuvîntarea istorică a lui VASILE GOLDIŞ..,

(Continuare din pag. 1-a)

Sfîrşindu-şi fundamentala cuvîntare, Vasile Goldiş supune spre aprobare *„Măritei Adunări Naţionale"* din încredinţarea şi în numele Marelui Sfat al naţiunii române din Ungaria, Banat şi Transilvania hotărîrea de unire: *„Adunarea Naţională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească, adunaţi prin reprezenţii lor îndreptăţiti la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918, decretează unirea acelor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dînşii cu România"*.

Hotărîrea de unire a fost întîmpinată cu entuziasm de nedescris atît de cei peste 100.000 de participanţi la adunarea de pe cîmpul lui Horea din Alba Iulia, cît şi de întregul popor român de pe ambele versante ale Carpaţilor. Cu aceasta s-a pecetluit hotărîrea românilor de dincolo de Carpaţi de a se uni definitiv cu România, s-a împlinit aspiraţia lor naţională de veacuri. Tot acum se încheie o lungă şi fructuoasă etapă în activitatea politică a lui Vasile Goldiş, desfăşurată cu atîta entuziasm, pricepere şi abnegaţie în apărarea şi finalizarea cauzei noastre naţionale. Pe umerii lui a apăsat o uriaşă răspundere, pe care a onorat-o cu exemplară şi nobilă dăruire, îndeplinindu-şi astfel mandatul dat de istorie.

Cuvîntarea solemnă, ca şi Hotărîrile de la Alba Iulia au vestit marea sărbătoare a poporului român şi dreptatea istoriei. Ele *„au rămas pe veci o glorie a Adunării Naţionale de la 1 Decembrie fiindcă prin ele se proclamă principiile eterne şi infailibile ale DREPTĂŢII, ale libertăţii şi ale păcii . . . în lume"*.

Participanţii la acea Mare Adunare Naţională au avut constiinta limpede că ei sînt părtasi la un eveniment de răscruce al istoriei noastre: *„Cu cît se vor strecura în cursul vremii veacurile* — scria în 1928 Vasile Goldiş — autorul documentelor politice fundamentale ale Unirii, raportorul principal al Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia — *cu atît mai luminos va pătrunde în constiinta natiunii române făptuirea de la Alba Iulia şi ca monument al celei mai mari zile din viaţa ei, dar şi ca izvor în veci nesecat de înţeleaptă îndrumare pe cărarea desăvîrşirii şi astfel a fericirii şi mărimii sale . . ."* Aceleaşi înalte sentimente le exprimă în numele delegaţiei speciale pentru comunicarea la Bucureşti a actului unirii: *„Fericiţi sîntem noi românii de azi că prin noi istoria săvîrseste actul măreţ al unirii tuturor românilor într-un singur stat . . ."* Aceste cuvinte reflectau din nou multitudinea de sensuri pe care Goldiş — exponent al maselor populare — o gîndise la temelia actului unirii si o includea în Rezoluţia ce consfinţea acest măreţ act.

Contribuind cu toate forţele si cu întreaga sa capacitate la pregătirea evenimentelor de la sfîrsitul anului 1918, la triumful cauzei naţionale a tuturor românilor, Vasile Goldiş şi-a încununat totodată şi propria-i activitate: actul unirii de la 1 Decembrie 1918, este o apoteoză a însăşi vieţii şi luptei sale.

Pomenirea dreptcredinciosului domnitor român Constantin Brîncoveanu

(Continuare din pag. 1-a)

sobor de preoți și diaconi. Răspunsurile au fost date de un grup de studenți teologi.

În fața mormîntului care închide rămășițele pămîntești ale marelui ctitor de neam și țară, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și ierarhii însoțitori, împreună cu soborul slujitorilor, au săvîrșit apoi slujba parastasului, după rînduiala îndătinată. Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a rostit, cu adîncă evlavie, rugăciunea de pomenire pentru dreptcredinciosul voievod Constantin Brîncoveanu, picurînd după aceea — odată cu vinul de paus — stropii recunoștinței pe lespedea mormîntului străjuit de candela mereu aprinsă, ca simbol al neîncetatei aduceri aminte și al cinstirii memoriei lui de către neamul românesc.

La sfîrșitul slujbei de pomenire, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a rostit o vibrantă cuvîntare, în care a înfățișat personalitatea proeminentă a voievodului Constantin Brîncoveanu și importanța deosebită a comemorării lui în această biserică monumentală, ctitorie a sa, rectitorită de fericitul întru pomenire patriarhul Iustin și aflată în prezent în deplină restaurare, cu sprijinul și înțelegerea Conducerii noastre de stat.

Pomenirea dreptcredinciosului voievod Constantin Brîncoveanu s-a înscris ca aleasă mărturie de evlavie și cinstire a unei alese personalități în calendarul marilor aniversări ale poporului român și ale Bisericii noastre străbune.

Cuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST

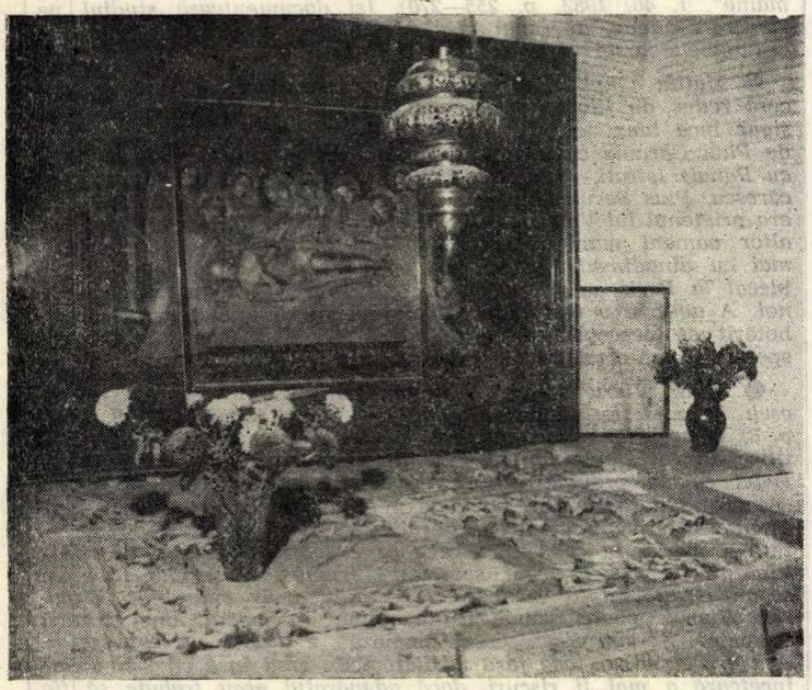

(Continuare din pag. 1-a)

tin și de asemenea înțelegerii depline a conducerii de stat, personal a Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele țării, a cărei iubire de trecut se vădește și aici. Faptul că facem comemorarea la altarul ctitorit de Brîncoveanu, este o mărturie a purtării de grijă a lui Dumnezeu, a iubirii Lui față de cel comemorat în aceste clipe, căruia, la a 300-a aniversare de la urcarea pe tronul Țării Românești i-a fost hărăzit să fie pomenit în această măreață catedrală.

Recunoscători bunului Dumnezeu pentru Liturghia săvîrșită cu acest prilej, împreună cu toți cei de față închinăm un gînd de recunoștință memoriei patriarhului Iustin a cărui iubire de Biserică, de neam și de țară s-a vădit cu prisosință de-a lungul anilor de arhipăstorire și se vădesc și în grija și dragostea cu care a ținut să restaureze din temelie biserica, pe care noi, o vom duce la bun sfîrșit.

A vorbi, iubiții mei, de Constantin Brîncoveanu după trei sute de ani și în fața mormîntului său, de martirajul lui, împreună cu cei patru feciori ai săi ale căror capete le-a văzut despărțindu-se de trupurile lor tinere, gîndul este atras în primul rînd de lumina cea neînserată de care a fost cuprins acest domnitor la alegere. Întreaga sa epocă, toate sfintele ctitorii din țară și dinafara granițelor Țării Românești, toată truda închinată culturii și artei, belșugul de ofrande dăruite așezămintelor apostolice din Răsărit, de la Muntele Athos și la cele din Balcani, toate parcă au pregătit sfîrșitul său încununat prin jertfa vieții și intrarea sa triumfală și a fiilor săi în lăcașurile cele cerești. Prin el numele celor scrișii în ceruri din neamul nostru prin martiraj pentru credință și neam a sporit. Toți urmașii lui din neam în neam s-au apropiat și se apropie de acest mormînt, ca de un sanctuar, cu suflet curat, anume pregătit pentru a retrăi culmi din istoria poporului nostru. Așa am cugetat și ne-am pregătit și noi, cei veniți astăzi aici, să pomenim după cuviință și cu mare respect numele voievodului martir cel odrăslit din tulpina Basarabilor, întemeietori de țară. Pomenirea lui se împletește de altfel cu alte mari aniversări ale poporului nostru, ca aceea a Marii Uniri din 1 decembrie 1918, ideal sfînt al dorului și luptei pentru libertate, independență și unitate națională, ideal ce l-a mistuit permanent și pe domnitorul Constantin Brîncoveanu.

Comemorarea urcării sale pe tronul Țării Românești, mai mult chemat decît voit, se împletește însă, și cu marele act de cultură moștenit, început de înaintașul său, Șerban Cantacuzino, act înscris ca un adevărat moment de referință în istoria culturii noastre naționale, acum trei sute de ani, apariția pentru prima dată în limba română a Cărții cărților, *Biblia de la București*, comoară a comorilor graiului nostru românesc.

Gîndind la învolburările istorice ale anului 1688, luna octombrie ziua 28, în care tînărul print Constantin pășind spre tron și primind binecuvîntarea Patriarhului Dionisie al *Constantinopolului aflat atunci în București*, ne simțim și noi cuprinși de fiorul răspunderii lui; dar el stăpînit de curaj pentru rolul său de mesager al unui popor demn și statornic, s-a apropiat cu încredere spre a primi ungerea domnească la vîrsta de numai 34 de ani, urcînd pe tronul lui Mihai Viteazul, alt martir al poporului român. Împodobit cu multă învățătură și cu bogată experiență în marile dregătorii avute pînă atunci în țară, tînărul domn, va da dovadă de un curaj cu totul deosebit, va ști să folosească zestrea sufletească și să aprindă harul unor unice inițiative care vor rodi în timp și în spațiul larg al lumii, înfăptuind în cei douăzeci și cinci de ani „epoca de strălucire a spiritului românesc", cum se exprimă un mare învățat (C. C. Giurescu, Constantin Brîncoveanu, Buc., 1942, p. 319). Și a încheiat-o tot cu strălucirea cerească în sfînta săptămînă a Patimilor din anul 1714, fiind întemnițat în fioroasa închisoare „șapte turnuri", iar în ziua de Sîntămăria Mare, cînd doamna sa împlinea 60 de ani, la „foișorul de lîngă mare", Constantin Brîncoveanu același dîrz a ales „iataganul gealatului", decît să-și piardă credința, suferind chinurile mucenicești. Cîtă recunoștință și cît respect trebuie să avem față de acest prinț martir a cărui viață pămîntească i-a fost încoronată cu cununa cea cerească. Înfiorătorul tablou, cînd tatăl asistă la decapitarea nevinovaților copii, găsind puterea să-i îndemne neîncetat și să le sădească în suflet curaj și îmbărbătare întru păstrarea credinței părintești, și a legii românești stăruie în cugetul fiecărui român. Este supremul sacrificiu al unui părinte care, încălzit de Duhul Sfînt, biruie suferințele cumplite ale sale și ale pruncilor și le spun acestora: „Nu ne-a rămas decît sufletele; să nu le pierdem și pe ele, ci să le ducem în fața Mîntuitorului nostru Iisus Hristos". În această mărturisire se cuprinde mărturisirea și nădejdea întregului neam românesc întru biruința adevărului. Fapta nelegiuită a sultanului a emoționat nu numai poporul român, ci o lume întreagă; actul martiric înscris prin jertfa vieții lui și a fiilor săi a stîrnit admirație și respect peste veacuri.

Precum s-a spus, anii oblăduirii lui Constantin Brîncoveanu au cuprins în sine toate laturile unei activități strălucite și prodigioase, pentru înfăptuirea cărora el s-a dovedit a fi un neîntrecut iubitor al neamului românesc, fiu al gliei și credinței ortodoxe. În personalitatea lui s-a întîlnit spiritul de strateg clarvăzător și de abil diplomat, omul de vastă cultură al timpului său, devenind promotor de acte de cultură și de artă, oglindită în ceea ce numim deseori „stilul brîncovenesc". A ridicat școlile domnești prin discipline și profesori la rangul universităților europene. Harnic și gospodar a înzestrat și reorganizat vechile tipografii din care au văzut lumina tiparului numeroase cărți de teologie, de slujbă, de filozofie și cultură generală, folositoare și fraților de peste munți și celor de peste mări și țări. Acestora, adică Gruzinilor și Antiohienilor le-a dăruit tipografii și cărți în limba lor. Din dărnicia inimii lui de român și domn creștin s-au împărtășit toate așezările bisericești din lumea ortodoxă. Chipul său de domnitor al Țării Românești, spre a fi cît mai adevărat zugrăvit, se cade încă întregit cu iubirea sa de neam și de neamuri. O atît de bogată activitate nu putea să izvorască decît dintr-o astfel de iubire și viziune clară despre oameni.

A știut să-și apropie oamenii de cultură ai timpului ca marele mitropolit și cărturar Antim Ivireanul, și pe alții mulți învățați care populau curtea și așezămintele sale.

Preluînd de la înaintașul și unchiul său Șerban Cantacuzino cea mai prețioasă moștenire traducerea integrală și tipărirea Bibliei de la București, acest monument de cultură apărea în anul suirii sale pe tron, 1688. Pentru a cinsti acest act de cultură al poporului nostru și ca un omagiu adus la trecerea celor 300 de ani de la apariția acestei dumnezeiești Scripturi, celor doi mari domnitori Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu, mărturie a unității de limbă, de cuget și simțire, Sfînta Patriarhie scoate din teascurile ei o ediție jubiliară în acest an.

Constantin Brîncoveanu și epoca sa de strălucire este continuarea strădaniilor marilor săi înaintași, ale căror chipuri și înfăptuiri încing ca un lanț de aur trupul istoriei neamului nostru. La fel de vast, ca și personalitatea sa multilaterală domeniul ctitoriilor: mănăstiri, biserici, academii, reședințe brîncovenești răspîndite de-a lungul și de-a latul țării, ca perlele dintr-un colier de mare preț, în fruntea cărora stă cu strălucire Mănăstirea Hurez și această biserică au imprimat și în arhitectură un nou stil de construcție; stilul brîncovenesc, la fel de impunător ca și cel moldovenesc definit în timpul domnitorului Ștefan cel Mare.

Cu orizont larg spre tot orientul, după ce a ctitorit și în Transilvania, Constantin Brîncoveanu a zidit și a ajutat Mănăstirile din Sfîntul Munte Athos, unele din Balcani, Patriarhiile Apostolice Alexandria, Ierusalimul, Antiohia, Sf. Ecaterina din Sinai, și chiar Mănăstirea Sfîntul Evanghelist Ioan din Insula Patmos, unde Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan a scris Apocalipsa. Toate alcătuiesc mărturii grăitoare, nu numai de dărnicia și concepția politicii domnitorului Țării Românești, ci și despre evlavia, înțelepciunea și solidaritatea românească, sensibilă față de nevoile Bisericilor aflate sub stăpînire otomană iar poporul român a cîștigat dragostea, recunoștința și prețuirea contemporanilor, vii și în zilele noastre.

Vara aceasta am participat la aniversarea a 900 de ani de la întemeierea mănăstirii Sfîntul Ioan Evanghelistul din Insula Patmos. Am slujit cu S. S. Patriarhul Dimitrie al Constantinopolului în biserica din peștera unde s-a rugat ani de-a rîndul ucenicul iubit de Domnul și unde a scris Apocalipsa. Patriarhia Ecumenică ne-a invitat la aceste festivități, ca un semn de prețuire față de credincioșii și slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, și de asemenea pentru ajutoarele românești prezente și aici. Am privit cu mare bucurie în muzeul și biblioteca sfîntului lăcaș, alături de multe mărturii ale prezenței românești în Patmos, la loc de cinste, o Evanghelie ferecată în argint și aur, rodul dărniciei voievodului Constantin Brîncoveanu. Este și aceasta de bună seamă o mărturie, din trecutul nostru frumos, semn care au devenit adevărate mesaje îndatoritoare pentru noi, fiii acestui minunat popor român, din care au răsărit, luceferi ai iubirii de neam, ai iubirii de limbă și simțire românească, purtătorii torței de cultură și unitate națională în tot locul și în tot timpul.

Constantin Voievod Brîncoveanu, unul dintre cei mai luminați domnitori ai neamului nostru, a ținut la pecetea ortodoxiei, la legea și credința neamului, ca la un odor de mare preț, făcînd să străbată această conștiință în toată lumea vremii sale. Cel ce a fost socotit ocrotitorul întregii lumi creștine, se află acum, iată, sub această lespede înflorată, fără nume, simbolul cununei nemuritoare a dreptei răsplătiri. Și este o fericire pentru toți urmașii săi, fiii poporului român, că îl avem aici și nu a dispărut în valurile mării. Credincioasa sa soție, doamna Marica a ridicat în taină rămășițele sale pămîntești din Insula Halki, și în 1720 le-a depus în biserica Sfîntul Gheorghe Nou din capitala țării. Inscripția de pe această candelă ce străjuiește cu licărirea ei la căpătîiul domnului Țării Românești, a păstrat taina și a adeverit, la timpul potrivit, locașul cel de veci al celui de s-a numărat între ctitorii de limbă, de cultură și de unitate românească.

Să păstrăm, deci, recunoștință pentru înaintași; să păstrăm frumusețile credinței noastre ortodoxe lăsate nouă de acești fericiți strămoși întru care strălucește chipul și opera lui Constantin Brîncoveanu. Să fim încredințați că astfel arătăm dragoste de neam și de țară, și învățăm neîncetat adevărul că sîntem urmașii unui popor de luptători și de eroi, de sfinți și mărturisitori, neînfricat în fața primejdiilor, statornic pe glia părintească, făuritor și purtător de cultură.

Fie ca bunul Dumnezeu, să-l numere cu ceata sfinților Săi pe domnitorul iubitor de lege, de neam și de țară, și pe toți aceia, care asemenea lui, au plătit cu viața, păstrarea dreptei credințe și iubirii de neam.

Dumnezeu să-l odihnească, iar amintirea lui să fie și să rămînă pururea vie în inimile și în sufletele noastre!

Raporturi istorice, etnice și demografice în Transilvania (XIV)

După realizarea dualismului, guvernele ungare axate pe principiul Ungariei uninaționale — oficializînd, în consecință, mai vechea politică de asimilare prin deznaționalizare —, au dat o serie de legi menite să rezolve problema naționalităților de sub coroana Sf. Ștefan prin dispariția nemaghiarilor, care urmau să fie contopiți în unica națiune ungară. În Transilvania, bunăoară, se aflau 3.000.000 de români, asupra cărora, ca și asupra celorlalte popoare nemaghiare din Ungaria, s-a revărsat o întreagă legislație de maghiarizare forțată; începînd cu legile fundamentale ale Ungariei dualiste, din 1868 (Legea uniunii Transilvaniei cu Ungaria și Legea de naționalități, continuînd cu Legea electorală, legile din domeniul învățămîntului public (din 1868, 1879, 1891, 1893, 1907), Legea de presă, Legea de colonizări, Legea curților de jurați, cu maghiarizarea numelor de persoane, a localităților, cu activitatea societăților de maghiarizare, cu legile care loveau în autonomia Bisericii Române — mergîndu-se pînă la crearea unei Episcopii greco-catolice ungare cu sediul la Hajdudorog pentru românii din Transilvania și Ungaria —, culminînd cu planurile secrete de lichidare ca națiune a românilor transilvani, nemaivorbind de falsificarea flagrantă a recensămintelor oficiale și de genocidul practicat asupra sutelor de mii de tineri români înrolați în armata austro-ungară în primul război mondial — absolut totul s-a încercat pentru perpetuarea dominației nobilimii ungare asupra Transilvaniei, urmărindu-se cu o tenacitate și perseverență demne de o cauză mai bună crearea de maghiari făcuți, în lipsă de maghiari născuți, în acest străbun teritoriu românesc.

Iată de ce pregătirea și încheierea compromisului dualist la 1867, încercările de deznaționalizare și politica reacționară a guvernelor de la Budapesta i-au îndîrjit și mai mult pe români, pe cei din provinciile subjugate și pe cei din România deopotrivă.

Într-o atmosferă de adînci frămîntări, de activă solidaritate națională peste granițele politice artificiale, lupta românilor transilvăneni pentru drepturi naționale apare vădit în actul politic al *Pronunciamentului de la Blaj*, întocmit în 3/15 mai 1848, cu prilejul aniversării a 20 de ani de la Adunarea Națională de pe Cîmpia Libertății. În prezența și cu concursul unor mari mulțimi de oameni, veniți din Apuseni, de la Cluj, Năsăud, Sibiu, Hunedoara, se protesta energic în fața lumii civilizate împotriva desființării autonomiei Transilvaniei printr-o declarație publică colectivă, motivată prin nemulțumirea generală existentă în țară și prin pericolul care amenința, după 1867, națiunea română, limba și confesiunile ei. Actul nu are caracterul unui memoriu, ci pe acela al unui protest colectiv, întrucît nu cere drepturi, ci le declară și pretinde satisfacerea lor: autonomia Transilvaniei, restabilirea validității legilor votate în Dieta de la Sibiu din 1863—1864.

În lupta împotriva dualismului se organizează cele două partide naționale ale burgheziei române, în februarie 1869 cel al bănățenilor și al românilor din comitatele vestice, iar cîteva zile mai tîrziu, în 7—8 martie, Partidul Național al Românilor din Transilvania. Două partide, pentru că situația românilor din cele două provincii era diferită în raport cu puterea centrală. Programul de la Timișoara adoptă tactica activității parlamentare, a denunțării oprimării naționale și sociale în Dieta Ungariei, existînd oarecare tradiții în acest sens.

La Miercurea Sibiului, foștii luptători de la 1848 impun unele puncte programatice asemănătoare cu cele din vremea revoluției. Pentru moment cele două tactici au divizat mișcarea națională, dar declanșează și începutul luptei pentru refacerea și întărirea solidarității naționale, condiție esențială pentru unificarea celor două partide într-un partid național care să confere mișcării naționale posibilități de afirmare și putere sporită de rezistență. Apropierea dintre cele două partide va fi într-adevăr favorizată curînd datorită campaniilor electorale organizate de partide ungare de guvernămînt, sprijinite pe o lege electorală nedreaptă, pe corupție și falsuri, astfel că în rîndul bănățenilor încep să se pronunțe voci pentru pasivitate. Ampla mișcare de solidaritate declanșată de războiul României pentru cucerirea independenței a contribuit în mare măsură la strîngerea legăturilor dintre diferitele centre ale mișcării naționale, a creat baza cooperării viitoare în cadrul Partidului Național Român. Entuziasmul maselor populare generat de acest război a demonstrat fruntașilor că baza socială a mișcării trebuie să fie țărănimea, capabilă să sprijine și să susțină lupta națională. Activiștii au tras concluziile necesare din atitudinea poporului în anii 1877—1878, fiindu-le clar că o colaborare cu partidele de guvernămînt nu va fi deloc bine văzută. După cucerirea independenței absolute de stat a României era limpede pentru toți că în fața întregului popor român rămînea de acum țelul înfăptuirii unității naționale depline.

Legea lui Tréfort din 1879, lovind grav în școlile românești, se impunea o nouă ripostă colectivă a românilor.

Urmarea a fost că, în Conferința extraordinară de la Sibiu din mai 1881, scurtă vreme după proclamarea regatului România (și nu întîmplător), cele două partide naționale din Transilvania și Banat se unifică în Partidul Național al Românilor din Ungaria și Transilvania. Acest moment marchează începutul unei perioade noi în luptele purtate de românii din Austro-Ungaria pentru revendicările lor naționale. Continuînd linia rezistenței pasive, Partidul National Român (P.N.R.) — cu sediul central la Sibiu pînă în 1908 — reconfirma opoziția față de anexarea forțată a Transilvaniei la Ungaria și își exprima încă odată protestul față de legile votate de parlamentul ungar în 1868. Opinia publică de pretutindeni era pusă astfel în cunoștință de lipsa oricărei baze morale a acelor legi. În rezoluția adoptată de conferință se menționează că reprezentanții alegătorilor români dau „în unanimitate cea mai vie și mai dureroasă expresie tristei situații ce a creat constituțiunea actuală prin numeroasele legi ale patriei, foarte greșite și dăunătoare, anume prin legea pentru uniune, legea pentru naționalități, legea pentru instrucțiunea publică, legea municipală și legea electorală".

Cercurile șovine unguresti au reacționat prompt, declanșînd împotriva hotărîrilor Conferinței Naționale o campanie ostilă, atacînd mai ales primul punct al programului — reclamarea autonomiei Transilvaniei.

O hotărîre de mare importanță a Conferinței din 1881 a fost întocmirea unui memoriu cuprinzător, care să analizeze cu competență situația românilor din Austro-Ungaria și căruia să i se asigure cea mai largă publicitate. Începe de acum epoca luptelor memorandiste, declanșate de Partidul National Român, cea mai amplă acțiune social-politică de după revoluția de la 1848—1849, derulată pe parcursul deceniilor 9 și 10 ale veacului trecut — acțiune care a grăbit ceasul în care istoria va face dreptate poporului român.

În 1887, Conferința națională a P.N.R. lua hotărîrea de a se adopta pe viitor tactica pasivismului pentru întregul partid, adică neparticiparea la alegeri nu numai în Transilvania, ci și în Banat și „părțile ungurene", întrucît la ultimele alegeri, din cauza presiunilor și manevrelor guvernamentale, numai trei deputați români, la o populație de 3.000.000, au putut fi aleși în parlamentul de la Budapesta. Tactica pasivismului însemna, în fond, nerecunoașterea anexării Transilvaniei la Ungaria, în schimb românii desfășurînd o intensă activitate la ei acasă, în Transilvania, pe toate terenurile: economic, social, politic și cultural; totul într-o permanentă conlucrare cu mișcarea națională din vechea Românie.

Aceeași conferință a hotărît și întocmirea unui „Memorand către tron", mai mult politic (primul memoriu, cel din 1882, al lui G. Baritiu, fiind socotit prea „istoric"), a cărui prezentare la Viena urma a fi făcută după ce opinia publică europeană va fi fost pregătită. Românii au reușit în această acțiune — întrucît adevărul și dreptatea erau de partea lor —, cu ajutorul tocmai al celor iubitori de adevăr și dreptate: publiciști, oameni politici și de cultură întru-totul remarcabili în epocă, fini cunoscători ai realităților amare din Austro-Ungaria. Articole apărute în marile ziare din Europa dezvăluiau nedreptățile nesfîrșite suferite de naționalitățile negermane și nemaghiare din imperiul dualist, oameni de mare prestigiu le denunțau în adunări publice și în parlamente.

„Memorandul românilor din Transilvania și Ungaria" a fost trimis la Viena la sfîrșitul lunii mai 1892, cu o delegație de peste 300 de persoane, o adevărată reprezentanță națională. Importantul act politic, făcînd o analiză completă și obiectivă a situației poporului român din Austro-Ungaria în cei 25 de ani care trecuseră de la constituirea monarhiei dualiste, aprecia că politica statului dualist era diametral opusă aspirațiilor politice tradiționale ale poporului român și în totală contradicție cu cerințele organizării constituționale a statelor moderne. Memorandul analiza apoi cu claritate fiecare domeniu de activitate: economic, social, politic și cultural. Se dovedea, fără putință de tăgadă, că sub raport economic și social românii au fost complet marginalizați, că practic erau scoși în afara vieții politice și supuși persistent unei înfricoșătoare presiuni de deznaționalizare.

Este suficient să aducem în „sprijinul" (dacă se poate spune așa) afirmațiilor noastre un singur argument: fruntașii politici ai românilor, conducătorii Mișcării memorandiste, au fost lipsiți în procesul ce li s-a intentat la Cluj în mai 1894 pînă și de elementarul drept uman de a se apăra în limba românească.

Arhid. prof. Dr. *Constantin Voicu*
Prof. *Mihai Racoviță*n

Învață de la toate

Învață de la apă să ai statornic drum
Învață de la flăcări că toate-s numai scrum
Învață de la umbră să treci și să veghezi
Învață de la stîncă cum neclintit să crezi!
Învață de la soare cum trebuie s-apui
Învață de la piatră cît trebuie să spui
Învață de la vîntul ce-adie pe poteci
Cum trebuie prin lume, de liniștit să treci.
Învață de la toate, căci toate-ți sînt surori
Cum treci frumos prin viață, cum poți frumos să mori.
Învață de la vierme, că nimeni nu-i uitat
Învață de la nufăr să fii mereu curat
Învață de la flăcări ce-avem de ars în noi
Învață de la ape să nu dai înapoi
Învață de la umbră să fii smerit ca ea
Învață de la stîncă să-nduri furtuna grea
Învață de la soare ca vremea să-ți cunoști
Învață de la stele, că-n cer sînt multe oști!
Învață de la greier cînd singur ești, să cînți.
Învață de la lună să nu te înspăimînți
Învață de la vulturi, cînd umerii ți-s grei
Și du-te la furnică să vezi povara ei!
Învață de la floare să fii gingaș ca ea
Învață de la miel să ai blîndețea sa
Învață de la păsări să fii mereu în zbor
Învață de la toate că totu-i trecător!

DIN LIRICA NORVEGIANĂ

Traducere de Pr. prof. dr. AL. I. CIUREA

† Trecerea la cele veşnice a prot. iconom stavrofor TRAIAN BELAŞCU

Arhiepiscopia Sibiului, Mitropolia Ardealului, Institutul Teologic Universitar din Sibiu şi întreaga noastră Biserică Ortodoxă Română, au încercat sentimente de adîncă tristeţe, în urma trecerii la cele veşnice în ziua de 29 octombrie a.c., a protopopului iconom-stavrofor Traian Belaşcu, fost ani îndelungaţi, vicar arhiepiscopesc.

Biserica noastră pierde în persoana sa un bărbat care a înţeles marea importanţă pe care o are pentru unitatea moral-spirituală şi naţională a poporului nostru, unitatea sa bisericească.

Refacerii, consolidării şi păstrării acestei unităţi şi-a închinat viaţa părintele vicar Traian Belaşcu.

Păşeşte dincolo de zările acestei lumi la o vîrstă venerabilă pe care puţini dintre noi o ating şi după ce a închinat Bisericii şi poporului o slujire pilduitoare de peste 60 de ani.

S-a născut în data de 29 iunie 1902, în satul Haşag din jud. Sibiu, în familia vrednicilor ţărani Dumitru şi Ana.

Şcoala primară a urmat-o în satul natal, iar cea secundară la Sibiu. Tot aici a absolvit şi şcoala superioară de comerţ, după care, răspunzînd unei tainice chemări, ca şi îndemnului părinţilor săi şi-a îndreptat paşii spre Teologia din Blaj, pe care a terminat-o în 1926.

Îndată după absolvire a fost hirotonit preot pe seama parohiei Alţîna, sat cu străvechi datini româneşti din judeţul Sibiu. Aici a păstorit 22 de ani, desfăşurînd o activitate pastoral-misionară remarcabilă. Cu ajutorul păstoriţilor săi, care l-au urmat şi ascultat cu multă încredere, a înălţat din temelie sfîntul locaş de închinare din acea parohie, în care vor sluji încă multe veacuri de acum înainte generaţiile de credincioşi. Se spune că îngerii cei buni care însoţesc sufletul preotului înaintea tronului de judecată a lui Dumnezeu, au mare bucurie cînd pot aduce ca mărturie pentru viaţa dreaptă şi merituoasă a slujitorului bisericesc faptul de a fi înălţat o sfîntă biserică. Părintele Traian Belaşcu a prilejuit îngerilor şi deopotrivă oamenilor o astfel de bucurie, pentru care desigur va primi bună răsplată de la Dreptul Judecător.

Ca o recunoaştere a vrednicilor de care a dat dovadă în activitatea sa, părintelui Traian Belaşcu i s-au încredinţat noi responsabilităţi. În 1943, este numit protopop al Protopopiatului Ţichindeal cu sediul în Alţîna. În această calitate a activat 5 ani cîştigîndu-şi şi de această dată preţuirea preoţilor din protopopiat, pentru rîvna cu care şi-a onorat postul.

A sosit apoi momentul de importanţă istorică din anul 1948, cînd s-au rupt nedreptele peceţi ale actului ce a sfîşiat unitatea sufletească a românilor transilvăneni, la 1700.

Părintele Traian Belaşcu, s-a numărat între cei dintîi care au înţeles că românii nu mai puteau rămîne dezbinaţi sufleteşte decît spre paguba lor. De aceea, în fruntea celor 36 de protopopi care au hotărît la 1 octombrie 1948, la Cluj, revenirea la sînul Bisericii strămoşeşti, a plecat la Bucureşti unde a înfăţişat Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în calitate de preşedinte al adunării protopopilor şi preoţilor foşti greco-catolici hotărîrea lor de reintegrare în sînul Bisericii mame.

Vor rămîne de-a pururi vii cuvintele pline de emoţie şi responsabilitate preoţească cu care şi-a încheiat cuvîntul la sosirea în capitală părintele Traian Belaşcu, în ziua de 2 octombrie 1948: „Să ne ajute Atotputernicul Dumnezeu, a spus atunci adormitul în Domnul — să înălţăm pe culmi tot mai înalte Biserica Ortodoxă Română, Biserica neamului nostru, Biserica sufletului românesc".

Ulterior, la 21 octombrie al aceluiaşi an de graţie 1948, părintele Traian Belaşcu va da expresie în catedrala reîntregirii din Alba Iulia, acestei năzuinţe a inimii sale spunînd: „Să ne rugăm Atotputernicului Dumnezeu ca să trimită harul Său şi binecuvîntarea cerului peste lucrările acestei Mari Adunări bisericeşti, ca să rămînă de-a pururea în sufletul poporului român conştiinţa unităţii lui spirituale şi religioase".

Mitropolitul Nicolae Bălan, care de asemenea a militat cu neostenită rîvnă pentru refacerea unităţii noastre bisericeşti, şi l-a ales de îndată pe părintele Traian Belaşcu, vicar administrativ al Arhiepiscopiei din Sibiu şi astfel împreună cei doi vrednici slujitori ai Bisericii transilvănene şi-au conjugat eforturile în soluţionarea tuturor problemelor pe care vremurile noi, de profunde transformări, le-au adus.

A fost sfetnic şi colaborator apropiat şi al mitropoliţilor Iustin Moisescu, Nicolae Colan şi Nicolae Mladin. Toţi l-au preţuit şi i-au acordat încrederea meritată cu prisosinţă.

În cadrul eparhiei şi la nivelul importantei funcţii administrative pe care a deţinut-o a întreprins o intensă şi fructuoasă activitate pastoral-misionară. Însoţindu-i, pe ierarhi în vizitaţiile lor canonice, s-au deplasîndu-se singur, a cercetat aproape toate parohiile din Arhiepiscopie. Preoţii au văzut în persoana sa un părinte a cărui inimă a fost permanent deschisă la nevoile şi dorinţele lor.

A prezidat peste 100 de conferinţe preoţeşti din cadrul eparhiei, împărtăşind îndrumări şi sfaturi părinteşti, orientînd preoţimea spre o tot mai temeinică lucrare de slujire a Bisericii şi patriei noastre dragi.

A fost activ şi pe un plan bisericesc mai larg, în calitate de deputat în Adunarea Naţională Bisericească şi în Consiliul Naţional Bisericesc.

În 1953 a făcut parte din delegaţia Bisericii noastre condusă de Patriarhul Justinian, care a vizitat Patriarhia Moscovei. Într-o împrejurare similară, şi tot sub conducerea patriarhului Justinian, a vizitat în 1957 Biserica Ortodoxă Sîrbă. A luat parte, de asemenea, la o vizită bisericească la Budapesta.

Pentru merite deosebite în susţinerea cauzei păcii şi slujirii intereselor majore ale poporului nostru a fost decorat de conducerea statului nostru cu ordinul „Steaua Republicii" clasa a IV-a şi cu ordinul „Tudor Vladimirescu" clasa a II-a. A primit, de asemenea, medaliile „A XXV-a Aniversare a Proclamării Republicii"; „A XXV-a Aniversare a eliberării patriei" (23 August 1944—1969); „A XXX-a Aniversare a eliberării Patriei" (23 August 1944—1974).

Adormitul în Domnul a fost înconjurat permanent cu admiraţie, respect şi dragoste de conducerea noastră bisericească şi de întreaga preoţime din Arhiepiscopia Sibiului.

Cu reprezentanţii celorlalte culte din oraşul nostru şi în special cu cei ai Bisericii Evanghelice C.A., s-a aflat în cele mai bune şi prieteneşti relaţii.

Ecumenismul practic din ţara noastră a avut în persoana părintelui vicar Traian Belaşcu, un fervent şi luminat susţinător.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie al Ardealului l-au avut apropiat colaborator şi i-au preţuit meritele incontestabile pe care şi le-a cîştigat în îndelungata şi prestigioasa sa activitate.

Înainte de a închide ochii, vrednicul de pomenire părintele Traian Belaşcu şi-a însemnat pe trei pagini datele mai importante din viaţă. Este impresionantă, prin caracterul ei sobru şi concis, încheierea pe care o face scurtei sale note biografice.

Citez textual: „Cînd voi fi chemat de Bunul Dumnezeu la Sine, mă voi duce cu conştiinţa împăcată, că în viaţa mea pămîntească şi mai ales în cei 51 de ani de preoţie mi-am făcut datoria, purtîndu-mă cu demnitate şi iubind preoţimea şi credincioşii".

Aceste cuvinte ne aduc aminte de partea finală a testamentului paulin în care găsim de asemenea scris: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrşit, credinţa am păzit. De acum m-aşteaptă cununa dreptăţii pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea, El, Dreptul Judecător, şi nu numai mie, ci şi tuturor celor ce au iubit arătarea Lui" (II Tim. 4, 7—8).

Ca şi apostolul neamurilor, tot astfel şi părintele Traian Belaşcu se poate înfăţişa într-adevăr „cu conştiinţa împăcată în faţa Dreptului Judecător", întrucît a dovedit nu numai prin cuvinte ci şi prin fapte, în toată viaţa sa, că şi-a iubit Biserica şi Patria, că n-a precupeţit nici un efort pentru slujirea poporului din sînul căruia a odrăslit.

*

Prohodirea rămăşiţelor pămînteşti ale adormitului în Domnul prot. iconom-stavrofor Traian Belaşcu a avut loc în ziua de 1 noiembrie 1988, în catedrala mitropolitană din Sibiu. A slujit Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie Plămădeală înconjurat de Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului şi Clujului, P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei, P. S. Episcop-vicar Iustinian Chira-Maramureşanul, de preoţi şi diaconi dintre profesorii Institutului Teologic Universitar din Sibiu consilierii mitropolitani, protopopii din eparhie, slujitorii de la catedrală şi de la alte biserici din oraş şi eparhie.

Răspunsurile au fost date de corul studenţilor teologi dirijat de prof. Ioan Popescu.

Au fost prezenţi reprezentanţi ai Consiliului Popular al Judeţului Sibiu şi ai Departamentului Cultelor.

Pr. prof. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu a înfăţişat în cuvinte alese momentele principale ale vieţii şi activităţii adormitului în Domnul.

Pr. Dănilă Luca, protopopul Sibiului a omagiat personalitatea fostului vicar arhiepiscopesc, în numele preoţimii din eparhie.

Prof. Hermann Pitters a prezentat condoleanţe în numele D-lui Episcop Albert Klein şi al Episcopiei Evanghelice C.A. din Sibiu, scoţînd în relief meritele pe plan ecumenic ale adormitului în Domnul.

P. S. Episcop Emilian Birdaş a adus cuvînt de părintească cinstire din partea Episcopiei de Alba Iulia, numărîndu-l pe adormitul în Domnul în rîndul marilor preoţi ai secolului nostru. „În sufletul său — a arătat P. S. Sa — au avut un ecou deosebit cuvintele psalmistului: „Iată acum ce este bun şi ce este frumos decît numai a locui fraţii împreună" (Ps. 131, 1).

Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil l-a caracterizat pe adormitul în Domnul ca pe un om de bună credinţă, animat de responsabilitate şi dragoste faţă de semeni. A lucrat ca un vrednic slujitor al lui Hristos, căutînd ca viaţa să-i fie în concordanţă cu propovăduirea de la altar. I se potrivesc întru totul cuvintele Mîntuitorului: „Bine slugă bună şi credincioasă. Peste puţine ai fost pus, peste multe te voi pune. Intră întru bucuria Domnului tău".

Şirul cuvîntărilor la catafalcul prot. Traian Belaşcu, l-a încheiat Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie al Ardealului (Cuvîntarea se publică în întregime).

Pr. prof *Dumitru Abrudan*

MENTOR DE CONŞTIINŢE *

Oricît de multe cuvinte am rosti, oricît de adînci şi de adevărate sentimente ne-am mărturisi, în acest moment de bilanţ al unei vieţi care se încheie, n-am putea acoperi la adevăratele dimensiuni tot ceea ce a făcut, a fost şi a însemnat părintele Traian Belaşcu în activitatea sa multilaterală, bisericească şi patriotică, şi, mai ales, în aceea de mentor de conştiinţe în momente de răscruce. Căci el a fost, în vremuri de transformări radicale din viaţa poporului nostru, printre cei care au determinat orientări şi opţiuni de mare răspundere, ale multora, în slujba unităţii Bisericii strămoşeşti şi a Patriei noastre iubite. Pentru aceasta s-a bucurat de preţuire continuă şi unanimă, a fost stimat şi respectat. A fost ales vreme de patruzeci de ani, fără întrerupere, în cele mai înalte foruri de conducere ale Bisericii Ortodoxe Române, din capitală, şi a fost sfetnic de mare valoare al ultimilor cinci mitropoliţi ai Ardealului: Nicolae Bălan, Iustin Moisescu, Nicolae Colan, Nicolae Mladin şi al celui ce vă vorbeşte. Căci şi eu i-am menţinut, cu preţuire şi respect, pînă în ultima zi, calitatea de vicar onorific, şi l-am avut întotdeauna aproape ori de cîte ori am adunat fie Consiliul Eparhial, fie Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului. Moare în plină activitate şi ca Preşedinte al Casei de ajutor reciproc al Arhiepiscopiei.

Prin plecarea sa din mijlocul nostru, lasă un gol real, pe care nimeni nu-l va mai putea umplea vreodată, la măsura, la valoarea şi la competenţa lui. Căci fiecare om e un unicat, cu darurile şi cu geniul lui. Se stinge o voce echilibrată şi înţeleaptă, o voce care ne făcea să ne simţim ca în prezenţa unuia din bătrînii cei vechi ai Transilvaniei, cu temei în orice cuvînt, cu adîncime şi seriozitate. Vi se va părea paradoxal ceea ce voi spune, dar cei care l-aţi cunoscut îmi veţi da dreptate, şi veţi înţelege uşor ce vreau să spun: Traian Belaşcu ştia că e Traian Belaşcu! Ştia că unul ca el nu poate rosti decît ceea ce se cade să rostească, decît ceea ce era absolut necesar să rostească, decît cuvinte în care credea şi în care trebuiau să creadă şi cei care îl ascultau.

Numele său va fi rostit în veşnicie în legătură cu Reîntregirea bisericească din 1948. El a fost printre cei dintîi care a înţeles imperativul unităţii noastre bisericeşti ca formă şi a unităţii naţionale, unitate după care au suspinat generaţii după generaţii. A intrat în istorie. Anul 1948 nu va fi evocat niciodată în istoria Bisericii, în cărţi şi la catedre, fără pomenirea numelui său. În legătură cu aceasta i-am numit *„mentor de conştiinţe"*, pentru că iniţiativa şi exemplul său din acel an providenţial a luminat pentru mulţi înţelegerea exactă şi necesară a restaurării care se făcea, după două secole şi jumătate de despărţire nefirească, sub stăpînire şi din iniţiativă străină, a fraţilor născuţi din aceeaşi părinţi şi în aceeaşi Lege, de la formarea noastră ca popor din daci şi din romani, popor ortodox din chiar dimineaţa facerii lui.

Transilvania în care s-a născut părintele Traian Belaşcu, pe care a iubit-o şi a slujit-o cu credinţă nici o clipă micşorată, cu hotărîre şi statornicie, cu gînd deschis şi nefăţarnic, fără ascunzişuri şi duplicităţi nedemne de un om adevărat, îl petrece astăzi pe ultimul drum, slujindu-l ierarhi din toate scaunele episcopale, omagiind într-însul pe omul convingerilor ferme, pe omul unui crez realizat, pe preotul iubitor de Dumnezeu şi pe românul iubitor de neam.

Biserica Ortodoxă Română îi va rămîne veşnic mulţumitoare şi recunoscătoare, şi va înscrie numele său printre cei care i-au rectitorit unitatea. Arhiepiscopia Sibiului şi Mitropolia Transilvaniei îi vor păstra pururea vie memoria sa pe a unuia din tribunii apărători de dreptate şi frăţietate. Avem încredinţarea că Dumnezeu îl va primi în locaşurile Sale şi îl va sălăşlui cu dreptii acolo unde nu mai este nici durere, nici întristare, căci împotriva durerii şi a întristării s-a luptat pe pămînt lupta cea bună şi dacă alături de noi îşi sfîrşeşte astăzi călătoria, va avea acolo parte de *„viaţă fără de sfîrşit"*.

Şi de va fi greşit ceva ca om în trup, să ne rugăm în acest ceas al despărţirii ca Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească cu drepţii. AMIN

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ

* Cuvînt la înmormîntarea pr. Ic. st. Traian Belaşcu, fost vicar arhiepiscopesc la Sibiu.

Semnalăm ... Semnalăm ...

● *Dedicat îndeosebi revoluţiei de la 1848, numărul 6 (XLII, 1988) al revistei „Revue roumaine" cuprinde studii erudite asupra temei, semnate de Alexandru Zub, Florin Constantiniu, Artur Silvestri şi Mihai Ispir. Pentru Al. Zub anul a însemnat „entuziasm şi deschidere"; pentru Florin Constantiniu „un an crucial în istoria poporului"; Artur Silvestri se ocupă de originile, organicitatea şi originalitatea revoluţiei, iar Mihai Ispir ni-i prezintă pe artiştii care au ilustrat prin tablouri, gravuri, desene, marele eveniment.*

Revista în general e redactată cu mare pricepere şi profesionalitate.

● *Din „Revue des études sud-este européenes" (XXVI, 3, 1988) ne reţine atenţia un studiu semnat de Giuseppe Piccillo de la Universitatea din Catania, intitulat:* „La langue roumaine dans les écrits des missionnaires italiens (XVII—XVIII-e siècles".

Autorul a mai scris despre români (Il manoscritto italiano-romeno Asch 223 di Göttingen, în *„Revue de linguistique roumaine", t. 46, 1982, p. 255—270). Îşi documentează studiul pe izvoare italiene, dar mai ales pe izvoare româneşti. Valoroase din ambele surse!*

● *Matila Ghyka, oarecum cunoscut în ultima vreme unui cerc redus de filozofi, eseişti şi oameni de ştiinţă, dar în mod sigur încă inexistent ca mentor în cultura noastră, e prezentat de Paul Caravia ca* memorialist *(Ramuri, 6, 1986, p. 16). Asociat cu Panait Istrati, Anna de Noailles, Martha Bibescu, Elena Văcărescu, Pius Servien, Ştefan Lupaşcu ş.a., în oraşul de pe Sena era prietenul lui Valery, Saint-Exupery, Paul Morand şi al multor altor oameni mari ai culturii franceze. Ar merita „repatriat" mai cu dinadinsul, fiindcă era moldovean şi îşi iubea ţara. A plecat la Paris cu mama sa în 1891 şi a trăit pînă aproape de noi. A avut şi o mare idee:* „am început să muncesc înflăcărat, hotărît să descopăr şi să descifrez misterul electricităţii care speram să mă conducă la secretul dematerializării materiei!"

● *Sorin Vieru scrie un foarte cuprinzător eseu despre ... eseu. Îl numeşte: Petrecerea de idei" (Amfiteatru, XXI, 9, 1987, p. 8). Îl scrie în* sfera opiniei şi nu în aceea a certitudinii ştiinţifice atestate, *numindu-l un* „epifenomen din zodia efemerului". *După ce ne previne asupra riscurilor eseului, care ar putea* „acoperi ignoranţa sau lenea de a gîndi", *deoarece uneori* „gîndirea asociativă poate găsi pretutindeni potriveli, corespondenţe, fără a merge la rădăcină", *ceea ce e foarte adevărat, îl reabilitează în cele din urmă, spălîndu-l frumos şi aşezîndu-l pe un scaun curat, într-o încăpere mai mult decît onorabilă. Eseul, zice Vieru,* „poate prinde fiinţă numai în mediul unei culturi formate". *Şi mai zice:* „eseul mediază", *e aşadar un catalizator. Aşa e. Ce ne-am face fără mediatori?Eu cred însă că „riscurile" încetează a mai fi riscuri, dacă adevăratul eseu trebuie să fie* pe măsura *„culturii formate" în care apare. Nu poate fi inferior acelei culturi. Dimpotrivă, e la nivelul ei, o explică şi o sintetizează,* leagă *între ele elemente care par şi poate sînt disperate, îi uşurează accesibilitatea, şi chiar „mediază" idei noi, nu numai întîlnirea cu cele deja exprimate. În fond cultura e tocmai felul în care se leagă operele de creaţie între ele, impactul pe care îl produc, şi noutăţile pe care le generează.*

Pe drept cuvînt Vieru leagă, la sfîrşit, condiţia eseului de condiţia cunoaşterii şi astfel, de condiţia „omului opiniei". Acesta, cred eu, e tocmai omul de cultură. Celălalt nu are opinii. Eseul se numeşte cu modestie „încercare". Încercare nu înseamnă însă, neapărat, balansarea între ipoteze, deşi nici aceasta nu e de aruncat, cînd e căutare sinceră şi dureroasă. Cînd e opinie, intră în familia celor ce pot deveni convingeri, certitudini. Aşadar genul nu e minor. Dimpotrivă. Aşa se şi explică de ce, cel puţin o treime din marii oameni de cultură din lume, cu greu ar putea fi înscrişi în altă categorie decît a eseiştilor.

● *Episcopia Romanului şi Huşilor a tipărit sub îndrumarea P. S. Episcop Eftimie Luca* Îndrumătorul bisericesc, misionar şi patriotic *pe anul 1988. Redactarea a fost asumată de P. S. Ioachim Vasluianul, vicarul eparhiei.* Îndrumătorul *are un conţinut variat şi bogat şi regăsim în el semnături ale unora din cei trecuţi, dar rămaşi prezenţi între noi prin operele lor, ca şi ale unora dintre ostenitorii de azi întru ale culturii şi spiritualităţii, precum pr. prof. dr. D. Stăniloae, pr. prof. dr. Alexandru I. Ciurea, arhim. Bartolomeu Valeriu Anania, pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, pr. Scarlat Porcescu. Nu lipsesc nici poeţii mai noi şi mai vechi: Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Zaharia Stancu, Vasile Militaru. O bogată ilustraţie colorează volumul şi-l face şi din punctul acesta de vedere interesant şi atractiv.*

● *Natalia Cantemir, în (Cronica, XXIII, 44, 1988), redescoperă un predecesor al unor scriitori ca Huxley, Orwell, Bradbury, în Evgheni Zamiatin (1884—1937) pe care îl plasează printre utopiştii satirici, cu romanul „Noi" (publicat în revista „Znamea", 1988), pentru care a trebuit să-şi părăsească ţara în 1932, deşi romanul e* „un basm moralizator", *despre cineva care* „se nelinişteşte profund de viitorul omenirii". *Natalia Cantemir se întreabă cum ar trebui totuşi interpretat: să-l luăm drept un basm pe care să ne supărăm, sau să vedem în autor un epidemiolog care separă un virus? Nu ştiu de ce rămîne în dilemă. Sau poate ştiu!*

● *Poezie bună semnează, tot în „Cronica" (44, 1988), Nina Josu şi Arcadie Suceveanu. Nu e de toate zilele. E poezie de sărbătoare.*

● *P. S. Calinic Argatu-Argeşanul a retipărit cartea monahului Casian Cernicanul: ISTORIILE SFINTELOR MONASTIRI CERNICA ŞI CĂLDĂRUŞANI (Buc. 1988, 230 p.), tipărită pentru prima oară în anul 1870. După aproape o sută douăzeci de ani, învierea acestei cărţi reînvie în cîmpul vieţii spirituale ortodoxe româneşti un trecut de frumoase osteneli spre desăvîrşire, ale unor înaintaşi care ne pot servi drept exemple şi nouă celor de azi. Casian Cernicanul, ajuns „necunoscut" fiindcă fusese uitat prin biblioteci, redevine „cunoscut", datorită grijii unui urmaş cernican care ştie ce e aceea tradiţie, şi ce valoare are înscrierea într-o tradiţie de spiritualitate. Să nu uităm că Cernica ne-a lăsat o „şcoală" de spiritualitate specific românească şi că* Istoriile *republicate acum ne-o readuc în prim plan, într-un moment în care era nevoie de un asemenea echilibru.*

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi,* Arhid. *Gheorghe Papuc,* Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea,* Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA", sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 1 decembrie 1988 Nr. 45—46/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

1918 Unire-n cuget şi simţiri 1988

„Realizarea statului naţional unitar, cu 70 de ani în urmă, a reprezentat împlinirea năzuinţelor de veacuri ale poporului nostru la o viaţă mai bună, liberă, independentă"

NICOLAE CEAUŞESCU

(La marea manifestare populară din Bucureşti din ziua de 30 noiembrie 1988, consacrată Unirii din 1918)

Zi de înflăcărat entuziasm românesc — această zi de 1 decembrie! Zi de amintire a împlinirii unui vis de sute de ani, visat de milioane de români, aşteptat cu înfrigurare, pregătit prin lupte şi suferinţe, sperat cu speranţa care ştie că după noapte trebuie să vină ziua, după iarnă, primăvara. Răbdarea de o mie de ani a transilvănenilor n-a fost niciodată împăcare cu o soartă veşnică de supunere. A fost întotdeauna răbdare înţeleaptă, întru speranţă, întru sosirea ceasului dreptăţii. Nimeni, niciodată, nu s-a îndoit că ceasul acesta va veni. El era înscris în sufletul fiecăruia şi generaţiile noi îl preluau de la cele dinainte ca pe un testament şi o proorocie sfîntă. Vom fi din nou liberi. Vom fi din nou stăpîni. Vom fi din nou, într-o zi, ceea ce am fost dintru început: o naţiune mare, pe pămîntul strămoşilor noştri, pe care fără întrerupere ne-am vorbit limba, ne-am păstrat obiceiurile şi credinţa în care ne-am născut.

Ape de năvălitori au trecut peste noi. Noi, pietrele, am rămas. Vînturi cumplite s-au abătut asupra noastră, dar noi aveam rădăcini adînci şi tari, şi n-am putut fi clintiţi din loc. Unora li s-a părut că am fost împărţiţi, dar noi, de peste tot pe unde eram, am ştiut întotdeauna că sîntem una, *„că de la Rîm ne tragem şi dintr-o fîntînă curăm"*. **Miron Costin cronicarul scria:** *„Locul acesta unde este acum Moldova şi Ţara Muntenească este de fapt Dacia, cum Dacia este şi tot Ardealul cu Maramureşul şi Ţara Oltului"*. **Despărţirile nu ne-au despărţit. Conştiinţa unităţii nu ne-a părăsit niciodată. Pe drept cuvînt spunea în 1915 Nicolae Iorga:** *„Sîntem un singur trup acest neam. Graniţe, da; peste carnea noastră, apăsînd-o fără a o tăia, dar graniţe în sufletele noastre, niciodată"*.

Unitatea a cerut dintotdeauna unirea. Tot în 1915 un alt mare român, Nicolae Titulescu, spunea profetic: *„Nu se poate ca ceea ce a conceput mintea românească, şi ceea ce a simţit inima românească, să nu poată înfăptui energia românească"*. **Energia românească a înfăptuit unirea de la 1 decembrie 1918 care încheia un lung proces de pregătire şi care a rotunjit** *Statul unitar Român*, **aşa cum fusese Dacia, şi cum, pentru o clipă, l-a închegat în anul 1600 ca pe asigurarea unei viitoare împliniri, Mihai Viteazul.**

Ziua de 1 decembrie 1918, s-a zis chiar atunci (ziarul Unirea, 1 XII 1918) a fost: *„Răsăritul cel mai strălucit al celei mai senine zile a neamului românesc"*.

Astăzi, după 70 de ani, Ţara întreagă a sărbătorit cu nemicşorat entuziasm *Unirea*. **S-au adunat la Bucureşti toate forurile conducătoare, în frunte cu Preşedintele Ţării, Domnul Nicolae Ceauşescu, omagiind marea faptă şi pe realizatorul ei, poporul român. În afară de acestea, au plecat în Capitală, precum în 1918 spre Alba Iulia, delegaţi din toată Transilvania, şi din toată ţara, egalîndu-i în număr pe cei de pe Cîmpul lui Horea, ca să se prindă încă o dată într-o Horă a Unirii, a bucuriei şi a înveşnicirii ei. Actul de la 1 decembrie 1918 este, de atunci încoace, actul fiecărui 1 decembrie! Ba mai mult: fiecare zi este de atunci încoace un 1 decembrie!** *„Realizarea acestui vis secular al poporului nostru,* **a spus Preşedintele României în aceste zile,** *a deschis o nouă eră în dezvoltarea României în ridicarea ei pe noi trepte de progres şi civilizaţie"*.

„Vrem să ne unim cu Ţara", **strigătul de durere al celor de la 1848, de pe Cîmpia Libertăţii, căci a rămas neîmplinit atunci, s-a transformat în cîntecul de bucurie de la 1 decembrie 1918. Bucuria de atunci e bucuria continuă a naţiunii române!**

Făurirea statului naţional unitar român la 1 decembrie 1918 — moment hotărîtor în istoria poporului nostru

La 1 decembrie 1988 se împlinesc 70 de ani de la unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă, eveniment de cea mai mare însemnătate în viaţa şi istoria poporului nostru, care marchează încheierea procesului de făurire a statului naţional unitar român. Cu acest prilej, se cuvine să evocăm împrejurările şi acţiunile care au condus la înfăptuirea deziderateului multisecular al românilor din totdeauna.

În conştiinţa poporului român, data de 1 decembrie 1918 şi Alba Iulia — locul unde acesta şi-a hotărît singur soarta pentru vecie— sînt dăltuite adînc. Pentru noi, ele sînt sinonime cu împlinirea celui mai măreţ ideal, a celui mai luminos vis, care din timpuri imemoriale a fost treaz în mintea şi inima întregului neam — unitatea politică, aspiraţie pentru care veacuri de-a rîndul nenumărate generaţii de înaintaşi au luptat şi s-au jertfit.

Masele populare şi militanţii care, în 1918, au reuşit să înfăptuiască, prin voinţa, hotărîrea, bărbăţia şi tenacitatea lor, statul nostru naţional unitar, au deschis calea spre închegarea şi afirmarea naţiunii române, spre zilele luminoase care le trăim.

Declanşarea primului război mondial, în vara anului 1914, a constituit o crîncenă şi sîngeroasă înfruntare între marile puteri imperialiste. Războiul a grăbit cursul evenimentelor, a zguduit puternic rînduielile vechi, ascuţind la maximum contradicţiile sociale şi naţionale, determinînd un puternic val al luptei popoarelor pentru eliberare socială şi naţională. Conflagraţia a ridicat şi în faţa poporului român probleme de însemnătate majoră pentru însăşi soarta naţiunii. În momentul izbucnirii războiului, un mare număr de români trăiau încă în afara graniţelor statului şi o serie de teritorii româneşti se aflau sub ocupaţie străină. Lupta pentru unitate naţională a atras toate clasele sociale şi forţele politice, atît din vechea Românie, cît şi din provinciile subjugate.

Ţara noastră a luat parte la război fără ca scopurile ei să coincidă cu cele ale marilor puteri imperialiste. Românii nu urmăreau cotropirea şi anexarea unor teritorii străine, ci împlinirea deziderateului lor de secole, eliberarea provinciilor aflate sub ocupaţie străină şi unirea acestora cu Patria-Mamă.

Voinţa de unire a poporului nostru era demonstrată de uriaşele manifestaţii ce au avut loc în toţi anii războiului, de zecile de mii de ardeleni şi bucovineni refugiaţi în ţara liberă, şi dintre care peste 24.000 s-au înrolat în armată, cărora li s-au adăugat alţi peste 15.000 de voluntari proveniţi din rîndurile foştilor prizonieri români aflaţi în Rusia, de sprijinul larg al maselor populare. Credinţa în apropierea momentului eliberării şi al unirii tuturor românilor a fost la fel de puternică şi în timpul evenimentelor dramatice din ultimele luni ale anului 1916 şi din 1917, cînd două treimi din teritoriul României era cotropit de armatele inamice. În acele momente deosebit de grele pentru ţară, fiii naţiunii din toate provinciile româneşti au desfăşurat o puternică mişcare de rezistenţă împotriva cotropitorilor. Eroismul popular a atins punctul culminant în timpul marilor bătălii din vara anului 1917. În tranşeele de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz au luptat eroic, umăr la umăr, şi au sîngerat muntenii, moldovenii, oltenii, ardelenii, bănăţenii şi bucovinenii, stăvilind nenumăratele atacuri duşmane. Luptînd alături, călăuziţi de idealul libertăţii şi unităţii naţionale, ostaşii şi voluntarii români, prin forţa baionetelor şi a braţelor lor călite de muncă, au nimicit maşina de război inamică.

(Continuare în pag. a 2-a)

Redacţia

ŢĂRII MELE

Deprins de veci cu nori şi vijelie
Stă pururi trainic muntele de stîncă
Ce-i pasă lui că-n aspra-i temelie
Şuvoaie rod şi ape iuţi mănîncă!

Ştiţi voi ce fac în cremenea bătrînă
Atîtea ploi, cu munca lor grozavă?
O spală doar de clisă şi ţărînă,
Dar lasă-ntreg străvechiul cheag de lavă.

În van puhoiul spumegă şi creşte
Scobind prăpăstii fără de hotare:
Pe cît la poale ripa s-adînceşte,
Pe-atît se-nalţă muntele mai tare.

— O, ţara mea, tu, culme-ncremenită,
De-atîta sînge roasă şi brăzdată,
Azi din adîncuri, grea şi neclintită,
Te-nalţi în slăvi mai sus ca niciodată!

V. Voiculescu

Plenara Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste

În ziua de 30 noiembrie 1988 a avut loc la Bucureşti plenara Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste. Convocarea ei se face de obicei la sfîrşitul fiecărui an pentru a se dezbate documente privind dezvoltarea Patriei, înainte de a fi supuse supremului for legislativ care este Marea Adunare Naţională. Toate cultele din Republica Socialistă România sînt membre ale Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, împreună cu celelalte organizaţii de masă şi obşteşti, la plenara care a fost prezidată de însuşi Preşedintele Ţării, care este şi Preşedintele Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, Dl. Nicolae Ceauşescu, au fost prezenţi şefii cultelor şi alţi membri ai cultelor, membri în Consiliul Naţional. A fost prezent P. F. Patriarh Teoctist Arapaşu al Bisericii Ortodoxe Române.

Din partea cultelor a fost delegat să vorbească Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală al Ardealului, al cărui cuvînt îl reproducem mai jos:

Mult stimate domnule preşedinte Nicolae Ceauşescu,

Onorat auditoriu

În deplin acord cu antevorbitorii, vă rog să-mi permiteţi să exprim în acest înalt for democratic, naţional, aceleaşi sentimente de întreagă adeziune ale cultelor din Republica Socialistă România la tot ceea ce înseamnă marile realizări din patria noastră, sub înţeleapta conducere a iubitului nostru preşedinte, domnul Nicolae Ceauşescu, în epoca al cărei simbol a devenit.

Se ştie că Biserica noastră, ca şi celelalte culte, sînt prin vocaţia lor preocupate, mai ales, să propovăduiască credincioşilor o viaţă fericită în eternitate. Dar ele nu s-au dezinteresat nici de viaţa de toate zilele din lumea aceasta. Ba, am putea spune că, în vremea noastră, stimulate de dorinţa oamenilor de a trăi mai bine şi cît mai în conformitate cu principiile de dreptate, egalitate şi pace, ele au ajuns să-şi dea seama că au greşit atunci cînd s-au dezinteresat de viaţa pămînteaşcă, sau atunci cînd n-au orientat credincioşii aşa cum ar fi trebuit.

Iată de ce şi noi am învăţat că este de datoria noastră să cooperăm activ cu toţi factorii rînduiţi să organizeze şi să desăvîrşească viaţa oamenilor. De aceea, sîntem astăzi angajaţi în lupta pentru progresul şi înflorirea patriei căreia îi aparţinem, în lupta pentru dezarmare şi pace, în lupta pentru o lume mai dreaptă şi mai bună, eliberată de discriminări, de sărăcie şi de sclavie, sub multiplele lor forme.

Aşa se explică, la noi, prezenţa cultelor în Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste, în întreaga viaţă obştească a ţării. Ele ştiu că participă la un proces generos de zidire a unei vieţi mai bune şi mai drepte.

De aceea, ca beneficiari ai vieţii sociale, credincioşii noştri trebuie să fie la rîndul lor creatori de bunuri, împreună cu toţi cetăţenii.

În acest sfîrşit de an, ca în toţi anii la această vreme, iată-ne adunaţi din nou, la chemarea preşedintelui nostru iubit, care ne strînge pe toţi la sfat, din toate sectoarele vieţii patriei, sub grija sa ocrotitoare, ca să ne spunem cuvîntul cu privire la felul cum ne-am desfăşurat activitatea, şi cu privire la felul cum înţelegem să ne-o desfăşurăm în viitor.

Toate cultele din România s-au străduit, cu sinceritate şi elan, să-şi îndrume credincioşii spre muncă şi dăruire creatoare spre tot ceea ce au însemnat acei paşi uriaşi înainte, care au ridicat ţara noastră pe trepte noi de civilizaţie şi cultură, realităţi la care s-au referit cu satisfacţie toţi cei care au luat cuvîntul aici. Vom merge pe aceeaşi cale, fără şovăire şi de acum înainte.

Cultele sînt recunoscătoare că, prin lege şi în fapt, li se respectă credinţele lor religioase, că sînt libere să-şi organizeze slujbele, pregătirea clericilor, tipăriturile, întreaga viaţă, potrivit cu tradiţiile şi limbile proprii: româna, maghiara, germana şi celelalte. Ele sînt libere şi sprijinite să-şi restaureze locaşurile de cult, să-şi pună în valoare bunurile create de-a lungul secolelor şi intrate în patrimoniul nostru cultural-naţional.

Pentru toată această libertate, cu asentimentul reprezentanţilor cultelor prezenţi aici, aş dori să asigur plenara de sentimentele noastre patriotice şi unanime de recunoştinţă faţă de conducătorul nostru mult preţuit, domnul Nicolae Ceauşescu, luptător neobosit, care îşi consacră uriaşa sa energie creatoare pentru progresul şi dezvoltarea multilaterală a ţării, independenţa, suveranitatea şi libertatea patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

Cine în ţara aceasta nu cunoaşte şi nu simte dragostea de trecut şi de istorie a preşedintelui nostru? Cînd oare a mai fost cîntat acest trecut mai mult ca astăzi? Pe temelia lui stă unitatea noastră şi dragostea noastră de ţară. Cînd au fost scoase din adîncuri de uitare, mai mult ca astăzi, tradiţiile noastre seculare, folclorul nostru, doinele, baladele, costumele ţărăneşti? Cînd a fost mai pusă în valoare, alături de cultura de tipul cetăţii, cultura şi civilizaţia noastră populară, aceea care e matricea fiinţei noastre româneşti? Voci din afară, tendenţios informate şi răuvoitoare, răstălmăcesc adesea un program care este, ştim cu toţii, unul de păstrare intactă a tuturor acestor valori, urmărind fără îndoială un plus, şi nicidecum un minus.

În patrie se modernizează industria, agricultura, înfloresc artele, ştiinţa, creşte mereu numărul şcolilor, laboratoarelor, spitalelor, creşte grija pentru popor. Patria primeşte un îmbold permanent în domeniul dezvoltării ştiinţei şi culturii, din partea stimatei doamne academician doctor inginer Elena Ceauşescu, recunoscută pe plan mondial ca savantă de înaltă competenţă, căreia îi exprimăm şi noi omagiul nostru.

Sîntem acum în preajma unei zile mari din istoria noastră: sărbătorim 70 de ani de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, cînd după lupte de veacuri, prin hotărîrea şi voinţa proprie, românii şi-au împlinit marele vis de a fi adunaţi sub cerul unui singur stat unitar, al lor, pentru veşnicie.

Sărbătoarea aceasta ne dă imbolduri noi spre păstrarea unităţii şi a împliniriIor de atunci la care, patria adaugă azi noi împliniri sub ocîrmuirea celui ce este simbolul unităţii şi al tuturor realizărilor României contemporane, domnul preşedinte Nicolae Ceauşescu.

Sîntem convinşi că înflorirea şi dezvoltarea României va continua în acelaşi ritm creator ca şi pînă acum. Acest lucru se poate uşor prevedea din programele care sînt astăzi în dezbatere. Cultele asigură această ilustră adunare şi pe dumneavoastră personal, domnule preşedinte, că îşi vor călăuzi şi de acum încolo credincioşii spre tot efortul şi dăruirea în slujba marilor idealuri naţionale spre mai bine, spre mai frumos, spre pace, dezarmare, cooperare şi bună înţelegere între oameni şi popoare.

În aceeaşi zi, dimineaţa, a avut loc şi plenara Comitetului Central al Organizaţiei Democraţiei şi Unităţii Socialiste, din partea Bisericii Ortodoxe Române şi a celorlalte culte luînd cuvîntul P. S. Episcop Epifanie Norocel al Buzăului, din care spicuim următoarele:

„Am deosebita cinste şi aleasa bucurie să iau cuvîntul de la această tribună în numele Bisericii Ortodoxe Române şi al celorlalte culte din ţara noastră pentru a exprima

(Continuare în pag. a 2-a)

Plenara Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste

(Continuare din pag. 1-a)

simţămintele noastre de profundă recunoştinţă şi deosebită cinstire faţă de înalta conducere de stat, în frunte cu Dl. Preşedinte Nicolae Ceauşescu, pentru epocalele realizări de pînă acum şi măreţele planuri de dezvoltare în toate compartimentele de activitate ale vieţii noastre româneşti, dar îndeosebi privind dezvoltarea economico-socială de viitor spre continua înflorire a Patriei scumpe şi bunăstarea şi fericirea întregului nostru popor.

Aşa cum se cunoaşte, dezvoltarea continuă a vieţii noastre economico-sociale a fost şi este o preocupare permanentă a întregului nostru popor. Îndeosebi în ultimii 23 de ani, în acest scop s-au luat hotărîri de majoră şi istorică importanţă, privind dezvoltarea armonioasă a industriei, a agriculturii şi a tuturor sectoarelor economiei naţionale.

Magistrala expunere făcută în faţa forurilor de conducere ale ţării de către stimatul preşedinte al Republicii cu privire la stadiul actual al societăţii româneşti şi perspectivele dezvoltării sale viitoare reprezintă şi pentru noi, slujitorii cultelor, un însufleţitor îmbold de a face tot ceea ce stă în putinţa noastră pentru a contribui la propăşirea şi bunăstarea poporului nostru.

Ca fii ai acestui harnic popor, stăpîn pe glia şi destinele sale, ne străduim să fim întotdeauna, împreună cu el, la rezolvarea tuturor problemelor ţării noastre, dorind să fim ataşaţi plenar la toate năzuinţele şi idealurile sale şi de slujire cu devotament a Patriei scumpe, după cum ne-au dat exemplu, de-a lungul secolelor, moşii şi strămoşii noştri. Trăind în mijlocul poporului ca cetăţeni ai ţării, considerăm de datoria noastră să ne facem folositori nu numai credincioşilor noştri, ci întregului popor, spre împlinirea aspiraţiilor sale de mai bine. Este pentru noi o datorie de conştiinţă de a îndruma permanent pe membrii Bisericii noastre să-şi iubească Patria şi poporul din care fac parte, să respecte legile statului şi pe ocîrmuitorii lui.

În ceea ce priveşte lucrarea României şi a Preşedintelui ei, pentru instaurarea unui climat de pace între oameni şi popoare, ne sînt cunoscute tuturor strădaniile depuse şi aprecierea lor la justa valoare pe plan mondial de către toţi oamenii doritori de bine, precum şi toate iniţiativele şi acţiunile întreprinse de ţara noastră pentru dezarmare, dînd exemple concrete în acest scop şi militînd permanent pentru o pace dreaptă, globală şi trainică în întreaga lume.

Reprezentanţii şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române şi ai tuturor cultelor din România s-au dovedit întotdeauna şi vor mărturisi şi de acum înainte cu temeiurile credinţei lor, ataşamentul şi loialitatea faţă de această cauză dreaptă şi profund umanitară în slujba apărării vieţii pe pămînt, a independenţei naţionale şi a dezvoltării fiecărui popor, potrivit cu specificul şi năzuinţele sale . . .

În acelaşi spirit de slujire a binelui obştesc, împreună cu celelalte culte, sîntem azi, pe deplin ataşaţi la politica demnă şi înţeleaptă, internă şi externă a României socialiste, reafirmată cu atîta convingere şi dăruire patriotică în Expunerea recentă a mult stimatului nostru preşedinte, domnul Nicolae Ceauşescu.

Ambii vorbitori s-au referit şi la sărbătorirea în anul acesta a 70 de ani de la Marea Unire de la 1 decembrie 1918 arătînd că de-a lungul istoriei, şi la vremea respectivă, Biserica Ortodoxă Română şi alte culte au militat activ pentru Unire, împreună cu toţi românii de pretutindeni şi că, păstrarea unităţii, este şi astăzi datoria de căpetenie care le încălzeşte sufletele, şi că nu vor înceta nici o clipă de a o sluji cu abnegaţie, loialitate şi devotament.

R.

Făurirea statului naţional unitar român...

(Continuare din pag. 1-a)

Intensificarea luptelor de eliberare naţională, înfrîngerile militare, pierderile uriaşe suferite de Puterile Centrale pe fronturile de luptă au reprezentat factori puternici în accelerarea destrămării Austro-Ungariei.

În împrejurările concret istorice create de desfăşurarea evenimentelor, în anul 1918, destrămarea monarhiei austro-ungare nu mai putea fi evitată. Lupta maselor populare şi a popoarelor asuprite pentru drepturi sociale şi naţionale au imprimat acestui proces legic, istoriceşte inevitabil, un ritm rapid.

Lupta poporului român pentru libertate se încadrează în mişcarea generală a popoarelor pentru autodeterminare naţională şi înlăturarea dominaţiei străine. Ea a avut un caracter larg, mobilizîndu-i la acţiune pe ţărani, muncitori, intelectuali şi celelalte forţe sociale şi politice. Astfel, pentru unirea tuturor forţelor naţionale, în condiţiile luptei naţionalităţilor asuprite din Imperiul austro-ungar, în septembrie 1918, Comitetul executiv al P.N.R. şi Comitetul Central al Secţiei Române a P.S.D. au hotărît să acţioneze în comun pentru înfăptuirea idealului naţional.

La 12 octombrie are loc la Oradea o nouă şedinţă a Comitetului executiv al P.N.R., în cadrul căreia s-a adoptat textul declaraţiei pentru emanciparea definitivă a poporului român din aceste provincii. Iar la 18 octombrie, deputatul Alexandru Vaida a prezentat această declaraţie în Parlamentul de la Budapesta.

Declaraţia de autodeterminare a constituit momentul istoric fundamental pentru poporul român, în lupta pentru desăvîrşirea unităţii sale politice şi de stat. Document de mare importanţă programatică şi practică, Declaraţia de la Oradea a stat la baza acţiunilor desfăşurate în perioada următoare de românii ce locuiau în provinciile ocupate de Imperiul austro-ungar. Elaborată în numele poporului şi corespunzînd intereselor sale majore, ea a fost primită cu entuziasm de românii de pe ambele versante ale Carpaţilor.

Acţiunile revoluţionare desfăşurate de românii ardeleni şi bucovineni în ţară şi peste hotare, au contribuit în mod decisiv la grăbirea procesului de sfărîmare a Imperiului austro-ungar.

Destrămarea Imperiului austro-ungar s-a repercutat şi asupra naţiunilor dominante. La 12 noiembrie se proclamă Republica Austria, iar la 16 noiembrie — Republica Ungară Independentă.

În acest cadru se desfăşoară şi lupta românilor pentru libertate şi unitate naţională. La 31 octombrie 1918 ia fiinţă Consiliul Naţional Român Central, la Budapesta, alcătuit din 6 membri ai P.N.R. şi 6 social-democraţi, sub preşedinţia avocatului dr. Ştefan Cicio Pop. Peste trei zile acest organ se mută la Arad, unde îşi lărgeşte numărul de membri la 42.

Începînd din 31 octombrie în Transilvania şi Banat au luat naştere consilii şi gărzi naţionale la comune, plăşi şi judeţe, organe care vor înlocui vechile autorităţi maghiare.

În ultima decadă a lunii noiembrie s-au organizat adunări generale în toate localităţile urbane şi rurale, unde a fost subscris de către toţi locuitorii români majori documentul intitulat „Hotărîrea noastră", privind adeziunea românilor la unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă, şi s-au organizat alegeri de delegaţi pentru Marea Adunare Naţională.

La 1 decembrie 1918, după o intensă pregătire, la Alba Iulia s-a întrunit Marea Adunare Naţională, forma, care, îndeplinind voinţa de nestrămutat a tuturor românilor, a hotărît unirea Transilvaniei cu România. Concomitent, pe Platoul Romanilor de la marginea cetăţii Alba Iuliei, a avut loc Adunarea Populară, care, întrunind peste o sută de mii de oameni din toate părţile Transilvaniei şi Banatului, şi-a dat acordul deplin la înfăptuirea dezideratului naţional major — unirea acestor provincii cu Patria-Mamă, eveniment care marca făurirea statului naţional unitar român.

70 de ani de la Marea Unire. Contribuţia Bisericii

Împlinirea a şapte decenii de la făurirea statului unitar român ne îndeamnă să consemnăm aici cîteva din faptele vrednice de pomenire ale marilor noştri înaintaşi, care şi-au slujit cu dăruire Biserica şi neamul românesc. Este numai o parte din şirul nesfîrşit de jertfe care au stat la temelia marii uniri de la 1 Decembrie 1918, pentru că slujitorii Bisericii nu s-au rugat numai la altar pentru „unirea tuturor", ci au şi lucrat prin cuvînt, şi mai ales prin faptă, la „unirea tuturor românilor". Strădaniile lor au luat înfăţişări felurite. Vlădicii de dincolo de Carpaţi au vegheat veacuri de-a rîndul la păstrarea învăţăturii ortodoxe de către românii transilvăneni, pe cînd se încerca atragerea lor la catolicism, la calvinism, apoi la uniaţie. Tot ei hirotoneau preoţi pentru parohiile transilvane, mai ales în secolul al XVIII-lea, cînd decenii în şir n-a mai existat o ierarhie naţională ortodoxă, trimiteau antimise, cărţi de slujbă şi de învăţătură, icoane şi veşminte liturgice. Domnii Ţării Româneşti şi ai Moldovei — sfătuiţi de cele mai multe ori de ierarhii lor, au ridicat biserici şi mănăstiri în Transilvania, din care unele dăinuiesc pînă în zilele noastre. Credincioşi transilvăneni dornici de viaţă monahală, se închinoviau în mănăstirile muntene şi moldovene, trăind alături de fraţii lor de acelaşi neam în rugăciune şi aleasă trăire duhovnicească, întru nădejdea unui viitor mai bun pentru poporul lor. Meşteri tipografi din toate ţările lucrau pentru luminarea neamului românesc de pe ambele versante ale Carpaţilor. Coresi diaconul „ot Tîrgovişte" tipărea cărţi la Braşov pentru „românii" de pretutindeni; în 1643 învăţatul mitropolit Varlaam al Moldovei îşi tipărea cunoscuta *Cazanie*, intitulată *Carte românească* de învăţătură, care a cunoscut o largă difuzare în Transilvania fiind reeditată în 1699 la Alba Iulia; Simion Ştefan, mitropolitul de la Alba Iulia tipărea acum 340 de ani Noul Testament, pe care se străduise să-l traducă în aşa fel încît să fie înţeles de toţi românii; după 40 de ani, în 1688, se tipărea la Bucureşti întreaga Biblie în limba românească cu cheltuiala lui Şerban Vodă Cantacuzino, după traducerea moldoveanului Nicolae Milescu, revizuită de muntenii Radu şi Serban Greceanu, avînd cărţile Noului Testament reproduse după ediţia de la Alba Iulia; în 1776—1780 se tipăreau pentru prima oară *Mineile* în româneşte, la Rîmnic, de episcopii Chesarie şi Filaret, cu interesante prefeţe care vorbeau despre originea noastră romană şi continuitatea noastră în Dacia, la Buda, la Mănăstirea Neamţ şi la Sibiu. Toate aceste tipărituri au contribuit la afirmarea şi consolidarea conştiinţei de unitate naţională românească într-un timp cînd mai dăinuiau hotare despărţitoare între fiii aceluiaşi neam.

Dar Biserica a lucrat pentru realizarea unităţii româneşti şi pe alte căi. Se ştie că în oastea lui Mihai Vodă Viteazul cel care a realizat pentru scurt timp prima unitate statală românească, au luptat şi mulţi preoţi şi călugări. În 1848, în rîndul revoluţionarilor români care militau pentru înlăturarea unor vechi nedreptăţi sociale şi pentru realizarea unui stat unitar românesc, se găseau şi slujitorii Bisericii. În Transilvania şi Banat de pildă, au fost prezenţi la cele trei adunări româneşti de la Blaj, la cele două adunări de la Lugoj, au luptat cu arma în mînă în oastea populară condusă de Avram Iancu sau de ceilalţi prefecţi ai legiunilor româneşti, au fost împuşcaţi sau spînzuraţi din ordinul unor comandanţi militari sau funcţionari de stat străini pentru activitatea lor revoluţionară românească. Este semnificativ cazul preotului Ioan Munteanu din Mădăraşu de Cîmpie care a fost declarat „instigator" pentru rostirea cuvintelor: „De-acum înainte Ardealul nu mai e Ardeal, ci România"! În anii 1857—1859 ierarhii, călugării şi preoţii Moldovei şi ai Ţării Româneşti au fost în fruntea luptei pentru unirea celor două ţări, luptă urmărită cu simpatie şi de fraţii lor din Transilvania. În 1877 preoţii români de pretutindeni au sprijinit Războiul de independenţă, conştienţi că în curînd va urma ultima etapă a procesului care va încununa lupta pentru unitate statală.

În felul acesta, terenul pentru realizarea statului naţional român unitar era pregătit de mult. Izbucnirea primului război mondial a dat doar noi impulsuri viitorului act al unificării statale, care reprezenta primul obiectiv al românilor de pretutindeni. Aspiraţiile româneşti de libertate şi unitate s-au manifestat mai ales în cursul victorioaselor lupte care au avut loc pe Valea Jiului şi Valea Oltului, la Dragoslavele în Dobrogea, la Mărăşeşti, Mărăşti, Oituz şi în alte părţi. Ele au constituit un simbol viu al spiritului de jertfă al poporului român pentru apărarea fiinţei naţionale şi libertatea patriei. În timp ce soldaţii luptau cu arma în mînă pentru apărarea pămîntului strămoşesc — unii din ei foşti în armata austro-ungară, înserişi acum în corpurile de voluntari, — cărturarii români au făcut cunoscute revendicările noastre în Apusul Europei şi în America, prin memorii, înaintate unor şefi de state, conferinţe, articole în presa timpului, prin congrese şi adunări în diferite capitale europene.

Biserica a fost alături de popor şi acum în toate suferinţele şi durerile celor doi ani de război. Peste 250 de slujitori ai altarului din vechea Românie au însoţit trupele pe cîmpurile de luptă, în calitate de „preoţi militari"; unii din ei şi-au pierdut viaţa pe front, ca *Ştefan Ionescu Cazacu* din Poiana — Olt, *Nicolae Armăşescu* din Tomşani — Vîlcea, *Nicolae Furnică* din Urziceni — Ialomiţa; alţii au fost luaţi prizonieri şi internaţi în lagărele din Germania şi Bulgaria; cîţiva au fost împuşcaţi de trupele de ocupaţie din Muntenia sau Dobrogea, ca Constantin Păunescu din Radomireşti — Olt, Vasile Iliescu din Homeşti — Buzău, Ghiţă Giurgescu din Bălăneşti — Buzău, Iosif Popescu din Gheboieni — Dîmboviţa, Alexandru Georgescu din Dăneasa — Olt, mort într-o închisoare din Berlin, Iordache Pătrăşcoiu din Arsurile — Gorj, mort într-un lagăr din Germania, Vasile Aftenie din Valea Nucarilor — Tulcea, Gheorghe Balaban din Viziru — Brăila, Constantin Niculescu din Stejaru — Ialomiţa şi alţii.

Peste 200 de călugări şi călugăriţe din Moldova organizaţi într-o „Misiune a călugărilor infirmieri", condusă de arhimandritul Teoctist Stupeanu — au îngrijit soldaţi bolnavi şi răniţi în spitale sau pe cîmpurile de luptă; mulţi din ei au căzut la datorie, răpuşi de tifos sau alte boli contagioase.

În Transilvania şi Banat peste 330 de preoţi au fost aruncaţi în închisori sau deportaţi în judeţul Şopron, lîngă graniţa austro-ungară de azi, sau în Zambor — Iugoslavia, unii din ei cu toată familia. Mulţi şi-au sfîrşit viaţa în închisoare sau deportare, ca protopopul dr. Gheorghe Dragomir din Biserica Albă, preoţii Alexandru Atnagea din Vrani — Caraş-Severin, Petru Langa din Şercaia — Braşov, Dumitru Deac din Calvasăr — Sibiu, Iosif Caţavei şi Nicolae Munteanu din Lisa — Braşov, Ioan Pop David din Scorei — Sibiu; mulţi alţii au murit la scurt timp după eliberare, din cauza mizeriei şi a suferinţelor îndurate în închisoare sau deportare. Cîţiva preoţi au fost împuşcaţi în toamna anului 1918 sau la începutul anului următor, deci în timpul descompunerii imperiului austro-ungar, ca Ioan Opriş din Oprişani — Turda, Cornel Leucuţa şi Cornel Popescu din Şimand — Arad, Mihai Dănilă din Dijir — Bihor, Isidor Silaghi din Bicău — Satu Mare, Augustin Tîrziu din Chereluş — Arad. Zeci de alţi preoţi din părţile Sibiului, Făgăraşului şi Braşovului au fost siliţi să plece cu trupele româneşti în Moldova, ajungînd unii pînă în Ucraina; mulţi au fost înrolaţi ca preoţi militari în armata hobsburgică trimişi cu trupele româneşti pe fronturile din Galiţia şi Italia.

Dar ierarhii şi preoţii şi-au adus contribuţia şi la realizarea directă a actului Unirii. Preotul Vasile Lucaciu din Şişeşti, lîngă Baia Mare, împreună cu tînărul fiu de preot din Răşinari, Octavian Goga, au trecut Carpaţii în 1914, desfăşurînd o largă acţiune pentru intrarea României în război, alături de Puterile Antantei, în vederea dezrobirii Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului. Guvernul român a încredinţat lui Vasile Lucaciu o importantă misiune diplomatică în Statele Unite şi Apusul Europei. În noiembrie 1918, Consiliul Naţional Român, cu sediul la Arad, a trimis pe profesorul de teologie Nicolae Bălan de la Sibiu — viitorul mitropolit al Ardealului — la Iaşi, unde se afla atunci Guvernul României, pentru a prezenta situaţia din Transilvania. De la Iaşi a trimis o scrisoare lui Vasile Goldiş, prin care-l îndemna să convoace neîntîrziat o adunare naţională românească la Alba Iulia, care să proclame „alipirea necondiţionată la România".

Fiind convocată această adunare de către Consiliul Naţional Român, pentru ziua de 1 Decembrie la Alba Iulia, Biserica şi-a trimis ca delegaţi oficiali pe cei mai vrednici slujitori ai ei: cei 5 episcopi, 4 vicari, 10 delegaţi ai Consiliilor eparhiale, 129 de protopopi, cîte un profesor şi cîte doi studenţi de la Institutele teologice, apoi numeroşi preoţi şi învăţători ai şcolilor îndrumate de Biserică, aleşi ca delegaţi în satele sau oraşele în care locuiau. În afară de aceşti delegaţi oficiali, numeroşi alţi preoţi au participat la adunare în fruntea păstoriţilor lor, alături de cei o sută de mii de români, veniţi să dea glas voinţei de veacuri a românilor transilvăneni de-a se uni cu „ţara", cu fraţii lor de dincolo de Carpaţi.

În ziua memorabilă de 1 Decembrie 1918 s-a slujit Sf. Liturghie în cele două biserici româneşti din Alba Iulia; într-una a slujit episcopul Ioan Papp de la Arad, iar răspunsurile au fost date de studenţii teologi de la Sibiu, prezenţi la Adunare. Apoi, deschizîndu-se „Adunarea naţională constituantă", cu cei 1228 delegaţi oficiali în biroul Adunării au fost aleşi trei preşedinţi: George Pop de Băseşti şi episcopii Ioan Papp de la Arad şi Dimitrie Radu de la Oradea. În „Marele Sfat Naţional", cu 212 membri (un fel de Parlament) au fost aleşi mai mulţi slujitori ai Bisericii, iar în „Consiliul Dirigent" (un fel de Guvern provizoriu, cu sediul la Sibiu), a fost ales şi Vasile Lucaci. La ora 14, pe Cîmpul lui Horia, numeroşi cărturari — între care şi ierarhi — au rostit cuvîntări pe tribunele ridicate acolo, în mijlocul celor o sută de mii de români care aşteptau cu cîntece naţionale, proclamarea unirii.

În aceeaşi zi s-au săvîrşit slujbe solemne în toate bisericile din Transilvania, urmate de cuvîntări, prin care preoţii au tălmăcit păstoriţilor lor însemnătatea marelui act care se înfăptuia la Alba Iulia, cetatea unirii.

La 14 decembrie o delegaţie a Marelui Sfat Naţional formată din Vasile Goldiş, Alexandru Vaida Voievod, episcopii Miron Cristea de la Caransebeş şi Iuliu Hossu de la Gherla, au prezentat actul unirii la Bucureşti.

În felul acesta se încheia lupta de veacuri a poporului român pentru independenţă naţională şi unitate statală. Biserica îşi făcuse datoria — ca în tot trecutul ei — faţă de poporul pe care-l păstorea, faţă de neamul românesc întreg.

Pr. prof. *Mircea Păcurariu*

BIBLIA DE LA BUCUREŞTI — 300

SIMPOZIOANE — SESIUNI DE COMUNICĂRI

Anul acesta s-au împlinit 300 de ani de la apariţia primei Biblii româneşti, tipărită în întregime pe vremea lui Şerban Cantacuzino, în anul 1688, în ultimul an de domnie al acestuia. Ultimele tiraje au apărut chiar sub domnia urmaşului său, Constantin Brîncoveanu, precum se vede din schimbarea paginii de titlu la un număr de exemplar. Ea a intrat în istoria Bisericii şi a culturii româneşti sub numele de *„Biblia de la Bucureşti"*. După apariţia *Noului Testament* de la Alba Iulia (1648) şi după mai vechea încercare de traducere a *Vechiului Testament*, rămasă doar la primele două cărţi ale Facerii — *Palia de la Orăştie* (1582), ca şi după traducerea întregului *Vechi Testament* de către Spătarul Nicolae Milescu, moldovean, precum se ştie, traducere rămasă în manuscris (originalul s-a pierdut, dar există două copii prelucrate), *Biblia de la Bucureşti* întregeşte o operă de mare însemnătate atît pentru Biserica ortodoxă, cît şi pentru cultura românească. Ea a colectat limba tuturor provinciilor româneşti, a unificat-o după graiul din zona Bucureşti—Tîrgovişte şi a trimis-o înapoi spre toate spaţiile de limbă românească, în felul acesta contribuind la unificarea limbii şi acestei Biblii se datoreşte faptul că limba română nu are dialecte pe spaţiul ei etnic.

Este de la sine înţeles că spre alcătuirea acestui *„monument de limbă şi cultură românească"*, au contribuit de la manuscrisele maramureşene încoace (sec. XIV—XV), Coresi (sec. XVI), apoi *Psaltirile* moldovene ale lui Dosoftei, (sec. XVII), *Evanghelia* şi *Psaltirea* muntenească a lui Teodosie (sec. XVII), *Cartea românească de învăţătură a lui Varlaam* (1643) ş.a. Precum *Cartea* lui Varlaam, şi *Biblia de la Bucureşti* a fost destinată *„unui întreg neam"*, spre folosul de obşte al neamului şi al limbii române.

Cu prilejul jubileului de 300 de ani la iniţiativa adormitului întru fericire Patriarh Iustin († 31 iulie 1986), o Comisie prezidată de actualul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române Teoctist Arapaşu, a făcut să apară o frumoasă reeditare a *Bibliei de la Bucureşti* în facsimil şi transliterare, adevărat monument şi acesta, de data aceasta monument al vremurilor noastre care va putea fi numită, la rîndul ei, *Biblia de la 1988*. O prefaţă de înaltă ţinută ştiinţifică este semnată de P. F. Patriarh Teoctist, şi o postfaţă este semnată de cunoscutul om de cultură prof. dr. docent Ioan C. Chiţimia.

Retipărirea *Bibliei de la Bucureşti* este fără îndoială un act de cultură contemporană. Se pune la dispoziţia cercetătorilor prin transliterare, cu note şi glosar, un document de cea mai mare importanţă pentru limba română. Acelaşi lucru trebuie să-l spunem şi despre retipărirea prin grija P. S. Emilian Birdaş al Alba Iuliei, a *Noului Testament* de la Bălgrad, *Alba* Iulia (1648) tot în anul acesta jubiliar. Încă de acum zece ani propunerea de retipărire, cu luare din vreme a măsurilor şi cu unele recomandări a fost făcută şi de, pe atunci, de către Episcopul Antonie Plămădeală (v. Dascăli de cuget şi simţire românească, Bucureşti, 1978, p. 239—241). Este o mare bucurie şi o mare realizare că retipărirea s-a putut face şi am putut serba evenimentul aniversar cu ea în mînă.

Din iniţiativa P. F. Patriarh Teoctist, căruia îi revine în întregime meritul de a fi condus realizarea acestui mare act de cultură, s-au organizat de curînd simpozioane şi sesiuni de comunicări pe tema *„Biblia de la Bucureşti"*, atît în ţară cît şi în străinătate. P. F. Sa a considerat pe bună dreptate că *Biblia de la Bucureşti* nu e numai un act de cultură şi spiritualitate locală, ci că trebuie înscris în cultura europeană ca o prezenţă românească de mare valoare, ca o dovadă a abilităţii la acea vreme, încă acum 300 de ani a limbii române ca limbă sacră.

•

Cel dintîi Simpozion a fost organizat, aşa cum era şi firesc, la Bucureşti, sub patronajul şi directa conducere a P. F. Sale, în ziua de 17 noiembrie 1988, la Institutul Teologic din Bucureşti. Un vibrant cuvînt de deschidere şi de omagiu a fost rostit chiar de P. F. Sa. Cu graiul său plin de mireasmă de Cazanii, P. F. Sa scria în introducere la noua ediţie a *Bibliei de la Bucureşti*, cea dintîi după 300 de ani.

„Anul acesta, cînd se împlinesc 300 de ani de la apariţia *Bibliei de la Bucureşti*, înţelegem mai adînc ceea ce a însemnat, prin veacuri, statornicia strămoşească şi românească. *Biblia de la 1688* ni se înfăţişează ca rod al unităţii de simţire românească de pretutindeni, de care era însufleţit şi iniţiatorul acestei istorice lucrări, voievodul Şerban Cantacuzino. Dacă pentru credincioşii din acea vreme era un „sfeaşnic", pentru noi ea este expresia grăitoare a dorinţei de unitate a celor ce erau una prin obîrşie, limbă şi credinţă, mistuiţi fără încetare de idealul păstrării şi slujirii unităţii bisericeşti şi româneşti. Înfăptuirea acestui unic act de cultură românească, în secolul în care întregul nostru neam îşi afirma cu tărie conştiinţa de sine, este dovada de netăgăduit că acei ce erau una din punct de vedere spiritual năzuiau să vieţuiască, în aceeaşi unitate, întru dobîndirea idealului sfînt de făurire a libertăţii şi independenţei naţionale. Cuvîntul lui Dumnezeu rostit în grai românesc a fost un incontestabil factor determinant la întărirea şi împlinirea acestei firesti şi nobile năzuinţe. Anul 1988 este pentru ierarhii, slujitorii şi dreptmăritorii creştini, de pe toate plaiurile româneşti, prilej de omagiere a tuturor celor ce au contribuit la apariţia *Bibliei de la Bucureşti*".

Au vorbit la Simpozion Prof. dr. I. C. Chiţimia: *Importanţa Bibliei de la Bucureşti pentru spiritualitatea, unitatea şi cultura poporului român;* P. C. Arhim. Bartolomeu Anania, *Biblia de la Bucureşti, monument de limbă teologică şi literară românească;* Pr. prof. Dr. Dumitru Popescu, rectorul Institutului Teologic din Bucureşti, *Dimensiunea ecumenică a Bibliei de la Bucureşti* (citită de pr. dr. prorector Dumitru Radu, în absenţa pr. D. Popescu); Prof. dr. Al. Elian, *Cultura Teologică în epoca domnitorului Constantin Brîncoveanu* şi cercet. şt. Mihai Moraru, *Prezentarea ediţiei jubiliare a Bibliei de la Bucureşti (1988)*. În continuare au mai luat cuvîntul Prof. dr. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Î. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, Prof. dr. Savva Aguridis de la Facultatea de teologie din Atena, Prof. dr. Pandele Olteanu şi P. S Episcop Emilian al Alba Iuliei. Simpozionul a fost o reuşită şi o bucurie spirituală şi culturală.

•

În ziua de 20 noiembrie 1988 un Simpozion similar a fost organizat la Geneva, în Elveţia, la Centrul ortodox al Patriarhiei Ecumenice. S-a dat citire unui Mesaj din partea P. F. Patriarh Teoctist care, printre altele, arăta ca Biblia de la 1688 reeditată la împlinirea acestei frumoase vîrste de 300 de ani, se oferă *„culturii române într-o formă mai accesibilă, ca şi credincioşilor noştri spre folos"*. Arăta de asemenea că: *„Biblia de la Bucureşti încheia la vremea ei un proces de desăvîrşire a limbii române literare moderne şi deschidea o cale spre răspîndirea ei unitară pe întreg teritoriul locuit de români, în Muntenia, Moldova şi Transilvania"*.

(Continuare în pag. a 4-a)

Clopot de neam

La Alba-Iulia-n Cetate
se-aude clopotul cum bate
de dinspre zări de vremi adînce,
se-aude Mureşul cum plînge,
se-aude lacrima cum cade
la Alba Iulia-n Cetate!...

La Alba Iulia-n Cetate
se-aude clopotul cum bate
şi intră Domn Mihai Viteazul,
El, ce-a sunat dreptăţii ceasul
trei ţări unind: surori carpate,
la Alba Iulia-n Cetate!...

La Alba Iulia-n Cetate
se-aude clopotul cum bate:
aici e tras pe roată Horia
cu sîngele-i scriind istoria,
spre-a se-mplini acea dreptate
la Alba Iulia-n Cetate!...

La Alba Iulia-n Cetate
se-aude clopotul cum bate:
ca vocea Iancului răsună;
e vînt de aprigă furtună
spre-a se trăi în libertate
la Alba Iulia-n Cetate!...

La Alba Iulia-n Cetate
Decembrie! şi clopot bate
iar inimile ard ca para:
„Noi vrem să ne unim cu Ţara!"
un vis se-nfăptuia şi-nalt e
la Alba Iulia-n Cetate!...

La Alba Iulia-n Cetate
de-atunci prin ani cel clopot bate
steag fără moarte-i şi ne-adună
pe toţi cu inima română,
şi mîine, şi în veci va bate
la Alba Iulia-n Cetate!...

Radu Cârneci

„TELEGRAFUL ROMÂN" martor al evenimentelor din 1 Decembrie 1918

Solemnitatea primirii de către Garda națională română din Sibiu a drapelului tricolor, confecționat de tînăra Zenobia Ivan, la 17 nov. 1918, în catedrala ortodoxă din Sibiu

Sărbătoarea Sibiului românesc

Măreţul Sion al mitropoliei (catedrala n.n.) s-a îmbrăcat Duminică (4/17 noiembrie n.n.) în duh sfînt şi românesc. S-a cutremurat pînă în adîncuri de bucurie negrăită. Doar a fîlfîit în cuprinsul lui steagul sfînt naţional... Şi cu valurile mirezmei de tămîie s-a înălţat spre bolta cerească jurămîntul românesc... Tocmai în momentul cînd la altarul Domnului se întîmpla taina cea mare, prefacerea pîinii şi vinului în trupul şi sîngele Mîntuitorului, au intrat, în ordine de adevăraţi coboritori ai lui Traian, soldaţii români, în frunte cu noul steag, lucrat în fir de mătasă de hărnicia domnişoarelor române din Sibiu.

Biserica catedrală, plină de oameni, ca la cel mai înalt praznic, s-a înfiorat de evlavia învierii mult aşteptate.

La sfîrşitul liturghiei protopopul dr. Ioan Stroia şi diaconul Dr. Gh. Comşa încep slujba sfinţirii apei. Şi ascultătorii se lasă răpiţi de vraja lumilor visate. Plîng de bucurie mai ales la auzul cîntării. „Mîntuieşte, Doamne, poporul Tău şi binecuvintează moştenirea Ta..."

După stropirea steagului cu apă sfinţită, părintele protopop vorbeşte emoţionat despre însemnătatea steagului naţional român şi-l predă comandantului... harnicul maior V. Liuba.

Luînd comandantul steagul în mînă, urcă amvonul din mijlocul catedralei însoţit de preoţii...: Dr. Aurel Crăciunescu şi N. Gherghel... De aici, însoţit de marele moment vorbeşte protopopul onorar Dr. A. Crăciunescu... despre semnul văzut al unirii tuturor românilor sub stăpînirea naţională şi despre sfinţenia jurămîntului prin care se face legătura cea mare a tuturor celor de un sînge...

După luarea jurămîntului corul... cîntă: „Pe-al nostru steag e scris unire" şi „Deşteaptă-te române"...

În faţa catedralei se opreşte toată lumea. De aici se pleacă spre seminarul Andreian, cîntînd cu mic cu mare: „Deşteaptă-te române".

(Extras din T.R. nr. 121 din 7/20 noiembrie 1918).

Circulara Sinodului Episcopesc

Către iubitul cler al Mitropoliei Ortodoxe Române

Astăzi toată lumea recunoaşte fiecărui popor dreptul de a dispune liber de soarta sa...

În conştiinţa acestui principiu fundamental pentru viitoarea dezvoltare şi organizare a poporului nostru român şi a situaţiunei, ce astfel s-a creat, trebuie să recunoaştem cu toţii că marea adunare naţională convocată, sau mai bine şi mai poporal zis marele sfat al naţiunii române, de la care are să emaneze puterea şi dreptul înaltei noastre stăpîniri naţionale, este chemată să fie cea mai înaltă autoritate naţională a poporului român. Acest mare sfat, fiind compus din Prea Sfinţiţii Episcopi, din dignitarii Bisericilor româneşti, din membrii tuturor instituţiunilor noastre şi aşezămintelor noastre, din membrele Asociaţiunilor noastre de femei, din intelectuali, din meseriaşi şi muncitorii industriali comerciali, din ţăranii noştri şi tinerii de bună speranţă, cu un cuvînt din toate păturile sociale ale poporului, — este însuşi naţiunea întreagă, este reprezentantul ei cel mai genuin.

Sfînta tradiţiune a Bisericii noastre ortodoxe răsăritene a fost în slujbele sale totdeauna cu deosebită luare aminte la autoritatea sau stăpînirea lumească. Cu atît mai vîrtos trebuie să o facă aceasta Biserica poporului român, pusă pe temelii naţionale. Neamul întreg şi conducătorii ei, mai ales în aceste zile de prefacere, au lipsă de ajutorul Celui de sus. Drept aceea, Prea Sfinţitul Sinod Episcopesc al mitropoliei ortodoxe române din Ungaria şi Transilvania — în scopul implorării acelui ajutor — a aflat de lipsă a se întruni, şi în faţa situaţiunii de azi a dispune următoarele:

1. Pomenirea persoanei Domnitorului se omite din toate rugăciunile, cîntările şi citirile liturgice.

2. La serviciile divine principale şi adecă la vecernie, utrenie şi Sf. Liturghie în locul ecteniei pentru Domnitor ne rugăm astfel:

a) La ectenia mare: *(Cu pace Domnului să ne rugăm)* adăugăm:

„Pentru înalta noastră stăpînire naţională şi pentru marele sfat al naţiunii române — Domnului să ne rugăm".

b) La ectenia întreită de la aceleaşi trei slujbe:

„Încă ne rugăm pentru înalta noastră stăpînire naţională şi pentru marele sfat al naţiunii române, pentru luminarea, îndreptarea, pacea, sănătatea, mîntuirea şi iertarea păcatelor lor — şi pentru ca Domnul Dumnezeu mai ales să le deie spor şi să le ajute întru toate lucrările lor spre binele obştesc".

c) La ieşire cu sfintele daruri, după pomenirea Episcopului:

„Pe înalta noastră stăpînire naţională şi pe marele sfat al naţiunii române — Domnul Dumnezeu să le pomenească întru împărăţia sa".

Aceste dispoziţii sînt de natură provizorie pînă la statornicirea unor raporturi definitive în privinţa vieţii de stat.

Arad, din şedinţa Prea Sfinţitului Sinod Episcopesc al Mitropoliei Ortodoxe Române din Transilvania, ţinută la 10 noiembrie 1918.

Ioan I. Papp m.p. Episcopul Aradului, totodată şi locţiitor de mitropolit

Dr. E. Miron Cristea m.p. Episcopul Caransebeşului

(Extras din „T.R.", nr. 130 din 21 nov. (4 dec. 1918).

Delegaţia din Apoldu de Jos, jud. Sibiu, care a participat la Adunarea Naţională de la Alba Iulia, ţinută la 1 dec. 1918, condusă de preotul Ioan Popa

Ziua Învierii obştei româneşti

„Într-aceea Mihai Vodă, ridicînd şi tabăra de la Sibiu, înaintă cu încetul spre Alba Iulia. Prin toate oraşele pe unde trecu, locuitorii alergau înainte-i cu daruri... şi primindu-l cu mare dragoste şi entuziasm... Apropiindu-se de Alba, locuitorii oraşului şi ai judeţului îi întîmpinară cale de o leghe înainte cu multă cinste şi daruri... În aceeaşi zi, luni 1 noiemvrie (st.n.) Mihai-Vodă intră cu mare pompă în capitala Ardealului..."

Astfel descrie nemuritorul Bălcescu intrarea lui Mihai Viteazu în capitala biruinţei de veşnică lumină.

Atunci a intrat plăzmuitorul conştient al idealului sfînt şi mare: *unitatea naţională politică*. A intrat numai el, zămislitorul viu. Poporul român a rămas afară de cetate. A rămas să mai ducă jugul greu al robiei trupeşti şi sufleteşti trei veacuri de-a rîndul...

Acum însă, în 1 Decembrie a intrat în capitala Ardealului sufletul neamului. Şi acesta-i faptul ce ne chezăşuieşte că biruinţa noastră e veşnică. A intrat întreg poporul..., a intrat stăpînit de acelaşi sentiment, de acelaşi gînd, de acelaşi îndemn, de aceeaşi voinţă. A intrat sfînta unitate naţională, conştiinţa limpede şi puternică, izvorîtă din genuna vremii, sfinţită de sînge curat, întărită cu zidurile suferinţei şi răbdării lui Iisus.

Poporul român din Ardeal, Banat, din vechea Crişană şi Maramureş a intrat în Bălgrad, stăpînit de conştiinţa vie a unităţii noastre naţionale. De la opincă pînă la vlădică, mînaţi de gîndul mare şi voinţa sfîntă să întemeieze aici România mare, să dea făptură veşnică visului care ne-a stăpînit de veacuri sufletul. Căci nu este astăzi român în largile hotare ale pămîntului strămoşesc, care să nu fie copleşit de marea voinţă de a fi unit cu toţi fraţii sub o singură stăpînire naţională.

Şi manifestarea de la Bălgrad a fost manifestarea fiecărui suflet românesc...

DRUMUL SPRE BĂLGRAD

Simbătă, 30 noiembrie, trenul special aştepta dis-de-dimineaţă sibienii pentru a-i duce la praznicul mult aşteptat al Învierii obştei româneşti. Pe la ceasurile 8 gara-i plină. Au venit delegaţii satelor din vatra Oltului, de pe valea Hîrtibaciului, apoi delegaţii comitatului Sibiu, reprezentanţii reuniunilor şi institutelor culturale, corul seminarial în frunte cu dirigentul T. Popovici şi mulţi oaspeţi dornici de a fi de faţă la marea sărbătoare.

Trenul pleacă sub conducerea maiorului Aurel Păcală şi dr. Nicolae Regman încredinţat anume de consiliul naţional. La Cristian şi Orlat primim noi oaspeţi... De la Apoldul Mic în jos, drumul ţării e înviorstat de falnicul tricolor. Sînt delegaţi care fac drumul cu căruţa la Bălgrad. Aproape asupra fiecărei căruţe fîlfîie steagul tricolor.

La orele 3 ajungem în gara din Alba Iulia... Corul cîntă „Pe-al nostru steag e scris unire" şi „Deşteaptă-te române", în tactul de marş al căruia străbăteau străzile spre inima oraşului.

ÎN BĂLGRAD

Oraşul împodobit cu steagurile româneşti răsună de cîntece naţionale. Pretutindenea români sosiţi din toate părţile românismului. Şi trenurile vărsau întruna români".

(Extras din T.R. nr. 131 din 23 noiembrie/6 decembrie 1918).

Între două vieţi

A dat Dumnezeu şi ne-am văzut strînşi laolaltă, în dreptele noastre hotare...

Iată că în sfîrşit a sosit şi ziua cea mult aşteptată şi cu multă durere plătită, cînd — oriunde ne-am afla, în Bucureşti ca şi-n Alba Iulia..., să putem zice cu toţii: *Sîntem la noi!* — Ziua aceasta era demult desprinsă din crugul vremii, precum şi surparea zidului care ne despărţea era demult pornită...

Jertfele oamenilor sînt flori care se aruncă în calea dreptăţii. Între cele pe care le aruncăm noi azi, în în calea dreptăţii noastre, sînt şi flori culese pe cîmpia de la Turda...

Singură această amintire ar trebui să înghete cuvîntul pe buzele celor ce cu atîta uşurinţă ne vorbesc de noroc în aceste zile de dreaptă răsplătire. Noi n-am cerut noroc şi nici nu l-am avut vreodată. Cu sînge şi cu lacrimi mi-am plătit fiecare clipă de bucurie — rari scăpărări, o, aşa de rari, în noaptea durerilor noastre! Şi lucrul acesta nici un român n-ar trebui să-l uite. Îndărătul strălucitei biruinţe, pe care-o sărbătorim au stat legiunile de mucenici — toată oastea cea nevăzută a trecutului nostru a stat mereu sub arme — la Jiu ca şi la Mărăşeşti; căci pentru orice izbîndă mare, morţii unui neam se scoală şi luptă umăr la umăr cu cei vii.

Grea şi îndelungată a fost lupta şi mari au fost jertfele ce ni le-a cerut. Dar, precum stejarul îşi dezvoltă ramurile de afară treptat şi asemănător cu rădăcinile din pămînt, tot aşa, în sufletul nostru, cu fiecare jertfă nouă care ne leagă de trecut, răsărea o speranţă nouă care ne avînta spre viitor...

Acum, iată, se desprimăvărează. Toate neamurile pămîntului freamătă de nerăbdarea marilor prefaceri. Sufletul poporului nostru, sîngerînd încă de rănile vechei vieţi, aşteaptă, ca o arătură proaspătă sămînţa binecuvîntată, din care va răsări viaţa cea nouă. Ieşiţi semănătorilor!

Al. Vlahuţă

(Extras din „T.R." nr. 151 din 28 decembrie 1918).

La Bălgradul nostru!

Toţi românii de pe aceste plaiuri să-şi dee întâlnire în cetatea vestită a Bălgradului la ADUNAREA NAŢIONALĂ de Duminecă, în 1 Decemvrie n. (18 Noemvrie v.) 1918.

Anunţ apărut în „T. R.", nr. 126 din 14/27 noiembrie 1918

Marea adunare naţională din Bălgrad

Prin telefon.

Ziua de înviere a fost prăznuită în chipul cel mai demn. **Sionul sufletului românesc,** îmbrăcat în podoaba falnicului tricolor, a primit mulţimea românilor din toate unghiurile. **Au fost peste 100 mii de oameni.**

Cu o însufleţire sfântă şi negrăit de mare s'a **proclamat cu o inimă şi cu un glas** unirea tuturor Românilor până la Tisa, Dunăre şi Carpaţii maramureşeni la **ajutorul** şi **mândria** noastră:

Extras din „T. R.", nr. 130 din 21 noiembrie/4 dec. 1918

Hotărârea de mântuire

Sfatul naţional român din Arad a hotărât, după cum ne vesteşte o ştire telefonică, alipirea tuturor teritoriilor locuite de români: a Ardealului şi părţilor mărginaşe, la Statul Român.

Extras din „T. R", nr. 119 din 3/16 noiembrie 1918

Anul LXVI. Sibiu, Sîmbătă 16/29 Noemvrie 1918 Nr. 124

Telegraful Roman

Către popoarele lumii

Aux peuples de l'Univers

Biblia de la Bucureşti — 300

(Continuare din pag. a 2-a)

Simpozionul a avut loc în marea biserică a Centrului Patriarhiei Ecumenice, condus de Î. P. S. Mitropolit Damaskinos al Elveţiei. Î. P. S. Sa a fost şi primul vorbitor, dovedind o largă cunoaştere a istoriei Bisericii române şi situînd *Biblia de la Bucureşti* în contextul traducerilor Bibliei în epocă, inclusiv faţă de traducerea ei din greaca veche în greaca modernă, vorbită de popor. Mitropolitul dr. Antonie Plămădeală al Ardealului şi Exarh al Patriarhiei Române pentru comunităţile române ortodoxe din cele două Americi, a vorbit despre *„Biblia în Ortodoxie"* şi *„Biblia de la Bucureşti" ca monument de cultură, spiritualitate şi unitate românească"*, arătînd printre altele că ea a însemnat pentru limba română ceea ce a însemnat *Biblia* lui Luther pentru limba germană, şi versiunea *King James* pentru limba engleză. Mitropolitul a vorbit de asemenea şi despre marea aniversare a 70 de ani de la Unirea Transilvaniei cu Patria Mamă şi de la făurirea statului unitar român.

Prof. dr. Virgil Cândea a vorbit despre *Biblia de la Bucureşti în context european,* iar prof. dr. Dumitru Popescu, rectorul Institutului Teologic din Bucureşti despre: *Dimensiunea ecumenică a Bibliei de la Bucureşti.* Au participat peste 250 de persoane, români, greci, elveţieni, printre care ambasadorul României la Berna, Dl. Gh. Dolgu, ambasadorul Republicii Elene, şeful misiunii Greciei pe lîngă Oficiul misiunii O.N.U. — Geneva, reprezentanţi ai organizaţiilor bisericeşti internaţionale, precum Consiliul Mondial al Bisericilor, Conferinţa Bisericilor Europene, Federaţia luterană Mondială, reprezentanţi ai Bisericilor din Elveţia, protestanţi şi romano-catolici. Mitropolitul Antonie al Ardealului a prezentat *Biblia de la Bucureşti* la televiziunea elveţiană, emisiunea fiind transmisă în aceeaşi zi la amiază.

O expoziţie de carte bisericească românească (peste 70 de titluri), alcătuită din tipăriturile din ultimii ani ale editurilor eparhiale din România, a fost vizitată de peste 1000 de persoane în prima zi, lucrările bucurîndu-se de o mare atenţie.

La sfîrşitul Simpozionului, Mitropolitul Antonie al Ardealului mulţumind participanţilor a oferit unor personalităţi prezente cîte un exemplar din *Biblia de la Bucureşti,* reeditată acum, ca dar din partea P. F. Patriarh Teoctist. A participat şi Î. P. S. Arhiepiscop Adrian al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Europa Centrală şi Occidentală, care a săvîrşit Sfînta Liturghie la parohia românească din Geneva. Un aport deosebit la reuşita Simpozionului şi-a adus şi pr. Vergil Vâlcu şi dna, ca şi prof. I. Bria, director în Consiliul Mondial al Bisericilor. Festivitatea s-a încheiat cu o recepţie pentru toţi participanţii şi o agapă pentru invitaţii de onoare.

*

Un Simpozion similar s-a organizat duminică 27 noiembrie 1987 şi la Viena.

Sfînta Liturghie a fost săvîrşită şi acolo de către Î. P. S. Arhiepiscop Adrian înconjurat de un sobor de preoţi şi şi diaconi. După aceea, în Sediul Cultural al Parohiei a avut loc Simpozionul onorat de prezenţa multor oficialităţi bisericeşti şi laice, cum şi a unui mare număr de credincioşi şi priteni ai parohiei. Dintre participanti e de reţinut prezenţa Eminenţei Sale Cardinalul Dr. Hans Hermann Groer, a Excelenţei Sale ambasadorul României la Viena, dl. Trandafir Cocârlă, a d-lui Dr. Felix Ionak, Conducătorul Departamentului Cultelor din Austria, a dr. Franz Irbinger, Vinzenz Przypolski şi Peter Henn, preşedinte şi, respectiv, vicepreşedinte ai Asociaţiei „Unirea", a d-lui Alfred Stirnemann, secretarul general al Federaţiei „Pro-Oriente", a d-lui Josef Grunstäudl de la Societatea Marianiştilor etc. De asemenea e de remarcat prezenţa reprezentanţilor altor biserici şi confesiuni din localitate.

Lucrările Simpozionului — deschis de preotul paroh, dr. Marin Branişte — au constat din prezentarea importanţei Bibliei tipărite la Bucureşti acum 300 de ani, prezentare făcută de Î. P. S. Dr. Nicolae Corneanu, mitropolitul Banatului şi exarh al Patriarhiei Române pentru comunităţile ortodoxe române din Europa Centrală şi occidentală care s-a referit şi la aniversarea a 70 de ani de la Unirea Transilvaniei cu Ţara Mamă, eveniment împlinit la 1 Decembrie 1918. În legătură cu importanţa Bibliei de la Bucureşti a vorbit şi pr. prof. Ernst Suttner de la Facultatea de Teologie catolică din Viena.

A mai luat cuvîntul şi arhitect C. Marinescu, descriind epoca istoriei României în care a apărut Biblia sărbătorită şi prezentînd monumentele rămase din acea epocă, păstrate şi restaurate cu multă scumpătate pînă în vremea noastră.

O expoziţie de carte religioasă şi bisericească românească a însoţit şi la Viena Simpozionul, expoziţie în cadrul căreia a fost expusă şi Biblia de la 1688.

În încheierea lucrărilor Simpozionului, exemplare ale Bibliei au fost oferite de către Î. P. S. Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, ca dar din partea P. F. Părinte Patriarh Teoctist.

Mulţumind pentru darul primit, Eminenţa Sa Cardinalul Groer a reamintit vizita de anul trecut a Prea Fericitului Părinte Patriarh în Austria şi a subliniat bunele legături dintre Biserica Romano-Catolică din Austria şi Biserica Ortodoxă Română, aportul pe care îl pot aduce împreună la unitatea dintre Bisericile Creştine.

La buna organizare a manifestărilor de la Viena a contribuit arhid. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

Festivitatea, ca şi la Geneva, s-a încheiat cu o agapă oferită tuturor numeroşilor participanţi. Totul s-a desfăşurat într-o atmosferă de caldă prietenie şi dragoste creştinească.

Tot la Viena a avut loc la Societatea „Brüder Henn" o întrunire consacrată celor două evenimente: Retipărirea Bibliei de la Bucureşti şi aniversarea a 70 de ani de la Marea Unire din 1918, la care au participat şi reprezentanţi ai unor firme partenere străine.

Cele două simpozioane organizate din iniţiativa P. F. Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române s-au bucurat de atenţia Departamentului Cultelor, care a sprijinit în mod activ pregătirea şi desfăşurarea acestora. Atît la Geneva, cît şi la Viena a fost prezent dl. prof. Leon Toader, director în Departamentul Cultelor.

*

Un Simpozion consacrat *Bibliei de la Bucureşti* a avut loc la 27 noiembrie 1988 şi la Torino, în Italia, în cadrul parohiei ortodoxe române din acel oraş. Au vorbit P. C. Arhim. Casian Crăciun şi pr. *Gheorghe Vasilescu* despre însemnătatea Bibliei de la Bucureşti în viaţa bisericească şi în cultura română şi despre retipărirea ei în zilele noastre. Au participat în afară de credincioşii români şi de prietenii italieni ai parohiei, şi capelani universitari din mai multe ţări europene care se aflau în oraş la o întrunire a Comitetului pregătitor al Conferinţei capelanilor din Europa.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat la lucrări P. Cuv. Arhim. Casian Crăciun. În trecere prin Roma P. S. Sa a înmînat un exemplar al Bibliei E. S. Cardinalului Willebrands, preşedintele Secretariatului pentru Unitate. *Biblia de la Bucureşti* cunoaşte astfel, la a 300-a aniversare, o largă circulaţie şi apreciere europeană, sub forma retipărită în 1988.

CUVINTE DUHOVNICEŞTI — Cum arbitrăm lupta dintre smerenie şi mîndrie?

Dintre toate virtuţile, cea mai greu de realizat e smerenia fiindcă dintre toate păcatele, cel mai greu de înlăturat e mîndria. Uneori mîndria se ascunde în smerenie cu multă pricepere, alteori smerenia cade în mîndrie, tocmai cînd se crede mai apărată. Pe amîndouă le manevrează duhuri subţiri, nevăzute, între care lupta e greu de arbitrat.

Cel mai greu e atunci cînd nevoitorul trebuie să şi-o arbitreze singur. Cade uşor în capcanele mîndriei, cea mai subtilă dintre ele fiind atunci cînd, pe nesimţite, începe să se mîndrească chiar cu smerenia. Ajunge la acte de smerenie urzite anume spre a fi văzute, cunoscute, şi în cele din urmă lăudate.

Cînd smerenia se vrea lăudată, ajunge să fie contrariul ei. Aceasta se întîmplă tocmai atunci cînd s-au înlăturat toate motivele care să-l ducă pe nevoitor la mîndrie, şi el se crede eliberat. N-a mai rămas nimic în el care să atragă atenţia. Şi deodată atrage atenţia cu smerenia. Caută împrejur să simtă ochi care îl văd, să vadă dacă cineva i-a remarcat smerenia. În căutarea aceasta e ascunsă mîndria, şi toată osteneala lui devine zadarnică.

Cei vechi, experimentaţi în astfel de lupte sufleteşti, ştiau că singurul mijloc de apărare în astfel de cazuri, era fuga de ochii străini. Mai rămîne o vreme mîndria în proprii ochi, dar aceasta se dovedeşte repede fără sens, fiindcă în singurătate discernămîntul e mai sigur, nefiind alimentată mîndria din afară. Căci mîndria vine, în primul şi în ultimul rînd, din comparaţia cu altul, din dorinţa de înălţare mai sus decît celălalt. Păcatul smeritului poate fi şi acela de a zice, sau a se crede, sau a se simţi mai smerit decît alţi smeriţi.

Întrecerea în smerenie, e o întrecere între orgolii. Smeritul adevărat e cel care nu ştie că e smerit, şi care nu ştie că alţii ştiu că e smerit. Smeritul adevărat e anonim, e trecut cu vederea, şi nici măcar nu ştie că e trecut cu vederea, şi nu-l preocupă vederea de către alţii. Adevăratul smerit riscă anonimatul cel mai veritabil, în care se aruncă precum omul viu cînd trece în moarte. Poate că tocmai de aceea marii nevoitori, în luptă continuă cu slava deşartă, care îşi caută victime pînă în străfundurile pustiei, unde sînt mai mulţi decît unul singur, n-au găsit altă formulă de a se elibera, decît simulînd moartea şi învăţîndu-i şi pe alţii metoda, ca singura în stare de a birui pe prea ilustra doamnă *Slavă deşartă.*

„Un frate s-a dus la avva Macarie Egipteanul şi i-a zis: *Avva, spune-mi un cuvînt de mîntuire.* Şi bătrînul i-a zis: *Du-te în cimitir şi ocărăşte morţii.* Şi acela s-a dus, i-a ocărît, a aruncat cu pietre în ei, după care s-a întors la bătrîn. Acesta l-a întrebat: *Nu ţi-au zis nimic?* El a răspuns: *Nu.* Bătrînul i-a zis: *Du-te şi mîine, şi laudă-i.* Fratele s-a dus şi lăudîndu-i le zicea: *Apostoli, sfinţi şi drepţi . . .* S-a întors iarăşi la bătrîn şi i-a spus: *I-am lăudat!* Şi bătrînul l-a întrebat: *Ţi-au răspuns ceva?* Fratele a zis: *Nu.*

Bătrînul i-a spus atunci: *Acum ştii ce insulte le-ai adresat, fără ca ei să-ţi răspundă ceva, şi ce laude le-ai adus, fără ca ei să-ţi vorbească! Aşa fă şi tu: dacă vrei să te mîntuieşti, să fii ca un mort! Precum morţii nu mai iau în seamă nici dispreţul oamenilor, nici laudele lor, aşa să faci, şi vei putea să te mîntuieşti".*

Erau buni pedagogi bătrînii aceştia. Macarie Egipteanul e, de altfel, dintre cei mai mari. În afară de *cuvintele* pe care i le-au notat ucenicii şi se află prin diferite *Paterice,* a lăsat şi o carte de *Omilii duhovniceşti.* Unii spun că nu i-ar aparţine şi îi zic *Pseudo-Macarie.* Se poate. S-a vorbit cîndva şi de un *Pseudo-Shakespeare* şi se vorbeşte pînă azi de *Pseudo-Dionisie Areopagitul.* La oamenii duhovniceşti, anonimatul sau ascunderea sub pseudonim e tocmai semnul adevăratei lor smerenii. Pentru că proprietatea literară e şi ea un tribut adus slavei deşarte. Evident, e şi asumarea pe faţă a responsabilităţii faţă de ceea ce ai scris. Atunci nu mai e slavă deşartă. Dar părinţii pustiei se temeau mai tare de slava deşartă, decît de neasumarea responsabilităţii. *Omiliile* lui Macarie pot fi ale lui, date ca ale altuia sau, pot fi ale altuia, date ca ale lui. Smeritul care s-a ascuns sub numele lui, a ştiut însă că numele mare al lui Macarie le va recomanda cu deosebire lecturii.

Smerenia îşi caută tot felul de metode de apărare. La analogia cu morţii au apelat mulţi din cei retraşi să se desăvîrşească. E de la sine înţeles că învăţau unii de la alţii, dar la imagini şi metafore asemănătoare ajungeau şi singuri, prin propria experienţă. În cazul smereniei aceasta era calea de limită, după ce vor fi încercat multe alte căi. De felul cum au exprimat-o unii şi alţii, au circulat multe romane în miniatură, în literatura orală a pustiei.

„Preoţii unei regiuni au mers odată la mănăstirea unde se afla avva Pimen. Avva Anub s-a dus la el şi i-a zis: *Să-i chemăm pe preoţi la tine, să le spui cuvînt.* Avva Pimen stătu multă vreme în faţa lui fără să-i răspundă. În cele din urmă, avva Anub ieşi mîhnit din cale afară. Cei care erau cu avva Pimen în acel moment, rămaşi numai cu el, l-au întrebat: *Avva,* de ce nu i-ai răspuns lui nici un cuvînt? Avva Pimen le-a spus: *„Ceea ce mi-a cerut el, nu era treaba mea. Eu sînt mort şi morţii nu vorbesc!"*

Se va fi gîndit avva Pimen că, vorbindu-le preoţilor, se va mîndri în cugetul său că au venit să-l vadă şi să-l consulte. Nu va fi fost sigur că va putea rezista ispitei slavei deşarte. Tratîndu-se pe sine ca pe un mort, a evitat lupta. Mulţi au făcut aşa. Şi avva Moise s-a dat drept altul cînd a întîlnit pe unii care îl căutau.

Doar dintre cei mai îndrăzneţi şi mai puternici duhovniceşte au înfruntat lupta cu mîndria. Au fost şi dintre aceştia. Dar calea cea mai sigură a fost aceea a ocolirii luptei. Smerenia nu trebuie pusă la încercare. Uneori, paradoxal, tocmai cînd ar părea că a biruit, biruinţa se preface în cădere din smerenie. Smerenia, ca să nu cadă, nu trebuie să urce. Altfel, lupta ei de supravieţuire e în permanent pericol. Smeriţii stau în umbră.

Cei mai smeriţi însă sînt cei care stau în plin soare, ca în umbră. Cînd lumina lor e atribuită soarelui! Căci smerenia care pur şi simplu nu face nimic, e nimic.

Cel care e smerit pentru că e prost, e mai degrabă prost, decît smerit. Cel care e mîndru pentru că e deştept, e mai degrabă mîndru, decît deştept. Se zice că diferenţa dintre un prost şi un deştept, e că cel dintîi nu vede nici o diferenţă. Pentru asta nu e smerit. Deşteptul care vede diferenţa, nu e neapărat mîndru, dar poate să fie, atunci cînd îşi face un merit al lui, din ceea ce e în mod sigur un dar al lui Dumnezeu. Inteligenţa ni se dă. Munca o desăvîrşeşte, dar o piatră ordinară oricît ai şlefui-o, nu devine diamant dacă nu era diamant încă dinainte de şlefuire.

Proştii îi deranjează pe deştepţi. Şi pe bună şi sfîntă dreptate. Cît l-au mai necăjit şi pe bietul Solomon, înţeleptul! E drept însă că şi deştepţii îi cam deranjează pe proşti. Soluţia conflictului trebuie să fie însă în mîinile celor dintîi. Ei nu trebuie însă nici să-i lovească, nici să-i dispreţuiască, dar nici să-i lase să-şi facă de cap pe proşti şi pe nebuni. Autorul *Pildelor* din Scriptură sfătuieşte: *„Fugi dinaintea omului fără de minte"* (XIV, 7), dar tot el, după ce mai spune odată: *„Nu răspunde nebunului după nebunia lui, ca să nu te asemeni şi tu cu el",* îndată îşi revizuieşte sfatul: *„Răspunde nebunului după nebunia lui, ca să nu se creadă înţelept în ochii lui"* (Pilde XXVI, 4—5).

Cum va face înţeleptul aceasta, fără să cadă din smerenie? Probabil că în cazurile acestea anume, virtutea smereniei nu e chemată la lucru. Aşa s-ar părea că a gîndit şi Solomon în *„Pilde".* Cînd „înţeleptii" numesc prostie tot ceea ce nu seamănă cu „înţelepciunea" lor, sau îl numesc prost pe cel ce nu recunoaşte înţelepciunea lor, şi numai pentru asta, cuvintele şi gîndurile „înţelepţilor" sînt rostite atunci de demonul orgoliului. E greu înţeleptului să se păstreze în smerenie, precum îi e greu prostului să-şi înfrîngă orgoliul. Celui dintîi pentru că îşi face dreptate el însuşi, celui din urmă pentru că îi lipseşte discernămîntul. De aceea e mai vinovat orgoliul înţeleptului, decît al celui prost.

Judecata între unii şi alţii îl scoate totuşi la lumină pe cel înţelept şi smerit, pentru că, în cele din urmă, numai acesta va putea chibzui cu bună cumpănire. Şi ea va fi cu atît mai bună, cu cît se va plasa mai în afara terenului pe care se dă lupta între smerenie şi orgoliu. Înţeleptul trebuie să lumineze prin înţelepciunea sa pe creştetul celui neînţelept, fără ca acesta să simtă, fără să-l umilească şi fără să se mîndrească. Luminîndu-l pe creştet, precum soarele la ecuator, va răspîndi lumină, dar nici unul dintre ei nu-şi va vedea umbra, şi nu le va vedea-o nimeni, aşa că nici luminătorul nu se va mîndri, nici cel luminat nu se va mîhni!

MITROPOLITUL ANTONIE

Semnalăm... Semnalăm...

● *Revista „Învierea" (nr. 4—9, 1988) a Misiunii Bisericii Ortodoxe Române din Ierusalim a publicat un supliment intitulat „Făclia românească", dedicat aniversării a 70 de ani de la Unirea de la 1 decembrie 1988. Se reproduc texte memorabile din Vasile Goldiş şi din* Declaraţia de la Alba Iulia. *Semnează articole P. S. dr. Vasile Tîrgovişteanul, Episcop-vicar patriarhal, care a şi editat suplimentul, pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, monahiile Teodula Drăguşanu şi Haritina Cîrciu ş.a. Suplimentul a apărut în condiţii grafice excepţionale, format 21/28 cm, pe hîrtie cretată şi cu numeroase reproduceri de fotografii şi tablouri legate de evenimentul Unirii.*

● *Ne-a sosit nr. 3 din „Candela" revistă editată de pr. Anton Poşircă la Stockholm (anul XVI). Aflăm cu regret că au trecut la cele veşnice poeta Marieta Sava Bursuc şi Ştefan Cantacuzino, cea dintîi colaboratoare veche a revistei, al doilea, fondator al parohiei române din Stockholm. Să le fie ţărîna uşoară. Au fost mesageri ai culturii şi spiritualităţii ortodoxe şi româneşti în părţile Scandinaviei, cărora li se cuvine cinstire şi recunoştinţă.*

Revista e bogată în conţinut şi interesantă mereu. Remarcăm studiul prof. dr. doc. Dumitru Berciu: Etnogeneza poporului român în lumina istoriografiei actuale româneşti: *Contribuţiile locale sînt la fel de importante.*

● *Am citit cu mare atenţie o pagină întreagă scrisă de Constantin Sorescu despre Ioan Alexandru. De fapt despre* Ion Alexandru! *(Supl. literar artistic al Scînteii tineretului, VIII, 43, 1988, p. 9). O analiză de adîncime şi fineţe, sub titlul:* Un mare poet necunoscut: Ion Alexandru, *îl circumscrie în distanţa dintre* Cum să vă spun *(1964) şi* Vămile pustiei *(1969). În cinci ani a parcurs, spune C. Sorescu, un drum care a creditat* „fără a se simţi nevoia de a o adăogi, o operă de „mare poet", *poet care ar mai supravieţui, dacă ne e permisă asemănarea, doar ca un* Crai al munţilor, *asemenea marelui Avram Iancu din ultimii 24 de ani.*

După Constantin Sorescu, „pentru imnograf nu mai există cale de întoarcere". *Nicolae Manolescu, în cronica la ultima carte de* Imne, *ca şi Artur Silvestri (Luceafărul, nr. 30, 1988) mai lasă, totuşi, porţile deschise. Le-aş da dreptate la toţi. Nici eu nu cred, precum Constantin Sorescu şi mulţi alţii, într-o cale de întoarcere. Dar văd şi portiţa deschisă. Numai că nu spre înapoi. Calea poetului trebuie să fie spre înainte, nu una de întoarcere. Să fie oare aria poeziei restrînsă doar la anumite teritorii? În* Imne *nu există poezie? Nu cred. Evident, nu cred nici în vigoarea aripilor care zboară doar dintr-o colivie într-alta. Nu e însă cazul lui Ioan Alexandru. Poetul trebuie să fie mereu în zbor liber şi mereu în cîntec şi, oriunde, în poezie. Şi el este. Plin de har poetic! Şi Ion şi Ioan Alexandru sînt mari poeţi. Pe drept cuvînt Simion Bărbulescu* (Profiluri literare contemporane, *Buc. 1987, p. 80) spune că* „adevăratul Ioan Alexandru nu este numai cel al etapei din Imne!" *Şi nici numai cel de dinainte, adăugăm noi. Transfigurarea nu micşorează.*

● *Semnalăm un foarte interesant studiu semnat de Marin Marian în „Revista de etnografie şi folclor" (t. 33, 2, 1988) sub titlul:* **Colindul curţilor** — expresie a unui topos geografic şi ideatic creator de etnocultură. *Deşi e un studiu de strictă specialitate — muzicologie — dincolo de aceasta se dovedeşte a fi un argument în plus, şi nu unul de ignorat, cu privire la circulaţia colindelor pe tot spaţiul românesc din cea mai adîncă vechime. Autorul arată cum unele melodii* „au roit din Muntenia în Transilvania şi în celelalte teritorii" *(p.146). Această „roire" probează desigur climatul lingvistic, melodic şi spiritual identic pe tot spaţiul românesc, unitar în simţire şi credinţă. Faptul că Béla Bartók nu vedea în colinde elemente de diferenţiere teritorială (p. 131), probează tocmai această unitate din epoca creştină şi chiar şi de mai înainte. E interesant că el vedea elemente de diferenţiere în* hore-doine, *după părerea noastră mai firesti ca specific zonale, cum sînt şi costumele şi unele obiceiuri, pe cînd, în materie de credinţă, colindele trebuiau să exprime o unitate mai evidentă care, de altfel, şi favoriza „roirea" lor.*

Argumentele din domeniul folclorului vin şi ele ca un instrument în plus care completează de minune simfonia tezelor istorice ale vechimei, continuităţii şi permanenţei noastre pe pămîntul strămoşesc.

● *Reţinem din articolul „Lumina tiparului românesc" de Gabriel Strempel (Magazinul istoric, 11, 1988, p. 18—21), atenţia pe care o acordă politicii lui Constantin Brîncoveanu faţă de Transilvania. Trimiterea la Alba Iulia a lui Mihail Stefanovici, cu o tipografie, ca să-i încurajeze pe românii ameninţaţi cu dezmembrarea Bisericii,* „poate şi pentru informarea exactă a domnului despre toate cele ce se petreceau acolo" *(p. 21), e dovada unui plan politic de prevenire a loviturii, care urmărea de fapt ruperea legăturilor sufleteşti dintre românii de pe cele două versante ale Carpaţilor. Brîncoveanu a prevăzut exact pericolul.*

● *Cătălina Velculescu* (Manuscrise şi tipărituri vechi în sec. al XIX-lea, *în „Limbă şi literatură", vol. II, 1988, p. 199—204) îşi pune cîteva întrebări cu adînci şi posibile implicaţii pentru determinarea unei tipologii a spiritului românesc, receptor şi transmiţător de valori culturale, în epoca de tranziţie de la cultura orală, la cea manuscrisă şi apoi la cea tipărită. Studiul, deocamdată schiţat, ar fi interesant de dezvoltat în această direcţie, spre cauzele şi resorturile interioare pe care le-ar dezvălui răspunsurile la întrebările pe care şi le pune. Cît a rezistat nivelul oral al culturii, cum şi de ce? Pînă cînd au fost citite manuscrisele şi pînă cînd au fost recopiate, şi de ce, dacă între timp a apărut posibilitatea de a le tipări? Cum s-au selecţionat manuscrisele trecute la tipar?*

Adîncirea acestor probleme ne-ar putea spune, cum de altfel sugerează autoarea, multe lucruri despre forţa tradiţiei la români. S-ar putea adăuga şi ataşamentul faţă de comunicarea directă şi personală cu ideile, cu eroii şi cu litera scrisă de mînă. Tiparul despersonalizează, stabileşte raporturi comune. Şi azi o scrisoare de mînă, e mai aproape decît una de maşină. N-ar fi lipsit de importanţă nici un studiu comparativ despre aceleaşi raporturi şi la alte popoare.

Aceste simple sugestii se mărturisesc stimulate de lectura studiului pe care îl semnalăm, şi care s-ar putea dezvolta în direcţia tipologiei amintite, dacă aceasta ar putea-o interesa pe autoarea evident dotată cu resurse pentru a o defini.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi,* Arhid. *Gheorghe Papuc,* Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea,* Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA", sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Anul 136 Sibiu, 15 decembrie 1988 Nr. 47—48/1988

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

HRISTOS SE NAȘTE, MĂRIȚI-L!

Fecioara astăzi pe Cel mai presus de ființă naște și pământul peștera Celui neapropiat aduce, îngerii și păstorii măresc, iar magii cu steaua călătoresc. Că pentru noi s-a născut prunc tînăr, Dumnezeu, cel mai înainte de veci.

„ȘI CUVÎNTUL TRUP S-A FĂCUT"

Din an în an ne învrednicește Dumnezeu să ne întîlnim din nou, dacă nu față către față, măcar prin scrisoare, cu prilejul Sărbătorilor Crăciunului. Ne reamintim astfel, împreună, de marele eveniment care a fost Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, a Fiului lui Dumnezeu, *„Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara și s-a făcut om"*. Așa mărturisim cînd rostim *Crezul* la Sfînta Liturghie, *Crez* care cuprinde elementele fundamentale și esențiale ale credinței noastre creștine ortodoxe.

În prima parte a *Crezului*, ne mărturisim credința în Dumnezeu-Tatăl. Îl numim *„Făcător al cerului și al pămîntului, al tuturor celor văzute și nevăzute"*, și îl mai numim și *„Atotțiitor"*. Îl recunoaștem prin urmare ca autor, creator al universului, al lumii minunate care umple spațiul infinit care ne înconjoară, populat cu nenumărate stele, planete și sisteme solare, toate stînd cuminți la locurile lor, deși nesprijinite pe nimic, precum spune Psalmistul, dar ascultînd de porunca pe care au primit-o de la *Facere*, cu supunere și smerenie. Precizăm în rostirea *Crezului* că îl recunoaștem pe Tatăl ceresc, și ca *„Făcător al Pămîntului"*, adică al planetei care ne-a fost dată nouă, oamenilor, ca lăcaș, înzestrat de El cu toate cele trebuincioase vieții, într-o armonie și o ordine cu adevărat minunate. Căci ce altceva am putea gîndi, de pildă, despre rînduiala creierii vieții sub toate formele ei: omenească, animală și vegetală? Felurimea formelor e greu de numărat, fiindcă toate au o identitate și însușiri în același timp comune, dar și diferite. Oamenii sînt toți oameni, dar om cu om nu seamănă, nici la chip, nici la suflet, la minte și la inimă. Dar din om, om se naște. Tot așa e și cu animalele și cu păsările. Din lup nu se naște oaie, și din cioară nu se naște privighetoare. Și care agricultor nu știe că din sămînța de grîu nu va crește porumb, și din vița de vie nu va culege cireșe. În cartea *Facerii* ni se spune că *„pe toate le-a făcut Dumnezeu după felul lor"*. Și precum am spus despre planete și stele, că stau ascultătoare la locul lor, ca și cum ar fi ținute de o palmă nevăzută, sau ca pe niște stîlpi nevăzuți, în spațiul gol, tot așa și cele „făcute" de Dumnezeu pe pămînt ascultă, de la *Facere* pînă azi, de porunca ce li s-a dat de a se înmulți „după felul lor".

În *Crez* mai mărturisim credința noastră că Dumnezeu-Tatăl este autorul, Creatorul *„tuturor celor văzute și nevăzute"*. Prin aceasta se înțelege că Dumnezeu a creat în afară de lumea văzută, materială, și o lume de ființe spirituale, îngerii, cu rosturile lor tot de El rînduite și pe care noi toți le cunoaștem. Dar prin *„cele nevăzute"*, create de Dumnezeu, trebuie să mai înțelegem și altceva. Știm noi ce este viața și cum din ghindă crește stejarul? Știm noi ce este gîndul, cum se naște, cum își alcătuiește judecățile și cum se preface în cuvînt? Știm noi unde și cum se nasc durerile sufletești, unde și cum se alcătuiesc sentimentele? Putem noi determina locul su-

(Continuare în pag. a 3-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Colinde, colinde!

de Mihai Eminescu

Colinde, colinde!
E vremea colindelor
Căci gheața se-ntinde
Asemeni oglinzilor

Și tremură brazii
Mișcînd rămurelele,
Căci noaptea de azi-i
Cînd scînteie stelele.

Se bucur' copiii,
Copiii și fetele,
De dragul Mariei
Își pieptănă pletele

De dragul Mariei
Și-a Mîntuitorului,
Lucește pe ceruri
O stea călătorului.

din „Poezii", vol. III, București, 1982, p. 59

Maica Domnului și minunea Nașterii Lui Hristos

Sfintele Evanghelii de la Matei și de la Luca, adeverindu-se și completîndu-se una pe cealaltă, înfățișează o minunată icoană a Nașterii Domnului. O icoană învăluită în aură de taină, în care miraculosul este prezent peste tot, în care supranaturalul țîșnește în lumea noastră ca o ploaie de raze din Soarele Dreptății răsărit în peștera din Betleem.

Din această icoană nu pot lipsi, firește, cei ce se miră (Lc. 2, 18). Și dacă e adevărat că icoana Întrupării e mereu actuală, reînnoindu-se, an de an, și prin sărbătoarea Nașterii Domnului, nu e mai puțin adevărat că, în permanenta-i actualitate, ea este mereu însoțită de mirarea minții omenești. O mirare care adesea e lipsită de orice urmă de evlavie, redusă la simpla curiozitate și iscodire neîncrezătoare în fața a tot ceea ce depășește concretul cotidian.

Nu de puține ori această mirare devine contestare înverșunată și încercare de reconstruire a tabloului, prin eliminarea oricărui element care pune în încurcătură mintea omenească. Istoria de aproape două mii de ani a Creștinismului este martora multor astfel de încercări de a face din Nașterea petrecută în peștera din Betleem o naștere obișnuită, a unui om obișnuit, la care nimic nu este miraculos și care, bineînțeles, nu are cum să mîntuiască lumea. Toți cei care, rînd pe rînd, au încercat o astfel de reconstruire au crezut că sînt foarte originali, cînd de fapt n-au făcut altceva decît să repete aceeași eroare fundamentală: în loc să încerce a urca spre pătrunderea tainei, au suprimat-o pur și simplu. Niciodată însă o problemă nu se rezolvă prin suprimarea ei. Căci a tăia nodul gordian nu e totuna cu a-l dezlega!

Cei ce au încercat să elimine supranaturalul din icoana evanghelică a Nașterii Domnului au căzut într-o cursă pe care, în mod inconștient, și-au întins-o ei înșiși. Căci acolo unde nu e nimic de mirare nu-și mai au locul nici cei ce se miră, nici iscoditorii. Cuprinși de la bun început și pentru totdeauna în icoana tainică a Nașterii Domnului, iscoditorii, încercînd să excludă minunea, nu reușesc altceva decît să se excludă pe ei înșiși din preajma minunii, tăindu-și astfel orice posibilitate de a accede la contemplarea ei, la integrarea în ea.

În icoana evanghelică a Nașterii Domnului este reprezentată însă nu numai nedumerirea iscoditoare, ci și „înțelegerea cea neînțeleasă" a tainei, personificată luminos în chipul Maicii Prea Curate. În întreaga istorie a urcușului omului spre divin nu există un chip care să exprime mai limpede serena acceptare a minunii, integrarea desăvîrșită în taina prezenței supranaturalului, decît chipul Maicii Fecioare din icoana evanghelică a Nașterii Domnului.

În toată animația care se crează în jurul Pruncului născut în peștera din Betleem, singură Maica Sa rămîne netulburată. Nici venirea păstorilor, cu istorisirea lor despre arătarea îngerească, nici steaua minunată și magii de la

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. prof. *Vasile Mihoc*

REPUBLICA BIRUITOARE

Actul istoric de la 30 Decembrie 1947 a marcat instaurarea noii orînduiri democratice în patria noastră, prin cucerirea de către popor a întregii puteri politice.

Anii Republicii sînt anii cei mai luminoși, anii unor profunde transformări, care au schimbat fundamental înfățișarea țării, structura sa economică și socială, viața oamenilor, locul României în lume.

Din cununa celor peste 40 de ani cîți au trecut de la instaurarea Republicii, se detașează în chip grăitor perioada ultimilor 23 de ani, numită îndeobște „epoca Ceaușescu", după numele celui care a ctitorit-o.

Aruncînd o privire retrospectivă, sînt evidente pentru orice om de bună credință diferențele între ceea ce a fost țara noastră înainte de a fi devenit republică populară și ceea ce este ea în actuala etapă de dezvoltare economico-socială pe care o parcurge.

Cîteva cifre sînt edificatoare în ceea ce privește nivelul pe care l-a atins România în mersul ei înainte, în perioada de după 30 Decembrie 1947. Astfel, producția industrială românească este în prezent de 128 de ori mai mare decît înainte de proclamarea Republicii. Producția de oțel a crescut de circa 120 de ori, industria chimică de peste 1300 de ori, construcția de mașini de peste 500 de ori. S-au dezvoltat puternic industria ușoară, alimentară, a bunurilor de consum.

Cealaltă ramură de bază a economiei naționale — agricultura — realizează în prezent o producție de peste 9 ori mai mare decît în 1947.

S-a generalizat învățămîntul de 10 ani, iar aproape 80 la sută din tineri urmează învățămîntul de 12 ani.

Numai în ultimii 23 de ani s-au construit 2,6 milioane apartamente din fondurile statului, precum și sute de mii de locuințe din fondurile populației.

În anii Republicii s-au realizat obiective care grăiesc despre geniul creator al poporului român și care vor dăinui peste veacuri. Astfel s-a construit și dat în folosință Canalul Dunăre—Marea Neagră și Canalul Poarta Albă—Midia—Năvodari, s-au realizat Metroul în Capitala patriei, modernizarea Dîmboviței, Transfăgărășanul. Se construiește noul Centru politic administrativ-cultural ș.a.

Fondul de retribuție a crescut numai în perioada de după 1965 de aproape 6 ori — s-a mărit de la circa 57 miliarde lei la circa 315 miliarde lei în acest an. Retribuția medie a crescut de peste 3 ori; de asemenea retribuția minimă s-a majorat de peste 3,3 ori.

De sistemul de pensii beneficiază peste 3 milioane de oameni, iar circa 5 milioane de copii beneficiază de indemnizația de copii.

Instaurarea Republicii a dus și la o schimbare radicală a poziției țării noastre pe arena internațională. Este demn de remarcat faptul că țara noastră întreține în prezent relații economice, comerciale și de cooperare cu 150 de țări, față de numai 17 în anii premergători lui 1947. Țara noastră promovează consecvent o politică externă de pace, colaborare și înfrățire cu toate popoarele.

Slujitorii și credincioșii Bisericii noastre privesc cu sentimente de adîncă prețuire spre tot ceea ce s-a realizat nou și durabil în patria noastră în anii Republicii, ca și spre perspectivele luminoase care se deschid poporului nostru.

Biserica noastră însăși a obținut, în regimul de deplină libertate care s-a creat tuturor cultelor din țara noastră din 1947 încoace, însemnate realizări.

Urmînd linia impusă de învățătura ei de credință, Biserica Ortodoxă Română, alături de celelalte culte, și-a adus o contribuție deosebită la apărarea păcii, activînd totodată în reprezentativul F.D.U.S.

REDACȚIA

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie!

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorii, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor!
Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul,
Dacă fiii-ți mîndri aste le nutresc;
Căci rămîne stînca, deși moare valul,
Dulce Românie, asta ți-o doresc.
. . . . . .
Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Tînără mireasă, mamă cu amor!
Fiii tăi trăiască numai în frăție
Ca ale nopții stele, ca ale zilei zori
Viața în vecie, glorii, bucurie,
Arme de tărie, suflet românesc,
Vis de viteție, falâ și mîndrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc!

Mihai Eminescu

CONSILIUL ECUMENIC AL BISERICILOR (1948—1988)

În august 1988 s-au împlinit 40 de ani de la înființarea Consiliului Ecumenic al Bisericilor de către Adunarea generală de la Amsterdam, august 1948. Bisericile membre dispun acum de o serie de lucrări și studii referitoare la dezvoltarea Consiliului în această perioadă. „Procesul de formare" a fost descris cu amănunte de cel dintîi secretar general, Dr. W. A. Visser't Hooft. Locul și vocația Consiliului, în ultimele decenii, au fost interpretate de Philip Potter, secretar general în anii 1972—1984. Au fost subliniate teme ecumenice contemporane ce au apărut pe agenda consiliului.

Bisericile Ortodoxe, atît cele ce se numără printre „fondatori", cît și cele ce s-au alăturat Consiliului după 1961, s-au pronunțat, fie separat fie împreună, despre orientarea acestuia în perioada respectivă. În ansamblul lor, acestea au făcut o analiză critică a situației Consiliului și au formulat o serie de „deziderate" în 1981, în faza de pregătire a Adunării generale de la Vancouver, 1983. În parte, fiecare Biserică s-a exprimat în legătură cu documentul de convergențe teologice: *Botez, Euharistie și Preoție*. De asemenea, a treia Conferință preconciliară (Chambésy, 1986) a adoptat un document despre „Ortodoxie și Mișcarea Ecumenică", document ce va fi supus viitorului Sinod ortodox.

Comitetul Central, care s-a ținut la Hanover în august 1988, a sărbătorit această aniversare și a făcut o evaluare generală a istoriei Consiliului, subliniind totuși evenimentele majore care au marcat cei patruzeci de ani de existență ai acestuia. Noi vom nota aici cîteva probleme critice specifice care au apărut de curînd pe agenda Consiliului și care așteaptă o dezbatere serioasă.

Conceput ca un „Consiliu al Bisericilor", apartenența ca membru îndeplinind anumite condiții ecleziologice fiind constituțională, Consiliul ecumenic întreține relații nu numai cu Bisericile membre, reprezentate în Comitetul Central, ci și cu Biserici care nu sînt membre, cu instituții și mișcări, formații și asociații, cu caracter eclesiastic, sau fără, unele din ele fiind organizate independent sau paralel cu Bisericile membre. Prin intermediul consiliilor ecumenice naționale și regionale, Consiliul ecumenic are legături cu numeroase Biserici și denominațiuni care nu sînt membre de drept. Prin intermediul unor unități și sub-unități, Consiliul dezvoltă programe și proiecte cu o rețea de organisme afiliate, societăți misionare, agenții donatoare, mișcări populare și grupuri de acțiune, care nu „reprezintă" Bisericile membre. Mai mult, prin personalul său de la Geneva, Consiliul are relații cu un cerc de denominațiuni și mișcări care se află în afara Bisericilor membre. În ultima vreme, tot mai mult personal de răspundere este recrutat din rîndul Bisericilor nemembre, sau chiar dacă este recrutat cu acordul unei Biserici membre, acesta nu este obligat să „reprezinte" Biserica sa. De pildă, un preot romano-catolic conduce un departament care lucrează cu Bisericile membre, fără ca Biserica sa să fie membru și să fie consultată la numirea lui.

Această diversitate de relații are pe de o parte, aspectul ei pozitiv, deoarece pune Consiliul în contact cu multiple situații și probleme naționale și regionale cu care Bisericile membre însîle sînt confruntate. Pe de altă parte, acest conglomerat de forțe, motivări și interferențe, aduce pe agenda Consiliului nu numai probleme și subiecte controversate, ci și priorități și perspective ecumenice specifice. Acest fapt se poate observa cel mai bine la nivelul Comitetului central, care, reprezentînd Bisericile membre, este confruntat de fiecare dată cu probleme formulate de aceste mișcări și grupuri, cu ecumenismul lor practic, contextual. Adunarea generală de la Vancouver, în fața acestui amestec de motivări, inițiative și perspective, care pătrund în mișcarea ecumenică tradițională, a cerut să se examineze criteriile unei „teologii coerente" în Consiliul ecumenic.

Problema Bisericilor care nu sînt încă membre, ca și a acestei rețele de mișcări și grupuri, devine foarte importantă deoarece ele dezvoltă propria lor „eclesiologie" și varianta lor ecumenică. Lăsăm la o parte Biserica romano-catolică, cu eclesiologia ei precisă și cu *Decretul despre ecumenism*. Ea întreține, dealtfel, relații oficiale cu anumite unități ale Consiliului. Este vorba de denominațiuni și organizații cu caracter evanghelic și harismatic, mișcări populare și grupuri de acțiune, Biserici independente, comunități de bază, care au propria lor concepție despre Biserică, despre unitatea acesteia și despre mișcarea ecumenică. Pentru mișcările din America Latină, care și-au însușit „teologia eliberării", pentru grupurile de acțiune din Asia, conceptul de Biserică este restrictiv, deoarece transmite ideea de comunitate sociologică, de instituție clericală, care a operat cu ideologia dominantă opresoare. Pentru acestea, solidaritatea cu săracii și cu cei marginalizați are precedență față de unitatea în problemele doctrinare și confesionale divergente. Unele grupări harismatice practică ecumenismul lor ne-denominați oral, sub forma asociațiilor supradenominaționale, fără nici o referință la unitatea Bisericii. Pentru că aceste mișcări și grupări vorbesc de unitate, în felul lor, pentru că au o formă de manifestare și de organizare supradenominațională, ele pretind să fie recunoscute acum ca o formă de ecumenism. „Mișcările", care se demarcă de Bisericile instituționale, oficiale, devin astfel un grup organizat influent în căutarea unui spațiu ecumenic. Mișcarea ecumenică tradițională, bazată pe o noțiune de universalitate restrictivă, prezintă deci pentru aceste mișcări limite și constrîngeri serioase. Consiliul ecumenic care pînă acum reflectă eclesiologia și ecumenismul Bisericilor membre, urmează să se deschidă pentru a recepta această varietate de concepții și practici ecumenice.

De fapt, Consiliul ecumenic a ținut seamă și pînă acum de această interferență dintre ecumenismul „instituțional" și cel „contextual". El a recunoscut că în anumite situații geografice și istorice terenul de luptă pentru unitate este cel social și politic. De aceea, pe de o parte, Consiliul a pregătit un document de convergențe teologice, mizînd pe posibilitatea unui consens în afirmațiile de credință, document pe care l-a trimis Bisericilor membre, nu grupurilor de acțiune și mișcărilor, în vederea „receptării"; pe de altă parte, a inițiat un „proces conciliar" de angajare reciprocă și solidaritate în jurul unor afirmații teologice comune despre *Pace, Dreptate și Integritatea creației*, recunoscînd astfel contribuția mișcărilor dinăuntru și din afara Bisericilor la lupta pentru transformare socială.

Prin urmare, mișcarea ecumenică tradițională, reprezentată de Bisericile membre ale Consiliului, este traversată de curente paralele, chiar independente, care avînd motivări istorice, contextuale, cer acțiuni ecumenice care n-au totdeauna legătură cu curentul principal, acela al unității în credință. Pentru aceste variante, diferențele doctrinale nu constituie o barieră la unitate (în afară de comuniunea euharistică). Consiliul ecumenic, la rîndul său, este obligat să recunoască prioritățile particulare ale acestor curente. Încercări serioase de a ține împreună, într-o viziune comună, acest amestec de motivări, forțe și perspective ecumenice, au fost deja făcute cu ocazia marilor consultații de la Larnaca, 1986 și El Escorial, 1987. Convocarea mondială din 1990: *Pace, Dreptate* și *Integritatea creației* urmărește același scop. Firește, dacă această recunoaștere este validată ca legitimă, Consiliul ecumenic urmează să opereze schimbări în structura sa viitoare.

Care este poziția Bisericilor ortodoxe față de aceste influențe și interferențe care pot crea crize profunde în orientarea Consiliului ecumenic?

Toate Bisericile Ortodoxe, în actul lor de aderare la Consiliul ecumenic, se referă la scrisoarea Patriarhiei ecumenice de Constantinopol „Către toate Bisericile lui Hristos de pretutindeni" (1920), în care se propune o „Koinonia" de Biserici, invocînd textul paulin din Efeseni 3, 6, potrivit căruia, în iconomia harului lui Dumnezeu, toți sînt „mădulare ale aceluiași trup și copărtași ai făgăduinței lui Dumnezeu în Hristos". Ele au intrat în Consiliu cu determinarea de a da mărturie despre tradiția apostolică și de a restabili adevărul cu privire la unitatea Bisericii universale. Cuvîntul *unitate* are un conținut precis. Ortodoxia insistă, de aceea, asupra agendei unității de credință și nu este satisfăcută cînd, în consiliu, se eschivează întrebările confesionale și problemele teologice, ale unității cedîndu-se prea repede prioritățiior contextuale. Sub pretextul că istoria Bisericii și a mișcării ecumenice este o istorie realistă, nu idealistă, consiliul lasă uneori impresia că a schimbat terenul de luptă pentru unitate. Ce se ascunde deci sub noțiunea de unitate, întreabă ortodocșii.

„Consiliul al Bisericilor". Ortodoxia a insistat asupra acestei denumiri a Consiliului cu înțelegerea că *Biserica locală* este centrul mișcării ecumenice. Mișcarea ecumenică nu are scopul de a aduna Bisericile separate ca atare într-o structură internațională, ci invers, de a da fiecărei Biserici particulare conștiința că este, în acel loc și timp, o expresie a Bisericii sobornicești. Pentru ortodocși, sensul de catolicitate al Bisericii locale este fundamental pentru ecumenism. Această poziție este în contradicție atît cu congregaționalismul unor mișcări și asociații postdenominaționaliste, fără conștiința comuniunii universale, cît și cu eclesiologia universalistă, care nu recunoaște valoarea Bisericii locale. Or, mișcările și grupurile de acțiune, sub pretext că practică solidaritatea ecumenică, nu respectă acest criteriu al Bisericii locale și al catolicității acesteia. Dealtfel, multe din aceste grupuri sînt organizate în Apus, extinzîndu-se apoi ca o organizație internațională și interconfesională, fără să țină seama de Biserica locală. La fel pentru Bisericile libere, independente: Biserica universală este o entitate transnațională constituită din congregații naționale, fără sensul comuniunii.

Consiliul ecumenic trebuie să răspundă acestor schimbări ce se produc în practica ecumenică a creștinilor și să recunoască această diversitate de curente care influențează mișcarea ecumenică. Participarea ortodocșilor la această nouă orientare în relațiile ecumenice este esențială. Există grupuri chiar înăuntrul Bisericii Ortodoxe, cu accente evanghelice și harismatice, care propun forme noi de comunitate și de spiritualitate, cu înțelegerea că acestea extind limitele Bisericii. Creștinii ortodocși colaborează apoi cu mișcări seculare (Mișcări de pace, Asociații de femei etc.) în multe domenii comune. Ceea ce susțin ortodocșii totuși, este să se fixeze criterii precise de recunoaștere a acestor mișcări angajate în ecumenismul practic, contextual. Pentru Ortodoxie, cel dintîi criteriu este acela al fidelității față de Evanghelia lui Hristos transmisă și trăită în tradiția Bisericii universale: „Învățînd drept cuvîntul adevărului" (II Timotei 2, 15).

Pr. prof. *Ion Bria*

Părintele DUMITRU STĂNILOAE la cea de-a 85-a aniversare a zilei sale de naștere

La 16 noiembrie a.c., părintele profesor Dumitru Stăniloae a sărbătorit cea de-a 85-a aniversare a zilei sale de naștere. Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, i-a trimis, cu acest prilej, o telegramă de felicitare ca recunoștință pentru marea slujire pe care părintele Dumitru Stăniloae o aduce Teologiei ortodoxe românești, în special, și Teologiei ortodoxe, în general, căci dînsul este cunoscut și citit atît în țară, cît și în străinătate.

Autor al cîtorva sute de articole și studii, precum și autor al unei importante *Dogmatici* ortodoxe în trei volume, și traducător al unei *Filocalii* monumentale în zece volume, părintele Dumitru Stăniloae nu a încetat să scrie și să se preocupe de prezentul și viitorul credinței ortodoxe și al vieții creștine în general. Se roagă, scrie, primește în locuința sa oameni care doresc să-l vadă; dînsul se află, deci, permanent în dialog cu Biserica, în fiecare moment și în multe feluri. Dealtfel, Teologia sa se înrădăcinează în credința și spiritualitatea profundă a poporului român ortodox și exprimă dinamica reînnoirii teologice și pastorale a Bisericii Ortodoxe Române de astăzi.

Asemenea Sfîntului Apostol Ioan, ajuns la vîrsta sintezelor vieții sale, Părintele Stăniloae insistă asupra a ceea ce este esențial și cel mai profund, asupra dimensiunii ultime a credinței creștine: comuniunea Bisericii și a creației cu Dumnezeul cel Viu, Sfînta Treime; comuniune multiplă, adesea tainică și discretă, dar în mod inevitabil necesară.

Acum doi ani, dînsul a publicat o carte de 440 pagini despre *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*, iar acum cîteva săptămîni, a publicat o altă carte, de data aceasta o antropologie teologică ortodoxă: *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu* (391 pagini). În prezent, părintele Stăniloae pregătește *Hristologia Sfîntului Maxim Mărturisitorul*.

Dealtfel, Sfîntul Maxim Mărturisitorul l-a fascinat și inspirat permanent, în așa măsură încît Teologia părintelui Stăniloae are și ea, într-un anumit fel, o dimensiune mărturisitoare. De asemenea, și la dînsul gîndirea teologică și gîndirea filosofică se află într-un fel de „perihoreză" sau întrepătrundere, pentru a preamări pe Logosul creator și mîntuitor al cosmosului întreg.

Astfel, Teologia părintelui Stăniloae, hrănită din gîndirea Părinților Bisericii cu care dînsul se vrea totdeauna în comuniune, și angajată mai mult sau mai puțin direct în dialog cu cultura timpului nostru, este deodată o Teologie tradițională, fără a deveni totuși tradiționalistă, și actuală, fără a cădea pradă modernismelor efemere. Ea se concentrează asupra semnificațiilor fundamentale și ultime ale credinței creștine: Dumnezeu este Iubire, pentru că El este Sfînta Treime, comuniunea veșnică a Persoanelor vii, infinite, egale, distincte și nedespărțite între ele; lumea este în ființa sa darul lui Dumnezeu, pecetluit tainic de semnul Crucii, adică chemat să devină ofrandă a iubirii împlinită în sfințenie; persoana umană, cît despre ea, nu poate fi redusă la nimic din această lume, căci ea este chipul nemuritor al Dumnezeului vesnic viu. Iisus Hristos nu este numai Mîntuitorul sufletelor, ci și susținătorul și unificatorul cosmosului în Dumnezeu, fiind El însuși Dumnezeu. De aceea, reflecția teologică asupra lumii dezvoltată de părintele Stăniloae are ca perspectivă ultimă transfigurarea îndumnezeitoare a creației ca biruință asupra desfigurării pe care păcatul și moartea o imprimă lumii create. Această teologie a creației se sprijină pe hristologia ortodoxă care este, deodată, cosmică și pnevmatologică (lucrarea lui Hristos se constituie și se împlinește în Duhul Sfînt). O astfel de Teologie devine foarte necesară astăzi în fața tendințelor anumitor teologii și spiritualități de a diminua sau de a reduce plinătatea Persoanei lui Hristos, Dumnezeu adevărat și om adevărat, și de a o cobori la nivelul unei persoane umane geniale. În același timp, această Teologie poate inspira o etică pentru un comportament uman responsabil cu privire la înțelegerea și folosirea creației.

Referitor la viața creștină, ea este chemată să asume, în viziunea teologică a părintelui Stăniloae, taina Crucii ca luptă împotriva egoismului individual și colectiv și ca dăruire de sine lui Dumnezeu și semenilor, chiar dacă riscă să nu fie „populară" sau la moda zilei. O astfel de viziune, care se găsește mai ales în cartea sa *Spiritualitatea creștină* (Teologia morală, vol. 3), este, de fapt, o reafirmare solidă a credinței și experienței apostolice a Bisericii, și constituie în același timp un corectiv adus unei spiritualități creștine secularizate a continentului nostru care ar dori să evacueze Crucea din creștinism sub pretextul adaptării la modernitate. Pentru părintele Stăniloae, Crucea lui Hristos, adică conformarea vieții noastre cu viața Sa, conține în ea însăși puterea tainică a Învierii, după cum Învierea, adică, în planul vieții creștine, sfințenia, este revelarea glorioasă a puterii Crucii ca victorie asupra egoismului și morții legate de ei.

Teologia dogmatică a Părintelui Stăniloae presupune experiența liturgică și filocalică (ascetică) a Bisericii, după cum bucuria pascală izvorăște din viața creștină care a trecut prin „metanoia", pocăința înnoitoare a minții. O spiritualitate a jertfelniciei și a speranței, aceasta este spiritualitatea creștină în gîndirea și experiența părintelui Stăniloae.

În același timp, Teologia sa, elaborată din ce în ce mai mult sub formă de sinteză, rămîne, și ea, o slujire adusă Bisericii, o știință și o artă a mîntuirii și a comuniunii divino-umane, o mărturie adusă iubirii — nesfîrșită milostivire — a lui Dumnezeu față de lumea întreagă de care El se interesează cu pasiune chiar și în profunzimea cea mai mare a tăcerii Sale aparente.

Ea este o Teologie mărturisitoare și profetică, dar fără zgomot și fără iluzii, o Teologie existențială și eclezială care pune în evidență, mai întîi de toate, adevărul lui Hristos — Mîntuitorul și Judecătorul viilor și al morților — în relația Sa cu lumea, și cheamă Biserica să devină tot mai mult conștiința și semnul profetic de speranță al planului ultim pe care Dumnezeul-Iubire îl are cu lumea întreagă.

Purtător al unei mărturii teologice și spirituale mature și serioase, luminoasă și plină de speranță, părintele Dumitru Stăniloae rămîne pentru noi un mare dar pe care Dumnezeu ni l-a făcut, precum și o frumoasă pildă care trebuie să ne inspire. De aceea, cu prilejul celei de a 85-a aniversări a zilei sale de naștere, toți ucenicii și prietenii săi, cu recunoștință și admirație, îi urăm: „La mulți ani!"

Ierom. *Daniel D. I. Ciobotea*

Adunare eparhială

Sîmbătă, 26 noiembrie 1988, la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc, sub conducerea Î. P. S. Mitropolit Antonie, Consiliul eparhial, în cadrul căruia s-au citit rapoartele de activitate pentru anul 1988, întocmite spre a fi prezentate și supuse aprobării Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului și anume: *Raportul Sectorului administrativ bisericesc*, întocmit de P. C. cons. M. Sămărghițan, *Raportul Sectorului cultural*, întocmit de P. C. cons. Gh. Papuc și *Raportul Sectorului economic*, întocmit de P. C. cons. C. Mitea.

Tot cu acest prilej, Consiliul eparhial a rezolvat și alte probleme, ca numiri, transferări, acordarea de burse pentru studenții teologi și elevii seminariști, aprobarea de devize și ajutoare pentru unele parohii mici etc.

A doua zi, Duminică, 27 noiembrie 1988, după ce în capela mitropolitană a avut loc cuvenitul Te-Deum, în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu, cu participarea deputaților eparhiali și a unor invitați, au avut loc lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea 1988, prezidate de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, care, înainte de a le deschide, a propus un moment de reculegere în memoria fostului vicar arhiepiscopesc, fost deputat eparhial și în Adunarea Națională Bisericească, Tr. Belașcu, și a pr. prof. D. Călugăr, adormiți în Domnul în toamna anului 1988.

În continuare, Î. P. S. Sa a rostit o amplă cuvîntare, în care, după ce a salutat prezența deputaților eparhiali, a oaspeților și a invitaților la lucrări, a subliniat faptul că rostul organelor bisericești de conducere este, în principal, acela de a se acționa spre formarea unor preoți buni, devotați misiunii lor, preoți ai vremii noastre, preoți care să răspundă în chip cuvenit nevoilor spirituale ale credincioșilor de astăzi, precum și acela de a ajuta credincioșii să-și zidească viața lor sufletească și trupească.

Subliniind că și în acest an munca s-a desfășurat în Arhiepiscopia Sibiului în ritmul înnoitor vădit în întreaga noastră țară, Î. P. S. Mitropolit Antonie a punctat apoi aspecte mai semnificative din activitatea celor trei sectoare ale Consiliului arhiepiscopesc, specificînd și cîteva metode folosite pentru ca munca să fie cît mai eficientă.

În partea a doua a cuvîntării de deschidere, Î. P. S. Sa a arătat că lucrările Adunării eparhiale din acest an se desfășoară sub semnul unor mari aniversări, pe care le-a amintit pe scurt, zăbovind cu deosebire asupra împlinirii a 70 de ani de la marea Unire din 1 Decembrie 1918, eveniment „sub semnul căruia ne desfășurăm lucrările", cum a subliniat vorbitorul.

S-a trecut apoi la citirea referatelor și anume:

Referatul Comisiei bisericești, prezentat de P. C. prot. *Gr. Cernea* (Agnita), în care s-au reliefat, între altele, aspecte legate de activitatea administrativă de la Centrul arhiepiscopesc Sibiu, cu precădere a Î. P. S. Mitropolit Antonie, atît pe plan intern, cît și extern, soldată și în anul 1988 cu zece ieșiri peste hotare la diferite întruniri cu caracter internațional de interes major; de lucrarea pastoral-misionară în Eparhie; de așezămintele monahale; de Colecta F.C.M.; de mișcările de personal: 6 noi numiri, 12 transferări, 8 pensionări etc.

Referatul Comisiei culturale, prezentat de P. C. prot. *I. Găban* (Mediaș), care a oglindit, între altele, activitatea desfășurată pe linie de învățămînt teologic, la Institutul Teologic Universitar din Sibiu îndeosebi, unde, în 1988, au fost 46 licențiați; pe linie de conferințe preoțești, cursuri de îndrumare misionară și pastorală, cursuri speciale de scurtă durată; pe linie editorială, foarte bogată și în 1988, pe lîngă publicațiile periodice: Telegraful Român, Mitropolia Ardealului și Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic, tipărindu-se încă cinci cărți de mare importanță bisericească și patriotică, plus un album: Maica Domnului în 40 de ipostaze; pe linie omiletică, unde s-au depus de asemenea multe eforturi în a ajuta preoțimea spre a predica cît mai corespunzător posibil; pe linie social-obștească; pe linie de P.C.N. etc.

Referatul Comisiei economice, prezentat de dl. *Iuliu Georgescu* (Mediaș), care a prezentat contul de execuție bugetară pe anul 1987, încheiat cu un excedent destul de frumos, ca și bugetul veniturilor și cheltuielilor pe anul 1989, specificîndu-se apoi sursele de venituri, între care atelierul de lumînări, tipografia eparhială etc., ca și cheltuielile, cu specificarea investițiilor care au avut loc și în anul 1988. Referatul s-a ocupat apoi de controlul financiar intern, de activitatea serviciului tehnic, de compartimentul juridic, de via de la Sărăcsău etc., loc special ocupînd Mănăstirea Brîncoveanu.

Pe marginea referatelor au luat cuvîntul: P. C. prorector *D. Abrudan* de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, P. C. prot. *Z. Moșoiu* (Brașov-Bariția), dl. *M. Hălmagiu* (Avrig), care au apreciat activitatea multiplă și bogată desfășurată în Arhiepiscopie și în anul 1988.

În încheiere, a vorbit Î. P. S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce a supus spre aprobare cele trei rapoarte, a mulțumit tuturor celor ce au contribuit la realizările prezentate Adunării eparhiale; de la Centrul eparhial, protopopiate, parohii, precum și membrilor Adunării eparhiale și celorlalți oaspeți prezenți la lucrări.

Î. P. S. a reliefat faptul că toate investițiile care s-au făcut și în anul 1988 și, care, după cum s-a reținut, au reclamat fonduri destul de substanțiale, s-au realizat numai cu resursele proprii ale Arhiepiscopiei Sibiului, fără să se apeleze la ajutoare din altă parte.

Toți participanții s-au deplasat apoi la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, unde s-au vizitat construcțiile noi care s-au ridicat și care au impresionat pe deputații eparhiali, iar în cadrul agapei ce s-a servit la acest așezămînt voievodal a avut loc un adevărat simpozion închinat marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

Arhid. *Gh. Papuc*

Astăzi s-a născut Hristos

Astăzi s-a născut Hristos,
Mesia cel luminos,
Lăudați și cîntați
Și vă bucurați!

Mititel și-nfășățel,
În scutec de bumbăcel
Lăudați și cîntați
Și vă bucurați!

Vîntul bate, nu-L răzbate,
Neaua ninge, nu-L atinge
Lăudați și cîntați
Și vă bucurați!

Și de-acum pînă-n vecie,
Mila Domnului să fie!
Lăudați și cîntați
Și vă bucurați!

O, ce veste minunată!

O, ce veste minunată,
În Vifleem ni s-arată.
Astăzi s-a născut
Cel făr-de-nceput,
Cum au spus proorocii.

Că la Vifleem, Maria,
Săvîrșind călătoria,
Într-un mic sălaș
Lîng-acel oraș
A născut pe Mesia.

Pe Fiul în al Său nume
Tatăl L-a trimis în lume
Să se nască,
Și să crească,
Să ne mîntuiască.

Praznic luminos

Praznic luminos
Strălucind frumos,
Astăzi ne-a sosit
Și ne-a-nveselit
Că Mîntuitorul
Și Izbăvitorul
Cu trup a venit (bis)

Îngerii cîntau,
Păstorii fluerau,
Magii se închinau,
Toți se bucurau.
Iar Irod era
Că se tulbura
De nașterea Sa (bis)

Raiul cel închis
Azi iar s-a deschis
Șarpelui cumplit
Capul i-a zdrobit
Și strămoșii iară
Prin Sfînta Fecioară
Iar s-au înnoit (bis)

El Îl căuta
Voind morții a-L da,
Dar pruncul Iisus
Din țară s-a dus
Fie lăudat,
Binecuvîntat
În veacuri, Amin (bis)

Colind

de V. Voiculescu

I

În coliba-ntunecoasă
Din carne și os lucrată,
A intrat Hristos deodată.
Nu făclie ce se stinge,
Nu icoană ce se frînge,
Ci El însuși, trup și sînge,
Preschimbat pentru făptură
Într-o scumpă picătură,
Dulcea cuminecătură.
Coliba cum l-a primit
S-a făcut cer strălucit
Pe bolta de mărgărit
Iar în ea soare și stele
Cu arhangheli printre ele.
În mijloc tron luminos
Și, pe el, Domnul Hristos,
Care mult se bucura
Duhul Sfînt s-aldătura
Și acolo rămînea
Și acum și pururea.
Și noi, Doamne, ne-au sculat
Colibele am curățat

Ușă, ferestre, toate-s noi,
Doamne, intră și la noi.

II

Trup, tu dormi? Somnul te paște?
Suflete, scoal' și cunoaște
Luminos prunc că se naște
Din palatul Treimii
În peștera inimii.
Dar pruncul cine mi-i?
E Hristosul Dumnezeu
Coborît în pieptul meu.
Maica Sfîntă-n brațe ține-l,
Sfîntul Duh cu drag alină-l,
Îngerii cu raze-nchină-l.
Eu nu dorm, trupul lin spune,
Ci-ncleștat de-o grea minune
Stau în mută rugăciune.
Să mă mișc nu se cuvine,
Ci cu harul care vine
Raiul tot se află-n mine.

Din volumul „Gînduri albe"
Edit. Cartea Românească 1986

Maica Domnului și minunea Nașterii lui Hristos

(Continuare din pag. 1-a)

răsărit care cad în adorare înaintea Pruncului și-I aduc daruri minunate n-o smulg pe Născătoarea de Dumnezeu de la împlinirea îndatoririlor oricărei mame adevărate față de fiul ei. Ea îl înfașă pe Prunc, îl culcă în iesle (Lc. 2, 7). Îl poartă apoi în brațe pînă la templul din Ierusalim (Lc. 2, 22 și urm.) și îl duce în Egipt spre a-L feri de urgia lui Irod (Mt. 2, 13 și urm.), fără a se mira de nimic din cele ce se întîmplă în jurul ei și fără a vedea vreo contradicție între toate acele minuni și nevoia de ocrotire a Fiului lui Dumnezeu făcut Om. Colindele noastre tradiționale surprind cum nu se poate mai bine această trăsătură a icoanei Nașterii, înfățișînd-o întotdeauna pe Maica Prea Sfîntă în preocuparea ei de a-și ocroti și îngriji Pruncul, Care e ferit de orice pericol sub dragostea caldă a Maicii: „Mititel, înfășățel, / În scutec de bumbăcel . . . / Vîntul bate, nu-L răzbate, / Neaua-L ninge, nu-L atinge . . ."

În orice caz, din relatarea evanghelică este absolut clar că Sfînta Fecioară nu se află nicidecum printre cei ce se miră. Un „însă" (*dé* în originalul grecesc) cu sens adversativ opune clar atitudinea Maicii Domnului celei a tuturor celorlalți: „Și *toți* cîți auzeau se mirau . . . *Însă* Maria (spre deosebire de toți ceilalți, n.n.) păstra toate aceste cuvinte, punîndu-le în inima sa" (Lc. 2, 18—19). Ea e singura care nu se miră auzind istorisirea păstorilor. Nici nu se gîndește să iasă în gura peșterii să vadă dacă nu cumva bezna nopții mai păstrează vreo urmă din manifestarea îngerească. Nici nu socotește necesar să caute pe firmanent steaua minunată care i-a călăuzit pe magi. Adună numai în inimă tot ceea ce se spune despre Prunc, de unde, ca dintr-un sfînt tezaur, vor culege mai tîrziu ucenicii lui Hristos înțelegerea împrejurărilor venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu.

Cum se explică această atitudine? Răspunsul este limpede: pentru că înțelege că Taina cea mare, Taina tainelor nu e în văzduh sau pe firmament, nu e în anghelofanii și revelații particulare, ci chiar în fața ei, în ieslea devenită leagăn, în Pruncul Care e și Dumnezeu și Om. Cît despre întîmplările neobișnuite care-i tulburâ pe toți ceilalți, nu pot s-o mire pe aceea care a înțeles odată pentru totdeauna, din gura Arhanghelului binevestitor, că „la Dumnezeu nimic nu e cu neputință" (Lc. 1, 37). Dealtfel ea e convinsă că Fiului ei totul I se cuvine. Dar nici-o clipă nu pierde din vedere ceea ce I se cuvine din partea ei: dragostea desăvîrșită de Maică! E rolul pe care Dumnezeu Însuși i l-a încredințat și pe care ea l-a primit cu smerită bucurie atunci cînd a răspuns Arhanghelului: „Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvîntul tău!" (Lc. 1, 38).

Nimic n-o va putea abate pe Prea Curata Maică de la împlinirea acestui rol. Nu numai la naștere, sau cît a durat pruncia Domnului, ci permanent. O vom reîntîlni în paginile Sf. Evangheliî peste 12 ani, cu aceeași grijă plină de dragoste față de Fiul ei (Lc. 2, 41 și urm.). Mai tîrziu, cînd Domnul își desfășoară lucrarea mesianică prin diferitele regiuni ale Țării Sfinte, Maica Sa, deși plină de încredere că Fiul ei poate totul — cum o dovedește întîmplarea din Cana Galileii (In. 2, 1 și urm.) — continuă totuși să-I poarte grija și să-L caute ca pe un copil iubit (Mt. 12, 46; Mc. 3, 31; Lc. 8, 19—20). Este alături de El și în cursul dramaticelor evenimente din Săptămîna cea Mare și, împreună cu ucenicul iubit, este prezentă sub brațele Crucii însîngerate de pe Golgota. Iar de acolo Sf. Evanghelie ne lasă o mărturie despre cît de mult s-a simțit Mîntuitorul Fiu al Maicii Sfinte și despre cît de profund a înțeles El dăruirea ei de Maică și că ea e Maică într-un mod prea deplin spre a o putea priva acum, pentru restul vieții pe pămînt, de atributiile foarte concrete pe care le implică această calitate. Pe Cruce fiind, Domnul are grijă să-i dea Maicii un nou fiu (In. 19, 26—27). Acest episod e înțeles de obicei unilateral, anume în sensul că Mîntuitorul o încredințează pe Maica Sa grijii Apostolului Ioan. Această interpretare însă nu dă seama decît de cuvintele adresate ucenicului: „Iată mama ta!" Ucenicul primește într-adevăr o Maică, de care va fi dator să poarte de grijă, dar, înainte de aceasta, Maica este cea care primește un fiu, nou obiect al solicitudinii cu care pînă acum L-a înconjurat pe Mîntuitorul lumii.

Chipul Maicii Domnului din icoana evanghelică a Nașterii este pentru noi un luminos exemplu. Ea ne învață, în primul rînd, să nu ne mulțumim a rămîne în marginea acestei icoane, printre cei ce nu urcă mai sus de nivelul întrebărilor fără răspuns. Învățăm apoi de la Maica Domnului că integrarea în taina mîntuirii începe cu acceptarea plină de credință a minunii coborîrii Fiului lui Dumnezeu în chip de Om și se desăvîrșește prin împlinirea plină de dăruire a rolului pe care Dumnezeu ni-l atribuie în planul Său. Căci oricît de înaltă și duhovnicească este taina mîntuirii noastre, ea cere contribuția noastră de slujire concretă în lume. Atotputernicia Domnului și permanenta Sa prezență și lucrare în viața lumii nu fac nicidecum zadarnică slujirea noastră, ci aceasta este absolut necesară, așa cum necesară a fost slujirea pe care Maica Prea Curată a adus-o Fiului ei.

Pe măsura fidelității față de chemarea noastră, a împlinirii rolului încredințat, vom înainta tot mai mult dinspre latura iscoditorilor spre centrul luminos în care se află Maica Domnului și, întrupată în ea, înțelegerea cea mai presus de înțelegere.

„ȘI CUVÎNTUL TRUP S-A FĂCUT"

(Continuare din pag. 1-a)

fletului și felul cum, unit cu trupul, alcătuiește ființa omenească? Le vedem noi pe toate acestea? Știm noi cum se alcătuiesc? Nu le vedem. Sînt nevăzute. Dar cine ar putea spune că nu există? Și dacă există, așa nevăzute, cum de există? Aceasta o știm. O știm și o mărturisim cînd afirmăm că Dumnezeu e și *„făcătorul celor nevăzute"*. Numai El știe cum e ascunsă în sămînța trandafirului, culoarea și mirosul trandafirului, căci sămînța nu are nici culoare, nici miros. Numai El știe cum în celula primară omenească e ascuns viitorul om, al cărui creier, numai creierul, dacă ar fi transpus într-o mașinărie electronică și într-un sistem de computere miniaturizate, ar întrece mărimea Pămîntului și tot nu l-ar putea exprima în întregime cu toate funcțiunile lui. Și totuși, în celula primară omenească, pusă sub cel mai puternic microscop, nu se vede absolut nimic din viitorul om, deși acolo există milioane de legături nervoase și, mai ales, o inimă care va bate neîncetat cît va trăi, și-și va trimite sîngele prin artere și vene care și ele există, și nimeni nu va putea explica acel *perpetuum mobile*, acea mișcare necontenită a inimii, fără un motor din afară.

Numai la acestea gîndindu-ne, ne vom lărgi înțelegerea cuvintelor: *„Făcător al celor văzute și nevăzute"* și le vom rosti întotdeauna în cunoștință de cauză, știind adică ce spunem. Dacă nu știm ce spunem, în zadar mai spunem cuvintele. Ele singure, chiar dacă exprimă credința noastră, nu o ajută să fie conștientă, vie, lucrătoare, determinantă în viața noastră de toate zilele, în orientarea vieții noastre creștine potrivit cu adevărul fundamental pe care îl mărturisim. Și care este acest adevăr fundamental? Acela că Dumnezeu e Creatorul a toate și că, prin urmare, ne e Tată, de poruncile Căruia trebuie să ascultăm, și Căruia vom avea a-i da socoteală.

*

A doua parte a *Crezului*, dacă am înțeles-o bine pe cea dintîi, ne va fi tot atît de ușor s-o înțelegem. Vedeți? N-am zis că partea dintîi ar fi greu de înțeles, ci doar că trebuie să vrem s-o înțelegem. Adevărurile pe care le conține, și din care noi am reținut doar cîteva, sînt atît de evidente, încît nu cer eforturi mari de gîndire, nici pregătire înaltă. Ele sînt atît pe măsura celor cu pregătire înaltă, cît și pe măsura celor simpli. Tot așa e și cu partea a doua. Aceasta se referă la persoana a doua a Sfintei Treimi, la Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, *„care din Tatăl s-a născut, mai înainte de toți vecii"*. Înseamnă că Fiul există din eternitate. N-a existat nici un timp în care Fiul să nu fi existat. De aceea mai zicem că e *„de o Ființă cu Tatăl"*, deci Dumnezeu.

Crezul îi specifică rolul în creația de care am vorbit mai înainte, zicînd: *„Prin care toate s-au făcut"*. Sfîntul Evanghelist Ioan îl numește *Cuvîntul*, în grecește *Logosul* (Ioan I, 1 și urm.). Deci cînd citim în Sfînta Scriptură, de pildă: *„Și a zis Dumnezeu să fie lumină"*, acest „a zis", această „zicere", „cuvîntare" era Fiul. Dar poți despărți cuvîntul de gînd? Nu poți. Cuvîntul e gînd. Fiul era deci una cu Tatăl: *„...Și Cuvîntul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvîntul"*, spune tot Sf. Evanghelist Ioan. Iar în *Crez* zicem că era *„Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat"*.

Și acum, după ce știm cine era Fiul, iată ce mai mărturisim în *Crez:* Acesta *„pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara și s-a făcut om"*.

Iată-ne ajunși așadar la sărbătoarea de azi. Nașterea Celui pe care îl sărbătorim nu e o naștere ca a unuia dintre noi. *E Dumnezeu întrupat ca om.* E Dumnezeu *„pogorît din ceruri"* pe pămînt, adică din condiția Sa de ființă spirituală desăvîrșită, de Domn, stăpîn, Creator, pogoară în condiția de ființă omenească, materială, cu trup și suflet omenesc, făcîndu-se de bună voie ca unul din noi.

Înainte de a spune orice altceva despre acest eveniment, trebuie să precizăm însă un lucru: deși coboară în starea de om ca noi, avînd toate cele ale noastre, spre deosebire de noi, va fi om adevărat și Dumnezeu adevărat, și de aceea va fi fără de păcat. Așadar, nu pogoară un Dumnezeu prefăcut în om, ci un Dumnezeu care, prefăcut în om, rămîne și Dumnezeu printre oameni. Ori, tocmai în aceasta constă taina, caracterul extraordinar al evenimentului, aproape de neconceput pentru mintea omenească. Noi îl înțelegem acum, dar mulți contemporani nu-l vor înțelege, nu-l vor crede și, în cele din urmă, cînd El își va descoperi tot mai insistent identitatea dumnezeiască, îl vor și condamna la moarte, pentru pretenția pe care i-o vor considera o blasfemie, o mare îndrăzneală, cel mai mare păcat.

*

Sîntem, într-adevăr, în fața celui mai mare eveniment care s-a putut întîmpla vreodată pe pămînt: întruparea lui Dumnezeu. De aceea s-a și început prin acest eveniment o eră nouă în istoria omenirii, era creștină. Era așezării celor care L-au primit ca Dumnezeu, sub puterea principiilor, învățăturilor Lui, socotite descoperire directă dumnezeiască pentru îndrumarea vieții de aici, și pentru dobîndirea celei de dincolo, din eternitate.

Noi sîntem dintre cei care Îl primim ca Dumnezeu. Ne închinăm Lui ca lui Dumnezeu. Îi ridicăm biserici. Îi urmăm învățătura și credem că prin El putem trăi pe pămînt pe baza unor principii sănătoase și sigure. Credem că vom putea dobîndi prin El, prin Harul și prin învățătura Lui o viață fericită și dincolo, după moarte. Această viață va urma Judecății Lui, la care înțelegem că vom fi supuși după criteriile pe care El ni le-a descoperit dinainte. Credem, așa cum mărturisim în *Crez*, că El *„pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri"*, deci că a venit nu să ne judece aici și să ne pedepsească, ci să ne ajute, să ne îndrumeze, să ne lumineze, să ne dezlege tainele care fără El ne-ar rămîne în veci nedezlegate, tainele despre Dumnezeu, despre univers, și despre noi înșine. Credem că a venit să ne descopere cum gîndește Dumnezeu și ce așteaptă de la noi, lucruri pe care fără El, Cel venit de Sus, deci avînd cea mai înaltă calificare în a ne da răspunsuri sigure, nu le-am fi știut niciodată. De aceea îl numim *Izbăvitorul, Mîntuitorul, Lumina cunoștinței.* El însuși s-a numit pe Sine pentru noi, *„Calea, Adevărul și Viața"*, și *„Omul care v-a spus adevărul"*, și Dumnezeu, atunci cînd a zis: *„Eu și Tatăl una sîntem"*.

*

Deși știu bine și n-am nici o îndoială că pe toate acestea le știți și le credeți, să ni le întărim totuși împreună, prin aducerea aminte măcar a unora din argumentele care stau la temelia credinței noastre. Să ne reamintim că Mîntuitorul ne-a oferit, prin mărturiile contemporanilor Săi, dovezi de netăgăduit despre dumnezeirea Sa, fapt pentru care învățăturile Lui au rămas literă de lege de la El încoace, pînă la noi, și pentru noi. Vom spune lucrurile pe scurt, dar din puțin veți putea înțelege multe, pentru că faptele se impun prin ele însile, prin puterea gîndirii corecte, logice, care impune concluziile de la sine și cu ușurință.

— N-a învățat nicăieri și a știut totul. Gîndirea Lui a fost un permanent apel la logică și la bun simț. Nici un învățat nu și l-a revendicat ca ucenic.

— N-a scris nimic, n-a citat filosofi, n-a intrat decît în controverse în cercul Său restrîns, pe teme de credință și viață religioasă, dar despre El s-a scris cît nu s-a mai scris despre nimeni altul.

— N-a avut nici bani, nici armate, iar drept ucenici niște țărani pescari, și a cucerit lumea, înlocuind religii, filosofii, imperii. Sfîntul Pavel a fost dintre cei cuceriți de El, nu dintre ucenici, dacă cineva s-ar gîndi că ei era învățat.

— N-a oferit nimic în afară de învățătura Sa și pe Sine ca jertfă pentru mulțimea anonimilor lumii, și totuși pentru nimeni n-au murit atîția, cîți au murit pentru credința în El.

— Învățătura Sa rămîne omenește incomparabilă, neverosimilă din partea unui autodidact la vremea aceea.

— Nimeni, în afară de El, n-a spus vreodată în mod responsabil despre sine că ar fi Dumnezeu. El a spus, și învățătura Sa probează că era deplin responsabil.

— A făcut minuni pe care nu le-a mai făcut nimeni, niciodată, vindecînd orbi din naștere, ologi, leproși, paralitici, și a înviat pe mulți din morți, fapte înscrise în cărți și propovăduite de către martori contemporani, vrednici de crezare, cei mai mulți murind pentru mărturiile lor, fără să le infirme.

— A fost condamnat la răstignire și a murit disprețuit de contemporanii care aveau în mînă puterea, părăsit de prieteni și de ucenici, ceea ce ar fi trebuit să reducă mișcarea Sa la dimensiunea unui fenomen trecător local, sectar, și să fie de îndată aruncat în uitare. În loc să fie așa, abia prin această moarte își consolidează rostul în lume și învățătura, pentru că,

— Învie din morți. Se arată la sute de persoane. Probează însușiri supraomenești, precum transfigurarea trupului — intră prin ușile încuiate, ubicuitate — e prezent dintr-un moment într-altul la distanțe foarte mari unele de altele și, în sfîrșit, se înalță la Cer, în fața multor martori. Deci nu mai moare. Se întoarce la Tatăl.

Dincolo de toate acestea, nouă ni l-a descoperit și ni-l descoperă prin credință, permanent, Biserica, de 2000 de ani, și simțim prezența Lui în viețile noastre. Credința noastră vede în El cheia destinului nostru pe pămînt și în ceruri, căci El, prin Învierea Lui, ne-a dat garanția că și noi vom învia și că nu există moarte, ci doar o trecere la o altă viață. Credința aceasta ne mîngîie, ne liniștește, ne face să ne simțim responsabili față de tot ce facem în viață, unii față de alții și în fața lui Dumnezeu.

Iată de ce sărbătorim Nașterea Domnului cu bucurie, și ne reînnoim credința în Dumnezeirea Sa, și în dumnezeirea învățăturilor Sale și, odată cu Nașterea Sa, renaște și în noi, alături de credință, speranța și dragostea, hotărîndu-ne să fim mai buni, mai drepți, mai iertători, mai iubitori, ca frați ce sîntem între noi și fii ai aceluiași Tată ceresc.

*

Încheiem un an în care ne-am amintit de multe evenimente bisericești de la care s-au împlinit unele cifre rotunde de ani: 300 de ani de la tipărirea primei *Biblii românești* (1688), 340 de ani de la tipărirea *Noului Testament* de la Alba Iulia (1648), 500 de ani de la *zidirea Mănăstirii Voroneț*. Asemenea împliniri rotunde am sărbătorit și în legătură cu istoria Patriei noastre: 140 de ani de la revoluția din 1848, cînd s-a strigat din toate piepturile românești din Transilvania *„Vrem să ne unim cu Țara"* dar, mai ales, am serbat cu tot entuziasmul 70 de ani de la Marea Unire de la 1 decembrie 1918, aceea care a realizat visul milenar al transilvănenilor de a fi una cu toți frații români, sub steagul aceluiași stat, precum cel al vechii Dacii, și cel vremelnic realizat de Mihai Viteazul la anul 1600.

Să fie toate acestea un prilej de a ne ține aprins focul bucuriei, și de a ne reînnoi hotărîrea de a sta, și de acum înainte, fermi întru apărarea moștenirii lăsate de înaintași, a credinței, a limbii și unității românești, simțăminte care încălzesc inimile noastre ale tuturor fiilor Patriei.

Steaua sus răsare

Steaua sus răsare
Ca o taină mare,
Steaua strălucește
Magilor vestește (bis)

Că astăzi Curata,
Prea Nevinovata
Fecioara Maria
Naște pe Mesia (bis)

Magii cum zăriră
Steaua și porniră
Mergînd după rază
Pe Hristos să-L vază (bis)

Și dacă porniră
Îndată-L găsiră,
La Dînsul intrară
Și se închinară (bis)

Cu daruri gătite
Lui Hristos menite
Avînd fiecare
Bucurie mare (bis)

Care bucurie
Și aici să fie
De la tinerețe
Pîn-la bătrînețe (bis)

La numai cîteva zile după Sărbătoarea Nașterii Domnului va veni Noul An 1989. Odată cu urările de a petrece Ziua Nașterii cu depline bucurii în bisericile Dvs. și în familiile Dvs., cu colindători la ferestre, potrivit vechilor tradiții strămoșești, ca să vă spună și ei că:

Astăzi s-a născut Hristos
Mesia chip luminos,

îngăduiți-mi ca din această lumină a Praznicului să fac tuturor cititorilor Telegrafului nostru și tuturor credincioșilor noștri din Ardeal, Crișana și Maramureș, și bune urări pentru Noul An 1989. Să fie un an în care să aveți parte de spor în toate și să fie pace pe pămînt. Să vă dea bunul Dumnezeu puteri noi de muncă. Să vă întărească în credință. Să vă înfrățească în tot gîndul cel bun și de folos.

Să fiți sănătoși!

† Mitropolitul ANTONIE

Din AGENDA Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST

■ *Vineri, 4 noiembrie a.c.,* sub preşedinţia P. F. Patriarh Teoctist, la Palatul Patriarhal a avut loc şedinţa Permanenţei Consiliului Naţional Bisericesc, care a rezolvat probleme curente ale Sectoarelor Administraţiei Patriarhale.

■ *Simbătă, 5 noiembrie a.c.,* P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Remus Tincoca, compozitor şi dirijor de origine română, de la Montreal, Canada, care a vizitat ţara noastră cu prilejul susţinerii unor concerte pe marile scene ale Capitalei.

■ *Marţi, 8 noiembrie a.c.,* P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie la biserica „Radu Vodă", paraclisul Seminarului Teologic din Bucureşti, cu care prilej a hirotonit întru diacon pe doctorandul Băbuş Emanoil, profesor la acel Seminar, iar la sfîrşitul slujbei a adresat părintesc cuvînt de învăţătură şi îndrumare teologică cadrelor didactice şi elevilor Seminarului.

■ *Joi, 10 noiembrie a.c.,* P. F. Patriarh Teoctist a primit pe cunoscutul jurist de origine română John Vintilă, cu soţia, din Cleveland S.U.A.

■ *Duminică, 13 noiembrie a.c.,* P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit Sf. Liturghie la Catedrala patriarhală, binecuvîntînd mulţimile de credincioşi care au luat parte la slujbă, hirotonisind întru diacon pe monahul Vartolomeu Matei.

■ *Marţi, 15 noiembrie a.c.,* P. F. Patriarh Teoctist a primit pe dl. prof. univ. Paul Miron de la Universitatea din Freiburg R. F. Germania.

■ *Miercuri, 16 noiembrie a.c.,* aniversarea împlinirii a doi ani de patriarhat a Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române. La Paraclisul Palatului patriarhal s-a săvîrşit Te-Deum de mulţumire, în prezenţa P. F. Sale, după care I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei a rostit, în numele tuturor celor de faţă, ierarhi, consilieri şi alţi participanţi, un cald cuvînt de felicitare şi urări de noi împliniri la cîrma Bisericii Ortodoxe Române, la care a răspuns P. F. Patriarh Teoctist.

— P. F. Patriarh Teoctist a primit pe dl. dr. Sava Aguridis, profesor onorar la Facultatea de Teologie din cadrul Universităţii de la Atena, (Preşedinte al Centrului de studii biblice „Arthos Zois"), din Capitala Greciei, căruia i-a acordat înalta distincţie bisericească" Crucea patriarhală pentru mireni".

■ *Miercuri, 23 noiembrie a.c.,* P. F. Patriarh a prezidat lucrările şedinţei Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Iaşilor în care au fost dezbătute rapoartele anuale care urmau a fi prezentate în faţa Adunării Eparhiale.

■ *Joi, 24 noiembrie a.c.,* sub preşedinţia P. F. Patriarh Teoctist s-au desfăşurat la Iaşi lucrările şedinţei anuale a Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iaşilor.

■ *Vineri, 25 noiembrie a.c.,* la sediul Arhiepiscopiei Iaşilor P. F. Patriarh Teoctist a prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului eparhial.

■ *Dumirică, 27 noiembrie a.c.,* P. F. Patriarh Teoctist a săvîrşit slujba tîrnosirii Bisericii cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (Barboi) din Iaşi, cunoscut monument istoric şi de artă, la sfîrşitul Sfintei Liturghii ţinînd un ales cuvînt de învăţătură şi povăţuire părintească.

ANIVERSARE

Duminică, 20 noiembrie 1988, Parohia ortodoxă română „Sfîntul Ioan Botezătorul" din Montreal — Canada, a aniversat 15 ani de la reluarea activităţii pastoral-misionare. Cu acest prilej înălţător, P. F. Părinte Patriarh Teoctist a adresat I. P. S. Arhiepiscop Victorin şi Preotului Gheorghe Chişcă următoarea telegramă:

„Inalt Prea Sfinţia Voastră,

Primind de abia în ziua de 14 noiembrie telegrama, ierarhii invitaţi nu mai pot sosi, nereuşind în acest timp scurt a se îndeplini formalităţile de călătorie. Pe această cale, Vă rog, Inalt Prea Sfinţite Arhiepiscop Victorin, să binevoiţi a transmite din partea noastră, cu acest prilej istoric, binecuvîntări şi felicitări părintelui paroh Gheorghe Chişcă, domnului preşedinte Vasile Morgoci, vrednicilor consilieri parohiali, comitetului de doamne, tuturor enoriaşilor şi distinsei asistenţe, în frunte cu reprezentanţii oficiali de stat. Cei 15 ani au înscris multe vrednicii depuse de cei prezenţi acum la conducerea parohiei, cît şi de cei de la înfiinţare, în frunte cu neobositul preot protopop Constantin Juga. Dragostea de care sînt stăpînit pururea faţă de Inalt Prea Sfinţia Voastră, faţă de clerul şi de credincioşii Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române din Statele Unite şi Canada, iar în aceste clipe mai cu osebire faţă de bunii şi statornicii credincioşi ortodocşi români din Montreal, pe care deseori am avut prilejul să-i îmbrăţişez, în aceste clipe, vă rog să mă consideraţi prezent în acelaşi altar strămoşesc şi sufleteşte să mă bucur cu toţi în acelaşi cuget şi în aceeaşi sfîntă comuniune de bucurie şi de nădejde în străduaniile de viitor pentru slava Bisericii noastre străbune şi pentru mîntuirea tuturor.

Pe acest drum Vă însoţim şi astăzi, şi totdeauna, dorindu-vă tuturor sănătate, pace şi fericire".

Cu patriarhiceşti binecuvîntări,

TEOCTIST

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† Pr. Prof. Dr. DUMITRU CĂLUGĂR

În zorii zilei de 25 octombrie, ajunul serbării Sf. Mc. Dimitrie, s-a mutat la cele veşnice Pr. Prof. Dr. *Dumitru Călugăr*. Această dureroasă veste a îndoliat inimile tuturor apropiaţilor şi cunoscuţilor săi, iar Institutul Teologic Universitar din Sibiu a arborat drapel de doliu pentru că, din vestita pleiadă a iluştrilor săi dascăli, care şi-au dăruit viaţa slujirii lui Dumnezeu şi adîncirii învăţămîntului şi culturii teologice, s-a desprins, spre regretul nostru al tuturor, încă o personalitate proeminentă, încredinţîndu-şi sufletul Tatălui Ceresc.

Adormitul în Domnul a văzut lumina zilei la 8 dec. 1907 în comuna Saschiz, jud. Mureş, în familia vrednicilor gospodari Ioan şi Paraschiva. Şcoala primară o frecventează în satul natal după care urmează Şcoala normală „Andrei Şaguna" din Sibiu (1920—27), pe care a absolvit-o ca şef de promoţie. Între anii 1928—1932 a frecventat Academia teologică „Andreiană", obţinînd ulterior şi diploma de licenţă (1943) „cu distincţie". A prestat apoi examene de diferenţă de liceu şi a obţinut diploma de bacalaureat.

Dovedindu-se un element eminent, fostul mitropolit al Ardealului, de vrednică şi veşnică amintire, Nicolae Bălan, care a năzuit cu ardoare ca în Ardealul eliberat de sub stăpînirea austro-ungară şi unit cu patria mamă la 1 dec. 1918, să aibă oameni temeinic pregătiţi, spre ridicarea culturală, socială şi religioasă a păstoriţilor săi, a trimis pe tînărul Dumitru la studii de specializare în Germania, la Universitatea din Jena (1937—38), unde a aprofundat mai ales Didactica şi Metodica învăţămîntului religios. În anul 1945 şi-a susţinut examenele de calificare pentru învăţămînt la Seminarul pedagogic universitar din Cluj—Sibiu, obţinînd calificativul „cu distincţie". Cursurile de doctorat în Teologie le-a urmat la Facultatea de Teologie şi apoi la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, unde obţine titlul de magistru (doctor) în anul 1955, pe baza lucrării „Caracterul religios-moral creştin", tipărită în acelaşi an la Sibiu.

Pînă a urca la demnitatea de a se situa pe piramida învăţămîntului teologic, pr. prof. Dumitru Călugăr a avut de urcat multe trepte de la înălţimea cărora s-a conturat tot mai proeminent statura personalităţii sale. A fost învăţător la Şcoala de aplicaţie „Andrei Şaguna" din Sibiu (1927—1928), catehet la şcolile primare, secundare şi profesionale din Sebeş Alba (1932—1934), profesor şi apoi şi director la Şcoala de cîntăreţi bisericeşti „Dimitrie Cunţan" din Sibiu (1934—1945), catehet la Şcoala de ucenici industrială şi comercială din Sibiu (1934—1940) şi (1945—1946), inspector al învăţămîntului primar religios din Arhiepiscopia Sibiului (1944—1947), mulţi ani redactor adjunct al ziarului „Telegraful Român", delegat chiriarhal la conferinţe preoţeşti, secretar mitropolitan (1955—1968), redactor al îndrumătorului bisericesc (1946—1967) etc.

Toate aceste activităţi şi mai ales cea didactică-ştiinţifică, alături de titlurile ştiinţifice obţinute, au contribuit la ridicarea sa spre binemeritata demnitate bisericească de conferenţiar universitar (1943—1955) şi apoi de profesor universitar (1968—1977) la catedra de Omiletică şi Catehetică cu noţiuni de Pedagogie, pe care a ilustrat-o pilduitor spre slava Bisericii noastre străbune, la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

Mitropolitul Nicolae Bălan a vrut să aibă în persoana pr. Călugăr nu numai un bun catehet, ci mai ales un dascăl al cateheţilor. Şi nădejdea sa n-a fost dezmînţită. Pr. Dumitru Călugăr nu s-a mărginit numai la instruirea ucenicilor săi în tainele învăţămîntului catehetic ci s-a străduit să întocmească şi lucrări călăuzitoare pentru cateheţi şi preoţi ca aceştia să-şi poată împlini cu mai bogată rodnicie misiunea de învăţători şi propovăduitori ai cuvîntului revelat. Dintre acestea amintim pe cele mai semnificative: *Hristos în şcoală. Manualul catehetului ortodox pentru şcoala primară*. Sibiu 1934. *Hristos în şcoală. Manualul catehetului ortodox pentru şcoala supraprimară*, Sibiu 1937. *Cele şapte cărţi de religie*, Sibiu, (Aceste lucrări au cunoscut mai multe ediţii), *Sfinţi şi părinţi ai Bisericii*, Sibiu 1936, *Copii din Biblie*, Sibiu 1940, *Preocupări catehetice*, Sibiu 1944, *Educaţie şi învăţămînt*, Sibiu 1946, *Caracterul religios-moral creştin*. Teză de doctorat, Sibiu 1955.

Dar adormitul în Domnul s-a preocupat şi de înzestrarea învăţămîntului teologic universitar cu un manual, unic în felul său, (inspirîndu-se şi din cursul de catehetică al antecesorului său Nicolae Terchilă) pentru instruirea viitorilor preoţi în vederea împlinirii cu maximum de folos a activităţii şi misiunii lor didactice. Dacă Sf. Sinod al Bisericii noastre a publicat, în anul 1952, o călăuză pentru preoţi, „Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă" în care se cuprinde *ce* anume trebuie să înveţe un preot pe păstoriţii săi, pr. prof. Dumitru Călugăr a publicat Catehetica. Manual pentru Institutele teologice, în care a expus principiile şi normele despre *cum* trebuie să-şi desfăşoare preotul activitatea didactică a misiunii preoţeşti de catehet. Acest manual a cunoscut pînă în prezent două ediţii (1973 şi 1975). A mai publicat, în domeniul învăţămîntului religios (în colaborare) şi *Carte de învăţătură creştină ortodoxă*, Bucureşti, 1978.

În afară de aceasta Pr. prof. D. Călugăr a publicat numeroase studii, articole, predici, recenzii, dări de seamă, cronici în „Revista Teologică", „Telegraful Român", „Viaţa ilustrată", „Indrumătorul Bisericesc", „Foaia bunului creştin", „Lumina satelor" (al cărei redactor a fost între anii 1940—1950) şi în toate revistele şi publicaţiile bisericeşti ale Bisericii noastre din prezent.

Ceea ce i-a caracterizat personalitatea a fost chemarea sau vocaţia de catehet, de învăţător model, prin cuvînt, prin scris şi prin fapte. Pr. prof. Dumitru Călugăr s-a străduit, în întreaga sa activitate didactică să ilustreze chipul învăţătorului ideal. Foştii săi elevi de la Sebeş Alba, cei de la Şcoala de cîntăreţi bisericeşti din Sibiu, de la Şcoala de ucenici, de la Şcoala normală precum şi multe generaţii de studenţi de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu îşi vor aduce cu recunoştinţă aminte de dascălul lor care a întrunit toate calităţile adevăratului pedagog-profesor, de la care păstrează multe învăţături şi poveţe folositoare.

Fire blîndă, dotat cu un optimism robust şi cu un spontan umor învederat în cuvinte şi fizionomie, îndrumător şi sfătuitor dezinteresat cu deplină iubire părintească al tuturor cărora li solicitau sfatul, atent la necazurile şi străduinţele ucenicilor săi, iubitor de ţară şi de fiii poporului nostru, pentru care avea cucernicul apelativ „măi române", toate acestea conturează aureola sa de creştin adevărat, de dascăl de vocaţie, de părinte iubitor de fii şi de patriot înflăcărat.

Personalitatea Pr. prof. Dumitru Călugăr ar putea fi definită ca împlinire a unei întreite slujiri divine. Prima este împlinirea poruncii divine de-a fi rodnici şi a stăpîni pămîntul. A împlinit această poruncă însoţindu-se prin Sf. Taină a căsătoriei cu Eugenia Urian şi Dumnezeu le-a binecuvîntat căsătoria cu o unică fiică botezată Carmen. A doua slujire a fost aceea de catehet-învăţător pentru care a dat dovadă că a avut vocaţie. Iar a treia a fost aceea de preot, primită prin Sf. Taină a Hirotoniei; în 1934 a fost hirotonit diacon, în 1939 preot, hirotesit protopop în 1950 şi iconom stavrofor în 1958.

Rămăşiţele pămînteşti ale defunctului au fost prohodite în ziua de 27 octombrie în Catedrala mitropolitană de către un numeros sobor de preoţi, profesori, consilieri şi slujitori de la catedrală în frunte cu P. S. Sa Episcopul Emilian al Alba Iuliei, care au rugat pe Părintele ceresc să rînduiască sufletul lui în împărăţia cerurilor, unde nu este durere, nici întristare, ci viaţă fericită şi fără de sfîrşit.

Personalitatea răposatului a fost omagiată de următorii slujitori:

— Pr. prof. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului Teologic din Sibiu, care a evidenţiat trei ipostaze ale răposatului profesor: de catehet eminent, de dascăl de Teologie adevărat şi de slujitor de vocaţie în administraţia bisericească. Vorbitorul a dat citire telegramei de condoleanţe adresată familiei îndoliate, de către I. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului ca şi telegramei trimise de I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, iar în încheiere a exprimat condoleanţe din partea conducerii Institutului, a corpului profesoral şi a studenţilor.

— Pr. prof. Sebastian Şebu, ca urmaş la catedră, a înfăţişat viaţa şi activitatea defunctului, exprimînd regrete pentru dispariţia sa.

— Dl. prof. Hermann Pitters din partea Institutului Teologic Protestant unic, a exprimat regretul Bisericii evanghelice pentru decesul profesorului preot Dumitru Călugăr, în care au găsit şi au cinstit un suflet mare, deschis pentru activitate ecumenică.

— În numele P. S. Sale Emilian al Alba Iuliei a fost elogiată contribuţia adormitului întru Domnul la activităţile publicistice ale episcopiei şi exprimate sincere condoleanţe de către P. C. Cons. Ştefan Urdă.

Şirul cuvîntărilor de omagiere şi de exprimare de condoleanţe a fost încheiat de către P. C. paroh Liviu Moisiu, după care trupul defunctului a fost dus şi depus în mormîntul din vechiul cimitir al oraşului, întru aşteptarea învierii.

Dumnezeu să-i facă parte de bună răsplată în împărăţia cerurilor.

Pr. prof. *Sebastian Şebu*

ŞTIRI — INFORMAŢII — ŞTIRI — INFORMAŢII

SIBIU

■ Între anii 1928—1933, în oraşul Mediaş a fost ridicată o monumentală catedrală, pictată în acei ani de Gh. Belizarie, pictură spălată în timpul păstoririi P. C. prot. onor. P. Boeriu, iar între 1986—1987 această pictură a fost reînnoită şi mult şi fericit îmbogăţită de către d-na V. Videa, prin grija P. C. prot. I. Găban, a celorlalţi împreună slujitori şi a organelor parohiale şi desigur prin jertfelnicia bunilor credincioşi medişeni. Astfel reînnoită în interior, cît şi în exterior, catedrala din Mediaş a fost resfinţită de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, marţi 8 noiembrie 1988, Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil, hramul catedralei, ajutat de un mare sobor de preoţi şi diaconi.

Răspunsurile au fost date de corul catedralei, condus de dl. V. Mărginean, precum şi de obştea credincioşilor. Au fost de faţă şi reprezentanţii celorlalte culte din Mediaş şi anume: P. C. pr. rom. cat. Harai Pal, dl. pastor evangh. lut. Player Ditmar, dl. pastor reformat Soós Iosif şi dl. pastor unitarian Kiss Carol.

La momentul cuvenit din Sf. Liturghie, tînărul licenţiat în Teologie Iulian Gherman a fost hirotonit diacon.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, P. C. prot. *I. Găban* a făcut o scurtă dare de seamă privitoare la lucrările efectuate la catedrala menţionată şi la casa mortuară din cimitir, mulţumind I. P. S. Sale pentru bucuria făcută fiilor Bisericii noastre din Mediaş, precum şi credincioşilor şi tuturor celor ce au stat în ajutor la lucrările menţionate.

Cuvînt de învăţătură a rostit apoi I. P. S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce a felicitat pe preoţii şi credincioşii catedralei pentru multele şi reuşitele lucrări întreprinse, a zăbovit cu deosebire asupra multiplelor funcţiuni pe care le îndeplineşte orice biserică parohială, în care scop a adus în atenţie fragmente din III Regi privitoare la terminarea lucrărilor templului din Ierusalim, zidit de Solomon, al cărui prim gînd a fost acela de a mulţumi lui Dumnezeu, cerînd de la El nu bogăţie, nici mărire, nici viaţa duşmanilor săi, ci înţelepciune. Aşadar, a subliniat I. P. S. Sa, să învăţăm de la Solomon să mulţumim totdeauna lui Dumnezeu ori de cîte ori terminăm un lucru mai deosebit, precum şi ce să cerem de la El, în partea finală îndemnînd credincioşii la vieţuire în credinţa noastră străbună, la dragoste frăţească şi muncă ziditoare.

Pentru strădania depusă la lucrările arătate, cît şi pe tărîm pastoral, I. P. S. Sa a înmînat P. C. prot. icon. stavr. I. Găban un act special de apreciere, iar C. preoţi D. Cărăbaş — Mediaş Catedrală II şi Gh. Munteanu — Mediaş Catedrală III, au fost distinşi şi hirotesiţi întru „iconom stavrofor". Acte de apreciere şi preţuire au fost înmînate totodată d-lui epitrop Ilie Tătar, fost mult timp deputat în Adunarea eparhială, d-lui cînt. bis. Oşanu A., îngrijitoarei M. Ştefan precum şi consiliului şi comitetului parohial, în frunte cu consilierul D. Blăguţ.

La agapa care a urmat au toastat: dl. prof. Gh. Togan, dl. pastor Player D., C. pr. Harai P., dl. pastor Soós I, dl. pastor Kiss C., P. C. cons. Gh. Papuc, dl. I. Tătar, P. C. prot. I. Găban, iar la sfîrşit I. P. S. Mitropolit Antonie, care a ţinut o amplă şi edificatoare lecţie de istorie naţională, legată cu deosebire de Marea Unire din 1 Decembrie 1918.

■ Prin purtarea de grijă a I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 13 noiembrie 1988, după Sf. Liturghie din catedrala mitropolitană din Sibiu s-a săvîrşit un parastas în amintirea mecenatului *Alexandru Lebu*, la împlinirea a 70 de ani de la adormirea sa în Domnul (1835—1918).

Cu acest prilej, P. C. pr. prof. D. Abrudan, prorectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, a evocat personalitatea lui Alexandru Lebu, care a contribuit la construirea catedralei mitropolitane din Sibiu, iar prin testament a lăsat tot avutul său, „din iubire pentru neamul şi naţiunea mea română". spre a se înfiinţa o fundaţie din care să fie ajutaţi tineri români din Transilvania, care doresc să studieze, precum şi în alte scopuri culturale.

CLUJ

■ *Duminică, 23 octombrie 1988,* Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Chira Maramureşanul a oficiat slujba de resfinţire a bisericii monument istoric de la Bucea, protopopiatul Huedin, judeţul Cluj.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii arhiereşti, P. S. Sa Iustinian, după rostirea unui bogat cuvînt de învăţătură, a adresat cuvinte de apreciere bunilor credincioşi ai parohiei Bucea. iar pe vrednicul preot paroh Mircea Dejeu l-a distins cu distincţia onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta briu roşu. Tot cu acest prilej, P. S. Sa, a săvîrşit slujba de binecuvîntare a casei parohiale, renovată integral.

■ *Duminică, 23 octombrie 1988,* Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a tîrnosit biserica, cu hramul „Sfîntul Ioan Botezătorul" din Apahida, prot. Cluj, jud. Cluj. Biserica a fost construită în anul 1892, fără ca pînă acum să mai fie sfinţită de vreun ierarh.

Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil, la sfîrşitul Sfintei Liturghii arhiereşti, apreciind osîrdia preotului paroh Dit Sabin şi bogata activitate pe tărîm bisericesc, l-a distins cu distincţia onorifică bisericească de „iconom stavrofor", cu dreptul de a purta cruce.

■ *Duminică, 30 octombrie 1988,* Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil si Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian, au răspuns invitaţiei P. C. Sale pr. Simion Creţa, protopopul Bistriţei, a preoţilor deserveni ai parohiei Bistriţa I, III şi V, pentru a oficia slujba de resfinţire a bisericii parohiale.

În ultimii ani, sub coordonarea P. C. Sale pr. Creţa Simion — protopopul Bistriţei şi prin purtarea de grijă a preoţilor deserveni, biserica a fost îmbrăcată în interior cu o valoroasă pictură neobizantină, executată în tehnica „fresco". De asemenea, s-a confecţionat un frumos iconostas şi mobilier sculptat.

Pentru o bogată activitate pastorală şi gospodărească, preoţii Naghiu Vasile, Baciu Viorel şi Sabău Iosif au fost distinşi de către Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil, cu distincţia onorifică bisericească de „iconom stavrofor",

■ *Duminică, 6 noiembrie 1988,* Prea Sfintitul Episcop-vicar Iustinian Chira Maramureşanul a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în biserica parohială din Gîrbou, prot. Huedin, jud. Cluj.

■ *Duminică, 13 noiembrie 1988,* Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a oficiat Sf. Liturghie arhierească în biserica parohială din Floreşti. Tot cu acest prilej, I. P. S. a săvîrşit slujba binecuvîntării casei parohiale. I. P. S. Sa apreciind intensa activitate pastorală şi gospodărească a preotului paroh Fizeşan Vasile, i-a acordat distincţia bisericească de „iconom stavrofor".

ALBA IULIA

■ *Duminică, 2 octombrie 1988,* Prea Sfintitul Părinte Episcop Emilian al Alba Iuliei a binecuvîntat biserica din parohia Solovăstru, prot. Reghin, prilej cu care a împărtăşit credincioşilor un ziditor cuvînt de învăţătură.

Pentru dragostea arătată faţă de casa lui Dumnezeu, pe care au îmbrăcat-o cu haină nouă de pictură, preotul, Consiliul parohial şi Comitetul parohial au primit gramate chiriarhale.

■ *Luni, 30 octombrie 1988,* Prea Sfinţitul Părinte Episcop Emilian a deschis cursurile misionare de scurtă durată ce s-au ţinut cu un grup de douăzeci de preoţi la M-rea Topliţa.

Prelegerile au fost ţinute de către P. C. pr. prof. dr. Ioan Mihăltan de la Institutul Teologic din Sibiu şi de P. C. diacon prof. dr. Petru David de la Institutul Teologic Universitar Bucureşti.

■ Pe data de *24 octombrie,* în Catedrala Sfintei Episcopii, sub conducerea P. S. Episcop Emilian s-au desfăşurat lucrările conferinţei preoţeşti din judeţul Alba, avînd ca temă: *„Participarea Cultelor la opere de dezvoltare economico-socială a ţării noastre, la înfăptuirea acţiunilor sale de dezarmare şi pace".* Tot sub prezidarea P. S. Sale au avut loc conferintele preoţeşti la Tg. Mureş, pe data de 28 octombrie şi la M. Ciuc pe data de 3 noiembrie.

■ *Joi, 1 Decembrie,* ziua Marii Uniri, în Catedrala din Alba Iulia s-a săvîrşit slujba Te-Deumului. Tot în cinstea marelui eveniment P. S. Episcop Emilian a editat un pliant intitulat: *„Aniversarea a 70 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România".*

■ Sub conducerea Prea Sfinţitului Părinte Episcop Emilian, pe data de *3 decembrie* s-au desfăşurat lucrările Consiliului Eparhial, iar a doua zi, pe *4 decembrie,* lucrările Adunării Eparhiale, făcîndu-se bilanţul realizărilor din anul 1988 şi proiecte pentru anul 1989.

ORADEA

■ *Sfinţiri şi binecuvîntări de biserici.* Duminică, 2 octombrie 1988, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit slujba de sfinţire a bisericii din parohia *Ferice,* prot. Beiuş, restaurată şi împodobită cu o frumoasă pictură în ulei. P. S. Sa a rostit un cuvînt de învăţătură, şi a acordat preotului-paroh Ioan Foghiş, rangul de *iconom,* întru care a şi fost hirotesit, iar membrilor Consiliului parohial le-a înmînat scrisori arhiereşti de apreciere. Tot acum a fost hirotesit, tot întru *iconom,* pentru activitate pastorală meritorie, şi preotul Ioan Stănilă de la parohia Băiţa, prot. Beiuş. În cadrul Sf. Liturghii, diaconul Marcel Todinca, absolvent de Seminar, a fost hirotonit întru preot pentru parohia Sălişte de Vaşcău, prot. Beiuş.

■ Duminică, 16 octombrie 1988, Chiriarhul a săvîrşit Sf. Liturghie în biserica parohială *Oradea-Olosig,* cu care prilej a oficiat şi slujba de binecuvîntare a lucrărilor de înnoire exterioară şi interioară a bisericii, inclusiv restaurarea picturii vechi, căreia i s-au adăugat şi noi tablouri de pictură murală. Pentru reuşita acestor lucrări, ierarhul a adus cuvinte de apreciere credincioşilor, pentru jertfelnicie, iar preotului paroh Dr. Gheorghe Liţiu pentru străduanie şi bunele rezultate în activitatea pastorală, i-a acordat rangul de *iconom-stavrofor,* întru care l-a şi hirotesit. Tot cu acest prilej, l-a hirotonit ca diacon pe candidatul la preoţie Cristea Voinescu Ioan şi l-a introdus în postul de preot împreună-slujitor pe părintele consilier eparhial Vasile Sabău.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi,* Arhid. *Gheorghe Papuc,* Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu;* tehnoredactori: Arhid. *Ezechil Oancea,* Pr. *Teodor Damian;* corector: Pr. *Vartolomeu Constantinescu.*

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA", sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2. Taxa poştală plătită în numerar Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu | 44.206 |